

הקדמה ברוך המקום ברוך הוא, ברוך שנתן תורה לעמו ישראל, וממדבר מתנה וממתנה נחליאל, פיון שעושה אדם עצמו כמדבר שהוא מופקר לפל תורה ניתנה לו במתנה שנאמר וממדבר מתנה וכיון שניתנה לו במתנה נחלו אל שנאמר וממתנה נחליאל (נדרים דף נ"ה ע"ש) והנה בענין התורה אל האדם מצינו שני בחינות א' בחינת מוכר פדכתיב פי לקח טוב נתתי לכם כו' ואמרו חז"ל שלא כמדת הקב"ה מדת בשר נדם מדת בו"ד אדם מוכר חפץ כו' (ברכות דף ה') ועוד יש בחינת מתנה כנ"ל ויתבאר כ"ז לענ"ד פי הנה גם בהשגת התורה יש שני בחינות האחד הוא מה שישגי האדם בכת שכלו ותבונתו וזה תלוי לפי גדולת האדם ולפי רוב עמלו כי יותר שיהיה חכם ויוסיף להיות עמל בכת ימצא דעת ומטמוני מסתרים, אולם עוד כפלים לתושיה, פי לפעמים יוכל האדם להשיג למעלה יותר מכפי ערף שכלו ותבונתו בכת הופעת רוח ממרום וכמו שאמרו חז"ל חכם עדיף מנביא תדע דאמר גברא רבה מילתא ומתאמרה הלכה למשה פנותיה ופרש"י סברת הלב הבאה לו בנבואה וזכה להספיק הלמ"מ (ב"ב דף י"ב ע"ש) והנה עד"ז יש לומר כי הנה מה שישגי האדם בתורה בערף תבונתו ושכלו זהו בחינת מקח פרי עמלו ויגיעו אולם מה שזוכה האדם להשיג בתורה יותר מכפי ערף פח הבנתו ושכלו הוא גדר בחינת מתנה מנותן התורה ית"ש ליראי ה' הדבקים בתורתו פי יתן את רוחו עליהם להאיר עיניהם באור תורתו ית"ש.

והנה ידוע פי עיקר השגת התורה הוא רק פאשר זוכה האדם למדת הענוה ובפרט לבא לבחינה זו שיהיה התורה בגדר מתנה בנדאי צריך להגיע למדה זו להיות עניו ושפל בדעתו להפשיט פח שכלו מפל רצון ונגיעת עצמי וזהו מה שאמרו חז"ל פיון שעושה אדם עצמו כמדבר שהוא מופקר לפל כו' ועי' פרש"י ולדרכינו נאמר פי רצו בזה למידת הענוה להיות כמדבר הזה שהוא מופקר לכל לדרוף עליו וע"ד שאמרו (בעירוהוין דף נ"ד) אם משים אדם עצמו כערוגה זו שהפל דשין בה תלמודו מתקנים כו' ואז זוכה שיהיה לו התורה בבחינת מתנה השפעת רוח ממרום לסברת הלב למעלה יותר מכפי ערף שכלו ותבונתו.

והנה ההבדל שבין שני הבחינות הוא פי בהיות התורה בבחינת מוכר והשגת האדם תהיה בערף תבונתו ויגיעתו אינו בטוח אם שכלו לא תטהו עקלקלות פי שכל האדם עלול לשגיאה אולם פאשר יזכה לבחינת מתנה אז יוכל לבטוח ג"כ פי שכלו לא תתעהו ותורת אמת תהי בפיהו הוא מה שאמרו חז"ל וכיון שניתנה לו במתנה נחלו אל שנאמר וממתנה נחליאל הוא בחינת נחלה שאין לה הפסק (ב"ב דף קכ"ט) פי האמת הוא בחינה נצבת קיימת לעד: והנה פל איש ואיש אפשר שיהיה לו חלק בבחינה זו אם מעט או הרבה פי כפי מה שאדם זוכה במדת הענוה ולטהר מחשבתו בתוה"ק מופשט מפל רצון ונגיעת עצמי ככה יסייעוהו ממרום בבחינת מתנה ממנו ית"ש להאיר את עיניו בתוה"ק באור פני מלך חיים, והנה כ"ז הוא בדרף פלל בענין חידושי תורה ובפרט פאשר ירצה האדם להפיץ מעינות חקמתו החוצה מוכן מאליו פי ביותר צריך להשתדל לטהר מחשבתו שיהיה בכונה רצויה, ועכ"פ ליהדר מפניה גלויה, מבלי לעשות מלאכת ה' רמיה.

פי ע"כ אנכי הצעיר באלפי, העני ממעש, נבער מדעת, בחפצי היום, להגיש פרי תנוכתי קבל עם, לכנס בגבול מחברים, לערוך מערכה, בעוז מבטחה, זחלתי ואירא לגשת אל המלאכה, פי שכל האדם הלא עלול לשגיאה.

ואם יהיה טמון בחובו עוד איזה נטיה, יוכל לסלף דרכו עד תהום נשיה, ומי יוכל לומר זכיתי לבבי, והנני חכם עדיף מנביא, אולם סעיפי ישיבוני, והם הרחיבוני, פי אף שקשה להזהר אשר שום פנונה שניה לא ימצא בכ"ז לפי מצבי עתה רחוק ג"כ מחשבת פיגול לא ירצה, פי אף אם יתן ה' שיתקבל פרי תנוכתי לפני חכמי לב בדיצה, וכפורתה תעלה נצה, מה אצפה בדברי, פי אוחיל לבא על שכרי, הן משרת הרבנות אשר היה לי בעיר גדולה, עיר הבירה המהוללה, לעמוד שנים רבות בראש הפנסיה, אתי היתה ושלחתיה, בעזר ה' גדול העצה ורב העלילה, ואם עזבתי קריה מלאה תשואות ואנשי מדות, ובחיתי לי לחיות חיי בדידות, ואם הרימותי מעלי העטרת, מעיר גדולה וסוחרת, למה זה עתה הפל איגע לעשות לי שם תפארת, ומכש"כ פי הלא נראה במחנה פי פריי דל ורזה, אולם עיקר פנונתי נימוקי וטעמי, יודע כל שער עמי פי מטרתי הוא לשום לי שם ושארית, להיות למזכרת לדורות פי בן ובת אשר היה לי זה רבות בשנים, בעונותי לא פרחו הנצנים, ולא זכיתי לגדל נטעי נעמנים, ואף פי לא אומר נואש חלילה, מלפני נורא עלילה, פי עם כל מה שעבר, היפלא מד' דבר, בכ"ז בין פה מצאתי לנכון לשום לי ספר לזכרון, עד אסירי התקנה ישובו לבצרון, בעזר ימין ה' רוממה, בעיר ה' שמה, והנני לימן בדפוס דברי, ואם ימצא בם דבר טוב והיה זה שכרי, והנה קראתי שם הספר פרי יצחק על שמי, זה שמי וזה זכרי, והנה אל ישועתי, יואל לתת לי תקותי, להיות עוד עץ עושה פרי, ולא אמיש מעשות פרי, לגבר חנילים בתורה, וביראת ה' טהורה, כל הימים, עד פי יבא שילה ולו יקחת עמים.

וע"ד הספמות אף פי עתה כמעט לא נראו עוד מעל ראשי הספרים, בכ"ז אמרתי מבלי לפרוץ הגבול שגבלו ראשונים, והנני לשום בזה מאשר נמצא אתי מזה רבות בשנים, אשר שלחתי פרי תגובתי לזקני גאוני הדור האיתנים, אשר ברובי תורתם ובחזקתם היקרים, האירו לארץ ולדורים, הנה הנם מחויז למדינה, ובעונות פכר סעו למנוחה עליונה, בצל פנפי השכינה, ודבריהם חביב לב"י עד לאחת, ע"כ אמרתי להדפיס את כל נוכחת.

והנני מוצא אלי לחובה בראש ספרי לתת ברכות לראש משביר, הוא פבזד אדמו"ר, הגאון מאור הגולה רבן של ישראל בקש"ת מו"ה ישראל מסלאנט נר"ו יאיר פאור שבעת הימים פי זכיתי להיות אחד מתלמידי, וליצוק מים על ידיו, והוא העמיד אותנו בקרן אורה, בנתיבות התורה, והורה לנו דרך מוסרו הטוב ביראת ה' טהורה, ה' יחדש פנשר נעוריו, ויאריו ימיו ושנותיו, שיהיה לנו לעינים עד תצא מציון תורה ודבר ה' מירושלים, והנה לא קבלתי מאתו הסכמה ועדות, פי ידוע שאין זה דרכו בקדש, אף פשכר הימים קבלתי ממנו רשות, לתת את דברי בדפוס.

פן הנני לקבוע ברכה לכל עדת ישראל הגרים בעיר המלוכה פעטרבורג ועליהם אלופיה ונכבדיה, אשר הייתי שמה ששה עשרה שנים לרב ומורה, ברך ה' חילם, להרחיב את גבולם, פבזד אומר פולם, חיים וברכה עד העולם.

ואמרת לעשות זכרון בספר לנפשות הורי היקרים, ואחיי הנאהבים והנעימים, כבוד אבי מו"ר הרב המנפולג בתו"י צדיק תמים מו"ה שלמה זללה"ה מיקירי עיר ווילנא, ובאחרית ימיו נסע לעה"ק ירושלים תוב"ב ויחי שם שמונה שנים ושם נסתלק לגנוזי מרומים, אין המקום פה לספר מעשיו ונעצם תנמו, פי אין ספורות למו, ואמי מורתי הצדקת מ' איטא זללה"ה, וכבוד אחי מו"ר הרב הג' סוע"ה יר"א מו"ה יעקב זצ"ל האב"ד בעיר שירנוינט, ואחי מו"ר הרב החו"ב יר"א מאוד מו"ה אברהם אבלי זצ"ל, תהי כל נפשותם צרוכה בצרור החיים, ויהי רצון מלפני בעל הרחמים שזכותם יגן עלי, וימליצו, טוב בעדי אמן.

ועל הטוב יזכר כבוד חותני הר' המנפולג בתו"י מו"ה שמואל ב"ר לוי ונאלק מוויילקאמיר. ועתה ה' אלהים הנה אנכי לבדי נשארתי מאבי, גבר בודד פערער בערבה, הו קרוב אתה ה' לנשברי לב, ואת דכאי רוח תושיע, חוס נא וחסמול על הקיקיון הקטן הנה פמוני היום, על שארית הפליטה יהמו נא רחמיך, ואל יעזבוני חסדיך, עד זקנה ושיבה, לתת לי אחרית ותקנה טובה, ולישא עוד כוס ישועות, פי לך לבד עיני תלויות: הכ"ד החותם יום א' פורים קטן שנת תרס"א לפ"ק יצחק בלאזער בלאאמו"ר מו"ה שלמה זללה"ה מוויילנא.

סימן א הנה בפה עירנו עיר המלוכה פעטרבורג שהלילות קצרות מאוד בימי הקיץ ע"פ האקלים שלנו וע"כ גם זמן ק"ש הוא מוקדם מאוד ולפעמים מתעכבין הצבור מלקרות ולהתפלל עד אחר זמן ק"ש לכן ראיתי ונתתי אל לפי לעיני איך להתנהג למעשה לצאת יד"ח ק"ש ותפלה פתקונה אם לקרוא ק"ש בזמנה בלא ברכות פמנהג העולם ואח"כ לקרותה שנית בברכותיה ולהתפלל עם הצבור או לקרוא ק"ש בזמנה בברכותיה ולסמוך גאולה לתפלה ולהתפלל ג"כ ביחידות והי עדיף טפי: הנה מתחילה ראיתי לבאר באם הצבור מתעכבין מלקרות ק"ש עד אחר זמנה ולפי המנהג לקרות בזמנה ק"ש בלא ברכותיה היאך יש לנהוג לצאת יד"ח ק"ש בזמנה אם לקרוא רק פסוק ראשון או שצריך לקרות ק"ש פולה בזמנה: והנה בטור או"ח סי' מ"ו פתב ורבינו יהודה הקסיד הנה רגיל לומר אחר שמע ישראל כו' בשכמל"ו והנה מכוין לצאת בו יד"ח ק"ש משום שלפעמים פשעושוין קרובין מתעכבין מק"ש עד אחר זמנה ואמר שהנה יוצא בזה פדאיתא בברכות שמע ישראל כו' זו היא ק"ש של ר' יהודה הנשיא וע"ש בב"י שפתב ומ"ש פדאיתא בברכות שמע ישראל כו' והטעם לפי שהנה לומד עם תלמידיו פשהנה מגיע זמן ק"ש לא הנה רוצה להפסיק מלימודו אלא לקרות פסוק ראשון בלבד דהני דאורייתא ע"ש ועפ"ז כ' הרמ"א בסי' זה דטוב לומר אחר שמע ישראל בשכמל"ו פי לפעמים שוהין עם ק"ש לקרותה שלא בזמנה ויוצא בזה עכ"ל ועי' בב"ח שפתב דאין לומר שמע ישראל בשכמל"ו בכל יום כ"א לגדולים שמשערים שהיום יהיו הצבור קוראים שמע בברכותיה לאחר זמנה וגם ר"י הקסיד לא הנה רגיל לומר אלא פשהנה רואה שהצבור יהיו מתעכבים מק"ש עד אחר זמנה כו' וכ"כ המג"א וע"ש שפתב בשם רש"ל לומר גם פרשה ראשונה של שמע והפר"ח פתב בסי' זה ז"ל לפי מה שאכתוב בארנפה בסי' ס"ז דשתי פרשיות הראשונות הני מה"ת אם רואה שהצבור מאריכין ומאבדין הזמן בפיוטין צריך לקרוא שלש פ' קודם שיעבור שלש שעות מהיום ועי' בפרמ"ג שפתב דאם רואה שיעבור זמן ק"ש יכוין לצאת בפסוק א' ע"ש ועכ"פ מתבאר מדברי רבותינו דאם רואה

שְׁהַצְבוֹר מִתְעַפְּבִין מִלְקָרוֹת ק"ש עַד אַחַר זְמַנָּה א"צ לְקָרוֹת בְּזַמְנָה כ"א ק"ש דְּאוֹרְיִיתָא כּר"י הַנְּשִׂיא לְצֵאת יד"ח ק"ש דְּאוֹרְיִיתָא בְּזַמְנָה וְהִינּוּ פְּסוּק רֵאשׁוֹן אוֹ גַם פ' רֵאשׁוֹנָה וְסָגִי בְּזֶה וְהַפֶּר"ח שְׁפָתַי לְקָרוֹת ק"ש כְּנֹלָה בְּזַמְנָה הִינּוּ מְשׁוּם דַּס"ל דְּשִׁתִּי פ' הָרֵאשׁוֹנוֹת הָיִי מֵה"ת פֶּנ"ל וּבִבְאֻמַּת דַּעַת הָרֵאשׁוֹנִים הוּא דְּלֹא כַּהֲפֵר"ח אֶלָּא דְּרַק פ"ר אוֹ פ' רֵאשׁוֹנָה הָיִי מִדְּאוֹרְיִיתָא וְכֵן הִכְרִיעַ בְּשׁו"ת שֶׁג"א סִי' ב' דְּלֹא כַּהֲפֵר"ח ע"ש וּלְפ"ז א"צ לְקָרוֹת בְּזַמְנָה לְכָל הַיּוֹתֵר כ"א פְּרָשָׁה רֵאשׁוֹנָה לְצֵאת יד"ח ק"ש דְּאוֹרְיִיתָא בְּזַמְנָה פֶּנ"ל: אוֹלָם לֹא יִרְדְּתִי לְסוּף דַּעַת רַבּוֹתֵינוּ שְׁלֹא חָשְׁשׁוּ רַק לְצֵאת יד"ח ק"ש דְּאוֹרְיִיתָא בְּזַמְנָה וְעַם ק"ש דְּרַבְּנָן יִמְתִּין לְקָרוֹת עִם הַצְּבוֹר אַחַר זְמַן ק"ש דְּלִפ"ז הוּא מְבַטֵּל מִצְוֹת ק"ש דְּרַבְּנָן וְכִי אֵין אָנוּ צְרִיכִין לְחוּשׁ לְצֵאת יְדֵי ק"ש דְּרַבְּנָן בְּזַמְנָה.

וְכֵן קָשָׁה עַל ר"י הַחֲסִיד שֶׁהֵיךָ רָגִיל לֹמֵר שְׁמַע יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁהַצְּבוֹר הָיוּ מִתְעַפְּבִים מִק"ש עַד אַחַר זְמַנָּה וְאָמַר שֶׁהֵיךָ יוֹצֵא בְּזֶה כְּדָא' בְּבִרְכוֹת שְׁמַע יִשְׂרָאֵל כּו' זוֹ הִיא ק"ש שֶׁל ר"י הַנְּשִׂיא וְקָשָׁה הִיא עֲדִינִי לֹא יָצָא יְדֵי ק"ש דְּרַבְּנָן בְּזַמְנָה וּמִדּוּעַ לֹא קָרָא ר"י הַחֲסִיד ק"ש כְּנֹלָה בְּזַמְנָה כְּשֶׁהֵיךָ רוֹאֶה שֶׁהַצְּבוֹר יַעֲבֵרוּ זְמַן ק"ש וּר"י הַנְּשִׂיא שְׁלֹא הֵיךָ קוֹרָא רַק פְּסוּק רֵאשׁוֹן בְּלִבְד, כְּבָר הִקְשָׁה הָרֵא"ש שֶׁם וְנ"ל וּא"ת פִּינּוּ דְּבַעֲיָנוּ שְׁיִקְרָא אֶת כְּנֹלָה לְמָה לֹא הִפְסִיק לְקָרוֹתָה דְּאֶפִּילוּ מִי שֶׁתּוֹרְתוֹ אוֹמְנָתוֹ תִּנּוּן בְּכ"ק דְּשִׁבְתָּ דְּמַפְסִיקִין לְק"ש וִי"ל דַּה"מ אָדָם שְׁלוֹמֵד לְבִדּוֹ אֲבָל מִי שְׁלוֹמֵד תּוֹרָה בְּרַבִּים אֵין לוֹ לְהִפְסִיק וְכ"כ בְּתו' הָרֵא"ש שֶׁם וְנ"ל וְאֵע"ג דְּמַפְסִיקִין לְק"ש וּמִסְתַּבֵּר לְמִימַר שְׁמַפְסִיקִין לְקָרוֹת אֶת כְּנֹלָה ה"מ כְּשֶׁאָדָם לֹמֵד לְבִדּוֹ כּו' וּלְפ"ז מֵה זֶה סְמִיכָה שְׁסַמָּךְ ר"י הַחֲסִיד עַל ר"י הַנְּשִׂיא לְצֵאת יד"ח ק"ש בְּזַמְנָה בְּכ"ר בְּלִבְד וְאָמַר שֶׁהֵיךָ יוֹצֵא בְּזֶה וְכִי א"צ לְקָרוֹת ק"ש כְּנֹלָה בְּזַמְנָה.

וְהִנֵּה זֶה פְּשׁוּט בְּנֻדָּאֵי דְּכִמּוֹ דְּק"ש דְּאוֹרְיִיתָא נִתְּנָה תּוֹרָה כ"ז קִימָה דְּהִינּוּ בְּתוֹף ג' שְׁעוֹת וּמִי שְׁמַאֲחַר לְקָרוֹתָה לֹא יָצָא יד"ח וּבִטֵּל מ"ע כֵּן גַם ק"ש דְּרַבְּנָן קָבְעוּ חֻקִּים ג"כ בְּזְמַן ק"ש דְּאוֹרְיִיתָא וּמִי שְׁמַאֲחַר לְקָרוֹתָה לֹא יָצָא יד"ח מִדְּרַבְּנָן וְהִנֵּה אִף שֶׁהַדְּבָר פְּשׁוּט מִצַּד עֲצָמוֹ מ"מ נִרְאֶה לַה"ר לְזֶה דְּהִנֵּה בְּבִרְכוֹת שֶׁם גְּבִי ק"ש שֶׁל ר"י הַנְּשִׂיא פְּלִיגֵי אֲמוּרָאֵי בְּגַמ' אֵי חוּזַר וְגוֹמְרָה וְכַתֵּב הָרֵא"ש דְּמִילְתָּא דְּפְּשִׁטָּא שְׁצָרִיף לְקָרוֹת אֶת כְּנֹלָה וְהִיא דְּר"י הַנְּשִׂיא שֶׁהֵיךָ קוֹרָא פְּסוּק אֶחָד בְּלִבְד וְאָמַר בְּר קִפְרָא דְּאֵינוּ חוּזַר וְגוֹמְרָה הֵתֵם מִיְיָרֵי שְׁעֵבֵר זְמַן הַקְּרִיאָה קוֹדֵם שְׁגָמַר לְיִמּוּדוֹ וְכ"כ בְּתו' הָרֵא"ש שֶׁם וְנ"ל שֶׁהֵיךָ זְמַן הַיְשִׁיבָה נִמְשָׁךְ עַד אַחַר ג' שְׁעוֹת דַּאלֵת"ה מ"ט דַּמ"ד אֵינוּ חוּזַר וְגוֹמְרָה כּו' הַלְּפָדָּה מִסְתַּבְּרָא שְׁעֵבֵר זְמַן הַקְּרִיאָה לְכֵן לְבַר קִפְרָא לֹא הֵיךָ חוֹשֵׁשׁ לְגוֹמְרָה וְלִר"ש הֵיךָ חוּזַר וְגוֹמְרָה כְּאֵדָם הַקּוֹרָא בְּתוֹרָה ע"ש וּמִתְבָּאֵר מִזֶּה דְּגַם לְק"ש דְּרַבְּנָן עֵבֵר זְמַן הַקְּרִיאָה לְאַחַר ג' שְׁעוֹת דַּאל"כ אֶפְתִּי קָשָׁה מ"ט דַּמ"ד אֵינוּ חוּזַר וְגוֹמְרָה הִיא לְק"ש דְּרַבְּנָן לֹא עֵבֵר זְמַן הַקְּרִיאָה וּבַע"כ צ"ל פֶּנ"ל וְעִי' בַּחֲוִי הַרְשָׁבָ"א רִישׁ פ' הֵיךָ קוֹרָא דְּנִרְאֶה לְכַאוּרָה מִדְּבָרָיו שֶׁם דְּחוּזַר וְגוֹמְרָה הוּא בְּתוֹף זְמַן ק"ש וְצ"ע שֶׁם וְעַכ"פ הָרִי צַע"ג עַל ר"י הַחֲסִיד וְכֵן עַל הָאֲחֵרוֹנִים שְׁלֹא חָשְׁשׁוּ לְצֵאת גַם יְדֵי ק"ש דְּרַבְּנָן בְּזַמְנָה פֶּנ"ל: וְלִכֵּן נ"ל דְּמָה שֶׁהֵיךָ נוֹהֵג ר"י הַחֲסִיד לֹמֵר פְּסוּק שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וְהֵיךָ מְכוּוֹן לְצֵאת בּוֹ יְדֵי ק"ש כְּשֶׁהַצְּבוֹר עוֹשִׂין קְרוֹבִץ וּמִתְעַפְּבִין מִק"ש עַד אַחַר זְמַנָּה לֹא הֵיךָ זֶה בְּעַת שֶׁהֵיךָ מְשַׁעַר שֶׁהַצְּבוֹר יִתְעַפְּבוּ בְּנֻדָּאֵי מִק"ש עַד אַחַר זְמַנָּה דְּבַכָּה"ג פְּשִׁטָּא שְׁצָרִיף לְקָרוֹת ק"ש כְּנֹלָה לְצֵאת יד"ח ק"ש דְּאוֹרְיִיתָא וְדְּרַבְּנָן בְּזַמְנָה פֶּנ"ל אֶלָּא דְּבַעַת שֶׁהֵיךָ לוֹ לְר"י הַחֲסִיד סִפְקָ שְׁמַא יִתְעַפְּבוּ הַצְּבוֹר מִק"ש עַד אַחַר זְמַנָּה אִזְ הֵיךָ מְכוּוֹן לְצֵאת יד"ח ק"ש בְּפְּסוּק שְׁמַע יִשְׂרָאֵל

לצאת עכ"פ יד"ח ק"ש דאורייתא ולק"ש דרבנן הנה ממתין עם הצבור ולספק ק"ש דרבנן שגמא יעבור הזמן לא חש ומשום דכשהצבור אינם מתעכבים לקרות ק"ש עד אחר זמנה פשיטא דעדיף טפי שלא לקרות מתחילה ק"ש פולה בלא הברכות כדי שיוכל לומר אח"כ הברכות עם ק"ש דרבנן שלא יצא עדיין ועי' בב"י שהביא דברי הרא"ה שפתב אנו קרינו כו' ונפקי ביה ידי ק"ש דאורייתא אפ"ה קרי בתר הכי שמע דרבנן בברכות דרבנן מיהו לא מחנור כו' וטפי עדיף לצבורא למימר ברפת ק"ש אק"ש דאורייתא ע"ש ומתבאר מזה דלכה"פ צריף לומר הברכות על ק"ש דרבנן ואף דבדיעבד גם אם קראק"ש פולה חוזר ואומר הברכות פמבואר בשו"ע סי' ס"ו מ"מ לכתחילה עדיף טפי לומר הברכות על ק"ש דאורייתא ולכה"פ על ק"ש דרבנן שלא יצא עדיין ועוד דלפי מה שיתבאר לפנינו בס"ד הנה פשקורא ק"ש בלא הברכות אף שאומר הברכות אח"כ הוא רק לתקן לצאת יד"ח הברכות אבל מ"מ עדיין יש חשש מצד ק"ש גופה שיצא יד"ח ק"ש בלא ברכה לפניו פלל ולזה הוא מענות שלא יוכל לתקן פלל ולפ"ז פשהצבור אינם מתעכבים מק"ש עד אחר זמנה פשיטא דאין לקרות מתחילה ק"ש פולה בלא ברכות ועכ"פ פינון שהיה לו לר"י העסיד ספק אם יעברו הצבור זמן ק"ש לק"ש לא קרא כ"א פסוק ראשון דהיינו ק"ש דאורייתא בלבד דאם לא יעברו הצבור זמן ק"ש יהי' ק"ש וברכותיה יותר מתוקנים פנ"ל אבל היכא שהצבור יעברו בודאי זמן ק"ש פשיטא שצריף לקרות ק"ש פולה בזמנה והאחרונים דמשמע מדבריהם דאף בכה"ג א"צ לקרות בזמנה כ"א ק"ש דאורייתא בלבד באמת דבריהם צע"ג פנ"ל: אחרי שנתבאר לנו דהכי שהצבור יתעכבו בודאי מלקרות ק"ש עד אחר זמנה צריף לקרות ק"ש פולה בזמנה מעתה נבא לבאר הדרך המוכח לפני המהדרין לצאת יד"ח ק"ש ותפלה פתיקונה אם לקרות ק"ש בזמנה בלא ברכותיה ואח"כ לקרותה שנית בברכותיה עם הצבור או לקרות ק"ש בזמנה בברכותיה ולסמוך גאולה לתפלה ולהתפלל ג"כ ביחידות והנה בש"ע או"ח סי' ס' פתב קרא ק"ש בלא ברכות יצא יד"ח ק"ש וחוזר וקורא הברכות בלא ק"ש ע"ש ומקור הדרך הוא מדברי הרשב"א בתשובה סי' שי"ט וע"ש שנסאל במה ששנינו הנה קורא בתורה והגיע זמן המקרא אם פינון לבו יצא צריף הוא לחזור בברכותיה כו' או דלמא אסור לברך ברכותיה והשיב הקורא ק"ש בלא ברכותיה יצא דברכות אין מעפבות כו' ומיהו מסתברא שחוזר ואומר ברכות בפני עצמן בלא ק"ש ואע"פ שברכות לפני קריאתה נתקנו לאו ברכות של ק"ש כדי שתאמר היאך יברך שלא על הקריאה וכן הספיקו הגאונים שהרי אינו מברך אקב"ו לקרוא את שמע ולפיכך אע"פ שיצא ידי קריאה ידי ברכות לא יצא וחוזר וקורא ברכות בפני עצמן תדע כו' ע"ש וכ"כ בתשובה סי' מ"ז דברכות של ק"ש אינן ברכות של ק"ש ממש פברפת התורה וכברפת המצות שא"כ הנה לנו לברך לקרוא את שמע כו' אלא ברכותיהן שנתקנו בפני עצמן אלא שתקנו לאןמרן לפני ק"ש ולאחריו וכן הספיקו הגאונים ולפיכך מי שקרא ק"ש בלא ברכותיה חוזר ואומר ברכותיה בפני עצמן ואין בכך פלום עכ"ל וכ"כ בתשובה סי' ס"ט ע"ש: אמנם דבר זה אינו מוסכם לענ"ד והנה בברכות ריש פ' הנה קורא בתורה והגיע זמן המקרא אם פינון לבו יצא וכתבו התוס' פירושלמי אמרינו ברכות אינן מעפבות דאע"פ שלא אמר שמים לפניו ושמים לאחריה יצא דאם לא פן תקשי מאי מהני אם פינון לבו הרי לא בירך תחילה וא"ת הא בפ"ק מסקינן סדר ברכות אין מעפבות הא ברכות

מעפבות וי"ל דהתם מייירי בצבור כו' ע"ש וכ"כ הרא"ש והרשב"א בשם רב האי גאון שהקשה פן ותי' פנ"ל ע"ש ולקבר הדברים נציע הסוגיא שם בפ"ק דתנן התם אמר להם הממונה ברכו ברכה אחת והם ברכו וקראו עשרת הדברות שמע והיה אם שמוע ויאמר כו'.

מאי ברכה אחת אמר שמואל אהבה רבה ור"ז אמר ר"ל יוצר אור ואמרינן הא דר"ל מפלגא אתמר דאמר ר"ל זאת אומרת ברכות אין מעפבות זו את זו אא"ב יוצר אור הו' אמרי היינו דברכות אין מעפבות זא"ז דלא קא אמרי אהבה רבה אלא א"א אהבה רבה הו' אמרי מאי ברכות אין מעפבות זא"ז דלמא האי דלא אמרי יוצר אור משום דלא מטא זמן יוצר אור וכי מטא זמן יוצר אור הו' אמרי נאי מפלגא מאי דאי מפלגא לעולם אהבה רבה הו' אמרי וכי מטא זמן יוצר אור הו' אמרי ליה ומאי ברכות אין מעפבות זא"ז סדר ברכות עכ"ל הגמ' ועי' פ"רש"י והנה קושיות הראשונים הוא תמוה מאוד דמאי קשיא להו על הירושלמי מהסוגיא דפ"ק דהרי התם מייירי מדין ברכות עצמן אי מעפבות זא"ז והיינו דאי בירך ברכה אחת בלא חביתה אי יצא יד"ח אותה ברכה שביירך וכפרש"י שם ונ"מ דאם לא יוכל לברך רק ברכה אחת לא יברך כלל דהוי ברכה לבטלה ואולם הירושלמי הא מייירי מנדון אחר אי ברכות מעפבות לק"ש והיינו דאם קרא ק"ש בלא ברכות אי יצא יד"ח ק"ש עצמה ולפ"ז אע"ג דמסקינן שם בסוגיא דברכות מעפבות זא"ז מ"מ שפיר אפ"ל דאין הברכות מעפבות לק"ש דאם קרא ק"ש בלא ברכו' יצא יד"ח ק"ש וכמבואר בירושלמי וכבר נתקשו בזה כל האחרונים הב"ח בסי' ס' וע"ש שהגיה בצ"ע.

והשג"א בתשובה סי' כ"ו ובשו"ת משפנות יעקב סי' ע"ח. והגר"א בשנות אליהו ר"פ הנה קורא דחה באמת דברי הראשונים מטעם זה וכנראה כבר הרגיש בזה הב"י בסי' זה וע"ש שפכת ז"ל ומשמע מדבריהם דלמ"ד ברכות מעפבות זא"ז כו' ה"ה נמי דאם קרא ק"ש בלא ברכות אף ידי ק"ש פתקנה לא יצא ולמ"ד ברכות אין מעפבות זא"ז אם קרא ק"ש בלא ברכותיה ידי ק"ש מיהא יצא.

ועי' בבבאיורי הגר"א בסי' זה שפכת ונאף שר"ה גאון כו' פסדרן דוקא אינו מעפב כו' וה"ה דמעפבות לק"ש ע"ש רמז בקונצ' מילים למש"כ הב"י מיהו לפמש"כ הב"י דרק ידי ק"ש פתקונה לא יצא לפ"ז עדיין אינו מספיק לישוב הקושיות הנ"ל וע' בטור סוף סי' ס"ו ע"ש ולפ"ז דברי הב"י צ"ע ובבבאיורי הגר"א פתב דה"ה דמעפבות לק"ש והיינו דלא יצא יד"ח ק"ש כלל ולפ"ז ניתא שפיר מיהו עדיין צע"ג דמנ"ל להראשונים דתל"ז זה בזה והיינו דאי ברכות מעפבות זא"ז ה"ה דמעפבות לק"ש והנה בשו"ת שג"א שם פתב לישוב דהכי דייק לה רב האי גאון וסייעתו דמדמסיק הגמ' דברכות מעפבות זא"ז בע"כ דברכה אחת היינו אהבה רבה וכי מטא זמן יוצר אור הו' אמרי לה אע"ג דכבר קראו ק"ש והשתא אי ס"ד דאין ברכות מעפבות לק"ש ואע"פ שלא קרא הברכות יצא ידי ק"ש א"כ לאחר שקראו ק"ש כבר ויצאו יד"ח היאך אפ"ל אס"פ ברכת יוצר אור שהיא מברכות דלפניה של ק"ש הא קי"ל דכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן ואם לא בירך עובר לעשייתן אינו מברך אס"פ ובע"כ צ"ל דאי ברכות מעפבות זא"ז מעפבות ג"כ לק"ש ולפ"ז מצנת ק"ש תלוי ועומדת דאם יאמר אס"פ יוצר אור יצא יד"ח ק"ש

למפרע נמצא יוצא יד"ח ק"ש ויוצר אור בבת אחת והו"ל פאילו מברך עובר לעשייתו וע"ש שכתב דזה נ"ל נכון בכוננתם ז"ל: ולפ"ז לפי פ"ה השג"א וכן"ל נמצא דלפי שי הראשונים הנ"ל אם קרא ק"ש בלא ברכות אינו חוזר ואומר הברכות אח"כ דלפי הנ"ל הרי ס"ל להראשונים דאי ברכות אין מעפבות לק"ש אין רשאי לומר הברכות אחר ק"ש דהוי פכל המצות דאי לא בירך עובר לעשייתו אינו מברך אח"כ ורק אי הברכות מעפבות לק"ש חוזר ואומר הברכות אח"כ דמנה גופה דייקו הראשונים דהברכות מעפבות לק"ש מהא דמבואר בגמ' שם דאמרי יוצר אור אחר שפבר קראו ק"ש ולפ"ז ביחיד דלכ"ע אין הברכות מעפבות לק"ש א"כ אם קרא ק"ש בלא ברכות אינו רשאי לומר הברכות אח"כ ודלא כדברי הרשב"א בתשובה הנ"ל והנה הרשב"א בתשובה שם הביא ראיה באמת דאומר הברכות אחר ק"ש מדברי הגמ' הנ"ל דאמרי יוצר אור אחר שפבר קראו את שמע אולם לפי שי הראשונים וכן"ל א"כ אין ראיה כלל דלפי הסוגיא דס"ל להגמ' דברכות מעפבות זא"ז וה"ה דמעפבות לק"ש ולכך שפיר רשאי לומר הברכות אח"כ ולשי' הגאונים היינו בצבור כנ"ל.

משא"כ ביחיד דלכ"ע אין הברכות מעפבות לק"ש אפ"ל דאינו רשאי לברך אחר ק"ש וככל המצות דמברך ונקא עובר לעשייתו: אלא דבעיקר קו' האחרונים וכן"ל נלע"ד לישוב בדרך אחר דהנה רבינו יונה בריש פ"ק דברכות פתב לענין ק"ש של ערבית שמקדימין לקרותה בבהכ"נ מבעוד יום וכתב דכך הוא הענין שבבהכ"נ יקרא ק"ש עם ברכותיה ויתפלל ולא כוין לצאת יד"ח ק"ש ואחר צה"כ יקרא אותה ויתפנין לצאת בה יד"ח.

וכתב רב עמרם ז"ל שבשעה שקורא אותה יברך אקב"ו לקרוא ק"ש ואומר מורי הרב שאין זה נכון כו' ויותר נכון שיאמר ברפת אהבת עולם שנתקנה אצלה ואפילו על קריאת ת"ת מצינו שגפטר מברכה באמירתה וע"ש שכתב שידי הברכות יצא במה שאומר אותם אותם בבהכ"נ אע"פ שעדיין אינו זמן ק"ש ע"ש ומתבאר מדבריו דכשקורא ק"ש לצאת בה יד"ח יוכל לומר ברפת אהבה אצלה אע"פ שפבר יצא יד"ח הברכות שגרי פבר קרא אותן בבהכ"נ וביאור הדבר הוא דק"ש הוא מ"ע וטעון ברכה פשאר המצות ולכך אע"פ שפבר אמר הברכות ויצא יד"ח הברכות מ"מ פשקורא ק"ש אחר צה"כ לצאת בה יד"ח טעון ברכה על המצוה ולכך פתבו הגאונים דבאמת צריך לברך אקב"ו לקרוא ק"ש והר"י כתב שבמקום אקב"ו לקרוא ק"ש יותר נכון לומר ברפת אהבה שיהא כוללת למצנת קריאה כנ"ל והנה בעיקר הא דאמר ר"ל זאת אומרת ברכו' אין מעפבות זא"ז מדלא קראו אלא ברכה אחת היינו דאי מעפבות זא"ז ולא יצא גם יד"ח אותה ברכה שפבר א"כ ברכה אחת הוי ברכה לבטלה ולפ"ז צע"ג בהא דמוכח שם בגמ' דברכה אחת היינו יוצר אור דאי אהבה רבה מאי ברכות אין מעפבות זא"ז דלמא כו' כי מטא זמן יוצר אור הו' אמרי לה.

וקשה דתיפוק ליה דאי אהבה רבה הו' אמרי אפילו אי נימא דלא אמרי פלל יוצר אור מ"מ אין ראיה דברכות אין מעפבות זא"ז דלעולם אפ"ל דברכות מעפבות זא"ז ובאמת אף ידי ברפת אהבה לא יצאו ומ"מ לא הוי ברפת אהבה ברכה לבטלה דהא ברפת אהבה לעולם יוכל לומר פשקורא ק"ש לצאת יד"ח בתורת ברכה על המצוה דהא אם לא יאמרו

הברכות פלל א"כ בדין הוא לומר אקב"ו לקרוא ק"ש פמו שכתבו הגאונים ובמקומה
יוכל לומר אהבה רבה וכמו שפתב הרר"י דיוכל לומר ברפת אהבה לק"ש אע"פ שפבר
אמר אותה לפ"ז פמו כן יוכלו לומר ברפת אהבה אע"פ שלא יצאו יד"ח הברכות וגם
די ברפת אהבה לא יצאו פלל וביותר לפי המסקנא דר"ל אמר סדר ברכות אין מעפבות
קשה דמנ"ל הך דלמא לעולם גם סדר ברכות מעפבות אלא דבאמת לא אמרו פלל יוצר
אור ולא יצאו יד"ח הברכות פלל ומ"מ לא הוי ברפת אהבה לבטלה פנ"ל ובע"כ צ"ל
דאם איתא דברכות מעפבות זא"ז ה"ה דמעפבות ג"כ לק"ש ולפ"ז ניחא שפיר דאי אפ"ל
דלא אמרי פלל יוצר אור ולא יצאו יד"ח הברכות דא"כ גם יד"ח ק"ש לא יצאו פלל
ולפ"ז שוב הוי ברפת אהבה ברכה לבטלה דא"א לומר אותה בתורת ברכה על המצוה
פיון שלא יצאו יד"ח ק"ש פלל ועי' להפרמ"ג בפתיחה פוללת להל' ק"ש ע"ש ולכך דחי
בגמ' רק דדלמא פי מטא זמן יוצר אור הווי אמרי לה וכן מוכח שפיר דסדר ברכות אין
מעפבות והיינו דס"ל להגאונים דדייק מסנגי'א זו דאי ברכות מעפבות זא"ז ה"ה
דמעפבות ג"כ לק"ש ולכך הקשו שפיר מהירושלמי פנ"ל: מיהו בכ"ז נראה מוכרח
לכאורה מדברי הראשונים הנ"ל דס"ל דאינו רשאי לומר הברכות אחר ק"ש דהנה
לכאורה צע"ג מאי קשי'א להו על הירושלמי דר"פ הנה קורא מהסנגי'א דא"ל הממונה
פנ"ל דלמא לעולם ברכות מעפבות לק"ש והא דתנו אם פיון לבו יצא מיירי שאומר
הברכות אחר ק"ש וכמבואר בגמ' גבי יוצר אור דלכי מטא זמן הווי אמרי והא דדייק
הירושלמי דאין ברכות מעפבות לק"ש הוא רק לקדם והיינו דאע"פ שלא אמר הברכות
שלקניה קודם ק"ש יצא יד"ח ק"ש דהרי המשנה מיירי בקורא להגיה שלא בירך תחילה
אבל אין ה"נ דאומר הברכות אחר"כ ואי לא אמר פלל מעפבות ולא יצא יד"ח ק"ש וכ"כ
באמת בחי' הרשב"א שם ז"ל ומיהו לענין פירושא דירושלמי דדייק מהתם דאין ברכות
מעפבות יש לי לפרש דמאי אין מעפבות להקדים לקריאתה אבל חוזר ומברך אותן לאחר
מפאן כו' ע"ש ולפ"ז הרי צע"ג דל"ל לחלק בין יחיד לצבור אחרי די"ל בפשיטות פנ"ל
ובע"כ צ"ל דס"ל להראשונים בפשיטות דאין שום ענין פלל לומר הברכות שלפניה אחר
ק"ש וככל המצות דצריך לברך דוקא עובר לעשייתן ואי לא בירך תחילה לא יברך
אחר"כ והא דמבואר בגמ' דאמרי ברפת יוצר אחר ק"ש צ"ל דהוא מטעם אחר דשאני
ברפת יוצר ומשום דלא הנה אפ"ל מתחילה קודם ק"ש דאפתי לא מטא זמן יוצר אור
לכך יוכל לומר אחר ק"ש וכמו ברפת טבילה דרשאי לומר אחר"כ ומשום דאפתי גברא
לא חזי ועי' בשו"ת משפנות יעקב סי' ע"ז אבל היכא דאפשר לברך לפניה אינו רשאי
לברך אחר"כ ולפ"ז בע"כ הא דמבואר בירושלמי דאין ברכות מעפבות היינו דאין
מעפבות פלל ולכך הקשו שפיר והנה הרשב"א דס"ל דאומר הברכות אחר ק"ש פי'
באמת הירושלמי לענין להקדים פנ"ל וכ"כ בתשובה סי' מ"ז ז"ל והא דתנו הנה קורא
כו' וגרסינו עלה בירושלמי זאת אומרת ברכות אין מעפבות אומר אני דמאי אין מעפבות
לומר דיצא ידי ק"ש אבל חוזר הוא ומברך ברכותיה ומאי אין מעפבות להקדים אולם
דברי הרשב"א צע"ג דהא הרשב"א ס"ל באמת דגם אי לא אמר הברכות פלל יצא יד"ח
ק"ש וכמו שנראה מדבריו בתשובה שם וכ"כ בחי' שם והא דאומר הברכות אחר"כ הוא
רק משום דנהי דיצא יד"ח ק"ש ידי ברכות לא יצא א"כ מה שייך לומר דאין מעפבות
להקדים פיון דלק"ש אין מעפבות פלל וגם הירושלמי מתפרש בפשיטות דברכות אין

מעפבות פֿלל לק"ש מיהו מ"מ חוזר ואומר ברכותיה לציאת יד"ח הברכות וצע"ג: והנה השג"א בתשובה שם הקשה קו' זו על הירושלמי גופיה דמנ"ל לדייק ממשנה זו דאין ברכות מעפבות פֿלל לק"ש דלמא מיירי שאומר הברכות אח"כ וא"ל דהירושלמי דיין באמת רק דאין מעפבות לקדם דבע"כ יש לדקדק דאין הברכות מעפבות פֿלל לק"ש והוא מברייטא דקברו את המת וחרו אם יכולין להתחיל ולגמור כו' אפי' פרק אחד או פ' אחד יתחילו וא"כ לידוק הירושלמי מהו דאין מעפבות פֿלל ובע"כ דגם ממשנה זו דיין דאין מעפבות פֿלל וקשה פנ"ל ע"ש מיהו באמת על הירושלמי גופיה לא קשה פֿלל דבנדאי אפ"ל דהירושלמי מיירי באמת רק דאין מעפבות להקדים ומש"כ השג"א דא"כ לידוק הירושלמי מהברייטא הנ"ל דאין מעפבות פֿלל באמת מהברייטא אין ראיה פֿלל דהא דאמר אם יכולין כו' הוא באמת רק לציאת עכ"פ יד"ח ק"ש מדאורייתא דמה"ת בנדאי יצא בלא ברכות פֿלל ועין בשו"ת משפנות יעקב (סי' ע"ט).

ועוד אפ"ל דבאמת אומר הברכות אח"כ אולם רק דברי הראשונים צע"ג דס"ל בע"כ לפרש הירושלמי דאין ברכות מעפבות פֿלל והקשו פנ"ל וקשה דלמא מיירי הירושלמי באמת דאין מעפבות רק מלהקדים ועל הראשונים בנדאי אין לומר כמ"ש השג"א דברי הקשו באמת על הירושלמי וס"ל מתוך הסוגיא דא"ל הממונה דברכות מעפבות לק"ש ובע"כ צ"ל דמהברייטא אין ראיה פֿלל והנה לפי הראשונים פנ"ל קשה באמת על הירושלמי גופיה דמנ"ל לדייק ממשנה זו דאין ברכות מעפבות פֿלל ובע"כ מזה נראה דס"ל להראשונים דאינו רשאי לומר הברכות אחר ק"ש פנ"ל והנה גם השג"א שם רצה לישב דהא דדייק הירושלמי דאין ברכות מעפבות פֿלל היינו משום דס"ל דאינו רשאי לברך אחר ק"ש אף דחה זה דהא ברכות ק"ש אינן ברכות של ק"ש ממש כמש"כ הרשב"א בשם הגאונים ולפ"ז בנדאי רשאי לברך אח"כ ע"ש והנה מש"כ הרשב"א בשם הגאונים פנ"ל הוא באמת מדברי רב האי גאון וכמש"כ הרשב"א בחי' ברכות (דף י"א) א"כ הדק"ל על הראשונים כפי מש"כ בשם רב האי וכן על הירושלמי גופיה פנ"ל: ולכן נראה לומר דאפילו אי נימא דרשאי לומר הברכות אחר ק"ש וכמש"כ הרשב"א וכן"ל מ"מ דיין הירושלמי שפיר דאין ברכות מעפבות פֿלל וכן דברי הראשונים נוחים שפיר.

ומשום דאפ"ל דבעיקר מש"כ הגאונים דאינן ברכות של ק"ש ממש אלא שהסמיכות על ק"ש זהו רק לפי האמת דברכות אין מעפבות פֿלל לק"ש אולם אי נימא דהברכות מעפבות לק"ש דאי לא בירך פֿלל לא יצא יד"ח ק"ש לפ"ז בע"כ צ"ל דברכת ק"ש הם ברכות של ק"ש ממש כשאר ברפת המצות ועוד עדיף מבעלמא דהברכות מעפבות לק"ש וע' בשנות אליהו ר"פ הנה קורא שפתב דברכות של ק"ש ודאי אינו מעפב דלא מצינו בשום מקום שיהא הברכה מעפב וכש"כ בק"ש דהברכות לא שייכין פֿלל לק"ש ועין בבבאורי הגר"א (סי' ס' סק"ד) שכתב ג"כ פנ"ל הרי דמפיון דאין הברכות שייכין לק"ש לכה פשיטא דאין מעפבות ולפ"ז נראה דאי נימא דהברכות מעפבות לק"ש בע"כ צ"ל דהברכות הם ברפת ק"ש ממש כשאר ברפת המצות ולפ"ז ניחא שפיר קו' השג"א והיינו דהירושלמי מדייק שפיר דאין ברכות מעפבות פֿלל לק"ש דא"ל דהא דתנן אם פיון לבו יצא מיירי שאומר הברכות אח"כ אבלאי לא אמר פֿלל מעפב לק"ש דממ"נ דאי נימא דמעפבות לק"ש א"כ בע"כ דברפת ק"ש הם ברכות של ק"ש ממש כשאר ברפת

המצות ולפ"ז שוב הרי א"א לברך אחר ק"ש דהוי כשאר מצות דמברך עובר לעשייתו דוקא ובע"כ צ"ל דהברכות אין מעפבות כלל לק"ש והיינו ג"כ מה שהקשו הראשונים על הירושלמי פנ"ל ומשום דבע"כ דייק הירושלמי דאין ברכות מעפבות כלל ולא רק מלקדים אולם אחרי שאין הברכות מעפבות לק"ש לפ"ז שוב י"ל דברכת ק"ש אינם ברכות של ק"ש ממש וכמש"כ הגאונים וממילא י"ל דרשאי לברך אחר ק"ש וכמש"כ הרשב"א ואף דלר"ה גאון בצבור מעפבות הברכות לק"ש מ"מ כיון דאינו מעפב ביחיד שפיר י"ל דהברכות אינם שייכים לק"ש ורשאי לברך אחר כמש"כ הרשב"א פנ"ל: ועל פי זה יש לבאר דברי הירושלמי פ"ק דברכות גבי הך דא"ל הממונה כו' והם ברכו וקראו עשרת הדברות שמע כו' ר' אמי בשם ר"ל זאת אומרת שאין הברכות מעפבות אמר ר' ב"א אין מן הדא לית את ש"מ פלום שעשרת הדברות הן הן גופה של שמע ע"ש ופי' האחרונים דר"ל מיתי ראיה שאין הברכות מעפבות לק"ש משום שהפסיקו עם עשרת הדברות בין הברכה לק"ש והוי הפסק בין הברכה למצוה והוי כמו שלא בירך כלל וש"מ דאין הברכות מעפבות כלל לק"ש ועי' בשו"ת משפנות יעקב (סי' ע"ז ובסי' ע"ט) ע"ש ולכאורה צ"ע ג"כ כיון דעשרת הדברות חשוב הפסק בין הברכה למצות ק"ש א"כ אפילו אם אין ברכות מעפבות אפתי קשה היא הפסיקו בין הברכה לק"ש דבשאר מצות דלכ"ע אין ברכות מעפבות מ"מ אסור להפסיק בין הברכה לעשיית המצוה וא"כ נהי דאין ברכות מעפבות וידי ק"ש יצא אפילו בלא ברכות כלל מ"מ אפתי קשה איך הפסיקו.

אולם לפמש"כ ניחא שפיר דבאמת לפמש"כ הגאונים דברכת ק"ש אינם ברכות של ק"ש ממש לפ"ז אין לחוש כ"כ להפסקה וכ"כ הב"י בסי' נ"ט לענין לענות אמן אחר ברכת אהבה דמפני שאין ברכה זו על ק"ש לא הוי הפסק ע"ש ועכ"פ היינו ג"כ דאין לחוש מה שהפסיקו בעשרת הדברות בין הברכה לק"ש משום שאינם ברכות של ק"ש ממש אולם כ"ז הוא לפי האמת דאין ברכות מעפבות אבל אי נימא דהברכות מעפבות לק"ש א"כ בע"כ דברכת ק"ש הן הם ברכת המצות ממש לק"ש וא"כ הוי עשרת הדברות הפסק בין הברכה לבין הדבר שמברכין עליו והיינו דאמר ר"ל זאת אומרת שאין הברכות מעפבות וממילא לא הוי ברכת ק"ש ברכות של ק"ש ממש כשאר ברכת המצות ולכך אין לחוש להפסקה פנ"ל: וכן נראה לבאר בזה דברי הגמ' בברכות (דף י"ב) דאמר רב פל מי שלא אמר אמת ויציב שחרית נאמת נאמונה ערבית לא יצא יד"ח והנה הטור (בסי' ס"ו) פי' דלא יצא יד"ח המצוה פתיקונה אבל לעולם יצא דברכות אין מעפבות והב"י פתב בשם מהרי"א דלרבינו האי דאמר ברכות מעפבות לא יצא יד"ח ק"ש ממש קאמר ע"ש ועין בפרישה שהקשה דבין כה ובין כה מ"ש דנקט אמת ויציב ולא שאר ברכות ק"ש ע"ש ונראה לומר דהנה התו' ריש פ' הנה קורא פתבו בזה"ל בירושלמי אמרינו ברכות אינן מעפבות דאע"פ שלא אמר שתיים לפניה ושתיים לאחריה יצא ע"ש והנה זה הלשון דשתיים לאחריה ליתא בדברי הרא"ש והרשב"א ולכאורה צ"ע מנ"ל דגם ברכה שלאחריה אינו מעפב דנדאי ברכות שלפניה מוכרח דאינו מעפב מדקתני יצא ואע"פ שלא בירך תחילה ואין לומר דשמא מברך אחר כפנ"ל אולם ברכה שלאחריה הרי בנדאי י"ל דלעולם מברך אחר כפמיהו לכאורה י"ל בפשיטות דכיון דברכות שלפניה אינו מעפב ה"ה ברכה שלאחריה דמ"ש מיהו עדיין צ"ע דלפמש"כ הגאונים דברכת ק"ש

שְׁלֵפְנִיָּה אֵינָם בְּרִכּוֹת שֶׁל ק"ש מִמֶּשׁ וּבִרְכָה שְׁלֹא חֲרִיָּה הִיא בְּרִפְת ק"ש מִמֶּשׁ וְעַי' בַּחֲוֵי הַרְשָׁפִ"א לְבִרְכּוֹת (דָּף י"א) שֶׁהֵבִיא דְבָרֵי רַב עֲמֶרֶם מִשְׁמִיָּה דְרַב צְמַח שְׁכַתְּב דְּאַרְף דִּתְנִן כֹּל הַטְּעוֹן בְּרִכָּה לְאַחֲרָיו טְעוֹן בְּרִכָּה לְפָנָיו אֵין לְמִדִּין מִן הַכְּלָלוֹת וַיֵּשׁ לָנוּ כִּינְצָא בְּזֵה בְּרִכָּה אַחֲרוֹנָה שֶׁל ק"ש וְרַב הָאֵי בְּתִשּׁוּבָה בִּינְאָר הַדְּבָר דִּק"ש אֵין טְעוֹן בְּרִכָּה לְפָנָיו שְׁהָרֵי אֵין מְבָרְכִין אַקב"ו עַל ק"ש וְאַעֲפ"כ מְבָרְכִין לְאַחֲרֵיהָ וְזוֹ וְדַאי בְּרִכָּה שְׁלֹא חֲרִיָּה כו' וְכ"כ הַרְשָׁפִ"א שֶׁם ז"ל וְכ"נ מְדַבְּרֵי הַגְּאוֹנִים שֶׁהַבְּרִכּוֹת הֵרָאשׁוֹנוֹת שֶׁל שְׁמַע אֵינָם בְּרִכּוֹת שְׁמַע וּבִרְכּוֹת שְׁלֹא חֲרִיָּה הִיא בְּרִפְת שְׁמַע ע"ש וְעַכ"פ לִפ"ז הָרֵי אֵין לְלַמּוֹד בְּרִכָּה שְׁלֹא חֲרִיָּה מְבָרְכּוֹת שְׁלֵפְנִיָּה דְשִׁאנֵי בְּרִכּוֹת שְׁלֵפְנִיָּה מִשּׁוּם שֶׁאֵינָם בְּרִפְת ק"ש מִמֶּשׁ וּלְכַד אֵין מְעַפְבוֹת וְכַמְש"כ בְּשִׁנוֹת אֲלֵיהֶו שֶׁם כַּנ"ל מִשֶּׁא"כ בְּרִכָּה שְׁלֹא חֲרִיָּה דֵּהִיא בְּרִכָּה מִמֶּשׁ שֶׁל ק"ש מִנ"ל דְּאֵין מְעַפְבוֹת דְּבִנְדַאי צ"ל דְּבַק"ש יֵשׁ יוֹתֵר סְבָרָא לֹאמֵר דֵּהַבְּרִכּוֹת מְעַפְבוֹת מִבְּשָׂאָר מְצוֹת וְעַי' בְּשִׁטָּה מְקוֹנְצָת ר"פ הֵיָה קוֹרָא וּלִפ"ז צ"ע מִנ"ל דְּגַם בְּרִכָּה שְׁלֹא חֲרִיָּה אֵינוֹ מְעַפֵּב וְעַכ"פ אֵי נִימָא כַּנ"ל לִפ"ז אִפ"ל הָא דְאַמֵּר רַב כֹּל מִי שְׁלֹא אָמַר אָמַת וְנִצִּיב שְׁחֲרִית כו' לֹא יֵצֵא יִד"ח הֵינְנו דְּלֹא יֵצֵא יִד"ח ק"ש מִמֶּשׁ וְאַע"ג דְּבִרְכּוֹת אֵין מְעַפְבוֹת ה"ד בְּרִכּוֹת שְׁלֵפְנִיָּה כַּנ"ל אֲבָל בְּרִכָּה שְׁלֹא חֲרִיָּה מְעַפֵּב בְּאָמַת מִשּׁוּם דֵּהִיא בְּרִפְת שְׁמַע מִמֶּשׁ וְהֵינְנו דְּנִקְט רַב אָמַת וְנִצִּיב וְלֹא שְׂאָר בְּרִכּוֹת ק"ש וּמִשּׁוּם דְּרַק אָמַת וְנִצִּיב מְעַפֵּב כַּנ"ל: וְהֵיָה בְּשׁו"ת מִשְׁפְּנוֹת יַעֲקֹב (סִי' ע"ז) הָאָרִיף בְּזֵה לְהוֹכִיח דְּאֵינוֹ רִשְׁאֵי לְבָרַף אַחַר ק"ש שְׁלֹא כְּדַבְּרֵי הַרְשָׁפִ"א הַנ"ל וְע"ש שֶׁה"ר מֵהָא דְאַמֵּר בְּסוּגִיָּא שֶׁם דַּא"ב יוֹצֵר אֹר הוּוֹ אָמְרֵי הֵינְנו דְּבִרְכּוֹת אֵין מְעַפְבוֹת זַא"ז דְּלֹא קָא אָמְרֵי אַהֲבָה רַבָּה אֲלֵא א"א אַהֲבָה רַבָּה מֵאֵי בְּרִכּוֹת אֵין מְעַפְבוֹת דְּלֵמָא כו' וְכִי מְטָא זְמַן יוֹצֵר אֹר הוּוֹ אָמְרֵי וְקָשָׁה דֵּהָא אֲפִילוֹ אֵי נִימָא דְיוֹצֵר אֹר הוּוֹ אָמְרֵי ג"כ אֵין רְאֵיהָ דְּאֵין מְעַפְבוֹת זַא"ז דַּאֲפ"ל ג"כ דְּבִאָמַת אָמְרֵי אַהֲבָה רַבָּה אַח"כ וּמָה שְׁלֹא אָמְרוּ מִתְחִילָה הֵינְנו מִשּׁוּם שְׁלֹא הִי"ל פְּנֵאֵי וְכַמוֹ שְׁלֹא אָמְרוּ כֹּל הַתְּפִלָּה וְכִינּוֹן שְׁאָמְרוּ אַח"כ א"כ אֵין רְאֵיהָ דְּאֵין מְעַפְבוֹת זַא"ז וְכַמְבֹּאָר בַּגַּמ' גַּבֵּי יוֹצֵר אֹר וְבַע"כ צ"ל דְּבִרְכּוֹת אַהֲבָה רַבָּה א"א לֹאמֵר אַחַר ק"ש וְרַק בְּרִפְת יוֹצֵר שְׁלֹא הֵיָה אֲפ"ל קוֹדֵם ק"ש לְכַד רִשְׁאֵי לֹאמֵר אַח"כ וְכַמוֹ בְּרִפְת טְבִילָה דְּמְבָרַף אַח"כ ע"ש וְכֵן הַקְּשָׁה הַצַּל"ח וְכַס' פְּנִי וְתִי' ג"כ כַּנ"ל ע"ש אֹלָם לְפִי מִש"כ לְמַעְלָה דְּעֵיָקֵר הַדְּבָר מִש"כ הַגְּאוֹנִים דְּבִרְכּוֹת שֶׁל ק"ש אֵינָם בְּרִכּוֹת שֶׁל ק"ש מִמֶּשׁ הוּוֹ רַק לְפִי הָאָמַת דְּבִרְכּוֹת אֵין מְעַפְבוֹת לִק"ש וּלִפ"ז אֵין רְאֵיהָ לְדִינָא דֵּהָא הֵרָאשׁוֹנִים ס"ל בְּפִשְׁיטוֹת דְּאֵי בְּרִכּוֹת מְעַפְבוֹת זַא"ז ה"ה דְּמְעַפְבוֹת לִק"ש וּלִפ"ז שְׁפִיר מְבֹאָר בַּגַּמ' דְּאֵי יוֹצֵר אֹר הוּוֹ אָמְרֵי הֵינְנו דְּבִרְכּוֹת אֵין מְעַפְבוֹת דְּאֵין לֹאמֵר דְּדְלֵמָא אָמְרֵי אַח"כ גַּם אַהֲבָה רַבָּה דַּמְמ"נ דְּאֵי נִימָא דְּבִרְכּוֹת מְעַפְבוֹת זַא"ז לִפ"ז ה"ה דְּמְעַפְבוֹת ג"כ לִק"ש וְאַ"כ ע"כ דֵּהַבְּרִכּוֹת הֵם בְּרִפְת ק"ש מִמֶּשׁ וּלִפ"ז בְּנִדַאי דְּאֵין לֹאמֵר בְּרִפְת אַהֲבָה אַחַר ק"ש וְרַק בְּרִפְת יוֹצֵר שְׁלֹא הֵיָה אֲפ"ל מִתְחִילָה אֲפִשְׁר דְּאַמְרֵי אַח"כ אֹלָם לְפִי הָאָמַת דְּקִי"ל דְּבִרְכּוֹת אֵין מְעַפְבוֹת זַא"ז וְכֵן אֵין מְעַפְבוֹת לִק"ש וּלִפ"ז הָרֵי שְׁפִיר י"ל דֵּהַבְּרִכּוֹת אֵינָם בְּרִפְת ק"ש מִמֶּשׁ וְכַמְש"כ הַגְּאוֹנִים וְאַ"כ רִשְׁאֵי לֹאמֵר הַבְּרִכּוֹת גַּם אַחַר ק"ש וְכַשִּׁי הַרְשָׁפִ"א וְכַנ"ל: אֲדָּ בַכ"ז צ"ע בְּסוּגִיָּא שֶׁם בְּהָא דְּמַסִּיק שֶׁם בַּגַּמ' דְּלַעוֹלָם אַהֲבָה רַבָּה הוּוֹ אָמְרֵי וְכִי מְטָא זְמַן יוֹצֵר אֹר הוּוֹ אָמְרֵי לֵה וּמֵאֵי בְּרִכּוֹת אֵין מְעַפְבוֹת סְדֵר בְּרִכּוֹת וְקָשָׁה דַּמְנ"ל דְּלֵמָא לַעוֹלָם גַּם סְדֵר בְּרִכּוֹת מְעַפְבוֹת אֲלֵא דְלִכִּי מְטָא זְמַן יוֹצֵר אֹר אָמְרֵי בְּאָמַת שְׁנֵי הַבְּרִכּוֹת בְּרִפְת יוֹצֵר וְאַהֲבָה כְּסוּדָרָן וְאֵין לֹאמֵר דַּא"כ לְמָה אָמְרוּ בְּרִפְת אַהֲבָה

קוּדָם ק"ש פִּינּוֹן שְׁלֵא יִצְאוּ יְדֵי בְרָכָה דְלַפְמִש"כ רַבִּינוּ יוֹנָה דְבִרְכַת אֵהָבָה יוּכַל לֹאמַר עַל ק"ש אַע"פ שְׁפָבֵר יִצְאָא יד"ח הַבְּרָכוֹת שְׁפָבֵר אָמַר אוֹתָם וְהִינּוּ בְּתוֹרַת בְּרָכָה עַל הַמְצָנָה פְּנ"ל וּלפ"ז שְׁפִיר אָמְרוּ בְּרַכַת אֵהָבָה קוּדָם ק"ש בְּתוֹרַת בְּרָכָה עַל הַקְּרִיאָה וּמ"מ פִּינּוֹן שְׁלֵא יִצְאוּ יְדֵי הַבְּרָכָה דְהָיִי שְׁלֵא פְסֻדוֹן אָמְרֵי אַח"כ בְּרַכַת יוֹצֵר וְאֵהָבָה פְסֻדוֹן וְאִין לֹאמַר ג"כ מִשׁוּם דְּאִי סֻדְר בְּרָכוֹת מְעַבֵּב כ"ש דְּמַעֲפָבוֹת זא"ז וְה"ה דְּמַעֲפָבוֹת ג"כ לַק"ש וְא"כ הַבְּרָכוֹת הֵם בְּרַכַת ק"ש מִמֶּשׁ וּלפ"ז לֹא אפ"ל בְּרַכַת אֵהָבָה אַח"כ דְּזָה אִינוּ דְּאִי גִימָא דְסֻדְר בְּרָכוֹת מְעַבֵּב א"כ גַּם בְּרַכַת אֵהָבָה לֹא הָיָה אפ"ל קוּדָם ק"ש דְּאַף שְׁאָמְרוּ לֹא יִצְאוּ יְדֵי ד"ח הַבְּרָכָה דְהָרִי א"א לְהַקְדִּים בְּרַכַת אֵהָבָה לְבִרְכַת יוֹצֵר וּלְבִרְכַת יוֹצֵר אַפְתִּי לֹא מְטָא זְמַן וְא"כ פִּינּוֹן דְּלֹא הָיָה אפ"ל בְּרַכַת אֵהָבָה קוּדָם ק"ש רִשְׁאֵי לֹאמַר אַח"כ וּכְמוֹ בְּרַכַת יוֹצֵר דְּבִנְדָאֵי אפ"ל אַח"כ וּכְמַבְנוֹאֵר בְּגַמ' וְהִינּוּ מִשׁוּם שְׁלֵא הָיָה אפ"ל לְקוּדָם ק"ש וּכְמוֹ בְּרַכַת טְבִילָה דְּמִבְרַךְ אַח"כ כְּמִש"כ הָאֲחֻרוּנִים וּלפ"ז ה"ה לְבִרְכַת אֵהָבָה שְׁלֵא הָיָה אפ"ל קוּדָם ק"ש לְהַקְדִּימָה לְבִרְכַת יוֹצֵר רִשְׁאֵי לֹאמַר אַח"כ וְא"כ הָרִי אפ"ל דְּאַח"כ אָמְרוּ בְּרַכַת יוֹצֵר וְאֵהָבָה פְסֻדוֹן פְּנ"ל.

שׁוּב רְאִיתִי שְׁפָבֵר הֶרְגִישׁ בְּזָה הֶרְשָׁפָא בְּתַשׁוּבָה (ס'י ש"י"ט) וְע"ש שְׁהִבִּיא הַסְּנִינְיָא הַנָּל וְכַתֵּב דְּפִשְׁטִינָא מְהֵבָא תַרְתִּי דַּע"ג דְּקָרָא ק"ש חוֹזֵר וְאֹמַר בְּרָכוֹת כּו' וְעוֹד שְׁאִינוּ חוֹזֵר וְקוֹרָא ק"ש פַּעַם שְׁנִיָּה וְחֻדַּע לָהּ שְׁאִילוּ בְּחֻזְרָת ק"ש פַּעַם שְׁנִיָּה עִם בְּרָכוּתִיהָ הִיאָהּ שְׁמַעֲינָא מִינָהּ דְּבִרְכוֹת אִין מְעַפְבוֹת דְּלָמָּא לְעוֹלָם מְעַפְבוֹת וְאִפְּלוּ לְהַקְדִּים דְּלָכִי מְטָא זְמַנִּיהָ חוֹזֵר וְקוֹרָא וּמְבַרַךְ שְׁתִּיבָה פְסֻדוֹן ע"ש וְהִנֵּה גַם דְּבָרֵי הֶרְשָׁפָא צָרִיף לְפָרֵשׁ דְּהוּא ע"פ מִש"כ הַרְר"י וְכַנ"ל דַּאל"כ אִיף אָמְרוּ בְּרַכַת אֵהָבָה קוּדָם ק"ש פִּינּוֹן דְּגִימָא דְּמִבְרַךְ אַח"כ אוּלָם דְּבָרֵי הֶרְשָׁפָא צ"ע דְּאַפְתִּי קָשָׁה דְּלָמָּא אָמְרֵי אַח"כ הַבְּרָכוֹת פְסֻדוֹן בְּלֹא ק"ש.

אוּלָם נ"ל דְּכִינּוֹן דְּאִי גִימָא דְסוּבֵר בְּרָכוֹת מְעַפְבוֹת ה"ה דְּמַעֲפָבוֹת לַק"ש וְהָיִי הַבְּרָכוֹת בְּרַכַת הַמְצָאוֹת מִמֶּשׁ לַק"ש אֵלָּא דְּמִפִּינּוֹן שְׁלֵא הָיָה אפ"ל מִתְחִילָה אָמְרֵי אַח"כ א"כ שׁוּב א"א לֹאמַר בְּרַכַת אֵהָבָה מִתְחִילָה בְּתוֹרַת בְּרָכָה עַל הַקְּרִיאָה דְּהָרִי שְׁפִיר יוֹצֵר יְדֵי בְּרָכָה עַל הַמְצָנָה עִם הַבְּרָכוֹת שְׁאָמְרוּ אַח"כ וְדו"ק: אָמְנָם בְּעֵינַר מִש"כ דְּאִי ס"ד דְּבִרְכוֹת מְעַפְבוֹת לַק"ש בַּע"כ דְּהַבְּרָכוֹת הֵם בְּרַכַת הַמְצָאוֹת מִמֶּשׁ לַק"ש וּבִנְדָאֵי לֹא יוּכַל לֹאמַר הַבְּרָכוֹת אַחַר ק"ש הִנֵּה מִדְּבָרֵי הֶרְשָׁפָא בְּעֵצְמוֹ נִרְאָה דְּלֹא ס"ל סְבָרָא זֹו דְּהִנֵּה הֶרְשָׁפָא שְׁכַתֵּב דְּרִשְׁאֵי לֹאמַר הַבְּרָכוֹת אַחַר ק"ש וּמִשׁוּם דְּאִינָם בְּרָכוֹת שְׁל ק"ש מִמֶּשׁ ה"ר מְזָה גוֹפָה מְהֵבָא דְּמַבְנוֹאֵר בְּגַמ' דְּאַמְרֵי יוֹצֵר אֹר אַחַר ק"ש הָרִי דְּלֹא ס"ל לְחַלְקֵי דְּשְׁאֵי יוֹצֵר מִשׁוּם שְׁלֵא הָיָה אפ"ל מִתְחִילָה קוּדָם ק"ש לְכַף מְבַרַךְ אַח"כ אֵלָּא ס"ל מְזָה דְּרִשְׁאֵי לְבַרַךְ אַחַר ק"ש וּמִשׁוּם דְּאִינָן בְּרָכוֹת שְׁל ק"ש מִמֶּשׁ וְאַף דְּלִפִּי הַס"ד דְּהַבְּרָכוֹת מְעַפְבוֹת זא"ז ה"ה דְּמַעֲפָבוֹת לַק"ש מ"מ אָמְרִינָן פְּנ"ל וּלפ"ז הָרִי קָשָׁה קו' הָאֲחֻרוּנִים פְּנ"ל דְּאַפְּלוּ אִי יוֹצֵר אֹר הוּוּ אָמְרֵי מִנ"ל דְּאִין מְעַפְבוֹת זא"ז דְּלָמָּא הוּוּ אָמְרֵי בְּרַכַת אֵהָבָה אַח"כ וְכַנ"ל מִדְּבָרֵי הֶרְשָׁפָא דְּהִגְאוּנִים לֹא ס"ל כְּשִׁי דְּהִנֵּה בְּתַשׁוּבָה שְׁם הִבִּיא הִירוּשְׁלָמִי הַנָּל וְכַתֵּב אוֹמַר אֲנִי דְּמֵאִי אִין מְעַפְבוֹת לֹאמַר דְּיִצְאָא יְדֵי ק"ש אֵבֵל חוֹזֵר הוּא וּמְבַרַךְ בְּרָכוּתִיהָ וּמֵאִי אִין מְעַפְבוֹת מְלַהֲקִים וְאֵע"פ שְׁהִגְאוּנִים לֹא פִי' כֵּן אוֹתָהּ שְׁפִירוּשְׁלָמִי וּמִשְׁמַע מִדְּבָרֵי דְּהִגְאוּנִים לֹא ס"ל שְׁיִהֵיָה חוֹזֵר וּמְבַרַךְ לְאַחַר ק"ש וְא"ל דְּשִׁי הִגְאוּנִים הוּא דַּא"צ לְבַרַךְ אַחַר ק"ש וּמ"מ אִם רָצָה לְבַרַךְ רִשְׁאֵי דְּזָה אִינוּ דְּמַמ"נ אִם הוּא רִשְׁאֵי לְבַרַךְ מְדוּעַ לֹא

יתחייב באמת ועוד דכל דברי הרשב"א בתשובה שם סוכבים להוכיח דרשאי לברך
הברכות אחר ק"ש וע"ש בלשון השאלה וכן מוכרח בהדיא מהראיה שהביא מהך דיוצר
אור ע"ש: והנה מדברי הרמב"ם נראה דס"ל כשי' הרשב"א הנ"ל דאם קרא ק"ש בלא
ברכות חוזר ומברך אח"כ דהנה בפ"ב מהל' ק"ש פתב ספק קרא ק"ש חוזר וקורא כו'
אבל אם ידע שקרא ונסתפק לו אם בירך לפניו ולאחריו או לא בירך אינו חוזר ומברך
ע"ש ומתבאר מדבריו בהדיא דדוקא פשוטתפק לו אם בירך לפניו חוזר ומברך
אבל אם נדאי לא בירך לפניו מברך אח"כ וצ"ע על הב"י שלא הביא דברי הרמב"ם
הנ"ל אלא דלפמש"כ דאי ס"ד דברכות מעפבות לק"ש א"כ הברכות הם בברכות של
ק"ש ממש אינו רשאי לברך אח"כ לפ"ז דברי הרמב"ם צ"ע דהנה הרמב"ם (בפ"א מהל'
ק"ש ה"ח) פתב הקדים ברכה שניה לברכה ראשונה כו' יצא לפי שאין סדר בברכות
וכ"כ בשו"ע (בסי' ס' ע"ש) והנה הפר"ח בסי' ס' פתב בפשיטות דמדכתב הרמב"ם דסדר
ברכות אין מעפב מפלל דברכות מעפבות זא"ז וכ"כ השג"א בתשובה סי' כ"ו ע"ש והנה
הראשונים ס"ל בפשיטות דאי בברכות מעפבות זא"ז ה"ה דמעפבות לק"ש דלכך הקשו
על הירושלמי דר"פ ה"ה קורא מהסוגיא דא"ל המנונה פנ"ל ולפ"ז הרמב"ם דס"ל
דברכות מעפבות זא"ז ה"ה דמעפבות לק"ש וא"כ אמאי רשאי לברך אח"כ אולם י"ל
דהרמב"ם ס"ל דלא תלי' זה בזה והיינו דאף דברכות מעפבות זא"ז מ"מ אין מעפבות
לק"ש ודלא כשי' הראשונים הנ"ל: ובעיקר שי' הרמב"ם בדין ברכות אי מעפבות זא"ז
צע"ג והנה השג"א בתשובה הנ"ל פתב בדעת הרמב"ם דס"ל בע"כ דברכות מעפבות
זא"ז וע"ש שהקשה דלפ"ז צ"ל דברכה אחת היינו אהבה רבה וכ"כ באמת בפ"ו מהל'
תמידין ומוספין דאהבה רבה הו' אמרי וכיון דמעפבות זא"ז בע"כ דג"כ הו' אמרי יוצר
אור לכי מטא זמן א"כ אמאי לא פתב הרמב"ם דכי מטא זמן יוצר אור הו' אמרי ליה
ע"ש אולם הכס"מ פתב שם על דברי הרמב"ם דכיון דקי"ל דברכות אין מעפבות זא"ז
מכש"כ שאין סדר לברכות אולם דבריו צע"ג דאם איתא דס"ל להרמב"ם דגם בברכות
אין מעפבות זא"ז א"כ הו"ל להרמב"ם לכתוב רבותא יותר דגם בברכות עצמן אין
מעפבות זא"ז ומכש"כ סדר בברכות אלא דבאמת גם אי נימא כמש"כ האחרונים דס"ל
להרמב"ם דברכות מעפבות זא"ז ג"כ קשה אמאי לא פתב דין זה בפירוש דהרי בגמ'
שקיל וטרי בזה ולכן נ"ל בשי' הרמב"ם דהנה מש"כ הראשונים בפשיטות דלפי המסקנא
דברכות אין מעפבות היינו סדר בברכות בע"כ דברכות מעפבות זא"ז צע"ג דמשם לא
נשמע כלל דבע"כ בברכות מעפבות דאין ה"נ י"ל דגם בברכות אין מעפבות זא"ז והא
דאמר ר"ל סדר בברכות היינו דמשננה דתמיד אין להוכיח רק לענין סדר בברכות דאין
מעפבות אבל לענין בברכות דאין מעפבות אין להוכיח מן המשנה דאפ"ל דאמרי יוצר
אור לכי מטא זמן אבל מ"מ גם בלא הוכחה י"ל דהדין אמת דברכות אין מעפבות זא"ז
ואפשר דלא אמרו יוצר אור פלל וצ"ע ועכ"פ נראה ברור דזהו באמת שי' הרמב"ם דלפי
המסקנא אין הכרע פלל מגמ' אי בברכות מעפבות זא"ז והיינו שלא פתב פלל דין בברכות
אי מעפבות זא"ז ומשום דאין הכרע פנ"ל וכן ניחא ג"כ מה שלא פתב הרמב"ם דלכי
מטא זמן יוצר אור הו' אמרי משום דאין הכרע דאי בברכות אין מעפבות הרי אפ"ל דלא
אמרו פלל יוצר אור וז"ב: אמנם הנה ביסוד הדבר מש"כ הגאונים דהברכות אינן בברכות
של ק"ש ממש כשאר ברכת המצות אלא שנתקנו בפני עצמן פנ"ל נראה להביא להקת

הראשונים דלא ס"ל פנ"ל דהנה הרמב"ן בחי' לברכות כתב וז"ל כבר הנה מנהג בעיירות לומר בין אהבת עולם לק"ש אמ"נ ובילדותי נתקשה עלי לפי שהדבר ידוע שאהבת עולם ברפת המצנה היא לק"ש שכל המצות כולן טעונות הן ברכה עובר לעשייתן וכן בהלל וכן במגילה כו' אלא שתקנו בק"ש שתיים לפניה כו' אבל ברפת יוצר ומעריב ערבים ברפת השבח הן כו' וברפת אהבת עולם ברפת המצנה לחובת ק"ש וה"נ מוכח בשמעתא דא"ל הממונה ברכו ברכה אחת כו' לפיכך עשו נמי ברפת אמת ויציב ברכה הסמוכה לתורתה וכיון שזו ברפת המצנה היא הדבר ברור דכל שמברך על המצנה או על הפירות ועונה אמן אחרי עצמו בין ברכה למצנה שהוא טועה גמור כו' וכמדומה שהוא הפסק וצריך לחזור ולברך וה"נ בשמעתא דטול ברה ומפני שנהגו הוצרכתי לשאול מן הרב ר"מ הלוי והשיב דבר ברור שהוא טעות כו' עכ"ל הרמב"ן ע"ש והנה כל מעיין הישר יראה בעליל מתוך דברי רמב"ן הנ"ל דס"ל דאהבה רבה היא ברפת המצנה ממש לק"ש כהלל ומגילה שלא פדברי הגאונים הנ"ל ואפילו אם הפסיק בעניית אמן צריך לחזור ולברך והנה מש"כ הרמב"ן דלפיכך עשו נמי ברפת אמת ויציב ברכה הסמוכה לתורתה הנה הרשב"א בחי' ברכות (דף י"א) כתב באמת דברפת אמת ויציב לא חשוב ברכה הסמוכה לתורתה ומשום דלפי דברי הגאונים שהברכות הראשונות של שמע אינם ברפת שמע לפיכך ק"ש מפסקת אלא כה נתקנה מעיקרא שלא לפתוח בברוך ע"ש והיינו שכתב הרמב"ן דברפת אהבה ברפת המצנה לחובת ק"ש ולפיכך עשו נמי ברפת אמת ויציב ברכה הסמוכה לתורתה אלא דנראה מדברי הרמב"ן דדוקא אהבה רבה היא ברפת המצנה ממש לק"ש אבל ברפת יוצר ברפת השבח היא ולא הוי ברפת שמע ממש ועכ"פ כיון דאהבה רבה היא ברפת המצנה ממש לק"ש לפ"ז נראה דאינו רשאי לברך אותה אחר ק"ש פנ"ל: וכן נראה לענ"ד להכריח מדברי הרמב"ן הנ"ל דס"ל באמת ג"כ דאינו רשאי לברך ברפת אהבה אחר ק"ש דהנה מש"כ הרמב"ן וה"נ מוכח בשמעתא דא"ל הממונה פנ"ל לא נתבאר דאיזה ענין יש להוכיח משם ונלע"ד בכוננתו דהוא ע"פ מה שהקשו האחרונים בסוגיא שם בהא דאמר שם בגמ' אא"ב יוצר אור הו"ו אמרי היינו דברכות אין מעכבות זא"ז דלא קא אמרי אהבה רבה והקשו בזה דאפילו אי יוצר אור הו"ו אמרי מנ"ל דברכות אין מעכבות דלמא לעולם מעכבות זא"ז אלא דבאמת אמרי אהבה רבה אח"כ ומה שלא אמרו מתחילה היינו משום שלא הי"ל פנאי וכמו שלא אמרו כל התפלה משום זה ואח"כ פשה' להם פנאי אמרי באמת אהבה רבה ג"כ וכמבואר בגמ' לענין יוצר אור וכן הקשה הפנ"י והצל"ח.

ולפ"ז נראה דמזה באמת הוכיח הרמב"ן דבע"כ אהבה רבה היא ברפת המצנה ממש לק"ש ולפ"ז ניחא שפיר דבע"כ א"א לומר ברפת אהבה אחר ק"ש דהוי פכל המצות דצריך לברך עובר לעשייתן דוקא ואי לא בירך קודם המצנה לא יברך אח"כ והא דמבואר בגמ' דאמרי יוצר אור אחר ק"ש היינו משום דברפת יוצר ברפת השבח היא ולא ברפת ק"ש ממש ולכך יש לברך ג"כ אחר ק"ש וזהו שכתב הרמב"ן דברפת יוצר ברפת השבח היא וברפת אהבה ברפת המצנה לחובת ק"ש וה"נ מוכח בשמעתא דא"ל הממונה כו' והיינו דשם מבואר דברפת אהבה אי אפ"ל אחר ק"ש וברפת יוצר רשאי לומר גם אחר ק"ש ובע"כ דברפת יוצר היא רק ברפת השבח אבל ברפת אהבה היא ברפת המצנה ממש לק"ש וכ"ז נלע"ד ברור: וכן נראה לה"ר גם מדברי רבינו בעל אור

זרוע דס"ל בע"כ דברכות ק"ש הם ברפת המצות ממש לק"ש שלא כשי' הגאונים הנ"ל דהנה בהגה"א ריש פ"ק דחולין פתב בשם האו"ז דאם לא בירך קודם השחיטה יכול לברך אחר השחיטה שפול מצות שלא בירך עובר לעשייתו מברך אחר עשייתו כדפירש בברכות ע"ש ומקור הדבר הוא בס' אור זרוע הגדול בה' ק"ש (סי' כ"ה) וע"ש שה"ר באמת מסוגיא זו מהא דמבואר בגמ' דאמרי יוצר אור אחר ק"ש וכתב למדנו מכאן דכל היכא שלא בירך קודם המצוה מברך לאחר מפאן ויוצא ידי ברכה ע"ש ומתבאר מדבריו בהדיא דבע"כ גם ברפת ק"ש הם ברפת המצות ממש לק"ש דלשי' הגאונים דברפת ק"ש אינם ברכות של ק"ש ממש אלא שנתקנו בפני עצמן א"כ איך אפשר ללמוד מברכות של ק"ש לשאר ברפת המצות לענין שיהא רשאי לברך אח"כ וכמש"כ הרשב"א באמת דלפיקה רשאי לברך אחר ק"ש ומשום דהברכות אינם ברפת המצות ממש לק"ש משא"כ בשאר ברפת המצות ואף דלדינא הנה גם לשי' האו"ז יוכל לברך הברכות אחר ק"ש ומשום דס"ל דכן הדין בכל המצות דאי לא בירך עובר לעשייתו מברך אח"כ מ"מ בעיקר הסברא הרי נראה מדברי האו"ז דלא ס"ל כשי' הגאונים ולענין שאר ברפת המצות לברך אחר עשייתו לא קי"ל בזה כהאו"ז אלא כשי' הרמב"ם דאי לא בירך עובר לעשייתו לא יברך אח"כ וכמו שהאר"י בזה הש"ך ביור"ד סי' י"ח ע"ש אלא דלפי מה שבראנו למעלה דעיקר מש"כ הגאונים הוא רק לפי האמת דברכות אין מעכבות לק"ש אבל אי נימא דברכות מעכבות לק"ש בודאי צ"ל דהברכות הם ברפת המצות ממש לק"ש וכן"ל.

והנה הראשונים ס"ל בפשיטות דאי ברכות מעכבות זא"ז ה"ה דמעכבות ג"כ לק"ש פנ"ל ולפ"ז הרי י"ל דשפיר מיייתי האו"ז ראיה מסוגיא זו דבכל המצות אי לא בירך עובר לעשייתו מברך אח"כ דלפי הס"ד דדחי בגמ' דלעולם ברכות מעכבות זא"ז אלא דאמרי יוצר אור אח"כ פ"כ וא"כ פ"כ פ"כ דמעכבות זא"ז ומעכבות ג"כ לק"ש א"כ בע"כ דהברכות הם ברפת המצות ממש לק"ש וכשאר ברפת המצות ומ"מ הא מברך בגמ' דאמרי יוצר אור אחר ק"ש א"כ בע"כ דבכל המצות אי לא בירך עובר לעשייתו מברך אח"כ אולם לפי האמת דברכות אין מעכבות לק"ש שפיר אפ"ל דהברכות אינן ברפת המצות ממש לק"ש וכשי' הגאונים אלא דברכת כתבנו דהרשב"א בע"כ לא ס"ל סברא זו שהרי ה"ר מסוגיא זו מהא דמבואר דאמרי יוצר אור אחר ק"ש דרשאי לברך אחר ק"ש וכתב הטעם משום דהברכות אינן ברפת ק"ש ממש פנ"ל דלפי הס"ד ברכות מעכבות לק"ש ולפ"ז האו"ז שה"ר מזה דבכל המצות אי לא בירך עובר לעשייתו מברך אח"כ בע"כ ס"ל דהברכות הם ברפת המצות ממש לק"ש וכן מטין באמת דברי האו"ז ודו"ק: והנה הב"י בס' מ"ו הביא דברי הרא"ה שכתב לענין הא דתניא שמע ישראל כו' זו היא ק"ש של ר"י הנשיא ופליגי אמוראי אי חוזר וגומרה ר"ש ברבי אומר חוזר וגומרה וכתב הרא"ה פי' חוזר וגומר בברכות ואע"ג דהא נפיק ליה ידי ק"ש דאורייתא הלכך אנו כו' ונפקי ידי ק"ש דאורייתא אפ"ה קרי בתר הכי שמע דרבנן בברכות דרבנן ע"ש ועי' בש"ט מן קובצות בברכות שם ומשמע מזה דדוקא אם לא קרא רק פ"ר ולא יצא עדיין ידי ק"ש דרבנן אומר אח"כ שמע דרבנן בברכות דרבנן וגם זה הוצרך ללמוד מר"י הנשיא אבל אם קרא פבר ק"ש כולה ויצא ג"כ ידי ק"ש דרבנן אין לומר הברכות אח"כ וכן נראה ממש"כ הב"י שם וגדולה מזו כו' ע"ש: ועכ"פ הרי נתבאר לנו דבעיקר

הדבר דמבואר בשו"ע דאם קרא ק"ש בלא ברכות חוזר ואומר הברכות אח"כ ונהו שי' הרשב"א אינו מוסכם וכנ"ל ונהו אי נימא דאינו רשאי לקרות הברכות אחר ק"ש א"כ פשיטא דאם הצבור מתעכבים מק"ש עד אחר זמנה שצריף לקרות ק"ש כולה בזמנה עם ברכותיה.

אולם מקום הספק הוא רק לשי' הרשב"א דס"ל דרשאי לומר הברכות גם אחר ק"ש ונהו מ"מ בודאי דנהו רק בדיעבד אבל לכתחילה פשיטא דצריף לקרותה בברכותיה פתיקונה ומשנה שלמה שנינו בשחר מברך שמים לפנייה לפ"ז יש לספק איה להתנהג לכתחילה אם לקרות ק"ש בזמנה בברכותיה ולהתפלל ג"כ ביחידות או לקרותה שלא בברכותיה ולהתפלל עם הצבור ונהו מדברי האחרונים נראה דיש לקרותה שלא בברכותיה כדי להתפלל בצבור והב"י בס"י מ"ו פתב לזה יסוד מהירושלמי ע"ש וכ"נ מדברי המג"א (בס"י ס"ו ס"ק ט"ו) כפי מה שפי' שם דברי הרוקח ע"ש ולפנינו יתבאר בס"ד וכ"ה באמת מנהג העולם כנ"ל: אולם לענ"ד נראה דהדבר המנוהג הוא לקרות ק"ש בזמנה בברכותיה ולסמוך גאול"ת ולהתפלל ג"כ ביחידות ונהו הרב רבינו יונה בברכות (דף ט') פתב דזמן ק"ש לכתחילה הוא רק עד שתנין הסמה וראיה לדבר מדתנו בפ' מי שמתו ירד לטבול אם יכול לעלות ולהתפסות ולקרות עד שלא תנין הסמה יעלה ויתפסה ויקרא ואם לאו יתפסה במים ויקרא אלמא דמשו"ה הצריכוהו לקרות במים כדי שלא תעבור זמנה ואע"פ שאינו סומך גאולה לתפלה שהרי אח"כ יש לו לעלות ולהתפסות ואין לה הפסקה גדולה מזה אפ"ה רצו חכמים שיקרא ק"ש בזמנה משיסמוך גאול"ת ע"ש וכ"כ במשנה בירד לטבול ולכאורה קשה דמנ"ל להר"י שאינו סומך גאו"ת דלמא הא דקתני ואם לאו יתפסה במים ויקרא היינו ק"ש לבדה בלא ברכות ואח"כ יעלה ויתפסה ויקרא הברכות ויסמוך גאו"ת.

וכ"כ באמת הרשב"א על המשנה דירד לטבול דמסתברא שחוזר ואומר ברכות בפני עצמן הביאו הב"י (בס"י מ"ו) ע"ש הרי שפי' המשנה שקורא ק"ש לבד בלא הברכות ואח"כ חוזר ואומר הברכות ולפ"ז צ"ע על הר"י כנ"ל דמנ"ל שאינו סומך גאו"ת.

ובע"כ צ"ל דס"ל להר"י דזה א"א פלל לקרות ק"ש לבד בלא ברכותיה שלא פתיקונה ויותר טוב שלא לסמוך גאו"ת מלקרותה שלא בברכותיה ונהרי מסמוך גאו"ת עדיף מתפלת הצבור וכמבואר בשו"ע (סי' קי"א) ולפ"ז הרי הדברים קל וחומר דאין לקרות ק"ש שלא בברכותיה משום תפלת הצבור והיכי דצריף לקרות ק"ש קודם הצבור שלא יעבור הזמן צריף לקרותה בברכותיה אף שיהיה מוכרח לסמוך גאו"ת ולהתפלל גם כן ביחידות: אכן לכאורה י"ל דאין ראיה מדברי הר"י ומשום דאפ"ל דהר"י ס"ל באמת דאם קרא ק"ש בלא ברכות אינו חוזר ואומר הברכות אח"כ ודלא כשי' הרשב"א הנ"ל ולפ"ז פשיטא דאין לקרות ק"ש לבד שלא בברכותיה דטוב יותר שלא לסמוך גאו"ת מלקרותה שלא בברכותיה משא"כ לשי' הרשב"א וכו' שפסק ג"כ בשו"ע וכנ"ל מיהו באמת מוכרח מדברי הר"י דס"ל בע"כ כשי' הרשב"א וכנ"ל.

דהנה לענין ק"ש של ערבית שהצבור מקדימין לקרותה בבהכ"נ מבעוד יום פתבו הראשונים שלא יצאו יד"ח ק"ש וצריף לקרותה שנית אחר צה"כ וכמ"ש רש"י בריש ברכות מהירושלמי ומה שקורין אותה בברכותיה אע"פ שלא יצא עדיין יד"ח ק"ש פתב

הַרְשָׁפָ"א בְּתִשְׁבֵּה (סי' מ"ו) הַטַּעַם מְשׁוּם דְּהַבְרָכוֹת אֵינָן בְּרָכוֹת שֶׁל ק"ש מִמֶּשׁ ע"ש וְהִנֵּה הַרְר"י בְּרִישׁ בְּרָכוֹת פָּתַב ג"כ דְּקָדָה הוּא הֶעֱנִין שֶׁבִּיחַ"נ יִקְרָא ק"ש עִם בְּרָכוֹתֶיהָ כּו' וְכִשְׁיִהְיֶה בְּבִיתוֹ אַחַר צֵה"כ יִקְרָא אוֹתָהּ וְיִתְפַּנֵּן לְצֵאת פֶּה יד"ח וְכַתּוּב רַב עֲמָרָם שֶׁבְּשַׁעֲזָה שְׁקוֹרָא אוֹתָהּ יִבְרַךְ אַקב"ו לְקִרְוֵא ק"ש כּו' וּלְפִיכָה נ"ל שִׁיּוֹתֵר נִכּוֹן שְׂיֵאמֵר אֶהְבֵּת עוֹלָם שְׁנֵתְקַנָּה אֲצִלָּה וְאֶפִּילוּ עַל אֲמִירַת הַפְּסוּקִים מְצִינּוּ שְׁנַפְטֵר מִבְּרָכָה בְּאֲמִירַתָּה ע"ש.

וְעַכ"פ מִתְבָּאֵר מִדְּבַרֵי הַרְר"י דַּס"ל שִׁיּוּכַל לֹמֵר הַבְּרָכוֹת אֶף בְּלֹא ק"ש דְּהָרִי כְּשֶׁאוֹמֵר הַבְּרָכוֹת בְּבֵהכ"נ אֵינּוּ יוֹצֵא יד"ח ק"ש שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּה עֲדִינָן וְבַע"כ צ"ל דְּהַטַּעַם הוּא כִּמְש"כ הַרְשָׁפָ"א בְּתִשְׁבֵּה וְכַנ"ל וּלְפ"ז ה"ה שִׁיּוּכַל לֹמֵר הַבְּרָכוֹת גַּם אַחַר ק"ש וּמ"מ הָרִי ס"ל לַהַרְר"י דְּטוֹב יוֹתֵר שֶׁלֹּא לְסַמְּךָ גֵּאו"ל לַת מְלַקְרוֹתָהּ שֶׁלֹּא בְּבְרָכוֹתֶיהָ.

אֲלֹא דְלִכְאוּרָה מְשַׁמַּע שָׁם דְּמָה שְׁאוֹמֵר הַבְּרָכוֹת בְּבֵהכ"נ הוּא מְטַעַם אַחַר וְע"ש שֶׁפָּתַב וְעֲדִינָן יֵשׁ לְשֶׁאוֹל פִּינּוּן שְׂאִינּוּ זְמַן ק"ש בְּשַׁעֲזָה שְׁקוֹרִין אוֹתָהּ בְּבֵהכ"נ הִיאֵךְ יוֹצֵא יד"ח מִהַבְּרָכוֹת וּי"ל כּו' וּבְרַפְת אֶהְבֵּת עוֹלָם נְמִי אוֹמְרִים אוֹתָהּ שְׁהָרִי מְצִינּוּ שְׁעַל קְרִיאַת הַפְּסוּקִים יְכוֹל לְאוֹמְרָהּ וּלְפִיכָה ל"ח אִם אוֹמְרִים אוֹתָהּ קוֹדֵם צֵה"כ אוֹ אִם אוֹמְרִים אוֹתָהּ שְׁתִּי פְּעָמִים ע"ש וּמְשַׁמַּע לְכְאוּרָה דְּמָה שְׁאוֹמְרִים בְּרַפְת אֶהְבָּה בְּבֵהכ"נ הַטַּעַם הוּא ג"כ מְשׁוּם שִׁיּוּכַל לְאוֹמְרָהּ עַל קְרִיאַת הַפְּסוּקִים אוֹלָם צ"ע דְּאִיךְ אִפ"ל בְּתוֹרַת בְּרָכָה עַל אֲמִירַת הַפְּסוּקִים אִם כָּבֵר בִּירָךְ בְּרַפְת הַתּוֹרָה וְנִרְאֶה בְּבִיאוּר דְּבָרָיו דְּנֻדְאֵי מָה שְׁאוֹמֵר הַבְּרָכוֹת בְּבֵהכ"נ אֶף שֶׁלֹּא יִצָּא יד"ח ק"ש הַטַּעַם הוּא כִּמְש"כ הַרְשָׁפָ"א וְכַנ"ל אֲלֹא דַק"ל לַהַרְר"י דְּהִיאֵךְ יוֹצֵא יד"ח הַבְּרָכוֹת פִּינּוּן שְׁעֲדִינָן אֵינּוּ לִיְלָה דְּבִנְדֻאֵי הַבְּרָכוֹת נִתְקַנּוּ ג"כ בְּזְמַן ק"ש וְע"ז תִּי דְּכִינּוּן דְּבְרַפְת אֶהְבָּה אֵינָה מְיוֹשְׁדַת רַק לְק"ש דְּבַעֲלָמָא יְכוֹל לְאוֹמְרָהּ גַּם עַל אֲמִירַת הַפְּסוּקִים דְּהִיא בְּמָקוֹם בְּרַפְת הַתּוֹרָה ג"כ לְכָה אֵינּוּ לְחוּשׁ אִם אוֹמְרִים אוֹתָהּ קוֹדֵם צֵה"כ אַע"פ שְׁעֲדִינָן אֵינּוּ זְמַן ק"ש וּמִש"כ אוֹ אִם אוֹמְרִים אוֹתָהּ שְׁתִּי פְּעָמִים הֵינּוּ דְלָכָה יוֹכַל לֹמֵר ג"כ פְּעַם שְׁנִית כְּשֶׁקוֹרָא ק"ש בְּלִילָה לְצֵאת יד"ח וְאֵז הוּא בְּאַמַּת בְּתוֹרַת בְּרָכָה מִמֶּשׁ עַל הַמְצָנָה אֲבָל מָה שְׁאוֹמֵר הַבְּרָכוֹת אֶף שֶׁלֹּא יִצָּא יד"ח ק"ש הַטַּעַם הוּא כִּמְהָ שֶׁפָּתַב הַרְשָׁפָ"א פּנ"ל: אֲלֹא דְלִכְאוּרָה עֲדִינָן צ"ע דַּמ"מ הָרִי יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מְכָאן דְּמְשׁוּם צַד דְּוִחַק יֵשׁ לֹמֵר הַבְּרָכוֹת שֶׁלֹּא עִם ק"ש דְּהָרִי כְּתוּבוּ הָרֵאשׁוֹנִים וְכֵן הַרְר"י שְׁקוֹרָא אוֹתָהּ בְּבֵהכ"נ בְּבְרָכוֹתֶיהָ אַע"פ שֶׁלֹּא יִצָּא יד"ח ק"ש וְהִנֵּה כָּל עֵינְךָ ק"ש שְׁקוֹרִין בְּבֵהכ"נ הוּא כְּדִי לְעַמּוֹד בְּתַפְלָה מִתּוֹךְ ד"ת כְּמִבְּנֹאֵר בִּירוּשָׁלַיִם אֶךְ מָה שְׁאוֹמְרִים הַבְּרָכוֹת ג"כ צ"ל דְּהוּא מְשׁוּם סְמִיכַת גֵּאו"ל לַת וְכ"כ הָרֵאב"ד בְּתַמִּים דְּעִים (בְּסִי ר"מ) ע"ש הָרִי דְּמְשׁוּם דְּוִחַק שֶׁל סְמִיכַת גֵּאו"ל לַת אֲנִמֵּר הַבְּרָכוֹת לְעֲצָמָן שֶׁלֹּא עַל ק"ש וְהָרִי תַפְלַת הַצְּבוּר עֲדִיף מִמְּסַמָּךְ גֵּאו"ל לַת שֶׁל עֲרַבִּית כְּמִבְּנֹאֵר בְּשׁו"ע (סִי רַל"ה) וּלְפ"ז הָרִי כִּש"כ דְּמְשׁוּם תַפְלַת הַצְּבוּר יוֹכַל לְהַמְתִּין עִם הַבְּרָכוֹת עַד אַחַר ק"ש שִׁיּוּכַל לְהַתְּפַלֵּל עִם הַצְּבוּר אוֹלָם כָּבֵר הוֹכְחֵנוּ מִדְּבַרֵי הַרְר"י דְּאֶפִּילוּ בְּשֶׁל שְׁחַרִּית טוֹב יוֹתֵר שֶׁלֹּא לְסַמְּךָ גֵּאו"ל לַת מְלַקְרוֹתָהּ שֶׁלֹּא בְּבְרָכוֹתֶיהָ וּלְפ"ז גַּם דְּבַרֵי הַרְר"י סְתָרִי אֶהְדְּדִי וְצ"ע: וְלָכֵן נִרְאֶה לֹמֵר דְּאֶף לְפִי שִׁי הָרֵאשׁוֹנִים דַּס"ל דְּרִשְׁאֵי לֹמֵר הַבְּרָכוֹת שֶׁלֹּא עַל ק"ש הֵינּוּ דְּוִקָא הַבְּרָכוֹת בְּלֹא ק"ש אֲבָל ק"ש שֶׁלֹּא בְּבְרָכוֹת אֵינּוּ רִשְׁאֵי לֹמֵר בִּיאוּר הַדְּבָר דְּאֶף לְפִי מִש"כ הַגְּאוֹנִים דְּהַבְּרָכוֹת אֵינּוּ בְּרָכוֹת שֶׁל ק"ש מִמֶּשׁ שְׁהָרִי אֵינּוּ מְבַרְךְ אַקב"ו לְקִרְוֵא אֶת שְׁמַע מ"מ אֵינּוּ לְהַקֵּל מְשׁוּם זֶה לְקִרְוֵת ק"ש בְּלֹא בְּרָכוֹת דַּק"ש הוּא מ"ע וְטַעוֹן בְּרָכָה כְּשֶׁאֵר כָּל הַמְצָוֹת

ויוצא באמת ידי ברכה בברכותיה ואף שאינה ברכה גמורה בדרך אקב"ו מ"מ סגי בזה דברכות דרבנן אלא דמכיון שאינו מברך אקב"ו לקרוא את שמע לכה אמרינו דאינו ברכות של ק"ש ממש כשאר ברפת המצות דהברכה בלא המצוה אין לה מציאות כלל אלא דברפת ק"ש הם מטבע בפני עצמן ג"כ שנתקנו בפני עצמן והסמיכים על ק"ש ולכה יוכל לומר הברכות בפני עצמן בלא ק"ש וכמש"כ הרשב"א אבל אין זה ענין לקרות ק"ש בלא ברכות וראיה ברורה לזה דהרי הרשב"א בחי' ברכות הביא בשם רב עמרם גאון שכתב דהברכות אינם ברכות של ק"ש ממש.

ומ"מ הרי פתבו הראשונים בשם רב עמרם גאון דכשקורא ק"ש אחר צה"כ צריף לברך אקב"ו לקרוא ק"ש פנ"ל והיינו משום שפבר יצא יד"ח הברכות בבהכ"נ ולכה כשקורא ק"ש אחר צה"כ אא"ל בלא ברכה כלל וכיון שברפת ק"ש פבר אמר לכה הוא אומר ברפת אקב"ו ועכ"פ מתבאר מזה דאף לשי' הגאונים א"א לקרות ק"ש בלא ברכה כלל ולפ"ז נראה דאם קרא ק"ש בלא ברכות אף שיאמר הברכות אח"כ הוא רק תיקון לענין הברכות עצמן לצאת יד"ח הברכות ומשום דמטבע בפני עצמן הן אבל לא למה שקרא ק"ש וכבר יצא יד"ח המצוה בלא ברכה דלזה הוא מענות שלא יוכל לתקן כלל ולפ"ז ניקח שפיר דלענין ק"ש של ערבית שפיר פתבו הראשונים שיקרא אותה בבהכ"נ בברכותיה דבאמת יוכל לומר הברכות שלא על ק"ש וכשקורא ק"ש בליה לצאת יד"ח הרי באמת פתב רב עמרם גאון שיברך אקב"ו לקרוא ק"ש וכ"כ הרשב"א בריש ברכות בשם התו' והריב"א ע"ש והר"י פתב שיאמר עמה ברפת אהבת עולם פנ"ל אבל לקרות ק"ש בשחרית בלא ברכותיה א"א כלל דבשום ענין אין רשאי לצאת יד"ח המצוה בלא ברכה כלל וכמו שאמרו ערום לא יתרום משום דא"א לו לברך והיינו דס"ל להר"י דטוב יותר שלא לסמוך גאול"ת מלקרותה שלא בברכותיה פנ"ל ולפ"ז נראה דמכש"כ לענין תפלת הצפור אם מתעכבים מק"ש עד אחר זמנה דאין לקרות ק"ש בזמנה שלא בברכותיה כדי להתפלל בצפור אלא דצריף לקרותה בברכותיה אף דבהכרח הוא לסמוך גאול"ת ולהתפלל גם כן ביחידות פנ"ל: ונראה להביא ראיה ברורה דאין לקרותה בלא ברכות מפני שום דחק מגמ' ברכות דף ל' והכי איתא התם אבוב דשמואל ולוי כי הו' בעו למיפק לאורחא הוי מקדמי ומצלי וכי הוי מטי זמן ק"ש קרו כמאן כי האי תנא דתניא כו' במאי קמיפלגי מר סבר תפלה מעונמד עדוף ומ"ס מסמך גאול"ת עדוף כו' רב אשי מצלי בהדי צבורא ביחיד מיושב כי הוה אתא לביתיה הדר ומצלי מעונמד אמרי ליה רבנן וליעבד מר פאבוב דשמואל ולוי אמר להו לא חזינו להו לרבנן קשישי מינן דעבדי הדי ופרש"י וליעבד מר פאבוב דשמואל ולוי שמתפללין קודם היום בביתם מעונמד ולא תצטרף לב' תפלות ומשום מסמך גאול"ת פינון דמצלי קודם ק"ש לא קפדי, לא חזינו כו' שיקדימו תפלה לק"ש כו' והנה אבוב דשמואל ולוי דהוי מקדמי ומצלי משום תפלה מעונמד מ"מ הרי לא קיימו מצות תפלה כתיקונה שהרי הקדימו להתפלל קודם הניח הסמה וגם שהתפללו בלא סמיכת גאול"ת ואף לפרש"י דמשום מסמך גאול"ת פינון דמצלי קודם ק"ש לא קפדי היינו רק דבכה"ג ל"ח למסמך גאול"ת אבל מ"מ עכ"פ לא קיים המצוה של סמיכת גאול"ת דלכתחילה צריף להתפלל אחר ק"ש כדי שיתחייב לסמוך ויקיים המצוה וכן פ' בשו"ת שג"א ס"ג ע"ש.

ועכ"פ בכ"ז אמרי ליה רבנן לר"א וליעבד מר פאבוה דשמואל ולוי פדי שלא יצטרך לב' תפלות ורב אשי דאמר להו לא חזינו כו' היינו דלא פאבוה דשמואל ולוי וכמו שפי' בתו' ע"ש והשתא אי נימא דאפשר לקרות ק"ש בלא ברכות כלל א"כ אפתי קשה ל"ל לר"א לב' תפלות הא באמת התפלל מעומד כי אתא לביתיה וא"כ ל"ל להתפלל במינשב כלל ואי משום סמיכת גאול"ת הו"ל למיעבד בפשיטות לקרות ק"ש בהדי צבורא בלא ברכות כלל וכי אתא לביתיה יקרא הברכות ויתפלל מעומד בסמיכות גאול"ת ויהיה הפל פתיקונה ובע"כ צ"ל דא"א כלל לקרות ק"ש בלא ברכות ואף דרבנן אמרי ליה לר"א שיתפלל מעומד קודם הגי' ובלא סמיכת גאול"ת פדי שלא יצטרך לב' תפלות מ"מ משום זה לקרות ק"ש שלא בברכות א"א כלל דכשקורא ק"ש לצאת יד"ח בהכרח לקרותה בברכותיה פנ"ל ודוחק לומר דרב אשי לא רצה לסמוך על התפלה שיתפלל אח"כ במעומד שהיה חושש שמא ימשך הדרשה וייעבור זמן התפלה דהרי משמע שהיה נוהג תמיד להתפלל אח"כ ועי' ברא"ש שפכת דעיקר תפלתו היתה במעומד ועוד דלפי מה שיתבאר בתשובה שאח"כ בפ"י דברי רש"י הג"ל מוכרח בהדיא דבע"כ א"א לומר פן עיי"ש: אלא דהב"י בסי' מ"ו הביא ירושלמי פ"ק דברכות שזה לשונו ר' יוסי ור' אחא נפקין לתעניתא אתו צבורא ומקרי שמע בטר תלת שעין בעי רב אחא מחויי בינן א"ל ר' יוסי וקלא כפר קראו אותה בעונתה כלום קורין אותה אלא פדי לעמוד בתפלה מתוך ד"ת א"ל מפני ההדיוטות שלא יהו אומרים בעונתה הן קורין אותה ע"ש וכתב הב"י דנראה מהירושלמי שהיה מנהגם בצבור לקרות ק"ש בזמנה ואח"כ חוזרים וקורין אותה עם ברכותיה ואע"פ שבתחילה כפר קראה פניה ע"ש ולפ"ז הרי סעד למנהג העולם אולם בעל המאור בריש ברכות הביא הירושלמי הג"ל וכתב נראה מזה כי ברכות עשרים וארבע דתעניתא היו מתפללין פעין מוספין והיו קורין לפניה ק"ש בלא ברכות פדי לעמוד בתפלה מתוך ד"ת ע"ש ולפ"ז אין ראיה מהירושלמי אולם לענ"ד נראה בבאור הירושלמי דמייירי באמת בתפלת שחרית ומ"מ היו קורין לפניה ק"ש בלא ברכות והוא ע"פ מש"כ הרמב"ן במלחמות שם שצורת הגמ' מוכחת שפך היה מנהג חכמים שלא לסמוך גאול"ת שהרי אמרו אדם גדול הוא כו' זימנא חדא סמך גאול"ת ולא פסק חוכא מפומיה כו' וא"ר זירא אנא סמכי כו' ע"ש ולפ"ז נראה לפרש הירושלמי שקראו ק"ש בעונתה עם הברכות שלפניה ושלחריה ולא היו סומכין גאול"ת ולאחר ג' שעות התפללו בצבור והיו קורין לפניה ק"ש בלא ברכות פדי לעמוד בתפלה מתוך ד"ת שוב מצאתי בעז"ה להרמב"ן בחי' לתענית שפי' בעצמו הירושלמי פנ"ל וז"ל מפאן הביאו שיהו מתפללין כ"ד ברכות פעין מוסף וקורין לפניהם ק"ש וזה אינו במשמע כו' אלא כך נראה שבתענית לפי שהיו צריכין להתקבץ לרחובה של עיר היו קורין ק"ש בעונתה ואין סומכין גאול"ת אלא כל אחד ואחד קורא ק"ש וברכותיה בעונתה ומפסיק עד שמתאספין הפל לרחוב וקורין אותה פעם אחרת בלא ברכות עכ"ל ע"ש: ולפ"ז לפי פי' הרמב"ן וכן"ל נמצא דמדברי הירושלמי הוא ראיה לדברינו דאין לקרות ק"ש בלא ברכות דטוב יותר שלא לסמוך גאול"ת מלקרותה שלא בברכותיה דאל"כ למה לא היו ממתינים עם הברכות לסמוך גאול"ת והנה בפ"י הירושלמי נראה דהעיקר הוא כמש"כ הרמב"ן דלפי' הב"י קשה הא דא"ל ר' יוסי וקלא כפר קראו אותה בעונתה כו' משמע דאם איתא דלא קראו אותה בעונתה בדין הוא למחות בינדם שלא יקראו אחר ג' שעות

וקשה היא משנה שלמה שנינו הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כו' ולכך נראה דהעיקר הוא כפי הרמב"ן דהא דאתו צבורא מקרי שמע בטר תלת שעין היינו ק"ש בלא ברכות ולפ"ז ניחא דס"ד דר' יוסי דהא דר' אבא פְּעִי לְמַחֲוֹת בְּיָדָם הֵינּוּ מְשׁוּם דְּסִבְרָא שְׁלֵא קְרָאוּ ק"ש בְּעוֹנְתָהּ וְרוּצָה לְמַחֲוֹת שְׁלֵא יִקְרָאוּ בְּלֵא בְּרָכוֹת וְעִי' בְּשׁו"ת הַרְשֵׁב"א ס' ש"כ דִּישׁ לְלַמּוֹד מְדַבְּרִיו שֶׁם דְּלֹאֲחֵר ג' שְׁעוֹת טוֹב יוֹתֵר שְׁלֵא לְקָרוֹת כָּלֵל מְלַקְרוֹתָהּ שְׁלֵא בְּבִרְכוּתֶיהָ וְע"ש מש"כ דְּמַעֲיָקְרָא כֶּה הֵיטָה תִּקְנָה כו' וְכַעֲנִין שְׁאֲמָרוּ בְּמֵאֲחֵר לְקָרוֹת כו' וְדו"ק וְהֵינּוּ דֵּא"ל ר' יוֹסִי וְהֵלֵא כְּבָר קְרָאוּ אוֹתָהּ בְּעוֹנְתָהּ כְּלוּמַר וְקְרָאוּ אוֹתָהּ כְּבָר בְּבִרְכוּתֶיהָ וְדו"ק: וְנִרְאֶה לְהַבִּיא רְאִיָּה לְדַבְּרֵינוּ ג"כ מֵהִירוֹשָׁלַיִם בְּפ' תִּפְה"ש ה"א דְּאִיתָא הֵתָם ג"כ בְּכַה"ג וְז"ל ר' בְּרַכְיָה חֲמוּנְיָה קָרִי קָרִינָת שְׁמַע וּמְצַלִי בְּתֵר תְּלַת שְׁעִין וְהָא תְּנִינָן הַקּוּרָא מְכָאן וְאִילָךְ לֹא הִפְסִיד כְּפֹאֲדָם שְׁהוּא קוּרָא בְּתוֹרָה נִימַר כְּבָר קָבֵל מְלָכוֹת שְׁמַיִם בְּעוֹנְתָהּ עַכ"ל וְהִנֵּה לְפִי פִי' הַב"י בִּירוֹשָׁלַיִם שֶׁם בְּפ"ק פֵּנ"ל צְרִיף לְפָרֵשׁ גַּם בְּכָאן דֵּר' בְּרַכְיָה קָרִי ק"ש בְּבִרְכוּתֶיהָ וְהִתְפַּלֵּל לְאַחֵר ג' שְׁעוֹת וְהוּי ס"ד דְּלֹא קְרָא ק"ש בְּזִמְנָה כָּלֵל וְלִכְךָ מְקֻשָּׁה וְהָא תְּנִינָן הַקּוּרָא כו' וְהֵינּוּ דְלִפ"ז אִיף הִתְאַחֵר מְלַקְרוֹתָהּ עַד אַחֵר זְמַנָּה וְכֵן פִי' הַפְּנִי מְשִׁיחַ ז"ל וְהָא תְּנִינָן כו' דְּאִין לּוֹ שְׁכַר ק"ש אַחֵר ג' שְׁעוֹת אֵלֵא כְּקוּרָא בְּתוֹרָה וּמ"ט עֲבִיד הֵכִי נִימַר שְׁפָךְ הֵיךָ נוֹהֵג כְּבָר קָבֵל מְלָכוֹת שְׁמַיִם בְּעוֹנְתָהּ וְקוּרָא ק"ש בְּלֵא בְּבִרְכוּתֶיהָ וְהֵיךָ מְמַתִּין לְהִתְפַּלֵּל עִם הַצְּבוּר וְקְרָא ק"ש עִם הַבְּרָכוֹת לְסֻמּוֹךְ גְּאוּל"ת ע"ש וְהוּא כְּפִי' הַב"י שֶׁם וְכַה"ל אוֹלָם צַע"ג דְּכִינּוּן דְּכָל עֵינָךְ דְּמִקְשָׁה הוּא דִּמ"ט נִתְאַחֵר ר' בְּרַכְיָה מְלַקְרוֹת עַד אַחֵר זְמַנָּה א"כ הו"ל לְהַקְשׁוֹת מְרִישָׁא דְּמִשְׁנָה דְּתַנּוּן וְגוּמְרָה כו' ר' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר עַד שְׁלֹשׁ שְׁעוֹת וְלֹא מְסִיפָא דְּלֹא הִפְסִיד כו' וְעוֹד צ"ע דְּהָא בְּנֻדָּי צ"ל דְּמָה שְׁנִתְאַחֵר ר' בְּרַכְיָה מְלַקְרוֹת עַד אַחֵר ג' שְׁעוֹת הֵיךָ זֶה בְּדִרְךָ מְקַרְהָ דְּבִנְדָּי אִין לּוֹמַר שְׁהֵיךָ נוֹהֵג כֵּן תְּמִיד דְּהָא לְכַתְּחִילָה בְּנֻדָּי צְרִיף לְקָרוֹת ק"ש בְּזִמְנָה בְּבִרְכוּתֶיהָ וּמִש"כ הַפ"מ דֵּר' בְּרַכְיָה עֲשֶׂה כֵּן כְּדִי לְהִתְפַּלֵּל עִם הַצְּבוּר הוּא תְּמוּנָה בְּיוֹתֵר דְּלִפ"ז צ"ל דְּגַם הַצְּבוּר קְרָאוּ כְּבָר שְׁמַע בְּעוֹנְתָהּ וְכַמְבֹּאֵר בִּירוֹשָׁלַיִם פ"ק אֲתוּ צְבוּרָא כו' כְּבָר קְרָאוּ אוֹתָהּ בְּעוֹנְתָהּ כו' וְלִפ"ז הֵיךָ מְנַהֵג פְּשׁוּט לְקָרוֹא ק"ש בְּעוֹנְתָהּ וְאַח"כ לְחַזְרוֹר וְלְקָרוֹתָהּ בְּבִרְכוּתֶיהָ אַחֵר זְמַנָּה וְא"כ מֵאִי ס"ד דֵּר' בְּרַכְיָה לֹא קְרָא שְׁמַע בְּעוֹנְתָהּ וּבַע"כ צ"ל שְׁהֵיךָ זֶה בְּדִרְךָ מְקַרְהָ שְׁנִתְאַחֵר ר' בְּרַכְיָה מְלַקְרוֹת וְלִפ"ז קֻשְׁיָה דְּמֵאִי שְׁיִיף לְהַקְשׁוֹת מְדוּעַ נִתְאַחֵר ר' בְּרַכְיָה מְלַקְרוֹתָהּ עַד אַחֵר זְמַנָּה שְׁמָא הִי"ל שׁוּם אֲנֹס אוֹ שְׁעַת הִדְחַק שְׁלֵא הֵיךָ יְכוּל לְקָרוֹת ק"ש בְּזִמְנָה: וְלָכֵן נִלְע"ד לְפָרֵשׁ הִירוֹשָׁלַיִם בְּכָאן כְּעִין מַה שְׁפִי' הַרְמְב"ן הִירוֹשָׁלַיִם בְּפ"ק וְהֵינּוּ דֵּר' בְּרַכְיָה קְרָא שְׁמַע בְּעוֹנְתָהּ בְּבִרְכוּת שְׁלִפְנֵיהָ וְשְׁלֹאֲחֶרֶיהָ וְלֹא סָמַךְ גְּאוּל"ת וְלֹאֲחֵר שְׁלֹשׁ שְׁעוֹת קָרִי ק"ש בְּלֵא בְּרָכוֹת וְהִתְפַּלֵּל מִיָּד כְּדִי לְעַמּוֹד בְּתַפְלָה מְתוּף ד"ת וְעַפ"ז יִתְפָּרֵשׁ הִירוֹשָׁלַיִם כְּמִין חוֹמֵר וְהֵינּוּ דְּבִמְקַרְהָ רָאוּ לֵר' בְּרַכְיָה שְׁקוּרָא ק"ש בְּלֵא בְּרָכוֹת לְאַחֵר ג' שְׁעוֹת וּמִתְפַּלֵּל מִיָּד וְהִיוּ סְבוּרִין שְׁלֵא קְרָא ק"ש בְּעוֹנְתָהּ כָּלֵל וְלִכְךָ קוּרָא עֲתָה בְּלֵא בְּרָכוֹת מְשׁוּם שְׁפָכְרָ עֵבֵר זְמַנָּה וּמְקַשִּׁי וְהָא תְּנִינָן הַקּוּרָא מְכָאן וְאִילָךְ לֹא הִפְסִיד כו' וְהָא לֹא הִפְסִיד הֵינּוּ שְׁלֵא הִפְסִיד הַבְּרָכוֹת וְכַמְבֹּאֵר בְּתַלְמוּד' דִּינָן (ד"י:) וְלִפ"ז כֵּינּוּן דְּגַם אַחֵר הַזְּמַן לֹא הִפְסִיד הַבְּרָכוֹת וְא"כ אֲמַאי קוּרָא בְּלֵא בְּרָכוֹת וּמְשַׁנִּי כְּבָר קָבֵל מְלָכוֹת שְׁמַיִם בְּעוֹנְתָהּ וְלִפ"ז מְמִילָא כְּבָר קְרָא ק"ש בְּזִמְנָה בְּבִרְכוּתֶיהָ ג"כ.

ומה שקורא עתה הוא רק כְּדֵי לַעֲמֹד בַּתְּפִלָּה מִתּוֹךְ ד"ת ולפ"ז הָרִי גְלוּד ג"כ מִכָּאן דְּבָשׁוּם עֲנִין אֵין לְקִרּוֹת ק"ש בְּלֹא בְּרָכוֹת דְּמוּטָב שְׁלֵא לְסַמְּנָה גְאוּל"ת מִלְקִרּוֹתָהּ שְׁלֵא בְּבִרְכוּתֶיהָ וּמִכַּש"כ לְעֲנִין תְּפִלַּת הַצָּבוּר וְכַנ"ל: וְכֵן גַּלְע"ד לַה"ר בְּרוּרָה דְּאֵין לְקִרּוֹת ק"ש בְּלֹא בְּרָכוֹת מִדְּבָרֵי הָרוּקֵחַ בְּסִי שַׁכ"א וְנ"ל אִם אֵין פְּנָאֵי לְאָדָם לְהַתְּפַלֵּל יִקְרָא ק"ש בְּעוֹנָתָהּ עַד אֲמַת וְלֹא יֵאמֶר אֲמַת וְיִצְיֵיב כּו' מִפְּנֵי שְׁעַת הַדְּחָק מוּטָב לְהִתְחַיֵּק כְּדֵי לְסַמְּנָה גְאוּל"ת דְּאֲמַרִּינָן בִּירוּשְׁלָמִי בַּפ' תַּפְה"ש ר' יוֹסִי מְצַלִּי בַתְּלַת שְׁעִין כּו' וְכֵן ר' בְּרַכְיָה וּמִקְשֵׁי וְאֵמֶר כָּבֵד עָלֶיךָ עוֹל שְׁמַיִם בְּעוֹנָתָהּ וּמִשְׁמַע בְּרַכָּה אַחֲרוֹנָה לֹא בִּירוּרָה עַכ"ל הֵבִיאוּ הַב"י בְּסִי ס"ו וְהֵנָּה בְּבִיאוּר דְּבָרֵינוּ נִרְאָה דָּאִם אֵין פְּנָאֵי לְאָדָם לְהַתְּפַלֵּל בְּזִמְנָן ק"ש דְּהֵינּוּ בְּתוֹךְ ג' שְׁעוֹת יִקְרָא ק"ש בְּעוֹנָתָהּ עִם הַבְּרָכוֹת שְׁלִפְנֵיהָ עַד אֲמַת וְיִפְסִיק בֵּין ק"ש לְאֲמַת וְיִצְיֵיב וּבִרְכַּת אֲמַת וְיִצְיֵיב יֵאמֶר אַח"כ כְּשִׁיתְּפַלֵּל כְּדֵי לְסַמְּנָה גְאוּל"ת וְעַכ"פ הָרִי מִתְּבַאֵר מִדְּבָרֵי הָרוּקֵחַ דְּכִשְׁקוֹרָא ק"ש בְּעוֹנָתָהּ לְצִאֵת יד"ח צְרִיךְ לְקִרּוֹתָהּ עַכ"פ בְּבִרְכוּת שְׁלִפְנֵיהָ וְאִם שְׁלֵא יוּכַל לְהַתְּפַלֵּל אַח"כ מִיָּד יִפְסִיק בְּאַמְצַע הַפָּרָק דְּהֵינּוּ בֵּין ק"ש לְאֲמַת וְיִצְיֵיב הָרִי דְּטוֹב יוֹתֵר לְהַפְסִיק בְּאַמְצַע הַפָּרָק מִלְקִרּוֹתָהּ שְׁלֵא בְּבִרְכוּתֶיהָ דְּאֵל"כ ל"ל לְהַפְסִיק כָּלֵל יִקְרָא ק"ש לְבִדָּה בְּלֹא בְּרָכוֹת כָּלֵל וְאַח"כ כְּשִׁירְצָה לְהַתְּפַלֵּל יִקְרָא ק"ש בְּבִרְכוּתֵי וְיִתְפַּלֵּל וּבַע"כ צ"ל כַּנ"ל: וְהֵנָּה בְּשׁו"ע בְּסִי ס"ו כְּתֵב הַרְמ"א לְדְבָרֵי הָרוּקֵחַ וְנ"ל מִי שֶׁהוּא אָנוּס וְדַחוּק וְאֵין לוֹ פְּנָאֵי לְהַתְּפַלֵּל מִיָּד אַחַר ק"ש יִקְרָא ק"ש עַד אֲמַת וְיִמְתִּין לוֹמֵר שְׁאֵר הַבְּרַכָּה עַד שִׁיתְּפַלֵּל כּו' כְּדֵי לְסַמְּנָה גְאוּל"ת וְהַמְג"א כְּתֵב ע"ז צ"ע וְכִי מִי הִתִּיר לוֹ לְהַפְסִיק מִפְּנֵי שְׁאֵין לוֹ פְּנָאֵי וּבְאַמְת מִשְׁמַע בְּרוּקֵחַ דְּמִי שְׁאֵין לוֹ פְּנָאֵי יִקְרָא ק"ש לְבִדָּה בְּלֹא בְּרָכוֹת וְאַח"כ כְּשִׁירְצָה לוֹ פְּנָאֵי יִקְרָא הַבְּרָכוֹת עִם ק"ש וְיִתְפַּלֵּל וְדְבָרֵי הַרְמ"א צ"ע עַכ"ל אֵינְלָם דְּבָרֵי הַמְג"א צ"ע דְּלֹא מִשְׁמַע כָּלֵל בְּרוּקֵחַ שִׁיקְרָא ק"ש לְבִדָּה בְּלֹא בְּרָכוֹת וְאַדְרָבָּה מִשְׁמַעוֹת דְּבָרֵי הָרוּקֵחַ הוּא לְהִפְיֹךְ שְׁאֵמֶר ק"ש עִם הַבְּרָכוֹת שְׁלִפְנֵיהָ וּמִפְסִיק בֵּין ק"ש לְאֲמַת וְיִצְיֵיב דְּהָרִי כ' דִּיקְרָא ק"ש עַד אֲמַת וְלֹא יֵאמֶר אֲמַת וְיִצְיֵיב כּו' וְלִפְנֵי הַמְג"א א"כ מ"ש אֲמַת וְיִצְיֵיב דְּנִקְט הו"ל לוֹמֵר שִׁיקְרָא ק"ש בְּלֹא בְּרָכוֹת כָּלֵל וְעוֹד דְּמַמְש"כ הָרוּקֵחַ אַח"כ וּמִשְׁמַע בְּרַכָּה אַחֲרוֹנָה לֹא בִּירוּרָה ע"ש מִשְׁמַע בְּהִדְיָא דְּבִרְכוּת שְׁלִפְנֵיהָ בִּירוּרָה שׁוֹב מְצַאֲתִי שְׁכָבֵר הַשִּׁיג עַל הַמְג"א בְּס' אֵלֶיהוּ רַבָּה ע"ש אֵלָא דְּהַפְרַמ"ג כְּתֵב לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הַרְמ"א דְּמִיָּרִי שְׁכָבֵר קָרָא ק"ש עִם בְּרָכוּתֶיהָ וְאַח"כ אֵינְרַע אָנוּס שֶׁא"א לוֹ לְהַתְּפַלֵּל מִיָּד יִפְסִיק בֵּין ק"ש לְאֲמַת וְיִצְיֵיב ע"ש וְהֵנָּה אִם נִפְרָשׁ כֵּן גַּם דְּבָרֵי הָרוּקֵחַ לַפ"ז שׁוֹב י"ל דָּאִם עֲדִינָן לֹא קָרָא ק"ש בְּבִרְכוּתֶיהָ כָּלֵל וְרוּאָה שֶׁא"א לוֹ לְהַתְּפַלֵּל בְּזִמְנָן ק"ש יִקְרָא ק"ש בְּלֹא בְּרָכוֹת כָּלֵל אֵינְרַע בְּדְבָרֵי הָרוּקֵחַ גּוֹפִיָּה גַּם זֶה לֹא יִתְכַּן לְפָרֵשׁ כָּלֵל דְּהָא כְּתֵב אִם אֵין פְּנָאֵי לְאָדָם לְהַתְּפַלֵּל יִקְרָא ק"ש בְּעוֹנָתָהּ מִשְׁמַע שְׁעֲדִינָן לֹא קָרָא כָּלֵל וּבִיּוֹתֵר דְּמַש"כ יִקְרָא בְּעוֹנָתָהּ אֵינּוּ מוּכָן כָּלֵל לַפ"ז דְּאֵי נִימָא דְּמִיָּרִי רַק מִעֲנִין שְׁכָבֵר הַתְּחִיל לְקִרּוֹת ק"ש בְּבִרְכוּתֶיהָ וְאֵין לוֹ פְּנָאֵי לְהַתְּפַלֵּל מִיָּד אַחַר ק"ש א"כ מַה עֲנִין לוֹמֵר דִּיקְרָא ק"ש בְּעוֹנָתָהּ וְעוֹד דְּאֵי נִימָא דָּאִם לֹא הַתְּחִיל עֲדִינָן לְקִרּוֹת וְאֵין לוֹ פְּנָאֵי לְהַתְּפַלֵּל יִקְרָא בְּאַמְתָּהּ ק"ש בְּלֹא בְּרָכוֹת כָּלֵל א"כ הָרִי תְּמוּנָה מְאוֹד הִרְאָהָ שֶׁהִבִּיא מִירוּשְׁלָמִי דִּיִּפְסִיק בְּאַמְצַע הַפָּרָק וְלֹא בֵּין גְאוּל"ת מַר' בְּרַכְיָה שְׁקָרָא ק"ש בְּעוֹנָתָהּ וּמְצַלִּי אַחַר תְּלַת שְׁעִין וּמִשְׁמַע בְּרַכָּה אַחֲרוֹנָה לֹא בִּירוּרָה כְּשִׁיקְרָא ק"ש כַּנ"ל.

וקשה דלמא ר' ברכיה קרא ק"ש בעונתה בלא ברכות פלל ואח"כ קרא ק"ש בברכותיה והתפלל וכמו שפי' באמת הפ"מ וכו' אכל בשכר התחיל לקרות ואין לו פנאי להתפלל מיז אין ראיה פלל דמפסיק באמצע הפרק ולא בין גאול"ת: ולכן נראה ברור בפ"י דברי הרוקח כמו שבארנו דמיירי שלא התחיל עדיין לקרות ק"ש בברכותיה פלל ומש"כ אם אין פנאי לאדם להתפלל היינו שאין לו פנאי להתפלל בתוך זמן ק"ש שהוא מוכרח להתעכב מלהתפלל עד אחר זמן ק"ש והיינו שכתב דיקרא ק"ש בעונתה עד אמת ובברכות שלפניה פנ"ל ויפסיק בין ק"ש לאמת ויציב וימתין עם ברכת אמת ויציב עד שיתפלל לסמוך גאול"ת וס"ל להרוקח לסבא פשוטה דכשקורא ק"ש לצאת יד"ח צריך לקרותה עכ"פ בברכות שלפניה ומשום דאין לצאת יד"ח המצוה בלא ברכה פלל ואף שיהיה מוכרח להפסיק אח"כ ורק שקיל וטרי אם להפסיק באמצע הפרק או בין גאול"ת והיינו שה"ר מהירושלמי מהו דר' ברכיה שקרא ק"ש בעונתה ומצלי לאחר תלת שעין דבנדאי קרא ר' ברכיה ק"ש בעונתה בברכות שלפניה דלא סגי בלא"ה אלא דמשמע דברכה אחרונה לא בירך והפסיק בין ק"ש לאמת ויציב הו אמת דלפי מה שפי' הרמב"ן הירושלמי בפ"ק דברכות פנ"ל מתבאר דבכה"ג שא"א לו להתפלל בזמן ק"ש יקרא ק"ש בעונתה בברכותיה ויפסיק באמת בין גאול"ת כמו שנתבאר למעלה וצ"ל דאמצע הפרק חמור מבין גאול"ת אולם הרוקח ס"ל בע"כ דבין גאול"ת חמור מאמצע הפרק ולכך טוב יותר להפסיק באמצע הפרק מבין גאול"ת ועי' בס' אבן העזר בס' ס"ו ע"ש ועכ"פ הרי מתבאר גם מדברי הרוקח דבשום ענין אין לקרות ק"ש בלא ברכות שלפניה ואפילו בשעת הדחק שיהיה מוכרח להפסיק אח"כ ולפ"ז נראה ברור דה"ה דאין לקרות ק"ש בלא ברכות משום תפלת הצבור אלא דצריך לקרותה בזמנה בברכותיה ולסמוך גאול"ת ולהתפלל ג"כ ביחידות פנ"ל: וע"פ מה שנתבאר וכו' ליש לישיב בזה דברי הגמ' בברכות (דף ט') דמייתי שם בבבביתא רשב"י אומר משום ר"ע פפעמים שאדם קורא ק"ש שתי פעמים ביום אחת קודם הנץ החמה כו' ויוצא בהן יד"ח אחת של יום ואחת של לילה כו' שהוא זוגא דרבנן דאשתכור בהלולא דבריה דר' הושע בן לוי אתו לקמיה דריב"ל אמר פדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק ופרש"י דאשתכור וישנו ונרדמו עד לאחר עמוד השחר ע"ש והנה מפשטות דברי הגמ' משמע דר"ש לדעתיה ס"ל דיוצא ידי ק"ש של ערבית לאחר שיעלה ע"ה אפילו שלא בשעת הדחק ומשום דכיון דאיכא אינשי דגנו בההיא שעתא זמן שכיבה הוא וכמבואר בגמ' אלא דריב"ל לא סמוך על ר"ש אלא בשעת הדחק וכ"כ הרמב"ן וכ"כ בחי' הרשב"א ז"ל דהא דר"ש משמיה דר"ע משמע דאפילו שלא בשעת הדחק אמר דקודם הנץ החמה קורא הוא של לילה ואפילו כשפשע ונתעכב ותדע לה מדקאמר פדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק אלמא ר"ש אפילו שלא בשעת הדחק אמר ע"ש.

ולכאורה דברי הגמ' צע"ג דמה זו סמיכה לסמוך על ר"ש בשעת הדחק איזה ענין אנו סומכין על ר"ש דכל היכי דאמרינן בגמ' פדאי הוא לסמוך עליו בשעת הדחק היינו היכי דאיכא חשש איסור אם נסמוך על דברי היחיד אבל הכא איזה חשש יש בדבר אם יקרא ק"ש של ערבית לאחר שיעלה עמוד השחר אם הלכה כר"ש הרי טוב דיוצא יד"ח ק"ש ואף אם אין הלכה מה הפסיד הרי הוא פקורא בתורה וכן מה נסתפקו להו להני זוגי דרבנן הי"ל לקרות בפשיטו לחוש לדעת ר"ש והנה לכאורה י"ל דנ"מ לענין הברכות

דאם הלכה פרו"ש שיוצא יד"ח ק"ש של ערבית ה"ז קורא בברכותיה וכמבואר שם בגמ' דאמר ר"ז ובלבד שלא יאמר השפיבנו ופי' בתו' דקאי על ר"ש משום ר"ע אם קורא ק"ש של ערבית קודם הגי' ע"ש ועכ"פ הרי דשאר הברכות אומר אולם אי נימא דאין הלכה פרו"ש דאינו יוצא יד"ח ק"ש פשיטא דאין לומר הברכות והינינו דקאמר פדאי הוא ר"ש כו' פי' שיוכל לקרותה בברכותיה מיהו זה דוחק ועוד דהנה רש"י פי' דהא דאמר ובלבד שלא יאמר השפיבנו קאי אמילתא דר"ש משמיה דנפשיה שקורא ק"ש של ערבית קודם שיעלה עמוד השחר וכ"כ הרוקח ע"ש ולפ"ז משמע דלר"ש משום ר"ע אם קורא ק"ש של ערבית לאחר שיענה ע"ה אינו אומר הברכות כלל ועי' להרר"י רפ"ק דברכות ע"ש ולפ"ז הרי צע"ג: אולם לפי מה שנתבאר למעלה דאין לקרות ק"ש בלא ברכות דאין לצאת יד"ח המצנה בלא ברכה לפ"ז אפשר לומר דבאמת יש חשש מלקרות ק"ש של ערבית לאחר שיעלה עמוד השחר אי נימא דאין הלכה פרו"ש ולא יצא יד"ח ק"ש של ערבית והינינו דהנה למ"ד מצות א"צ פנונה לפ"ז נראה דאי נימא דלא יצא יד"ח ק"ש של ערבית ממילא הרי יוצא ידי ק"ש של שחרית כיון שפבר עלה ע"ה ואף שקורא לצאת ידי ק"ש של ערבית ומתפונן בהדיא שלא לצאת ידי ק"ש ש"ש מ"מ לפמ"ש"כ הב"י באו"ח סי' תקפ"ט בשם הרא"ה דלמ"ד מצות א"צ פנונה אפילו צנוח שאינו רוצה לצאת ידי אותה מצוה יצא ע"ש וכן העלה הטורי אבן בר"ה דף כ"ח וע"ש שהאריף לה"ר לזה ולפ"ז אי נימא דלא יצא יד"ח ק"ש של ערבית שפבר עלה ע"ה ואף שקורא עולה לו לשם ק"ש של שחרית ובע"כ יצא יד"ח ק"ש של שחרית פנ"ל וא"כ הרי קורא ק"ש של שחרית בלא ברכות וכבר בארנו דאינו רשאי לעשות פן לצאת יד"ח המצנה בלא ברכה: ורק לר"ש דס"ל דיוצא יד"ח ק"ש של ערבית לאחר שיעלה ע"ה א"כ הרי עולה לו לשם ק"ש של ערבית ולפ"ז מבואר שפיר דהינינו דאמר פדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעה"ד דלרבנן אין רשאי לקרות שהרי יהיה יוצא בזה יד"ח ק"ש של שחרית בלא ברכות וכנ"ל והנה רש"י פי' שם בגמ' דגרסינן במשנה אם לא עלה עמוד השחר חייבין אתם לקרות ול"ג מותרים דאפילו שלא בזמנו תנו הקורא מכאן ואילך לא הפסיד ע"ש ולכאורה לפי הנ"ל הא שפיר ניחא ג"כ גי' מותרים אתם לקרות דלאחר שיעלה עמוד השחר אם יקראו לשם ק"ש של ערבית וכיון דבאמת פבר עבר זמנה א"כ בע"כ הרי יהיו יוצאים בזה יד"ח ק"ש של שחרית בלא ברכות פנ"ל אולם יש לומר דהנה בעירובין דף צ"ה מבואר דס"ל לר"ג מצות צריכות פנונה וכגן' רש"י שם ולפ"ז אם קורא לשם ק"ש של ערבית אף שעבר זמנה מ"מ אינו יוצא יד"ח ק"ש של שחרית כיון שלא נתפונן לצאת: שוב מצאתי בבבאורי הגר"א באו"ח סוף סי' מ"ו על מש"כ בשו"ע וטוב לומר אחר שמע ישאל בשכמל"ו פי' לפעמים שזהין עם ק"ש לקרותה שלא בזמנה ויוצא בזה וכתב ע"ז בבבאורי הגר"א ונ"ל ול"ג שאין נכון בזה לצאת בלא ברכות וגם מתמת זה לא יסמוך גאולה לתפלה עכ"ל ע"ש ולא נתברר לי אם פנונתו למש"כ המג"א בשם הב"ח דאם לא יעברו הצבור זמן ק"ש מוטבלצאת ידי ק"ש עם הצבור ולקרות אותה פדינה בברכותיה ע"ש או דאפילו אם יעברו הצבור זמן ק"ש ג"כ אין נכון לצאת בלא ברכות אלא צריף לקרותה בברכותיה ויתפלל באמת ביחידות וכמו שבארנו פנ"ל והנה מש"כ וגם מתמת זה לא יסמוך גאולה לתפלה דבריו הקדושים צע"ג דהא יקרא אח"כ ק"ש בברכותיה עם הצבור ויסמוך גאולה לתפלה ולחומר הנושא נ"ל בפנונתו

דס"ל דאם ישקה עם ק"ש לקרותה שלא בזמנה בברכותיה לא יקניים בזה מצות סמיכת גאול"ת והוא ע"כ מש"כ בפרש"י שם (דף ל') בד"ה וליעבד מר פאבוה דשמואל ולוי שמתפללין קודם היום כו' ומשום מסמך גאול"ת פינו דמצלי קודם ק"ש לא קפדי ע"ש ועי' בשו"ת שג"א סי' ג' שפי' דמש"כ דמצלי קודם ק' היינו קודם זמן ק"ש וכ"כ האו"ז שיהביא פרש"י בזה"ל פינו דמצלי קודם זמן ק"ש ע"ש ועכ"פ הרי מבואר דעיקר מצות סמיכת גאול"ת הוא בזמן ק"ש וקודם זמן ק"ש לא חל עליו מצות סמיכת גאול"ת ולפ"ז ה"ה אם קורא ק"ש בברכותיה לאחר זמן ק"ש ג"כ לא יקניים בזה עיקר מצות סמיכת גאול"ת ולפ"ז הרי נראה ג"כ מדברי הגר"א דאם הצבור מתעבדין מלקרות ק"ש עד אחר זמנה צריך לקרות ק"ש בזמנה בברכותיה ולסמוך גאול"ת בזמן ק"ש וממילא תפלל ג"כ ביחידות פנ"ל: סימן ב במקום שהצבור מקדימין להתפלל קודם גץ הסמה ולא תפללו עוד בצבור לאחר הגץ כיצד יש להתנהג אם להתפלל בצבור קודם הגץ או שטוב יותר להתפלל לאחר גץ הסמה אף ביחידות: הנה הרמב"ן במלחמות ריש פ"ק דברכות פתב וז"ל ולא עוד אלא שצורת הגמ' מוכחת שפך הנה מנהג חכמים שלא לסמוך גאולה לתפלה שהרי אמרו אדם גדול הוא ושמש במצות זימנא חדא סמך גאול"ת ולא פסק חוכא מפנימה כו' וא"ר זירא אנא סמכי נהרי דבר גדול הוא אפילו לאדם גדול שהרי המלך חזקיה כו' מפני זה נראה שהוא שבת גדול ודבר שא"א לקנימו בכל יום לפי שאין אדם יכול לכוין ולקרות בכדי שיגמור עם הגץ ולהתפלל מיד ביום והיו מקדימין וקורין ק"ש ולא היו רוצים להתפלל אלא עם השמש ולפיכך לא היו סומכין גאול"ת והיו משבחין הסומך גאול"ת עכ"ל ע"ש ועכ"פ מתבאר מדבריו דתפלה לאחר הגץ עדיף ממסמך גאול"ת שהרי מנהג חכמים הנה שלא לסמוך גאול"ת ומשום שהיו מקדימין וקורין ק"ש ולא היו רוצים להתפלל אלא עם השמש כנ"ל נהרי היו יכולים לסמוך גאול"ת ולהתפלל באמת ג"כ קודם הגץ ובע"כ צ"ל דתפלה שיהיה לאחר הגץ עדיף ממסמך גאול"ת ולכך לא היו סומכין גאול"ת כדי להתפלל לאחר הגץ והנה מסמך גאול"ת עדיף מתפלת הצבור כמבואר בשו"ע או"ח סי' קי"א ולפ"ז תפלה לאחר הגץ דעדיף אפילו מסמיכת גאול"ת א"כ מכש"כ דעדיף מתפלת הצבור ולפ"ז אם הצבור מקדימין להתפלל קודם גץ הסמה יש להמתין עד אחר הגץ להתפלל אפי' ביחידות: אמנם נלע"ד לה"ר דמסמך גאול"ת עדיף מתפלה לאחר הגץ דהנה בברכות דף ל' אבוה דשמואל ולוי פי הו' בעו למיפק לאורחא הו' מקדמי ומצלי וכי מטי זמן ק"ש קרו כמאן פי האי תנא דתניא השפים לישב בקרון או בספינה מתפלל וכשיגיע זמן ק"ש קורא רשב"א אומר בין כף ובין כף קורא ק"ש ומתפלל כדי שישמך גאול"ת במאי קמיפליגי מר סבר תפלה מעומד עדיף ומ"ס מסמך גאול"ת עדיף ועי' בפרש"י הו' מקדמי ומצלי קודם היום ובתו' הקשו על פרש"י וכתבו דנראה כפי ר"ח דמשעלה עמוד השחר קאמר והו' מקדמי קודם הגץ הסמה קאמר ועדיין אינו עיקר זמן תפלה ולכאורה צ"ע דמ"ט לא אמר בגמ' מ"ס דתפלה לאחר הגץ עדיף משיתפלל קודם הגץ במעומד ובע"כ צ"ל דס"ל להגמ' דמשום תפלה לאחר הגץ אין לדחות לתפלה מעומד ורק מסמך גאול"ת עדיף מתפלה מעומד ולפ"ז מוכרח דמסמך גאול"ת עדיף מתפלה לאחר הגץ.

שוב ראיתי בשו"ת משפנות יעקב סי' ע"ד שכ"כ ע"ש מיהו לכאורה יש לישב בפשיטות דלכך קאמר בגמ' מ"ס מסמך גאול"ת עדיף ומשום דרשב"א קאמר בהדיא בין כף ובין

כָּהֵן קוֹרָא ק"ש וּמִתְפַּלֵּל כְּדֵי שְׂיִסְמְנֵהּ גְאוּל"ת אֵלֶּא דְבִאֲמַת יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מְדַבְּרֵי רִשְׁבָּ"א
גּוֹפִיָּה מְדַקְאֲמַר כְּדֵי שְׂיִסְמְנֵהּ גְאוּל"ת וְלֹא כְּדֵי שְׂיִתְפַּלֵּל לְאַחַר הַגִּזְיָה וּש"מ דְּמִסְמָהּ גְאוּל"ת
עֲדִיף מְלֵאכֶר הַגִּזְיָה דְּרַב קִסְמָהּ גְאוּל"ת עֲדִיף מִתְפַּלֵּה מְעֻנְמָד וְאִין לֹאמַר דְּרִשְׁבָּ"א נָקֻט כְּדֵי
שְׂיִסְמְנֵהּ גְאוּל"ת וְה"ה דְּלֵאכֶר הַגִּזְיָה עֲדִיף מִתְפַּלֵּה מְעֻנְמָד דּו"א דְּכִינּוּ דְּרִשְׁבָּ"א לֹא הַזְכִּיר
בְּדַבְּרֵי גִזְיָה הַחֲמִיּוֹת כָּלֵל א"כ ל"ל לְעֵשׂוֹת מִחֲלֻקַּת בְּחֻנָּם בֵּין ת"ק לְרִשְׁבָּ"א לְעֻנּוּ תְּפִלָּה
לְאַחַר הַגִּזְיָה וְכִינּוּ דת"ק ס"ל בְּהִדְיָא דְתְּפִלָּה מְעֻנְמָד עֲדִיף מִלְּהַתְפַּלֵּל לְאַחַר הַגִּזְיָה אֶפְשָׁר
דְּרִשְׁבָּ"א לֹא יִחְלֹק ע"ז אֵלֶּא דְּמִסְמָהּ גְאוּל"ת עֲדִיף אֶפְשָׁלוּ מִתְפַּלֵּה מְעֻנְמָד וְכַש"כ מְלֵאכֶר
הַגִּזְיָה: אֵלֶּא דְבִאֲמַת נִרְאָה לֵה"ר בְּרוּרָה מְסוּגִיָּא שֶׁם דְּלכ"ע מְסוּמָהּ גְאוּל"ת עֲדִיף מִתְפַּלֵּה
לְאַחַר הַגִּזְיָה דְּשֶׁם בְּסוּמָהּ אֵיחָא רַב אֲשֵׁי מְצַלִּי בְּהַדִּי צְבוּרָא בְּיַחֲדִי מִיּוֹשֵׁב וְכִי הָנָה אֲתִי
לְבֵיתִי הָדָר וּמְצַלִּי מְעֻנְמָד אֲמַרִי לִיָּה רַבְּנָן וְלִיעֲבַד מָר כְּפִאבּוּהָ דְשְׂמוּאֵל וְלוֹי אֲמַר לֵהוּ לֹא
חֲזִינּוּ לְרַבְּנָן קִשְׁיִשִׁי מִינּוּ דְעֲבָדִי הָכִי וּפְרַש"י וְלִיעֲבַד מָר כְּפִאבּוּהָ דְשְׂמוּאֵל וְלוֹי שְׂמִתְפַּלְלִין
קוֹדֵם הַיּוֹם בְּבֵיתָם מְעֻנְמָד וְלֹא תִצְטָרֵךְ לֵב תְּפִלוֹת וּמִשׁוּם מְסוּמָהּ גְאוּל"ת כִּינּוּ דְמְצַלִּי
קוֹדֵם ק"ש לֹא קִפְדִּי, לֹא חֲזִינּוּ כו' שְׂיִקְדִּימוּ תְּפִלָּה לְק"ש הַלְפָּה כִּינּוּ דְמִתִּין מִתְפַּלֵּה עַד
זְמַן ק"ש מְצֻנָּה לְסוּמָהּ תְּפִלָּה אַחַר גְּאוּלָּה כו' ע"ש וְעִי בְּשׁו"ת שֶׁג"א סִי' ג' שְׂפַתְב
דְּלִפְרַש"י צ"ל דְּהָא דְאֲמַר בַּגְמ' מ"ס מְסוּמָהּ גְאוּל"ת עֲדִיף אַע"ג דְּקוֹדֵם ק"ש לֹא חֲזִינּוּ
לְסוּמִיָּה צ"ל דֵּה"ק מוּטָב שְׂיִמְתִּין מִלְּהַתְפַּלֵּל עַד זְמַן ק"ש כְּדֵי שְׂיִתְחַיֵּיב לְסוּמָהּ וּיְקַיֵּים
מְצוֹת סְמִיכַת גְאוּל"ת מְשִׂיתְפַּלֵּל מְעֻנְמָד קוֹדֵם זְמַן ק"ש אַע"פ שְׂאֲפַתִּי לֹא חָל עָלָיו חַיִּיב
מְצוֹת סְמִיכַת גְאוּל"ת ע"ש וְעַכ"פ מִתְבָּאָר מִפְרַש"י דַּמ"ד תְּפִלָּה מְעֻנְמָד עֲדִיף חֲזִינּוּ רַב
בְּכַה"ג שְׂמִתְפַּלֵּל קוֹדֵם זְמַן ק"ש דְאֲפַתִּי לֹא חָל עָלָיו חַיִּיב סְמִיכַת גְאוּל"ת אֵלֶּא שְׂלֵא קִינִים
הַמְצֻנָּה אֲבָל בְּמִתְפַּלֵּל לְאַחַר ק"ש דְּחָל עָלָיו חַיִּיב סְמִיכַת גְאוּל"ת כ"ע מוֹדִים דְּמִסְמָהּ
גְאוּל"ת עֲדִיף מִתְפַּלֵּה מְעֻנְמָד וּמִזָּה צ"ע עַל הַמַּג"א מַש"כ בְּסוּף סִימָן פ"ט וְעִי בַח"י רַע"ק
שָׁם.

אֵלֶּא דְבַעֲיָקֵר הַדְּבָר צַע"ג דְּל"ל לְרַש"י לְפָרֵשׁ כֵּן בְּטַעְמָא דַּמ"ד דְּתְּפִלָּה מְעֻנְמָד עֲדִיף
מִשׁוּ' דְּבְמִתְפַּלֵּל קוֹדֵם ק"ש לֹא חֲזִינּוּ לְמִסְמָהּ גְאוּל"ת הָא בְּפִשְׁטוֹ אַפ"ל דְּגַם בְּמִתְפַּלֵּל
קוֹדֵם ק"ש חֲזִינּוּ לְמִסְמָהּ גְאוּל"ת כְּמוֹ בְּמִתְפַּלֵּל לְאַחַר ק"ש אֵלֶּא דַּמ"מ ס"ל דְּתְּפִלָּה
מְעֻנְמָד עֲדִיף מְעִיקֵר מְצוֹת סְמִיכַת גְאוּל"ת בְּכָל גּוֹנֵי וְכָבֵר הַקְּשָׁה כֵּן הַשֶּׁג"א בְּתְּשׁוּבָה
שָׁם וְכַתֵּב שְׂיִשֵּׁב זֹאת בְּמָקוֹם אַחַר וְלֹא זְכִינּוּ לְדַבְּרֵי וְנִרְאָה לֹאמַר דְּרִשְׁבָּ"י הַנְּכַרַח לְפָרֵשׁ
כֵּן לְפִי הַסּוּגִיָּא.

דְּהִנָּה לְכַאוּרָה צַע"ג בְּהָא דְאֲמַרִי לִיָּה רַבְּנָן לר"א וְלִיעֲבַד מָר כְּפִאבּוּהָ דְשְׂמוּאֵל וְלוֹי וְחֲזִינּוּ
לְהַתְפַּלֵּל קוֹדֵם הַיּוֹם בְּמְעֻנְמָד וְקִשְׁיָה הָא רַב אֲשֵׁי הַתְּפַלֵּל בְּאֲמַת מְעֻנְמָד כִּי אֲתָא לְבֵיתָהּ
וּמ"מ הָרִי רָצָה לְהַתְפַּלֵּל בְּמִיּוֹשֵׁב ג"כ כְּדֵי שְׂיִסְמְנֵהּ גְאוּל"ת וַא"כ מֵאִי עֲדִיפּוּתָא שְׂיִתְפַּלֵּל
מְעֻנְמָד קוֹדֵם ק"ש וְאֲדַרְבָּה הָרִי יוֹתֵר טוֹב לְהַתְפַּלֵּל מְעֻנְמָד אַחַר הַגִּזְיָה וְאִי דַס"ל לְרַבְּנָן
דַּר"א דְּכִינּוּ דְתְּפִלָּה מְעֻנְמָד עֲדִיף א"כ ל"צ לְהַתְפַּלֵּל בְּמִיּוֹשֵׁב א"כ בְּפִשְׁטוֹת הו"ל לֹאמַר
כִּינּוּ שְׂאֲתָה מִתְפַּלֵּל מְעֻנְמָד אַח"כ ל"ל לְהַתְפַּלֵּל בְּמִיּוֹשֵׁב כָּלֵל אֲבָל מֵאִי עֻנּוּ לֹאמַר
לְהַתְפַּלֵּל מְעֻנְמָד קוֹדֵם ק"ש וּמֵאִי יִתְקַן בְּזָה וּלְכַהּ הַנְּכַרַח רַש"י לְפָרֵשׁ דְּהָא דַּס"ל לְמ"ד
דְּתְּפִלָּה מְעֻנְמָד עֲדִיף חֲזִינּוּ מִשׁוּם דְּבְמִתְפַּלֵּל קוֹדֵם ק"ש לֹא קִפְדִּין עַל סְמִיכַת גְאוּל"ת
וּלְפ"ז נִיחָא שְׂפִיר דְּבְתְּפִלָּה שְׂהַתְפַּלֵּל מְעֻנְמָד כִּי אֲתָא לְבֵיתָהּ לֹא סָגִי דְמִכִּינּוּ שְׂהַתְפַּלֵּל
אַחַר ק"ש א"כ מְסוּמָהּ גְאוּל"ת עֲדִיף מִתְפַּלֵּה מְעֻנְמָד וּלְכַהּ הַנְּכַרַח לְהַתְפַּלֵּל מִיּוֹשֵׁב כְּדֵי

לסמוך גאול"ת ולכך אמרי ליה וליעבד מר פאבוה דשמואל ולוי להתפלל מעומד קודם ק"ש דבכה"ג דלא חל עליו עדיין חיוב סמיכת גאול"ת תפלה מעומד עדיף ולא תצטרף לב' תפלות והיינו מש"כ רש"י אח"כ דלא חזינו כו' פינו דמתין מתפלה עד זמן ק"ש מצוה לסמוך כו' וז"ב: ועכ"פ מפיו שנתבאר הברח לפרש"י מן הסוגיא לפ"ז הרי יש ראיה ברורה דמסמך גאול"ת עדיף מתפלה לאחר הגז דלפי פרש"י וכנ"ל דמתפלל לאחר ק"ש כ"ע מודים דמסמך גאול"ת עדיף מתפלה מעומד והנה תפלה מעומד בודאי עדיף מתפלה לאחר הגז דהרי אפנה דשמואל ולוי הוי מקדמי ומצלי קודם הגז פדי להתפלל במעומד וא"כ מכש"כ דמסמך גאול"ת פשמתפלל אחר ק"ש דעדיף מתפלה לאחר הגז וא"כ צע"ג על הרמב"ן שכתב שהיו קורין ק"ש ולא היו סומכין גאול"ת פדי להתפלל לאחר הגז דהרי מסמך גאול"ת עדיף מתפלה לאחר הגז ועכ"פ לפי מה שנתבאר דמסמך גאול"ת עדיף מתפלה לאחר הגז דלא כמש"כ הרמב"ן לפ"ז שוב אין הברח לענין תפלת הצבור או תפלה לאחר הגז הסמה הי עדיף טפי: והנה בעיקר מה שפי' רש"י דמשום מסמך גאול"ת פינו דמצלי קודם ק"ש לא קפדי כנ"ל פתב השג"א שם דהאי קודם ק"ש היינו קודם זמן ק"ש ולא משום דמתפלל קודם ק"ש לא קפדי אע"ג שכתב הגיע זמן ק"ש וע"ש שה"ר מהא דאמר ריב"ל תפלות באמצע תקנו ור' יוחנן אמר איזהו בן עוה"ב זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית הלכך מבעי לאקדומי ק"ש לתפלה ודרי אף אם יקדים תפלה לק"ש ל"ל בה וא"צ לחוש לסמיכת גאול"ת בכה"ג א"ו דכל היכא דבעי למסמך גאול"ת אינו רשאי להקדים תפלה לק"ש ע"ש.

מיהו באמת אין זה ראיה דאפ"ל דכוננת רש"י הוא באמת דכשמתפלל קודם ק"ש לא קפדי על סמיכת גאול"ת וטעמא רבה איכא דעיקר סמיכת גאול"ת הוא פמבואר בירושלמי משל לאוהבו של מלך שבא ודפק על פתחו של מלך יצא המלך ומצאו שהפליג כו' וכפרש"י בפרכות (דף ד') ע"ש.

ולפ"ז היינו דוקא פשמתפלל לאחר ק"ש פמובן אף הא דס"ל לר"י דצריף להקדים ק"ש לתפלה של ערבית היינו פדי שיתחייב לסמוך ויקיים המצוה וכמו שפי' השג"א דברי הגמ' דמ"ס מסמך גאול"ת עדיף לפרש"י וכנ"ל.

מיהו מצאתי באור זרוע הגדול הל' ק"ש סי' נ"א שהעתיק דברי רש"י הנ"ל בזה"ל ומשום מסמך גאול"ת פינו דמצלי קודם זמן ק"ש לא קפדי ע"ש ומבואר בהדיא כמש"כ השג"א. והנה לפי פרש"י הנ"ל וכנ"ל יש לבאר דברי הגמ' בהא דאמר ר' יוחנן איזהו בן עוה"ב זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית וזה הלשון צ"ע וכן מ"ש של ערבית דנקט ורש"י פי' כש"כ של שחרית ועדיין צ"ע.

ולפ"ז יתבאר שפיר דהנה תפלה של שחרית מצוה הוא אחר זמן ק"ש וא"כ פינו שהגיע זמן ק"ש הרי בהברח חל עליו חיוב סמיכת גאול"ת אולם תפלה של ערבית לר"י דס"ל תפלת המנחה עד פלג המנחה בשעה זו מתחיל זמן תפלת ערבית וכמבואר בפרכות (דף כ"ז).

ולפ"ז זמן תפלת ערבית הוא קודם זמן ק"ש דזמן ק"ש הוא בצה"כ וא"כ אם יתפלל של ערבית מיד לאחר פלג המנחה לא חל עליו עדיין חיוב סמיכת גאול"ת אלא דבאמת צריף להמתין עם תפלה עד זמן ק"ש פדי שיתחייב לסמוך ויקיים המצוה של סמיכת גאול"ת

ולפ"ז היינו דא"ר יוחנן איזוהו בן עוה"ב זה הסומך כו' והיינו שממתינ עם תפלה של ערבית עד זמן ק"ש להכניס עצמו בחיוב של סמיכת גאול"ת פנ"ל: נחזור לענין דלפי מה שנתבאר דמסמך גאול"ת עדיף מתפלה לאחר הגז לפ"ז אין הכרע לענין תפלת הצבור ולאחר הגז הי עדיף טפי אולם הנה הרמב"ם בפ"ג מה' תפלה ה"א פתב תפלת השחר מצותה שיתחיל להתפלל עם הגז החמה כו' ושם הלכה ז פתב ואם התפלל תפלת שחרית בשעת הדחק אחר שעלה עמוד השחר יצא ע"ש וכ"כ הרא"ש בר"פ תפה"ש ונ"ל ותחלת זמנה יראה משעלה ברק השחר והאיר פני המזרח מידי דהנה אתמיד השחר אע"ג דעיקר מצותה עם הגז החמה כדכתיב ייראוף עם שמש מ"מ אם התפלל בזו השעה יצא עכ"ל ומתבאר מדבריהם דהמתפלל קודם הגז לא יצא רק בדיעבד ולפ"ז נראה דתפלה לאחר הגז עדיף מתפלת הצבור דגבי תפלת הצבור אינו ענין לומר דקשמתפלל שלא בצבור יצא רק בדיעבד אלא דהוא רק למצוה וכמבואר בשו"ע סי' פ"ט ע"ש.

אולם הנה הב"י בס"י זה הביא דברי רבינו ירוחם שפתב זמן תפלה משפיר את חבירו ברחוק ד' אמות ומצוה מן המוכר שיתפלל אחר הגז החמה מיד ועוד פשוט בתפה"ש דאם התפלל משעלה ברק השחר והאיר פני המזרח יצא עכ"ל ועי' בב"י שפתב דנראה שהוא סובר דהא דאמר אב"י לתפלה כאחרים להתפלל קאמר ונראה ג"כ שהוא סובר דמשפיר את חבירו ברחוק ד' אמות ומשעלה ע"ה זמן אחד הוא ועי' בב"ח.

והנה הפרישה האריף להקשות על הב"י דבע"כ משפירא ועמוד השחר אין זמן אחד וע"ש שפי' דברי רבינו ירוחם דשלישה זמנים הם דלמצוה מן המוכר הוא פנותיקין אחר הגז מיד ומי שאינו מדקדק כ"כ יכול לקרות לכתחלה משפיר ומיהו אם התפלל משעלה עמוד השחר נמי יצא ע"ש ועי' להפר"ח בס"י זה שפתב דהעיקר הוא דמשפיר פני המזרח יכול להתפלל לכתחלה ולמצוה מן המוכר פנותיקין ובדיעבד יצא משעלה ע"ה וכ' הפרמ"ג דכן משמע מהטור ועכ"פ מתבאר מדברי הר"י דדוקא משעלה ע"ה קודם שפיר לא יצא רק בדיעבד אבל משפיר הוא זמן תפלה לכתחלה אלא שאינה מן המוכר.

ולפ"ז שוב אין הכרע לענין תפלת הצבור ולאחר הגז פנ"ל: והנה לכאורה אפ"ל דרבינו ירוחם לא יחלוק על הרמב"ם והרא"ש דמש"כ הרמב"ם והרא"ש דמשעלה עמוד השחר לא יצא רק בדיעבד היינו קודם השיעור דמשפיר.

אבל משפיר הוא זמן תפלה לכתחלה דבאמת דחוק לומר דרבינו ירוחם יחלוק על רבו הרא"ש מיהו בדברי הרמב"ם הוא דחוק לומר בן דהנה הרמב"ם לא הזכיר פלל הך שיעור דמשפיר גם גבי ק"ש.

ולפ"ז נראה דמש"כ הרמב"ם אחר שעלה ע"ה היינו כל הזמן שקודם הגז לא יצא רק בדיעבד. אולם בכ"ז נראה דמדברי הרמב"ם אין סתירה לשי' הר"י דהנה בעיקר הדבר דתפלת שחרית עיקר מצותה לאחר הגז יש לומר ע"ז שני טעמים טעם אחד פשוט ומבואר בגמ' ברכות (דף ט') ומשום דכתיב ייראוף עם שמש וכ"כ הראשונים, טעם שני י"ל ע"פ המשנה במגילה (דף כ') לא מלין ולא טובלין כו' עד שתגז החמה וכולן שעשו משעלה עמוד השחר פשר וע"ש בפרש"י הרי דכל הדברים שזמנם ביום עיקר מצותן הוא לאחר הגז ורק בדיעבד יצא משעלה ע"ה ולפ"ז אפ"ל דה"ה בתפלת השחר דעיקר

מצוותה הוא לאחר הגז ועי' בתו' יומא (דף ל"ז) ד"ה אמר אבבי שהביאו שי' ר"ת דס"ל דעיקר זמן ק"ש הוא אחר הגז וה"ר ממשנה זו דדבר שזמנו ביום מצותו אחר הגז ע"ש.

ואף דהראשונים חולקים על ר"ת וס"ל דזמן ק"ש הוא קודם הגז ולא חשו לראיה זו צ"ל דשאני ק"ש דלא תלי' ביום ולילה דכתיב בפשכבה ובקומה ולכה עיקר זמן ק"ש הוא קודם הגז בפעשה שהוא זמן קימה לרובא דאינשי וכמש"כ הרמב"ן במלחמות אבל לגבי תפלה אפ"ל דעיקר מצותה הוא לאחר הגז דומיא דכל הנה דחשיב במשנה אלא דלפי טעם זה צ"ל דכל שמתפלל קודם הגז לא יצא רק בדיעבד וכמבואר במשנה במגילה שם פנ"ל ולפ"ז הרי צ"ע על רבינו ירוחם שפתב דמשיפיר הוא זמן תפלה לכתחלה וקשה נהי דקרא ייראוה עם שמש י"ל דהוא רק למצוה מן המובחר לנותיקין מ"מ נימא דתפלה הוא דוקא לאחר הגז ככל המצות שזמנם ביום וממילא קודם הגז לא יצא רק בדיעבד וכמבואר במשנה וכנ"ל.

אף נ"ל בזה דשאני תפלה דאינו ענינו לומר שתהיה זמנה דוקא לאחר הגז דלכמ"ש הראשונים דעיקר זמן ק"ש לכתחלה הוא משיפיר ולפ"ז מפינו דצריה לסמוך גאול"ת ממילא גם זמן תפלה לכתחלה הוא קודם הגז.

ולפ"ז ניחא שפיר דברי הרמב"ם דאזיל לטעמיה דהנה הב"י בסי' נ"ח פתב בשי' הרמב"ם דס"ל דעיקר זמן ק"ש הוא פנותיקין מעט קודם הגז דאב"י דאמר לק"ש פנותיקין פליג על ר"ה דאמר הלכה פאחרים ונהיגו שלא הזכיר הרמב"ם פללהשיעור דמשיפיר ולפ"ז פינו דעיקר זמן ק"ש הוא בסוף ע"ה קודם הגז ממילא י"ל דעיקר זמן תפלה הוא רק דוקא לאחר הגז ולא משום קרא דיראוה עם שמש בלבד אלא משום דהוי ככל המצות שזמנם ביום דמצותם הוא רק לאחר הגז ומשום ק"ש אינו ענינו להקדים דהרי זמן ק"ש הוא שיגמור עם הגז ואם"כ מיד הוא זמן תפלה.

ולפ"ז אם התפלל קודם הגז לא יצא רק בדיעבד פנ"ל. או למ' לפי מה דקי"ל דעיקר זמן ק"ש הוא משיפיר וכמש"כ הראשונים ממילא גם זמן תפלה לכתחלה הוא משעשה זו אלא משום דכתיב ייראוה עם שמש והוא רק למצוה מן המובחר וכמש"כ רבינו ירוחם וכנ"ל: אלא דלפי מה שנתבאר דהא דתפלת השחר מצותה הוא אחר הגז היינו רק מקרא דיראוה עם שמש פנ"ל.

והנה מדברי הראשונים נראה דעיקר המצוה הוא עם שמש ממש סמוך מיד לאחר הגז ועי' בתו' יומא שם שהביאו שי' ר"ת דס"ל דעיקר מצות ק"ש הוא לאחר הגז אלא שהנותיקין היו ממהרין שלא פדין בשביל חיבת התפלה שתהיה עם שמש וע"ש שה"ר דעיקר חביבות התפלה הוא בשעת הגז ע"ש וכן מתבאר מדברי הר"י בסוג' דנותיקין ע"ש ולפ"ז נראה דמי שלא יוכל לכונן להתפלל מיד לאחר הגז שתהיה עם שמש ממש ממילא אין נ"מ אי מקדים להתפלל קודם הגז או לאח"כ מן פלג מהגז ואף די"ל דמ"מ מקרא דיראוה עם שמש משמע שיהיה עכ"פ ביום מ"מ אין לזה הכרע ואפ"ל דכיון דזמן תפלה לכתחלה הוא משיפיר אלא דלמצוה מן המובחר הוא פנותיקין שתהיה עם שמש לפ"ז כל שאינה עם שמש ממש אין נ"מ אי מקדים ג"כ להתפלל קודם הגז ועכ"פ פינו דעיקר מצוה מן המובחר הוא עם שמש ממש.

ולפ"ז נראה דאם הצבור מקדימין להתפלל קודם הניז ואם לא יתפלל בצבור ג"כ לא יוכל לכוון להתפלל עם שמש ממש לפ"ז בודאי דטוב יותר להתפלל בצבור קודם הניז מלהתפלל אח"כ ביחידות: סימן ג בדין לצאת בתפילין ערב שבת עם תשיכה גרסינו בפ"ק דשבת (נ"ד י"ב) תני דבי ר' ישמעאל יוצא אדם בתפילין בערב שבת עם תשיכה מ"ט פניו דאמר רבא ב"ר הונא חייב אדם למשמש בתפילין כל שעה כו' הלכה מדכר דכיר להו ע"ש אולם הנה בירושלמי פ' במה אשה ה"ב מבואר יוצאין בתפילין ע"ש ואין יוצאין בסנדל המסומר כו' מה בין זה לזה זה דרכו לחלוץ וזה אין דרכו לחלוץ ע"ש והיינו דתפילין אף בחול דרכו לחלוץ משתשיכה ע"ש בפ"ה הק"ע והפ"מ ע"ש והנה צ"ע להבין שינוי הטעמים שבין תלמודא דידן להירושלמי דהש"ס דילן מפרש הטעם משום דחייב למשמש בתפילין והירושלמי נקט משום דדרכו לחלוץ ולכאורה מ"ט לא מפרש ג"כ בתלמודא דידן משום דדרכו לחלוץ וכן הירושלמי מ"ט לא מחלק בין תפילין לסנדל המסומר ומשום דתפילין חייב למשמש בהן משא"כ בסנדל המסומר ונראה לישב דהנה הראשונה הקשו בגמ' שם דל"ל לומר הטעם משום דחייב אדם למשמש בתפילין תיפוק ליה דלפי מה דקי"ל פרכא בפסוקא שם דלא גזרינו גזירה לגזירה דבדבר שאם הוציאה לרה"ר משתשיכה ליכא חיוב חטאת לא גזרו מלצאת בו סמוך לתשיכה והנה אם יוצא בתפילין לרה"ר בשבת אינו חייב חטאת ומשום דדרכו מלבוש עבידא וכמבואר בשבת דף ס"א ע"ש וא"כ ממילא אינו אסור לצאת בהן סמוך לתשיכה דהוי גזירה לגזירה ועי' בב"י או"ח סי' רנ"ב ובב"ח וט"ז שם ע"ש.

והנה לכאורה אפשר לישב בפשיטות דהנה הך דיוצא אדם בתפילין הוא פרייתא דתנא דבי ר"י והש"ס הוא דקאמר מ"ט כו' ולפ"ז אפ"ל דהגמ' מהדר אטעמא ברווחא אליבא דכ"ע אפילו לאפיי דס"ל שם דגזרינו גל"ג כי היכי דלא תקשה מהברייתא דתנא דבי ר"י לאפיי שוב מצאתי בחי' המאירי בשבת שם שכ"כ ע"ש: אולם הנה באמת קושיא זו קשה ג"כ על הירושלמי הנ"ל דל"ל לומר הטעם דיוצאין בתפילין משום דדרכו לחלוץ תיפוק ליה דהוי גזירה לגזירה וביותר קשה בסנדל המסומר דמבואר שם באמת דאין יוצאין עם תשיכה וקשה אמאי אין יוצאין הא הוי גל"ג דבבב"א גמ' משתשיכה אינו אסור לצאת בהם כ"א מדרכנו וכמבואר בשבת שם.

והנה הירושלמי א"א לישב פנ"ל דהתם סתמא דתלמודא קאמר לה להאי דינא דיוצאין בתפילין ואין יוצאין בסנדל המסומר ולפ"ז קשה דלדין דקי"ל פרכא דלא גזרינו גל"ג א"כ אמאי אין יוצאין בסנדל המסומר הא הוי גל"ג וכן ל"ל לומר הטעם דיוצאין בתפילין משום דדרכו לחלוץ פנ"ל וביותר דבירושלמי פ' המוצא תפילין משמע בהדיא דס"ל דלא גזרינו גל"ג דהנה במשנה שם דלא יעמוד אדם ברה"י וישתה ברה"ר וכן בגת מפרש שם דכן בגת לענין מעשר ע"ש ונהו פרכא בתלמודא דידן דס"ל דלא גזרינו גל"ג ומפרש דכן בגת לענין מעשר דלאפיי דס"ל דגזרינו גל"ג מפרש שם דכן בגת הוא לענין לעמוד ברה"י וישתה בגת דהיינו פרמלית ע"ש ולפ"ז קשה פנ"ל גם בגוף הדבר דמבואר בירושלמי דיוצאין בתפילין משום דדרכו לחלוץ לכאורה אינו מוכן כ"כ הטעם דמה בכך דדרכו לחלוץ מ"מ הא יש לחוש לשכחה שישפח מלחלוץ ויצא בהן לרה"ר ועוד דהא יש לחוש שפא ישפח שהתפילין הם בראשו וכמבואר בש"ס דילן דמשום דמחייב למשמש מדכר דכיר להו.

ואף אי נימא דמשום דדרכו לחלוץ גם זה אינו עלול כ"כ לשפוח אכל ודאי דמ"מ עדיין יש חשש: ולכן נראה לישיב בעז"ה ע"פ מש"כ הראשונים בחי' הרשב"א והריטב"א לישיב הקו' בהא דמבואר בגמ' הטעם דיוצא בתפילין משום דחייב למשמש בהן ולא בפשיטות משום דהוי גל"ג וכתבו לישיב משום דקרוב לבא לידי פשיעה לכה גזרינו בכה"ג וכמו דאמרינו בפ' במה אשה פל' שאסור לצאת לרה"ר אסור לצאת לחצר ואפילו בדברים שאם יצא בהם לרה"ר פטור וטעמא התם מפני שהדבר קרוב הוא לבא לידי פשיעה לפי שאין האשה עשויה לפשוט תכשיטיה פשיעא לאחוז והיינו נמי טעמא דתפילין דקרוב הוא לבא לידי פשיעה לפי שהתפילין דרה"ר מלבוש הוא ואין דרה"ר לפושטן פשיעא לאחוז ולכה"ג אי לאו דמזנה למשמש בהן הוי אסרי לצאת בהן בע"ש ע"ש ולפ"ז נראה לפרש דברי הירושלמי דהא דמבואר דיוצאין בתפילין משום דדרכו לחלוץ אין הפונה דמשום הכי ל"ח שיצא בהן לרה"ר דבנדאי אפתי יש לחוש לשכחה שישפח מלחלוץ פנ"ל.

אולם עיקר הטעם הוא באמת משום דהוי גל"ג פינו דאף אם יוצא בתפילין לרה"ר בשבת אינו חייב חטאת פנ"ל אלא דבאמת הא היכי שהדבר קרוב לבא לידי פשיעה גזרינו גל"ג וכמו דאשה אסורה לצאת בתכשיטין לחצר שפא תצא בהן לרה"ר אף דהוי גל"ג ומשום שאין עשויה לפשוט תכשיטיה פשיעא לאחוז וכנ"ל ולפ"ז לכאורה ה"ה בתפילין דאין דרה"ר לפושטן פשיעא לאחוז קרוב לבא לידי פשיעה וע"ז קאמר שפיר דזה דרכו לחלוץ והיינו דמכיון דבאמת גם בחול דרכו לחלוץ משתשיכה א"כ עכ"פ הרי אין קרוב הדבר לבא לידי פשיעה.

ולפ"ז אף דאפתי יש לחוש לשכחה שישפח מלחלוץ פנ"ל מ"מ הרי שוב הוי גל"ג משא"כ בסנדל המסומר דאין דרכו לחלוץ קרוב הדבר לבא לידי פשיעה ולכה"ג אין יוצאין בהם עם חשיכה אף דהוי גל"ג וזהו המבואר בירושלמי זה דרכו לחלוץ וזה אין דרכו לחלוץ והיינו דתפילין דדרכו לחלוץ אין קרוב לבא לידי פשיעה ולכה"ג ל"ח שפא ישפח ויצא דהוי גל"ג משא"כ בסנדל המסומר דאין דרכו לחלוץ קרוב לבא לידי פשיעה לכה"ג אין יוצאין אף דהוי גל"ג: ועפ"ז מיושב שפיר בעז"ה שינוי הטעמים שפין תלמודא דידן להירושלמי בהא דיוצא בתפילין ע"ש עם חשיכה דתלמודא דידן מפרש הטעם משום דחייב למשמש בתפילין והירושלמי נקט משום דדרכו לחלוץ והנה דברי הירושלמי מיושב בפשיטות דלפמ"כ בפ"י דבריו דעיקר הטעם דיוצאין בתפילין עם חשיכה הוא באמת משום דהוי גל"ג אלא דלא נימא דהרי קרוב הדבר לבא לידי פשיעה שאין דרה"ר לפושטן פשיעא לאחוז ויש לגזור אפילו בכה"ג לכה"ג קאמר דדרכו לחלוץ.

ולפ"ז עכ"פ אין קרוב לבא לידי פשיעה ולכה"ג שישפח ויצא לרה"ר דהוי גל"ג והרי הראשונים הקשו באמת בגמ' דל"ל לומר הטעם דחייב למשמש בתפילין תיפוק ליה דהוי גל"ג פנ"ל.

ולפי ה"ל הרי פוננת הירושלמי הוא באמת משום דהוי גל"ג. ועוד דהירושלמי הא מחלק בין תפילין לסנדל המסומר דבסנדל המסומר אין יוצאין פנ"ל.

ולפ"ז לא סגי לומר דבתפילין יוצאין משום דחייב למשמש משא"כ בסנדל המסומר דאפתי יקשה מ"ט אין יוצאין בסנדל המסומר הא הוי גל"ג ומוכרח לומר דזה דרכו

לחלוץ וזה אין דרכו לחלוץ והיינו דבסנדל המסומר מתוך שאין דרכו לחלוץ קרוב לבא לידי פשיעה גזרינו אפילו בכה"ג משא"כ בתפילין פנ"ל.

וכן מיושב ג"כ תלמודא דידן דלא נקט הטעם דדרכו לחלוץ פמבואר בירושלמי והיינו דלפמש"כ הך דדרכו לחלוץ אין זה עיקר הטעם אלא דמתוך דדרכו לחלוץ שפיר הוי גל"ג וא"כ כ"ז הוא לפי מה דקי"ל פרכא דלא גזרינו גל"ג.

אולם לאב"י דס"ל דגזרינו גל"ג ממילא לא מהני פלל הך דדרכו לחלוץ. ולפ"ז ניחא שפיר דבירושלמי סתמא דתלמודא קאמר לה להאי דינא דיוצאין בתפילין.

ולפי מה דקי"ל דל"ג גל"ג שפיר אמר משום דדרכו לחלוץ. אולם בתלמודא דידן דקאי על הבריייתא דתנא דבי ר"י לפ"ז אפ"ל דהגמ' מהדר אטעמא אליבא דכ"ע אפילו לאב"י דס"ל דגזרינו גל"ג דלא תקשי מהבריייתא לאב"י וכמש"כ בחי' המאירי ולכך מפרש הטעם משום דתייב למשמש בתפילין דזהו אליבא דכו"ע: אכן באמת אפ"ל דגם לפי מאי דקי"ל פרכא דלא גזרינו גל"ג מ"מ ניחא שפיר דלתנא דבי ר"י לשיטתיה אא"ל הטעם דדרכו לחלוץ ומנכרח לומר משום דתייב למשמש בתפילין ותלמודא דידן והירושלמי לטעמיהו אזלי דהנה במנחות (נ"ד לו) ת"ר תפילין כו' ועד מתי מניחן עד שיתשקע החמה ר' יעקב אומר עד שתכלה רגל מן השוק וחכ"א עד זמן שינה וע"ש בתו' דמתבאר מדבריהם דפליגי אי לילה זמן תפילין דת"ק סבר לילה לאו זמן תפילין מן התורה ולכך צריך לחלוץ משתשקע החמה ור' יעקב ונחמיה ס"ל דלילה זמן תפילין מדאורייתא אלא דחיישינו שמה יישן בהם ע"ש וכ"כ בס' התרומה והרא"ש והמרדכי בהלק"ט ע"ש.

ולפ"ז הא דמבואר בירושלמי דיוצאין בתפילין משום דדרכו לחלוץ היינו רק אי לילה לאו זמן תפילין וגם בחול דרכו לחלוץ משתשקע החמה. אולם למ"ד לילה זמן תפילין הרי גם בחול אין דרכו לחלוץ כ"א עד שתכלה רגל מן השוק או עד זמן שינה פנ"ל.

וי"ל באמת דהירושלמי אזיל לטעמיה דהנה בפרכות (נ"ד מ"ד) ובגדה (נ"ד נ"א) מבואר דבני מערבא בתר דמסקי תפילייהו מברכי אקבו' לשמור חוקיו וכתבו בתו' שם דס"ל לבני מערבא לילה לאו זמן תפילין ומימיה ימימה אתא למעוטי לילות לכך שייכא ברכה דחוקה ע"ש וכ"כ התו' במנחות שם דדוקא פשמשלקו סמוך לשקה"ח דמחויב לסלקו פדאמרינו המניח תפילין לאחר שקה"ח עובר בעשה ע"ש ועכ"פ הרי דס"ל לבני מערבא דלילה לאו זמן תפילין וצריך לחלוץ משתשקע החמה ולכך תלמוד הירושלמי לטעמיה קאמר שפיר דיוצאין בתפילין משום דדרכו לחלוץ פנ"ל: אולם בתלמודא דידן תנא דבי ר"י הוא דאמר להך דיוצא אדם בתפילין ולדידיה ס"ל בע"כ דלילה זמן תפילין וכמו שנובאר דהנה במנחות שם בסוגיא רב חסדא ורבה ב"ר הונא מצלי בהו באורתא כו' והא אמר רבה בר"ה ספק תשיכה לא חולץ ולא מניח הא ודאי תשיכה חולץ התם בערב שבת אתמר מאי קסבר כו' אי שבת לאו זמן תפילין לילה גמי לאו זמן תפילין כו' דתנא ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימיה ימימה ימים ולא לילות מימיה ולא פל ימים פרט לשבתות ויו"ט דברי ר' יוסי הגלילי ר' עקיבא אומר לא נאמר חוקה זו אלא לפסח בלבד נפקא ליה מהיכא דנ"ל לר"ע דתנא ר"ע אומר יכול מניח אדם תפילין בשבתות ויו"ט ת"ל והנה לאות על ידך כו' יצאו שבתות ויו"ט שהן גופן אות ע"ש בסוגיא והנה

בשני"ת שמש צדקה סי' ק' הקשה לרבה ב"ר הונא מברייתא מפורשת בשבת (דף ל"ה) דת"ר שש תקיעות תוקעין ע"ש כו' שלישית להדליק את הנר דברי ר' נתן ר' יהודה הנשיא אומר שלישית לחלוץ תפילין ופרש"י והדלקת הנר ברביעית ע"ש הרי דחליצת תפילין הוא קודם אפילו להדלקת הנר שהיא קודם ביה"ש ולרבה בר"ה גם ספק חשיכה לא חולץ ע"ש ונראה לי שבדבאמת ר' נתן ור"י הנשיא פליגי בזה ולר' נתן ס"ל באמת דלא תקעו כלל לחלוץ תפילין ומשום דס"ל לרבה בר"ה דגם ספק חשיכה לא חולץ ולטעמיהו אזלי דהנה האחרונים פתבו דנ"מ בין ריה"ג לר"ע לעגנו אם אסור להניח תפילין בשבת ויו"ט דלריה"ג דנ"ל דשבת ויו"ט לאו זמן תפילין מקרא דימים ימימה פשיטא דלדידה יש אסור להניח בשבת ויו"ט וכמו המניח תפילין בלילה דעובר בלאו או בעשה כמבואר שם בגמרא אולם לר"ע דנ"ל דשבת לאו זמן תפילין מקרא דהיה לאות אפ"ל דרק מחויבא הוא דממעט להו קרא אבל אם רצה להניח הרשות בידו דליכא איסורא וכן הוא שי' רש"י ונתו' ונה"ר"ן ספ"ק דביצה ע"ש ועי' בב"י סי' כ"ט ע"ש ובשני"ת שג"א סי' מ"א האריף בזה וע"ש שה"ר דלר"ע ליכא איסורא מהא דאמר רבה בר"ה ספק חשיכה לא חולץ ומוקי לה דבערב שבת אתמר וס"ל כר"ע והשתא אי נימא דגם לר"ע אסור להניח תפילין בשבת א"כ מ"ט ספק חשיכה לא חולץ הא הו"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא ונתו' אין מסלקים בין חליצה להנחה דלמ"ד לילה לאו ז"ת ה"ה דצריף לחלוץ ואם אינו מסלקו עובר בעשה ולפ"ז ה"ה לר"ע אי נימא דאסור מה"ת להניח בשבת וא"כ מ"ט ספק חשיכה לא חולץ ובע"כ מוכח מזה דלר"ע ליכא איסורא מה"ת והא דנדאי חשיכה חולץ היינו מדרבנן דלמא נפיק בהו לרה"ר וכמבואר בשבת ולכך ספק חשיכה לא חולץ ע"ש ונמצא דלפ"ז ספק חשיכה אי חולץ תלי' בפלוגתא דריה"ג ור"ע דלריה"ג דממעט שבת ויו"ט מקרא דנשמרת ולדידה יש אסור להניח בשבת כמו בלילה א"כ באמת גם ספק חשיכה חולץ דהו"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא ורבה בר"ה דאמר ספק חשיכה לא חולץ היינו משום דס"ל כר"ע וכנ"ל: ומעתה י"ל דר' נתן ור' יהודה הנשיא דפליגי אי תקעו לחלוץ תפילין כנ"ל לטעמיהו אזלי דהנה בעירובין (דף צ"ו) תניא הניעור בלילה רצה חולץ רצה מניח דברי ר' נתן ומסיק שם בגמ' דס"ל לר' נתן דלילה זמן תפילין שבת לאו זמן תפילין כר"ע ע"ש ולפי"ז פיון דס"ל לר' נתן דשבת לאו זמן תפילין מקרא דהיה לאות כר"ע וא"כ אין אסור להניח תפילין בשבת מן התורה ולפ"ז ספק חשיכה לא חולץ כרבה בד"ה וכנ"ל ולכך ס"ל לר' נתן לשיטתיה דלא תקעו כלל לחלוץ תפילין קודם חשיכה פיון דגם ספק חשיכה לא חולץ אולם ר' יהודה הנשיא דהיינו רבי אגיל לטעמיה דהנה התו' במנחות (דף מ"ג) ד"ה תפילין הביאו ר' ושלמי פ' המוצא תפילין דתניא תפילין צריף בדיקה אחת ליי"ב חודש דברי רבי רשב"ג אומר אין צריף וכן הביאו שם פלוגתא דתנאי במכילתא אם תפילין צריף בדיקה וע"ש שכתבו דכל הני דמצרכי בדיקה ס"ל בחוקת תפילין הפתוב מדבר ולא קי"ל הכי ע"ש ומתבאר מזה דס"ל לרבי דקרא ושמרת את החוקה הוא בחוקת תפילין כריוה"ג ולפ"ז ממעטינו לילות ושבחות ויו"ט מקרא דימים ימימה כנ"ל וא"כ יש אסור מן התורה להניח תפילין בשבת כמו בלילה דעובר בלאו או בעשה מקרא דושמרת וממילא גם ספק חשיכה חולץ דהוי ספיקא דאורייתא כנ"ל ולכך ס"ל לר"י הנשיא לשיטתיה דתקיעה שלישית לחלוץ תפילין דכיון דספק חשיכה אסור בתפילין

לכך תקעו קודם חשיכה לחלוץ תפילין ולפ"ז לא קשה כלל מר"י הנשיא על רבה בר"ה דר"י הנשיא לטעמיה דס"ל כריה"ג ורבה בר"ה הרי ס"לכר"ע פנ"ל וכו' ונ דלא תקעו כלל לחלוץ תפילין ומשום דספק חשיכה לא חולץ.

ואין להקשות דלפי ה"ל דס"ל לר"י הנשיא כריה"ג א"כ לילה לאו זמן תפילין ולפ"ז מה צריף תקיעה לחלוץ תפילין הא גם בחול לעולם חולץ קודם שקה"ח משום לילה אולם י"ל דבאמת בע"ש ע"כ צריף להקדים ביותר מימי החול משום תוספת שבת דגם בתוספת שבת אסור להניח תפילין דתו' שבת מדאורייתא: וכן יש לישב בזה קו' התו' בשבת שם שהקשו על הא דר"י הנשיא אומר שלישית לחלוץ תפילין ופרש"י והדלקת הגר ברביעית הרי דחליצת תפילין קודם להדלקת הגר ובס"פ ד' מיתות גבי פשחלה ר' אליעזר ואותו היום ערב שבת הנה ונכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפיליו גער בו ויצא בגזיפה א"ל היאך מניחין איסור סקילה ועוסקין באיסור שבות אלמא דהדלקת הגר קודם לחליצת תפילין ע"ש בתו' וכן הקשו בסנהדרין שם ע"ש אולם לפי ה"ל מן שפיר בעז"ה דהנה לרבה ב"ר הונא דס"ל דספק חשיכה לא חולץ א"כ פשיטא דהדלקת הגר הוא קודם לחליצת תפילין דהדלקת הגר הוא קודם ביה"ש ולחליצת תפילין יש שהות עד הלילה והא דס"ל לר"י הנשיא דחליצת תפילין הוא קודם להדלקת הגר היינו משום דאזיל לטעמיה דס"ל כריה"ג ויש איסור מה"ת להניח תפילין בשבת וא"כ גם ספק חשיכה אסור בתפילין ולפ"ז גם חליצת תפילין צריף להיות קודם ביה"ש כמו הדלקת הגר וכיון דשניהם צריף שתהיה קודם ביה"ש ס"ל לרבי דחליצת תפילין הוא קודם להדלקת הגר והנה הוא מלאכה אחרונה וכמ"ש ה"ר"ן בפ' ב"מ משא"כ לרבה בר"ה דספק חשיכה לא חולץ א"כ פשיטא דהדלקת הגר הוא קודם לחליצת תפילין פנ"ל והנה ר' אליעזר הא ס"ל בהדיא דאין אסור מן התורה להניח תפילין בשבת דהא א"ל היאך מניחין איסור סקילה ועוסקין באיסור שבות הרי דליכא איסור בהנחת תפילין רק שבות בעלמא דלא נפיק בהו לרה"ר וכמו שפרש"י וכן הביאו האחרונים ראיה מזה דלר"ע אין איסור להניח תפילין בשבת מדאמר ועוסקין באיסור שבות ועי' בשעה"מ פ"ד מה' תפילין ע"ש ועכ"פ מפנין דס"ל לר"א דאין איסור להניח תפילין בשבת כר"ע וא"כ ספק חשיכה לא חולץ כרבה בר"ה ולפ"ז בודאי דהדלקת הגר הוא קודם לחליצת תפילין משא"כ לר"י הנשיא דס"ל כריה"ג וגם ספק חשיכה חולץ ולכך חליצת תפילין קודם: והנה בשבת שם תנא דבי ר' ישמעאל שש תקיעות תוקעין ע"ש כו' התחיל לתקוע שלישית הדליק המדליק כו' ע"ש ומתבאר מזה דס"ל לתנא דבי ר"י במנין התקיעות כו' נתן שלישית להדליק את הגר ולא הזכיר כלל תקיעה לחליצת תפילין ובע"כ משום דס"ל כרבה ב"ר הונא דספק חשיכה לא חולץ פנ"ל ובע"כ דאין איסור להניח תפילין בשבת וצ"ל דס"ל דקרא ושמרת את החוקה הוא בחוקת הפסח כר"ע ואין למעט שבתות ויו"ט מקרא דשמרת אלא מוהיה לאות וא"כ גם לילה זמן תפילין פנ"ל ולפ"ז ניחא שפיר בהא דמפרש הגמ' הטעם דתנא דבי ר"י יוצא אדם בתפילין משום דחייב למשמע בתפילין ולא משום דזרכו לחלוץ כמבואר בירושלמי ומשום דתנא דבי ר"י לטעמיה דס"ל לילה זמן תפילין פנ"ל א"כ גם בחול אין זרכו לחלוץ משחשיכה כ"א עד שתכלה רגל מן השוק או עד זמן שינה פנ"ל והנה גי' הרי"ף הוא תנא דבי שמואל יוצא אדם בתפילין וי"ל ג"כ דשמואל לשי" ס"ל לילה ז"ת דאמר בירושלמי סוף מגילה מזונה

קודמת לתפילין שפן נוהג בשבתות ויו"ט ולא אמר מפני שנוהג בליילה וש"מ דס"ל לשמואל לילה ז"ת: והנה הב"י באו"ח סי' רנ"ב כתב לישב קו' הראשונים בשבת שם ביקא דמבואר הטעם דיוצא בתפילין ע"ש עם תשיכה משום דחייב למשמש בהן ולא מפרש בפשיטות משום דהוי גזירה לגזירה ותי' דמייירי אפילו ליוצא בהם פי נקט להו בידיה או צוררים בכנה בגדו דבכה"ג חייב חטאת ואפ"ה לא גזרו בהו עם תשיכה משום שאינו מסיח דעתו מהם ע"ש אולם לדבריו אפתי צ"ע בירושלמי שם דמבואר דיוצאין בתפילין עם תשיכה משום דדרפו לחלוץ פנ"ל א"כ ע"כ מייירי פשהם בראשו ומ"מ מפרש הטעם משום דדרפו לחלוץ ולא משום דהוי גל"ג אף נראה דלפי מש"כ הב"י דכשהם על ראשו באמת בלא הטעם דחייב למשמש מותר לצאת עם תשיכה משום דהוי גל"ג דלא כמש"כ הראשונים דבכה"ג גזרינו גל"ג משום שקרוב לבא לידי פשיעה פנ"ל א"כ בירושלמי שם דמבואר דאין יוצאין בסנדל המסומר עם תשיכה אף דגם בשבת ליכא חיוב חטאת א"כ בע"כ ס"ל דגזרינו גל"ג ולכך שפיר מפרש הטעם דיוצא בתפילין משום דדרפו לחלוץ.

ונראה לה"ר לנה מדברי הרמב"ם דהנה הרמב"ם השמיט הירושלמי דאין יוצאין בסנדל המסומר ע"ש עם תשיכה ולכאורה צ"ע ג' ולכך נראה דס"ל להרמב"ם בפ"י הירושלמי דהא דמבואר דאין יוצאין בסנדל המסומר היינו משום דס"ל להירושלמי דגזרינו גל"ג ולא משום שקרוב לבא לידי פשיעה ולכך הרמב"ם לשי' שפוסק פרבא דלא גזרינו גל"ג השמיט ה' דאין יוצאין בסנדל המסומר ובאמת הרמב"ם לשי' דס"ל דהא דאשה אסורה לצאת בתכשיטין לחצר היינו דוקא לחצר שאינה מעורבת א"כ אין ראיה משם דמשום שקרוב לבא לידי פשיעה גזרינו גל"ג דלא כמש"כ הרשב"א והריטב"א פנ"ל ועכ"פ לפי מש"כ הב"י דה' דיוצא בתפילין מייירי בדנקט להו בידיה א"כ בפשוטו ניהא דלא אמר הטעם משום דדרפו לחלוץ אולם הנה האחרונים הקשו על הב"י דבכה"ג דנקט להו בידיה מאי ענין לחיוב משמוש בהן עי' בב"ח וט"ז: אלא דבעיקר הטעם דדרפו לחלוץ המבואר בירושלמי לכאורה צ"ע ג' דהא עיקר החשש הוא שפא ישכח שהוא שבת וכמש"כ התו' בשבת גבי לא יצא החייט במחטו ע"ש וא"כ מאי מהני ה' דדרפו לחלוץ נהי דאפילו אם ישכח שהוא שבת מ"מ יזכור לחלוץ דגם בחול דרפו לחלוץ משחששיכה מ"מ אפתי יוציא אותם אח"כ בידינו פנין שישכח שהוא שבת ולכן נראה דעיקר ה' דיוצאין בתפילין המבואר בירושלמי לא הוי דומיא דיוצא אדם בתפילין המבואר בתלמודא דידן דהתם מייירי לצאת בהן לרה"ר ומשום חשש הוצאה אולם בירושלמי מייירי מלצאת בהן בבית ומשום איסור גופה של הנחת תפילין בשבת והיינו דמבואר דיוצאין בתפילין ול"ח שפא ישכח ויהיה לבוש בהם משחששיכה ומשום דדרפו לחלוץ ותדע דהנה ביקא דמבואר שם דאין יוצאין בסנדל המסומר ע"כ מייירי אפי' לצאת בהן בבית דסנדל המסומר אינו ענין לאיסור הוצאה דאין איסור ברה"ר יותר מבבית דהרי מלבוש גמור הוא אלא דחקמים גזרו עליו משום מעשה שהיה ואפילו ממטה למטה אסור וכן גם ביו"ט וכמבואר בשבת שם ובע"כ ה' דאין יוצאין בסנדל המסומר עם תשיכה היינו אפילו בבית ומשום שפא ישכח לחלוץ אותם משחששיכה ולפ"ז ה' דיוצאין בתפילין היינו ג"כ בבית דל"ח שפא יהיה לבוש בהן משחששיכה ומשום דדרפו לחלוץ ולפ"ז ניהא בפשיטות דלא אמר בתלמודא דידן הטעם דדרפו לחלוץ דהתם מייירי לצאת

בְּהֵן לַרְה"ר וּלפ"ז לֹא מְהַי הַדְּדִרְכּוֹ לְחַלּוֹץ דְּאַפְתִּי יוֹצִיא אַח"כ בְּיַדּוֹ וּלְכַד מְפָרֵשׁ הַטַּעַם מִשּׁוּם דְּחִיב לְמַשְׁמֵשׁ בְּהֵן וּלפ"ז שׁוֹב אֵין לְחוּשׁ ג"כ לְשִׁכְחַת שְׁבֵת וּכְמַש"כ בַּחֲוֵי הַרִיטָב"א ע"ש אוֹלָם הֵנָּה הַתּוֹ בְּמִנְחוֹת שָׁם הַקְּשׁוֹ לְרַבָּה בַּר"ה דְּאָמַר סָפֵק חֲשִׁיקָה לֹא חוֹלֵץ וּמוֹקִי לָהּ בְּעָרְב שְׁבֵת מְהֵד דְּתִנָּא דְּבִי ר"י יוֹצֵא אָדָם בְּתַפְּלִין ע"ש עִם חֲשִׁיקָה מִשְׁמַע הָא סָפֵק חֲשִׁיקָה לֹא וְתִי דְּהֵתָם בַּרְה"ר וְהִכָּא בְּחֻצָר ע"ש וּלפ"ז לְפִי מַה שְׁנִתְבָּאָר בְּפִי הִירוּשָׁלַיִם דְּיוֹצֵאֵין בְּתַפְּלִין ע"ש עִם חֲשִׁיקָה דְּהֵינּוּ בְּבֵית וּבְחֻצָר א"כ קָשָׁה דְּהָא מִשְׁמַע דְּסָפֵק חֲשִׁיקָה לֹא וְרַבָּה בַּר"ה הָא אָמַר סָפֵק חֲשִׁיקָה לֹא חוֹלֵץ מִיְהוּ לְפִי מַה שְׁנִתְבָּאָר לְמַעְלָה דְּהָא דְּאָמַר רַבָּה בַּר"ה סָפֵק חֲשִׁיקָה לֹא חוֹלֵץ תְּלִי בְּאֵם אָסוּר מַה"ת בְּהִנְחַת תַּפְּלִין בְּשִׁבְתָּ וּבְפְלוּגְתָּא דְּרִיָּה ג"ג וּר"ע דְּרַבָּה בַּר"ה לְטַעְמִיהָ דַּס"ל כַּר"ע דְּאֵין אִיסוּר פְּנ"ל וּלפ"ז הִירוּשָׁלַיִם לְטַעְמִיהָ דַּס"ל דְּלִילָה לָאו זְמַן תַּפְּלִין כְּרִיָּה ג"ג וְכַנ"ל וְא"כ יֵשׁ אִיסוּר מַה"ת לְהַנִּיחַ תַּפְּלִין בְּשִׁבְתָּ מִמִּילָא בְּאַמְתָּ גַּם סָפֵק חֲשִׁיקָה חוֹלֵץ וְהֵינּוּ דְּמִבְּנֹאָר דְּיוֹצֵאֵין בְּתַפְּלִין ע"ש עִם חֲשִׁיקָה דְּוָקָא דְּבִסְפֵק חֲשִׁיקָה חוֹלֵץ: סִימָן דְּלְבָאָר קָצַת בְּדִין הִנְחַת תַּפְּלִין בְּשִׁבְתָּ וּיּו"ט: כְּבָר הִבְאֵתִי לְמַעְלָה מִש"כ הָאֲחֵרוֹנִים לְעַנְיָן אִם יֵשׁ אִיסוּר לְהַנִּיחַ תַּפְּלִין בְּשִׁבְתָּ וּיּו"ט דְּתַלְי' בְּפְלוּגְתָּא דְּרִיָּה ג"ג וּר"ע בְּמִנְחוֹת ל"ו דְּלַרְיָה ג"ג דְּמַמְעַט מְקַרָּא דְּיָמִים יְמִיָּה יֵשׁ אִיסוּר בְּשִׁבְתָּ כְּמוֹ בְּלִילָה וּלְר"ע דְּמַמְעַט מְקַרָּא דְּוִהִיָּה לְאוֹת אֵין אִיסוּר.

וְכ"ה שִׁי רַש"י וְהַתּוֹ בַּסֵּפ"ק דְּבִיָּצָה דְּאֵין אִיסוּר וְעִי בַּשַּׁג"א סִי' מ"א שְׁהִבִּיא לְשִׁי רַש"י וְתוֹ הַנְּ"ל וְהָאֲרִיף לַה"ר לְזָה וְע"ש שְׁפָתַי לִישָׁב דְּבָרֵי הַגָּאוֹן שְׁהִבִּיא הָרָא"ש בַּהֲלַק"ט שְׁפָתַי דְּאִיסוּר לְהַנִּיחַ תַּפְּלִין בְּשִׁבְתָּ וּיּו"ט דְּהוּא מִשּׁוּם שְׁפוּסָק כְּרִיָּה ג"ג.

וְאוֹלָם אֲנִי תָמָה שְׁלֹא הִבִּיא דְּבָרֵי הָרָא"ש שָׁם דְּמִפּוֹרֵשׁ בְּהַדְּיָא דַּס"ל דְּגַם לְר"ע יֵשׁ אִיסוּר. וְהֵנָּה בְּמִנְחוֹת שָׁם פְּרִיף לְרַבָּה בַּר"ה דְּהֵי מְצַלִּי בְּהוּ בְּאִוְרְתָא מְהָא דְּאָמַר סָפֵק חֲשִׁיקָה לֹא חוֹלֵץ הָא וְדַאי חֲשִׁיקָה חוֹלֵץ וּמִשְׁנֵי דְּבַע"ש אֲתָמַר וְכַר"ע ע"ש.

הַרִי דְּגַם לְר"ע וְדַאי חֲשִׁיקָה חוֹלֵץ וּבְפִשּׁוּטוֹ הוּא מִשּׁוּם אִיסוּר הִנְחַת תַּפְּלִין בְּשִׁבְתָּ וּמִבְּנֹאָר דְּגַם לְר"ע יֵשׁ אִיסוּר מִיְהוּ הַתּוֹ שָׁם הַקְּשׁוֹ דְּמַאי פְּרִיף אֵי לִילָה ז"ת שְׁבֵת נְמִי ז"ת דַּמ"מ חוֹלֵץ דְּהָא תָנִן דְּלֹא יֵצֵא בְּתַפְּלִין וְס"ל לְרַב דַּכ"מ שְׁאָסְרוּ חֲכָמִים לְצִאֵת לַרְה"ר אִיסוּר לְצִאֵת לְחֻצָר וְתִי דְּמוֹדָה רַב דְּתַפְּלִין שְׁרִי בְּחֻצָר דַּל"ג דְּלָמָּא מִשְׁתַּלִּי וְנִפְיָק בְּהוּ לַרְה"ר דְּכִינּוֹן דְּעִשׂוּיָין לְמַשְׁמֵשׁ בְּתַפְּלִין מְדַכָּר דְּכִיר לְהוּ ע"ש.

וּלפ"ז לְפִי הַמְּסַקְנָא דְּשִׁבְתָּ לָאו ז"ת כַּר"ע א"כ אֲפִילוּ אֵי נִימָא דְּלַר"ע לִיכָּא אִיסוּר מַה"ת מ"מ וְדַחֲוֵי חֲשִׁיקָה חוֹלֵץ מְדַרְבְּנֵן דְּלָמָּא נִפְיָק בְּהוּ לַרְה"ר דְּכִינּוֹן דְּלָאו ז"ת אֵין חִיב לְמַשְׁמֵשׁ בְּהֵן וְכ"כ הַשַּׁג"א שָׁם לְפָרֵשׁ הַגַּמ' לְפִי שִׁי זֹו וּבְאַמְתָּ פֶּן הוּא בְּמַרְדְּכִי בַּה' תַּפְּלִין אוֹלָם הָרָא"ש שָׁם בַּהֲלַק"ט כְּתַב דְּלָמָּד לִילָה לָאו ז"ת אֵין חִילּוּק בֵּין הִנְחָה לְחִלְיָצָה דְּאֵם אֵינּוּ מְסַלְקוּ ג"כ עוֹבֵר בְּעִשְׂוֵה וְה"ר מְדַבְּרֵי הַגַּמ' הַנְּ"ל דְּמַסִּיק דְּהָא דְּסָפֵק חֲשִׁיקָה לֹא חוֹלֵץ הָא וְדַאי חֲשִׁיקָה חוֹלֵץ בַּע"ש אֲתָמַר וְכַר"ע אֲלָמָּא חֲזִינּוּ דְּבְשִׁבְתָּ שְׁאָסוּר לְהַנִּיחַ צְרִיף לְחַלּוֹץ מִיָּד פְּשַׁחֲשִׁיקָה וְה"ה בְּחוּל כו' עכ"ל ע"ש וּמִבְּנֹאָר דַּס"ל לְהָרָא"ש בְּפִי דְּבָרֵי הַגַּמ' כְּפִשְׁטִיָּה דְּהָא דְּנִדַּאי חֲשִׁיקָה חוֹלֵץ הֵינּוּ מִשּׁוּם אִיסוּר הִנְחַת תַּפְּלִין בְּשִׁבְתָּ: מִיְהוּ דְּבָרֵי הָרָא"ש צַע"ג לְכַאוּרָה דַּמְנ"ל לְדִיָּיק מְפָאן דְּאֵין חִילּוּק בֵּין הִנְחָה לְסִילּוּק דְּלָמָּא גַּם בְּשִׁבְתָּ רַק לְהַנִּיחַ אִיסוּר מַה"ת אֲבָל אִם הֵי עָלְיוּ מְבַעוֹד יוֹם א"צ לְחַלּוֹץ וְהָא

דנדאי חשיכה חולץ היינו מדרבנו דלמא נפיק בהו לרה"ר דכינן דלאו ז"ת אין חייב למשמש בהן כנ"ל.

ונלע"ד לישב דלפי סברא זו דמקרא דוהיה לאות ממעטינן ג"כ לאיסורא לפ"ז אי נימא דיש חילוק בין הנחה לחליצה והיינו דדוקא להניח אסור ומשום דכינן דשבת ויו"ט הן גופן אות אסור ליתן אות אחר אבל אם היו עליו מבעו"י א"צ לחלוץ דבכה"ג ליפא משום ויהיה לאות ולא איכפת לן מה שיש עליו אות אחר וא"כ ממילא יש עליו מצות תפילין כ"ז שלא חלצו וחיוב למשמש בהן ולפ"ז ניחא שפיר דא"א לומר דהא דנדאי חשיכה חולץ מדרבנו דלמא נפיק בהו לרה"ר דכינן דמה"ת א"צ לחלוץ עדיין יש עליו מצות תפילין וחיוב למשמש בהן מדכר דכיר להו ול"ג דלמא נפיק בהו לרה"ר ובע"כ דהא דנדאי חשיכה חולץ היינו משום שאסור להניח וה"ה דצריף לחלוץ משחשיכה דאין חילוק בין חליצה להנחה ועכ"פ מתבאר מדברי הרא"ש דס"ל דגם לר"ע יש איסור בהנחת תפילין בשבת.

ועפ"ז אני תמה על הר"ב בסי' כ"ט דהנה הטור פתב דלא יברף אקב"ו לשמור חוקיו כשמיסרין שאין הלכה כבני מערבא כו' ונאפילו בע"ש ביה"ש שצריף להסירן אין לברף שמה שצריף אז להסירם לא מושמרת אנו לומדים אותו אלא משום דכתיב ויהיה לך לאות כו' וכתב הר"ב דבאור דבריו דכינן דילפינן מקרא דוהיה לאות אין במשמע זה איסור להניחם בימים שהן גופן אות וא"כ לא שייף לברף אולם צע"ג דהרי מש"כ הטור הוא מדברי הרא"ש בהלק"ט ונ"ל הרא"ש שם אפילו כשסלקו בערב שבת סמוך לשקה"ח אין לברף דהא דשבת לאו ז"ת לאו מושמרת את החוקה נפקא אלא מוהיה לך לאות עכ"ל ע"ש.

והרי הרא"ש ס"ל בהדג"ל דגם לר"ע דנ"ל מקרא דוהיה לאות אסור להניח וה"ה שצריף לחלוץ ומ"מ פתב דכינן דהא דשבת לאו ז"ת נפקא מוהיה לאות אין לברף ובע"כ צ"ל דמשום קרא דוהיה לאות לא שייף לברף וכמש"כ הר"ב שם בתי' השני ועוד דמדוע נימא דהטור יחלוץ על אביו הרא"ש דס"ל בהדג"ל דאסור להניח תפילין בשבת גם לר"ע גם פשוט דברי הטור במש"כ שמה שצריף להסירם כו' אלא מוהיה לאות משמע דמה"ת צריף לחלוץ.

ומש"כ הר"ב בפ"י הטור דצריף לחלוץ רק מדרבנו דלמא נפיק בהו לרה"ר הוא דוחק גדול בפ"י הטור וכן ממש"כ הטור ונאפילו בע"ש ביה"ש שצריף להסירן אין לברף כו' משמע דמה"ת צריף להסיר דאי מדרבנו אין רבותא.

ועכ"פ קרוב ונראה דהטור קאי בשי' הרא"ש וכו"ל: והנה הרמב"ם פתב בפ"ד מהל' תפילין זמן הנחת תפילין ביום ולא בלילה שצאמר מימים ימימה וכן שבתות ויו"ט אינן ז"ת שצאמר ויהיה לאות כו' ע"ש נקט קרא דמימים ימימה לענין לילה כריה"ג וקרא דוהיה לאות לענין שבת כר"ע ועי' בכס"מ והנה בשו"ת הרדב"ז ח"ג סי' תק"נ הביא דברי הרמב"ם בפ"י המשנה בספ"ק דביצה ובעירו בין ר"פ המוצא שפתב בהדג"ל דאסור להניח תפילין בשבת ויו"ט.

מיהו יש ספק בטעם הדבר אם הוא מפת קרא דושמרת דמפנין שפוסק כריה"ג לענין לילה ממילא ממעטינו מקרא זה גם שבת ויו"ט או דבאמת גם מקרא דוהיה לאות ממעטינו לאיסורא וכשי' הרא"ש ונהנה בשבת (דף ס') במשנה שם לא יצא בתפילין כו' ואם יצא אינו חייב חטאת ואמר בגמ' שם לא תימא אליבא דמ"ד שבת לאו ז"ת אלא אפילו למ"ד שבת ז"ת לא יצא דלמא אתי לאתויי ברה"ר וכ"כ הטור ושו"ע בסי' ש"א דלא יצא בתפילין מפני שצריך להסירם פשיפנס לבהכ"ס.

אולם הרמב"ם השמיט לעיקר דין המשנה דלא יצא בתפילין וכתב רק בבא דסיפא דאם יצא אינו חייב חטאת ולכאורה צע"ג גם הקשו האחרונים על הטור ושו"ע דל"ל לומר הטעם מפני שצריך להסירם הא בגמ' משמע דלמ"ד שבת לאו ז"ת בל"ז אסור עי' במג"א שם ובביאורי הגר"א כתב דלאחר העיון נראה דהא דאמר בגמ' לא תימא אליבא דמ"ד שבת לאו ז"ת דמשמע דלדידה אסור אף בלא הטעם דאתי לאתויי היינו לריה"ג דממעט שבת ויו"ט מקרא דים ימימה ואסור להניח תפילין בשבת כמו בלילה אולם לר"ע דנ"ל מקרא דוהיה לאות דלאו ז"ת ליכא איסור מה"ת ורק מדרבנן לא יצא לרה"ר דלמא אתי לאתויי ולכך הרמב"ם לשי' שפוסק כריה"ג ואסור מה"ת להניח תפילין בשבת כמו בלילה ולכך השמיט ה' דלא יצא בתפילין לרה"ר והטור לשי' דס"ל לילה ז"ת ושבת דלאו ז"ת מוהיה לאות ואין איסור מה"ת רק מדרבנן מפני שצריך להסירם פשיפנס לבהכ"ס.

ע"ש: אולם דבריו הקדושים צע"ג דהא הרמב"ם ס"ל לענין לילה דהא דהמניח תפילין בלילה עובר בלאו מאזהרת ושמרת הוא רק שלא להניחם לכתחילה אבל אם היו עליו מבעוד יום א"צ לחלוץ וכמש"כ שם מי שהניח תפילין קודם שתשקע החמה ונשכה עליו אפילו הן עליו כל הלילה מותר ע"ש ובכס"מ שם ולפ"ז ה"ה אי נימא דלריה"ג גם המניח תפילין בשבת עובר בלאו מ"מ בודאי דזהו רק שלא להניח לכתחילה אבל אם היו עליו מבעוד יום א"צ לחלוץ ולפ"ז איך אפ"ל דמה שהשמיט הרמב"ם לדין המשנה דלא יצא בתפילין לרה"ר הוא משום דלשי' שפוסק כריה"ג בלא"ה אסור פנ"ל והא מצד איסור עצמי של הנחת תפילין בשבת אם היה עליו מבעוד יום א"צ לחלוץ משחשיכה וא"כ אפתי איצטריך לדין המשנה דמ"מ לא יצא בהן לרה"ר משום דלמא אתי לאתויי כו' גם גוף דברי הגמ' צ"ע לפ"ז בהא דאמר לא תימא כו' הא גם למ"ד שבת לאו ז"ת מקרא דים ימימה כריה"ג איצטריך לטעמא דלמא אתי לאתויי באם היה עליו מבעו"י דלא יצא בהן לרה"ר פנ"ל ולכן נראה לענ"ד ברור דמש"כ הרמב"ם בפ"ה המשנה דאסור להניח תפילין בשבת היינו מקרא דוהיה לאות דמנינה ממעטינו ג"כ לאיסורא ולפ"ז י"ל דאף דס"ל להרמב"ם לגבי לילה דאם היו עליו מבעו"י א"צ לחלוץ היינו רק לענין לילה משום דאזהרת ושמרת הוא רק שלא להניח לכתחילה אבל א"צ לחלוץ אבל לענין שבת ויו"ט דנ"ל דלאו ז"ת מקרא דוהיה לאות יצאו שבתות ויו"ט שהן גופן אות אין חילוק בין חליצה להנחה וצריך לחלוץ ג"כ דמקרא זה ממעטינו לאיסורא בכל גונו דעכ"פ הוא מזולזל באות של שבת ואף דהרא"ש כתב ללמוד לילה משבת דאין חילוק בין חליצה להנחה מ"מ הרמב"ם מחלק ביניהם פנ"ל ולפ"ז ניחא שפיר מה שהשמיט הרמב"ם לדין המשנה דלא יצא בתפילין לרה"ר ומשום דכיון דקי"ל דשבת לאו ז"ת מוהיה לאות הרי בל"ז אסור להניח תפילין בשבת וכן אף אם היו עליו מבעו"י צריך לחלוץ וכמבואר

בגמ' שם דנדאי חשיכה חולץ אליבא דר"ע ולפ"ז הא דמבואר בגמ' לא תימא למ"ד שבת לאו ז"ת כו' הוא באמת אליבא דר"ע פנ"ל ועכ"פ מתבאר מזה דשי' הרמב"ם וקרא"ש הוא דגם לר"ע יש איסור להניח תפילין בשבת ולפ"ז יתפרש הגמרא דנדאי חשיכה חולץ כפשוטה פנ"ל: והנה שי' רש"י בסוגיא' שם לענין לילה הוא ג"כ פהרמב"ם דאף למ"ד לילה לאו ז"ת ועובר בעשה זהו רק להניחם לכתחילה בלילה אבל א"צ לחלוץ ע"ש ובשג"א שם סי' מ"ג הקשה ע"ז מגמ' שם דפריד' לרבה בר"ה דהוי מצלי בהו באורחא מהא דאמר ספק חשיכה לא חולץ הא נדאי חשיכה חולץ ומשני דבע"ש אתמר ופריד' מאי קסבר אי שבת לאו ז"ת לילה נמי לאו ז"ת כו' דתניא ושמרת כו' דברי ריה"ג כו' ע"ש ולפ"ז קשה דמאי פריד' הא אפילו אי לילה לאו ז"ת מ"מ הא א"צ לחלוץ ושמיר מצלי בהו באורחא וקרא"ש דנדאי חשיכה חולץ בע"ש הוא משום איסור הוצאה דלמא נפיק בהו לרה"ר דכיון דלאו ז"ת אין חייב למשמש בהן ע"ש בשג"א.

מיהו הרמב"ם לשי' ניקחא שפיר דהא דלמסקנא נדאי חשיכה חולץ היינו משום איסור הנחת תפילין בשבת דלר"ע אין חילוק בין הנחה לחליצה משא"כ לריה"ג פנ"ל אולם לשי' רש"י בספ"ק דביצה דס"ל דלר"ע אין איסור א"כ צ"ל להמסקנא דהא דנדאי חשיכה חולץ היינו דלמא נפיק בהו לרה"ר א"כ הוי מצ"ל ג"כ דס"ל לרבה בר"ה כריה"ג פנ"ל.

ונראה לי שב דהנה כבר הבאתי מה שהקשו הראשונים בשבת בהא דתנא דבי ר"י יוצא אדם בתפילין ע"ש עם חשיכה מ"ט פיון דאמר רבה בר"ה חייב אדם למשמש בתפילין כו' מדכר דכיר להו והקשו בזה דל"ל להאי טעמא תיפוק ליה דהוי גזירה לגזירה דהא אם יצא בו משחשיכה אינו חייב חטאת וקי"ל כרבה בסוגיא' שם דל"ג גזל"ג.

ונראה לי שב דהנה השג"א בסי' מ"א ה"ר דלר"ע אין איסור להניח תפילין בשבת ממשינה שבת (דף ס"א) לא יצא בתפילין ואם יצא א"ח חטאת ואמר עלה בגמ' לא תימא אליבא דמ"ד שבת ז"ת אלא אפילו למ"ד שבת לאו ז"ת א"ח חטאת מ"ט דרף מלבוש עבידא ובע"כ דהא דאמר אפילו למ"ד כו' לאו אדריה"ג קאמר לה דלדידיה פיון דאיכא איסור במניח תפילין בשבת נדאי חייב חטאת וכמו שפי' רש"י ברפ"י דעירובין דאם מניח שני זוגות תפילין אתי איסור בל תוסיף ומשוי' להו עליה כמש"א ע"ש וה"נ אתי איסור ושמרת ומשוי' עליה כמש"א ובע"כ דהגמ' קאי אליבא דר"ע דנ"ל מוה"ה לאות ולדידיה ליכא איסור ע"ש והנה לפמש"כ המג"א בסי' ל"א בשם הרשב"א דאם הניח בשבת לשם מצנה עובר בב"ת לפ"ז צ"ל ג"כ דהגמ' מיירי פשהוא לבוש בהן שלא לשם פנונת מצנה דאי לכנונת מצנה הרי עובר בב"ת ואפתי ליתי איסור בל תוסיף ולשוי' עליה כמש"א ולחייב חטאת ובע"כ צ"ל פנ"ל ועי' בפרש"י בעירובין שם בד"ה ת"ק סבר כו' דאי מכנין למצנה כו' ואי לא מכנין למצנה תרנונייהו משאוי' נינהו ובד"ה ור"ג סבר כו' לא ליכנוין ולא ליתסר כו' ע"ש ודוק.

והנה התו' בשבת שם גבי לא יצא החייט במחטו שפא ישפח ויצא כתבו דרבא דס"ל דל"ג גזל"ג אין לפרש שפא ישפח המחט דאפילו יצא ליכא איסור דאורייתא כו' אלא שישפח שהוא שבת ויצא ע"ש הרי פיון דאפשר בשום ענין לבא לידי חיוב חטאת שוב גזרו סמוך לחשיכה אטו חשיכה והנה בחי' הריטב"א שם פתב ג"כ פדברי התו' והקשה

דא"כ מאי מהני הטעם דחייב למשמש בתפילין פינו דחיישינו לשכחת שבת ותי דכינון
שהוא חייב למשמש יגרום לו שיזכור את יום השבת לקדשו ע"ש.

ועפ"ז ניחא שפיר קו' הראשונים ביה דאיצטריך בגמ' לומר הטעם דיוצא בתפילין משום
דחייב למשמש בהו ולא בפשוטו משום דהוי גל"ג דלפי הג"ל דחיישינו שפא ישפח
שהוא שבת והנה כבר כתבנו דס"ל לתנא דבי ר"י דלילה זמן תפילין וא"צ לחלוץ עד
זמן שינה פנ"ל ולפ"ז אם ישפח משחשיכה שהיא שבת הרי בודאי יכוון לשם מצוה דהא
לילה הוא זמן תפילין וא"כ יעבור בכל תוסף כמש"כ המג"א ויהיה חייב באמת חטאת
דהאיסור משוי ליה כמש"א פנ"ל ולכך מפרש הטעם דיוצא בתפילין משום דכינון דחייב
למשמש מדכר דכיר להו: ועפ"ז מן שפיר קו' השג"א לפרש"י דאף למ"ד לילה לאו
ז"ת ועובר בעשה היינו דוקא להניח אבל א"צ לחלוץ א"כ הרי מצ"ל דס"ל לרבה בר"ה
כריה"ג דגם לילה לאו ז"ת ומ"מ הוי מצלי בהו באורחא פינו דא"צ לחלוץ והא דנודאי
חשיכה חולץ היינו בע"ש ומדרבנן דלמא נפיק בהו לרה"ר וכמו שהו לפי המסקנא
וכנ"ל ולפי הג"ל אפ"ל דס"ל לסוגית הגמ' בכאן כר' ענני בר ששון בשבת שם דאמר
הפל פכבול דכל שאסרו חכמים לצאת לרה"ר מותר לצאת לחצר וכן פסק ר"ת ע"ש
בתו' ומ"מ ניחא שפיר דלפי המסקנא נודאי חשיכה חולץ דלמא נפיק בהו לרה"ר דהנה
בירושלמי פרק במה אשה מבואר דאפילו למ"ד דמותר לצאת לחצר מ"מ כל שאמרו
חכמים לא תצא ואם יצתה חייבת חטאת אסורה לצאת ע"ש ולפ"ז ניחא שפיר דלפי
המסקנא דס"ל לרבה בר"ה דלילה ז"ת ושבת לאו ז"ת כר"ע הרי אפשר לבא לידי חיוב
חטאת אם יצא לרה"ר דאם ישפח שהיא שבת הרי בודאי יכוון לשם מצוה פינו דלילה
ז"ת ויעבור בכל תוסף ומשוי ליה איסור כמש"א וממילא גם בחצר אסור דלמא נפיק
בהו לרה"ר ולכך נודאי חשיכה חולץ.

אולם אי נימא דס"ל לרבה בר"ה כריה"ג דגם לילה לאו ז"ת א"כ גם אם ישפח ויצא
לרה"ר לא יבא לידי חיוב חטאת דאף אם ישפח שהיא שבת מ"מ לא יכוון לשם מצוה
דהא לילה לאו ז"ת ולא יעבור בכל תוסף וממילא מותר לצאת לחצר וא"כ אמאי נודאי
חשיכה חולץ ולכך הוכרח הגמ' לומר דס"ל לרבה בר"ה דלילה ז"ת וכו"ע וכנ"ל: אמנם
באמת אפשר להשוות דעת הראשונים ולומר דלא פליגי קלל והוא ע"פ מש"כ המג"א
בסי' כ"ט לישב דברי השו"ע שכתב שם דאין לברך שום ברכה כשחולץ תפילין אפילו
כשחולצם ע"ש ביה"ש וצ"ל דאין אסור להניח תפילין בשבת כמש"כ הב"י ובסי' ל"א
כתב דאסור להניח תפילין בשבת דמזלזל באות של שבת ותי' המג"א דדוקא כשמניח
לשם מצוה הוי כמזלזל בחותם המלך אבל כשמניחם שלא לשם מצוה אין איסור להניחם
וכ"כ בבבאורי הג"א בסי' ל"א שם וע"ש שכתב לישב לשי' הסוברים דאין איסור להניח
תפילין בשבת הא דאמרינו במנחות שם ספק חשיכה לא חולץ הא נודאי חשיכה חולץ
אף לר"ע היינו במניח לשם מצוה תפילין וכמש"כ המג"א ע"ש ולפ"ז הרי אפ"ל דאין
פאן מחלוקת קלל בין הראשונים דמש"כ רש"י ויהתו' בספ"ק דביצה דאין איסור להניח
תפילין בשבת היינו שלא לשם פונת מצוה.

ובבאמת בלא"ה צ"ל פן דאי בכוננת מצוה הרי עובר בבל תוסיף וכמש"כ הרשב"א וכן מש"כ הרא"ש בהלק"ט בפ"י דברי הגמ' במנחות שם דהא דנדאי חשיכה בע"ש חולץ לר"ע היינו משום שאסור להניח.

בשבת זהו בכוננת מצוה וכמש"כ בבבאיורי הגר"א אכל שלא לשם פוננת מצוה אפשר דמודה הרא"ש דאין איסור להניח תפילין בשבת וכשי' רש"י והתו' הג"ל מיהו דברי הגר"א צ"ע דלפי מה שפי' דהא דנדאי חשיכה חולץ היינו בכוננת מצוה א"כ מה צ"ל ע"פ מש"כ המג"א פנ"ל הא בלא"ה הרי עובר בבל תוסיף פנ"ל גם גוף דברי הגמ' לכאורה הוא דוחק קצת כמוכן.

ולכן נראה דבעיקר מש"כ המג"א דהא דאסור להניח תפילין בשבת משום דמזלזל באות של שבת היינוורק בכוננת מצוה אפ"ל דתלמי' באם מצות צריכות פוננה דאי נימא דמצות צריכות פוננה ובלא פוננה אינו מקיים מצות תפילין כלל ממילא בשבת אם מניח שלא בכוננת מצוה ליכא אות של תפילין ולא הוי כמזלזל באות של שבת פיון דבחול בכה"ג ליכא קיום מצוה כלל אולם אי נימא דמצות א"צ פוננה דגם בלא פוננה מקיים המצוה א"כ בשבת גם בלא פוננת מצוה מקרי אות והוי זלוול לאות של שבת.

ולפ"ז לדין דקי"ל דמצות צריכות פוננה א"כ כשמניח בשבת שלא לשם פוננת מצוה אין איסור וכמש"כ המג"א אולם הסוגיא במנחות שם אפ"ל דס"ל לרבה בר"ה מצות א"צ פוננה ולפ"ז גם בלא פוננת מצוה אסור להניח בשבת ולכך נדאי חשיכה חולץ פנ"ל: ובעיקר מש"כ השג"א לה"ר דאין איסור להניח תפילין בשבת מהא דמבואר בשבת שם דאפילו למ"ד שבת לאו ז"ת אינו חייב חטאת מ"ט דרף מלבד עבידא ואי נימא דגם לר"ע יש איסור להניח תפילין בשבת א"כ לייתי איסור דוהיה לאות ולישני עליה כמש"א וכמו שפי' רש"י בר"פ המוצא תפילין דאיתי איסור בל תוסיף ומשני עליה כמש"א פנ"ל אף הנה אם נתפוס דברי רש"י כפשטיה לכאורה צע"ג.

והנה בשבת (דף קל"ט) אמר ר"ה היוצא בטלית שאינה מצויינת פהלקתה בשבת חייב חטאת ופרש"י ואילו לא היתה מצויינת כלל לא מחייב דהא לבושיה הוא ע"ש ועכ"פ מתבאר דבטלית שאינה מצויינת כלל לא הוי גוף הבגד כמש"אוי.

ולפ"ז צ"ע דלפמ"ש המרדכי בה' ציצית בשם הר"ש מדרוויש דאם נפסק לאיש חוט של טלית בשבת שאסור לקבשו שאם לובשו עובר בעשה ע"ש ולפ"ז אמאי נקט ר"ה טלית שאינה מצויינת פהלקתה הא אפילו אם אינה מצויינת כלל יהי חייב חטאת דלייתי איסור ולישני עליה כמש"א וכמו שפרש"י דאיסור בל תוסיף משני עליה כמש"א ה"נ האיסור של לבישת הבגד בלא ציצית יהיה משני עליה כמש"א פנ"ל: ועוד צע"ג לפמש"כ האחרונים דאם יוצא בשבת לרה"ר בטלית שהציצית פשירים מדאורייתא ופסולים מדרבנן ג"כ חייב חטאת פיון שעכ"פ מדרבנן אסור לצאת בהן הוי הציצית מש"א ולא נוי הבגד ומשום דענין תכשיט ולא תכשיט בדעת בני אדם תלוי דכל שהעולם מחזיקים אותו לנוי הוי תכשיט ואם לפי דעת ב"א אין זה נוי הוי מש"אוי ולכך פיון שהציצית פסולין אפי' מדרבנן שוב לא הוי נוי הבגד רק מש"אוי עי' בס' ברכ"י סי' י"ג ובס' ארצוה"ח בס' הג"ל ולפ"ז נראה ברור דלפי סברת רש"י דאיסור משני ליה כמש"אוי פנ"ל לאו דוקא איסור דאורייתא אלא דה"ה אם אסור ללבשו מצד איסור דרבנן ג"כ האיסור משני ליה כמש"אוי

דְּעִיקָר הַסְּבָרָא דְּאִיסוּר מְשׁוּנֵי לִיָּה כְּמַשְׂא זְהוּ בְּנֻדְאֵי מְשׁוּם דְּאִיסוּר לְלִבְנֵי וּגְנָאֵי הוּא לֹא
אִין זֶה תְּפָאֲרַת בְּעֵינֵי הָאָדָם רַק מְשׁוּאֵי וּלְפָ"ז בְּנֻדְאֵי דִּה"ה דְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן ג"כ מְשׁוּנֵי לִיָּה
כְּמַשְׂא.

וּבְזָה יֵשׁ לִישׁב מַה דְּצַע"ג בְּפִרְש"י דל"ל לְפִרְשׁ דְּלִכְף אָסוּר לְלִבְנֵי זוּג שְׁנֵי מְשׁוּם דְּאִתִּי
אִיסוּר בַּל תּוֹסִיף וּמְשׁוּנֵי לִיָּה כְּמַשְׂא תִּיפּוּק לִיָּה מְשׁוּם לִיתָא דְּאִיסוּר בַּל תּוֹסִיף גּוּפִיָּה
אָסוּר לְלִבְנֵי אִיסוּר לְפִי הַנָּ"ל י"ל ע"פ מ"ש"כ ה"ט"ז באו"ח סי' ל"ד דְּהָא דְּמִבְּנָאָר
בְּעִירוּבֵינן שְׁם בְּסוּגְנֵי דְּאִיכָא בַּל תּוֹסִיף בְּשְׁנֵי זוּגוֹת תְּפִילִין זְהוּ בְּאַמַּת רַק מְדַרְבְּנָן וּמְשׁוּם
דְּהָא לְחֻדִּיהָ קָאֵי ע"ש.

וּלְפ"ז מִיְנֻשְׁב שְׁפִיר פִּרְש"י דְּלָא פִּי מְשׁוּם לִיתָא דְּאִיסוּר בַּל תּוֹסִיף גּוּפִיָּה וְהִינּוּ מְשׁוּם
כִּינּוּן דְּעִיקָר בַּל תּוֹסִיף הוּא רַק מְדַרְבְּנָן הָרִי י"ל דְּמְשׁוּם הַצְּלָה הַתִּירוּ לְכָף פִּרְש"י דְּאִתִּי
אִיסוּר בַּל תּוֹסִיף וּמְשׁוּנֵי לִיָּה כְּמַשְׂאֵי וְלַעֲנִין זֶה אִין נ"מ מַה דְּאִיסוּר בַּל תּוֹסִיף בְּכָאֵן הוּא
רַק מְדַרְבְּנָן דְּמ"מ מְשׁוּנֵי לִיָּה הָאִיסוּר כְּמַשְׂאֵי דְּאִין נ"מ בְּזָה בֵּין אִיסוּר דְּאִוְרִיָּתָא אִו
דְּרַבְּנָן כְּנ"ל וּז"ב.

וּא"כ לְפִי הַנָּ"ל הָרִי צַע"ג בְּכָל הָנִי דְּחֻשֵׁיב הֵתָם בְּמַשְׁנָה בְּשִׁבְתָּ שְׁם דְּלָא יֵצֵא וְאִם יֵצֵא
אִינוּ חֵיב חֲטָאֵת כְּמוֹ בְּתִפְלִין וּבְסוּדָל הַמְּסוּמָר וְכַדוּמָה וְע"ש בְּגַמ' (דָּף ס"ד) דְּס"ל לְרַב
דְּכָל שְׁאָסְרוּ חֲכָמִים לְצִאת בּוֹ לְרַה"ר גַּם בְּחֻצֵר וּבְבֵית אָסוּר וְעִי' בְּתוֹ' מְנַחֲוֹת ל"ו ד"ה
אִי ע"ש וּלְפ"ז קָשָׁה דְּאִמָּאֵי אִינוּ חֵיב חֲטָאֵת הָא אַחֲרֵי שְׁאָסְרוּ חֲכָמִים לְצִאת בְּהֵם בְּשִׁבְתָּ
אֶפְּלוּ בְּבֵית א"כ זֶה הָאִיסוּר גּוּפִיָּה יְהִיָּה מְשׁוּנֵי לִיָּה כְּמַשְׂאֵי דְּמָאֵי נ"מ בֵּין אִם אָסוּר
לְלִבְנֵי אִתָּם מְדְאִוְרִיָּתָא אִו שְׁאָסוּר מְדַרְבְּנָן כִּינּוּן דְּגַם אִיסוּר דְּרַבְּנָן מְשׁוּנֵי כְּמַשְׂא כְּנ"ל
וּא"כ אַחֲרֵי גְזִירַת חֲכָמִים שְׁאָסוּר לְצִאת בְּהֵם מִמִּילָא יְהִיָּה חֵיב חֲטָאֵת וּמְשׁוּם דְּאִיסוּרָא
דְּרַבְּנָן מְשׁוּנֵי לִיָּה כְּמַשְׂא וְכַנ"ל: וְלִכֵּן נִרְאָה לַעֲנ"ד דְּבִנְדְּאֵי דְּבָר שְׁהוּא בְּעֵצָם מְלַבּוּשׁ גָּמוּר
אִו שְׁהוּא תְּכַשִּׁיט גָּמוּר בְּחוּל אִין לֹאמַר כָּלֵל דְּמְשׁוּם הָאִיסוּר יְהִיָּה כְּמַשְׂאֵי דְּזֶהוּ בְּאַמַּת
נֶגְדַּת הַסְּבָרָא לֹאמַר דְּמְלַבּוּשׁ גָּמוּר יְהִיָּה מְשׁוּא מְשׁוּם אִיסוּר כְּמוֹ בְּגָד שְׁעֻטָּנָז וְכַדוּמָה וְכֵן
דְּבָר שְׁהוּא תְּכַשִּׁיט גָּמוּר וְדָרָךְ מְלַבּוּשׁוֹ בְּחוּל לֹא פִקַּע שְׁם תְּכַשִּׁיט מִיָּנָה מְשׁוּם אִיסוּר.

אִךְ מַה שְׁפִרְש"י בְּר"פ הַמּוֹצֵא דְּאִתִּי אִיסוּר בַּל תּוֹסִיף וּמְשׁוּנֵי לִיָּה כְּמַשְׂא הִנֵּה מִמָּה שְׁפִי
רְש"י שְׁם בְּד"ה ת"ק סָבַר שְׁבַת זְמַן תְּפִילִין הוּא וּמְשׁוּם הַצְּלָה כּו' דְּלָאוּ תְּכַשִּׁיט נִינְהוּ
וּמִש"כ כִּינּוּן דְּזְמַן תְּפִילִין הוּא וְאִיכָא בַּל תּוֹסִיף אִתִּי אִיסוּר בַּל תּוֹסִיף וּמְשׁוּנֵי לִיָּה עֲלֵיָּה
כְּמַשְׂאֵי ע"ש הִנֵּה מְזָה בְּנֻדְאֵי אִין רְאָיָה כָּלֵל דְּלִפִּי הַנָּ"ל דְּתִפְלִין לָאוּ תְּכַשִּׁיט הוּא כָּלֵל
א"כ שְׁפִיר מְשׁוּנֵי לִיָּה בַּל תּוֹסִיף כְּמַשְׂאֵי אִוְלָם אֶפְּלוּ לְפִי מָאֵי דְּמִשְׁמַע שְׁם בְּסוּגְנֵי אַח"כ
דְּאֶפְּלוּ אִי נִימָא דְּתְּכַשִּׁיט הוּא מ"מ אָסוּר לְלִבְנֵי זוּג שְׁנֵי אִי אִיכָא בַּל תּוֹסִיף נִרְאָה לֹאמַר
דְּכ"ז הוּא רַק בְּזוּג שְׁנֵי שְׁל תְּפִילִין כִּינּוּן דְּבְּחוּל הָרִי אִין דְּרָךְ כָּלֵל לְלִבְנֵי שְׁנֵי זוּגוֹת וּלְכָף
אִתִּי אִיסוּר בַּל תּוֹסִיף וּמְשׁוּנֵי לִיָּה כְּמַשְׂא אַבְּל בְּזוּג אַחַד אִי נִימָא דְּתְּכַשִּׁיט הוּא כִּינּוּן דְּזוּג
אַחַד הוּא דְּרָךְ מְלַבּוּשׁוֹ בְּחוּל אֶפְּלוּ כִּי אִיכָא אִיסוּרָא לֹא מְשׁוּנֵי הָאִיסוּר כְּמַשְׂאֵי וְכַנ"ל
וְהָא דְּפִרְיָךְ שְׁם בְּמִסְקָנָא א"ה לר"מ זוּג אַחַד נְמִי לֹא וּפִרְש"י דִּישׁ כָּאֵן תּוֹסְפַת שְׁמוֹסִיף
שְׁבַת עַל הַחוּל לְמַצּוֹת תְּפִילִין ע"ש.

נִרְאָה דְּאִין הַכְּנוּנָה מְשׁוּם דְּאִתִּי אִיסוּר בַּל תּוֹסִיף וּמְשׁוּנֵי לִיָּה כְּמַשְׂא אֶלָּא מְשׁוּם לִיתָא
דְּאִיסוּרָא גּוּפִיָּה דְּבַל תּוֹסִיף דְּבַכָּה"ג עוֹבֵר בְּבַל תּוֹסִיף מְדְאִוְרִיָּתָא א"כ שְׁפִיר פְּרִיָּךְ הַגַּמ'

אי הכי לר"מ זוג אָחַד נָמִי לָא וּמְשׁוּם אִיסוּרָא גּוּפְיָה דְּבַל תּוֹסִיף פּנ"ל: וְנִרְאָה לֵה"ר מִפְרִש"י שֶׁם בְּשֵׁבֶת גָּבִי הֵינְצָא בְּטַלִּית שְׂאִינָה מְצוּיִנְצָת פְּהִלְכְתָּה בְּשֵׁבֶת חֲזִיב חֲטָאת וּפְרִש"י דְּאִילוּ לֹא הֵינְתָּה מְצוּיִנְצָת כָּלֵל לֹא הֵינְתָּה חֲזִיב דְּהֵינְנוּ לְבוּשִׁיהָ ע"ש וְנִרְאָה פְּרוּר בְּכּוּוֹנֵת רִש"י דְּאִילוּ לֹא הֵינְתָּה מְצוּיִנְצָת כָּלֵל אַע"ג דְּאִסוּר לְלַבּוּשׁ הַבְּגָד בְּלֹא צִיצִית מ"מ לֹא חֲשִׁיב הַטַּלִּית כְּמִשְׁאוּי וּמְשׁוּם דְּהֵינְנוּ לְבוּשִׁיהָ פִּי' דְּמִלְבוּשׁ גָּמוּר לֹא מְחֻשְׁבֵּי כְּמִשְׁא מְשׁוּם אִיסוּרָא פּנ"ל דְּאִין לּוּמַר דַּס"ל לְרִש"י פְּדַעַת ר"י בְּמֶרְדְּכִי שֶׁם דְּאִין אִיסוּר לְלַבּוּשׁ בְּשֵׁבֶת טַלִּית בְּלֹא צִיצִית ע"ש דַּא"כ לֹא הוּל"ל דְּהֵינְנוּ לְבוּשִׁיהָ וְלִכּוֹן נִרְאָה דְּבִאָמַת ס"ל לְרִש"י פְּדַעַת הַר"ש טְרוּיִישׁ בְּמֶרְדְּכִי שֶׁם דְּאִסוּר לְלַבּוּשׁ בְּגָד בְּלֹא צִיצִית וּלְכַף פְּרִש"י שְׁפִיר דַּמ"מ לֹא חֲשִׁיב כְּמִשְׁא מְשׁוּם דְּהֵינְנוּ לְבוּשִׁיהָ וְכַנ"ל וּלְפ"ז נִיחָא שְׁפִיר שִׁי' הַר"י טְרוּיִישׁ וְכַמוּ שְׁפִי' רִש"י וְכַנ"ל וְעַכ"פ לְפִי כָּל הַנ"ל אִין רְאָיָה כָּלֵל מְסוּנְגִי' דְּשֵׁבֶת שֶׁם דַּלְר"ע דְּמַפְיֵק מְוָהֲיָה לְאוֹת לִיכָּא אִיסוּרָא לְהַנִּיחַ תְּפִילִין בְּשֵׁבֶת וּמִש"כ הַשַּׁג"א לֵה"ר דָּאֵם יֵשׁ אִיסוּר אַמְאִי אִינוּ חֲזִיב חֲטָאת לִיתִי אִיסוּר וּלְשׁוּנֵי עֲלִיָּה כְּמִשְׁא לֹא רְאָיָה כָּלֵל דְּכִינּוּן דְּתְּפִילִין הוּא דְּרָף מְלַבּוּשׁוֹ בְּחוּל לֹא נַעֲשֶׂה כְּמִשְׁא מְשׁוּם הָאִיסוּר וְלֹא דְּמִי לְמִש"כ רִש"י ר"פ הַמּוֹצָא תְּפִילִין וְכַנ"ל: סִימָן הַ בְּעֵנֵינוּ שֵׁינַת עֲרָאִי בְּתְּפִילִין: הֵנָּה הָרָא"ש בַּפ' מִי שְׁמַתוֹ הִקְשָׁה עַל הָא דְּמַנִּיָּא בְּסוּפָה יֵשׁוּן אָדָם שֵׁינַת עֲרָאִי בְּתְּפִילִין וְנ"ל וַא"ת וְהִיאָף שֵׁינַת עֲרָאִי מוֹתֵר בְּתְּפִילִין וְהָא אִסוּר לְהַסִּיחַ דַּעְתוֹ מֵהֶם וּבְשַׁעָה שְׁמַתְנַמְנֵם נִמְצָא שְׁמַסִּיחַ דַּעְתוֹ מֵהֶם וְהֵינָה אוֹמֵר הַר"י יוֹנָה מְתוּף דְּבָרֵי רַבֵּינוּ מִשָּׁה לְמַדְנֵנוּ תִּי' לְדָבָר זֶה דְּנִדְּאִי הֵינְסַח הַדַּעַת לֹא הוּי אֱלָא כְּשַׁעוּמַד בְּקַלּוֹת רֹאשׁ וּבְשַׁחוּק אֲבָל כְּשַׁעוּמַד בִּירְאָה וּמִתְעַסֵּק בְּצַרְכֵּי וְאִין דַּעְתוֹ עֲלֵיהֶן מִמֶּשׁ אִין זֶה נִקְרָא הֵינְסַח הַדַּעַת כּו' וְכִן נָמִי כְּשַׁמְתַּנְמַנְם אִין כָּאֵן הֵינְסַח הַדַּעַת פִּי הוּא שׁוֹכַח הַבְּלִי הַעוֹלָם וְאִין כָּאֵן קַלּוֹת רֹאשׁ עַכ"ל וְכ"כ הָרָא"ש בַּהֲלַק"ט ע"ש וְעִי' בְּשׁו"ת שַׁג"א ס' ל"ט שְׁכַתֵּב שְׁהַרְמַב"ם וְהַרְמַב"ן פְּלִיגֵי עַל הַר"י וְהָרָא"ש דְּהֵנָּה הַרְמַב"ם בַּפ"ד מַה' תְּפִילִין הִי"ג כְּתַב מְצַטְעֵר וּמִי שְׂאִין דַּעְתוֹ מִיְּנֻשְׁבֶּת וּנְכּוּנָה עֲלֵיו פְּטוּר מִן הַתְּפִילִין שְׁהַמְנִיחַ תְּפִילִין אִסוּר לְהַסִּיחַ דַּעְתוֹ מֵהֶן כּו' וְהַרְי אִין אִילוּ עוֹמְדִין בְּשַׁחוּק וְק"ר וְאִפ"ה פְּטוּרֵן הַרְמַב"ם מִן הַתְּפִילִין מְשׁוּם הֵינְסַח הַדַּעַת אֲלֵמָּא כָּל כַּה"ג הֵינְסַח הַדַּעַת מְקַרִי וְכִן הַרְמַב"ן כְּתַב בַּס' תוּה"א וּמִיְּבַעֵי לֵיהּ לְאַבֵּל לְאוֹתוֹבֵי דַּעְתוֹ וּלְכּוּוֹן לְבוֹ לְתְּפִילִין שְׁלֹא יִסִּיחַ דַּעְתוֹ מֵהֶם הִילְכַף מַנְחָ בִּישׁוּב דַּעְתוֹ אֲבָל בְּשַׁעַת בְּכִי וְהַסְפֵּד לֹא מַנְחָ לְהוּ וְהַרְי בְּשַׁעַת בְּכִי וְהַסְפֵּד אִין כָּאֵן שַׁחוּק וְק"ר וְאִפ"ה אִסְרוּ לְהַנִּיחַ תְּפִילִין מְשׁוּם הֵינְסַח הַדַּעַת ע"ש.

וְעַכ"פ לְפִי שִׁי' הַרְמַב"ם וְהַרְמַב"ן פּנ"ל הַרְי יִקְשָׁה קו' הָרָא"ש הִיאָף שֵׁינַת עֲרָאִי מוֹתֵר בְּתְּפִילִין וְהָא אִסוּר לְהַסִּיחַ דַּעְתוֹ מֵהֶם פּנ"ל. וְהֵנָּה בַּס' יִשׁוּעַת יַעֲקֹב ס' מ"ג כְּתַב לִישָׁב דְּהֵנָּה הַרְמַב"ם כְּתַב אִסוּר לִישׁוֹן בְּהֶם לֹא שֵׁינַת קַבַּע וְלֹא שֵׁינַת עֲרָאִי כ"ז שְׁהֶם עֲלֵיו אַא"כ הַנִּיחַ עֲלֵיהֶן סוּדָר כּו' יֵשׁוּן בְּהֶם שֵׁינַת עֲרָאִי הַרְי דְּלֹא הִתִּיר הַרְמַב"ם שֵׁינַת עֲרָאִי כ"א ע"י פְּרִיסַת סוּדָר וּלְפִיכַף לִיכָּא ג"כ מְשׁוּם הֵינְסַח הַדַּעַת דְּהֵנָּה הַתו' בְּיוֹמָא (דָּף ז') הִקְשׁוּ עַל הָא דְּחֲזִיב אָדָם לְמִשְׁמַשׁ בְּתְּפִילִין ק"ו מְצִיץ הָא שְׂאִנֵּי צִיץ שְׁהַשֵּׁם בְּגִלוּי אֲבָל תְּפִילִין מְחוּפִים עוֹר ע"ש וְאִפ"ל דַּס"ל לְהַרְמַב"ם לִישָׁב מְשׁוּם דְּכַתִּיב שְׁדִי בְּתְּפִילִין כַּמִּש"כ בַּתו' שֶׁם וּלְפ"ז אִם מְכַסֶּה אוֹתוֹן בְּסוּדָר שְׂאִין הַשֵּׁם בְּגִלוּי לִיכָּא מְשׁוּם הֵינְסַח הַדַּעַת וְכ"כ בַּס' אַרְצוֹת הַחַיִּים לִישָׁב בְּדָרָף זֶה ע"ש.

אולם דבריהם צע"ג דאי גימא דבפריסת סודר ליפא משום היסח הדעת פנ"ל א"כ מצטער ומי שאין דעתו מיושבת עליו שפכת הרמב"ם שהוא פטור מן התפילין שהמניח תפילין אסור להסיח דעתו מהם פנ"ל קשה אמאי פטור לגמרי מן התפילין והא משום היסח הדעת יש תקנה בפריסת סודר על ראשו שלא יהיה השם בגלוי וליפא משום היסח הדעת וכן על הרמב"ן שפכת דבשעת בדיקה וקספד לא מנח להו קשה פנ"ל ועוד דא"כ יהי חייב בתפילין של יד דבלא"ה הם מכוסים וליפא משום היסח הדעת פנ"ל: ולכן נלע"ד לישב ע"פ מש"כ המג"א בסי' ש"ח ס"ק י"א דלמ"ד שבת לאו זמן תפילין אם מניח תפילין בשבת אין חייב למשמש בהן ע"ש וכן מתבאר מדברי התו' במנחות (דף ל"ו) ד"ה אי ומדברי המרדכי בהלק"ט בה' תפילין וע"ש בבבאור מרדכי להגאון מהר"מ בנעט ועכ"פ הרי דעיקר חייב למשמש בתפילין שלא יסיח דעתו מהן הוא רק בזמן מצותו אבל שלא בזמן מצותו כמו אם מניח תפילין בשבת ויו"ט מפניו דלאו זמן תפילין ואינו מקיים שום מצוה א"צ להזהר מהיסח הדעת ואין חייב למשמש בהן והנה בעירובין (דף צ"ה) מבואר דמצות תפילין תלי' ג"כ באם מצות צריכות פנונה דלמ"ד מצות צריכות פנונה אם לא כוון לשם מצוה אינו מקיים מצות תפילין כלל ע"ש ולפ"ז נראה דבעת שינה שאין לו אז שום פנונה אינו ענין למצות תפילין כלל ואפילו למ"ד מצות א"צ פנונה מ"מ בעת שינה לכ"ע ליפא קיום מצוה דהוי כמתעסק בעלמא וזה ברור.

ולפ"ז ניחא שפיר הא דמבואר דינן שינת עראי בתפילין ולא חיישינן משום היסח הדעת והיינו משום היסח הדעת הוא דוקא בזמן מצותו אבל בעת שינה דאינו מקיים אז שום מצוה פנ"ל ממילא אין לחוש ג"כ להיסח הדעת דהוי כמו שמניח תפילין בשבת ויו"ט דלאו ז"ת דאין אסור בהיסח הדעת ואין חייב למשמש בהן פנ"ל אולם שינת קבע דאסור בתפילין הוא משום שפא יפיח בהן וכפרש"י בסנפך שם וזה בנדאי אסור בתפילין אפילו כשאין זמן מצותו וכן אם מניח תפילין בשבת ויו"ט בנדאי דאסור להפיח בהן וה"ה בעת שינה וכנ"ל מיהו הרשב"א בחי' שבת (דף מ"ט) כתב וטעמא דמילתא דאסור לישן בהם כדי שלא יסיח דעתו מהן ואי נמי שלא יפיח בהן ע"ש ומבואר בהד"א דס"ל דאיפא בשינה משום היסח הדעת והוא שלא פדברי הר"י והרא"ש ג"כ ואפ"ל דס"ל להרשב"א דלעולם איפא משום היסח הדעת בתפילין ואפילו כשאינו זמן מצותו וה"ה בשבת ויו"ט אסור בהיסח הדעת ושלא פדברי המרדכי ועי' בב"י בסי' רנ"ב שפכת דהא דיוצא אדם בתפילין מייירי בנקט להו בידיה הרי דגם בכה"ג אסור בהיסח הדעת ומכש"כ כשהם על ראשו בשעה שאין זמן מצותו ועי' בב"ח וט"ז שם מה שהקשו על הב"י ע"ש ולהרשב"א צ"ל דהא דינן שינת עראי בתפילין כמו שתי' השג"א אולם בשי' הרמב"ם והרמב"ן אפ"ל פנ"ל.

ודע דדברי הרשב"א במש"כ דהא דאסור לישן בהם כדי שלא יסיח דעתו מהן צע"ג דהוא סותר א"ע למש"כ בחי' בסנפך שם בהד"א פדברי הר"י והרא"ש דהא דינן שינת ארעי בתפילין ולא חיישינן להיסח הדעת הוא משום היסח הדעת הוא רק כשהוא ער ולבו פונה לדברים בטלים אבל בשינה ליפא משום היסח הדעת ע"ש וצע"ג: ובעיקר הדבר אי איפא בשינה משום היסח הדעת אם הא דאסור לישן בהם הוא משום שלא יפיח בהן או משום היסח הדעת ג"כ כמש"כ הרשב"א נראה דינן נ"מ לדינא ע"פ מש"כ התו' בשבת (דף ס"א) ד"ה דילמא בשם הקדוש מקורביל דא"צ לחלוץ פשנכנס לבהכ"ס

אַלָּא תְּפִילִין שֶׁל רֹאשׁ מִשּׁוּם שִׁין אֲבָל שֶׁל יָד א"צ לְחַלּוֹץ ע"ש וּכ"כ הִתּוּ בְּמִנְחוֹת (דף ל"ה) בְּשֵׁם הַר"י דְּאוֹרְלִינְשׁ שֶׁנֶּסְתַּפֵּק בְּזֶה וּכ"כ הָרַא"ש בַּהֲלַק"ט ע"ש וּא"כ מִכַּש"כ דְּמוֹתָר לְהַפִּיחַ בְּתִפְלִין שֶׁל יָד בִּינוֹן דְּאֵף לְפָנוֹת בְּהוֹן מְוֹתָר וּלְפ"ז אִי נִימָא דְּהָא דְּאָסוּר לִישׁוֹן בְּהֵם הוּא רַק מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יָפִיחַ בְּהוֹן וּא"כ בְּתִפְלִין שֶׁל יָד מְוֹתָר לִישׁוֹן בְּהֵם מִשָּׂא"כ אִי נִימָא דְּהָא דְּאָסוּר לִישׁוֹן בְּהֵם הוּא מִשּׁוּם הֵיִסָּח הַדְּעַת ג"כ א"כ אֵף בְּתִפְלִין שֶׁל יָד אָסוּר לִישׁוֹן דְּהֵיִסָּח בְּנֹדָאֵי אָסוּר אֵף בְּתִפְלִין שֶׁל יָד וְעַי' בְּיוֹמָא (דף ל"ג) עֲבוּרֵי דְּרַעָא אֲטוּטְפָתָא אָסוּר וְעַי' בְּתו' דְּלַעֲנִין מִשְׁמוּשׁ אֵיִרֵי ע"ש.

וּבְעֵיקָר מִש"כ הִתּוּ דְּתִפְלִין שֶׁל יָד א"צ לְחַלּוֹץ פְּשֻׁנְכַּנְס לְבַהֲכ"ס נִרְאָה לֵה"ר מִגַּמ' יוֹמָא (דף פ"ו) הֵיכִי דְּמִי חִילּוּל הַשֵּׁם כו' ר' יוֹחָנָן אָמַר כְּגוֹן אֲנָא דְּמִסְגִּינָא ד' אֲמוֹת בְּלֵא תוֹרָה וּבְלֵא תְּפִילִין ע"ש וְלְכַאוּרָה צ"ע מֵאֵי שְׁיִיף ח"ה לַעֲנִין תְּפִילִין וְהָא תְּפִילִין צְרִיכִין גּוּף נָקִי פְּאֻלִישְׁע בַּעַל כְּנַפְיִים וּמִי שְׁיִישׁ לוֹ חֻלִּי מַעֲיִים פְּטוּר מִתְּפִילִין וּא"כ מֵאֵי שְׁיִיף בְּזֶה ח"ה אוּלָּם לְפִי הַגָּ"ל נִיחָא שְׁפִיר.

דְּהֵנָּה הָרַא"ש בַּהֲלַק"ט הִבִּיא יְרוּשְׁלָמִי ר' יוֹחָנָן לֹא הָוָה מִנְחַ תְּפִילִין אֲלָּא מִפְּסָחָא לְפָסָחָא וְע"ש בְּרַא"ש שְׁפִי דִר' יוֹחָנָן הָיָה חוֹשֵׁשׁ בְּרֹאשׁוֹ מִקְרִירוֹת לְכַף לֹא הָוִי מִנְחַ תְּפִילִין אֲלָּא פַּעַם אַחַת בְּשָׁנָה ע"ש וּלְפ"ז צ"ל דְּהָא דְּאָמַר ר"י כְּגוֹן אֲנָא דְּמִסְגִּינָא ד' אֲמוֹת בְּלֵא תְּפִילִין הֵיִינוּ תְּפִילִין שֶׁל יָד דְּתִפְלִין שֶׁל רֹאשׁ בְּאֲמַת לֹא הָוָה מִנְחַ פְּלִל.

וּלְפ"ז לְפַמֵּשׁ"כ הִתּוּ דְּתִפְלִין שֶׁל יָד א"צ לְחַלּוֹץ פְּשֻׁנְכַּנְס לְבַהֲכ"ס א"כ לְתִפְלִין שֶׁל יָד א"צ גּוּף נָקִי פְּלִל וְלַעֲוֹלָם יֵשׁ לְהַנִּיחַ תְּפִילִין שֶׁל יָד וּלְכַף אָמַר שְׁפִיר כְּגוֹן אֲנָא דְּמִסְגִּינָא ד' אֲמוֹת בְּלֵא תְּפִילִין הָוִי ח"ה וְהֵיִינוּ בְּתִפְלִין שֶׁל יָד כְּנ"ל: סִימָן ו לְבָאָר בַּעֲז"ה זְמַן הַדְּלָקַת הַנֵּר בְּעֶרְבַת שַׁבָּת וּבְעֶרְבַת יוֹם טוֹב דְּהָא קִי"ל וּבְלִבְד שֶׁלֹּא יִקְדִים וְשֶׁלֹּא יֵאָחֵר מָה הוּא הַשְּׁעִיאוֹר שֶׁל הַקְּדָמָה וְאֵיחּוּר וְאֵם יֵשׁ חִילּוּק בֵּין עֶרְבַת שַׁבָּת לְעֶרְבַת יו"ט בְּזְמַן הַדְּלָקַת הַנֵּר: גְּרָסִינָן בַּפ' בְּמָה מְדַלִּיקִין (דף כ"ג ע"ב) דְּבִיתָהּוּ דְּרַב יוֹסֵף הָנוֹת מְאָחֲרָה וּמְדַלִּיקִתָּ לָהּ אָמַר לָהּ רַב יוֹסֵף תְּנִיָּא לֹא יִמִּישׁ עֲמוּד הָעֲנָן יוֹמָם וְעֲמוּד הָאֵשׁ לַיְלָה מְלַמֵּד שְׁעֲמוּד עֲנָן מְשָׁלִים לְעֲמוּד הָאֵשׁ וְעֲמוּד הָאֵשׁ מְשָׁלִים לְעֲמוּד הָעֲנָן סְבָרָה לְאִקְדוּמֵי אָמַר לָהּ הֵהוּא סְבָא תְּנִיָּא וּבְלִבְד שֶׁלֹּא יִקְדִים וְשֶׁלֹּא יֵאָחֵר עַכ"ל הַגַּמ'.

וּפְרַש"י מְאָחֲרָה וּמְדַלִּיקִתָּ נֵר שֶׁל שַׁבָּת סְמוּךְ לְחַשְׁיָכָה לֹא יִמִּישׁ קָרָא יִתִּירָא הוּא לְהָדָר דְּרִשָּׂא דְּהָא כְּתִיב וְה' הוֹלֵךְ לְפָנֶיהֶם יוֹמָם, עֲמוּד הָעֲנָן שֶׁל יוֹם מְשָׁלִים אוֹרוֹ לְעֲמוּד הָאֵשׁ שֶׁהָיָה עֲמוּד הָאֵשׁ בָּא קוֹדֵם שְׁיִשְׁקַע עֲמוּד הָעֲנָן אֲלֵמָא אוֹרַח אֲרַעָא בְּהַכִּי.

לְאִקְדוּמֵי בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל. תְּנִיָּא שׁוֹנָה אֲנִי שֶׁלֹּא יִקְדִים דְּלֹא מִנְכַּרָא שְׁהִיא שֶׁל שַׁבָּת עַכ"ל רַש"י.

וּגַמ' זֶה הִבִּיאוּ כָּל הָרַאשׁוֹנִים הָרִי"ף וְהָרַא"ש וְבַה"ג וְהַאוּ"ז וּבִטּוֹר וְשׁו"ע או"ח סי' רס"ג וְז"ל הַטּוֹר וְלֹא יִמְהַר לְהַדְּלִיקוֹ בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל שְׂאֵז אֵינּוּ נִיכָר שְׁמְדַלִּיקוֹ לְכַבּוֹד שַׁבָּת וְגַם לֹא יֵאָחֵר עַכ"ל וּכ"כ בְּשׁו"ע שָׁם סְעִיף ד'.

וְהֵנָּה לַעֲנִין זְמַן הַדְּלָקַת הַנֵּר בְּעֶרְבַת יו"ט לֹא נִתְבָּאָר בְּדַבְרֵי הָרַאשׁוֹנִים וְהַחֲרוֹנִים וְהַעוֹלָם נִהְיָה שֶׁלֹּא לְדַקְדַּק בְּכַף לְהַדְּלִיק גְּרוֹת בַּעֲיו"ט ג"כ מִבְּעוֹד יוֹם כְּמוֹ בְּעֶרְבַת שַׁבָּת וְע"פ רֹב מְדַלִּיקִין בְּלִילָה מִמֵּשׁ.

ולענ"ד נראה דאין חילוק כלל בין ע"ש לערב יו"ט בזמן הדלקת הנר דגם בעיו"ט יש להקדים הדלקת הנרות מבעוד יום כמו בע"ש וכמו שיתבאר לפנינו בס"ד: והנה בעיקר הדין דשלא יקדים ושללא יאחר המבואר בדברי הגמ' והפוסקים לא נתבאר בדבריהם השיעור של הקדמה ואיחור וביותר יש לחקור בפירושי הפרייטא דשלא יאחר מאיזה ענין הוא אם מצד ליתא דאיסור שבת ואע"ג דזה בנדאי אין לומר דשלא יאחר להדליק בזמן בין השמשות דזהו מילתא דפשיטא מיהו אפתי יש לומר דשלא יאחר הוא בזמן תוספת שבת שהיא קודם ביה"ש והיינו דהא קי"ל דצריך להוסיף מחול על הקדש איזה זמן שיהיה נדאי יום וכמבואר כ"ז בדברי הראשונים ובשו"ע או"ח סי' רס"א ע"ש ולפ"ז אפ"ל דאשמעינן האי תנא דשלא יאחר דין תוספת שבת שצריך להוסיף מחול על הקדש ולא יאחר מלהדליק בזמן התוספת.

ולפ"ז שיעורא דלא יאחר הוא דשלא יאחר מלהדליק עד סמוך לחשיכה ממש אלא שיוסיף קודם ביה"ש איזה זמן שהוא נדאי יום מחול על הקדש וכן דביתהו דרב יוסף דהות מאתרה ומדלקת לה היינו ג"כ בזמן התוספת או דבנדאי דביתהו דרב יוסף לא איתרה כ"כ מלהדליק וכן הפרייטא דשלא יאחר לא מייירי כלל מדין תוספת שבת דגם זה הוא מילתא דפשיטא שצריך להוסיף מחול על הקדש אלא דבאמת לענין הדלקת הנר צריך להקדים לבד מהזמן שהוא רגע אחרונה מנדאי יום דבהכרח להוסיף מחול על הקדש עד סמוך לזמן התוספת שהוא רגע אחרונה מנדאי יום דבהכרח להוסיף מחול על הקדש אלא דצריך להקדים ולהדליק קודם לזמן הזה מעט מאיזה טעם שהוא וזהו ג"כ הא דביתהו דרב יוסף הות מאתרה ומדלקת לה היינו סמוך לזמן התוספת ממש ואמר לה רב יוסף תניא לא ימיש כו' דאין לאחר כ"כ מלהדליק פנ"ל: וכן לענין הדלקת הנר בערב יו"ט נראה דתל"ג"כ בחקירה זו דאי נימא דהפרייטא דשלא יאחר הוא רק משום ליתא דאיסור שבת והיינו דלא יאחר מלהדליק בזמן התוספת ומשום דצריך להוסיף מחול על הקדש והדלקה הוי אב מלאכה ולפ"ז לענין הדלקת הנר בעיו"ט דהדלקה הוא מלאכה המותרת ביו"ט לעולם אפשר לאחר להדליק עד חשיכה ממש דגם בשבת הנה אפשר לאחר לולי משום איסור הדלקה.

אולם אי נימא בפירושי הפרייטא דלא יאחר דאין זה משום ליתא דאיסור מלאכה אלא דאף בזמן המותר לא יאחר מלהדליק ולא סגי בכה שיוסיף מחול על הקדש איזה זמן שהוא נדאי יום דמ"מ עדיין איכא קפינא בהדלקת הנר שלא לאחר עד אותו זמן מאיזה טעם שהוא לפ"ז נראה דגם לענין הדלקת הנר בעיו"ט דהוא מצנה ג"כ כמו בע"ש וצריך לברר על הדלקתה וכמבואר בירושלמי ובדברי הפוסקים ה"ה דיש להקדים ולהדליק בעיו"ט מבעוד יום כמו בערב שבת ושללא יאחר וכמו הך דשלא יקדים דהטעם הוא שאינו ניכר שמדליקו לכבוד שבת דבנדאי ה"ה גם בעיו"ט דמאי שנא וכן הוא ג"כ לענין הך דשלא יאחר דאין חילוק כלל בין ע"ש לעיו"ט בזמן הדלקת הנר: וראיתי להר"ן בפסוג' שם אחר שחזק בראיות דעת בה"ג דהדלקת הנר הוי קבלת שבת פתב וז"ל ובהא נמי מיתרצא הא דאמרינו בסמוך דביתהו דרב יוסף הות מאתרה ומדלקה אמר לה רב יוסף כו' וקשה לי דנדאי דביתהו דרב יוסף לא הות מדלקה בין השמשות דהא תנן ספק חשיכה כו' אין מדליקין ובנדאי מוסיפה היתה מחול על הקדש שהרי שבתות ויו"ט

מחוייבים הם בכך וכינן שכן מאי קאמר לה רב יוסף תניא לא ימיש הרי פבר היתה מוסיפה מחול על הקדש.

אבל נ"ל דנדאי קודם לבין השמשות היתה מדלקת כו' אלא מיהו הוי ס"ל שאין צריך להדלקת הנר תוספת לפי שלא נתנה תורה תוספת אלא למלאכות של חול אבל הדלקת הנר מלאכה של קדש היא לצורך שבת ותחילת שביתה היא כו' הלכך ס"ל דלא יצטרך בה תוספת דאדרבה כמה דמאחר לה טפי עדיף ואמר לה רב יוסף דאפ"ה צריכה היא תוספת כו' עכ"ל הר"ן ע"ש.

ועכ"פ מתבאר מדברי הר"ן הללו שהוא מפרש הסוגי' משום ליתא דאיסור מלאכה דהא דקאמר בגמ' דביתהו דרב יוסף הנות מאחרה ומדלקת היינו שהיתה מדלקת בזמן התוספת שלא הוסיפה מחול על הקדש לגבי הדלקת הנר דהנה ס"ל שלא נתנה תורה תוספת אלא למלאכות של חול משא"כ הדלקת הנר דהיא מלאכה של קדש לצורך שבת ואמר לה רב יוסף דאפ"ה צריכה היא תוספת ולפ"ז הא דתניא בברייתא ובלבד שלא יאחר נראה דהיינו ג"כ שלא יאחר להדליק בזמן התוספת ואשמעינן האי תנא דאפילו להדלקת הנר שהיא מלאכה של קדש מ"מ צריך להוסיף בה מחול על הקדש כנ"ל: ויש לכאורה להביא ראיה לפי זה מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ה מה' שבת שכתב שם המדליק צריך להדליק מבעוד יום קודם שקיעת החמה ע"ש ולכאורה צ"ע ג' שהשמיט ברייתא מפונרשת ובלבד שלא יקדים וישל אחר שוב מצאתי להרמב"ם בפ"ד מה' חנוכה הלכה ה' שכתב אין מדליקין גרות חנוכה קודם שתשקע החמה אלא עם שקיעתה לא מאחרין ולא מקדימין וכתב ע"ז המ"מ ומה שכתב רבינו לא מקדימין ולא מאחרין יצא לו ממה שאמרו שם ובלבד שלא יקדים וישל אחר והוא מפרשה בנר חנוכה עכ"ל המ"מ ע"ש.

מיהו באמת עדיין אינו מיושב נהי דנימא דהרמב"ם מפרש הברייתא דשלא יקדים וישל אחר בנר חנוכה מ"מ הא מבואר בגמ' דביתהו דרב יוסף הנות מאחרה ומדלקת ואמר לה רב יוסף תניא לא ימיש כו' הרי דאין לאחר מלהדליק גם בנר של שבת דנלמוד מקרא דלא ימיש ולפ"ז צ"ע מה שהשמיט הרמב"ם כנ"ל מיהו לכאורה יש לומר דהרמב"ם מפרש באמת הפל בנר חנוכה דהא דביתהו דרב יוסף הנות מאחרה ומדלקת היינו ג"כ בנר חנוכה ולא בנר של שבת ומה שלא הדליק רב יוסף בעצמו אפ"ל ע"פ מש"כ המג"א בס' תרע"ה בשם מהרש"ל בתשובה דסומא אשתו מדלקת עליו נר חנוכה ע"ש והנה רב יוסף היה סגי גהור כמבואר בב"ק דף פ"ז ולכך הדליקה עליו דביתהו נר של חנוכה.

וכן נראה לכאורה מדברי בה"ג שפרש הגמ' בנר חנוכה דהנה בה"ג בה' חנוכה הביא דברי הגמ' הנ"ל להא דביתהו דרב יוסף הנות מאחרה ומדלקת עד ובלבד שלא יקדים ע"ש ואי נימא דמפרש לה בנר של שבת למה הביא זה בה' חנוכה וכה"ג כתב הרשב"א בחי' פ' ב"מ לענין נר חנוכה מצותה משתשקע החמה וז"ל מיהו נראה מדברי הרב בעל הלכות דדוקא קאמר משתשקע החמה ובע"ש נמי מדליק אחר שקיעה כו' שהוא ז"ל כתב בה' חנוכה הא דאמר רב יהודה פוכב אחד יום כו' ואלמלא כתבה לכוונה זו למה כתבה בה' חנוכה ע"ש והיינו משום דהא דכוכב אחד יום שניף לה' שבת ולמה כתבה בה' חנוכה ולפ"ז נראה בה"ג כנ"ל.

שוב מצאתי בחי' מאירי בשבת שם שכתב ז"ל ויש מפרשים את השמועה בתנופה ובימות החול שבה שלא יקדים כו' ע"ש ולא נתבאר לי אם פונתו רק להברייתא דשלא יקדים או גם ה' דדביתהו דר"י מייירי בנר תנופה: והנה במס' סופרים פ"ק כ' מסמיה באמת קרא דלא ימיש על נר תנופה וז"ל הברייתא שם מצות הדלקתה משקיעת החמה עד שיכלה הרגל כו' ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה ע"ש מיהו פשוט הסוגי' משמע ודאי דמייירי בנר שבת וכפרש"י וכ"כ בס' אור זרוע הל' ע"ש וכ"ג מדברי פל הראשונים.

ועוד מצאתי במכילתאפ' בשלח על הקרא דלא ימיש ז"ל לא ימיש עמוד הענן מגיד הפתוב שעדיין הנה עמוד קיים עמוד האש צומח ללמדך דרף ארץ מן התורה על ערבי שבתות ובנדאי דהיינו ה' דאמר רב יוסף תניא לא ימיש כו' ומפורש בהדיא דמקרא דלא ימיש ילפינו לערבי שבתות וכן דברי הגמ' בשבת ה"ל מספמת יותר להברייתא במכילתא דבמס' סופרים שם לא מסיק הא דעמוד ענן משלים כו' גם הנה באמת הברייתא דמ"ס צע"ג דלפמ"ש הפוסקים דהא דמבואר בנר תנופה מצותה משתשקע החמה הוא סוף שקיעה דהיינו צאת הכוכבים ועי' להב"ח ומג"א בס' תרע"ב ע"ש ולפ"ז קשה דמאי ענין הקרא דלא ימיש לכאן דאדרבה מקרא דלא ימיש יש ללמוד להקדים ולהדליק מבעוד יום.

שוב מצאתי בס' מעון אריות בפ"ל למ"ס שפ"י ה' דמצות הדלקתה משקה"ח היינו מבעו"י וכפ"י ר"ת דשקה"ח הוא קודם משתשקע וקאי על דיעבד וישעת הדחק וכמבואר בשו"ע או"ח סי' תרע"ב ע"ש. אולם באמת הוא דוחק גדול דלשון הברייתא לא משמע על דיעבד דהא מפורש שם מצות הדלקתה משקיעת החמה.

גם יש לדקדק בהא דלא מסיק שם בברייתא ה' דעמוד ענן משלים לעמוד האש כמבואר בגמ' שבת ורק מביא בסתם ה' קרא דלא ימיש. ולכן נראה דהא דמבואר מצות הדלקתה משקיעת החמה הוא באמת סוף שקה"ח דהיינו צה"כ והא דמסיים בברייתא אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר לא ימיש כו' אין הפננה לה' דרשא דעמוד ענן משלים לעמוד האש אלא דמיייתי ראיה מגופיה ומפשטיה דקרא דעמוד האש לילה הרי דעמוד האש הוא פלילה דשרגא בטיהרא מאי מהניא והיינו זכר לדבר דמצות הדלקתה הוא בצה"כ ואע"ג דדרשינו דעמוד הענן משלים לעמוד האש אפשר דלא ס"ל ה' דרשא א"נ דאין ללמוד מזה רק לענין נר של שבת ועכ"פ לפ"ז בהא דדביתהו דרב יוסף הנת מאתרה ומדלקת אי נימא דמייירי בנר תנופה הרי צע"ג דלפמ"ש כהפ"ו דעיקר זמן הדלקתה הוא בצה"כ לפ"ז יהי' צ"ל דדביתהו דרב יוסף לא הדליקה מיד בצה"כ אלא דהנת מאתרה ומדלקת וא"כ קשה מאי ענין קרא דלא ימיש לכאן כיון דעיקר מצותה הוא באמת בסוף שקה"ח דהיינו צה"כ פנ"ל ובע"כ צ"ל דה' עובדא דדביתהו דר"י הוא בנר של שבת פנ"ל ועכ"פ אי נימא דמייירי בנר של שבת לפ"ז צע"ג על הרמב"ם שהשמיט ה' דלא יאחר דגלמוד מקרא דלא ימיש וכמבואר בהדיא במכילתא וכנ"ל: אולם לפי ה"ל י"ל דס"ל להרמב"ם כפי' ה"ר"ן דהא דדביתהו דרב יוסף הנת מאתרה ומדלקת הוא בזמן תוספת שבת שלא הוסיפה מחול על הקדש בהדלקת הנר ואמר לה רב יוסף תניא לא ימיש דאפילו לגבי הדלקה צריכה תוספת ולפ"ז ניחא שפיר מה שהשמיט הרמב"ם

דבע"כ צ"ל דס"ל להגמ' בְּכָאן דְּתוֹסַפֶּת שַׁבַּת דְּאוֹרֵייתָא וּכְבַר פְּתַב הַמ"מ בַּפ"א מַה' שְׁבִיתוֹת עֲשׂוֹר וְהַב"י בְּאו"ח ס"א רַס"א דְּהַרְמַב"ם לָא ס"ל פְּלֵל תוֹסַפֶּת שַׁבַּת וּיּו"ט לָא מְדַאֲרֵייתָא וְלָא מְדַרְבְּנָן וְע"ש בַּמ"מ דְּהוּא פְּלוּגְמָא דְּתַנְאֵי.

וּלפ"ז הַרְמַב"ם לִשְׁי' דְּלָא ס"ל פְּלֵל תוֹסַפֶּת שַׁבַּת לְכַף הַשְּׁמִיט הֵךְ דְּלָא יֵאָחַר דְּבַאֲמַת אֲפִשְׁר לְאַחַר לְהַדְלִיק עַד חֲשִׁיקָה מִמֶּשׁ וְכֵן צ"ל דְּגַם הַמְּכִילְתָּא דְּמַפּוֹרָשׁ לְלַמְדֵּךְ ד"א עַל עַרְבֵי שַׁבָּתוֹת ס"ל ג"כ דְּתוֹסַפֶּת שַׁבַּת דְּאוֹרֵייתָא אוּלָּם לְהַנְדֵּךְ תַּנְאֵי דְּלָא ס"ל תוֹסַפֶּת שַׁבַּת בַּע"כ דְּאִין לְלַמּוֹד מְלֵא יְמִישׁ פְּלוּם וְהֵינּוּ ג"כ שְׁהַשְּׁמִיט הַרְמַב"ם פְּנ"ל: אֵלָּא דְּבַאֲמַת פֶּל עֵיקָר דְּבָרֵי הַר"ן צַע"ג וְהֵנָּה מְלַבֵּד דְּכָל עֵיקָר דְּבָרֵי סוּבְבִים הוֹלְכִים רַק לִשְׁי' בַּה"ג דַּס"ל דְּהַדְלַקְתָּ הַגֵּר הוּי קַבְּלַת שַׁבַּת פְּנ"ל אוּלָּם הָרִי דַעַת הַרְבֵּה מְהַרְאֵשׁוּנִים דַּס"ל דְּהַדְלַקְתָּ הַגֵּר לָא הוּי קַבְּלַת שַׁבַּת וְנָהִי דְּהַבְרֵייתָא דְּלָא יֵאָחַר י"ל דְּהֵינּוּ בְּתוֹסַפֶּת שַׁבַּת וְהַבְרֵייתָא מְשַׁמְעֵינּוּ עֵיקָר דִּין תּוֹס' שַׁבַּת וְכַמְבּוֹנָאָר בְּמַשְׁנֵה שַׁבַּת ל"ג סַפְק חֲשִׁיקָה אִין מְדַלִּיקִין כּו' מ"מ הֵךְ עוֹבְדָא דְּדְבִיתָהּ דְּרַב יוֹסֵף קָשָׁה לְדִידָהּ דְּמַאֲיָנָה עֲנִין טַעְמָה שְׁלֵא הוֹסִיפָה מַחּוּל עַל הַקֹּדֶשׁ בְּהַדְלַקְתָּ הַגֵּר כִּינּוּ דְּהַדְלַקְתָּ הַגֵּר לָא הוּי קַבְּלַת שַׁבַּת אוּלָּם גַּם דְּרָךְ הַר"ן ע"פ שִׁי' בַּה"ג צַע"ג.

וְהֵנָּה מְדַבְרֵי הַגַּמ' מְשַׁמַּע דְּדְבִיתָהּ דְּרַב יוֹסֵף הֵימָּה רְגִילָה לַעֲשׂוֹת כֵּן עַד שְׁאָמַר לָהּ רַב יוֹסֵף תַּנְיָא לָא יְמִישׁ וּלְפִי דְּבָרֵי הַר"ן דְּהֵימָּה טוּעָה בְּזָה וְלָא הוֹסִיפָה מַחּוּל עַל הַקֹּדֶשׁ בְּהַדְלַקְתָּ הַגֵּר א"כ הֵימָּה מְחַלְלַת שַׁבַּת בְּאִיסוּר עֲשֵׂה שֶׁל תוֹסַפֶּת שַׁבַּת וְהוּא דְּבַר קָשָׁה לּוֹמַר כֵּן גַּם מִש"כ הַר"ן דְּהוּי סְבִירָא לָהּ שְׁלֵא נִתְּנָה תּוֹרָה תוֹסַפֶּת אֵלָּא לְמַלְאָכוֹת שֶׁל חוּל אֲבָל הַדְלַקְתָּ הַגֵּר מְלַאכָה שֶׁל קֹדֶשׁ הִיא לְצוּרָךְ שַׁבַּת הַלְכָךְ ס"ל דְּלָא יִצְטָרֵךְ בָּהּ תוֹסַפֶּת צַע"ג וְכִי הֵיכֵן מְצִינוּ בַּב"ה"ג לְחַלֵּק בְּאִיסוּר מְלַאכָה בֵּין מְלַאכָה שֶׁל חוּל לְמַלְאכָה שֶׁל קֹדֶשׁ וּבִקְרָא סְתָמָא כְּתִיב דְּצָרִיד לְהוֹסִיף מַחּוּל עַל הַקֹּדֶשׁ עִי' ר"ה דָּף ט'.

וְעוֹד הָא עֵיקָר מְצִנַת הַדְלַקְתָּ הַגֵּר הוּא רַק מְדַרְבְּנָן וְמַה"ת לָא הוּי מְלַאכָה שֶׁל קֹדֶשׁ פְּלֵל וּלפ"ז אִיךְ אֲפִשְׁר לְמַטְעֵי בְּכַף דְּהַדְלַקְתָּ הַגֵּר הוּי יוֹצֵא מִן הַפְּלֵל וְיִהְיֶה מוֹתֵר בְּזִמְנֵי תוֹסַפֶּת שַׁבַּת. גַּם גּוּף הַדְּבַר שֶׁהֵבִיא רַב יוֹסֵף רְאֵיהּ דְּגַם לְהַדְלַקְתָּ הַגֵּר צָרִיכָה תוֹסַפֶּת מְהַבְרֵייתָא דְּלָא יְמִישׁ אִין לְזָה מוּבָן פְּלֵל וְכֵן הַקָּשָׁה בַּס' פְּנִי יְהוֹשֻׁעַ דְּמַאי מֵייתֵי ר"י רְאֵיהּ מְאוּרַח אַרְעָא לְעֲנִין אִיסוּר הַדְלַקְתָּ דְּהוּי מְדִינָא ע"ש גַּם דְּבָרֵי הַמְּכִילְתָּא דְּמַסִּיק בְּבְרֵייתָא דְּלָא יְמִישׁ לְלַמְדֵּךְ דְּרָךְ אַרְזֵי מִן הַתּוֹרָה לְעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת אִינוּ בְּמַשְׁמַע לְתוֹסַפֶּת שַׁבַּת דְּהוּי מְדִינָא.

וְעוֹד קָשָׁה דַּל"ל לְרַב יוֹסֵף לְהַבִּיא הַבְרֵייתָא דְּלָא יְמִישׁ בְּפִשְׁטוֹ הו"ל לְאַתּוּי בְּרֵייתָא מְפּוֹרָשֶׁת דְּתַנִּי הַהוּא סְבָא וּבִלְבַד שְׁלֵא יְקָדִים וְשְׁלֵא יֵאָחַר. וְעוֹד דַּל"ז שְׁלֵא יְקָדִים וְשְׁלֵא יֵאָחַר אִינָם מְעַנִּין אֲחַד דְּשְׁלֵא יְקָדִים הוּא מְשׁוּם דְּאִינוּ נִיכָר שְׁמַדְלִיקוּ לְכַבּוֹד שַׁבַּת וְשְׁלֵא יֵאָחַר הוּא מְשׁוּם אִיסוּר שֶׁל תוֹסַפֶּת שַׁבַּת וְצַע"ג בַּכ"ז וְכֵן נִרְאֵה מְדַבְרֵי הַטּוֹר שֶׁהֵבִיא הֵךְ דְּשְׁלֵא יֵאָחַר וְהָרִי הַטּוֹר ס"ל כְּשִׁי' הַרְמַב"ם דְּלִיכָא תוֹסַפֶּת שַׁבַּת פְּלֵל וְכַמְש"כ הַב"י בַּס"י רַס"א ע"ש וְבַע"כ צ"ל דְּשְׁלֵא יֵאָחַר אִינוּ מְשׁוּם לִיתָא דְּאִיסוּר מְלַאכָה וְכַנ"ל: וְלָכֵן נִרְאֵה לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הַגַּמ' דְּלָא מְיִירֵי הָכָא מְדִין תוֹסַפֶּת שַׁבַּת פְּלֵל וְדְבִיתָהּ דְּרַב יוֹסֵף בְּנֻדְאֵי הֵימָּה מוֹסִיפָה מַחּוּל עַל הַקֹּדֶשׁ וְעֵיקָר הַטַּעַם דְּשְׁלֵא יֵאָחַר הוּא רַק מְשׁוּם כְּבוֹד שַׁבַּת וְהֵינּוּ הֵךְ דְּנִלְמוּד מְקָרָא דְּלָא יְמִישׁ וְהֵנָּה הַדְלַקְתָּ הַגֵּר בְּשַׁבַּת הוּא חוֹבָה מְשׁוּם שְׁלוּם בֵּית כְּמַבּוֹנָאָר

בשבת דף כ"ה ע"ש ונהנה עיקר הדלקת הנר הוא בשביל הלילה אולם מפנין דמנכרח מקרא דלא ימיש שעמוד האש הנה בא קודם שישקע עמוד הענן למדנו מפאן דאורח ארעא הוא להדליק נר לצורך הלילה קודם הלילה מבעוד יום ולכך גם בהדלקת הנר בשבת שתקנו חכמים משום שלום בית יש להקדים ולהדליק מבעוד יום.

וביותר יש לומר בהיפוף קצת דלעולם להדליק נר לצורך הלילה אין דרוך להקדים כ"כ אולם הנה עיקר מצנת הדלקת הנר בשבת אינו רק שיהיה נר דלוק בשבת משום שלום בית אלא דעיקר ההדלקה מצוה ג"כ ושתהיה ניפרת שמדליקו לכבוד שבת דלהכי לא יקדים ביותר משום שאין ניפר שמדליקו לכבוד שבת וכפרש"י וכן אם הנה הנר דולק מבעו"י יכפנו ויחזור וידליקנו פמבואר בשו"ע ולפ"ז אפ"ל דכמו שאם מקדים ביותר אין ניפר שמדליקו לכבוד שבת פן ה"נ אם מתאחר ביותר ג"כ אין ניפר כ"כ שהוא לכבוד שבת דהרי לעולם יש להדליק נר לצורך הלילה ובמה ניפר שמדליקו רק לכבוד שבת ועי' להב"י בסי' רס"ד שפתיב בשם מהרא"י דיש מקומות שנוהגין הנשים בע"ש להדליק נר קודם שיגיע זמן הדלקה וקורין אותה נר של חול ואח"כ מדליקין נר שבת שהנה כשפאים להדליק נר אחרת על הדלוק קודם לכן פבר הם מורות בזה שלכבוד שבת עושות פן ע"ש וכ"ז הוא שתהא ניפר שמדליקו רק לכבוד שבת ולא משום צורך בלבד פבימות החול, ועכ"פ לפ"ז אפ"ל ג"כ דמשו"ה מצוה להקדים בשעה שאין צריך לה כ"כ שבזה הוא ניפר שמדליקו רק לכבוד שבת והיינו הך דנלמוד מקרא דלא ימיש שיהיה עמוד האש בא קודם שישקע עמוד הענן בשעה שלא הנה צורך לה כ"כ פדי להראות בזה שהנס הוא רק לכבודם ולכך הנה עמוד האש מקדים לבא מבעו"י ולפ"ז ה"ה לענן הדלקת הנר צריך להקדים מבעוד יום פדי שיהיה ניפר שאין זה משום צורך בלבד פבימות החול ורק שמדליקו לכבוד שבת ולפ"ז שלא יקדים ושא יאחר שניהם הוא מטעם אחד שיהיה ניפר שמדליק לכבוד שבת פנ"ל:אלא דבכל ענין איך שנופרש דברי הגמ' באופן הלימוד מקרא דלא ימיש צע"ג להבין מה הוא השיעור של לא יאחר המפורש בפרייתא וכמה איחרה דביתהו דרב יוסף מלהדליק דאמר לה רב יוסף תניא לא ימיש דאין לאחר כ"כ דבנדאי יש לזה שיעור מוגבל ולא פורש פלל.

ועוד צ"ע דאיזה ענין נלמוד מהך קרא דלא ימיש דהנה בהא דעמוד הענן משלים לעמוד האש פנדאי דאף אי עמוד האש הנה בא רק רגע אחת קודם שישקע עמוד הענן מ"מ שפיר מקרי עמוד ענן משלים לעמוד האש ולפ"ז אין ללמוד מפאן לענין הדלקת הנר רק להקדים עכ"פ להדליק רגע אחת מבעוד יום ונהנה בהא דדביתהו דרב יוסף הנת מאחרה ומדלקת אפילו לפי שי' הר"ן שלא הוסיפה מחול על הקדש בהדלקת הנר מ"מ פנדאי דהיתה מדלקת מבעוד יום קודם ביה"ש שלא היתה מכנסת עצמה לספק איסור סקילה וא"כ הרי קיימה שפיר הך קרא דלא ימיש ומכש"כ לפמש"כ דדביתהו דרב יוסף פנדאי הוסיפה מחול על הקדש ג"כ בהדלקת הנר וא"כ הרי הדליקה זמן מןפלג קודם ביה"ש ולפ"ז שפיר הני דומיא דלא ימיש שיהיה עמוד האש בא רגע אחת קודם שישקע עמוד הענן: אמנם נראה לענ"ד לישוב בעז"ה ולפרש הסוגיא פמין חומר והיינו דעיקר הא דנלמוד מקרא דלא ימיש להדלקת הנר הוא דצריך להדליק קודם שקה"ח דהנה פנדאי עמוד הענן הנה בא יומם עם השמש ובשקה"ח הנה שוקע גם עמוד הענן וא"כ פיון

דעמוד האש הנה בא קודם שישקע עמוד הענן אנו למדין מפאן ג"כ לענן הדלקת הגר דצריף להדליק עכ"פ רגע אחת קודם שקה"ח.

או י"ל פנין דעמוד האש הנה בא קודם שישקע עמוד הענן ממילא יש ללמוד מפאן דיש להקדים ג"כ הדלקת הגר והיינו בע"כ קודם שקה"ח מעט דלאחר שקה"ח הוא דרף להדליק. ועכ"פ נראה ברור דמקרא דלא ימיש גלפינו להדליק את הגר קודם שקה"ח.

והנה בפ' ב"מ דף ל"ד מיייתי הגמ' ברייתא דת"ר בין השמשות ספק מן היום כו' ואיזהו ביה"ש משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח מאדימין הכסוף התחתון ולא הכסוף העליון ביה"ש הכסוף העליון והשנה לתחתון זהו לילה דברי ר' יהודה ופריף בגמ' הא גופה קשיא כו' ואמר רבה כרוף ותני איזהו ביה"ש משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח מאדימין כו' ורב יוסף אמר הכי קתני משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח מאדימין יום הכסוף התחתון ולא הכסוף העליון ביה"ש ואיזי לטעמייהו דאתמר שיעור ביה"ש בכמה אמר רבה תלתא רבעי מילא ורב יוסף אמר תרי תלתי מילא מאי בינייהו איפא בינייהו פלגא דדנקא.

ופרש"י ואיזי לטעמייהו דרבה סבר שיעור ביה"ש נפיש ורב יוסף אמר זוטא, פלגא דדנקא אחד מי"ב במיל ע"ש. והמתבאר מסוגי' זו דרבה ורב יוסף פליגי בשיעור ביה"ש דלרבה מתחיל ביה"ש תיקף משתשקע החמה ולרב יוסף גם לאחר שקה"ח עדיין הוא יום כ"ז שפני מזרח מאדימין עד הכסוף התחתון שאז הוא ביה"ש והוא משף פלגא דדנקא והנה דביתהו דרב יוסף בנדאי היתה עושה ע"פ שי' רב יוסף ולפ"ז נ"ל דהא דהנות מאחרה ומדלקת היינו שהיתה מדלקת לאחר שקה"ח בתוך הזמן שפני מזרח מאדימין עדיין הוא יום לפי שי' רב יוסף שיעור פלגא דדנקא ולעולם היתה מוסיפה מחול על הקדש ג"כ דלאחר הדלקה עדיין נשאר אינה זמן שהוא נדאי יום לשם תוספת אלא דהנות מאחרה ומדלקת אחר שקה"ח ואמר לה רב יוסף תניא לא ימיש כו' דמשם נלמוד דיש להקדים עכ"פ ולהדליק קודם שקה"ח דומיא דעמוד ענן משלים לעמוד האש פנ"ל ואף דמשום ליתא דאיסור שבת אפשר להדליק גם אחר שקה"ח ולהוסיף מחול על הקדש ג"כ מ"מ עיקר מצות הדלקת הגר הוא קודם שקה"ח דומיא דלא ימיש פנ"ל: ולא נפלאת היא לפרש דברי הגמ' דביתהו דרב יוסף הנות מאחרה ומדלקת אחר שקה"ח דהוא בתוך חלק אחד מי"ב במיל ומ"מ הוסיפה מחול על הקדש ג"כ דהנה גדולה מזו פתבו הרשב"א והר"ן בפ' ב"מ גבי גר חנופה דתניא מצותה משתשקע החמה וז"ל הר"ן לאו למימרא שלא יהא רשאי להדליק קודם זמן זה דשבת יוכיח שצריף להדליק קודם שקה"ח לרבה דאמר דמשתשקע החמה הוי ביה"ש אלא עיקר מצותה כו' אבל מדברי הרב בעל הלכות ז"ל נראה דדנקא נקט משתשקע החמה ובפערב שבת נמי מדליק אחר שקיעה ורב יוסף דאמר דמשתשקע החמה עד שהכסוף העליון והשנה לתחתון יום עכ"ל וכ"כ בחי' הרשב"א ע"ש.

הרי דס"ל לבה"ג לדינא דלעולם בפערב שבת חנופה מדליק אחר שקה"ח בפשעה שפני מזרח מאדימין פרב יוסף ובנדאי דיוסיף מחול על הקדש ג"כ אחר הדלקה דבה"ג לשי' בפ' יוה"כ ס"ל דתוס' שבת דאורייתא ע"ש וכן מוכרח מדברי הרשב"א והר"ן בפעצמם שכתבו דלרב יוסף אין ראיה דאפ"ל דמדליק אחר שקיעה וא"כ מכש"כ דיש לומר

דדביתהו דרב יוסף דהנות מאתרה ומדלקת היינו לאחר שקה"ח וכשי' רב יוסף והוסיפה ג"כ מחול על הקדש ואמר לה רב יוסף תניא לא ימיש כו' דמשם נלמוד דיש להדליק עכ"פ קודם שקה"ח וכנ"ל: והנה פל מה שכתבנו לפרש דברי הגמ' הוא אליבא דכ"ע בין אי נימא כשי' ר"ת ודעמיה דשני שקיעות הן ומשתשקע החמה דפ' ב"מ הוא סוף שקיעה ולפ"ז נפרש דמקרא דלא ימיש נלמוד להדלקת הגר דצריף להדליק עכ"פ קודם סוף שקיעה אלא דדביתהו דרב יוסף הנות מאתרה ומדלקת אחר סוף שקה"ח פשיטת רב יוסף פנ"ל ובין אי נימא כשי' הפוסקים דמשתשקע החמה דפ' ב"מ הוא תחילת שקיעה ולרבה מתחיל אז ביה"ש וכמו שהאר"י בזה הגר"א באו"ח סי' רס"א ע"ש.

ולפ"ז צ"ל דדביתהו דרב יוסף הנות מדלקת אחר תחילת שקה"ח ואמר לה רב יוסף תניא לא ימיש דמקרא זה נלמוד דיש להדליק קודם שקה"ח וכנ"ל: ובזה מיושב מה שהקשינו למעלה הא דלא אמר לה רב יוסף מברייתא דבלבד שלא יאחר והיינו משום דאפשר לפרש הברייתא דמירי מדין תוספת שבת דלא יאחר להדליק בזמן התוספת ודביתהו דרב יוסף פבר היתה מוסיפה מחול על הקדש פנ"ל ולכך אמר לה תניא לא ימיש דמשם נלמוד דיש להקדים להדליק גר שבת קודם שקה"ח משום פבוד שבת פנ"ל ואחרי נדע מברייתא דלא ימיש דמצות הדלקת גר שבת הוא קודם שקה"ח ממילא יש לפרש הברייתא דשלא יאחר דהוא ג"כ אחר שקה"ח ומשום קרא דלא ימיש וכנ"ל.

והנה הגאון בעל חו"ד בדרף החיים פתב דשיעורא דלא יקדים הוא קודם תחילת שקיעה והוא לפי דרף ר"ת וכנ"ל ע"ש. ולפ"ז צריף לפרש הא דאמר בגמ' סברה לאקדומי היינו קודם תחילת שקיעה ולכאורה צ"ע אמאי סברה לאקדומי כ"כ.

אולם לפמ"ש בפי' דברי הגמ' יתבאר פמין חומר והיינו דמתחילה הנות מאתרה ומדלקת אחר סוף שקה"ח וכשי' רב יוסף וכנ"ל ואמר לה רב יוסף תניא לא ימיש דמשם נלמוד דיש להקדים הדלקת הגר קודם שקה"ח וסברה לאקדומי גם קודם תחילת שקיעה ואמר לה שהיא סבא תניא ובלבד שלא יקדים והיינו קודם תחילת שקיעה פנ"ל ועפ"ז גם הברייתא יתפרש שפיר ובלבד שלא יקדים קודם תחילת שקיעה ושלא יאחר עד אחר סוף שקה"ח וכנ"ל: וכל זה הוא לשי' רב יוסף וכנ"ל.

אולם לרבה דס"ל דמשתשקע החמה הוא ביה"ש וא"כ לעולם צריף להדליק קודם שקה"ח דלאחרי כן הוא ביה"ש לפ"ז אין נ"מ פלל מהברייתא דלא ימיש דמשם נלמוד רק דיש להקדים ולהדליק קודם שקה"ח פנ"ל ונהרי בלא"ה הוא בהכרח להדליק קודם שקה"ח ומ"מ לא תקשי לרבה מהברייתא דשלא יאחר די"ל דלרבה נפרש הברייתא לענין תוספת שבת וכנ"ל.

ועוד י"ל דגם לרבה יתפרש הברייתא דשלא יאחר דהיינו אחר שקה"ח ומשום קרא דלא ימיש והיינו משום די"ל דהברייתא הוא אליבא דר' יוסי דס"ל בשבת שם ביה"ש פהרף עין וכל ביה"ש דר' יהודה יממא הוא לר' יוסי וכמבואר בשבת שם (דף ל"ה).

ולפ"ז משמענין הברייתא שפיר דמ"מ לענין הדלקת הגר לא יאחר מלהדליק אחר שקה"ח ומשום הקרא דלא ימיש פנ"ל. וכן הברייתא דמכילתא על הקרא דלא ימיש

דמסיק ללמדך דרף ארץ מן התורה על ערבישפתות והיגו בע"כ דיש להדליק קודם שקה"ח וכנ"ל.

הנה לרבה הוא אליבא דר' יוסי ולרב יוסף אטיא שפיר גם לר' יהודה וכנ"ל: ועכ"פ לפי פל הג"ל מןושב שפיר דברי הרמב"ם שהשמיט הך דלא יאחר דנלמוד מקרא דלא ימיש וכדא"ל רב יוסף לדביתהו וכנ"ל, ולפ"ז ניתא שפיר דדוקא רב יוסף דס"ל דלאחר שקה"ח עדיין הוא יום לכה הוכרח ללמוד מקרא דלא ימיש לענין הדלקת הגר דלא יאחר מלהדליק אחר שקה"ח פנ"ל.

אולם הרמב"ם לשי' שפוסק פרה לחומרא דמיד פשתשקע החמה הוא ביה"ש וממילא הוא בהכרח להדליק קודם שקה"ח וכמו שפתיב בפ"ה מה' שפת המדליק צריף להדליק מבעוד יום קודם שקה"ח.

וא"כ לעולם מתקיים ממילא דומיא דלא ימיש דא"א להדליק כלל אחר שקה"ח משום ספק ביה"ש. ובטור ושו"ע פתבו פלשון הבריייתא דשלא יקדים ושלא יאחר אף דלפי מה שנתבאר הנה לדין דקי"ל פרה אין נ"מ כלל בהך דלא יאחר מ"מ פיון דבבריייתא מבואר בסתם ואפשר לפרש לענין תוספת שבת לכה סתמו וכתבו פלשון הבריייתא, ועוד י"ל דגם לדין איכא נ"מ בהך דשלא יאחר דצריף להדליק קודם שקה"ח לענין הדלקת גרות בעיו"ט דמשום איסור מלאכה הרי יש לאחר מלהדליק גם בליה.

אולם מפיון דאיכא מצנה בהדלקת הגר כמו בשבת ממילא יש להקדים קודם שקה"ח דומיא דלא ימיש ואחרי בינותי בדברי הראשונים מצאתי בחי' הרשב"א לשבת פ' ב"מ על הבריייתא דנ"ח מצותה משתשקע החמה ונ"ל מסתברא דלאו עיפובא היא כו' דהא נדאי אילו רצה להדליק מדליק סמוך לשקה"ח כו' וכענין שאמרו לקמן בגר שבת דעמוד האש משלים לעמוד הענין ולומר דבמדליק סמוך, לשקיעה איכא היכר דלצורך שבת מדליקו וה"נ דכנתיה עכ"ל ע"ש ומתבאר מדבריו בפ"ה הסוגיא כמו שבארנו דהא דנלמוד מלא ימיש אינו ענין לתוספת שבת כלל ודלא כפי' הר"ן אלא דהוא רק לענין היכרא שיהא ניכר שמדליקו לכבוד שבת וכן נראה מדבריו דמלא ימיש נלמוד שיעורא לענין להדליק קודם שקה"ח.

אלא דכפי הנראה לכאורה מלשון הרשב"א יתפרש הגמ' באופן אחר קצת והיגו דהא דנלמוד מקרא דלא ימיש לענין הדלקת הגר אין זה לענין עיפובא להדליק קודם שקה"ח אלא דמשם נלמוד דרשאי ג"כ להדליק סמוך לשקיעה דלא תימא דאי מדליק סמוך לשקיעה אינו ניכר שמדליקו לכבוד שבת והיגו ג"כ דדביתהו דרב יוסף הנת מאחרה ומדלקת פדי שתהא ניכרת ביותר שמדלקת לכבוד שבת וא"ל רב יוסף תניא לא ימיש והיגו דרשאי ג"כ להקדים ולהדליק סמוך לשקיעה.

מיהו גם לפ"ז בע"כ צ"ל כמו שבארנו דהנה לכאורה גם דביתהו דר"י בע"כ הדליקה קודם שקה"ח מעט וא"כ מאי א"ל רב יוסף תניא לא ימיש ואי נימא דמשם מוכח דיש להקדים יותר מעט קשה דמהיכן משמע כן.

ובע"כ צ"ל, כמו שבארנו בדביתהו דר"י באמת הדליקה אחר שקה"ח בשעה שפני מנחם מאדימין ועפ"י שי' רב יוסף וכנ"ל. וא"ל רב יוסף תנאי לא ימיש דמשם גלמוד דאפשר להדליק גם קודם שקה"ח וכנ"ל.

מיהו מפשטות דברי הגמ' נראה דרב יוסף הקפיד על שאחריה מלהדליק כ"כ וכן כתב בס' או"ז הגדול וכן נראה מדברי הראשונים וכן נראה דהברייתא שלא יאחר הוא דבר אחד עם ה' בדביתהו דר"י הנת מאחריה ומדלקת והטעם הוא משום קרא דלא ימיש וכן משמע במכילתא דמסיים בברייתא דלא ימיש ללמד דר' ארץ מן התורה על ערבי שבתות ומשמע דמקרא דלא ימיש גלמוד עיכובא לענין הדלקת הבר.

ולכן אפ"ל דגם פוננת הרשב"א הוא כמו שבארנו דמלא ימיש גלמוד דצריך בדיקא להקדים ולהדליק קודם שקה"ח ומ"ש הרשב"א ולומר דבמדליק סמוך לשקיעה איפא היפר כו' היינו באמת לעיכובא להדליק סמוך לשקיעה דבזה יש היפר דלצורך שבת מדליקו: ועכ"פ אחרי אשר נתבאר לנו בפירוש דברי הגמ' בשבת שם דלא מיירי כלל מדין תוספת שבת דגם בדביתהו דרב יוסף הוסיפה באמת מחויל על הקדש אלא דמשום שאיחריה מלהדליק עד אחר שקיעת החמה אמר לה רב יוסף תנאי לא ימיש כו' דמשם גלמוד דיש להקדים עכ"פ להדליק קודם שקה"ח והוא מכלל פבוד שבת כנ"ל.

לפ"ז נראה דה"ה לענין הדלקת בר בערב יו"ט דהוא מצוה ג"כ כמו בשבת וצריך לברך על הדלקתה ג"כ יש להקדים ולהדליק קודם שקה"ח כמו בערב שבת והוא מכלל פבוד יו"ט כנ"ל. והנה הרי"ף והרא"ש הביאו ה' עובדא בדביתהו דרב יוסף הנת מאחריה ומדלקת.

ולכאורה צ"ע דהנה לפי מה שנתבאר הנה לדין דקי"ל פרבה דמשמשקע החמה הוי ביה"ש וכמו שפסקו הרי"ף והרא"ש אין נ"מ כלל בהא דגלמוד מברייתא דלא ימיש דבל"ז צריך להדליק בע"ש קודם שקה"ח ולכן נ"ל דבאמת נ"מ גם לדין לענין הדלקת בר בעיו"ט דהוא ג"כ מצוה כמו בשבת צריך להדליק עכ"פ קודם שקה"ח משום הברייתא דלא ימיש והינו ג"כ שכתבו הטור והרא"ש הברייתא דלא יאחר דנ"מ לענין ערב יו"ט כנ"ל: סימן ז לבאר במה שנוהגין להדליק בע"ש גם לאחר תחילת שקיעת החמה אם אין זה נגד דין הש"ס: כבר נודע מחלוקת הראשונים בזמן בין השמשות ומחלקותם תלי' בפי' הברייתא בפ' ב"מ (דף ל"ד) דת"ר אינהו ביה"ש משמשקע החמה כו' דיש מן הראשונים שסוברים דמשמשקע החמה זהו תחילת שקיעה מיד שתסתר גוף השמש מעינינו הוי ביה"ש וכ"ה שי' הרי"ף והרמב"ם כמש"כ הרלב"ח בתשובה וכן החזיק בשי' זו הגר"א באו"ח סי' רס"א ע"ש.

אולם התו' בשבת שם כתבו בשם ר"ת שפי' לה' דמשמשקע החמה דזהו סוף שקיעה אחר שנכנסה החמה בעובי הרקיע והוא ג' מילין ורביע לאחר תחילת שקיעה ולזה הסכים הרמב"ן בס' תוה"א וע"ש שהאריך לבאר ע"פ שי' זו ענין תוספת שבת שהוא מתחילת שקיעה וכ"כ בשו"ע או"ח סי' רס"א דזמן התוספת הוא מתחילת השקיעה שאין השמש נראה על הארץ עד זמן ביה"ש כו' רצה לעשותו כולו תוספת עושה רצה לעשותו ממנו מקצת עושה כו' ע"ש.

והנה העולם נוהגין להקל ע"פ פסק השו"ע להדליק ולעשות מלאכה גם אחר תחילת שקה"ח. אולם צ"ע גם לפי שי' זו מהא דמבואר בשפת (דף ל"ה) דאמר ליה רבא לשמעיה אתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן אדשימשא אריש דיקלי אתלו שרגא ע"ש.

ומבואר מזה דלמאן דלא קים ליה בשיעורא דרבנן צריך בדוקא להדליק קודם תחילת שקיעה והוא אדשימשא אריש דיקלי וכן מבואר דגם בימיהם לא היו הפל בקיאיין בשיעורא דרבנן וא"כ בודאי בדין הוא לומר דאנו נחשבים ללא יודעים בשיעורא דרבנן כלל ויש לפרוש ממלאכה ולהדליק בדוקא קודם תחילת שקיעה.

והנה גם בשו"ע פתב ומי שאינו בקי בשיעור זה ידליק בעוד שהשמש בראשי האילנות ע"ש. אולם צ"ע דמי הוא זה שבקי בשיעורא דרבנן ומצאתי למי שפתב וצנח ע"ז פכרוכיא דלדידן לעולם יש להדליק בדוקא קודם תחילת שקיעה מדין הש"ס וכנ"ל: ונראה לי שב דהנה לכאורה צ"ע מגמ' זו לפי ר"ת דלשי' זו דגם לאחר שקה"ח צדיין הוא יום גמור פשיעור ג' מילין ורביע שהוא בערך שעה א"כ קשה דלמה הקדימו כ"כ למאן דלא קים ליה בשיעורא דרבנן למהר להדליק קודם שקה"ח אדשימשא אריש דיקלי ונהרי עוד היום גדול דגם לאחר שקה"ח צדיין יש שהות טובא עד ביה"ש ואף אי ידליק לאחר שקה"ח מיז אין חשש כלל ולא יגע באיסור ביה"ש וכבר הקשה פן על שי' זו המרדכי בפ' ב"מ ובבבאורי הגר"א סירס"א ע"ש הן אמת דמגמ' זו יש לה"ר ג"כ לשי' ר"ת דלשי' הראשונים דס"ל דבתחילת השקיעה הוי ביה"ש א"כ קשה דגם למאן דקים ליה בשיעורא דרבנן צריך להדליק קודם שקה"ח ועי' בחי' הרשב"א בשפת שם שהביא לפי ר"ת וכתב ז"ל והיינו נמי דאמרינן לקמן א"ל רבא לשמעיה אתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן כו' דאלמא למאן דקים ליה בשיעורא דרבנן אע"ג דליכא שימשא אפילו אריש דיקלי אלא דנסתלקה זריחתה מן הארץ לגמרי אפ"ה תלינו שרגא דאפתי ימא הוא עכ"ל ע"ש וכ"כ הר"ן ע"ש.

והנה הרמב"ן בתוה"א שם פתב לבאר זמן התוספות דודאי קודם ביה"ש הוא וא"כ התו' הנה קודם שקה"ח הוא וזה תימה שתהא חמה זורחת פנגדו ואסור במלאכה ותנו נמי ב"ה מתירין עם השמש והתם אמרינן אתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן אדאיכא שימשא כו' הא למאן דקים ליה אע"פ שנסתלקה מראש הדקלים כ"ז שלא שקעה מותרין במלאכה עכ"ל ע"ש ומתבאר מדבריו בפ' דברי הגמ' דלעולם אע"פ שנסתלק השמש מראש הדקלים מ"מ צדיין לא שקעה מיז תחת האנפק והיינו דא"ל רבא לשמעיה אתון דלא קים לכו כו' דלמאן דקים ליה בשיעורא יוכל להדליק גם לאחר שנסתלק השמש מראש הדקלים כ"ז שלא שקעה ולפ"ז מיושב שפיר שי' הראשונים דס"ל דבתחילת שקיעה הוי ביה"ש.

אולם מדברי הרשב"א נראה דס"ל לדונק לפרש פן ומשום דמשמע דהיכי דליכא שימשא אפילו אריש דיקלי אלא דנסתלקה זריחתה מן הארץ לגמרי והוא שקה"ח אפ"ה תלינו שרגא למאן דקים ליה בשיעורא דרבנן ומשום דאפתי ימא הוא וכפ' ר"ת וכנ"ל: אמנם נראה דאפילו אי נימא בפ' דברי הגמ' דלמאן דקים ליה בשיעורא דרבנן יוכל להדליק אפילו פשנסתלקה השמש מעל הארץ לגמרי וכבר שקעה וכמש"כ הרשב"א מ"מ נראה לי שב שי' הראשונים דס"ל דמיז בתחילת השקיעה הוי ביה"ש ולפרש דברי

הגמ' אליבניהו ונהנה הרמב"ם בפ"ה מה"ש פתב המדליק צריף להדליק מבעוד יום קונדם שקה"ח ועי' במ"מ שפכתב ע"ז מימרא ושם אתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן אדאיכא שיקמשא בריש דקלי איתלו שרגא ע"ש.

ולכאורה צע"ג על הרמב"ם שלא פתב פלשון הגמ' דמי שאינו בקי בשיעורא דרבנן צריף להדליק מבעוד יום קונדם שקה"ח וכמש"כ בטור ושו"ע דהרי הגמ' מחלק בהכי בין בקי בשיעורא דרבנן לשאינו בקי.

גם צריף להבין מהו שיעורא דרבנן. ולכן נראה לפרש ע"פ הגמ' בשפת שם דרבה נרב יוסף פליגי בפ"ה הברייתא דת"ר אינהו ביה"ש משתשקע החמה דרבה אמר פרוך ותני אינהו ביה"ש משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח מאדימין והכסוף כו' נמי ביה"ש נרב יוסף אמר ה"ק משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח מאדימין יום הכסוף כו' ביה"ש ואזני לטעמיהו דאיתמר שיעור ביה"ש בכמה אמר רבה כו' תלתא רבעי מילא נרב יוסף אמר תרי תילתי מיל כו' איכא ביניהו פלגא דדנקא ע"ש בפרש"י ומתבאר מסוגל' זו דרבה ור"י פליגי בזמן ביה"ש דלרבה מתחיל ביה"ש מיד משתשקע החמה נרב יוסף ס"ל דגם לאחר שקה"ח עדיין הוא יום גמור כ"ז שפני מזרח מאדימין והוא משו' פלגא דדנקא ועכ"פ נמצא דגם לשי' הראשונים דס"ל דבתחילת שקיעה הני ביה"ש מ"מ זהו רק לרבה אבל לרב יוסף הרי גם לאחר שקה"ח שנסתלק השמש מעל הארץ עדיין הוא יום גמור משו' פלגא דדנקא אחד מי"ב במיל פנ"ל ונהנה בחי' הרשב"א ושם ה"ר דהלכה כרב יוסף מהא דאמר שם אבני חזייה לרבא דקא דוי למערב א"ל והתניא כ"ז שפני מזרח מאדימין כו' ע"ש ומתבאר מזה דס"ל לרבא כרב יוסף ועפ"ז יתפרש דברי הגמ' שפיר הא דא"ל רבא לשמעיה אתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן אדשימשא אריש דיקלי איתלו שרגא ומשום דלמאן דבקי בשיעורא דרבנן ותינו במשו' פלגא דדנקא שלאחר שקה"ח יוכל להדליק גם לאחר שנסתלק השמש מעל הארץ לגמרי וכבר שקעה ולפי שהוא שיעור מועט מאוד לכו' צריף לנה בקיאות ומי שהוא בקי בשיעור יוכל להדליק גם לאחר שקה"ח.

אולם למאן דלא קים ליה בשיעורא דרבנן צריף להדליק בדנקא קונדם שקה"ח אדשימשא אריש דיקלי. ובזה מיושב ג"כ דברי הרמב"ם שכתב בסתם דצריף להדליק קונדם שקה"ח ולא חילק בין בקי בשיעורא דרבנן לשאינו בקי וכדא"ל רבא לשמעיה ותינו משום דרבא לשי' דס"ל כרב יוסף לכו' אמר אתון דלא קים לכו כו' דלמאן דקים ליה בשיעורא יכול להדליק גם לאחר שקה"ח וכו' פנ"ל.

אולם הרמב"ם לשי' שפסק שם כרבה דבשקה"ח מיד הני ביה"ש א"כ אין חילוק כולל בין למי שבקי בשיעורא דרבנן לשאינו בקי דלעולם צריף להדליק קונדם שקה"ח דהרי בשקה"ח מיד הני ביה"ש. אף הנה לפמש"כ במ"א בפ"ה דברי הגמ' בשפת (דף כ"ג) גבי דביתהו דרב יוסף הות מאתרה ומדלקת וא"ל ר"י תניא לא ימיש כו' דאף לשי' רב יוסף דס"ל דגם לאחר שקה"ח הוא יום גמור כ"ז שפני מזרח מאדימין מ"מ איכא קפינא בהדלקת הני להדליק בדנקא קונדם שקה"ח מקרא דלא ימיש א"כ אפתי קשה דאפילו למי שבקי בשיעור הרי צריף להדליק קונדם שקה"ח.

מיהו י"ל דרבא א"ל לשמעיה משום ליתא דאיסורא דלמאן דלא קים ליה בפשיעורא
אפילו בדיעבד אין להדליק אחר שקה"ח ובל"ז הנה הרמב"ם מפרש הסוגיא דשבת שם
בגו חנוכה וכמש"כ הה"מ בפ"ד מהלכות חנוכה אכן נראה לפרש הגמ' גם לפי ר"ת
ולישב קו' המרדכי שהקשה לשי' ר"ת דלמה הקדמו כ"כ למהר להדליק אדשימשא
אריש דיקלי דהרי עוד היום גדול דגם לאחר שקה"ח הוא יום גמור בפשיעור ג' מילין
ורביע פנ"ל.

ונראה לישב דהא דא"ל רבא לשמעיה אתון דלא קים לכו כו' אין זה משום ליתא דאיסור
שבת גופיה והיינו הרחקה לביה"ש דהרי יש שהות טובא עד ביה"ש פנ"ל אלא דכ"ז
שייך רק לתוספת שבת דהנה הרמב"ן בס' תוה"א שם פתב לפי ר"ת דזמן תוספת שבת
הוא מתחילת השקיעה עד זמן ביה"ש רצה לעשותו כולו תו' עושה רצה לעשות ממנו
מקצת עושה וכמבואר ג"כ בשו"ע.

והנה אפ"ל דלעולם למצנה מן המוכרח הוא להוסיף מחול על הקדש כל הזמן שמתחילת
השקיעה וכן משמע בגמ' שהיו מקדימין הרבה להוסיף מחול על הקדש ועי' בפרכות
(דף כ"ז) רב צלי של שבת בע"ש וכל הסוגי' שם ועי' ברא"ש שם.

ולפ"ז נראה לומר דהא דא"ל רבא לשמעיה אתון כו' אדשימשא אריש דיקלי כו' היינו
משום שהיו רוצים להוסיף מחול על הקדש כל זמן התוספת דהיינו מתחילת השקיעה
ולכך א"ל לשמעיה אדשימשא אריש דקלי אתלו שרגא וכדי להוסיף מחול על הקדש
מתחילת השקיעה.

אבל למאן דקים ליה בפשיעורא דרבנן יוכל להדליק גם לאחר שנסתלק השמש מראש
הדקלים כ"ז שלא שקעה וכמש"כ הרמב"ן בתוה"א וכמו שבארנו לשי' הראשונים דס"ל
דמתחילת שקיעה הוי ביה"ש פנ"ל.

שוב מצאתי להרמב"ן בתוה"א שם שכתב ז"ל והא דאמרינן התם אדאיכא שיימשא אריש
דקלי אתלו שרגא הרחקה יתירא הוא לתוספת משום דלא קים להו בפשיעורא דרבנן
עכ"ל. ונראה ברור בכוננתו פנ"ל ומשום דמצד ליתא דביה"ש א"צ להקדים כ"כ ורק
הרחקה הוא לתוספת שבת פנ"ל: ועכ"פ כ"ז הוא רק למי שרוצה להוסיף מחול על
הקדש כ"ז התוספת והיינו מתחילת השקיעה אבל מי שאינו רוצה להוסיף מחול על
הקדש כ"כ וכמש"כ הראשונים רצה לעשותו כולו תוספת עושה רצה לעשות מקצת
עושה פנ"ל בודאי יוכל להדליק גם אחר תחילת שקיעה כל שנראה בודאי שהוא קודם
ביה"ש.

ולפ"ז ניחא שפיר מנהג העולם שנוהגין ע"פ השו"ע להדליק גם אחר תחילת השקיעה
מעט ואף אי לא קים ליה בפשיעורא דרבנן מ"מ אין לחוש כלל משום ליתא דביה"ש
פנ"ל. והנה הטור שם פתב ומי שאינו בקי בפשיעור ביה"ש ימהר להדליק כדא"ל רבא
כו' וכן פרש"י בפשיעורא דרבנן ביה"ש ומתבאר מדבריהם דהא דא"ל רבא לשמעיה
אדשימשא אריש דקלי הוא הרחקה לביה"ש.

מיהו הטור לא ס"ל באמת לשי' ר"ת וְהַרְמַב"ן דלא הזכיר דבריהם כלל וכמש"כ הב"י
אלא דס"ל דמתחילת השקיעה מיד הוי ביה"ש וכן אפ"ל בשי' רש"י ולפ"ז ניקח שפיר
ובשו"ע שפתיב להלכה שי' ר"ת וְהַרְמַב"ן.

שינה באמת מלשון הטור וכתב בזה"ל ומי שאינו בקי בשיעור זה ידליק בעוד שהשמש
כו' ע"ש: סימן ח בענין הא דמבואר בשו"ע דלאחר עניית ברכו אין מערבין וטומנין אם
ה"ה בקבלת שבת ע"י הדלקת הנר: הנה בשו"ע או"ח סי' רס"א ס"ד פתב אחר עניית
ברכו אע"פ שעדיין יום הוא אין מערבין ואין טומנין משום דהא קבלי לשבת עליהו ע"ש
והנה לכאורה נראה דה"ה בקבלת שבת ע"י הדלקת הנר לפי המנהג דאותה אשה
המדלקת מקבלת שבת בהדלקה וכמבואר שם בסי' רס"ג ס"י ג"כ אסורה לערב ולהטמין
אח"כ והנה מקור הדבר הוא במרדכי בפ' במה מדליקין וז"ל אוקמנא מתניתין דספק
חשיכה מערבין בעירווי חצירות ופסק ר' יואל וה"ה לאחר תפלת ערבית יכולין לערב
אם יום הוא דעניית ברכו פתקיעת שופר היא וקודם ספק חשיכה היו מקבלין שבת
ותוקעין כדי להוסיף מחול על הקדש ואפ"ה מתיר בע"ש לערב עירווי חצירות בספק
חשיכה וה"ה אחר עניית ברכו ושוב מצאתי בשם רבינו שפרהי שהורה פן וה"ר כו'
ומקצת תלמידיו אסרו ואמרו דיש חילוק בין קבל עליו שבת ללא קבל ונזר בו הרב
ואסר וה"ר מן התוספתא כו' אלמא חומר בקבלה מבספק עכ"ל ובטור ושו"ע או"ח בסי'
שצ"ג הביאו מתלוקת הראשונים הנ"ל ולא הכריעו אבל בסי' רס"א פתב בשו"ע פדיעה
זו דחומר בקבלה מבספק חשיכה פנ"ל: והנה הט"ז בסי' שצ"ג סק"ד הקשה לדיעה זו
דקבלה חמור מספק חשיכה מגמ' פ' ב"מ (דף לד) על המשנה דשלישה דברים צריף אדם
לומר בתוך ביתו ע"ש עם חשיכה עשרתם ערבתם הדליקו את הנר ופריף בגמ' אמרת
ג' דברים כו' עם חשיכה עם חשיכה אין ספק חשיכה לא ונהדר תני ספק חשיכה מערב
ומשני פאן בע"ת פאן בעירווי חצירות וא"כ קשה דלישני אידי ואידי בעירווי חצירות
ורישא מיירי בשפבר קבל עליו תוספת שבת לכך דוקא עם חשיכה דהיינו מבעו"י קודם
קבלת שבת אף סיפא מיירי קודם קבלת שבת ולכך מערבין בספק חשיכה ע"ש מיהו זה
לא קשה כ"כ דהא במשנה סתמא קתני שלישה דברים צריף אדם לומר ע"ש עם חשיכה
ומאי פסקא שמקבל עליו תוספת שבת סמוף לחשיכה.

אולם העיקר מה שיש לתמוה מסוגיא זו לדיעה זו דקבלה חמור מספק חשיכה הוא לפי
שי' בה"ג דס"ל דהדלקת הנר הוי קבלת שבת וכמבואר בשו"ע סי' רס"ג ע"ש ולפ"ז אי
נימא ג"כ פדעת הפוסקים דקבלה חמור מספק חשיכה ואסור לערב אחר שקבל עליו
שבת א"כ דברי הגמ' צע"ג דלא קשה כלל מרישא לסיפא דהא דקתני ברישא דצריף
לומר ערבתם עם חשיכה דמשמע ספק חשיכה לא היינו משום דקאמר ג"כ הדליקו את
הנר וכינן דחובה עליו לומר ג"כ הדליקו את הנר ונהדלקת הנר הוא בהכרח קבלת שבת
לכן צ"ל מתחילה עשרתם ערבתם ג"כ עם חשיכה ואח"כ הדליקו את הנר דלאחר
הדלקת הנר אסור לערב פנ"ל אולם בסיפא דקתני ספק חשיכה מערבין וטומנין דמיירי
ע"כ בשלא קבל עליו את השבת ולא הדליק עדיין את הנר לכך שפיר מערבין וטומנין
והוא תמיה עצומה: ובהכרח צ"ל דלא ס"ל אהדדי ותינו דלשי' הפוסקים דס"ל דקבלת
שבת חמור מספק חשיכה באמת לא ס"ל כשי' בה"ג אלא דהדלקת הנר לא הוי קבלת
שבת ורק דקבלת שבת הוא בתפלת ערבית וכמש"כ התו' וְהַרְמַב"ן ולפ"ז ניקח שפיר

הא דפרייה בגמ' עם תשיכה אין ספק תשיכה לא דאין לומר דלהכי דוקא עם תשיכה משום דקאמר ג"כ הדליקו את הגר ומקבל שבת בהדלקת הגר ואסור אח"כ לערב פיון דהדלקת הגר לא הוי קבלת שבת פלל וכן לשי' בה"ג דס"ל דהדלקת הגר הוא קבלת שבת צ"ל דס"ל באמת כשי' הר' יואל דקבלת שבת לא תמיר מספק תשיכה ולפ"ז ג"כ פרייה הגמ' שפיר עם תשיכה אין ספק תשיכה לא דאין לומר משום דמקבל עליו שבת בהדלקת הגר להכי צ"ל ערבם עם תשיכה אבל בלא קבל עליו שבת מותר לערב גם בספק תשיכה דהא לא תמיר קבלת שבת מבספק תשיכה וז"ב: וממוצא דבר נלמוד דאף דמבואר בשו"ע דלאחר עניית ברכו אע"פ שעדיין יום הוא אין מערבין ואין טומנין משום דהא קבלי לשבת עליהו ומשום דחומר בקבלת שבת מבספק תשיכה מ"מ בקבלת שבת לאחר הדלקת הגר מותר אח"כ לערב ולהטמין ממ"נ דאי נימא כשי' הפוסקים דקבלת שבת חמור מספק תשיכה ואין לערב ולהטמין אחר שקבל עליו שבת הא לשי' זו מוכרח ע"כ מגמ' דהדלקת הגר לא הוי קבלת שבת פלל ודלא כשי' בה"ג וא"כ ליפא קבלה פלל ואי נימא להחמיר ע"פ שי' בה"ג ה"ל דהדלקת הגר הוי קבלת שבת הא לפ"ז שוב מוכרח דקבלת שבת לא תמיר מספק תשיכה ועכ"פ הרי ממ"נ מותר לערב ולהטמין אחר הדלקת הגר או דהדלקת הגר לא הוי קבלת שבת פלל או דקבלת שבת לא חמור מספק תשיכה וכן"ל: אף עדיין קשה על הר"ן דס"ל כשי' בה"ג דהדלקת הגר הוי קבלת שבת וכן ס"ל דקבלת שבת חמור מספק תשיכה ועי' בפ' ב"מ שחיזק בראיות דעת בה"ג דהדלקת הגר הוי קבלת שבת וכתב וברייטא גמי בסוף פרקין מוכחא שהמלאכה אחרונה שהיו עושים בע"ש היתה הדלקת הגר דקתני התחיל לתקוע תקיעה שלישית סלק המסלק והטמין המטמין והדליק המדליק ודאי שאדם יכול להטמין יותר סמוך לשבת מלהדליק את הגרות דהא תנו בפרקין כו' וכיון שפן איפכא הו"ל למתני הדליק המדליק וסילק המסלק והטמין המטמין אלא ודאי ה"ט משום דרבנן הכי תיקון שתאה הדלקה מלאכה אחרונה ושללא יעשה אחריה מלאכה פלל ע"ש הרי דס"ל לשני הדיעות דהדלקת הגר הוי קבלת שבת וכן דקבלת שבת חמור מספק תשיכה ולאחר הדלקת הגר אין להטמין את החמין ובנדאי ה"ה דאין לערב אחר הדלקת הגר ולפ"ז הרי צע"ג פנ"ל דמאי פרייה בגמ' עם תשיכה אין ספק תשיכה לא כו' דלמא היינו טעמא משום שמקבל עליו שבת בהדלקת הגר ואין לערב אח"כ פנ"ל: ונראה לי שב דהנה לכאורה צע"ג לשי' בה"ג דס"ל דהדלקת הגר הוי קבלת שבת מהירושלמי בפ' ב"מ על המשנה דשלשה דברים כו' עשרתם ערבתם הדליקו את הגר ונ"ל הירושלמי לא צורכא דלא הדליקו את הגר עישרתו ועירבתו אמר ר' חייא בר אבא מתוך שאתה מחמיר עליו בקלה אף הוא מחמיר על עצמו בתמורה וע"ש להק"ע ולהפ"מ שפי' דהירושלמי מקשה דהו"ל לומר מתחילה הדליקו את הגר שהיא תמורה ואח"כ עשרתם ערבתם שהן רק איסורי דרבנן ע"ש.

וא"כ לשי' בה"ג דס"ל דהדלקת הגר הוי קבלת שבת א"כ מאי פרייה דהו"ל לומר מתחילה הדליקו את הגר שהיא תמורה הא לאחר הדלקת הגר דהוי קבלת שבת א"א לעשר ולערב ואפילו לפי דעת הפוסקים דקבלה לא חמור מספק תשיכה מ"מ בדברים שאסורים בספק תשיכה בנדאי דאסור ג"כ אחר קבלת שבת והנה הך דערבבתם מוקי לה בגמ' בעירובי תחומין וכן עשרתם הוא במעשר ודאי דאסורים בספק תשיכה ולפ"ז בנדאי דאסור לעשר ולערב אחר קבלת שבת ג"כ וא"כ הרי שפיר י"ל מתחילה עשרתם

וערבבתם ואח"כ הדליקו את הנר דכף הוא הסדר פינן דלאחר הדלקת הנר אסור לעשר ולערב כנ"ל: ובהקדם יתבאר שי הרמב"ם ז"ל בדין קבלת שבת הצריכין ביאור דהנה הרמב"ם השמיט כל עיקר דין קבלת שבת המבואר בדברי פל הראשונים דמי שקבל עליו שבת מבעוד יום חל עליו קדושת שבת ונאסר במלאכה והוא באמתסוגי' ערוכה בכרכות (דף כ"ז) דמבואר שם דרב צלי של שבת בערב שבת וא"ל רב ירמיה בר אבא לרב מי בדתא א"ל אין בדילגא ופרש"י מי בדת מן המלאכה הואיל וקבלת עליה שבת בתפלתה ע"ש בסוגיא ומבואר דלאחר שקבל עליו שבת מחויב לבדול ממלאכה והרמב"ם השמיט כל זה ולכאורה צ"ע ויכבר הרגיש בדבר זה המ"מ בסוף פ"ד מה' חנוכה וע"ש שכתב לא מצאתי בדברי רבינו קבלה אוסרת בערב שבת ואף לא תוספת עכ"ל ע"ש: ולכן נראה לומר דבאמת תלי' זה בזה דהנה פפי הנראה מדברי הראשונים הנה כל עיקר ענין קבלת שבת נמשך רק מדין תוספת שבת והיינו משום דקי"ל דצריך להוסיף מחול על הקודש והנה מה"ת אין שיעור לתוספת רק שיוסיף איזה זמן שיהנה ודאי יום מחול על הקודש אלא דמ"מ ברצונו תלי' מילתא ואם רוצה להוסיף יותר מוסיף ועי' בשו"ע או"ח סי' רס"א ס"ב דזמן התוספת הוא מתחילת השקיעה כו' רצה לעשותו כולו תוספת עושה רצה לעשות ממנו מקצת עושה והוא מדברי הרמב"ן בס' תורת האדם ע"ש ולפ"ז כל שמקבל עליו שבת כבר קבל עליו תוספת שבת מחול על הקודש.

ועי' לרבינו יונה בפ' תפה"ש בסוגי' שם שכתב בשם הר"י מאורלינש שאע"פ שתוספת שבת די בכ"ש אפ"ה אם מוסיף הרבה הוא בכלל תוס' ותייב עליו ע"ש וכ"כ הרמב"ן במלקחמות פ"ק דתענית על מש"כ הרי"ף דהיכי דקבלה עליה לתענית איתסר ליה למיכל ומשתי וכתב הרמב"ן ואני לא באתי לידי מדה זו בת"צ שאין לי בו הפסקה מבעו"י כו' לפיכך יוה"כ שיש לו תוספת יש לו קבלה שאר תענית אין לנו ע"ש ומתבאר בהדיא דכל עיקר ענין הקבלה הוא שמקבל עליו התוספת ואם אין תוספת אין קבלה ולפ"ז נראה דכל ענין קבלת שבת הוא רק אם תוספת שבת דאורייתא אולם למאן דלא ס"ל תוספת שבת ממילא גם קבלת שבת לא שייך כלל דאינו ענין לקבל עליו שבת קודם זמנו פינן דליכא תוספת ולא נאסר במלאכה.

ולפ"ז מיושב שפיר מה שהשמיט הרמב"ם כל עיקר דין קבלת שבת ומשום דהסוגי' דבכרכות דמבואר שם דלאחר שקבל עליו שבת מחויב לבדול ממלאכה צ"ל דס"ל תוספת שבת דאורייתא ולכך יש ענין לקבלה אולם הרמב"ם לשי' דלא ס"ל ג"כ לתוספת שבת כלל וכמש"כ המ"מ בפ"א מה' שבימת עשור דמדברי רבינו נראה שאין תוספת דבר תורה אלא בעינוי אבל לא בעשיות מלאכה לא ביוה"כ ולא בשבתות וע"ש במ"מ דהוא פלוגתא דתנאי ועי' בב"י סי' רס"א דר"ת שכתב הה"מ לאו דנקא דה"ה דמדרבנן גמי לית ליה תוס' ולפ"ז מפינן דליכא תוספת שבת כלל ממילא לא שייך ג"כ כל עיקר ענין קבלת שבת והיינו שהשמיט הרמב"ם כל הסוגיא דבכרכות מדין קבלת שבת וכנ"ל: אלא דלפ"ז צ"ע בסוגי' שם דפריה לרב ומי בדיל וקאמר ר' אבין פעם אחת התפלל רב של שבת בע"ש ונכנס למרחץ ויצא כו' ועדיין לא חשכה וכן פריה שם מאב"י דשרי ליה לרב דימי לכבדויי סלי ופרש"י לעשן אותם בגפרית לאחר שהתפלל של שבת בע"ש ולפי הג"ל קשה דמאי פריה דלמא לא ס"ל לרבי תוספת שבת כלל וכן ס"ל לאב"י וממילא גם קבלת שבת לא שייך כלל כנ"ל.

וּנְרָאָה דְהֵנָּה עֵיקַר שִׁי הֶרְמֵב"ם בְּדִין תּוֹסֶפֶת שְׁבֶת צָרִיף בְּיָאוּר דְהֵנָּה בַּפ"א מַה' שְׁבִיתָת עֶשׂוּר פְּתַב צָרִיךְ לְהוֹסִיף מַחֲוֹל עַל הַקִּדְּשׁ בְּכַנְיֶסְתוֹ וּבִצִּיאָתוֹ שְׁנַאֲמַר וְעַנִּיתֶם כּו' וְכַתֵּב הַמ"מ דְּמִדְּבָרֵי רַבִּינוּ נְרָאָה שְׁאִין תּוֹסֶפֶת דְּבַר תּוֹרָה אֵלָּא בְּעִינּוּי אָבֵל לֹא בְּעֶשְׂרֵיית מְלֶאכֶה לֹא בִיּוּה"כ וְלֹא בְּשִׁבְתוֹת ע"ש וְהֵנָּה בַּר"ה (דָּף ט) מְבֹנָאָר דַּס"ל לַר"ע קָרָא דְבְּחֶרֶיִשׁ וּבְקֶצִיר תְּשֻׁבּוֹת קָאִי לְתוֹסֶפֶת שְׁבִיעִית וּר' יִשְׁמַעְיָאֵל אֹמֵר מַה חֶרֶיִשׁ רְשׁוֹת וּפְרִיף וּר"י מוֹסִיפִין מַחֲוֹל עַל הַקִּדְּשׁ מִנ"ל נ"ל מְדַתְּנִיא וְעַנִּיתֶם כּו' מְלַמֵּד שְׁמוֹסִיפִין מַחֲוֹל עַל הַקִּדְּשׁ כּו' שְׁבִיתוֹת מְנִין ת"ל תְּשֻׁבּוֹתוֹ יו"ט מְנִין ת"ל שְׁבִיתְכֶם הָא פִּיצַד כ"מ שְׁיֵשׁ בּוֹ שְׁבוֹת מוֹסִיפִין מַחֲוֹל עַל הַקִּדְּשׁ וּר"ע הָאִי וְעַנִּיתֶם כּו' מֵאִי עֶבֶיד לִיָּה מְבַעֵי לִיָּה לְכַדְתְּנָא סְחִיָּא ב"ר מְדַפְתִּי וְעַנִּיתֶם כּו' וְכִי בְּתַשְׁעָה מְתַעַנִּין כּו' אֵלָּא לֹאמַר לָהּ כָּל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתָה בְּתַשְׁיַעֵי מַעֲלָה עֲלִיו הַפְּתוּב כּו' ע"ש וּמְבֹנָאָר דְּלִמָּאן דְּיִלְיָף תּוֹסֶפֶת יוה"כ מְוַעֲנִיתֶם גַּם תּו' שְׁבֶת וּיּו"ט הוּא מַה"ת וּלְפ"ז שִׁי הֶרְמֵב"ם צַע"ג וְכִבְר הָאָרִיכוּ בְּזָה הַמ"מ וְהַלַּח"מ וּבַעַל קֶרְבֵּן אֲהֲרֹן וְהַרְדָּב"ז בְּלִשׁוֹנוֹת הֶרְמֵב"ם ע"ש וְהֵנָּה מִש"כ הַלַּח"מ דְּהֶרְמֵב"ם ס"ל ע"כ ג"כ הָא דְּחִיָּא ב"ר מְדַפְתִּי דְּכָל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתָה בְּתַשְׁיַעֵי כּו' וְה"ר מִמִּש"כ הֶרְמֵב"ם בַּפ"ג מַה' שְׁבוּעוֹת הַנּוֹדֵר לְצוּם כּו' וּפְגַע בּוֹ יוֹם זֶה וְהָרִי הוּא יו"ט אוֹ עֶרֶב יוה"כ ה"ז חִיָּיב לְצוּם וְכַתֵּב הַכֹּס"מ דַּעִיּוּה"כ הֵינּוּ מְדַרְשָׁא דְּוַעֲנִיתֶם כּו' וּמְזָה דְּיִיק דַּס"ל לְהֶרְמֵב"ם דְּמַצְנָה לְאַכּוֹל וְלִשְׁתּוֹת בַּעִיּוּה"כ פְּחִיָּא ב"ר ע"ש.

אוּלַּם צ"ע דְּהָרִי הֶרְמֵב"ם פְּתַב דְּצָרִיךְ לְהוֹסִיף מַחֲוֹל עַל הַקִּדְּשׁ מְקַרָּא דְּוַעֲנִיתֶם וּבְגַמ' מוּכַח דְּלִמָּאן דַּס"ל דְּקָרָא וְעַנִּיתֶם הוּא לְכָל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתָה בְּתַשְׁיַעֵי לֹא יִלְיָף תּוֹסֶפֶת עִינּוּי מַהֵאִי קָרָא וְהַלַּח"מ נְדַחַק בְּזָה וְהַיּוֹתֵר תִּימָה לִי דְּאִיף אַפ"ל דַּס"ל לְהֶרְמֵב"ם לְהַלְכָה לְהָף דְּכָל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתָה בְּתַשְׁיַעֵי וְהָא בְּמִקּוּמוֹ בַּה' שְׁבִיתָת עֶשׂוּר לֹא הַזְּפִיר דְּבַר מִדִּין זֶה דְּמַצְנָה לְאַכּוֹל וְלִשְׁתּוֹת בַּעִיּוּה"כ וְהֶרְמֵב"ם שְׁפַתְבָּר בְּסִפּוֹר כָּל דִּינֵי הַתּוֹרָה וְלֹא הַשְּׁמִיט אֲפִילוּ דְּקָדוּק אֲחַד מִד"ס וְא"כ אִיף לֹא הַזְּפִיר בְּמִקּוּמוֹ דְּמַצְנָה לְאַכּוֹל וְלִשְׁתּוֹת בְּעֶרֶב יוה"כ וְרַק בַּה' שְׁבוּעוֹת פְּתַב אַגַּב גְּרָרָא הַנּוֹדֵר לְצוּם כּו' וּפְגַע בּוֹ עִיּוּה"כ.

וּלְכָף נְרָאָה בְּרוּר דְּבּוֹדָאִי לֹא ס"ל לְהֶרְמֵב"ם כָּל הָף דְּכָל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתָה בְּתַשְׁיַעֵי וּמִשׁוּם דְּקָרָא דְּוַעֲנִיתֶם הוּא לְתוֹסֶפֶת עִינּוּי וּמִש"כ הַנּוֹדֵר לְצוּם וּפְגַע בּוֹ עִיּוּה"כ כּו' לְדוּגְמָא בְּעֶלְמָא נָקַט לְמ"ד דְּמַצְנָה לְאַכּוֹל בַּעִיּוּה"כ דְּלִדְנָא אִין נ"מ דְּכַש"כ לְפִי הַהֲלָכָה דְּאִין מַצְנָה לְאַכּוֹל דְּחִיָּיב לְצוּם אִף בְּכ"ז שִׁי הֶרְמֵב"ם צ"ע פְּנ"ל וְעוֹד דְּבִסְגָנִי שָׁם מִשְׁמַע דַּלְכ"ע תּו' שְׁבֶת הוּא מַה"ת דַּלְר"ע יְלַפִּינָן תּו' שְׁבֶת מְשַׁבְּעִית וּלְר"י מְקַרָּא דְּתַשְׁבְּתוֹ שְׁבִיתְכֶם.

וְעִי' בְּתוֹ שָׁם וְא"כ הֶרְמֵב"ם פְּסַק דְּלֹא כְּמָאן: וְלִכּוֹן נְרָאָה דְּהַעֵיקַר הוּא בְּשִׁי הֶרְמֵב"ם דַּס"ל כַּר' גְּמִלְיָאֵל בַּפ"ק דַּמ"ק (דָּף ד') וְע"ש בְּסַגְנִי דְּמְבֹנָאָר דְּתוֹסֶפֶת שְׁבִיעִית יְלַפִּינָן מַהִילְכְּתָא לְמִשְׁרֵי יְלָדָה וּמִמִּילָא זְקִינָה אֲסוּרָה וּפְרִיף וְהָא קָרָאִי נִינְהוּ בְּחֶרֶיִשׁ וּבְקֶצִיר תְּשֻׁבּוֹת ר"ע אֹמֵר כּו' וּמִשְׁנֵי הַיְלָכְתָּא לַר' יִשְׁמַעְיָאֵל קָרָאִי לַר"ע וְעוֹד מְבֹנָאָר שָׁם דַּר"ג לִית לִיָּה תּו' שְׁבִיעִית נְאָמַר ר' יוֹחָנָן ר"ג וּב"ד מְדַאוּרִיָּיתָא בְּטִיִּל לְהוּ מ"ט גָּמַר מְשַׁבֵּת בְּרֵאשִׁית מַה לְהֵלֵן הִיא אֲסוּרָה לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ מוֹתְרִין וּמְבֹנָאָר דַּר"ג לִית לִיָּה תּו' שְׁבֶת וְכ"כ הַתּו' בַּר"ה שָׁם ד"ה וְר"ע דַּר"ג דַּפ"ק דַּמ"ק לִית לִיָּה תּוֹסֶפֶת כָּלְל וְכ"כ הַגְּר"א בְּאו"ח ס' רס"א שְׁזָהוּ טַעְמוֹ מִיְהוּ הַתּו' שָׁם כְּתַבּוּ דְּלֹא קָאִי בְּמִסְקָנָא הֵכִי אֵלָּא דְּגַמִּירִי

היִלְכֶתָּא בְּזִמְנָא שְׁבַה־מ"ק קִיָּים דְּנִיְסוּף הַמִּים ע"ש וכו"כ הַגְּרָא אֶשְׁמַע לְךָ וְאֶע"ג דְּפְרִיָּה שְׁם ע"ז מ"מ מְשַׁבֵּת לֹא חֲזַר ע"ש אוֹלָם לַעֲנִי דְּנִרְאָה דְּגַם לְפִי הַמְּסַקְנָא צ"ל דְּר"ג לֹא ס"ל כָּלֵל לְתוֹסְפֵת שְׁבַת וּי"ט מַה"ת דְּהִנֵּה בְּגַמ' מְסִיק שְׁם דְּר"א אָמַר ר"ג וּב"ד ס"ל כַּר' יִשְׁמַעְאֵל דְּאָמַר הִילְכֶתָּא גְּמִירִי לֵה נְכִי גְּמִירִי הִילְכֶתָּא בְּזִמְנָא שְׁבַה־מ"ק קִיָּים דְּנִיְסוּף הַמִּים ע"ש וְהִנֵּה בְּסוּגְלִי הַגַּמ' בְּר"ה שְׁם דְּפְרִיָּה וּר' יִשְׁמַעְאֵל מוֹסִיפִין מַחֲוֵל עַל הַקֶּדֶשׁ מִנ"ל הַקְּשׁוּ בְּתו' שְׁם בְּשֵׁם ר"ת הָא אָמְרִינָן בְּפ"ק דְּמ"ק הִילְכֶתָּא לֵר' יִשְׁמַעְאֵל קָרְאֵי לֵר"ע וְכִינּוּן דְּהִילְכֶתָּא לְמִשְׁרֵי יְלִדָּה מִמִּילָא זְקִינָה אֲסוּרָה וְתִי' ר"ת כו' וּבְחֻצָּה דְּחַק דְּכִינּוּן דְּשְׁבִיעִית גּוֹפָה מִהֲלָכָה לֹא יִלְפִינּוּ מִינָּה שְׁבַת וּי"ה וּי"ט דְּאִין דְּכִינּוּן ק"ו מִהֲלָכָה וְהַשְׁתָּא לֵר' יִשְׁמַעְאֵל אִיצְטְרִיף קָרְא מִשׁוּם שְׁבַת וּי"ט וְאִיצְטְרִיף הִילְכֶתָּא לְמִשְׁרֵי יְלִדָּה עכ"ל הַתּו' ע"ש.

וּבְיָאוּר דְּבְרֵיהֶם נִרְאָה דְּנִדְּאֵי גַם מִהֲלְכֶתָּא יִלְפִינּוּ לְתו' שְׁבִיעִית מִדְּהִילְכֶתָּא לְמִשְׁרֵי יְלִדָּה מִמִּילָא זְקִינָה אֲסוּרָה וְאִיצְטְרִיף קָרְא לְתו' שְׁבַת וּי"ט אוֹלָם אַחֲרֵי דְּכְתִיב קָרְא דְּתִשְׁבְּתוּ שְׁבַתְכֶם יִלְפִינּוּ מִינָּה גַם לְתוֹסְפֵת שְׁבִיעִית וכו"כ הַתּו' שְׁם דְּכ"מ שְׁנָאֵמַר שְׁבוּת אֲתָא לְרַבּוֹת שְׁבִיעִית וּלְפ"ז לֹא אִיצְטְרִיף הִילְכֶתָּא רַק לְמִשְׁרֵי יְלִדָּה דְּזְקִינָה אֲסוּרָה מְקָרְא כְּנ"ל.

וְעכ"פ לְפ"ז נִרְאָה דְּלֵר"ג וּב"ד דְּלֹא ס"ל תּו' שְׁבִיעִית כָּלֵל בְּזִמְנָא שְׁאִין בַּה־מ"ק קִיָּים וּמִשׁוּם דְּיִלְיָף רַק מִהִילְכֶתָּא וּבְזִמְנָא שְׁבַה־מ"ק קִיָּים וּלְפ"ז צ"ל דְּלֹא ס"ל לְתוֹסְפֵת כָּלֵל מְקָרְאֵי דְּבַחֲרִישׁ וּבְקִצִיר הוּא לְמָה חֲרִישׁ רְשׁוּת וְכֵן קָרְא דְּתִשְׁבְּתוּ שְׁבַתְכֶם בַּע"כ דְּל"ל כָּלֵל דְּאֵי ס"ד דְּיִלְפִינּוּ מִינָּה לְתוֹסְפֵת שְׁבַת וּי"ט א"כ הָרִי יֵשׁ לְלַמּוּד מִזֶּה ג"כ לְתו' שְׁבִיעִית וְכַמְבֹּאֵר בְּסוּגְלִי דְּר"ה שְׁם כְּנ"ל וְא"כ לֵר"ג הָרִי אִין לָנוּ שׁוּם לִיְמוּד לְתו' שְׁבַת וּי"ט דְּמִשְׁבִּיעִית לֹא אֶפְשָׁר לְלַמּוּד דְּהָרִי לֹא ס"ל כָּלֵל לְתו' שְׁבִיעִית מְקָרְאֵי וְכֵן קָרְא דְּתִשְׁבְּתוּ שְׁבַתְכֶם ע"כ דְּל"ל לְעִנּוּן תּוֹסְפֵת כְּנ"ל.

וּבְעֵינָךְ קו' הַתּו' בְּר"ה שְׁם כְּנ"ל יֵשׁ לִישֵׁב בְּפִשְׁטוּת ע"פ הַמְּסַקְנָא דְּמ"ק שְׁם דְּכִי גְּמִירִי הִילְכֶתָּא בְּזִמְנָא שְׁבַה־מ"ק קִיָּים וּלְפ"ז אִיצְטְרִיף לֵר' יִשְׁמַעְאֵל קָרְא דְּתִשְׁבְּתוּ שְׁבַתְכֶם לְתו' שְׁבִיעִית בְּזִמְנָא שְׁאִין בַּה־מ"ק קִיָּים וכו"כ בְּתו' שְׁם דְּלְפִי אוֹתָהּ מְסַקְנָא יִתְכּוּן לְפָרֵשׁ הִילְכֶתָּא כַּר"ע וְקָרְאֵי בְּזִמְנָא שְׁאִין בַּה־מ"ק קִיָּים ע"ש וְעכ"פ לְפ"ז מִיְנוֹשֵׁב שְׁפִיר שִׁי הֶרְמֵב"ם דְּאִזְוִיל לְטַעֲמִיָּה שְׁפִסְק בְּרִישׁ פ"ג מַה' שְׁמִיטָה וְיִוִּבֵל כַּר"ג וּב"ד דְּבְזִמְנָא שְׁאִין בַּה־מ"ק קִיָּים לִיכָּא כָּלֵל תּו' שְׁבִיעִית וּמִמִּילָא בַּע"כ דְּגַם תּו' שְׁבַת וּי"ט לִיכָּא כָּלֵל דְּקָרְא דְּבַחֲרִישׁ וּבְקִצִיר הוּא לְמָה חֲרִישׁ רְשׁוּת וְכֵן קָרְא דְּתִשְׁבְּתוּ שְׁבַתְכֶם בַּע"כ דְּלֹא קָאֵי לְעִנּוּן תּו' כְּנ"ל.

וְאִין לְהַקְשׁוֹת דָּא"כ נ"ל לֵר"ג קָרְא דְּתִשְׁבְּתוּ שְׁבַתְכֶם אָכֵן י"ל דְּאִיצְטְרִיף לְאִזְוִירָת עִינּוּי וְעִי' בְּיוֹמָא (דָּף פֶּא) אָמַר יְלִיף שְׁבַתוֹן מְשַׁבֵּת בְּרֵאשִׁית ר"פ אָמַר הוּא גּוֹפָה שְׁבַת אַקְרִי דְּכְתִיב תִּשְׁבְּתוּ שְׁבַתְכֶם רַב"י מ"ט לֹא אָמַר כַּר"פ מְבַעֲי לִיָּה לְכַדְמִנְיָא וְעִנְיָתֶם כו' הָרִי דְּלֵר"פ אִיצְטְרִיף קָרְא דְּתִשְׁבְּתוּ שְׁבַתְכֶם לְאִזְוִירָת עִינּוּי מִיָּהוּ נְהִי דְּמִן־כְּרַח דְּר"ג לֹא ס"ל ע"כ קָרְא דְּתִשְׁבְּתוּ שְׁבַתְכֶם לְעִנּוּן תּוֹסְפֵת שְׁבַת וּי"ט כְּנ"ל מ"מ רִישָׁא דְּקָרְא דְּוְעִנְיָתֶם דְּמִפְקִינּוּ לִיָּה לְתוֹסְפֵת יוֹה"כ אִין רְאָיָה דְּר"ג יִפְלֹג ע"ז וּלְפ"ז כִּינּוּן דְּסִתְמָא דְּגַמ' בְּבִיצָה (דָּף ל) ס"ל דְּתו' יוֹה"כ דְּאִזְוִירָתָא לְכַד פֶּסֶק הֶרְמֵב"ם דְּתו' עִינּוּי הוּא דְּאִזְוִירָתָא מְקָרְא דְּוְעִנְיָתֶם מִשָּׂא"כ תּו' שְׁבַתוֹת וּי"ט לִיכָּא כָּלֵל כְּנ"ל וּלְפ"ז מִיְנוֹשֵׁב שְׁפִיר הַסּוּגְלִי

בברכות דפריה לרב מרבי שהתפלל של שבת בע"ש ולא בדיל ממלאכה ולא תי דלא
ס"ל לרבי לתו שבת וממילא גם קבלה ליכא פלל והיגו משום דבמנחות (דף עב) מבואר
דרבי לא ס"ל כר' ישמעאל אלא דקצירת עומר לא דחי שבת וא"כ ע"כ ס"ל כר"ע דקרא
דבחריש ובקציר תשבנות קאי לתוספת שביעית ולפ"ז ממילא גם תו שבת הוא דאורייתא
דיליה משביעית וכמבואר בפסוגי בר"ה שם ומ"מ הא לא בדילי וכן מאבני דשרי ליה
לר"ד לכברויי סלי פריה שפיר דהנה כבר פתבנו דסתמא דגמרא ס"ל דתו עינוי הוי
דאורייתא והנה בכתובות (דף ה) א"ל אבני לר"ז אלא מעתה יוה"כ שחל להיות בשני
בשבת ידחה וש"מ דס"ל לאבני דמצוה לאכול בעויה"כ וכתיבא ב"ר מדפתי והיגו מקרא
דונועיתם וא"כ מנ"ל תו יוה"כ וצ"ל דיליה משביעית וכו"ע וא"כ גם תו שבת ויו"ט
הוא מה"ת ומ"מ שרי לכברויי סלי וכו"ל: נחזור לענין לישוב הירושלמי בפ"ב על
המשנה דג' דברים דפריה לימא מתחילה הדליקו את הגר ואח"כ עשרתם וערבתם דלשי'
בה"ג דס"ל דהדלקת גר הוי קבלת שבת א"כ תמוה טובא דלאחר הדלקת הגר א"א לעשר
ולערב כנ"ל אולם לפי הנ"ל מיושב שפיר דלפי מה שנתבאר דכל עיקר ענין קבלת שבת
הוא רק משום תוספת שבת ולמאן דלא ס"ל תוספת שבת גם קבלת שבת לא שייך פלל
והנה התו בר"ה (דף ט') ד"ה ור"ע הקשו בהא דתנו ספק חשיכה אין מדליקין והא
אפילו ודאי יום סמוך לחשיכה אסור משום תוספת ותו משום דסגי בתוספת משהו נקיט
הכי ועוד דר"ג דפ"ק דמ"ק לית ליה תוספת פלל כו' ע"ש והנה מה שתי משום דסגי
בתו משהו דבריהם סותרים למש"כ בביצה (דף ל') בד"ה דהא דיש שיעור לתוספת
ע"ש וכ"כ הרא"ש בפ' יוה"כ וע' בבבאורי הגר"א (סי' רס"א) שכתב ז"ל ותו פ"ק דר"ה
דחיק משום דתוספת ל"צ שיעורא וכבר כתב הרא"ש דע"כ יש שיעור לתוספת ע"ש
ועכ"פ לפמש"כ התו בביצה והרא"ש דיש שיעור לתוספת ולפ"ז בע"כ צ"ל דהמשנה
דספק חשיכה אין מדליקין אתו כר"ג דל"ל תוספת פלל וכמש"כ התוס' בתי השני וא"כ
מפיון דלא ס"ל להמשנה תוספת שבת א"כ גם קבלת שבת לא שייך פלל כנ"ל ולפ"ז
ניחא שפיר הירושלמי בשבת שם דלימא מתחילה הדליקו את הגר ואח"כ עשרתם
וערבתם אף דלשי' בה"ג הוי הדלקת הגר קבלת שבת מ"מ זהו דוקא לדידן דס"ל תו
שבת דאורייתא וכמש"כ בה"ג בה"כ יוה"כ ולכך יש ענין לקבלת שבת אולם המשנה הנ"ל
דקתני ספק חשיכה אין מדליקין דבע"כ ס"ל כר"ג דליכא תוספת שבת פלל כנ"ל ולפ"ז
גם קבלת שבת לא שייך פלל אפילו ע"י תפלה ומכש"כ ע"י הדלקת הגר ולפ"ז מקשה
שפיר וכן מיושב לפ"ז ג"כ שי ה"ר"ן דס"ל דהדלקת הגר הוי קבלת שבת כשי' בה"ג וכן
דחמור קבלת שבת מספק חשיכה ואין להטמין אחר הדלקת הגר דלפ"ז קשה מאי פריה
הגמ' עם חשיכה אין ספק חשיכה לא דילמא משום דמקבל עליו שבת בהדלקת הגר לכך
צ"ל מתחילה ערבתם עם חשיכה אולם לפי הנ"ל ניחא שפיר דהרי המשנה בע"כ לא
ס"ל תוספת שבת פלל כנ"ל וממילא גם ענין קבלת שבת לא שייך פלל וא"כ אין נ"מ
בהדלקת הגר ולפ"ז פריה הגמ' שפיר אולם הברייתא דהטמין המטמין והדליק המדליק
שביא ה"ר"ן ראיה דאין להטמין אחר הדלקת הגר ה"תם תנא דבי ר' ישמעאל הוא דאמר
לה ור' ישמעאל לשי' בר"ה שם הא ס"ל דתו שבת דאורייתא וממילא יש ענין ג"כ
לקבלת שבת כנ"ל: ועכ"פ לפי מה שנתבאר כנ"ל לפ"ז שוב אין הכרח לומר דאי הדלקת
הגר הוי קבלת שבת בע"כ דקבלת שבת לא חמור מספק חשיכה די"ל כנ"ל וכדס"ל

להר"ן באמת כשי' בה"ג דהדלקת הגר הוי קבלת שבת ומ"מ ס"ל דחומר בקבלת שבת מבספק חשיכה ולא קשה מהא דפריף בגמ' עם חשיכה אין ומשום דהמשנה לא ס"ל לקבלת שבת פנ"ל מיהו בספר אור זרוע הגדול ה' ערב שבת הביא פרש"י במשנה דעשרתם ערבתם הדליקו את הגר שקבת דהני תרי שייכי לממרינהו בלשון שאלה כו' וכתב ע"ז האו"ז ולפרש"י משמע שאינו ר"ל שהדלקת הגר הוי קבלת שבת אבל לפי ה"ג שפי' דהדלקת הגר הוי קבלת שבת יש לפרש דה"ק עשרתם וערבתם מעתה הדליקו את הגר ותקבלו את השבת ע"ש הרי שפי' המשנה באמת לשי' בה"ג דהדלקת הגר הוי קבלת שבת ובביאור דבריו נראה דה"פ אם כבר עשרתם וערבתם מעתה הדליקו את הגר ותקבלו שבת דלאחר הדלקת הגר אסור לעשר ולערב.

ועכ"פ לפ"ז צע"ג דמאי פריף בגמ' עם חשיכה אין ספק חשיכה לא דלמא הא דקאמר עם חשיכה היינו משום הדלקת הגר פנ"ל ובע"כ צ"ל דקבלת שבת לא חמור מספק חשיכה וכשי' ה"ר יואל פנ"ל.

וע' בהגהמ"ר פ"ג דשבת שאל הר"י להראב"ן הא דתנו שלשה דברים כו' הדליקו את הגר תימה הלא מוסיפין מחול על הקדש ות' דהוא עם חשיכה היינו סמוך לשקה"ח כו' ואותה מוסיפין כו' ע"ש וכ"ה בראב"ן (סי' ב') הרי דלא ניחא להו לפרש המשנה הנ"ל כר"ג דל"ל תוספת שבת וע' בפשיטה מקונצת לביצה (דף ל') שתי' לקו' התו' בר"ה הנ"ל בע"א ע"ש ולפ"ז אי נימא דהדלקת הגר הוי קבלת שבת מוכרח דקבלת שבת לא חמור מספק חשיכה ומערב אחר הדלקת הגר ממ"נ פנ"ל: שוב מצאתי בשו"ת חתם סופר ח' או"ח (סי' ס"ה) ששואל אחד הקשה פן ע"ד הר"ן וכנ"ל והגאון הנ"ל השיב לו דאף לשי' בה"ג דהדלקה הוי קבלת שבת ואסור אח"כ במלאכה מ"מ היינו לכתחילה יש להקדים הטמנה להדלקה אבל בדיעבד אם לא הקדים השבותין להדלקה לא נאסר אח"כ ע"ש וצ"ע שלא הביא שם מחלוקת הראשונים אי חומר בקבלת שבת מבספק חשיכה ולשי' הראשונים דס"ל דחומר בקבלת שבת לפ"ז נראה דה"ה בקבלת שבת שע"י הדלקת הגר.

ומה שהקשה שם מ"ט לא ישאל הטמנתם את החמין ע"ש לא קשה כלל דהנה בשבת שם במשנה דג' דברים צריף אדם לומר אמר בגמ' מנה"מ אמר ריב"ל אמר קרא וידעת פי שלום אהלה וע' בשאלות דר"א פ' בהעלותה שקבת ואי לא מערבי ואי לא מדלקי שרגא ולא מעשרי ליכא שלמא בביתה וע' בס' אור זרוע דשלום אהלה זה גר של שבת ופקדת גוף זה עירוב ולא תחטא זה מעשר ע"ש עכ"פ הרי דרק הני תלתא אסמכינהו אקרא וכנ"ל: והנה בשו"ת חכם צבי (סי' י"א) האריף בזה אי חומר בקבלה מבספק חשיכה וע"ש שקבת דעת הרמב"ם נראה שהוא פדעת רבינו יואל שהרי כתב כל מדינות ועיירות של ישראל תוקעין בהם שש תקיעות בערב שבת ובפ"ד כתב ספק חשיכה מותר לטמון את דבר חם ובע"כ בסתם כל המקומות מייגרי שדרפון לתקוע ואפ"ה שרי אח"כ ע"ש.

ולענ"ד נראה דאין ראיה כלל דהנה לפי מה שנתבאר למעלה בשי' הרמב"ם דלא ס"ל כלל לא תוספת שבת ולא קבלת שבת וכמש"כ בה"מ בפ"ד מה' תנופה והנה לכאורה צריף להבין לפ"ז ענין התקיעות שהיו שובתין ממלאכה אחר התקיעות וכ"כ הרמב"ם

בפ"ה מה' שבת פל מדינות ועיירות תוקעין בהן שש תקיעות בע"ש כו' התחיל לתקוע שלישיית כו' ותוקע ומריע ותוקע ושובת הרי דאחר התקיעות היו שובתין ממלאכה וע' בבבאורי הגר"א בסי' רס"א שהאריף בדעת הרמב"ם דלא ס"ל תוספת וכתב אח"כ אבל ודאי מצנה להוסיף וזהו התקיעות שהיו ע"ש וצ"ע דהא הב"י פתב בסי' זה דלא ס"ל להרמב"ם תו' שבת פלל לא מדאורייתא ולא מדרבנן וצ"ל דאין פונתו למצנה גמורה מדרבנן שיהי' תו' שבת מדרבנן אלא שהוא קצת מצנה מיהו נראה לענ"ד דהתקיעות אינו ענין פלל לא לתוספת שבת ולא לקבלת שבת אלא שהוא מתק"ח שיהיו הפל פורשין ביחד מן המלאכה כדי שלא יגעו באיסור שבת ומשום דאין הפל בקיאים בשיעורא דרבנן ומדע דהא מבואר בבבאורייתא דלאחר תקיעה ראשונה נמנעו העומדים בשדות מלחרוש ומלעזור ומלעשות מלאכה שבשדות והנה זה בודאי אינו ענין לתו' שבת וקבלת שבת שהרי עדיין החנויות פתוחות כו' אלא שהוא מתק"ח שיהיו הפל פורשין ביחד ממלאכה שבשדות ואח"כ ממלאכת הבית ומשום שלא יגעו באיסור שבת ואין זה ענין פלל לתוספת שבת כנ"ל וז"ב ועכ"פ מפנין דהרמב"ם לא ס"ל פלל כל עיקר דין קבלת שבת ומה שפורשין ממלאכה ע"י התקיעות הוא רק מתק"ח שלא יגעו באיסור שבת א"כ בודאי דע"י התקיעות לא נאסר יותר מבספק חשיכה משא"כ לדידן דס"ל דבקבלת שבת חל עליו קדושת שבת ונאסר במלאכה לעולם אימא דחמור מבספק חשיכה וע' להט"ז בסי' ת"ר שכתב דמש"כ הרמב"ם בפ' כ"ד דכל הדברים שהן אסורין משום שבות לא גזרו עליהן ביה"ש אלא בעצמו של יום משמע אבל לא בתוספת שמוסיף ומקבל על עצמו קדושה יתירה ע"ש אבל גם זה אינו דהרי הרמב"ם לא ס"ל תוספת שבת ולא קבלת שבת פלל א"כ אין שייך לדייק מדבריו פלום: עוד הקשה שם בשו"ת חכ"צ לשי' זו דקבלת שבת לא חמיר מספק חשיכה מגמ' ברכות שם לבי רב צלי של שבת בע"ש וא"ל רב ירמיה ב"א מי בדלת וא"ל אין בדילגא ופריף בגמ' מי בדיל והאמר ר' אבין פעם אחת התפלל רבי של שבת בע"ש ונכנס למרחץ ויצא ועדיין לא חשכה וקשה הא רבי לטעמיה דס"ל דל"ג על שבות ביה"ש ולפ"ז פון דלא חמור קבלת שבת מבספק חשיכה א"כ הרי מותר באמת ליכנס למרחץ גם אחר קבלת שבת וכן הקשה בצל"ח ע"ש ונראה לי שב דהנה בשבת שם ת"ר שש תקיעות תוקעין ע"ש כו' שלישיית להדליק את הנר ד"ר נתן ר' יהודה הנשיא אומר שלישיית לחלוץ תפילין ופרש"י והדלקת הנר ברביעית והנה במנחות (דף ל"ו) אומר רבה ב"ר הונא ספק חשיכה לא חולץ ולא מניח ומוקי לה בגמ' דבע"ש אתמר ולכאורה קשה על רבה בר"ה מבריייתא זו דקתני ר"י הנשיא אומר שלישיית לחלוץ תפילין הרי דתקעו לחלוץ תפילין מבעוד יום ואי נימא דגם בספק חשיכה אינו חולץ א"כ מה צריף תקיעה לחליצת תפילין וכבר הקשה פן בשו"ת שמש צדקה (סי' ח') ע"ש ומזה נראה לכאורה לה"ר לשי' ה"ר שפריה דקבלת שבת חמור מספק חשיכה ולכך פון דבתקיעה אחרונה היו מקבלין שבת ושובתין ולכך תקעו מתחילה לחליצת תפילין דלאחר קבלת שבת צריף לחלוץ כמו בשבת גופיה דבודאי חשיכה חולץ וכמבואר שם במנחות והא דאמר רבה בר"ה ספק חשיכה לא חולץ מיירי בשלא קבל עליו שבת.

אולם לשי' ה"ר יואל דקבלה לא חמור מספק חשיכה קשה פנ"ל ולכן נראה דבאמת בזה גופיה פליגי ר"י הנשיא ור' נתן דר"י הנשיא ס"ל באמת דקבלת שבת חמור מספק חשיכה ולכך ס"ל דתקעו לחלוץ תפילין קודם קבלת שבת פנ"ל.

אולם ר"נ ס"ל דקבלת שבת לא חמור מספק חשיכה וכיון דספק חשיכה לא חולץ ה"ה לאחר קבלת שבת ולכך ס"ל דלא תקעו פלל לחלוץ תפילין והנה מסוגל שם משמע דהלכה כר' נתן וע"ש מתני ליה רב יהודה לרב יצחק ברביה שלישית להדליק את הנר כמאן כר"נ ע"ש ולכך ס"ל לה"ר יואל דקבלת שבת לא חמור מספק חשיכה ולפ"ז ניחא שפיר הסוגל בברכות שם דפריה מרבי שהתפלל של שבת בע"ש ונכנס למרחץ כו' הרי דלא בדיל דאין לומר משום דל"ג על שבות ביה"ש דהא רבי לשי' בשבת שם בע"כ ס"ל דקבלת שבת חמור מספק חשיכה דלהכי תקעו לחלוץ תפילין משא"כ לדין דקי"ל כר' נתן וכנ"ל: ויש לחקור לענין תוספת שבת בלא קבלת שבת פלל דהנה קודם בין השמשות צריך להוסיף מחול על הקדש איזה זמן שהוא נדאי יום כמש"כ הראשונים וזה הזמן נאסר אף בלא קבלה פלל אם דין התוספת הוא כמו ביה"ש ולמ"ד גזרו על שבות ביה"ש אף בתו' שקודם ביה"ש אסור בשבות או אף למ"ד ל"ג על שבות ביה"ש יש נ"מ דהא לא שרי אלא במקום מצוה או דוחק וה"ה בתוספת שחל עליו קודם ביה"ש או דלא גזרו חכמים פלל על תו' שקודם ביה"ש ושרי לגמרי בשבותין והנה בשיטה מקובצת בביצה ד"ל הקשה הא דתנו ספק חשיכה אין מדליקין דמשמע הא אינה חשיכה נדאי מדליק וקא תו' הוא נאסור ותי' דה"ק ספק חשיכה אין מדליקין ואפילו לומר לגוי להדליק אסור אבל אינו חשיכה נדאי הוא אינו מדליק אבל הגוי מדליק משום דשבות בתוספת שרי ע"ש: ונראה לה"ר דשבות אסור בזמן התוספת והנה בפ' ב"מ (דף ל"ה) פליגי ר' יהודה ור' יוסי בשיעור ביה"ש דר' יהודה ס"ל משתשקע החמה הוא ביה"ש ור' יוסי ס"ל ביה"ש פהרף עין כו' ואמר רבה בב"ח אמר ר' יוחנן הלכה כר' יהודה לענין שבת והלכה כר' יוסי לענין תרומה כו' דלא אכלי פהגים תרומה עד דשלים ביה"ש דר' יוסי וע"ש בתו' שהקשה ה"ר פורת דבשבת גופיה הוי מצי למינקט הלכה כר' יהודה בערב שבת וכו' יוסי במוצאי שבת ונראה לר"י דניחא ליה לאשמעינן רבותא דאפילו בשבת דחמיר כו' ואפילו בתרומה דקיל או בתרומה דרבנן מחמיר ר' יוסי דלא אכלי כו' ע"ש והנה לכאורה צע"ג דהא מ"מ אפתי הוי מצי למינקט בשבת גופיה הלכה כר' יוסי במוצאי שבת לענין שבותים דרבנן והיינו לפי מש"כ המג"א בסי' שמ"ב דבביה"ש של מוצ"ש לכ"ע גזרו על שבות דשאני אפוקי יומא מעיולי יומא ע"ש ולפ"ז הוי מצי למינקט הלכה כר' יוסי במוצ"ש דאסור בדבר שהוא משום שבות עד דשלים ביה"ש דר' יוסי ול"ל לומר לענין תרומה דרבנן: ולכן נראה לינשב קו' התו' ע"פ מה שהקשו התו' שם דמשום שיעורא פורתא דהוי פהרף עין לא הו"ל למיפסק כר' יוסי וליכא למימר דקהרף עין דר' יוסי אינו מיד אחר ביה"ש דר' יהודה ומתאחר הרבה אחריו כו' וי"ל דאינו מתארח כ"כ כו' א"נ ספק הנה להם אם הנה מתחיל מיד אחר דר' יהודה או מתאחר הרבה ולהכי איצטריך למיפסק דלא אכלי פהגים תרומה עד דנדאי שלים ביה"ש דר' יוסי ע"ש וע' בבבאורי הגר"א (סי' רס"א) שכתב באמצע הדבור בזה"ל דהא בהדיא אמרינן שם דשלים ביה"ש דר' יהודה ונהדר מתחיל כו' משמע שידוע להם שמיד הוא מתחיל ע"ש והנה הרמב"ן פתב בס' תוה"א וז"ל ומיהו תוספת מלאכה ביציאתן אינה מתחננת אצלי

עדיין דנדאי משעת צה"כ לילה ובאיזה זמן הוא התוספת ובשלמא לר' יהודה לא קשיא לי דאמר השחיר העליון והשנה לתחתון לילה וזו השעה נדאי אינה צה"כ והא דאמרין דשלים ביה"ש דר' יהודה נהדר מתחיל ביה"ש דר' יוסי לאחר זמן בהפלגה קאמר כו' וכיון שפן משפחת לה לתו' דר' יהודה משויכסוף העליון עד צה"כ אלא לר' יוסי תו' יציאת קדש מאי ניהו כו' אי נמי פעין שאמרו בברכות בירושלמי ובלבד דתחמון כו' פלומר רצופים במקום אחד הא מפונרין אסור משום תוספת וכ"כ בשו"ע (סי' רצ"ג) ע"ש והנה מש"כ הרמב"ן דלר' יהודה משפחת לה תו' ביציאתו משויכסוף העליון עד צה"כ הוא משום דס"ל דהא דאמרין דשלים כו' נהדר מתחיל ביה"ש דר' יוסי הוא לאחר זמן בהפלגה וכמבואר בדברי ביה"ש דר' יוסי לר' יהודה נמצא דביאורי הגר"א בפשיטות דביה"ש דר' יוסי מתחיל מיד אחר ביה"ש דר' יהודה נמצא דביה"ש דר' יהודה שלים פהרף עין קודם צה"כ ולפ"ז אא"ל דתו' יציאת קדש לר' יהודה הוא עד צה"כ ובע"כ דנמשך גם אחר צה"כ וא"כ גם לר' יהודה קשה דמאי ניהו תוספת ואיזה שיעור יש לדבר.

ולכן נראה דלסברא זו צ"ל דגם לר' יהודה זמן התוספת ביציאתו הוא עד שיראה ג' כוכבים רצופים וכמו לר' יוסי ואין חילוק ביניהם בסוף זמן התוספת דלר' יהודה מתחיל זמן התו' פהרף עין קודם לר' יוסי ודו"ק ולפ"ז מן שפיר הא דלא נקט בשבת גופיה הלכה כר' יוסי במוצ"ש ומשום דאין חילוק פלל לדינא דכל ביה"ש דר' יוסי גם לר' יהודה אסור משום תוספת שבת וזמן התו' נמשך עד שיראו ג' כוכבים רצופים כמו לר' יוסי אלא דלכאורה עדיין נ"מ לענן שבותין אי נימא דשבות בתוס' שרי נמצא דלר' יהודה מותר מיד אחר ביה"ש שלו ובע"כ צ"ל דשבות אסור בתוספת כמו בביה"ש ולפ"ז גם לענן שבות אין חילוק פלל ודו"ק: סימן ט בבבאור דברי הרמב"ם בענן להתפלל של שבת בערב שבת ובדין לקדש מע"ש מבעוד יום: הנה הרמב"ם בפ"ג מה' תפלה ה"ז פתב וז"ל ויש לו להתפלל תפלת ערבית של לילי שבת בערב שבת קודם שתשקע החמה וכן תפלת ערבית כל מוצאי שבת בשבת לפי שתפלת ערבית רשות אין מדקדקין בזמנה עכ"ל ע"ש והנה בברכות (דף כ"ז) מבואר מדבר מצלי של שבת בערב שבת מבעוד יום ש"מ הלכה כר' יהודה ופרש"י ש"מ כר"י ס"ל דאמר מפלג המנחה אגיל ליה זמן תפלת המנחה ועייל ליה זמן תפלת ערבית ע"ש ולפ"ז דברי הרמב"ם צ"ע וכבר עמד ע"ז הלח"מ וע"ש שכתב דמה שהוצרך רבינו לתת טעם לפי שתפלת ערבית רשות אע"ג דבגמ' לא משמע דהוי טעמא אלא משום דקי"ל כר' יהודה דעד פלג המנחה הוי זמן תפלת המנחה ומשם ואילך הוי זמן תפלת ערבית הנקשה לו לרבינו דאע"ג דקי"ל כר"י מ"מ הנה להם לקבוע זמן בערבית מעת צה"כ לכה"פ ה"טעם מפני שתפלת ערבית רשות ע"ש וזהו קצת דוחק עוד הקשה שם הלח"מ מהא דמבואר שם בגמ' רב איקלע לבי גניבא וצלי של שבת בערב שבת כו' ש"מ תלת כו' וא"כ קשה דלימא ש"מ ארבע והוא תפלת ערבית רשות דהא טעמא דצלי של שבת בע"ש נמי משום הכי הוא ע"ש: אכן נראה לישב ובראש נראה לומר דמה שהוצרך הרמב"ם לפירש הטעם לפי שתפלת ערבית רשות היינו משום דקשה לטעם הגמ' נהי דלר' יהודה דס"ל דתפלת המנחה עד פלג המנחה משם ואילך הוי זמן תפלת ערבית מ"מ זהו שייך דוקא בחול אולם בשבת מאי ענן להתפלל של שבת בע"ש תפלה של שבת בחול מיהו לכאורה יש לומר בפשיטות

דְּהָא מְבֹנָאָר שְׁם בַּגְמ' דְּמִי שְׁמֵתְפַלְל שְׁל שַׁבַּת בַּע"ש חָל עָלֵיו שַׁבַּת וְצָרִיף לְבָדוּל מִמְּלָאכָה וְכַדָּא"ל רַב לר' יְרֵמְיָה ב"א אֵין בְּדִילָנָא ע"ש וּלפ"ז מְפִינֵן דְּמֵתְפַלְל שְׁל שַׁבַּת הָרִי בְּתַפְלָה מְקַבֵּל עָלֵיו תּוֹסַפְתַּ שַׁבַּת מְחֹל עַל הַקִּדְּשׁ וְחָל עָלֵיו שַׁבַּת וּא"כ הָוֵי כְּמוֹ שְׁמֵתְפַלְל שְׁל שַׁבַּת בְּשַׁבַּת.

אוּלָּם הֵנָּה בַּגְמ' שְׁם פְּרִיף וּמִי בְּדִיל וְהָאָמַר ר' אָבִין פַּעַם אַחַת הִתְפַּלֵּל רַבִּי שְׁל שַׁבַּת בַּע"ש וְנִכְנַס לְמַרְחָץ וְיָצָא כּו' ע"ש הָרִי דַס"ד דַּגְמ' דְּרַבִּי לָא בְּדִיל מִמְּלָאכָה וּלפ"ז לָא קַבֵּל עָלֵיו שַׁבַּת בְּתַפְלָתוֹ וְלָא חָל עָלֵיו שַׁבַּת וּא"כ קָשָׁה דְּאִיף הִתְפַּלֵּל שְׁל שַׁבַּת בַּע"ש תַּפְלָה שְׁל שַׁבַּת בְּחֹל וּלְכָף צ"ל דְּהֵטַעַם הוּא מְשׁוּם דְּתַפְלַת עַרְבִית רְשׁוּת.

וְאַף דְּהַגְמ' מְשַׁנֵּי הוּא לְהַזִּיעַ וְקוֹדֵם גְּזָרָה הָרִי דַּגְמ' רַבִּי בְּדִיל מִמְּלָאכָה וְכ"ה בְּאַמְתָּ מִסְקִנַת הַגְמ' דְּמִי שְׁמֵתְפַלְל שְׁל שַׁבַּת בַּע"ש צָרִיף לְבָדוּל מִמְּלָאכָה דְּחָל עָלֵיו שַׁבַּת מ"מ נ"מ דְּאַף לְמֵאן דְּלָא ס"ל תּוֹסַפְתַּ שַׁבַּת כְּלָל וְלִדְיִדְיָה גַם כָּל עֵיקָר עַנְיָן קַבְּלַת שַׁבַּת לָא שְׁיָיָף כְּלָל וְכְמוֹ שְׁהוּא שִׁי הַרְמַב"ם בְּאַמְתָּ וְכְמוֹ שְׁנִתְבָּאַר בְּתַשׁוּבָה הַקּוֹדֶמֶת מ"מ יֵשׁ לְהִתְפַּלֵּל שְׁל שַׁבַּת בַּע"ש מְשׁוּם דְּתַפְלַת עַרְבִית רְשׁוּת וְכְמוֹ דַס"ד דַּגְמ' דְּרַבִּי לָא בְּדִיל מִמְּלָאכָה וְלָא קַבֵּל עָלֵיו שַׁבַּת וּמ"מ הָרִי הִתְפַּלֵּל שְׁל שַׁבַּת בַּע"ש וּבַע"כ דְּהֵטַעַם הוּא כַּנ"ל.

וּלפ"ז מִינְשֵׁב שְׁפִיר קו' הַלַּח"מ הָא דְּלָא אָמַר בַּגְמ' ש"מ אַרְבַּע וְהֵינְנוּ דְּתַפְלַת עַרְבִית רְשׁוּת וּמְשׁוּם דְּרַב לְטַעְמֵיהָ שְׁקַבֵּל עָלֵיו שַׁבַּת בְּתַפְלָתוֹ וְכַדָּא"ל לְרַב יְרֵמְיָה ב"א אֵין בְּדִילָנָא א"כ אֶפִּילוּ אֵי תַפְלַת עַרְבִית חוֹבָה שְׁפִיר יוֹכַל לְהִתְפַּלֵּל שְׁל שַׁבַּת בַּע"ש פִּינֵן דְּבְתַפְלָתוֹ הוּא מְקַבֵּל עָלֵיו שַׁבַּת וְהָוֵי כְּמוֹ שְׁמֵתְפַלְל שְׁל שַׁבַּת בְּשַׁבַּת וְכַנ"ל אוּלָּם הַרְמַב"ם לְשִׁי דְּלָא ס"ל תּוֹסַפְתַּ שַׁבַּת וְלָא קַבְּלַת שַׁבַּת כְּלָל וְכַמְש"כ הַמ"מ בַּפ"ד מַה' חֲנוּכָה וּלְכָף הַנְּצָרָה לְזִמְרָה דַמ"מ יֵשׁ לוֹ לְהִתְפַּלֵּל שְׁל שַׁבַּת בַּע"ש לְפִי שְׁתַּפְלַת עַרְבִית רְשׁוּת וְכַן ה"ה שְׁל מוֹצָ"ש בְּשַׁבַּת בְּנֻדָּי הֵטַעַם הוּא מְפִינֵי שְׁתַּפְלַת עַרְבִית רְשׁוּת אֵין מְדַקְדְּקִין בְּזִמְנָה וְכַנ"ל: וּבִיסוּד דְּבַרִּי הַרְמַב"ם נִרְאָה שְׁהוֹצִיא זֶה מִהִירוּשָׁלַיִם פ' תַּפְּחָה"ש ה"א ז"ל אָמַר ר' חֲנִינָא מְשַׁכְּנֵי ר' יִשְׁמַעְיָאֵל בִּי ר' אֶצֶל פְּוִנְדָק אַחַד וְאָמַר לִי כָּאן נִתְפַּלֵּל אַבָּא שְׁל לִיל שַׁבַּת בַּע"ש א"ר אָמִי ר' יוֹחָנָן פְּלִיג וְלָא הֵנָּה צָרִיף מְפַלְגָא עַל הָדָא שְׁפָן מוֹסִיפִין מְחֹל עַל הַקִּדְּשׁ עַכ"ל הִירוּשָׁלַיִם.

וְנִרְאָה בְּבִיאוּר דְּבַרְיוֹ ע"פ מַש"כ הַתו' בְּבִרְכוֹת (דף ד) ד"ה דְּאָמַר בְּשֵׁם סְדֵר רַב עַמְרָם דְּלָא בְּעִינֵן מְסַמָּךְ גְּאֻלָּה דְּעַרְבִית לְתַפְלָה מְשׁוּם דְּתַפְלַת עַרְבִית רְשׁוּת וְע"ש שְׁפַתְבוּ דַלפ"ז ר' יוֹחָנָן דְּאָמַר אֵיזָהוּ בֵּן עוּה"ב זֶה הַסּוּמָךְ גְּאוּ"לַת שְׁל עַרְבִית ס"ל ע"כ דְּתַפְלַת עַרְבִית חוֹבָה, וְעַפ"ז יִתְבָּאַר הָא דְּאָמַר ר' אָמִי ר' יוֹחָנָן פְּלִיג וְהֵינְנוּ דַס"ל דְּהֵטַעַם דְּמֵתְפַלְל שְׁל שַׁבַּת בַּע"ש בְּחֹל הוּא מְשׁוּם דְּתַפְלַת עַרְבִית רְשׁוּת וּלְכָף אָמַר ר' יוֹחָנָן פְּלִיג וּמְשׁוּם דַס"ל תַּפְלַת עַרְבִית חוֹבָה כַּנ"ל וּלְכָף אֵין לְהִתְפַּלֵּל שְׁל שַׁבַּת בַּע"ש בְּחֹל וְע"ז אָמַר וְלָא הֵנָּה צָרִיף מְפַלְגָא עַל הָדָא שְׁפָן מוֹסִיפִין מְחֹל עַל הַקִּדְּשׁ וּלפ"ז אֶפִּילוּ אֵי תַפְלַת עַרְבִית חוֹבָה יֵשׁ לְהִתְפַּלֵּל שְׁל שַׁבַּת בַּע"ש מְפִינֵן שְׁמוֹסִיפִין מְחֹל עַל הַקִּדְּשׁ וּמְקַבֵּל עָלֵיו שַׁבַּת בְּתַפְלָתוֹ אוּלָּם לְוִלֵי הֵטַעַם שְׁמוֹסִיפִין מְחֹל עַל הַקִּדְּשׁ כְּמוֹ לְמֵאן דְּלִית לֵיהּ תו' שַׁבַּת כְּלָל אֵין לְהִתְפַּלֵּל שְׁל שַׁבַּת בַּע"ש רַק אִם תַּפְלַת עַרְבִית רְשׁוּת וְכַמ"ש הַרְמַב"ם: וְלְפִי מַה שְׁפַתְבַּר הַרְמַב"ם וְכַנ"ל יֵשׁ לִישֵׁב בְּזֶה סוּגְיָה הַגְמ' בְּשִׁילְהֵי יוֹמָא דְּאָמַר רַב תַּפְלַת נְעִילָה

פּוֹטְרֵת שֶׁל עֲרֵבִית כּו' מִיָּתְבִי אֹר יוה"כ מִתְפַּלֵּל שָׁבַע וּמְתוּדָה כּו' בְּנִעִילָה מִתְפַּלֵּל שָׁבַע וּמְתוּדָה עֲרֵבִית מִתְפַּלֵּל שָׁבַע מְעִין שְׁמֵנָה עֶשְׂרֵה רַחב"ג אֹמֵר מִתְפַּלֵּל שְׁמֵנָה עֶשְׂרֵה שְׁלִימוֹת כּו' וּפְרַש"י קִתְּנֵי נְעִילָה וְקִתְּנֵי עֲרֵבִית.

וּמִשְׁנֵי תַּנְאֵי הִיא דְתַנְיָא כָּל חֲיִיבֵי טְבִילוֹת טוֹבְלִין פְּדִרְפֵּן בִּיּוה"כ כּו' בְּעַל קְרִי טוֹבֵל וְהוֹלֵךְ עַד הַמְּנַחָה ר' יוֹסִי אֹמֵר כָּל הַיּוֹם כְּלוּ. וּפְרַש"י טוֹבֵל וְהוֹלֵךְ עַד הַמְּנַחָה אֲבָל רָאָה קְרִי מִן הַמְּנַחָה וְלִמְעַלָּה אֵין מִוֹתֵר לְטַבּוֹל אֲלָא יִמְתִּין עַד שֶׁתְּחַשֵּׁף וְיִטְבּוֹל דַּס"ל לְרַבְּנָן דְתַפְּלַת נְעִילָה בְּלִילָה וְלִדְיָדָהּ פּוֹטְרֵת שֶׁל עֲרֵבִית כְּרַב וְהָא דְקִתְּנֵי אֵינָהּ פּוֹטְרֵת ר' יוֹסִי הִיא כּו' אֲלֵמָא קְסַבֵּר תַּפְּלַת נְעִילָה אֵין זְמַנָּה בְּלִילָה וְלִדְיָדָהּ אֵינָהּ פּוֹטְרֵת שֶׁל עֲרֵבִית ע"ש.

וְהִנֵּה לְכַאוּרָה צַע"ג דְּבַפְּשׁוּטוֹ הו"ל לְשִׁנּוּי דְלַעוֹלָם ס"ל לַכ"ע דְתַפְּלַת נְעִילַת זְמַנָּה בְּיוֹם וּמ"מ לֹא קָשָׁה עַל רַב מִהֲבַרְיֵינָא וּמִשׁוּם דְרַב אֲזִיֵּל לְטַעֲמִיָּה דְהוּי מְצַלִּי שֶׁל שְׁבַת בַּע"ש וּמִשׁוּם דַּס"ל כּו' יְהוּדָה דְתַפְּלַת הַמְּנַחָה עַד פְּלַג הַמְּנַחָה וּמִשָּׁם וְאֵילָף הוּי זְמַן תַּפְּלַת עֲרֵבִית וְלִכְךָ שְׁפִיר ס"ל דְתַפְּלַת נְעִילָה פּוֹטְרֵת שֶׁל עֲרֵבִית דְנָהִי דְזְמַן תַּפְּלַת נְעִילָה הוּא בְּיוֹם מ"מ הָא גַם תַּפְּלַת עֲרֵבִית זְמַנָּה בְּיוֹם דְלֵאחֶר פְּלַג הַמְּנַחָה מִתְחִיל זְמַן תַּפְּלַת עֲרֵבִית וְיֵשׁ לְהַתְּפַלֵּל שֶׁל מוֹצָאֵי יוה"כ מִיָּד לֵאחֶר פְּלַג הַמְּנַחָה וְכִמוֹ שֶׁל מוֹצָא"ש בְּשַׁבַּת וְלִכְךָ תַּפְּלַת נְעִילָה פּוֹטְרֵת שֶׁל עֲרֵבִית אִוְלָם הֲבַרְיֵינָא אֲפָשָׁר דַּס"ל כְּרַבְּנָן דְתַפְּלַת הַמְּנַחָה עַד הָעֶרֶב וְאֵין לְהַתְּפַלֵּל שֶׁל שְׁבַת בַּע"ש אוֹ שֶׁל מוֹצָא"ש בְּשַׁבַּת וְכַמְבּוֹאֵר בְּבִרְכוֹת שָׁם בְּסוּגָי וְלִכְךָ ס"ל דְתַפְּלַת נְעִילָה אֵינָהּ פּוֹטְרֵת שֶׁל עֲרֵבִית מִשׁוּם דְתַפְּלַת נְעִילָה זְמַנָּה בְּיוֹם וְתַפְּלַת עֲרֵבִית זְמַנָּה דְנֹקָא בְּלִילָה וְלַכַּאוּרָה צַע"ג אִוְלָם לַפְּמִשׁ"כ הַרְמַב"ם הִטְעַם דְלִפְיֵכְךָ מִתְפַּלְלִין שֶׁל שְׁבַת בַּע"ש וְשֶׁל מוֹצָא"ש בְּשַׁבַּת מִשׁוּם דְתַפְּלַת עֲרֵבִית רְשׁוּת אִוְלָם לְמ"ד תַּפְּלַת עֲרֵבִית חוֹבָה אֵין לְהַתְּפַלֵּל שֶׁל מוֹצָא"ש בְּשַׁבַּת כְּנ"ל לַפ"ז מִיְּנֻשָׁב שְׁפִיר דְהִנֵּה שָׁם בְּסוּגָי פְּרִיף לְרַב דְאָמַר תַּפְּלַת נְעִילָה פּוֹטְרֵת שֶׁל עֲרֵבִית וְהָאֵמַר רַב תַּפְּלַת עֲרֵבִית רְשׁוּת וּמִשְׁנֵי לְדַבְרֵי הָאֹמֵר חוֹבָה קָאֵמַר ע"ש וּלַפ"ז הָרִי א"א לֹוֹמֵר דְלַעוֹלָם ס"ל לְרַב תַּפְּלַת נְעִילָה בְּיוֹם אֲלָא דְרַב לְטַעֲמִיָּה דַּס"ל כּו' וּמִצַּלִּי שֶׁל שְׁבַת בַּע"ש וְא"כ גַם זְמַן תַּפְּלַת עֲרֵבִית הוּא בְּיוֹם וְלִכְךָ תַּפְּלַת נְעִילָה פּוֹטְרֵת שֶׁל עֲרֵבִית דְהָא רַב קָאֵמַר לְדַבְרֵי הָאֹמֵר חוֹבָה וְלִדְיָדָהּ אֵין לְהַתְּפַלֵּל שֶׁל מוֹצָא"ש בְּשַׁבַּת וְה"ה לֹא שֶׁל מוֹצָאֵי יוה"כ בִּיּוה"כ וְלִכְךָ הַנּוֹכַחַת הַגַּמ' לֹוֹמֵר דַּס"ל לְרַב דְתַפְּלַת נְעִילָה זְמַנָּה בְּלִילָה וְלִכְךָ פּוֹטְרֵת שֶׁל עֲרֵבִית שׁוֹב מְצַאֲתִי בַּהֲגַה"מ"י בַּפ"ג מַה' תַּפְּלָה שְׁכַתְּב ז"ל וּל"נ דְאֵין לְדַקְדַּק מְזָה דְאִית לֵיה לְרַב דְתַפְּלַת נְעִילָה בְּלִילָה מְדַקְאֵמַר תַּפְּלַת נְעִילָה פּוֹטְרֵת שֶׁל עֲרֵבִית שְׁהָרִי גַם זְמַן תַּפְּלַת עֲרֵבִית ס"ל שְׁזְמַנָּה בְּיוֹם מְפַלַּג הַמְּנַחָה וְאֵילָף פְּדֵאִיתָא בַּפ' תַּפ"ה שְׁ דְרַב צַלִּי שֶׁל שְׁבַת בַּע"ש כּו' ע"ש אִוְלָם דְבָרֵי הַגַּה"מִי צַע"ג דְהָא בַּגְמ' מוֹכַח בְּהִדְיָא דַּס"ל לְרַב תַּפְּלַת נְעִילָה בְּלִילָה דְהָא לְהַכִּי מוֹקִי לָה כְּתַנְיָא דְפְּלִיגֵי אֵי תַּפְּלַת נְעִילָה זְמַנָּה בְּיוֹם אוֹ בְּלִילָה דְלֹא תִקְשָׁה לְרַב מִהֲבַרְיֵינָא וּמִשׁוּם דַּס"ל לְרַב תַּפְּלַת נְעִילָה בְּלִילָה וְלַהַכִּי פּוֹטְרֵת שֶׁל עֲרֵבִית וּכְפַרְש"י: וְהִנֵּה בְּבִרְכוֹת שָׁם רַב צַלִּי שֶׁל שְׁבַת בַּע"ש אֹמֵר קְדוּשָׁה עַל הַפּוֹס כּו' ת"ש דְאָמַר ר"נ אָמַר שְׁמוּאֵל מִתְפַּלֵּל אָדָם שֶׁל שְׁבַת בַּע"ש וְאֹמֵר קְדוּשָׁה עַל הַפּוֹס וְכֵן אָמַר ר"י אָמַר שְׁמוּאֵל מִתְפַּלֵּל אָדָם שֶׁל מוֹצָא"ש בְּשַׁבַּת וְאֹמֵר הַבְּדִלָה עַל הַפּוֹס ע"ש וְהִנֵּה לְעַנְיֵן הַבְּדִלָה כְּתַב הַטּוֹר בְּסִי' רצ"ג דר' יֵאֲשִׁיָּה מְצַלִּי שֶׁל מוֹצָא"ש בְּשַׁבַּת וְאֹמֵר הַבְּדִלָה עַל הַפּוֹס וּפִי' רַב הָאֵי גָאוֹן כְּגוֹן שְׁהִיָּה לָהֶם שׁוּם אֲנָסִי שְׁלֹא הִיָּה לָהֶם יֵין לְהַבְּדִיל בְּמוֹצָא"ש

או שְׁהִיוּ צְרִיכִין לְהַחֲשִׁיף כו' כ' דָּבָר פְּשוט הוּא שְׁלֵא הָיוּ מְמַהְרִין כו' אִם לֹא בְּשִׁבִיל אֲוֹנָס ע"ש.

וְכַתּוּב הַב"י דַּמְש"כ הַטּוֹר וּפִי רַבֵּינוּ הָאֵי כ"כ הַתּו' וְהָרָא"ש וְהָר' יוֹנָה וְהַמְרָדְכִי בַר"פ תְּפִלַּת הַשַּׁחַר וְכ"כ בְּשׁו"ע בְּסִי' זֶה דְּמִי שֶׁהוּא אֲוֹנָס כו' וְלַהֲבָדִיל כו' ע"ש אוֹלָם לְעַנְּוֹן קְדוּשׁ גְּרָאָה מְדַבְּרֵי הַפּו' שֶׁיִּכּוֹל לְקַדֵּשׁ מִבְּעוֹד יוֹם אֲפִילוּ לְכַתְּחִילָה בְּלֹא אֲוֹנָס וְעִי' בְּטוֹר סִי' רַע"א וּבב"ח שֵׁם שֶׁפָּתַח שֶׁהוּא גַם מְצֻנָה לְהַקְדִּים קְדוּשׁ עַל הַיּוֹם מִבְּעוֹד יוֹם מְשׁוּם לְהוֹסִיף מִחֻל עַל הַקְדָּשׁ וְעִי' בְּשׁו"ע סִי' זֶה וּבַמַּג"א ס"ק ה' ע"ש: אֲכֵן צַע"ג עַל הַפּוֹסְקִים שְׁלֵא הִבִּיאוּ דְּבָרֵי בַה"ג בְּזֶה וְע"ש בַּה' קִידוּשׁ שֶׁפָּתַח וְנ"ל וְהִכָּא דְּפָשִׁטָא לִיה מְקִלְתָּא דְּלִבֵּי שְׁמִימָשִׁי לֹא מִתְרַמֵּי לִיה חֲמָרָא לְקְדוּשִׁי עֲלֵיה וְאִתְרַמֵּי לִיה חֲמָרָא בְּמִנְחָה דְּמַעְלֵי שֶׁפָּתַח אִי נָמִי יִתִּיב קָא שְׁתֵּי בְּפִנְיָא דְּמַעְלֵי שֶׁפָּתַח וְיַדַּע דְּלֹאֲוֹרְתָא לֹא מְשַׁפַּח חֲמָרָא מְקַדָּשׁ מִבְּעוֹד יוֹם וְאֵע"ג דְּאִיכָּא עֲדָנָא טוּבָא וְלֹאֲוֹרְתָא כַּד אֲתָא לְבֵיתָהּ מְקַדָּשׁ אֲרִיפְתָּא לְהוֹצִיא בְּנֵיו וּב"ב ע"ש וְכ"כ בַּה"ג שֵׁם לְעַנְּוֹן הַבְּדִלָה דָּאִם פְּשִׁטָא לִיה דְּלֹאֲוֹרְתָא לִית לִיה חֲמָרָא מְבָדִיל מִבְּעוֹד יוֹם ע"ש.

וּמִתְבָּאָר מְדַבְּרֵיו דַּס"ל דְּגַם לְעַנְּוֹן קְדוּשׁ אֵין לְקַדֵּשׁ לְכַתְּחִילָה בַּע"ש מִבְּעוֹד יוֹם אִם לֹא בְּמָקוֹם אֲוֹנָס כְּגוֹן שְׁלֵא יִהְיֶה לוֹ יַיִן לְקַדֵּשׁ בְּלִילָה וְכֵן בְּסַפֵּר אֹר זְרוּעַ בַּה' עָרַב שֶׁפָּתַח הִבִּיאוּ דְּבָרֵי בַה"ג הַנ"ל וְעִי' בְּשִׁילְטֵי הַגְּבוּרִים בְּבִרְכוֹת שֵׁם וְעַכ"פ צ"ע עַל הַפּו' שְׁלֵא הִבִּיאוּ שִׁי' בַּה"ג בְּזֶה: וְנִרְאָה לַה"ר לְשִׁי' זֶה מִפִּי הָרִי"ף ג"כ דְּהִנֵּה בְּפִסְחִים (דָּף ק"ה) מְבֹאָר תְּלִמִּידֵי דְּרַב הוּוּ יִתְבִּי בְּסַעֲוֹדָתָא הָנָה קָאֵי עֲלֵייהוּ רַב הַמְנוּנָא סְבָא אָמְרוּ לִיה זִיל עֵינֵן אִי נְגַה יוֹמָא נִיפְסוּק וְנִקְבַּעֵיה לְשֶׁפָּתַח אָמַר לַהּוּ לֹא צְרִיכְתוּ שֶׁפָּתַח קְבָעָה לְנַפְשָׁה דְּאָמַר רַב כְּשֵׁם שֶׁהַשֶּׁפַּת קוֹבַעַת לְמַעְשָׂר כֶּף קוֹבַעַת לְקִידוּשׁ ע"ש וְעִי' בְּרִי"ף שֶׁפָּתַח וְלֹא צְרִיכוּ לְמִידָק אִי חֲשִׁיקָה לְמִיקְבָּעָה מְשׁוּם דְּהִיא קוֹבַעַת נַפְשָׁה הוּאִיל וְסַפֵּק חֲשִׁיקָה כו' פְּרִיסוּ מִפָּה וְקִדְשׁוּ כו' וְעִי' בְּר"ן דְּאָמְרוּ לִיה פּוּק חֲזִי אִי נְגַה יוֹמָא פְּלוּמַר אִם לִילָה הוּא לְגַמְרֵי וְאָמַר לַהּוּ לֹא צְרִיכְתוּ דְּהִכִּי אָמַר רַב כו' פְּלוּמַר שֶׁיִּכּוֹל לְקַדֵּשׁ פִּינּוֹן שֶׁהוּא בֵּיה"ש וְעִי' בַּצ"ח שֶׁהִבִּיאוּ דְּבָרֵי הָרִי"ף וְכַתּוּב דְּמַדְּבָרֵיו לְמַדְנּוּ שֶׁהֵמָּה חֲשָׁבוּ שְׁאֵין לְקַדֵּשׁ עַד שֶׁחֲשִׁיקָה וְהַתִּיר לָהֶם ר"ה מְשַׁמְיָה דְּרַב לְקַדֵּשׁ גַּם בְּסַפֵּק חֲשִׁיקָה וּמְשַׁמַּע שַׁע"כ פ' קוֹדֵם סַפֵּק חֲשִׁיקָה בְּעוֹד יוֹם אֵין לְקַדֵּשׁ.

וְהַדְּבָר תְּמוּנָה וְהָרִי הֶלְכָה רוּחוֹת וּמְפֹרָשׁ בְּשׁו"ע סִי' רַס"ז דְּמַפְלַג הַמְנַחָה יְכוֹל לְהַתְּפַלֵּל וְלֶאֱכֹל מִיָּד וּבַע"כ שֶׁמְקַדָּשׁ קוֹדֵם וְלֹא מְצִינּוּ חוֹלֵק בְּזֶה וְהוּא ג"כ גַּמ' מְפֹרָשׁת בְּבִרְכוֹת מִתְּפַלֵּל אֲדָם שֶׁל שֶׁפָּתַח בַּע"ש וְאֹמַר קְדוּשָׁה עַל הַפּוֹס ע"ש בַּצ"ח וְלִכֵּן גְּרָאָה לְעַנְּוֹד בְּרוּר לִישֵׁב דְּבָרֵי הָרִי"ף ע"פ שִׁי' בַּה"ג הַנ"ל דְּהָא דְּמְבֹאָר בַּגַּמ' דְּאֹמַר קְדוּשָׁה עַל הַפּוֹס מִבְּעוֹד יוֹם הֵינּוּ דוֹקָא הִכִּי שְׁיֵשׁ לוֹ אֲוֹנָס כְּגוֹן שְׁלֵא יִהְיֶה יַיִן לְקַדֵּשׁ בְּלִילָה אֲבָל בְּלֹא אֲוֹנָס אֵין לְקַדֵּשׁ מִבְּעוֹד יוֹם כְּנ"ל וְלִפ"ז נִיחָא שְׁפִיר פִּי' הָרִי"ף דְּתְלִמִּידֵי דְּרַב לֹא הֵינָה לָהֶם שׁוּם אֲוֹנָס לְכֶף אָמְרוּ לִיה לַר"ה זִיל עֵינֵן אִי נְגַה יוֹמָא וְהֵינּוּ אִם לִילָה הוּא לְגַמְרֵי וְהֵינּוּ מְשׁוּם שֶׁהֵמָּה חֲשָׁבוּ דְּבִלֹא אֲוֹנָס אֵין לְקַדֵּשׁ לְכַתְּחִילָה מִבְּעוֹד יוֹם אֲפִילוּ בְּסַפֵּק חֲשִׁיקָה עַד שֶׁחֲשִׁיקָה מִמֶּשׁ וְאָמַר לָהֶם רַב הַמְנוּנָא מְשַׁמְיָה דְּרַב דַּע"כ פ' בְּסַפֵּק חֲשִׁיקָה יֵשׁ לְקַדֵּשׁ אֲפִילוּ לְכַתְּחִילָה בְּלֹא אֲוֹנָס כְּלָל וּז"ב.

ואפשר דבאמת מגמ' זו הוציא בה"ג למש"כ פנ"ל ועכ"פ מבןאר מזה דבספק חשיכה גם לשי' בה"ג יכול לקדש אפילו לכתחילה אבל מבעו"י הרי מבןאר מדברי בה"ג ופי' הרי"ף דאין לקדש לכתחילה בלא אונס: והנה בספר מעשה רב סי' קי"ז לשון הרב המאוה"ג מוהר"ח מ"ץ עי' סי' רע"א במג"א סק"ה ונ"ל דאם רוצה לקבל שבת מבעוד יום ולקדש ולאכול ולהתפלל ערבית בלינה רשאי ושמעתי בשם הגאון הקסיד שאמר שזה אינו נכון מדאמרינן בברכות אמר ר"נ מתפלל כו' ואומר קדושה על הפוס משמע דוקא כשמתפלל תחילה אז יכול לקדש מבעו"י וכן מצאתי ברר המתפלל כו' בע"ש מבעו"י מקדש נמי על הפוס מבעו"י משמע דוקא כשמתפלל תחילה ע"ש.

ולפ"ז אפשר לישוב פי' הרי"ף דמשום שלא התפללו עדיין הרי אין לקדש מבעו"י והיו סבורים שאין לקדש אלא כשחשיכה פנ"ל. שוב מצאתי להפרמ"ג סי' רצ"ט שכתב דלדעת הרי"ף קודם ביה"ש אסור לקדש כו' ורב צלי בע"ש תפלה שאני הא קדושה על הפוס ביה"ש דוקא ע"ש ודבריו צ"ע ולכאורה נראה שזה פוננתו פנ"ל ולכאורה אפשר לפרש גם שי' בה"ג ע"פ הנ"ל אולם בבה"ג לא משמע פן גם עיקר הדבר לא נראה פן מדברי הראשונים.

ועי' בחי' הריטב"א בחי' תענית (דף יג) ובחי' ר"ה (דף ט' ע"ש) שכתב ותו' זה אינו בדברים כו' אלא בדברים של קדושת היום או בקדושה או בתפילה: ומה שדקדק הגאון מהא דמבןאר בגמ' מתפלל אדם של שבת בע"ש ואומר קדושה על הפוס משמע דוקא כשמתפלל תחילה פנ"ל אין מוכרח כ"כ כמובן מיהו בכ"ז נראה לישוב דהנה בעיקר הדבר דמבעו"י בגמ' רב מצלי כו' אומר קדושה על הפוס או אינו אומר כו' צ"ל הא דמבעו"י להו בקדושה היינו משום דקדושה הוא מן התורה משא"כ תפלה והא דמסקינן באמת דיוכל לקדש מבעו"י קודם הלילה צ"ל משום דתוספת שבת הוא דאורייתא לכה פנין שמקבל עליו תוספת שבת יוכל לקדש מבעו"י ועי' ברא"ש שכתב דלענין מצה הנה אומר הר"י מקורביל שאין לאכול עד שתחשוף ומשום דכתיב בפסח בלינה הנה ולינה ממש בעינן ומצה איתקש לפסח ולא שייך פאן תוספת ולפ"ז גב' קדושה דכתיב זכור את יום ודרשינן זכרהו בכניסתו כו' יוכל לקדש בתוספת שבת וכ"כ בס' אור זרוע ע"ש וכ"ה בשיטה מקוננת ברכות ואם תשאל וקדושה דאורייתא היכי מצי למימר מבעו"י הא אמרן דתוספת מחול על הקדש דאורייתא ע"ש ועי' במרדכי בפ"ב דמגילה ע"ש.

והנה המג"א בסי' רע"א סק"א כתב דמדאורייתא בקדושה שאומר בתפלה סגי ע"ש. ולפ"ז ניחא שפיר דהא דאמר ר"נ מתפלל חדם של שבת בע"ש ואומר קדושה על הפוס רבותא קמ"ל דאף שהתפלל מבעוד יום מ"מ יוכל לקדש ג"כ ומשום דאם יתפלל בלינה הרי יתנה יוצא יד"ח קדושה מן התורה בתפילה שייאמר בעיצומו של שבת ממש ולענין קדושה על הפוס דרבנן בודאי יוצא מה שמקדש מבעו"י ולכה קמ"ל דאף בשבך התפלל ג"כ מ"מ יוכל לקדש ג"כ מבעו"י דיוצא באמת יד"ח קדושה דאורייתא מבעוד יום ומשום דתוספת שבת מחול על הקדש דאורייתא וכנ"ל: סימן י בדין ספק אתנן לדבר מצוה כמו לולב וכדומה: הנה בשו"ע או"ח סי' קנ"ג סכ"א בהג"ה כתב אסור לעשות מאתנן זונה או מחיר פלב דבר של מצוה כגון בהכ"נ או ספר תורה כו' ושא מדברי רבינו ירוחם ע"ש ועי' במג"א שהביא דברי הרמב"ם במש"כ קדמה והקדישתו קודם שיבא עליה כו'

ה"ז ספק אם הוא אֶתְנֵן וְכַתֵּב ע"ז המג"א ונ"ל דבבהכ"נ נקטינו לקולא דאינו אלא דרבנן דקרא משמע דוקא בבית המקדש כו' וכ"מ בגמ' וגם פל הפוסקים לא הזכירו דבר זה רק רי"ו ולכן נקטינו בספיקו לקולא כו' ע"ש.

אולם לכאורה צ"ע דהנה באבני מילואים בתשובה שבסוף הספר כתב דמוצא הדברים הוציא רי"ו מהא דאיתא בש"ס ע"ז דף מ"ז דבצי ר"ל המשתחנה לדקל לולבו מהו למצנה באילן שנטעו מתחילה לכה לא תבעי לה דאפילו להדיוט אסור כי תבעי לה כו' לענין מצנה מאי מי מאיס כלפי גבוה או לא וכיון דלא איפשטא פסק רי"ו לחומרא דמאיס כלפי גבוה ע"ש ובאמת בה' לולב לענין לולב של עבודת פוכבים כתב רי"ו בהדיא דנקטינו בספיקו דר"ל לחומרא ע"ש.

והנה התוס' בע"ז שם פתבו דר"ל אית ליה שפיר דרבא דלולב של עבודת פוכבים לא יטול ואם נטל יצא דהתם מיירי קודם ביטול ובדיעבד יצא כו' אבל ה"א מיירי אחר ביטול ובעי מי מאיס לכתחילה או לא וכ"כ הר"ן בשם הראב"ד ע"ש ועכ"פ לפמש"כ התוס' פנ"ל נמצא דבעי דר"ל הוא רק אי מאיס לכתחילה מדרבנן ובכ"ז הרי ס"ל לרי"ו לפסוק בספיקו דר"ל לחומרא ולפ"ז צ"ע מש"כ המג"א דבספק אֶתְנֵן נקטינו לקולא משום דאינו אלא דרבנן והא עיקר הדין דאֶתְנֵן אסור לדבר מצנה הוא רק משום ספיקו דר"ל ומ"מ הרי פסק לחומרא אף שהוא רק מדרבנן פנ"ל.

מיהו לכאורה י"ל דמ"מ ספק אֶתְנֵן מותר משום דהוי ס"ס שפא קי"ל דלא מאיס כלפי גבוה ושפא אין זה אֶתְנֵן כלל ואף דס"ל לרי"ו לפסוק בספיקו דר"ל לחומרא מ"מ אפשור דבס"ס בודאי אין להחמיר: אכן נראה דמש"כ הרמ"א דאֶתְנֵן אסור לדבר מצנה אין זה משום ספיקו דר"ל לבד והנה הרמב"ם פ"א מה' ציצית כתב המשתחנה לבהמה צמרה פסול לציצית ועי' בכס"מ שכתב ע"ז בע"ז (דף מו) בעיא דלא איפשטא ולחומרא ע"ש וכן בפ"ד מה' איסורי מזבח כתב הרמב"ם המשתחנה לבהמה כו' צמר שלה פסול לבגדי פהונה וקרינה כו' ושוקיה לחלילין ובגי מעיה לנימין הפל פסול ועי' בכס"מ שם שכתב ג"כ ז"ל ומ"ש המשתחנה לבהמה כו' עד ובגי מעיה לנימין שם בעיא דלא אפשטא ולחומרא ע"ש.

אולם לענ"ד י"ל דלאו משום ספיקא פסק לחומרא אולם אפנהו דכולהו הוא הך דאמר רבא לולב של עבודת פוכבים לא יטול ואם נטל יצא ועי' בסנפך דף ל"א ע"ש וכבר נחלקו הראשונים בפ"י דבריו דיש מפרשים דרבא מיירי קודם ביטול ומ"מ בדיעבד יצא וכמש"כ התוס' בע"ז שם אולם התוס' בסנפך שם הביאו פי' ר"ת דקודם ביטול אף בדיעבד לא יצא ורבא מיירי לאחר ביטול ומ"מ לכתחילה לא יטול ולא יתקע דמאיס לענין מצנה ע"ש.

ועכ"פ לפיר"ת פנ"ל הרי מתבאר דאף דר"ל מספקא ליה כל היכי דשרי להדיוט אי מאיס לענין מצנה מ"מ לרבא פשיטא ליה דהרי ס"ל דאף לאחר ביטול דשרי להדיוט מ"מ לכתחילה לא יטול משום דמאיס למצנה ועי' בתוס' ע"ז שם במש"כ דרבא מיירי קודם ביטול אבל ה"א מיירי אחר ביטול כו' ועי' במהרש"א שם שפי' דהיינו כיון דמותר להדיוט הוי כמו אחר ביטול ע"ש.

ועכ"פ לפי ר"ת דרבא מייירי אחר ביטול ומ"מ ס"ל דלכתחילה לא יטול משום דמאס
הרי דאף דלר"ל מספקא ליה מ"מ לרבא פשיטא ליה דאסור לכתחילה דאף היכי דשרי
להדיוט מ"מ מאיס לענין מצנה לכתחילה.

והנה הכס"מ בפ"ח מה' לולב פתב בדעת הרמב"ם דנ"ל דלדעת רבינו דין לולב ושופר
של עבודת פוכבים פה הוא דקונדם ביטול לא יצא כו' ולאחר ביטול לכתחילה לא יטול
ולא יתקע משום דמאסי אבל בדיעבד פשרים והינינו דאמר רבא לולב של עבודת
פוכבים אם נטל פשר ע"ש והנה זהו שי' ר"ת ממש דרבא מייירי לאחר ביטול פנ"ל.

ולפ"ז נראה דמש"כ הרמב"ם המשתחנה לבהמה צמרה פסול לציצית וכן לבגדי פהונה
וקרניה ושוקיה ובגיי מעיה הפל פסול פנ"ל אין זה משום דכל הני הוא בעית הגמ' בע"ז
שם ולחומרא אלא משום דבאמת איפשיטא להו מהא דאמר רבא לולב של עבודת
פוכבים לא יטול ואם נטל יצא דאף דבע"ז שם מבעי להו מ"מ לרבא פשיטא ליה דמאס
לענין מצנה לכתחילה פנ"ל, ועי' בפרש"י ע"ז שם גבי בגיי מעיה לנימין דאפילו את"ל
לענין דקל דמותר לולבו הקא פיון דצורף קרבן מאיס טפי ע"ש ולפ"ז מכיון דנפשט
אבעי' דר"ל דאף לענין מצנה פסול מהא דאמר רבא לולב של עבודת פוכבים לא יטול
א"כ מכש"כ בכל הני דפסול ומש"כ הרמב"ם צמרה פסול לציצית וכן כל הני הוא
לכתחילה וכמ"ש המג"א סי' תקפ"ו ע"ש.

והנה הרמ"א בסי' תקפ"ט הביא יש מחמירין כשי' ר"ת וכ"כ בסי' תרמ"ט ועי' בבבאור
הגר"א שם ע"ש ועכ"פ לפ"ז מש"כ הרמ"א דאתנן אסור לדבר מצנה אין זה משום
ספיקו דר"ל לבד אלא מהא דאמר רבא לולב של עבודת פוכבים לא יטול פנ"ל, ועכ"פ
לפי הנ"ל דהא דאתנן אסור לדבר מצנה אין זה משום ספק לפ"ז בספק אתנן אפ"ל
דנקטינן בספיקו לחומרא וכמו דס"ל לרי"ו דנקטינן בספיקו דר' לחומרא אוילם הנה
המג"א בסי' תקפ"ו פתב דדעת הטור והרב"י והפוסקים כמש"כ התוס' בע"ז דבעי' דר"ל
אינו אלא לכתחילה וא"כ הוי דינא הכי בדיעבד יצא אפילו בלא ביטול ולכתחילה לא
יטול אפילו אחר שנתבטל דמאס פלפי גבוה ע"ש ודוק, ולפ"ז אין לאסור אתנן לדבר
מצנה כ"א משום ספיקו דר"ל ולפ"ז בספק אתנן י"ל דהוי ס"ס פנ"ל ועוד הנה שי'
הרשב"א ונהר"ן הוא דלרבא לאחר ביטול יטול אפילו לכתחילה ונ"ל הרשב"א בחי'
סופה שם לולב של עבודת פוכבים לא יטול ואם נטל פירוש ואפי' קונדם ביטול דאילו
לאחר ביטול אפילו לכתחילה נמי פיון דשרי להדיוט לא מאיס למצנה ואע"ג דר"ל
מבעיא ליה התם בע"ז רבא פשיטא ליה פדברירנא התם והלקתא פנותיה עכ"ל ע"ש
וכ"כ ה"ן ע"ש.

הרי דלשי' הרשב"א ונהר"ן פשיטא ליה לרבא לאידך גיסא דלאחר ביטול שרי אפילו
לכתחילה דלא מאיס למצנה ולפ"ז גם נדאי אתנן מותר לדבר מצנה הן אמת דדברי
הרשב"א ונהר"ן צע"ג דמנ"ל דלרבא לאחר ביטול שרי אפילו לכתחילה דילמא מספקא
ליה פמו לר"ל: גם הנה בעיקר הדבר דמבואר בשו"ע דאתנן אסור לדבר מצנה והמג"א
פתב דכל הפוסקים לא הזכירו דבר זה כ"א רי"ו ובס' אבני מלואים שם פתב דאין פנונתו
דאתנן ינהה פשר למצנה לשאר פוסקים דמודה המג"א דאתנן פסול לכתחילה לשאר
מצות דהא גבי משתחנה לדקל איבעיא להו ומחובר מאתנן הוא דיליף אלא דס"ל למג"א

דְּדוֹקָא לְמַצְנָה כְּגוֹן לְוֹלָב וְצִיצִית וְכִיּוֹצֵא אֶבֶל בַּהֲכֵ"נ ס"ל דְּקִילָא טְפִי וּע"ז אֹמֵר שְׁלֵא הִזְפִּירוּ שְׂאָר פּוֹסְקִים כ"א רִי"ו ע"ש.

אוּלָם לַעֲנֵ"ד נִרְאָה דְּגַם בְּעִיקָר הַדִּין דְּאַתְנָן אֲסוּר לְדַבֵּר מַצְנָה שֶׁהֲרִי"ו הוֹצִיא מֵהֵיא דַע"ז דְּבַעֲי ר"ל הַמְשַׁתְּחָנָה לְדַקְל לְוֹלָבוּ מֵהוּ לְמַצְנָה יֵשׁ לְדוּן בְּזָה דְּהִנְה בְּסוֹגְנִי שְׁם בְּעִי רְמִי ב"ח הַמְשַׁתְּחָנָה לְקַמַת חֲטִים מֵהוּ לְמַנְחוֹת יֵשׁ שִׁינוּי בְּנַעֲבָד אוֹ אִין שִׁינוּי בְּנַעֲבָד וּע"ש בַּתּוֹס' שְׁפַתְבוּ תִימָא בְּמַחְנֹפֵר מֵהִיכִי יְלִיף לְאַסוּר מְאַתְנָן דִּיּו לְבָא מִן הַדִּין לְהִיּוֹת כְּנֻדוֹן דְּבִאָתְנָן פְּשִׁיטָא דִּישׁ שִׁינוּי כּו' וִי"ל מְדַאוּרִיָּתָא וְדַאי פְּשִׁיטָא לִיה דִּישׁ שִׁינוּי בְּנַעֲבָד כְּמוֹ בְּאַתְנָן אֶלָּא מְדַרְבְּנָן הוּא דְקָא מִיבְעֵיָא לִיה מְשוּם דְּעַבּוּדַת כּוֹכְבִים יֵשׁ לְאַסוּר אַע"ג שְׁנִשְׁתַּנְה עַכ"ל ע"ש.

עַכ"פּ הָרִי דַס"ד דְּבַעֲבּוּדַת כּוֹכְבִים יֵשׁ לְהַחְמִיר יוֹתֵר מְדַרְבְּנָן מְבִאָתְנָן וּלפ"ז הָרִי י"ל דְּקָא דְּבַעֲי ר"ל הַמְשַׁתְּחָנָה לְדַקְל לְוֹלָבוּ מֵהוּ לְמַצְנָה וְהִינְנוּ אִי מְאִיס לְכַתְחִילָה מְדַרְבְּנָן וְכּוּ הָא דְאָמַר רְבָא לְוֹלָב שְׁלַ עַבּוּדַת כּוֹכְבִים לֹא יִטּוּל וּלְפִי ר"ת כְּנ"ל זְהוּ דְּוֹקָא בְּעַבּוּדַת כּוֹכְבִים מְאִיס לְכַתְחִילָה לְעַנְנֵן מַצְנָה מְשַׁא"כ בְּאַתְנָן וְאִף דְּפְשִׁיטָא שְׁם דִּישׁ שִׁינוּי בְּנַעֲבָד הִינְנוּ דְלַעֲנָנֵן זֶה לֹא הִחְמִירוּ חֲכָמִים לְאַסוּר מְפִינָן דְּמַה"ת מוֹתֵר אֶבֶל מ"מ בְּנֻדַי דִּישׁ לוֹמֵר דְּבַעֲבּוּדַת כּוֹכְבִים מְשוּם חוֹמְרָא דַע"ז הִחְמִירוּ חֲכָמִים יוֹתֵר מְבִאָתְנָן וּלפ"ז מְהָא דְּמְבוֹנָר בַּגְמ' דְּהַמְשַׁתְּחָנָה לְדַקְל לְוֹלָבוּ אֲסוּר לְמַצְנָה מְשוּם דְּמְאִיס כְּלַפִּי גְבוּהָ אִין לְלַמּוּד מְזָה לְאַתְנָן דַּאפ"ל דְּוֹקָא ע"ז מְאִיס לְכַתְחִילָה כְּלַפִּי גְבוּהָ מְדַרְבְּנָן מְשַׁא"כ אֲתָנָן לֹא מְאִיס לְעַנְנֵן מַצְנָה.

וּלפ"ז אַפ"ל דַּמְש"כ הַמַּג"א דְּכָל הַפּוֹסְקִים לֹא הִזְפִּירוּ דְּבַר זֶה כ' רִי"ו כְּוָנְתוּ בְּאַמַת עַל עִיקָר הַדִּין שְׁל רִי"ו דְּאַתְנָן אֲסוּר לְדַבֵּר מַצְנָה וּמְשוּם דַּאפ"ל דַּס"ל לְהַפּוֹסְקִים דְּמְדַרְבְּנָן יֵשׁ לְאַסוּר בְּעַבּוּדַת כּוֹכְבִים יוֹתֵר מְבִאָתְנָן וְכַמ"ש הַתּו' גְּבִי יֵשׁ שִׁינוּי בְּנַעֲבָד כְּנ"ל וּלְכַד אַפ"ל דְּוֹקָא גְּבִי עַבּוּדַת כּוֹכְבִים מְבַעֲי לִיה לר"ל אִי מְאִיס לְכַתְחִילָה לְמַצְנָה מְשַׁא"כ בְּאַתְנָן וְהִינְנוּ שְׁלֵא הִזְפִּירוּ הַפּוֹסְקִים דִּין זֶה שְׁל רִי"ו וְדַלָּא כַּמ"ש הָאֲבָנִי מְלוֹאִים דַּהַמַּג"א קָאִי עַל בַּהֲכֵ"נ וְכַנ"ל: מִיְהוּ כ"ז הוּא רַק לַפְּמַש"כ הַתּוֹס' בַּע"ז שְׁם דְּבַעֲיָא דַר"ל הוּא אִי מְאִיס לְכַתְחִילָה וְכ"כ הָר"ן בְּשֵׁם הָרַאב"ד וּלפ"ז הוּא רַק דְּרַבְּנָן אוּלָם הָר"ן פְּתַב בְּשֵׁם הָרַמְב"ן דְּמְדַאָמְרִינוּ לְעַנְנֵן מַצְנָה כְּלַגְבוּהָ דְּמִי מְשַׁמַע דְּאַפִּילוּ לְפּוֹסְלוּ בְּדִיעֵבַד קָא מִיבְעֵיָא לִיה דְּלַגְבוּהָ וְדַאי אֲפִילוּ בְּדִיעֵבַד עֵבֶד פְּסוּל ע"ש וַא"כ בְּעֵיָא דַר"ל הוּא לְעַנְנֵן דְּאוּרִיָּתָא אִי מַצְנָה הָנִי כְּגְבוּהָ דְּפְסוּל בְּדִיעֵבַד וּלפ"ז ה"ה בְּאַתְנָן דְּקָא מְחֹפֵר בְּעַבּוּדַת כּוֹכְבִים מְאַתְנָן הוּא דִּילִיף, אוּלָם י"ל דְּהִנְה מַש"כ הָרַשְׁבָּ"א וְהָר"ן בְּסוֹפָה דְּקָא דְּרַבָּא אֲפִילוּ קוּדָם בִּיטוּל דַּאי לְאַחַר בִּיטוּל אֲפִילוּ לְכַתְחִילָה נְמִי כְּנ"ל עִי' בַּס' אֲבָנִי מְלוֹאִים שְׁם שְׁפַתְב דְּהָר"ן לְשִׁי אֲזִיל דַּס"ל פְּדַעַת הָרַמְב"ן דַּר"ל אֲפִילוּ בְּדִיעֵבַד מְבַעֲי לִיה וַא"כ ע"כ רְבָא פְּלִיג עֲלֵיהָ ע"ש וְכ"כ בַּח' הָרִיטְב"א וּע"ש שְׁהִבִיא שִׁי הָרַמְב"ן דַּר"ל אֲפִילוּ בְּדִיעֵבַד מִיבְעֵי לִיה וְכ"כ דְּלְרַבָּא לְאַחַר בִּיטוּל יִטּוּל אֲפִילוּ לְכַתְחִילָה מְשַׁמַע דְּתַלְי' זֶה בְּזָה דְּלְשִׁי רַמְב"ן הַנ"ל מְמִילָא ס"ל לְרַבָּא דְּלְאַחַר בִּיטוּל יִטּוּל אֲפִילוּ לְכַתְחִילָה וְקו"ל כְּרַבָּא כַּמְש"כ שְׁם וּלפ"ז הָרִי מַמ"נ אִין אֲתָנָן אֲסוּר לְדַבֵּר מַצְנָה דַּאי נִימָא דְּבַעֲי דַר"ל הוּא לְכַתְחִילָה מְדַרְבְּנָן א"כ אִין לְלַמּוּד אֲתָנָן מְעַבּוּדַת כּוֹכְבִים וְאִי נִימָא דְּבַעֲי דַר"ל הוּא בְּדִיעֵבַד א"כ מְמִילָא בַּע"כ ס"ל לְרַבָּא דְּלְאַחַר בִּיטוּל יִטּוּל לְכַתְחִילָה וּמַכְש"כ אֲתָנָן כְּנ"ל: סִימָן יֵא

במתלונקת הראשונים אי ספינו ליה לקטן איסור דרבנו בידים ואם יש לסמוך על דעת המתיר להקל להביא ספר לבהכ"נ בשבת דרך פרמלית ע"י תינוק: הנה הרשב"א בחי' ליבמות פ' חרש דף קי"ד כתב וז"ל ומיהו משמע לי דבאיסורין של דבריהם מותר לומר לו לאכול בפירוש כו' ויש לי ללמד מדאמרין בשבת פ' תולין רב משרשיא יתיב פרוטה לתינוק עובד פוכבים וזרע ליה פשותא בכרמא ואקשינו וליתן ליה לתינוק ישראל ופרקינן אתי למיסרה ומאי קושיא וליתן ליה לתינוק ישראל דכיין דישאל גדול אסור מדרבנן אף לתינוק ישראל אסור לומר לו לעבור ולזרוע א"ו פדאמרן כו' ואע"ג דאסיקנא התם דאסור משום דאתי למיסרה לא שנייה שהוא טעמא דאתי למיסרה אלא בדבר שאינו לצורך התינוק אלא לצורך הגדול פההיא דרב משרשיא דזריעת הפשות לצורך רב משרשיא ולא לצורך הקטן כו' ע"ש.

וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' צ"ב ובחי' הרשב"א ונהר"ן בפ' כ"כ גבי קטן שפא לכבות ובר"פ מי שקהשיה ע"ש ומתבאר מזה דגם הרשב"א לא התיר אלא לצרכו של קטן אבל לצרכינו אסור משום דאתי למיסרה וכו"ל: ובגן נפלאתי על הרב ר"ע איגר בתשובה סי' ט"ו וע"ש מש"כ וז"ל וע"ד טלטול הספרים לבהכ"נ ע"י תינוק שכתב מעכ"ת שיש לסמוך על הרשב"א דאיסור דרבנו ספינו ליה בידים זה אינו דהא ה"ר"ן בפ' כ"כ כתב להדיא דאף להרשב"א ספינו ליה רק לצרכו אבל לא לצרכינו ולכאורה קשה ע"ז מסוגיא דשבת פ' תולין וליתן ליה לתינוק ישראל וקא התם הוי לצרכינו וצ"ל דהתם מדינא מותר בחוץ לארץ כו' ואולם תמוהים לי דברי הרשב"א בשו"ת סי' צ"ב שמביא ראיה לדינו דאיסור דרבנו ספינו בידים מההיא דשבת הנ"ל וקא התם הוי לצרכינו דאסור ואם נחלק דהתם מדינא מותר בחו"ל ממילא ליכא ראיה פלל וצ"ע עכ"ל ע"ש.

ואולם דבריו תמוהים מאוד דהא מש"כ הרשב"א ונהר"ן דלצרכינו אסור לספות לקטן איסור דרבנו בידים היינו רק משום דאתי למיסרה וכמבואר בדבריהם בהדיא וכ"ז הוא רק לפי המסקנא בשבת שם דפריה וליתן ליה לתינוק ישראל ומשני משום דאתי למיסרה והיינו משום דהוי לצרכינו פנ"ל.

ואולם המקשה שהקשה וליתן ליה לתינוק ישראל בע"כ דלא ס"ל באמת הך דאתי למיסרה פלל וע"ש בתוס' שכתבו אומר ר' שקבלה הוא בידינו שזה המקשה רב אחא ב"י והיינו הך דאמר בעירובין כו' ליתבין לית הלכתא פ"ב אחא ב"י דלמא אתי למיסרה ע"ש.

ועכ"פ לפ"ז פיון דהמקשה לא ס"ל הך דאתי למיסרה פלל א"כ שפיר הקשה וליתן ליה לתינוק ישראל אף דהוי לצרכינו ומשום דהא מדינא ספינו ליה לקטן איסור דרבנו בידים ונהך דאתי למיסרה לא ס"ל פנ"ל, וכן הרשב"א הביא שפיר ראיה מקו' המקשה שהקשה וליתן ליה לתינוק ישראל דבע"כ מדינא שרי לספות ליה איסור דרבנו בידים דאי מדינא אסור א"כ לא הוי פריה מידי דנהי דלא ס"ל הך דאתי למיסרה מ"מ הרי מדינא אסור ובע"כ דמדינא שרי אלא דמ"מ הרי מסיק בגמ' דאסור משום דאתי למיסרה ולזה כתב הרשב"א דזהו רק היכא דהוא לצורך הגדול פהך דכשותא בכרמא משא"כ לצרכו של קטן ליכא משום דאתי למיסרה וע"ש שהביא ראיה לזה ונהרי הדברים מפורשים בפשטלה בחי' הרשב"א פ' חרש ובשו"ת הרשב"א סי' צ"ב וע"ש דמפורש בהדיא פנ"ל: ולפ"ז

גם מש"כ בתשובה שם לדחות דברי הרב השואל ונ"ל ומש"כ מעכ"ת דבנ"ד לא שניף
אתי למיסרף פיון דלא הוי מילתא דקביעותא אגחננו לא באנו למדה זו לאסור מטעם אתי
למיסרף דדוקא בההיא דזמן ביוה"כ דמדינא הוי מותר להקטן לשמות כו' אלא דמ"מ
פיון דאנו עושין בשבילנו אסור דדלמא אתי למיסרף ובזה מחלקים כו' אבל אם מעשה
הקטן ע"ד הגדול מדינא אסור עכ"ל ע"ש.

אולם דבריו צע"ג דבנדאי להרשב"א ונהר"ן גם אם עושה התינוק לצורך הגדול אינו
אסור מדינא אלא משום דאתי למיסרף וכמבואר בדברי הרשב"א בהדיא ונהר"ן בר"פ
מי ששהחשיף ע"ש, ואין לומר דמש"כ אגחננו לא באנו למדה זו לאסור מטעם אתי למיסרף
כו' הוא באמת ע"פ שי' החולקים על הרשב"א וס"ל דמדינא אסור דהרי יסוד דברי הרב
השואל הוא להקל ע"פ שי' הרשב"א וכמש"כ בריש התשובה וע"ז השיב דאף להרשב"א
ספינו ליה לקטן רק לצרכו אבל לא לצרכינו וכן"ל ולהרשב"א הא באמת גם לצרכינו
אינו אסור מדינא אלא משום דאתי למיסרף פנ"ל.

ועכ"פ לפ"ז לכאורה יש מקום לדברי הרב השואל להקל בטלטול ספר לבהכ"נ דרף
פרמלית ע"י תינוק ומשום דכיון דלהרשב"א אינו אסור לצרכינו אלא משום דאתי
למיסרף ולפ"ז י"ל דכיון דלא הוי מילתא דקביעותא לא חיישינו לדלמא אתי למיסרף
וכמש"כ הראשונים לענגן מילה ביוה"כ ועי' בתוס' בפ' תולין שם מש"כ דכי מיקלע
מילה ביוה"כ מותר לתנוק לשמות פוס של ברכה ולא חיישינו דלמא אתי למיסרף
פיון שאין זה מנהג בקבוע וכ"כ בעירובין שם ע"ש: מיהו בע"כ זה אינו דהנה הרשב"א
הקשה באמת על דברי הראשונים לענגן מילה ביוה"כ מההיא דכשומא בכרמא דאע"ג
דלאו מילתא דקביע ואפ"ה אמרינו דלמא אתי למיסרף עי' בשו"ת הרשב"א סי' ל"ז וכ"כ
הרמב"ן בס' תורת האדם לענגן הבדלה בעט"ב שחל להיות בשבת ונהר"ן בפ' תולין שם
כתב ולי אינה קשיא דאי שרינו בפשותא ע"י תינוק ישראל אתי למיעבד הכי בכל שתא
ושתא משא"כ במילה בט"ב או ביוה"כ דלא מתרמיא בהו פולי האי ע"ש ועכ"פ מפיון
דגבי פשותא בכרמא חששו דלמא אתי למיסרף ומשום דהוא הנה ומצוי בכל שנה וא"כ
מכש"כ לענגן טלטול בשבת וכ"כ ה"ר"ן בהדיא בר"פ מי ששהחשיף גבי הא דיהיב ליה
לקטן ונ"ל ומפאן יש לה"ר דאיסורא דרבנן ספינו ליה בידיים ואע"ג דכל היכא דעביד
מחמת גדול אסור פי היכי דלא לייתי למיסרף דהא פיבוי דליקה מדרבנן הוא לר"ש כו'
ואפ"ה אין שומעין לו שאני הקא דכיון דאיכא למיגזר כו' ע"ש וכ"כ בחי' הרשב"א שם
ובפ' כ"כ גבי קטן שפא לכבות ע"ש ועכ"פ הרי דגבי פיבוי דליקה אסור לומר לקטן
משום דאתי למיסרף וכן לענגן מי ששהחשיף לו בדרף פנ"ל וא"כ כש"כ לענגן טלטול
בשבת דהוא שכיח יותר דלצרכינו אסור לומר לקטן משום דאתי למיסרף.

והנה הפל בו בה' שבת כתב ועכשיו שנהגו לומר לגוי או לתינוק להביא ולהוליך ברה"ר
לפי כו' ויש להם דין פרמלית כו' ע"ש וכ"כ הט"ז בסי' שמ"ו ז"ל ומשמע במרדכי שיש
היתר להביא ע"י תינוק המפתח כו' ואע"ג דבפ' חרש כו' אבל אנו אין לנו אלא פרמלית
שהוא מדרבנן ע"ש וצ"ע דהא אפילו איסור דרבנן לא ספינו לקטן בידיים ואפילו לשי'
הרשב"א מ"מ לצרכינו אסור משום דאתי למיסרף ועי' בשו"ת חתם סופר ח' ששי סי'
י"ג שכתב דהט"ז מיירי ששהקטן בעצמו נכנס לבהכ"נ להתפלל ע"ש אולם מה יענה

לדברי הפל בו וצע"ג: והנה כ"ז הוא לענן טלטול ע"י תינוק בפרמלית לצורך הגדול דנה בנדאי לכ"ע אסור כנ"ל אולם ליתן לתינוק ספר להוליך לבהכ"נ דנה פרמלית לצורך עצמו של הקטן להתפלל בו' הנה בנה נראה בנדאי דלשי' הרשב"א דס"ל דאסור דרבנן ספינו ליה לקטן בינדים כל שהוא לצרכו של קטן שרי בכה"ג אולם בכ"ז צ"ע למעשה אם יש לסמוך להקל בזה ע"פ שי' הרשב"א הנ"ל ומשום דהנה הרשב"א בתשובה סי' צ"ב פתב שלא אמר פן אלא להלקה אבל לא למעשה ע"ש.

ועוד דהנה באמת רבו החולקים על שי' הרשב"א הנ"ל והנה הרמב"ם בס"פ י"ז מה' מאכלות אסורות פתב דלהאכיל לקטן בינדים אסור אפילו דברים שאסורין מדברי סופרים וכ"כ הסמ"ג בסי' קל"ח בפשיטות וכן בסי' ס"ה הביא בשם רבינו ברוך בעל התרומה שפתב תינוקת נראה שאסור לסוף גופן מחלב וחוזיר שאין זה אלא תענוג ע"ש ואף דכל עיקר דסיכה פשתיה הוא רק מדרבנן וכמ"ש הסמ"ג שם ועי' להר"ן ר"פ יוה"כ וכ"כ התוס' בר"ה דף ל"ג ד"ה תניא דמהא דתניא ביבמות לא יאמר אדם לתינוק הבא לי מפתח כו' משמע דאסור דרבנן נמי לא ספינו ליה בינדים ע"ש ועי' בחי' הריטב"א פ' חרש שם שהביא שי' הרשב"א הנ"ל וכתב אבל מהר"מ ז"ל הנה אומר שאין להתיר להאכיל בינדים שום אסור וכ"כ שם אה"כ פ"ז ל"מ"מ הדבר נראה אמת לעצמו שאין להאכיל בינדים אפילו לקטן שלא הגיע לחינוך אסורין של דבריהם כו' ע"ש: אף הנה הגהמ"י פ' כ"ט מה' שבת פתב ז"ל והמקדש בבהכ"נ אין לו לטעום כו' אבל יכולים להשקות לקטנים כמו שנהגו דהא דאמרינן בפ' חרש דבינדים לא ספינו להו היינו בלאו פגון גבילות וטריפות אבל קדוש היום מצות עשה היא לא אתיא מהתם כו' בה' ברכות של מהר"מ עכ"ל הביאו הב"י באו"ח סי' רס"ט וכתב ע"ז ז"ל ולדברי האומרים דאפילו אסור דרבנן לא ספינו להו לקטנים בינדים כו' אפשר דכיון שיש מתירין לשותות בבהכ"נ אפי' לגדולים כו' מ"מ לא חשיב אסור פולי האי כו' וכ"כ המג"א בסי' ז' סק"א ע"ש.

והנה פונת הב"י הוא פשוט ומבואר דלדברי האומרים דאפילו אסור דרבנן לא ספינו לקטנים בינדים א"כ אי אפ"ל הטעם שנהגו להשקות לקטנים משום דאסור עשה ספינו להו בינדים וכמ"ש מהר"ם דהא בנדאי לא גרע עשה מאסור דרבנן בעלמא דלא ספינו להו בינדים ולכה"צ לטעם אחר.

ועכ"פ לפ"ז א"כ מהר"מ שפתב הטעם פנ"ל הרי מוכרח דס"ל בע"כ כשי' הרשב"א דאסור דרבנן ספינו ליה לקטן בינדים דאל"כ קשה מי גרע עשה מאסור דרבנן וכמ"ש כ"הב"י וכו"ל. אולם באמת דברי הב"י צע"ג דהנה בעיקר הקידוש אפילו לשי' הסוכרים דקדוש על היין הוא דבר תורה מ"מ הא דקי"ל דאין קדוש אלא במקום סעודה אינו אלא מדרבנן וכמ"ש התוס' בפסחים (דף ק"ו) בד"ה זונכרהו והרא"ש בר"פ ע"פ בשם הר' יונה והרשב"א בתשובה סי' ל"ז אולם אפי' לפי מה דמשמע מדברי הרא"ש שם ממה שהקשה על הר"י דגם קדוש במקום סעודה הוא מה"ת, מ"מ נראה לענ"ד ברור דהא דאסור לטעום קודם קדוש הוא רק מדרבנן בעלמא ועי' בדברי הרא"ש שם (דף ק"ו) ולהב"י בסי' רע"א ע"ש ולפ"ז אי נימא כפי' הב"י דס"ל להגהמ"י דאסור דרבנן ספינו ליה לקטן בינדים א"כ הרי צע"ג דל"ל פלל לומר הטעם דקדוש היום מצות עשה לא אתיא מהתם וספינו ליה בינדים הא בפשיטות ניחא שפיר דהרי הא דאסור לטעום קודם

קידוש הוא רק מדרבנן כנ"ל ואיסור דרבנן ספינו ליה לקטן בידים ולכה יכולים להשקות לקטנים.

ולכן נלע"ד ברור דלא כפי' הב"י דבנדאי ס"ל למהר"מ כשי' הסוכרים דאיסור דרבנן לא ספינו להו לקטן בידים ומ"מ פתב שפיר הטעם משום דקדוש היום מ"ע היא כנ"ל דהנה בתשובת תרומת הדשן בסי' קכ"ה הקשה על חילוק מהר"מ הנ"ל בין לאו לעשה מהסוגיא בפ' חרש שם דפריה בגמ' למ"ד קטן אוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו מהא דכהן קטן אוכל תרומה טמאה ע"ש והא תרומה טמאה ליפא אלא איסור עשה ומשום דכתיב בשעריה תאכלנו לזה ולא לאחר וכפרש"י שם וע"ש שפתב לחלק בין איסור הבא מפלל עשה ובין ביטול פגם מצות עשה ע"ש.

וביאר הדבר נראה דשאני איסור שהוא ביטול מצות עשה פיון דבעיקר המ"ע בקום ועשה לא שייך הקטן לכה גם האיסור של ביטול פגם מ"ע ספינו ליה בידים והיינו מש"כ מהר"ם דקדוש היום מצות עשה לא אתיא מהתם והטעם הוא כנ"ל אבל איסור בעלמא בין שהוא בלאו או לאו הבא מפלל עשה שהוא כעשה לא ספינו להו בידים וכדמקרח מסוגית הגמ' וכנ"ל.

ועכ"פ לפ"ז ניחא שפיר דברי הגהמ"י דלעולם ס"ל למק"ה"ם דגם איסור דרבנן לא ספינו לקטן בידים ומ"מ פתב שפיר הטעם דיכולים להשקות לקטנים משום דהא דבידים לא ספינו להו היינו בלאו אבל קדוש היום מ"ע היא כנ"ל והיינו משום דאיסור שהוא ביטול פגם מ"ע ספינו ליה לקטן בידים ומכש"כ איסור דרבנן שהוא רק ביטול פגם מ"ע וכמו לענין קידוש דהא דאיסור לטעום קודם קידוש הוא משום ביטול פגם מ"ע דקדוש ולכה ספינו ליה בידים ומשום דכיון דהקטן לא שייך בעיקר מ"ע דקדוש ולכה אינו באיסור ביטול מ"ע, וכ"כ בתרומת הדשן שם דשרי להאכיל לקטן מצה בערב פסח ואע"ג דלגדול אסור וקי"ל דלא ספינו בידים איסור לקטן מ"מ שאני הכא דאין האיסור אלא משום ביטול ופגם המצות וכמש"כ מהר"ם וכנ"ל ע"ש וכ"ז נראה ברור בעז"ה, ועכ"פ מתבאר מזה דבע"כ ס"ל למק"ה"ם ג"כ דאיסור דרבנן לא ספינו ליה לקטן בידים ודלא כשי' הרשב"א הנ"ל וכנ"ל: והנה הרשב"א בחי' ליבמות בפ' חרש שם הקשה לנפשיה מהא דתנו בעירובין אין מערבין בטבל ואוקימנא בטבל טבול מדרבנן ואם איתא טבל דרבנן אמאי לא אע"ג דלא חזי לגדולים הא חזי לקטנים דהא מאכילין אותן בידים וכהא דתניא התם מערבין לגדול ביה"כ וקא מפרש טעמא התם משום דחזי לקטנים והו"ל פנין לנזיר כו' אלא משמע דאפי' טבל דרבנן אין מאכילין לקטנים והואיל דלא ספינו להו בידים מידי דלא חזי אפילו לקטנים קרינו ביה ע"ש וכן הקשה בחי' הריטב"א בעירובין שם ודחה שי' הרשב"א מפח זה ע"ש.

והנה בס' ישועת יעקב סי' שמ"ג תמה על קושיתם דהא קי"ל דטבל אסור בכל הנאה של פילוי ואף בהמה אסור להאכילה פרשיני תרומה ולפ"ז אף שמוקד להאכיל איסור דרבנן לקטן אבל בטבל דאף לבהמה אסור להאכיל א"כ פשיטא דאף לקטן אינו יכול להאכיל ולפ"ז הרי שפיר אפ"ל דספינו איסור דרבנן לקטנים ומ"מ אין מערבין בטבל דרבנן ומשום דלא חזי להאכיל לקטנים מפח דלגדול אסור בהנאה של פילוי ע"ש.

אולם נראה דדברי הראשונים נכונים מאוד דהנה בעיקר הא דמבואר בגמ' דמערבין בדבר דלא תזי לדידה הואיל ותזי לאתרינא וכמו דמערבין לנזיר ביין הנה באמת לא בעינו שיהיה המערב בעצמו יוכל להאכיל לאתרינא דאפילו אם אסור על המערב באיסור הנאה מערבין היכי דתזי לאתרינא וכמבואר בעירובין (דף ל') ר' אלעזר אומר פכר זו עלי מערבין לו ביה וע"ש בפרש"י דמשום הנאה לא אכפת לן ואי משום דלא תזי ליה הא תזי לאתרינא דומיא דנזיר ביין ועי' בתוס' שם ועכ"פ הרי דאף דהמערב בעצמו לא יוכל להאכיל לאתרינא משום איסור הנאה מ"מ כיון דהדבר בעצמותו תזי לאתרינא מערבין בו ולפ"ז לכאורה צ"ע דאמאי לא יערבו גם באיסורי אכילה דאוריין ומשום דתזי לקטנים ואי משום דאיסור דאורייתא בנדאי לא ספינו להו בידים מ"מ הא תזי להו ש"אכלו מעצמם וכנ"ל ובהכרח צ"ל דה"ט דמפינו דלא ספינו להו לקטנים איסור דאוריין בידים נמצא דהדבר בעצמותו הוא איסור גם לקטנים אלא דאין ב"ד מצווין להפרישם ולקף לא שיהי לומר באיסור דאורייתא הואיל דתזי לקטנים דבאמת גם לגביהו הוי חתיכת איסור פנ"ל ונלא דמי להא דמערבין לגדול ביוה"כ דהתם היתר גמור הוא לקטנים.

ועכ"פ לפ"ז הרי שפיר הקשו הראשונים דאי נימא דאיסור דרבנן ספינו ליה לקטן בידים נמצא דאיסור דרבנן הוא היתר גמור לגבי קטנים א"כ אמאי אין מערבין בטבל טבול מדרבנן והא תזי לקטנים וכשם שמערבין לגדול ביוה"כ ואי משום דלא אפשר להאכיל לקטנים משום דאסור להמערב בהנאה של פלוי מ"מ זה לא אכפת לן פלל מה דלא אפשר להאכיל משום ליתא דהמערב והרי גם באיסורי הנאה גמור מערבין היכי דתזי לאתרינא וכמו באומר פכר זו עלי ומכש"כ באיסור הנאה של פלוי וכיון דמצד עצמות האיסור הוי היתר גמור לקטנים דהא ספינו להו איסור דרבנן בידים, א"כ בדין הוא שיהיה מערבין בטבל דרבנן וכשם שמערבין לגדול ביוה"כ וכנ"ל.

וע"ש בס' ישועת יעקב מש"כ עוד לישיב דא"א להאכיל טבל לקטן משום איסור מוקצה דאסור בטלטול ע"ש והוא תמוה ביותר מה לי שאסור בטלטול וכי בעינו שיהיה ראוי להמערב להאכיל בידים ממש הרי יוכל לומר לקטנים ש"אכלו ומכש"כ לפמ"ש"כ גם זה לא בעינו אלא מפיו דהדבר בעצמותו תזי לקטנים וכמו באומר פכר זו עלי וכנ"ל: גם הנה האחרונים הרבו להקשות על שי' הרשב"א הנ"ל ועי' במשנה למלך סוף ה' מאכלות אסורות שהקשה ע"ד הרשב"א מגמ' שבת (דף צ) ר' יהודה אומר אף המוציא חגב חי טמא כ"ש שמצניעין אותו לקטן לשחוק בו ופריה בגמ' ות"ק סבר לא מ"ט דלמא אכיל ליה א"ה טהור נמי כו' וקעבר משום פל תשקצו ופרש"י דלמא אכיל ונאפילו למ"ד קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו מודה הוא דלא יתבינו ליה בידים כו'.

והנה איסור זה דבל תשקצו בדברים שנפשו של אדם קצה בהם הדבר ידוע שאינו אלא מדרבנן ולשי' הרשב"א הנ"ל א"כ מאי פריה בגמ' א"ה אפילו טהור נמי הא טהור שפיר יש להצניע לקטן דמה בכך אי אכיל ליה כיון דאיסור דרבנן ספינו ליה לקטן בידים וע"ש במ"ל שנדחק בזה ומיהו קו' זו נראה לישיב ע"פ מש"כ הרשב"א בתשובה סי' צ"ב שאלת מה שאמרת לנו לשעבר שמתר להאכיל את הקטן איסור דרבנן ומה תאמר באותה שאמרו גבי תינוק יונק והולך פל כ"ד חודש מכאן ואילך פיונק שקץ ואע"ג דחלב

אשה מדרבנן הוא תשובה כו' ומה שהקשית מההיא דיונג תינוק אינה דלא עלה על דעת שנתיר איסורין דרבנן בכדי ושללא לצרכו של תינוק ולר"א אין צורך להנקה לבריא יותר מכ"ד חנודש ולר"י כו' הא יותר מפאן אין צריה להנקה ונהרי הוא לזה פגדול ובכדי לא ספינו ליה איסורין דרבנן אבל כל שיש בו צורך לתינוק מאכילין אותו עכ"ל ע"ש והנה לכאורה יש ללמוד מדברי הרשב"א הנ"ל דבעיקר שיטתו בהא דס"ל דספינו ליה לקטן איסור דרבנן פל שהוא לצרכו של קטן הו לצורה הוא רק בדלא אפשר בהיתר אבל היכא דאפשר בשל היתר לא מקרי צורה הקטן פלל וכמש"כ הרשב"א גבי יונק תינוק דכינו דיותר מפאן א"צ להנקה לא ספינו ליה איסורין דרבנן בכדי ובע"כ דהיינו משום דאפשר להתפרנס במאכלים אחרים הוי הנקה שלא לצרכו של תינוק ולפ"ז פל היכי דאיכא היתר לא ספינו ליה איסורא דרבנן פנ"ל והנה ע"פ הנחה זו הנה מיושב באמת הרבה קו' מהאחרונים ממה שהקשו על הרשב"א ועי' במשנה למלך שם אולם צע"ג ממש"כ הרשב"א בחי' פ' חרש שם ז"ל ומ"מ נ"ל דאנן דקי"ל דאין ב"ד מצווין להפרישו מביאין לו חלב נכרית ואפילו במקום דאיכא בת ישראל משום דחלב נכרית ליותר אין בו אלא איסורא דרבנן ולמ"ד אין ב"ד מצווין להפרישו באיסורין של דבריהם נוהגין לו ביזים כמש"כ למעלה עכ"ל ע"ש ועכ"פ מתבאר מדבריו דספינו ליה לקטן איסור דרבנן לצרכו של קטן אף היכא דאיכא של היתר לפנינו וכמו שכתב בהדיא מביאין לו חלב נכרית ואפילו במקום דאיכא בת ישראל פנ"ל ולכאורה צע"ג: ולכן נלע"ד לחלק פה דכל היכא דהאיסור בעצם הוא דבר שיש בו צורה לקטן כמו פל דבר שהוא דרף לאכול ולשתות ספינו ליה אף היכא דאיכא של היתר והיינו דתינוק פשהוא צריה להנקה מביאין לו חלב נכרית ואפילו במקום דאיכא בת ישראל וכנ"ל אולם תינוק שאין צריה להנקה לא מקרי הנקה לגביה צורה פלל ומשום דהנקה בעצם אין זה דבר מאכל לפני קטן שאין לו צורה בהנקה דלאו היינו רבייתה ולכך יותר מפאן פיונג שקץ דלא ספינו ליה איסורא דרבנן בכדי ונה ברור, ולפ"ז מיושב שפיר קו' המ"ל על הרשב"א מהא דפריה הגמ' א"ה אפי' טהור נמי אף דעיקר איסור פל תשקצו בדברים המאוסים הוא רק דרבנן אולם לפי הנ"ל ניחא דשאני איסור פל תשקצו בדברים המאוסים ומתוועבים דזה אסור בנדאי לספות לקטן ומשום דזה לא מקרי צורה הקטן פינו דבאמת נפשו של אדם קצה בהם וחכמים אסרו משום מיאוס לא מקרי צורה התינוק דלאו רבייתה הוא ולא ספינו ליה איסורא דרבנן בכדי וכמש"כ הרשב"א גבי הנקה בההיא דמפאן ואילך פיונג שקץ וכנ"ל.

שוב ראיתי בביתאורי הגר"א באו"ח סי' שמ"ג שכתב על דברי השו"ע דמבואר דלהאכילו ביזים אסור אפילו דברים שאיסורן מדברי סופרים ונ"ל ולהאכילו שבת צ' ב' ות"ק כו' א"ה כו' עכ"ל רמז בקוצר מקלים לקו' המשנה למלך פנ"ל: עוד כתב בשו"ת ר' עקיבא איגר שם ונ"ל גם מש"כ מעכ"ת דהוי לצורה מצוה דמותר כההיא דמתעסקים עם התינוק בשופר גם זה אינו דמותר רק לחנה הקטן במצוה במעשה זו כו' אבל לא לצרכו ולדעתי יש תקנה.

ליטן להתינוק חומש וסידור שישא לבהכ"נ לצורה עצמו להתפלל ולשמוע קריאת התורה וממילא יצטרף הגדול עמו להתפלל יחד עכ"ל ע"ש וכוננתו הוא דבכה"ג שנותן לו לטלטל לצורה עצמו של הקטן להתפלל בו שרי משום חינוך מצוה והנה אמת שכ"כ

המג"א בסי' שמ"ג בשם רבינו ירוחם ונ"ל וכתב עוד רי"ו דכל דבר שהוא משום מצוה ספינו ליה בידיים פגון שמחנכין אותו לתקוע בשבת כו' וכ"כ התו' בפסחים דף פ"ח דמותר להאכיל פסח לקטן אע"פ שלא נמנה עליו פיון שהוא חינוף מצוה עכ"ל ע"ש ולענ"ד נראה דיש לדון בזה דבנ"ד אין להתיר משום חינוף מצוה דלא דמי כלל להתם דשאני גבי תקיעת שופר דעצם האיסור דהינו התקיעה הוא חינוף מצוה ממש וכן גבי אכילת פסח שלא למנויו האיסור הוא חינוף מצוה ממש אולם בנ"ד עצם האיסור דהינו טלטול הספר דרף פרמלית אינו בגדר חינוף מצוה כלל וכי הוא מצוה חיובית לישא ספר לבהכ"נ להתפלל ומי שיש לו סידור מוכן בבהכ"נ א"צ לטלטל ומנ"ל לומר דבכה"ג הוי חינוף מצוה דבעצם האיסור אינו מתחנף במצוה כלל כנ"ל ונראה לענ"ד לה"ר לזה מגמ' עירובין דף פ"ב דאמר רב אסי קטן בן שש יוצא בעירוב אמו וע"ש דאם אינו צריך לאמו אינו יוצא בעירוב אמו והנה התו' שם בד"ה קטן פתבו אע"ג דאין מערבין אלא לדבר מצוה כו' א"נ בקטן נמי איפא מצוה לחנכו ע"ש ולכאורה צע"ג פיון דבע"כ הולף הקטן לדבר מצוה א"כ מה צריך לעירוב כלל ואפילו בלא עירוב כלל יתנה רשאי לילף חוץ לתחום דהא במקום חינוף מצוה ספינו ליה לקטן איסור בידיים ובע"כ צ"ל דההילוף לדבר מצוה פגון לבית האבל או לבית המשטה אינו בגדר חינוף מצוה דהוא רק הכנה למצוה וכן ה"ה בנ"ד פנ"ל וצ"ע: והנה בעיקר הדבר לפמש"כ התו' דמותר לספות לקטן איסור דאורייתא במקום חינוף מצוה יש לישב בזה קושית הטורי אבן במגילה (דף כ"ד) בהא דבעא עולא בר רב מאבני קטן פוחח מהו שיקרא בתורה א"ל ותבעי לך ערום ערום מ"ט לא משום כבוד צבור ה"נ משום כבוד צבור ופרש"י קטן פוחח מהו שיקרא בתורה גדול פוחח הוא דאסור משום ולא יראה בה ערות דבר אבל קטן אינו מנוהר או דלמא לא פליג מתניתין בין קטן לגדול והקשה הטורי אבן דאמאי מסיק דקטן לא משום כבוד צבור תיפוק ליה דהיא מניחין את הקטן לעשות איסור ואפילו למ"ד אין ב"ד מצווין להפרישו מ"מ בידיים לא והיא מניחין אותו לקרות בס"ת בצבור ברשות ע"ש אולם לפי הנ"ל דמותר לספות איסור דאורייתא במקום חינוף מצוה לפ"ז ניחא שפיר דהרי הקריאה בתורה הוא חינוף מצוה ולפ"ז אף גדול פוחח אסור משום ולא יראה בה ערות דבר מ"מ בקטן ספינו ליה בידיים פיון דהוא חינוף מצוה פנ"ל והנה בס' ישועת יעקב באו"ח סי' שמ"ג הקשה לשי' זו דספינו ליה לקטן איסור במקום חינוף מצוה מגמ' יומא דף ח' דאמר רבא הלכך כהן השורף את הפרה מפרשינו ליה ברביעי בשבת פי היכי דנתרמי רביעי שלו בשבת דלא תתבטל הזאה רק יום אחד והנה לפמש"כ הרמב"ם בפ"ב מה' פרה אדומה בענין שריפת הפרה שנעשה הכל ע"י תינוקת שפחותים מבין ט' שנה וכתב שם דהתינוקת בעצמם מזין על כהן השורף את הפרה וא"כ פיון דסוגי' דהתם אזלי למאן דס"ל הזאה בזמנה מצוה א"כ פיון דבחול חשיב מצוה גמורה עכ"פ בתינוק אין פאן איסור אפילו בשבת דהא מותר לתת לתינוקת איסור בידיים במקום חינוף מצוה וע"ש שכתב דקוש' זו צריף לפנים ע"ש ולענ"ד נראה לישב דזה לא מיקרי חינוף מצוה לגבי הקטן ומשום דהא דאמרינו הזאה בזמנה מצוה אין המצוה שיהי' להמזה אלא לגוף הנזיה שמצוה על הטמא שיהיה נזיה בזמנה במי חטאת וכמו טבילה בזמנה מצוה דבנדאי המצוה שיהי' לגוף הטמא שיטבול בזמנה וכמו כן הוא הזאה בזמנה מצוה ואפ"ל דהמזה הוא רק בגדר מסייע לדבר מצוה ולפ"ז אין זה בגדר חינוף מצוה כלל אולם הזאה בשבת

שבות הוא בְּנֻדָּאי גם על המָּזָה דְּהָא הָוֵי כְּמַתְקָן גְּבָרָא וְכַמוּ שְׁפַרְשׁ"י בַּפ' אֱלוֹ דְּבָרִים ע"ש וְעוֹד נִרְאֶה לַעֲנ"ד דְּהָא דְּקִי"ל הַזָּאָה בְּשִׁבְתָּ שְׁבוֹת הָאִיסוּר הוּא גַם לַהֲנִינְיָה דְּהֵנָּה בְּפִסְחִים (דף ס"ט) מְפָרֵשׁ רַבָּה טַעְמָא דְּהַזָּאָה בְּשִׁבְתָּ שְׁבוֹת גְּזִירָה שְׁמָא יִטְלָנָה וְיַעֲבִירָנָה אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרַה"ר ע"ש וְהֵנָּה גְּזִירָה זוּ שִׁינְיָה גַם לַהֲנִינְיָה שְׁיִטְלָנָה וְיַעֲבִירָנָה בְּרַה"ר אֲצֵל הַמָּזָה שְׁיִנְיָה עֲלִיו וְכֵן מִתְבָּאֵר מִדְּבָרֵי הַגָּאוֹן ר"ע אִיגַר בְּדו"ח שָׁם ע"ש וְעַכ"פ נִרְאֶה בְּרוּר דְּהַזָּאָה בְּשִׁבְתָּ גַם הַנִּינְיָה עוֹבֵר עַל שְׁבוֹת זוּ וּבָזָה מִינְשָׁב ג"כ מַה שְׁהַקְשָׁה בַּס' יִשׁוּעַת יַעֲקֹב שָׁם לְשׁי' הַרְשָׁב"א דַּס"ל דְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן סְפִינָן לִיָּה לְקַטְוֵן בְּיָדִים וְא"כ כִּינּוֹן דְּתִינּוֹקַת הֵם הַמִּזִּין פִּנ"ל הָרִי לִיכָּא אִיסוּר פְּלֵל אוּלָם לַפְמִשׁ"כ דְּשְׁבוֹת דְּהַזָּאָה הוּא גַם עַל הַנִּינְיָה לַפ"ז אֲתִי שְׁפִיר: סִימָן יב לְכַבוֹד יָדִיד ד' וְיָדִיד עֲמוֹ הָרַב הַמְּאוּה"ג הַגָּאוֹן הַמְּפִרְסָם בְּשַׁעֲרֵים סוּע"ה הַגְּבִיר הַמְּרוֹמָם צְדִיק תְּמִים כַּקֶּשׁ"ת מו"ה אַבְרָהָם לִיִּטְשׁ רֵאזְעֻנְבוּים נ"י (ז"ל) בְּעִיר פְּרַעֲשִׁבוּרָג אַחַר דְּרִישַׁת שְׁלוֹמוֹ וְשְׁלוֹם תוֹרְתוֹ כְּמִשְׁפֵּט בְּאַהֲבָה הֵנָּה הַגִּיעַנִי יִקְרַתוֹ הַטְּהוֹר תְּשׁוּבָתוֹ הַרְמַתָּה בְּיוֹם ד' תְּשַׁרְי הָעֶבֶר כּו' וְעַתָּה רְאִיתִי לַהֲשִׁיבָהוּ בַעֲזו"ה וִיְהִי מָה: הֵנָּה ע"ד שִׁי' הַרְשָׁב"א בַּחִי' פ' חֲרַשׁ דַּס"ל דְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן סְפִינָן לִיָּה לְקַטְוֵן בְּיָדִים וְהַקְשָׁה הַדְּר"ג מִמֶּשׁ"כ הַרְשָׁב"א בַּחִי' לְגִיטִין דָּף נ"ה בְּמִשְׁנֵה שָׁם דְּהַעִיד ר' יוֹחָנָן עַל קַטְנָה בַּת יִשְׂרָאֵל שְׁנַשְׂאָת לַכֹּהֵן שְׁאוּכַלֶּת בְּתֵרוּמָה וּפְרַשׁ"י בְּתֵרוּמָה דְּרַבְּנָן.

וְהַקְשָׁה הַרְשָׁב"א דְּהָא לְפִי מַה דְּקִי"ל דְּקַטְוֵן אוּכַל גְּבִילוֹת אֵין ב"ד מְצִוִּין לַהֲפָרִישׁוֹ אַף בְּתֵרוּמָה דְּאוֹרֵייתָא אַכְלָה וְתִי' דְּלִישְׁנָא דְּאוּכַלֶּת בְּתֵרוּמָה מְשַׁמַּע לִיָּה לְרַשׁ"י שְׁאוּמְרִים לַה לְאַכּוֹל א"נ אִפִּי' לַהֲאֲכִיל לַה בְּיָדִים וּבְכִי הָא וְדָאֵי בְּתֵרוּמָה דְּאוֹרֵייתָא אִיסוּר כּו' אַבְל בְּתֵרוּמָה דְּרַבְּנָן שְׁרִי אִפִּילוֹ לַהֲאֲכִילָה בְּיָדִים מְשׁוּם דְּאֲתוֹ נִשְׁוֹאִין דְּרַבְּנָן וּמִאֲכִילִין אוֹתָהּ בְּתֵרוּמָה דְּרַבְּנָן וְתַמָּה הַדְּר"ג דְּהַרְשָׁב"א לְשִׁי' דַּס"ל דְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן סְפִינָן לִיָּה לְקַטְוֵן בְּיָדִים א"כ ל"ל לֹמֵר מְשׁוּם נִשְׁוֹאִין דְּרַבְּנָן מִאֲכִילִין אוֹתָהּ בְּתֵרוּמָה דְּרַבְּנָן תְּיַפּוֹק לִיָּה דַּבְּל"ז הָא סְפִינָן לִיָּה לְקַטְוֵן אִיסוּר דְּרַבְּנָן בְּיָדִים עַכ"ד יָפָה הַקְשָׁה וְנִפְלְאֵתִי מְאוֹד עַל הַגָּאוֹן בַּעַל חֲתָם סוּפֵר בְּתֵשׁוּבָה ח' או"ח ס' פ"ג שְׁהִבִּיא דְּבָרֵי הַרְשָׁב"א הַנְּ"ל וְכַתֵּב וְאֵין לַהֲקַשׁוֹת עַל הַרְשָׁב"א הַנְּ"ל דַּס"ל בְּדַעַת רַשׁ"י דְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן שְׁרִי לְמִיִּסְפָּא בְּיָדִים מְהָא דְּפַרְשׁ"י ס"פ ר"ע ע"ש וְדְּבָרֵיו תְּמוּהִים מְאוֹד דְּאֲדַרְבָּה מִדְּבָרֵי הַרְשָׁב"א הַנְּ"ל יֵשׁ לְדַיִּיק אִיפְכָּא דַּס"ל בְּדַעַת רַשׁ"י דְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן אִיסוּר לְמִיִּסְפָּא בְּיָדִים דְּהָא כְּתִב מְשׁוּם נִשְׁוֹאִין דְּרַבְּנָן מִאֲכִילִין אוֹתָהּ בְּתֵרוּמָה דְּרַבְּנָן וְעַל הַרְשָׁב"א לְשִׁי' קֶשֶׁה בְּאַמַּת פִּנ"ל כְּמוֹ שְׁהַקְשָׁה כַּת"ר: וְנִרְאֶה לִישָׁב דְּהֵנָּה בְּעֵיקַר שִׁי' הַרְשָׁב"א דַּס"ל דְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן סְפִינָן לִיָּה לְקַטְוֵן בְּיָדִים יֵשׁ לַהֲסַתְּפַק אִם הוּא אִפִּילוֹ בְּקַטְוֵן שְׁהַגִּיעַ לְחִינוּף אוּ דוֹקָא בְּקַטְוֵן שְׁלֵא הַגִּיעַ לְחִינוּף דְּבִדְבָרֵיו שָׁם לֹא פּוֹרֵשׁ וְהֵנָּה בַּחִי' הָרִיטְב"א בַּפ' חֲרַשׁ שָׁם הִבִּיא שִׁי' הַרְשָׁב"א הַנְּ"ל וְנ"ל וּמִיָּהוּ אִיסוּר מַה"ת לַהֲאֲכִילוֹ בְּיָדִים כּו' וִי"א מְרַבּוֹתִינוּ ז"ל דְּבִאִיסוּרִין שְׁל דְּבָרִיהֶם מִחֲתִינּוּ לְהוּ חֲדָא דְּרָגָא וּמִאֲכִילִין אוֹתוֹ בְּיָדִים בְּקַטְוֵן שְׁלֵא הַגִּיעַ לְחִינוּף מִיָּהַת כּו' ע"ש וְזֵהוּ שִׁי' הַרְשָׁב"א פִּנ"ל וּמִתְבָּאֵר מִדְּבָרֵיו דַּס"ל בְּשִׁי' הַרְשָׁב"א דְּדוֹקָא קַטְוֵן שְׁלֵא הַגִּיעַ לְחִינוּף מִאֲכִילִין אוֹתוֹ אִיסוּר דְּרַבְּנָן בְּיָדִים: וְהֵנָּה הַרְשָׁב"א בַּחִי' פ' חֲרַשׁ שָׁם כְּתִב דְּהַמְשָׁנָה בַּת יִשְׂרָאֵל שְׁנַשְׂאָת לַכֹּהֵן וְדָאֵי מְשַׁמַּע אִפִּילוֹ בְּשְׁהַגִּיעַ לְחִינוּף ע"ש וּלְפ"ז הָרִי שְׁפִיר הַנְּצַרְוֵה הַרְשָׁב"א לְפָרֵשׁ דְּמִאֲכִילִין אוֹתָהּ בְּתֵרוּמָה דְּרַבְּנָן מְשׁוּם נִשְׁוֹאִין דְּרַבְּנָן דְּכִינּוֹן דְּהַמְשָׁנָה מִיָּרִי אִפִּילוֹ בְּקַטְנָה שְׁהַגִּיעַ לְחִינוּף וּבָזָה מוֹדָה הַרְשָׁב"א דְּלֹא סְפִינָן לַה אִיסוּר דְּרַבְּנָן בְּיָדִים: אוּלָם הֵנָּה הָר"ן בְּרִישׁ פ' יוֹהֲכ"פ ה"ר דְּשָׂאֵר עֵינּוּיִים הוּא רַק

מדרבנן מדמניא התינוקות מותרין בכולן ומוכח בגמ' דמותרין בכולן דקאמר היינו דמותר לגדולים לרחצן ולסוכן כו' ובשולמא אי דרבנן ניהו שפיר שפל שהוא לצרכו של תינוק אע"פ שהגיע לחינוך מאכילין אותו איסור מדרבנן אפילו בידים וכדמוכח בפ' יוצא דופן גבי קטנה שנדרה בעלה מפר לה כו' אלא א"א מדאורייתא ניהו היכי שרי עכ"ל הר"ן ע"ש וזהו שי' הרשב"א פנ"ל ומתבאר בהדיא דס"ל דאפילו קטן שהגיע לחינוך ספינו ליה איסור דרבנן בידים ודלא כמש"כ הריטב"א והנה להבין פעם מחלוקתם נלע"ד דזה תלי' בחקירה אחרת לענין קטן שהגיע לחינוך אי ב"ד מצווין להפרישו באיסור דאורייתא דהנה התו' בשפת (דף קכ"א) ד"ה ש"מ פתבו דהא דקי"ל דקטן אוכל גבילות אין ב"ד מצווין להפרישו מיירי בקטן שלא הגיע לחינוך דבהגיע לחינוך פינו שתייב לחנכו כש"כ דצריה להפרישו שלא יעשה עבירה כו' ע"ש אולם התו' בגזיר (דף כ"ח) ד"ה בנו הקשו ג"כ הא דאמר בעלמא דקטן אוכל גבילות אין ב"ד מצווין להפרישו הא אף לחנכו מוטל על האב ותו' דחינוך לא שייך אלא להזהירו לעשות ולקיים מצוה אבל להזהיר מלעבור אין זה חינוך כו' ועוד אומר ר"י דחינוך לא שייך אלא באב כו' ע"ש ומתבאר מדבריהם דלעולם אף בקטן שהגיע לחינוך אין ב"ד מצווין להפרישו ומשום דחינוך לא שייך אלא במ"ע או דאין חינוך אלא באב פנ"ל.

והנה יסוד שי' הרשב"א דס"ל דאיסור דרבנן ספינו לקטן בידים הוא משום דמוכרח שם בפ' חרש דאפילו למ"ד קטן אוכל גבילות ב"ד מצווין להפרישו מ"מ באיסור דרבנן אין ב"ד מצווין להפרישו ולפ"ז לפי מה דקי"ל דקטן או"נ אין ב"ד מצווין להפרישו ממילא באיסור דרבנן נחתין חז דרגא וספינו ליה אפילו בידים וכמש"כ בחי' בפ' חרש שם ע"ש ולפ"ז הנה לפמש"כ התו' בשפתשם דבקטן שהגיע לחינוך באיסור דאורייתא באמת ב"ד מצווין להפרישו פנ"ל א"כ אפילו אי נימא דבאיסור דרבנן אין ב"ד מצווין להפרישו אפילו בשהגיע לחינוך וכמש"כ האחרונים מ"מ בודאי דלא ספינו ליה בידים דכיון דבשהגיע לחינוך באיסור דאורייתא ב"ד מצווין להפרישו א"כ באיסור דרבנן פי נחתין חז דרגא אין ב"ד מצווין להפרישו אבל מ"מ לא ספינו ליה בידים וכמבואר בפ' חרש שם דלמ"ד ב"ד מצווין להפרישו בדרבנן אין מצווין להפרישו אבל מ"מ לא ספינו ליה בידים ומכש"כ אי נימא דבקטן שהגיע לחינוך גם בדרבנן ב"ד מצווין להפרישו משום חינוך אבל עכ"פ זה ודאי דלא ספינו ליה בידים פנ"ל אולם לפי שי' התו' בגזיר דגם בקטן שהגיע לחינוך אין ב"ד מצווין להפרישו מאיסור דאורייתא א"כ בודאי באיסור דרבנן דנחתין חז דרגא לפ"ז אף בקטן שהגיע לחינוך ספינו ליה בידים איסור דרבנן ולפ"ז יתבאר שפיר מחלוקת הראשונים פנ"ל דהנה הריטב"א בחי' פ' חרש מסיק כמש"כ התו' בשפת וע"ש מש"כ בסוף דבריו וז"ל וילעולם קטן שהגיע לחינוך חייבין ב"ד מדרבנן להפרישו מנבילות ואיסורין וכן דעת הרא"ה ז"ל הר"ם בשם רבו רבינו ז"ל עכ"ל ע"ש ולפ"ז מפיו דס"ל דקטן שהגיע לחינוך באיסור דאורייתא ב"ד מצווין להפרישו ממילא באיסור דרבנן אין מצווין להפרישו אבל לא ספינו ליה בידים פנ"ל והיינו שפתיב הריטב"א דבאיסורין של דבריהם מאכילין אותו בידים בקטן שלא הגיע לחינוך מיהת פנ"ל אולם הר"ן נראה דס"ל כשי' התוס' בגזיר דאפילו בקטן שהגיע לחינוך אין ב"ד מצווין להפרישו מאיסור דאורייתא וממילא באיסור דרבנן דנחתין חז דרגא ג"כ אפילו בקטן שהגיע לחינוך ספינו ליה איסור דרבנן בידים והיינו מש"כ הר"ן

בר"פ יוהכ"פ דאפילו שהגיע לחינוך מאכילין אותו איסור דרבנן אפילו בינדים כנ"ל: ובההא האיר ד' את עיני להבין דברי הר"ן בר"פ יוה"כ שם הסתומים מאוד דהנה מש"כ הר"ן דמאכילין אותו איסור מדרבנן אפילו בינדים וכדמוכח בפ' יוצא דופן גבי קטנה שנדרה בעלה מפר לה צע"ג דבאמת משם לא מוכח מידי וע"ש בסוגיא דפריה למ"ד מןפלא סמוך לאיש דאורייתא מהא דתניא יתומה שנדרה בעלה מפר לה ואי אמרת דאורייתא אתו נשואין דרבנן ומבטלי נדרא דאורייתא ומשני קטן אוכל נבילות הוא ואין ב"ד מצווין להפרישו ע"ש הרי דשם מנירי בדאורייתא ואי נימא דזה הוי כמאכיל בינדים וכמש"כ הרשב"א בחי' בפ' חרש כש"כ דקשה דהרי בדאורייתא בנדאי לא ספינו בינדים וכמו שהקשה הרשב"א שם ועכ"פ לענין איסור דרבנן אי ספינו בינדים אין מסוגיא זו ראיה פלל וכבר נלאו בזה חכמי לב ועי' בס' ישועת יעקב בס' שמ"ג מש"כ לישב הוא ובנו הגאון בפלפול רחוק ובאמת אף אם יעלה בידינו להוציא דין זה מתוך פלפול עדיין צע"ג מה ראיה הר"ן להביא בכאן הסוגיא דפ' יוצא דופן הרי עיקר הדין מתבאר מתוך ראיות מפורשות מהש"ס מהסוגיא דפ' חרש ושבת דף קל"ט לענין פשוטא בכרמא ובר"פ מי שהחשיף וכמש"כ הרשב"א בפ' חרש והרשב"א ור"ן בר"פ מי שהחשיף ע"ש אולם לפמש"כ יתבאר דברי הר"ן שפיר נהיינו דמש"כ כדמוכח בפ' יוצא דופן כו' אינו רוצה לומר על עיקר הדין דספינו ליה לקטן איסור דרבנן בינדים דע"ז אין ראיה פלל ועיקר זה הדין נתבאר מראיות מפורשות כנ"ל אולם פנונתו הוא למש"כ שם מתחילה דמשמע דעד שהגיעו לפרקן מותרין בכולן ואפילו על ידי גדולים ומשום דכל שהוא לצרכו של תינוק אע"פ שהגיע לחינוך מאכילין אותו איסור מדרבנן אפילו בינדים וע"ז פתב כדמוכח בפ' יוצא דופן.

דהנה לפמש"כ הנה עיקר הדבר אי אפילו בקטן שהגיע לחינוך מאכילין אותו איסור דרבנן תלי' בזה דאי נימא דהא דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו היינו אפילו בקטן שהגיע לחינוך א"כ פשיטא דאיסור דרבנן דנחתין חד דרגא וספינו ליה בינדים היינו ג"כ אפילו בקטן שהגיע לחינוך רק אי נימא כמש"כ התו' בשבת דבקטן שהגיע לחינוך ב"ד מצווין להפרישו באיסור דאורייתא לפ"ז ה"ה דבקטן שהגיע לחינוך באיסור דרבנן לא ספינו ליה בינדים כנ"ל והנה בחי' הרשב"א והריטב"א בפ' חרש שם הביאו ראיה מפורשת דאפילו בקטן שהגיע לחינוך אין ב"ד מצווין להפרישו מהסוגיא דפ' יוצא דופן הנ"ל גבי יתומה שנדרה דמשני הגמ' קטן אוכל נבילות הוא ואין ב"ד מצווין להפרישו והרי שם מנירי במןפלא סמוך לאיש ע"ש ועפ"ז יתבאר דברי הר"ן דנהו שכתב דאע"פ שהגיע לחינוך מאכילין אותו איסור דרבנן אפילו בינדים וכדמוכח בפ' יוצא דופן כו' נהיינו דמשם מוכח דאפילו בקטן שהגיע לחינוך אין ב"ד מצווין להפרישו מאיסור דאורייתא ולפ"ז ממילא דה"ה דבאיסור דרבנן ג"כ אפי' בקטן שהגיע לחינוך נחתין חד דרגא ומאכילין אותו אפילו בינדים כנ"ל: והנה בגמ' ר"ה דף ל"ג ל"ק פאן בקטן שהגיע לחינוך פאן בקטן שלא הגיע לחינוך ופרש"י דבקטן שהגיע לחינוך מתעסקין שילמדו ונתו' הקשו על פרש"י ופירשו איפכא דקטן שהגיע לחינוך אין מעפבין אבל לכתחילה לא אמרינו להו תקעו וקטן שלא הגיע לחינוך מתעסקין ואע"ג דאיסורא דרבנן נמי לא ספינו ליה בינדים מ"מ שרי להתעסק פיון דזמנין איפא מצוה ע"ש והנה לשי' הרשב"א דס"ל דבאמת ספינו ליה לקטן איסור דרבנן בינדים לפ"ז ניחא

בפשיטות הא דקטן שלא הגיע לחינוך מתעסקין וכ"כ בבבאיאורי הגר"א בסי' שמ"ג סק"ו וז"ל אבל הרשב"א פתב דמדרבנן מותר כו' וכו' אתי שפיר ההיא דר"ה פאן בקטן כו' וכפירוש תוספות כו' ע"ש וכו' וכו' פנ"ל אולם קשה לפ"ז א"כ גם בקטן שהגיע לחינוך אמאי אין מתעסקין ולפ"ז הרי מוכרח לכאורה דקטן שהגיע לחינוך לא ספינו ליה איסור דרבנן בינדים מיהו הך"ן פי' הסוגיא כפרש"י ע"ש ולפ"ז מוכרח דגם בקטן שהגיע לחינוך ספינו ליה איסור דרבנן והך"ן לשי' פנ"ל ונהנה הרשב"א שה"ר דאפילו בקטן שהגיע לחינוך אין ב"ד מצווין להפרישו לפ"ז נראה דבאיסור דרבנן ה"ה דספינו ליה בינדים פנ"ל מיהו הרשב"א בחי' שם הניח בצ"ע ונראה דרפויי מרפיה בידיה ועכ"פ לפ"ז ניחא מש"כ הרשב"א בגיטין הטעם משום נשואין דרבנן דטעם זה מספיק בפשיטות אפילו בקטנה שהגיע לחינוך פנ"ל: עוד נראה לי שב' דברי הרשב"א בגיטין שם במש"כ דשרי להאכילה בינדים בתרומה דרבנן משום נשואין דרבנן ולא כתבו בפשיטות משום דספינו איסור דרבנן לקטן בינדים והיינו משום דמפח נשואין דרבנן מותר גם לאחרים זרים להאכילה בתרומה דרבנן אבל בתורת דספינו איסור דרבנן לקטן אסור לזרים להאכילה ומשום דתרומה אסור בהנאה של פילוי ואף בהמה אסור להאכילה פרשיני תרומה ופשיטא דאסור להאכיל תרומה לקטן וכ"כ פל' האחרונים דאסור להאכיל טבל דרבנן אפילו לשי' הרשב"א ומשום דטבל אסור בהנאה של פילוי ועי' בס' ישועת יעקב סי' שמ"ג ע"ש וה"ה בתרומה דרבנן ולכך פתב הרשב"א הטעם דשרי להאכילה בתרומה דרבנן משום נשואין דרבנן דמשום זה גם אחרים זרים רשאי להאכילה בתרומה דרבנן דמדרבנן היא אשת כהן ממש ועוד י"ל משום דהרשב"א בתשובה סי' צ"ב כתב על עיקר הדין דס"ל דספינו איסור דרבנן לקטן וז"ל פשאמרת להלכה אמרתי אבל לא למעשה ע"ש ולכך פתב מילתא דפסיקא משום נשואין דרבנן פנ"ל: ונהנה בעיקר מה שהכריח לרש"י לפרש המשנה דאוקלת בתרומה דהוא בתרומה דרבנן פתב שם הרשב"א דנראה משום דביבמות (דף פ"ט) מיייתי ברייתא מאימתי אדם יורש את אשתו קטנה כו' ואוקלת בגינו תרומה ומוקי לה בגמ' בתרומה דרבנן ע"ש ונהנה באמת פרש"י בהדיא ביבמות (דף קי"ג) בד"ה ועל קטנה כו' אע"פ שאין נישואיה נשואין גמורין אכלה בתרומה דרבנן כף אוקמנא בהאשה רבה עכ"ל ולפ"ז מה שהקשה הרשב"א על פרש"י דהא אפילו בתרומה דאורייתא אכלה משום דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו קשה ג"כ על הגמ' ביבמות הנ"ל אלא דהרשב"א פתב דבגמ' י"ל דבעי לאוקמא אף כמ"ד דב"ד מצווין להפרישו וקשה רק לפרש"י דהא אנו קי"ל דאין ב"ד מצווין להפרישו ע"ש ונהנה מה שתי' הרשב"א דלישנא דאוקלת בתרומה משמע ליה לרש"י אפילו להאכיל לה בינדים צ"ע דמהיכן משמע פן הנה אמת דהתו' בגיטין שם פתבו ג"כ כעין זה וע"ש שהקשו על הגמ' ביבמות הנ"ל דלוקמא אפילו בתרומה דאורייתא דקטן אוכל נבילות הוא ותי' דאוקלת בגינו משמע דאפילו מאכילה בינדים ע"ש מיהו בבבאיאורי דבריהם י"ל משום דאוקלת בגינו משמע בשביל בעלה שהוא כהן נאי נימא דאוקלת בתרומה מעצמה ואפילו בתרומה דאורייתא בתורת קטן אוכל נבילות א"כ הרי אינה אוקלת בשביל בעלה ובע"כ צ"ל דאוקלת בגינו היינו דמאכילה בינדים ובתרומה דרבנן ומשום נשואין דרבנן אולם במשנה דמבואר בסתם שאוקלת בתרומה מהיכן משמע אפילו להאכיל לה בינדים: ולכן נראה לי שב' פרש"י דלאו משום דלישנא דאוקלת בתרומה משמע דהוא אפילו להאכיל

בְּיָדִים אֵלָא דְמַגּוּף הַמְשַׁנָּה בַּע"כ צ"ל פֶּן דְהִנֵּה בְּעֵיקַר מַה שֶׁהִקְשׁוּ הַתּו' עַל הַגַּמ' בִּיבְמוֹת הַנְּ"ל וְכוּ הַרְשָׁב"א עַל פֶּרֶש"י דְלֹקְמִינָה אֶפִּילוּ בְתַרוּמָה דְאֹרְיִיתָא וּמִשּׁוּם דְקָטָן אוֹכֵל נְבִילוֹת אֵין ב"ד מְצַוִּין לְהַפְרִישׁוּ צ"ע לְכַאוּרָה דַּא"כ מַאי אִירֵיָא קִטְנָה שְׁנִישְׂאָת לְכַהֵן אֶפִּילוּ נְשׂוּאָה לִישְׂרָאֵל אוֹכְלֵת שׁוֹב מְצַאֲתִי שֶׁהִק' פֶּן בַּס' מְהַר"ם שִׁיף וְתִי' אֵינוּ מוּבָן.

וְנִרְאֶה לֹמַר ע"פ הַמְבֹאָר שֶׁם בַּגַּמ' וְאֵילוּ חֲרָשֶׁת לֹא אֶכְלָה כּו' גְּזִירָה שְׂמָא יֶאֱכִיל חֲרַשׁ בְּפַקְחַת וְע"ש בַּפֶּרֶש"י שְׂכַתְב אֶבֶל גְּדוֹל בְּקִטְנָה לִיכָא לְמִיגְזֹר מִשּׁוּם קָטָן בְּגִדּוּלָה דְקָטָן לִית לִיה נְשׂוּאִין כּו' ע"ש וּלפ"ז נִיחָא שְׂפִיר דְלַעוּלָם אַפ"ל דְאוֹכְלֵת הֵינּוּ בְתַרוּמָה דְאֹרְיִיתָא וּמִשּׁוּם קָטָן אוֹכֵל נְבִילוֹת וּמ"מ מְשַׁמְעִינָן שְׂפִיר דַּא"צ לְהַפְרִישָׁה דְלֹא גְזִירִין מִשּׁוּם קָטָן בְּגִדּוּלָה פֶּנ"ל וְהֵינּוּ מַה שֶׁהִקְשׁוּ הַתּו' וְהַרְשָׁב"א פֶּנ"ל אוּלָם בְּשִׁי' רַש"י נִרְאֶה דַּס"ל לִישָׁב קו' זוּ דְהָא דְמוֹקֵי הַגַּמ' בִּיבְמוֹת בְתַרוּמָה דְרַבְּנָן הֵינּוּ מִשּׁוּם דְעֵיקַר עֲנָן הַגְּזִירָה לֹא שְׂיִיף רַק אֵי אוֹכְלֵת בְּשִׁבִיל נְשׂוּאִיָּה אֶבֶל כְּשִׂאוֹכְלֵת מְעַצְמָה בְתַרוּמָה דְאֹרְיִיתָא כְּשִׂאָר קָטָן אוֹכֵל נְבִילוֹת בְּלֹא"ה לֹא שְׂיִיף לְמִיגְזֹר אִטּוּ קָטָן בְּגִדּוּלָה דַּכ"ע יְדַעֵי דְקָטָן אוֹכֵל נְבִילוֹת אֵין מְצַוִּין לְהַפְרִישׁוּ וּלפ"ז נִיחָא שְׂפִיר דְמוֹקֵי הַגַּמ' בִּיבְמוֹת בְתַרוּמָה דְרַבְּנָן וְכוּ מַה שֶׁפֶּרֶש"י בְּמִשְׁנֵה בְתַרוּמָה דְרַבְּנָן וּמִשּׁוּם דַּבַּע"כ הֵן אוֹכְלֵת בְתַרוּמָה הוּא מִשּׁוּם נְשׂוּאִיָּה פֶּנ"ל וְבַע"כ צ"ל דְהֵינּוּ לְהַאֲכִיל לָהּ בְּיָדִים בְתַרוּמָה דְרַבְּנָן וּמִשּׁוּם הַנְּשׂוּאִין דְרַבְּנָן וּמְשַׁמְעִינָן דְלֹא גְזִירִין מִשּׁוּם קָטָן בְּגִדּוּלָה פֶּנ"ל וְכוּ מְדוּנָק בְּלִשׁוֹן רַש"י שֶׁם שְׂאוֹכְלֵת בְתַרוּמָה דְרַבְּנָן בְּהֵי נִישׂוּאִין וְלֹא גְזִירִין מִיַּד וְנִרְאֶה בְּרוּר פֶּנ"ל וְהָא דְמִשְׁמַע לְכַאוּרָה בַּגַּמ' דְחֲרָשֶׁת אֶפִּילוּ מְעַצְמָה לֹא אֶכְלָה נִרְאֶה מִשּׁוּם דְהֵתָם גְזִירִין אִטּוּ חֲרַשׁ בְּחֲרָשֶׁת וְחֲרַשׁ בְּנֹדָאֵי יֶאֱכִילָנָה ג"כ בְּיָדִים וְאִתּוּ לְהַאֲכִיל חֲרַשׁ בְּפַקְחַת כְּמְבֹאָר בַּגַּמ' מִשְׂא"כ בְּקִטְנָה לְגִדּוֹל דְאֵי אֶכְלָה מְעַצְמָה לֹא שְׂיִיף לְמִיגְזֹר אִטּוּ קָטָן בְּגִדּוּלָה פֶּנ"ל עוֹד הַקְּשָׁה בְּחִי' הַרְשָׁב"א שֶׁם לְפֶרֶש"י מְהָא דְאָמַר בַּגַּמ' גְּזִירָה שְׂמָא יֶאֱכִיל חֲרַשׁ בְּחֲרָשֶׁת וּפְרִיף וְלִיכּוּל קָטָן אוֹכֵל נְבִילוֹת הוּא וְאֵי אוֹכְלֵת דְמַתְּנִיתִין מֵאֲכִיל בְּיָדִים מְשַׁמַּע הָאֵי לֹא קָטָן אוֹכֵל נְבִילוֹת הוּא ע"ש וְנִרְאֶה לִישָׁב דְעֵיקַר עֲנָן הַגְּזִירָה רַק שְׂמָא תֵּאֲכַל מְעַצְמָה אוּ שְׂהַבַּעַל יֶאֱכִילָנָה דְלֹאֲחַר לֹא חָשְׁשׁוּ וְעִי' בַּמַּהֲר"ם שִׁיף וּלפ"ז שְׂפִיר פְּרִיף בַּגַּמ' וְלִיכּוּל קָטָן אוֹכֵל נְבִילוֹת הוּא דְגַם הַחֲרַשׁ הוּא כְּמוֹ קָטָן וּבֵין שְׂתֵּאֲכַל מְעַצְמָה אוּ שְׂהַחֲרַשׁ יֶאֱכִילָנָה הַכֹּל הוּא קָטָן אוֹכֵל נְבִילוֹת וְדו"ק: וְע"ד קו' הַמְשַׁנָּה לְמִלָּה בְּסוּף ה' מֵאֲכִילוֹת אֲסוּרוֹת עַל שִׁי' הַרְשָׁב"א הַנְּ"ל מַגַּמ' שְׂבַת (דָּף צ) דְפָרִיף אֵי הֵכִי אֶפִּילוּ טְהוֹר נְמִי כּו' וְקַעֲבַר מִשּׁוּם בַּל תִּשְׁקָצוּ וְלִשְׁי' הַרְשָׁב"א הַנְּ"ל הָא שְׂפִיר יֵשׁ לִיתָן טְהוֹר לְתִינוּק דְהָא בַּל תִּשְׁקָצוּ בְּדָבָרִים שְׁנַפְשׁוּ שֶׁל אֲדָם קָצָה בָּהֶם הוּא רַק מְדַרְבָּנָן וְסַפִּינָן לְקָטָן בְּיָדִים וְכַתְּבִיתִי לִישָׁב ע"פ מִש"כ הַרְשָׁב"א בְּתַשׁוּבָה סִי' צ"ב לִישָׁב הָא דְתַנְיָא יוֹנָק תִּינוּק עַד כ"ד חוֹדֵשׁ מְכָאן וְאֵילָף כְּיוֹנָק שְׂקָץ וְאֵע"ג דְחֻלְב אִשָּׁה מְדַרְבָּנָן הוּא וְתִי' מִשּׁוּם דְלֹא עָלָה עַל דַּעַת שְׁנַתִּיר אִיסוּרִין דְרַבְּנָן בְּכַדִּי וְשִׁלָּא לְצָרְכוֹ שֶׁל תִּינוּק וְיוֹתֵר מְכָאן הָרִי הוּא לְזָה בְּגִדּוֹל וּבְכַדִּי לֹא סַפִּינָן לִיה אִיסוּרִין דְרַבְּנָן וּלפ"ז אִיסוּר בַּל תִּשְׁקָצוּ בְּדָבָרִים הַמְּאֹוִסִים לֹא מְקַרִי צוֹרֵף הַתִּינוּק וְלֹא סַפִּינָן לִיה אִיסוּר דְרַבְּנָן בְּכַדִּי וְע"ז הַקְּשָׁה כַּת"ר דַּא"כ מִנ"ל דְאִיסוּר לְסַפּוֹת לְקָטָן אִיסוּר דְאֹרְיִיתָא לְצוֹרֵף הַתִּינוּק דְהָא עֵיקַר הַדְּבָר יְלִפְיָן מְשַׁרְצִים וְדָם וְהֵם דְבָרִים שְׁנַפְשׁוּ שֶׁל אֲדָם קָצָה בָּהֶם וְהֵנִי שִׁלָּא לְצוֹרֵף הַקָּטָן עַכ"ד אוּלָם ל"ק פֶּלֶל דְבִנְדָאֵי מַה"ת אֵין לְחַלְק פֶּלֶל בֵּין דְבָר שֶׁהוּא לְצוֹרֵף הַקָּטָן אוּ שֶׁהוּא לֹא לְצוֹרֵף וּמִש"כ הַרְשָׁב"א לְחַלְק בֵּין שֶׁהוּא לְצָרְכוֹ שֶׁל תִּינוּק אוּ לֹא הוּא רַק מְדַרְבָּנָן וְלַעֲנָן אִיסוּר דְרַבְּנָן וְעוֹד

דבאמת יש כמה מיני שרצים שעולין על שלחן גדולים ועכברא דדברא יוכיח ע"ז (דף ס"ח) ע"ש: וראיתי לבאר הנלע"ד בשי' הרשב"א הנ"ל דהנה לפי המתבאר מדבריו בחי' פ' חרש ובפ' כ"כ גבי קטן שפא לכבות ובר"פ מי שהחשיף ובדברי הר"ן שם דמדינא שרי לספות לקטן איסור דרבנן בינדים אלא דמ"מ לצרכינו אסור משום דאמי למיסרה ורק לצורה הקטן מותר דלצרכו לא חיישינן לסרוכי ועכ"פ פיון דשלא לצורה הקטן אינו אסור רק משום דאמי למיסרה ולפ"ז י"ל דגבול יש בדבר דנוקא בתינוק שהוא בר הבנה קצת שייך גביה הך דאמי למיסרה אבל בתינוק דלאו בר הבנה ליפא משום דאמי למיסרה וכ"כ הב"י באו"ח סי' תקנ"ט בשם המרדכי לענין מילה ביוה"כ דכי חיישינן למיסרה ה"מ בתינוק שגדול קצת ונותן אל לבו כדמשמע בפ' תולין גבי זרע פשוטא בכרמא ע"ש ולפ"ז צ"ע על הרשב"א בתשובה הנ"ל שכ' דלקה מפאן ואילך פיוק שקץ ומשום דהוא שלא לצורה התינוק והא בתינוק פי האי לא שייך גביה אמי למיסרה.

ונראה לומר דלכאורה צ"ע על הרשב"א הנ"ל שכתב הטעם דיותר מפאן אין צריף להנקה ובכדי לא ספינו ליה איסורא דרבנן ומדוע לא כתב בפשיטות משום דאמי למיסרה וכמו שכתב בפ' חרש דבדבר שאינו לצורה התינוק אסור משום דאמי למיסרה ולכן נ"ל בכוננת הרשב"א דבדאי היכי שאינו לצורה פלל שלא לצורה הקטן וכן שלא לצרכינו ג"כ, אסור אף בלא הטעם דאמי למיסרה אלא משום דלא ספינו לקטן איסורא דרבנן בכדי אלא דכל שהוא שלא לצורה הקטן אלא לצרכינו דזה לא הוי בכדי מ"מ אסור משום דאמי למיסרה וזהו שכתב הרשב"א בפ' חרש דלא שייך ההוא טעמא דאמי למיסרה אלא בדבר שאינו לצורה התינוק אלא לצורה הגדול וכן בפ' כ"כ ובר"פ מי שהחשיף דמייירי היכי שהוא לצרכינו לכה כתב הטעם משום דאמי למיסרה אבל גבי הנקה דהוא שלא לצורה התינוק וכן שלא לצרכינו היינו שלא הזכיר הרשב"א הך דאמי למיסרה פלל אלא משום דלא עלה ע"ד שנתיר איסורין דרבנן בכדי דאף אי לא שייך אמי למיסרה מ"מ אסור פנ"ל ולפ"ז ג' חילוקים יש בדבר דלצרכו של קטן ספינו ליה איסור דרבנן ולצרכינו אסור משום דאמי למיסרה ושלא לצורה פלל אסור בל"ז משום דלא ספינו ליה איסורא דרבנן בכדי פנ"ל: ומה שכתב הדר"ג לישוב קו' המ"ל על הרשב"א משבת שם דהא דפריף בגמ' א"ה אפילו טהור נמי אין הפנונה משום האיסור אלא משום דאכילת חי הוי דבר מאוס וממילא אין דרף ליתן לתינוק לשחוק בו שפא יאכלנו הוא דבר נכון והנה אנכי ישבתי ג"כ כעין זה דהנה בהא דאמר בגמ' טמא לא דלמא מייית ואכיל ליה ופרש"י משום דלא ספינו ליה איסור בינדים לכאורה צע"ג לומר דבכה"ג שנותן לתינוק לשחוק בו הוי כמו דספי ליה בינדים משום דלמא מייית ואכיל ליה ועי' במרפבת המשנה פ' י"ח מה' שבת ע"ש ועוד צע"ג דלפמש"כ הרשב"א בחי' פ' חרש שם ז"ל א"נ אפטר דמעמידין אותו סמוך לנבילה כדי שישלח ידו ויאכל דומיא דעובדא דר' יצחק בר ביסנא ע"ש ולפ"ז קשה הא אפתי חזי להצניע חגב טמא לתינוק להעמיד התינוק אצל החגב סמוך לו כדי שישלח ידו ויאחז בו מעצמו לשחוק בו דכן דרף הקטן לאחוזו ביזו כ"ד שרואה לשחוק בו וא"כ מה בכך שאסור ליתן לתוף ידו של תינוק מ"מ הא חזי פנ"ל.

וכן לפמש"כ הסמ"ג הביאו היש"ש בפ' חרש דמותר לומר לעובד פוכבים ליתן לתינוק
איסור אפילו איסור דאורייתא ועי' בשו"ת חתם סופר או"ח סי' פ"ג א"כ אפתי חזי
להצניע לתינוק לשחוק בו למסור לו ע"י עובד פוכבים ולכן נראה לפרש הגמ' דלא
מירי מנידון איסור פלל דאפ"ל דבכה"ג שנותן לתינוק לשחוק בו לא הוי כמו דספי ליה
בידים אלא דמפנין דאסור מה"ת לספות לקטן איסור בידיים אף דאין מצווין להפרישו
מ"מ ישאל קדושים הן ומפרישין בניהן הקטנים מאכילת איסורין ומכש"כ דנזקרים
לגרום או לסייע לקטן על אכילת איסורין אף בגונא דשרי מדינא והיינו דס"ל לת"ק
טמא לא דלמא מניית ואכיל ליה ומשום דאין דרף להצניע לקטן דלמא מניית ואכיל ליה
ואף בדרף המותר פגון להעמיד הקטן אצל החגב מ"מ העולם נמנעים אף בכה"ג ולפ"ז
מינשב קו' המ"ל על הרשב"א מהא דפריף בגמ' א"ה אפילו טהור נמי ומשום דדרף
העולם להרחיק את בניהם מאכילת איסורין אף מאיסור דרבנן כנ"ל: ובה יש לישוב
ג"כ מה שק"ל לשי' הרשב"א הנ"ל מגמ' ביצה (ד' י"ד) גבי משלחין כלי' כו' ואעפ"י
שיש בהן פלאי ופריף בגמ' פלאים למאי חזי וכ"ת חזי למימף תותיה והתניא לא יעלה
עליף אבל אתה יכול להציעו תחתיף אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן כו' ולשי'
הרשב"א קשה הא חזי להציע תחת הקטן דהצעה הוא רק איסור דרבנן וספינו ליה לקטן
בידים אולם לפי הנ"ל ניחא שפיר דאף דמדינא שרי להציע תחת הקטן מ"מ אין דרף
בני ישאל לספות לקטנים אף איסור דרבנן ולכף אין משלחין וע"ש במשנה אף לא
מנעל לכן ופרש"י שלא הנה דרפו לנעלו ע"ש: וראיתי לבאר בעז"ה הנלע"ד בדין לספות
איסור לקטן ע"י גוי והנה היש"ש בס"פ חרש הביא בשם הסמ"ג שכתב ז"ל פתב רבינו
ברוך תינוקת נראה שאסור לסוף גופן בחלב וחזיר שאין זה אלא תענוג אבל יניח לעובד
פוכבים לסוכן ולהאכילן ולהזהיר גדולים על הקטנים אין אסור אלא דוקא פי ספו להו
בידים עכ"ל הסמ"ג ע"ש והנה מפשטות דבריו משמע דמותר לומר לעובד פוכבים
להאכיל לקטן איסור וכן הבין הגאון בעל חתם סופר ח' או"ח סי' פ"ג וע"ש שכתב ז"ל
אף לענ"ד אין פאן ספי בידיים וכ"כ להדיא הסמ"ג בשם רבינו ברוך והביאו יש"ש ס"פ
חרש בפשיטות דמותר לומר לנכרי לסוכו בחלב ולהאכילו דברים האסורים עכ"ל הח"ס
ע"ש וכן נראה מדברי היש"ש שם אולם צע"ג דאיף אפשר להתיר לכתחילה לומר
לעובד פוכבים להאכיל לקטן איסור והא אמירה לעובד פוכבים היא שבות בכל האיסורין
ועי' להמג"א בסי' שמ"ג שהביא דברי רבינו ירוחם שכתב דאין למחות בעובדי פוכבים
המאכילין אותם איסור אבל אסור לומר לעובד פוכבים להאכיל אותם איסור עכ"ל ע"ש
והאחרונים כתבו הטעם משום דאמירה לעובד פוכבים שבות עי' בס' פרמ"ג ובמחצית
השקל ובח"א ה' חינוך הקטן ע"ש.

אולם לענ"ד נראה דלומר לעובד פוכבים להאכיל לקטן דבר איסור לאו משום אמירה
לעובד פוכבים שבות בלחוד הוא דמיתסר כמש"כ האחרונים אלא דבאמת גם זה הוי
כמו דספי ליה בידיים ממש דהנה בעיקר הדבר דילפינו מקרא דלהזהיר הגדולים על
הקטנים ומוקי לה בגמ' דלא ליספו להו בידיים אין הפנונה להאכיל אותן בידיים ממש
ליספו להו כתורא אלא דאף לומר להו שיאכלו אסור וכמבואר בסוגי' שם לא יאמר אדם
לתינוק הבא לי מפתח כו' וכ"כ הראשונים ועי' במ"ל סוף ה' מאכלות אסורות דאפילו
להטעות לקטן ולומר על דבר איסור שהוא היתר אסור דהוי כמו ספי ליה בידיים ועכ"פ

הרי דָּקֵל שְׂיֵאכֵל הַתִּינוּק ע"י גְּרַמְתּוֹ הוּי ג"כ כְּמוֹ דְסָפִי לִיה בְּיָדִים וּלפ"ז נִרְאֶה דְלוֹמֵר לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים לְהֶאֱכִיל לְקַטֵּן אִסוּר אֵין לָהּ גְרַמָּא גְדוֹלָה מִזוּ וְכֹה"ג פְּתָבוּ הָאֲחֵרוּנִים לְעַנְנֵי מְטִיל מוּם בְּכּוֹר דְגַם ע"י עוֹבֵד פּוֹכְבִים אִסוּר מְדֹאֲרֵיִתָּא וּמִשּׁוּם דְכִינּוּ דְגְרַמָּא אִסוּר מֵה"ת ע"י עוֹבֵד פּוֹכְבִים לֹא עֲדִיף מִגְרַמָּא וְעוֹד דְכִינּוּ דְלוֹמֵר לְקַטֵּן שְׂיֵאכֵל מְעַצְמוֹ אִסוּר מֵד"ת א"כ מֵה נ"מ בֵּין לּוֹמֵר לְקַטֵּן שְׂיֵאכֵל אוֹ לּוֹמֵר לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים לְהֶאֱכִיל אוֹתוֹ וְכֹן נִרְאֶה מְדַבְּרֵי הַר"ח שֶׁהֵבִיא הַרְשֵׁב"א בַּח' ס"פ חֲרַשׁ וְעִי' בִישׁ"ש שֶׁם וּבִישׁו"ת חֲתָם סוֹפֵר שֶׁם: וְלָכֵן נִרְאֶה דְאֵין מִחְלֻקָּת פְּלֵל בֵּין הֶרְאִשׁוּנִים דְגַם רַבֵּינוּ בְּרוּךְ מוֹדֶה דְאִסוּר לּוֹמֵר לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים לְהֶאֱכִיל לְקַטֵּן דְבַר אִסוּר וּמִשׁ"כ הַסְּמ"ג בְּשֵׁם רַבֵּינוּ בְּרוּךְ אָבִל יָנִיחַ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים לְסוּכָן וְלִהְאֲכִילָן אֵינוֹ רוֹצֶה לּוֹמֵר שְׂיֵהֵי' מוֹתֵר לּוֹמֵר לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים לְסוּכָן וְלִהְאֲכִילָן דְזֶה בְּנֻדָּי אִסוּר כְּנ"ל אוּלָם הַפְּנוּנָה הוּא דְאֵם הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים מְעַצְמוֹ סוּכָן וּמֵאֲכִילָן יָנִיחַ לוֹ וְא"צ לְמַחֲזוֹת בְּיָדוֹ וְכ"ה בַּגַּמ' בַּפ' חֲרַשׁ שֶׁם אָבִל מְנִיחוֹ תוֹלֵשׁ כּו' וְהֵינּוּ דֹא"צ לְהַפְרִישׁוֹ וְלָזֶה נִתְפַּוּן ג"כ רַבֵּינוּ בְּרוּךְ בַּמִּשׁ"כ יָנִיחַ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים כּו' הֵינּוּ דֹא"צ לְמַחֲזוֹת בְּיָדוֹ וְכַמִּשׁ"כ רַבֵּינוּ יִרְחֹם דְאֵין לְמַחֲזוֹת בְּעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים הַמֵּאֲכִילִין אוֹתָם אִסוּר וְהֵינּוּ מִשּׁוּם דְקַטֵּן אוֹכֵל גְּבִילוֹת אֵין ב"ד מְצוּוּן לְהַפְרִישׁוֹ: וְמֵה שֶׁכָּתַב כַּת"ר לְיֵשֵׁב קו' הַמ"ל שֶׁם עַל הַרְשֵׁב"א הַנ"ל מֵהָא דְבַעֵי בַּגַּמ' יְבָמוֹת (דָּף ע"א) קָטָן עָרַל מֵהוּ לְסוּכָן שֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה עָרְלוֹת שְׁלֹא בְּזַמְנָה מְעַכְבָּא אוֹ לֹא מְעַכְבָּא וְהָא סִיכָה כְּשִׁתְּיָה לֹא הוּי אֱלָא מְדַרְבְּנָן לְשִׁי' רֹב הֶרְאִשׁוּנִים וְכָתַב כַּת"ר מִשּׁוּם דִּהְנָאָה שֶׁל סִיכָה הוּי הִנָּאָה שֶׁל כִּילּוּי וְאִפ"ל דַּס"ל לְהַרְשֵׁב"א דִּהְנָאָה שֶׁל כִּילּוּי אִסוּר מְדֹאֲרֵיִתָּא עַכ"ד אוּלָם תְּמוּדָה מְאוּד דְפִשׁוּט מְאוּד דְכִהֵן עָרַל אֵינוֹ אִסוּר בִּהְנָאָה שֶׁל כִּילּוּי בַּתְּרוּמָה וְנֻדְקָא זֵר אִסוּר בַּתְּרוּמָה בִּהְנָאָה שֶׁל כִּילּוּי מְקַרָּא דְמִשְׁמַרְתַּת תְּרוּמָתִי וְעִי' בַּמ"ל פִּי"א מֵה' תְּרוּמוֹת אוּלָם כִּהֵן עָרַל אֵינוֹ אִסוּר בַּתְּרוּמָה כ"א בְּאֲכִילָה אָבִל בְּנֻדָּי מוֹתֵר בְּכָל הִנָּאוֹת שֶׁל כִּילּוּי וְעִי' בִּישׁו"ת מֵהַר"צ חֵיוֹת סִי' ל"ט שֶׁכָּתַב ז"ל וּמ"ש ר"מ בְּשֵׁם הַגָּאוֹן מְהַר"ש קְלוּגֵר דְכָאֵן אֵין הָאִסוּר מִשּׁוּם סִיכָה רַק מִשּׁוּם הִנָּאָה כִּילּוּי וְע"ש שֶׁהָאֲרִיף לְבָאֵר דִּהְנָאָה שֶׁל כִּילּוּי הוּא רַק מְדַרְבְּנָן מִיְהוּ בְּאֲמַת נִרְאֶה כְּנ"ל דְאָרְף אֵי הִנָּאָה שֶׁל כִּילּוּי אִסוּר מֵה"ת ג"כ מוֹתֵר לְכַהֵן עָרַל אֱלָא דְלְכָאוּרָה יֵשׁ לּוֹמֵר דְבַגְמ' מִיְיָרִי אֵם זֵר מוֹתֵר לְסוּכָן בְּשֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה וּמִפְּחַ דְהַזֵּר נִהְנֶה הִנָּאָה שֶׁל כִּילּוּי וְאֲפֹשֶׁר שֶׁכֵּן כְּנוֹנַת הַגָּאוֹן מֵהַרש"ק אָבִל בְּאֲמַת גַּם זֶה אֵינוֹ דִּהְנָאָה שֶׁל כִּילּוּי אֵינוֹ אִסוּר לְזֵר כ"א כְּשֶׁנְּעַשְׂוּן בְּשֶׁבִיל יִשְׂרָאֵל אָבִל בְּשֶׁבִיל כִּהֵן שְׂרִי וְעִי' בַּמִּשְׁנָה פִי"א דְתְּרוּמוֹת וְבַר"ש שֶׁם וּלפ"ז כִּינּוּ דְסָפִינּוּ לִיה לְקַטֵּן אִסוּר דְרַבְּנָן בְּיָדִים א"כ גַּם אֵי עָרְלוֹת שְׁלֹא בְּזַמְנָה מְעַכְבָּא מוֹתֵר גַּם לְיִשְׂרָאֵל לְסוּכָן וְאֵינוֹ אִסוּר מִשּׁוּם הִנָּאָה שֶׁל כִּילּוּי כִּינּוּ דִּהוּא בְּשֶׁבִיל כִּהֵן וּז"ב: סִימָן יג כְּבוֹד אֱהוּבִי וּמִינְדְעֵי הֶרֶב הַגָּאוֹן הַמְפֹּרָס כּו' כַּקִּשׁוֹת מוֹה' אֶלְבַּסְנֵדֵר סְעַנְדֵּר הַכֵּהֵן נ"י הַאֲב"ד בְּעִיר קוֹפִישָׁאק: אַחַד"ש כְּמִשְׁפֵּט בְּאֲהָבָה רַבָּה הִנֵּה בְּהִיוֹתִי מְעִיָּן עִמָּה וְכוֹתֵב עַל הַסְּפָר בְּסוּגְיָא דְקַטֵּן אוֹכֵל גְּבִילוֹת נִזְכַּרְתִּי אֲשֶׁר בְּטַל יִלְדוּתִי דְנָתִי אֲז בְּסוּגְיָא זֹו לְפָנַי מַעַכְתָּר שְׂיֵחֵי' וְלִהְבְּדִיל בֵּין הַחֲסִיִּים הֶרֶב הַג' הַצְּדִיק מוֹה' יוֹסֵף ב"ר אִיֶּסֶר זַצ"ל מוֹנִיִּלְקָאֲמִיר וְנִמְצָא ת"י אֲשֶׁר הִשִּׁיב כַּת"ר אֲז וְלֹאֲשֶׁר נָעִים לִי לְשַׁעֲשַׁע עִם כַּת"ר"ה אֲמַרְתִּי לְהַתְּבוּנָה קְדַמוּנִיּוֹת לְהַעִיר וְלְעוֹרֵר וּבְמֵה דְסִיִּים אֲפַתַּח.

ע"ד הַקו' שְׁלִי בְּנֻזִיר (דָּף כ"ט) וּבְאֲשֶׁר כָּפִי הִנָּרְאֶה מְדַבְּרֵי לֹא פוֹרֵשׁ אֲז בְּאֵר הֵיטֵב כְּנוֹנְתִי וְע"כ טָרָם אָבִא עַל סֵדֵר דְבְּרֵי אֲמַרְתִּי לְהַעֲתִיק בְּזֶה מִשׁ"כ אֲז וְהוֹסַפְתִּי בָּה אַח"כ

ונה החלי: הנה בָּהָא דקו"ל דְקָטָן אוֹכֵל נְבִילוֹת אִין ב"ד מְצוּנִין לְהַפְרִישׁוּ אֶבֶל אָסוּר לְהַאֲכִילוּ בְּיָדִים נְסֻתָּפוּקוּ הָאֲחֵרוּנִים אִם הוּא מֵה"ת אִי מְדַרְבְּנָן וְעִי בִּס' יִשׁוּעַת יַעֲקֹב בְּאו"ח ס' ש"מ"ג ע"ש.

וְהֵנָּה בִּפ' חֲרַשׁ (דף קי"ד) מִיִּתִי בַגְמ' תִּלְתָּא קִרְאִי גַבִּי שְׂרָצִים וְדָם וְטוֹמְאָה לְהִנְהִיר הַגְּדוּלִים עַל הַקְּטָנִים וּמְפָרֵשׁ בַּגְמ' וְצָרִיקָא כּו' ע"ש. וְהֵנָּה הַב"י בְּאו"ח ס' ש"מ"ג פְּתַב בְּדַעַת הַטּוֹר דִּס"ל דְּנִהֵי דְמַעֲיָקְרָא ס"ד דַּגְמ' דְּמִהֲנֵי קִרְאִי יִלְפִינָן מִיַּנְיָהּ לְשַׁאֲרֵי אִיסוּרִים כּו' אֶבֶל בְּתַר דְּאִשְׁפָּחוּן דְּבַכְמָה דְּוֹכְתֵי הַנְּזִהָרֵי גְדוּלִים עַל הַקְּטָנִים הו"ל ג' פְּתוּבִין הַבְּאִין פְּאָחַד וּלכ"ע אִין מְלַמְּדִין וְאֵע"ג דְּבַגְמ' מְצָרִיף לְהִנֵּי תִלְתָּא קִרְאִי י"ל דִּס"ל לְרַבִּינוּ דְלָאוּ דְנָקָא הוּא ע"ש.

וְעִי בְּשׁו"ת נ"ב מֵהַדו"ת ס' א' שְׂצַדָּד לֹוֹמֵר דְּבִנְבִילָה וּבְשַׁאֲרֵי אִיסוּרֵי תוֹרָה אִינוּ אָסוּר מֵה"ת לְסָפוֹת לְקָטָן אֶלָּא מְדַרְבְּנָן וּכ"כ הַפְּרַמ"ג בְּמִשְׁבָּצוֹת לְדַעַת הַרְמַב"ם וּבִפְתִיחָה פּוֹלְקָת ע"ש: אָף נִלְע"ד לֵה"ר דָּאָף בְּשַׁאֲרֵי אִיסוּרֵין אָסוּר מֵה"ת לְסָפוֹת לְקָטָן בְּיָדִים דְּהֵנָּה בְּנִבְחִים (דף צ"ט) פְּרִיף מִנֵּה"מ אָמַר ר"ל דָּאָמַר קִרְאִי הַפְּהוּ הַמְּחַטָּא אֲנִתָּה יֵאֲכַלְנָה פְּהוּ הַמְּחַטָּא יֵאֲכַל שְׂאִינוּ מְחַטָּא אִינוּ אוֹכֵל וּכְלָלָא הוּא וְהָרִי מְשַׁמְרָה פְּלוּהָ דָּאִין מְחַטָּאִין וְאוֹכְלִין רְאוּי לְחִיטּוּי קְאָמְרִינוּ הָרִי קָטָן דָּאִין רְאוּי לְחִיטּוּי וְאוֹכֵל כּו' וּפְרַש"י קָטָן פְּסוּל לְעַבּוּדָּה כּו' וּבְקָדְשִׁים אוֹכֵל דָּאָמְרִינוּ בְּמִנְחוֹת אִישׁ פְּאָחִיו אִישׁ חוּלְקָא וְאִין קָטָן חוּלְקָא וּמְדַמְעִיט לִיה מְחַלְקָה מְכָלָל דְּאָכִיל וְעוּד כָּל זָכָר פְּתִיב עכ"ל ע"ש.

וְא"כ אִי נִימָא דְּבְשַׁאֲרֵי אִיסוּרֵין מוֹתֵר מֵה"ת לְסָפוֹת לְקָטָן בְּיָדִים א"כ קָשָׁה דְּמֵאִי פְּרִיף הָרִי קָטָן שְׂאִין רְאוּי לְחִיטּוּי וְאוֹכֵל הָא שְׂאִין קָטָן שְׁהוֹתֵר לְסָפוֹת לֹו בְּיָדִים כָּל הָאִיסוּרֵין וְא"כ נִהֵי דְּגְדוּל שְׂאִין רְאוּי לְחִיטּוּי אִינוּ אוֹכֵל מ"מ קָטָן אֶבֶל אֵע"פ שְׂאִין רְאוּי לְחִיטּוּי פְּנ"ל וְשִׁפִּיר מְמַעַט אוֹתוֹ הַפְּתוּב מְחַלְקָה דְּמַצַּד הָאִיסוּר שְׂאִין רְאוּי לְחִיטּוּי הָרִי הוֹתֵרוּ לֹו כָּל הָאִיסוּרֵין לְאָכִילָה וְאִשְׁמַעֲיָנָן דִּמ"מ אִינוּ חוּלְקָא וְע"כ מוֹכְרַח מְזִה דִּמֵּה"ת אָסוּר לְסָפוֹת לְקָטָן אִיסוּר בְּיָדִים.

וּלפ"ז פְּרִיף שִׁפִּיר פְּנ"ל: עוּד נִרְאָה לֵה"ר מְסוּגֵי דְנִזִּיר (דף כ"ט) גַּבִּי הָאִישׁ מְדִיר אֶת בְּנוֹ בְּנִזִּיר ר' יוֹחָנָן אָמַר הִלְכָּהּ הִיא בְּנִזִּיר וּר"ל אָמַר כְּדִי לְחַנּוּכוֹ בְּמִצּוֹת וּפְרִיף בְּשַׁלְמָא לֵר' יוֹחָנָן אֵהָכִי כִּי מְטַמָּא מִיִּתִי קִרְבָּן צְפוּרִין וְאֶבֶל פְּהוּ מְלִיקָה אֶלָּא לֵר"ל הָא אָכִיל נְבִילָה וּמְשַׁנֵּי קְסָבֵר כֵּר' יוֹסִי בֵּר' דָּאִין שְׁחִיטָה לְעוֹף מֵה"ת ע"ש.

וּלפ"ז אִי נִימָא דְּבְשַׁאֲרֵי אִיסוּרֵין מוֹתֵר מֵה"ת לְסָפוֹת לְקָטָן בְּיָדִים וְרַק מְדַרְבְּנָן אָסוּר א"כ קָשָׁה דְּמֵאִי דְּוֹחֲקִיָּה לְאוֹקְמָא כֵּר' בֵּר' י"י הָא אֶפִּילוּ אִי נִימָא דִּישׁ שְׁחִיטָה לְעוֹף מֵה"ת מ"מ מְשַׁכַּחַת לֵה שִׁפִּיר דְּהָא אֶפְשָׁר דְּנִיִּתִי פְּהוּ קָטָן שְׂיֵאֲכַל הוּא קִרְבָּן צְפוּרִין שְׁהָרִי מֵה"ת מוֹתֵר לְסָפוֹת לְקָטָן אִיסוּר בְּיָדִים וְאִי מְשׁוּם דְּמְדַרְבְּנָן אָסוּר לְהַאֲכִילוּ בְּיָדִים מ"מ הָכָא מְשׁוּם חִינּוּף שְׂרִי כְּדָאָמְרִינוּ הֵתָם אֲתִי חִינּוּף דְּרַבְּנָן וְדַחֵי הַקְּפָה דְּרַבְּנָן.

וְכֵן כִּי מְשַׁנֵּי אִין שְׁחִיטָה לְעוֹף מֵה"ת מ"מ הָא אֶפְתִּי מְדַרְבְּנָן יֵשׁ שְׁחִיטָה וּמְלִיקָה הָרִי נְבִילָה מְדַרְבְּנָן וְע"כ דְּמְשׁוּם חִינּוּף שְׂרִי וְא"כ אֶפִּילוּ אִי יֵשׁ שְׁחִיטָה לְעוֹף מֵה"ת אֶפְשָׁר שְׁכַהּ קָטָן יֵאֲכַלְנָה וּמְשׁוּם חִינּוּף שְׂרִי לְסָפוֹת לֹו בְּיָדִים אָף מְדַרְבְּנָן וְהָרִי כֵּן הַקְּשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּעַלֵּי הַתוֹ בְּפִסְחִים (דף פ"ט) גַּבִּי חֲמִשָּׁה שְׁנֵתְעַרְבוּ עוֹרוֹת פְּסַחִיהוּ וּנְמַצָּא יְבֻלַּת בְּאָחַד

מהן כולן יוצאין לבית השריפה כו' ופריה וניתי כל חד מהן בהדיה האי פהן היכי דמי כו' וכתבו בתו' ד"ה האי פהן וא"ת וניתי פהן קטן וי"ל דעדיפא מינה פריה ע"ש ועכ"פ לפ"ז הרי גם בסוגיא דנזיר הוי מצי לשנויי דניתי פהן קטן כנ"ל.

הן אמת דדברי התו' הנ"ל לכאורה צ"ע דהנה ביבמות (דף מ"א) מייתי שם ברייתא מצות תאכל במקום קדוש מצנה כו' שבתחילה היתה עליו בכלל היתר רצה אוכלה רצה אינו אוכלה והכתיב ואכלו אותם כו' אלא רצה הוא אוכלה רצה פהן אחר אוכלה ת"ל מצות תאכל במקום קדוש מצנה וכתבו בתו' ד"ה רצה פהן אחר אוכלה והא דדרשינו בפ"ב דקדושין לפל בני אהרן תהיה איש פאחיו היינו של אותו משמר כו' א"נ הקא מריבוי גלפינו דכהן המקריב צריה שיאכל ממנה ולא פולה ע"ש.

והנה באמת נראה דלאו דוקא במנחה הדין פן אלא דה"ה בכל הקרבנות דכולהו גלפי מהדדי בהקישא דזאת התורה במנחות (דף פ"ב). ונראה לה"ר לזה מגמ' זבחים הנ"ל דאמר ר"ל אמר קרא הפהו המחטא אותה יאכלנה כו' שאינו מחטא אינו אוכל וכלל הוא ונהרי משמרה פולה דאין מחטאין ואוכלין ולכאורה קשה מנ"ל דקרא קאי לדיוקא דמי שאינו מחטא אינו אוכל דילמא אתי לגופיה דכהן המחטא דהיינו המקריב מצנה שיאכל ממנה ובע"כ צ"ל דלזה ל"צ קרא דילפינו ממנחה כנ"ל.

ועכ"פ לפ"ז צ"ע דמאי קשיא להו להתו' דניתי פהן קטן דלמא שלמים הוא ומצנה בכהן המקריב שיאכל ממנה ויש לישב ואכ"מ: ועוד נראה לה"ר דהנה התו' בגיטין (דף נ"ה) גבי העיד ר"י על קטנה בת ישראל שנשאת לכהן שאוכלת בתרומה וכתבו בתו' דבתרומה דרבנן איירי למ"ד אין פח ביז חכמים לעקור דבר מה"ת כדאמרינו בריש האשה רבה דמפרש ואוכלת בגינו תרומה בתרומה דרבנן וא"ת ולוקמא אפילו בתרומה דאורייתא דקטן אוכל גבילות הוא וי"ל כו' ועוד דאוכלת בגינו משמע דאפילו מאכילה ביזים וכ"כ בחי' הרשב"א לישב פרש"י שפ"י בתרומה דרבנן ומשום דלישנא דאוכלת בתרומה משמע שאומרים לה לאכול א"נ אפילו להאכיל ביזים ע"ש.

ולפ"ז אי נימא דבשאר איסורין אינו אסור מה"ת לספות לקטן ביזים כ"א מדרבנן אסור א"כ קשה דמה צריה הגמ' ביבמות שם לאוקמא דאוכלת בגינו תרומה בתרומה דרבנן נהי דאוכלת בגינו משמע דאפילו מאכילה ביזים מ"מ יהי מותר באמת להאכילה ביזים אפילו בתרומה דאורייתא דהרי אין פאן לעקור דבר מה"ת פלל דהא מדאורייתא מותר לספות לקטן איסור ביזים בכל איסורין ואינו אסור להאכיל כ"א מדרבנן ונגד זה הרי יש פאן גשואין דרבנן ויהיה מועיל לענן הך דרבנן דיהיה מותר לספות לה תרומה ולהאכילה ביזים וכן קשה על פירש"י כנ"ל.

ובע"כ מוכח מזה דמה"ת אסור לספות לקטן איסור ביזים וכיון דאין פח ביז חכמים לעקור דבר מה"ת לכה מוקי בתרומה דרבנן ועי' בס' ישועת יעקב מ"ש בזה לענן קטנה שפדרה ע"ש: והנה בשו"ת נו"ב שם הקשה דלפי מאי דקי"ל דשחיטת עובד כוכבים פסולה משום דכתיב וזבחתי ואכלתי מי מי שהוא בר זביחה אכול מזבחו וכמ"ש הרא"ש וא"כ קשה אמאי שחיטת קטן פשיטה נימא ג"כ דלא מקרי בר זביחה דהא קטן אוכל גבילות אין מצווין להפרישו ונהרי מבואר בגמ' דקטן פסול לכתובת תפילין ומשום דכתיב

ויקשרתם וכתבתם כל שאינו בקשירה אינו בכתובה א"כ כמו דקטן מקרי אינו בקשירה ה"נ נימא דלא מיקרי בר זביחה.

וע"ש מה שתי' משום דנהי דאין ב"ד מצווין להפרישו מ"מ הא אסור להאכילו בידים ולכך מקרי בר זביחה וא"כ מוכרח מזה דמה"ת אסור להאכיל לקטן אסור בידים ע"ש. מיהו ראיה זו נראה לדחות דהנה לכאורה קשה באמת בהא דמבואר בגמ' דקטן פסול לכתובת ס"ת ותפילין משום דאינו בקשירה דהנה התו' בגיטין (דף כ"ב) ד"ה דהא הקשו מ"ט פשר קטן ושטה לכתוב גט הא לאו בני כריתות ניהו ותו' דחשיבי בני פרייתות הואיל ואם הגדיל הקטן ונשפתה השוטה הווי בני פרייתות ע"ש וא"כ קשה דה"נ נימא דקטן מקרי ישנו בקשירה פיון שאם הגדיל הוי בר קשירה.

ולכן נראה לחלק בין ישנו בקשירה לבין בר פרייתות והיינו דבמצנה חיובית כמו בקשירה דגזה"כ הוא דכל שישנו בקשירה ישנו בכתובה בעינו שישנו בקשירה מיד ולא מהני מה שיהיה בקשירה פשיגדיל הקטן אולם במצנה שאינה חיובית בעינו רק שיהיה בגדר בר פרייתות ובר פרייתות מקרי אפילו כשהוא קטן פיון שאם יגדיל יהיה בר פרייתות.

ולפ"ז נראה דבשחיטה שאינה מצנה חיובית דאם אינו רוצה לאכול בשר א"צ לשחוט בעינו רק שיהיה בר זביחה. ולפ"ז אף אי נימא דמה"ת מותר להאכיל לקטן ובילות בידים מ"מ שפיר הוי קטן בגדר בר זביחה פיון דכשיגדיל הקטן יהיה בר זביחה וכמו דמקרי בר פרייתות כנ"ל: ואחר העיון נראה דבגוף הדבר אם בשאר איסורין ג"כ אסור מה"ת לספות לקטן אסור בידים הוא מחלוקת בגמ' רישלמי בפ"ב דפסחים ז"ל לא יאכל חמץ לעשות את המאכל פאנקל כו' דברי ר' יאשיהו ר' יצחק אומר אינו צריך אי מה שרצים קלים עשה בהם את המאכל פאנקל חמץ החמור אינו דין שנעשה בו את המאכל פאנקל ומה ת"ל לא יאכל חמץ כו'.

ועי' במראה הפנים שם שהקשה דהא האי ק"ו משרצים פריקא הוא דמה לשרצים שכן אכילתו בכעדשה פשיעור טומאתו תאמר בחמץ דאכילתו בכזית וכעין דפריה האי פריקא בבבלי יבמות דלא מצי למילף דם משרצים לעשות המאכל פאנקל ע"ש ועוד צ"ע נהי דר' יאשיהו לא יליף חמץ ק"ו משרצים ומשום דאיכא למפרך מה לשרצים שכן אכילתו בכעדשה מ"מ מ"ט לא יליף בחמץ לעשות המאכל פאנקל מדם דהא בגמ' שם מבואר דלפיכך לא ילפינו שרצים מדם ומשום דמה לדם שכן פרת ע"שא"כ חמץ שהוא בכרת הרי שפיר יש ללמוד מדם לעשות המאכל פאנקל אכן ע"ז יש לומר דה"ט דאין ללמוד חמץ מדם ומשום דיש לומר מה לדם שכן לא היתה לו שעת הפושר תאמר בחמץ שהיתה לו שעת הפושר וכמבואר בפסחים (דף כ"ה) ע"ש אכן הא דיליף ר' יצחק חמץ משרצים אף דלכאורה הא איכא למפרך ג"כ מה לשרצים שכן לא הי"ל שעת הפושר תאמר בחמץ כנ"ל.

אף י"ל דגם בשרצים משפחת לה שהי"ל שעת הפושר דהא קי"ל דתולעים הגדלים בפירות בתלוש מותרין כ"ז שלא פירשו. ולפ"ז כשפירשו הרי הי"ל שעת הפושר ואף דטעם ההיתר הוא משום דקודם שפירשו אינם בכלל שרץ השורץ על הארץ.

ולפ"ז מה שהי"ל שעת הפנושר הוא קודם שפא לכלל שרץ מ"מ נראה דגם בכה"ג מקרי הי"ל שעת הפנושר. דהנה התו' בתולין (נף ק"כ) ד"ה מה להנה שפן לא הי"ל שעת הפנושר דנבילה כמו שהיא עתה מתה לא הי"ל שעת הפנושר א"נ מחיים הנה בה איסור אבמ"ה ע"ש הרי דלפי תי' השני שבתו' גם נבילה מקרי הי"ל שעת הפנושר קודם שנתנבילה לולי משום דגם מחיים הנה בה איסור אבמ"ה.

ולפ"ז נראה דגם שרצים שגדלים בתלוש ופירושו אף דמתחילה לא הנה בכלל שרץ מ"מ מקרי הי"ל שעת הפנושר כמו נבילה ודו"ק. אף עכ"פ אפתי קשה דהא איפא למפרה מה לשרצים שפן אכילתו בכעדשה.

ועוד קשה דבמאי פליגי ר' יאשיה ור' יצחק. ולכן נראה לומר דהא דאמר ר' יצחק ומה שרצים הקלים עשה בהם את המאכיל כן אכל חמץ חמור כו' אינו רוצה ללמוד חמץ משרצים לחודיה אלא דבאמת גליף מכל הנה קראי משרצים ודם או משרצים וטומאה אלא שקוצר בדבר וה"ה דילפינו מהנה קראי לכל התורה פולה דאסור לספות לקטן איסור בידיים.

אולם ר' יאשיה אפ"ל דס"ל דהנה קראי הו"ל ג' פתובין הבאין פאחד דהצריכותא שבגמ' לאו דוקא וכמ"ש הב"י לדעת הטור ולכף לא ילפינו מינייהו לשאר איסורין ואיצטריך קרא גבי חמץ לעשות את המאכיל כן אכל: אכן בעיקר מש"כ הב"י דלא ילפינו מהנה קראי ומשום דהו"ל ג' פתובין הבאין פאחד דהצריכותא שבגמ' לאו דוקא תמה ע"ז הט"ז שם וכתב דזהו פלאי להתחכם על התלמוד שעשה פאן צריכותא ואנו נימא דלאו צריכותא הוא ומה שהקשה הרא"מ דלא לכתוב שרצים ותיתי במה הצד מטומאה ודם תי' הט"ז דיש פירכא על מה הצד דבטומאת מת אשכחן פעמים דמביא לידי פרת ע"ש.

אולם לענ"ד נראה לומר בפשיטות דיש פירכא על מה הצד דמה להצד השונה שבהן שפן יש בהן צד חמור דם שפן פרת טומאה שאני פהנים כו' וכמבואר בכתובות (נף ל"ב) אלא דהתו' שם הקשו דא"כ לא נלמוד עוד מהצד השונה בשום מקום דאכולהו איפא למפרה צד חמור או צד קל.

ועי' בס' פנ"י שם שתי' באופן נאות והיינו דכל היכי דהדר דינא בצד השונה כמו בריש ב"ק הצד השונה שבהן שפן ורפן להזיק לא פרכינן צד חמור דל"ל לומר דהצד חמור שיש בכל אחד לבדו גורם החומרא אחרי שיש צד השונה חומרא אחת שהיא בשניהם נוח לומר שהיא הגורמת.

אולם היכי דלא הדר דינא במה הצד דליפא חומרא אחת שיש בשניהם שפיר פרכינן שפן יש בהן צד חמור ע"ש. והנה בגדון דידן בנדאי לא הדר דינא דהא ליפא חומרא אחת שיש בכלם ואף שהב"י הביא בשם הרא"מ שהקשה דליכתוב רחמנא טומאה ודם וליתי שרצים מינייהו כו' לא ראי זה פראי זה הצד השונה שפן באזהרה כו' ע"ש.

מ"מ נראה ברור דמה שהו' באזהרה לא מקרי הדר דינא בצד השונה דלא שייך לומר דמה שהו' באזהרה גורם החומרא דאם אין אזהרה אין פלום וצריך חומרא נוספת על האזהרה כמו דם שפן פרת ועכ"פ פיון דלא הדר דינא דליפא צד השונה חומרא אחת שיש בכלם

ולפ"ז שפיר פרכינן מה להצד השוה שפיקו שפון יש פיקו צד חמור וכן לא ילפינו שאר איסורין מינייהו במה הצד משום דאיכא למפרה פנ"ל.

והנה במכות (דף ד') מבואר דלר"י דס"ל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו צד חמור לא פריק ע"ש. ולפ"ז שפיר יש ללמוד בכל התורה דאסור לספות לקטן איסור בידיים במה הצד מהנהגה ג' קראי.

ועכ"פ לפ"ז נמצא דבעיקר הדבר אי ספינו ליה לקטן איסור בידיים בשאר איסורין אם ילפינו מהנהגה קראי תלי' בפלוגתא דר' יהודה ורבנן במכות שם אי פרכינן צד חמור פנ"ל. והנה במכות (דף ט"ו) מבואר דס"ל לר"ל דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו כר"י.

ולפ"ז ס"ל בע"כ דצד חמור לא פריק וא"כ ממילא ילפינו בכל האיסורין מהנהגה קראי דלא ליספו להו לקטנים בידיים וא"כ לר"ל לשי' שפיר פריק הגמ' בנזיר שם וקא קאכיל פהו מליקה שהיא נבילה דאין לומר דנתי פהו קטן דלדידיה אסור מה"ת להאכילו נבילות בידיים.

וכן ר"ל לשי' בזבחים שם אמר שפיר ונהרי קטן כו' פנ"ל: ועתה אבא על סדר דבריו מ"ש כת"ר וז"ל מה שהקשה על סוגי' דנזיר כ"ט דלישני דאכיל פהו קטן יתורץ ג"כ ע"פ האמור למעלה דגבי מליקה א"א ליתן לכהו קטן דהא אסור למספי בידיים איסור דאורייתא לכו"ע משא"כ גבי פסח דשה לבית אבות לאו דאורייתא כו' ואף דמדברין יש איסור מ"מ משום חינוף מצוה שרי עכ"ל.

והנה בפשוטו בנדאי לא קשה כלל וכבר נתבאר למעלה באר היטב. ומש"כ כת"ר וז"ל ואין להקשות פיון דמשום חינוף מצוה שרי גם הצפורין שם בנזיר יהי' מותר לכהו קטן וכדמשמע לכאורה לשון התו' פ"ח שכתבו דלא אסר אלא דומי' דשרצים ונבילות דזה אינו דהא אמרינו נדרים ל"ז כו' הרי לפנינו דאיסור דאורייתא אסור אפילו במקום מצוה עכ"ל.

אולם לענ"ד נראה דאפילו אי נימא דגם איסור דאורייתא שרי במקום חינוף מצוה וכפשוטו דברי התו' בפסחים שם מ"מ ל"ק כלל דל"ד למש"כ התו' דמותר ליתן לקטן אכילת פסח שלא למנוייו משום חינוף מצוה דהתם גם מה"ת הוי חינוף מצוה דהרי הוא פסח אלא שיש איסור, משום שלא למנוי' אבל הכא גבי האיש מדיר את בנו בנזיר מן התורה אין פאן לא נזירות ולא קרבן כ"א נבילה גמורה ומה זה ענין לחינוף מצוה וז"ב: ומ"ש כת"ר לישוב תמיהתי על תשובת רע"א סי' ט"ו שהביא שם מש"כ הר"ן בפ' כ"כ דאף להרשב"א דס"ל דאיסור דרבנן ספינו ליה לקטן בידיים זהו רק לצרכו אבל לא לצרכו והקשה ע"ז בתשובה הנ"ל מפ' תולין גבי פשוטא בכרמא דפריק וליתן ליה לתינוק ישאל וקא התי' וכן לצרכנו וכן הקשה על הרשב"א בתשובה שמביא ראיה לדינו מההיא דשבת הנ"ל.

וע"ז תמיהתי דהא הטעם דמודה הרשב"א דלצרכנו אסור הוא משום דאתי למיסרה ונהרי המקשה בשבת לא ס"ל כלל הו' דאתי למיסרה כמ"ש התו' שם. ולפ"ז שפיר פריק וליתן לתינוק ישאל אף דהוי לצרכנו.

וע"ז פתב כת"ר דמה שכתב הר"ן בפ' כ"כ לשי' הרשב"א דהא דאמרין קטן שפא לכבות אין שומעין לו אף דלדין דקי"ל כר"ש במלאכה שא"צ לגופה פיבוי לא הוי אלא איסור דרבנן והו"ל למשרי וביאר הר"ן משום דהוי לצרכינו בלבד פנ"ל אין הטעם משום דאמי למיסרה דזה פשוט דאמי למיסרה לא שינה רק היכי דהוי מילתא דקביעותא משא"כ היכי דהוי דרה מקרה בעלמא כמו דליקה כו' והא דאסרינו בכיבוי משום דהוי לצרכינו לבד ומדינא קא אסר ליה ולא משום דאמי למיסרה וגם הרה"ג מהר"י זצ"ל הסכים ע"י.

הנה בחפצם להצדיק את הצדיק הגאון הנ"ל הטו המסילה בכוננת הרשב"א והר"ן דהנה הר"ן בפ' מי שהמשיך גבי לקטן יהיב ליה פתב וז"ל וכתב הרשב"א ז"ל דמכאן יש לה"ר דאיסורא דרבנן ספי ליה בינדים ואע"ג דכל היכא דעביד מחמת גדול אפילו בדרבנן אסור פי היכי דלא ליתי למיסרה דהא פיבוי דליקה דרבנן הוא לר"ש דמלאכה שא"צ לגופה היא ואפ"ה אין שומעין לו שאני הקא דכיון דאיכא למיגזר כו' ל"ח בכי הא דילמא אמי למיסרה עכ"ל וכ"כ בחי' הרשב"א שם ועכ"פ הרי מפורש יוצא מפי הר"ן דהא דאמרין גבי פיבוי דליקה קטן שפא לכבות אין שומעין לו היינו משום דכיון דעביד מחמת גדול אסור משום דאמי למיסרה: סימן יד תשובה מפבוד מר אחי הרב הג' עדיו לגאון סוע"ה המפורסם כו' מו"ה יעקב זצ"ל האב"ד בעיר שירווינט: בעז"ה יום א' טוב טבת שנת תירות לפ"ק שירווינט שלום רב לאחי יקירי הרב כו' כ"ש מו"ה יצחק נ"י הרב בפ"כ.

כאשר מעת קבלתי המכתב מידך ע"י כו' לא עלה בידי להשיבה עד פה ועתה פאשר ערכתי אליה המכתב אבא גם להשתעשע בדבריך דבר הלכה שהשמעת אותי מאז במכתבך בדין חולה שמאכילין אותו הקל הקל שהורית הלכה למעשה שחלב מוקצה הוא איסור קל נגד חלב שחלבו כותי והנה מה דפשיט לך מספקא לי לכאורה טובא דהנה באיסור מוקצה אף שהוא מדרבנן התמירו בו פעין דאורייתא לאסור בספיקו ועי' מהרש"א ביצה ג' ע"ב בגמ' ד"ה אלא וז"ל דמוקצה חמירא והוי פעין דאורייתא, ובזה אמרתי לתרץ קו' הב"י באו"ח סי' תקי"ח על הרמב"ם שפסק בהא דעומד אדם על המוקצה בתכמים דעד שירשום נמצא שהוא פוסק דאין ברירה במוקצה שהוא מדרבנן ואנן קי"ל דבדרבנן יש ברירה והניח בצ"ע דהנה לשי' הר"ן דברירה הוא מטעם ספק ולכן בדאורייתא אין ברירה דספיקא לחומרא ובדרבנן יש ברירה דספיקא לקולא והלא במוקצה קי"ל דספק מוכן אסור וספיקא לחומרא בדאורייתא לכן פסק הרמב"ם דאין ברירה במוקצה בדאורייתא ובזה מנושב ג"כ קושית מהרש"א ביצה ל"ח דמסיק הגמ' פי ל"ל ברירה בדאורייתא ומקשה אהא דתנן לעיל בה"א עומד ואומר זו"ז אני נוטל והשתא למסקנא דהקא הדרא קושיא לדוכתין דליתני מכאן אני נוטל למחר ע"כ.

ולתנ"ל לק"מ דלעיל במוקצה אין ברירה בדאורייתא והקא איירי באיסור תחומין דספיקו לקולא לכה יש ברירה. והנה איתא בשו"ע או"ח סי' תצ"ח סט"ו הגהת רמ"א בשם ב"י וז"ל ומיהו עדיף טפי לכסות בדקר נעוץ אם יש לו ע"כ הרי דאיסור מוקצה חמיר מאיסור חופר גומא ואין צריה אלא לעפרה אף דיש לו עיקר בדאורייתא ואף דהמג"א שם דחה להרב ב"י ולסברתו מוטב לכסות באפר פירה מבדקר נעוץ ע"ש טעמו משום דמוקצה מותר לטלטל לצורך יו"ט הא בל"ז י"ל דמוקצה חמור משאר איסורי דרבנן.

והנה דעת המג"א צ"ע לכאורה דסותר דברי עצמו דכתב בסי' תק"ט ס"ק ט"ו לכן נ"ל שמוטר לטלטל המוקצה בשביל אוכל נפש אבל אסור לאוכלו ולהשתמש בו ע"ש הרי דלכסות בעפר מוקצה דהוי להשתמש הוי פלאכילה ולא הותר לצנרף יו"ט וצ"ע: והנה ראיתי בשו"ת בשמים ראש סי' א' דכתב דמוקצה לאכילה יש לו עיקר בדאורייתא משום הקנה דרפה ובסי' קמ"ה פתב דזהו סברת הגמ' בשבת דמחלק אליבא דרב דמוקצה לאכילה ס"ל כר"י ובמוקצה לטלטל ס"ל כר"ש ובזה נדחה ראיתיה מתו' ביצה דכתבו דמוקצה אין לו עיקר בדאורייתא דשם לא איירי במוקצה לאכילה רק לטלטל ובר מן דין נ"ל דלשתות חלב מוקצה יש בזה שני איסורים איסור אכילה ואיסור טלטול מוקצה וחלב שחלבו פותי אין בו רק איסור אכילה מכ"ז הנה נ"ל דמוטב להשקות לחולה חלב שחלבו פותי מחלב מוקצה: אכן אחר העיון נ"ל נכון פהוראתה אבל לא מטעמה דהנה איתא בשו"ע יור"ד סי' קנ"ה בהג"ה י"א דכל איסורי הנאה מדרבנן מותר להתרפאות בהן אפילו חולה שאב"ס ובלבד שלא יאכל וישתה האיסור ועי' בתשובת רע"א סי' ה' שנסאל אם מותר להאכיל לחולה שאין בו ספנה פירות שנשרו בשבת אם אכילת מוקצה הוי בכלל שאר איסורים או פינון דהמאכל בעצמותו הותר אלא דיומא קא גרים הוי כמו שאר מלאכת שבת דדבריהן דשרי לחולה שאב"ס והעלה פו לדינא דאכילת מוקצה שרי לחולה שאב"ס ע"ש בארנפה ולפ"ז נדאי דחלב מוקצה קיל מחלב שחלבו פותי דמוקצה אין עליו שם אכילת איסור דמותר אף לחולה שאב"ס וחלב שחלבו פותי פדין אכילת איסור.

והנה לכאורה מצאתי סעד לזה בדברי המג"א בסי' שכ"ח דאיתא ברמ"א מותר לומר לכותי לעשות תבשיל לקטן כו' דסתם צרכי קטן פחולה שאב"ס דמי וכתב המג"א ס"ק מ"ו ומותר להאכילו מוקצה בידיים אם אי אפשר בענין אחר ע"כ וכינון דהרמ"א מדמה קטן לחולה שאב"ס משמע דמותר להאכיל מוקצה לחולה שאב"ס ואולי יש לחלק דהרמ"א מדמה האיסור שבות לומר לכותי לעשות תבשיל לקטן כמו לחולה שאב"ס ובזה קטן וחולה שונוין אבל להאכילו מוקצה דלקטן עצמו אין שום איסור לכן מותר לגדול להאכילו אבל לחולה שאב"ס דהאיסור הוא להחולה בעצמו לאכול איסור דרבנן כמבואר ביור"ד או"י גם איסור מוקצה אסור לו לאכול ואכ"מ: נסתפקתי בדין קרקע בחזקת בעליה עומדת דאיתא בחו"מ סי' שי"ב סט"ז ב"ה שאמר לזמן השפכתי כו' על השוכר להביא ראיה וכתב הרמ"א וכן בכל ספק הנזכר בין הדר בבית חבירו ובין חבירו ע"כ ולפ"ז אם השפיר אחד ביתו והשוכר השפיר לשני ונפל ספק ביניהם אם נקרא השוכר הראשון בעל הקרקע נגד השוכר השני להעמיד הקרקע בחזקתו.

והנה אם הראשון שוכר ד"מ לשני שנים והשפיר להשני לשנה אחת זהו פשוט לכאורה מסבירא דהשוכר הראשון נקרא בעל הקרקע נגד השני פינון דאחר פלות משף שכירות השני תחזור להראשון אף אם השפיר להשני על כל משף הזמן ששוכר הראשון צ"ע אם נאמר דנסתלק השוכר הראשון לגמרי ולא נקרא שוב בעל הקרקע ולא מצאתי לפוסקים גילוי לדין זה עד שמצאתי וראיתי בשו"ת פרי תבואה להגאון מו"ה סענדר מרגליות שכתב באמצע תשובה בפשיטות דאם השפיר להשני לכל משף הזמן ששוכר לא נקרא השוכר הראשון בעל הקרקע אף לא הביא שום ראיה לזה: והנה לכאורה נ"ל גילוי לדין זה מדברי התו' ב"מ (נ"ף לה) בענינא דהשוכר פרה מחבירו והשאיילה לאחר ע"ש בתו'

ד"ה אגרה פ' יום דכתבו ומתניתין דהשוכר הוי בעלים דשואל לרבנן אי מיירי שלא שאל כל ימי השכירות אתי שפיר דלאחר ימי השאלה תחזיר לשוכר ואפילו אם השאלה פל ימי השכירות מ"מ פיון שהיא באחריות השוכר מגניבה ואבידה ופשיעה אם הנה עם השואל במלאכתו דאז השואל פטור והשוכר חייב מיקרי בעלים עכ"ל.

הרי מבואר בדבריהם דלא מקרי השוכר בעלים רק אם יהיה באחריותו לענן איזה חיוב אשר השני יהי פטור ולפ"ז פיון דקרקע נתמעטה מדין שומרים ומבואר בשו"ע חו"מ סי' ס"ו וצ"ה וש"א הכרעת הרמ"א כשי' הסוברים דפטור אף מפשיעה לא משפחת דיהיה באחריות השוכר הראשון לענן איזה חיוב ולא נקרא בעלים עליו.

אף לשי' הרמב"ם דחייב בפשיעה וכן הכריע הש"ך בס"י ס"ו שפיר משפחת דהוי באחריות הראשון לענן פשיעה היכי דהיה עם השני במלאכתו דהשני פטור והראשון חייב שפיר נקרא בעלים להעמיד הקרקע בחזקתו בספק הנופל ביניהם וכיון דהוי ספיקא דדינא פהספמת האחרונים לכאורה אין להוציא מחזקת השוכר השני שהוא עתה בעלים פיון דהוי ספיקא אם הראשון נקרא בעלים: אף לכאורה י"ל הסברא להיפוך פיון דהוי ספיקא דדינא אם השוכר בפשיעת קרקע ואם תפס הבעלים מהשוכר אין מוציאין מידו ע"י בשער המשפט סי' ס"ו בשם הרדב"ז שפיר נוכל לומר דהשוכר הראשון מקרי בעלים לגבי השני דאי אתרמי הניזק בפשיעת השוכר השני והראשון הנה עמו במלאכתו דהשני פטור בנדאי ואם תפס הבעלים מהראשון לא מפקינן מיניה אפטר דשפיר מקרי בעלים והקרקע עומד בחזקתו וצ"ע.

ע"ד נסיעת אבינו לארץ הקדושה כו' תכבדני נא בדבריה הנעיימים להטעימני מפלפולך הנעים וישמח לב אחיך דו"ש בלונ"ח יעקב משירווינט: סימן טו גידולי חמץ שעבר עליו הפסח כגון תבואה שנתחמצה ועבר עליו הפסח וזרעו בקרקע מהו ושיהו הגידולין מותרין: הנה החק יעקב בסוף סי' תמ"ג כתב וז"ל ונחליפיו מותרים ונ"ל דה"ה בדגן שנתחמץ ועבר עליו פסח ונזרע דגדולין מותרין ונחליפין כגדולין וע"י בנדריים (דף מ"ז) בסוג' דש"ס ובפ"ק דשבת אע"ג דגדולי תרומה אסורין משום דדלמא משהי ליה ואתא לידי תקלה אבל בחמץ שעבר עליו הפסח דרבנן לא גזרינן כולי האי בדבר שזרעו כלה וכ"כ בפסקי תו' פ"ק דפסחים דגדולי איסורי הנאה מותר עכ"ל.

וע"י בס' מקור חיים להגאון מליסא שהביא דברי הח"י הנ"ל וכתב ע"ז ו"ל ולפי לא כן נדמה דצ"ל דגידולי איסורי הנאה לכ"ע אסור כו' דכל דבר שאיסור הנאה גרם לו לבא לעולם כמו נטל פרפר וארג בו או אפה הפת באיסורי הנאה וכן פרה שנתפטמה כל ימיה באיסורי הנאה כו' ואין לה דבר שזרעו פלה יותר מזה וכן אפילו בזבל אמר ר' יוסי אף הוא נעשה זבל מכש"כ מה שנתגדל מאיסורי הנאה גופיה ומכש"כ באיסורי הנאה שאפרן אסור כו' אבל גידולין שגנמו להננית הדבר לכ"ע אסור ומה שמביא בשם פסקי תו' לא מצאתי זה כו' ואפילו אם ימצא באיזה מקום שכתבו פן אפטר לא כתבו רק בא"ה שאפרן מותר ובדבר שזרעו פלה הגידולין נעשו אחר שנעשה האיסור עפרא בעלמא ואפילו בזה יש לפקפק כו' עכ"ל ע"ש: אמנם לענ"ד דבריו תמוהים מאוד דכל גידולי איסורי הנאה נראה דבנדאי מותרין משום זה וזה גורם והוא גמ' צרוכה בע"ז (מ"ח) וע"ש דפריה וסבר ר' יוסי זוז"ג אסור והתנן ר"י אומר נוטעין יחור של ערלה ואין

נוטען אַגוז של ערלה מפני שהוא פרי ואמר רב יהודה אמר רב מודה ר"י שאם נטע והברייה והרפיב מותר.

ופרש"י שאם נטע האגוז של ערלה מותר אלא פי גדל האילן וטוען פירות הו"ל הנה פירות בגרמא דאגוז דאסור וקרע דהיתר וקמני מותר והברייה והרפיב יחור של ערלה באילן זקן מותרים כו'.

לשון אחר אם נטע האגוז של ערלה שהוא אסור הנאה ולכשיגדל ונעשה נטיעה הברייה והרפיבה באילן דהיתר מותר כו' וקשיא לי בלא הברייה ובלא הרפיב נמי איפא זוז"ג אגוז דאסור וקרע דהיתר עכ"ל ע"ש.

ועכ"פ הרי מתבאר מסוגל' זו דגם גידולי אסורי הנאה דאורייתא כמו גידולי ערלה מותר משום זוז"ג והיינו זרע האסור וקרע המותר וא"כ מכש"כ גידולי אסורי הנאה מחמץ שעבר עליו הפסח דרבנן דהגידולין מותרין משום זוז"ג.

הן אמת דהתו' בע"ז שם חולקים על פרש"י. וע"ש שכתבו שאם נטע פ"י בקונטרס בלשון אחרון כו' אותו לשון עיקר ומה שהקשה בקונטרס אפילו לא הברייה והרפיב נמי לא דק דאין נקרא זוז"ג אלא כששניהם מענין אחד כמו הברכת אסור באילן היתר ששניהם אילן כו' אבל אגוז וקרע שני ענינים הם ע"ש ומבואר מדבריהם דדוקא אם הברייה נטיעה מאגוז של ערלה באילן היתר מותר הפירות משום זוז"ג אבל הגידולין מאגוז של ערלה גופיה לא שרי משום זוז"ג דמשום קרע דהיתר לא מקרי זוז"ג.

אולם באמת אף שהתו' כתבו על פרש"י לא דק מ"מ הנה דעת כל הראשונים כמעט הוא כפרש"י. ובראש הנה הרמב"ם בספ"י מה' מע"ש כתב אין נוטעין אגוז של ערלה כו' ואם עבר ונטע אגוז של ערלה הרי הצומח מותר כשאר האילנות כו' לפיכך הצומח מפירות ערלה מותר שהרי גורם לצמח הפרי האסור והארץ המותרת ע"ש ומבואר בהדיא כפרש"י דגם הגידולין הצומח מפירות ערלה מותר משום זוז"ג.

וכן נראה מדברי הראב"ד בהשגות בספ"ה מה' נדרים וע"ש שכתב ז"ל מיהו ק"ל כל היכי דאמרינן אסור בגידולייהו אפילו בדבר שזרעו פלה אמאי הא קי"ל זוז"ג מותר ואם נטע אגוז של ערלה מותר בפירותיה ע"ש וכ"כ הר"ן כפרש"י ובחז' הריטב"א בע"ז שם וכ"כ הטור יור"ד סי' רצ"ד אסור ליטע פרי של ערלה ואם נטעו הפירות שיוצאין ממנו מותרין דזוז"ג מותר ועי' בב"י שכתב ופי' זוז"ג היינו פרי דאסורא וקרע דהיתירא גורמים לאילן שיבא ע"ש וכן פסק בפשיטות בשו"ע שם ולא הביא שום חולק ע"ז ע"ש ומכ"ז מבואר כפרש"י דגידולי אסור הנאה שרי משום זה וזה גורם: ולפ"ז כל מה שהארץ בס' מקור חיים לה"ר דכל דבר שאסור הנאה גרם לו לבא לעולם אסור כ"ז אינו ענין פלל לנ"ד דגידולי אסורי הנאה בנדאי מותר משום זוז"ג וכמבואר בהדיא בגמ' ה"ל אפילו בגידולי אסורי הנאה דאורייתא ומכש"כ בגידולי חמץ שעבר עליו הפסח דרבנן דמותר משום זוז"ג פנ"ל ומש"כ המקו"ח דלא נמצא פלל בפסקי תו' דגידולי אסורי הנאה מותר אולם הרי לפנינו גמ' ערוכה בע"ז ומפורש בדברי פל הראשונים ומבואר בשו"ע דגידולי אסורי הנאה מותר מטעם זוז"ג והנה באמת גם על הח"י יש לתמוה שלא הביא בפשיטות דברי הגמ' ה"ל ומש"כ הח"י אע"ג דגידולי

תְּרוּמָה אֲסוּרִין אֲבָל בְּחֶמֶץ שֶׁעֵבֶר עַה"פ דְּרַבְנָן לֹא גִזְרִינוּ פְּלוּי הָאֵי א"צ לְזֶה דְּבִאֲמַת מְבוֹנָאָר בַּפ"ט דְּתְרוּמוֹת דְּבִשְׁאָר גִּידוּלִין אֲפִילוּ בְּדֹאוֹ לֹא גִזְרוּ כָּלֵל חוּץ מִבְּתְרוּמָה וְעִי בִירוּשְׁלָמִי שֵׁם: וְהִנֵּה בְּנִדְרִים (דָּף נ"ז) יִשְׁמַעְאֵל אִישׁ כָּפַר יָמָא הֶעֱלָה בְּיָדוֹ בְּצֵל שֶׁעֶקְרוּ בְּשִׁבְעִית וּנְטָעוּ בְּשִׁמְיֵינִית וְרַבּוּ גִידוּלִין עַל עֵיקְרוֹ וְהָכִי קָא מִיבְעִיָא לִיה גִּידוּלִיו הֵיטֵר וְעֵיקְרוֹ אֲסוּר אוֹתָן גִּידוּלֵי הֵיטֵר מַעְלִין אֶת הָאֲסוּר אוֹ לֹא וְע"ש בְּתוֹ גִּידוּלֵי הֵיטֵר הֵם דְּלֹא גִזְרוּ עַל גִּידוּלֵי שִׁבְעִית לְהִיּוֹת שִׁבְעִית כְּמוֹ שֶׁגִּזְרוּ עַל גִּידוּלֵי תְרוּמָה כּו' וְהִקְשָׁה הָרַב ר' אֱלִיעֶזֶר מִמִּיץ אַמַּאי לֹא הָיִי זוּז"ג וּמְנוֹת הַסְּרַקַע שֶׁהִיא הֵיטֵר וְהֵעֵיקֵר שֶׁהוּא אֲסוּר גּוֹרְמִין לְגִידוּלִין וְתִי דְסָבַר זוּז"ג אֲסוּר וְקִשְׁיָא לְהַר"ף דְּהָכָא חֲד גּוֹרֵם הוּא דְסְרַקַע לֹא חֲשָׁבִינוּ לֵה גּוֹרֵם דְּהֵיטֵר ע"ש וְהִנֵּה דְבָרֵי הַתוֹ מְשֻׁלָּל הַבְּנָה וְצַע"ג דְּמָה ק"ל לְהַר"מ אַמַּאי לֹא הָיִי זוּז"ג הָא בְּאֲמַת מְבוֹנָאָר בְּגַמ' דְּגִידוּלִיו הֵיטֵר וּמִבְעִיָא לִיה רַק אִי מַעְלִין אֶת הָאֲסוּר וּבִיּוֹתֵר מֵה שְׁתִי דְסָבַר זוּז"ג אֲסוּר וְהָרִי בְּגַמ' מְבוֹנָאָר דְּגִידוּלִיו הֵיטֵר וְכֵן מַאי ק"ל לְהַר"ף.

אוּלָם דְּבָרֵי הַר"מ מְצִאתִי מְבוֹנָאָר יָפָה בְּשִׁטָּה מְקוּבָצֵת וְע"ש מִש"כ בְּשֵׁם הַר"מ מ"ו ל' וּמִטְעַם שֶׁגִּידוּלִין מִן הָאֲסוּר נְמִי אִין לְאֹסְרֵן דְסָבַר כִּר"י דְאַמַר זוּז"ג מְנוֹת כּו' ע"ש וְעַפ"ז נִרְאֶה בְּרוּר דְּבִדְבָרֵי הַתוֹ יֵשׁ ט"ס וְעַרְבּוּבֵי דְבָרִים וְצ"ל כְּמוֹ שֶׁמְבוֹנָאָר בַּש"מ וְהִינֵנוּ דַק"ל לְהַר"מ בְּהָא דְמְבוֹנָאָר בְּגַמ' דְּגִידוּלִיו הֵיטֵר וְאַמַּאי הָא הָאֲסוּר גּוֹרֵם לְגִידוּלִין שֶׁיְבוֹאוּ וְהֵם גִּידוּלִין מִן הָאֲסוּר וְתִי מִשּׁוּם דְּזוּז"ג מְנוֹת וְע"ז ק"ל לְהַר"ף דְּהָכָא חֲד גּוֹרֵם הוּא כְּנ"ל וְעִי בַחִי הַמַּאֲרִי שֵׁם שֶׁכְּתֹב ג"כ יֵשׁ שׁוֹאֲלִין נֶאֱפֵה הַגִּידוּלִין הִיאָף הַתְּרוּמָה נִהְרִי הֵעֵיקֵר שֶׁהוּא אֲסוּר הוּא גּוֹרֵם שֶׁלֵּהֵם כּו' ע"ש וְעַכ"פ מִתְבָּאָר גַּם מִדְּבָרֵי הַר"מ דַּס"ל כִּפְרֵשׁ"י דְּגִידוּלִין הָיִי זוּז"ג מִשּׁוּם קְרַקַע דְּהֵיטֵר כְּנ"ל מִיְהוּ בַכ"ז אִין לְהַקְשׁוֹת מְסוּגֵי זֹ לְשִׁי הַתוֹ דַּס"ל דְּמִשּׁוּם קְרַקַע דְּהֵיטֵר לֹא מְקַרִי זוּז"ג וְנֶאֱמַר נְטַע אֲגוּז שֶׁל עֶרְלָה הַפִּירוֹת שֶׁיּוֹצֵאִין מִמֶּנָּה אֲסוּרִין וְא"כ מ"ש דְּפִשְׁטָא לִיה לְהַגְמ' דְּגִידוּלֵי שִׁבְעִית הֵם הֵיטֵר וּמִבְעִי לִיה רַק אִם מַעְלִין אֶת הָאֲסוּר וְהָא הָאֲסוּר הוּא גּוֹרֵם לְגִידוּלִין שֶׁיְבוֹאוּ וְכְמוֹ שֶׁהִקְשָׁה הַר"מ אוּלָם נִיחָא שֶׁפִיר דְּהִנֵּה הַתוֹ בַּע"ז שֵׁם הַקְּשׁוֹ מ"ש גִּידוּלֵי אֲגוּז שֶׁל עֶרְלָה מִגִּידוּלֵי טְבֵל וּמַע"ש שֶׁהֵם חֻלִּין וְאַפְי' גִּידוּלֵי תְרוּמָה אֲלֵא שֶׁגִּזְרוּ עֲלֵיהֶן בִּי"ח דְּבָר וְתִי דְעֶרְלָה שֶׁאֲסוּרָה בְּהִנָּאָה יֵשׁ לְאֹסוּר הַגִּידוּלִין שְׁגַם זֶה הִנָּאָה הִיא אֲבָל בְּאֲסוּר אֲכִילָה אִין לְאֹסוּר הַגִּידוּלִין שֶׁאִינוּ אוֹכֵל הָאֲסוּר עֲצָמוֹ עַכ"ל ע"ש וְלִפ"ז נִיחָא שֶׁפִיר הָא דְמְבוֹנָאָר בְּגַמ' גַּבִּי בְּצֵל שֶׁעֶקְרוּ בְּשִׁבְעִית וּנְטָעוּ בְּשִׁמְיֵינִית דְּגִידוּלִיו הֵיטֵר אָף שֶׁגִּידוּלִין מִן הָאֲסוּר וּמִשּׁוּם דְּבִאֲסוּר אֲכִילָה אִין לְאֹסוּר הַגִּידוּלִין מִשּׁוּם שֶׁבְּאִין מְגַרְמַת אֲסוּר כְּנ"ל.

וְהִנֵּה מֵה שֶׁהִקְשָׁה הַתוֹ בַּע"ז שֵׁם כְּנ"ל הוּא רַק לְשִׁי דַּס"ל דְּגִידוּלֵי אֲגוּז שֶׁל עֶרְלָה אֲסוּר וְלֹא שְׁרִי מִטְעַם זוּז"ג וְלִכְף הַנּוֹכְרָחוּ לְחֻלְק בֵּין אֲסוּרֵי הִנָּאָה לְאֲסוּרֵי אֲכִילָה אוּלָם לְשִׁי רַש"י א"צ לְחֻלְק בְּכָף אֲלֵא דְלַעוּלָם בֵּין בְּאֲסוּרֵי הִנָּאָה בֵּין אֲסוּרֵי אֲכִילָה מְנוֹתֵינוּ הַגִּידוּלִין מִשּׁוּם זוּז"ג וְכַמֶּש"כ הַר"מ דְּגִידוּלֵי שִׁבְעִית מְנוֹתֵינוּ מִטְעַם זוּז"ג כְּנ"ל: מִיְהוּ בַכ"ז צַע"ג לְשִׁי הַתוֹ מִהַסְּוֵגֵי שֵׁם וְע"ש דִּר"י נִפְחָא פִּשְׁט לִיה דְּגִידוּלֵי הֵיטֵר מַעְלִין אֶת הָאֲסוּר וּפְרִיף מְהָא דְאַמַר ר' שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי א"ר יוֹנָתָן בְּצֵל שֶׁנְּטָעוּ בְּפָרִם וְנִעְקַר הַפָּרִם אֲסוּר וְע"ש בְּתוֹס' בְּצֵל שֶׁנְּטָעוּ בְּפָרִם וְנִעְקַר הַפָּרִם וְנִעְקַר הַפָּרִם

דְּהַשְׁתָּא מְוֹתְרִין כָּל הַגִּידוּלִין אָסוּר אֶפְיָלוּ הוֹסִיפוּ מֵאֲתָיִם אֶלְמָא דְעֵיקָר הָאִסוּר אִינוּ בְּטַל ע"ש.

וְהַשְׁתָּא לְפִי הַתּוֹס' בַּע"ז שֶׁם דְּגִידוּלֵי אִסוּרֵי הַנְּאָה כְּמוֹ גִּידוּלֵי אַגוּז שֶׁל עֶרְלָה אָסוּר דְּמִשּׁוּם קַרְקַע דְּהֵיִתֵּר לֹא חָשִׁיב זוּז"ג וְרַק דְּבִאִסוּר אַכִּילָה אִין לְאָסוּר הַגִּידוּלִין כְּנ"ל וּא"כ צַע"ג דְּמֵאֵי פְרִיָּה מְבַצֵּל שְׁנֵטְעוּ בְּכֶרֶם כּו' דְּבַע"כ גִּידוּלֵי הֵיִתֵּר אִין מְעַלִּין אֶת הָאִסוּר הָאֵי שְׁאֵי הֵתֵם גְּבִי כה"כ דֵּהוּא אִסוּרֵי הַנְּאָה וּא"כ מִפְּיֹן דְּעֵיקָר הַבְּצֵל מַה שְׁגַדֵּל בְּכֶרֶם קוֹדֵם שְׁנֵטְעָר הַכֶּרֶם אָסוּר בְּהַנְּאָה וּלפ"ז בְּדִין הוּא דְּגַם הַגִּידוּלִים בְּעֶצְמוֹ אָסוּרִים מִשּׁוּם שְׁבָאִים מְגַרְמַת אִסוּרֵי הַנְּאָה כְּנ"ל וּמַכְש"כ דְּאִין מְעַלִּין אֶת עֵיקָר הָאִסוּר.

מִשָּׂא"כ גְּבִי שְׁבִיעִית דְּהַגִּידוּלִין בְּעֶצְמָן בְּוֹדָאֵי מְוֹתְרִין דְּבִאִסוּר אַכִּילָה אִין לְאָסוּר הַגִּידוּלִין וּכְמִש"כ הַתּוֹס' כְּנ"ל א"כ אפ"ל דְּלַעוּלָם מְעַלִּין ג"כ אֶת הָאִסוּר. וּבַע"כ מְוֹכְרָח מְזָה כְּשִׁי רַש"י דְּלַעוּלָם כָּל גִּידוּלֵי אִסוּרֵי הַנְּאָה מְוֹתְרִין מִטַּעַם זוּז"ג וּלפ"ז גַּם בְּצֵל שְׁנֵטְעוּ בְּכֶרֶם וְנִעְקָר הַכֶּרֶם הַגִּידוּלִין בְּוֹדָאֵי מְוֹתְרִין מִטַּעַם זוּז"ג וּא"כ בַּע"כ דַּמ"מ אִין גִּידוּלֵי הֵיִתֵּר מְעַלִּין אֶת הָאִסוּר: וְכֵן לְפִי הַר"ן שְׁפִי שֶׁם שִׁי הַגַּמ' דְּמִיבְעֵי לִיהָ גַם לַעֲנֹן גִּידוּלִין עֶצְמָן אֵי שְׂרִי אוֹ אִסִּירִי וְעֵיקָר סְפִיקָה הוּא דְּמִפְּיֹן דְּהַגִּידוּלִין נִמְשָׁכִין וְיוֹצְאִין מִן הָעֵיקָר שְׂאִינוּ כְּלָה אֵי הוּי לְהוּ כְּעֵיקָר וְאִסִּירִי ע"ש מְוֹכְרָח ג"כ כְּשִׁי רַש"י דְּלִפְנֵי הַתּוֹס' דְּגִידוּלֵי אִסוּרֵי הַנְּאָה אָסוּר דְּלֹא חָשִׁיב זוּז"ג וְרַק בְּאִסוּר אַכִּילָה אִין לְאָסוּר הַגִּידוּלִין שְׂאִינוּ אוֹכֵל הָאִסוּר עֶצְמוֹ וּלפ"ז יְהִי צ"ל דְּהָא דְּמִיבְעֵי לִיהָ בְּגִידוּלֵי שְׁבִיעִית אִם שְׂרִי אוֹ אָסוּר הֵיִנוּ מִשּׁוּם דְּבַצֵּל הוּא דְּבָר שְׂאִין זָרְעוּ כְּלָה וְהַגִּידוּלִין נִמְשָׁכִין מִן הָעֵיקָר שְׂאִינוּ כְּלָה לְכַף אֶפְשָׁר דְּהוּ"ל כְּעֵיקָר.

אוּלָם צַע"ג כְּנ"ל דְּמֵאֵי פְרִיָּה מְבַצֵּל שְׁנֵטְעוּ בְּכֶרֶם וְנִעְקָר הַכֶּרֶם דְּהַגִּידוּלִין אָסוּר דְּשְׂאֵנֵי הֵתֵם גְּבִי כה"כ שֶׁהוּא אִסוּר הַנְּאָה דְּאֶפְיָלוּ בְּדָבָר שְׁזָרְעוּ כְּלָה גִּידוּלֵי אִסוּרֵי הַנְּאָה אָסוּר וְכְמוֹ גִּידוּלֵי אַגוּז שֶׁל עֶרְלָה וּמַכְש"כ בְּדָבָר שְׂאִין זָרְעוּ כְּלָה דְּהַגִּידוּלִין אָסוּר מִשָּׂא"כ בְּגִידוּלֵי שְׁבִיעִית שֶׁהוּא רַק אִסוּר אַכִּילָה דְּהֵיכִי שְׁזָרְעוּ כְּלָה בְּוֹדָאֵי גִידוּלֵי אִסוּרֵי אַכִּילָה מְוֹתְרִין א"כ אפ"ל דְּבִאִמַּת גַּם הֵיכִי שְׂאִין זָרְעוּ כְּלָה ג"כ הַגִּידוּלִין מְוֹתְרִין.

אוּלָם לְפָרֵשׁ"י נִיחָא שְׁפִיר דַּאפ"ל דְּאִין חִילּוּק כְּלָל בֵּין אִסוּר הַנְּאָה לְאִסוּר אַכִּילָה אֶלְא דְּלַעוּלָם הַגִּידוּלִין מְוֹתְרִין מִטַּעַם זוּז"ג אַף מ"מ מִיבְעֵי לִיהָ בְּבַצֵּל שְׁעָקְרוּ בְּשְׁבִיעִית וְנִטְעוּ בְּשְׁמִינִית מִשּׁוּם דֵּהוּא דְּבָר שְׂאִין זָרְעוּ כְּלָה אֶפְשָׁר דְּאִין לְהִתִּיר מִשּׁוּם זוּז"ג וּלפ"ז פְּרִיָּה שְׁפִיר מְבַצֵּל שְׁנֵטְעוּ בְּכֶרֶם דְּמְבֹאָר דְּהַגִּידוּלִין אָסוּרִין אַף דֵּהוּי זוּז"ג וּבַע"כ מִשּׁוּם דֵּהוּא דְּבָר שְׂאִין זָרְעוּ כְּלָה לְכַף אָסוּר כְּנ"ל: גַּם הִנֵּה מַה שֶּׁהִקְשׁוּ הַתּוֹס' בַּע"ז לְשִׁיטְתָם דַּמ"ש גִּידוּלֵי אַגוּז שֶׁל עֶרְלָה מְגִידוּלֵי טְבֵל וּמַע"ש שֶׁהֵן חוֹלִין וְתִי' דְּעֶרְלָה שְׂאִסוּרָה בְּהַנְּאָה יֵשׁ לְאָסוּר הַגִּידוּלִין שְׁגַם זֶה הַנְּאָה הִיא אֶבֶל בְּאִסוּר אַכִּילָה אִין לְאָסוּר הַגִּידוּלִין שְׂאִינוּ אוֹכֵל הָאִסוּר עֶצְמוֹ כְּנ"ל.

צַע"ג דְּמַה יַעֲנוּ הַתּוֹס' לְגִידוּלֵי הַקֹּדֶשׁ דְּמְבֹאָר שֶׁם בְּמִשְׁנֵה פ"ט דְּתֵרוּמוֹת דְּגִידוּלֵי הַקֹּדֶשׁ וּמַע"ש חוֹלִין ע"ש וְהֵרִי הַקֹּדֶשׁ הוּא ג"כ אִסוּר הַנְּאָה א"כ מ"ט הֵי גִידוּלֵי הַקֹּדֶשׁ חוֹלִין מ"ש מְגִידוּלֵי אַגוּז שֶׁל עֶרְלָה דְּאָסוּר הֵן אִמַּת דְּמְבֹאָר שֶׁם בְּמִשְׁנֵה גִידוּלֵי הַקֹּדֶשׁ וּמַע"ש חוֹלִין וּפְוֹדָה אוֹתָם בְּזִמְן זָרְעָם וְע"ש בַּר"ש גִּידוּלֵי הַקֹּדֶשׁ וּמַע"ש חוֹלִין כְּגוֹן שְׁזָרְעוּ סָאָה

מהן והוסיף פמה סאין אין צריף לפדות אלא סאה אחת ע"ש, מיהו לשי' התוס' קשה דלמה מועיל אם יפדה סאה אחת הא כל הגידולין באין מגרמת איסור הנאה.

אלא דלכאורה צ"ע גם לפרש"י נהי דס"ל דגם גידולי איסורי הנאה מותר משום זוז"ג מ"מ בהקדש דגם זוז"ג אסור וכמו שיתבאר א"כ קשה דמ"ט הוי גידולי הקדש חולין פנ"ל. והנה בפסחים (דף כ"ז) בעא רמי ב"ח מרב חסדא תנור שהסיקו בעצי הקדש ואפה בו הפת מאי א"ל הפת אסורה ומה בין זו לערלה אמר רבא הכי השתא ערלה בטילה במאתים הקדש אפילו בארף לא בטיל ועי' בחי' מהרש"ל שפי' לבעית הגמ' אם בהקדש מותר זוז"ג ופסק ר"ח דאסור ע"ש.

ועי' בתוס' שהקשו דמה חומר היא זו הלא הקדש דבר שיל"מ ע"י חילול ומטעם זה אין דינו להיות בטל כו' ע"ש. ועי' בסוף ס' אבני מילואים בתשובה סי' ו' שתי' לקו' התוס' לפמש"כ ה"ן בע"ז שם לישב פרש"י דבהכרית והרפיב מותר משום זוז"ג והתו' הקשו ע"ז דהא דילדה שספקה בזקנה משום ביטול נגעו בה ותו' ה"ן דזוז"ג דמותר נמי מטעם ביטול הוא ע"ש ולפ"ז מפנין דזוז"ג מתורת ביטול הוא א"כ שפיר עולה הטעם דהקדש לא בטיל משום דבר שיל"מ ולכך זוז"ג נמי אסיר ולא בטיל ע"ש.

ועכ"פ הרי מתבאר דבהקדש אסור זוז"ג א"כ קשה דמ"ט הוי גידולי הקדש חולין וכנ"ל: אכן נראה לישב ע"פ מש"כ באבני מילואים שם להשיג על המג"ש שכתב בטעמא דהקדש הו"ל דבר שיל"מ ע"י חילול ומשום דהקדש שנה מנה שחללו על שו"פ מחולל דהא לא מקרי דשיל"מ אם צריף להוציא עליו ממון ומשמע מדבריו דהיכי דצריף חילול בכדי דמיו לא הוי דשיל"מ וע"ז כתב הח"מ דגם בכ"ג הוי בכלל דשיל"מ וטעמא דהה' מילתא דלא הוי כמו צריף הוצאה דלא חשיב דבר שיל"מ אלא היכי דבעי יותר מקדי איסורו אבל בהקדש גם אם לא נתערב הנה צריף לפדותו בשו"י אין קפידא באותה הוצאה פנין שא"צ להוציא יותר מקדי איסורו אין זה הוצאה יתירה והוי דשיל"מ וע"ש שה"ר לנה.

אולם משום דהקדש שנה מנה שחללו על שו"פ מחולל לא מקרי דשיל"מ דהרי לא אמרו מחולל אלא בדיעבד אלא דבאמת גם לצריף לפדותו בכדי דמיו מקרי יל"מ פנ"ל ע"ש. ולפ"ז מיושב שפיר הא דמבואר דגידולי הקדש חולין אף דגידולי איסורי הנאה מותר רק משום זוז"ג ובהקדש הא גם זוז"ג אסור פנ"ל אולם לפי הנ"ל ניתא דהנה הא דבהקדש אסור זוז"ג היינו משום דזוז"ג הוא בתורת ביטול והקדש לא בטיל דהוי דשיל"מ וא"כ הא מבואר במשנה דגידולי הקדש חולין ופודה בזמן זרעם הרי דכפי שיעור הזרע באמת צריף לפדות ואף דכל הגידולים באים מגרמת איסור הקדש מ"מ מפנין שפודה כפי שיעור הזרע שוב מותר מטעם זוז"ג מתורת ביטול.

ואף דהקדש לא בטיל משום דהוי דשיל"מ ע"י חילול מ"מ אי ניימא דצריף לפדות הפל זה הוי הוצאה יתירה ובכה"ג לא חשיב דשיל"מ דמה שפודה יותר מכפי שיעור הזרע הוי הוצאה יתירה וא"כ שוב מותר מטעם זוז"ג בתורת ביטול רק כפי שיעור הזרע של הקדש לא מקרי הוצאה יתירה ולכך לא שרי מטעם זוז"ג דהוי דשיל"מ ולכך פודה בזמן זרעם פנ"ל: אמנם הנה ראיתי בספרי האחרונים שכתבו דהקדש לא בטיל מה"ת ומשום דממונא לא בטיל וכמבואר בביצה (דף ל"ח) וא"כ פנין דעיקר האיסור של הקדש הוא משום דהוא ממון גבוה והרי בממון לא שייף ביטול.

ועפ"ז תמהו על דברי התוס' במעילה דף כ"א גבי פרוטה של הקדש שנפלה לתוך הכיס כיון שהוציא הראשונה מעל והקשו בתוס' וליבטל האי פרוטה של הקדש שנפלה ברוכא ע"ש והקשו דמה שיניף ביטול בזה הא ממונא לא בטיל וכן תי' בזה לקו' התוס' בפסחים שם שהקשו דמה חומר היא זו וזהלא הקדש דבר שיל"מ ע"י חילול וכתבו דבאמת הא דמבואר בגמ' הקדש אפילו באלף לא בטיל היינו משום דממונא לא בטיל.

ועכ"פ אי נימא פנ"ל א"כ בהקדש גם זוז"ג יתנה אסור מה"ת דהא זוז"ג הוא מתורת ביטול פנ"ל וכיון דבהקדש לא שיניף ביטול מה"ת משום דממונא לא בטיל א"כ ממילא גם זוז"ג אסור ולפ"ז הדק"ל אמאי הוי גידולי הקדש חולין דמשום זוז"ג אין להתיר פנ"ל.

והנה לכאורה נראה לה"ר לזה דבהקדש אסור מה"ת זוז"ג והיינו בע"כ משום דמזון לא בטיל דהנה במעילה (דף י"ב) במשנה שם מבואר הקדיש תרנגולת מועלין בה ובביצתה והנה לפי המבואר בחולין (דף נ"ח) דהני ביעי דטריפה שטענה אחר שנטרפה הו"ל זוז"ג ומותר ומשום דהיא והזכר גורמין להם שיבואו ע"ש.

ולפ"ז צ"ל לכאורה דהא דמועלין בביצתה היינו דוקא שהזכר הוא ג"כ של הקדש או דספנא מארעא דאם הזכר הוא של חולין הרי הו"ל זוז"ג אוילםצ"ע דכל פי האי לא הו"ל למיסתם וא"כ נראה מזה דבאמת בהקדש גם זוז"ג אסור מה"ת והיינו משום דממונא לא בטיל פנ"ל וממילא הא דמועלין בביצתה מיירי בכל גונוי פנ"ל: אלא דבעיקר הדבר נ"ל לה"ר דגם הקדש בטיל מן התורה כשאר איסורין מבריייתא מפורשת בנדרים (דף נ"ח) ר' שמעון אמר כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל ומע"ש והקדש וחדש לא נתנו בהן חכמים שיעור ע"ש ומתבאר בהדיא דהקדש לא בטיל רק מדרבנן משום דהו"ל דבר שיל"מ ע"י פדייה אבל מה"ת שפיר בטיל דאי נימא דהקדש לא בטיל מה"ת משום דמזון לא בטיל א"כ מאי ענין דכייל הקדש בתוך כל הני דרק מדרבנן לא בטילי משום דשיל"מ וכן רק במינן אינן בטילין ובע"כ דגם איסור הקדש בטיל מה"ת וכמו שהקשו התוס' במעילה דליבטל פרוטה של הקדש שנפלה ברוכא וכנ"ל ודלא כמש"כ האחרונים דהקדש לא בטיל מה"ת משום דממונא לא בטיל וכנ"ל: והא דמבואר במעילה שם הקדיש תרנגולת מועלין בביצתה נראה דאפילו אי נימא דהזכר הוא של חולין דהוי זוז"ג מ"מ אין צ"ל דלקב זוז"ג אסור מה"ת משום דממונא לא בטיל אלא דבאמת הכא לא שיניף ענין זוז"ג כלל.

והנה בהא דמבואר דמועלין בביצתה ע"כ צ"ל דס"ל לתנא דיש מעילה בגידולין דהרי הביצה היא גידולי הקדש וכ"נ מגמ' תמורה (דף ל"א) גבי ומועלין בגידוליהן לאתויי מאי ע"ש. והנה בהקדש יש קנין מזון של גבוה וגם איסור ומדין מזון הוי בהקדש כמו בהקדושת והנה גידולי הקדש מדין מזון הוי מזון גבוה ממש וכמו גידולי הקדושת אף מ"מ ס"ל לחד תנא דאין מעילה בגידולין משום דאין מעילה רק מה שהוקדש ע"י אדם וכמ"ש בשיטה מקובצת ב"ב (דף ע"ט) ומאן דס"ל יש מעילה בגידולין היינו משום כיון דהוא מזון גבוה ממש יש בו מעילה.

והנה ביצת תרנגולת של הקדוש אף היכי דהזכר הוא של חולין מ"מ מדין ממון הוא של הקדוש וממון גבוה ממש וכמו בהקדוּט דביצת תרנגולת הוא לבעל התרנגולת ואף אם הזכר הוא של אחר מ"מ אין לו שום זכות בביצה.

ולפ"ז ניחא שפיר דהקדוש תרנגולת מועלין בביצתה ואף דבא ע"י גורם דהקדוּט מ"מ הרי אכ"כ זוכה הקדוש בביצה ונעשה ממון גבוה ממש והוי כמו שנעשה הביצה הקדוש ע"י קדוּשת פה שהקדוש אחד ביצה של חולין וה"נ פינו דזכה הקדוש בביצה והוא ממון גבוה ממש ויש מעילה בגידולין ולכך מועלין בביצתה וז"ב: אכן הא דמבואר דגם הקדוש בטיל מה"ת וכמו שהוכחנו מגמ' נדרים פנ"ל אף דהא באמת ממון לא בטיל הנה מלבד מה דצ"ל דמ"מ האיסור שפיר בטל אף דהוא תלוי בממון ועי' היטב בפסג' דביצה (דף ל"ח) ובשו"ת עמק יהושע סי' י"ח ע"ש.

עוד נלע"ד לישוב לכאורה דבנדאי אי נימא דהיכי דנתערב הקדוש בחולין לח בלח או יבש ביבש דיש להקדוש חלק בגוף התערובות הנה מן הדין לומר פינו דממון הקדוש לא בטיל ממילא גם האיסור לא בטיל.

אולם באמת יש לומר דבכה"ג אין להקדוש בגוף התערובות רק חוב ממון דהנה בהגה"א פ"ה דע"ז כתב דאם נתערב חתיכת נבילה בין חתיכות פשירות א"צ לזרוק אחת לחוץ אף אם של ישראל אחר הוא יפרע לו דמים ע"ש.

ולכאורה צ"ע דמ"ט יפרע לו דמים למה לא יתן לו חתיכה אחת גופיה מן החתיכות דהא פינו דממון לא בטיל א"כ במה פקע פח הבצלים מן החתיכה שלו הא ממ"נ אית ליה חתיכה אחת ואף די"ל פינו דהחתיכה השביח שנעשית כשירה יש גם לבעל הפשירות חלק בהשבת דע"י חתיכות פשירות שלו השביח אבל מ"מ הרי יש לבעל הנבילה חתיכה אחת ומ"ט יפרע לו דמים ועי' בשו"ת עמודי אור סי' נ"ה דנראה דדברי הגה"א יש להם סוד בירושלמי פ"ה דתרומות ע"ש.

ועכ"פ בהכרח צ"ל פינו דהאיסור נהפך להיות היתר פקע פח הבצלים מגוף החתיכה ואין לו רק חוב ממון והינו שכתב דפרע לו דמים פנ"ל ולפ"ז נראה דזהו ג"כ הטעם הא דהקדוש בטיל מן התורה פנ"ל אף דממון לא בטיל והינו משום דמדין ממון פינו דנימא דהאיסור בטל ונהפך להיות היתר ממילא פקע ממון הקדוש מגוף הדבר וא"צ לתת להקדוש חלק בגוף התערובות וצריך לשלם להקדוש רק דמים ולפ"ז שפיר בטל איסור הקדוש וממילא באמת נפקע גם פח הממון של הקדוש מגוף התערובות והינו מה שהקשו התוס' במעילה דליבטל פרוטה של הקדוש שנפלה ברובא ומשום דבאמת פינו דהאיסור בטל ממילא אין להקדוש בגוף הפרוטות רק חוב ממון וכנ"ל אולם בכ"ז הדבר צריך הכרע: עוד נראה לענ"ד לפרש המשנה דגידולי הקדוש חולין ופודה אותם בזמן זרעם אף דכל הגידולין באו מגרמת איסור הקדוש ומפח זוז"ג אין להתיר דהא בהקדוש דאין לו ביטול אף זוז"ג איסור.

ונראה לומר דהנה הרמב"ם פ"ה מה מעילה הי"א כתב הזרע פירות הקדוש פודה אותן בשעת זרען ואע"פ שלא פדה הרי הגידולין חולין ואין מועלין בהן כו' וחיובין בחלה

ע"ש ומבואר מדבריו דהא דתנו גידולי הקדש חולין דהיינו דאע"פ שלא פדה הגידולין חולין רק דלכתחילה צריה לפדות בשעת זרעון.

אולם הר"ש בפ"ה המשנה כתב גידולי הקדש חולין כגון שזרע סאה מהן והוסיף כמה סאין א"צ לפדות אלא סאה אחת ע"ש ומשמע מדבריו דהא דגידולי הקדש חולין היינו זה גופה שא"צ לפדות אלא סאה אחת אבל כ"ז שלא פדה כלל אפשר דהוי הגידולין הקדש.

אולם בעיקר הא דתנו ופודה אותם בזמן זרעם לכאורה צ"ע לפמש"כ הר"ש פ"ב דמע"ש בשם הירושלמי דתבלין של מע"ש שנפלו לתוך חולין לא יאכל בגבולין ולא מהני פדיון לדבר שאינו בעין וכתב הר"ש דצריה לאכול בירושלים דוקא פינו דלא מהני ליה פדיון פינו שאינו בעין ע"ש.

ועי' בס' אבני מלואים שם בתשובה שכתב דלפ"ז הא דתנו דהקדש לא בטיל משום דהוי דשיל"מ ומבואר בירושלמי דהיינו פשהו במינן צ"ל דמיירי יבש ביבש דאי לח בלח א"כ אמאי הו"ל דשיל"מ הא לא מהני פדיון כל היכי דאיתא בעין ע"ש.

ועכ"פ לפ"ז צ"ע במשנה הנ"ל הא הו' גידולי הקדש מיירי בע"כ שזרע בשדה של חולין דבשדה הקדש הרי תלי' בפלוגתא אם יש מעילה בגידולין ובע"כ דמיירי בשדה של הדיוט ורק דהזרע הוא של הקדש ולפ"ז קשה פינו דמיירי בדבר שזרעו פלה א"כ הרי ליכא פאן שום ממשות של הקדש בעין בתוך הגידולין וא"כ איך מהני פדיון לדבר שאינו בעין: ונראה לישב ע"פ דברי התוס' בר"ה (דף י"ג) ד"ה ולא קציר עובד פוכבים שכתבו ואע"ג דירנשה היא להם מאבותיהם פדאיתא פ' ר' ישמעאל כו' מ"מ יש לו כמה שזרע ע"ש ומתבאר מזה דאף שהשדה הוא של ישאל מ"מ כפי שיעור הזרע יש לו חלק בגידולין פינו שהזרע שלו.

ולפ"ז ניחא שפיר דכיון שהזרע הוא של הקדש א"כ מדין ממון יש להקדש חלק בהגידולין כפי שיעור הזרע וא"כ ניחא שפיר הא דפודה אותם בזמן זרעם ומשום דבאמת יש להקדש חלק בגוף הגידולין כפי שיעור הזרע והוי ממון גבוה ממש ולכך מהני ליה פדיון פנ"ל וכ"ז הוא רק כפי שיעור הזרע פנ"ל.

ולפ"ז ניחא שפיר הא דסגי לפדות רק כפי שיעור הזרע ואף דכל הגידולין באו מגרמת איסור הקדש והקדש לא בטיל משום דהוי דשיל"מ וא"כ אף זוז"ג אסור פנ"ל אולם לפי הנ"ל מינשב שפיר דמה שהוא יותר מכפי הזרע לא הוי דשיל"מ ע"י פדיון ומשום דלא מהני כלל פדיון לדבר שאינו בעין ולכך א"צ לפדות רק בזמן זרעם דיותר מזה לא מהני פדיון ולא הוי דשיל"מ וממילא זוז"ג מותר הו' אמת דבעיקר דברי התוס' בר"ה הנ"ל צ"ע מסוג' הגמ' בב"מ (דף ק"א) גבי שטף נהר זיתיו והארבתי בזה במ"א: נחזור לענין דלענ"ד נראה דהעיקר הוא כפרש"י בע"ז שם דהא דמבואר שם דמודה ר' יוסי שאם נטע והכריה והרביב מותר היינו שאם נטע האגוז של ערלה מותר משום דהו"ל זוז"ג גרמא דאגוז דאיסור וקרקע דהיתר וזהו דעת כל הראשונים כמעט וכמו שפסק ג"כ בשו"ע ודלא כפי התוס' פנ"ל ונראה לענ"ד לה"ר ג"כ מהירושלמי ספ"ק דערלה דמבואר שם א"ר יוחנן עבר ונטעו מותר עבר והרביב אסור ע"ש ונראה דהא דעבר

ונטעו מןתר היינו משום דהוי זוז"ג כפרש"י ואף דהא דאמר עבר והרפיב אסור זהו דלא כש"י ש"ס דילן וע"ש בפ"י הפ"מ דעבר והרפיב אסור דס"ל דמחמרינו בהרפיב שניקר ביותר האיסור מבנוטע האגוז שפלה ואח"כ צומח האילן ע"ש ובגמ' דידן מבואר דגם אם עבר והרפיב מןתר מ"מ הא דאמר עבר ונטעו מןתר נראה דהינו משום זוז"ג וכמבואר בתלמודא דידן.

וע"ש בגליון הש"ס מש"כ דנראה מהירושלמי דטעמא דאגוז של ערלה הוא משום דכלה בארץ עד שלא יצמח ולא משום זוז"ג וכ"כ בחי' הריטב"א בע"ז שם טעם זה לרבנן ע"ש. ועי' בס' ניר שכתב ג"כ דטעמא משום דהאגוז נשחת בקרקע ונפסד בעפר לפיכך גידוליו מותרין ע"ש וצ"ל ג"כ לפ"ז דזהו משום דערלה הוא מאיסורי הנאה דאפרן מותר וכ"כ בס' מקור חיים שם דבאיסורי הנאה שאפרן מותר ובדבר שזרעו פלה הגידולין נעשו אחר שנעשה האיסור עפ"א בעלמא וע"ש מה שפקפק בזה אולם לענ"ד נראה כנ"ל: ונראה לה"ר דהנה בירושלמי שם אח"כ מבואר אגוז של ערלה שנטעו וכן ביצת ע"ז שנעשית אפרות איתפלגין חזקיה וכהנא פהנא אמר מותרת חזקיה אמר אסור ע"ש.

וצריך ביאור הא דכילל להו אהדדי אגוז של ערלה עם ביצת ע"ז שנעשית אפרות ומשמע דחד טעמא הוא וע"ש בס' ניר שכתב דהינו דמדמי ערלה לביצת ע"ז שנעשה אפרות דהתם נמי נעשה אפרות לאחר שהביצה מתקלקלת מאוד ונעשה כעפר ע"ש.

מיהו נראה דבביצת ע"ז שנעשה אפרות לא שייך טעם זה כלל דהרי בע"ז גם אפרן אסור בהנאה וכמבואר בתמורה (דף ל"ד) ע"ש וא"כ מה בכך שהביצה נתקלקלה ונעשה כעפר פיון דגם עפרה אסור בהנאה ולא דמי לערלה דהוא מן הנשרפין דאפרן מותר ולכן נראה דהטעם בשניהם הוא באמת משום זוז"ג דאגוז של ערלה שנטעו בנדאי הוי זוז"ג כנ"ל וכן ביצת ע"ז שנעשית אפרות הרי בע"כ נעשה אפרות ע"י תרנגולת שישבה על הביצה וברי התרנגולת א"א להיות של ע"ז דהא בע"ח אינו נאסרין וא"כ הו"ל זוז"ג דהרי האפרות נעשית ע"י ביצת האיסור ותרנגולת דהיתר והוי דומיא דאגוז של ערלה שנטעו דהוי ג"כ זוז"ג ע"י אגוז דאיסור וקרקע דהיתר ולכך ס"ל לכהנא דשניהם מותרין משום זוז"ג.

וחזקיה דאמר אסור אפ"ל דס"ל דבאיסורי הנאה גם זוז"ג אסור וכמבואר שם בירושלמי פ"ב הלכה ו' ירדו לחמץ של פותים כר"א וע"ש במפרש. והיותר נראה דחזקיה אגוז לטעמיה דבאמת משמע שם בירושלמי דס"ל לחזקיה כר"א דאמר זוז"ג אסור וע"ש חזקיה אמר כוס שמזגו מן האיסור ומן ההיתר ונפל איסור בסוף איסור כו' א"ר שמואל בר רב יצחק דר"א היא דר"א אמר אחר אחרון אני בא ע"ש ועי' בס' ניר מש"כ בזה.

ועכ"פ נראה דס"ל לחזקיה כר"א דזוז"ג אסור ולכך ס"ל ג"כ דאגוז של ערלה שנטעו וביצת ע"ז שנעשית אפרות אסור כנ"ל ועכ"פ הרי מתבאר מזה דאגוז של ערלה שנטעו הוי זוז"ג משום אגוז דאיסור וקרקע דהיתר וכפרש"י בע"ז שם ודלא כפי' התוס' שם דבכה"ג לא מקרי זוז"ג כנ"ל ולפ"ז נראה דה"ה לכל גידולי א"ה דהוי זוז"ג: עוד מבואר שם אח"כ בירושלמי ביצת הקדש שנעשית אפרות א"ר יסא פליגי בה כהנא ור' יוחנן

כְּהֵנָּא אָמַר אַסוּרָה וּר' יוֹחָנָן אָמַר מְוֹתֵרַת כּו' כְּהֵנָּא אָמַר אַסוּר וּפּוּדָה אוֹתָהּ כְּמוֹת שְׁהִיא וּר' יוֹחָנָן אָמַר מְוֹתֵרַת וּפּוּדָה אוֹתָהּ בְּזִמְנָא זְרַעָה.

וע"ש בפ"מ דר"י אָמַר מְוֹתֵרַת דְּהוּ"ל גִּידוּלֵי הַקֹּדֶשׁ וְחֻלְיֵין הוּא וְכַדְתָּנוּ לְעֵיל בַּפ"ט דְּתַרּוּמוֹת דְּגִידוּלֵי הַקֹּדֶשׁ וּמַע"ש חֻלְיֵין וּפּוּדָה אוֹתָהּ בְּזִמְנָא זְרַעָה וְהִינּוּ דַח"נ לְפָדוֹת רַק כְּפִי אֲשֶׁר הָיוּ שְׁוִין בְּזִמְנָא הַזֶּה וְה"נ פּוּדָה אוֹתָהּ בְּזִמְנָא זְרַעָה כְּפִי אֲשֶׁר הִיטָהּ שְׁוֵה קוֹדֶם שְׁנַעֲשֶׂה הָאֲפָרוֹחַ וְכֵהֵנָּא אָמַר אַסוּרָה וְלֹא מִחֲשִׁיב לָהּ לְגִידוּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲלֵא כְּגוֹפָה הִיא וּלְכַף פּוּדָה אוֹתָהּ כְּמוֹ שְׁהָאֲפָרוֹחַ הִיא שְׁוֵה עֲכָשְׁוֹ ע"ש, וְצָרִיף לְהַבִּין בְּמֵאֵי פְלִיגֵי וְהִנֵּה אִי נִימָא דְּבִיצַת הַקֹּדֶשׁ שְׁנַעֲשֶׂה אֲפָרוֹחַ מִיָּרִי שְׁיִשְׁבָּה עָלֶיהָ תְּרַנְגְּלוּת שֶׁל הַקֹּדֶשׁ וּלְפ"ז קִשָּׁה מ"ט דר' יוֹחָנָן וְהָא הָנִי גִידוּלֵי הַקֹּדֶשׁ מִמֶּשׁ כְּמוֹ הַקֹּדֶשׁ אֵילָן וְנִתְמַלֵּא פִירוֹת דְּאֲפִילוּ לְמ"ד אֵין מְעִילָה בְּגִידוּלֵין מ"מ הָא ס"ל דְּלֹא נִהְגִין וְלֹא מוֹעֲלִין וּבּוֹדָאֵי דְּאֵם רוּצָה לְפָדוֹת צָרִיף לְפָדוֹת כָּל הַגִּידוּלֵין וְהָא דְּמִבּוֹאָר בַּפ"ט דְּתַרּוּמוֹת גִּידוּלֵי הַקֹּדֶשׁ חֻלְיֵין בַּע"כ מִיָּרִי שְׁנַעֲרַע בְּשִׁדָּה הַדְּיוּט דְּבִשְׁדָּה הַקֹּדֶשׁ בּוֹדָאֵי דְּצָרִיף לְפָדוֹת כָּל הַגִּידוּלֵין.

ועכ"פ בְּבִיצַת הַקֹּדֶשׁ שְׁיִשְׁבָּה עָלֶיהָ תְּרַנְגְּלוּת שֶׁל הַקֹּדֶשׁ וְנַעֲשִׂית אֲפָרוֹחַ פְּשִׁטָּא דְּפּוּדָה אוֹתָהּ כְּמוֹת שְׁהִיא. וְלִכּוֹן נִרְאָה דְּמִיָּרִי בְּבִיצַת הַקֹּדֶשׁ שְׁיִשְׁבָּה עָלֶיהָ תְּרַנְגְּלוּת שֶׁל חֻלְיֵין וְהָנִי דּוּמְיָא דְּגִידוּלֵי הַקֹּדֶשׁ בְּשִׁדָּה הַדְּיוּט דְּמִבּוֹאָר בְּמִשְׁנָה שְׁהוּא חֻלְיֵין וּפּוּדָה בְּזִמְנָא זְרַעָה וּמ"מ ס"ל לְכֵהֵנָּא דְּאַסוּרָה וּפּוּדָה אוֹתָהּ כְּמוֹת שְׁהִיא וּמִשּׁוּם דְּס"ל דְּמַדִּין מְמוֹן הָאֲפָרוֹחַ הִיא שֶׁל הַקֹּדֶשׁ וּמְמוֹן גְּבוּהַ מִמֶּשׁ וְלֹא דְּמִי לְגִידוּלֵי הַקֹּדֶשׁ בְּשִׁדָּה חֻלְיֵין דְּהֵתֵם הַגִּידוּלֵין גְּדִילֵין בְּכֻטָּן הָאָרֶץ מִמֶּשׁ וְהָאָרֶץ מוֹלִידָה וּמְצַמִּיחָה, מִשָּׂא"כ גְּבִי אֲפָרוֹחַ תְּרַנְגְּלוּת הוּא רַק כְּמוֹ גוֹרֵם שְׁעוֹשֶׂה פְּעוּלַת הַחֲקִימוֹם וּלְכַף ס"ל דְּמַדִּין מְמוֹן שְׁיִיף הָאֲפָרוֹחַ לְבַעַל הַבִּיצָה וּא"כ הָנִי מְמוֹן גְּבוּהַ מִמֶּשׁ וְצָרִיף לְפָדוֹת כְּמוֹת שְׁהִיא עֲכָשְׁוֹ דָּאָף לְמ"ד אֵין מְעִילָה בְּגִידוּלֵין מ"מ הָרִי לֹא נִהְגִין כְּנ"ל.

אָף ר' יוֹחָנָן ס"ל דְּהָנִי כְּמוֹ גִידוּלֵי הַקֹּדֶשׁ בְּשִׁדָּה שֶׁל הַדְּיוּט שְׁהוּא חֻלְיֵין וְאֵין לְהַקֹּדֶשׁ אֲלֵא כְּפִי שְׁיַעוּר הַזֶּה וְה"נ מַדִּין מְמוֹן עֵיקַר הָאֲפָרוֹחַ הוּא שֶׁל בַּעַל תְּרַנְגְּלוּת וְאֵין לְהַקֹּדֶשׁ רַק כְּפִי דְּמִי הַבִּיצָה וּלְכַף ס"ל דְּפּוּדָה אוֹתָהּ בְּזִמְנָא זְרַעָה: וּמִכָּאֵן יֵשׁ לְפִשְׁטָא קִצַּת לְמַה שְׁנִסְתַּפְקִיתִי בְּמ"א בְּתַרְנְגְּלוּת שֶׁל אֲחָד שְׁהִלְכָה וְיִשְׁבָּה עַל בָּצִים שֶׁל אִישׁ אַחַר וְהַבְּעָלִים לֹא יִדְעוּ כָּלֵל וְאֵח"פ יִצְאוּ אֲפָרוּחֵין לְמִי שְׁיִיף הָאֲפָרוּחֵין וְכִיצַד סִדֵּר הַחֲלוּקָה בְּזֵה וּמִכָּאֵן נִרְאָה דִּיסוּד הַדְּבָר הוּא מִחֲלוּקַת כְּהֵנָּא וּר' יוֹחָנָן דְּמַזְהֵי יֵשׁ לְהוֹצִיא דִּין הַנְּ"ל כְּנ"ל וְעֵי בְּסוּגֵי דְּב"מ (דָּף ק"א) וְשֵׁם (דָּף ס"ח) מְשַׁכְּרַת אֲשֶׁה לְחַבְרָתָהּ תְּרַנְגְּלוּת כּו': וְעַכ"פ הָרִי נִתְבָּאָר דְּהַעֲיָקָר הוּא כְּפִרְש"י בַּע"ז שֵׁם דְּגִידוּלֵי אֲגוּזָה שֶׁל עֶרְלָה מְוֹתֵר מִטַּעַם זוּז"ג וְכ"ה דַּעַת כָּל הָרֵאשׁוּנִים וְכְמוֹ שְׁפָסֵק ג"כ בְּשׁו"ע כְּנ"ל וּלְפ"ז נִרְאָה דְּמַכְש"כ גִּידוּלֵי חֲמִץ שְׁעֵבֵר עָלָיו פְּסַח דְּמְוֹתֵר מִטַּעַם זוּז"ג וְדִלָּא כְּמַש"כ הַגָּאוֹן מְלִיסָא בְּסַפֵּר מְקוֹר חֲזִיִּים לְחֻלּוֹק עַל הַח"י וְלֵאסוֹר גִּידוּלֵי חֲמִץ שְׁעֵבֵר עַה"פ וְכָל מַש"כ נִרְאָה בְּרוּר: סִימָן טז בְּדִין רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ אִם מְוֹתֵר לְהַשְׁפִּיר א"ע לֵאִינוּ יְהוּדִי בְּפִסַּח לַעֲשׂוֹת מְלֵאכָה בְּחֲמִץ לְהַשְׁלִיף לֵאִיבּוּד כְּגוֹן לְשִׁפּוֹר בְּמִשְׁקָה שֶׁל חֲמִץ לֵאִיזָה צְנוּרָה שְׁיֵשׁ לְהֵאִינוּ יְהוּדִי בְּזֵה: גְּרַסִּינָן בְּגַמ' ע"ז (דָּף ס"ג) יִתִּיב רַב נַחְמָן וְעוֹלָא וְאָבִימִי בַר פִּפְי וְיִתִּיב ר"ח בַר אֲמִי גְּבִיָּהוּ וְיִתִּבִי וְקֵא מִיבְעִיָּא לְהוּ שְׁכָרוּ לְשִׁפּוֹר בְּיִין נָסֵף מֵהוּ מִי אֲמַרִּינָן כִּינּוּ דְּרוּצָה בְּקִיּוּמוֹ אַסוּר אוּ דִּילְמָא כָּל לְמַעוּטֵי תִּיפְלָה שְׁפִיר דְּמִי אָמַר רַב נַחְמָן יִשְׁפּוֹר וְתִבָּא עָלָיו בְּרַכָּה.

ופרש"י לשפן ביינ נסד לשבר חבית ולשפן את הינ מהו שיהא שברה מותר מי אמרינן פיו דישראל זה רוצה בקיומו של חביות האלו שלא ישתברו עכשיו מאליה עד שישברם הוא ניטול שברם אסור ע"ש.

וכ"כ פל הראשונים הרמב"ם והרא"ש והטור ושו"ע יו"ד סי' קל"ג מלבד הרי"ף השמיט לבעיא זו וצ"ע. והנה אמת דבחמץ אסור להיות רוצה בקיומו כמו ביינ נסד וכמש"כ הטור או"ח סי' ת"נ ובשו"ע שם אבל מ"מ הרי מתבאר מסוגל' זו דגם ביינ נסד דחמור טובא דאף בדיעבד שברו אסור ומ"מ מותר להשפיר א"ע לשפן ביי"נ ולפ"ז נראה לכאורה דמכש"כ בחמץ דמותר להשפיר א"ע לשפן בחמץ ולאבד מן העולם.

אולם באמת נראה דחמץ חמור בזה מיינ נסד דהא עיקר הטעם דשפיר להשפיר א"ע לשפן ביינ נסד אף דהוא רוצה בקיומו מ"מ מותר משום כדי למעט את התפלה של עבודת פוכבים ולפ"ז נראה דזהו דוקא ביי"נ דמקרי תפלה ומשום דמצנה לבטל עבודת אלילים ותשמישיה מן העולם וכמו שפרש"י בסוגי' שם לכה התירו אסור רוצה בקיומו משום כדי למעט את התפלה אבל חמץ של אינו יהודי לא מקרי תפלה וכן אין מצנה כלל לבער חמץ של אינו יהודי מן העולם.

ולפ"ז גם להשפיר א"ע לשפן בחמץ ולאבד אסור דאין להתיר אסור רוצה בקיומו משום כדי למעט את א וכן"ל: אולם הנה בגמ' שם אמר לימא מסייע ליה אין עוודרין עם עובד אלילים בכלאים אבל עוקרין עמו כדי למעוטין את התפלה סבריה הא מני ר"ע היא דאמר המקיים בכלאים לוקה דתניא כו' ואילו למעוטי תפלה שרי ופרש"י ואלו עוקרין שרי למעוטי תפלה אע"ג דרוצה בקיומן עד שיעקרום הוא ניטול שברו ע"ש.

הרי מבואר דגם גבי פלאים התירו אסור רוצה בקיומו משום כדי למעט את התפלה. ולכאורה צ"ע דאיזה עניי יש בכלאים מצנה למעט את התפלה והא מייירי בכלאים של אינו יהודי שזרע בשדהו ועל אינו יהודי אין שום אסור לזרוע ונקיים פלאים וא"כ מאי איכפת לי מה שהפתי עושה בתוך שדהו ומדוע נהי צריך למעט דלא דמי ליי"נ דמצנה לבטל עבודת פוכבים ותשמישיה מן העולם שצאמר ואבדתם את שמם כו' אבל בכלאים של פותי שזרע בשדהו מ"ט יהי מצנה למעט את התפלה.

ובע"כ נראה דזהו משום דכיון דאסור להיות רוצה בקיומו של פלאים אף בכלאים של פותי ממילא נמשך מזה דמצנה לבטל ולמעט קיומו והיינו דשפיר רוצה בקיומו משום למעוטי תפלה.

ולפ"ז נראה לכאורה דה"ה גבי חמץ דאסור להיות רוצה בקיומו של חמץ אף בחמץ של אינו יהודי ממילא שייך ג"כ מצנה למעט ולבטל קיומו של חמץ ולפ"ז גם גבי חמץ מותר להשפיר ע"א לאינו יהודי לשפן בחמץ כדי למעט את התפלה וכמי ביי"נ וכלאים.

מיהו באמת הוא דבר זר לומר בחמץ של אינו יהודי למעט את התפלה ועוד דגם גבי פלאים בע"כ א"א לומר דהא דעוקרין עמו פרי למעוטי את התפלה היינו משום דאסור להיות רוצה בקיומו של פלאים ממילא מזה גופה נמשך דמצנה למעט את התפלה דהנה בגמ' שם דחי הך סיעתא מפלאים ומשני הא מני רבנן היא, אי רבנן מאי איריא עוקרין אפילו קיומו נמי שפיר דמי הב"ע כגון דקא עביד בחנם ור' יהודה היא דאמר ליתן מתנת

חנּם לעוֹבֵד אֱלִילִים אִסוּר מִדֶּר"י נִשְׁמַע לר"ע לֹא אָמַר ר"י אִסוּר לִיתֵן לָהֶם מִתְּנַת חֲנָם אֲבָל לְמַעוּטֵי תִּיפְלָה שְׁפִיר דְּמִי לר"ע נְמִי תע"ג דְּאָמַר ר"ע הַמְקַיְיִם בְּכִלְאִים לֹוּקָה לְמַעוּטֵי תִּיפְלָה שְׁפִיר דְּמִי וּפְרַשׁ"י רַבְּנָן הִיא דְּלֹא אִיכְפַת לְהוּ אִי רוּצָה בְּקִיּוּמָן כּו' לְעוֹלָם רַבְּנָן הִיא וְהִיא דְּאִיִּצְטְרִיךְ לְמִשְׁרֵי עוֹקְרִין לֹאוּ מִשׁוּם אִיִּסוּר רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ אֲלֵא מִשׁוּם אִיִּסוּר מִתְּנַת חֲנָם וּר"י הִיא דְּאָמַר אִסוּר לִיתֵן לָהֶם מִתְּנַת חֲנָם וְאִשְׁמַעֲיִנּוּ דְּלְמַעוּטֵי תִּיפְלָה שְׁפִיר דְּמִי ע"ש.

ועכ"פ הרי דלהמסקנא דהבריינתא אתי רבנן אין איסור פלל גבי פלאים להיות רוצה בקיומו ומ"מ הרי מבואר דשרי איסור מתנת חנם משום מיעוט תיפלה ובע"כ דהא דאיפא מצוה בכלאים של פותי נמעט את התיפלה אין זה נמשך משום דאסור להיות רוצה בקיומו אלא בע"כ הוא מטעם אחר ולפ"ז אין ראיה מכאן לחמץ: שוב מצאתי בשו"ת חתם סופר ח"ו בחי' ע"ז שם בסוג' שפתיב ז"ל ודע דעכ"פ צ"ל למסקנא דאתיא רבנן איפא איסור דרבנן במקיים פלאים דאל"ה מאי למעוטי תיפלה איפא דהא מפיון שגזרע פלאי זרעים שוב אין בו איסור ותיפלה פלל אע"כ תיפלה מדרבנן הוי והתירו לעבדור קום ועשה דאורייתא נמעט תיפלה דרבנן ונהנה סייעתא רבא עכ"ל ע"ש.

הרי שפי' באמת דיסוד הדבר של למעט את התיפלה גבי פלאים הוא משום דאסור להיות רוצה בקיומו לכך ממילא יש למעט את התיפלה ואף להמסקנא דאתיא רבנן מ"מ איפא איסור דרבנן במקיים פנאים כנ"ל.

אולם דבריו צע"ג דאי נימא דגם לרבנן איפא עכ"פ איסור דרבנן במקיים פלאים א"כ מאי פריה אי רבנן מאי איריא עוקרין אפילו קיומו נמי שפיר דמי פיון דעכ"פ איפא איסור דרבנן לקיים פלאים ובע"כ צ"ל דלרבנן דר"ע ליפא איסור פלל אפילו מדרבנן.

שוב מצאתי בחי' הריטב"א שם שפתיב ז"ל אי רבנן מאי איריא לעקור אפילו לקיים נמי נראה לומר דבשל פותי הוא דאמרין דשרי לרבנן דאילו בשל ישראל אי אפשר דשרי ולא אסירי מדרבנן מיהת עכ"ל מ"ש ועי' במ"ל ובשעה"מ פ"א מה' פלאים ע"ש אולם אפילו אי נימא דבשל ישראל גם לרבנן איפא איסורא מדרבנן לקיים פלאים כמש"כ הריטב"א מ"מ פיון דבשל פותי בע"כ ליפא איסור פלל מלקיים פלאים דאפילו מדרבנן ליפא איסורא וכדמוכרח מגמ' דפריה אפילו קיומו נמי כנ"ל לפ"ז שוב א"א לומר דהא דמצוה למעט את התיפלה הוא משום איסור קיום דרבנן פיון דבשל פותי אף מדרבנן שרי לקיים א"כ ל"ל למעט את התיפלה ולפ"ז דברי הח"ס צע"ג: ולכן נ"ל דהא דמבואר גבי פלאים למעט את התיפלה היינו משום שגזרע באיסור ונעבדה בה עבירה לכך מצוה למעט את התיפלה ואעפ"י שהפותי זרע בשדהו וועליו אין שום איסור דהא אינו מצוה ע"ז מ"מ פיון דישאל אסור לזרוע לכך פי זרע הפותי ג"כ מקרי נעבדה בה עבירה.

וכן משמע בהדיא בחולין (דף קט"ו) לענין בשור בחלב דמקרי נעבדה בה עבירה אף פי בשלו פותי ע"ש וה"ה גבי פלאים דמקרי נעבדה בה עבירה אף פי זרע הפותי ולכך עוקרין עמו פדי למעט את התיפלה.

אולם חמץ של אינו יהודי בנדאי דלא מקרי נעבדה בה עבירה דדוקא חמץ של ישראל שערב בכל יראה מקרי נעבדה בה עבירה ועי' תוס' פסחים (דף כ"ה) ד"ה מה לכה"כ

ע"ש. אולם חמץ של אינו יהודי פשוט דלא מקרי נַעֲבָדָה בַּה עֲבִירָה וְלֹא דְמִי לְבִשּׁוֹר בְּחֶלֶב וּמִשׁוֹם דְּכִיּוֹן דְּאַף יִשְׂרָאֵל מוֹתֵר לְקַיִים חֲמִצּוֹ שֶׁל א"י דְּשִׁלְיָהּ אִי אַתָּה רוֹאָה אֲבָל אַתָּה רוֹאָה שֶׁל אַחֲרִים וְכַמְבּוֹאֵר בְּפִסְחִים א"כ מַכְש"כ לְעַגְנֵן חֲמִצּוֹ שֶׁל א"י גּוֹפִיָּה דְּלֹא מְקַרֵי נַעֲבָדָה בַּה עֲבִירָה.

ולפ"ז לא שִׁינְיָהּ בְּזֵה לְמַעַט אֶת הַתִּפְלָה וְאַף דְּאִסוּר לְהִיּוֹת רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ מ"מ אִין מְצֻנָּה לְמַעַט דְּלֹא תִלִּי זֶה בְּזֵה פּנ"ל וְעִי' בְּעֶרְוֵה שְׁפִי' תִּפְלָה עֲבִירוֹת. ולפ"ז נִרְאָה פּנ"ל דְּהָא דְּכֻלָּאִים מְקַרֵי תִּפְלָה הִינּוּ מִשׁוֹם שְׁנַעֲבָדָה בַּה עֲבִירָה מִשָּׂא"כ בְּחֲמִץ פּנ"ל ולפ"ז נִרְאָה דְּאִסוּר לְהַשְׁפִּיר א"ע לא"י לְשִׁבּוֹר בְּחֲמִץ וּמִשׁוֹם דְּהוּא רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ וְחִמּוּר בְּזֵה מִי"נ פּנ"ל: וְהִנֵּה פִּשְׁטוֹת הַסּוּגִין בְּהָא דְּמוֹתֵר לְשִׁבּוֹר בִּיּוֹן נֶסֶף וְלַעֲקוֹר בְּכֻלָּאִים כְּדִי לְמַעַט אֶת הַתִּפְלָה מִשְׁמַע דְּהִינּוּ דְּשָׂרֵי אִסוּר רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ מִשׁוֹם מְצֻנָּה כְּדִי לְמַעַט אֶת הַתִּפְלָה וְכֹן נִרְאָה בְּרוּר מִפְּרָש"י בְּסוּגֵי' שָׁם.

אולם רְאִיתִי לְהַב"י בִּי"ד ס' קל"ג שֶׁפְּתַב ז"ל שְׁכָרוֹ לְשִׁבּוֹר לֹו חֲבִיּוֹת שֶׁל יי"נ שְׁכָרוֹ מוֹתֵר וְכו' בְּעִיָּא בַּפ' הַשּׁוֹכֵר וְאִפְּשִׁיטָא דְּיִשְׁבּוֹר וְתַבָּא עֲלִיו בְּרַכָּה שָׂע"פ שְׁהוּא רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ וְשָׂלֵא יִשְׁתַּבְּרוּ מְאַלִּיָּהֶם עַד שִׁשְׁבָּרָם הוּא וְיִטּוּל שְׁכָרוֹ כֹּל לְמַעוּטֵי תִּפְלָה שְׁפִיר דְּמִי כְּלוּמַר דְּלֹא מִיתָסֵר רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ אֲלֵא כְּשֶׁהוּא רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ כְּדִי לְהַשִּׁיב לְבַעֲלִיו אוֹ עַד שִׁמְפּוֹר אֲבָל רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ עַד שִׁשְׁבָּרָם הוּא בִּינְדִיּוֹ לֹא חֲשִׁיב רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ עַכ"ל הַב"י ע"ש.

וּמִתְבָּאֵר מְדַבְּרֵי בַּפ' הַסּוּגֵי' דְּהָא דְּמְבּוֹאֵר דְּמוֹתֵר לְשִׁבּוֹר בִּי"נ שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים כְּדִי לְמַעַט אֶת הַתִּפְלָה אִין הַפּוֹנוּגָה שְׁהִתִּירוּ אִסוּר רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ מִשׁוֹם מִיעוּט תִּפְלָה אֲלֵא דְּבִאֲמַת לִיכָּא כָּלֵל אִסוּר שֶׁל רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ וּמִשׁוֹם דְּבַכָּה"ג שְׁרוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ עַד שִׁשְׁבָּרוֹ הוּא בִּינְדִיּוֹ לֹא חֲשִׁיב רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ כָּלֵל וּלפ"ז צ"ל דְּהָא דְּמְבּוֹאֵר בַּגְּמ' כֹּל לְמַעוּטֵי תִּפְלָה שְׁפִיר דְּמִי לֹאוּ דְּנֻקָּא תִּפְלָה דְּאִין הַטַּעַם כָּלֵל מִשׁוֹם הַמְצֻנָּה לְמַעַט אֶת הַתִּפְלָה אוֹלָם עֵיקַר הַפּוֹנוּגָה הוּא דְּכָל לְמַעוּטֵי שְׁפִיר דְּמִי וְהִינּוּ כִּיּוֹן שְׁרוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ כְּדִי לְמַעוּטֵי לֹא חֲשִׁיב רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ בַּכָּה"ג וּלפ"ז נִרְאָה לְכַאוּרָה דַּה"ה בְּחֲמִץ דְּמוֹתֵר לְהַשְׁפִּיר א"ע לְשִׁבּוֹר בְּחֲמִץ כְּמוֹ בִּי"נ כִּיּוֹן דְּלֹא חֲשִׁיב רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ בַּכָּה"ג: אֲלֵא דְּעֵיקַר פִּי' הַב"י צַע"ג דְּהִנֵּה בְּסוּגֵי' שָׁם מְסִיק מִדְּר' יְהוּדָה נִשְׁמַע לר"ע לֹאוּ אָמַר ר"י אִסוּר לִיתֵּן לְעוֹבְדֵי אֲלִילִים מִתַּנַּת חֲנָם אֲבָל לְמַעוּטֵי תִּפְלָה שְׁפִיר דְּמִי לר"ע נְמִי אַע"ג דְּאָמַר ר"ע הַמְקַיִים בְּכֻלָּאִים לֹוּקָה לְמַעוּטֵי תִּפְלָה שְׁפִיר דְּמִי וּפְרָש"י וּמְקַשִּׁינֵן כּו' מִדְּר"י דְּשָׂרֵי אִסוּר דִּידִיָּה גַּבִּי מִיעוּט תִּפְלָה נִשְׁמַע לר"מ דְּשָׂרֵי נְמִי אִסוּר קִיּוּם מִשׁוֹם מִיעוּט תִּפְלָה וְגַבִּי יִין נֶסֶף מִשׁוֹם מִיעוּט תִּפְלָה שְׂרִי ע"ש.

הַרִי מְבּוֹאֵר דְּבִאֲמַת חֲשִׁיב רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ בַּכָּה"ג אֲלֵא דְּפִשִׁיט דִּיש לְהַתִּיר אִסוּר קִיּוּם מִשׁוֹם מִיעוּט תִּפְלָה כְּמוֹ דְּשָׂרֵי אִסוּר מִתַּנַּת חֲנָם מִשׁוֹם מִיעוּט תִּפְלָה וְכְמוֹ שְׁפָרש"י דְּבּוֹדָאִי אִינוּ עֲנִין לְפִשְׁנוֹט מְזֵה דְּכָה"ג לֹא חֲשִׁיב רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ וְרַק לְהַתִּיר אִסוּר קִיּוּם מִשׁוֹם מִיעוּט תִּפְלָה פּנ"ל אוֹלָם נִרְאָה לְקַיִים פִּי' הַב"י וְהִינּוּ דְּלֵהֲנָהוּ אֲמוּרָאִי דְּמִיבְעִיָּא לְהוּ שְׁכָרוֹ לְשִׁבּוֹר בִּי"נ מֵהוּ מִי אֲמַרִינֵן כִּיּוֹן דְּרוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ אִסוּר אוּ דִּילְמָא כֹּל לְמַעוּטֵי תִּפְלָה שְׁפִיר דְּמִי עֵיקַר הַאִיבְעִיָּא הוּא אִם בַּכָּה"ג שְׁרוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ כְּדִי לְמַעַט הַתִּפְלָה אִם חֲשִׁיב רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ אוּ לֹא וְכְמוֹ שְׁפִי' הַב"י פּנ"ל אוֹלָם רַב נַחְמֵן דְּפִשִׁיט דְּיִשְׁבּוֹר וְתַבָּא

עָלְיוּ בְּרָכָה הֵינְנוּ אֶפְיָלוּ אִי נִימָא דְחֻשְׁבִּיב בְּכַה"ג רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ מ"מ מוֹתֵר לְשִׁבּוֹר מְשׁוּם דְּשָׂרֵי אִיסוּר קִיּוּם מְשׁוּם מִיעוּט תִּיפְלָה וְכַדְפִּשְׁטִינָן בְּסוּף הַסּוּגְיָא מְהָא דְשָׂרֵי אִיסוּר מִתְנַת חָנֻם מְשׁוּם מִיעוּט תִּיפְלָה וְאֵע"ג דְּמִלְשׁוֹן הַב"י מְשַׁמַּע דַּר"נ דְּאָמַר יִשְׁבּוֹר כּו' הֵינְנוּ מְשׁוּם דְּלֹא חֻשְׁבִּיב רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ בְּכַה"ג וְנָה"צ אֵע"ב בְּאִמְתָּא פְּנ"ל מ"מ עֵיקָר פִּי הַב"י בְּסוּגְיָא יֵשׁ פְּנִים לְמֵינִים דְּבָרֵינוּ פְּנ"ל: וְלִפִּי מַש"כ לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הַגַּמ' פְּנ"ל יֵשׁ לִישְׁבִּיב מַה דַּצ"ע לְכַאוּרָה דְּהֵנָּה מִלְשׁוֹן הַגַּמ' שְׁכָרוּ לְשִׁבּוֹר בִּי"נ מַהוּ מְשַׁמַּע דְּמַבְעֵי לְהוּ רַק לְעַנְנֵי דִיעֵבַד אִם שְׁכָרָה מוֹתֵר אָבֵל לְכַתְחִילָה פְּשִׁיטָא לְהוּ דְאָסוּר לְהַשְׁפִּיר לְשִׁבּוֹר בִּי"נ וְשֵׁל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים דַּאל"כ הו"ל לְמִיבְעֵיָא רְבוּתָא יוֹתֵר מַהוּ לְהַשְׁפִּיר אֵע"ב לְשִׁבּוֹר בִּי"נ וְבַע"כ צ"ל דְּלַכְתְּחִילָה פְּשִׁיטָא לְהוּ דְאָסוּר וְרַק ר"נ חִידֵשׁ דִּישְׁבּוֹר אֶפְיָלוּ לְכַתְחִילָה וְתַבָּא עָלְיוּ בְּרָכָה אוּלָם צ"ע בְּמַאי פְּלִיגֵי וְעוֹד קָשָׁה דַּמ"ט פְּשִׁיטָא לְהוּ דְלַכְתְּחִילָה אָסוּר דַּמ"נ אִי נִימָא כֹּל לְמַעוּטֵי תִיפְלָה שְׁפִיר דְּמִי וְהֵינְנוּ דְשָׂרֵי אִיסוּר קִיּוּם מְשׁוּם מִיעוּט תִּיפְלָה אוּ דְבַכַּה"ג לֹא חֻשְׁבִּיב רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ אֶפְיָלוּ לְכַתְחִילָה יֵהָא מוֹתֵר לְשִׁבּוֹר בִּי"נ וְלָכֵן נִרְאָה לוֹמַר דְּהֵנָּה לְפִי הַמְתַּבָּאָר מְדַבְּרֵי הֶרְאִשׁוּנִים אָסוּר לְהַשְׁתַּמֵּךְ בְּכָל אִיסוּרֵי הַנְּאָה וְהָא דְאָמַר בַּר"פ הַשׁוֹכֵר אֵת הַפּוֹעֵל קָנַס הוּא שְׁקָנְסוּ חֻקִּים בְּחֻמְרִים וּבִי"נ הֵינְנוּ דְבִי"נ אֶפְיָלוּ בְּדִיעֵבַד שְׁכָרוּ אָסוּר אוּלָם לְכַתְחִילָה אָסוּר לְהַשְׁתַּמֵּךְ בְּכָל אִיסוּרֵי הַנְּאָה וְכ"כ הַתּוֹס' בְּפְסָחִים (דָּף כב) בַּד"ה וְאָבֵר מִן הַחֵי דְאִי אַבְמ"ה הִזְיָה אָסוּר בְּהַנְּאָה הִזְיָה אָסוּר לְהוֹשִׁיט בְּשְׁכָר מְשׁוּם דְאָסוּר לְהַשְׁתַּמֵּךְ בְּאִיסוּרֵי הַנְּאָה ע"ש וְכ"כ הַפַּל בּוּ בַה' עָרְלָה אִם יֵשׁ לְכוּתֵי אֵילָן וְשֵׁל עָרְלָה אָסוּר לִישְׁרָאֵל לְלַקוּט מִמֶּנּוּ לְצוּרָה הַגּוֹי אֶפְיָלוּ בְּחָנֻם לְפִי שְׁהִישְׁרָאֵל נְהֵנָה מִמֶּנּוּ שְׁמַחֲזִיק לוֹ הַגּוֹי טוֹבָה ע"ש וְהֵינְנוּ דְזָה חֻשְׁבִּיב כְּשְׁכָר וְכ"ה בְּשׁו"ע סִימָן רצ"ד וְכֵן מְבוֹנָאָר מְדַבְּרֵי הַתּוֹס' בַּע"ז בְּסוּגְיָא שְׁם בַּד"ה אֵין עוֹדְרִין ע"ש.

וְעַכ"פ הָרִי דְאָסוּר לְהַשְׁתַּמֵּךְ בְּכָל אִיסוּרֵי הַנְּאָה אִף בְּלֹא הַטַּעַם דְּרוּצָה בְּקִיּוּמוֹ, דְּרוּצָה בְּקִיּוּמוֹ אָסוּר רַק בַּע"ז וִי"נ וְכֵן בְּחֻמְזֵי לְדַעַת הַטּוֹר וְעִי' פַּר"ח שְׁם וְכֵן הִיכָא דְאָסוּר רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ אָסוּר לְהַשְׁתַּמֵּךְ אֶפְיָלוּ אִם אֵינּוּ אִיסוּר הַנְּאָה וְעִי' בְּתוֹס' בְּסוּגְיָא שְׁפִי לְהַבְרִיָּתָא דְאֵין עוֹדְרִין כּו' מִיִּירֵי בְּכֻלָּי זְרַעִים ע"ש וְהָרִי כְּלָאִי זְרַעִים אֵין אָסוּר בְּהַנְּאָה וּמ"מ עוֹקְרִין עִמּוֹ בְּשְׁכָר רַק מְשׁוּם לְמַעוּטֵי תִיפְלָה וְעַכ"פ לַפ"ז נִרְאָה דְלְהַשְׁתַּמֵּךְ בֵּינֵן נִסְדָּה אָסוּר מְשׁוּם שְׁנֵי טַעְמִים מְשׁוּם מְשַׁתַּמֵּךְ בְּאִיסוּרֵי הַנְּאָה וְכָל אִיסוּרֵי הַנְּאָה וְעוֹד מְשׁוּם רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ שׁוּב מְצַאֲתֵי בְּשִׁילְטֵי הַגְּבוּרִים שְׁם שְׁפַתְבּוּ ז"ל כְּתַבּוּ בְּעֵלֵי אֲסוּפּוֹת נִשְׂאֵל לְפָנֵי הָרַב אִי מוֹתֵר לְהִיּוֹת סְרָסוּר בֵּין שְׁנֵי עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים לְמַפּוֹר יִי"נ זֶה לְזֶה וְהַשְׁבִּיב פִּי דַעַתָּא שְׁאָסוּר מְשׁוּם ב' דְּבָרִים הָאֶחָד בְּאִיסוּרֵי הַנְּאָה אֶפְיָלוּ בְּחָנֻם אָסוּר וְכַש"כ בְּשְׁכָר וְעוֹד שְׁרוּצִים בְּקִיּוּמוֹ עַד שְׁיִקְנִים הַמְּכָר עַכ"ל ע"ש וְהוּא כְּדַבְּרֵינוּ פְּנ"ל וְלַפ"ז צ"ל דְּהָא דְמְבוֹנָאָר בַּגַּמ' דְּמוֹתֵר לְשִׁבּוֹר בִּי"נ וּמְשׁוּם דְּשָׂרֵי אִיסוּר קִיּוּם מְשׁוּם מִיעוּט תִּיפְלָה ה"ה דְּשָׂרֵי אִיסוּר מְשַׁתַּמֵּךְ בְּאִיסוּר הַנְּאָה מְשׁוּם מִיעוּט תִּיפְלָה אוּלָם לְפַמַּש"כ הַב"י דְּהָא דְמְבוֹנָאָר בַּגַּמ' כֹּל לְמַעוּטֵי תִיפְלָה שְׁפִיר דְּמִי הֵינְנוּ דְבַכַּה"ג לֹא חֻשְׁבִּיב רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ וְע"ז סוֹכְבַּ הַאֲבַעֲיָא וְלַפ"ז קָשָׁה הָא דְאָמַר ר"נ יִשְׁבּוֹר וְתַבָּא עָלְיוּ בְּרָכָה נְהִי דְנִימָא דְבַכַּה"ג שְׁרוּצָה בְּקִיּוּמוֹ עַד שְׁיִאֲבָדְנוּ הוּא בִּידְיוֹ לֹא חֻשְׁבִּיב רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ מ"מ יֵהִי אָסוּר לְשִׁבּוֹר בִּי"נ בְּשְׁכָר מְשׁוּם דְאָסוּר לְהַשְׁתַּמֵּךְ בְּאִיסוּרֵי הַנְּאָה וְכָל אִיסוּרֵי הַנְּאָה שְׁאָסוּר לְהַשְׁתַּמֵּךְ אִף בְּלֹא הַטַּעַם דְּרוּצָה בְּקִיּוּמוֹ אוּלָם לְפַמַּש"כ דַּר"נ דְּאָמַר יִשְׁבּוֹר וְתַבָּא עָלְיוּ בְּרָכָה בְּנֻדָּאִי הוּא הַטַּעַם דְּשָׂרֵי אִיסוּר קִיּוּם מְשׁוּם מִיעוּט תִּיפְלָה וְלַפ"ז מְנוֹשֵׁב שְׁפִיר דַּה"ה דְּשָׂרֵי

איסור משתכר באיסור הנאה משום מיעוט תיפקלה פנ"ל: ועפ"ז מיושב שפיר הסוגיא סברת בעלי האבעיא דפשיטא להו דלכתחילה אסור לשפון ביי"נ ומבעי להו רק לענן דייעבד אי שקרו מותר ור"נ ס"ל דאף לכתחילה מותר דלכאורה צ"ע פנ"ל אולם לפי הג"ל י"ל דהנה ה"ר"ן בר"פ השוכר את הפועל פתב דהא דקנסו רבנן ביי"נ דאפילו בדיעבד שקרו אסור היינו משום דעבוד איסורא דרוצין בקיומה ע"ש ולפ"ז י"ל דלהני אמוראי דמבעיא להו שקרו לשפון ביי"נ מהו ס"ל דאין להתיר שום איסור משום מיעוט תיפקלה ומבעיא להו רק אי בכה"ג חשיב רוצה בקיומו כמש"כ הב"י פנ"ל ולפ"ז ניתא שפיר דס"ל דלכתחילה בנדאי אסור לשפון ביי"נ דאפילו אי ניקא דבכה"ג לא חשיב רוצה בקיומו מ"מ אסור לכתחילה משום משתכר באיסורי הנאה ולא שרי איסור משום מיעוט תיפקלה ולכך מבעיא להו רק לענן דייעבד אם שקרו מותר והיינו אי חשיב זה רוצה בקיומו וא"כ גם בדיעבד שקרו אסור או דילמא פל למעוטי תיפקלה שפיר דמי והיינו דבכה"ג לא חשיב רוצה בקיומו כלל ולפ"ז עכ"פ בדיעבד שקרו מותר דנהי דלכתחילה אסור משום משתכר באיסורי הנאה מ"מ פנין דלא חשיב רוצה בקיומו א"כ בדיעבד שקרו מותר ומשום דהא דקנסו שקרו בדיעבד הוא רק משום איסורא דרוצין בקיומה וכיון דלא חשיב רוצה בקיומה ממילא שקרו מותר אולם ר"נ ס"ל דאפילו אי ניקא דחשיב רוצה בקיומו בכה"ג מ"מ יש להתיר האיסור משום מיעוט תיפקלה ולכך ס"ל דאף לכתחילה ישפון ומשום דאיסור קיום ומשתכר באיסורי הנאה הפל שרי משום למעט את התיפקלה וזה נכון: אף בכ"ז צע"ג לפ"ז בכה"ג דמבואר שם בגמ' לימא מסייע ליה אין עודרין עם עובד כוכבים בכלאים אבל עוקרין עמו כדי למעוטי את התיפקלה סבריה הא מני ר"ע היא דאמר המקיים בכלאים לוקה כו' ואילו למעוטי תיפקלה שרי ע"ש.

והנה התוס' שם פתבו דהברייתא מייירי בכלאי זרעים ע"ש: ולפי הג"ל קשה דמאי סייעתא לר"נ מהברייתא דהא בכלאים ליכא משום משתכר באיסורי הנאה דכלאי זרעים אין אסור בהנאה וכל מה שיש לאסור לעקור בשוכר הוא רק משום רוצה בקיומו עד שיעקרום הוא ויטול שקרו ולפ"ז י"ל דמשו"ה עוקרין עמו ומשום דבכה"ג לא חשיב רוצה בקיומו כלל פנין שרק רוצה בקיומו כדי לאבד הוא בידי ומכיון דליכא פאן איסור רוצה בקיומו לכך עוקרין עמו לכתחילה אולם ביי"נ דמלבד רוצה בקיומו יש בה משום משתכר באיסורי הנאה.

ולפ"ז הרי י"ל דלעולם אסור לשפון לכתחילה דנהי דבכה"ג לא חשיב רוצה בקיומו מ"מ אפשר דאסור לשפון לכתחילה משום משתכר באיסורי הנאה דלא שרי איסור משתכר באיסורי הנאה משום מיעוט תיפקלה ואין לומר דבאמת מיייתי רק ראיה מהברייתא דעכ"פ בדיעבד שקרו מותר ולפשוט עיקר האבעיא דשקרו לשפון ביי"נ מהו והיינו מכיון דמוכרח מהברייתא דבכה"ג לא חשיב רוצה בקיומו ממילא עכ"פ בדיעבד שקרו מותר פנ"ל.

דא"כ לא הו"ל להגמ' לומר לימא מסייע ליה כ"א ת"ש והיינו לפשוט עיקר האבעיא דהא על לשפון לכתחילה אין שום ראיה מכאן ועי' היטב בתוס' ד"ה אין עודרין ובפ"י מהר"ם לובלין שם אולם כ"ז הוא רק אי ניקא בפ"י הסוגיא דהוא לענן אי שרי איסור

קיום משום מיעוט תיפלה אולם לפי הב"י וכפי מה שבארנו צ"ע פנ"ל אם לא דנימא לפי זה דהברייתא מיירי באמת בכלאי הפך וצ"ע ועכ"פ נראה ברור דר"נ דאמר ישבור אף לכתחילה בנדאי הטעם הוא רק משום דשרי איסור משתכר באיסורי הנאה משום מיעוט תיפלה ולפ"ז בחמץ של עובדי פוכבים דלא שייך למיעוטי תיפלה פנ"ל בנדאי דאסור לכתחילה להשכיר את עצמו לשבור בחמץ דאפילו אי נימא דבכה"ג לא חשיב רוצה בקיומו מ"מ עכ"פ הרי הוא משתכר באיסורי הנאה: והנה בעיקר הא דאמר ר"נ ישבור ותבא עליו ברכה וכדמסיק בגמ' דשרי איסור קיום משום מיעוט תיפלה לכאורה צ"ע דלמה התירו איסור קיום הא אפשר למעט בתיפלה מבלי שיעבור על איסור קיום דהא עיקר רוצה בקיומו הוא משום השכר וכמו שפרש"י דישאל זה רוצה בקיומו של חביות האלו שלא ישתכרו עכשיו מאליה עד שישכרום הוא ויטול שכרם ע"ש א"כ הרי אפשר למעט בתיפלה מבלי איסור קיום לא יקבל שכר ע"ז וישבור בחנם וממילא לא ירצה בקיומו אכן לכאורה אפ"ל דלפמ"ש"כ הראשונים דאף בחנם אסור לעשות ביין נסו ומשום שהעובד פוכבים מחזיק לו טובה ע"ז זה חשוב פשכר וכ"כ בטור ושו"ע סי' קל"ב א"כ הרי א"א למעט בתיפלה מבלי שיהיה איסור קיום דגם אם ישבור בחנם יהיה רוצה בקיומו וא"כ פינו דבע"כ בהכרח להתיר איסור קיום משום מיעוט תיפלה לכה מותר לשבור גם בשכר טוב מצאתי בס' ישועת יעקב סי' קל"ג שנסתפק בזה לפי הס"ד דשכרו אסור ומשום דרוצה בקיומו אי נימא דלפ"ז אף בחנם אסור לשבור ומשום דרוצה בקיומו שהעובד פוכבים מחזיק לו טובה פשיעשה רצונו לשבור או דאף לפי הס"ד דשכרו אסור היינו פינו דאפשר לו למעט בתיפלה בלי קבלת שכר א"כ מה שמקבל השכר אינו מהצורך למעט בתיפלה לכה אסור אבל בעושה בחנם פינו דרצונו למעט י"נ וא"א בענין אחר אין חשש איסור ע"ש אמנם נלע"ד נה"ר דבחנום בנדאי מותר לשבור דבכה"ג ליכא איסור פלל דהנה התוס' בפסחים (דף כב) ד"ה ואבמה"ח כתבו דאיסורי הנאה אסור להושיט בשכר משום דאסור להשתכר באיסורי הנאה ובחנום נמי אסור דמה שמחזיק לו טובה חשיב כמשתכר.

והא דאמר בסוף אלו מציאות גבי אם היתה טעונה י"נ אין זקוק לה ואי אמרת צער בע"ח דאורייתא אמאי אין זקוק לה אע"ג דחשיב כמשתכר באיסורי הנאה ואסור אפילו בחנם מ"מ פינו דאינו מתפיין שייחזיק לו טובה ומשום צער בעלי חיים חשיב כמו לא אפשר ולא מכונן דשרי ע"ש וכ"כ הרא"ש הביאו בשיטה מקובצת בב"מ שם וז"ל דכיון שהוא מתכוין משום צערו של ב"ח ולא משום טובתו של גוי מה שהגוי מחזיק לו טובה הוי כהנאה הבאה לו לאדם בע"כ דשרי לכ"ע לא אפשר ולא קא מכונן עכ"ל ע"ש ועכ"פ לפ"ז נראה דאף לפי הס"ד דשכרו לשבור ביי"נ אסור מ"מ בחנם בנדאי מותר לשבור דמה שהעובד פוכבים מחזיק לו טובה הוי כהנאה הבאה לו לאדם בע"כ דכוננתו לשבור כדי למעט את התיפלה והוי לא אפשר ולא מכונן דשרי ועכ"פ לפ"ז צ"ל דלר"נ דאמר דאף בשכר מותר לשבור אף דאפשר לו לשבור בחנם ושללא יהי איסור פלל דהוי לא אפשר ולא קא מכונן מ"מ משום מיעוט תיפלה שרי איסור קיום לגמרי ומותר לשבור אף בשכר: אמנם צ"ע דהא דמסיק שם בסוגיא דהברייתא דעוקרין עמו מיירי פגון דקא עביד בחנם ור' יהודה היא דאמר אסור ליתן לעובד פוכבים מתנת חנם אף בכ"ז מסיק מדר"י נשמע לר"ע דכמו דשרי לר"י איסור מתנת חנם משום מיעוט תיפלה א"כ ה"ה

בכלאים לר"ע וכן ביי"נ שרי איסור קיום משום מיעוט תיפלה ע"ש ולפ"ז צע"ג דמאי ראיה הוא דהתם בכלאים לא סגי בלא"ה למעט את התיפלה אם לא להתיר איסור מתנת חנם וכינן דצריך למעט את התיפלה א"כ בהכרח הוא לעקור עמו ואף דממילא יהי לעובד פוכבים מתנת חנם מ"מ משום מיעוט תיפלה שרי אולם מנ"ל להתיר ביי"נ לשבור בשכר ולהתיר איסור קיום משום מיעוט תיפלה מפנין דאפשר למעט בתיפלה מבלי להתיר איסור קיום דישבור בחנם ולא יקבל שכר ומכש"כ לפמש"כ בס' ישועת יעקב דאף לפי הס"ד דאסור לשבור ביי"נ היינו באמת משום זה מפנין דאפשר למעט בתיפלה מבלי קבלת שכר פנ"ל א"כ מאי מיתי ראיה מכלאים דהא לא דמי פלל פנ"ל ומנ"ל להתיר איסור קיום אפילו בכה"ג דאפשר בחנם פנ"ל אכן לכאורה י"ל דהברייתא דעוקרין עמו בחנם מיירי אף היכא דאם לא ירצה לעקור בחנם יתן לו שכר וא"כ גם בכאן הרי אפשר למעט את התיפלה מבלי שיהי' איסור מתנת חנם דהרי יוכל לקבל שכר ומ"מ עוקרין עמו בחנם ושרי איסור מתנת חנם משום מיעוט תיפלה אף בכה"ג ולפ"ז ה"ה דמותר לשבור ביי"נ בשכר ושרי איסור קיום משום מיעוט תיפלה אף דאפשר לשבור בחנם ולמעט בתיפלה מבלי איסור קיום אלא דהיא גופיה קשיא דמנ"ל להגמ' הו', דהברייתא דעוקרין עמו בחנם מיירי אף שיוכל לקבל שכר הא אפ"ל בפשיטות דמיירי שהפתי אינו רוצה ליתן שכר ולכך בהכרח שרי לעקור בחנם משום מיעוט תיפלה משא"כ ביי"נ: ונראה לי שב"דס"ל להגמ' דבע"כ מיירי הברייתא אף היכי שיוכל לקבל שכר ומ"מ שרי לעקור בחנם דהנה לכאורה צ"ע שם בפסוגיא דאמר סבריה הא מני ר"ע היא דאמר המקיים פלאים לוקה ואילו למעוטי תיפלה שרי לא הא מני רבנן היא ופריה אי רבנן מאי איריא עוקרין אפילו קיומי נמי הב"ע פגון דקא עביד בחנם ור"י היא כו' מדר"י נשמע לר' עקיבא כו' ופרש"י לעולם רבנן הוא ויהי דאיצטריך למשרי עוקרין לאו משום איסור רוצה בקיומו אלא משום איסור מתנת חנם כו' ולכאורה קשה דלפי מאי דדחי הב"ע פגון דקא עביד בחנם א"כ הרי לא צריך לומר דהברייתא אתיא פרבנן דלעולם אפ"ל ר"ע היא ומ"מ אין לפשוט מפאן דשרי איסור קיום משום מיעוט תיפלה דמיירי דקא עביד בחנם דליכא איסור קיום וס"ל כו"י דאסור ליתן להם מתנת חנם ולכך אשמעינן דעוקרין עמו דשרי משום מיעוט תיפלה ולפ"ז פי אמר בגמ' הב"ע כו' הו"ל לומר לעולם ר"ע היא והב"ע דקא עביד בחנם דכינן דמיירי דעביד בחנם ומשום איסור מתנת חנם א"כ כף לי ר"ע כמו רבנן דבחנום ליכא איסור קיום ונראה לי שב"דס"ל להגמ' הו"ל ב' השולח גבי הא דאמר שמואל פל המשחרר עבדו עובר בעשה ופריה בגמ' מהא דמעשה בר"א שנקנס לבהכ"נ ולא מצא עשרה ושחרר עבדו והשלימו לעשרה ומשני מצוה שאני והקשה הו"ל היכי דחינן עשה שבתורה משום האי מצוה ותי' שלא אמרה תורה לעולם בהם תעבדו אלא משום שלא יתן להם מתנת חנם פענין שכתוב בעובדי פוכבים לא תחנם וכינן דאיכא מצוה לאו משום חנינה דידהו קא עביד אלא לצורך עצמו והו"ל פנותן דמי עצמו ע"ש ומתבאר מדברי הו"ל הו"ל דהיכי דעביד משום מצוה אף דממילא יהי' להם מתנת חנם מ"מ ליכא משום לא תחנם פנין דלא עביד משום חנינה אלא לצורך עצמו ולפ"ז צע"ג בפסוגיא בהא דפשיט הגמ' יי"נ מכלאים מהא דעוקרין עם העובד פוכבים בחנם דאלמא דשרי איסור מתנת חנם משום מיעוט תיפלה הא בכה"ג שעושה משום מצוה למעט את התיפלה ליכא משום איסור מתנת חנם פלל דלאו משום

חגיגה דידהו עביד אלא לצורך עצמו וכהך דשחרר ר"א עבדו פנ"ל משא"כ ביי"נ אפשר
דאסור לשפור ביי"נ דלא שרינו איסור משום מיעוט תיפלה ומצאתי שכתב הקשה פן
בס' באר יעקב ח' יור"ד סי' רס"ז ובחנ' חתם סופר לע"ז בסוגיא שם ע"ש: אכן נראה
לענ"ד לישוב בפשיטות דס"ל להגמרא דבע"כ הברייתא דעוקרין עמו בחנם מיירי בגוונא
דאיפא משום איסור מתנת חנם ומשמעין דמ"מ שרי איסור מתנת חנם משום מיעוט
תיפלה דאי ניקא דהטעם הוא משום דלא שייך בזה איסור מתנת חנם כלל דלאו משום
חגיגה דידהו עביד אלא לצורך עצמו לקיים המצוה למעט בתיפלה וע"פ מש"כ הר"ן
פנ"ל א"כ קשה פשיטא דמאי רבותא היא ומאי אשמעינו הברייתא דוקא לענוי פלאים
דכן ה"ה בכ"מ דהיכי דקא עביד לצורך מצוה ליפא משום מתנת חנם ואף משום מצוה
דרבנן וכההיא דשחרר ר"א עבדו והשלימו לעשרה ובע"כ צ"ל דהברייתא מיירי היכא
דאיפא משום איסור מתנת חנם והיינו כגון היכא שיוכל לקבל שטר דאם לא ירצה לעקור
בחנם יתן לו שטר ובכה"ג בנדאי אי עביד בחנם איפא משום איסור מתנת חנם דהרי
סברת הר"ן לא שייך רק היכי דא"א לקיים המצוה מבלי שיהיה מתנת חנם לכה אמרינו
דבכה"ג ליפא משום לא תחנם פיון שעושה לצורך עצמו לקיים המצוה משא"כ היכי
שאפשר לקיים המצוה בלא מתנת חנם בנדאי כי עביד בחנם איפא איסורא ולפ"ז עכ"פ
היכא שיוכל לקבל שטר על עקירתו כי עביד בחנם איפא איסור מתנת חנם ואשמעינו
הברייתא דמ"מ עוקרין עמו בחנם ומשום דשרי איסור מתנת חנם גבי מיעוט תיפלה
ולפ"ז פשיטא שפיר דה"ה ליי"נ דמותר לשפור ביי"נ דשרי איסור קיום משום מיעוט
תיפלה: ועפ"ז מיושב שפיר מה שהקשינו למעלה דלפי מאי דדחי בגמ' הב"ע דקא עביד
בחנם וכו' דאסור ליתן להם מתנת חנם א"כ הו"ל להגמ' לומר דלעולם ר"ע היא ומ"מ
לא תפשוט מינה דשרי איסור קיום משום מיעוט תיפלה דהא בחנם ליפא איסור קיום
אולם לפי הנ"ל ניקא שפיר דלפמש"כ דס"ל להגמ' בפשיטות דהברייתא דעוקרין עמו
בחנם מיירי בע"כ בגוונא דאיפא משום איסור מתנת חנם והיינו כגון היכא שיוכל לקבל
שטר ושפיר אשמעינו דמ"מ שרי לעקור בחנם ומשום דשרי איסור מתנת חנם גבי מיעוט
תיפלה דהיכי דלא אפשר בשטר וכגון שהעובד כוכבים לא ירצה ליתן שטר א"כ כי עביד
בחנם הרי ליפא איסור מתנת חנם כלל פיון שעושה לצורך עצמו לקיים המצוה למעט
בתיפלה וכנ"ל וא"כ לפ"ז א"ל דהברייתא אתיא לר"ע אלא דמ"מ לא תפשוט מינה
דשרי איסור קיום משום מיעוט תיפלה ומשום דהב"ע דקא עביד בחנם ואשמעינו דשרי
איסור מתנת חנם משום מיעוט תיפלה דא"כ הרי לא משפחת לה כלל שיוכל לקבל שטר
דהרי לר"ע אסור לעקור בשטר משום שרוצה בקיומו א"כ ממילא כי עביד בחנם הרי
ליפא איסור מתנת חנם כלל פיון שהוא עושה לצורך עצמו לקיים המצוה למעט בתיפלה
ולא סגי בלא"ה למעט בתיפלה בלא מתנת חנם דהא בשטר אסור לעקור פנ"ל ובע"כ
צ"ל דהברייתא הוא לרבנן דליפא איסור קיום כלל וא"כ משפחת לה שיוכל לקבל שטר
ומ"מ אשמעינו דשרי איסור מתנת חנם גבי מיעוט תיפלה: ומעתה מיושב שפיר הא
דפשיט בגמ' יי"נ מכלא'ם דמותר לשפור ביי"נ של עובדי כוכבים בשטר ומשום דשרי
איסור קיום משום מיעוט תיפלה אף דאפשר למעט בתיפלה מבלי שיהיה איסור רוצה
בקיומו שלא יקבל שטר וישבור בחנם וא"כ מנ"ל לפשוט מכלא'ם דשרי איסור קיום
משום מיעוט תיפלה אף בכה"ג דלקאורה צ"ע פנ"ל אולם לפי הנ"ל ניקא שפיר

דלפמש"כ הרי ס"ל להגמ' דהברייתא דעוקרין עמו בחנם בע"כ מיירי היכא שיוכל לקבל שְׂכָר דאם לא ירצה לעקור בחנם יתן לו העובד פּוֹכְבִים שְׂכָר דאל"כ ליכא איסור מתנת חנם פָּלֵל ומ"מ שְׂרִי לעקור בחנם ומשום דשְׂרִי איסור מתנת חנם גבי מיעוט תּוֹפְלָה אֲפִילוּ בכה"ג ולפ"ז פְּשִׁיט שפיר דה"ה דמוֹתֵר לשְׂפּוֹר ביי"נ בְּשְׂכָר דשְׂרִי איסור קיום משום מיעוט תּוֹפְלָה אף שְׂאֲפֶשֶׁר לוֹ לְשְׂפּוֹר בְּשְׂכָר וכו"ל: ובעיקר דין רוצה בקיומו בשְׂאָר איסורין הנה עיקר רוצה בקיומו מְצִינּוּ בגמ' ע"ז (דף סד) רק גבי ע"ז ויי"נ וכן גבי פְּלָאִים לְמ"ד הַמְקִינִים בְּכִלְאִים לוקה אולם הטור או"ח סי' ת"נ פתב דאסור להשפיר פלי לגוי בפסח שְׂיִבְשֵׁל בָּהֶם מִפְּנֵי שְׂרוּצָה בקיומו של איסור ע"י ד"א שלא יבקע הפלי ע"ש ומבואר דגם גבי חמץ אסור רוצה בקיומו וכן מבואר בתוס' ע"ז (דף לב) ד"ה וְהָא דְצָרִיף לִינְהָר שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת שׁוּם תְּשֻׁמִישׁ בְּכִלִּים הַבּוֹלְעִים חֻמֶּץ בְּפֶסַח מְשׁוּם דְּהוּי רוצה בקיומו ע"י ד"א ע"ש וגדולה מזו משמע בתוס' שם דגם בבוא"ח וכדומה שייך איסור רוצה בקיומו ע"ש אולם ראיתי בשו"ת הַרְדְּב"ז ח"ר סי' ר"מ שכתב וז"ל וְהוּי יוֹדֵעַ דאע"ג דחמץ בפסח אסור בהנאה לא אמרו רוצה בקיומו אסור אלא גבי יי"נ לבד אבל בשאר איסורי הנאה לא אמרו ע"ש וכן הפר"ח בסי' ה"ל הָאָרִיף להשיב על דברי הטור ממש"כ רש"י בע"ז שם בטעמא דאסור להיות רוצה בקיומו של יי"נ של עובדי פּוֹכְבִים משום דישאר אל מצוה לבטל עבודת אלילים ותשמישיה ומעתה בשאר איסורים שאין מצוה לבטל מהכ"ת איסור רוצה בקיומו וע"ש שהביא עוד ראיה ממש"כ הרמב"ם בפ"ה מה' יסודי התורה דמוֹתֵר לעשות רְטִיָּה מחמץ בפסח ומעלה אף על פי שבוודאי רוצה בקיומו ע"ש: אכן נלע"ד לה"ר ברורה דגם בשאר איסורי הנאה אסור להיות רוצה בקיומו מירושלמי מפּוֹרְשֵׁת בפ"ג דְּעֵרְלָה סוף ה"א דהנה בגמ' ע"ז (דף לב) אִיבְעִיא לְהוּ גְבִי חֶרֶס הַדְרִיגִינִי מהו לסמוך בהן פרעי המטה רוצה בקיומו ע"י ד"א שְׂרִי או אסור ת"ש דר"א ור' יוחנן חד אסר וחד שְׂרִי ע"ש: והנה בירושלמי בספ"ג דְּעֵרְלָה שם מִיבְעִיא לְהוּ ג"כ גְבִי חֶרֶס הַדְרִיגִינִי מהו לסמוך בו פרעי המטה ר' לעזר אמר אסור ר"י אמר מותר ר' יונה בעי קומי ר' זעירא ההין בגד דתנינן הקא מהו לסמוך בו את המטה ואיקפד לקיבליה א"ל אֲפִילוּ לְמ"ד תַּמָּן מוֹתֵר הֵכָא אסור תַּמָּן אִין אִיסוּרוּ נִיפְר בְּרַם הֵכָא אִיסוּרוּ נִיפְר ע"ש והיינו דמִיבְעִי לִיה בְּבָגַד שְׂצָבְעוּ בְּקִלְפֵי עֵרְלָה דקי"ל ידלק אם מותר לסמוך בו את המטה ומסיק דאסור וכן הוא בירושלמי בע"ז שם ועי' בפ"ה הפ"מ שם והנה הא דאסור בע"כ דהיינו משום שהוא רוצה בקיומו ע"י ד"א וכמו בחרס הַדְרִיגִינִי דהרי מגוף מראה הצביעה אינו נהנה כלום ובע"כ דאסיר משום דהוי רוצה בקיומו ע"י ד"א אלא דהכא לכ"ע אסור דמשום שאיסורו נִיפְר חמיר טפי ועכ"פ הרי מבואר בהדיא דגם גבי עֵרְלָה אסור רוצה בקיומו ולא דווקא בע"ז ויי"נ ודלא כמ"ש הַרְדְּב"ז והפר"ח ומה שהביא הפר"ח ראיה ממש"כ הרמב"ם דמוֹתֵר לעשות רְטִיָּה מחמץ בפסח או מעֵרְלָה אע"ג דהוי רוצה בקיומו באמת לאו ראיה הוא פָּלֵל דהרי הטעם דמוֹתֵר לעשות רְטִיָּה הוא משום דהוי שְׁלֵא פְּדָרָף הַנְּאֵתָן וכמ"ש הרמב"ם שם וכן מבואר בגמ' והנה בלא"ה מדרבנן אסור לכתחילה ליהנות אף שלא פְּדָרָף הַנְּאֵתָן וכמו שהאריף המ"ל שם והא דמוֹתֵר לעשות רְטִיָּה היינו לחולה שאין בו סכנה ולפ"ז אין נ"מ ג"כ מה שהוא רוצה בקיומו דגם זה אינו אסור אלא מדרבנן ולחולה שאין בו סכנה מותר פנ"ל: סימן יז בדין משהו חמץ בפסח ע"מ לבערו ובבבאור מ"ע דהשבתת חמץ בער"פ ובכל ימי הפסח מה

שְׁנֵי רֵאשֵׁי דְבָר חֲדָשׁ בְּזֶה: הִנֵּה הַתּוֹ בְּפִסְחִים (דָּף כ"ט) פְּתוּבוּ דְמִכָּאן מוֹכִיחַ ר"י שְׁהַמְשָׁקָה חֲמִיץ בְּפִסַּח וְדַעְתּוֹ לִבְעָרוֹ אֵינוֹ עוֹבֵר בְּאוֹתָהּ שְׁהֵיכָּה וְטַעְמָא מְשׁוּם דְלֹא יִרְאֶה נִיחָא לַעֲשֵׂה וְלִכְּדָּהּ אֵינוֹ עוֹבֵר פְּשָׁמְבַעְרוֹ לְבִסּוּף ע"ש וְהִנֵּה בְּשׁו"ת שֵׁג"א ס"י פ"א הָאָרִיף בְּשֵׁי הַתּוֹ הַגָּ' וְע"ש מֵה שְׁהַקְשָׁה עַל שֵׁי זֶה מִגַּמ' פְּסָחִים (דָּף ה') דָּאָמַר ר"ע אִף בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן תְּשַׁבֵּיתוּ שְׁאֹר מֵעִי"ט אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּיו"ט פְּתִיב כֹּל מְלֹאכָה לֹא יַעֲשֵׂה וּמְצִינוּ לְהַבְעָרָה שְׁהִיא אֵב מְלֹאכָה וְאָמַר רַבָּא ש"מ מִדְר"ע דְלֹא אָמְרִינוּן מִתּוֹךְ שְׁהַתְרָה הַבְעָרָה לְצוֹרֵךְ כּו' וְכָתְבוּ בַתּוֹ דְאֵי אָמְרִינוּן מִתּוֹךְ שְׁרֵי אַע"ג דְּבַעֲיָנוּ צוֹרֵךְ הַיּוֹם קִצַּת הֶכָּא מֵה שְׁמַבְעַר הֵוִי צוֹרֵךְ.

וְהַשְׁתָּא לְפִי שֵׁי ר"י ע"כ תְּשַׁבֵּיתוּ דְכָתְבִי רַחֲמֵנָא אַע"ג דְּמִתְרַתְּרָה לְהַשְׁהוּתוֹ לְכַתְחִילָה ע"מ לִבְעָרוֹ מ"מ בְּאֵינוֹ מְשָׁקָה ע"מ לִבְעָרוֹ כְּמוֹ דְעוֹבֵר בְּבִל יִרְאֶה ה"נ עוֹבֵר עַל עֲשֵׂה דְתְּשַׁבֵּיתוּ וְא"כ מִנ"ל דִּל"ל צְרִיעַ מִתּוֹךְ דְלִמָּא אֵית לִי וְאִפ"ה בְּיו"ט לֹא דְכִינּוּן דִּיכּוֹל לְהַשְׁהוּתוֹ עַד סוּף הַפִּסַּח בְּמְשָׁקָה ע"מ לִבְעָרוֹ א"כ אֵין בְּהַבְעָרָה זֶה צוֹרֵךְ כֹּל ע"ש.

וְלִכְאוּרָה נִרְאֶה לִישֵׁב ע"פ מ"ש הַמְקוֹר חֲזִימִים בְּסִי ת"ל לִישֵׁב מֵה שְׁהַקְשָׁה עוֹד הַשֵּׁג"א עַל דְּבָרֵי הַתּוֹ דֹּא"כ בְּכֹל פָּחוֹ הַנִּיחָא לַעֲשֵׂה יִהְיֶה מִתְרַתְּרָה לְעוֹבֵר עַל הֶלְאֹו פְּשַׁדְעָתוֹ לְקִיָּים הַעֲשֵׂה וְכָתְבִי הַמְקוֹ"ח דִּישׁ לְחֻלְקָא בֵּין לֹא הַנִּיחָא לַעֲשֵׂה דְעַלְמָא דְאֵי אֶפְשָׁר לְקִיָּים הַעֲשֵׂה בְּלֹא עֲבִירַת הֶלְאֹו כֹּל בְּנֹדָאֵי לֹא נִכְתֵּב הַעֲשֵׂה רַק לְתִיּוֹן הֶלְאֹו וְלְפִי זֶה אֶסוּר לְקַלְקֵל כְּדִי לְתַקּוֹן אֲבָל תְּשַׁבֵּיתוּ הוּא לֹא שְׁקִדְמוֹ עֲשֵׂה שְׁיֵשׁ קִיּוּם מְצוּהָ אִף פְּשֵׁלָא עֹבֵר עַדִּין עַל הֶלְאֹו י"ל דֵּה"ק רַחֲמֵנָא תְּשַׁבֵּיתוּ וְלֹא יִרְאֶה אִם לֹא תִרְצֶה לְהַשְׁבִּיתוֹ ע"ש וְלִפ"ז נִיחָא שְׁפִיר קו' הַשֵּׁג"א דְמִש"כ הַתּוֹ דְבְּמְשָׁקָה חֲמִיץ כְּדִי לִבְעָרוֹ אֵינוֹ עוֹבֵר כ"ז הוּא רַק לְפִי הָאָמַת דָּאָף בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן תְּשַׁבֵּיתוּ הוּא מֵעִי"ט וְלִפ"ז הֵוִי בִל יִרְאֶה לֹא שְׁקִדְמוֹ עֲשֵׂה דְכָּל יִרְאֶה אֵינוֹ עוֹבֵר עַד הַלִּילָה.

אוּלָּם לְפִי הַס"ד דָּאָף בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן תְּשַׁבֵּיתוּ הוּא בְּיו"ט עֲצָמוֹ נִמְצָא דְהוּא כֹּל לֹא הַנ"ל עַד דְעַלְמָא דֹּא"א לְקִיָּים הַעֲשֵׂה בְּלֹא עֲבִירַת הֶלְאֹו דְהָרִי בְּבִל יִרְאֶה עוֹבֵר מְאוּרְתָא וְא"כ מִמִּילָא גַם בְּמְשָׁקָה ע"מ לִבְעָרוֹ עוֹבֵר בְּבִל יִרְאֶה וְכִשְׁאָר לֹא הַנ"ל עַד דְעַלְמָא.

וְלִפ"ז אֵי נִימָא דָּאָף בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן תְּשַׁבֵּיתוּ הוּא בְּיו"ט א"כ מֵה שְׁמַבְעַר הֵוִי צוֹרֵךְ דְאֵין תִּקְנָה בְּמְשָׁקָה ע"מ לִבְעָרוֹ מִיְהוּ הַשֵּׁג"א בְּתִשְׁבָּה שֵׁם פְּתַב טַעַם אַחַר בְּהָא דְמְשָׁקָה כְּדִי לִבְעָרוֹ אֵינוֹ עוֹבֵר בְּאוֹתָהּ שְׁהֵיכָּה ע"ש וְלִפ"ז הַדָּק"ל וְכַנ"ל: אֲכַן נִרְאֶה לִישֵׁב בַּעֲזוֹ"ה וְיִתְבָּאֵר בְּהַקְדָּם בְּעִנְיַן עֵיקַר מ"ע דְתְּשַׁבֵּיתוּ כְּדִכְתִּיב אִף בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן תְּשַׁבֵּיתוּ שְׁאֹר מִבְּתִיכֶם אִם הוּא דוֹקָא בִּי"ד אוֹ דַעֲשֵׂה זֶה נוֹהֵג כֹּל הַפִּסַּח.

וְהִנֵּה בְּשׁו"ת נו"ב ח"ב ס"י ס' פְּתַב ז"ל וּמֵה שְׁפַקְפַק מֵע"ל לֹא מֵה דַעֲשֵׂה דְהַשְׁבֵּתָת שְׁאֹר לֹא שְׁיִיכָא בְּפִסַּח רַק בַּע"פ הִנֵּה מְעוֹלָם לֹא נִסְתַּפַּק אָדָם בְּזֶה דַעֲשֵׂה זֶה שְׁיִיכָא כֹּל יְמֵי הַפִּסַּח ע"ש וְכ"כ בַּח"א ס"י כ' ע"ש וְכ"כ הַשֵּׁג"א בְּסִי פ' וְכַן נִרְאֶה מִדְּבָרֵי הַתּוֹ שְׁפַתְבוּ בְּפִסְחִים שֵׁם דְּבִל יִרְאֶה הֵוִי נִל"ע פְּנ"ל אוּלָּם בְּשׁו"ת גוֹר אֲרִיָּה יְהוּדָה ס"י ק"י הִבִּיא דְבָרֵי הַמַּג"א בְּסִי תמ"ו לְעִנְיַן הַמוֹצָא חֲמִיץ בְּיו"ט שְׁפַתְבִי דְחֲמִיץ נִמִּי עֲשֵׂה וְל"ת הוּא וְכָתְבִי הַגוֹר אֲרִיָּה נִרְאֶה מִדְּבָרֵי דְגַם בְּיו"ט אֵיכָּא בְּחֲמִיץ עֲשֵׂה דָּאָף בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן תְּשַׁבֵּיתוּ וּבְמַח"כ הִרְמָה לֹא יִדְעָתִי מִנ"ל הָא כּו' וְאִף לְהַתּוֹ שֵׁם שְׁפַתְבוּ דְקָרָא מִיְרִי לֹא ח"ז אִיסוּר

היינו דוקא אחר שש בעיו"ט כו' אבל מנ"ל דגם בפסח יהיה עובר על מ"ע דתשביתו וע"ש מה שהאריך לפרש דברי התו' דבל יראה הוי נל"ע.

והנה אחר העיון מצאתי בס' אור זרוע הגדול בפ"א אלקי הרוחות להר"ש מפלייש וע"ש שכתב ז"ל ובשם ריב"א נאמר שהחטה שנמצאת בפסח שצריך כפית פלי פדי לשון רפה בחוה"מ פי שמה ביום הראשון תשביתו דאסקינא לעיל שרוצה לומר תבערו לאו דוקא ביום הראשון דה"ה כל ימי הפסח ורבינו יעקב פי' דמזמן האיסור ואילך קרי שלא בשעת ביעורו כו' וא"כ טעונה החטה שריפה ולשון רפה ביו"ט א"א דילמא ביום הראשון דוקא וטוב להיות כופה עליה פלי עכ"ל ע"ש.

והנה בפ"א דבריו נראה ברור שנסתפק אם עשה דאף ביום הראשון תשביתו הוא דוקא ביום הראשון או דעשה זו נוהג בכל הפסח ואין לומר שנסתפק רק אם דוקא ביום הראשון טעון שריפה לר' יהודה או דה"ה כל ימי הפסח דאין זה במשמעות לשונו ועוד דמה מקום לספק זה דמהכ"ת יהיה ביעור חמץ בשריפה רק ביום הראשון דגם בפסח יש ללמוד מנותר.

ולכן נראה ברור דמסתפק בעיקר העשה דתשביתו אם זהו רק ביום הראשון או דה"ה שנוהג העשה בכל ימי הפסח. ומש"כ דאם ביום הראשון לאו דוקא טעונה החטה שריפה ולשון רפה ביו"ט א"א דילמא ביום הראשון דוקא כנ"ל היינו משום דבאמת תלי' זה בזה דעיקר ילפותא מנותר דאין ביעור חמץ אלא שריפה הוא רק לעשה דתשביתו דהוא דוקא בשריפה כמו עשה דנותר.

אולם אי נימא דבפסח גופה ליכא עשה דתשביתו כלל רק הלאו דבל יראה ממילא לא ילפינו מנותר כלל שיהא ביעור חמץ בשריפה דלענן בל יראה בודאי סגי להשבית בכ"ד וכמ"ש השג"א ועכ"פ היינו דמספקא ליה להריב"א אי טעונה החטה שריפה אם ביום הראשון דוקא או לאו כנ"ל וז"ב: מיהו בכ"ז מש"כ הגאון בעל גור אריה לדבר פשוט דעשה דתשביתו אינו נוהג כ"א בער"פ ותמה הרבה על המג"א הפריז על המדה.

דבאמת נראה דהעיקר הוא כמש"כ המג"א והנו"ב והשג"א דעשה דתשביתו נוהג בכל הפסח וכפשוטו דברי התו' שכתבו דבל יראה הוי ניתק לעשה ונראה לענ"ד לה"ר לזה מדברי הראשונים דהנה כבר כתבנו דאי נימא דעשה דתשביתו אינו נוהג בכל הפסח רק ביום הראשון לפ"ז צ"ל ג"כ דהא דאמר ר"י אין ביעור חמץ אלא שריפה ויליף מנותר היינו דוקא בער"פ דאיכא עשה דתשביתו דעיקר ילפותא מנותר הוא לענן עשה דתשביתו אבל בפסח פנין דליכא כלל עשה דתשביתו לא ילפינו מנותר כנ"ל וז"ב וכמו שבארנו דברי הריב"א כנ"ל והנה המרדכי ברפ"ק דפסחים פתב בשם ר"י שהחטה הנמצאת בתרנגולת בפסח צריך כפית פלי פדי לשון רפה בחוה"מ דקי"ל דאין ביעור חמץ אלא שריפה ע"ש וכ"כ הטור בס"י תמ"ה המוצא חמץ בביתו ביו"ט כו' לא יוציאנו פנין שאינו יכול לבערו כדינו דהיינו בשריפה לר"י ע"ש הרי מבואר מדברי הראשונים דגם בפסח גופיה לר"י אין ביעור חמץ אלא שריפה ובע"כ דגם עשה דתשביתו נוהג בכל הפסח כנ"ל: וכן נראה לה"ר מהירושלמי ר"פ במה מדליקין ז"ל אמר רב חסדא זאת אומרת שאסור להצית את האור במדורת קדשים והיא דליקה והולכת בשבת כו' מהו להצית את האור במדורת חמץ מאן דיליף לה מנותר אסור ומאן דלא יליף לה מנותר

מותר עכ"ל וע"ש בפ"ה הק"ע והפ"מ דס"ל להירושלמי דשריפת קדשים לאו משום
מלאכה נאסר אלא דגזה"כ הוא שלא יתבערו ביו"ט וכש"כ בשבת ולכך אסור להדליק
אפילו בע"ש שתהא דולקת בשבת ומבעי ליה אם מותר להצית האור במדורת חמץ
מעיו"ט שתהא דולקת ביו"ט ומסיק דמאן דיליף לה מותר אסור והיגו ר"י דס"ל אין
ביעור חמץ אלא שריפה ויליף מותר פנ"ל והשתא אי נימא דבפסח גופיה ליכא עשה
דתשביתו וא"כ ממילא בביעור חמץ בפסח ליכא גלפותא מותר פלל וא"כ קשה אמאי
אמר דמאן דיליף לה מותר אסור להצית האור מעיו"ט שתהא דולקת ביו"ט והא ביעור
חמץ ביו"ט דליכא עשה דתשביתו הרי לא ילפינן מותר פלל ובאמת א"צ שריפה פנ"ל
וא"כ מה בכך שהיא דולקת ביו"ט ובע"כ צ"ל דעשה דתשביתו נוהג גם בפסח וילפינן
מותר פנ"ל אלא דלכאורה צריף להבין הטעם דמנ"ל עשה דהשבתה לפסח גופיה והא
בקרא פתיב רק אף ביום הראשון אולם צ"ל כמש"כ הנו"ב ח"ר סי' כ' דבכלל הג"ש
דשאור שאור המבואר בפסחים (דף ה') נתקבלה ג"כ הך שאור דאף ביום הראשון
תשביתו וילפינן בג"ש מפל יראה דעשה דתשביתו נוהג גם בפסח וכ"כ השג"א ע"ש:
ומעתה נראה לומר דבר חדש בעז"ה דאף לפי מה שנתבאר דעשה דתשביתו נוהג בכל
ימי הפסח לאו היגו דעשה דאף ביום הראשון תשביתו נמשכת בכל ימי הפסח ואינה
פלה ביום הראשון משתחשף דהוי פאילו לא פתיב פלל ביום הראשון דא"כ באמת למה
כתבה התורה ביום הראשון ולכן נראה דבאמת העשה של אף ביום הראשון תשביתו
הוא דוקא ביום הראשון ואם עבר היום ולא השבית חמצו ביטל העשה דאף ביום
הראשון אלא דמ"מ ילפינן בג"ש שאור שאור מלא יראה דעשה זו נוהג גם לאחר שעבר
יום הראשון כל ימי הפסח והנה דומה לזה ממש הוא במ"ע דמילה דכתיב ביום השמיני
ימול בשר ערלתו ומ"מ גם לאחר יום השמיני מ"ע למול ועי' פרש"י בשבת (דף קל"ב
ע"ב) בד"ה בינוני פגון שלא בזמנה ואביו מצנוה עליו נפ"ל מהמול לכם פל זכר ע"ש.

ועכ"פ הרי דגם לאחר יום השמיני לא פקע מ"ע דמילה ומ"מ אם עבר יום השמיני ולא
מל ביטל עשה זו דביום השמיני ימול וכ"ז מבואר בגמ' ובדברי הראשונים ולפ"ז נראה
דכן הוא ממש בעשה דתשביתו התורה אמרה אף ביום הראשון תשביתו ומג"ש ילפינן
דגם לאחר יום הראשון נוהג העשה כל ימי הפסח ומ"מ אם עבר יום הראשון ולא השבית
חמצו פכר ביטל העשה דאף ביום הראשון כמו אם עבר יום השמיני ולא מל פנ"ל אלא
דמ"מ צריף להשבית גם לאחר יום הראשון מג"ש פנ"ל וכמו מילה לאחר ח': ועפ"י
הנחה זו נראה דמש"כ התו' בפסחים הנ"ל דבמשהה חמץ בפסח ונדעתו לבערו אינו עובר
באותה שהיה פנ"ל לא משפחת לה להאי דינא כ"א בתו' הפסח וכמבואר שם לענין
לפדות חמץ של הקדש במועד ומשום דעשה דהשבתה בתו' הפסח אין לה קביעות זמן
עד סוף הפסח או אפילו במשהה חמץ ביום י"ד ונדעתו לבערו קודם הערב והיגו דאף
לפמש"כ האחרונים דעשה דתשביתו חל עליו בחצות ועובר עליו בכל רגע אם משהה
לבערו ועי' בשו"ת נו"ב ח"ר סי' כ"א מ"מ אפשר דאם דעתו לבערו קודם הערב אינו
עובר אולם במי שיש לו חמץ בערב פסח ומשהה עד תו' הפסח אע"פ שדעתו לבערו
מ"מ אין מועיל פלל דלענין העשה דאף ביום הראשון תשביתו מכיין שעבר יום הראשון
ולא השבית ביטל העשה דעשה זו יש לה קביעות זמן רק ביום הראשון ואם משהה חמץ
עד לאחר יום הראשון אף שדעתו לבערו הוי כמו שמשקה עד לאחר הפסח ונדעתו לבערו

ולא מיבעיא דאם השקה בפועל עד לאחר י"ד אף שדעתו לבערו מ"מ העשה פבר ביטל
אלא דבכה"ג עובר בכל רגע בעשה דתשפיתו דמה שדעתו לבערו בתוך הפסח הוי כמו
לאחר הפסח: ולפי ה"ל נראה לישיב בעז"ה מאי דק"ל טובא לשי' התו' ה"ל דהנה
בשו"ע סי' תמ"ד ס"ז מבואר ההלכה ביום ארבעה עשר לדבר מצוה פגון למול את בנו
כו' ונזכר שיש לו חמץ בביתו אם יכול לחזור לביתו ולבער ולחזור למצותו יחזור ויבער
ואם לאו יבטלנו בלבו ע"ש והוא משנה בפסחים (דף מט) ע"ש ועי' במג"א שכתב
ומשמע דאם הוא מתחילת שעה ו' ולמעלה דאינו ברשותו לבטלו יחזור מיד וכ"מ
ברמב"ם משום דהאי עשה והאי עשה דתשפיתו חמיר טפי שכל שעמא עובר עליו
משא"כ במילה ואינה ע"ש והנה מש"כ המג"א ומשמע כו' היינו ג"כ מדברי המשנה
דדברי השו"ע הוא לשון המשנה וכן מפורש בהדיא בשאלות פ' צ"ו כמ"ש המג"א
ע"ש.

ולפ"ז לפי שי' התו' דבמשה חמץ ע"מ לבערו אינו עובר פנ"ל א"כ צע"ג דאמאי דוחה
עשה דתשפיתו לעשה דמילה הא לזה יש תקנה שיהיה דעתו לבערו בתוך הפסח ולא
יעבור כלל על עשה דתשפיתו וא"כ מה בכך דעשה דתשפיתו כל שעמא עובר עליו הא
בדעתו לבערו אינו עובר פנ"ל וגם דברי המג"א צע"ג דהנה בסי' תמ"ו פתב המג"א
לישיב הא דמבואר בגמ' המוצא חמץ בביתו ביו"ט כופה עליו את הפלי ולדעת הראשונים
מייירי אפילו בשלא ביטלו ומ"מ לא שרינו ליה לבערו ואף לטלטלו אסור וכתב הטעם
ע"פ שי' התו' ה"ל דבמשה חמץ ודעתו לבערו אינו עובר ע"ש וא"כ אמאי פתב פאן
בפשיטות דעשה דתשפיתו דוחה מילה ולא העיר כלל מדין משה חמץ ודעתו לבערו
דאינו עובר ובס' אבן העזר דחה דברי המג"א מפח זה ע"ש וכן הפרמ"ג בסי' זה תמה
על המג"א פנ"ל ולא תי' פלום ועי' צ"ח במשנה זו מש"כ שם בשם בנו ע"ש: ואולם
לפמש"כ מיושב שפיר בעז"ה דמש"כ התו' דבמשה חמץ ודעתו לבערו אינו עובר הוא
רק בתוך הפסח וכגון שפודה חמץ של הקדש במועד וכו"ל אולם ביום י"ד אם יש לו
חמץ וישקה עד המועד אף שמשה ודעתו לבערו אינו מועיל כלל לענין עשה דאף ביום
הראשון תשפיתו דעשה זו יש לה קביעות זמן דוקא ביום הראשון ואם עבר היום ולא
ביער ביטל העשה פנ"ל ולפ"ז ניחא שפיר מש"כ המג"א דמשמע דאם הוא מתחילת
שעה ו' ולמעלה דאינו ברשותו לבטל יחזור מיד דעשה דתשפיתו דוחה לעשה דמילה
דאם לא יוכל לבער ביום ארבעה עשר ביטל העשה דאף ביום הראשון תשפיתו דלענין
עשה זו אינו מועיל כלל מה שדעתו לבערו בתוך הפסח דאז פבר עבר זמנה דהוא רק
ביום הראשון וכן שפיר פתב המג"א דעשה דתשפיתו כל שעמא עובר עליו והיינו דעובר
בכל רגע אם אינו מבערו דאף אם דעתו לבערו בתוך הפסח הוי כמו שדעתו לבערו אחר
הפסח וכו"ל: ומעתה מיושב שפיר קו' השג"א על שי' התו' ה"ל דבדעתו לבערו אינו
עובר דא"כ מנ"ל לרבא להוכיח מדר"ע דלא אמרינו מתוך דילמא אית ליה ומ"מ א"א
לבער ביו"ט משום דהא בעינו צורף קצת וא"כ מפנין דיכול להשהותו עד סוף הפסח
במשה ע"מ לבערו א"כ אין בהבטלה זו צורף פנ"ל אולם לפ"ז מיושב שפיר דלפי
הס"ד דאף ביום הראשון תשפיתו הוא ביו"ט עצמו א"כ א"א להשהותו עד לאחר יו"ט
הראשון אפילו ע"מ לבערו דמפנין שיעבור היום ולא יבער ביטל העשה דאף ביום
הראשון תשפיתו דמה שמבער אח"כ אינו מועיל לענין עשה זו שפבר עבר זמנה לאחר

יום הראשון ולפ"ז אי אמרינן מתוך הנה מותר לבער ביו"ט דשפיר הוי צורך כמ"ש התו' פנ"ל: וכן נראה לי'שב בזה שי' הראשונים דהנה ב'הא דמבואר בגמ' המוצא חמץ בביתו ביו"ט כופה עליו את הפלי יש מהראשונים דס"ל דהגמ' מיירי אף בשלא ביטלו מ"מ אסור לבער ביו"ט וכ"כ המ"מ בפ"ג מה' חמץ ומצה לדעת הרמב"ם וכ"כ הטור בסי' תמ"ו ובהגה"מי שם הקשה דהא קי"ל דאמרינן מתוך וא"כ אמאי לא יבערנו במקומו ועי' בכס"מ שם שכתב משום דקשהתירו הבערה שלא לצורך ה"מ בשיש צורך היום קצת וכ"ת הא איפא צורך היום פנין דאיפא מצנה ליתא דהא שריפת קדשים מ"ע ואינו דוחה יו"ט ע"ש ולכאורה צע"ג דהא בפסחים שם מבואר דאי ס"ד דאמרינן מתוך הנה מותר לבער ביו"ט ובע"כ צ"ל כמ"ש התו' דמה שמבער הוי צורך.

ועי' בשו"ת הרשב"א סי' ע"ג שהשואל ה"ר באמת מגמ' הנ"ל דבלא ביטלו מותר לבער ביו"ט אלא שדחה זה דהתם לכשתצ"ל דזמן שריפתו ביו"ט אבל השתא לא שרפינו ביו"ט דהו"ל כדבר שאפשר לעשותו מעיו"ט וע"ש שנסתפק בזה ולזה רמז המג"א בסי' תמ"ו ע"ש מיהו עדיין צ"ע דלפ"ז אם נתחמצה לו ביו"ט יהי' מותר לשרוף מטעם מתוך ועי' במג"א שם שכתב ואע"ג שלא הנה בכלל הביטול פגון שנתחמץ ביו"ט כו' כס"מ ע"ש והנה באמת בכס"מ לא נמצא זה"ל ולפמ"ש בשו"ת הרשב"א יש לחלק פנ"ל ועוד דהנה במרדכי רפ"ק דפסחים כתב בשם ר"י שהחטה הנמצאת בתרנגולת ביו"ט צריף פפית פלי פדי לשןרפה בחוה"מ ע"ש ונהרי לא היתה בכלל הביטול וכן לא הנה אפשר לבער מעיו"ט ומ"מ ס"ל דאסור לבער ביו"ט ובע"כ דלא מקרי צורך קצת ולפ"ז קשה מגמ' פסחים הנ"ל פנ"ל: אכן לפמ"ש מיושב שפיר דאפ"ל דלפיכך אסור לשרוף ביו"ט אף בשלא ביטלו דלא מקרי צורך קצת ומשום דבמשהה ע"מ לבערו אינו עובר פנ"ל וכ"כ המג"א שם ומכש"כ מ"ש המרדכי בשם ר"י פנ"ל הנה הר"י בנדאי אגיל לטעמיה דס"ל במשהה ע"מ לבערו אינו עובר וכמ"ש התו' בפסחים (דף כ"ט) ע"ש וכ"ז לדידן במוצא חמץ ביו"ט לאחר י"ד וכנ"ל אולם בפסחים שם לפי הס"ד דאף ביום הראשון תשביתו הוא ביו"ט דא"א לשהותו עד אחר יו"ט אפילו ע"מ לבערו דעשה זו זמנה רק ביום הראשון פנ"ל ולפ"ז שפיר הוי צורך קצת ואי ס"ד דאמרינן מתוך הוי שרי לבער ביו"ט: והנה לשי' הפוסקים דס"ל דבמוצא חמץ ביו"ט שלא ביטלו מותר לשרוף ביו"ט משום מתוך וכ"ה דעת הסמ"ג והגה"מ"י לכאורה צ"ע מהירושלמי ר"פ במה מדליקין וז"ל שם ולא בשמן שריפה א"ר חסדא זאת אומרת שאסור להצית את האור במדורת קדשים והיא דליקה והולכת בשבת כו' מהו להצית את האור במדורת חמץ מאן דיליף לה מנותר אסור ומאן דלא יליף לה מנותר מותר וע"ש בפ"ה הק"ע ופ"מ דמקבעיא ליה אם מותר להצית האור במדורת חמץ עעיו"ט שתהא דולקת ביו"ט ומסיק דמאן דיליף לה מנותר אסור והיינו ר"י דס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה דיליף לה מנותר וכ"כ הפר"ח בסי' תמ"ו בפ"ה הירושלמי ע"ש ועכ"פ הרי מבואר דלמאן דיליף לה מנותר אסור אף להצית האור בעיו"ט שתהא דולקת ביו"ט ומכ"ש דאסור שריפת חמץ ביו"ט גופיה ואף דבערב יו"ט בנדאי מותר ומשום דבאמת גם בשריפת קדשים גופיה לא קי"ל פהירושלמי בזה וכמבואר בתלמודא דידן דהא דמבואר במשנה ולא בשמן שריפה היינו דוקא ביו"ט שחל להיות בע"ש ע"ש וכן מבואר שם בירושלמי גופיה אח"כ ע"ש אולם עכ"פ ביו"ט גופיה דלכ"ע אין שורפין קדשים ביו"ט א"כ לר"י דיליף חמץ מנותר יהי'

אסור גם שְׁרִיפֵת חֲמִץ בִּיּוֹט מִיְהוּ הָרִ"ן פֶּסֶק בְּאַמַּת דְּאִין הֶלְכָה כִּר"י ע"ש בר"פ כ"ש
אוּלָם צ"ע בְּשִׁי הַסֵּמ"ג נְשַׁפְּסֵק כִּר"י דְּאִין בְּעוֹר חֲמִץ אֶלָּא שְׁרִיפָה וּס"ל ג"כ דְּבִשְׁלָא
בְּיִטְלוּ מִן חֲמִץ לְשׁוֹרֵף בִּיּוֹט א"כ קִשָּׁה פִּנ"ל דְּהָא בִּירוּשְׁלָמִי מְבֹאָר דְּמֵאֵן דִּילִיף לָהּ מִנּוֹתָר
אָסוּר וְעִי' בְּשׁוֹט הַרְשָׁב"א סִי' ע"ג ע"ש: שׁוּב רְאִיתִי בִּס' פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ בְּפִסְחִים (דָּף ה')

בְּהָא דְאָמַר רַבָּא ש"מ מִדְר"ע דְּלָא אָמְרִינָן מִתּוֹף יַע"ש שְׁהִבִּיא ס' תְּנִימָת יִשְׂרָאֵל שְׁהִקְשָׁה
בְּשֵׁם הָרָא"ש מְלֻנְגִיל דְּמֵאֵי מִיִּיתֵי רְאָיָה דְּלָא אָמְרִינָן מִתּוֹף הָא אֶפְיָלוּ אֵי אָמְרִינָן מִתּוֹף
נְמִי שְׁפִיר קְאָמַר ר"ע מְצִינּוּ לְהַבְעָרָה שְׁהִיא אַב מְלֻאכָה וְאָסוּר בִּיּוֹט דְּהָא חֲמִץ בְּשְׁרִיפָה
לָא יִלְפִינָן אֶלָּא מִנּוֹתָר וּשְׁרִיפֵת נּוֹתָר גּוֹפִיָה לָא דְחֵי יו"ט.

וְע"ש בִּפ"י שְׁתִּי' דְּכִנּוּתָר אֶפְיָלוּ אָמְרִינָן מִתּוֹף אָסוּר בִּיּוֹט מִשּׁוּם דְּהָנִי שְׁלָא לְצוֹרֵף הַיּוֹם
פְּלָל מִשְׂא"כ חֲמִץ דְּאִיכָּא צוֹרֵף קִצָּת כִּמ"ש בְּתוֹ' אוּלָם בְּאַמַּת עֲדִינָן צ"ע דְּהָרִי בִּירוּשְׁלָמִי
מְבֹאָר בְּהִדְיָא דִּישׁ לְלִמּוּד חֲמִץ מִנּוֹתָר לְעִנְנֵי שְׁרִיפֵת יו"ט וְכִמְבֹאָר שָׁם מֵאֵן דִּילִיף לָהּ
מִנּוֹתָר אָסוּר וּלְפ"ז הָרִי קִשָּׁה גַם בְּגַמ' כְּמוֹ שְׁהִקְשָׁה הָרָא"ש מְלֻנְגִיל וְכִבְרַת תְּמָה הָאו"ח
עַל הַפ"י פִּנ"ל: אֶכּוּ נִרְאָה לִישָׁב בַּעֲז"ה דְּהִנֵּה בְּשִׁבְתָּ (דָּף כ"ד) פְּרִיף מִנָּה"מ דְּאִין שׁוֹרְפִין
קְדָשִׁים בִּיּוֹט וּפְרָש"י דְּלִיתִי עֲשֵׂה דְבָאֵשׁ תִּשְׁרֹפּוּ וְיִדְחָה ל"ת דִּיּוֹט ע"ש וְאָמַר חֲזַקִּיָּה
אָמַר קְרָא וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד בְּקָר כו' בָּא הַפְּתוּב לִיתָן לוֹ בְּקָר שְׁנֵי לְשְׁרִיפְתוֹ אֲבִי אָמַר
אָמַר קְרָא עוֹלֵת שְׁבֵת בְּשִׁבְתוֹ כו' רַבָּא אָמַר אָמַר קְרָא הוּא לְבַדּוֹ כו' לְבַדּוֹ וְלֹא מִיְלָה
שְׁלָא בְּזַמְנָה וּפְרָש"י וְשִׁמְעִינָן מִיְנָה דְּמַצְנָה שְׁאִין זְמַנָּה קְבוּעַ וְיָכוּל לְעֲשׂוֹתָהּ לְמַחֵר אִינּוּ
דוֹחָה יו"ט וְה"ה לְשְׁרִיפֵת קְדָשִׁים.

רַב אֲשִׁי אָמַר שְׁבֵת שְׁבֵתוֹן עֲשֵׂה וְהו"ל יו"ט עֲשֵׂה וּל"ת וְאִין עֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת וְעֲשֵׂה ע"ש
וְעכ"פ נִרְאָה דִּישׁ חֲזִיקוּק בֵּין הַטַּעַם שֶׁל חֲזַקִּיָּה וְאֲבִי לְבִין הַטַּעַם שֶׁל רַבָּא וְרַב אֲשִׁי
דְּלַחֲזַקִּיָּה וְאֲבִי הָא דְאִין שׁוֹרְפִין קְדָשִׁים בִּיּוֹט הוּא רַק מְצַד גִּזְה"כ פִּנ"ל אוּלָם לְרַבָּא
וְרַב אֲשִׁי הָא דְאִין שׁוֹרְפִין קְדָשִׁים בִּיּוֹט אִין זֶה מְצַד גִּזְה"כ דְּהָא לָא פְּתִיב קְרָא בְּגוֹפִיָּה
אֶלָּא דְלְרַבָּא יִלְפִינָן מִמִּילָה שְׁלָא בְּזַמְנָה דְּמַצְנָה שְׁאִין זְמַנָּה קְבוּעַ אִינּוּ דוֹחָה ל"ת וְה"ה
בְּעֻלְמָא וּמַכְש"כ לְר"א דְּמִפְרָשׁ הַטַּעַם מִשּׁוּם דְּאִין עֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת וְעֲשֵׂה כְּמוֹ בְּעֻלְמָא
וּלְפ"ז נִרְאָה דְּמַש"כ הָרָאשׁוֹנִים דְּלִפְיָקָה אָסוּר שְׁרִיפֵת קְדָשִׁים בִּיּוֹט וְלָא אָמְרִינָן מִתּוֹף
מִשּׁוּם דְּלָא הָנִי צוֹרֵף פְּלָל וְעִי' בְּרָא"ש בְּבִיצָה (דָּף יב) ע"ש זֶהוּ צְרִיף רַק לְטַעַם רַבָּא
וְר"א דְּהָא דְאִין שׁוֹרְפִין קְדָשִׁים בִּיּוֹט הוּא רַק מְסַבְרָא מִשּׁוּם דְּהוּא מַצְנָה שְׁאִין זְמַנָּה
קְבוּעַ אוֹ מִשּׁוּם דְּאִין עֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת וְעֲשֵׂה וּלְפ"ז אֲכַתִּי קִשָּׁה דְּנִימָא מִתּוֹף וְצ"ל פִּנ"ל
אוּלָם לְחֲזַקִּיָּה וְאֲבִי דְּהָא דְאִין שׁוֹרְפִין הוּא מְצַד גִּזְה"כ פִּנ"ל א"כ בְּלֹא"ה לָא קִשָּׁה דְּנִימָא
מִתּוֹף וְהִנֵּה בִּירוּשְׁלָמִי שָׁם אָמַר מַה חֲמִית לּוֹמַר כֵּן וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד בְּקָר כו' ע"ש וְהוּא
פְּחֲזַקִּיָּה בְּתַלְמוּדָא דִּיזָן וּלְפ"ז מְיֻשָׁב שְׁפִיר וְהִינּוּ דְּהָא דְאָמַר בִּירוּשְׁלָמִי דִּילְפִינָן חֲמִץ
מִנּוֹתָר לְעִנְנֵי שְׁרִיפֵת יו"ט הִינּוּ רַק לְפִי הַטַּעַם שֶׁל הַפְּתוּב וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד בְּקָר וּלְפ"ז
הָא דְאִין שׁוֹרְפִין קְדָשִׁים בִּיּוֹט הוּא רַק מְצַד גִּזְה"כ וּלְכָף הָנִי ס"ד דְּגַם מְעִיּוֹט אָסוּר
וְא"כ מִמִּילָה יִלְפִינָן חֲמִץ מִנּוֹתָר וְאִף דְּבַחְמִץ אִיכָּא צוֹרֵף קִצָּת מ"מ פִּינּוּ דְּגִזְה"כ הוּא
בְּקְדָשִׁים דְּאִין שׁוֹרְפִין ה"ה לְחֲמִץ.

אוּלָם לְרַבָּא וְר"א דְּלִיכָּא קְרָא בְּגוֹפִיָּה דְּאִין שׁוֹרְפִין קְדָשִׁים בִּיּוֹט וְרַק מְסַבְרָא הוּא דְּאִין
שְׁרִיפֵת קְדָשִׁים דוֹחָה יו"ט וּלְפ"ז צ"ל הָא דְּלָא אָמְרִינָן בְּשְׁרִיפֵת קְדָשִׁים מִתּוֹף מִשּׁוּם

דליפא צונרף פלל ולפ"ז בקמץ דאיפא צונרף לא שייף ללמוד מנוטר דהרי בנוטר גופיה
הוא רק מסבא משום דליפא צונרף משא"כ בקמץ ולפ"ז ניקא שפיר דרבא לשי דיליף
שריפת קדשים מסבא משום דאין זמנה קבוע א"כ שפיר אמר רבא לשי דש"מ מר"ע
דלא אמרינן מתוך דאי אמרינן מתוך הוי שרי לשרוף ביו"ט משום דאיפא צונרף קצת
ולא שייף ללמוד קמץ מנוטר דשאני נותר דליפא צונרף פלל פנ"ל: ועי' בחי' הרשב"א
בשבת (דף כג) שפכת דאביי אית ליה דטעמא דמתני' משום דאין שורפין קדשים ביו"ט
אלא שמדד במדה גדושה וקסבר דאפילו בשבת דעלמא אסור ואע"פ שמדליקה בחול
לפי שהיא דולקת והולקת בשבת ויש מי שסובר פן בירושלמי ע"ש ולפי הג"ל מבואר
שפיר דאביי לשי דיליף מעולת שבת בשבתו והוא רק מצד גזה"כ ולכך ס"ל דאפילו
מע"ש אסור משא"כ לרבא ור"א פנ"ל: נחזור לענין לשי התו' דס"ל במשנה קמץ ע"מ
לבערו אינו עובר פנ"ל והנה לכאורה צע"ג דהנה בעיקר מ"ע דתשפיתו כתבו האחרונים
דעובר בקל רגע על עשה זו וכ"כ המג"א בסי' תמ"ד דעשה דתשפיתו כל שעמא עובר
עליו וכ"כ בפשיטות בשו"ת נו"ב ח"ר סי' כ"א דכל רגע שמשה ואינו מבערו עובר
בעשה דתשפיתו ע"ש וכ"נ מדברי הר"ש בפי' אלקי הרוחות שתמה על הריב"א שהנה
משנה פרוסה אחת לשורפה עד תחילת שבע וכתב דפליאה הוא איה הנה סומך על
השעות לעמוד בספק תשפיתו מתחילת שבע ע"ש וכ"ה בקמ"דכי ע"ש וכן מבואר בהדיא
בדברי המאור ס"ק דפסחים ע"ש.

ולפ"ז צ"ל דמ"ש התו' דבמשנה ע"מ לבערו אינו עובר ה"ה דאינו עובר על עשה
דתשפיתו וכ"כ הגו"ב שם דלפי דברי התו' במשנה ע"מ לבערו הכי נמי אינו עובר על
עשה דתשפיתו דאל"כ אפתי נשאר קו' התו' במקומו דאמאי מעל הרי מיד פשיפדנו הוא
שלו ועובר על עשה דתשפיתו ע"ש אולם גוף הענין תמוה וצע"ג נהי דלענין כל יראה
אפ"ל דבמשנה ע"מ לבערו אינו עובר בכל יראה משום דהוי נל"ע אולם לענין עשה
דתשפיתו גופיה שחל עליו ועובר בקל רגע על עשה זו מאי נ"מ בין שדעתו לבערו או
לא ואיזה טעם וסבא יש לחלק בזה ועוד דכיון דעל עשה דתשפיתו עובר בקל רגע א"כ
הוי בקל רגע כמו עשה שזמנה קבוע ומה ענין שדעתו לבערו אח"כ פיון שחל בקל רגע
וכמו בשאר מ"ע אם דעתו לקיים אחר זמנו: אולם לפי מה שבארנו ביסוד העשה
דתשפיתו יהי' מיושב שפיר דהנה בעיקר מה שראה מדברי הראשונים דעשה דתשפיתו
חל עליו בתצות י"ד ועובר בקל רגע אם אינו מבערו צ"ע מנ"ל זה והנה הצ"ח בפסחים
(דף ו) כתב דלדעתו אינו עובר על עשה זו עד שתחשף דעשה זו היא דומיא דעשה ביום
השמיני ימול שכל היום זמנו אלא זריזין מקדימין ע"ש מיהו כבר כתבנו דהראשונים לא
כ"כ אלא דמחויב לבער מיד בתצות פנ"ל וכ"כ המג"א ובשו"ת נו"ב פנ"ל מיהו לכאורה
צ"ע באמת להבין הטעם דהרי בכל המצות שזמנם קבוע כמו מילה ולולב ושופר יש
להם משך כל הזמן וכן מצות שאין זמנם קבוע כמו שריפת קדשים וכדומה ג"כ אינו
עובר בקל רגע על בישול מ"ע אלא דרק מצוה להיות מזריזין המקדימין ועי' בחי'
הרמב"ן בשבת (דף כ"ה) ע"ש ועכ"פ הנה לא מצינו בשארי מ"ע שיהי' חל עליו מיד
ממש ויעבור בקל רגע א"כ צ"ע דמנ"ל דבכמץ מחויב להשפית מיד בתצות ועובר בקל
רגע אולם לענ"ד נראה לומר טעם נכון ע"פ המבואר בפסחים (דף ה) רבא אמר לא
תשחט על חמץ דם נבחי לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים ואימא כל חד וחד כי שחט

זמן שחיטה אמר רחמנא וע"ש בפרש"י ובתו' שכתבו דסבא הוא דבזמן שחיטה הנהיר על השבתה ע"ש ולפ"ז נראה דמפנין דמהאי קרא ילפינן דתשביתו הוא בתצות משום דסבא הוא דבזמן שחיטה הנהיר על השבתה ממילא אמרינן דהעשה חל עליו מיד משום שחיטת הפסח שיוכל לשחוט מיד דלכך הנהיר על השבתה בזמן שחיטה כנ"ל ועי' בשו"ת שואל ומשיב ח"ר סי' ר"ט מש"כ בטעם הדבר משום דהפתוב תלה בשעות אבל אינו מוכן כ"כ: ולפ"ז נראה דלפי מה שפארנו ביסוד העשה דאף ביום הראשון תשביתו דאף דעשה זו נוהגת כל ימי הפסח מ"מ עיקר העשה דאף ביום הראשון תשביתו יש לה קביעות זמן ביום הראשון דוקא ואם עבר יום הראשון ולא השבית ביטל עשה זו אלא דמ"מ ילפינן בג"ש דגם בימי הפסח ישנו למ"ע דתשביתו כנ"ל ולפ"ז נ"ל דיש חילוק בין עשה דתשביתו בער"פ דנלמוד מקרא דאף ביום הראשון ובין עשה דהשבתה בכל ימי הפסח והיינו דמש"כ הראשונים דעשה דתשביתו חל עליו מיד בתצות ועובר בכל רגע שמשה מלבצרו היינו רק בעשה דאף ביום הראשון תשביתו שנוהגת כל יום הראשון דנלמוד מקרא דלא תשחט על חמץ שחל מיד בתצות כנ"ל אבל בעשה דהשבתה בכל ימי הפסח דנלמוד בג"ש כנ"ל אינו עובר בכל רגע על עשה זו דזמנה הוא כל ימי הפסח ובתו' ימי הפסח אין לעשה זו קביעות זמן עד שיעבור הפסח ולא השבית אז ביטל העשה וכשאר מ"ע וכנ"ל.

ולפ"ז מנישב שפיר דברי התו' בפסחים שם לענין משה ע"מ לבצרו והיינו דבאמת נראה דאי נימא דעובר בכל רגע על עשה דתשביתו ממילא אין חילוק כלל לענין עשה דתשביתו גופיה בין שדעתו לבצרו או לא כנ"ל ומ"ש התו' דבמשה ע"מ לבצרו אינו עובר באותה שהיה היינו באמת רק לענין הלאו דבל יראה אבל משום עשה דתשביתו בלא"ה אין חשש אם משה מלבצרו ולא משום שדעתו לבצרו אינו עובר אלא משום דבימי הפסח אינו עובר בכל רגע על עשה דתשביתו דהוי כשאר מ"ע שקבוע לה זמן שאינו עובר על העשה עד שיעבור הזמן וה"נ בעשה דתשביתו שיש לה קביעות זמן כל ימי הפסח כנ"ל: סימן יח לבאר בעז"ה זמן שריפת חמץ מדינא אם צריך לבצר קודם שיש או בתחלת שש מיד או דיכול לשהות כל שעה ששית: הנה במשנה פסחים (דף י"א) מבואר תולין כל חמש ושורפין בתחילת שש ע"ש ויש לחקור בפי' הדבר דשורפין בתחילת שש מהו הפנונה אם רוצה לומר דבאמת צריך לשרוף מיד בתחילת שש ומשום דרבנן גזרו שלא ישקה חמץ מתחילת שש משום טעותא דשעות או דלא חשו חכמים לעשות הרחקה רק לענין אכילה והנאה משא"כ משום עשה דתשביתו לא חשו לעשות הרחקה והא דתנן שורפין בתחילת שש הפנונה הוא רק דאסור בהנאה מתחילת שש ומשום דמבואר מתחילה תולין כל חמש דמותר בהנאה לכך אמרו שורפין בתחילת שש והנה הצ"ח בפסחים (דף ו) כתב לענין עשה דתשביתו שאין עשה זו דומה לבל יראה שעובר בכל רגע אבל עשה זו דומה עשה ביום השמיני ימול וכל היום זמנו אלא שזריזין מקדימין ולפ"ז בנדאי דאין לומר בפי' המשנה דצריך לשרוף מיד בתחילת שש משום טעותא דשעות דמה בכך אם יטעה ולא ישרוף מיד בתחילת שבע הא דעת רוח"פ דבל יראה אינו עובר עד הלילה ומשום עשה דתשביתו זמנה כל היום אולם הנה המג"א בסי' תמ"ד סקי"א כתב דעשה דתשביתו חמיר טפי שכל שעתא עובר עליו משא"כ במילה ואינה ומבואר דעשה דתשביתו אינו דומה למ"ע דמילה דאם משה מלבצרו עובר

בְּכֹל רָגַע עַל עֲשֵׂה דַתְּשִׁבִיתוֹ וּלפ"ז יֵשׁ לְסַפֵּק פִּנ"ל: וְרֵאִיתִי לְבַעַל הַמְּאֹר בִּפ"ק דְּפִסְחִים שִׁפְתָב ו"ל מִיְהוּ אַע"ג דס"ל לר' שִׁמְעוֹן אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו בְּלֹא פְּלוּם לֹא מְצִינוֹ שִׁחְלַק ר"ש עַל מְדַרְשׁ אֶד בַּיּוֹם הַרְּאִשׁוֹן תְּשִׁבִיתוֹ כּו' אֲבָל לְכַתְּחִילָה אֵין לוֹ לְשִׁהוּתוֹ מִשְׁנֹכְנֶסָה שְׁעָה שְׁשִׁית דְּקִינְיָמָא עָלֶיהָ מְצַנֵּת תְּשִׁבִיתוֹ מִתְּחִילַת שְׁעָה שְׁבִיעִית מְדַכְּתִיב אֶד חֶלֶק וְחֻכְמִים עֲשׂוּ לָהּ סִיגָא שְׁעָה שְׁשִׁית מְדַבְּרִיהֶם שְׁלֵא לְשִׁהוּתוֹ עכ"ל ע"ש.

וּמִתְבָּאֵר מְדַבְּרִי בְּהִדְיָא דְשׁוֹרְפִין בְּתַחֲמִילַת שֵׁשׁ הוּא בְּדוּקָא דְבְּאַמְתָּא צְרִיף לְשׁוֹרְף מִיָּד וּמִשׁוּם דְּמִפְּיֹן דְּמִתְחִילַת שְׁבַע חָל עָלָיו עֲשֵׂה דַתְּשִׁבִיתוֹ לְכָד עֲשׂוּ חֻכְמִים סִיגָא שְׁעָה שְׁשִׁית מְדַבְּרִיהֶם שְׁלֵא לְשִׁהוּתוֹ מִשְׁנֹכְנֶסָה שְׁעָה שְׁשִׁית וְהֵינְנוּ מִשׁוּם טְעוּתָא דְשְׁעוֹת פִּנ"ל: אוּלָם הֵנָּה בְּפִסְחִים (דף י"ב) אָמַר רַבָּא ר' יְהוּדָה לְטַעְמֵיהָ דְאָמַר אֵין בִּיעוּר חֻמְץ אֲלֵא שְׁרִיפָה וַיְהִיבוּ לֶיהָ רַבְּנָן שְׁעָה אַחַת לְלִקְנֹט בּוֹ עֲצִים אֵיתִיבֵיהָ רַבִּינָא לְרַבָּא אָמַר ר"י אֵימְתִי אָנִי אוּמַר אֵין בִּיעוּר חֻמְץ אֲלֵא שְׁרִיפָה אֲלֵא שְׁלֵא בְשַׁעַת בִּיעוּרוֹ אֲבָל בְּשַׁעַת בִּיעוּרוֹ הַשְּׁבִתָּתוֹ בְּכ"ד וּפְרַשׁ"י אֲבָל בְּשַׁעַת בִּיעוּרוֹ בְּשַׁבַּע וְטוֹרַח זֶה לָמָּה אִם אֵין לוֹ עֲצִים יִמְתִּין עַד שַׁעַת בִּיעוּרוֹ וַיִּשְׁבִּיתָנוּ בְּכ"ד ע"ש וּלפ"ז אֵי נִימָא דְבְּאַמְתָּא צְרִיף לְשׁוֹרְף מִיָּד בְּתַחֲמִילַת שֵׁשׁ דְּרַבְּנָן גְּזֵרוּ שְׁלֵא לְשִׁהוּתוֹ מִתְּחִילַת שֵׁשׁ מִשׁוּם טְעוּתָא דְשְׁעוֹת א"כ קָשָׁה דְמֵאֵי פְרִיף שִׁימְתִין עַד שַׁעַת בִּיעוּרוֹ דְּהֵינְנוּ תְּחִילַת שְׁבַע וַיִּשְׁבִּיתָנוּ בְּכ"ד הָא מְדַרְבְּנָן אֵין לוֹ לְשִׁהוּתוֹ מִשְׁנֹכְנֶסָה שְׁעָה שְׁשִׁית פִּנ"ל וְבַע"כ צ"ל דַּא"צ פְּלֵל לְשׁוֹרְף מִיָּד בְּתַחֲמִילַת שֵׁשׁ וְהָא דְתַנּוּ שׁוֹרְפִין בְּתַחֲמִילַת שֵׁשׁ הֵינְנוּ רַק שְׁאָסוּר בְּהִנְאָה מִיְהוּ כ"ז הוּא לְפַרְשׁ"י אוּלָם לְפִי הַתּוֹ דְשַׁעַת בִּיעוּרוֹ הֵינְנוּ בְּשֵׁשׁ ע"ש בְּתוֹ וּלפ"ז קו' הַגַּמ' הוּא כְּפִשְׁטֵיהָ דְלָמָּה צְרִיף לְלִקְנֹט עֲצִי הָא בְּשֵׁשׁ הַשְּׁבִתָּתוֹ בְּכ"ד וַא"כ אֵין רְאָיָה פְּלֵל מַגַּמ' הַנְּ"ל: וְכֵן מְצִאתִי בְּס' אוֹר זְרוּעַ הַגְּדוּל בְּפִי אֲלֵקִי הַרוּחֹת לְהַר"ש מְפִלְיִישׁ שִׁפְתָב ו"ל שְׁמַעְתִּי אוּמְרִים עַל רִיב"א שְׁהֵיָה רַגִּיל בְּפְרוּסָה אַחַת לְשִׁהוּת מְלִשְׁוֹרְפָה עַד תְּחִילַת שְׁבַע פְּדִי לְקַיִים בִּיעוּר דְּאוּרִינְיָתָא פְּרַבִּינוּ שְׁלֵמָה שְׁפִי דְשַׁעַת בִּיעוּרוֹ הֵינְנוּ שְׁבַע וּבִירָף עַל אוֹתָהּ הַפְּרוּסָה עַל בִּיעוּר חֻמְץ וּפְלִיאָה הִיא אֵיף הֵיָה סוּמָף עַל הַשְּׁעוֹת לְעַמּוּד בְּסַפֵּק תְּשִׁבִיתוֹ מִתְּחִילַת שְׁבַע ע"ש וְכ"כ הַמְּרַדְּכֵי בְּרַפ"ק דְּפִסְחִים ע"ש וְעכ"פ הֵנָּה שִׁי הַרִיב"א בְּנֹדָאֵי גְרָאָה דַּא"צ לְשׁוֹרְף מִיָּד בְּתַחֲמִילַת שֵׁשׁ שְׁהֵרִי הֵיָה רַגִּיל לְשִׁהוּת פְּרוּסָה אַחַת מְלִשְׁוֹרְפָה עַד תְּחִילַת שְׁבַע פִּנ"ל אוּלָם אֲפִילוֹ לְפַמ"ש הַר"ש לְתַמּוּהָ עָלָיו דְּאֵיף הֵיָה סוּמָף עַל הַשְּׁעוֹת לְעַמּוּד בְּסַפֵּק תְּשִׁבִיתוֹ מִתְּחִילַת שְׁבַע מ"מ ג"כ גְּרָאָה מְדַבְּרִי לְעַנּוּן פִּי הַמְּשַׁנָּה דְשׁוֹרְפִין בְּתַחֲמִילַת שֵׁשׁ דְּאֵין הַפְּנוּנָה דְצְרִיף לְשׁוֹרְף מִיָּד בְּתַחֲמִילַת שֵׁשׁ דַּאל"כ מ"ט לֹא הִקְשָׁה עַל הַרִיב"א מִמְּשַׁנָּה מְפֹרְשֵׁת דְשׁוֹרְפִין בְּתַחֲמִילַת שֵׁשׁ וְבַע"כ צ"ל דְּזֶה בְּנֹדָאֵי דַּא"צ לְשׁוֹרְף מִיָּד בְּתַחֲמִילַת שֵׁשׁ מְדִינָא וּמִקְשָׁה רַק עַל הַרִיב"א מְסַבְּרָא דְאֵיף הֵיָה סוּמָף עַל הַשְּׁעוֹת לְכַוּוֹן בְּצַמְצוּם תְּחִילַת שְׁבַע שְׁמָא יִטְעָה וַיִּעַמּוּד בְּעֲשֵׂה דַתְּשִׁבִיתוֹ שִׁחַל מִתְּחִילַת שְׁבַע וְהֵנָּה הַר"ש שֵׁם ה"ר לְשִׁי רַש"י דְשְׁלֵא בְשַׁעַת בִּיעוּרוֹ הֵינְנוּ בְּשֵׁשׁ וּבְזֶה ס"ל לר"י דְּאֵין בִּיעוּר חֻמְץ אֲלֵא שְׁרִיפָה מְהָא דְמִבְּאָר שֵׁם (בְּדף ט"ו) מְתַקִּיף לֵה ר' יִרְמְיָה מִתְּנִיתָא גְּמִי אֵיפָא הַפְּסֵד עֲצִים וְכָל הַסּוּגָא מוֹכַחַת דְּמִיָּרִי בְּשֵׁשׁ וְקָאֵמַר דְּאֵיפָא הַפְּסֵד עֲצִים אֲלֵמָא דְבְּשֵׁשׁ מְצוּתָהּ דוּקָא בְּשְׁרִיפָה דְאֵי פְדַבְּרִי ר"ת לִיפָא הַפְּסֵד עֲצִים דִּיכּוֹל לְהַשְׁבִּית בְּכֹל דְּבַר ע"ש.

וּלפ"ז קָשָׁה דְהָא גַּם לְשִׁי רַש"י לֹא אֲתִי שְׁפִיר דְהֵרִי לְפִי רַש"י מוֹכְרַח בְּגַמ' דִּיכּוֹל לְהַמְתִּין ג"כ עַד תְּחִילַת שְׁבַע וְכִמוֹ שְׁפִי אִם אֵין לוֹ עֲצִים יִמְתִּין עַד שַׁעַת בִּיעוּרוֹ וַיִּשְׁבִּיתָנוּ בְּכ"ד א"כ אֲפִתִי קָשָׁה דְמֵאֵי הַפְּסֵד עֲצִים אֵיפָא הָא יוֹכֵל לְהַמְתִּין עַד תְּחִילַת שְׁבַע

וַיִּשְׁבִּיתָנוּ בַכּוֹד כַּנִּל וְצִיָּע גַם מִשׁ"כ הֵר"ש בְּטַעַם הַרִיב"א פְּדֵי לְקַיִם בִּיעוּר דְּאוֹרֵייתָא
כְּרַבִּינוּ שְׁלֵמָה שְׁפִי דְשַׁעַת בִּיעוּרוֹ הֵיִינוּ שְׁבַע כַּנִּל לְכַאוֹרָה צַע"ג דְּמֵאֵי עֲנִינוּ זֶה
לְמַחְלֻקַת רַש"י וְתו' בְּפִי שַׁעַת בִּיעוּרוֹ דְאַפִּילוּ לְפִי הַתּו' דְשַׁעַת בִּיעוּרוֹ הֵיִינוּ שַׁעַת
שְׁשִׁית מְפָנִי שְׁרוּב הָעוֹלָם מְבַעְרִין בְּשֵׁשׁ וְשָׁלָא בְשַׁעַת בִּיעוּרוֹ הֵיִינוּ שְׁבַע מ"מ בְּנֻדְאֵי
דְעֵיקָר בִּיעוּר דְּאוֹרֵייתָא הוּא רַק מִתְחִילַת שְׁבַע וְכַדְכַתִּי בְקָרָא אַף בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן תְּשַׁבִּיתוּ
וְאַף חֵלֶק וְכ"כ הַתּו' בְּהֶדְיָא ז"ל וּמִפְר"ת כו' אַבְל בְּשַׁעַת בִּיעוּרוֹ דְהֵיִינוּ בְּשֵׁשׁ פִּינוּ שְׁאִינוּ
מְצוּה לְבַעֲרוּ אֲלָא מְדַרְבְּנָן הַשְּׁבַתָתוּ בַכּוֹד ע"ש וְאוֹלֵי י"ל מְשׁוּם דְלִפְרֵש"י מְוַכְרַח בְּסוּגְיָ
שָׁם דְאַפְשָׁר לְכַתְחִילָה לְהַמְתִּין עַד תְּחִילַת שְׁבַע כַּנִּל וְלִכְפֹּה פְתַב כְּרַבִּינוּ שְׁלֵמָה שְׁפִי כו'
וְעֵדִינָן צ"ע: וְהִנֵּה הַבַּעַל הַמְּאוֹר בִּפ' אֱלוּ עוֹבְרִין בְּמִשְׁנֵה שָׁם י"ד שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת
מְבַעְרִין אֶת הַכֹּל מִלְפָנֵי הַשְּׁבַת דְּבָרֵי ר"מ פְתַב ז"ל פִּי ר"מ לְטַעְמֵיהָ דְאָמַר דְשׁוֹרְפִין
בְּתַחֲלִיל שֵׁשׁ מְשׁוּם דְסָבַר לֵה כַר"י דְאָמַר אֵין בִּיעוּר חֲמִיץ אֲלָא שְׁרִיפָה וְכִינוּ דְמִיקְלַע
י"ד בְּשַׁבַּת דְּלָאוּ בַר שְׁרִיפָה הוּא כו' וַיֵּשׁ לְחוּשׁ שְׁמָא יִשְׁתַּיִיר מִן הַחֲמִיץ עַד זְמַן אִיסוּרוֹ
וְאִינוּ יָכוֹל לְשׁוֹרְפוּ לְפִיכָה עֲשׂוּ לוֹ כו' ע"ש וְעֵי' בַח'י פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ שְׁפַתְב דְלִשְׁי' הַתּו' דְעֵיקָר
פְּלוֹגְתָא דַר"י וְרַבְּנָן הֵיִינוּ דְנֻקָא לֵאח"ז אִיסוּרוֹ א"כ לֹא שְׁיִיף לֹאמַר כֵּן וְנֻקְטִינָן מִיְהוּ דְשִׁי'
בַּעַל הַמְּאוֹר בְּפְלוֹגְתָא דַר"י וְחֻקְמִים בְּשַׁעַת בִּיעוּרוֹ אוֹ שְׁלָא בְשַׁעַת בִּיעוּרוֹ הֵיִינוּ כַפְרֵש"י
ע"ש וְלִפִּי הַנִּל צ"ע בְּשִׁי' בַהֲמ"א דַס"ל דְמְדַרְבְּנָן אֵין לוֹ לְשִׁהוּתוֹ מְשַׁנְכֻסָה שַׁעַת שְׁשִׁית
דְהַרִי לְפִי רַש"י מְוַכְרַח מִהַגְמ' דְיֻכַל לְהַמְתִּין לְכַתְחִילָה גַם עַד תְּחִילַת שְׁבַע וְכַנִּל: מִיְהוּ
דְבָרֵי הַפ"י צ"ע דְהִנֵּה בְּאֵמַת מְצִינוּ לְבַהֲמ"א בַפ"ק דְפְסָחִים דַס"ל בְּהֶדְיָא בְּפִי הַגַּמ'
דְשַׁעַת בִּיעוּרוֹ כְּפִי הַתּו' וְע"ש מִשׁ"כ וְז"ל אַר"י אֵימְתִי שְׁלָא בְשַׁעַת בִּיעוּרוֹ כו' דְגַמַר
לְהוּ מְנוֹתָר שְׁפַל שְׁעָבַר זְמַן אֲכִילָתוֹ בְּשְׁרִיפָה אַבְל בְּשַׁעַת בִּיעוּרוֹ הַשְּׁבַתָתוּ בַכּוֹד וְשַׁעַת
בִּיעוּרוֹ זֶה הִיא שַׁעַת חֲמִישִׁית כְּדַתְנָן ר"י אוֹמַר בּוֹדְקִין כו' וּבְשַׁעַת הַבִּיעוּר וּמְפֹרְשׁ
בִּירוּשְׁלַמִי הֵיִדִין שַׁעַת הַבִּיעוּר שַׁעַת חֲמִישִׁית כַר"י וְלִפִּיכָה נֻקָא שַׁעַת הַבִּיעוּר שַׁעַת
חֲמִישִׁית שְׁבַסוּפָה הִיא שְׁרִיפַת חֲמִיץ כְּדַתְנָן וְשׁוֹרְפִין בְּתַחֲלִיל שֵׁשׁ מ"מ עַד סוּף חֲמִישִׁית
הַשְּׁבַתָתוּ בַכּוֹד וְא"צ לְטָרוּחַ וְלִלְקוּט עֲצִים וּבְפִירוּשֵׁי רַבִּינוּ שְׁלֵמָה מְוַחְלַפַת שִׁיטָה זֶה לֹאמַר
שְׁקוּדָם זְמַן אִיסוּרוֹ הוּא בְּשְׁרִיפָה כו' וַיֵּשׁ עֲלֵיו תְּשׁוּבוֹת הַרְבֵּה וְהַפִּי' הַנִּכּוֹן הוּא שְׁכַתְבָנוּ
ע"ש הַרִי מְבֹנָאָר בְּהֶדְיָא שְׁפִי הַסּוּגְיָ דְשָׁלָא בְשַׁעַת בִּיעוּרוֹ כְּפִי הַתּו' אֲלָא דַס"ל דְשָׁלָא
בְשַׁעַת בִּיעוּרוֹ הֵיִינוּ בְשַׁעַת שְׁשִׁית דְגַם בְּשֵׁשׁ הוּא דְנֻקָא בְּשְׁרִיפָה וְשַׁעַת בִּיעוּרוֹ הוּא שַׁעַת
חֲמִישִׁית וְאֵז הוּי הַשְּׁבַתָתוּ בַכּוֹד כַּנִּל וְלִפ"ז נִיחָא שְׁפִיר מִשׁ"כ בַהֲמ"א בַס"פ אֱלוּ עוֹבְרִין
דְלִכָּה מְבַעְרִין אֶת הַכֹּל מִלְפָנֵי הַשְּׁבַת מְשׁוּם דְאֵין בִּיעוּר חֲמִיץ אֲלָא שְׁרִיפָה וַיֵּשׁ לְחוּשׁ
שְׁמָא יִשְׁתַּיִיר מִן הַחֲמִיץ עַד זְמַן אִיסוּרוֹ וְאִינוּ יָכוֹל לְשׁוֹרְפוּ כַּנִּל וְהֵיִינוּ דֵיֵשׁ לְחוּשׁ שְׁמָא
יִשְׁתַּיִיר עַד שַׁעַת שְׁשִׁית שֶׁהוּא זְמַן אִיסוּרוֹ מְדַרְבְּנָן דְאֵז צָרִיף שְׁרִיפָה מְדַרְבְּנָן כַּנִּל מִיְהוּ
לְשִׁי' בַהֲמ"א דְשַׁעַת בִּיעוּרוֹ הֵיִינוּ שַׁעַת חֲמִישִׁית אַבְל בְּשַׁעַת שְׁשִׁית צָרִיף שְׁרִיפָה עַכ"פ
מְדַרְבְּנָן א"כ צ"ע מֵאֵי פְרִיף לְרַבָּא מְהָא דְאָמַר ר"י דְבְשַׁעַת בִּיעוּרוֹ הַשְּׁבַתָתוּ בַכּוֹד הָא
פִּינוּ דְבְשַׁעַת שְׁשִׁית צָרִיף שְׁרִיפָה בְּדוּנָקָא א"כ נִיחָא דְלִכָּה יְהִיבּוּ לֵיה רַבְּנָן שַׁעַת אַחַת
לְלִקוּט בּו עֲצִים אַף י"ל דְמַכְיִין דְבְשֵׁשׁ אֵין טְעוּן שְׁרִיפָה רַק מְדַרְבְּנָן אֵין לְאַסוּר מְשׁוּם
זֶה שַׁעַת רַבִּיעִית בְּאֲכִילָה כְּדֵי לְלִקוּט בּו עֲצִים אַף לְכַאוֹרָה צ"ע מ"ט הַצְרִיכוּ חֻקְמִים
שְׁרִיפָה בְשֵׁשׁ פִּינוּ דְמַה"ת א"צ שְׁרִיפָה רַק בְּשַׁבַּע לְפִי הַתּו' אֲכַן י"ל דְלִשְׁי' בַהֲמ"א
דְלַעֲנִינוּ עֲשֵׂה דְתַשְׁבִּיתוּ נְמִי עֲבִיד רַבְּנָן הַרְחֵקָה וְצָרִיף לְשָׁרוּף מִיַד בְּתַחֲלִילַת שֵׁשׁ דְגָזוּר

רבנן שלא לשהותו משונכנסה שעה ששית ומשום טעותא דשעות פנ"ל ולפ"ז י"ל דהיגו טעמא ג"כ דבשעה ששית נמי אין ביעור חמץ אלא שריפה דזהו ג"כ משום טעותא דשעות שמא יטעה בין שש לשבע ואם יבער שלא ע"י שריפה נמצא הוא מבטל למ"ע דתשביתו דהוא דוקא בשריפה: אולם בעיקר מש"כ הבהמ"א דשעת ביעורו היגו שעה חמישית ודוקא עד סוף שעה חמישית השבתתו בכל דבר פנ"ל אינו מבואר פן בדברי פל הראשונים אלא דשעת ביעורו היגו שעה ששית ועד סוף ששית השבתתו בכ"ד וכמ"ש התו' בפסחים שם ע"ש ועי' בבבאורי הגר"א סי' תמ"ה סק"ד ע"ש: ולפ"ז צ"ל דאמר ר"י שורפין בתחילת שש הוא לאו בדוקא שורפין דבנדאי קודם שבע השבתתו בכ"ד אלא דבאמת אף לחכמים עיקר הוא בשריפה ועי' בבבאורי הגר"א שם סק"א.

ולפ"ז לכאורה יש לה"ר להיפך דלענן עשה דתשביתו לא עביד רבנן הרחקה דאל"כ מ"ט לא הטעין ר"י שריפה בשש עכ"פ מדרבנן משום טעותא דשעות שמא יטעה בין שש לשבע ואם יבער בכל דבר שלא ע"י שריפה הרי הוא מבטל לגמרי למ"ע דתשביתו שהוא דוקא בשריפה ולפ"ז נראה דה"ה דלא עשו חכמים הרחקה לעשה דתשביתו שיהיה צריך לבער מיד בתחילת שש ושלא לשהותו מתחילת שש אלא דיש לו שהות כל שעה ששית הגם דיש לחלק קצת מיהו הוא דוחק: אף הנה הט"ז בס' תמ"ה כתב דמי שמקינים מצות שריפה בחמצו משעה ו' ואח"כ נמצא חתיכת חמץ שא"צ לשורפו אלא יבערו מן העולם שהרי משעה ו' ולמעלה אנו מקילין בחמץ כמו בשאר איסורין ולכן פינו דאפילו בפסח עצמו אנו קי"ל ברבנן כו' משא"כ פאן דהוא קודם הלילה וכבר קינים מצות שריפה בשעה ו' ולכן א"צ לשורפו ע"ש ועי' בס' מקור חיים שביאר פנונתו דס"ל להט"ז דעיקר פלוגתיהו דר"י ורבנן לפי ר"ת הוא דוקא בפסח דאיכא פרת וב"י ודמי לנותר ובפסח דוקא סובר ר"י דמדאורייתא הוא בשריפה וקודם פסח לא בעינו שריפה לר"י רק מדרבנן ולכך במוצא חמץ לאחר שש פינו שפבר קינים מצות שריפה בשעה ו' א"צ לשורפו ע"ש וכ"כ הפרמ"ג בכוננת הט"ז ע"ש ולפ"ז אי נימא פסברת הט"ז דפלוגתיהו דר"י ורבנן הוא דוקא בפסח עצמו וקודם פסח לא בעינו שריפה לר"י רק מדרבנן פנ"ל לפ"ז הרי ניחא שפיר בפשיטות בהא דס"ל לר"י דקודם שבע השבתתו בכ"ד ולא הצריך עכ"פ שריפה בשש מדרבנן משום טעותא דשעות שמא יטעה בין שש לשבע ואם יבער בדבר אחר יבטל מ"ע דתשביתו אולם לפ"ז מיושב שפיר פינו דגם לאחר שש א"צ שריפה מה"ת פלל רק מדרבנן לכך לא עשו סייג משא"כ לענן לשהות חמץ בשש דבשבע חל עליו עשה דתשביתו ותייב לבערו מיד אפשר דאף בשעה ששית עשו חכמים סייג שלא לשהותו משום טעותא דשעות וכמ"ש המאור וכנ"ל: מיהו עיקר דברי הט"ז צע"ג דלא משמע פן בדברי פל הראשונים וע"ש בתו' וביותר נראה לה"ר מדברי הרא"ש פ"ק דפסחים דף ו' שכתב שם דהוצאת חמץ מן הבית קודם זמן איסורו לא נפיק מתשביתו דהא אמר ר"ע לעיל תשביתו היגו שריפה ולא צותה תורה לשורפו אלא אחר שפבר נאסר מידי דהנה אנוחר כו' ע"ש ולפ"ז אי נימא דהא דאין ביעור חמץ אלא שריפה הוא דוקא בפסח עצמו א"כ הרי אין ראיה פלל דהשבתתו קודם זמן איסורו לא נפיק מתשביתו דהא לאחר חצות בנדאי איכא לעשה דתשביתו אע"פ שא"צ אז שריפה פנ"ל: ועוד נראה לה"ר ברורה מגמ' פסחים (דף כ"ז) דר"י יליף דאין ביעור חמץ אלא שריפה ק"ו מנוטר ומה נוטר שאינו בב"י וב"י טעון שריפה חמץ לא כש"כ

ואמרו לו חכמים כל דין שאתה דן תחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין לא מצא עצים לשוןרפו יהא יושב ובטל ע"ש והקשה בשו"ת שג"א סי' פ"ג דאמאי יהא יושב ובטל הא לעגנו שלא לעבור על לאו דבל יראה אם מבערו ע"י איזה עגנו שיהיה שוב בנדאי אינו עובר עליו מפאן ולהבא א"כ אפילו לר"י דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה כל היכא שאין בידו לשוןרפו אפ"ה מחויב לבערו מן העולם ע"י עגנו אחר פדי שלא יעבור עוד בב"י וא"כ אם לא מצא עצים לשוןרפו פמו שלרבנן מבערו מן העולם בכ"ד לקיים מ"ע דתשביתו ה"נ לר"י חייב לבערו מן העולם בכל דבר שלא לעבור בב"י ע"ש אולם באמת נראה לי שבפשיטות דהרי דעת הראשונים היא דבבל יראה אינו עובר בערב פסח עד הלילה וכ"כ השג"א בכמה תשו' ולפ"ז הרי שפיר הוי תחילתו להחמיר וסופו להקל בער"פ לאחר חצות דאם לא מצא עצים לשוןרפו לרבנן הרי מחויב להשבית מיד בכ"ד משום עשה דתשביתו אולם לר"י יהא יושב ובטל עד הלילה דהא בבל יראה אינו עובר לאחר חצות עד הלילה נעשה דתשביתו לא יקיים אם יבערו בכ"ז שלא ע"י שריפה וא"כ יהא יושב ובטל עד קודם הלילה ועי' בט"ז סי' תמ"ה סק"ג ע"ש.

ובזה ניחא ליישב מאי דצ"ע לכאורה לפי שי' הפוסקים דבמוצא חמץ ביו"ט אף בפשלא ביטלו אסור לשוןרפו ביו"ט דלא שרי מטעם מתוך א"כ אמאי אמרו חכמים לר"י לא מצא עצים לשוןרפו יהא יושב ובטל הו"ל לומר בפשיטות דאם ימצא חמץ ביו"ט או שיתחמץ עיסה ביו"ט יהא יושב ובטל אולם לפי הג"ל ניחא שפיר דאם ימצא חמץ ביו"ט לא הוי סופו להקל דביו"ט דעובר בבל יראה א"כ גם לר"י לא יהא יושב ובטל דצריף להשבית עכ"פ בכ"ד שלא יעבור בבל יראה ונחכמים הקשו לר"י רק מעיו"ט דאינו עובר בב"י ולקף אמרו לא מצא עצים כו': אלא דלפ"ז צ"ע לכאורה בפסחים (דף ה) דאמר ר"ע דתשביתו הוא מעיו"ט דהא מצינו להבערה שהיא אב מלאכה ואמר רבא ש"מ מר"ע דאין ביעור חמץ אלא שריפה ע"ש ולפ"ז קשה מנ"ל לרבא לדייק מר"ע דס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה דלמא לא ס"ל לר"ע ללמוד חמץ מנותר במה מצינו רק מק"ו וכמבואר בפסחים שם וכנ"ל ולפ"ז לפי האמת דאף ביום הראשון הוא מעיו"ט אפ"ל דס"ל לר"ע פחכמים דהשביתו בכ"ד דאין ללמוד ק"ו מנותר ומשום דהוי דין שסופו להקל דלא מצא עצים לשוןרפו יהא יושב ובטל והיינו בעיו"ט דאינו עובר בבל יראה וא"כ אם אין ביעור חמץ אלא שריפה יהא יושב ובטל עד הלילה פנ"ל אולם לפי הס"ד דתשביתו הוא ביו"ט גופיה דכבר איכא לאו דבל יראה א"כ שפיר הוה צריף ללמוד חמץ מנותר מק"ו דאין ביעור חמץ אלא שריפה דשוב לא הוי דין שסופו להקל דהא גם אם לא ימצא עצים לשוןרפו לא יהא יושב ובטל דיהנה צריף להשבית בכ"ד שלא יעבור בבל יראה פנ"ל משא"כ לפי האמת דתשביתו הוא מעיו"ט א"כ אפ"ל דס"ל לר"ע פחכמים דהשביתו בכ"ד ומשום דהוי דין שסופו להקל פנ"ל אכן י"ל ע"פ מש"כ האחרונים דבלא"ה הוי דין שסופו להקל לעגנו אפר חמץ דאם אין ביעור חמץ אלא שריפה הוי מהגשרפין שאפרן מותר ואם השביתו בכ"ד הוי מן הנקברין שאפרן אסור וכמ"ש הראשונים וצ"ל דהגמ' דאמר לא מצא עצים לשוןרפו כו' חדא מניייהו נקט ועכ"פ לפ"ז ניחא שפיר דמק"ו בלא"ה אין ללמוד חמץ מנותר דהוי סופו להקל לעגנו אפרן פנ"ל: ועכ"פ מפנין שנתבאר דהא דאמרו חכמים לא מצא עצים לשוןרפו כו' היינו משום עיו"ט הרי דלר"י גם בעיו"ט אין ביעור חמץ אלא שריפה ולפ"ז נראה דה"ה דלפי מה דיליף ר"י אח"כ חמץ מנותר

במה מצינו גם בעיו"ט אין ביעור חמץ אלא שריפה וכמו שגראה מדברי כל הראשונים ומ"מ הא לא הטעין ר"י שריפה בשש מדרבנן משום טעותא דשעות שמא יטעה בין שש לשבע פנ"ל ולפ"ז ה"ה דלא עשו חכמים סניג לעננן שלא לשהותו מתחילת שש וקא דמבואר דשורפין בתחילת שש היינו רק שאסור בהנאה פנ"ל: שוב מצאתי להכס"מ בספ"א מה' חמץ לעננן מ"ש הרמב"ם דלא אוכלין ולא שורפין עד שתגיע שעה ששית וכתב הכס"מ ז"ל וקשה דקא פינון שהגיע שעה ששית אסור בהנאה מדרבנן וא"כ צריך להוציא מבייתו קודם שעה ששית ואפשר דמשום דאסור לשורף קדשים ולאבדם אמרו שימתין עד תחילת שעה ששית ואע"ג דעבר בתשבייתו פינון דמדרבנן הוא ושוא"ת הוא שרו ליה רבנן עד ההיא שעתא אבל מה נאמר למה שכתב רבינו כו' עד תחילת שעה ששית ביום ומבערו והתם בחולין מירי כו' אפרש כו' דתחילת שעה ששית לאו דוקא אלא סוף חמישית קאמר כו' ועוד י"ל דנהי דשעה ששית אסורה בהנאה מ"מ לא חייבוהו להוציא מבייתו קודם אותה שעה וזה עיקר עכ"ל ע"ש ומבואר דהכס"מ נסתפק בזה ומתחילה רוצה לומר דגם עד תחילת שש אין לשהותו דעבר מדרבנן על תשבייתו רק צריך לבער בסוף חמישית אף גם לפמש"כ אח"כ דלא חייבוהו חכמים להוציא מבייתו קודם אותה שעה צ"ע אם פנונתו רק דא"צ לבער קודם תחילת שש אבל בתחילת שש מיד חייב לבער או דיכול לשהות כל שעה ששית אף יותר נראה מדבריו דבתחילת שש מיד חייב לבער וכמ"ש הרמב"ם עד תחילת שעה ששית ביום ומבערו והנה מ"ש מתחילה דצריך לבער בסוף חמישית אינו מבואר פן גם בדברי התו' בפסחים שם שכתבו שרוב העולם מבערין בשש כתיקון חכמים: אכן מצאתי להרא"ש בפ"ק דפסחים שכתב ז"ל ומה שאין מברכין על ביעור בשעה חמישית בשעה שהוא מוציא החמץ מן הבית והוא מצוה מן התורה כדכתיב תשבייתו כו' אומר אני דהוצאת חמץ מן הבית קודם זמן איסורו לא נפיק מתשבייתו כו' ומה שמוציאין אותו מן הבית היינו שלא יעבור עליו ככל נראה עכ"ל וכ"כ הרא"ש בה' פסחים וע"ש מה שכתב עוד ואוכל ממנו עד שעה חמישית ואז מבערו מן הבית וכ"ה בתשובת הרא"ש פל"ל י"ד ע"ש והנה דברי הרא"ש צריך ביאור דמה הוא הוצאת חמץ מן הבית אי נימא דכוננתו הוא רק הוצאה מרשותו וכמ"ש הכס"מ בפ"ג מה' חמץ דקודם שש סגי בהוצאה מרשותו ועי' בשו"ע סס"י תמ"ה ובמג"א שם או דכוננתו הוא ביעור מן העולם או מכירה לנכרי ואין להקשות דאי נימא דכוננתו הוא הוצאה מרשותו בלבד או אף מכירה לנכרי א"כ איך עולה על הדעת דמקיים בזה מ"ע דתשבייתו וקא תשבייתו הוא בנדאי ביעור מן העולם כמ"ש האחרונים וקא דסגי בהוצאה מרשותו קודם שש זהו משום הפקר או אף מכירה לנכרי היינו רק דכשיגיע זמן השפחה אין לו מה להשביית דכבר אין לו חמץ.

אכן י"ל דהרא"ש לשי' בפ' כ"ש שכתב דלר"ש יוכל למכור לנכרי גם לאחר שש דא"צ להשבייתו מן העולם אלא מבייתו ע"ש ודו"ק אלא דמ"מ לכאורה צע"ג מ"ש הרא"ש כ"פ דצריך לבער החמץ מן הבית בשעה חמישית הא אם רוצה יוכל לשהות עד שעה ששית וכמבואר במשנה שורפין בתחילת שש, ולכך נראה דס"ל להרא"ש באמת דעיקר ביעור הוא בשעה חמישית וכמ"ש הכס"מ בתחילת דבריו דכיון דבשש אסור בהנאה צריך להוציא מבייתו קודם שעה ששית ואפ"ל משום דמבואר בירושלמי דשעת ביעור הוא שעה חמישית כו' יהודה וצ"ל דקא דתנו ושורפין בתחילת שש היינו רק דלא תולין כמו

בְּחֵמֶשׁ אֶלָּא שׁוֹרְפִין דְּאָסוּר בְּהִנָּאָה אַבְּל מ"מ צְרִיף לְבַעַר קוֹדֵם שֵׁשׁ וְעַי בְּמַג"א ס' תל"ד
ס' ח שְׁפֶתֶב דְּצְרִיף לְשׁוֹרְף קוֹדֵם שְׁעָה שְׁשִׁית כְּדִי שְׁיֻכַּל לְבַטֵּל אַח"כ וְעַי בְּפֶרַמ"ג שָׁם
וּלְפִי מַש"כ הָרָא"ש נִרְאָה דְּמִדִּינָא צְרִיף לְשׁוֹרְף קוֹדֵם שֵׁשׁ וְכַנ"ל וּמַכַּש"כ דְּאִין לְשִׁהוּת
בְּשְׁעָה שְׁשִׁית גּוֹפִיָּה: וְהִנֵּה הִתּוּ בְּפִסְחִים (דָּף כ"ח) בְּד"ה ר"ש הִקְשׁוּ דְלָמָּה שׁוֹרְפִין בְּשֵׁשׁ
לר"ש יִסְיָקֵנוּ עַד הַלִּילָה מְעַט מְעַט תַּחַת תַּבְּשִׁילוֹ וְתִי דְגִזְרִינֵן שְׁמָא יֵאָכְלֵנוּ ע"ש וְהִנֵּה
קו' הִתּוּ לְכַאוּרָה צַע"ג דְּלְפִי מָה שְׁנִתְבָּאָר בְּדַבְרֵי הָרַאשׁוֹנִים דְּעֵשָׂה דְתַשְׁבִּיתוּ חָל עָלֵיו
בְּחֻצוֹת דְּמִחְוֵיב לְבַעַרוּ מִיָּד וּכ"כ הָאֲחֵרוֹנִים בְּפִשְׁטוּת דְּכָל רַגַע שְׁמַשְׁקָה מְלַבְעָרוּ עוֹבֵר
בְּעֵשָׂה דְתַשְׁבִּיתוּ כַּנ"ל וְא"כ אִיף אָפְשָׁר לְשִׁהוּת הַחֲמִץ עַד הַלִּילָה לְהַסִּיק מְעַט מְעַט תַּחַת
תַּבְּשִׁילוֹ הָא מְשׁוּם עֵשָׂה דְתַשְׁבִּיתוּ צְרִיף לְבַעַר מִיָּד לְאַחַר חֻצוֹת כַּנ"ל וְלְכַאוּרָה נִרְאָה
מִזֶּה כַּמ"ש הַצַּל"ח דְּעֵשָׂה דְתַשְׁבִּיתוּ זְמַנָּה כָּל הַיּוֹם וְכַמוּ מ"ע דְּבִיּוֹם הַשְּׁמִינִי יְמוּל דְּכָל
הַיּוֹם כְּשֶׁר לְמִילָה אִף בְּאַמַּת הוּא דְּנוֹחַק: וְהַיּוֹתֵר נִרְאָה דְהִתּוּ לְשִׁי שָׁם (דָּף כ"ט) דַּס"ל
דְּבַמְשָׁה חֲמִץ ע"מ לְבַעַרוּ אֵינוּ עוֹבֵר בְּאוֹתָהּ שְׁהִיָּה וּבִזְהָ יֵשׁ לִישָׁב ג"כ שִׁי הָרִיב"א
שְׁהִיָּה מְשָׁה פְרוֹסָה אַחַת מְלִשְׁוֹרְפָה עַד תַּחְזִילַת שְׁבַע וְהַר"ש מְפַלְיִישׁ הִקְשָׁה עָלָיו דְּאִיף
הִיָּה סוּמָף עַל הַשְּׁעוֹת לְעַמּוּד בְּסַפֵּק תַּשְׁבִּיתוּ מִתַּחְזִילַת שְׁבַע וְכַנ"ל וּלְפִי הַנְּ"ל י"ל דַּס"ל
לְהָרִיב"א כַּשִׁי הִתּוּ דְבַמְשָׁה ע"מ לְבַעַרוּ אֵינוּ עוֹבֵר עָלָיו כַּנ"ל וְעַכ"פ אִי נִימָא דְבַמְשָׁה
ע"מ לְבַעַרוּ אֵינוּ עוֹבֵר א"כ בְּנֻדָּאֵי אַא"ל דְּשׁוֹרְפִין בְּתַחְזִילַת שֵׁשׁ הוּא בְּדוּקָא דְגִזּוּר רַבְּנֵי
שְׁלָא לְשִׁהוּתוֹ מִשְׁנַכְנֶסָה שְׁעָה שְׁשִׁית מְשׁוּם טְעוּתָא דְשְׁעוֹת פִּינֵן דְּבַמְשָׁה ע"מ לְבַעַרוּ
אֵינוּ עוֹבֵר א"כ אִין לְחֻוֹשׁ כָּלָל: סִימָן יֵט בְּעֵינֵן אָפֵר שְׁרִיפַת חֲמִץ אִי מוֹתֵר בְּהִנָּאָה לְבָאָר
מִחְלֻקַּת הָרַאשׁוֹנִים בְּזָה: תִּנֵּן בְּפִסְחִים ר"פ כ"ש ר' הַיּוֹדָה אוֹמֵר אִין בְּיַעוּר חֲמִץ אֶלָּא
שְׁרִיפָה וְחֻכְמִים אוֹמְרִים מְפָרֵר וְזוּרָה לְרוּחַ וּמְטִיל לֵיָם וְהַטּוּר או"ח ס' תמ"ה פְתַב
דְּלִיְהִנּוּת בְּאֶפְרוּ אַחַר שְׁשָׁרְפוּ זֶה תְלוּי בְּפִלְגֻמָּא דַּר"י וְרַבְּנֵי דַּלְר"י שֶׁהוּא בְּשְׁרִיפָה מוֹתֵר
דְּקִי"ל כָּל הַנְּשָׁרְפִין אֶפְרוּ מוֹתֵר וְלְרַבְּנֵי אָסוּר דְּכָל הַנְּקַבְרִין אֶפְרוּ אָסוּר עַכ"ל ע"ש וּכ"כ
הִתּוּ בַר"פ כ"ש ד"ה בְּהַדִּי דְקִשְׁרִיף לִיָה וּכ"כ הָרָא"ש שָׁם בְּסוּף ס' ב' ע"ש וְהִנֵּה
הָרַמְבַּ"ם פְתַב כִּיצַד בְּיַעוּר חֲמִץ שׁוֹרְפוּ אוּ פוֹרְרוּ וְזוּרָה לְרוּחַ אוּ מְטִיל לֵיָם ע"ש וְהִקְשָׁה
ע"ז הַמַּג"א בְּסִי תמ"ה דְּלְפִי מָה שְׁפָסַק הָרַמְבַּ"ם בְּחֻכְמִים א"כ הוּי חֲמִץ מִן הַנְּקַבְרִין
שְׁאֶפְרוּ אָסוּר וּבְסוּף ה' פְּסוּלֵי הַמּוֹקְדָּשִׁין פָּסַק דְּכָל הַנְּקַבְרִין לֹא יִשְׁוֹרְפוּ שְׁאֵע"פ שֶׁהוּא
מִחְמִיר בְּשְׁרִיפְתָּן הָרִי הִקְלָל בְּאֶפְרוּ וְא"כ אִיף פְתַב גַּבִּי חֲמִץ דְשׁוֹרְפוּ אוּ פוֹרְרוּ כו' הָא
כָּל הַנְּקַבְרִין לֹא יִשְׁוֹרְפוּ ע"ש וְהִנֵּה הָאֲחֵרוֹנִים פְתַבוּ לִישָׁב דְּבַרִי הָרַמְבַּ"ם בְּפִשְׁטוּת
דְּלַפְמַש"כ הִתּוּ בְּסוּף תְּמוּרָה לְפָרֵשׁ הַטַּעַם דְּנִשְׁרְפִין אֶפְרוּ מוֹתֵר וְנִקְבְּרִין אֶפְרוּ אָסוּר
וּמְשׁוּם דְּנִשְׁרְפִין פִּינֵן שְׁצוּהָ הַפְּתוּב לְשׁוֹרְפֵן אַחַר שְׁעֵשָׂה כְּאִילוּ נַעֲשִׂית מִצְוֹתוֹ וְאִיזְדַּבֵּר
שְׁנַעֲשִׂית מִצְוֹתוֹ וּמוֹעֲלִין בּוֹ ה"נ פִּינֵן שְׁנַעֲשִׂית מִצְוֹתוֹ הִלָּף אִיסוּרוֹ אַבְּל הַנְּקַבְרִין דְּלֹא
הַטְעִין הַפְּתוּב לְשׁוֹרְפוּ מְשׁוּף אִיסוּרֵיָהוּ לְעוֹלָם ע"ש וְא"כ כ"ז הוּא בְּשִׁאָר נִקְבְּרִין דְּחֻשְׁבִּיב
הִתֵּם בְּמַשְׁנֵה דְמַה"ת א"צ קְבוּרָה כָּלָל רַק מִדְּרַבְּנֵי צְרִיף לְהַעֲלִיקָם מִן הָעֵינִן וְלִקְבוּרָה מְשׁוּם
חֻשְׁשׁ תַּקְלָה לְכֹף אֶפְרוּ אָסוּר כַּנ"ל אַבְּל בְּחֲמִץ אֶפִּילוּ לְרַבְּנֵי דַּס"ל מְפָרֵר וְזוּרָה לְרוּחַ
זֶהוּ ג"כ מִדְּאוּרֵיָתָא מַמ"ע דְּתַשְׁבִּיתוּ וְכַנ"ש"כ דְּבִשְׁרִיפָה מְקַיְיִם הַמְצָוָה וְכַמְבּוֹאָר
בְּמַשְׁנֵה אִף מְפָרֵר כו' וְא"כ גַּם לְרַבְּנֵי הָרִי נַעֲשִׂית מִצְוֹתוֹ בְּשְׁרִיפָה כְּמוֹ לַר"י וּמְמִילָא גַּם
לְרַבְּנֵי אֶפְרוּ מוֹתֵר כְּמוֹ לַר"י וְעַי בְּסוּף ס' אֲבַנֵּי מְלֻוֹאִים בְּתַשׁוּבָה ס' י"ט שְׁפֶתֶב לִישָׁב
כַּנ"ל וּכ"כ בַּח' רַע"ק בְּשׁו"ע שָׁם וּבַס' מְקוּר חֲיִים שָׁם וְעַכ"פ לְפִי הַנְּ"ל הָרִי דְּבַרִי הִתּוּ

והרא"ש והטור צע"ג במש"כ דלרבנן אפר חמץ אסור וקשה דמה חילוק יש בין ר"י לרבנן הא לשניהם הרי נעשית מצותו בשריפה וכנ"ל: ונראה לי שבבעז"ה דהראשונים לטעמיהו אזלי בזה ובהקדמ מש"כ השג"א בסי' ע"ז דלריה"ג דס"ל דחמץ בפסח מותר בהנאה יכול למוכרו לעובד פוכבים בפסח ובס' מקור חיים סי' תל"א השיג ע"ז ונ"ל ולענ"ד תימה לומר פן שיהיה מותר למכור חמץ לנכרי בפסח דבנדאי תשביתו משמע שישביתו מן העולם לגמרי ואין מותר לריה"ג רק להסיקו תחת תבשילו ע"ש.

ואולם בחנם השיג עליו דבאמת השג"א בסי' פ"ג פתב ג"כ דתשביתו הוא שישביתו מן העולם לגמרי וע"ש שהביא דברי הרמב"ן בשם הגאונים דבהוצאה מרשותו סגי לענן שלא יעבור בבל יראה והקשה ע"ז דא"כ מצות השביתה שהוא ביעור מן העולם היכי משפחת לה ובמה פליגי ר"י ורבנן והעלה בזה דאע"ג דבמוציאו מרשותו סגי לענן שלא יעבור בבל יראה מ"מ לענן מצות השביתה אינו פן אלא פל היכי שמוציאו מרשותו קודם איסורו שוב לא חל עליו מצות השביתה מה"ת אפילו לאח"ז איסורו אבל אם היה ברשותו לאח"ז איסורו מעתה חל עליו מצות השביתה ולא סגי בהוצאה מרשותו וה"ט משום דכתיב אף ביום הראשון תשביתו שאנך מבתיכם והאי השביתה היינו ביעור מן העולם אי לר"י בשריפה אי לרבנן בכל דבר ומשמע מבתיכם פשהוא ברשותך ביום הראשון שהוא לאח"ז איסורו אמה חייב להשביתו ולבערו מן העולם דנקא וע"ש שכתב דאפילו ביטול והפקר לא מהני לענן תשביתו אפילו לריה"ג דס"ל חמץ בפסח מותר בהנאה אא"כ משביתו מן העולם לגמרי והיינו מצות השביתה דכתב רחמנא ע"ש ומשמע שם בהקדמ דגם מכירה לנכרי לא מהני לענן תשביתו וכמש"כ המקו"ח אולם מש"כ בסי' ע"ז דלריה"ג יכול למכור לנכרי היינו משום דלפי הס"ד שם בגמ' ד"ק דלכתר איסורו מצי מבטיל ליה א"כ פינו דמהני ביטול לענן תשביתו ה"ה דמהני הפקר ומכירה לנכרי לפ"ז הקשה שפיר הא דאמר שם דיקא נמי כו' דילמא ס"ל להאי תנא כריה"ג א"כ אי לא ביהמ"ד היה יכול למכור לעובד פוכבים ודוק שם בדברי השג"א דמתחילה פשהקשה שם דמאי פריה ולכתר איסורו לא מצי מבטיל ליה דילמא ס"ל להאי תנא כריה"ג פתב דלדידיה ראוי להסיקו תחת תבשילו כו' ולא זכר מכירה לנכרי רק אח"כ פשהקשה על הא דקאמר דיקא נמי כו' פתב דלריה"ג יכול למכור לנכרי וע"ש בסי' פ"ג בד"ה ואי קשיא לה ע"ש ודו"ק היטב ועכ"פ הרי מבואר דעת הגאונים הנ"ל דתשביתו הוא ביעור מן העולם דנקא ואפילו לריה"ג דס"ל דחמץ בפסח מותר בהנאה מ"מ אינו מותר למכור לנכרי חמץ בפסח דבזה אינו מקיים מ"ע דתשביתו עד שישביתנו מן העולם כנ"ל: אולם דבריהם צ"ע דהנה התו' בפסחים ר"פ כ"ש בד"ה עבר זמנו פתבו ונ"ל ונראה דפריה פשיטא משום דתנא בפ"ק דשורפין חמץ אלקא אסור בהנאה דלריה"ג א"צ לשוןרפו אלא יריצנו לפני כלבו או ימכרנו לעובד פוכבים ע"ש הרי מבואר דלריה"ג מותר למכור לעובד פוכבים והנה השגה זו על המקו"ח מצאתי בס' לב אריה בחולין ד"ד בשם הגאון מהרא"ז מרגליות וע"ש בלב אריה שכתב דסברת התו' רחוקה מאוד לומר לריה"ג ל"ל מצות תשביתו להשביתו מן העולם וע"ש שדחק לישוב דהתו' לא כ"כ רק לקיים הגי' שמחק רש"י פשיטא ע"ש מיהו ראיה זו יש לדחות בפשיטות דאפ"ל דמש"כ התו' דלריה"ג א"צ לשוןרפו אלא ימכרנו לעובד פוכבים זהו רק בשעה ששית גופיה דאף אי נימא דלאחר שש גם לריה"ג אין למכור לעובד פוכבים דלא מקיים בזה מ"ע

דַּתְשִׁבִּיתוֹ מ"מ תוֹף שֵׁשׁ לְמָה שׁוֹרְפִין יִמְכְּרֵנוּ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים דְּדוֹקָא אִם לְאַחַר חֲצוֹת
אָסוּר בְּהִנָּאָה גְזָרוּ רַבְּנָן בְּשַׁעָה שְׁשִׁית ג"כ מִשּׁוּם הִרְחָקָה אַבְל בְּאִיסוּר עֲשֵׂה לֹא עֲבָדִי
רַבְּנָן הִרְחָקָה וּכְמַש"כ הַנּו"ב ח"ר ס' כ"א ע"ש אוֹלָם אֲנָכִי מְצֵאתִי הַדְּבָר מְפֹרָשׁ בְּרֵא"ש
פ' כ"ש וע"ש מַש"כ דְּלַר"ש דַּס"ל דְּחֻמְצָה לִפְנֵי זְמַנּוֹ אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו בְּלֹא פְלוּם מ"מ
אָסוּר בְּאֲכִילָה וּמִפִּיק לִיהָ מִתְשַׁבֵּיתוֹ וְאִף חֵלֶק וְאֵעִפ"י דְּכִשְׂאוֹכְלוּ מִשְׁבִּיתוֹ תְּשַׁבֵּיתוֹ
מִשְׁמַע שְׂלֵא כְּדָרְךָ הִנָּאָתוֹ אַבְל לְהַסִּיקוֹ תַּחַת תְּבַשְׂיָלוֹ וּלְמִןְכְּרוּ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים מוֹתֵר וְא"צ
לְהַשְׁבִּיתוֹ מִן הָעוֹלָם אֲלֵא מִבֵּיתוֹ כו' עכ"ל הֵרָא"ש ע"ש הָרִי מְפֹרָשׁ בְּדְבָרָיו בְּהִדְיָא
דְּלַר"ש דַּס"ל דְּחֻמְצָה לְאַחַר חֲצוֹת מוֹתֵר בְּהִנָּאָה מוֹתֵר ג"כ לְמִפְּנֵי לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְקַנְיִים
בְּזָה הַעֲשֵׂה דַּתְשַׁבֵּיתוֹ וּמִשּׁוּם דְּאֵין צָרִיף לְהַשְׁבִּיתוֹ מִן הָעוֹלָם אֲלֵא מִבֵּיתוֹ וְנִרְאֶה דְּמִפְּרָשׁ
הַפְּתוּב דַּתְשַׁבֵּיתוֹ שְׂאוּר מִבְּתִיכֶם דְּהִינּוּ דְּצָרִיף לְהַשְׁבִּית חֻמְצָה מִבֵּיתוֹ שְׂיִהִיָּה רַק מוֹשְׁבַת
לְגַמְרֵי מִבֵּיתוֹ אַבְל לֹא לְהַשְׁבִּיתוֹ מִן הָעוֹלָם וְכ"ז הוּא דְּלֹא כְּמ"ש בְּשׁו"ת שֵׁג"א שְׁם בְּפִי
הַפְּתוּב דְּכִשְׂהוּא בְּבִתִּיכֶם אִתָּה חֵיִיב לְהַשְׁבִּיתוֹ מִן הָעוֹלָם כְּנ"ל אֲלֵא דְּבִאָמַת צָרִיף רַק
לְהַשְׁבִּית חֻמְצָה מִבְּתִיכֶם אַבְל לֹא לְהַשְׁבִּיתוֹ מִן הָעוֹלָם וְכַנ"ל וּלְפ"ז צ"ל הָא דַּס"ל לְרַבְּנָן
מְפָרַר וְזוֹרָה לְרוּחַ הָרִי דְּצָרִיף בְּיַעוּר מִן הָעוֹלָם הִינּוּ מִשּׁוּם דְּאָסוּר בְּהִנָּאָה וְא"א לְמִפְּנֵי
לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים אַבְל לַר"ש לְאַחַר חֲצוֹת וְכַן לְרִיָּה ג"ד דַּס"ל דְּמוֹתֵר בְּהִנָּאָה מְקַנְיִים תְּשַׁבֵּיתוֹ
בְּמִכְרֵה לְנִכְרֵי כְּנ"ל מִיְהוּ נִרְאֶה דְּהֵרָא"ש לְטַעְמִיהָ דְּבַפ"ק דְּפְסוּחִים הִבִּיא דְּבָרֵי הַגְּאוּנִים
שְׁפָתָבוּ דִּישְׂרָאֵל שְׁהַפְּקִיד חֻמְצוֹ אַצֵּל עוֹבֵד פּוֹכְבִים אֵינוֹ חֵיִיב לְבַעַר וְה"ר מְמַכִּילְתָא
בְּתִיכֶם לְמָה נֶאֱמַר כו' יֵצֵא חֻמְצוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּרִשׁוֹת הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים שֶׁהוּא שְׁלוֹ וְאֵינוֹ
בְּרִשׁוֹתוֹ וְכַתֵּב הֵרָא"ש דְּדְבָר פְּשׁוּט כו' דְּכִינּוּן שְׁהַשְׂאִילוֹ הַנְּפִקֵד בֵּיתוֹ לְשִׁמִּירַת מְמוֹנּוֹ
קָרִינָא בִּיהָ בֵּיתוֹ ע"ש עכ"פ הָרִי דַּס"ל דְּבִתִּיכֶם הוּא דְּנֹקָא וְרַק בְּנִפְקֵד קָרִינָא בִּיהָ בֵּיתוֹ
וּלְפ"ז ה"ה דַּתְשַׁבֵּיתוֹ שְׂאוּר מִבְּתִיכֶם הִינּוּ דְּצָרִיף לְהַשְׁבִּית מִבֵּיתוֹ וּבְמִכְרֵה לְנִכְרֵי
וְהָעוֹבֵד פּוֹכְבִים מִחֲזִיקוֹ אַצֵּלוֹ וְהוּא בְּבֵית הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים לֹא מְקַרֵי בְּתִיכֶם וּכְבָר הוֹשְׁבַת
חֻמְצָה מִבֵּיתוֹ אוֹלָם לְפַמ"ש הָר"ן דְּהַרְמַב"ם לֹא ס"ל כְּהַמְכִילְתָא וּבְתִיכֶם לֹא דְּנֹקָא ע"ש
וְא"כ גַּם הַפְּתוּב דַּתְשַׁבֵּיתוֹ שְׂאוּר מִבְּתִיכֶם הוּא ל"ד מִבְּתִיכֶם וְא"כ בַּע"כ דַּתְשַׁבֵּיתוֹ הוּא
בְּיַעוּר מִן הָעוֹלָם דְּצָרִיף לְהַשְׁבִּיתוֹ מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי וְהֵרָא"ש לְטַעְמִיהָ דַּס"ל דְּבִתִּיכֶם
הוּא דְּנֹקָא וּלְכַד פְּתַב דַּא"צ לְהַשְׁבִּיתוֹ מִן הָעוֹלָם אֲלֵא מִבֵּיתוֹ מִיְהוּ נִרְאֶה דְּגַם הֵרָא"ש לֹא
פְּתַב כְּנ"ל לְרַבְּנָן אַבְל לַר"י דַּס"ל אֵין בְּיַעוּר חֻמְצָה אֲלֵא שְׂרִיפָה א"כ ע"כ דַּתְשַׁבֵּיתוֹ
הוּא בְּיַעוּר מִן הָעוֹלָם מִפְּשׁוּט וּלְפ"ז צָרִיף לְפָרֵשׁ הַפְּתוּב דַּתְשַׁבֵּיתוֹ דְּמִבְּתִיכֶם אִתָּה חֵיִיב
לְהַשְׁבִּיתוֹ מִן הָעוֹלָם כְּמ"ש הַשֵּׁג"א: וְעַכ"פ הָרִי נִתְבָּאָר שִׁי הַתוֹ וְהֵרָא"ש דַּס"ל
דַּתְשַׁבֵּיתוֹ שְׂאוּר מִבְּתִיכֶם הוּא כְּפִשְׁטִיָּה דְּצָרִיף לְהַשְׁבִּית רַק מִבֵּיתוֹ.

מִיְהוּ צ"ע לְשִׁי אִם בְּהוֹצָאָה מִרְשׁוֹתוֹ ג"כ סְגִי וּמְקַנְיִים בְּזָה מ"ע דַּתְשַׁבֵּיתוֹ וְהִנֵּה הַב"י
בְּסִי תַמ"ו הַקְּשָׁה עַל מַש"כ הַטּוֹר הַמוֹצֵא חֻמְצָה בְּבֵיתוֹ אִם הוּא בַּחוּה"מ יוֹצִיאָנוּ וְתַמָּה
ע"ז דְּמָה צְנוּרָה לְהוֹצִיאָו דְּבְהוֹצָאָה מִרְשׁוֹתוֹ לְחוּד מִשְׁמַע דְּלֹא סְגִי עַד שְׂיַבְעֵרְנוּ מִן הָעוֹלָם.
וְכַתֵּב שְׁם דְּאֶפְשֵׁר דְּלִפְרָשׁ"י דְּבִשְׁעַת בְּיַעוּרוֹ הִינּוּ מִשְׁעָה שְׁשִׁית וְאֵילָף וְכִינּוּן דְּבִשְׁעַת
בְּיַעוּרוֹ הַשְׁבִּתוֹ בְּכ"ד מִשְׁמַע לְרַבִּינוּ דַּה"ה דְּבְמוֹצֵא חֻמְצָה מִרְשׁוֹתוֹ סְגִי ע"ש וְעִי' בְּט"ז שְׁתַּמָּה
ע"ז דְּהָא חֻמְצָה גַּם כְּשֶׁהוּא אֵינוֹ בְּרִשׁוֹתוֹ כְּדָאֲמַרִּינוּ בְּגַמ' שְׁנֵי דְּבָרִים אֵינָם
בְּרִשׁוֹתוֹ שֶׁל אָדָם וְעֵשְׂאָן הַפְּתוּב כְּאֵילוֹ הוּא בְּרִשׁוֹתוֹ וְאֵלוֹ הֵן חֻמְצָה בְּפִסְחָה כו' וְא"כ מָה
תוֹעֵלַת יֵשׁ בְּהוֹצָאָה מִרְשׁוֹתוֹ אֲלֵא חֵיִיב לְבַעַרוֹ מִן הָעוֹלָם בֵּין לַר' הַיְהוּדָה בֵּין לְרַבְּנָן ע"ש

והנה באמת לכאורה בל"ז דברי הב"י צ"ע דמה ענין הוצאה מרשותו להא דבשעת בייעורו השבתתו בכ"ד אולם לפמש"כ הרא"ש בפי' הפתוב דתשפיתודא"צ להשפית מן העולם אלא מביתו לפ"ז הדברים מבןארין דאפ"ל דבאמת בהוצאה מרשותו לחוד סגי ובה"ג כ"כ מקינים מ"ע דתשפיתו שהרי השפית הקמץ מביתו וכנ"ל: גם מה שהקשה הט"ז פנ"ל אינו מוכרח והנה השג"א בסי' פ"ג פתב דלשי' הרמב"ן במוציא מרשותו לחוד סגי לענין שלא יעבור עליו בבל יראה ואפילו בתוך הפסח מהני תקנה זו ובס' מקו"ח השיג ע"ז דהא בתוך הפסח עשה הפתוב פאילו הוא ברשותו וכמ"ש הט"ז אולם לענ"ד אינו מוכרח והנה אי ניקא כשי' הראשונים דבקמץ אינו עובר עליו רק כשהוא ברשותו נמצא דבקמץ בעינו תרמי לענין בל יראה שיהא שלו וברשותו, שלו הוא מקרא דלא יראה לה וברשותו הוא מקרא דבתיכם והנה שלו וברשותו הם שני ענינים נפרדים וכדאמרין בעלמא גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אינן יכולין להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו והנה בעיקר הא דאמר ר"א שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הפתוב פאילו הוא ברשותו ואלו הן חמץ משש שעות ולמעלה היינו דאע"ג דעל חמץ שאינו שלו אינו עובר דכתיב לה שלף אי אפה רואה ונהרי חמץ גופיה אסור בהנאה ואסורי הנאה לא מקרי לה מ"מ עשה הפתוב פאילו הוא שלו.

והא דקאמר אינן ברשותו היינו שאינו שלו וכמו שפרש"י בפסחים (דף ו) ע"ש ועי' בב"ק (דף כ"ט) בפרש"י שם ולפ"ז נהי דבקמץ עשה הפתוב שאינו שלו פאילו הוא שלו מ"מ מנ"ל דעשה הפתוב מה שאינו ברשותו דהיינו שאינו בתיכם פאילו הוא ברשותו וביתו ולפ"ז מ"ש הט"ז דמה תועלת יש בהוצאה מרשותו דהא עשה הפתוב פאילו הוא ברשותו וצ"ע דמנ"ל זה דאפשר דהפתוב עשה רק אע"פ שאינו שלו פשלו אבל לא מה שאינו ברשותו ממש כברשותו פנ"ל: מיהו בב"ק (דף ס"ט) אמר רבא אי לאו דאמר ר"י כו' הנה אמינא מאן תנא צנועין כו' אף האי קדש נמי דכתיב גבי פרים רבעי אע"ג דלאו ממון דידיה הוא לענין אחולי אוקמא רחמנא ברשותיה דהא פי איתא ברשותיה נמי הא לאו דידיה ונהא מציי מחזיל משו"ה מציי מחזיל ע"ש ועכ"פ הרי מתבאר דאע"ג דלא יוכל להקדיש ולחלל מה שאינו ברשותו מ"מ בכרם רבעי פיון דבלא"ה לאו ממון דידיה הוא דהוא ממון גבוה ומ"מ לענין אחולי אוקמא רחמנא ברשותיה דהוי פשלו משו"ה מציי מחזיל אע"פ שאינו ברשותו הוי כמו ברשותו ולפ"ז ה"ה גבי חמץ דבעינו שיהא שלו וברשותו מפיון דעשה הפתוב אף שאינו שלו פשלו ה"ה דאעפ"י שאינו ברשותו הוי כמו ברשותו וכמש"כ הט"ז.

מיהו באמת הא אמר רבא אי לאו דאמר ר' יוחנן כו' הרי דר"י לא ס"ל להא דאמר רבא אלא דאף דרבי קרא גבי פרים רבעי דאע"ג דלאו ממון דידיה הוא לענין אחולי הוי פשלו מ"מ לא אמרינן דמשו"ה יכול לחלל אעפ"י שאינו ברשותו ומשום דלא רבי קרא רק לעשותו פשלו ולא מה שאינו ברשותו כברשותו ולפ"ז ה"ה גבי חמץ אע"ג דעשה הפתוב פאילו הוא שלו מ"מ מה שאינו ברשותו לא הוי כמו ברשותו ודלא כמש"כ הט"ז והנה בתשובת הרמב"ן סי' קנ"ו הביא מה שפסק הרמב"ם להא דצנועין וכתב ע"ז דאינו מחזור דהא קי"ל כר"י דאמר גזל כו' שניהן אין יכולין להקדיש כו' ואולי דעת הרב דשאני נטע רבעי דכיון דממון גבוה הוא נאפ"ה אוקמא רחמנא ברשותיה כו' וכדאמר רבא התם אי לאו דאמר ר"י צנועין ור"ד אמרו דבר אחד ונהא ליתא דהא רבא לא פליג

אר"י אלא אי לאו דאמר ר"י וכיון שפן דצנועין ליתא פלל ע"ש ועכ"פ הרי נראה דהרמב"ם פסק באמת פהא דאמר רבא ולפ"ז נראה דמש"כ הט"ז תליא במחלוקת הרמב"ם והרמב"ן פנ"ל ולפ"ז לפמ"ש הרמב"ן דברי השג"א ניקחא שפיר די"ל דגם במוציא מרשותו בפסח מהני לענן שלא יעבור בבל יראה דלא עשה הכתוב מה שאינו ברשותו וביתו פאילו הוא בביתו דלא כמש"כ הט"ז וכן"ל: ולפ"ז לפמ"ש כהרא"ש ג"כ לענן מ"ע דתשביתו דא"צ להשבית מן העולם אלא מביתו לפ"ז י"ל דה"ה בהוצאה מרשותו מקנים מ"ע דתשביתו כמש"כ הב"י.

ומה שהקשה השג"א שם דאי נימא דבהוצאה מרשותו סגי ג"כ לענן מ"ע דתשביתו א"כ הך פלוגתא דר"י ורבנן במה מבטרו אי בשריפה אי בכ"ד היכי משפחת לה וכי בשופטני עסקינן שאפשר לו להוציא מרשותו והוא מאבדו מן העולם וע"כ העלה דלענן מ"ע דתשביתו לא סגי רק בביעור מן העולם ע"ש אולם באמת לא קשה פלל דבנדאי לר"י דס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה פשיטא דהשביתה הוא בביעור מן העולם ומש"כ הרא"ש דא"צ להשבית מן העולם אלא מביתו הוא רק לרבנן משא"כ לר"י בנדאי דתשביתו הוא ביעור מן העולם וגם בביעור אחר לא סגי כ"א בשריפה ולרבנן דס"ל מפטר זורה לרוח אפ"ל דבאמת הוא רק מדרבנן דהרי הרמב"ן והר"ן כתבו בהדיא דאף דמה"ת חמצו של ישראל ברשות עובד פוכבים א"צ לבער מ"מ מדרבנן בנדאי צריף ביעור ועי' בחי' הרמב"ן דחמץ של ישראל צריף ביעור בכ"מ שהוא אכל מה"ת בבתיכם פתיב ע"ש ולפ"ז הרי י"ל דהא דאמרי רבנן מפטר זורה לרוח הוא מדרבנן ומש"כ השג"א וכי בשופטני עסקינן צ"ע והא מדרבנן בנדאי צריף ביעור מן העולם ולר"י צריף שריפה מדאורייתא פנזפר לעיל: אלא דבכ"ז צ"ע לשי' הרא"ש אם מקנים מ"ע דתשביתו בהוצאה מרשותו לבד דאע"ג שכתב דא"צ להשביתו מן העולם אלא מביתו מ"מ י"ל דדוקא במכירה לנכרי והעובד פוכבים הכניסו לביתו זה מקרי השביתה מביתו משא"כ בהוצאה מרשותו לבד דגם מ"ש השג"א שם בפשיטות לשי' הרמב"ן והר"ן דלאו דוקא אם הכניסו העובד פוכבים לרשותו הוא דאין עובר עליו אלא פל שהוציאו מרשותו סגי ליה בהכי ושוב אינו עובר ע"ש צע"ג מהירושלמי פ' כ"ש ה"ב ז"ל אית תני תני לה אין את רואה רואה את הפלטייא אית תני תני אפילו בפלטייא מ"ד כו' רואה את הפלטייא פשהבקירו קודם לביעורו מ"ד אפילו בפלטייא פשהבקירו לאחר ביעורו ע"ש בפ"מ וק"ע ואי נימא דבהוצאה מרשותו לחוד סגי לענן שלא יעבור בבל יראה א"כ מה צ"ל רואה את הפלטייא פשהבקירו קודם לביעורו תיפוק ליה פנין שהוציאו לפלטייא דהיינו ברה"ר אפילו לא הפקירו פלל אינו עובר עליו משום דלא מקרי פתיכם וגבולך וכש"כ דקשה ל"ד אפילו בפלטייא דמוקי לה פשהבקירו לאחר ביעורו נהי דלאחר ביעורו לא הוי הפקר מ"מ פנין שהוציאו לפלטייא אמאי עובר עליו בבל יראה פנין שהוציאו מרשותו וצע"ג ומכ"ש אי נימא דגם מ"ע דתשביתו מקנים בהוצאה מרשותו דבנדאי צע"ג פנ"ל: אכן אפילו אי נימא דלשי' הרא"ש בהוצאה מרשותו לחוד אינו מקנים מ"ע דתשביתו כ"א במכירה לכותי שהפתי זכה בו והכניסו לרשותו דזה מקרי מושבת מביתו או אי נימא דלאח"ז איסורו אינו מועיל הוצאה מרשותו משום דעשה הכתוב פאילו הוא ברשותו וכמ"ש הט"ז פנ"ל מ"מ נראה דנ"מ לדינא לענן אם מכר לפתי חמץ לאחר זמן איסורו דהנה האחרונים כתבו דאם מכר לפתי חמץ לאח"ז איסורו והפתי זכה בו

והכניסו לרשותו אינו עובר עליו ככל יראה ונאף דהמכירה אינו פלום מצד הפעלים דאין ברשותו למפוך מ"מ הפותי הרי שפיר זוכה בו פזוכה מן ההפקר ולכך אינו עובר בב"י דנהי דעשה הפתוב פאילו הוא ברשותו היינו רק פשלא זכה בו אדם אחר ונהי הוא הפקר אבל היכי שזכה בו פותי קנני הגוף והכניסו לרשותו בכה"ג לא עשה הפתוב פאילו הוא ברשותו ועי' בנו"ב ח"ב סי' ס"ג ו"כ הפרמ"ג אלא דלכאורה כ"ז הוא לענין פל יראה אבל לענין מ"ע דתשביתו לא סגי בזה וצריף ליקח מן הפותי ולבער מן העולם.

אולם לשי' הרא"ש פנ"ל נראה דבכה"ג ששהפתי זכה בו והכניסו לרשותו פינו דבכה"ג לא עשה הפתוב פאילו הוא ברשותו א"כ ממילא נתקיים ג"כ העשה דתשביתו דהא ס"ל להרא"ש דלר"ש דס"ל דלפני זמנו מותר בהנאה יכול למפוך לכותי ומקיים בזה מ"ע דתשביתו דא"צ להשבית רק מביתו ולפ"ז נראה דה"ה אם מכר לפותי חמץ לאחר תצות אף לדין דס"ל דאסור בהנאה מ"מ פינו ששהפתי זכה בו קנני גמור והכניסו לרשותו הרי נתקיים העשה ממילא דכבר הוא מושבת מביתו: ומעתה מןושב שפיר שי' הראשונים בדין אפר שריפת חמץ דלטעמיהו אזלי והינו דהא דס"ל להתו' ונרא"ש והטור דלקהנות מאפר חמץ אחר ששרפו תלי' בפלוגתא דר"י ורפנו דלרבנו דאמרי מפךר וזורה לרוח הני חמץ מן הנקברין שאפרן אסור ולר"י הוי מן הנשרפין ואפרן מותר ולכאורה צ"ע דמה חילוק יש בין ר"י לרבנו דהא גם לרבנו מקיים בשריפה מ"ע דתשביתו ולפ"ז הרי נעשית מצותו וכמ"ש התו' בסוף תמורה וכו"ל אולם לפי הנ"ל ניקח שפיר דלטעמיהו אזלי דס"ל דלמ"ד חמץ בפסח מותר בהנאה וכן לר"ש לאחר תצות מותר למפוך לכותי ומקיים בזה מ"ע דתשביתו ומשום דפי' הפתוב דתשביתו שאור מבתיכם הוא.

רק שצריף להשבית מביתו אבל א"צ לבער מן העולם ונא דס"ל לרבנו מפךר וזורה לרוח היינו משום דלדין דאסור בהנאה א"א במכירה לכותי ואפילו אי נימא דבהוצאה מרשותו לא סגי משום דעשה הפתוב פאילו הוא ברשותו ולכך בהכרח לפךר ולזרות לרוח מ"מ עיקר המצוה דתשביתו הוא רק שיהא מושבת מביתו אלא משום דעשה הפתוב פאילו ברשותו והוי כמו שקנה פל העולם תחת רשותו דא"א להוציא מרשותו כ"א לזרות לרוח אבל עכ"פ אין ביעור מן העולם מן המצוה ורק השבתה מביתו ולפ"ז ניקח שפיר דס"ל דלרבנו אם שרף החמץ אפרו אסור דהוי באמת פשאר נקברין דאין לומר דמ"מ הרי נעשית מצותו בשריפה פינו דאין המצוה פלל לבער מן העולם כ"א מביתו ומה שהוא מושבת מביתו לא מקרי נעשה מצותו לענין זה דא"כ אי נימא דבהוצאה מרשותו מקיים מ"ע דתשביתו הרי יהי מותר בהנאה משום דנעשית מצותו והוא דבר בטל ומש"כ התו' בתמורה דנשרפין אפרן מותר משום דנעשית מצותו היינו משום דמצותו לבער מן העולם משא"כ בחמץ דא"צ להשבית מן העולם אלא מביתו בלבד ולפ"ז אף שנתבער מן העולם בנדאי דאפרן אסור מיהו כ"ז הוא לרבנו אולם לר"י דס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה א"כ בע"כ דפי' הפתוב דתשביתו הוא ביעור מן העולם ממש פנ"ל וא"כ אם שורפן נעשית מצותו של ביעור מן העולם ולכך אפרן מותר ועכ"פ לפ"ז התו' ונרא"ש והטור לטעמיהו דהתו' ונרא"ש הא ס"ל דבמכירה לכותי מקיים מ"ע דתשביתו ומכש"כ הטור דלפי' הב"י ס"ל דבהוצאה מרשותו סגי פנ"ל אולם הרמב"ם לשי' דלא ס"ל פהמכילתא וכמ"ש הר"ן וא"כ בתיכם לאו דוקא ולפ"ז פי'

הפּתּוּב דְתַשְׁבִּיתוּ לַכ"ע הוּא בִיעוּר מִן הָעוֹלָם מִמָּשׁ וּא"כ גַּם לַרְבָּנָן הָרִי נַעֲשִׂית מְצֻנָתוֹ בְּשִׁרְיָה וּלְכַף גַּם לַרְבָּנָן אֶפְרָן מוֹתֵר: סִימָן כּ תְּשׁוּבָה לְחֻכְם אֶחָד מֵגְדוּלֵי הַזְּמַן יִקְרָתוּ הַטְּהוֹר הַגִּיעֵנִי וְשִׁמְחֵתִי מְאוֹד בְּשָׁלוֹם תּוֹרָתוֹ ד' מְעוֹז צוֹר יִשׁוּעָתוֹ וּזְכוּת אַבּוֹתָיו יְהִי מְסִיעָתוֹ לְתוֹרָתוֹ וְלַעֲבוּדָתוֹ וְהַנְּגִי לְהַשִּׁיב אֶל חִיקוֹ אֶהְבֵּתוּ: בְּמֵאֵי דְבִדְק לָן כַּת"ר בְּפִסְחִים פ' כ"ש וַן"ל בְּשִׁילְהִי פ' פֶּל שְׁעָה פֶּסַח שְׁבַשְׁלוֹ בְּחַמֵי טְבַרְיָא חֲזִיב וְהֵגָה יְדוּעָ דְאִין חַמֵי טְבַרְיָא בִירוּשְׁלַיִם כּו' וְלֹא מִשְׁפַּחַת לָהּ אֵלָא שְׁהִבִיא חַמֵי טְבַרְיָה בְּכָלִי לִירוּשְׁלַיִם וְעַדִּין רוֹתְחִין הֵן וְהָרִי פְּלִי שְׁנֵי אֵינוֹ מְבַשְׁל גַּם בְּחַמֵי טְבַרְיָא פְּדָאֵר רַבִּי בַפ' פִּירָה טוֹל בְּכָלִי שְׁנֵי וְתַן כּו' וְנֶאֱפִילוּ לְפִי הָאֵמֶת דְחִיּוּבוֹ אֵינוֹ אֵלָא מִשׁוּם צְלִי אֲשׁ נְמִי קָשָׁה דְהָא ע"כ צ"ל כּוֹנֵנַת ר"ח דָּאֵם בְּשָׁלוֹ בְּחַמֵי טְבַרְיָא חֲזִיב אֶפִּילוּ צְלָאוֹ אַח"כ דְאִי בְּלֹא צְלָאוֹ אַח"כ הָא לֹא שְׁיִיף לְחֲזִיבוֹ מִשׁוּם הַבִּישׁוּל שְׁבַחַמֵי טְבַרְיָא דְגַם אִי לֹא הִיָּה מְבַשְׁלוֹ בְּחַמֵי טְבַרְיָא וְהִיָּה אוֹכְלוֹ חֵי נְמִי הִיָּה חֲזִיב מִשׁוּם צְלִי אֲשׁ וּבַע"כ דְכּוֹנֵנַת ר"ח בְּצְלָאוֹ אַח"כ וְכַדְקָאֵר הַש"ס בְּשִׁלְמָא בְּשָׁלוֹ וְאַח"כ צְלָאוֹ חֲזִיב דְהָא בְּשָׁלוֹ וְקָאֵר ר"ח דַּה"ה בְּשָׁלוֹ בְּחַמֵי טְבַרְיָא וְאַח"כ צְלָאוֹ נְמִי חֲזִיב הֵגַם דְלֹא נוֹכַל לְחֲזִיבוֹ מִשׁוּם מְבֻשָׁל עַכ"פ הַצְּלִי אֵינוֹ חָל עַל מְבֻשָׁל כְּזֶה לְהַקְרָא בְּשֵׁם צְלִי אֲשׁ דַּמְכ"מ הָרִי נְתַבְּשָׁל וְכ"ז ל"ש אֵלָא אִם הִיָּה מְתַבְּשָׁל בַּכ"ר אֲבָלִי בְּכָלִי שְׁנֵי דְאִין בּוֹ פַח בִּישׁוּל כְּלָל א"כ אִם צְלָאוֹ אַח"כ לְמָה לֹא יִקְרָא צְלִי אֲשׁ עַכ"ל: הֵגָה מִתְחִילָה אוֹמֵר אֲנִי הַנְּלַע"ד בַּפ' דְבַרִי הַגַּמ' דְהָא דְאָמַר ר"ח פֶּסַח שְׁבַשְׁלוֹ בְּחַמֵי טְבַרְיָא חֲזִיב מִשׁוּם צְלִי אֲשׁ מִיָּרִי ע"כ בְּשִׁלְמָא צְלָאוֹ אַח"כ וְדַלֵּא כַּמֶּש"כ כַּת"ר דְאִי בְּצְלָאוֹ אַח"כ אֵינוֹ עוֹבֵר מִשׁוּם צְלִי אֲשׁ וּמוֹתֵר אַף בְּאַכִּילָה.

דְהֵגָה בַּהֲגַהֲמִי פ"ט מה' שְׁבַת הִבִּיא דְבַרִי הַר"א מִמִּיָּן שְׁפַתְבּ אַע"ג דְאִין בִּישׁוּל אַחַר בִּישׁוּל אַעפ"כ יֵשׁ בִּישׁוּל אַחַר אֶפְיָה וְצִלְיָה דְקִי"ל כַּר' יוֹסִי דְאָמַר יוֹצֵאִין בְּפִסְחָא בְּרַקִּיק הַשְּׂרוּי אֲבָל לֹא בְּמְבֻשָׁל כּו' וְתַנִּיא פ' כ"ש צְלָאוֹ וְאַח"כ בְּשָׁלוֹ חֲזִיב הִילְכָף יִזְהַר אֲדָם כּו' וְגַם בְּצִלֵי יִזְהַר כּו' דְכַשֵּׁם שְׁיֵשׁ בִּישׁוּל אַחַר צְלִי כְּדַפְרִישִׁית כֵּן יֵשׁ צְלִי אַחַר בִּישׁוּל דְחַד סְבָרָא הוּא כּו' ע"ש.

וְדַבְּרֵי הַרְא"ם הִבִּיאוּ הַטּוֹר וְשׁו"ע או"ח סי' שי"ח ועי' במג"א סק"ז ע"ש. וְהֵגָה בַּגַּמ' שְׁם תַנִּיא בְּשָׁלוֹ וְאַח"כ צְלָאוֹ אוֹ שְׁצִלְאוֹ וְאַח"כ בְּשָׁלוֹ חֲזִיב וּפְרִיף בְּשִׁלְמָא בְּשָׁלוֹ וְאַח"כ צְלָאוֹ חֲזִיב דְהָא בְּשִׁלְיָה אֵלָא צְלָאוֹ וְאַח"כ בְּשָׁלוֹ הָא צְלִי אֲשׁ הוּא אָמַר ר"כ הָא מַנִּי ר' יוֹסִי הִיא ע"ש.

וְהֵגָה בְּשׁו"ת הַרְדָּב"ז ח"ה סי' ש"א רי"ד הִבִּיא דְבַרִי הַרְא"ם הַנְּ"ל וַן"ל רְאִיתִי כְּתוּב בְּשֵׁם הַרְא"ם דִּישׁ בִּישׁוּל אַחַר צְלִי כְּדַאֲמַרִּינָן בַּפ' כ"ש צְלָאוֹ וְאַח"כ בְּשָׁלוֹ חֲזִיב וּמְסַתְּמָא כַּשֵּׁם שְׁיֵשׁ בִּישׁוּל אַחַר צְלִי כְּדִין צְלִי אַחַר בִּישׁוּל וְהַעֲלָה לְבַסוּף וְחוּשְׁשָׁנִי לוֹ מְחַטָּאֵת. וְתַמְהָתִי עָלְיוֹ דְהָא תַרְנוּנִיָּהּ קַתְנִי בְּבַרְיָתָא צְלָאוֹ וְאַח"כ בְּשָׁלוֹ אוֹ בְּשָׁלוֹ וְאַח"כ צְלָאוֹ חֲזִיב וְאִם הִיָּתָה גִירְסַתּוֹ כַּגִּי הַסְּפָרִים שְׁלָנוּ מֵאִי מְסַתְּמָא דְקָאֵר הָא תַרְנוּנִיָּהּ וְתַנִּיָּהּ עַכ"ל הַרְדָּב"ז ע"ש.

אוּלָם דְבַרְיוֹ צ"ע וְתַיְמָה עַל תַּמִּיָּהּ דְהֵגָה בְּנֹדָאֵי מְהָא דְקַתְנִי צְלָאוֹ וְאַח"כ בְּשָׁלוֹ חֲזִיב יֵשׁ לְלַמּוֹד דִּישׁ בִּישׁוּל אַחַר צְלִי דַּל"כ לֹא מְקַרִי בִישׁוּל כְּלָל וְכַדְמוּקִי לָהּ בַּגַּמ' כַּר' יוֹסִי דַּס"ל דִּישׁ בִּישׁוּל אַחַר אֶפְיָה.

אָבֵל מֵהָא דְקָתְנִי בְשָׁלוֹ וְאֵח"פ צָלָאוּ חֲזִיב אִין לְהוֹכִיחַ כָּלֵל דֵּינֵשׁ צָלִי אַחַר בִּישׁוּל דְּהָא מְכַש"כ אִי נִימָא דָּאִין צָלִי אַחַר בִּישׁוּל חֲזִיב מִשׁוּם מְבֹשָׁל דְּהוּי כְּמִי שְׁלֵא צָלָאוּ כָּלֵל וְנִהְרִי לִס"ד דְּגַמ' דָּלָא יָדַע מֵהָא דִּר"י מ"מ אָמַר בְּפִשְׁיטוֹת בְּשָׁלְמָא בְּשָׁלוֹ וְאֵח"פ צָלָאוּ חֲזִיב דְּהָא בְּשָׁלְיָה וְהִינּוּ דָּאִי אִין צָלִי אַחַר בִּישׁוּל מְכַש"כ דְּחֲזִיב מִשׁוּם מְבֹשָׁל וְצ"ע: וּבְאַמְתַּת הַנְּהָ הָאֲחֵרוֹנִים הִקְשׁוּ לְהִפְקֵד כִּינּוּ דֵּינֵשׁ צָלִי אַחַר בִּישׁוּל א"כ בְּשָׁלוֹ וְאֵח"פ צָלָאוּ אֲמַאי חֲזִיב נִימָא דְּצָלִי מְבַטֵּל הַבִּישׁוּל וְכִמּוֹ דְּהַבִּישׁוּל מְבַטֵּל הַצָּלִי וְכַדִּס"ל לִר"י דְּהַבִּישׁוּל בְּיָטְלוּ מִתּוֹרַת לְחָם.

שׁוּב מְצַתִּי לְהַפְרַמ"ג בְּסִי' שִׁי"ח בֵּא"א ס"ק י"ז שְׁפַתְבּ וּבְשָׁלוֹ וְאֵח"פ צָלָאוּ חֲזִיב בְּפִסַּח אֵע"ג דְּמְבַטֵּל לִיָּה לָאוּ לְגַמְרִי וְהוֹסְפָה הוּא וּמְחֲזִיב בְּתַרְנוּןִיָּהוּ ע"ש. אוּלָם לַעֲנֵד נִרְאָה דְּאִפִּילוּ אִי נִימָא דְּהַצָּלִי מְבַטֵּל הַבִּישׁוּל לְגַמְרִי מ"מ נִיחָא שְׁפִיר דְּבְשָׁלוֹ וְאֵח"פ צָלָאוּ חֲזִיב דְּאִי דְּעֵתָה לָא מְקַרִּי מְבֹשָׁל מ"מ כִּינּוּ שְׁנַאֲסַר מִתְחִילָה מִשׁוּם מְבֹשָׁל הָאִיסוּר שְׁבוּ לְהִיכֹן הֵלֶךְ דְּגַבִּי מִצָּה כִּינּוּ דְּהַבִּישׁוּל מְבַטֵּל אֲפִיָּה וְלָא מְקַרִּי לְחָם מְמִילָא לָא יָצָא יָדֵי מִצָּה דְּבְעֵי לְחָם דְּנֻקָא אָבֵל בְּפִסַּח שְׁבִישָׁלוֹ מְכִינּוּ שְׁנַאֲסַר מִשׁוּם מְבֹשָׁל אִי דְּהַצָּלִי מְבַטֵּל לְהַבִּישׁוּל מ"מ הָאִיסוּר שׁוּב לָא פְּקַע.

וְעַכ"פ כ"ז הוּא בְּשָׁלוֹ ע"י הָאֵשׁ כִּינּוּ דְּנַאֲסַר מִשׁוּם מְבֹשָׁל לְכֹן אֵע"ג דְּצָלָאוּ אֵח"פ וְחָל עָלֵיו שְׁם צָלִי דְּהָא יֵשׁ צָלִי אַחַר בִּישׁוּל מ"מ חֲזִיב מִשׁוּם מְבֹשָׁל אוּלָם בְּשָׁלוֹ בְּחַמֵּי טְבָרְיָא וְצָלָאוּ אֵח"פ כִּינּוּ דָּלָא נַאֲסַר מִשׁוּם מְבֹשָׁל וְרַק חֲזִיב מִשׁוּם דָּלָא הוּי צָלִי אֵשׁ א"כ כְּשֶׁצָּלָאוּ אֵח"פ דֵּינֵשׁ צָלִי אַחַר בִּישׁוּל וּמְקַרִּי צָלִי אֵשׁ א"כ מוֹתֵר אֲפִילוּ בְּאַכִּילָה.

וּלפ"ז בַּע"כ הָא דְּאָמַר ר"ח פִּסַּח שְׁבִישָׁלוֹ בְּחַמֵּי טְבָרְיָא חֲזִיב מִשׁוּם דָּלָא הוּי צָלִי אֵשׁ בַּע"כ מִיִּירִי שְׁלֵא צָלָאוּ אֵח"פ דָּאִי כְּשֶׁצָּלָאוּ אֵח"פ הָא הוּי שְׁפִיר צָלִי אֵשׁ כִּינּוּ דֵּינֵשׁ צָלִי אַחַר בִּישׁוּל וּמוֹתֵר בְּאַכִּילָה וּמִשׁוּם שְׁבִישָׁלוֹ מִתְחִילָה בְּחַמֵּי טְבָרְיָא הָא לָא נַאֲסַר כְּנ"ל: וְכֹן נִרְאָה מִהִירִישְׁלִמִי פ' כָּלֵל גְּדוּל ה"ב בִּישָׁל בְּחַמֵּי טְבָרְיָא מֵהוּ חִזְקִיָּה אָמַר אִיסוּר ר' יוֹחָנָן אָמַר מוֹתֵר כו' לְחִזְקִיָּה צְרִיכָה לִיָּה פִּסַּח שְׁנַתְּבַשָּׁל בְּחַמֵּי טְבָרְיָא מֵהוּ תַרִּין אֲמוּרָאִין חַד אָמַר אִיסוּר וְחִרְנָה אָמַר מוֹתֵר מֵאֵן דְּמַר אִיסוּר כו' וּבְשָׁל מְבֹשָׁל בְּמִים וּמֵאֵן דְּמַר מוֹתֵר כ"א צָלִי אֵשׁ כו' וְע"ש בְּפִי' הַק"ע דְּמִיִּירִי בְּפִסַּח שְׁבִישָׁלוֹ בְּחַמֵּי טְבָרְיָא וְאֵח"פ צָלָאוּ וּמְבַעֲרָא לִיָּה אִי הוּי כְּמְבֹשָׁל וְאֲפִילוּ צָלָאוּ אֵח"פ אִיסוּר אוּ דְלִמָּא לָא הוּי כְּמְבֹשָׁל וְאֵם צָלָאוּ אֵח"פ שְׁרִי וְע"ז אָמַר מֵאֵן דְּמַר מוֹתֵר כ"א צָלִי אֵשׁ מְשַׁמַּע דְּבִישׁוּל הִינּוּ ג"כ ע"י הָאֵשׁ הַלְכָּה אֵם בְּשָׁלוֹ בְּחַמֵּי טְבָרְיָא וְאֵח"פ צָלָאוּ מוֹתֵר ע"ש.

וְהִנֵּה פִי' זֶה מוֹכְרַח הוּא דְּמִיִּירִי בַּע"כ שְׁצָלָאוּ אֵח"פ דֹּאֵל"כ מ"ט דַּמ"ד מוֹתֵר גְּהִי דְּבְחַמֵּי טְבָרְיָא לָאוּ בִּישׁוּל מְקַרִּי מ"מ הָא עַכ"פ אִיכָּא עֲשֵׂה דַכ"א צָלִי אֵשׁ וְכִמּוֹ חִי וְבַע"כ צ"ל כְּנ"ל דְּמִיִּירִי שְׁצָלָאוּ אֵח"פ וְע"פ שִׁי' הִרָא"ם הַנ"ל דֵּינֵשׁ צָלִי אַחַר בִּישׁוּל וְא"כ כְּשֶׁצָּלָאוּ אֵח"פ בְּאֵשׁ שְׁפִיר מְקַרִּי צָלִי אֵשׁ וּמִשׁוּם מְבֹשָׁל לָא נַאֲסַר ע"י חַמֵּי טְבָרְיָא כְּנ"ל.

וּמִזָּה הוּא רְאָיָה בְּרוּרָה לְשִׁי' הִרָא"מ דְּכִמּוֹ דֵּינֵשׁ בִּישׁוּל אַחַר צָלִי כֹן ה"ה צָלִי אַחַר בִּישׁוּל. שׁוּב רְאִיתִי בְּפִי' הַפ"מ שְׁפִי' שְׁם דַּמ"ד מוֹתֵר מִשׁוּם דְּכִתִּיב כ"א צָלִי אֵשׁ וְאֵשׁ מוֹתֵר הוּא אֵלָא לְמִזְדְּרֵשׁ לְדִיּוּקָא דְּמָה שְׁהוּא מְבֹשָׁל עַל הָאֵשׁ וְלָא צָלִי הוּא דְּאִסְרָה הַתּוֹרָה לְאִפּוּקֵי הַמְּבַשָּׁל בְּחַמֵּי טְבָרְיָא ע"ש.

אולם דבריו צע"ג דא"כ גם חי יהיה מותר דמה בין חי למבשר בְּחַמֵי טְבָרְיָא וְהָרִי חֵי מְפֹרָשׁ בְּהֶדְיָא בְּבִרְיָתָא בְּפִסְחִים שָׁם דְּאָסוּר. וְלִכּוֹן נִרְאֶה דְהַעֲיָקָר הוּא כְּמוֹ שְׁפִי' הַק"ע דְּמִיָּרִי בְּבִשְׁלוֹ בְּחַמֵי טְבָרְיָא וְצִלְאוֹ אַח"כּ וְכִמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ דְלִכְרָה מְוֹתֵר מִשׁוּם דְּאִין צְלִי אַחַר בְּיָשׁוּל וְכַנ"ל.

ולפ"ז מ"ד מותר הוא כר"ח בפסחים שם אלא דר"ח מייירי בשלא צלאו אח"כ ומ"ד מותר הוא כשצלאו אח"כ. אולם אפילו לראב"ה שחולק על הרא"מ וע"פ הסוג' דברכות ל"ח ועי' במרדכי פ' פירה מ"מ ה"א צ"ל דהא דבפסח צלאו ואח"כ בשלו חייב הוא מגזה"כ דבשל מבשר.

ולפ"ז אפ"ל דעכ"פ בפסח גופיה כמו דיש בישול אחר צלי פנ"ל כן ה"ה דיש צלי אחר בישול וכן"ל: ומה שדקדק כת"ר דאי בשלא צלאו אח"כ הלא לא שייך לחייבו על הבישול שבחמי טבריא דגם אי היה אוכלו חי היה חייב משום כ"א צלי אש עכ"ד.

הנה לפי המבואר בגמ' דר"ח מתני להא דר"ח בהדיא אמר ר"ח המבשר בחמי טבריא בשבת פטור ופסח שבשלו בחמי טבריא חייב שעבר משום צלי אש ע"ש. ולפ"ז אשמעינן ר"ח באמת דמבשר בחמי טבריא אינו חייב משום מבשר כ"א משום צלי אש.

ועי' בחי' מהרש"ל שפי' דלרב חסדא לוקה במבשר בחמי טבריא משום כ"א צלי אש משא"כ בחי ע"ש. ולפי"ז ג"כ מיושב שפיר ועי' ברמב"ם פ"ח מה' ק"פ שכתב צלהו ע"ג סיד או חרסית או חמי טבריא ה"ז אסור שאין זה צלי אש.

ולכאורה צע"ק דהו"ל לומר או שבשלו בחמי טבריא ועכ"פ מדכנייל הרמב"ם חמי טבריא עם הנה משמע דחמי טבריא הוא רבותא יותר מבחי: ובעיקר הדבר מה שהקשה דהיאך משפחת לה פסח שבשלו בחמי טבריא ה"א אין חמי טבריא בירושלים ורוצה לישב שהביא חמי טבריא לירושלים ורק דחה משום דהוי כלי שני.

תמהני מאוד על כת"ר שרוצה להביא דבר זה לגדר המציאות וכי ר"ח הלכה למעשה אתי לאשמעינן או מעשה שהיה, וכי בשביל שאין חמי טבריא בירושלים א"צ להשמיענו דין פסח שבשלו שלא ע"י תולדות אור ולדבריו הרי גם לנה אין מציאות כלל איך אפשר להביא רותחין דרף שלשה ימים לבשל בו בשר, אבל באמת ר"ח נקט לדוגמא בעלמא חמי טבריא ובאמת יוכל להיות אם נבקע מעיין אשר יזיל פלגיו מים רותחין ועי' בפסחים (דף ח') מפני מה אין חמי טבריא בירושלים כו' ואולי כאשר בא בן דוד ותמלא הארץ דיעה ויהיה עליה לשמה גם חמי טבריא יעברו דרף שם.

ועי' פרש"י שפי' חמי טבריא מעינות רותחין וכוונתו פנ"ל: סימן כא בדין דבר חי אי מפליט ומבליע: הנה בשו"ת חתם סופר ח' יור"ד סי' צ"ד כתב וז"ל עובדא ידענא בפ"פ דמיין פרח תרנגולת לתוף קלחת חמאה רותחת על האש ומתה בתוכה והורה גאון אחד שאסור החמאה אפילו לגוים ולבסוף הזכירוהו דבשר עוף בחלב מותר בהנאה ובתוף כ"ד השיב אין ה"נ דהנאה מותרת ולמוכרה לגוי אסורה משום בליעת אבמ"ה דאסור לב"נ כו' מ"מ נלמוד דגם בחי שייך פליטה ע"ש.

ולפ"ז נראה דאם נפלה תרנגולת לתוף קלחת רותח ולא מתה בתוכה רק הוציאה בעודה חיה מ"מ אסור התבשיל משום בליעת אבמ"ה. אולם ראיתי בשו"ת גור ארנה יהודה סי'

צ"ח שה"ר דבדב"ר חי לא שניף פליטה מהא דמבואר ביור"ד סי' פ"ג סעיף ו' עובד פוכבים שהביא חבית, מלאה מציר דגים אם פלפית אחת שוטטת בו מותר והנה רש"י בע"ז (נ"ד ל"ה) פתב דכלפית הוא דג טמא שגדילה מאליה בציר דגים טהורים עיי"ש וכ"כ הערוך.

ולכאורה הרי הפלפית הוא פבוש בהציר ויבואר הציר משום פליטת הפלפית כמו בנתבשל דג טמא ולא הו"ל להפ"ו לסתום מלבאר שצריך להיות ששים בהציר נגד הפלפית ובע"כ פ"נן דהפלפית הוא דב"ר חי ליכא חשש פליטה מגופה ע"ש.

אולם לענ"ד אין זה ראיה פלל והנה מלבד דיש לחלק בין פבוש למבואר דאפילו אי נ"מא דב"ר חי אינו מפליט ע"י פבוש מ"מ אפ"ש דברותח מפליט שפיר ועי' בשו"ת נו"ב ח' יור"ד סי' כ"ו שהציר לבאר השמועות בדין פבוש פמבואר ונעלה דכבוש פמבואר אינו פלל לכל הדברים ויש דברים דבלעי ופליטי בכבוש ויש דלא בלעי ופליטי בכבוש ע"ש.

ולפ"ז אפ"ל ג"כ דגם דב"ר חי אין בטבע להפליט בכבוש אבל בחום של רותח ע"י האש מפליט שפיר פנ"ל: מיהו באמת גם בל"ז אין ראיה פלל גם לענ"ן פבוש דאין חי מפליט מהא דלא נאסר הציר משום פליטת הפלפית והיינו דנהי דכלפית הוא דג טמא בלא ספיר וקשקשת מ"מ פ"נן שהיא גדילה מאליה בציר א"כ גם הפלפית בעצמה מותרת כ"ז שלא פירשה דסימני דגים הוא רק ב"מים ונהרות וכמבואר בחולין (נ"ד ס"ו) וכן מבואר בהדיא בשו"ע יור"ד ריש סי' פ"ד ז"ל שרצים הגדילים במים שפפלים ושכבורות שיחין ומערות שאינם נובעים מותרין אע"פ שאין להם ספיר וקשקשת לפיכך שוחה ושוחה מהם ואינו חושש לשרצים שבהם אם נדמנו לתוף פיו ע"ש.

ולפ"ז הפלפית שגדילה מאליה בציר שפכלים גם היא עצמה מותרת כ"ז שהיא בתוף הפלי שלא פירשה וא"כ מה יש לחוש לפליטתה וכן אין לחוש שמה פירשה על שפת הפלי מבחוץ דהא מבואר בשו"ע שם דמסתמא אין לחוש שמה פירשו ע"ש ועכ"פ לפ"ז אין ראיה פלל מהו דכלפית פנ"ל: אולם לענ"ד נראה לה"ר דגם דב"ר חי מפליט ומבליע מגמ' חולין (נ"ד ח') ספין טריפה פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בחמין וחד אמר בצונן כו' ולמ"ד בחמין מ"ט משום דקא בלעה איסורא דהתירא נמי בלעה אבר מן החי אימת בלעה לכי חיימא אימת קא חיימא לכי גמרה שחיטה הדיא שעתא התירא הוי ופרש"י דהתירא נמי כי שחיט בה בהמה פשיטה נבעי הגעלה דהא בלעה שמנונית דאבמה"ח קודם גמר שחיטה עכ"ל ע"ש.

ועכ"פ מתבאר מזה דס"ל להגמ' דקודם גמר שחיטה בולע הספין שמנונית אבמה"ח שפליט הבהמה ע"י חום בית השחיטה והגמ' לא דחי רק משום דאימת בלעה לכי חיימא ואימת קא חיימא לכי גמרה שחיטה אבל אי ס"ד דחיימא קודם גמר השחיטה באמת הנה ספין בולע שמנונית אבר מן החי קודם גמר השחיטה.

ועל כל פנים הרי מבואר דבהמה מפליט שמנונית קודם גמר השחיטה על ידי חום בית השחיטה אף דקודם גמר השחיטה עדיין היא חיה. וביותר לדעת האחרונים דנקובת הנפש לא הויכ"א טריפה ועכ"פ הרי יכולה לחיות קרוב לי"ב חודש ומ"מ הוא מפליט

שמנונית אפילו ע"י חנם בית השחיטה וא"כ מכש"כ דדבר חי מפליט ע"י חנם של רותח האש ודוחק לומר דטרופה שאינה חיה מפליט בטבע משא"כ חי גמור דזה לא ניתן להאמר כלל.

ועוד דהא איפא למ"ד טרופה חיה וא"כ מאי פריה. ובע"כ דבאמת גם חי מפליט ועכ"פ לפ"ז נראה דאם נפל עוף לתוך יורה רותחת אף שהוציאוה משם בעודה חיה מ"מ התבשיל אסור משום בליעת אבמ"ה וכעין פסק הגאון שבפ"פ דמנין פנ"ל: אלא דאפילו אי נימא דגם דבר חי מפליט ומבליע מ"מ יש לדון בדבר אם נאסר מחמת בליעת טעם של אבמה"ח דהנה בחולין (דף ק"א) מיימי ברייתא נטל צפור שאין בה פיות ואכלה ר' פוטר ור"א בר"ש מחייב ואמרינן התם דקא מפליגי מר סבר בהמה בחייה לאברים עומדת ומר סבר בחייה לאו לאברים עומדת.

ופרש"י רבי פוטר דקסבר אין אבמ"ה בשלימה דלאו אבר מקרי כו' לאברים עומדת לנתחה עומדת הלכך כל אבר ואבר שבה קרוי אבר בפני עצמו כו' לאו לאברים עומדת עד שתשחט ואין כאן שם אבר אלא א"כ הפרישו עכ"ל ע"ש.

ועכ"פ מתבאר מסוגי' זו דלמ"ד בחייה לאו לאברים עומדת אם יאכלנה כולה פשהיא שלימה פטור משום אבמה"ח דאין אבמה"ח בשלימה דלא מקרי אבר אלא א"כ הפרישו, ולפ"ז נראה דגם הטעם שגפלט ממנה בחייה לתוך הרוטב אינו אסור משום טעם פעיקר של אבמה"ח ככל האיסורין פנין דהעוף גופה פשהיא שלימה אין עליה שם אבמ"ה ואם יאכלנה כולה פטור א"כ כש"כ הטעם הגפלט ממנה ליפא משום טעם פעיקר של אבמ"ה.

והנה בפלוגתא זו נראה דקי"ל פרבי דהלכה פרבי מחבירו וכן פסק הרמב"ם דבהמה בחייה לאו לאברים עומדת וכמש"כ הלח"מ בפ"ד מה' מאכלות אסורות ע"ש אלא דרש"י פי' שם בסוגי' דאפילו למ"ד בחייה לאו לאברים עומדת מ"מ לבשר עומדת.

ולפ"ז בנ"ד אסור התבשיל משום טעם פעיקר של בשר מן החי. אולם התו' דחו שם לפרש"י וכתבו דכי היכי דלאו לאברים עומדת ה"נ לאו לחתיכת בשר עומדת.

ולפ"ז נראה דמותר פנ"ל: אכן לפי הג"ל צ"ע מסוגי' דבכורות (דף ו') דאמר ליה ר"א בריה דרבא לרב אשי אלא מעתה טעמא דרבנן מגמל גמל ור"ש מאת הגמל הא לא"ה הוי אמינא חלב דבהמה טמאה שרי מאי שנא מהא דתניא הטמאים לאסור צירן ורוטבן וקיפה שלהן איצטריף סד"א הואיל דבהמה טהורה נמי חידוש הוא דאמר מר דם נעפר ונעשה חלב וכינן דחידוש הוא כו' הניחא למ"ד כו' איצטריף סד"א הואיל וליפא מידי דאתא מחי ושרייה רחמנא והאי חלב פי אבר מן החי הוא ושרי והלכך אפילו בהמה טמאה לישתרי קמ"ל עכ"ל הגמ' ע"ש.

והנה הש"ף בסי' פ"א ס"ק י"ב הבין בדברי הגמ' דהחלב גופיה הוי כאבר או כבשר הפורש מן החי וע"ש שכתב דע"כ לא בעי לאשכוחי בש"ס היתר לחלב אלא פי היכי דלא נימא דהוי כמו אבמה"ח כמו בשר מן החי כו' ע"ש.

אולם באמת צ"ע דבנדאי אין חלב בכלל אבמה"ח ולא בכלל בשר מן החי דהא אין זה לא אבר ולא בשר. ולכן נראה ברור דחלב הוא רק ציר של אבר מן החי ושל בשר מן החי וכמבואר שם בהדיא דאמר הא לא"ה הו"א חלב דבהמה טמאה שרי מ"ש מהא

דַתְנִיָא הַטְמָאִים לְאַסּוֹר צִירוֹ וְרוֹטְבוֹ וְקִיפָה שְׁלֵהוּ כו' הָרִי דְמִדְמָה הַגַּמ' חֵלֶב טְמָאָה לְצִיר וְהֵינּוּ דְהַחֵלֶב הַמְתַמְצָה מִגּוֹפָה הָיִי כְמוֹ צִיר הַיּוֹצֵא ע"י מְלִיחָה וְכַבִּישָׁה וְעִי בְחֻלְיִין (דף ק"א) שְׁאֵנִי צִיר וּבְתוֹ שָׁם.

ולפ"ז נְרָאָה בְּרוּר דְזָהוּ ג"כ הָא דְאָמַר בַּגַּמ' וְהָאִי חֵלֶב כִּי אַבְמָה"ח הוּא וְשָׁרִי וְהֵינּוּ דְגַם חֵלֶב טְהוֹרָה הָיִי כְמוֹ צִיר שֶׁל אַבְמָה"ה וְשָׁרִי וְלַכּוּ הוּא דְאָפִילוּ בְּבִהְמָה טְמָאָה לְיִשְׁתְּרִי וְז"ב. וְעַכ"פּ לְפִי הַגָּו' הָרִי צַע"ג דְלָמַד בְּהִמָּה בְּחִיָּה לְאוֹ לְאַבְרִים עוֹמְדֵת וְאִם יֵאֻכְלָנָה בְּנֹלָה פְטוֹר מִשּׁוּם אַבְמָה"ח וְא"כ לֹא הָיִי חֵלֶב חִידוּשׁ כִּלְלֵ דְאִין לְאַסּוֹר חֵלֶב מִשּׁוּם צִיר שֶׁל אַבְמָה"ה כִּינּוֹן דְכֻשְׁהִיא שְׁלִימָה אִין עֲלֶיהָ שָׁם אַבְמָה"ה כִּלְלֵ וְא"כ אִיף יְהִיָּה צִירָה אָסוּר: שׁוֹב מְצַתִּי בַש"ת נו"ב מִהַדוּ"ת ח' יוֹר"ד ס' ל"ו שְׁפַתְב דְאָף לְפִי הוּא דְחֵלֶב אָסוּר מִשּׁוּם דְלִיפָא דְאָתָא מִן הַסִּי וְשָׁרִיָּה רַחֲמָנָא אֵינָה אֲזַהֲרַת לְאוֹ יֵשׁ ע"ז הֲלֹא בְּחֵלֶב הִנָּה לֹא שְׁיִיף לֹא אֲזַהֲרַת אַבְמָה"ה וְלֹא אֲזַהֲרַת בְּשָׁר מִן הַסִּי שֶׁהַחֵלֶב אֵינָה לֹא אָבָר וְלֹא בְּשָׂר וְלָכֵן אָמְרוּ כַּאֲבָמָה"ה וְלֹא אַבְמָה"ח מִמֶּשׁ: אֲבָל הָאִסּוּר שֶׁהוּא בְּחֵלֶב לְפִי הוּא"ה הוּא מִשּׁוּם דְלֹא אֲשַׁכְּחוּ דְאִתִּי מִן הַסִּי וְיִהְיֶה מוֹתֵר לְקוֹדֵם זְבִיחָה דְכַתִּיב וְזָבַחְתָּ וְאָכַלְתָּ וַיֵּשׁ בּוֹ אִסּוּר שְׁאִינוּ זְבוּחָה וְהֵינּוּ אִסּוּר עֲשֵׂה ע"ש אוֹלָם דְבָרָיו צ"ע דְהִנָּה אָפִילוּ אִי נִימָא דְהָאִסּוּר שֶׁהוּא בְּחֵלֶב לְפִי הוּא"ה הוּא מִשּׁוּם אִסּוּר עֲשֵׂה דְשְׂאִינָה זְבוּחָה מ"מ צ"ל ג"כ דְהַחֵלֶב הוּא רַק כְּמוֹ צִיר שֶׁל אֵינָה זְבוּחָה דְהָרִי בַּגַּמ' מְבֻנָּאָר בְּהַדְיָא דְחֵלֶב טְמָאָה יֵשׁ לְאַסּוֹר רַק מְקַרָּא דְהַטְמָאִים לְאַסּוֹר צִירוֹ וְרוֹטְבוֹ הָרִי דְהַחֵלֶב אֵינוּ כְּגוֹף הַטְמָאָה רַק צִיר שֶׁל טְמָאָה וְא"כ מִה נ"מ בֵּין לָאו דְלֹא תֹאכְלוּ טְמָאָה אוֹ הֵךְ דְשְׂאִינָה זְבוּחָה לֹא תֹאכַל וְעַכ"כ צ"ל דְהַחֵלֶב הוּא בְּאֵמַת רַק צִיר שֶׁל אֵינָה זְבוּחָה וּלְפ"ז ל"ל לְפָרֵשׁ מִפְּחַ עֲשֵׂה דְשְׂאִינָה זְבִיחָה הָרִי כִּף אַפ"ל דְהַחֵלֶב הוּא צִיר שֶׁל אַבְמָה"ה אִם לֹא דְנִימָא כְּנ"ל דְאִי מִשּׁוּם דְהַחֵלֶב הָיִי צִיר שֶׁל אַבְמָה"ה א"כ לֹא אִתִּי שְׁפִיר לְמַד בְּהִמָּה בְּחִיָּה לְאוֹ לְאַבְרִים עוֹמְדֵת אוֹלָם לְפַמ"ש הַנו"ב מִשּׁוּם עֲשֵׂה דְשְׂאִינָה זְבוּחָה א"כ נִיחָא שְׁפִיר לְכ"ע אוֹלָם בְּאֵמַת צַע"ג אִם מִפְּחַ עֲשֵׂה דְשְׂאִינָה זְבוּחָה יְהִיָּה צִירָה אָסוּר דְהָרִי גַם בְּהָא דְמְבֻנָּאָר בְּחֻלְיִין (דף קיב) דְרַבָּא חֶסֶר בְּשָׂר שְׁחוּטָה דְאִימְלַח עִם בְּשָׂר טְרִיפָה מְקַרָּא דְהַטְמָאִים לְאַסּוֹר צִירוֹ הַקְשׁוּ בְתוֹ חֻלְיִין (דף צט) בַּד"ה שְׁאֵנִי צִיר וְז"ל וְקַצַּת תִּימָא כִּינּוֹן דְצָרִיף קְרָא בְּשָׂרָךְ וּבְבִהְמָה נְמִי דְרִישׁ לִיהָ בַת"כ כו' וְנִגִּים דְלִיפָא קְרָא לֹא אָסִיר מְדַאוּרִיָּתָא הִיכִי מֵיִתִּי רַבָּא רָאָה הַתָּם מִהַטְמָאִים לְאַסּוֹר צִיר שֶׁל טְרִיפָה ע"ש וְא"כ מְכַ"כ דִּיהִיָּה קָשָׁה דְמַנ"ל לְאַסּוֹר צִיר שֶׁל אֵינָה זְבוּחָה דְהוּא רַק מְאִסּוּר עֲשֵׂה דְבּוֹדָאִי מְקַרָּא דְהַטְמָאִים אִין לְלַמּוּד לְאִסּוּר עֲשֵׂה וְעוֹד קָשָׁה דְהִנָּה הָרָא"ש בְּבַכּוֹרוֹת שָׁם הַקְשָׁה בְּהָא דְאָמַר חֵלֶב חִידוּשׁ הוּא דְלִיפָא מִיָּדִי דְאָתָא מְחִי וְשָׁרִיָּה רַחֲמָנָא וְהָא אֵיפָא נְמִי בְּצִים וְכֵן דְבִשׁ דְבוֹרִים דְשָׂרוּ וְתִי מִשּׁוּם שְׂאִין שְׁנִיָּהוּ בְּאִין מִן הַסִּי בְּעַנְיָן אַחַד ע"ש: וְהִנָּה הַרְמַב"ם בַּפ"ב מִה' מ"א פְּתַב דְבְּשָׂר אָדָם אָסוּר בְּעֲשֵׂה וְחֵלֶב אָדָם מוֹתֵר וְכַתְּבַת הַמ"מ אַע"ג דְכָל הַיּוֹצֵא מִן הַטְמָא טְמָא כִּלְלֵ זֶה אֵינוּ לְמַה שְׁאָסוּר בְּאִסּוּר עֲשֵׂה ע"ש וְכ"כ הַשָּׂ"ף בְּסִי' ע"ט ע"ש.

ולפ"ז קָשָׁה אִי נִימָא דְחֵלֶב חִידוּשׁ הוּא מִשּׁוּם דִּיּוֹצֵא מְאִסּוּר עֲשֵׂה שְׂאִינָה זְבוּחָה א"כ קָשָׁה הָאִיפָא נְמִי חֵלֶב אָדָם דְגוּזָה"כ הוּא דְמוֹתֵר אַע"ג דְבְּשָׂרוֹ אָסוּר בְּעֲשֵׂה וְאָף דְהוּא אִסּוּר אַחַר מ"מ הָא גַם דְבִשׁ דְבוֹרִים הוּא אִסּוּר אַחַר וּמ"מ הַקְשָׁה הָרָא"ש מִנָּה וְלַכּוּ צ"ל דְהָא דְחֵלֶב חִידוּשׁ הוּא מִשּׁוּם יּוֹצֵא מְאִבְמָה"ה וּלְפ"ז נִיחָא דְאָף דְחֵלֶב אָדָם ג"כ מוֹתֵר מ"מ אַפ"ל דְבְּאִסּוּר עֲשֵׂה לְעוֹלָם לֹא נֶאֱסַר יּוֹצֵא כִּלְלֵ וְדו"ק: וְעַכ"פּ לְעַנְיָן פְּלִיטָת עוֹף

חי ע"י ביטול נראה דאפילו אי נימא דהמאכל לא נאסר משום בליעת אבמ"ה דבחייה לאו לאברים עומדת פנ"ל מ"מ בנדאי אסור משום בליעת איסור שאינה זבוחה דפליטה שע"י ביטול בנדאי אסור אפילו מאיסור עשה אולם הנה הפרמ"ג בפתיחה לה' שחיטה נסתפק בעיקר עשה דשאינה זבוחה אי נוהג גם בעוף ע"ש אולם נראה לה"ר דשאינה זבוחה נוהג גם בעוף מדברי התוס' בקולין (דף לג) ד"ה אחד שהקשו לר"מ דאמר אין אבמ"ה נוהג אלא בבהמה טהורה בלבד והא איפא אבמ"ה דחיות ועופות הטהורין דלישראל שרי ולעובדי כוכבים אסור ותי' דמ"מ אבמ"ה דידהו אסור משום דבעי שחיטה ע"ש והנה פשוט דברי התוס' בנדאי הוא משום איסור עשה דשאינה זבוחה וכן פ"י בס' ראש יוסף ולפ"ז הרי מבואר דגם בעוף איפא עשה דשאינה זבוחה וכן נראה לה"ר מדברי התוס' בקולין (דף קכ) בד"ה מה להנדישפתבו א"נ מחיים ה"ה ב"ה איסור אבמ"ה נאפילו למ"ד לאו לאברים עומדת ה"ה ב"ה איסור שאינה זבוחה ע"ש והרי התם בנבלת עוף טהור קיימינו ע"ש בפסגיא ולפ"ז הרי מבואר בהדיא דגם בעוף איפא איסור עשה דשאינה זבוחה פנ"ל: סימן כב לחכם אחד: ע"ד הקושיא שהקשה כת"ר על דברי התוס' בקולין (דף לט) ד"ה מקום שהקשו לפרש"י שפי' דבזריקת דם לעבודת כוכבים מיתסר הבשר מהא דמבואר שם בגמ' הנהו טייעי דאתו לציקוניא יתיב דיכרי לטבחי ישראל אמרי להו דמא ותרבא לדידן משפא ובשרא לדידכו ומסיק דכשירה דהלכה כר' יוסי דזה מחשב וזה עובד לא אמרינו הרי דבמה שזרקו דם לעבודת כוכבים אחרי כן לא חיישינו ע"ש וע"ז תמה כת"ר דמאי קו' הא אפילו אי נימא דבזריקת דם לעבודת כוכבים נאסר הבשר מ"מ זהו בנדאי ונקא אם הזרק הוא בעל הבשר אבל אם הבשר הוא של אחר הרי לא יוכל לאסור דבר שאינו שלו ולפ"ז הכא שהבשר הוא של טבחי ישראל שהרי הנהו טייעי נתנו להם בשכר שחיטה והפשטה וא"כ במה שזרקו הדם לעבודת כוכבים לא נאסר הבשר משום דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו עכ"ד הנה אחר העיון מצאתי שפכר התעוררו בקו' זו חקרי לב בס' לב אריה בפסגיא שם והגאון בעל ג"מ בחי' ה' שחיטה סי' ד' וע"ש שתי' באמת לשי' רש"י פנ"ל.

והנה בס' לב אריה הוסיף לישוב בזה גם מה שהקשו בתוס' שם מהתוספתא אם משושחטה זרק דם לעבודת כוכבים זה ה"ה מעשה בקיסרי ולא אמרו ב"ה לא איסור ולא היתר והיינו משום שהוכיח סופו על תחילתו אבל בזריקה מיהא לא מיתסרא ע"ש ותי' ג"כ פנ"ל דמירי שלאחר השחיטה מכר הבשר לאחר לכו' לא נאסר מחמת זריקה גופיה משום דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ע"ש.

מיהו בזו י"ל דהתוס' שפיר הקשו דהנה בדר' מ"א שם א"ר נחמן אפילו למ"ד אדם אוסר דבר שאינו שלו ה"מ עובד כוכבים אבל ישראל לצעורי מכונן ע"ש. ולפ"ז אי נימא דמירי שמכר הבשר לאחר א"כ הרי י"ל דבזריקת דם לצעוריה קא מכונן וממילא לא שייך לומר הוכיח סופו על תחילתו ששחט ג"כ לעבודת כוכבים כיון דגם בזריקה לא ה"ה דעתו לעבודת כוכבים רק לצעוריה.

ואין לומר דנקא למ"ד אדם אוסר דש"ש שייך לומר לצעוריה מכונן אבל אי אין אדם אוסר דש"ש לא שייך לומר לצעוריה מכונן אולם זה אינו דא"כ לפי האמת דאין אדם

אוסר דש"ש משום דלצעוריה מכנין א"כ נימא דבע"כ נתפנין באמת לעבודת פוכבים ולא לצעוריה.

ובע"כ צ"ל דמ"מ עכ"פ שייך לצעוריה א"כ אפילו אי נימא דמדינא לא יוכל לאסור שאינו שלו מ"מ שייך לומר לצעוריה וממילא לא שייך לומר הוכיח סופו על תחילתו פנ"ל ובע"כ צ"ל דהבשר הנה של הזורק ולפ"ז הקשו שפיר מיהו לפי מה שפי' רש"י בסוגיא שם דהיכי דאית ליה שותפות לא שייך לומר לצעוריה א"כ אפתי י"ל שמכר הבשר לאחר אלא שהי"ל שותפות בגנה דבכה"ג לא שייך לומר לצעוריה אולם התוס' ג"כ לשי' שהקשו שם על פרש"י וכתבו דאע"ג דאית ליה שותפות בגנה שייך לומר לצעוריה ולכך הקשו שפיר אולם מה שהקשו מהנהו טייעי צע"ג פנ"ל: אמנם לענ"ד נראה לי שבדברי התוס' בפשיטות דס"ל דהכא אינו ענין כלל להתיר משום הך דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ומשום דבעיקר הפלל דמבואר בכ"מ אין אדם אוסר דבר שאינו שלו היינו הפל היכא דגוף מעשה העבודה הוא בדבר שאינו שלו כמו המשתחנה לבהמת חבירו או המנסה יין חבירו וע"ז אמרינו דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו והיינו במעשה העבודה שעושה בדבר שאינו שלו אינו פועל לאסור הדבר ומשום דאין לו פח לעשות תקרובת עבודת פוכבים או עבודת פוכבים עצמה דבר שאינו שלו לאסור הדבר ועי' בר"ש פ"ז מכלאים שכתב ה"ט גבי עבודת פוכבים לאו שמיה תקרובת עבודת פוכבים פנין שאינו שלו עכ"ל ע"ש אבל הכא גבי הנהו טייעי לענין זריקת דם לעבודת פוכבים דעיקר התקרובת הוא הדם והדם בעצם הוא של הזורק דהא הנהו טייעי אמרי להו דמא ומרפא לדין ולפ"ז הרי עושים תקרובת עבודת פוכבים בדבר שהוא שלהם.

והנה אי נימא דבזריקת דם לעבודת פוכבים נאסר הבשר אף דעיקר התקרובת הוא הדם מ"מ ממילא נאסר הבשר ג"כ מגזה"כ ולפ"ז פנין שהדם הוא של הזורק א"כ אין נ"מ דאף היכי דהבשר הוא של אחר ג"כ נאסר הבשר פנין דעכ"פ עיקר התקרובת הוא באמת בשלהם ויש להם פח לעשות הדם תקרובת וא"כ גם הבשר נאסר ממילא אף שהוא של אחר ולפ"ז הוכיחו התוס' שפיר דבע"כ בזריקת דם לעבודת פוכבים לא נאסר בשר פנ"ל: סימן כג בדין יין הבא מפח עובד פוכבים פגון המערה מפלי אל פלי דקי"ל דאסור אי בעינן דוקא הגבהה שגיביה הפלי: הנה בשו"ע יור"ד סימן קכ"ה ס"א כתב נטל עובד פוכבים פלי של יין והגביהו ויצא היין אע"פ שלא שכשו נאסר בשתייה שהרי היין בא מפחו כו' ואם הוא שלא בכונה כו' או שלא הגביה הפלי מותר אפילו בשתייה ע"ש והוא מלשון הרמב"ם בפ' י"ב מה' מאכלות אסורות שכתב נטל פלי של יין והגביהו ויצק היין אע"פ שלא שכשו נאסר כו' ע"ש הביאם הב"י בסי' קכ"ד וע"ש שכתב דהיינו מאי דגרסינן בפ"ר ישמעאל פותי אדנא וישאל אכנא חמרא אסור מ"ט פי קא אתא מפח פותי קא אתי פי' פותי מערה היין מדנא לכובא כו' ומשמע ליה להרמב"ם דמייירי דוקא פשהכותי מגביה הדנא ומריק היין לכובא אבל אם אינו מגביה הפלי אלא שהוא מטהו על צידו ומריק היין בכלי אחר מותר דתרתו בעינן שגיביה ושיבא היין מפחו וכ"נ ממה שכתב הרי"ף ע"ש והנה ה"ט"ז בסק"א האריה להביא ראיות מדברי הפוסקים דכחו של עובד פוכבים אוסר בלא הגבהה וביותר ה"ר ממש"כ הטור והרמ"א בסי' קכ"ג אם עובד פוכבים דורף יין אע"ג שלא נגע ברגליו היין שיוצא מפחו אסור והוא גמ' ערוכה בפ' ר' ישמעאל (דף ס') גבי מעצרתא זיירא בכחו כ"ע לא פליגי דאסור והא התם לא הגביה

כלום ולכה מסיק הט"ז וז"ל דמה שהביא הב"י ראיה מדזכר הרמב"ם פאן הגביה נראה דמשום סיפא נקטיה שפינים שם הגביה ולא שכשף ולא נגע מותר וע"כ נקט גם ברישא הגביה דאע"פ שהגביה צריה שכשוף וע"כ לומר פן דאם ההגבה דוקא אוסרת למה לא נקט בסיפא דאם לא הגביה אע"ג דניצק מותר וזה הוא רבותא טפי ממש"כ הגביה בסיפא ולא שכשף ולא נגע מותר דהיינו בלא ניצק וזה ראיה לפי דברי הרמב"ם שזכרתי שאין עליה תשובה עכ"ל הט"ז וכ"כ הש"ך בסק"ג לענין מש"כ בשו"ע דאם לא הגביה הכלי מותר דמה שהוציא הב"י בסי' קכ"ד מהרמב"ם והרא"ש ואתריו נמשך הרב לא משמע מידי מדברייהם ע"ש: אכן פאשר שמתי לבי לדברי רבינו הגדול הרמב"ם ראיתי פי בע"כ מן קרח בדעתו דס"ל דהגבה בכו הוא דוקא וכמו שהבינו הב"י והרמ"א והנה זה לשונו שם וכן אם אחז כלי פתוח של יין ושכשכו אע"פ שלא הגביה הכלי ולא נגע בינו נאסר היין נטל כלי של יין והגביהו ניצק היין אע"פ שלא שכשף נאסר שיהי פא היין מכו הגביה ולא שכשף ולא נגע מותר עכ"ל ועכ"פ הרי דברי שא נקט רבותא דאם אחז כלי פתוח של יין ושכשכו נאסר היין אע"פ שלא שכשף נאסר שיהי פא היין מכו הגביה ולא שכשף ולא נגע מותר הרי דהוצרך לבאר דהגבה לבד אינו אוסר א"כ פשיטא דהו"ל לבאר דכח העובד פוכבים אוסר בלא הגבה דלא נימא דאינו אוסר כ"א בצירוף הגבה וא"כ איך אפשר דמלבד שלא כתב הרמב"ם בהדיא דכח העובד פוכבים אוסר אע"פ שלא הגביה וכמש"כ ברישא שכשכו אע"פ שלא הגביה הכלי נאסר כנ"ל.

עוד כתב באמת לענין פחו הגבה ושא דדוקא וביותר דמפנין שכתב מתחילה שכשף אע"פ שלא הגביה ואח"כ כתב נטל כלי של יין והגביהו הרי בודאי משמע דהגבה הוא לעיפובא וא"כ איך אפ"ל דמש"כ הגביהו הוא לאו דוקא ומש"כ הט"ז דאם הגבה דוקא אוסרת למה לא נקט בסיפא דאם לא הגביה אע"ג דניצק מותר יתבאר לפנינו בס"ד ועכ"פ נראה ברור בדעת הרמב"ם דס"ל דהגבה בכו עובד פוכבים הוא דוקא ועפ"ז מדוקדקין דבריו דמתחילה כתב דאם אחז כלי פתוח של יין ושכשף נאסר אע"פ שלא הגביה ואח"כ כתב דכח העובד פוכבים נטל כלי של יין והגביהו נאסר אע"פ שלא שכשף וכ"נ ממש"כ שם הלכה ופא היין מכו של עובד פוכבים בלא פונוה כו' פי' דפגון שהגביה כלי של יין ניצק לכלי אחר והוא מדמה שהוא שכר ה"ז מותר ע"ש הרי דנקט ג"כ הגבה ובע"כ דכחו צריה הגבה ומש"כ הט"ז ע"ז הוא דחוק ע"ש ודו"ק: ואתרי אשר נתבאר לנו דמש"כ הרמב"ם הגבה בכו הוא דוקא וכמו שהבין הב"י והרמ"א מעתה נשימה לב לקו' הט"ז מה שהקשה מגמ' צרוכה בפ' ר' ישמעאל (דף ס') דמבואר שם מעצרתא זיירא רב פפי ושרי רב אשי אסר בכחו כ"ע לא פליגי דאסור ופרש"י היכא דענבים נסחטים מכו פגון שעולה על הנסרים שעל התפוח ומכבידם ע"ש הרי דכחו אסור אפילו בלא הגבה כלל וכן מבואר בטור ושו"ע סי' קכ"ג דאם עובד פוכבים דרוך יין אע"פ שלא נגע היין שיוצא מכו אסור והוא מגמ' הנ"ל והנה הב"י בסי' קכ"ה לענין פחו וכח פחו המבואר בגמ' גבי מעצרתא זיירא כתב הב"י ו"ל ודע שהרי"ף והרמב"ם השמיטו דין זה ומשמע לי שהם סוברים דהלקתא פלישא בתרא

ולפיכך לא הוצרכו לכתבו דללמד דכחו אסור פבר פתבוהו לעננו מערה יין מפלי אל פלי עכ"ל ע"ש.

אולם לענ"ד נראה דאין זה מספיק דמעצרתא זיירא אין ללמוד ממערה מפלי אל פלי ועי' בתורת הבית להרשב"א שפתב והאי מעצרתא זיירא דקאמרינו אע"ג דבההיא שעמא דקא עצר ענבים נינהו ובשעה שהיין זב לא פחו איפא ולא פחו אפ"ה אסרוהו פינון דמפח פחו נמשך ע"ש ולפ"ז בנדאי דאין ללמוד זה ממערה מפלי אל פלי וכן נראה דל"ב דפליגי בכחו אפילו למאן דשרי מ"מ מודה במערה מפלי דאסור ולפ"ז הרי צ"ע מה שהשמיט הרמב"ם דין מעצרתא זיירא דבכחו אסור: אולם נראה דבאמת מבואר ברמב"ם דין זה דהנהיג בפ"א מה' מאכלות אסורות הי"ב פתב עובד פוכבים שדרה היין ולא נגע בו והרי ישראל עומד על גביו וישראל הוא שפנסו בכתב הרי זה אסור בשתייה ועי' בלח"מ שכתב דדין זה הוציא רבינו מעובדא דינוקא דניסוף דרגל לא שמיה ניסוף ומ"מ בשתייה אסור וכ"כ הכס"מ דמזה יש ללמוד דס"ל לרבינו דניסוף דרגל לא שמיה ניסוף וכמ"ש הרשב"א בשי' הרמב"ם ואין לדחות דכל הני מיירי שלא נגע בענבים שבגת פגון ששם דפים על הענבים שבגת ודרה עליהם דא"כ לא הו"ל למיסתם ע"ש אולם הב"י בבדה"ב פתב דאפשר דדעת הרמב"ם דניסוף דרגל שמיה ניסוף וכ"כ הש"ך בסי' קכ"ג ס"ק מ"ג ע"ש ולפ"ז לכאורה צ"ע ועי' בש"ך שם ולכן נראה דמש"כ הרמב"ם עובד פוכבים שדרה היין ולא נגע בו היינו שלא נגע גם ברגליו וכגון ששם דפים על הענבים שבגת ודרה עליהם ומה שאסור בשתייה הוא משום פחו של עובד פוכבים.

ונהו באמת דין מעצרתא זיירא המבואר בגמ' ופסק פמאן דאסר בכחו ומה שסתם הרמב"ם היינו מפיון דס"ל דניסוף דרגל שמיה ניסוף א"כ הרי מובן מאליו דמש"כ שלא נגע היינו שלא נגע פלל אפילו ברגליו וכגון ששם דפים על הענבים פנ"ל והנה גם בשו"ע שם סע"ף כ"ב פתב פלשון הרמב"ם עובד פוכבים שדרה היין ולא נגע בו כו' ועי' בש"ך שם שכתב דמיירי שדרה ע"ג עצים דהרי המחבר פסק בסי' קכ"ד דניסוף דרגל שמיה ניסוף ולקף סתם ע"ש ועכ"פ הרי נתבאר דהרמב"ם גופיה פתב דין דמעצרתא זיירא דבכחו אסור ולפ"ז קשה דהרי פאן ליפא הגבהה פלל: אלא דלכאורה צ"ע ג במש"כ הרמב"ם עובד פוכבים שדרה היין ולא נגע בו כו' ה"ז אסור בשתייה דבכל עננו איך שגפרש דבריו במש"כ ולא נגע בו או שלא נגע בו פלל אפילו ברגליו או דס"ל ניסוף דרגל לא שמיה ניסוף מ"מ הרי יש פאן משום פחו העובד פוכבים וכמבואר בגמ' וא"כ קשה דמ"ט אסור רק בשתייה והרי הרמב"ם ס"ל דכח העובד פוכבים בכוננה אסור בהנאה וכמ"ס הכס"מ בפ"י מה' מאכלות אסורות גבי נטל פלי של יין והגביה ויצק היין נאסר דהיינו בהנאה ומשום דכח העובד פוכבים אסור בהנאה ולפ"ז קשה דמ"ט פתב עובד פוכבים שדרה היין ה"ז אסור רק בשתייה.

והנה בשו"ע שכתב ג"כ דברי הרמב"ם פנ"ל ניחא שפיר ומשום שפסק באמת בריש סי' קכ"ה דכח עובד פוכבים אסור רק בשתייה ע"ש אולם על הרמב"ם לשי' דכח עובד פוכבים אסור בהנאה קשה פנ"ל וכבר נתקשה בזה הגאון ר"ע איגר בחי' לשו"ע בסי' קכ"ה והניח בצע"ג ע"ש ובאמת קשה ביותר לפמש"כ דמש"כ הרמב"ם ולא נגע בו היינו שלא נגע בו פלל אפילו ברגליו ואסור רק משום פחו העובד פוכבים וזהו באמת

דין מעצרתא זיירא המבואר בש"ס וקשה דהרי הרמב"ם לשי"ס"ל דכח עובד פוכבים
אסור בהנאה: ולכן נראה לישב בעז"ה דקו' תדא מתנרצת בתברתה ונהיינו דמה שקשה
על הרמב"ם דס"ל דהגבחה בכחו הוא דוקא מגמ' ערוכה דמעצרתא זיירא פנ"ל נראה
לומר דנהי דס"ל להרמב"ם דהגבחה בכחו הוא דוקא ומשום דמשמע ליה דהא דמבואר
בגמ' פותי אדנא וישאל אפוא חמרא אסור מיירי דוקא פשהפתי מגביה הדנא וכמש"כ
הב"י פנ"ל היינו רק לענין אסור הנאה דבלא הגבחה אין אסור בהנאה אבל מ"מ בשתייה
אסור אף בלא הגבחה וכמו לענין מגע עובד פוכבים דמגע בלא שכשף אינו אסור רק
בשתייה וכמש"כ הב"י בס' קכ"ד לדעת הרמב"ם.

פן ה"נ לענין פח עובד פוכבים דבעי הגבחה דוקא מ"מ פח עובד פוכבים בלא הגבחה
אסור בשתייה ודרי האחרונים פתבו דגם בלא הגבחה אסור בהנאה מכש"כ די"ל גם
לפמש"כ דהגבחה הוא דוקא מ"מ פח עובד פוכבים בלא הגבחה אסור עכ"פ בשתייה
ולפ"ז נחא שפיר קו' הט"ז על הב"י שהבין בדעת הרמב"ם דהגבחה הוא דוקא מגמ'
ערוכה דמעצרתא זיירא דבכחו אסור ולפי ה"ל י"ל דהתם מיירי באמת רק לענין שתייה
דכח העובד פוכבים אסור בשתייה אף בלא הגבחה ודרי בלא"ה לדעת הפוסקים דכל
פח העובד פוכבים אינו אסור רק בשתייה צ"ל דהגמ' מיירי לענין שתייה ולפ"ז כמו כן
י"ל לדעת הרמב"ם דס"ל דכח עובד פוכבים אסור בהנאה מ"מ הגמ' דמעצרתא זיירא
מיירי לענין שתייה ומשום דכח העובד פוכבים בלא הגבחה אינו אסור בהנאה רק
בשתייה ועפ"ז מיושב ג"כ קו' הגאון רע"א על מש"כ הרמב"ם עובד פוכבים שדרף הינו
ולא נגע בו דרי זה אסור בשתייה ודרי הרמב"ם לשי"ס"ל דכח עובד פוכבים אסור
בהנאה ולפ"ז מיושב שפיר דהיינו באמת משום דגבי דריכה ליכא הגבחה דדוקא פח
עובד פוכבים עם הגבחה אסור בהנאה אבל בלא הגבחה אינו אסור רק בשתייה וזהו דין
מעצרתא זיירא המבואר בש"ס דבכחו אסור ומפרש הרמב"ם דהיינו לענין שתייה ומשום
דבדריכה ליכא הגבחה וכנ"ל ומעתה דברי הרמב"ם מחנורים פתלג חזון בעז"ה: ולפי
הנ"ל מיושב שפיר מה שהקשה הט"ז דאם הגבחה דוקא אוסרת למה לא נקט בסיפא
דאם לא הגביה אע"ג דניצק מותר וזה הוא רבותא טפי ממש"כ הגביה ולא שכשף ולא
נגע דמותר דהיינו בלא יצק פנ"ל ולפ"ז נחא שפיר דמה שכתב דהגבחה לבד מותר אף
דכבר פתב מתחילה דדוקא פחו עם הגבחה נאסר היינו משום דלא נימא דכחו עם הגבחה
נאסר בהנאה אבל הגבחה לבד עכ"פ אסור בשתייה לכה פתב דהגביה לבד מותר לגמרי
והיינו אפילו בשתייה וממילא מוכן דגבי הגבחה שלא פתב דאם לא הגביה מותר בע"כ
דמש"כ בטל פלי של יין והגביהו היינו דבלא הגבחה אין אסור בהנאה ומ"מ אסור
בשתייה ועכ"פ מש"כ הגביה ולא שכשף מותר הוא רבותא יותר דמותר אפילו בשתייה
משא"כ יצק בלא הגבחה דאסור עכ"פ בשתייה וכנ"ל: סימן כד תשובה לחכם אהד: ע"ד
קושית כתר"ה בחולין (דף ז') בעובדא דר' פנחס בן יאיר ורבי וז"ל הגמ' שם פי אתא
אתרמי על ביהוא פתחא דהו קיימין ביה כודנייתא חנורתי אמר מלה"מ בביתו של זה
ואני אסעוד אצלו שמע ר' נפק לאפיה.

א"ל מזבנינא להו א"ל ולפני עור לא תתן מכשול כו'. עקרנא להו איכא צער בעלי חיים.

קטילנא להו איפא בל תשחית עכ"ל הגמ' ופרש"י פוּדְנִייתָא פְּרָדוֹת וְשָׁל רַבִּי הָיוּ, מלה"מ שְׁמֵפָה וְשׁוֹב אֵין הַמִּפָּה חִיָּה פְּדִלְקָמֶן, וְלִפְנֵי עוֹר דְּכִי הֵיכִי דְאַסִּירֵן לָהּ אֲסִירֵן לְאַחֲרֵינָי וְהָא לִיפָא לְמִימַר דְּמִזְבִּין לְהוּ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים דְתַנּוּ אֵין מוֹכְרִין לָהֶם בְּהֵמָה גִּסָּה עכ"ל רש"י.

והקשה כת"ר דלפי המבואר בגמ' ע"ז (דף ט"ו) רב אדא שרי לזבוגי חמרא אינא דספסירא אי משום גסיוני כו' וכן פסקו פל הראשונים ובטור וש"ע יו"ד סי' קנ"א דמותר למפור בהמה גסה לעובד פוכבים ע"י סרסור א"כ אפתי קשה דהו"ל לרבי לזבוגי להו לעובד פוכבים ע"י סרסור.

ורצה כת"ר לישב עם מה שהקשה עוד על פרש"י דל"ל לפרש דליפא למימר דמזבין להו לעובד פוכבים משום דאין מוכרין להם בהמה גסה תיפוק ליה דהא משנה שלמה הוא בע"ז (דף ט"ז) אין מוכרין להם זבובין ואריות וכ"ד שיש בו נזק לרבים ונדחק בזה בכונת רש"י.

ועכ"פ בדברי הגמ' אפשר לישב פנ"ל דלכך לא זבן להו לעובד פוכבים משום דאין מוכרין להם כ"ד שיש בו נזק לרבים עכ"ד. והנה פל הדברים הנ"ל אמורים הם עם הספר קשות מיושב להגאון מהר"י ברליו בחי' חוליו.

וע"ש שהקשה ה' דהו"ל לזבוגי לעובד פוכבים ע"י סרסור וכתב ג"כ דבלא פ"י רש"י הנה אפ"ל דלכך לא זבן להו לעובד פוכבים משום דאין מוכרין להם דבר שיש בו נזק לרבים אולם לפרש"י צ"ע פנ"ל והנה מתחילה אומר הנלע"ד לישב פרש"י בהא דלא פ"י באמת משום דאין מוכרין להם כ"ד שיש בו נזק לרבים.

והנה אם נשוי להו להנה פוּדְנִייתָא חנוורתא בכלל דבר שיש בו נזק לרבים וכתיות המזיקות וכדמשמע לכאורה פשטות דברי הגמ' דקאמר מלה"מ בביתו של זה א"כ פל הסוגיא תמוה מאוד לפ"ז ובראש קשה על רבי דבאמת איך החזיק אותם בתוך ביתו הא תניא ר' נתן אומר מנין שלא יגדל אדם פלב רע בתוך ביתו כו' ת"ל לא תשים דמים בביתך וכמבואר בב"ק (דף ט"ו) ע"ש ועוד קשה בהא דאמר עקרנא להו איפא צער ב"ח קטילנא להו איפא בל תשחית והא פל דבר שהוא לצורך ליפא משום צער ב"ח ולא משום בל תשחית ועי' בשו"ע אה"ע סי'.

ה' סעיף י"ד דכל דבר הצריך לרפואה או לשאר דברים לית ביה משום איסור צער בע"ח ע"ש. וכן בל תשחית הוא רק בשעושה דרוך השחתה ועי' להרמב"ם בפ"ו מה' מלכים אבל לא פשהוא לצורך.

ומכש"כ בכה"ג שעושה כדי לסלק הנזק ולמנוע דמים מביתו בנדאי דליפא משום צער ב"ח ולא משום בל תשחית אף לכאורה י"ל דלפיקדו יש בזה משום צער ב"ח ומשום בל תשחית והיינו משום דלא מקרי לצורך ומשום דבאמת הרי אפשר בתקנה אחרת לסגור אותם חדר בחדר או לקושרם בשלשלאות של ברזל.

אלא דבאמת היא גופה קשה דא"כ אמאי לא מצא להם שום תקנה הא אפשר לעשות פנ"ל לקשור אותם בשלשלאות של ברזל ועי' בשו"ע חו"מ סי' ת"ט ס"ג דאסור לגדל פלב רע אלא א"כ הוא אסור בשלשלאות של ברזל וקשור בהם ע"ש.

שוב מצאתי בשו"ת שבות יעקב ח"ג סי' ע"ט ששעמד בזה ע"ש ועי' בשו"ת נו"ב מהדו"ק ח' יו"ד סי' פ"ב פ"ג ע"ש. ועוד צע"ג בזה דמבואר מזבנינא להו א"ל ולפני עור לא תתן מכשול וקנשה טובא מה ס"ד דרבי נכי לא ידע לאו מפני רש דלפני עור עד דא"ל ר"פ ב"י.

ובהא דא"ל רבי עקרנא להו קטילנא להו אפ"ל דהוי ס"ל לרבי דמשום דהוא לצורף לסלק הנזק ליפא משום צעב"ח ובל תשחית הנ"ל אולם בהא דאמר רבי מזבנינא להו הרי צע"ג פנ"ל: ולכן נראה לענ"ד ברור דהנה פונדנאיתא חנוורתא לא הווי כמו חיות המזיקות דבאמת מטבעם אין דרפם להזיק כלל והם ראויים למלאכה ורגילים עם בני אדם כמו הסוס והחמור ואינם מזיקות כלל.

אלא דלעולם גם כל הבהמות והחיות שאין מזיקות הרי לפעמים יוכלו לבעט ברגליהם או מפנים אף המכה מתרפאת. אולם מפת פרדה לבנה אין המכה מתרפאת וכדאמר ר' חנינא שם.

והיינו דאם יארע איזה סיבה שיכח מכתם אנושה דאינה מתרפאת והא דקרי להו ר"פ ב"י מלה"מ היינו רק משום שאין המכה מתרפאת וכפרש"י ועכ"פ מפנין דאין דרפם להזיק כלל ולפ"ז פשיטא דמדינא שרי לכל אדם להחזיק אותם בתוך ביתו ואף דאם יארע שיכח ומכתם אנושה מ"מ פנין שאין דרפם בכך שרי.

והא גם בחיות הטורפות קי"ל דיש להן תרבות ויש להן בעלים וכמבואר בסנהדרין (דף ט"ו) וע"ש בפרש"י דמותר לגדלן לפי שאדם יכול ללמדן שלא יזיקו ע"ש. ועי' בגמ' ע"ז (דף ט"ז) דארי תרבות מותר למפנור אותו לעובד פוכבים דלית ביה נזק לרבים ע"ש ואף דמ"מ הרי יוכלו גם להמית מ"מ פנין דמלומדים שלא יזיקו שרי לגדלן ולמכרם לעובד פוכבים.

ולפ"ז נראה ברור דגם הנה פונדנאיתא פנין דמטבעם אין דרפם להזיק כלל מותר להחזיק אותם למלאכה כשאר בהמות. אף מה שהקפיד ר"פ בן יאיר ואמר מלה"מ בביתו של זה ואני אסעוד אצלו נראה דזהו באמת רק למדת חסידות לאדם חשוב פרינו הקדוש והיינו דאף דלכל אדם שרי להחזיק אותם משום שאין דרפם להזיק פנ"ל מ"מ פנין דאם יארע שיכח אין תרופה למכתם לכך הוא ממתת חסידות שלא ימצאו כלל בבית.

והיינו דקאמר ר"פ ב"י מלה"מ בביתו של זה והוא על דרך ההפלה לאדם חשוב פרינו הקדוש ועי' בב"ק (דף פ') לסטים מזוניין בביתו של זה ע"ש ובש"מ שם: ועכ"פ לפ"ז הרי ניחא שפיר כל הסוגיא דהא דהחזיק אותם רבינו הקדוש בביתו היינו משום דבאמת שרי מדינא וכמו ארי תרבות וכנ"ל.

וכן הא דאמר עקרנא להו איפא צעב"ח קטילנא להו איפא בל תשחית היינו משום פנין דמדינא שרי להחזיק אותם דאין דרפם להזיק פנ"ל ורפב"י רצה רק למדת חסידות לכך איפא משום צעב"ח ומשום בל תשחית דהוא שלא לצורף כלל.

וכן ניחא דלא עשה תקנה לקשור אותם בשלשלאות של ברזל ומשום דאפשר דלמדת חסידות גם זה אין תקנה כלל וכמו שאמר מלה"מ בביתו של זה דלא ימצא כלל דברים שמכתם אנושה בשום אופן: ובה מין שוב ג"כ בהא דאמר רבי מזבנינא להו כו' דלכאורה צע"ג מה ס"ד דרבי והא איפא משום לפני עור.

אף לפי הנ"ל ניחא שפיר דכבר נתבאר דמדינא שרי לכל אדם להחזיק אותן בביתו ור' פנחס בן יאיר שהקפיד על רבי הוא רק למדת חסידות. ולפ"ז שפיר א"ל רבי מזבנינא להו דהרי לאחר שרי לקנותם פנ"ל אף מ"מ השיב לו ר"פ ב"י לפני עור כו' והיינו פיון דלרבי ממדת חסידות נחשב לו לאיסור להחזיק אותם בביתו א"כ פה א"א למפון אותם לאחר דהוי כמו לפני עור.

ובזה מנוקדק מאוד לשון רש"י שכתב לפני עור דכי היכי דאסירן לה אסירן לאחרני ע"ש. ומאי בעי רש"י בזה ולפי הנ"ל מתבאר פנונתו והיינו דנהי דבלא"ה אין איסור פלל על הקונה אולם מפיון דאסירן לה א"כ גם למוכרם א"א דהוי לפני עור פנ"ל.

אלא דמ"מ הקשה רש"י דלזבנינהו לעובד פוכבים דהרי באמת אינם בכלל דבר שיש בו נזק לרבים וגם לישראל שרי מדינא להחזיק אותם ורק ממדת חסידות אסור. ולפ"ז למפון לישראל הוי כמו לפני עור אולם למפון לעובד פוכבים בודאי דאין חשש פלל דלעובד פוכבים לא שייך גביה מדת חסידות.

וע"ז תי' רש"י שפיר משום דאין מוכרין להם בהמה גסה ולפ"ז קו' הגאון מהרי"ב הנ"ל דלזבנינהו לעובד פוכבים ע"י סרסור נשאר בתוקפה וצע"ג פנ"ל: ונראה לענ"ד לישיב ע"פ הירושלמי בפ"ק דע"ז הלכה נא"ו על המשנה דמקום שנהגו כו' ונ"ל הירושלמי עבר ומכר קונסין לו פשם שקונסין לו להלכה פה קונסין לו למנהג ומנין שקונסין לו למנהג חד בר נש זבין גמליה לארמאי אתא עובדא קומי ריש לקיש וקנסיה בדיפלא בגין דתחזיר ליה גמלא.

אמר ר' יוסי בי ר' בון לסרסור קנס והוי צונחין ליה ברא דמסרסר לארמאי. ועי' בפני משה דר' יוסי ב"ר בון מפרש דהסרסור מכרו להנכרי וקנסו להסרסור דאי להמוכר עצמו לאו מנהגא הוא דבהמה גסה מדינא אסור דגמל עומד למשא הוא אלא ע"י סרסור מכרו ומדינא שרי וקנסו משום מנהגא בעלמא שהיו נוהגין שם שלא למפון אף ע"י סרסור ומזה הוכיח הירושלמי שקונסין לו למנהג ע"ש.

ועכ"פ מתבאר מזה דיש מקומות שנהגו שלא למפון בהמה גסה לעובד פוכבים אפילו ע"י סרסור וכך הנה המנהג באתריה דריש לקיש דלכך קנס לסרסור בדיפלא. ולפ"ז אפ"ל דכמו כן הנה המנהג באתריה דרבי שלא למפון בהמה גסה בעובד פוכבים אפילו ע"י סרסור ולפ"ז ניחא שפיר דלא זבן להו רבי להנה פונדייתא לעובדי פוכבים ע"י סרסור: אלא דלכאורה צריך להבין הטעם של חומרת מקום שנהגו שלא למפון בהמה גסה לעובד פוכבים אפילו ע"י סרסור מאיזה ענין הוא ונהרי מבואר בגמ' דע"י סרסור ליכא משום שאלה ושכירות ונסיוני.

ונראה לבאר ע"פ המשנה בע"ז שם מקום שנהגו למפון בהמה דקה לעובד פוכבים מוכרין מקום שנהגו שלא למפון אין מוכרין ובכ"מ אין מוכרין להם בהמה גסה ומסקינן בגמ' שם דהא דמבואר במשנה דבהמה דקה מנהגא הוא דאיכא אבל איסורא ליכא אף דתנן אין מעמידין בהמה בפונדקאות של עובדי פוכבים מפני שחשודין על הרביעה היינו משום דעובד פוכבים חס על בהמתו שלא תעקר ולכך במקרה לא חיישינן לרביעה.

ועי' להר"ן שם בפסוקי שפי' טעם החומרא של מקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה לעובד פוכבים היינו משום שהחמירו במכירה משום ליתא דהעמדה שלא יבואו להעמיד בהמה בפונדקאות של עובדי פוכבים וזה מדינא אסור משום חשש רביעה ע"ש.

ובחי' הריטב"א פתב דמקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה לעובד פוכבים הוא משום שלא רצו לסמוך על חזקה זו דעובד פוכבים חס על בהמתו ע"ש. והנה במקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה לעובד פוכבים פשיטא דאף ע"י סרסור אין מוכרין דמשום ליתא דרביעה אין חילוק בין למכור בעצמו או ע"י סרסור וכן בנדאי דאין חילוק בין בהמה דקה לבהמה גסה דמשום ליתא דרביעה לא עדיף גסה מדקה.

ולפ"ז במקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה לעובד פוכבים פשיטא דה"ה דאין מוכרין בהמה גסה אף ע"י סרסור דנהי משום אסור מכירת בהמה גסה לעובד פוכבים דהיינו שאלה ושכירות ונסיוני ליכא ע"י סרסור מ"מ מצד חומרת המנהג של בהמה דקה דהיינו משום ליתא דרביעה אין למכור בהמה גסה לעובד פוכבים אפי' ע"י סרסור פנ"ל.

והא דמבואר בגמ' רב אדא שרי לזבויי חמרא אינא דספסירא צ"ל דהיינו בע"כ במקום שנהגו למכור בהמה דקה לעובד פוכבים. ולפ"ז נראה דבאתריה דריש לקיש הנה ג"כ מקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה לעובד פוכבים וא"כ ממילא דאין למכור בהמה גסה לעובד פוכבים אף ע"י סרסור ולכן קנס לסרסור בדיפלא.

וכן י"ל דגם אתריה דרבי הנה מקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה לעובד פוכבים ולכך ניקח שפיר דלא זכנו להו להנהיג פונדיותא לעובד פוכבים ע"י סרסור וכן"ל: מיהו כ"ז ניקח לפי הר"ן והריטב"א בטעם החומרא של מקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה לעובד פוכבים פנ"ל אולם הנה בפרש"י בפסחים (דף נ"ג) במשנה מקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה לעובד פוכבים פי' רש"י דהחמירו על עצמן דילמא אתי למכור גסה ע"ש וכ"כ הרע"ב.

והנה במקום אחר פתבתי בכונת רש"י דהוא ע"פ המסקנא בע"ז שם דבמכירה לא חיישינו לרביעה דעובד פוכבים חס על בהמתו שלא תעקר ולפ"ז צריך להבין טעם חומרת מקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה לעובד פוכבים והנה הר"ן והריטב"א פי' דהוא משום ליתא דרביעה והיינו דהחמירו במכירה אטו יחוד או שלא רצו לסמוך על חזקה זו דעובד פוכבים חס על בהמתו פנ"ל.

וכ"ז נראה לרש"י לדחוק ולכך פי' בטעם חומרת מקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה לעובד פוכבים דהחמירו על עצמן דילמא אתי למכור גסה. והנה טעם זה פשוט יותר דלחומרא זו יש יסוד בגמ' דהנה במשנה מבואר דאין מוכרין בהמה גסה עגלים וסנייחים שלמין ושבורין.

וע"ש בפרש"י ותוס' הרי דבבהמה גסה גופיה אסור מדינא גם בקטנים ושבורין אטו גדולים ושלמין אלא דבהמה דקה אטו גסה לא גזרו חכמים. מיהו מ"מ יש מקומות שהחמירו על עצמן גם בבהמה דקה אטו בהמה גסה כמו בעגלים ושבורין.

ועכ"פ לפרש"י דחומרת מקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה הוא אטו גסה ולא משום ליתא דרביעה וכן"ל ולפ"ז הרי אין ענין להחמיר מלמכור בהמה גסה ע"י סרסור אף

במקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה לעובד פוכבים דע"י סרסור שרי אף בבהמה גסה וכש"כ בהמה דקה פנ"ל: אף בכ"ז ניקח שפיר דמ"מ אפ"ל דבמקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה לעובד פוכבים ה"ה דאין מוכרין בהמה גסה ע"י סרסור דהנה הש"ד ביו"ד סי' קנ"א סק"ט הקשה על פרש"י והרע"ב בפסחים שם דקא הוי גזירה לגזירה דקה אטו גסה וגסה גופה גזירה משום שאלה ושכירות ונסיוני ע"ש.

אף באמת ניקח שפיר דהרי לאו דינא הוא אלא מנהג חומרא בעלמא ומה שיניף להקשות על מנהגא מפח גזירה לגזירה. מה בכך דיש מקומות שהחמירו על עצמן אף בגזירה לגזירה וז"ב.

והנה בקא דאמר בגמ' רב תדא שרי לזבוני חמרא אינדא דספסירא הקשו בתוס' דאמאי לא אסרינו משום דיסברו שהבעלים עצמן מכרוהו לו. ותי' הר"ר שמעיה דהוי גזירה לגזירה גזירה ספסירא אטו בעל הבית ובעה"ב גופיה אינו אסור אלא גזירה משום שאלה ושכירות ונסיוני ע"ש וכ"כ בחי' הריטב"א שם דליכא למימר דנגזר על ידי ספסירא אטו איניש דעלמא דגזירה לגזירה היא ע"ש.

ולפ"ז הרי שפיר תליא זה בזה והיינו דמקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה לעובד פוכבים ומשום דהחמירו על עצמן דילמא אתי למכור גסה וכפרש"י פנ"ל הרי דהחמירו לעצמן אף בגזירה לגזירה והיינו דקה אטו גסה וגסה משום נסיוני.

ולפ"ז ממילא דה"ה שנהגו להחמיר שלא למכור בהמה גסה לעובד פוכבים אפילו ע"י סרסור ומשום דגזירה ספסירא אטו בעה"ב ואף דהוי גל"ג וכמש"כ התוס' והריטב"א מ"מ הרי החמירו על עצמן אף בגל"ג וכנ"ל.

ועכ"פ לפ"ז ניקח שפיר הירושלמי ג"כ פנ"ל והיינו דאתריה דריש לקיש הנה מקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה לעובד פוכבים וממילא נהגו ג"כ שלא למכור בהמה גסה לעובד פוכבים ע"י סרסור וכן הנה באתריה דרבי ולקח לא זבן להו ע"י סרסור: סימן כה פבז אהובי איש פלבי הרב החרף ובקי סוע"ה יר"א איש חמודות כקש"ת מו"ה ישראל הוטנער נ"י: תמול בלילה שמתי עין עיוני על קושית כתר"ה בדברי התוס' בגמ' ע"ז (דף ט"ו ע"ב) בד"ה לעובד פוכבים.

וז"ל הגמ' שם רבה זבין ההוא חמרא לישראל החשוד למכור לעובד פוכבים א"ל אפיי מט"ט עבד מר הכי כו' והא אזיל ומזבין ליה לעובד פוכבים, לעובד פוכבים קא מזבין לישראל לא קא מזבין.

איתביה מקום שנהגו למכור בהמה דקה לפותים מוכרין שלא למכור אין מוכרין מאי טעמא אילמא משום דחשידי ארביעה ומי חשידי והתנא אין מעמידין כו' אבל מעמידין בהמה בפונדקאות של פותים כו' אלמא לא חשידי.

ועוד תנא אין מוכרים להם לא זיין ולא פלי זיין כו' אהד עובד פוכבים ואהד פותי מ"ט אילמא דחשידי אשפיכות דמים ומי חשידי כו' אלא משום דאתי לזבוני לעובד פוכבים עכ"ל הגמ'.

ובתוס' ד"ה לעובד פוכבים כתבו ובמסקנא מסקינן דאסור למזבן לישראל חשוד וא"ת מ"ש מלפני דלפני דלעיל וי"ל כו' ועוד דחד לפני הוא שלא יחטא ישראל בשאלה ושכירות ונסיוני עכ"ל התוס'.

וע"ז הקשה כת"ר דלפי תי' זה מה יענו התוס' להא דמבואר בבבביתא מקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה לפותים אין מוכרין. וכן להא דתניא אין מוכרים להם לא זיין ולא פלי זיין כו' והטעם הוא משום דאיתי לזבוני לעובד פוכבים וכמבואר בגמ'.

נהרי בהנה תרתי ישאר קו' התו' דמ"ש מלפני דלפני דלעיל ותי' התוס' לא שיניף ע"ז כמובן ולכאורה צע"ג: והנראה לענ"ד לישוב בעז"ה והנה מפשטות הסוגיא משמע דקו' הגמ' לרבה מהבביתא דמקום שנהגו למכור בהמה דקה כו' הוא מבהמה דקה גופה דקתני שלא למכור אין מוכרין נהרי פותים לא חשידי ארביעה ובע"כ דהטעם דאין מוכרין הוא משום דאיתי לזבוני לאינו יהודי וכדמסיק הגמ' לבסוף אלא משום דאיתי לזבוני כו' וש"מ דאסור למכור בהמה גסה לישראל החשוד למכור לא"י, מיהו בפרש"י בד"ה ואין מוכרין להם תינוק כו' ו"ל אלא לא חשידי פותים ארביעה ואפי' הכי קתני בבביתא קמיינתא דבהמה דקה תליא במנהגא הא בהמה גסה אסור לזבוני להו אלא משום דהדר מזבין ליה לא"י חיישינן עכ"ל רש"י ע"ש.

ומתבאר מדבריו שפי' לקו' הגמ' דהוא רק מבהמה גסה ומדייקא דבביתא מדקתני דבהמה דקה תליא במנהגא ש"מ דבהמה גסה מדינא אסור לזבוני להו ובע"כ דהוא משום דאיתי לזבוני לא"י.

אף לכאורה צע"ג דלמה לא פי' רש"י כפשטיה דקו' הגמ' הוא מבהמה דקה גופיה דקתני שלא למכור אין מוכרין ובע"כ דהוא משום דאיתי לזבוני לא"י וכדמשמע מפשט השמועה דקאמר בגמ' מ"ט כו' אלא משום כו' שוב מצאתי בספר עבודת עבודה להגאון מהרש"ק שהקשה פן על פרש"י וע"ש שהניח בצ"ע אולם נלע"ד לישוב פרש"י דס"ל דבע"כ עיקר קו' הגמ' הוא מבהמה גסה דמבהמה דקה לא קשה פלל דאע"ג דהא דקתני שלא למכור אין מוכרין הטעם הוא ג"כ משום דאיתי לזבוני לא"י.

מ"מ לא קשה פלל לרבה דהרי הבביתא לא מייירי מלענן דינא אלא ממנהגא והוא מנהג חומרא בעלמא שנהגו שלא למכור בהמה דקה לפותים משום דאיתי לזבוני לא"י. והא מבואר בבביתא דמקום שנהגו למכור בהמה דקה לפותים מוכרין הרי דיש מקומות שלא חששו משום דאיתי לזבוני לא"י ומוכרין באמת בהמה דקה לפותים.

ואין לומר דמקום שנהגו למכור בהמה דקה לפותים הוא במקום שנהגו למכור בהמה דקה אפילו לא"י וכמבואר במשנה שם (דף י"ד) דא"כ פשיטא ומה צריף לומר דכיון דלא"י מוכרין כש"כ לפותים ובע"כ צ"ל דגם זה הוא במקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה לעובד פוכבים ומ"מ נהגו למכור בהמה דקה לפותים ומשום דלא חיישי דלמא איתי לזבוני לעובד פוכבים.

ועכ"פ הבביתא הרי מייירי רק ממנהגא ולא מדינא וע"ש בד' י"ד על המשנה דמקום שנהגו למכור בהמה דקה לעובד פוכבים כו' ופריף בגמ' למימרא דאיסורא ליפא מנהגא

הוא דאינא היכי דנהוג כו' ע"ש ולפ"ז לא שייך להקשות לרבה ממקום שנהגו שלא למפור בהמה דקה לפותים דאין מוכרין פנ"ל.

ולכך פרש"י דקו' הגמ' הוא באמת מבהמה גסה והיינו מדייקא דברייתא מדקתני דבהמה דקה תליא במנהגא ש"מ דבהמה גסה מדינא אסור ובע"כ משום דהדר ומזבין ליה לעובד פוכבים חיישינן זהו הנלע"ד ברור בפ"י רש"י: ועכ"פ לפ"ז ממילא מיושב ג"כ קו' כת"ר שהקשה דלפי תי' השני שבתוס' שם א"כ אפתי קשה הברייתא דמקום שנהגו שלא למפור בהמה דקה לפותים אין מוכרין ומשום דאתי לזבוני לעובד פוכבים והא הני לפני דלפני וכנ"ל.

ולפ"ז מיושב שפיר דהרי הברייתא לא מייירי מלענין דינא אלא ממנהגא בעלמא ולפ"ז מה בכך שנהגו להחמיר אפילו בכה"ג דהני כמו לפני דלפני והתוס' לא הקשו רק מבהמה גסה דמסקינן דאסור למזבן לישאל חשוד והיינו דאסור מדינא אבל ממקום שנהגו שלא למפור בהמה דקה לפותים לא קשה כלל.

דגם הגמ' לא פריך מבהמה דקה ומשום דהוא רק מנהגא פנ"ל וה"ה לענין לפני דלפני פנ"ל. והא דמוכרח מברייתא דבהמה גסה אסור למפור לכותים ומשום דאתי לזבוני לעובד פוכבים פנ"ל אע"ג דהני כמו לפני דלפני מ"מ זה מיושב שפיר עם מש"כ התוס' דחד לפני הוא דגם פותי הני פישאל לכל דבר ושפיר שייך גביה שלא יחטא בשאלה ושכירות ונסיוני פנ"ל: הן אמת דעיקר פרש"י צע"ג דלפי מה שפי' דעיקר קו' הגמ' לרבה מהברייתא הוא רק מבהמה גסה והיינו מדייקא מדקתני דבהמה דקה תליא במנהגא וש"מ דבהמה גסה מדינא אסור לזבוני להו.

לפ"ז צע"ג דכל מה שהאריך בגמ' להקשות מפח דכותים לא חשידי ארביעה וכמבואר שם דקאמר מ"ט אילמא משום דחשידי ארביעה ומי חשידי והתניא כו' הוא שפת יתר וללא צורך כלל. דהא אפ"י אי נימא דכותים חשידי ארביעה ומקום שנהגו שלא למפור בהמה דקה לפותים אין מוכרין הוא משום חשש רביעה דכותי גופיה.

מ"מ ג"כ קשה לרבה דמדקתני דבהמה דקה תליא במנהגא ש"מ דבהמה גסה מדינא אסור לזבוני להו ובע"כ משום דהדר ומזבין ליה לעובד פוכבים חיישינן. דמחשש רביעה לא עדיף בהמה גסה מדקה דמבואר בברייתא דתליא רק במנהגא.

והיינו משום דאף דנימא דכותים חשידי ארביעה מ"מ מדינא שרי לזבוני להו ומשום דבאמת מדינא מותר למפור בהמה דקה אפילו לעובד פוכבים ותליא ג"כ רק במנהגא וכמבואר בגמ' שם על המשנה דמקום שנהגו כו' ר"א אומר אף במקום שאסרו לייחד מותר למכור מ"ט עובד פוכבים חס על בהמתו שלא תעקר כו' וכן אמר רב שם וע"ש בפרש"י.

וטעם המקומות שנהגו שלא למפור הוא משום שהחמירו על עצמן שלא למכור כדי שלא יבואו להעמיד בהמה בפונדקאות של עובדי פוכבים וכמש"כ הר"ן. או כמש"כ בחי' הריטב"א שנהגו חומרא שלא למפור שלא רצו לסמוך על חזקה זו דעובד פוכבים חס על בהמתו ע"ש.

ולפ"ז ה"ה לכותמים דמדינא שרי לזבוגי להו משום דהו טעמא דחס על בהמתו כנ"ל ותליא רק במנהגא ולעגנון זה אין חילוק בין דקה לגסה וכן משום שאלה ושכירות ונסיוני ג"כ לא שייך גבי פותים.

ולפ"ז בע"כ צ"ל דקה דדייקינן דבהמה גסה מדינא אסור לזבוגי להו היינו משום דהדר ומזבין ליה לעובד פוכבים. ולפ"ז פל מה שהאריף בגמ' להוכיח דכותים לא תשידי ארביעה צע"ג לפ"ז דקה לי קשה קו' זו אפילו אי נימא דכותים תשידי ארביעה ולא ראיתי מי שיתעורר בזה וצע"ג: ונראה לישב בעז"ה ע"פ הסוגיא שם דהנה במשנה שם מקום שנהגו למפור בהמה דקה לעובדי פוכבים מוכרין שלא למפור כו' ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה כו'.

ובגמ' למימרא דאיסורא ליכא מנהגא הוא דאיכא כו' ורמינהי אין מעמידין כו' מפני שחשודין על הרביעה אמר רבכו'. ור"א אומר אף במקום שאסרו לייחד מותר למכור מ"ט עובד פוכבים חס על בהמתו שלא תעקר כו'.

ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה מ"ט נהי דלרביעה לא תיישינו מעביד ביה מלאכה תיישינו. וניעביד פיון דזבנה קנייה גזירה משום שאלה ומשום שכירות.

שאלה קנייה ואגרא קנייה אלא אמר רמי כו' גזירה משום נסיוני כו'. ועי' בפרש"י בד"ה ור"א דייחוד בכל מקום אסור משום מכשול דרביעה כו' אבל במקרה ליכא למיחש לרביעה דעובד פוכבים חס על בהמתו מלרובטה מאחר שקנאה כדי שלא תעקר כו'.

נהי דלרביעה לא תיישינו דעובד פוכבים חס על בהמתו שלא תעקר עכ"ל ע"ש. והנה לכאורה צע"ג דמאי פריף שאלה קנייה ואגרא קנייה נהי דמשום איסור שבת ליכא מ"מ הא לפי המבואר למעלה דלפיכך מותר מדינא למפור בהמה דקה לעובד פוכבים משום דעובד פוכבים חס על בהמתו שלא תעקר.

ולפ"ז נראה דשאלה ושכירות להשאיל ולהשפיר בהמה לעובד פוכבים מדינא אסור משום חשש רביעה דהכא לא שייך עובד פוכבים חס על בהמתו שהרי אין הבהמה שלו והוי כמו יחוד בעלמא דאסור.

ולפ"ז הרי שפיר אפ"ל דלכך אסור למפור בהמה גסה לעובד פוכבים גזירה משום שאלה ומשום שכירות דשאלה ושכירות לעובד פוכבים בנדאי אסור מחשש רביעה. ועובר בלפני עור כמו יחוד ולכך גזרו מכירה לעובד פוכבים משום שאלה ושכירות ול"ל להגמ' לומר משום נסיוני.

והא דאינו אסור למפור בהמה דקה מטעם זה היינו משום דלאו בני מלאכה הם ולא שייך לגזור לגבייהו משום שאלה ושכירות דלאו בני שאלה ושכירות נינהו. אבל בבהמה גסה הרי שפיר אפ"ל כנ"ל דלכך אסור למפור לעובד פוכבים גזירה משום שאלה ושכירות: אולם י"ל דבע"כ מוכרח מדברי המשנה דהא דאסור למפור בהמה גסה הוא מצד איסור אחר לא רק מחשש רביעה.

דהנה באמת אף לר"א דאמר אף במקום שאסרו לייחד כו' והיינו דייחוד בכ"מ אסור משום מכשול דרביעה כפרש"י מ"מ זהו רק בסתם אבל במקום שבנדאי אין חשודין על

הרביעה מותר אף לייחד וכמש"כ הב"י ביו"ד סי' קנ"ג בשם הר"ן והה"מ בשם הרשב"א
שבמקומות הידועים שלא נחשדו עליה מותר לייחד ועי' בחי' הריטב"א בע"ז שם.

ועכ"פ במקום דבנדאי אין חשודין על הרביעה מותר אפילו לייחד ומכש"כ להשאיל
ולהשפיר. והנה במשנה שם מבואר מקום שנהגו כו' ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה
גסה ומשמע דבהמה גסה לעולם אסור למכור לעובד פוכבים ואין שום צד היתר בדבר
ואפילו במקום שלא נחשדו על הרביעה.

וכ"כ בחי' הריטב"א במשנה שם ז"ל ובכל מקום פי' אפילו במקום שאנו יודעין בנדאי
שאין חשודין על הרביעה אין מוכרין להם בהמה גסה ע"ש. ולפ"ז ניחא שפיר הא דלא
שני בגמ' דלכך אסור למכור בהמה גסה לעובד פוכבים דגזירה משום שאלה ומשום
שכירות ומחשש רביעה פנ"ל.

דא"כ במקומות הידועים שלא נחשדו על הרביעה דשם מותר לייחד וכן להשאיל
ולהשפיר יהיה מותר למכור בהמה גסה לעובד פוכבים. ובאמת מבואר במשנה דבכ"מ
אין מוכרין להם בהמה גסה ועוד דהא מבואר במשנה שם בן בתירא מתיר בפוס ונתעם
מפניו בפרייתא בגמ' שם מפני שהוא עושה בו מלאכה שאין חייבין עליה חטאת וע"ש
כפרש"י במשנה שם.

ולפ"ז אי נימא דהא דאין מוכרין בהמה גסה היא גזירה משום שאלה ושכירות ומחשש
רביעה פנ"ל א"כ מה נ"מ שהוא עושה בו מלאכה שאין חייבין עליה חטאת מ"מ שייך
גזירה דשאלה ושכירות פנ"ל.

ובע"כ צ"ל דהא דאין מוכרין בהמה גסה לאו משום ליתא דרביעה הוא דאפילו במקום
שאין חשודין על הרביעה ג"כ אין מוכרין בהמה גסה. ולכך מסיק הגמ' דגזירה משום
נסיוני או אם שכירות לא קנייה גזירה משום שאלה ושכירות: ועל פי זה מיושב שפיר
בעז"ה סוגית הגמ' לפי פרש"י וכנ"ל בהא שהאריך בגמ' להקשות מהפרייתא מפח
דכותים לא חשידי ארביעה ואף דעיקר קו' הגמ' הוא מבהמה גסה דלכאורה צע"ג פנ"ל
ולפ"ז ניחא שפיר דהנה בפרייתא הא לא קתני בהמה גסה כלל אלא דמכללא נשמע
מדקתני דבהמה דקה תליא במנהגא וש"מ דבהמה גסה מדינא אסור לזבוני להו.

ולפ"ז אי נימא דכותים חשידי ארביעה הוי אפ"ל דלעולם גם הא דבהמה גסה מדינא
אסור לזבוני להו הוא ג"כ משום חשש רביעה ותינו דגזירה משום שאלה ומשום
שכירות לכותים דזה בנדאי אסור להשאיל ולהשפיר בהמה גסה לכותים משום חשש
רביעה.

דלא שייך לומר דהוא חס על בהמתו שלא תעקר פיון דאין הבהמה שלו ולכך גם מכירה
אסור מדינא דגזרו משום שאלה ושכירות ותינו דקתני דבהמה דקה תליא במנהגא
דמדינא שרי לזבוני משום דחס על בהמתו שלא תעקר ומשום שאלה ושכירות לא שייך
לגזור גפי בהמה דקה פנ"ל אבל בהמה גסה אסור מדינא לזבוני להו דגזירה משום שאלה
ושכירות פנ"ל.

ולפ"ז הא דמבואר בגמ' מ"ט אילימא משום דחשידי ארביעה הוא בין על בהמה דקה ובין על בהמה גסה דנשמע מפללא דבשניהם י"ל הטעם משום דחשידי ארביעה ולקף הוצרך הגמ' להוכיח דכותים לא חשידי ארביעה פלל.

ולפ"ז בע"כ הא דנשמע מפללא דבהמה גסה אסור מדינא לזבוני להו היינו משום דאמי לזבוני לעובד פוכבים וזה נכון: והנה לפי דרף רש"י בפי' הסוגיא דעיקר קו' הגמ' הוא מבהמה גסה פנ"ל.

נלע"ד לפרש פ"א אחר בסוגיא והינו דעיקר הוכחת הגמ' דבהמה גסה אסור מדינא לזבוני לכותים אין זה מדיוקא מדקתני דבהמה דקה תליא במנהגא מפלל דבהמה גסה אסור מדינא כפרש"י.

אלא דיש לזה פנים אחר וכמו שיתבאר בעז"ה. ובהנהיגה מנישב ג"כ הא דהוצרך הגמ' להקשות מפח דכותים לא חשידי ארביעה.

והנה פרש"י לכאורה צ"ע דהא בע"כ צ"ל דמבהמה דקה גופיה ליפא לאקשוני אף דהא דנהגו שלא למפור הוא משום דאמי לזבוני לעובד פוכבים והינו משום דזהו באמת רק מנהגא וחומרא בעלמא וכנ"ל.

ולפ"ז הא אפ"ל דגם בהמה גסה אינו אסור מדינא אלא ממנהגא בעלמא כמו דקה והא דקתני בברייתא בהמה דקה הוא משום מקום שנהגו שלא למפור ואשמעינן רבותא בבהמה דקה דאף דמדינא גם לעובד פוכבים מותר למפור רק מנהגא הוא דאיפא פמבואר במשנה שם.

מ"מ מקום שנהגו שלא למפור בהמה דקה לפותים משום דאמי לזבוני לעובדי פוכבים אין מוכרין וכש"כ בהמה גסה דלעובד פוכבים מדינא אסור. ולכן נראה דהנה באמת גם זה צ"ע דלפי המבואר מפשטות דברי הגמ' הנה הטעם דמקום שנהגו שלא למפור בהמה דקה לפותים הוא משום דאמי לזבוני לעובד פוכבים וכמבואר בגמ' מ"ט אילימא משום דחשידי ארביעה כו' אלא משום כו' וכן פי' פל המפרשים, מיהו באמת צ"ע דהוא חומרא בלא טעם פלל פנין דגם לעובד פוכבים גופיה מותר מדינא למפור ורק מנהגא הוא דאיפא.

וא"כ מאיזה ענין החמירו שלא למפור בהמה דקה לפותים משום דאמי לזבוני לעובד פוכבים ומה בכך אם הפותי ימפור לעובד פוכבים ועוד צ"ע בגמ' שם דקאמר אילימא משום דחשידי ארביעה והתניא כו' אלמא לא חשידי ועוד תניא כו' ולכאורה הו"ל להגמ' לאסוקי מיז אלא משום דאמי לזבוני לעובד פוכבים דהרי פתח מ"ט.

ואף דאפ"ל דהא דמסיק אח"כ אלא משום כו' קאי גם אברייתא קמייטא מ"מ הוא דחוק: ולכן נראה לומר דטעם החומרא של מקום שנהגו שלא למפור בהמה דקה לכותים אינו משום דאמי לזבוני לעובד פוכבים.

דהנה בפ' מקום שנהגו (דף נ"ג) במשנה שם מקום שנהגו למפור בהמה דקה לעובד פוכבים מוכרין מקום שנהגו שלא למפור אין מוכרין פרש"י מקום שנהגו שלא למפור דהחמירו על עצמן דילמא אתי למפור גסה ע"ש.

וכן פ"י הרע"ב במשנה שם והנה הש"ך ב"ד סי' קנ"א סק"ט תמה על פרש"י דהא הוי גזירה לגזירה ועוד כתב דכל הסוגיא בע"ז שם לא אכלא לדידיה ע"ש. והנה מש"כ דהוי גזירה לגזירה ומשום דגסה גופה הוא רק גזירה משום שאלה ושכירות ונסיוני.

לא קשה כלל דהרי הוא רק מנהג חומרא בעלמא ולא מדינא והנה מקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה לפותים דלפי המובן מפשטות הגמ' הטעם הוא משום דאיתי לזבונא לעובד פוכבים ולעובד פוכבים גופה הוא מנהג חומרא בעלמא.

ומש"כ דהסוגיא לא אכלא לדידיה אינו מובן. אולם דברי רש"י הם פשוטים וברורים לפי המסקנא שם בע"ז דבמכירה ליכא חשש רביעה דאף במקום שאסרו לניחוד מותר למכור דעובד פוכבים חס על בהמתו שלא תעקר ולפ"ז צריך להבין טעם חומרת מקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה לעובד פוכבים.

והנה בחי' הריטב"א שם כתב שנהגו חומרא שלא למכור שלא רצו לסמוך על חזקה זו דעובד פוכבים חס על בהמתו ע"ש. והר"ן שם כתב שהחמירו שלא למכור כדי שלא יבואו להעמיד בהמה בפונדקאות של עובדי פוכבים והיינו דהחמירו במכירה משום יחוד ע"ש.

ולפ"ז נראה דס"ל לרש"י בטעם חומרת מקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה לעובד פוכבים דהוא משום דהחמירו על עצמן דלמא איתי למכור גסה. והנה באמת נראה דטעם זה פשוט יותר ממש"כ הר"ן והריטב"א דלמה שכתב הר"ן אין לזה מקור בש"ס להחמיר במכירה משום יחוד.

אולם למש"כ רש"י דגזירה משום דילמא איתי למכור גסה יש לזה יסוד בש"ס דהא מבואר במשנה שם דאין מוכרין בהמה גסה בעגלים וסייחים ושבורים וע"ש בפרש"י הרי דבבהמה גסה גופיה גזרו בעגלים וסייחים ושבורים דלמא איתי לאחלופי ולמזבן להו גדולים ושלמין אלא דבבהמה דקה לא גזרו חכמים אטו גסה.

ולפ"ז הרי קרוב לומר דמקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה לעובד פוכבים היינו משום שהחמירו על עצמן גם בבהמה דקה דלמא איתי למכור גסה וכמו בעגלים ושבורים אטו גדולים ושלמין וזה ברור: ולפ"ז נראה לומר דגם הא דמבואר בבבב"א מקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה לפותים אין מוכרין.

אין טעם החומרא משום דהכוחי איתי לזבונא לעובד פוכבים דזה אינו ענין כלל כיון דלעובד פוכבים גופיה שרי למכור מדינא ורק ממנהגא דלמא איתי למכור גסה. אולם י"ל דהטעם הוא שהחמירו על עצמן דלמא איתי למכור גסה לכותים ובהמה גסה מדינא אסור לזבונא להו משום דאיתי לזבונא לעובד פוכבים וכמש"כ התוס' דחד לפני הוא שלא יחטא בשאלה ושכירות ונסיוני כנ"ל ולפ"ז חומרת מקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה לעובד פוכבים ושא לא למכור בהמה דקה לפותים טעם אחד הוא שהחמירו על עצמן דלמא איתי למכור גסה.

ולפי הנ"ל מוכרח דקו' הגמ' לרבה מהבבב"א הוא רק מבהמה גסה וכמו שפרש"י דמבהמה דקה ליכא לאקשויי כיון דאין הטעם משום דאיתי לזבונא לעובד פוכבים אלא דהחמירו בדקה משום בהמה גסה.

ועכ"פ לפ"ז נראה לומר דעיקר הוכחת הגמ' דבהמה גסה אסור מדינא לזבוגי לכותים אינו משום דקתני דבהמה דקה תלי' במנהגא וש"מ דבהמה גסה אסור מדינא. אלא משום דכל עיקר מקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה לפותים בע"כ דהוא משום שהחמירו על עצמן דלמא אתי למכור גסה פנ"ל.

ולפ"ז בע"כ דבהמה גסה עכ"פ מדינא אסור לזבוגי להו והיגו דהחמירו בבהמה דקה אטו גסה ובע"כ דמשום דאתי לזבוגי לעובד פוכבים חיישינו. ואולי יש לכונן זה גם בפרש"י ודוק.

ולפ"ז יתבאר ג"כ שפיר הא דהוצרך הגמ' להקשות מפת דכותים לא חשידי ארביעה. והיגו דהרי ה"ן והריטב"א פירשו באמת להך דמקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה לעובד פוכבים דהוא משום ליתא דרביעה והיגו דהחמירו במכירה שלא יבואו לייחד או משום שלא רצו לסמוך על חזקה זו דעובד פוכבים חס על בהמתו וכנ"ל.

מיהו לענין מקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה לכותים אפ"ל דלכ"ע הטעם הוא רק משום שהחמירו בדקה אטו גסה דהרי פותים לא חשידי ארביעה כלל וא"א לומר כמ"ש הריטב"א וה"ן ובע"כ צ"ל פנ"ל.

ולפ"ז ניחא שפיר מה שהאריך הגמ' להוכיח דכותים לא חשידי ארביעה והיגו דאי נימא דכותים חשידי ארביעה הוי אפ"ל דטעם חומרת מקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה לפותים הוא משום ליתא דרביעה וכמ"ש הריטב"א וה"ן.

אולם מפנין דכותים לא חשידי ארביעה ולפ"ז הרי א"א לומר הטעם פנ"ל ובע"כ צ"ל דטעם החומרא שלא למכור בהמה דקה לפותים הוא משום דהחמירו בדקה דלמא אתי למכור גסה ובע"כ דלמכור בהמה גסה לכותים אסור מדינא ומשום דאתי לזבוגי לעובד פוכבים וקשה לרבה פנ"ל.

סימן כו בדין אם אהד רואה לחבירו שהוא לבוש פלאים בשוק או שנפסקו לו ציציותיו בשבת ברה"ר והוא אינו יודע אם מחויב להגיד לו כדי שיפשוט בגדו וטליתו מעליו או דמשום כבוד הבריות ישתוק וא"צ להגיד לו עד שיגיע לביתו: תשובה בס"ד.

הנה הטור יור"ד סי' ש"ג כתב המוצא פלאים בבגדו אם הם דאורייתא פושטו אפילו בשוק כו' כתב הרמב"ם הרואה פלאים של תורה על חבירו אפילו אם הוא בשוק קורעו מעליו אפילו אם הוא רבו שלמדו חקמה: וא"א הרא"ש ז"ל כתב אע"פ שהמוצא פלאים דאורייתא פושטו אפילו אם הוא בשוק דוקא שהלבוש מוצאו בעצמו שהוא מזיד אבל הרואה פלאים על חבירו והלבוש אינו יודע אין צריך לומר לו בשוק עד שיגיע לביתו דמשום כבוד הבריות ישתוק ואל יפרישנו משוגג עכ"ל הטור ע"ש ודברי הרא"ש הוא בפ"ט דנדה וע"ש שהביא רישלמי הרי שהלך בשוק ונמצא לבוש פלאים תרין אמוראין חד אמר אסור וחד אמר מותר מאן דאסר ד"ת ומאן דמתיר כו' זירא דאמר גדול כבוד הבריות שדוחה את המצנה בל"ת שעה אחת כו' ר' אמי הוי יתיב ומתני אמר חד לחבריה את לבוש פלאים א"ל ר' אמי שלוף מאנה ונה ליה וסבר ר' אמי פאמורא דשרי א"נ בכלאים דרבנן א"נ בכלאים דאורייתא ודאי המוצא פלאים בבגדו כו' אבל אם אדם רואה פלאים בבגדי חבירו והלבוש פלאים אינו יודע אין לומר לו בשוק כו' דמשום כבוד

הבריות ישתוק ואל יפרישנו משוגג ע"ש ועי' בב"י ובשו"ע יור"ד בסי' זה דהמחבר פתב דברי הרמב"ם.

ובהגהות רמ"א הביא דעת הרא"ש ושהטור ע"ש וכ"כ בעל תרומת הדשן בסי' רפ"ח לענין פהן ששוכב ערום בבית שיש בו מת. וז"ל יראה דמשום כבוד הבריות לא נעשה שום איסור דאורייתא כו' אמנם אותם שקוראים לפהן לצאת יזקרו בתחילה שלא יגידו לו מיד שיש מת באהל אלא יקראו לו בסתם לצאת אליהם וכשילביש יגידו לו וכדרך זה שרי משום כבוד הבריות ואע"פ שמצינים אותו שזקה בטומאה הואיל והוא לא ידע ושוגג הוא שרי וכה"ג פתב ביור"ד בשם אש"ר וכ"כ האש"ר גופיה בהלכות פלאים ע"ש ודברי תה"ד אלו הביא ג"כ הרמ"א ביור"ד סי' שע"ב ע"ש: אף הנה בשו"ת שג"א סי' נ"ח האריך בדין זה והעלה להלכה דאם אחד רואה לחבירו שהוא לבוש פלאים חייב להגיד לו ודלא פהטור והאחרונים ביור"ד סי' ש"ג ויסוד דבריו הוא משום שהאריך שם להוכיח דדעת הראשונים הוא שלא כדברי הרא"ש ע"ש.

ולענ"ד יש לדון בדבר וכמו שאבאר בעז"ה. והנה בעיקר מחלוקת הרמב"ם והרא"ש בזה הבינו פל האחרונים בטעם מחלקותם שהוא משום דמבואר בגמ' ברכות (דף כ) בסוגיא דהמוציא פלאים בבגדו פושטו אפילו בשוק דאע"ג דאין כבוד הבריות דוחה איסור דאורייתא מ"מ היינו דוקא באיסור קום ונעשה כמו פלאים אולם בשב ואל תעשה נדחה מפני כבוד הבריות אפילו איסור דאורייתא וכמו דמת מצוה דוחה פסח ומילה וע"ש בסוף הסוגיא דמסיק שוא"ת שאני ע"ש ולכך ס"ל להרא"ש נהי דהמוציא פלאים בבגדו פושטו אפילו בשוק היינו משום דאין איסור דאורייתא נדחה מפני כבוד הבריות בקו"ע אולם הרואה פלאים על חבירו והלבוש הוא שוגג ואנו דנין רק אם חייב להגיד לו בזה אמרינו דישתוק וא"צ להגיד לו דהא מה שאינו מודיעו הני רק שוא"ת ואיסור שוא"ת הרי נדחה מפני כבוד הבריות אולם הרמב"ם ס"ל פנין דמ"מ הלבוש פלאים עביד מעשה ולגביה הני קום ונעשה ולכן צריך להגיד לו ועי' בשו"ת נו"ב מהדו"ק סי' ל"ה שבהביא שם דברי הרמב"ם והרא"ש וכתב שם ז"ל.

ולכך פסק הרא"ש בה' פלאים שאם מוצא על חבירו פלאים בשוק אם הלבוש הוא שוגג לא מקרי לגביה קום ונעשה ולגבי המוצא שרואהו לבוש ושותק הני שוא"ת ע"ש. וכ"כ בספר ישועת יעקב או"ח סי' י"ג ז"ל דהרא"ש פתב דאם רואה חבירו לבוש פלאים בשוק א"צ להודיעו פנין דהוא לא עביד מעשה חשיב שוא"ת מה שאינו מודיעו ושאר פוסקים ס"ל פנין דהלבוש פלאים קעביד מעשה חייב להודיעו וע"ש מה שכתב עוד שם דחבירו שוגג בדבר ולא קעביד איסורא והוא שיזע מזה לא קעביד איסורא בקום ונעשה ע"ש ויותר מזה מבואר בשו"ת שג"א שם וע"ש שכתב באמצע התשובה בזה"ל דלמאי דס"ד דרבינא כו' כש"כ שאינו דוחה ד"ת אפילו בשוא"ת וכיין דמן התורה מחוייב להפריש את חבירו מאיסורא משום כבוד הבריות לא דחינן ליה אבל למאי דקי"ל דאפילו ד"ת נדחה מפני כבוד הבריות בשוא"ת כו' אם הלבוש שוגג א"צ להגיד לו דמה שנמנע מלהגיד לו אינו אלא שוא"ת ונדחה מפני כבוד הבריות אע"ג דש"ל תורה היא עכ"ל ע"ש ולכן פתב שם השג"א להוכיח מדברי הראשונים דלא ס"ל כסברת הרא"ש: וע"ש שכתב דמדברי התו' בפ' שבועות העדות (דף ל') נראה שחולקים על סברא זו

דאיתא הַתָּם אָמַר רַבָּה ב"ר הוּנָא הַאי צְנוּרָא מְרַבְנָן דִּידַע בְּסִדְהוּתָא וְזִילָא בִּיהּ מִקְלָתָא לְמִיזַל לְבֵי דִינָא דְזוּטֵר מִינְיָה לְאַסְהוּדֵי קַמִּיהּ לָא לִיזַל אָמַר רַב שִׁישְׁא בְּרִיהּ דְר"א אָף אֲנִי נָמִי תְּנִינָא מְצָא שְׂק אִו קִנְפָּה וְאִין דְּרַכּוּ לִיטוּל ה"ז לָא יטוּל וְה"מ בְּמִמוּנָא אָבַל בְּאַיִסוּרָא אִין חֲכָמָה כּו' פֶּל מְקוּם שִׁישׁ חִלוּל ה' אִין חוֹלְקִין כְּבוֹד לְרַב וְכִתְבוּ הַתּו' בְּד"ה אָבַל מִיהוּ תִּימָא דְהֶקְא שׁוּא"ת הוּא וּבפ' מִי שְׁמַתּוּ בְּבִרְכוֹת מוֹכַח דְשָׂרִי אֶפְיֵלוּ בְּאַיִסוּר דְפָרִיף גְּבִי מוֹצָא פְּלָאִים בְּבִגְדוּ פּוֹשְׁטוּ אֶפְיֵלוּ בְּשׁוּק מְהוּלְף לְשַׁחוּט אֶת פִּסְחוּ וְלָמוּל אֶת בְּנוֹ שְׁמַטְמָא לְמַת מְצָנָה מְשׁוּם בְּזִיוֹן הַמַּת וּמְשַׁנֵּי שׁוּא"ת שְׁאֲנִי וי"ל דְּהַתָּם גְּנָאִי גְדוּל הוּא לְמַת מְצָנָה שְׁאִין לוֹ קוֹבְרִים לְכָף שׁוּא"ת שָׂרִי כּו' וְכֵן לְפִשְׁוּט פְּלָאִים בְּשׁוּק גְּנָאִי גְדוּל כְּגִנָּאִי מַת מְצָנָה לְהַכִּי פָּרִיף מִינְיָה אָבַל הֶקְא גְּבִי עֲדוּת לִיכָא גְּנָאִי כ"כ וְלָא שָׂרִי בְּאַיִסוּרָא אֶפְיֵלוּ בְּשׁוּא"ת וְדָמִי לִיהּ גְּנָאִי דְמְצָא שְׂק אִו קִנְפָּה כּו' וְעוּד י"ל דְּכִשְׁעוּשִׁין אִיסוּר עַל יְדוּ לָא מְקַרִי שׁוּא"ת וְהֶקְא פְּדַפְי' בְּקוּנְטֵרְס כְּגוֹן שְׂפָאָה אִשָּׁה לְפָנֵי חֲכָם לְהַתִּירָה לִינְשָׂא וְתַלְמִיד זֶה יוֹדַע שְׂבַעֲלָה חֵי וּבְמִמוּנָא שָׂרִי אֶפְיֵלוּ מוֹצִיאִין מְמוֹן עַל יְדוּ מְבַעֲלֵי שְׂלָא כְּדִין וּמְצָא שְׂק אִו קִנְפָּה דְמִינְיָה רְאָיָה מִינְיָה כְּגוֹן שְׂרוּצָה אַחַר לִיטְלוּ כּו' עכ"ל הַתּו' ע"ש הָרִי דס"ל לְהַתּו' בְּתִי הַשְּׁנֵי דְכִינּוֹן דַּע"י שְׁתִּיקְתּוּ וְעֲשֵׂה אִיסוּר בְּיַדִּים הו"ל כְּקוּם וְעֲשֵׂה וְאִין נִדְחָה מְפָנֵי כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת וּא"כ ה"ה אִם רוּאָה אֶת חֲבִירוֹ מְלַבֵּשׁ בְּכִלְאִים וְהוּא לָא יִדַע אִם אִינוּ מוֹדִיעוּ הו"ל כְּעוֹשֵׂה מַעֲשֵׂה בְּיַדִּים וְאִינוּ נִדְחָה מְפָנֵי כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת וְחַיִּיב לְהַגִּיד לוֹ ע"ש בִּשְׁג"א.

ועפ"י יסוד הזה כתב להוכיח מדברי רש"י וְהַרְמַב"ן דְּלָא ס"ל כְּסִבְרַת הָרָא"ש וּמְשׁוּם דְּמַדְבְּרִיהֶם מוֹכַח דְּלָא ס"ל כְּתִי הָרָאשׁוֹן שְׂבַתּוֹ לְחַלְקַ בֵּין גְּנָאִי גְדוּל לְגִנָּאִי קֶטֶן וּבַע"כ דס"ל כְּתִי הַשְּׁנִי שְׂבַתּוֹ וְדָלָא כְּהָרָא"ש: וְהִנֵּה לְפִי דְבָרֵי הַשְּׁג"א הַנֵּ"ל נְמַצָּא דְמַחְלֻקְתָּ הַרְמַב"ם וְהָרָא"ש תְּלִי בְּשְׁנֵי תֵי הַתּו' וְכַנֵּ"ל דְּלַתְּי' הָרָאשׁוֹן דס"ל לְהַתּו' דְּמָה שְׁאִינוּ מַעֲיֵד חֲשִׁיב שׁוּא"ת ה"ה דַּא"צ לְהוֹדִיעוּ וְכַסְבְּרַת הָרָא"ש וְלַתְּי' הַשְּׁנִי דס"ל לְהַתּו' דְּמָה שְׁאִינוּ מַעֲיֵד חֲשִׁיב כְּקוּ"ע וּלפ"ז ה"ה דְּצָרִיף לְהוֹדִיעַ לְחֲבִירוֹ שְׁהוּא לְבוּשׁ פְּלָאִים וְכַסְבְּרַת הַרְמַב"ם.

וְהִנֵּה לְפִי הַבְּנַת הָאֲחֵרוֹנִים בְּדַעַת הָרָא"ש דְּלַפִּיכָף א"צ לְהוֹדִיעַ לְחֲבִירוֹ שְׁהוּא לְבוּשׁ פְּלָאִים וּמְשׁוּם דְּמָה שְׁאִינוּ מוֹדִיעוּ הָרִי רַק שׁוּא"ת וְנִדְחָה מְפָנֵי כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת לפ"ז צ"ל ע"כ דְּהָא דְּאִינוּ צָרִיף לְהוֹדִיעוּ הִינּוּ דְּנִקָּא בְּגִנָּאִי גְדוּל כְּמוֹ אִם לְבוּשׁ פְּלָאִים בְּבִגְדַת הַתְּחַתּוֹן שְׂיִהְי' נִשְׂאָר עוֹמֵד עָרוּם בְּשׁוּק וּכְמַש"כ הַתּו' וְלָכֵן א"צ לְהוֹדִיעוּ דְּמָה שְׁנִמְנַע מְלַהֲגִיד לוֹ הָרִי שׁוּא"ת וְנִדְחָה מְשׁוּם כ"ה אִוְלָם אִם לְבוּשׁ פְּלָאִים בְּבִגְדַת עָלְיוֹן דְּבִנְדָאִי לָא הָרִי רַק גְּנָאִי קֶטֶן בְּכַה"ג בְּנִדָאִי צָרִיף לְהוֹדִיעוּ דְּאִין לוֹמַר בְּזָה דְּמָה שְׁאִינוּ מוֹדִיעוּ לָא הָרִי רַק שׁוּא"ת דְּהָא בְּגִנָּאִי קֶטֶן גַּם שׁוּא"ת אִין נִדְחָה מְפָנֵי כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת וּכְמַש"כ הַתּו' בְּתִי הָרָאשׁוֹן דְּלַפִּיכָף צָרִיף לְהַעֲיֵד בְּאַיִסוּרָא אָף דְּמָה שְׁאִינוּ מַעֲיֵד הָרִי רַק שׁוּא"ת וּמְשׁוּם דְּלָא הָרִי רַק גְּנָאִי קֶטֶן וְכַנֵּ"ל וְאָף דְּלַפִּי מַש"כ הַתּו' בְּתִי הַשְּׁנִי לפ"ז א"צ לְחַלְקַ בֵּין גְּנָאִי גְדוּל לְגִנָּאִי קֶטֶן וּאִפ"ל דְּבִשׁוּא"ת מְפָשׂ גַּם בְּגִנָּאִי קֶטֶן נִדְחָה מְשׁוּם כ"ה מ"מ הָא לְסִבְרַת הָרָא"ש וְכַנֵּ"ל בְּנִדָאִי א"א לוֹמַר כְּתִי הַשְּׁנִי שְׂבַתּוֹ דְּלַתְּי' זֶה דְּכִשְׁעוּשִׁין אִיסוּר עַל יְדוּ לָא מְקַרִי שׁוּא"ת א"כ הָא אִין מְקוּם פְּלָל לְדְבָרֵי הָרָא"ש וּלפ"ז ה"ה דָּאִם רוּאָה לְחֲבִירוֹ שְׁהוּא לְבוּשׁ פְּלָאִים צָרִיף לְהוֹדִיעוּ וְכַנֵּ"ל.

ובע"כ צ"ל לדעת הרא"ש כתי' הראשון שכתבו דמה שאינו מעיד לא הוי רק שוא"ת וקא דצריה להעיד באיסורא היינו משום דלא הוי רק גנאי קטן וכנ"ל ולפ"ז ה"ה היכי שרואה לתבירו שהוא לבוש פלאים בגוונא דלא הוי רק גנאי קטן אם יפשוט בשוק חייב להגיד לו דאין לומר בזה דמה שנמנע מלהגיד לו הוא רק שוא"ת דנדחה משום כ"ה.

דבגנאי קטן גם שוא"ת אין נדחה משום כבוד הבריות לסברא זו וכנ"ל: או"לם צ"ע לפ"ז דברי התה"ד הנ"ל הביאו הרמ"א בשו"ע יור"ד סי' שע"ב דכהן ששוכב ערום באוהל המת אין להגיד לו אבל אם כבר הגידו לו אסור להמתין עד שילביש א"ע ע"ש והחזת יאיר בתשובה סי' צ"ה הקשה ע"ז מדברי התו' בברכות שם גבי הא דמסיק שוא"ת שאני וכתבו דלהכי לא ילפינו מטומאה גופה שהותרה לכהן גדול ונזיר להיטמא למת מצנה בקום ועשה ומשום דמה לכהן שפן לאו שאינו שנה בקל דלא כפרש"י ע"ש ולפ"ז עכ"פ איסור טומאה גופה בנדאי נדחה משום כ"ה אף בקו"ע וא"כ אמאי צריה לצאת לחוץ ערום ואסור להמתין עד שילביש א"ע וע"ש שתי' די"ל דהא דטומאה נדחה מפני כבוד הבריות אף בקו"ע היינו ג"כ בגנאי גדול דוקא וכמו מת מצנה וכמש"כ התו' בשבועות שם לחלק בהכי לענין שוא"ת וכנ"ל או"לם בכה"ג לרוץ ערום לבית חבירו בשביל טומאה לא הוי רק גנאי קטן חדא דלא הוי בשוק וגם הפל יודעין דהוא בשביל טומאה ע"ש וכ"כ בפשיטות התנאים בסי' כ"ח ע"ש ועכ"פ פנין דבכה"ג לא הוי רק גנאי קטן וכנ"ל לפ"ז צ"ע גם בלא ידע מדוע א"צ להגיד לו נהי דמה שאינו מודיעו הוי רק שוא"ת מ"מ פנין דבכה"ג לא הוי רק גנאי קטן ובגנאי קטן גם שוא"ת אין נדחה מפני כבוד הבריות וכנ"ל.

ולכד זה הנה לפי הטעמים שכתב החו"י שם דלצאת ערום מבית משום טומאה לא הוי רק גנאי קטן וכנ"ל א"כ נראה דמכש"כ בירושלמי שם דמייתי הרא"ש בפ"ט דנדחה דר' אמי הוי יתיב ומתני אמר חד לתבירה את לבוש פלאים א"ל ר' אמי שלוף מאנה ונהב ליה והיינו דהקפיד ר' אמי על מה שהודיעו דע"ז כתב הרא"ש הטעם דמשום כבוד הבריות ישתוק ואל יפרישנו משוגג ולפמש"כ החו"י נראה דמכש"כ דגם זה לא הוי רק גנאי קטן דהא בבהמ"ד היו יושבין ודוקא בשוק הוי גנאי גדול.

ועכ"פ פנין דלא הוי רק גנאי קטן וא"כ אמאי א"צ להודיעו דהא גנאי קטן אינו נדחה גם בשוא"ת ואמאי הקפיד ר' אמי: מיהו דברי החו"י אינם מוכרחים דאפ"ל דגם הך עובדא דתה"ד לרוץ ערום מבית שיש בו טומאה הוי גנאי גדול וקא דלא נדחה איסור טומאה שאינו שנה בקל משום כבוד הבריות היינו משום דהתה"ד קאי בשיטת רש"י בברכות שם ולדידיה גם איסור טומאה לא נדחה משום כבוד הבריות בקום ועשה וקא דמת מצנה דוחה ללאו דטומאה גבי כ"ג ונזיר היינו משום דלא מקרי דיחוי פלל ע"ש: מיהו בכ"ז הנה צ"ע לומר דהרא"ש מייירי דוקא במקום גנאי גדול דהנה פשיטות דברי הרא"ש והטור כמה שכתבו הרוואה פלאים על חבירו משמע ודאי אפילו בבגד עליון דבנדאי לא מקרי גנאי גדול.

דהנה התו' בב"מ (דף לא) ד"ה אלא כתבו וז"ל וי"ל כבוד הבריות דמת מצנה חמיר טפי כו' אע"ג דבפ' מי שמתו מוכח דאי הוי פלאים שוא"ת הנה נדחה משום כבוד הבריות היינו משום דערום הוי גנות ובזיון גדול כדאמר ביבמות אין לה משוקץ יותר מאותו

שהוא מהלך ערום ע"ש ומשמע מדבריהם דדוקא להפשיט כל בגדיו עם החלוק ונלעמוד ערום ממש מקרי גנאי גדול אבל בלא"ה אפילו להפשיט כל בגדיו פנין שלא יעמוד ערום לא מקרי גנאי גדול ומשום זה תמוהים לי באמת דברי המג"א בסי' י"ג שפכתב דאם נפסק ציצית ברה"ר בטלית קטן א"צ לפושטו אפילו בחול דהפשיטה הוי גנאי גדול ע"ש.

וצ"ע מנ"ל זה דהא מדברי התו' הנ"ל משמע דדוקא להפשיט כל בגדיו עם החלוק ונלעמוד ערום ממש בשוק הוי גנאי גדול וצ"ע ועכ"פ אם נימא דהרא"ש ונהטור מיירי דוקא במקום דאיכא גנאי גדול אז א"צ להודיעו לפ"ז צ"ל דמה שכתבו הרואה פלאים על חבירו היינו על חלוקו שיהי' צריך להפשיט כל בגדיו ונלעמוד ערום בשוק אז א"צ להודיעו וזה אינו במשמע דבריהם כלל פמבין דפשוטות דבריהם בנדאי משמע אפילו בכגד עליון ואף דגם התו' פירשו פן בדברי הגמ' אף דבגמ' מבואר סתם המוצא פלאים בכגדו היינו משום דבגמ' מפורש פושטו אפילו בשוק ומיירי בכל גונו אפילו במקום דאיכא גנות גדול וזה אמת לדינא אולם הרא"ש ונהטור שכתבו א"צ להודיעו אי נימא דמיירי דוקא במקום גנאי גדול שיהי' נשאר ערום בנדאי דלא הו"ל לסתום בזה וצ"ע גם הנה מש"כ התו' דערום הוי גנות ובזיון גדול פנדאמר ביבמות הנה לפנינו הגירסא שם אין לה משוקץ ומתועב לפני המקום יותר כמו שמהלך בשוק ערום ע"ש ומשמע דוקא בשוק ולפ"ז הירושלמי דמייתי הרא"ש בפ"ט דנדע שיהי' יושבין בבית המדרש לכאורה לא הוי גנאי גדול ומ"מ הקפיד ר' אמי על מה שהודיעו: גם הנה בעיקר הדבר מה שכתבו האחרונים הנה שלשת הרועים הנ"ב ובעל ישועת יעקב והשג"א דהא דס"ל להרא"ש דאם הלבוש הוא שוגג א"צ להודיעו היינו משום דמה שאינו מודיעו הוי שוא"ת ונדחה מפני כבוד הבריות לכאורה הוא תימה גדולה דעל שתיקתו א"צ לדון כלל משום דהוי שוא"ת דבל"ז נראה דעיקר החיוב מה שצריך להודיע לחבירו להפרישו מאיסור אין זה רק דרבנן ואף דהשג"א פתב דמן התורה מחויב להפריש חבירו מאיסור מ"מ דכריו צ"ע באמת דמאיזה ענין יהיה חייב מ"הת להפריש לחבירו מאיסור דמקרא דלפני עור לא תתן מכשול לא נלמוד רק דאסור להכשיל לחבירו באיסור וכמו מושיט יין לנזיר ודקאים בתרי עברי דנהרי דאי לא יהיב ליה לא מצי שקיל דנמצא שהוא נותן לפני המכשול וכמבואר בע"ז (דף ואו) ע"ש אבל להודיע לחבירו להפרישו מן האיסור מנ"ל זה מה"ת וכיון דא"צ להודיע לחבירו רק מדרבנן לפ"ז א"צ לדון בזה דמה שאינו מודיעו הוי שוא"ת אלא משום דבדרבנן אף קו"ע נדחה מפני כבוד הבריות אם לא דנאמר דחייב מה"ת להפריש לחבירו מאיסור משום ליתא דמצות תוכחה וצ"ע: שוב מצאתי להב"ח ביור"ד סי' ש"ג שכתב פן בהדיא ופי' באמת דברי הרא"ש משום זה וע"ש שכתב ז"ל והרא"ש מפרש דדוקא שהלובש בעצמו מוצאו דהשתא הוי מזיד אם אינו פושטו צריך לפשוט אפילו בשוק אבל אם הלבוש אינו יודע א"צ לומר לו בשוק דכיון דאין חיוב אמירה זו אלא מדרבנן דאסמכיה אלפני עור לא תתן מכשול גדול כבוד הבריות שרואה ל"ת שבתורה וא"צ להגיד לו בשוק עד שיגיע לביתו וזהו דעת רבינו עכ"ל הב"ח ע"ש.

מיהו לכאורה צ"ע מהא דאמרינן בשבועות שם ה"מ בממונא אבל באיסורא אין חכמה כו' ועי' בתו' שם שכתבו אף דהוא שוא"ת מ"מ בגנאי קטן גם שוא"ת לא נדחה משום כ"ה ומשמע מכ"ז דחייב מן התורה להעיד באיסור וקשה דהא עיקר הלאו דלא יגיד הוא רק בממון ושיתבענו להעיד וכמ"ש הרמב"ם בפ"א מה' עדות ע"ש וצריך לומר דמ"מ

חייב להעיד מה"ת לאפרושי מאיסורא אף נראה לחלק בין זה שהוא בתורת עדות לפני ב"ד מחויב מה"ת להעיד באיסורא אבל להודיע לחבירו להפרישו מאיסור אין חייב רק מדרבנן וכמש"כ הב"ח ועי' בכס"מ פ"א מה' עדות שכתב שם דמ"ש רבינו והוא שיתבענו להעיד בד"מ נראה מדבריו דדיני נפשות אפי' לא תבעוהו חייב כו' וסמך לדבר מצאתי שכתב הרא"ש בפ"ק דמכות שכל הרואה דבר עונה חייב להעיד משום שנאמר ובערף הרע מקרבו ועי' להרא"ה בספר החינוך מצוה קכ"ב ע"ש: והנה בספר שו"ת אור נעלם בחי' לברכות שם כתב דמשמע מהטור דהרמב"ם ס"ל אף שהלבוש אינו יודע מ"מ חייב הרואה לקורעו מעליו כדי שלא יעבור משום לפני עור וכדאיתא סבא זו בב"ח.

והקשה דזהו נגד מסקנת הגמ' דמסיק שוא"ת שאני והכא נמי אם מניחו על הלבוש דעובר משום לפני עור זהו ג"כ בשוא"ת דנדחה מפני כבוד הבריות ע"ש. והנה לפי דבריו עדיפא הו"ל להקשות דהא מה שצריך להודיעו הוא רק דרבנן וכמש"כ הב"ח ודרבנן אף קו"ע נדחה משום כ"ה.

והנה מה שהקשה דמה שאינו מודיעו הני רק שוא"ת הנה לפמ"ש השג"א דס"ל להרמב"ם כתי' השני בתו' שם דהואיל דע"י שתיקתו יהי נעשה איסור בידים הו"ל כקו"ע ולפ"ז ניחא שפיר. מיהו לפמ"ש הב"ח דאין חייב להודיעו רק מדרבנן ולפ"ז קשה נהי דנימא דהואיל ונעשה ע"י איסור הני כקו"ע ממש לגבי הרואה אם לא יודיעו מ"מ צ"ע פנין דסוף סוף אין חייב להודיעו רק מדרבנן וא"כ הא מדרבנן גם קו"ע נדחה משום כ"ה: גם הנה באמת יש להוכיח מדברי הרמב"ם דלא ס"ל כתי' השני שבתו' שם.

דהנה הרמב"ם בפ"א מה' עדות העתיק דברי הגמ' גבי ת"ח למיזל לגבי דינא דזוטר מיניה וכתב בד"א בעדות ממון אבל בעדות שמפריש בה מן האיסור הולך ומעיד ואח"כ כתב פהו גדול אינו חייב להעיד אלא עדות שהוא למלך ישראל בלבד ועי' בכס"מ שכתב דמדברי רבינו שכתב דין כ"ג סמוך לדין צורבא מרבנן דמפליגין ביה בין עדות ממון לעדות שמפריש בה מן האיסור וסתם דבריו בכ"ג משמע דבכ"ג לא שני לן בין עדות ממון לעדות שמפריש בה מאיסור עכ"ל וכ"כ הכס"מ בפ"ג מה' מלכים לענין מלך ע"ש.

ולכאורה צ"ע"ג מאיזה ענין נחלק בזה בין צורבא מרבנן למלך וכ"ג דא"צ להעיד אף באיסור פנין דאין חקמה כו' ועי' בלח"מ ובמ"ל וכתבו האחרונים לישב דס"ל להרמב"ם כמ"ש התו' בתו' הראשון בשבועות שם דלפיכך צריך להעיד באיסור אף דשוא"ת נדחה מפני כבוד הבריות ומשום דגבי עדות לא הני רק גנאי קטן ואינו נדחה משום כ"ה וס"ל להרמב"ם דדוקא לצורבא מרבנן מקרי גנאי קטן אולם במלך וכ"ג להעיד לפני ב"ד דכל ב"ד הני זוטר מיני' נחשב באמת לגנאי גדול ולכך א"צ להעיד אף באיסור ומשום דכ"ה דוחה בשוא"ת פנ"ל עי' בתנאים סי' כ"ח ובשו"ת עטרת חכמים בחי' שבועות ועכ"פ נשמע מזה דלא ס"ל להרמב"ם כתי' השני שבתו' שבועות שם דכשעושין איסור ע"י לא מקרי שוא"ת אלא דלעולם מה שאינו מעיד מקרי שוא"ת ולכך גבי כ"ג דהני גנאי גדול לילך ולהעיד לעולם א"צ להעיד גם באיסור דאי נימא דס"ל דכשעושין איסור ע"י לא מקרי שוא"ת וא"כ אמאי סתם דבריו בכ"ג דגם בעדות שמפריש בה מן האיסור אינו

מעיד ובע"כ צ"ל פנ"ל ומ"מ הרי ס"ל להרמב"ם דכשלהבוש שוגג צריף להודיעו: ולכן נ"ל לומר בס"ד שלא פדברי האחרונים.

והיינו דמחלוקת הרמב"ם והרא"ש באם הלבוש פלאים הוא שוגג אי צריף להודיעו אינו ענין פלל למה שפלפלו התו' בשבועות שם אם נחשב שוא"ת מה שאינו מעיד או דכשעושיין איסור ע"י מקרי קום ועשה ובשיטת הרמב"ם ז"ל אין הטעם פלל משום דמה שאינו מודיעו הו"ל פקום ועשה וכן בשיטת הרא"ש דס"ל דא"צ להודיעו אין הטעם משום דמה שאינו מודיעו הוי רק שוא"ת ונדחה משום כ"ה כמש"כ הגאונים הנ"ל או משום דהוי רק דרבנן כמש"כ הב"ח אולם יסוד הדבר הוא דהכא אין אנו דנין פלל על חיוב הגדתו לחבירו לאפרישי מאיסורא אם יהי' נדחה משום כ"ה דהא בעצם הודעתו לחבירו שלבוש פלאים לגבי הרואה אין פאן דחויי כ"ה פלל פמוכן ורק עיקר פבוד הבריות הוא לגבי הלוּבש פלאים ולפ"ז עיקר חיוב הגדתו לחבירו להודיעו שלובש פלאים נמשך רק ע"פ ענין האיסור של הלוּבש פלאים בעצמו אם לגבי הלוּבש נדחה איסור פלאים משום פבוד הבריות.

ובזה יתבאר היטב דעיקר מחלוקת הראשונים בזה הוא בהא דאמרינן דאין פבוד הבריות דוחה ל"ת שבתורה פקום ועשה. הנה לשיטת הרמב"ם אין חילוק בין אם עובר הל"ת במזיד או בשוגג וכמו דאין כ"ה דוחה בקו"ע באיסור מזיד פן גם איסור שוגג אין נדחה משום כ"ה דהא גם בשוגג עבירה היא ואין לעבד על איסור שוגג משום כ"ה אלא דעל העובר בשוגג גופיה אין מה לדון פלל דכיון שאינו יודע מה יעשה אבל לגבי אחר שרואה לחבירו שהוא לבוש פלאים בשוגג מחוייב להודיעו ולהפרישו מאיסור דאורייתא בשוגג אף במקום כ"ה פיון דאין כ"ה דוחה איסור ל"ת בשוגג לגבי הלוּבש ממילא צריף הרואה להודיעו להפרישו מאיסור ואף דעיקר החוב להודיעו אף אם לא יודיעו הוי רק שוא"ת או דרבנן בעלמא מ"מ לא שייף לומר דמשום כ"ה ישתוק פיון דכ"ה הוא לגבי הלוּבש ונהרי איסור שוגג של הלוּבש לא נדחה משום כ"ה ממילא צריף להודיעו: ונהה באם אחד לבוש פלאים במזיד דצריף לפושעו אפילו בשוק ואם אינו פושט חבירו קורעו מעליו וכמש"כ הרמב"ם ובנדאי אין לומר בזה דמ"מ לגבי הרואה הוי שוא"ת מה שלא יקרע מעליו ויהיה נדחה משום כ"ה דדבר זה בטל הוא ומשום דכיון דהלוּבש מחוייב לפושעו ולא נדחה לגביה משום כ"ה ממילא גם חבירו קורעו מעליו ולפ"ז ה"ה אם הוא לבוש שוגג פיון דאיסור שוגג לא נדחה לגבי הלוּבש משום כ"ה ממילא חייב הרואה להודיעו ולפ"ז אינו ענין פלל למה שפלפלו התו' בשבועות שם בהא דצריף להעיד באיסורא וס"ל להתו' בתי' הראשון דמה שאינו מעיד הוי רק שוא"ת והא דמעיד באיסור הוא משום דהוי רק גנאי קטן.

והיינו משום דהתם פבוד הבריות הוא לגבי המעיד לענין עצם העדות דאין פבודו לילף ולהעיד ולקף שפיר ס"ל להתו' בתי' הראשון דאף היכא דעושיין איסור על ידו פקום ועשה מ"מ לגבי המעיד הרי לא יעבד רק בשוא"ת אם אינו מעיד וכיון דאין פבודו להעיד נדחה בשוא"ת משום כ"ה שלו ולקף הקשו התו' שפיר ותי' רק משום דהוי גנאי קטן אולם הרואה לחבירו שהוא לבוש פלאים בשוגג דכ"ה הוא לגבי הלוּבש וכיון דאיסור שוגג של הלוּבש לא נדחה משום כ"ה ממילא צריף הרואה להודיעו ולפ"ז שיטת

הַרְמַב"ם נִיחָא שְפִיר גַם לְפִי תִי הִרְאִישׁוֹן בְּתוֹ שֵׁם אָף אִי נִימָא דְגַם כְּשֶׁעוֹשִׁין אִיסוּר ע"י לָא מְקַרִי קו"ע אֲלֵא שׁוּא"ת וְכַנ"ל: אוּלָם בְּשִׁיטַת הִרְא"ש נִרְאָה דַס"ל לְהִרְא"ש דְנִהִי דְקִי"ל דְכַבּוּד הַבְּרִיּוֹת אֵין דּוֹחָה ל"ת שְׁבַתוֹרָה בְּקוּם וְעֵשָׂה הֵינּוּ דְוָקָא בְּאִיסוּר מְזִיד אֲבָל אִיסוּר שׁוּגְג קִיל מְמַזִיד וְנִיש בְּכַח כ"ה לְדַחַת ל"ת בְּאִיסוּר שׁוּגְג וְאֶפְשָׁר דְהִטְעַם הוּא מְשׁוּם דְמִבְּרָאָר בְּבְרָכּוֹת שֵׁם הִטְעַם דְפּוֹשְׁטוּ אֶפְיָלוּ בְשׁוּק מְשׁוּם דְכָל מְקוּם שִׁיש חֲלוּל ה' אֵין חוֹלְקִין כְּבוֹד לְרַב וּח"ה מְקַרִי דְוָקָא בְּמַזִיד אֲבָל עֲבִירָה בְּשׁוּגְג נְדַחָה מְשׁוּם כ"ה וְחֲלוּל ה' דְהִקָּא אֵין פְּרִישׁוּ בְּפִרְהֶסְיָא כ"א הָאִיסוּר עֲצָמוּ מְקַרִי ח"ה עֵי בְּשׁוּ"ת נו"ב שֵׁם וְהֵינּוּ מְזִיד דְוָקָא אוּ מְטַעַם אַחַר ס"ל לְהִרְא"ש דְאִיסוּר שׁוּגְג נְדַחָה מְשׁוּם כ"ה וְעֵי בְּשׁוּ"ת נו"ב שֵׁם שְׁכַתְב דָּאָם הַלְבוּש הוּא שׁוּגְג לָא מְקַרִי לְגַבִּיהָ קוּם וְעֵשָׂה וְעַכ"פ פִּינּוֹן דְאִיסוּר שׁוּגְג שֶׁל הַלְבוּש נְדַחָה לְגַבִּיהָ הַלְבוּש גּוֹפִיָה מְשׁוּם כ"ה אוּ מְשׁוּם דְאִיסוּר שׁוּגְג קִיל אוּ מְשׁוּם דְנִחְשָׁב רַק כְּשׁוּא"ת מְמִילָא חֲבִירוֹ שְׂרוּאָה א"צ לְהוֹדִיעוּ וּלפ"ז ל"צ לֹאמַר כָּלֵל בְּדַעַת הִרְא"ש דְלִפְיָקָה א"צ לְהוֹדִיעוּ מְשׁוּם דְמָה שְׂאִינוּ מוֹדִיעוּ הָנִי רַק שׁוּא"ת אוּ דְרַבְּנָן בְּעֻלְמָא וְנְדַחָה חַיִּיב אֲמִירְתוֹ מְשׁוּם כ"ה אֲלֵא דְמָה שְׂאִינוּ מוֹדִיעוּ לָא מְקַרִי דִיחּוּי כָּלֵל וּמְשׁוּם דְכִינּוֹן דְאִיסוּר פְּלֵאִים בְּשׁוּגְג שֶׁל הַלְבוּש נְדַחָה לְגַבִּי הַלְבוּש מְשׁוּם כ"ה וְא"כ הָנִי פְּהִיתַר גְּמוּר לְגַבִּיהָ מְשׁוּם כ"ה וּמְמִילָא גַם חֲבִירוֹ שְׂרוּאָה א"צ לְהוֹדִיעוּ וּלְהַפְרִישׁוּ.

וְאִנִּי תָמָה עַל הַגְּאוּנִים הַנו"ב וּבַעַל יְשׁוּעַת יַעֲקֹב דְכָאֲמַת גַם הִמָּה הִרְגִישׁוּ בְּזָה דְאִיסוּר שׁוּגְג שֶׁל הַלְבוּש קִיל דִּהַנו"ב כְּתַב דָּאָם הַלְבוּש הוּא שׁוּגְג לָא מְקַרִי לְגַבִּיהָ קו"ע וּבִסְפָר יְשׁוּעַת יַעֲקֹב כְּתַב בְּשׁוּגְג לָא קַעֲבִיד אִיסוּרָא וְלָכֵן מְחַלֵּק שֵׁם בֵּין אִיסוּר פְּלֵאִים לְשַׁבְּת.

וּלפ"ז פִּינּוֹן דְאִיסוּר שׁוּגְג שֶׁל הַלְבוּש הָנִי רַק שׁוּא"ת אוּ דְנִימָא דְשׁוּגְג לָא מְקַרִי אִיסוּר כָּלֵל וּלפ"ז לְמָה הַנּוֹצְרָכוּ לֹאמַר דְלִפְיָקָה א"צ לְהוֹדִיעוּ דְמָה שְׂאִינוּ מוֹדִיעוּ הָנִי שׁוּא"ת. דְהָרִי הַדְּבָר פְּשׁוּט כַּמֶּש"כ דְמָה שְׂאִינוּ מוֹדִיעוּ אֵין זֶה בְּגֵדֵר דִיחּוּי כָּלֵל נְדַחָה חַיִּיב אֲמִירְתוֹ מְשׁוּם כ"ה אֲלֵא דְאִיסוּר פְּלֵאִים בְּשׁוּגְג נְדַחָה לְגַבִּי הַלְבוּש מְשׁוּם כ"ה וּמְמִילָא א"צ לְהוֹדִיעוּ: וְעַכ"פ לַפ"ז הִנֵּה גַם לְפִי תִי הִרְאִישׁוֹן שְׁבַתוֹ שְׁבִיעוֹת שֵׁם אֵין סְתִירָה כָּלֵל לְשִׁיטַת הִרְא"ש וְאֵע"ג דְלִפִּי תִי זֶה ס"ל לְהַתּוֹ דְכְּשֶׁעוֹשִׁין אִיסוּר ע"י לָא מְקַרִי שׁוּא"ת אֲלֵא קו"ע מ"מ מַה בְּכָה הָרִי גַם הִרְא"ש לָא הִתִּיר מְטַעַם דְמָה שְׂאִינוּ מוֹדִיעוּ הָנִי שׁוּא"ת אֲלֵא מְשׁוּם דְאִיסוּר פְּלֵאִים בְּשׁוּגְג נְדַחָה לְגַבִּי הַלְבוּש עֲצָמוּ מְשׁוּם כ"ה אָף דְהוּא קו"ע וּמְמִילָא אֵין הִרְוָאָה צְרִיף לְהוֹדִיעוּ אוּלָם הַתּוֹ לָא דְבָרוּ כָּלֵל מְעַנְנִן מְזִיד וְשׁוּגְג וּמ"ש הַתּוֹ דְכְּשֶׁעוֹשִׁין אִיסוּר ע"י לָא מְקַרִי שׁוּא"ת אֶפְשָׁר דְהֵינּוּ בְּמַזִיד וְכֵן מ"ש הַתּוֹ דְהִקָּא מִיִּירִי כַּפְרֵש"י שְׁבָאָה אֲשֶׁה לְפָנֵי חֲכָם לְהַתִּירָה לְהִנְשָׂא וְתַלְמִיד זֶה יוֹדַע שְׁבַעֲלָה חֵי אַפ"ל דְהֵינּוּ ג"כ שְׁהִיא מְזִידָה וְכֵן נִרְאָה מִמָּה שְׁכַתְבוּ הַתּוֹ דְגַבִּי מְמוּנָא א"צ לְהַעֲיֵד אָף שְׁמוּצִיאֵין מְמוֹן מְבַעֲלֵיו שְׁלֵא כְּדִין ע"ש וּבְנֻדָּאֵי הוּא ע"י טַעֲנָה וּכְפִירָה וּבִיּוֹתַר בַּמ"ש דְמַצָּא שֶׁק אוּ קְנוּפָה כְּגוֹן שְׂרוּצָה אַחַר לִקְטְלוּ וְזֶה הוּא בְּנֻדָּאֵי בְּמַזִיד שְׂרוּצָה לְגִזּוּל וְעַכ"פ הָנִי קו"ע מְמַש וּמ"מ ס"ל לְהַתּוֹ בְּתִי הִרְאִישׁוֹן נִהִי דְנַעֲשֶׂה אִיסוּר מְמַש בְּקו"ע אִם לָא יַעֲיֵד מ"מ פִּינּוֹן דַּכ"ה הוּא לְעַנְנִן עֲצָם הַעֲדוֹת דָּאֵין כְּבוֹדוֹ לְהַעֲיֵד וּלְגַבִּי הַעֲד הָנִי רַק שׁוּא"ת אִם לָא יַעֲיֵד וּלְכָה נְדַחָה מְשׁוּם כ"ה בְּגַנְאֵי גְדוּל וּבְתִי הַשְּׁנִי ס"ל לְהַתּוֹ דְכִינּוֹן דְעוֹשִׁין אִיסוּר ע"י בְּקו"ע לְכָה לָא מְקַרִי שׁוּא"ת וְאֵין נְדַחָה מְשׁוּם כ"ה אוּלָם כ"ז אֵינוּ עַנְנִן כָּלֵל לְמָה שְׁכַתְב הִרְא"ש דַּא"צ לְהוֹדִיעוּ וּלְהַפְרִישׁוּ מְשׁוּגְג דְבְּזָה לָא שְׁנִיף לֹאמַר דְכְּשֶׁעוֹשִׁין אִיסוּר ע"י הָנִי כְּקו"ע פִּינּוֹן דְאִיסוּר שׁוּגְג אָף דְהוּא קו"ע קִיל וְנְדַחָה לְגַבִּי הַלְבוּש מְשׁוּם

כבוד הבריות הרי לא נעשה איסור על ידו פלל וממילא א"צ להודיעו וזה ברור שוב
מצאתי בתו' הרא"ש בברכות שם גבי שוא"ת שאני שהקשה ג"כ קו' התו' בשבועות
וכתב ג"כ שני התו' שבתו' לחלק בין גנאי גדול לגנאי קטן ועוד דכשעושיין איסור ע"י
לא מקרי שוא"ת ובע"כ צ"ל דתי' זה אינו סותר פלל למש"כ הרא"ש בפ"ט דנדה דאם
הלבוש הוא שוגג א"צ להודיעו והדברים נכונים בס"ד: ומעתה נבא לדברי רבינו בעל
שג"א במה שהאריך להוכיח דהראשונים לא ס"ל פשיטת הרא"ש והנה אחרי אשר
נתברר לנו דדברי התו' בשבועות אינו ענין פלל למחלוקת הרמב"ם והרא"ש ושיטת
הרא"ש אתי שפיר גם לפי תי' השני שבתו' שם לפ"ז גם מדברי הראשונים אין ראיה
פלל והנה ע"ש בשג"א שה"ר מדברי הרמב"ן בספר תוה"א שער הפהגים דאקא דמשני
הגמ' שוא"ת שאני.

כתב הרמב"ן דיש גוסחי עתיקא דמוספי וגרסי וכ"ת גילף מנזיר מה לנזיר שפן ישנו
בשאלה וכ"ת גילף מפהו מה לכהו שפן לאו שאינו שנה בכל והשתא משמע לפום הני
גוסחי דכל לאו דטומאה נדחה מפני כבוד הבריות דכולהו לאוין שאין שנה בכל הו' ואדחי
ליה כולהו סוגיא דלעיל דבא בטמאה באים עמו בטמאה אפילו בטומאה דאורייתא
ומדלגין ע"ג ארונות של מתים לקראת מלכי כו' אפילו בשאין בהן פותח טפח ודאי דהיא
טומאה דאורייתא עכ"ל הרמב"ן.

ומדיליף מדכהו נזיר מטמאין למת מצוה ושרי להו משום כ"ה דה"ה דמשום כבוד האבל
וכבוד המלך שרי להו לטמא ולא אמרינן שאני מת מצוה דהוי גנאי גדול לכו' נדחה איסור
טומאה דכהו נזיר לגביה אבל הא דאבל ומלך לא דמי לה דליכא גנאי רק העדר כבוד
בעלמא ש"מ דאין לחלק לגבי כבוד הבריות בין גנאי גדול לאינו גדול וכל היכא דשרי
איסורא משום כ"ה בכל ענין שרי ולפ"ז שוא"ת הנדחין מפני כ"ה בכל האיסורין דילפינן
לה מפסח ומילה שנדחין מפני מת מצוה ה"ה שנדחין נמי מפני העדר כבוד בעלמא.

ולדידיה ע"כ הא דאמרינן בשבועות אבל באיסור אין חולקין אי ס"ד דמה שנעשה
איסורא ע"י שתיקתו חשיב שוא"ת א"כ באיסור נמי א"צ להעיד משום כ"ה אעפ"י
שהוא גנאי קטן אע"כ ה"ט דבאיסורא חייב להעיד משום דנה חשוב לקו"ע פיון דע"י
שתיקתו נעשה איסור בידים עכ"ל השג"א ע"ש.

אולם לפי מש"כ הרי אין מדברי הרמב"ן ראיה פלל דאפילו אי נימא דס"ל להרמב"ן
לישב קו' התוס' בשבועות כפי תי' השני שבתו' שבועות שם דכשעושיין איסור ע"י לא
מקרי שוא"ת מ"מ כ"ז אינו ענין לדין שוגג שכתב הרא"ש דא"צ להודיעו וכמו שהסברנו
סברת הרא"ש בזה דאיסור קו"ע בשוגג של הלובש פלאים נדחה לגבי הלובש עצמו
משום כ"ה ולכך א"צ להודיעו ולפ"ז אפ"ל דגם הרמב"ן מודה להרא"ש בזה פנ"ל: מיהו
בל"ז הנה גם בעיקר הדבר שהכריח השג"א מדברי הרמב"ן דס"ל ע"כ כתי' השני בתו'
שם מדלא מחלק הרמב"ן בין גנאי גדול לגנאי קטן לאו ראיה היא ומתחילה אני אומר
דאפילו אי נימא דהרמב"ן לא ס"ל כפי תי' הראשון שבתו' שם לחלק בין גנאי גדול
לגנאי קטן מ"מ משום זה אין הכרח דהרמב"ן ס"ל ע"כ כתי' השני של התו' דהרי שיערי
תירוצים לא ננעלו ואולי יתרץ הרמב"ן קו' התו' בדרך אחר אף לו נימא דאין תי' אחר
לקו' התו' כ"א מש"כ התו' שם.

מ"מ הנה באמת יש לי להביא ראיה ברורה מדברי הרמב"ן ו"ל בעצמו דס"ל ע"כ דנקא כתי' הראשון שפיתו' שם לחלק בין גנאי גדול לגנאי קטן ודלא כתי' השני דהנה בחי' הר"ן בב"מ (דף ל"ב) וכן בנימוקי יוסף שם פתבו בשם הרמב"ן שהקשה מאחר דצער ב"ח דאורייתא זקן ואינו לפי פבדו למה אינו פורק ותי' דעשה דכבוד תורה עדיף ובחין' הר"ן שם הקשה על תי' הרמב"ן ותי' שם בע"א וכ"כ הנימוקי יוסף שם ועי' בשיטה מקובצת שם שפיתב זה לשונו ולעיקר קו' הר"ן שפיתב וא"ת פיון דצער ב"ח דאורייתא זקן ואינו לפי פבדו למה אינו פורק כו' הקשה מורינו הרב גרו וז"ל וא"ת עיקר השאלה אין לה מקום ואמאי דחקו לתרץ דמ"ש אבידה מפריקה וכי היכי דגבי אבידה זקן ואינו לפי פבדו פטור פריקה נמי פטור וכ"ת דגוזה"כ באבידה דכתיב והתעלמת פעמים שאתה מתעלם גיליף מיניה במה מצינו וי"ל דלא ילפי מהדדי כו' ותלמודא מצריף להו לעיל ולידין נמי לא ילפי פריקה מאבידה משום דאבידה ליכא צערא דבהמה ומשום הכי זקן פטור אבל פריקה דאיכא נמי צערא דיידה אימא אפילו זקן ואינו לפ"כ חייב וזו היא קו' הראשונים ע"ש.

ולענ"ד תימה על תמיהתו ומה צורך לכל האריכות ולה"ר מפח הצריכותא דלעיל נהרי בפשיטות לא ילפינו פריקה מאבידה. דהנה בברכות שם בסוגיא פריף על רב דאמר פושטו אפילו בשוק מהברייתא דוהתעלמת פעמים שאתה מתעלם הא פיצד כו' זקן ואינו לפי פבדו ומשני שאני התם דכתיב והתעלמת ולגמר מינה איסורא מממונא לא ילפינו ע"ש ומתבאר מזה דלענ"ד כבוד הבריות אין ללמוד איסורא מהשבת אבידה דפטור זקן ואינו לפ"כ ומשום דהני רק מ"ע דממונא.

ועי' בתו' ב"מ (דף ל') ד"ה אלא שכתבו דלהכי איצטריף באמת קרא דלאחותו ומשום דמוהתעלמת לא ידעינו דדחי אלא ממונא ע"ש. ולפ"ז פיון דצער ב"ח דאורייתא בנדאי דלא מקרי פריקה מ"ע דממונא ורק כשאר כל המצות ולא גמרינו מאבידה ולפ"ז שפיר הקשו הראשונים זקן ואינו לפ"כ למה אינו פורק: אלא דבכ"ז דברי הראשונים צע"ג מטעם אחר דמה הקשו נהי דכיון דצער ב"ח דאורייתא אין ללמוד זקן ואינו לפ"כ דפטור מלפרוק מאבידה משום דאיסורא מממונא לא ילפינו כנ"ל.

מ"מ הא באמת מסקינן בברכות שם בסוף הסוגיא דשוא"ת שאני והיינו דבשוא"ת דוחה כ"ה אף באיסורא דגמרינו מהא דמת מצוה דוחה לפסח ומילה מקרא דלאחותו א"כ מכש"כ דזקן ואינו לפ"כ אינו פורק דכבוד הבריות דוחה בשוא"ת לצער ב"ח דאורייתא וזה תימה ובהכרח צ"ל בביתאור דבריהם דהוא ע"פ המבואר בשבועות שם דיש חילוק בין ממונא לאיסורא לענ"ד כ"ה דהיכא דזילא ליה מילתא לאסהודי לקמיה דיניא דזוטר מיניה בממונא א"צ להעיד אבל באיסורא חייב להעיד ובגמ' מיייתי ראיה מאבידה דזקן ואינו לפ"כ פטור מלהשיב והקשו בתוס' אמאי צריף להעיד באיסורא וקא שוא"ת הוא ונדחה משום כ"ה אפילו באיסורא כמו דמת מצוה דוחה לפסח ומילה ותי' דדוקא בגנאי גדול דוחה כ"ה בשוא"ת באיסורא וכמו גנאי מת מצוה אבל גבי עדות דלא הוי גנאי כ"כ אין דוחה באיסורא רק בממונא כמו להעיד בממונא או אבידה דוחה כ"ה אפילו בגנאי קטן ע"ש ועי' בתוס' ב"מ (דף ל') ד"ה אלא שכתבו דכל עיקר הקרא דוהתעלמת לא איצטריף אלא דבאבידה דוחה כ"ה אפילו בגנאי קטן דבגנאי גדול ילפינו מולאחותו ע"ש

ולפ"ז נראה דגם הרמב"ן ס"ל כתי' זה דבאיסור דוחה כ"ה בשוא"ת בגנאי גדול דוקא ודוקא בממונא כמו להעיד בממונא או אבידה דוחה כ"ה בגנאי קטן.

והנה גם גבי פריקה דוחה כ"ה בנדאי אפילו בגנאי קטן דסתם פריקה לזמן ואינו לפ"כ לא הוי רק גנאי קטן דלא דמי למת מצנה וכמו אבידה שכתבו התוס' דהוי רק גנאי קטן ועוד דהא רבא פללא פניל דכל שבשלו פורק וטוען בשל חבירו פורק וטוען הרי דכל דאין דרכו לפרוק בשלו אף בשל חבירו אינו פורק ולפ"ז היינו דקשיא ליה להרמב"ן פנין דצער ב"ח דאורייתא והוי כשאר כל המצות דלא מקרי מצנה דממונא א"כ זמן ואינו לפי כבודו למה אינו פורק בסתם פריקה דהוי רק גנאי קטן והא באיסורא אינו דוחה כ"ה בגנאי קטן אפילו בשוא"ת פנ"ל זהו ביאור דברי הראשונים בל"ס בס"ד: וכ"ז אי ניימא דס"ל להרמב"ן כתי' הראשון שבתו' וכנ"ל אולם אי ניימא דהרמב"ן אינו מחלק בין גנאי קטן לגנאי גדול אלא דלעולם דוחה כ"ה בשוא"ת אפילו בגנאי קטן ורק דס"ל לישוב קו' התו' כתי' השני בתו' שבועות שם דהא דצריף להעיד באיסורא היינו משום דכשעושין איסור ע"י לא מיקרי שוא"ת ובממונא שרי אפילו מוציאין ממון על ידו מבעליו שלא פדין וכן באבידה פטור זמן ואינו לפ"כ אף בשרוצה אחר ליטלו דבכה"ג הוי כקו"ע.

ולפ"ז הרי דברי הרמב"ן צע"ג דמאי קשיא ליה פנין דצער ב"ח דאורייתא זמן ואינו לפ"כ למה אינו פורק הא בכל התורה דוחה כ"ה בשוא"ת אפילו באיסורא וכש"כ צער ב"ח ואין לומר ג"כ פנ"ל דקשיא ליה זמן ואינו לפ"כ למה אינו פורק אף בשרוצה אחר ליטלו דהוי כקו"ע.

דזה אינו דמלבד דגבי פריקה לא יצויר דבר זה דאם לא יפרוק ירצה אחר ליטלו עוד קשה מנ"ל באמת דגבי פריקה פטור זמן ואינו לפ"כ אף בכה"ג שרוצה אחר ליטלו דהוי כקו"ע והא בגמ' לא מייירי פלל מזה ורק בסתם אמרו דכל שבשלו פורק וטוען בשל חבירו פורק וטוען ומנ"ל הא דפטור אף בשרוצה אחר ליטלו ועוד נראה ברור דאינו ענין פלל להקשות מדוע זמן ואינו לפ"כ אינו פורק אף בכה"ג שרוצה אחר ליטלו דהוי כקו"ע.

דהנה עיקר סברת התו' בתו' השני במש"כ דכשעושין איסור ע"י לא מקרי שוא"ת בנדאי דהיינו דאף דמה שאינו מעיד הוי רק שוא"ת מ"מ פנין דסוף סוף יהיה נעשה איסור ע"י בקו"ע אינו נדחה משום כ"ה ורק בממונא פטור אפילו בכה"ג ולפ"ז היינו דוקא אם יהיה נעשה איסור ממש ע"י בקו"ע אולם גבי פריקה נהי דצער ב"ח דאורייתא וגוף מצות פריקה לא הוי מצנה דממונא ורק כשאר כל המצות מ"מ הרי גוף הדבר מה שלא יפרוק הוי רק שוא"ת ואף בשרוצה אחר ליטלו מ"מ סוף סוף לא יהיה נעשה איסור ממש בקו"ע ורק מידי דממונא דגם מה שרוצה אחר ליטלו הוא רק איסור של ממונא וא"כ מה לי שיהיה נעשה איסור בקו"ע הא בממונא נדחה משום כ"ה באמת אף בקו"ע וא"כ הרי ניחא שפיר דזמן ואינו לפ"כ אינו פורק אף בשרוצה אחר ליטלו ובע"כ אין דרוך לנטות אי לא דנימא דס"ל להרמב"ן בישוב קו' התו' שבועות כתי' הראשון לחלק בין גנאי גדול לגנאי קטן והיינו דקשיא ליה פנין דצער ב"ח דאורייתא ולא הוי מצנה דממונא א"כ זמן ואינו לפ"כ אמאי אינו פורק בסתם פריקה דהוי רק גנאי קטן והא

באִסור אינו דוחה כ"ה בגנאי קטן אף בשוא"ת וכנ"ל ועכ"פ לפ"ז הרי מוכרח מדברי הראשונים הרמב"ן והר"ן ומהקדמי יוסף שהקשו פולם פנ"ל דבע"כ ס"ל לעיקר כתי' הראשון בתו' שם לחלק בין גנאי גדול לגנאי קטן פנ"ל: אף לפ"ז צע"ג דדברי הרמב"ן סתרי אהדדי דהרי השג"א ה"ר ברוך מדברי הרמב"ן בתוה"א דבע"כ לא ס"ל לחלק בין גנאי גדול לגנאי קטן ממה שכתב הרמב"ן דלפום הני גוססא עתיקא דכל לאו דטומאה נדחה מפני כ"ה אדחי סוגיא דלעיל דבא בטמאה באין עמו בטמאה אפילו בטומאה דאורייתא הרי דלמד הרמב"ן מדכהו ונזיר מטמאין למת מצוה ה"ה דמשום פבוד האבל רשאי להיטמא ולא אמרינן שאני מת מצוה דהוי גנאי גדול ואילו בהא דאמרינן דשוא"ת דוחה כ"ה אף באיסורא מדדחי מת מצוה לפסח ומילה בזה ע"כ ס"ל להרמב"ן לחלק דהוא דוקא בגנאי גדול כמו מת מצוה וכנ"ל.

והנלע"ד לישוב דהנה בגוף הדבר דמת מצוה מקרי גנאי גדול פתבו התוס' בב"מ (דף ל') ד"ה אלא דכבוד הבריות דמת מצוה חמיר טפי שמונחל בבזיון פן יסריח או יאכלוהו פלבים ע"ש.

והתוס' בשבועות שם פתבו דגנאי גדול הוא למת מצוה שאין לו קוברים ע"ש והנה לכאורה צ"ע דהא בקרא סתמא פתיב דמ"מ דוחה למילת בנו ושחיטת פסחו ומי לא משפחת לה שיוכל להניח המת מצוה במקום המשתמר שלא יסריח ויאכלוהו פלבים וצריף לומר דמן הסתם להניח מת מצוה לבדו ע"פ השדה ולילף ממנו לשחוט את פסחו ולמול את בנו הוי גנאי גדול שמו יאכלוהו פלבים וקרא מירי כפי הרגילות דהוי גנאי גדול ולפ"ז י"ל דבנדאי לענין זה דילפינן דכ"ה דוחה בשוא"ת מהא דמ"מ דוחה פסח ומילה דגלי קרא שלא יניח מ"מ ע"פ השדה לילף לשחוט את פסחו ולמול את בנו לא נלמוד רק בגנאי גדול דוחה כ"ה בשוא"ת דמן הסתם הוי גנאי גדול פנ"ל אולם לענין הא דילפינן דכל לאו שאין שנה בכל נדחה משום כ"ה אפילו בקו"ע מהא דמת מצוה דוחה ללאו דטומאה גופה גבי כ"ג ונזיר אין לחלק בין גנאי גדול לגנאי קטן דגם גבי מת מצוה לא הוי גנאי גדול דהרי אפילו אם לא יטמא כ"ג ונזיר לקוברו בידיים מ"מ הרי הם אצל המ"מ ויכולים לשמרו שלא יאכלוהו פלבים ולפ"ז בכה"ג מן הסתם הוי רק גנאי קטן.

ואולי הוי רק כמו העדר פבוד בעלמא ומ"מ הא גלי קרא דנזיר וכ"ג מטמא למ"מ משום כ"ה ולפ"ז שפיר ילפינן מיניה בעלמא דכל לאו שאין שנה בכל נדחה משום כ"ה בקו"ע אפילו בגנאי קטן וכן ה"ה דמשום העדר פבוד בעלמא רשאי להטמא ולפ"ז לענין הא דכ"ה דוחה לאו דטומאה שפיר פתב הרמב"ן דגם משום פבוד האבל רשאי להיטמא פנ"ל אולם לענין הא דילפינן דכ"ה דוחה בשוא"ת מדדחי מ"מ לפסח ומילה בזה מודה הרמב"ן דדוקא בגנאי גדול דוחה בשוא"ת: וביותר יש לומר בדרך הכרח בעז"ה דהנה האחרונים הקשו שם בכרכות בסוגיא דהמוצא פלאים בבגדו בהא דצריף שם בגמ' על רב דאמר פושטו אפילו בשוק מהברייתא דולאחותו דמת מצוה דוחה לפסח ומילה דלמא התיב לאו משום פבוד הבריות דמת מצוה דוחה לפסח ומילה אלא משום דקבורת מת מצוה הוא מצות עשה כשאר כל מצות שבתורה וכמש"כ הרמב"ם בספר המצות מצוה רל"א בזה"ל.

ולכן המת שאין לו מי שיסתעסק בקבורתו נקרא מת מצנה פלומר שמצנה על כל אדם לקברו באמרו קבור תקברנו ע"ש: ולפ"ז הא אפ"ל דמ"ע דקבורה גופיה הוא דדחי לפסח ומילה ולא משום כבוד הבריות וכן קשה באמת לפי המסקנא דמסיק שוא"ת שאני וגמרינו באמת לכל האיסורין דנדחין מפני כ"ה בשוא"ת מהא דמת מצנה דוחה לפסח ומילה ודלמא שאני גבי מ"מ דמ"ע דקבורה הוא דדוחה לפסח ומילה ועי' בספר שושנת העמקים להגאון בעל פרמ"ג בכלל נאו שתי' ע"ז דהקרא מייירי שאפשר לקברו אח"כ שלא יאכלוהו חיות ולא יתבטל מ"ע דקבורה ורק שלא יהי' מוטל בבזיון שעשה אחת וא"כ משום עשה דקבורת מתים אין לדחות פסח ומילה פינו דיוכול לקברו אח"כ ולא יתבטל מ"ע דקבורה ואפשר לקיים שניהם לא דחי עשה ללאו וה"ה עשה לעשה וא"כ ישחוט הפסח ויקבור אח"כ.

וש"מ דרק כבוד הבריות הוא דדוחה אלא דמ"מ הקשה אח"כ מנ"ל דהקרא מייירי דיוכול לקברו אח"כ דלמא מייירי באמת בשלא יוכל לקברו אח"כ ומ"ע דקבורה הוא דדוחה וע"ש שהניח בצ"ע ונהנה באמת גם המג"א בה' מגילה סי' תרפ"ז סק"ו כתב בפשיטות דפסח ומילה נדחים לגמרי משום כבוד הבריות אע"פ שאפשר לקברו אח"כ מ"מ אמרינו שלא יהא מוטל בבזיון ע"ש אולם צע"ג מדברי התוס' בב"מ (דף ו') ד"ה אלא שהקשו דל"ל קרא דנהתעלמת תיפוק ליה מלאחותו ותי' דכבוד הבריות דמת מצנה חמיר טפי שמוטל בבזיון פן יסריח או יאכלוהו פלבים ע"ש ומבואר מזה דקרא דלאחותו מייירי בדאפשר שלא יוכל לקברו אח"כ שיאכלוהו פלבים דאי נימא דהקרא מייירי אפילו שיוכל בנדאי לקברו אח"כ א"כ איך פתבו שמוטל בבזיון שיאכלוהו פלבים ובע"כ צ"ל דסתם מת מצנה שהולך לשחוט את פסחו ומניח את המת ע"פ השדה יש חשש שמא יסריח או יאכלוהו פלבים וא"כ הרי דאפשר שלא יהיה ניתן לקבורה אח"כ ולפ"ז צע"ג מנ"ל דכבוד הבריות הוא דדוחה לפסח ומילה דלמא משום מ"ע דקבורה.

אך באמת יש לישב בפשיטות דאפילו אי נימא דהקרא מייירי בשאם אי אפשר לקברו אח"כ מ"מ א"א לומר דרק מ"ע דקבורה הוא דדוחה דהא אין עשה דוחה עשה ומכש"כ דאין מ"ע דקבורה דוחה לפסח ומילה דהוא מ"ע שיש בו כרת ובע"כ הא דמת מצנה דוחה לפסח ומילה היינו משום כבוד הבריות הוא דדוחה שוב מצאתי בשו"ת שג"א הדדשות ס' י"ב שכתב דלפיכך ילפינו מהא דדחי קבורת מ"מ לפסח ומילה דכ"ה הוא דדוחה דאילו עשה דקבורה אין בה פח לדחות לעשה דפסח ומילה ע"ש: ונהנה קושיא זו קשה ג"כ להנהך נוסחי עתיקא שהביא הרמב"ן בתוה"א דגרסי וכו"ת גיליף מפהן מה לכהן שפן לאו שאינו שנה בכל דמשמע דכל לאו שאינו שנה בכל נדחה מפני כ"ה אפילו בקו"ע דילפינו מהא דמת מצנה דוחה למ"ע דטומאה גופיה גבי כ"ג ונזיר משום כבוד הבריות וכמש"כ הרמב"ן שם וקשה דמנ"ל דכ"ה הוא דדוחה לאיסור טומאה דכ"ג ונזיר דלמא רק מ"ע דקבורה הוא דדוחה ללאו דטומאה ולא משום כ"ה ובזה אין לישב פנ"ל דמשום מ"ע דקבורה אין בה פח לדחות ללאו דטומאה ומשום דגבי טומאה איכא עשה ול"ת וכמבואר בב"מ (דף ל') דאין מ"ע דאבידה דוחה ל"ת ועשה דטומאה גבי פהן והיא בבה"ק.

אף זה אינו דהא באמת עשה דוחה ל"ת ועשה שאין שנה בכל ועי' בתוס' שם ד"ה הא שה"ר מפ' שני נזירין דאמרינן שם דאתי עשה דמצורע ודחי ללאו ועשה דכהנים ע"ש ולפ"ז להנה גוסחי עתיקא צע"ג פנ"ל דלקמא מ"ע דקבורה הוא דוחה ללאו ועשה דטומאה והנה בשו"ת שג"א שם פ' באמת להנה גוסחי עתיקא פנ"ל והיינו דהא דאמר וכ"ת גיליף מפהו מה לכהן שפן לאו שאינו שנה בכל אין הפנונה דמשום דהוא לאו שאינו שנה בכל לפיכך כ"ה הוא דוחה אפילו בקו"ע אלא דפי' הגמ' הוא דלא ילפינן מפהו מהא דמת מצנה דוחה לטומאה גופיה ומשום דמה לכהן שפן לאו שאינו שנה בכל ולפיכך אפשר דמ"ע דקבורה גופיה הוא דוחה ללאו ועשה דטומאה שאין שנה בכל וכמו בכל התורה ע"ש מיהו הרמב"ן ז"ל בע"כ לא ס"ל להאי פירושא דהא פתב דלפום הני גוסחי פל לאו דטומאה נדחה מפני כ"ה דכולהו לאוין שאין שנה בכל הו ע"ש הרי דמפרש הגמ' בפשטיה דלקב"ה כ"ה הוא דוחה ללאו דטומאה משום שאינו שנה בכל וא"כ קשה פנ"ל דלקמא באמת רק מ"ע דקבורה הוא דוחה ל"ת ועשה דטומאה שאין שנה בכל אף ע"ז יש לישב כמש"כ הפרמ"ג דהקרא מיירי אף ביכול לקוברו אט"פ והיינו דאף אם הפהו נזיר לא יטמאו למת מצנה מ"מיהו נקבר אט"פ ע"י אחרים דקבורת המת לא יתבטל בשום ענין ולכך משום מ"ע דקבורה לא דחי ללאו דטומאה פיון דאפשר לקיים שניהם ועי' בשפת (דף קל"ג) דפריף ואי אקא אחר ליעבד אחר כדר"ל כו' ע"ש ולפ"ז בע"כ דרק כ"ה הוא דוחה ללאו דטומאה שלא יהי מוטל בבזיון שעה אחת ואין להקשות דמנ"ל דהקרא מיירי בשיכול לקוברו אט"פ ומשום כ"ה הוא דוחה דלקמא מיירי הקרא בשאין יכול לקוברו אט"פ ומ"ע דקבורה הוא דוחה לטומאה פנ"ל אף באמת ניקא שפיר די"ל דמשום זה גופיה בע"כ צ"ל דמיירי בשיכול לקוברו אט"פ דאי בשלא יוכל לקוברו אט"פ ומ"ע דקבורה הוא דוחה ולא משום כ"ה א"כ קשה דמה צריף קרא ע"ז פשיטא דמ"ע דקבורה דוחה ללאו ועשה דטומאה דהא בכל התורה עשה דוחה ל"ת ועשה שאינו שנה בכל ובע"כ צ"ל דהקרא מיירי אף באופן שיוכל לקוברו אט"פ דקבורת המת לא יתבטל בשום ענין ומ"מ מטמא הכ"ג נזיר למת מצנה משום דכ"ה דוחה ללאו דטומאה: והנה השג"א לפי מה שפי' הגמ' להנה גוסחי עתיקא דהוא באמת דמ"ע דקבורה הוא דוחה ל"ת ועשה דטומאה שאינו שנה בכל הקשה באמת פנ"ל דל"ל קרא דבל"ז הוי ידעינן דעשה דקבורה דוחה ל"ת ועשה שאינו שנה בכל: וע"ש מה שתי' דבלא קרא לא הוי ידעינן דעשה דקבורה דוחה ללאו ועשה דטומאה שאינו שנה בכל ומשום דלא הוי בעידנא דמכי מתעסק במ"מ לטלטלו ולקוברו קעקר ליה לעשה ול"ת דכהן נזיר ואכתי לא מקיים למ"ע דקבור תקברנו עד דקבר ליה מקבר ע"ש בשג"א.

מיהו באמת זה אינו דבכה"ג באמת מקרי בעידנא והוא ע"פ מש"כ הנימוקי יוסף בב"מ (דף ל') גפי פהו והיא בבה"ק דפריף בגמ' פשיטא האי עשה והאי ל"ת ועשה והקשו דל"ל האי טעמא תיפוק ליה דלא הוי בעידנא דמכי מטמא עבר ללאו ולא מקיים לעשה עד דמהדר למריה: וע"ש שתי' בשם הר"ן דבכה"ג מקרי בעידנא פיון שמתעסק בגופה של מצנה ולא סגי בלא"ה ולפ"ז נראה דגם לענין זה שפיר מקרי בעידנא ולפ"ז אף בלא קרא הוי ידעינן דעשה דקבורה דוחה ללאו ועשה דטומאה ועכ"פ לפי מה שפי' הרמב"ן להנה גוסחי עתיקא נראה דמשום קושיא זו באמת ס"ל להגמ' דבע"כ הא דכ"ג נזיר

מטמאין למת מצנה היינו אף בגוונא דאפשר לקבור אח"כ ולא יתבטל מצות קבורה דיבואו אחרים ויקברו אלא דמ"מ רשאי להיטמא למת מצנה משום כ"ה שלא יהיה מוטל בבזיון שעה אחת ומשום דכ"ה דוחה ללא שאין שנה בפל אף בקו"ע פנ"ל: ולפי פל הנ"ל מנישב שפיר בעז"ה דברי הרמב"ן והיינו דנה בנדאי י"ל דהא דמת מצנה מקרי גנאי גדול היינו רק היכי דאפשר שלא יהיה ניתן לקבורה פלל אם ילך לו וכמ"ש התוס' דמת מצנה חמיר טפי פן יאכלוהו פלבים אולם בגוונא שיהיה נקבר בנדאי אח"כ ורק שלא יהיה מוטל בבזיון שעה אחת לא מקרי רק גנאי קטן ולפ"ז נחא שפיר דלענן הא דילפינו מקרא דלאחותו דכ"ה דוחה בשוא"ת מהא דמת מצנה דוחה לפסח ומילה דנה מיירי בדאפשר שלא יהיה יכול לקבור אח"כ וכמ"ש התוס' דמת מצנה חמיר טפי שמוטל בבזיון שמא יאכלוהו פלבים זה בנדאי מקרי גנאי גדול כיון דיוכל להיות שלא יהיה ניתן לקבורה ולכן גמרינו מן מ"מ דכ"ה דוחה בשוא"ת בגנאי גדול דוקא אולם להנהיג גוססי עתיקי שהביא הרמב"ן לענן הא דילפינו דלאו שאין שנה בפל נדחה מפני כ"ה אף בקו"ע מהא דמת מצנה דוחה ללא דטומאה גופיה גבי כ"ג מקרא דלאביו דנה מיירי בע"כ בשיהיה יוכל לקבור אח"כ דהקבורה לא יתבטל בשום ענן דאל"ה לא צריף קרא דפשיטא דמ"ע דקבורה גופיה בלא כ"ה דוחה ללא דטומאה פנ"ל וכיון דמיירי בע"כ דאפילו אם לא יטמא הכ"ג יהיה ניתן לקבורה שיהיה נקבר ע"י אחרים ורק שלא יהיה מוטל בבזיון שעה אחת זה לא הוי רק גנאי קטן וא"כ הרי מוכרח דלאו שאין שנה בפל נדחה משום כ"ה אף בגנאי קטן.

ולפ"ז שפיר ס"ל להרמב"ן דגם משום פבוד האבל רשאי לטמא בטומאה דאורייתא: עוד פתב השג"א להכריח גם מפרש"י בפ"ק דמגילה דלא ס"ל פסברת הרא"ש דאיתא שם (דף ג') אמר רבא פשיטא לי עבודה ומקרא מגילה מקרא מגילה עדיף כו' עבודה ומת מצנה מת מצנה עדיף מלאחותו כו' בעי רבא מקרא מגילה ומת מצנה הי מנייהו עדיף כו' בתר דבעי הדר פשטה מת מצנה עדיף דאמר מר גדול פבוד הבריות שדוחה את ל"ת שבתורה ופרש"י את ל"ת דכתיב והתעלמת פעמים שאתה מתעלם כגון זקן ואינו לפ"כ ע"ש והקשה השג"א דהא אע"ג דמת מצנה דוחה לפסח ומילה אפ"ה מבעי ליה לרבא דלמא מקרא מגילה עדיף.

ובע"כ ה"ט משום דהא מקרא מגילה נמי דחי לעבודה וא"כ ה"נ ליכא למפשט מדדחי כ"ה להשבת אבידה שתדחה נמי למקרא מגילה דהא ודאי מקרא מגילה נמי דחי להשבת אבידה דאם רואה אבידת חבירו מניחה והולך לו למקרא מגילה מק"ו לעבודה ומילה דדחי להו: אלא ע"כ רש"י בשיטת התוס' קאי דהשבת אבידה חשיב ליה קו"ע בשרוצה אחר ליטלו ובכה"ג ודאי דאין מקרא מגילה דוחה להשבת אבידה דהא אין ב"ד מתנין לעקור דבר מה"ת אלא בשוא"ת ואפ"ה פבוד הבריות דוחה להשבת אבידה אע"ג שהוא בקו"ע וא"כ ש"מ דכ"ה דמת מצנה עדיף ממקרא מגילה וא"כ הרי ראיה ברורה דכל כה"ג דע"י שישתוק ולא יפריש חבירו מאיסור חשיב ליה קו"ע וממילא גבי פלאים צריף להודיעו.

אולם לפמש"כ גם זה אין ראיה פלל דאפילו אי נימא דאבידה מקרי קו"ע בשרוצה אחר ליטלו מ"מ כ"ז אינו ענן פלל לשיטת הרא"ש דס"ל דא"צ להודיעו ולהפרישו מאיסור

שוּגג ומשום דאִיסור שׁוּגג נִדְחָה לְגַבֵּי הַלְוֵבֶשׁ גּוֹפְיָהּ מִשׁוּם כ"ה וּמִמֵּילָא א"צ הַרְוָאָה לְהוֹדִיעוּ וְאֶפְשָׁר דְּגַם רַש"י מוֹדָה לָזֶה וְגַבֵּי אַבְיָדָה מִיִּנְרֵי דְאַחַר רוּצָה לִיטְלוּ וְלִגְזוֹל בְּמִזִּיד פּנ"ל: אַף בּל"ז הֵנָּה עֵינֵקֶר דְּבָרֵי הַשַּׁג"א צ"ע"ג דְּמַלְכֵּד דְּפִי' זֶה רַחוּק בְּכּוֹנֶנֶת רַש"י הֵנָּה יְסוּד דְּבָרָיו בְּמִש"כ דְּאָף אֵי נִימָא דְּמַקְרָא מְגִילָה דּוֹחָה לְהַשְׁבֵּת אַבְיָדָה מ"מ בְּשׁרוּצָה אַחַר לִיטְלוּ בְּנֻדָּאֵי אֵינּוּ דּוֹחָה וּמִשׁוּם דְּהוּ"ל כְּקו"ע וְאֵין ב"ד מִתְּנִין לְעַקוֹר דְּבָר מַה"ת אֱלָא בְּשׁוּא"ת פּנ"ל הוּא תְּמוּהָ מְאוּד דְּהֵנָּה בִּיבְמוֹת (דָּף פ"ט) מְבֻנָּאָר דְּהָא דְּאֵין ב"ד מִתְּנִין לְעַקוֹר דְּבָר מַה"ת הוּא רַק בְּאִיסוּרָא אֲבָל בְּמִמוּנָא לָא מְקַרֵּי עֵקִירָה פְּלֵל וּמִשׁוּם דְּהַפְּקֶר ב"ד הַפְּקֶר ע"ש בְּפֶרֶש"י וּלְפ"ז גַּבֵּי אַבְיָדָה דְּהוּא רַק מִיִּדֵי דְּמִמוּנָא לָא מְקַרֵּי פְּלֵל לְעַקוֹר דְּבָר מַה"ת אִם הֶעֱמִידוּ חֲכָמִים דְּבָרֵיהֶם וּבִל"ז הוּא דְּבָר תִּימָה לֹמֵר דְּבַכָּה"ג יְהִיָּה מְקַרֵּי ב"ד מִתְּנִין לְעַקוֹר דְּבָר מַה"ת בְּקו"ע בְּשִׁבִיל שְׁרוּצָה אַחַר לִיטְלוּ וְהֵנָּה לְדְּבָרָיו צ"ל דְּאִם אֶחָד רוּצָה לְעַבְרָה עַל אִיסוּר דְּאִוְרֵיִתָּא מִן־תֵּר לְחַבְרָיו לְעַבְרָה עַל אִיסוּר דְּרַבְּנָן פְּדֵי לְהַפְּרִישׁוּ מֵאִיסוּר תּוֹרָה וְעוֹד חֲזִיב לְעֻשׂוֹת פֶּן וּמִשׁוּם דְּאֵין ב"ד מִתְּנִין לְעַקוֹר דְּבָר מַה"ת בְּקו"ע וְצ"ע דְּהָרֵי הַלְכָה רוֹנֶחֶת הִיא דְּאֵין אוֹמְרִים לוֹ לְאָדָם חֲטָא בְּשִׁבִיל שְׁיִנְפָּה חֲבִירָךְ אֶפְּיִלוּ בְּאִיסוּר קַל דְּרַבְּנָן וְעֵי' בְּסוּגְיָא דְּשִׁבְתָּ (דָּף ד') גַּבֵּי הַדְּבִיק פֶּת בַּתְּנוּרָה דְּלָא הִתִּירוּ לְאַחֲרִים לְרְדוּתָהּ פְּדֵי שְׁלֵא יָבֵא לִיִּדֵי אִיסוּר סְקִילָה וְע"ש בְּתוֹס' ד"ה וְכִי וְעוֹד י"ל דְּדוֹקָא הִיכִי דְּפִשְׁעָה כו' ע"ש וְעֵי' בְּשׁו"ע או"ח סי' ש"ו לְעַנְנֵן לְהַשְׁתַּדֵּל בְּהַצְלָה וְלַהֲמַג"א וְא"ר שָׁם וּבב"י שָׁם.

וְעכ"פ נִרְאָה דְּאֵי נִימָא דְּהַשְׁבֵּת אַבְיָדָה נִדְחָה מִפְּנֵי מְקַרָּא מְגִילָה ה"ה אַף בְּשׁרוּצָה אַחַר לִיטְלוּ. וּמ"ש הַתּוֹס' דְּכְשֵׁעוֹשִׁין אִיסוּר ע"י לָא מְקַרֵּי שׁוּא"ת אֵין הַנּוֹשְׂאִים שְׁוִים וְלְעֵינֵקֶר הַקו"ע עַל פֶּרֶש"י עֵי' בַּחֲזִי הַרִיטְב"א וְלַהֲרָא"ם בְּפִי' הַסְּמ"ג וְלַהֲפ"י שָׁם: עוֹד כְּתַב הַשַּׁג"א בְּתוֹשֻׁבָּה שָׁם לְהוֹכִיחַ דְּגַם דַּעַת הַרְמַב"ם הוּא דְּגַבֵּי אַבְיָדָה בְּשׁרוּצָה אַחַר לִיטְלוּ הוּ"ל קו"ע: דְּהַרְמַב"ם פֶּתַב בְּפ"י מַה' פְּלָאִים הַרְוָאָה פְּלָאִים שֶׁל תּוֹרָה עַל חֲבִירוֹ אֶפְּיִלוּ הֵנָּה מְהַלֵּךְ בְּשׁוּק קוֹפֵץ לוֹ וְקוֹרְעוֹ מְעַלְיוֹ מִיִּד כו' שְׁאֵין פְּכוּד הַבְּרִיּוֹת דּוֹחָה אִיסוּר ל"ת הַמְּפֹרָשׁ בְּתוֹרָה וְלַמַּהֲנִדְחָה בְּהַשְׁבֵּת אַבְיָדָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא לָאו שֶׁל מְמוֹן וְלָמָּה נִדְחָה בְּטוּמְאָתָה הַמֵּת הוֹאִיל וּפְרִט הַפְּתוּב לְאַחֲתוֹ כו' ע"ש וְאֵי ס"ל דְּהַשְׁבֵּת אַבְיָדָה הֵנָּה שׁוּא"ת א"כ מֵאֵי עַנְנֵן הַשְׁבֵּת אַבְיָדָה לְרוּאָה פְּלָאִים שֶׁל תּוֹרָה עַל חֲבִירוֹ דְּהוּ"ל קוּם וְעֻשָׂה.

אֱלָא ש"מ ס"ל דְּהַשְׁבֵּת אַבְיָדָה נְמִי קו"ע הוּא כְּמוֹ פְּלָאִים אֱלָא דְּה"ט דְּנִדְחָה מִפְּנֵי כ"ה מִפְּנֵי שֶׁהוּא לָאו שֶׁל מְמוֹן דְּקִיל ע"ש וְכ"כ הַפֶּרֶמ"ג בְּסִפְרָא שׁוֹשְׁנַת הַעֲמֻקִּים פְּלֵל נָא"ו דְּהַרְמַב"ם לָא ס"ל לְחַלְקָא בֵּין גְּנָאֵי גְּדוֹל לְגְּנָאֵי קָטָן אֱלָא דְּהַחֲזִילוּק הוּא בֵּין קו"ע לְשׁוּא"ת דְּבְּמִמוּנָא דּוֹחָה כ"ה אַף בְּקו"ע וְמַה שֶׁפֶתַב וְלָמָּה נִדְחָה בְּהַשְׁבֵּת אַבְיָדָה הֵיִינוּ בְּשׁרוּצָה אַחַר לִיטְלוּ דְּהֵנָּה כְּקו"ע וְהֵנָּה כִּי דְּבָר זֶה אֵינוֹ נוֹגֵעַ לַנ"ד דְּהָא הַרְמַב"ם בְּלֵא"ה ס"ל בְּאַמְתָּ דְּאֶפְּיִלוּ הַלְבוּשׁ פְּלָאִים הוּא שׁוּגַג חֲזִיב הַרְוָאָה לְהוֹדִיעוּ וְלַהֲפְּרִישׁוּ וְכַמֵּש"כ הַטוֹר בְּשִׁמוֹ וְכַנ"ל מ"מ בְּעֵינֵקֶר הַדְּבָר נִלְע"ד לְהַכְרִיחַ מִדְּבָרֵי הַרְמַב"ם דְּס"ל ע"כ כְּתִי' הַרְאִשׁוֹן שֶׁפֶתוֹ' לְחַלְקָא בֵּין גְּנָאֵי קָטָן לְגְּנָאֵי גְּדוֹל וְדָלָא כְּתִי' הַשְּׁנֵי שֶׁבֶתוֹ' דְּהָא דְּמַעִיד בְּאִיסוּר הֵיִינוּ מִשׁוּם דְּכְשֵׁעוֹשִׁין אִיסוּר ע"י לָא מְקַרֵּי שׁוּא"ת אֱלָא דְּאֶפְּיִלוּ בְּשִׁלָּא יְהִיָּה נְעֻשָׂה אִיסוּר ע"י בְּקו"ע צָרִיף לְהַעִיד דְּהֵנָּה הַרְמַב"ם בְּרִישׁ פ"א מַה' עֵדוּת פֶּתַב בְּד"א בְּעֵדוּת מְמוֹן אֲבָל בְּעֵדוּת שֶׁמְפָרִישׁ בָּהּ מִן הָאִיסוּר וְכֵן בְּעֵדוּת נְפִשׁוֹת אוֹ מְכוֹת הוֹלֵךְ וּמַעִיד וְע"ש בְּכַס"מ שֶׁפֶתַב דְּאֵע"ג דְּאֵי לִיכָּא עֵדִים פּוֹטְרִין אוֹתוֹ וְלִיכָּא אִיסוּרָא מ"מ פִּינּוֹן דְּצָרִיף לְנִקְוִם מִפְּנֵי וְכַמֵּש"ש

הרא"ש שפ"ל הרוואה דבר ערונה חייב להעיד משום ובערף הרע וע"ש בכס"מ שהאר"י בטעם דברי הרמב"ם ועכ"פ לכל הטעמים שפ"ת הכס"מ מ"מ הנה אם לא יעיד בד"נ או מפות לא יהיה נעשה איסור ע"י בקו"ע פ"ל ומ"מ פ"נ דהוי בדבר איסור ולא בממון צריף להעיד וא"כ הרי קשה כקו' התוס' דמדוע צריף להעיד הא כ"ה דוחה בשוא"ת ובע"כ צ"ל כתי' הראשון שפ"תוס' לחלק בין גנאי גדול לגנאי קטן דעדות לגבי דיינא דזוטר מיניה לא הוי רק גנאי קטן ואינו נדחה באיסורא משום כ"ה אפילו בשוא"ת רק דבממונא דוחה אפילו בגנאי קטן וא"צ להעיד פנ"ל: ואין לומר דהרמב"ם ס"ל פשני התי' שפ"תוס' והיינו דאע"ג דס"ל להרמב"ם לחלק בין גנאי קטן לגנאי גדול דבגנאי קטן לא נדחה באיסורא משום כ"ה אף בשוא"ת מ"מ ס"ל להרמב"ם ג"כ פסברת התוס' בתי' השני דכשעושיין איסור ע"י לא מקרי שוא"ת אלא קו"ע ואינו נדחה אפילו בגנאי גדול רק דבממונא דוחה כ"ה בכל גונו אפילו בגנאי קטן וכן אפילו פשמוציאין ממון ע"י מבועלו שלא פ"דן או באבידה פשוטה אחר ליטלו אף דהוי כקו"ע לסברא זו והיינו דכתב הרמב"ם ולמה נדחה בהשב אבידה והיינו פשוטה אחר ליטלו פנ"ל.

אולם זה אינו דלכאורה צ"ע ג לפי מש"כ התוס' בתי' השני דכשעושיין איסור ע"י לא מקרי שוא"ת ובממונא א"צ להעיד אף בגוונא דהוי כקו"ע פגון שמוציאין ממון ע"י מבועלו וכן באבידה פטור זמן ואינו לפ"כ אף פשוטה אחר ליטלו דהוי כקו"ע מנ"ל להגמ' זה וביזתר בהא דמייתי הגמ' ראיה לעדות מאבידה ממציא שק או קנפה מנ"ל דמיירי אף פשוטה אחר ליטלו דהוי כקו"ע וכתבתי במ"א לישב דמגופיה דקרא שמייע ליה ונהגמ' סמיה על הברייתא דנהתעלמת דהנה התו' בב"מ (דף ל') ד"ה אלא הקשו דל"ל קרא דנהתעלמת לזמן ואינו לפ"כ תיפוק ליה מלאחותו ותי' דכ"ה דמת מצנה חמיר טפי שמןטל בבזיון ע"ש והנה דבריהם אלו הם כפי תי' הראשון שפ"תוס' שבועות שם דבאיסורא דוחה כ"ה בשוא"ת בגנאי גדול דוקא וכמו מת מצנה ולהכי איצטרף קרא דנהתעלמת דבממונא דוחה כ"ה אפילו בגנאי קטן ועכ"פ הרי דלפי תי' הראשון שפ"תוס' הא דבממונא דוחה כ"ה אפילו בגנאי קטן כמו עדות ואבידה הוא נלמוד מקרא דנהתעלמת ולפ"ז נראה ג"כ דלפי תי' השני שפ"תוס' שם דאין מחלקים בין גנאי לגנאי גדול אלא דלעולם דוחה כ"ה באיסורא בשוא"ת אפילו בגנאי קטן ונהא דמעיד באיסורא היינו משום דכשעושיין איסור ע"י הו"ל כקו"ע ולפ"ז קשה ל"ל קרא דנהתעלמת תיפוק ליה מלאחותו ובע"כ צ"ל דאיצטרף קרא דנהתעלמת אף פשוטה אחר ליטלו והו"ל כקו"ע מ"מ בממונא דוחה כ"ה אף בכה"ג וה"ה לגבי עדות פנ"ל ועכ"פ לפ"ז הרי אא"ל בדעת הרמב"ם דס"ל דכשעושיין איסור ע"י הו"ל כקו"ע ומ"מ גבי אבידה פטור זמן ואינו לפ"כ אף פשוטה אחר ליטלו דמנ"ל הא פ"נ דבע"כ ס"ל לחלק בין גנאי קטן לגנאי גדול דהא באיסור צריף להעיד אף פשלא נעשה איסור ע"י בקו"ע ובע"כ משום דלא הוי רק גנאי קטן ומ"מ בממונא א"צ להעיד הרי דבממונא דוחה כ"ה אפילו בגנאי קטן ובע"כ צ"ל דנלמוד מקרא דנהתעלמת וא"כ פ"נ דאיצטרף קרא דנהתעלמת לגנאי קטן מנ"ל דזמן ואינו לפ"כ פטור אף פשוטה אחר ליטלו דהוי כקו"ע דלמא מיירי קרא בשאינו רוצה אחר ליטלו דהוי רק שוא"ת ואשמעינן קרא דכ"ה דוחה גבי אבידה בשוא"ת אף בגנאי קטן ולפ"ז הרי אא"ל דמ"ש הרמב"ם ולמה נדחה בהשב אבידה היינו פשוטה אחר ליטלו דמנ"ל זה באמת פ"נ דס"ל כתי' הראשון שפ"תוס' וכנ"ל אלא דמ"מ

בְּשִׁיטת הַרְמַב"ם בְּהָא דס"ל דְּאָף אִם הַלּוֹבֵשׁ הוּא שׁוֹגֵג צָרִיף לְהַפְרִישׁוֹ כְּבָר פְּתִיבָנוּ לְמַעַלְה דְּאִין הַטַּעַם מְשׁוּם דַּע"י שְׁתִּיקְתּוּ נַעֲשֶׂה אִיסוּר בְּקו"ע וְכַעֲיִן מ"ש הַתּוֹס' בְּתִי הַשְּׁנִי אֵלָא דְשִׁי הַרְמַב"ם הוּא פְּשׁוּט אָף לְפִי תִי הָרֵאשׁוֹן שְׁבַתּוֹס' דְּאָף דְּנִימָא דְמָה שְׁאִינּוּ מוֹדִיעוּ הָגִי רַק שׁוּא"ת מ"מ פִּינּוֹן דְּאִיסוּר פְּלֵאִים בְּשׁוֹגֵג לֹא נִדְחָה לְגַבֵּי הַלּוֹבֵשׁ מִמִּילָא צָרִיף לְהַפְרִישׁוֹ: וְבַעֲיָקָר דְּבָרֵי הַרְמַב"ם בְּמִש"כ וְלָמָּה נִדְחָה בְּהַשְׁב אַבְיָדָה מִפְּנֵי שְׁהוּא לָאו שְׁל מְמוֹן הִנֵּה לְפָנֵי הָאֲחֵרוֹנִים בְּדַעַת הַרְמַב"ם דס"ל דְּאִין אִיסוּר דְּאוֹרִינְיָא נִדְחָה כְּלָל מְשׁוּם כ"ה אָף בְּשׁוּא"ת וְדִלָּא פְּמַסְקֵנָּת הַגַּמ' בְּבִרְכוֹת שָׁם שׁוּא"ת שְׁאִינּוּ וְהִינּוּ דִלָּא הִבִּיא הַרְמַב"ם פְּלָל הַף דְּשׁוּא"ת נִדְחָה מְשׁוּם כ"ה רַק כְּתִב סְתָם שְׁאִין כ"ה דוֹחָה אִיסוּר ל"ת כו'.

עֵי בְּסִפְר צ"ח בְּבִרְכוֹת שָׁם וְלְהַתְנַמִּים בְּסִי' כ"ח ע"ש וּלְפ"ז נִיחָא בְּפְשִׁיטוֹת מ"ש הַרְמַב"ם וְלָמָּה נִדְחָה בְּהַשְׁב אַבְיָדָה מִפְּנֵי שְׁהוּא לָאו שְׁל מְמוֹן. וּמְשׁוּם דְּמַתְחִילָה כְּתִב שְׁאִין כ"ה דוֹחָה אִיסוּר ל"ת כו' וְכַלְל זֶה הוּא גַם בְּשׁוּא"ת וְאָף דְּתַחֲלִילת דְּבָרֵיו הוּא לְעַנְיָן פְּלֵאִים לְשׁוֹן הַגַּמ' נִקְט וּמ"מ הָאֲמַת הוּא דְּאִין כ"ה דוֹחָה אָף בְּשׁוּא"ת וְכַמִּש"כ שְׁאִין כ"ה כו' וְלִכְף כְּתִב וְלָמָּה נִדְחָה בְּהַשְׁב אַבְיָדָה מִפְּנֵי שְׁהוּא לָאו שְׁל מְמוֹן וְכֵן נִיחָא בְּפְשִׁיטוֹת מ"ש הַרְמַב"ם דְּגַם בְּעֵדוֹת נְפִשׁוֹת אוּ מִכּוֹת הוֹלָף וּמַעֲיֵד אָף דְּלִיכָא פְּאֵן קו"ע כְּלָל וְכֵן לֹא מְשׁוּם דְּהָגִי רַק גְּנָאִי קָטָן אֵלָא מְשׁוּם דְּאִין כ"ה דוֹחָה כְּלָל בְּשׁוּא"ת בְּאִיסוּרָא וְהִנֵּה לְפִי שִׁיטַת הַשַּׁג"א דְּמַתְחִילָת הַרְמַב"ם וְהָרֵא"ש הוּא לְעַנְיָן חַיִּיב אֲמִירְתּוֹ לְהוֹדִיעוּ לְחַבְרֵיו וְלְהַפְרִישׁוֹ מֵאִיסוּר אִם זֶה נִדְחָה מְשׁוּם כ"ה.

לְפ"ז הָרִי ל"צ לֹמֵר דס"ל לְהַרְמַב"ם דְּמָה שְׁאִינּוּ מוֹדִיעוּ הָגִי כְּקו"ע אֵלָא דְּאָף אִי נִימָא דְּמָה שְׁאִינּוּ מוֹדִיעוּ לֹא הָגִי רַק שׁוּא"ת מ"מ הִנֵּה ס"ל לְהַרְמַב"ם דְּגַם שׁוּא"ת אִין נִדְחָה מְשׁוּם כ"ה אֵלָא דְּהַעֲיָקָר נ"ל כְּמִש"כ לְמַעַלְה דְּלָא נִדְחָה לְגַבֵּי הַלּוֹבֵשׁ גּוֹפִיָּה מְשׁוּם כ"ה: וְהִנֵּה הַתְנַמִּים כְּתִב בְּסִי' כ"ח דְּנִרְאָה מִפְּמָה דְּוֹכְתֵי דְּהַתּוֹס' חוֹשְׁבִים לְתִי הָרֵאשׁוֹן עֵיָקָר לְחַלֵּק בֵּין גְּנָאִי קָטָן לְגְנָאִי גְדוֹל וְע"ש שְׁלֹא ה"ר לְזֶה אָף הִנֵּה בְּאֲמַת מְבִנְאָר בְּהַדְלָ' בְּדְבָרֵי הַתּוֹס' בְּ"מ (דָּף ל') ד"ה אֵלָא וְע"ש שְׁהַקְשׁוּ דל"ל קָרָא דְּנִהַפְעֵלְמַת תִּיפּוּק לִיָּה מְלֵאחֻתּוֹ וְתִי דְּשְׁאִינּוּ מִת מְצָנָה דְּחַמִּיר טְפִי שְׁמוּטָל בְּבִזְיוֹן כו' ע"ש וּמְבִנְאָר בְּהַדְלָא פְּנ"ל וְכ"נ לְה"ר מְדְבָרֵי הַתּוֹס' בְּסִנְהֶדְרִין (דָּף י"ח) גְּבִי הָא דְּפָרִיף בַּגַּמ' כ"ג מַעֲיֵד וְהַתְנַיָּא וְהַתְעַלְמַת כו' וְהַקְשׁוּ בְּתוֹס' וְלוֹקְמָה בְּעֵדוֹת הַחֲדָשׁ דְּבִמְיָדֵי דְּאִיסוּרָא אִין חֲקָמָה כו' ע"ש וְהִנֵּה גְבִי עֵדוֹת הַחֲדָשׁ אִם לֹא יַעֲיֵד לֹא יִהְיֶה נַעֲשֶׂה אִיסוּר בְּקו"ע וְאָף דִּיָּהֲנִי קַלְקוּל הַמוֹעֲדוֹת מ"מ בְּדַעַבְד אִם אִינּוּ מַעֲיֵד וְלֹא יִקְדָּשׁוּ ב"ד אֶת הַחֲדָשׁ לֹא יִהְיֶה נַעֲשֶׂה אִיסוּר בְּקו"ע דְּקָה"ח בְּב"ד תִּלִּי מִיָּלְתָא וּמ"מ ס"ל לְהַתּוֹס' דְּבַקָּה"ח אָף כ"ג מַעֲיֵד דְּהָגִי מִיָּדֵי דְּאִיסוּרָא וְאָף דְּלָא הָגִי רַק שׁוּא"ת אִם אִינּוּ מַעֲיֵד דְּנִדְחָה מְשׁוּם כ"ה.

וְכַע"כ צ"ל מְשׁוּם דְּהָגִי רַק גְּנָאִי קָטָן דְּלָא נִדְחָה בְּשׁוּא"ת מְשׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת וְכַמִּש"כ הַתּוֹס' בְּשְׁבוּעוֹת בְּתִי הָרֵאשׁוֹן שָׁם: עוֹד כְּתִב הַתְנַמִּים לְה"ר לְחַלִּילוֹק זֶה מ"ש הַשִּׁיטָה מְקַוְבָּצַת בְּשֵׁם תּוֹס' שְׁאִינּוּ וְהָרֵא"ש בְּ"מ (דָּף ל') דְּהִנֵּה שָׁם מִיָּתִי בְּרִינְיָא דְּת"ר וְהַתְעַלְמַת פְּעָמִים שְׁאֲתָה מְתַעֲלָם הָא כִּי צִיד אִם הִנֵּה פִּהֵן וְהִיא בְּבִית הַקְּבֵרוֹת אוּ שְׁהִנֵּה זְקוֹן וְאִינּוּ לְפִי כְּבוֹדוֹ אוּ שְׁהִינְתָּה מְלֵאכָה שְׁלוֹ מְרוֹבָּה מְשָׁל חַבְרֵיו כו' וּפְרִיף בַּגַּמ' לְמֵאִי אִיְצְטְרִיף קָרָא אִילִימָא לְכַהֵן וְהִיא בְּבִית הַקְּבֵרוֹת פְּשִׁיטָא הָאִי עֲשֶׂה וְהָאִי ל"ת נַעֲשֶׂה וְלֹא

אתי עשה ודחי את ל"ת ועשה והקשה בתוס' שם ד"ה הא והא עשה דוחה ל"ת ועשה שאינו שנה בפל ע"ש ובשיטה מקובצת פתב בשם הרא"ש ותו' שאנץ לישב דעשה דהשבה נמי לא עדיף מיניה דאיהו נמי אינו שנה בכל דאינו נוהג בזקן ואינו לפי כבודו ע"ש וכתב התנאים דצ"ע דהא ע"ז אנו דנין אי והתעלמת קאי על זקן ואינו לפ"כ או לכהן והיא בבה"ק ואי קאי על פהו והיא בבה"ק א"כ אמרינו דזקן ואינו לפ"כ חייב והוי שנה בכל ובע"כ צ"ל דבזיון גדול א"צ להתעלמת דגיליף מלאחותו דמטמא למ"מ וכי איצטריך קרא דהתעלמת לבזיון קטן כמ"ש התוס' ולפ"ז שפיר קאמר הגמ' דל"ל דקרא אתי לכהן והיא בבה"ק פשיטא האי עשה כו' ולא אתי עשה דחי ל"ת ועשה ואי דהוי ל"ת ועשה שאינו שנה בפל הא אבידה נמי אין שנה בכל דזקן ואינו לפ"כ בבזיון גדול בנדאי פטור אף בלא קרא דהתעלמת דבגנאי גדול ילפינו מלאחותו דמ"מ דוחה פסח ומילה ע"ש בתנאים: ולע"ד אין פאן סרף קושיא פלל דזה ברור בנדאי דאף לפי הס"ד דגמ' דקרא איצטריך לכהן והיא בבה"ק: אינו רוצה לומר דלפ"ז יהי זקן ואינו לפ"כ חייב בהשבה דזה בנדאי ליחא דהא בבבביתא מפנרש בהדיא דגם זקן ואינו לפ"כ פטור מלהשיב ואיך נימא דס"ד דהגמ' דקרא איצטריך לכהן והיא בבה"ק וזקן ואינו לפ"כ באמת חייב בהשבה ובע"כ צ"ל דהגמ' לא שקיל וטרי פלל אי זקן ואינו לפ"כ חייב או פטור פינן דמבואר בבבביתא דפטור ורק דהגמ' רוצה לברר הא דמיייתי בבבביתא הקרא דהתעלמת על איזה מהן קאי ומשום דבבבביתא מבואר ג' דינים דפטור מלהשיב פנ"ל והיינו דקאמר הגמ' למאי איצטריך קרא אילימא לכהן והיא בבה"ק, וזקן ואינו לפ"כ ומלאכה שלו מרובה משל חבירו בע"כ נלמוד מטעם אחר קשה פשיטא דלא אתי עשה כו' ולמלאכה שלו מרובה משל חבירו ג"כ לא איצטריך קרא דמדרב יהודה א"ר נפקי ומסיק דקרא והתעלמת קאי לזקן ואינו לפ"כ ועכ"פ פינן דגם לפי הס"ד דפריה בגמ' למאי איצטריך קרא אילימא לכהן והיא בבה"ק כו' מ"מ לא הנה מסופק בזקן ואינו לפ"כ פינן דבבבביתא מפנרש בהדיא דפטור יהיה מאיזה טעם שיהיה וא"כ שפיר פריה פשיטא והא אין עשה דוחה ל"ת ועשה ואין לומר דל"ת ועשה דטומאה הוי אינו שנה בכל דהא גם אבידה אין שנה בכל דזקן ואינו לפ"כ פטור וכמבואר בבבביתא בהדיא ועכ"פ לפי הבבביתא גופיה דפוסטר גם זקן ואינו לפ"כ וא"כ הוי אבידה אין שנה בכל ולפ"ז לא אפ"ל דקרא והתעלמת איצטריך לכהן והיא בבה"ק דקשה פשיטא דלא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה דגם אבידה אין שנה בכל פנ"ל ואין לומר דאפתי קשה על הבבביתא גופיה מנ"ל דהתעלמת קאי על זקן ואינו לפ"כ דלמא זקן ואינו לפ"כ חייב בהשבה והוי אבידה שנה בכל וממילא אפ"ל דקרא איצטריך לכהן והיא בבה"ק דלא נימא דאתי עשה דאבידה ודחי ל"ת ועשה שאינו שנה בכל אולם זה אינו דלפי האמת בלא"ה לא איצטריך קרא לכהן והיא בבה"ק וכמבואר בגמ' דפריה ותו מי דחינו איסורא מקמי ממונא וע"ש בתוס' וכל דבריהם סובבים רק לפי קושית הגמ' דפריה מפח דלא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה והגמ' הרי ניחא שפיר לפי המבואר בבבביתא גופיה דזקן ואינו לפ"כ פטור: והנה ע"ש בתנאים שכתב לישב קו' התוס' בשבועות לפי מ"ש הרמב"ם גבי אבידה דלפנים משורת הדין יש לזקן ואינו לפ"כ למחול על כבודו ולהשיב אבידה לפ"ז י"ל דבדבר איסור לא שנייה גדול כ"ה דחובה עליו למחול על כבודו בשביל כבוד המקום והא דבמת מצוה נדחה איסור של תורה משום כ"ה היינו דבשביל כבודו צריך למחול על כבודו

בְּשִׁבִיל פְּבוּד הַמְּקוֹם אֶבֶל הַנּוֹגֵעַ לְכָבוֹד אַחֲרִים אֵין יָכוֹל לְמַחֵן וּלְפִ"ז ל"ק קו' הַתּוֹס' מִמֵּת מִצְנָה לְהָא דְבְּאִיסוּר צְרִיף לְהַעֲיֵד מִשּׁוּם דְּשִׂאֲנֵי גַבֵּי מֵת מִצְנָה שֶׁהוּא פְּבוּד אַחֲרִים וְאֵין לוֹ לְמַחֵן וְהָא דְפְּרִיף בַּגַּמ' מִן מ"מ לְכֻלָּאִים הֵיִינוּ לְפַמ"ש הַרְמַב"ם הַרְוָאָה פְּלָאִים עַל חֲבִירוֹ קוֹרְעוּ מְעַלְיוֹ וּס"ל לְפָרֵשׁ הַגַּמ' דְּמוּצָא פְּלָאִים בְּבִגְדוֹ הֵיִינוּ עַל אַחֲרִים וְהוּי ג"כ פְּבוּד אַחֲרִים וּלְפִיכָף פְּרִיף שְׁפִיר ע"ש בְּתַנּוּמִים אוּלַם נִרְאָה דַּכ"ז הוּא לְפִי מַה שֶׁהִבִּינוּ הָאֲחֵרוֹנִים בְּטַעַם דְּבְרֵי הַרְמַב"ם דֵּהוּא מִשּׁוּם דְּאֵין חַיִּיב אֲמִירְתוֹ לְהוֹדִיעַ לְחֲבִירוֹ נִדְחָה מִשּׁוּם כ"ה דְּהוּי כְּקו"ע.

אוּלַם לְפַמ"ש כ"כ בַּעַז"ה דְּאֵין הַטַּעַם מִשּׁוּם דְּהוּי כְּקו"ע דְּאֵין אָנוּ דְּנִין עַל חַיִּיב אֲמִירְתוֹ לְחֲבִירוֹ אֵי נִדְחָה מִשּׁוּם כ"ה דְּלַגְבֵּי זֶה לֵיכָא כ"ה אֶלָּא דֵּהַטַּעַם הוּא מִשּׁוּם דְּלַגְבֵּי הַלּוֹבֵשׁ גּוֹפִיָּה אֵין נִדְחָה אִיסוּר שׁוֹגֵג שְׁלוֹ מִשּׁוּם כ"ה וּמְחַוֵּב לְפּוֹשְׁטוֹ אֶלָּא שְׂאֵין יוֹדֵעַ וּמַה לוֹ לַעֲשׂוֹת וּמִשּׁוּ"ה חַיִּיב חֲבִירוֹ לְהוֹדִיעַ וְכַנ"ל.

וּלְפִ"ז אַא"ל כַּמ"ש הַתַּנּוּמִים וְכַנ"ל וּמִשּׁוּם דְּגַם בְּרוּאָה פְּלָאִים עַל חֲבִירוֹ לֹא מְקַרֵּי פְּבוּד אַחֲרִים כְּלָל דְּהָא גַבֵּי הַלּוֹבֵשׁ הוּא פְּבוּד עַצְמוֹ וְהֵיכָא שְׂיִוְדַע מְחַוֵּב לְמַחֵן עַל פְּבוּדוֹ וּלְפּוֹשְׁטוֹ אֶפְּלִי בְּשׁוּק וּמִמִּילָא פִּינּוֹן דְּגַם אִיסוּר שׁוֹגֵג לֹא נִדְחָה מִשּׁוּם כ"ה לְכָף חֲבִירוֹ שְׂרוּאָה צְרִיף לְהוֹדִיעַ וּלְהַפְּרִישׁוֹ: נַחֲזוֹר לְעַנּוֹן דְּלְפִי מַה שֶׁנִּתְבָּרַר לָנוּ בְּשִׁיטַת הָרַא"ש דַּס"ל דְּאֵם שְׁלִבּוּשׁ הוּא שׁוֹגֵג א"צ לְהוֹדִיעַ דְּאֵין הַטַּעַם מִשּׁוּם דְּמַה שְׂאֵינוּ מוֹדִיעוֹ הוּי רַק שׁוֹא"ת אֶלָּא מִשּׁוּם דְּאִיסוּר שׁוֹגֵג נִדְחָה לְגַבֵּי הַלּוֹבֵשׁ גּוֹפִיָּה מִשּׁוּם כ"ה וּמִמִּילָא אֵין צְרִיף לְהוֹדִיעַ.

וּלְפִ"ז אַפ"ל לְכַאֲוָרָה דְּגַם בְּגִנְאֵי קָטָן ס"ל לְהָרַא"ש דְּנִדְחָה אִיסוּר שׁוֹגֵג מִשּׁוּם כ"ה. וְכֵן מ"ש הַתּוֹ"ד דְּכִהֵן שְׂשׁוּכְבַּ עָרוּם בְּבֵית שְׂיִישׁ שָׁם מֵת דַּא"צ לְהוֹדִיעַ וְכַסְבַּרְת הָרַא"ש אֶפְּלִי אֵי נִימָא דְזֶה לֹא מְקַרֵּי רַק גְּנָאֵי קָטָן וְכַמ"ש כ"ה חַו"י וְהַתַּנּוּמִים שָׁם מ"מ נִיחָא שְׁפִיר דַּא"צ לְהוֹדִיעַ.

אֶלָּא דַּאֵי נִימָא דְּלְפִיכָף אִיסוּר שׁוֹגֵג נִדְחָה לְגַבֵּי הַלּוֹבֵשׁ מִשּׁוּם כ"ה וּמִשּׁוּם דְּשׁוֹגֵג הוּי רַק כְּשׁוֹא"ת וְכַמ"ש הַנּוֹ"ב שָׁם וְלָכֵן מִמִּילָא א"צ לְהוֹדִיעַ וְכַמּוֹ שֶׁנִּתְבָּרַר לְמַעְלָה. א"כ הַדְּרִי לְדוֹכְתִּיָּה דְּדִין זֶה שֶׁל הָרַא"ש הוּא רַק בְּגִנְאֵי גְּדוֹל אֶבֶל בְּגִנְאֵי קָטָן הָרִי גַם לְגַבֵּי הַלּוֹבֵשׁ גּוֹפִיָּה לֹא נִדְחָה שׁוֹא"ת מִשּׁוּם כ"ה בְּגִנְאֵי קָטָן כַּמ"ש כ"ה הַתּוֹ"ב בְּתִי הָרַאשׁוֹן וּמִמִּילָא צְרִיף לְהוֹדִיעַ אֶלָּא דְּלְפַמ"ש כ"ג גַּם זֶה אֵין מְוַכְרַח כְּלָל.

דִּהְנֵה לְפַמ"ש הָאֲחֵרוֹנִים בְּשִׁיטַת הָרַא"ש דְּלְפִיכָף א"צ לְהוֹדִיעַ וּמִשּׁוּם דְּמַה שְׂאֵינוּ מוֹדִיעוֹ הוּי רַק שׁוֹא"ת. וּלְפִ"ז צ"ל דְּלֹא ס"ל לְהָרַא"ש כְּתִי הַשְּׁנִי שְׁבַתוֹ דְּכְשֶׁעוֹשִׁין אִיסוּר ע"י לֹא מְקַרֵּי שׁוֹא"ת וְכַמ"ש כ"ה הַשְּׁג"א לְסַתְּנָר דְּבְרֵי הָרַא"ש מְפַח זֶה.

וּבַע"כ דַּס"ל לְהָרַא"ש כְּתִי הָרַאשׁוֹן שְׁבַתוֹ לְחַלְק בֵּין גְּנָאֵי גְּדוֹל לְגִנְאֵי קָטָן דְּבְּגִנְאֵי קָטָן אֵין דוֹחָה כ"ה בְּשׁוֹא"ת. וּלְפִ"ז מִמִּילָא גַם מִש"כ הָרַא"ש דַּא"צ לְהוֹדִיעַ וּמִשּׁוּם דְּמַה שְׂאֵינוּ מוֹדִיעוֹ הוּי רַק שׁוֹא"ת הֵיִינוּ ג"כ בְּגִנְאֵי גְּדוֹל דְּנָקָא.

אוּלַם לְפַמ"ש בְּשִׁי הָרַא"ש דַּס"ל דְּאִיסוּר שׁוֹגֵג שֶׁל הַלּוֹבֵשׁ גּוֹפִיָּה נִדְחָה לְגַבֵּי הַלּוֹבֵשׁ מִשּׁוּם כ"ה וּמִשּׁוּם דְּשׁוֹגֵג הוּי רַק כְּשׁוֹא"ת. וּלְפִ"ז הָרִי אֵין הֶכְרַח כְּלָל דְּהָרַא"ש חוֹלֵק עַל סְבַרְת הַתּוֹ"ב בְּתִי הַשְּׁנִי וְאֶפְּשָׁר דְּגַם הָרַא"ש ס"ל לְיִשָּׁב קו' הַתּוֹ"ב כַּמ"ש כ"ה הַתּוֹ"ב בְּתִי הַשְּׁנִי.

דכ"ז אינו ענין פלל לשי' ה'רא"ש ול"צ לחלק פלל בין גנאי גדול לגנאי קטן אלא דכ"ה דוחה באיסורא בשוא"ת ממש אף בגנאי קטן ודלא כתי' ה'ראשון בתו' שם. ולפ"ז אפילו אי נימא דלפיכך איסור שוגג נדחה לגבי הלובש משום דהוי כשוא"ת מ"מ אפשר דאף בגנאי קטן הדין פן ומשום דאף גנאי קטן נדחה בשוא"ת וממילא א"צ להודיעו.

והנה אם נימא דאיסור שוגג הוי רק כשוא"ת וכמש"כ הנו"ב וכנ"ל לפ"ז הנה אפ"ל באמת דה'רמב"ם וה'רא"ש לשיטתיהו אולי. דהנה פבר פתבנו דיסוד מחלקותם הוא אם איסור שוגג נדחה לגבי הלובש משום כ"ה וממילא נמשך מזה אם צריך להודיעו.

ולפ"ז אפ"ל דה'רמב"ם לשיטתיה דס"ל דאיסור שוא"ת אין נדחה פלל משום כ"ה ודלא כמסקנת הגמ' בבבבכות שם וכמש"כ הצ"ח ולפיכך פסק שפיר דה'רואה פלאים על חבירו קורעו מעליו אף דהלבוש הוא שוגג והוי כשוא"ת מ"מ גם שוא"ת אין נדחה פלל משום כ"ה.

אולם ה'רא"ש ס"ל דשוא"ת נדחה מפני כ"ה ולכך ס"ל דאם הלבוש הוא שוגג א"צ להודיעו ומשום דשוגג הוי כשוא"ת ונדחה משום כ"ה וכנ"ל. אלא דבעיקר הדבר מה שכתב הנו"ב דשוגג הוי כשוא"ת צ"ע דמאיזה ענין הוא ועכ"פ הוי שגגת איסור בקו"ע ולכן נראה דלפיכך ס"ל לה'רא"ש דאיסור שוגג נדחה משום כ"ה היינו משום דשגגת איסור אף בקו"ע קיל ממזיד ונדחה משום כ"ה ולפ"ז י"ל דאף לפי תי' ה'ראשון שבתו' מ"מ איסור שוגג נדחה מפני כ"ה אף בגנאי קטן וכנ"ל: אף הנה לכאורה יש לה"ר דגם לשיטת ה'רא"ש דשוגג א"צ להודיעו היינו בגנאי גדול דנא אכל בגנאי קטן חייב להודיע דהנה במנחות סוף פ' הקומץ איתא רבינא הוי קא אזיל אבתריה דמר בר רב אשי בשבתא דריגלא איפסק קרנא דחטי' ולא אמר ליה ולא מידי כו'.

ואיכא דאמרי מהתם א"ל וא"ל מה דעתך למשדינה ונא אמר מר גדול כ"ה שדוחה ל"ת שבתורה. ונא תרגומיה רב בר שבא קמיה דר"כ בלאו דלא תסור הכי נמי פרמלית דרבנן הוא ע"ש.

והקשה בשג"א וכן בס' ישועת יעקב שם לשי' ה'רא"ש דס"ל דאם הלבוש הוא שוגג א"צ להודיעו וא"כ נהי דהוי ס"ל לרבינא דמחויב למשדינה פשידע לו מ"מ לא הי"ל להודיעו פנין דרב אשי הנה שוגג.

וע"ש מה שתי' דלפי מה דס"ל לרבינא דאין כ"ה דוחה את ל"ת דלא תסור דרבנן כ"ש שאינו דוחה ד"ת אפילו בשוא"ת וכיין דמה"ת חייב להפרישו מאיסור משום כ"ה לא דחינו ליה אולם באמת נראה מדברי הגמ' דגם רבינא ס"ל להא דגדול כ"ה כו' אלא דס"ד דרה"ר הוא נאמר ליה ר"א ה"נ פרמלית דרבנן הוא ולפ"ז קשה פנ"ל.

ובספר ישועת יעקב הקשה על ה'רא"ש מל"ק דגמ' דס"ל דבר"ה הוי עונבדא וא"ל ר"א אי אמרת לי מהתם שדיתיה ומשמע דהקפיד על מה שלא א"ל ולשי' ה'רא"ש קשה פנ"ל ע"ש אולם מזה הנה נראה לה"ר באמת דמש"כ ה'רא"ש דא"צ להודיעו ולהפרישו משוגג היינו בגנאי גדול דנא ומשום דשוגג הוי כשוא"ת ולא נדחה לגבי הלובש כ"ה בגנאי גדול וכמ"ש התו' בתו' ה'ראשון.

ולפ"ז מְיֻנָּשׁב שפִּיר שׁי הָרָא"ש דאפ"ל דְּהָכָא הָנִי עֲנֻבְדָּא בְּטִלִית גְּדוּל שְׁל רַב אָשִׁי דְּלָא הָנִי רַק גְּנָאֵי קָטָן וּכְמ"ש הַמַּג"א בְּסִי"ג וּלְכַפֵּי לַל"ק הַקְּפִיד ר"א עַל מַה שְׁלָא הוּדִיעוּ רַבִּינָא בְּאַמְתָּ. וְרָאִיתִי בְּס' מ"ש שֶׁהָרָא"ש מְל"ק דְּגַמ' שְׁם דְּמִבְּנָאָר שְׁם דְּרַבִּינָא לָא א"ל וְלָא מִיָּדִי כַּד מְטִי לְבִיתָהּ א"ל מְהֵתָם אִיפְסֹק א"ל אִי אַמְרַת לִי מְהֵתָם שְׁדִיתָהּ וְהָאֵמֵר מֵר גְּדוּל כ"ה כו' תַּרְגּוּמָהּ כו' בְּלָאוּ דְּלָא תָּסוּר.

וְלְכַאוּרָה אֵמַאי לָא א"ל רַבִּינָא בְּאַמְתָּ מְהֵתָם לְהוּדִיעוּ וּבַע"כ צ"ל מְשׁוּם דְּמֵר בְּרַב אָשִׁי הָיָה שׁוֹגֵג לְכַפֵּי לָא הוּדִיעוּ וּכְשִׁי הָרָא"ש ע"ש. אוּלָם בְּאַמְתָּ לַק"מ דְּהָא בְּגַמ' מִבְּנָאָר דְּר"א אַמְרַת לִיָּהּ אִי אַמְרַת לִי מְהֵתָם שְׁדִיתָהּ וּפְרִיָּהּ וְהָאֵמֵר מֵר גְּדוּל כ"ה שְׁדוּחָהּ כו' וּמְשַׁמַּע מְלִשׁוֹן הַגַּמ' דְּרַבִּינָא הוּא דְּפְרִיָּהּ וְהָאֵמֵר מֵר וְהִינְנוּ דְּאָפִי אִי אַמְרִי לָהּ מְהֵתָם לָא הֵייתָ מְחֻיָּב לְפּוֹשְׁטוּ מְשׁוּם דְּגְדוּל כ"ה.

ולפ"ז הָרִי נִיחָא שפִּיר הָא דְּלָא א"ל רַבִּינָא וְלָא מִיָּדִי דְּלָמָּה יוּדִיעוּ בִּינָן דְּלָא יְהִי מְחֻיָּב לְפִשְׁטָא בְּשׁוּק מְשׁוּם דְּגְדוּל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת וְטוֹב יוֹתֵר שְׁיִהְיִי שׁוֹגֵג בְּדַבְּרָא. וְהֵינָהּ הַשַּׁג"א הִבִּיא דְּבַרִּי הַסְּמ"ג שפִּי הָא דְּאִין מְדַקְדְּקִין בְּכִלְאִים בְּבִיהַמ"ד בְּכִלְאִים דְּרַבְּנָן ע"ש.

וְהֵינָהּ בְּאַמְתָּ גַּם הָר"ש בְּכִלְאִים פ"ט פ' דְּבַרִּי הִירוּשָׁלַי דְּהָא דְּכַעַס ר' אָמִי עַל אוֹתוֹ שְׁאָמֵר לְחַבְּרִי אוֹת לְבוּשׁ כְּלָאִים וּבַפ' מִי שְׁמַתוּ מִבְּנָאָר דְּהַמּוֹצֵא כְּלָאִים בְּבִגְדוֹ פּוֹשְׁטוּ אֶפְיָלוּ בְּשׁוּק וּמְשׁוּם דְּהָכָא מִיָּנֵר' בְּכִלְאִים דְּרַבְּנָן וּבַפְּל' הָרָא"ש תִּי מְשׁוּם דְּבְשׁוֹגֵג א"צ לְהוּדִיעוּ וְהוּא כְּמ"ש בַּפ"ט דְּנִדְּהָ וּמְשַׁמַּע לְכַאוּרָה מִדְּבַרִּי הָר"ש שְׁלָא כְּשִׁי הָרָא"ש.

אוּלָם הֵינָהּ לַכַּמ"ש י"ל דַּס"ל לְהָר"ש דְּאִיסוּר שׁוֹגֵג לָא נִדְּחָה לְגַבִּי הַלּוּבֵשׁ רַק בְּגִנְאֵי גְּדוּל וּגְבִי כְּלָאִים בְּבַהַמ"ד לָא הָנִי רַק גְּנָאֵי קָטָן וּכְמוֹ שְׁפַתְבַּי הַחו"י גְּבִי טוֹמְאָה וּלְכַפֵּי הַנּוֹכְרַח לְפָרֵשׁ דְּמִיָּרִי בְּכִלְאִים דְּרַבְּנָן.

אוּלָם הָרָא"ש סוֹבֵר דְּאִיסוּר שׁוֹגֵג נִדְּחָה מְשׁוּם כ"ה אֶפְיָלוּ בְּגִנְאֵי קָטָן אוֹ דַּס"ל דְּגַם גְּבִי כְּלָאִים בְּבַהַמ"ד הָנִי גְּנָאֵי גְּדוּל וּלְכַפֵּי תִי פַנ"ל וְעַכ"פ בְּגִנְאֵי גְּדוּל אֶפְשָׁר דְּמוּדָה הָר"ש וְכַנ"ל: וּמִפְּלַי מַה שְׁפַתְבְּנֵנוּ נִתְבָּאָר לָנוּ דְּאִין לְדַחוּת דְּבַרִּי הָרָא"ש וְהַטּוֹר וְהַתְּהָד"ד וְדְלָא כְּדַבְּרֵי הַשַּׁג"א דְּמַסִּיק שְׁם בְּסוּף הַתְּשׁוּבָה ז"ל.

וּלְעַנְנֵן הַלְּכָה כְּבָר נִתְבָּאָר לְדַעַת רַש"י וְהַרְמַב"ם וְהַרְמַב"ן וְכ"ד הַתּו' לְחַד תִּי שְׁכָל שַׁע"י שְׁיִשְׁתַּוּק יַעֲשֶׂה חַבְּרִי אִיסוּר שְׁל תוֹרָה בְּקוּם וַעֲשֶׂה חַיִּיב לְהַגִּיד לוֹ כְּדִי לְהַפְרִישׁוּ מִן הָאִיסוּר וְאִינוּ נִדְּחָה מִפְּנֵי כ"ה.

וְגַם הַסְּמ"ג פ' בְּכִלְאִים דְּרַבְּנָן כו' לְפִיכָּהּ הַהוּלָּהּ בְּשַׁבַּת בְּרַה"ר וְחַבְּרִי רֹאָה שְׁנַפְסֹק אַחַד מִן הַצִּיצִית חַיִּיב לְהַגִּיד לוֹ וְדְלָא כְּהַטּוֹר וְהָאֲחֻרּוֹנִים בְּיּוֹר"ד ס' ש"ג אוּלָם לַכַּמ"ש אִין דְּבַרִּי מְסַפִּיקִים לְדַחוּת דְּבַרִּי הָרָא"ש וְהַטּוֹר דְּהֵנָּה אֶפְיָלוּ אִי נִימָא דְּמַחְלֻקָתָהּ הַרְמַב"ם וְהָרָא"ש תִּלִּי בְּשַׁנִּי תִי הַתּו' בְּשַׁבּוּעוֹת שְׁם וּכְמ"ש הַשַּׁג"א.

מ"מ הָרִי הוֹכְחֵנוּ דְּהַתּו' ס"ל לְעַיְקָר כְּתִי הָרָאשׁוֹן בְּשַׁבּוּעוֹת שְׁם וְכֵן נִרְאָה בְּהַדְּיָא מִדְּבַרִּי הַרְמַב"ן וְהָר"ן וְהַנ"י בַּפ"ב דְּב"מ דַּס"ל דְּנוֹקָא כְּתִי הָרָאשׁוֹן שְׁפַתּוֹ. אוּלָם לַכַּמ"ש בְּבִיאוּר דְּבַרִּי הָרָא"ש בַּעז"ה הָרִי אִין מִדְּבַרִּי הַתּו' בְּתִי הַשַּׁנִּי בְּשַׁבּוּעוֹת שְׁם וּמִדְּבַרִּי רַש"י פ"ק דְּמַגִּילָהּ וְהַרְמַב"ן בְּתוֹה"א רֹאָה כְּלָל דְּחוֹלְקִים עַל סְבַרְתָּ הָרָא"ש.

וגם מדברי הר"ש אין הַכְרַח עכ"פ בגנאי גדול וכנ"ל ורק דברי הרמב"ם לבד הוא שלא פדענת הרא"ש. אולם באמת גם מדברי הרמב"ם אין הַכְרַע כ"כ ועי' בב"ח ביו"ד סי' ש"ג שפי' דברי הרמב"ם במ"ש הַרְוָאָה פְּלָאִים שֶׁל תּוֹרָה עַל חֲבִירוֹ כו' קוֹרְעוּ מַעֲלֵיו כו' מִיְיָרֵי בְּאֵמַת שֶׁהִלְבוּשׁ הוּא מְזִיד שְׂיֻדְעָ שֶׁהוּא לְבוּשׁ פְּלָאִים וְאִינוּ פּוֹשְׁטוּ.

אבל אם הלבוש הוא שוגג אינו קורעו מעליו וכדעת הרא"ש ואין פאן מחלוקת פלל ע"ש. ולענ"ד נראה לעשות סמוכין לזה ממש"כ הרמב"ם קופץ לו וקורעו מעליו כו'.

ואי נמא דהרמב"ם מייירי דקשהלבוש הוא שוגג א"כ קשה דמאיזה עגנו קורעו מעליו והו"ל לומר שצריך להודיעו ואם אינו פושטו קורעו מעליו. וכמבואר בירושלמי רב אמי הוי יתיב ומתני א"ל חד לסבריה את לבוש פלאים כו' הרי דרק הודיעו.

ובע"כ צ"ל כמש"כ הב"ח דגם הרמב"ם מייירי שהלובש הוא מזיד אבל קשה הוא שוגג אפשר דמודה להרא"ש דא"צ להודיעו ולפי כל הנ"ל נראה דנקטינו לדינא פדענת הרא"ש והטור והתה"ד וכמו שפסק הרמ"א בסי' ל"ג ובסי' ש"ע וכן פסק הב"ח לדינא ע"ש: סימן כז השם עבים רכובו יריק שפעת ברכתו וטובו לכבוד הרב הג' חריף ובקי סוע"ה המפורסם כקש"ת מו"ה גרשון ליטש ראזענבוים הלוי נ"י הגאב"ד בק"ק טאהלי במדינת אוונגארין: גי"ה הגיעני והיה אלי שעשועים כו' וע"ד הספק שנסתפק כת"ר לענין קטן המסורבל בבשר ואינו נראה מהול פשמתקשה דקי"ל דצריך לחזור ולמולו פמבואר בגמ' ובפוסקים אם מילה זו צריכה שתהיה ביום או דייקא פשאר מילה שלא בזמנה או דייקא למולו אפילו בלילה הוא באמת ספק גדול ובדברי הפוסקים לא מצאתי דין זה מבואר והנני לבאר דבר זה בעז"ה פ"ד ה' הטובה עלי: תנן בשבת פ' ר"א דמילה דף קל"ז ואלו הן ציצין המעכבין את המילה בשר החופה את רוב העטרה כו' ואם היה בעל בשר מתקנו מפני מראית העין וגרסינו עלה בגמ' אמר שמואל קטן המסורבל בבשר רואין אותו כל זמן שמתקשה ונראה מהול אין צריך למול ואם לאו צריך למול במתניתא תנא רשב"גאומר קטן המסורבל בבשר רואין אותו כ"ז שמתקשה ואינו נראה מהול צריך למולו ואם לאו אין צריך למול מאי בינייהו איכא בינייהו נראה ואינו נראה עכ"ל הגמ' וע"ש בפרש"י וגמ' זו הביאו כל הראשונים להלכה הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ובטור ושו"ע יור"ד סי' רס"ד ונ"ל הרמב"ם בפ"ב מה' מילה הלכה ה' קטן שבשרו רך ומדולדל ביותר או שהיה בעל בשר עד שיראה כאילו אינו מהול רואין אותו בעת שיתקשה אם נראה שהוא מהול אין צריך פלום וצריך לתקן את הבשר מכאן ומכאן מפני מראית העין ואם בעת שיתקשה לא נראה מהול חוזרין וקוצצין את הבשר המדולדל מכאן ומכאן עד שתראה העטרה גלויה בעת קישוי ודבר זה הוא מדברי סופרים אבל מן התורה אעפ"י שהוא נראה כעל הראיל ומל אינו צריך למול פעם שנייה עכ"ל וכן הוא בטור ושו"ע יור"ד סי' רס"ד בשינוי לשון מעט ע"ש ולא נתברר בדבריהם אם מילה זו של קטן בעל בשר שאינו נראה מהול צריך להיות ביום דייקא פדין מילה גמורה דקי"ל דאפילו מילה שלא בזמנה אין נמול אלא ביום או דייקא למולו אפילו בלילה והוא חקירה גדולה וצע"ג: והנה לכאורה הדבר מפורש בהדיא ביבמות פ' הערל (דף ע"ד) דאיתא שם אמר רב הונא דבר תורה משוה אוכל בתרומה ומדבריהם גזרו עליו מפני שנתראה כעל ופרש"י משוה מהול שנמשכה ערלתו וכסתה את העטרה ע"ש ושקיל וטרי בגמ' שם אי

מְשׁוּף דְּאוֹרְיִיתָא אוּ דְרַבְּנָן עַד דְּמַסִּיק לִימָא כְּתַנְאֵי מְשׁוּף וְנוֹלֵד כְּשֶׁהוּא מְהוּל וְקִטְּן שְׁעֵבֵר זְמַנּוּ וּשְׁאָר כָּל הַנִּמּוּלִים לְאֶתוּי מִי שְׁיֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי עֲרֻלוֹת אֵינְן נִימּוּלִין אֲלָא בְּיוֹם ר' אֲלֻעֲזָר ב"ר שְׁמַעוֹן אוֹמֵר בְּזַמְנֵוּ אֵין נִימּוּלִין אֲלָא בְּיוֹם שְׁלֵא בְּזַמְנֵוּ נִימּוּלִין בְּיוֹם וּבְלִילָה מֵאֵי לָאוּ בְּהָא קְמִיפְלְגִי דְּמָר סָבַר מְשׁוּף דְּאוֹרְיִיתָא וּמָר סָבַר מְשׁוּף דְּרַבְּנָן וְתַסְבְּרָא כּוּ' אֲלָא דכ"ע מְשׁוּף דְּרַבְּנָן וְקִטְּן שְׁעֵבֵר זְמַנּוּ דְּאוֹרְיִיתָא וְהִכָּא בְּהָא קְמִיפְלְגִי מָר סָבַר דְּרִשְׁיִנּוּ וּבְיוֹם וּמָר סָבַר לֹא דְרִשְׁיִנּוּ וּבְיוֹם כּוּ' וְעֵי' פִּרְש"י נִימָא כְּתַנְאֵי מִילְתָּא דִּר"ה אֵי מְשׁוּף דְּאוֹרְיִיתָא אוּ דְרַבְּנָן כּוּ' מָר סָבַר דְּרִשְׁיִנּוּ וּבְיוֹם כּוּ' לְאֶתוּי מִילָה שְׁלֵא בְּזַמְנָהּ וְאָף ע"ג דְּמְשׁוּף מְהִכָּא לֹא מִיתְרַבִּי דְּהָא מְדַרְבְּנָן הוּא וּבִתְרָה הִכִּי תִיקוּן פִּינּוּ דְקִטְּן שְׁעֵבֵרָה זְמַנּוּ מִיתְרַבִּי וְאֵע"ג דְּשְׁלֵא בְּזַמְנֵוּ הוּא הָאֵי נְמִי תִיקְנוּהָ רַבְּנָן כְּעִין דְּאוֹרְיִיתָא וּמָר סָבַר לֹא דְרִשְׁיִנּוּ וּבְיוֹם וְלֹא גְמָרִינּוּ מִינֵיהּ קִטְּן שְׁעֵבֵר זְמַנּוּ וְנִימּוּל אֲפִילוּ בְּלִילָה וּכ"ש מְשׁוּף דְּמְדַרְבְּנָן הוּא עכ"ל ע"ש וְהַמְתַּבָּאֵר מְסַנְגִּיאַ זֹו דְּלכ"ע מְשׁוּף אֵין נִימּוּל אֲלָא בְּיוֹם וְאָף ר"א בִּר"ש דְּפָלִיג הֵינּוּ מְשׁוּם דס"ל בְּאַמְת דְּכָל מִילָה שְׁלֵא בְּזַמְנָהּ נִימּוּל אֲפִילוּ בְּלִילָה אוּלָם אִם אֵיתָא דְּמִילָה שְׁלֵא בְּזַמְנָהּ אֵין נִימּוּל אֲלָא בְּיוֹם וּכְדִק"ל בְּאַמְת גַּם מְשׁוּף אֵין נִימּוּל אֲלָא בְּיוֹם וְאֵע"ג דְּלכ"ע הָוֵי מְשׁוּף רַק דְּרַבְּנָן וּמְשׁוּם דְּכָל דְּתִיקוּן רַבְּנָן כְּעִין דְּאוֹרְיִיתָא תִיקוּן וּלפ"ז לְכַאוּרָה פְּשִׁטָּא דִּה"ה לְבַעַל בְּשׂוּר דְּאֵין נִימּוּל אֲלָא בְּיוֹם דְּוָקָא דְּבֻדְאֵי אֵין חִילּוּק כָּלל בֵּין מְשׁוּף לְקִטְּן הַמְסוּרָבֵל בְּבִשְׂר דְּשְׁנֵיהֶם צָרִיף לְמוּל מְדַרְבְּנָן וּמ"ש בְּעַל בְּשׂוּר מְשׁוּף: וְכַעֵין סִפְקָא זֶה יֵשׁ לְחַקְוֹר ג"כ בְּמְשׁוּף בְּהָא דְּמְפֻרָשׁ בְּבַעַל בְּשׂוּר וְלֹא בְּמְשׁוּף דִּהְנֵה הַמְתַּבָּאֵר מְדַבְּרֵי הַפּוֹסְקִים יֵשׁ שְׁנֵי קוּלוֹת דִּהְקִילוּ חֻמְמִים בְּבַעַל בְּשׂוּר שְׁכַבְרָה נִימּוּל פַּעַם אַחַת כִּהְלַכְתּוּ מְעַרְל גְּמוּר שְׁלֵא נִימּוּל עַדִּין כִּהְלַכְתּוּ כָּלל הָאֶחָת דְּאִם נִרְאָה מְהוּל כְּשֶׁהוּא מְתַקְשָׁה אָף דְּכִשְׂאֵינוּ מְתַקְשָׁה אֵינוּ נִרְאָה מְהוּל מ"מ שׁוּב אֵין צָרִיף לְמוּלוֹ וְכַמְבּוּרָאֵר בְּגַמ' בְּהִדְאֵי מִשְׂא"כ בְּעַרְל גְּמוּר צָרִיף לְמוּלוֹ עַד שְׁתֵּהָא הַעֲטָרָה גְלוּיָהּ אֲפִילוּ שְׁלֵא בְּשַׁעַת קִישׁוּי וְכַמוֹ שְׁכַתְב הַחֻמְמֵי הַסְּפָרְדִּי הִבְיָאוּ הַב"י בְּסִי' זֶה ז"ל וְנִרְאָה וְדֵאֵי שְׁבָדִיקַת הַקִּישׁוּי לֹא נִאֲמָרָה אֲלָא לְגַבֵּי הַמְסוּרָבֵל וְהַמְדוּלְדֵל שְׁנִימּוּלוֹ תַחֲלָה כִּהְלַכְתּוּ אֲבָל לְכָל הַשְּׂאָר צָרִיף שְׁתֵּהָא הַעֲטָרָה מְגוּלָה אֲפִילוּ שְׁלֵא בְּשַׁעַת קִישׁוּי עכ"ל ע"ש וּכ"כ הַב"ח ע"ש וְאָף דִּהַשְּׂוֹף שָׁם בְּס"ק י"ב הַקְּשָׁה עַל הַחֻמְמֵי הַסְּפָרְדִּי מִהִירוּשַׁלַּיִם וְהַנִּיחַ בְּצ"ע מ"מ כְּפָר הַסְּפִימוֹ כָּל הָאֲחֻרוּנִים כְּדַעַת הַחֻמְמֵי הַסְּפָרְדִּי וְעֵי' בְּשׁוֹ"ת שְׁמֹשׁ צְדָקָה סִי' י"ג וּבְשׁוֹ"ת חֲתָם סוֹפֵר יוֹר"ד סִי' רמ"ח וְעֵי' לְהַמְג"א בְּסִי' שֶׁל"א סִי' ג' ע"ש וְהַשְּׁנִית דְּגַם כְּשֶׁמְתַקְשָׁה א"צ שְׁיָהָא נִרְאָה מְהוּל לְגַמְרֵי כְּדִין וְרַק אָף אִם נִרְאָה מְהוּל קִצַּת כְּשֶׁמְתַקְשָׁה סְגִי וְכַמְש"כ הַתֵּה"ד בְּסִי' רס"ד וּכ"כ הַרְמ"א בְּסִי' זֶה ז"ל וְא"צ שְׁיָהָא נִרְאָה בְּעַת קִישׁוּי' רֹב הַעֲטָרָה הוֹאִיל וְנִימּוּל פַּעַם אַחַת כִּהוֹנֵן אֲפִילוּ אֵינוּ נִרְאָה רַק מִיעוּט הַעֲטָרָה שְׁנִימּוּל סְגִי וְא"צ לְמוּלוֹ שְׁנִית כּוּ' ע"ש וּכ"כ כָּל הָאֲחֻרוּנִים וּלפ"ז יֵשׁ לְחַקְוֹר כְּדִין הַמְשׁוּף הַמְבּוּרָאֵר בְּגַמ' יְבָמוֹת הַנְּ"ל דְּצָרִיף לְמוּל שְׁנִית מְדַרְבְּנָן אֵי ג"כ סְגִי בְּנִרְאָה מְהוּל קִצַּת כְּשֶׁמְתַקְשָׁה שׁוּב אֵין צָרִיף לְמוּל שְׁנִית אוּ דְלִמָּא שְׂאֵנִי מְשׁוּף מְבַעַל בְּשׂוּר דְּאֲפִילוּ אִם נִרְאָה מְהוּל קִצַּת כְּשֶׁמְתַקְשָׁה מ"מ צָרִיף לְמוּל עַד שְׁיָהָא נִרְאָה מְהוּל לְגַמְרֵי אֲפִילוּ שְׁלֵא בְּשַׁעַת קִישׁוּי כְּדִין עַרְל גְּמוּר וְהֵנָּה גַּם בְּזֶה נִרְאָה לְכַאוּרָה דְּאֵין חִילּוּק כָּלל בֵּין מְשׁוּף לְבַעַל בְּשׂוּר דְּשְׁנֵיהֶם הוּא רַק דְּרַבְּנָן וּבֻדְאֵי חַד דִּינָא אֵית לְהוּ וְכַן נִרְאָה מְדַבְּרֵי הַחֲתָם סוֹפֵר סִי' רמ"ח שְׁהִבִּיא רְאָיָה בְּאַמְת לְדַבְּרֵי הַתֵּה"ד דְּסְגִי בְּנִרְאָה מְהוּל קִצַּת כְּשֶׁמְתַקְשָׁה מִהַסְּנִיגָא דְּמְשׁוּף בִּיבָמוֹת שָׁם ע"ש הָרִי דְּפְשִׁיטָא לִיהַ דְּאֵין חִילּוּק כָּלל בֵּין

משוּוּף לבעל בְּשׂוּר וְגַם בְּמִשׁוּוּף סָגִי בְּנִרְאָה מְהוּל קִצְת כְּשִׁמְתִּקְשָׁה וְא"צ לְמוּל: וְכֹאשֶׁר הִתְבַּוְּנָתִי בְּדַבְרֵי הָרֵאשׁוֹנִים בְּדִין הַמִּשׁוּוּף מְצֵאתִי דְבָרִים סְתוּמִים וְחֲתוּמִים.

דְּהֵנָּה הָרִי"ף וְהָרֵא"ש בִּיבְמוֹת שָׁם הִשְׁמִיטוּ לְגַמְרֵי כָּל הַסּוּגִיָּא דְּמִשׁוּוּף וְאַף דְּלִגְבֵי תְרוּמָה בְּהָא דְּאָמַר ר"ה דְּמִשׁוּוּף אָסוּר בְּאִכִּילַת תְּרוּמָה דְּמַדְבְּרִיהֶם גְּזָרוּ עָלָיו אִין לְהֶם עֶסֶק בְּזֵה מ"מ בְּעֵינֵקֶר הַדִּין דְּשִׁקִּיל וְטָרִי בְּסוּגִיָּא שָׁם אִי מִשׁוּוּף הָנִי דְּאִוְרֵיָּתָא אוּ דְּרַבְּנָן וּמְסִיק דְּלכ"ע מִשׁוּוּף דְּרַבְּנָן לֹא הָיָה לְהֶם לְהִשְׁמִיט דְּבָר זֶה וְעוֹד דְּנ"מ גְּדוּלָּה לְדִינָא דְּאָם מִשׁוּוּף הָנִי דְּאִוְרֵיָּתָא הָרִי הוּא כְּעָרֵל גְּמוּר וּבּוֹדָאֵי לֹא מְהִי בְּנִרְאָה מְהוּל קִצְת כְּשִׁמְתִּקְשָׁה אוּלָּם אִם מִשׁוּוּף הָנִי רַק דְּרַבְּנָן מְמִילָא גַם בְּנִרְאָה מְהוּל קִצְת כְּשִׁמְתִּקְשָׁה סָגִי כְּמוֹ בְּעַל בְּשׂוּר וְכֵן מֵיָּתִי הִגַּמְ' בְּרִיָּתָא דְּפְלִיגֵי חֲכָמִים וּר' יְהוּדָה דְּתַנָּיָא מִשׁוּוּף צָרִיף לְיִמּוּל וּר' יְהוּדָה אוֹמַר לֹא יִמּוּל מִפְּנֵי שְׁסַפְנָה הִיא לוֹ וְלֹא הָיָה לְהֶם לְהִשְׁמִיט גַם זֶה וְכֵן הִרְמַב"ם ו"ל בַּה' מִילָה לֹא הִזְכִּיר כָּלֵל מִדִּין הַמִּשׁוּוּף וְרַק בַּ"ז מַה' תְּרוּמוֹת הִלְכָה י' כְּתַב מִשׁוּוּף מִן־תֵּר לְאִכְוֹל בְּתְרוּמָה וְאֵע"פ שֶׁנִּרְאָה כְּעָרֵל וּמַדְבְּרֵי סוּפְרִים שְׁיִמּוּל פְּעַם שְׁנֵיָּה עַד שֶׁיִּרְאָה מְהוּל ע"ש וְגַם זֶה צֵע"ג שְׁלֹא הִזְכִּיר מִדִּין הַמִּשׁוּוּף כְּלוּם בַּה' מִילָה וְאִין לִוְמַר דְּמַה שְׁכַתַּב הִרְמַב"ם בַּ"ב מַה' מִילָה קִטָּן שְׁבִשְׁרוּ רַף וּמְדוּלָּדֵל בְּיוֹתֵר אוּ שְׁהִיָּה בְּעַל בְּשׂוּר כּו' הֵנָּה בְּשׂוּרוֹ רַף וּמְדוּלָּדֵל זֶהוּ הַמִּשׁוּוּף הַמְּבֹאָר בִּיבְמוֹת שָׁם.

דְּזֵה אֵינּוּ דְּמִשׁוּוּף הוּא דַע"י מִיעוּף נִמְשָׁכָה עָרְלָתוֹ וְעִי' פִּרְש"י בִּיבְמוֹת שָׁם וּבְסוּגֵהֶרִין (דַּף מ"ד) גְּבִי עֶכּוֹן מִשׁוּוּף בְּעָרְלָתוֹ הֵנָּה וּפִרְש"י מִשְׁשָׁף עוֹר אֲמַתּוֹ תְּמִיד כּו' ע"ש וְכ"כ הַחֲכָם הַסְּפָרְדִי שֶׁהִבִּיא הַב"י בְּסִי' זֶה ו"ל וְאִם נִמְשָׁכָה עָרְלָתוֹ ע"י מִיעוּף עַד שֶׁתִּכְסָּה הַעֲטָרָה אוּ שְׁהִיָּה מְסוּרָבֵל בְּבִשְׂר אוּ מְדוּלָּדֵל כּו'.

הָרִי דְּנִמְשָׁף עָרְלָתוֹ ע"י מִיעוּף וּמְסוּרָבֵל וּמְדוּלָּדֵל תְּרִי מִיָּלִי נִיָּהוּ אָף בְּאֲמַת מַש"כ הִרְמַב"ם קִטָּן שְׁבִשְׁרוּ רַף וּמְדוּלָּדֵל בְּיוֹתֵר אוּ שְׁהִיָּה בְּעַל בְּשׂוּר הַפֵּל הוּא פִי' דְּבְעַל בְּשׂוּר וְעִי' לְהִרְמַב"ם בְּפִי' הַמִּשְׁנָה בְּשַׁבָּת שָׁם בְּעַל בְּשׂוּר אִישׁ שָׁמֵן אוּ רַפּוּי הַבְּשָׂר כִּי מִרְפִּיּוֹן הַבְּשָׂר וְדִלְדוּלוֹ וְתִלְיָתוֹ יִרְאָה הָאֲדָם עָרֵל אַעפ"י שֶׁהוּא נִיָּמּוּל עַכ"ל וְעִי' בְּסוּף סִפֵּר חֲכַמַת אָדָם מַה שְׁהִגִּיָּה בְּפִי' הַמִּשְׁנָה שָׁם וְעַכ"פ הָרִי דַמ"ש הִרְמַב"ם קִטָּן שְׁבִשְׁרוּ רַף וּמְדוּלָּדֵל בְּיוֹתֵר זֶהוּ ג"כ בְּעַל בְּשׂוּר כְּנ"ל וְלִפ"ז צֵע"ג שְׁלֹא הִזְכִּיר בַּה' מִילָה כְּלוּם מִדִּין הַמִּשׁוּוּף וּכְפִי הַסּוּגִיָּא דִּיבְמוֹת הַנְּ"ל וּבְטוֹר וְשׁו"ע בְּסִי' רַס"ד כְּתַבּוּ רַק הַדִּין דְּבְעַל בְּשׂוּר וְכִלְשׁוֹן הִרְמַב"ם וְצֵע"ג גַּם עַל רַבּוּתֵינוּ בְּעָלֵי הַשּׁו"ע שֶׁהִשְׁמִיטוּ לְגַמְרֵי דִין הַמִּשׁוּוּף וְהַטוֹר בְּסִי' רַס"ג הִבִּיא מִדִּין הַמִּשׁוּוּף רַק הָא דְּמִשׁוּוּף אִין נִיָּמּוּל אֲלֵא בְּיוֹם וְהַב"י כְּתַב ע"ז ו"ל וְאִמְרִינָן בְּגַמ' בְּהֵיא פִּרְקָא דְּמִשׁוּוּף א"צ לְחַזֵּר וְלִמּוּל אֲלֵא מִדְּרַבְּנָן עַכ"ל ע"ש אוּלָּם בְּשׁו"ע לֹא הִזְכִּיר כְּלוּם מִדִּין הַמִּשׁוּוּף וְגַם הִרְמַב"ם לֹא הִגִּיָּה כְּלוּם וְצֵע"ג בַּ"ז: וּבְהַכְרַח צ"ל דְּלִפִּיקָה הִשְׁמִיטוּ הָרֵאשׁוֹנִים הָרִי"ף וְהָרֵא"ש כָּל הַסּוּגִיָּא דִּיבְמוֹת מִדִּין הַמִּשׁוּוּף וּמִשׁוּם דְּסִמְכוּ בַּ"ז עַל הַסּוּגִיָּא דְּבְעַל בְּשׂוּר בְּשַׁבָּת שָׁם דְּמִשְׁם מוֹכַח דְּבְעַל בְּשׂוּר הָנִי רַק דְּרַבְּנָן מְדֻסְגִי אִם נִרְאָה מְהוּל כְּשִׁמְתִּקְשָׁה כְּנ"ל וְה"ה לְמִשׁוּוּף וְכֵן מְבֹאָר מְזֵה דְּבְעַל בְּשׂוּר צָרִיף שְׁיִמּוּל וְדָלָא כּו' יְהוּדָה דַס"ל דְּמִשׁוּוּף לֹא יִמּוּל מִפְּנֵי הַסְּפָנָה דְּאִפְשָׁר דְּלִר"י גַם בְּעַל בְּשׂוּר לֹא יִמּוּל וְכֵן הִרְמַב"ם וְהַסְּמ"ג וְהַשּׁו"ע שְׁכַתַּבּוּ הַדִּין דְּבְעַל בְּשׂוּר עַפ"י הַסּוּגִיָּא דְּשַׁבָּת שָׁם לְפִיקָה הִשְׁמִיטוּ כָּל דִּין הַמִּשׁוּוּף דְּהוּא דְּבָר אֶחָד כְּנ"ל וּמְמוּצָא דְּבָר נִלְמוּד דְּמִשׁוּוּף וּבְעַל בְּשׂוּר שְׁוִים הֶם בְּכָל הַדִּינִים וְהָא דְּמְבֹאָר בְּבְעַל בְּשׂוּר דְּאִם נִרְאָה מְהוּל כְּשִׁמְתִּקְשָׁה א"צ

למול ה"ה למשוף וכן בהא דמבואר בפרייטא יבמות שם דמשוף אין נמול אלא ביום ה"ה לבעל בשר דאין חילוק פלל וכנ"ל: אלא דבכל זה עדיין צע"ג מה שהשמיטו הראשונים הדין המפורש בפרייטא יבמות שם דמשוף אין נמול אלא ביום ואף דמשוף לא הוי רק מדרבנן ומשום דכל דתיקון רבנן פיעין דאורייתא תיקון והוי פשאר מילה שלא בזמנה דאין נמול אלא ביום וכפרש"י שם ואף ר"א בר"ש דפליג שם בפרייטא היינו משום דס"ל דגם כל מילה שלא בזמנה נמול בלילה אבל בלא"ה מודה דמשוף הוי פשאר מילה שלא בזמנה וכנראה בסוגיא שם.

ורק הטור הביא פל הפרייטא בסי' רס"ג אוילם הרי"ף והרא"ש והרמב"ם והסמ"ג ורבותינו בעלי השו"ע השמיטו דבר זה וצע"ג שהשמיטו פרייטא מפונשת דמשוף אין נמול אלא ביום.

הן אמת דבפרייטא חשיב התם גם שאר דברים ונ"ל הפרייטא משוף ונולד פשהוא מהול וגר שנתגזיר פשהוא מהול וקטן שעבר זמנו ושאר פל הנמולים לאתווי מי שיש לו שתי ערלות אין נמולין אלא ביום כו' ע"ש והרי"ף והרא"ש השמיטו פל הפרייטא מיהו הרי"ף והרא"ש בשבת פ' ר"א דמילה הביאו פרייטא אחרת לענין מילה שלא בזמנה ונ"ל אין לי אלא הנמול לשמנה שיהא נמול ביום לתשעה ולעשרה כו' ושאר פל הנמולין מנין שלא יהא נמולין אלא ביום ת"ל וביום השמיני כו' ע"ש וזהו פרייטא אחרת דמיתי ביבמות שם ע"ב ע"ש אלא דגירסת הרי"ף והרא"ש הוא בפרייטא ושאר פל הנמולין פנ"ל וכ"ה בפאילתות דרב אחאי גאון פ' ופרא ובבה"ג ע"ש ולפ"ז אפ"ל דכל הני דחשיב שם בפרייטא ביבמות דצריכין מילה מדאורייתא זהו נכלל במה שהביאו הרי"ף והרא"ש הפרייטא דשאר פל הנמולין אין נמולין אלא ביום.

אוילם המשוף דהוי רק מדרבנן בנדאי דאין ללמוד מזה דהא פל הני מדאורייתא אין נמולין אלא ביום ומפיק ליה מקרא דכתיב וביום השמיני אוילם משוף דהוי רק מדרבנן והא דנמול ביום הוא רק משום דכל דתיקון פיעין דאורייתא תיקון בנדאי אין ללמוד פלל מזה וביותר דהא ביבמות שם ס"ד דהגמ' מתחילה דפליגי בזה תנאי ולמ"ד משוף דרבנן באמת נמול אפי' בלילה.

אלא דמ"מ מסיק הגמ' דלכ"ע משוף הוי פשאר מילה שלא בזמנה ואין נמול אלא ביום ומשום דכל דתיקון רבנן פיעין דאורייתא תיקון ולפ"ז צע"ג על פל הראשונים הנ"ל שהשמיטו דין מפורש בפרייטא דמשוף אין נמול אלא ביום ואין לומר דהראשונים סמכו בזה ג"כ על הסוגיא דבעל בשר וכנ"ל דהא גם בבעל בשר לא הנכירו פלל מדין זה אי אין נמול אלא ביום וגם בגמ' אין מפורש דין זה בבעל בשר רק במשוף ולפ"ז צע"ג פנ"ל וביותר על רבותינו בעלי השו"ע שהשמיטו דבר זה משלחנם הטור וכנ"ל: ועכ"פ איך שיהיה מ"מ בנדאי הדין דין אמת דמשוף אין נמול אלא ביום דאין לדחות בשום אופן פרייטא מפונשת ומסקנת הגמ' ביבמות שם פנ"ל ולפ"ז פיון דבהכרח צ"ל בדעת הראשונים שהשמיטו לגמרי פל הסוגיא דמשוף והיינו משום דסמכו בכ"ז על מה שהביאו הסוגיא דבעל בשר וכנ"ל ולפ"ז נראה דאין חילוק פלל בין משוף לבעל בשר והא דמבואר בפרייטא ביבמות שם דמשוף אין נמול אלא ביום ה"ה לקטן המסורבל בבשר דאין נמול אלא ביום וכן בהא דמבואר בגמ' שבת שם לגבי קטן המסורבל בבשר

דאם גראָה מֶהוּל פֿשֶׁהוּא מִתְקַשָּׁה אִין צָרִיף לְמוּל ה"ה לְמִשְׁנֵה וְכַנ"ל: אָמְנָם מְצֵאתִי לְרַבֵּינוּ בַּעַל אֹר זְרוּע בְּסֶפֶר אֹר זְרוּע הַגְּדוּל בַּה' מִלֵּה סִי' צ"ח שֶׁהַחֲמִיר בְּאַמַּת בְּמִשְׁנֵה יוֹתֵר מִבַּעַל בְּשֶׁר וּס"ל דְּבִמְשׁוּף אָפִילוּ אִם גִּרְאָה מֶהוּל פֿשֶׁמִתְקַשָּׁה צָרִיף לְמוּל וּע"ש שֶׁהִבִּיא מִתְחִילָה כָּל הַסּוּגִיָּא דְּבַעַל בְּשֶׁר בְּשֶׁפֶת שֵׁם וְאַח"כּ כָּתַב וְהִיא שְׁנִימוּל כִּהֲלִכְתּוּ וְאַח"כּ מְשֶׁף עוֹר עָרְלָתוֹ עַד שֶׁכִּיֶּסֶה הָעֵטְרָה וְגִרְאָה פֿאַיִלוּ לֹא מֶל אָמַר רַב הוֹנָא דְּצָרִיף לְמוּל מְדַרְבְּנָן מִיְהוּ אִינִי יוֹדֵעַ אִם פֿשֶׁמִתְקַשָּׁה גִרְאָה מֶהוּל אִם צָרִיף אַז לְמוּל אִם לֹא וְלִכְאוּרָה גִרְאָה דְּאַפ"ה צָרִיף לְמוּל שְׂאֵל"כּ מֵאִי סִינְעֵתָא מִיִּיתִי לִיהֵ לְרַב הוֹנָא מְדַתְנִיא מְשׁוּף וְנוֹלַד פֿשֶׁהוּא מֶהוּל הָרִי אֵלּוּ אוֹכְלִין בְּתַרוּמָה דְּאַיִסוֹר דְּרַבְּנָן לֹקְמִיָּה לְבַרְיֵיתָא שֶׁמִתְקַשָּׁה וְגִרְאָה מֶהוּל וְדַרְבּ הוֹנָא בְּמִתְקַשָּׁה וְאַיִנוּ גִרְאָה מֶהוּל וְלַעוֹלָם דְּאוּרְיֵיתָא.

אַלָּא שְׁמַע מִיְנָה דְּמְשׁוּף דְּרַבְּנָן אָפִילוּ בְּמִתְקַשָּׁה וְגִרְאָה מֶהוּל עַכ"ל הַאו"ז ע"ש. הָרִי דְּהָאֹר זְרוּע הִבִּיא בְּאַמַּת שְׁתֵּי הַסּוּגִיּוֹת מִמְשׁוּף וּבַעַל בְּשֶׁר וּס"ל לְדִינָא דְּמְשׁוּף חֲמוּר מִבַּעַל בְּשֶׁר דְּאַפִילוּ אִם גִּרְאָה מֶהוּל פֿשֶׁמִתְקַשָּׁה צָרִיף לְמוּל וְהִינּוּ בַע"כּ מְשׁוּם דְּמְשׁוּף הָרִי כְּעָרַל גְּמוּר וְצָרִיף שִׁיְהִיָּה.

גִּרְאָה מֶהוּל אָפִילוּ שְׂלֵא בְּשַׁעַת קִישׁוּי וְכַמֵּש"כּ הֶחֱכַם הַסְּפָרְדִי שֶׁהִבִּיא הַב"י בְּסִי' זֶה וְכַנ"ל. וְהִנֵּה לְדַעַת הַאו"ז דְּבִמְשׁוּף לֹא מְהַנִּי אִם גִּרְאָה מֶהוּל פֿשֶׁמִתְקַשָּׁה דְּאַפ"ה צָרִיף לְמוּל לַפ"ז גִּרְאָה בְּרוּר דָּגָם לַעֲנִין הַקּוֹלָא שֶׁהִקְיִלוּ חֲכָמִים בְּבַעַל בְּשֶׁר דְּסָגִי בְּגִרְאָה מֶהוּל קִצַּת דְּהִינּוּ גַם אִי גִרְאָה רַק מִיְעוּט הָעֵטְרָה שְׁנִימוּל סָגִי וַא"צ לְמוּל וְכַמְבּוֹאֵר בְּשׁו"ע וְכַנ"ל.

ה"ה דְּבִמְשׁוּף לֹא מְהַנִּי אִם גִּרְאָה מֶהוּל קִצַּת אֵלּא דְּצָרִיף שִׁיְהִיָּה גִרְאָה מֶהוּל לְגַמְרֵי כְּדִין אָפִילוּ שְׂלֵא בְּשַׁעַת קִישׁוּי וּמְשׁוּם דְּהָרִי כְּעָרַל גְּמוּר וְכַנ"ל וְעַכ"פּ הָרִי דַס"ל לְהַאו"ז דְּמְשׁוּף וּבַעַל בְּשֶׁר תְּרֵי מִיְלֵי נִינְהוּ וּמְשׁוּף חֲמוּר בְּאַמַּת יוֹתֵר מִבַּעַל בְּשֶׁר דְּאַפִּי גִרְאָה מֶהוּל פֿשֶׁמִתְקַשָּׁה צָרִיף לְמוּל וְדִלָּא בְּגִרְאָה מְסַתִּימַת דְּבַרֵי הָרֵאשׁוּנִים הַנֶּ"ל וְכַנ"ל: הֵן אָמַת דְּרֵאֲיִית הַאו"ז צַע"ג וּמִתְחִילָה נִבְּאָר כְּפִינּוּת דְּבַרֵי דְּצָרִיכִים בִּיאֹר דְּהִנֵּה שֵׁם בִּיבְמוֹת יֵשׁ גִּירְסָאוֹת שׁוֹנוֹת דְּגִירְסַת סְפָרִים דִּינָן הוּא מִיְתִיבֵי מְשׁוּף וְנוֹלַד פֿשֶׁהוּא מֶהוּל הָרִי אֵלּוּ אוֹכְלִין בְּתַרוּמָה וְהִינּוּ דְּמִקְשָׁה מִהַבְּרִייתָא לְהָא דְּאַמַר רַב הוֹנָא דְּמְשׁוּף אָסוּר מְדַרְבְּנָן בְּתַרוּמָה אוֹלָם הָרֵאשׁוּנִים הִבִּיאוּ גִירְסָא אַחֲרַת דְּגִרְסֵי תַנְיָא דְּמַסִּיעַ לִיהֵ לַר"ה וְהִינּוּ דְּמִיְתִי סִינְעֵתָא לַר"ה לְהָא דְּאַמַר דְּמְשׁוּף אוֹכַל בְּתַרוּמָה דְּבַר תּוֹרָה.

וּמְשׁוּם דְּמְשַׁמַּע לִיהֵ דְּהָא דְּקַתְנֵי הָרִי אֵלּוּ אוֹכְלִין בְּתַרוּמָה הִינּוּ מִן הַתּוֹרָה וְכַמוֹ שְׁפִי רַש"י וְתו' שֵׁם וְעִי' בַחֲי' הַרְשֵׁב"א וְהַרִיטְב"א שֵׁם וְהִנֵּה רֵאִית הַאו"ז הוּא ע"פ גִּירְסַת הַסְּפָרִים דְּמַסִּיעַ לִיהֵ וְכַמְבּוֹאֵר בְּדְבַרֵי בְּהַדְיָא וְכַנ"ל וְהִינּוּ דְּמִיְתִי רֵאִיָּה דְּבִמְשׁוּף אָפִילוּ גִרְאָה מֶהוּל פֿשֶׁמִתְקַשָּׁה צָרִיף לְמוּל דְּאִי נִימָא דְּבַגִּרְאָה מֶהוּל א"צ לְמוּל וּמִן תַּר בְּתַרוּמָה וְר"ה מִיְרִי דְּנֹקָא בְּמִשְׁנֵה שְׂאִינּוּ גִרְאָה מֶהוּל פֿשֶׁמִתְקַשָּׁה א"כּ מֵאִי מִיְתִי סִינְעֵתָא לַר"ה מִהַבְּרִייתָא דְּדַבַּר תּוֹרָה מְשׁוּף אוֹכַל בְּתַרוּמָה דְּלָמָּא מִיְרִי הַבְּרִייתָא דְּנֹקָא בְּמִשְׁנֵה שְׂנַרְאָה מֶהוּל פֿשֶׁהוּא מִתְקַשָּׁה אָכַל מְשׁוּף שְׂאִינּוּ גִרְאָה מֶהוּל אַפ"ל דְּלַעוֹלָם מַה"ת אִינּוּ אוֹכַל בְּתַרוּמָה דְּצָרִיף לְמוּל מְדַאוּרְיֵיתָא וּבַע"כּ צ"ל דַר"ה מִיְרִי אַף בְּמִשְׁנֵה שְׂנַרְאָה מֶהוּל פֿשֶׁהוּא מִתְקַשָּׁה ג"כּ צָרִיף לְמוּל וְאַסוּר מְדַרְבְּנָן בְּתַרוּמָה וּלַפ"ז מִיְתִי סִינְעֵתָא לַר"ה מְבַרְיֵיתָא דְּלַכַּה"פ מְשׁוּף שְׂנַרְאָה מֶהוּל פֿשֶׁמִתְקַשָּׁה אוֹכַל מִן הַתּוֹרָה בְּתַרוּמָה כִּן גִּרְאָה

לכאורה בכוננת דבריו אבל הוא דוחק דהא אפילו אי נימא דהא דאמר ר"ה מדבריהם גזרו עליו היינו רק באינו נראה מהול מ"מ הא דאמר ר"ה ד"ת משוה אוכל בתרומה זהו בנדאי בכל גונוי דכש"כ בשנראה מהול א"כ הא ג"כ אפ"ל דמייתי ראיה דלכה"פ בנראה מהול אוכל בתרומה דבר תורה ולכן נראה לענ"ד בבירור דברי האו"ז דהוא פה דהנה לפי הגירסא דמסייע ליה לר"ה דמשמע ליה דהא דקתני משוה אוכל בתרומה היינו מה"ת צ"ל דהא דקתני בבבביתא סתמא אוכל בתרומה היינו משום דמדרבנן בנדאי אסור בתרומה דקתני משוה צריה שימול ולא צריה לפרושי וע"ש בתו' ולפ"ז נראה דראית האו"ז הוא פה דאי נימא דמשוה שנראה מהול כשהוא מתקשה א"צ למול ואוכל גם מדרבנן בתרומה א"כ מאי מייתי סייעתא לר"ה מהבביתא דמשוה אוכל בתרומה מן התורה דלמא מיירי הבביתא במשנה שנראה מהול כשהוא מתקשה וכל אוכל בתרומה היינו באמת גם מדרבנן ומשום דא"צ למול כלל אבל במשנה שאינו נראה מהול לעולם דצריה למול מה"ת ומדאורייתא אינו אוכל בתרומה והא דקתני בבביתא סתמא משוה היינו משום דלא איצטריך לפרושי דממילא משמע דמיירי ע"כ במשנה שנראה מהול כשהוא מתקשה דמשוה שאינו נראה מהול בנדאי דאינו אוכל בתרומה דלכה"פ מדרבנן צריה שימול דקתני בבביתא וא"כ מדרבנן בנדאי דאסור בתרומה ובע"כ דמיירי במשנה שנראה מהול הוא דאוכל בתרומה גם מדרבנן ובע"כ צ"ל דר"ה מיירי גם במשנה שנראה מהול כשהוא מתקשה ג"כ צריה למול מדרבנן ואסור בתרומה וכן הבביתא דמשוה צריה שימול היינו גם בנראה מהול ולפ"ז מייתי שפיר סייעתא לר"ה מהבביתא דמשוה אוכל בתרומה דבר תורה מדקתני משוה אוכל בתרומה והיינו מן התורה דמדרבנן בנדאי אסור בתרומה וכמ"ש התו' שם.

ואין לומר דהבביתא מיירי דוקא במשנה שנראה מהול הוא דאוכל בתרומה מה"ת דא"כ היא קתני בבביתא סתמא משוה דאפשר למטעי דמיירי בכל משוה אפילו בשאינו נראה מהול אוכל בתרומה מה"ת דא"צ למול ובע"כ דהבביתא מיירי באמת בכל משוה אפילו בשאינו נראה מהול ג"כ אוכל בתרומה מה"ת וכרב הונא: מיהו בכ"ז ראית האו"ז צע"ג דהנה בנדאי צ"ל דס"ל להאו"ז דבערל גמור שלא נימול פהלקתו לא מהני אם נראה מהול כשהוא מתקשה אלא דצריה שתהיה העטרה מגולה אפילו שלא בשעת קישוי וכמש"כ ההכחם הספרדי וכנ"ל והיינו דס"ל להאו"ז דמשוה חמור מבעל בשך דהוי כערל גמור ולכן אף אי נראה מהול כשהוא מתקשה צריה למול עד שיראה מהול אפילו שלא בשעת קישוי ולפ"ז כל מה שיש לספק במשנה היינו רק אי נימא דמשוה א"צ למול רק מדרבנן ולכן יש לספק אם דינו כבעל בשך או דהחמירו במשנה יותר מבעל בשך דאפילו אם נראה מהול צריה למול אולם אי נימא דמשוה צריה שימול מדאורייתא א"כ פשיטא דאפילו נראה מהול כשהוא מתקשה צריה למול עד שיראה מהול אפי' שלא בשעת קישוי פנין דהוי ערל גמור מה"ת ולפ"ז הרי לעולם אפ"ל דמשוה שנראה מהול כשהוא מתקשה א"צ למול דינו כבעל בשך ור"ה מיירי רק במשנה שאינו נראה מהול ומ"מ מייתי שפיר סייעתא לר"ה מהבביתא דמשוה אוכל בתרומה ד"ת מדקתני משוה אוכל בתרומה דאין לומר דלמא מיירי הבביתא רק במשנה שנראה מהול אבל בשאינו נראה מהול כשהוא מתקשה גם מן התורה אינו אוכל בתרומה דהוי ערל גמור דזה אינו דאי נימא דמשוה

הוי דאורייטא בנדאי דאין חילוק בין נראה מהול פשמתקשה לשאינו נראה מהול דבערל גמור לא אזלינו בטר שעת קישוי פנ"ל.

ולפ"ז מדקתני בפרייטא דמשוה אוכל בתרומה מה"ת מוכרח שפיר דמשוה הוי רק דרבנן אפילו בשאינו נראה מהול פשמתקשה וכנ"ל מיהו ראית האו"ז הנה נראה יותר לפי הספרים דגרסי מיתבי והיינו דמקשה לר"ה להא דאמר דמדבריהם גזרו עליו דאסור בתרומה מהא דתניא דמשוה אוכל בתרומה והיינו אפילו מדרבנן ואי נימא דר"ה מייירי דוקא במשנה שאינו נראה מהול אבל בנראה מהול א"צ למול ומותר בתרומה וא"כ מאי פריה לוקמיה לברייתא במשנה שנראה מהול פשמתקשה דא"צ למול כלל ולהכי אוכל בתרומה אף מדרבנן.

ובע"כ צ"ל דר"ה מייירי אף במשנה שנראה מהול אפ"ה צריף למול ואסור מדרבנן בתרומה ולכך מקשה שפיר לר"ה מהברייתא ועכ"פ הרי מפורש שיטת האו"ז דמשוה חמור מבעל בשר דאפילו בשנראה מהול פשמתקשה אפ"ה צריף למול וכנ"ל ודלא כנראה מסתימת דברי הראשונים דאין חילוק כלל בין משוה לבעל בשר וכנ"ל: וכן נראה לענ"ד להביא ראיה גם מדברי הרמב"ם ז"ל דס"ל ע"כ פשיטת האו"ז וכנ"ל דהנה הרמב"ם פתב בפ"ז מה' תרומות הלכה י' משוה מותר לאכול בתרומה אעפ"י שנראה כערל ומדברי סופרים שימול פעם שנייה עד שיראה מהול עכ"ל ולכאורה צ"ע"ג שלא פתב עד שיראה מהול בעת קישוי וכמו שכ' בפ"ב מה' מילה הלכה ה' לגבי בעל בשר דחזרין וקוצצין את הבשר המדולדל כו' עד שתראה העטרה גלויה בעת קישוי ואמאי לא פתב פן גם גבי משוה וכנ"ל ומזה נראה מוכרח דס"ל בע"כ פשיטת האו"ז וכנ"ל דבמשוה אפילו אם נראה מהול לכך צריף למול עד שיהיה נראה מהול אפילו שלא בשעת קישוי וא"כ מכש"כ דבשאינו נראה מהול פשמתקשה דצריף למול עד שיהיה נראה מהול אפילו שלא בשעת קישוי והיינו שכתב הרמב"ם לגבי משוה בסתם ומדברי סופרים שימול פעם שנייה עד שיראה מהול והיינו שיראה מהול אפילו שלא בשעת קישוי וכנ"ל אולם בבעל בשר דנראה מהול פשהוא מתקשה א"צ למול כלל לכך אף בשאינו נראה מהול פשהוא מתקשה דצריף למול היינו רק עד שתראה העטרה גלויה בעת קישוי וכנ"ל: אולם מדברי החכם הספרדי שהביא הב"י בסי' זה מבואר להדיא דאין חילוק בין משוה לבעל בשר ובשניהם אם נראה מהול פשהוא מתקשה א"צ למול וז"ל החכם הספרדי ואם את"כ נמשכה ערלתו ע"י מיעוה עד שתכסה העטרה או שהיה מסורבל בבשר או מדולדל עד שנראה בלתי מהול בעת קישויו חזרין מדברי סופרים וקוצצין עד שתראה העטרה גלויה בעת קישוי אמנם אם בעת קישויו נראה ממנו שפכר נימול שיש שם קצת ציצין מכאן ומכאן אז א"צ אלא תיקון בעלמא מפני מראית העין עכ"ל ע"ש בב"י הרי מתבאר בדבריו בהדיא דבין משוה שנמשכה ערלתו ע"י מיעוה ובין בעל בשר דהיינו מסורבל בבשר או מדולדל לעולם אם נראה מהול פשהוא מתקשה א"צ למול אלא תיקון בעלמא מפני מראית העין וכ"ז הוא שלא פשיטת האו"ז והרמב"ם ה"ל ורק כמו שנראה מסתימת דברי הראשונים שהשמיטו לגמרי כל דין המשוה וצ"ל דסמכו בכ"ז על הסוגיא דבעל בשר וש"מ דאין חילוק לדינא בין משוה לבעל בשר והא דמפורש בגמ' בשבת שם לגבי בעל בשר דיש חילוק לדינא בין נראה מהול פשמתקשה לשאינו נראה מהול

דבנראה מהול פשהוא מתקשה א"צ למול ה"ה למשנה וכנ"ל: והנה לכאורה הנה אפ"ל דמש"כ האו"ז להחמיר במשנה מבעל בשר דאפילו אם נראה מהול פשהוא מתקשה צריה למול היינו דוקא שמשנה בעצמו עור ערלתו ומשום דאסור למשנה ערלתו ועון גדול הוא וכמש"כ הרמב"ם בפ"ג מה' מילה ולקי חמור מבעל בשר דאפילו נראה מהול פשמתקשה צריה למול אבל בנמשכה לו ערלה מאליו ע"י חולי מודה האו"ז דדינו כבעל בשר וקיי דייק לכאורה לשון האו"ז שכתב ותיבא שנימול פהלקתו ואח"כ משנה עור ערלתו עד שנראה פאילו לא מל אמר ר"ה כו' ומשמע לכאורה מלשונו שמשנה בעצמו עור ערלתו אולם באמת א"א לומר כן דהא האו"ז כתב כן לפירוש עיקר דברי ר"ה וכמו שכתב ואח"כ משנה עור ערלתו כו' אמר ר"ה דצריה למול מדרבנן והנה ר"ה בנדאי מיירי בכל גונו בין במשנה עור ערלתו בין שנמשכה לו ערלה מאליו לעולם צריה למול מדרבנן דהא גם נמשכה לו ערלה לא עדיף מבעל בשר דהוא ג"כ מאליו ומ"מ בשאינו נראה מהול צריה למול וכן לענין תרומה דאמר ר"ה דמשנה אסור בתרומה מדרבנן מפני שנראה כערל בנדאי דאף בנמשכה לו ערלה מאליו אסור בתרומה וכן מבואר בירושלמי בפרקין מה נפיק מן ביניהון משנה לו אחר ערלה או שנמשכה מאליה אין תימר קנס אין כאן קנס אין תימר גזירה גזרו אפ"ה גזירה גזרו הרי דלהטעם דגזרו עליו מפני שנראה כערל גם בנמשכה מאליה אסור בתרומה ולפ"ז עיקר דברי ר"ה במשנה בנדאי מיירי בכל גונו אפילו בנמשכה לו מאליו ועי' פרש"י שם ביבמות שכתב משנה מהול שנמשכה ערלתו כו' וכ"כ הר"ן בהדיא ז"ל משנה צריה לימול פירוש משנה שאחר שנמהל נמשכה ערלתו בין ע"י אדם בין ע"י חולי וכ"כ היש"ש ביבמות שם.

ולפ"ז צ"ל גם מש"כ האו"ז ותיבא שנימול פהלקתו ואח"כ משנה עור ערלתו אמר ר"ה כו' הוא לאו דוקא משנה בעצמו. דאפי' בנמשכה מאליה כן הוא אלא משום דנמשכה מאליה לא שכיח לכה נקט משנה עור ערלתו.

וכן צריה לפירוש דברי הטור בסירס"ג שכתב משנה פ"א שנימול כפר ומשנה העור עד שנתכסה מילתו שצריה למול פעם אחרת ע"ש דלאו דוקא משנה בעצמו אלא משום דנמשכה מאליו לא שכיח לכה כתב משנה כנ"ל ואין לומר דמ"מ מש"כ האו"ז אח"כ לספק במשנה שנראה מהול פשהוא מתקשה אם צריה למול היינו דוקא במשנה בעצמו עור ערלתו דהא מהיכי תיתי לספק בזה ולהחמיר במשנה בעצמו פינן דר"ה בנדאי מיירי בכל גונו כנ"ל ובע"כ צ"ל דמש"כ האו"ז להחמיר במשנה יותר מבעל בשר הוא בעיקר דין משנה דאמר ר"ה דצריה למול דלעולם חמור מבעל בשר דאפילו בנראה מהול פשהוא מתקשה צריה למול ולפ"ז בע"כ דהראשונים נחלקו בזה עם האו"ז וכן הטחם הספרדי וכנ"ל: וראיתי בספר שו"ת חתם סופר ח' יור"ד סי' רמ"ח שכתב לה"ר לשי' התה"ד דס"ל דהא דמבואר בגמ' בבעל בשר דאם נראה מהול פשהוא מתקשה א"צ למול היינו אפילו נראה מהול קצת מן העטרה סגי וכמבואר ג"כ בשו"ע והביא ח"ס ראיה לזה מהסוגיא דמשנה ביבמות שם ע"ש ולפ"ז אי נימא כדבריו להכריח מהסוגיא דבמשנה ג"כ אפילו בנראה מהול קצת א"צ למול וא"כ מכש"כ לענין זה דמבואר בגמ' גבי בעל בשר דאזלינן בתר שעת קישוי דה"ה במשנה אם נראה מהול פשמתקשה א"צ למול ודלא כשי' האו"ז הנ"ל אולם באמת אין ראיותיו מכריעות כלל וע"ש דמה שדקדק מלשון רש"י שכתב משנה מהול שנמשכה ערלתו ונסתה העטרה ומשמע מלשונו

שְׁכַפְסָתָה כָּל הָעֵטָרָה אֲבָל אִם לֹא כִפְסָתָה כָּל הָעֵטָרָה לֹא דַאל"כ הֵן וְכִסְתָה הָעֵטָרָה מִיְתָר
אֲלֵא ע"כ מִשְׁמַע קִצְת כָּל שְׁלֵא כִפְסָתָה כָּל הָעֵטָרָה לְאוּ מְשׁוּף הוּא שְׁצָרִיף מִיֵּלָה שְׁנִינָה
ע"ש הוּא בְּאֵמֶת דְּקָדוּק קְלוּשׁ וְגַם הַח"ס כְּתִב כִּי הוּא כְּדָמוֹת רְאִיָּה אוּלָם אִם נָבֵא לְדִיּוּק
בְּלִשׁוֹן רִש"י נִלְעַנ"ד לַה"ר לְהִיפָף דַּס"ל לְרִש"י בְּמִשְׁנֵף דְּלֵא כְתָה"ד.

וְהוּא ע"פ מ"ש הַגָּאוֹן בְּעַל תְּבוּאֹת שׁוֹר בַּח"י בְּכוֹר שׁוֹר בְּשִׁבְתָּ שֶׁמְשַׁבֵּת לְהוֹכִיחַ
מִדְּבָרֵי הַרְאִשׁוֹנִים פִּרְש"י וְהַתּוֹ' דְּעֵטָרָה דְּלִגְבֵי מִיֵּלָה הוּא רַק חוּט גְּבוּהַּ הַסּוֹבֵב בְּעֵצְמוֹ
אֲבָל אוֹתוֹ בְּשׁוֹר הַנְּמָשֵׁף מַחוּט הַגְּבוּהַּ שְׁמִשְׁפַּע וַיּוֹרֵד לְסוּף הַגִּיד לֹא נִקְרָא כ"א לְמִטָּה מִן
הָעֵטָרָה דְּלֵא כַּמֶּש"כ הֶחֱכַם הַסְּפָרְדִי שֶׁהֵבִיא הַב"י בְּסִי' רַס"ד שֶׁהִכְרִיעַ דְּעֵטָרָה דְּלִגְבֵי
מִיֵּלָה הוּא כָּל הַבְּשָׂר שֶׁבְּרֵאשׁ הַגִּיד כְּלוּל ע"ש וְהִנֵּה לְשִׁיטַת הַתּוֹ' דַּס"ד דְּהָא
דְּמִבְּנֹאֵר בְּגַמ' דְּבַגְרָא מְהוּל כְּשֶׁהוּא מְתַקְּשָׁה א"צ לְמוּל הַיְיָנוּ דְּאָף בְּנִרְאָה מְהוּל קִצְת סְגִי
וְכַמְבֹּנָאֵר גַּם בְּשׁו"ע דְּאֶפִּילוּ אִי לֹא נִרְאָה רַק מִיַּעוּט הָעֵטָרָה שְׁנִימּוּל סְגִי לַפ"ז אִם נִרְאָה
מְהוּל כָּל הַבְּשָׂר שֶׁבְּרֵאשׁ הַגִּיד עַד הַחוּט הַסּוֹבֵב בְּנִדְאִי דְּמִקְרִי נִרְאָה מְהוּל וְלֵא מְבַעֵי
לְדַעַת הֶחֱכַם הַסְּפָרְדִי דְּעֵטָרָה דְּלִגְבֵי מִיֵּלָה הוּא כָּל הַבְּשָׂר שֶׁבְּרֵאשׁ הַגִּיד בְּנִדְאִי דְּהוּא
נִרְאָה מְהוּל אוּלָם נִרְאָה דְּאָף לְשִׁיטַת הַתּוֹ' שׁ וְכַנ"ל ג"כ בְּכַה"ג מִקְרִי נִרְאָה מְהוּל כִּינּוּן
שְׁנִרְאָה מְהוּל כָּל הַבְּשָׂר שֶׁבְּרֵאשׁ הַגִּיד עַד הַחוּט אַע"פ שֶׁהָעֵטָרָה גּוֹפָה דְּהַיְיָנוּ הַחוּט
הַסּוֹבֵב בְּעֵצְמוֹ מְכֻסָּה וְהָרִי לֹא נִרְאָה מִן הָעֵטָרָה כְּלוּם מ"מ מִקְרִי נִרְאָה מְהוּל.

וּמ"ש הַתּוֹ' דַּס"ד וּבְשׁו"ע שְׁנִרְאָה מִיַּעוּט הָעֵטָרָה הוּא לְאוּ בְּדוּקָא אוּ מִשׁוּם דַּס"ל כְּהֶחֱכַם
הַסְּפָרְדִי דְּכָל הַבְּשָׂר שֶׁבְּרֵאשׁ הַגִּיד מִקְרִי עֵטָרָה וְכַנ"ל וַא"כ לְעוֹלָם בְּשְׁנִרְאָה מְהוּל קִצְת
בַּע"כ נִרְאָה מִיַּעוּט הָעֵטָרָה אוּלָם לְדִינָא אִין חִילּוּק וְכַנ"ל וְכַתְּבִתִּי מִזֶּה בַּמ"א בַּס"ד.

וְעַכ"פ לַפ"ז נִרְאָה דְּהַיְיָנוּ שְׁכַתְּב רִש"י מְשׁוּף מְהוּל שְׁנִמְשָׁכָה עָרְלָתוֹ וְכִסְתָה הָעֵטָרָה
לְרַבּוּתָא דְּאָף שֶׁהָעֵטָרָה לְבַד מְכֻסָּה וְכָל הַבְּשָׂר שֶׁבְּרֵאשׁ הַגִּיד עַד הָעֵטָרָה הוּא מְגוֹלָה
דְּכַבְעַל בְּשָׂר בְּכַה"ג מִקְרִי נִרְאָה מְהוּל מ"מ בְּמִשְׁנֵף צָרִיף לְמוּל מִדְּרַבְּנָן וּמִשׁוּם דְּבְּמִשְׁנֵף
אֶפִּילוּ נִרְאָה מְהוּל כְּשֶׁמְתַקְּשָׁה צָרִיף לְמוּל וְכַשִּׁי' הַאו"ז וְכַנ"ל דְּאִי נִימָא דְּבְּמִשְׁנֵף ג"כ
בְּנִרְאָה מְהוּל קִצְת א"צ לְמוּל כְּמוֹ בְּעַל בְּשָׂר לֹא הו"ל לְרִש"י לְפָרֵשׁ שְׁכַפְסָתָה הָעֵטָרָה דְּזֶה
לְבַד מִקְרִי נִרְאָה מְהוּל וְכַנ"ל וְהו"ל לְזוּמַר שְׁכַפְסָתָה רֵאשׁ הַגִּיד וְעִי' פִּרְש"י בְּמִשְׁנֵף גְּבִי
וְאִם הָיָה בְּעַל בְּשָׂר כו' וְכַסְנֵהֲדָרִין דָּף מ"ד גְּבִי עָכּוֹן מְשׁוּף בְּעָרְלָתוֹ הָיָה בְּפִרְש"י שֶׁם
וְהָאֲרַכְתִּי בְּזֶה בַּמ"א בַּס"ד: עוֹד הֵבִיא בְּשׁו"ת חֲתָם סוּפֵר שֶׁם רְאִיָּה לְדְּבָרֵי הַתּוֹ' דַּס"ד
מְסוּנָא הַנֶּ"ל מִהִבְרֵייתָא דְּאָמְרוּ לִיה חֲכָמִים לר' יְהוּדָה הַרְבֵּה מְלוֹ בִּימֵי בֶן פְּנוּזִיבָא
וְהוֹלִידוּ כו' וְקִשָּׁה מֵאִי רְאִיָּה הָא חֲתָם בִּימֵי בֶן פְּנוּזִיבָא הַמְשִׁיכּוֹ עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים בְּאֲוָנָס
בְּשַׁעַת הַשְּׁמַד וּבַע"כ הַמְשִׁיכּוֹם לְכַסּוֹת כָּל הָעֵטָרָה שִׁיָּהִי נִרְאִים כְּעָרְלִים גְּמוּרִים וְנִימּוּלוּ
שְׁנִית לְגָלוּת עַכ"פ הָעֵטָרָה קִצְת וּבְזֶה לִיכָא סְבִנְתָא מִשָּׂא"כ תִּנָּא דְּבְּרֵייתָא דְּמִשְׁנֵף צָרִיף
מִיֵּלָה שְׁנִית הַיְיָנוּ אִי אֶפִּילוּ הָעֵטָרָה מְגוֹלָה וְצָרִיף לְמוּל לְגָלוּת רַב הָעֵטָרָה וּבְזֶה אֶפְשָׁר
דְּאִיכָא סְפָנָה אֲלֵא ע"כ דַּת"ק נְמִי לֹא בְּעִי אֲלֵא גִילוּי עֵטָרָה קִצְת עַכ"ל הַח"ס.

וְהִנֵּה בְּאֵמֶת אִין דְּבָרֵי מְסַפִּיקִים דְּאֶפְתִּי קִשָּׁה לְפִי הַס"ד דְּמִשְׁנֵף דְּאוּרֵייתָא א"כ בְּנִדְאִי
דְּהָא דְּקַתְּנֵי מְשׁוּף צָרִיף שְׁיִמּוּל הַיְיָנוּ מִיֵּלָה גְּמוּרָה כְּדִין לְגָלוּת רַב הָעֵטָרָה וַא"כ מֵאִי
הַשִּׁיבּוֹ לִיה חֲכָמִים לר"י מִימֵי בֶן פְּנוּזִיבָא אָף בְּאֵמֶת יֵשׁ לִישָׁב בְּפִשְׁטוֹת דְּיָדוּעַ הָיָה

לחכמים דבימי בן פונזיבא מלו פדין או דס"ל להגמ' דאם לא הנה אפשר למול פדין ולגלות רוב העטרה לא הי"ל למול כלל.

ותו דמאן לימא לן דלר' יהודה גם למול קצת לא איפא ספנתא ועכ"פ אין ראיה זו מכרעת כלל: אולם נלע"ד להביא ראיה ברורה לשיטת האו"ז דיש חילוק ע"כ בין משוה לבעל בפשר דהנה לכאורה צע"ג בהא דשקיל וטרי הגמ' ביבמות שם על דברי ר"ה אי משוה דאורייתא או דרבנן ומתחילה פריה לר"ה מהברייתא דתניא משוה צריה שמימול וס"ד דהוא מדאורייתא ואח"כ מיימי סייעתא לר"ה מהברייתא דמשוה אוכל בתרומה וכפי גי' הראשונים ופרש"י ואח"כ בעי לומר דהוא פלוגתא דתנאי אי משוה דאורייתא או דרבנן עד דמסיק דכ"ע משוה דרבנן וקשה טובא הא לכאורה כל עיקר דברי ר"ה דמשוה הוי רק דרבנן הוא משנה מפונרשת בשבת שם (דף קל"ז) דתנו ואלו הן ציצין כו' ואם הנה בעל בפשר מתקנו מפני מראית העין ע"ש הרי מבואר בהדיא דמפניו שנימול פהוגן אע"ג שאח"כ חזר הבשר וחיפה את העטרה ואינו נראה מהול מ"מ א"צ למול רק מדרבנן מפני מראית העין ולא מדאורייתא ולפ"ז כל עיקר דברי ר"ה במה שחיידש דבר תורה משוה אוכל בתרומה ועי' בחי' הרשב"א דחיידשו של ר"ה אינו אלא שהוא אוכל בתרומה דבר תורה ע"ש והיינו דמשוה הוי רק דרבנן דמפניו שנימול פעם אחת פהוגן שוב אם נמשוה ערלתו וכיסה העטרה א"צ למול מן התורה הוא משנה מפונרשת בשבת הנ"ל וא"כ במאי שקיל וטרי הגמ' ומאי פריה לר"ה מברייתא פינו דדברי ר"ה מפונרשים במשנה שבת הנ"ל: והנה לא מבעי לפרש"י שפירש שם במשנה מתקנו ומשפע באיזמל מאותו ענבי כו' ע"ש והיינו דצריה למול דלפ"ז צ"ל שפירש המשנה דאם הנה בעל בפשר בשאינו נראה מהול בפשה שמתקשה והיינו הך דאמר שמואל בגמ' קטן המסורבל בבשר רואין אותו כ"ז שמתקשה כו' ואם לאו צריה למול וכמו שפי' התה"ד בסי' רס"ד לפרש"י וכ"כ ה"פ"ח בתשובה סי' ק"כ ע"ש.

דבנדאי ראיה ברורה מכאן דמשוה הוי רק דרבנן דהא מפונרש בהדיא דבעל בפשר שאינו נראה מהול צריה למולו רק מפני מראית העין ולא מדין תורה אולם אפילו לפי שיטת הרמב"ם וכמו שזכר ג"כ קשה פנ"ל והנה הרמב"ם פתב בפ"ב מה' מילה הלכה ה' קטן שבשרו רה ומדולדל ביותר או שהנה בעל בפשר כו' רואין אותו בעת שיתקשה אם נראה שהוא מהול א"צ פלום וצריה לתקן את הבשר מפאן ומפאן מפני מראית העין ואם בעת שיתקשה לא נראה מהול חוזרין וקוצצין את הבשר המדולדל כו' ונדבר זה הוא מדברי סופרים אבל מן התורה אעפ"י שהוא נראה כעגל הואיל ומל אינו צריה למול פעם שנייה עכ"ל ועי' בתה"ד סי' רס"ד שפי' דברי הרמב"ם במש"כ וצריה לתקן את הבשר כו' היינו לטרונם עם הקטן לדחוק העור לאחריה ולקשור אותו שם סביב הגיד אבל אם אי אפשר בדרך זה אין לחתוך ולקצץ פלום מן העור ע"ש ועי' בכס"מ שפכת ז"ל ומ"ש ונדבר זה הוא מדברי סופרים הוא מדתנן מתקנו מפני מראית העין ובשאינו נראה מהול בעת שמתקשה עסקינן וקאמר דמפני מראית העין דוקא הוא דמתקנו אבל לא מדין תורה עכ"ל הכס"מ והנה לפי דבריו דגם הרמב"ם מפרש המשנה דמתקנו מפני מראית העין בשאינו נראה מהול בעת שמתקשה וכמו שפי' התה"ד לשיטת רש"י ומזה באמתהוציא הרמב"ם דבעל בפשר א"צ למול רק מדברי סופרים מדתנן מתקנו מפני מראית העין דוקא ולא מדין תורה א"כ הרי בנדאי צע"ג פנ"ל דאמאי לא מיימי הגמ' ביבמות לסייע לר"ה

דְּמִשׁוּף הַגִּי דְרַבְּנָן מִמִּשְׁנֵה מְפֻרְשֵׁת בְּשִׁבְתַּת הַנִּל וְכַ"ל אֵלֶּה דְּבִאֲמַת דְּבְרֵי הַכִּס"מ
תְּמוּהֵיהֶם מְאוּד דָּאֵי גִימָא דְּהֶרְמֵב"ם מְפָרֵשׁ הַמִּשְׁנָה דְּמִתְקַנּוּ מִפְּנֵי מְרֵאִית הָעֵין בְּשִׁאֲנוּ
נִרְאָה מְהוּל בְּשִׁעָה שְׁמִתְקַשָּׁה וְהִינּוּ הָךְ דְּאָמַר שְׁמוּאֵל בְּגַמ' וְאִם לֹא צָרִיךְ לְמוּל א"כ
מִנ"ל לְהֶרְמֵב"ם דְּגַם בְּנִרְאָה מְהוּל בְּעַת שְׁמִתְקַשָּׁה מ"מ צָרִיךְ לְתַקַּן הַבְּשָׁר מִפְּאֵן וּמִפְּאֵן
ע"י דְּחִיקַת הָעוֹר לְאַחֲרֵיהּ וְכַמוֹ שֶׁפִּי הַתַּה"ד וְכַ"ל אֵימָא דְּבְנִרְאָה מְהוּל א"צ שׁוּם תִּיקוּן
כָּלֵל דְּלֹא שְׁיִיךְ מְרֵאִית הָעֵין בְּנִרְאָה מְהוּל וּמִנ"ל לְהֶרְמֵב"ם דְּבָר שְׁאִינוּ מְפֻרְשׁ בְּגַמ' וְעוּד
דְּזֵה הַלְשׁוֹן מִמֶּשׁ דְּקַתְּנֵי בְּמִשְׁנֵה מִתְקַנּוּ מִפְּנֵי מְרֵאִית הָעֵין כְּתַב הֶרְמֵב"ם עַל נִרְאָה כְּשֶׁהוּא
מְהוּל וּלפ"ז דְּבְרֵי הַכִּס"מ צ"ע"ג: וְלִכֵּן נִרְאָה לַעֲנֵן דְּבְרוּר דְּהֶרְמֵב"ם מְפָרֵשׁ הַמִּשְׁנָה דְּקַתְּנֵי
מִתְקַנּוּ מִפְּנֵי מְרֵאִית הָעֵין בְּנִרְאָה מְהוּל בְּשִׁעָה שְׁמִתְקַשָּׁה וְהָא דְּקַתְּנֵי מִתְקַנּוּ הִינּוּ שְׁמִתְקַנּוּ
הַבְּשָׁר מִפְּאֵן וּמִפְּאֵן ע"י דְּחִיקַת הָעוֹר לְאַחֲרֵיהּ כַּ"ל אֲבָל א"צ לְמוּל וְלַחֲתוּף בְּאִינְמַל.

וְהָא דְּאָמַר שְׁמוּאֵל בְּגַמ' דָּאִם אִינוּ נִרְאָה מְהוּל צָרִיךְ לְמוּל הִינּוּ לְמוּל מִמֶּשׁ דְּחוּזְרִין
וְקוֹצְצִין אֵת הַבְּשָׁר הַמְּדוּלְדָּל עַד שֶׁנִּרְאָה מְהוּל. וּלפ"ז כָּל דְּבְרֵי הֶרְמֵב"ם מְפֻרְשֵׁים
בְּמִשְׁנֵה וּבְגַמ' וְגַם לְשׁוֹנוֹ מְכַוֵּן עִם לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה וְהַגְּמ' וְעַכ"פ לַפ"ז לְכַאֲוֶרָה נִיחָא שְׁפִיר
דְּלֹא מִיִּתֵי הַגַּמ' בִּיבְמוֹת לְסִייעַ לר"ה דְּמִשׁוּף הַגִּי רַק דְּרַבְּנָן מִמִּשְׁנֵה מְפֻרְשֵׁת בְּשִׁבְתַּת
הַנִּל וּמִשׁוּם דְּהַמִּשְׁנָה מִיִּירֵי בְּבַעַל בְּשָׁר שְׁנִרְאָה מְהוּל בְּעַת שְׁמִתְקַשָּׁה וְלִכֵּן א"צ רַק
מִשׁוּם מְרֵאִית הָעֵין וְלֹא מִדִּין תּוֹרָה.

אוּלַם הַסּוּגֵיָא בִּיבְמוֹת מִיִּירֵי מִמִּשְׁוּף שְׁאִינוּ נִרְאָה מְהוּל וְע"ז שְׁקִיל וְטָרִי שְׁם אֵי מִשׁוּף
דְּאוּרֵיָתָא אוּ דְּרַבְּנָן אוּלַם זֵה אִינוּ וְהִנֵּה הַמִּעֵיָן בְּכִס"מ יִרְאָה מַה שֶׁהַכְּרִיחוּ לְפָרֵשׁ
הַמִּשְׁנָה בְּשִׁאֲנוּ נִרְאָה מְהוּל הוּא מִשׁוּם שְׁכַתְּבֵי הֶרְמֵב"ם וְדָבָר זֵה הוּא מִדְּבְרֵי סוּפְרִים כּו'
וְאֵי גִימָא דְּהַמִּשְׁנָה מִיִּירֵי בְּנִרְאָה מְהוּל בְּעַת שְׁמִתְקַשָּׁה וְע"ז קָאָמַר דְּמִתְקַנּוּ מִפְּנֵי מְרֵאִית
הָעֵין א"כ מִנ"ל לְהֶרְמֵב"ם דְּגַם בְּשִׁאֲנוּ נִרְאָה מְהוּל בְּעַת שְׁמִתְקַשָּׁה דֹּא"צ לְמוּל רַק
מִדְּבְרֵי סוּפְרִים וְלִכֵּן פִּי הַכִּס"מ דְּהַמִּשְׁנָה מִיִּירֵי בְּשִׁאֲנוּ נִרְאָה מְהוּל אוּלַם בְּאֲמַת אֵין
צוּרָךְ לְזֵה דְּאֶפִּילוּ לְפִי מַש"כ דְּהֶרְמֵב"ם מְפָרֵשׁ הַמִּשְׁנָה בְּנִרְאָה מְהוּל בְּעַת שְׁמִתְקַשָּׁה מ"מ
שְׁפִיר מוּכַח מִדְּבְרֵי הַמִּשְׁנָה דְּקַתְּנֵי מִתְקַנּוּ מִפְּנֵי מְרֵאִית הָעֵין דְּגַם בְּשִׁאֲנוּ נִרְאָה מְהוּל
א"צ לְמוּל רַק מִדְּבְרֵי סוּפְרִים לֹא מִדִּין תּוֹרָה דְּהִנֵּה בַע"כ הָא דְּמַחְלֵק בְּגַמ' בֵּין נִרְאָה
מְהוּל לְשִׁאֲנוּ נִרְאָה מְהוּל דְּבִשְׁנִרְאָה מְהוּל בְּשִׁעָה שְׁמִתְקַשָּׁה א"צ לְמוּל הוּא רַק לְפִי
הָאֲמַת דְּבַעַל בְּשָׁר א"צ לְמוּל רַק מִדְּרַבְּנָן.

דְּהִנֵּה גַם בְּנִרְאָה מְהוּל בְּשִׁעָה שְׁמִתְקַשָּׁה מ"מ בְּכַה"ג בְּעַרְל גְּמוּר שְׁלֹא גִימָא לְעֵדִין
כְּהַלְכְּתוּ לֹא סְגִי בְּזֵה וְכַמֶּש"כ הַחֲכָם הַסְּפָרְדִי דְּעֵינְקָר בְּדִיקַת הַקִּישׁוּי לֹא נִאֲמָרָה אֵלֶּה
לְגַבֵּי הַמְּסוּרָבֵל וְהַמְּדוּלְדָּל שְׁנִימָא לְכָל הַשְּׂאָר צָרִיךְ שְׁתִּירָה הָעֵטְרָה
מְגוּלָה אֶפִּילוּ שְׁלֹא בְּשַׁעַת קִישׁוּי וְכַ"ל וְעִי' לְהַמְגִ"א בְּסִי' שֶׁל"א סק"ג דְּמִשְׁמַע שְׁם
דְּמִדְּאוּרֵיָתָא לֹא אֲזַלִּין בְּתַר שַׁעַת קִישׁוּי וְע"ש שְׁכַתְּבֵי דָּאִם לֹא נִרְאָה מְהוּל שְׁלֹא בְּשַׁעַת
קִישׁוּי מוֹהֲלִין בְּשִׁבְתַּת ע"ש וְעוּד דְּגַם כְּשֶׁמִּתְקַשָּׁה לֹא בְּעֵינָן שְׁיֵהָא נִרְאָה מְהוּל כְּדִין בְּרוּב
הָעֵטְרָה אֵלֶּה דְּגַם אִם נִרְאָה מְהוּל קֶצֶת סְגִי כַּמ"ש הַתַּה"ד דְּבַעַלְמָא בְּכַה"ג הוּי עַרְל גְּמוּר
אֵלֶּה מִשׁוּם דְּבַעַל בְּשָׁר א"צ לְמוּל רַק מִדְּרַבְּנָן לְכָךְ הַקִּישׁוּי דְּבְנִרְאָה מְהוּל קֶצֶת כְּשֶׁמִּתְקַשָּׁה
סְגִי וְא"צ לְמוּל אוּלַם אֵי גִימָא דְּבַעַל בְּשָׁר צָרִיךְ שְׁיִמָּוֵל מַה"ת פְּשִׁיטָא דָּאֵין חִילּוּק כָּלֵל
דְּאֶפִּילוּ נִרְאָה מְהוּל כְּשֶׁמִּתְקַשָּׁה וּמַכַּש"כ בְּנִרְאָה מְהוּל רַק קֶצֶת כְּשֶׁמִּתְקַשָּׁה צָרִיךְ לְמוּל

עד שיהיה נראה מהול פדין אפילו שלא בשעת קישוי ולפ"ז אפילו אי נימא דהמשנה דמתקנו מפני מראית העין מייירי בנראה מהול כשמתקשה מ"מ מוכרח דגם בשאינו נראה מהול א"צ למול רק מדרבנן דאי מדאורייתא א"כ גם בנראה מהול כשמתקשה צריף למול מה"ת ולא סגי בתיקון ע"י דחיקת העור לאחריה פנ"ל וז"ב: ועכ"פ מפיון שנתבאר דגם לשיטת הרמב"ם דהמשנה מייירי בנראה מהול מ"מ מוכרח דגם בשאינו נראה מהול א"צ למול רק מדרבנן וכמ"ש הרמב"ם וכן"ל וא"כ הרי צע"ג בהא דשקיל וטרי הגמ' שם ביבמות אי משוה דאורייתא או דרבנן הוה דברי ר"ה הוא משנה מפורשת דאם היה בעל בשוה מתקנו מפני מראית העין ולא מדין תורה ובע"כ מוכרח מזה דיש חילוק בין משוה לבעל בשוה אפילו לענין דאורייתא דאע"ג דמפורש במשנה שבת ה"ל דבעל בשוה א"צ למול רק מדרבנן מ"מ שקיל וטרי הגמ' ביבמות שם אי משוה דאורייתא או דרבנן וס"ד דמשוה דאורייתא וא"כ גם לפי האמת דשניהם דרבנן בנדאי דאפ"ל דמשוה חמור מבעל בשוה וכיון דבכל הסוגיא דמשוה מפורש בסתם דמשוה צריף למול מדרבנן ולא חילק בין נראה מהול לשאינו נראה מהול בנדאי דאפ"ל דמשוה חמור מבעל בשוה דאפילו נראה מהול כשמתקשה צריף למול וכשיטת האו"ז והרמב"ם פנ"ל: ועוד נלע"ד לה"ר לשיטת האו"ז דע"כ יש חילוק בין משוה לבעל בשוה ומשום דראוי לתת לב בהא דבכל הסוגיא דיבמות שם מדובר רק מדין המשוה דר"ה אמר דינו על משוה וכן הברייתות דמשוה צריף שיימול ומשוה אוכל בתרומה וכן הוה דמשוה אין נימול אלא ביום הפל מדובר במשנה ולא הזכירו בעל בשוה כלל ואילו בסוגיא דשבת שם מתבאר הפל בבעל בשוה דבמשנה שם תנו ואם היה בעל בשוה מתקנו כו' וכן שמואל והברייתא דרשב"ג קבעו דבריהם על קטן המסורבל בבשוה ולא הזכירו משוה כלל וביותר דבתוספתא תניא להו גבי הדדי ובתחילה מבואר הברייתא דמשוה צריף שיימול וכן הוה דמשוה אין נימול אלא ביום ובתר הכי תניא רשב"ג אומר קטן המסורבל בבשוה רואין אותו כ"ז שמתקשה כו' וקשה מ"ש דשבק רשב"ג דין המשוה ונקט מסורבל בבשוה ומזה נראה להביא ראיה לשיטת האו"ז דיש חילוק לדינא בין משוה לבעל בשוה דמשוה חמור מבעל בשוה דאפילו נראה מהול כשמתקשה צריף למול ולכן פל הסוגיא דשבת דמחלק בין נראה מהול כשמתקשה לשאינו נראה מהול נקט דוקא בעל בשוה דבמשוה אין חילוק כלל וכן"ל והסוגיא דיבמות דמדובר הפל במשנה הנה ר"ה והברייתא דתניא דמשוה אוכל בתרומה דמשמעין דמשוה אוכל בתרומה דבר תורה דא"צ למול מה"ת וכמ"ש בחי' הרשב"א בנדאי נחא שפיר דנקטי משוה דמשמעין רבותא דגם משוה לא הוי אלא מדרבנן דבעל בשוה ליכא רבותא דמשנה מפורשת היא פנ"ל והברייתא דמשוה צריף שיימול אפ"ל משום דמייירי בכל גונו אפילו בנראה מהול בשעה שמתקשה ולכך נקט משוה.

וכן הברייתא דמשוה אין נימול אלא ביום וכן"ל ועכ"פ מוכרח לשיטת האו"ז דמשוה ובעל בשוה חלוקים הם בדיניהם וכן"ל: ואחרי אשר נתברר לנו היטב שיטת האו"ז דס"ל דמשוה חמור מבעל בשוה דאפילו נראה מהול כשמתקשה צריף למול דהוי כעל חמור וזהו גם שיטת הרמב"ם ופרש"י פנ"ל.

מעתה נבא לנגידון דידן לענין הספק שנסתפק כת"ר בבעל בשוה שאינו נראה מהול כשמתקשה דצריף למולו אם אינו נימול אלא ביום וכתבנו דלכאורה הדבר פשוט דדמי

למשוֹף דְּהוּי ג"כ רק דְּרַבְנָן וּמְפֻרָשׁ בְּבִרְיָתָא יְבָמוֹת שֵׁם דְּאִין נִימּוּל אֵלָא בְּיוֹם וְכַנ"ל וּמַעֲתָה נִרְאָה דְכ"ז הוּא רַק לְפִי הַנִּרְאָה מִסְתִּימַת הֶרְאִישׁוֹנִים דְּאִין חִילּוּק כָּלֵל בֵּין מְשׁוּף לְבַעַל בְּשׂוֹף וְגַם בְּמְשׁוּף אִם נִרְאָה מְהוּל כְּשֶׁהוּא מִתְקַשָּׁה א"צ לְמוּל וּכְמַש"כ גַּם הֶחָכֵם הִסְפְּרֵי וְכַנ"ל.

אוּלָם לְפִי שְׂיִטַת הָאו"ז דְּמְשׁוּף חָמוּר מִבְּעַל בְּשׂוֹף דְּאִפִּילוּ בְּנִרְאָה מְהוּל כְּשֶׁהוּא מִתְקַשָּׁה צָרִיף לְמוּל דְּהוּי כְּעֶרְל גְּמוּר לִפ"ז אִין רְאִיָּה כָּלֵל מִמְשׁוּף לְבַעַל בְּשׂוֹף דְּהָא הִטְעַם דְּמְשׁוּף אִין נִימּוּל אֵלָא בְּיוֹם הוּא מְשׁוּם דְּכָל דְּתִיקוֹן רַבְנָן כְּעִין דְּאוּרְיִיתָא תִּיקוֹן וּכְפֻרָש"י בִּיבָמוֹת שֵׁם וּלִפ"ז י"ל דְּדוֹקָא בְּמְשׁוּף כֵּן הוּא דְּלָכָל מְקִילֵי כְּעִין דְּאוּרְיִיתָא תִּיקוֹנוּ לְגַבִּיָּה דְּאִפִּילוּ בְּנִרְאָה מְהוּל כְּשֶׁמִּתְקַשָּׁה צָרִיף לְמוּל דְּהוּי כְּעֶרְל גְּמוּר וְלָכֵן ג"כ כְּעִין דְּאוּרְיִיתָא תִּיקוֹן דְּאִינוּ נִימּוּל אֵלָא בְּיוֹם אוּלָם בְּבַעַל בְּשׂוֹף דְּבִלְא"ה לֹא תִקְנוּ לְגַבִּיָּה כְּעִין דְּאוּרְיִיתָא דְּהָא אָף בְּשִׁנְרָאָה מְהוּל קִצַּת כְּשֶׁמִּתְקַשָּׁה א"צ לְמוּל דְּבַעַרְל גְּמוּר בְּכַה"ג הוּי כְּאִילוּ לֹא נִימּוּל כָּלֵל וּמ"מ בְּבַעַל בְּשׂוֹרָא"צ לְמוּל לִפ"ז אִפ"ל דַּה"ה לְעַנְיָן מִיָּלָה בְּיוֹם ג"כ לֹא תִקְנוּ לְגַבִּיָּה כְּעִין דְּאוּרְיִיתָא וְנִימּוּל אִפִּילוּ בְּלִיָּה אֵלָא דְּלִכְאוּרָה יֵשׁ לְדַחוּת דְּנָהִי דְּבִשְׁנִרְאָה מְהוּל כְּשֶׁהוּא מִתְקַשָּׁה א"צ לְמוּל כָּלֵל מ"מ בְּשִׁאִינוּ נִרְאָה מְהוּל כְּשֶׁהוּא מִתְקַשָּׁה דְּחִיבּוּהוּ חֲכָמִים לְמוּל לְעוֹלָם יֵשׁ לוֹמַר דְּכָל דְּתִיקוֹן רַבְנָן כְּעִין דְּאוּרְיִיתָא תִּיקוֹן דְּאִינוּ נִימּוּל אֵלָא בְּיוֹם וְכַמוֹ מְשׁוּף וְכַנ"ל: אָף בְּאִמַּת נִלְע"ד לְהִסְבִּיר הַדְּבָר בְּיוֹתֵר דְּבִנְדָאִי תְלִי זֶה בְּזַה וְהִינּוּ דְּבַעַל בְּשׂוֹף אִי נִימּוּל בְּיוֹם תְּלִי בְּדִין זֶה אִם מְשׁוּף שְׁנִרְאָה מְהוּל כְּשֶׁהוּא מִתְקַשָּׁה צָרִיף לְמוּל אִי לֹא וְיִתְבָּאֵר בְּהַקְדָּם הַנִּלְע"ד לְהִבִּיא עוֹד רְאִיָּה בְּרוּרָה לְשִׂיטַת הָאו"ז דְּבְמְשׁוּף אִפִּילוּ נִרְאָה מְהוּל כְּשֶׁהוּא מִתְקַשָּׁה צָרִיף לְמוּל דְּהִנֵּה בְּעִיקָר הַדִּין דְּבְשִׁאִינוּ נִרְאָה מְהוּל כְּשֶׁמִּתְקַשָּׁה צָרִיף לְמוּל מְבֹאָר בְּטוּר וְשׁו"ע בְּזַה"ל וְאִם אִינוּ נִרְאָה נִימּוּל בְּעַת הַקִּישׁוּי צָרִיף לְחַתְנוּף כּו' עַד שְׂיִהְיֶה נִרְאָה כְּנִימּוּל בְּשַׁעַת קִישׁוּי וְהַרְמַב"ם בִּפ"ב מַה' מִיָּלָה כְּתִב וְאִם בְּעַת שְׂיִתְקַשָּׁה לֹא נִרְאָה מְהוּל חוֹזְרִין וְקוֹצְצִין כּו' עַד שְׂתִרְאָה הָעֵטְרָה גְּלוּיָה בְּעַת קִישׁוּי כּו' ע"ש וְכ"כ הֶחָכֵם הִסְפְּרֵי הִבִּיאוּ הַב"י ע"ש וְלִכְאוּרָה צ"ע מִנ"ל דְּבָר זֶה דְּצָרִיף לְחַתְנוּף רַק עַד שְׂתִרְאָה הָעֵטְרָה גְּלוּיָה בְּעַת קִישׁוּי וְהָא עִיקָר בְּדִיקַת הַקִּישׁוּי לֹא נִאֲמָרָה אֵלָא לְגַבִּי קֶטֶן הַמְסוּרָפֵל שְׁנִימּוּל כְּבָר כְּהִלְכְתוֹ אֲבָל בְּעֶרְל גְּמוּר שְׁנִימּוּל בְּפַעַם רֵאשׁוֹן צָרִיף שְׂתִהְיֶה הָעֵטְרָה מְגוּלָה אִפִּילוּ שְׂלֵא בְּשַׁעַת קִישׁוּי וּכְמַש"כ הֶחָכֵם הִסְפְּרֵי וְהֵאֲחִרוּנִים וְעִי' לְהַמְג"א בְּסִי' שִׁל"א דְּמְבֹאָר שֵׁם דְּבַעַרְל גְּמוּר מִדְּאוּרְיִיתָא לֹא אֲזַלִּינָן בְּתֵר שַׁעַת קִישׁוּי וּבְכַה"ג שְׁנוּלֵד מְהוּל כְּשֶׁהוּא מִתְקַשָּׁה מוֹהֲלִין בְּשַׁבַּת ע"ש וּלִפ"ז נִהִי דְּבַקְטָן הַמְסוּרָפֵל בְּבְשׂוֹף הַקְּלוּ דְּבִשְׁנִרְאָה מְהוּל כְּשֶׁהוּא מִתְקַשָּׁה א"צ לְמוּל כָּלֵל.

מ"מ בְּשִׁאִינוּ נִרְאָה מְהוּל כְּשֶׁמִּתְקַשָּׁה דְּחִיבּוּהוּ חֲכָמִים לְמוּל אִימָא מְכִינּוּ דְּזִקוּק לְמוּל יְהִי צָרִיף לְמוּל מִיָּלָה גְּמוּרָה כְּדִין עַד שְׂתִרְאָה הָעֵטְרָה מְגוּלָה אִפִּילוּ שְׂלֵא בְּשַׁעַת קִישׁוּי כְּשִׂאָר מִיָּלָה וְהָא בְּגַמ' מְבֹאָר בְּסִתָּם צָרִיף לְמוּל וְאִפ"ל דְּהִינּוּ מִיָּלָה גְּמוּרָה כְּדִין.

וְצ"ל דַּס"ל כֵּן מְסַבְּרָא דְּכִינּוּ דְּבִנְרָאָה מְהוּל כְּשֶׁהוּא מִתְקַשָּׁה א"צ לְמוּל ה"ה דְּבְשִׁאִינוּ נִרְאָה מְהוּל דְּצָרִיף לְמוּל הִינּוּ ג"כ רַק עַד שְׂיִרְאָה נִימּוּל בְּעַת קִישׁוּי וּלִפ"ז אִי נִימָא דְּמְשׁוּף דְּמִי לְבַעַל בְּשׂוֹף דְּבִשְׁנִרְאָה מְהוּל כְּשֶׁהוּא מִתְקַשָּׁה א"צ לְמוּל וְכַמוֹ שְׁנִרְאָה מִסְתִּימַת דְּבָרֵי הֶרְאִישׁוֹנִים וּכְמ"ש גַּם הֶחָכֵם הִסְפְּרֵי וְכַנ"ל וְא"כ ה"ה דְּבְשִׁאִינוּ נִרְאָה

מהויל פֿשֶׁהווא מתקשֶׁה דְּצָרִיף לְמוֹל הֵיִנוּ ג"כ רק עד שְׁיִהְיֶה נִרְאָה נִימּוֹל בְּשַׁעַת קִישׁוּי וְכִמוּ בַעַל בְּשׂוֹר וְכַנ"ל, ולפ"ז הָרִי צַע"ג מְבַרְיִתָא מְפֹרְשֵׁת בִּיבְמוֹת שָׁם דְּמִשׁוּף אֵין נִימּוֹל אֱלָא בְיוֹם וּמִשׁוּם דְּכָל דְּתִיקוֹן רַבָּנָן פְּעִין דְּאוֹרְיִתָא תִיקוֹן וּכְפִרְש"י שָׁם וְהָרִי זֶה בְּרוּר מְאוֹד דְּהִיכִי שְׁיִיף לֹמֵר כָּל דְּתִיקוֹן רַבָּנָן פְּעִין דְּאוֹרְיִתָא תִיקוֹן דְּנִבְעִי לְמוֹל בְּיוֹם הֵיִנוּ רק אי נִימָא דְּצָרִיף לְמוֹל מִילָה גְמוּרָה שְׁתִרְאָה הָעֵטְרָה מְגוֹלָה אֶפִּילוּ שְׁלֵא בְשַׁעַת קִישׁוּי כְּשָׂאָר מִילָה לְכַף שְׁפִיר שְׁיִיף לֹמֵר דְּכַעִין דְּאוֹרְיִתָא תִיקוֹן בְּכָל פְּרָטִי מִילָה וְאֵין נִימּוֹל אֱלָא בְיוֹם.

אוּלָם מִפִּינָן דְּכָאָמַת א"צ לְמוֹל מִילָה גְמוּרָה פְּדִין כְּשָׂאָר מִילָה דְּהָא אֵין צָרִיף לְמוֹל רק עד שְׁתִרְאָה הָעֵטְרָה גְלוּיָה בְּעַת קִישׁוּי דְּבַעֲלָמָא בְּכַה"ג לָאו מִילָה הוּא כְּלָל וְעַדִּין הוּא עָרַל גְמוּר מַה"ת עד שְׁתִרְאָה הָעֵטְרָה מְגוֹלָה אֶפִּילוּ שְׁלֵא בְשַׁעַת קִישׁוּי וְרַק דְּבַמִּשׁוּף וּבַעַל בְּשׂוֹר הִקְיָלוּ דְּסָגִי בְּזַה.

וּא"כ פִּינָן דְּמַה"ת בְּכַה"ג לָאו מִילָה הוּא וּבְעָרַל גְמוּר הָיִי פְּאִילוּ לֹא מְל כְּלָל א"כ אֵיף שְׁיִיף לֹמֵר בְּזַה דְּכַעִין דְּאוֹרְיִתָא תִיקוֹן דְּאֵין נִימּוֹל אֱלָא בְּיוֹם פִּינָן דְּבְכַה"ג לָאו מְקַרִי מִילָה כְּלָל וְצַע"ג: וּבִיּוֹתֵר צַע"ג דְּהִנֵּה בְּתִשׁוּבָא אַחֲרַת נְסִתְפַקְתִּי דְּלִפִּי הַמְבַּנְאָר בְּשׁו"ע יו"ד בְּסִי' זֶה דְּהָא דְּנִרְאָה מְהוּל א"צ לְמוֹל הֵיִנוּ אֶפִּילוּ אִם אֵינוּ נִרְאָה רק מִיעוּט הָעֵטְרָה שְׁנִימּוֹל סָגִי וּא"צ לְמוֹלוּ שְׁנִית וְהוּא מְדַבְּרִי תַה"ד בְּסִי' רַס"ד וְכ"כ כָּל הָאֲחֵרוּנִים לַפ"ז אֵיף הִדִּין בְּשָׂאֵינוּ נִרְאָה מְהוּל דְּצָרִיף לְמוֹל אֵי ג"כ אֵינוּ צָרִיף לְמוֹל רק מְעַט עד שְׁיִהְיֶה נִרְאָה מְהוּל קֶצֶת כְּשִׁמְתַקְשָׁה וְהֵיִנוּ עַכ"פ לְגַלוֹת מִיעוּט הָעֵטְרָה וְכִמוּ דְּלַכְתַּחֲקִילָה אִם נִרְאָה מְהוּל קֶצֶת סָגִי וּא"צ לְמוֹל ה"ה דְּבְשָׂאֵינוּ נִרְאָה מְהוּל דְּצָרִיף לְמוֹל הֵיִנוּ ג"כ רק לְמוֹל מְעַט שְׁיִהְיֶה נִרְאָה עַכ"פ מְהוּל קֶצֶת כְּשִׁמְתַקְשָׁה אוּ דִישׁ חִילוּק דִּדְנִקְוָא לַכְתַּחֲקִילָה בְּשָׁנִרְאָה מְהוּל קֶצֶת א"צ לְמוֹל כְּלָל אֲבָל בְּשָׂאֵינוּ נִרְאָה מְהוּל מִפִּינָן דְּנִקְוָא הוּא לְמוֹל צָרִיף לְמוֹל מִילָה גְמוּרָה לְגַלוֹת רֹב גּוֹבַה וְהִיקְפָּה שְׁל עֵטְרָה שְׁלֵא יִשְׁתַּיִיר צִיצִין כְּלָל וְהוּא סְפִק עֲצוּם.

וְכַתְּבִתִּי לְהַכְרִיעַ דְּכָר זֶה מִמָּה שְׁכַתְּבוּ הַרְמַב"ם וְהַטוּר וְהַשׁו"ע דָּאם בְּעַת שְׁיִתְקַשָּׁה לֹא נִרְאָה מְהוּל חוֹזְרִין וְקוֹצְצִין כּו' עד שְׁתִרְאָה הָעֵטְרָה גְלוּיָה בְּעַת קִישׁוּי הָרִי דְּאָף דְּעִיקָר בְּדִיקַת הַקִּישׁוּי לֹא נִאָמְרָה אֱלָא לְגַבִּי קִטָּן הַמְסוּנְרָבֵל אֲבָל בְּעָרַל גְמוּר צָרִיף לְמוֹל עד שְׁתִרְאָה הָעֵטְרָה מְגוֹלָה אֶפִּילוּ שְׁלֵא בְשַׁעַת קִישׁוּי מ"מ לָאו אֲמַרִינָן מִפִּינָן דְּנִקְוָא לְמוֹל יְהִי צָרִיף לְמוֹל מִילָה גְמוּרָה פְּדִין עד שְׁתִרְאָה הָעֵטְרָה גְלוּיָה אֶפִּילוּ שְׁלֵא בְשַׁעַת קִישׁוּי וְהֵיִנוּ בַע"כ מִשׁוּם דַּס"ל דְּמִפִּינָן דְּמְבַנְאָר בְּגַמ' דְּבְנִרְאָה מְהוּל כְּשִׁהוּא מְתַקְשָׁה א"צ לְמוֹל מִמִּילָה ה"ה דְּבְשָׂאֵינוּ נִרְאָה מְהוּל א"צ לְמוֹל רק כ"כ עד שְׁיִהְיֶה נִרְאָה כְּנִימּוֹל בְּשַׁעַת קִישׁוּי וּלַפ"ז נִרְאָה בְּרוּר דַּה"ה לַעֲנִן הַקְּוֹלָא דְּהִקְיָלוּ דְּגַם כְּשִׁמְתַקְשָׁה לֹא בְּעִינָן שְׁיִהְיֶה נִרְאָה מְהוּל לְגַמְרִי פְּדִין בְּרֹב הָעֵטְרָה אֱלָא דְּאָף בְּשָׁנִרְאָה מְהוּל רק קֶצֶת כְּשִׁמְתַקְשָׁה סָגִי וּא"צ לְמוֹל.

מִמִּילָה ה"ה דְּגַם בְּשָׂאֵינוּ נִרְאָה מְהוּל דְּצָרִיף לְמוֹל הֵיִנוּ ג"כ לְמוֹל וְלַחֲתוּף מְעַט עד שְׁיִהְיֶה נִרְאָה עַכ"פ מְהוּל קֶצֶת בְּשַׁעַת קִישׁוּי וּז"ב מְאוֹד: שׁוּב מְצַאֲתִי בְּסִפְר שׁו"ת חֲתָם סוֹפֵר סִי' רַמ"ח דְּמְדַבְּרִיו שָׁם מְשַׁמַּע לְהַדְיָא כְּדַבְּרֵינוּ הַנ"ל דְּלִשְׁי' תַה"ד וְכַנ"ל גַּם בְּשָׂאֵינוּ נִרְאָה מְהוּל א"צ לְמוֹל רק קֶצֶת לְגַלוֹת עַכ"פ מִיעוּט הָעֵטְרָה וְע"ש שַׁה"ר לִשְׁי' תַה"ד

דבנראה מהויל קצת סגי וא"צ למול מהברייטא דאמרו ליה חכמים לר' יהודא הרבה מלו בימי בן פוןזיבא כו' וקשה מאי ראיה הא בימי בן פוןזיבא שהמשיכום פותים מפני הגזירה ע"כ הומשכו ונתפסה כל העטרה והמה נימולו שנית רק אף לגלות העטרה קצת ובזה ליכא ספנתא.

משא"כ תנא דברייטא דמשוה היינו אף אי העטרה מגולה מ"מ צריה למול שנית באופן שלא ישאר יותר ממיעוטא ע"ז חייש ר"י לספנתא אע"כ דת"ק נמי לא בעי אלא גילוי עטרה קצת וגם ע"ז פליג ר"י וחייל לספנתא כו' ע"ש ובספרי האחרונים נתחבטו בכוננת דבריו דאי לא נימא כה"ד דבנראה מהויל קצת אין צריה למול א"כ נדאי לא סגי היכא דכל העטרה מכוסה אם חותכין רק מעט וע"כ צריה למול עד שתתגלה רוב העטרה א"כ בימי בן פוןזיבא ג"כ ספנתא הוי ושפיר הוכיחו ע"י בשו"ת הגאון מהר"י אסאד סי' רנ"ז ע"ש ולענ"ד דבריו פשוטים ומבוארים הם דבנדאי אף אי לא נימא כשי' התה"ד וצריה למול ולגלות רוב העטרה שיהיה נראה נימול כדין מ"מ שפיר אפ"ל דבימי בן פוןזיבא נימולו אף מעט לגלות העטרה קצת ומשום דהתם המשיכום פותים באונס להפר ברית קדש שבבשרם ע"כ החרמירו ע"ע ועשו כל מה שיוכלו לסכל עצת העובדי פוכבים ונימולו שנית לגלות עכ"פ העטרה קצת ובזה ליכא ספנתא אולם תנא דמשוה צריה שימול דמירי לענין דינא וחינו ע"כ למול ולגלות רוב העטרה כדין בזה י"ל דאיכא ספנתא.

ובע"כ צ"ל כשי' התה"ד דגם בשנראה מהויל קצת סגי וא"צ למול וממילא גם בשאינו נראה מהויל צריה רק למול ולגלות העטרה קצת וחינו דקאמר ת"ק משוה צריה שימול היינו רק למול קצת ואף ע"ז פליג ר"י דאיכא ספנה ושפיר ה"ר מימי בן פוןזיבא פנ"ל: ועכ"פ מפנין שנתבאר לנו דהא דמבואר בגמ' דבשאינו נראה מהויל פשמתקשה צריה למול לא מפעי דא"צ למול רק עד שתראה העטרה גלויה בעת קישוי וכמש"כ הרמב"ם והטור והשו"ע אלא דגם פשמתקשה א"צ למול ולגלות רוב העטרה כדין אלא דצריה למול ולחתוך רק מעט לגלות קצת העטרה פשמתקשה דבעל גמור בכה"ג לא מקרי מילה כלל.

ולפ"ז אי נימא דמשוה דמי לבעל בשר וכו"ל א"כ הרי בנדאי צע"ג מהברייטא דמשוה אין נימול אלא ביום מאי ענין בזה לומר כל דתיקון רבנו פעין דאורייתא תיקון למול ביום פנין דאין זה מילה כלל רק תיקון בעלמא משום מ"ע וז"ב מאוד ומזה נ"ל להביא ראיה ברורה לשיטת האו"ז דס"ל דמשוה חמור מבעל בשר דאפילו נראה מהויל פשמתקשה צריה למול דהוי כעל גמור ובנדאי דה"ה דלא סגי בנראה מהויל קצת אפילו שלא בשעת קישוי וצריה למול וחינו ע"כ דצריה למול עד שיהיה נראה מהויל כדין אפילו שלא בשעת קישוי וא"כ מכש"כ דבשאינו נראה מהויל כלל דצריה למול מילה גמורה כדין עד שתראה רוב העטרה מגולה אפילו שלא בשעת קישוי ולפ"ז ניחא שפיר הברייטא דמשוה אין נימול אלא ביום דכל דתיקון רבנו פעין דאורייתא תיקון דכינו דהוי מילה גמורה פעין דאורייתא תיקונה ואין נימול אלא ביום: וממוצא דבר גלמוד דדין זה אם בעל בשר אינו נימול אלא ביום תלי' במחלוקת הראשונים וכו"ל לענין משוה שנראה מהויל פשהוא מתקשה אם צריה למול לדעת החכם הספרדי וכפי שנראה ג"כ מסתימת

הראשונים דמשוה שנה לבעל בשר דאם נראה מהול פשמתקשה א"צ למול ולפ"ז בשאנינו נראה מהול פשמתקשה דצריה למול היינו רק עד שיהיה נראה נימול קצת בעת קישוי וכנ"ל ומ"מ הא מפנרש בברייתא דמשוה אין נימול אלא ביום ולפ"ז פשיטא דה"ה לבעל בשר דאין נימול אלא ביום דמאי שניא אולם לשיטת האו"ז וכנ"ל דמשוה חמור מבעל בשר דאפילו נראה מהול פשמתקשה צריה למול א"כ מכש"כ דבשאנינו נראה מהול פשמתקשה דצריה למול מילה גמורה שיהיה נראה מהול פדין אפילו שלא בשעת קישוי וכנ"ל וא"כ פשיטא דאין ללמוד בעל בשר ממשוה לענין שיהיה נימול רק ביום דשאני ושאני דבמשוה דצריה למול מילה גמורה פדין מילה וכנ"ל שיהיה שפיר לומר דכל דתיקון רבנו כעין דאורייתא תיקון ואין נימול אלא ביום אולם בבעל בשר דאף בשאנינו נראה מהול א"צ למול מילה גמורה פדין מילה שתראה רוב העטרה מגולה אפילו שלא בשעת קישוי ורק למול ולחתונה מעט לגלות העטרה קצת דבכה"ג לא מקרי מילה כלל א"כ מן הסברא נראה בנדאי דלא שיהיה פאן כלל לומר בזה כל דתיקון רבנו כעין דאורייתא תיקון למול רק ביום פיון דמן התורה בכה"ג בלא"ה אין זה מילה כלל וז"ב: והנה לענין דינא במחלוקת האו"ז עם החכם הספרדי במשוה שנתראה מהול פשהוא מתקשה אם צריה למול נראה דיש לפסוק כהאו"ז ועי' בחי' בכור שור להגאון בעל ת"ש בשבת (דף קל"ז) שכתב שם לענין אהד דאין לדחות דבריהם מפני בעל הקונטרס ע"ש ומכש"כ דנראה שפן הוא גם דעת הרמב"ם ופרש"י פנ"ל וכן הבאתי ראיות ג"כ לשי' האו"ז וכנ"ל אף פבר פתבנו דגם מסתימת דברי הראשונים הרי"ף והרא"ש נראה לכאורה פדעת החכם הספרדי דאין חילוק כלל בין משוה לבעל בשר מדהשמיטו לגמרי כל הסוגיא דמשוה ובע"כ דסמכי בכ"ז על הסוגיא דבעל בשר בשבת שם וש"מ דאין חילוק כלל ביניהם לדינא הן במה דמפנרש במתנה והן במה דמפנרש בבעל בשר ושנים הם זה לזה אלא דבאמת סתימת דברי הראשונים עדיין אינם מתלשבים עם זה וצע"ג דהרי השמיטו ג"כ הברייתא מפנרשת דמשוה אין נימול אלא ביום ובזה אין לו' ג"כ דסמכי על הסוגיא דבעל בשר בשבת שם דהא גם בבעל בשר לא הזכירו כלל מדין זה אי אין נימול אלא ביום פנ"ל וא"כ שוב אין הכרע כ"כ מסתימת דבריהם פמוכין: אמנם נלע"ד בעז"ה להשוות כל הדיעות דהחכם הספרדי אינו חולק על האו"ז כלל וכן גם מסתימת דברי הראשונים אין ראיה כלל אף בהקדמם נראה לבאר מה דתמוה טובא להבין לפי שיטת האו"ז דיש חילוק לדינא בין משוה לבעל בשר דמשוה חמור באמת מבעל בשר דאפילו נראה מהול פשמתקשה צריה למול מהו עצם החילוק שבין משוה לבעל בשר לדינא.

דכפי הנראה מפני הראשונים הנה בעל בשר הוא שבשרו רף ומדולדל או מחמת שמונו נתפסה העטרה ועי' בפני המשנה להרמב"ם בשבת שם בעל בשר הוא איש שמן או רפוי הבשר כו'.

ומשוה הוי ע"י מיעוה בעור אמתו עד ששנתרבו ומכסה העטרה ועי' פרש"י בסנהדרין (דף מ"ד) גבי עכן משוה בערלתו הנה ע"ש. וכן משכחת לה ששמשכה ערלתו מאליה ע"י חולי ועי' להנמוקי יוסף ביבמות שם משוה כו' שאחר ששמהל נמשכה ערלתו בין ע"י אדם בין ע"י חולי ע"ש.

וכ"ה בירושלמי שם מה נפיק מן ביניהון משוה לו אחר ערלה או שנמשכה מאליה ע"ש. ולפ"ז צע"ג מהו טעם החילוק לדינא שביין משוה לבעל בשוה דמדוע יש להחמיר במשוה יותר מבעל בשוה ומה נ"מ אם בשוה רף ומדולדל ומכסה העטרה לבין שנמשכה ערלתו ע"י מיעוה או ע"י חולי, וביותר צע"ג דכבר פתבנו למעלה לה"ר לשי' האו"ז דיש חילוק ע"כ בין משוה לבעל בשוה מדקשקיל וטרי הגמ' ביבמות שם אי משוה דאורייתא או דרבנן אע"ג דבעל בשוה הוא משנה מפורשת בשבת שם דאין צריה למול אלא מדרבנן דתנן ואם היה בעל בשוה מתקנו מפני מראית העין וצע"ג דאיזה טעם וסברא יש לחלק בין משוה לבעל בשוה לענין דאורייתא דמשוה יהי צריה למול מדאורייתא ובעל בשוה מדרבנן.

וכן מה שהקשינו למעלה בהא דכל הסוגיא דיבמות מדובר הפל במשוה והסוגיא דשבת הוא הפל בבעל בשוה. ומזה הבאתי ראיה ג"כ לשי' האו"ז וכנ"ל.

הנה עדיין אינו מנושב הכרייתא דמשוה צריה שימול מ"ש משוה דנקט ומש"כ למעלה משום דמיירי אפילו בנראה מהול הוא דוחק. וכן צ"ע בסוגיא דשבת שם בהא דשמואל ורשב"ג נקטי בדבריהם על קטן המסורבל בבשוה נהי דלשי' האו"ז עיקר החילוק שביין נראה מהול כשמתקשה לשאינו נראה מהול הוא רק בבעל בשוה ולא במשוה כנ"ל מ"מ צ"ע מ"ש קטן דנקטי הו"ל לומר מסורבל בבשוה סתם.

וכן צ"ע מה שהשמיטו הראשונים כרייתא מפורשת דמשוה אין נמול אלא ביום וכנ"ל: ולכן נלע"ד לומר בזה דבר חדש בעז"ה דעיקר החילוק לדינא שביין משוה ובעל בשוה יש לנה פנים אחר.

ומתחילה נבאר החילוק שביין משוה לבעל בשוה לענין דאורייתא ולישב הקושיא בהא דשקיל וטרי הגמ' ביבמות שם אי משוה דאורייתא או דרבנן והא הוא משנה מפורשת בשבת שם ואם היה בעל בשוה מתקנו מפני מראית העין דמשמע אבל לא מדין תורה.

ואף דכתבנו לה"ר מזה באמת לשי' האו"ז דיש חילוק בין משוה לבעל בשוה מ"מ בנדאי דעדיין צע"ג דמה נ"מ לענין דאורייתא בין שנמשכה ערלתו ע"י מיעוה או ע"י חולי ובין שהבשוה רף ומדולדל כנ"ל.

והנראה בזה דהנה ביבמות שם מקשה על ר"ה דאמר דבר תורה משוה אוכל בתרומה מהכרייתא דתניא משוה צריה שימול ומשני מדרבנן. ודקארי לה מה קארי לה והא צריה קתני קטעי בסיפא ר' יהודה אומר לא ימול כו' אמרו לו ונהלא הרבה מלו בימי בן פוזיבא כו' שנאמר המול ימול אפילו מאה פעמים ואומר את בריתי הפר לרבות המשוה.

מאי ואומר וכ"ת האי המול ימול לרבות ציצין המעפבין את המילה ת"ש את בריתי הפר לרבות המשוה. הוא סבר מדקא נסיב ליה הש"ס קרא דאורייתא היא ולא היא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא עכ"ל הגמ' ע"ש והמתבאר מזה דלפי הס"ד דהמקשה דמשוה הוי דאורייתא הוא מקרא דאת ברית הפר ומשום דהוי ס"ל להמקשה דדרשה גמורה היא לרבות את המשוה.

אף בגמ' מסיק דלא היא דלעולם משוה דרבנן כו"ה וקרא אסמכתא בעלמא. ולפ"ז נראה דכל עיקר הא דשקיל וטרי בסוגיא שם אי משוה דאורייתא או דרבנן היינו אי דרשינן

מקרא דאת בריתי הפר לרבות המשוף אי לא, דקרא דהמול ימול בנדאי קאי לרבות ציצין המעפבין את המילה כמבואר בגמ' וכו'.

וכן צ"ל גם בהא דבעי הגמ' בסוף הסוגיא לומר דמילתא דר"ה הוא פתנאי דמ"ס משוף דאורייתא ומ"ס משוף דרבנן טעם פלוגתתם הוא ג"כ אי דרשינו מקרא דאת בריתי הפר לרבות המשוף אי לא.

ויש להסביר הדבר בהא דלא דרשינו באמת מקרא דאת בריתי הפר לרבות המשוף דהוא משום דבסנהדרין (דף נ"ט ע"ב) אמר ר' יוסי בר חנינא את בריתי הפר לרבות בני קטורה ע"ש בפרש"י ולפ"ז אפ"ל דהיינו דמסקינו שם דמשוף דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ומשום דעיקר קרא דאת בריתי הפר קאי לרבות בני קטורה וכו' ל אולם לפי הס"ד דהמקשה שם דמשוף הוא דאורייתא מקרא דאת בריתי הפר וכן למאי דבעי הגמ' לומר דמילתא דר"ה הוא פתנאי דס"ל לחד תנא דמשוף דאורייתא לא ס"ל באמת הא דאמר ריב"ח לרבות בני קטורה.

ורק דהמקרא דאת בריתי הפר הוא דרשה גמורה לרבות המשוף וכו': ונהנה ידוע דבמ"ע דמילה יש בו שני ענינים. דמתחילה חל המ"ע על האב למול את בנו או על הב"ד ואין ע"ז פרת ואם לא מלו אותו חייב למול א"ע לכשיגדל ואם לא מל חייב פרת.

ועי' בטור יו"ד סי' רס"א ושפתב האב חייב למול את בנו כו' ומיהו אינו חייב פרת אם לא ימלנו שאין בה פרת אלא בערל עצמו דכתיב כו' לא מלו כו' חייב למול א"ע לכשיגדל ואם לא מל חייב פרת ע"ש.

וכ"כ הרמב"ם בפ"א מה' מילה ע"ש. והוא מהגמ' דקדושין (דף כ"ט ע"א) דאמר שם והיכי דלא מהליה אבואה מיחייבי בי דינא למימהליה דכתיב כו' והיכא דלא מהליה בי דינא מחייב איהו למימהל נפשיה דכתיב וערל זכר אשר לא ימול בשר ערלתו ונכרתה כו' ע"ש.

ונהנה הכתוב דאת בריתי הפר הוא סיפא דקרא דערל זכר אשר לא ימול בשר ערלתו ונכרתה הנפש שהיא מעמיה את בריתי הפר ע"ש. ולפ"ז נראה לומר דאף לפי הס"ד בגמ' שם דמשוף דאורייתא ומשום דקרא דאת בריתי הפר הוא דרשה גמורה לרבות המשוף.

היינו רק על האדם בעצמו לכשיגדל דאף אי נמשך ערלתו חייב למול א"ע דהא קרא דאת בריתי הפר פתיב גבי גדול. אולם בקטן שנמשך ערלתו ולגבי החוב דחל על האב למול את בנו או על הב"ד בנדאי זהו דוקא בערל מלידה.

אולם אם נימול כפר ואח"כ נמשכה ערלתו אין שום חובה על האב או על הב"ד למולו שנית. דהנה בשפת (דף קל"ב) מיימי שם ברייתא דת"ר ימול בשר ערלתו ואעפ"י שיש שם בכרת יקוץ כו'.

ופריך בגמ' תינח גדול דכתיב בהו בשר קטן נמי כתיב בהו בשר בינוני מנלן אמר אביי אתיא מביניא, מגדול לא אתי שכן ענוש פרת מקטן לא אתיא שכן מילה בזמנה כו' ע"ש בפרש"י, ומתבאר מזה דלא ילפינו קטן מגדול ומשום שכן ענוש פרת ולא מפעי לבינוני

דהוא מילה שלא בזמנה דלא גמרינן מגדול כמבואר בגמ' בהדיא מה לגדול כו' אף באמת בע"כ דגם קטן של מילה בזמנה לא גמרינן מגדול דהא בשניהם פתיב בפ"ר דדוחה צרעת ובע"כ דלא אתי קטן מגדול שכן ענוש פרת וכו"ל.

ולפ"ז נראה ברור דגם לפי הס"ד דמשוה דאורייתא מקרא דאת בריתי הפר וכיון דזה פתיב גבי גדול פנ"ל א"כ דוקא גדול שנמשך ערלתו חייב למול א"ע. ואין ללמוד מזה לקטן שנמשך ערלתו דיהיה חובה על אביו או על ב"ד למולו שנית ומשום דמה לגדול שכן ענוש פרת.

דאי נימא דאת בריתי הפר הוא דרשה גמורה לרבות המשוה בנדאי דחייב גם פרת ועי' בחי' ה"ר"ן בסנהדרין שם גבי את בריתי הפר לרבות בני קטורה ומדבריו מתבאר בהדיא דאת בריתי הפר הוא ריבוי גם לכרת ולפ"ז נראה לענ"ד ברור פנ"ל: ועל פי זה מיושב שפיר בעז"ה בהא דשקיל וטרי הגמ' ביבמות שם אי משוה דאורייתא או דרבנן אף דהוא משנה מפורשת בשבת שם ואם היה בעל בפ"ר מתקנו מפני מראית העין דשמעת מינה דבעל בפ"ר הוא רק דרבנן פנ"ל.

דאין החילוק בין משוה לבעל בפ"ר בין שנמשכה ערלתו ע"י מיעוה לבין שבש"ר ר"ר ומדולדל דבזה אין שום חילוק כלל. אולם ההבדל הוא דבסוגיא דיבמות מייירי בגדול שנמשכה ערלתו ולענין החוב שחל עליו למול א"ע ובזה הוא דשקלינן וטרינן שם בסוגיא אי משוה דאורייתא או דרבנן.

והיינו אם הכתוב דאת בריתי הפר לרבות המשוה הוא דרשה גמורה או אסמכתא בעלמא דס"ד דהמקשה דאת בריתי הפר הוא דרשה גמורה לרבות המשוה ומסיק דמשוה דרבנן כו"ה וקרא אסמכתא בעלמא וכן בעי לומר שם דתנאי פליגי בזה פנ"ל.

וכ"ז הוא בגדול שנמשכה ערלתו פנ"ל אולם בקטן ולענין חייב המילה מדאורייתא שחל על אביו או ב"ד למולו פשיטא דאם נמשכה ערלתו אין שום חייב מה"ת על האב או ב"ד למולו שנית והיינו דלא מיייתי הגמ' שם המשנה דשבת דאם היה בעל בפ"ר מתקנו מפני מראית העין פנ"ל.

ומשום דשם מייירי בקטן הנ"מול ע"י אביו או ב"ד ובזה כ"ע מודים דמכיון שפ"ר נימול אין שום חייב מה"ת על אביו או ב"ד למולו שנית וא"צ לתקן רק מפני מראית העין. ואף דאי נימא דמשוה דאורייתא א"כ לכשיגדל והפ"ר יהיה עדיין חופה את העטרה אפ"ר דיהיה מחויב אז למול א"ע מה"ת מ"מ הנה כ"ז שהוא קטן אין אנו דנין עליו דלא שייך בו חובה עד שיגדל ורק לענין החוב על אביו או ב"ד למולו ולגבייהו אין שום חובה מה"ת לתקן רק משום מראית העין: וכן מיושב ג"כ פשטות הסוגיא דיבמות ושבת שעוררנו למעלה דבכל הסוגיא דיבמות הנ"ל מדובר הפל במשנה ובהסוגיא דשבת הוא הפל בבעל בפ"ר.

והנה לפמ"ש דזה בנדאי אין חילוק כלל בין נמשכה ערלתו ע"י מיעוה לבין שהיה בש"ר ר"ר ומדולדל י"ר בין גדול לקטן א"כ לכאורה צ"ע ביותר מ"ש דבכל הסוגיא דיבמות נקט משוה ובסוגיא דשבת נקט מסורבל בפ"ר.

אולם באמת ניחא שפיר בעז"ה דהיא הנותנת ומשום דבסוגיא דיבמות מיירי הכל דוקא בגדול שנמשכה ערלתו וכמו שיתבאר לכה נקט משוה. ובסוגיא דשבת מיירי רק בקטן ולכן נקט מסורבל בבשר.

דהנה בגדול לא משפחת לגביה בעל בשר והיינו דע"י שהוא איש שמן יהיה הבשר חופה את העטרה פנודע בחוש דמעולם לא נראה איש גדול בעל בשר דבגדלותו ישוב הבשר לכסות העטרה.

ורק דמשפחת לגביה משוה היינו ע"י מיעוה בעור אמתו תמיד עד שנשתררב הבשר ומכסה העטרה או ע"י חולי ואף דגם זה לא שכיח למשוה בידיים עור אמתו וכן ע"י חולי לא שכיח כלל מ"מ הוא אפשוות יותר מבעל בשר, ולכן כל היכא דמיירי מדין גדול שבהבשר חופה את העטרה נקט משוה.

אולם בקטן הוא להיפה דענין משוה הו ע"י אדם והו ע"י חולי לא שכיח כלל. אבל בעל בשר זה מצוי מאוד לגביה דהיינו שמתוה שהוא שמן ובעל בשר ישוב הבשר וחופה את העטרה או דמתוה רפיון הבשר בקטנותו יהי הבשר רף ומגולגל וכנודע בחוש.

והלכה כל היכא דמיירי מדין קטן שבהבשר חופה את העטרה נקט בעל בשר וכן"ל ולפ"ז יתבאר שפיר דהנה לפמ"ש כל הסוגיא דיבמות מיירי הכל בגדול שנמשכה ערלתו ובראש הנה ר"ה דאמר ד"ת משוה אוכל בתרומה דאשמעינן חידושה דמשוה הוא רק דרבנן ומה"ת א"צ למול וכמש"כ בחי' הרשב"א שם.

בנדאי מיירי בגדול שנמשך ערלתו ולענין החוב שעליו למול א"ע ואיצטריה לאשמעינן דמה"ת א"צ למול א"ע. אולם בקטן אין רבותא כלל דפשיטא פיון שפכר גימול שוב לא חל על אביו או ב"ד מה"ת למולו שנית והוא משנה מפנרשת בשבת שם ואם היה בעל בשר מתקנו מפני מראית העין והיינו בקטן וכן"ל.

וכיון דר"ה מיירי ע"כ בגדול להכי נקט משוה וכן"ל. וכן הברייתא דמשוה אוכל בתרומה והיינו מדאורייתא וכפי גי' הראשונים דמסייע ליה לר"ה דמשמעין ג"כ דמשוה א"צ למול מה"ת והיינו בע"כ ג"כ רק בגדול וכן"ל לכה נקט משוה.

ואף דר"ה והברייתא מיירי לענין תרומה ולפ"ז לכאורה גם בקטן הוי מצי לאשמעינן דאי נימא דמשוה הוי דאורייתא א"כ גם בקטן נהי דמה"ת אין חיוב על אביו או ב"ד למולו שנית מ"מ אפשר דמקרי ערל לענין תרומה אף הנה עיקר דברי ר"ה והברייתא הוא לאשמעינן דדבר תורה משוה א"צ למול ודין תרומה נמשך ממילא מעיקר המילה ולכן נקטי בגדול לאשמעינן דא"צ למול כלל מה"ת.

מיהו באמת גם לענין תרומה גופיה שייך יותר בגדול מבקטן דבקטן הוא רק לענין להאכילו תרומה ומדין קטן אוכל נבילות. ולפ"ז הוי רבותא יותר בגדול משוה דאוכל בתרומה דבר תורה.

ועכ"פ פיון דר"ה והברייתא מיירי בגדול לכה נקטי משוה כנ"ל וכן הברייתא דמשוה צריה שיימול דמסמין ליה אקרא דאת ברייתא הפך לרבות המשוה מיירי ג"כ בגדול דע"ז איכא אסמכתא מהפחית דהקרא הוא בגדול וכן"ל וכיון דמיירי בגדול לכה נקט משוה

כנ"ל ועוד נראה דגם עיקר מחלוקת דת"ק ור' יהודה בפרייטא דס"ל לר' יהודה משוה לא ימול מפני הספנה היינו ג"כ דוקא בגדול שנמשך ערלתו.

אבל בקטן המסורבל בפשר מודה ר"י דצריה שימול מדרבנן דליכא ספנה כלל פנוע בחוש והוא מעשים בכל יום ולכה נקטי משוה וכנ"ל. וכן הפרייטא דמשוה אין נמול אלא ביום הוא ג"כ דוקא בגדול וכמו שיתבאר לפנינו בס"ד ולהכי נקט משוה וכנ"ל.

אולם הסוגיא בשבת מייירי הפל בקטן דהא דמחלק שמואל בגמ' וכן רשב"ג בפרייטא בקטן המסורבל בפשר בין נראה מהול כשמתקשה לשאינו נראה מהול דבנראה מהול כשהוא מתקשה א"צ למול הוא דוקא בקטן.

וכמבואר בדבריהם בהדיא קטן המסורבל בפשר וכמו שיתבאר לפנינו בס"ד. וכינון דמייירי גבי קטן להכי נקטי מסורבל בפשר וכנ"ל.

וכן פשוטות המשנה דאם היה בעל פשר מייירי ג"כ בקטן ע"ש בפרש"י ומכש"כ לשי' הרמב"ם דהמשנה מייירי בנראה מהול כשמתקשה וא"צ למול רק לתקן ע"י דחיקת העור לאחריה וכמו שנתבאר למעלה א"כ זהו בנדאי רק בקטן וכמו שיתבאר לפנינו וכנ"ל לכה נקט במשנה ואם היה בעל פשר מתקנו כו' ובהכי אתי שפיר שינוי הסוגיות ביבמות ובשבת מדויק ומבואר בעז"ה: ומעתה יתבררו ויתלבנו ג"כ דברי רבינו בעל אור זרוע בהא דס"ל דמשוה חמור מבעל פשר דאפילו נראה מהול כשמתקשה צריה למול כנ"ל.

דלכאורה צע"ג מה נ"מ לדינא בין משוה לבעל פשר ומדוע יש להחמיר במשנה יותר מבעל פשר אולם לפי כל הנ"ל ניקח שפיר בעז"ה. דאפ"ל דהחילוק שבין משוה לבעל פשר לענין נראה מהול כשמתקשה אין זה בין נמשכה ערלתו ע"י מיעוה לבין בעל פשר שבשרו רח ומגולגל דבזה בנדאי אין חילוק כלל לדינא.

אלא דלפמ"ש בעז"ה לחלק בין גדול שנמשכה ערלתו לקטן דרב הונא דאמר דבר תורה משוה אוכל בתרומה מייירי ע"כ בגדול שנמשך ערלתו וכן כל הסוגיא ביבמות שם דמדובר במשנה מייירי הפל בגדול שנמשך ערלתו ומשום דמייירי בגדול לכה נקט משוה.

והסוגיא בשבת מייירי בקטן לכה נקט מסורבל בפשר דבקטן מצוי שיהיה בעל פשר והיינו דשם משוה הונח לגבי גדול ומסורבל בפשר גבי קטן. ובארנו ג"כ החילוק שבין גדול לקטן לענין דאורייתא וכנ"ל.

ולפ"ז נראה לומר ג"כ דמש"כ האו"ז לחלק בין משוה לבעל פשר וכנ"ל היינו ג"כ בין גדול שנמשך ערלתו לבין קטן המסורבל בפשר ומשום דס"ל להאו"ז לחלק גם לענין דינא דרבנן בין קטן לגדול והיינו דהא דמחלק בגמ' שבת שם בין נראה מהול כשמתקשה לשאינו נראה מהול דבנראה מהול א"צ למול היינו דוקא בקטן המסורבל בפשר ולענין החוב שחל על אביו למולו מדרבנן בזה הוא דנראה מהול כשמתקשה א"צ למול.

אולם בגדול שנמשך ערלתו צריה מדרבנן למול א"ע ה"ה דגם בנראה מהול כשמתקשה צריה למול וטעם הדבר יתבאר לפנינו בס"ד. והיינו דמיייתי האו"ז מתחילה כל הסוגיא בשבת מדין קטן המסורבל בפשר והחילוק שבין נראה מהול כשמתקשה לשאינו נראה מהול.

ואח"כ הביא הסוגיא דיבמות מדין המשוה והיינו מדין גדול שנמשך ערלתו. וזהו שכתב אח"כ והיא שנימול פהלכתו ואח"כ משך עור ערלתו כו' אמר ר"ה דצריף לימול מדרבנן כו' והיינו גדול שנמשך ערלתו דצריף לימול א"ע מדרבנן דכל עיקר דברי ר"ה הוא בגדול דלהכי נקט משוה וכנ"ל.

וע"ז פתב מיהו איני יודע אם פשמתקשה נראה מהויל אם צריף אז לימול או לאו. והיינו דמספקא ליה להאו"ז אם גם בגדול פן הוא דכשמתקשה ונראה מהויל א"צ לימול או דבגדול לעולם צריף לימול אפילו בנראה מהויל פשמתקשה ומסיק דאפ"ה צריף לימול והביא ראיה ע"ז ע"ש והיינו דבגדול אין חילוק דאפילו נראה מהויל פשמתקשה צריף לימול.

ועכ"פ עיקר הא דמחלק האו"ז בין משוה לבעל פשר היינו רק בין קטן לגדול. ולפ"ז הא דמבואר בגמ' בקטן המסורבל בפשר דבנראה מהויל א"צ לימול לאו דוקא מסורבל בפשר דה"ה גם בנמשכה ערלתו פן הוא פיון דקטן הוא אלא משום דמייירי בקטן לכה נקט מסורבל בפשר כנ"ל.

וכן במשוה דהיינו גדול שנמשך ערלתו דס"ל להאו"ז דאפילו נראה מהויל פשמתקשה צריף לימול ה"ה דאפילו במסורבל בפשר פן הוא פיון דהוא גדול אלא משום דבגדול מסורבל בפשר אין מצוי פלל לכה נקטי משוה וכנ"ל.

וכן מש"כ הרמב"ם בפ"ז מה' תרומות גבי משוה דמדברי סופרים שימול פעם שנייה עד שיראה מהויל דכתבנו למעלה להוכיח מדבריו דס"ל בע"כ כשי' האו"ז דבמשוה אפילו נראה מהויל פשמתקשה צריף לימול מדלא כתב שימול פעם שנייה עד שיראה מהויל בעת קישוי וקמו שכתב בפ"ב מה' מילה לגבי בעל פשר וכנ"ל.

ג"כ אין חילוק בין שנמשך ערלתו ע"י מיעוה לבין בעל פשר אלא בין קטן לגדול דמש"כ הרמב"ם המשוה כו' ומד"ס שימול כו' הוא הפל בגדול וכנ"ל. והנה לפי שיטת האו"ז דבמשוה אפילו נראה מהויל פשמתקשה צריף לימול וכפי מה שבארנו דהחילוק שפין משוה לבעל פשר הוא בין קטן לגדול.

לפ"ז יהי' מיושב שפיר הסוגיא דשבת בהא דאמר שמואל וכן רשב"ג קטן המסורבל בפשר דלכאורה צ"ע מ"ש קטן דנקט לימא מסורבל בפשר סתם. ולפ"ז ניחא שפיר ומשום דעיקר דבריהם דבמתקשה ונראה מהויל א"צ לימול הוא באמת רק בקטן אבל בגדול אפילו נראה מהויל פשמתקשה צריף לימול וכשי' האו"ז וכנ"ל: ולפי מה שבארנו בפ"י דברי האו"ז דהחילוק שפין משוה לבעל פשר לענין נראה מהויל פשמתקשה הוא רק בין קטן לגדול וכנ"ל מעתה יובן היטב טעם החילוק לדינא.

והנה לכאורה יש לחלק בפשיטות מסברא ומשום דבגדול איכא חיוב פרת אם לא מל א"ע לפיכה דחמירו במראית עין דידיה יותר מבקטן דגבי אביו ליכא פרת. וחילוק זה נראה לומר ג"כ בגמ' יבמות בסוגיא שם לפי גי' הספרים דגרסי מיתבי ומסיק לר"ה בתויבמא ע"ש בתו' ד"ה מיתבי דאע"ג דצריף שימול מדרבנן מפני שנראה כע"ל לא אסרוהו בתרומה ע"ש.

ולכאורה צ"ע דמ"ש. ונראה לומר ג"כ דבעיקר המילה דהוא חיוב פרת לכה צריף שימול מפני שנראה פערל.

אולם לענין אכילת תרומה דהוא לכהן ערל רק בלאו לכה לא אסרוהו משום מראית העין ולפ"ז ה"נ י"ל פן: אף באמת יש לבאר יותר בזה בדרף הכרח בעז"ה דהנה לכאורה יש לה"ר ברורה לשי' האו"ז דבמשוה אפילו נראה מהול פשמתקשה צריף למול.

דהרי בפרייתא שם ביבמות דמשוה צריף שימול מסמיה ליה אקרא דאת ברית הפר לרבות המשוה וכדמסיק שם בגמ' לעולם דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ע"ש ועכ"פ פיון דאיפא אסמכתא מקרא דמשוה צריף שימול א"כ בנדאי צ"ל דהוא פערל גמור ואפילו נראה מהול פשמתקשה צריף למול עד שינראה מהול כדיון.

וביותר דכבר נתבאר למעלה דבעל פשר דמבואר בגמ' דבנראה מהול פשמתקשה א"צ למול הנה גם בשאינו נראה מהול דצריף למול בע"כ אין זה מילה גמורה פשאר מילה דהא א"צ למול רק עד שתראה העטרה גלויה בעת קישוי וכמבואר ברמב"ם וטור ושו"ע ובערל גמור צריף שתראה העטרה מגולה אפילו שלא בשעת קישוי וכנ"ל ומכש"כ לפי מה שנתבאר למעלה דגם פשמתקשה א"צ שתראה מגולה רוב העטרה אלא דצריף למול ולחתוף רק מעט לגלות קצת העטרה פשמתקשה.

וכמו דלכתחילה בשנראה מהול קצת א"צ למול פן ה"ה בשאינו נראה מהול דצריף למול רק פנ"ל דבערל גמור בכה"ג לא מיקרי מילה פלל כל שאינו מגלה רוב העטרה כדיון אלא משום דבעל פשר הוא רק דרבנן סגי בהכי.

ולפ"ז אי נימא דגם משוה שנה לבעל פשר לענין דין נראה מהול פשמתקשה א"כ הרי בנדאי צע"ג דהא הפרייתא דמשוה צריף שימול מסמיה ליה אקרא דאת בריתי הפר לרבות המשוה א"כ בנדאי דצריף למול מילה גמורה כדיון מילה.

דאל"כ מאי ענין זה לאסמכתא על הכתוב פיון דא"צ למול מילה גמורה ומה"ת בכה"ג לא מקרי מילה פלל. ובע"כ מוכרח מזה כשי' האו"ז דבמשוה אפילו נראה מהול פשמתקשה צריף למול ומכש"כ בשאינו נראה מהול דצריף למול מילה גמורה כדיון מילה עד שתראה רוב העטרה מגולה אפילו שלא בשעת קישוי והנינו דמסמיה ליה אקרא וכנ"ל.

באופן דשי' האו"ז במשוה הוא פשוט מאוד לפי הסוגיא ביבמות שם אלא דאפתי צ"ע מהו החילוק שבין משוה לבעל פשר דמה נ"מ בין נמשכה ערלתו לבין מסורפל בפשר: אולם לפי מה שבארנו דהחילוק שבין משוה לבעל פשר הוא בין קטן לגדול וזהו ג"כ שי' האו"ז וכנ"ל מעתה יובן היטב טעם החילוק והוא ע"פ מש"כ למעלה דגם לפי הס"ד ביבמות שם דמשוה דאורייתא ומשום דקרא דאת בריתי הפר הוא דרשה גמורה לרבות המשוה הנינו דוקא בגדול דצריף למול א"ע פשנמשוה ערלתו ומשום דקרא פתיב גבי גדול וכנ"ל אולם בקטן פשיטא דמפיון שפכר נימול אין חובה מה"ת על אביו למולו שנית פשנמשוה ערלתו ולא ילפינו מגדול דמה לגדול שכן ענוש פרת פנ"ל.

והסוגיא דיבמות מייירי בגדול דמשו"ה נקט משו"ה ודיינו דלא הביא הגמ' המשנה דשבת דאם היה בעל בפשר כו' ומשום דשם מייירי בקטן וכנ"ל. ולפ"ז נראה לומר דגם לפי האמת דמשו"ה דרבנן וקרא דאת בריתי הפר לרבות המשו"ה הוא אסמכתא בעלמא.

הנה ענין האסמכתא הוא ג"כ רק בגדול לענין למו"ל א"ע דקרא גבי גדול פתיב וכנ"ל. אבל בקטן ולענין החובה על אביו למו"ל שנית בזה ליכא אסמכתא מהכתוב.

ולפ"ז ניחא שפיר דהסוגיא דשבת מייירי בקטן המסונבל בפשר דלגביה ליכא אסמכתא מקרא ורק דצרי"ה למו"ל מדרבנן משום מראית העין ולכך הקילו דבנראה מהול קשמתקשה א"צ למו"ל פנ"ל.

ואולם במשנה דדיינו בגדול שנמשכה ערלתו דאסמכתא רבנן אקרא לרבות המשו"ה וכנ"ל הוי פערל גמור ולכך אף בשנראה מהול פשהוא מתקשה צרי"ה למו"ל עד שתראה העטרה מגולה אפילו שלא בשעת קישוי פדין מילה גמורה וכנ"ל.

ונהו שיטת האו"ז דמחלק בין משו"ה לבעל בפשר דדיינו בין גדול לקטן וכנ"ל: ויש להסביר הדבר ביותר דהנה הרמב"ם בפ"ג מה' מילה ה"ח כתב וכל המפר בריתו של א"א ונהניח ערלתו או משכה כו' אין לו חלק לעוה"ב וכ"כ הטור בריש ה' מילה ועי' בכס"מ שהראה מקורו לפ"ג דאבות ודיינו דמבואר שם ר"א המודעי אומר המחלל כו' והמפר בריתו של א"א ע"ה כו' אין לו חלק לעוה"ב ע"ש.

ועי' בסנהדרין (דף צ"ט) דת"ר פי דבר ד' בזה זה המגלה פנים בתורה ואת מצותו הפר זה המפר ברית בפשר הפרת הפרת מעוה"ז תפרת לעוה"ב מכאן אומר ר"א המודעי המחלל כו' והמפר כו'.

והנה באמת מכאן אין מוכרח למוש"ה ערלתו דאפ"ל דמפר ברית בפשר וכן המפר בריתו של א"א הוא שהניח ערלתו ולא מל כלל. ואולם מקור דברי הרמב"ם בזה הוא מהירושלמי ריש פ' חלק ז"ל הוסיפו עליהם הפורק עול והמפר ברית והמגלה פנים בתורה אין לו חלק לעוה"ב כו' המפר ברית זה שהוא מוש"ה לו ערלה כו' ע"ש והוא תוספתא בסנהדרין פ' י"ב.

ונראה דדיינו הך דמבואר בסנהדרין הנ"ל דדריש להו מקראי והא דמבואר הוסיפו עליהם כו' והמפר ברית דינו מקרא דמצותו הפר והירושלמי פירשה במוש"ה לו ערלה. והנה האחרונים הקשו על דברי הרמב"ם שכתב דהמוש"ה ערלתו אין לו חלק לעוה"ב והא פל עיקר משו"ה הוא רק דרבנן וכמבואר ביבמות ובדברי הרמב"ם פ"ז מה' תרומות ועי' בספר נחל איתן בפ"ג מה' תשובה בשם מרפכת המשנה ומעשה רוקח ובסוף ה' מילה וע"ש מה שתי' בדר"ה רחוק.

והנה באמת קושיא זו ק' ג"כ על הירושלמי שממנה מקור דברי הרמב"ם וביותר דהירושלמי משמע דמפר ברית דדריש ליה מקרא דינו מוש"ה ערלה וכנ"ל. והנה ביבמות שם בתו' ד"ה ומדבריהם ז"ל והא דאמר בפ"ק דשבועות (דף י"ג) דמשו"ה ערלה בכרת דינו שלא מל כלל ע"ש.

וכוננתו הוא על הברייתא דמייתי שם כי דבר ד' בזה זה הפורק עול כו' ואת מצנתו הפר זה המפר ברית בפשר הפרת תפירת כו'. ועי' בשו"ת עמודי אור סי' ס"ה שפכת דכנראה שיהיה בגירסתו במילתא דרבי דקחשיב מפר ברית משוה ערלה.

ולפ"ז תמוה מה שפיתבו התו' שלא מל פלל דא"כ ערל מעיקרא הוא ולא משוה ע"ש. אולם נראה דדברי התו' הוא באמת ע"פ הספרים שלנו דאת מצנתו הפר זה המפר ברית בפשר אלא משום דבאמת פשטות המפר ברית בפשר משמע למשוה ערלה והיינו שפבר נימול והוא מפר ברית בינדים וכמו דמבואר ביבמות את ברית הפר לרבות המשוה ולכן פתבו התו' דהא דאמר בשבועות דמשוה ערלה בכרת והיינו דלכאורה משמע דמפר ברית הוא משוה ערלה היינו שלא מל פלל פי' דמכיון דבאמת מסקינן דמשוה דרבנן בע"כ דקרא דמצנתו הפר הפרת תפירת דדרשינן למפר ברית בפשר היינו שלא מל פלל דגם ע"ז שייך מפר ברית ודברי התו' הם בדרך פירוש וכנ"ל.

ועכ"פ הרי דגם התו' הרגישו בזה ופירשו באמת דמפר ברית היינו שלא מל פלל. אולם לכאורה צע"ג דהרי הירושלמי פי' בהדיא דמפר ברית זה שמושוה לו ערלה ובנדאי נראה דסמיה אקרא דמצנתו הפר זה המפר ברית.

אולם נראה דניחא שפיר דבנדאי עיקר קרא דמצנתו הפר דדרשינן למפר ברית בפשר היינו שלא מל פלל וכמש"כ התו' וכנ"ל. והא דמבואר בירושלמי המפר ברית זה שיהוא מושוה לו ערלה היינו אסמכתא בעלמא ומשום דלשון הפרת ברית משמע למשוה אסמכתא רבנן גם למושוה ערלה אקרא דמצנתו הפר והוא ממש כמו דמבואר בתלמודא דידן דהברייתא דאת בריתי הפר לרבות המשוה הוא אסמכתא בעלמא הרי דעיקר קרא בע"כ למי שלא מל פלל ומ"מ בדרך אסמכתא הוא לרבות המשוה.

וכמו כן הוא קרא דמצנתו הפר דעיקר קרא הוא למפר ברית שלא מל פלל ומ"מ בדרך אסמכתא הוא גם למושוה לו ערלה וכיון דבהאי קרא כתיב הפרת תפירת בעוה"ז תפירת לעוה"ב לכה סמכו ע"ז דגם המושוה לו ערלה אין לו חלק לעוה"ב וכמבואר בירושלמי.

והיינו שפכת הרמב"ם והטור דאם הניח ערלתו או שמשכה אין לו חלק לעוה"ב ותרונייהו נלמוד מקרא דמצנתו הפר וכנ"ל. ומה שהקשו פיון דמשוה דרבנן איך אפשר דאין לו חלק לעוה"ב לענ"ד ל"ק פלל דאין ענין זה לזה ובנדאי אף במידי דרבנן בדרך שהדעת נותן שהוא עון חמור מאוד כמו המושוה ערלתו דמפר בריתו של א"א ע"ה דנו חכמים לפי מה שהיה נראה להם ואסמכתא אקרא וז"ב.

ומ"ש הרמב"ם בפ"ג מה' תשובה ה"ו ואלו שאין להם חלק לעוה"ב אלא נכרתין ואובדין ונידונין כו' והמושוה ערלתו. והאחרונים הקשו ע"ז הא משוה לא הוי אלא מדרבנן וכרת דרבנן מי איפא לענ"ד ל"ק פלל דמש"כ הרמב"ם נכרתין היינו פרת לנפש שאין להם חלק לעוה"ב וע"ש ברמב"ם קחשיב התם טובא בכלל זה דנכרתין ואובדין דאינם בכלל חייבי פרישות ממש אלא שאין להם חלק לעוה"ב והיינו פרת לנפש וכנ"ל: ועכ"פ כבר נתבאר לנו מדברי הרמב"ם והירושלמי דאע"ג דקי"ל דמשוה הוא רק דרבנן מ"מ

המושף ערלתו הוא מפר בריתו של א"א ע"ה ואין לו חלק לעוה"ב דאסמכוה אקרא דמצנתו הפר כנ"ל.

ולפ"ז נראה לומר דעיקר הדבר הא דמבואר בגמ' דמושף ובעל בשר דהיגו גדול המושף וקטן המסורבל בבשר דצריכים למול מדרבנן אין הטעם בשניהם שנה. ועפ"ז יובן החילוק שבניהם לענין נראה מהול פשמתקשה והנה בהא דמבואר בגמ' גבי קטן המסורבל בבשר דאם נראה מהול פשהוא מתקשה א"צ למול והיגו אפילו נראה רק מהול קצת וכמ"ש הפוסקים.

ולכאורה צ"ע דלמה מהני זה הרי עדיין נראה פערל גמור פנין שלא נראה רובה של עטרה אפילו שלא בשעת קישוי פדין מילה. וצ"ל משום דעיקר הטעם דצריף למול הוא משום מראית העין כמבואר במשנה מתקנו מפני מראית העין ועי' בשאילתות דר"א גאון שאילתא צ"ג ע"ש.

והנה ה' מראית העין נראה דהוא דומיא לכל מראית העין המבואר בכ"מ בש"ס והיגו משום חשד שייחשדוהו לאביו או לב"ד שנתרשלו במצנת מילה ולא קיימו המ"ע. ולפ"ז ניחא שפיר דכל שנראה מהול קצת פשמתקשה ניכר עכ"פ שצבר נימול פעם אחת דנוקד מהול לא שכים ויתלו שנעשה אח"כ מתמת סרבול הבשר ותו ליפא מראית העין.

וכ"ז הוא בקטן המסורבל בבשר. אולם במושף דהיגו גדול שנמשכה ערלתו דצריף למול כמבואר בבבביתא ביבמות שם נראה דאין הטעם משום חשד שייחשדוהו שלא נתקיים בו מצנת מילה דהרי מבואר בדברי הרמב"ם והטור דהמפר בריתו של א"א שנהיח ערלתו או שמשכה אין לו.

חלק לעוה"ב והוא מהירושלמי וכנ"ל. והנה זה בודאי אין הטעם משום חשד דעון זה לא יהי גדול כ"כ.

ועוד דהרי כתבו בזה"ל המפר בריתו של א"א כו' או שמשכה כו' וכ"ה בירושלמי המפר בריתזה שהוא מושף לו ערלה כו' הרי דמושף ערלתו מקרי מפר ברית מילה ממש. אולם ביאור הענין הוא דמ"ע דמילה הוא הברית אשר פרת הקב"ה עם א"א ע"ה ונקרא אות ברית וכמו שפתוב והיה לאות ברית ביני וביניכם ולכן מצנה שיהיה כל איש ישראל חתום באות ברית קדש.

ועי' בטור שם שכתב אבל המילה הוא אות חתום בבשריגו ומעידה בנו ע"ש. ועכ"פ האות הנה צריף שיהיה ניכר חתום בבשריגו תמיד ולכן כל המושף ערלתו הוא מפר בריתו של א"א דמסיר האות ומפר ברית ממש ואסמכוה חכמים אקרא דמצנתו הפר דאין לו חלק לעוה"ב.

ולפ"ז נראה ג"כ דהא דמושף צריף שימול בין מושף ערלתו ובין שנמשך מאליה אין הטעם רק משום חשד אלא משום דכל איש ישראל צריף שיהיה נראה בבשרו שהוא מהול וחתום באות ברית קדש ולכן אם נמשך ערלתו הוי מדרבנן פערלה גמורה שצריף למול ולגנות ברית קדש שבבשרו.

וּכְמוֹ דְלִכְתָּחִילָהּ אֲסוּר לְמִשְׁוֶה עֲרָלְתוֹ וּמִשּׁוּם דְּהוּא מִפְּרִיתוֹ שֶׁל א"א פֶּן ה"נ בְּדִיעֲבַד אִם נִמְשָׁכָה עֲרָלְתוֹ צָרִיף לְמוֹל מִטַּעַם זֶה וְאַסְמְכוּהָ חֲכָמִים אֶקְרָא דְאֵת בְּרִיתִי הִפֵּר לְרַבּוֹת הַמִּשְׁוֶה וְכַ"ל: וּמַעֲתָה הָרִי נִגְלָה וּמִבְּנוֹאֵר טַעַם הַחֲלוּק שְׁבִין מִשְׁוֶה לְבַעַל בְּשֵׁר דְּהִינּוּ בֵּין קֶטֶן לְגָדוֹל לְעִנּוּ נִרְאָה מְהוּל כְּשֶׁהוּא מִתְקַשֶּׁה וְכַפִּי שִׁטַּת הָאו"ז וְכַ"ל דְּקֶטֶן בַּעַל בְּשֵׁר דְּצָרִיף אָבִיו לְמוֹלוֹ מְדַרְבָּנּוּ מִפְּנֵי מִרְאִית הָעֵינַן וְהִינּוּ מִשּׁוּם חֲשָׁדָא וְכַ"ל וְלִהְיֵי בְּשִׁנְרָאָה מְהוּל קֶצֶת כְּשֶׁמִּתְקַשֶּׁה סְגִי וְא"צ לְמוֹל וְאִף דְּעִדְיִין נִרְאָה כְּעָרַל גְּמוּר מ"מ כִּינּוּ דְּנִיפְרָא שְׁכָבֵר נִמְוֹל פַּעַם אַחַת תּוֹ לִיכָא מִשּׁוּם מִרְאִית עֵינַן וְחֲשָׁד דְּהַכֵּל יִתְלוּ בְּסִרְבּוּל בְּשֵׁר וְכַ"ל אוּלַם בְּמִשְׁוֶה דְּהִינּוּ בְּגָדוֹל שְׁנִמְשָׁכָה עֲרָלְתוֹ דְּצָרִיף לְמוֹל מְדַרְבָּנּוּ לֹא רַק מִשּׁוּם חֲשָׁד אֱלָא מִשּׁוּם דְּצָרִיף שְׁיִהְיֶה חֲתוּם בְּאוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ וְהִינּוּ שְׁאוֹת הַמִּילָה תִּהְיֶה נִרְאָה תָּמִיד חֲתוּם בְּבִשְׁרוֹ וְאַסְמְכוּהָ אֶקְרָא דְאֵת בְּרִיתִי הִפֵּר לְרַבּוֹת הַמִּשְׁוֶה וְכַן אֶקְרָא דְאֵת מִצְנֹתוֹ הִפֵּר דָּאָם מוֹשֶׁף עֲרָלְתוֹ הָוִי מִפְּרִית הַמִּילָה.

וְלִכּוֹן צָרִיף שְׁיִהְיֶה נִרְאָה מְהוּל כְּדִין וְלֹא מְהִי כְּשֶׁהוּא נִרְאָה מְהוּל קֶצֶת כְּשֶׁמִּתְקַשֶּׁה דָּאָע"ג דְּנִיפְרָא שְׁכָבֵר נִמְוֹל פַּעַם אַחַת מ"מ סוּף סוּף הָרִי אִין בְּרִית הַמִּילָה נִרְאָה בְּבִשְׁרוֹ דְּבְרִית הַמִּילָה הוּא שְׁיִהְיֶה נִרְאָה מְהוּל כְּדִין שְׁתִּיחָה הָעֲטָרָה מְגוּלָה אֶפִּילוֹ שְׁלֹא בְּשַׁעַת קִישׁוּי וְהִינּוּ דְּבַעֲיָנּוּ שְׁיִהְיֶה נִרְאָה מְהוּל וְלֹא שְׁיִהְיֶה נִיפְרָא שְׁכָבֵר נִמְוֹל וְכַל שְׁלֹא נִרְאָה מְהוּל כְּדִין הָוִי כְּמִפְּרִית וְאַסְמְכוּהָ אֶקְרָא כַּ"ל.

וְלִכּוֹן גַּם בְּשִׁנְרָאָה מְהוּל כְּשֶׁמִּתְקַשֶּׁה וּמַכְש"כ אִם נִרְאָה רַק מְהוּל קֶצֶת צָרִיף לְמוֹל עַד שְׁיִהְיֶה נִרְאָה מְהוּל כְּדִין אֶפִּילוֹ שְׁלֹא בְּשַׁעַת קִישׁוּי כַּ"ל. וְהָא דְלֹא אֶמְרִינּוּ גַּם גְּבִי קֶטֶן שְׁיִהְיֶה צָרִיף לְמוֹלוֹ מִטַּעַם זֶה הִינּוּ מִשּׁוּם דְּעִיָּקֵר הָאַסְמְכָתָא עַל הַקְּרָא דְאֵת בְּרִיתִי הִפֵּר וְאֵת מִצְנֹתוֹ הִפֵּר הוּא רַק בְּגָדוֹל דְּלִגְבִיָּה הָוִי חַיּוּב פֶּרַת וְעֲלִיו חַל שְׁיִהְיֶה נִרְאָה תָּמִיד בְּבִשְׁרוֹ חֲתוּם בְּבְרִית הַמִּילָה.

אוּלַם בְּקֶטֶן עַל הַקֶּטֶן בְּעֲצָמוֹ אִין מַה לְדוֹן כְּלָל וְעַל אָבִיו חַל רַק הַמ"ע שֶׁל מַעֲשֵׂה הַמִּילָה גּוּפָה וְאִף אִם לֹא יִמּוֹל כְּלָל אִינוּ בְּכֻלָּל אֵת מִצְנֹתוֹ הִפֵּר וְלִכּוֹן בְּקֶטֶן בַּעַל בְּשֵׁר אִין צָרִיף לְמוֹלוֹ רַק מִשּׁוּם מִרְאִית עֵינַן דְּהִינּוּ מִשּׁוּם חֲשָׁדָא כַּ"ל וְלִכְּוֹ בְּשִׁנְרָאָה מְהוּל קֶצֶת כְּשֶׁהוּא מִתְקַשֶּׁה דְּלִיכָא חֲשָׁד א"צ לְמוֹל מִשְׁא"כ בְּגָדוֹל וְכַ"ל: וְאַחֲרֵי אֲשֶׁר זְכִינוּ בַּעַז"ה לִירַד לְסוּף דַּעַת הָאו"ז בְּהָא דְּמַחְלֵק בֵּין מִשְׁוֶה לְבַעַל בְּשֵׁר לְעִנּוּ נִרְאָה מְהוּל כְּשֶׁהוּא מִתְקַשֶּׁה דְּהִינּוּ רַק בֵּין קֶטֶן לְגָדוֹל וְכַ"ל.

לפ"ז שׁוּב אִין רְאִיָּה כְּלָל דְּהַחֲכָם הַסְּפָרְדִי חוֹלֵק עַל הָאו"ז. דַּמְש"כ הַחֲכָם הַסְּפָרְדִי דָּאָם אַח"כ נִמְשָׁכָה עֲרָלְתוֹ ע"י מִיעוּף עַד שְׁתַּכְסֶּה הָעֲטָרָה אוֹ שְׁהִיָּה מְסוּרְבָל בְּבִשְׁרָא אוֹ מְדוּלְדָל כו' אֶמְנָם אִם בַּעַת קִישׁוּי נִיפְרָא מִמֶּנּוּ שְׁכָבֵר נִמְוֹל כו' אַז א"צ אֱלָא תִּיקוֹן בְּעֲלָמָא כו' דְּמִבְּנוֹאֵר בְּדַבְּרֵי דְאִין חֲלוּק בֵּין מִשְׁוֶה לְבַעַל בְּשֵׁר דְּלַעוּלָם בְּשִׁנְרָאָה מְהוּל כְּשֶׁהוּא מִתְקַשֶּׁה א"צ לְמוֹל הִינּוּ מִשּׁוּם דְּמִיָּרִי שֶׁם בְּקֶטֶן וְלִגְבִיָּה בּוֹדָאִי דְאִין חֲלוּק כְּלָל בֵּין שְׁנִמְשָׁכָה עֲרָלְתוֹ ע"י מִיעוּף לְבִין שְׁהוּא מְסוּרְבָל בְּבִשְׁרָא דְּלַעוּלָם אִם נִרְאָה מְהוּל כְּשֶׁהוּא מִתְקַשֶּׁה א"צ לְמוֹל דְּגַם הָאו"ז אִינוּ מַחְלֵק בֵּין מִשְׁוֶה שְׁנִמְשָׁכָה עֲרָלְתוֹ ע"י מִיעוּף לְבִין מְסוּרְבָל בְּבִשְׁרָא אֱלָא בֵּין גָּדוֹל לְקֶטֶן וְכַ"ל.

וּלפ"ז בְּגָדוֹל שְׁנִמְשָׁכָה עֲרָלְתוֹ בְּאִיזָה אֶנְפּוֹן שְׁיִהְיֶה אֶפְשָׁר דְּגַם הַחֲכָם הַסְּפָרְדִי מוֹדָה לְשִׁי הָאו"ז דְּאֶפִּילוֹ אִם נִרְאָה מְהוּל כְּשֶׁהוּא מִתְקַשֶּׁה צָרִיף לְמוֹל וְכַמוֹ שְׁבַאֲרָנוּ בַּעַז"ה וְכַ"ל:

נחזור לענין הספק שנסתפק כת"ר בבעל בשר שאינו נראה מהויל פשהוא מתקשה דמבואר בגמ' ובפוסקים דצריה למול אי אינו נימול אלא ביום ונהנה כבר נתבאר למעלה בעז"ה דדין זה תלי' בתקירה זו באם יש חילוק בין משוה לבעל בשר לענין נראה מהויל פשהוא מתקשה והיינו דאי נימא דאין חילוק כלל בין משוה לבעל בשר דגם במשוה אם נראה מהויל פשהוא מתקשה א"צ למול ומ"מ הא מפורש בברייתא יבמות שם דמשוה אין נימול אלא ביום ולפ"ז ה"ה לבעל בשר אולם לפי שיטת האו"ז וכן"ל דמשוה חמור מבעל בשר דאפילו נראה מהויל פשהוא מתקשה צריה למול וא"כ ממילא אין ללמוד בעל בשר משוה לענין שלא יהא נימול אלא ביום דשאני משוה פינו דאף בשנראה מהויל פשמתקשה צריה למול והיינו בע"כ דצריה למול עד שיהיה נראה מהויל אף שלא בשעת קישוי וכיון דצריה למול מילה גמורה פדין מילה לכה אין נימול אלא ביום ומשום דכל דתיקון רבנו פדין דאורייתא תיקון אולם בבעל בשר דבשנראה מהויל פשמתקשה א"צ למול כלל וגם בשאינו נראה מהויל פשהוא מתקשה צריה למול רק עד שיהיה נראה פנימול בשעת קישוי וכן סגי למול מעט שיהיה נראה עכ"פ מהויל קצת פשמתקשה פנ"ל וכיון דא"צ למול מילה גמורה פדין מילה ממילא לא שייך פאן לומר כל דתיקון רבנו פעין דאורייתא תיקון למול דוקא ביום פינו דמה"ת בכה"ג לא מקרי מילה כלל וכמו שנתבאר כ"ז למעלה.

אולם לפי כל הנה"ל לפי מה שנתברר לנו בכ"י דברי הגמ' דהחילוק שפין הסוגיא דשבת להסוגיא דיבמות בין משוה לבעל בשר היינו בין קטן לגדול וזהו ג"כ שי' האו"ז בהא דמחלק בין משוה לבעל בשר לענין נראה מהויל פשהוא מתקשה דהיינו בין קטן לגדול פנ"ל לפ"ז בנ"ד שבארנו דלשי' האו"ז יש חילוק בין משוה לבעל בשר לענין אי אין נימול אלא ביום דבעל בשר נימול אפילו בליילה לפ"ז החילוק הוא ג"כ בין קטן לגדול ויובן ביותר דבגדול שנמשך ערלתו דאסמכוה חכמים אקרא דאת ברית הפר דהוי פערל גמור ולכן אף בשנראה מהויל פשהוא מתקשה צריה למול והיינו למול מילה גמורה פדין וכן"ל ולפיכך אין נימול אלא ביום דכל דתיקון רבנו פעין דאורייתא תיקון אולם בקטן המסורבל בבשר דליכא אסמכתא מקרא וכן"ל דלכה בשנראה מהויל א"צ למול וגם בשאינו נראה מהויל א"צ למול מילה גמורה פדין וכן"ל ולכה פשיטא דנימול אפילו בליילה וכן"ל: ועכ"פ לפי שיטת האו"ז וכן"ל פשיטא דבעל בשר נימול אפי' בליילה ונהנה לפמש"כ למעלה גם הרמב"ם ס"ל בזה כשי' האו"ז וכמו שהוכחנו במישור מדבריו בפ"ז מה' תרומות וכן"ל ולא מצינו מי מהראשונים שייחלוק בפירוש על האו"ז דמדברי החכם הספרדי אין ראיה כלל שחולק על האו"ז וכן"ל.

ורק מה שנראה לכאורה מסתימת דברי הראשונים הרי"ף והרא"ש ששהשמיטו לגמרי כל הסוגיא דמשוה דמשמע לכאורה דסמכו על הסוגיא דבעל בשר בשבת שם. וכן רבותינו בעלי השו"ע שהשמיטו לגמרי כל דין המשוה דצ"ל לכאורה ג"כ דסמכו על מה שהביאו דין קטן המסורבל בבשר ולפ"ז צ"ל דאין חילוק כלל בין משוה לבעל בשר לכל הדינים דלא כשי' האו"ז אולם באמת גם מסתימת דברי הראשונים אין ראיה כלל ואדרבה מסתימת דבריהם יהא עוד ראיה ברורה דבעל בשר נימול אפי' בליילה דהנה מש"כ דהראשונים סמכו על הסוגיא דבעל בשר הוא דוחק גדול.

ועוד דהא השמיטו ג"כ הברייטא דמשוה אין נימול אלא ביום דדין זה אינו מפורש גם לבעל בשר. ולכן נראה ליישב בפשיטות דהנה לפמש"כ דעיקר החילוק שבין משוה לבעל בשר היינו בין קטן לגדול אלא משום דבגדול יש מציאות יותר שיהיה משוה מבעל בשר ובקטן מצוי מאוד שיהיה בעל בשר ולכך פל היכא דמיירי מדין גדול שנמשכה ערלתו נקט משוה וכל היכא דמיירי גבי קטן נקט מסורבל בבשר וכל הסוגיא דיבמות מיירי מדין גדול שנמשכה ערלתולכה נקט משוה בכל הסוגיא וכינון שפן הרי גם עיקר הדבר מגדול שנמשכה ערלתו אין מצוי כלל דלמשוה ערלתו בינדים הוא עון גדול ומי ישלח ידו להפר ברית ומכש"כ ע"י חולי שאין מצוי כלל פנודע בחוש ולפ"ז ניקח שפיר דהרי"ף והרא"ש דנרפם לכתוב רק הדינים הנהוגים המצויים ושכיחים ולכן השמיטו לגמרי כל הסוגיא דמשוה דאין להם עסק בו ומשום דמשוה לא שכיח כלל פנ"ל והרמב"ם ז"ל שהעלה על ספרו כל דיני התורה דאורייתא ודרבנן לכה כתב באמת גם דין המשוה בפ"ז מה' תרומות אלא דמ"מ משום דמשוה אין מצוי כלל לכן לא כתב דין המשוה שצריה למול בה' מילה כ"א בה' תרומות לענין משוה שאוכל בתרומה דדין תרומה ג"כ אינו נוהג: אלא דעדיין קשה מה שהשמיטו הראשונים הרי"ף והרא"ש הברייטא דמשוה אין נימול אלא ביום ונהי דבמשוה אין להם עסק בו משום דאינו מצוי כלל וכנ"ל מפל מקום לא הי' להם להשמיט דין זה דהא נפקא מינה לענין קטן המסורבל בבשר דאין נימול אלא ביום.

ומזה נ"ל להביא ראיה ברורה דס"ל להרי"ף והרא"ש באמת דדין זה דמשוה אין נימול אלא ביום הוא דנקא במשוה ולא בבעל בשר ומשום דבמשוה אפילו נראה מהול כשמתקשה צריה למול וכשי' האו"ז וכנ"ל אולם קטן המסורבל בבשר דאם נראה מהול כשמתקשה א"צ למול ובשאינו נראה מהול צריה למול רק עד שיהיה נראה פנימול בשעת קישויו לכה נימול אפילו בלילה וכנ"ל ועכ"פ כיון דדין זה דמשוה אין נימול אלא ביום הוא דנקא במשוה היינו בגדול שנמשכה ערלתו דלא שכיח כלל וקטן המסורבל בבשר באמת נימול אפילו בלילה לכה השמיטו גם הברייטא זו דמשוה אין נימול אלא ביום וכנ"ל: והנה לפי הנ"ל נראה באמת לה"ר ברורה דקטן המסורבל בבשר נימול אפילו בלילה מהברייטא גופה דמשוה אין נימול אלא ביום דלפמש"כ למעלה בעז"ה דהסוגיות דמשוה ובעל בשר הם בדיוק רב דכל היכא דמיירי בגדול נקט משוה ובקטן נקט בעל בשר וכל הסוגיא דיבמות מיירי בגדול והסוגיא דשבת הוא בקטן וכנ"ל ולפ"ז צע"ג בברייטא דמשוה אין נימול אלא ביום מ"ש דנקט משוה והרי קטן המסורבל בבשר הוא שכיח ביותר והוא דבר המצוי ועוד דהרי הברייטא מיירי שם מקטן כמו קטן שעבר זמנו ע"ש ובע"כ מוכרח מזה דבאמת הא דמבואר בברייטא דמשוה אין נימול אלא ביום הוא דנקא בגדול שנמשכה ערלתו אבל קטן המסורבל בבשר נימול אפילו בלילה וכנ"ל ובזה מדויק לשון הברייטא דקתני וקטן שעבר זמנו מ"ש קטן דנקט אלא משום דמשוה מיירי בגדול לכה נקט אח"כ קטן שעבר זמנו ועי' במהרש"ל דלא גריס גולד מהול ע"ש: וכן רבותינו בעלי השו"ע שהשמיטו לגמרי כל דין המשוה דלכאורה צע"ג וכו' דחוק גדול לומר דסמכו בכ"ז על דבריהם לענין קטן המסורבל בבשר מאחר דבגמ' ביבמות שם הוא סוגיא ערוכה לענין משוה ועוד דהרי השמיטו ג"כ דין מפורש בברייטא דמשוה אין נימול אלא ביום דדין זה לא פורש גם בבעל בשר ועוד צע"ג מה שהשמיטו עיקר

הדין לענין לכתחילה דאסור למשוך ערלתו ועון גדול הוא וכמש"כ הטור בריש ה' מילה וכל המפר בריתו של אברהם אבינו ע"ה שאינו מל או שמושה ערלתו כו' אין לו חלק לעוה"ב והוא מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' מילה ולכן נראה לומר ג"כ פנ"ל והינינו משום דרבתינו בעלי השו"ע שהעלו על שלחנם הטור רק הדינים המצויים ושכיחים הנהוגים למעשה לכן השמיטו כל דין המשוה ומשום דלא שכיח כלל וכתבו רק הדין דבעל בשר דהוא דבר המצוי ומה שהשמיטו הדין דמשוה אין נימול אלא ביום ונהי דמשוה לא שכיח כלל מ"מ הא נ"מ לענין בעל בשר דהינינו קטן המסורבל בבשר הינינו משום דהרי"ף והרא"ש השמיטו דין זה דבע"כ צ"ל דקטן המסורבל בבשר באמת נימול אפילו בלילה ועפ"י שי' האו"ז וכו"ל ולכן השמיטו גם רבתינו בעלי השו"ע דין זה דמשוה אינו ענין להם וקטן המסורבל בבשר באמת נימול אפי' בלילה וכו"ל.

ורק מה שהשמיט הרמב"ם הדין המפורש בברייתא דמשוה אינו נימול אלא ביום זה בנדאי צע"ג דהרי הוא הביא גם דין המשוה בפ"ז מה' תרומות אולם בדעת הרי"ף והרא"ש ורבתינו בעלי השו"ע נראה לענ"ד ברור פנ"ל באופן דבע"כ מוכרח מדבריהם דבעל בשר נימול אפילו בלילה וכו"ל מיהו במשוה נראה לענ"ד דיש לפסוק פהברייתא דמשוה אין נימול אלא ביום וכבר הביאו ברייתא זו הטור בסי' רס"ב והאור זרוע (בסי' צ"ו) והרוקח בסי' ק"ח) וכן בעל העיטור הביא ברייתא זו בה' מילה ע"ש ואע"ג דהרי"ף והרמב"ם והרא"ש השמיטו לברייתא זו מ"מ אין מדברי הרי"ף והרא"ש ראיה וכן מהשמטת רבתינו בעלי השו"ע אין ראיה כלל פנ"ל ולפ"ז בנדאי יש לפסוק ככל הנדב ראשונים שהביאו הברייתא פנ"ל אולם בבעל בשר דהינינו קטן המסורבל בבשר נראה דהעיקר הוא דנימול אפילו בלילה וכמו שנתברר דבר זה בעז"ה בראיות ברורות מדברי הגמ' והראשונים וכו"ל: ומכל מה שכתבנו נתבאר לנו פמה פרטי דינים בזה בעז"ה.

א' דהעיקר כשי' האו"ז דמשוה חמור מבעל בשר דאפילו נראה מהול כשמתקשה צריף למול ב' דמשוה אין נימול אלא ביום וקטן המסורבל בבשר נימול אפילו בלילה. ג' והחילוק שבין משוה לבעל בשר אינו בין נמשכה ערלתו ע"י מיעוה לבין שהיה מסורבל בבשר או מזולדל אלא בין גדול לקטן דבגדול בין שנמשכה ערלתו ובין שהוא מסורבל בבשר לעולם גם בנראה מהול כשמתקשה צריף למול ואין נימול אלא ביום ובקטן בין שהוא חסורבל בבשר או שנמשכה ערלתו ע"י מיעוה לעולם בנראה מהול כשמתקשה א"צ למול ובשאינו נראה מהול כשמתקשה דצריף למולו נימול אפילו בלילה כ"ז נלע"ד בעז"ה להלכה ולא למעשה: סימן כח בדין ציצין שאין מעכבין את המילה במחלוקת הראשונים בהא דמבואר בגמ' פירש אינו חוזר על ציצין שאין מעכבין את המילה אם הוא דוקא בשבת או אפילו בחול: הנה הטור ביור"ד (סי' רס"ד) כתב המל כל זמן שמתעסק במילה חוזר בין על ציצין המעכבין בין.

על שאינו מעכבין פירש ממנה אינו חוזר אלא על המעכבין. פירש מיירי בשבת אז חוזר על המעכבין אבל אינו חוזר על שאינן מעכבין אבל בחול חוזר על הכל בין מעכבין בין שאינן מעכבין עכ"ל ע"ש אולם מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' מילה מבואר דגם בחול אין צריף לחזור על ציצין שאין מעכבין כשפירש.

ומחלוקתם תלי' בפירוש דברי הברייתא בפ' ר"א דמילה (דף קל"ג) דת"ר המל כל זמן שהוא עוסק במילה חוזר בין על הציצין המעפבין כו' פירש על ציצין המעפבין את המילה חוזר על ציצין שאין מעפבין את המילה אינו חוזר ע"כ ועי' בב"י שם שפתב דהטור מפרש הברייתא דמייירי בשפת והכי משמע בגמ' וכן פרש"י והרמב"ם פתב לברייתא זו סתם וחזר וכתבה לענן שפת נראה שהוא ו"ל סובר דבין בחול בין בשפת מיתניא ע"ש והנה בשו"ע יור"ד בסי' הנ"ל פתב כלשון הרמב"ם והרמ"א בהגה הביא דברי הטור ע"ש והנה בשו"ת שג"א (סי' נ') האריך בזה להכריע פדעת הרמב"ם וע"ש בסוף התשובה שמסיק דדברי הרמב"ם נכונים בטעמן ויפה עשה הב"י בשו"ע שהשמיט לדעת הטור אעפ"י שהרמ"א מביאו ע"ש: אולם לענ"ד נראה דהעיקר הוא פסק הרמ"א וכשיטת הטור ומשום דכן נראה דעת כל הראשונים באמת ועי' בפרישה בסי' זה שפתב ונ"ל מ"ו אכן רש"י פ"י להדיא דמייירי בשפת וכ"כ בסמ"ג וכן משמע בגמ' כו' ע"ש וכ"כ הב"י דפ"י רש"י הוא כשיטת הטור והנה באמת מצאתי גם לבה"ג ובספר אור זרוע הגדול בה' מילה שהביאו ברייתא זו ופירשוה לענושפת.

ומשמע מדבריהם דבחול לעולם חוזר אף על ציצין שאין מעפבין ודעת בעל העיטור שהביא הטור (בסי' רס"ו) הוא דפירש חוזר על ציצין שאין מעפבין אפילו בשפת ע"ש ונהי דבשפת לא קי"ל כפנותיה דאין פן דעת כל הראשונים מ"מ לענן פירש בחול הרי דעתו פדעת הראשונים הנ"ל פיון דאף בשפת חוזר אף על ציצין שאין מעפבין כש"כ בחול ועכ"פ הרי דעת הראשונים בה"ג והאו"ז ופרש"י והסמ"ג ובעל העיטור הוא כשיטת הטור ורק הרי"ף והרא"ש הביאו לברייתא זו בסתם דפירש אינו חוזר על ציצין שאין מעפבין ולא פירשו כלל אם הוא דוקא בשפת או אפילו בחול אולם נראה דלדינא גם הרי"ף והרא"ש ס"ל כשיטת הטור דבחול לעולם חוזר אף על ציצין שאין מעפבין: ולבאר דבר זה בעז"ה נציע הסוגיא בשפת שם על הברייתא.

ונ"ל הגמ' מאן תנא פירש אינו חוזר אמר רבה בב"ח אמר ר' יוחנן ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברנא ארבעה עשר שחל להיות בשפת מפשיט הפסח עד החזה דברי ר"י בנו של ריב"ב וחקמים אומרים מפשיטין את כולו: ודחי בגמ' ממאי דלמא ע"כ לא קאמר ר' ישמעאל התם משום דלא בעינן זה אלי ואנוהו אבל הכא דבעינן זה אלי ואנוהו ה"נ דתנא זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות עשה לפניו סנפה נאה ולולב נאה כו' ומסיק אלא אמרי נהרדעי רבנן דפליגי עליה דר' יוסי היא דתנן ארבעה פהנים נכנסין כו' וארבעה מקדימין לפנייהם כו' אלו מושכין ואלו מניחין טפחו של זה בצד טפחו של זה משום שפאמר לפני תמיד ר' יוסי אומר אפילו אלו נוטלין ואלו מניחין אף זה הנה תמיד עכ"ל הגמ'.

ועי' פרש"י ועל שאינו מעפבין אינו חוזר דהוי פהתחלה בפני עצמה ועל אלו לא ניתן לחלל את השפת. מאן תנא פירש אינו חוזר ומשום דפירש חשיב ליה חזרה מילתא לנפשה והואיל ולא עיפוב מצוה ניהו לא הדר מפשיט הפסח עד החזה והיינו פירש כו' וקאמר ר' ישמעאל שוב אינו גומר ומפשיט משום פיון דפירש הוי חזרה מילתא דאתחלתא לנפשה ושלא לצורך גבוה כו' ר' יוסי אומר כו' אף זה תמיד ולרבנן אי שקלי ושבקי ליה ונהדר מסדרי לא מקרי להו תמיד ונמצא שמתעבב שלחן בלא לחם וגבי פירש

נְמִי כִּי הַדָּר אֶתָּא מִקְלָתָא אַחֲרִיתִי הִיא וְלִר' יוֹסִי דְאָמַר כִּי שְׂבָקִי וְהַדָּר מִתְחִלִּי נְמִי תְּמִיד הוּא דְחָדָא מִקְלָתָא הִיא הֵכִי נְמִי פִּירֵשׁ חוֹזֵר אַע"פ שְׂאִין מְעַפְבִּין דְּכֹלָה גְּמַר מִקְלָתָא הִיא עכ"ל ר'ש"י וע"ש הֵיטֵב בְּסוּגְיָא: וְהִנֵּה הַשֶּׁג"א בְּתַשׁוּבָה שָׁם הִקְשָׁה לְשִׁיטַת הָרַמְבַּ"ם דְּפִירֵשׁ אִינוּ חוֹזֵר עַל צִיצִין שְׂאִין מְעַפְבִּין אֶפְּלוּ בְּחוּל מְסוּגְיַת הַגַּמ' דְּדַחֵי שָׁם ע"כ לֹא קָאָמַר ר' יִשְׁמַעְאֵל הֵתֵם אֶלָּא מְשׁוּם דְּלֹא בְּעִינֵן זֶה אֵלִי וְאִנּוּהוּ אַבְּל הֵכָא דְּבַעֲיֵנֵן זֶה אֵלִי וְאִנּוּהוּ ה"נ כו'.

הָרִי דְּמְשׁוּם זֶה אֵלִי וְאִנּוּהוּ דְּדַרְשֵׁינֵן הַתְּנָאָה לְפָנָיו בְּמַצּוֹת שְׂיִיף לְחַתְּנָהּ הַצִּיצִין שֶׁא"מ אֶפְּלוּ לְאַחַר שְׂפִירֵשׁ וּלְפ"ז צ"ל הָא דְּתַנָּא פִּירֵשׁ אִינוּ חוֹזֵר עַל שְׂאִין מְעַפְבִּין הִינּוּ בְּשִׁבְתָּ דְּכִינּוּן שְׂאִין מְעַפְבִּין אִין מְחַלְלִין שְׁבַת ע"ז אַבְּל בְּחוּל פְּשִׁיטָא דְּצָרִיף לְחֹזֵר אַף עַל צִיצִין שֶׁא"מ מְשׁוּם זֶה אֵלִי וְאִנּוּהוּ וְתִי הַשֶּׁג"א דְּכִינּוּן דְּהָרַמְבַּ"ם ו"ל מְחַלְקֵךְ דְּגַם בְּחוּל אִינוּ חוֹזֵר עַל צִיצִין שֶׁא"מ כְּשִׂפִירֵשׁ ש"מ דס"ל ו"ל דְּלֹא שְׂיִיף הַתְּנָאָה לְפָנָיו גְּבִי מִלְּהָ אֶלָּא כ"ז שְׁלֹא פִּירֵשׁ וְסִילְקֵךְ אֶת יָדָיו אַבְּל לְאַחַר שְׂפִירֵשׁ וְסִילְקֵךְ אֶת יָדָיו מִמְּנֵוּ אִין פְּאֵן מְשׁוּם הַתְּנָאָה לְפָנָיו בְּמַצּוֹת שְׂיִתְחַיֵּיב לְחֹזֵר וְלִהְתַּחֲמִיל מְחַדָּשׁ דְּכִינּוּן דְּפִירֵשׁ הַתְּחִלָּה אַחֲרִיתִי הוּא הוֹאִיל וְלִיכָא עֵיכּוּב מְצוּה בְּדָבָר בְּדִיעֵבַד אִין צָרִיף לְחֹזֵר וְלִהְתַּחֲמִיל מְחַדָּשׁ וְכִינּוּן שְׁכָן אֲתִי שְׂפִיר דְּהָא לְכַאוּרָה קָשָׁה גַם לְפִי הַמְּסַקְנָא דְּמוֹקֵי הַבְּרִייתָא כְּרַבְּנֵן דְּפִלְגִי עֲלֵיהֶּ דִּר' יוֹסִי גְּבִי לַחֵה"פ וס"ל דְּפִירֵשׁ הֵנִי הַתְּחִלָּה אַחֲרִיתִי מ"מ אֲפִתִּי אִיכָּא לְדַחוּיִי כְּדַדְּחִינֵן דַּע"כ לֹא קָאָמַרִי רַבְּנֵן אֶלָּא גְּבִי לַחֵה"פ דְּלֹא שְׂיִיף הֵתֵם ה"ט דְּהַתְּנָאָה לְפָנָיו בְּמַצּוֹת אַבְּל גְּבִי מִלְּהָ דְּאִיכָּא מְשׁוּם הַתְּנָאָה לְפָנָיו בְּמַצּוֹת ה"נ אֶפְּלוּ פִּירֵשׁ חוֹזֵר וְכַדְּדַחֵי מַה"ט לְהָא דִּר' יִשְׁמַעְאֵל וּבַע"כ צ"ל דְּעַד הַשְּׁתָּא אֲפִתִּי לֹא אֲסִיק הַגַּמ' אֲדַעְתֵּיהֶּ דְּבִפִּירֵשׁ הו"ל הַתְּחִלָּה אַחֲרִיתִי מַה"ת אֶלָּא ס"ד דְּמַה"ת פִּירֵשׁ כְּלֹא פִּירֵשׁ דְּמִי וְהָא דְּאִינוּ מְפָשִׁיט אֶת הַפְּסַח אֶלָּא עַד הַחֲזָה לִר' יִשְׁמַעְאֵל אִינוּ אֶלָּא מְדַרְבְּנֵן וְלַחוּמְרָא דְּבִפִּירֵשׁ שׁוּנְיָה רַבְּנֵן כְּהַתְּחִלָּה אַחֲרִיתִי וְלִכְּף דְּחֵי שְׂפִיר דְּדַלְמָא גְּבִי מִלְּהָ דְּבַעֲיֵנֵן זֶה אֵלִי וְאִנּוּהוּ ל"ג לְהַקֵּל שְׁלֹא לְחֹזֵר עַל צִיצִין שֶׁא"מ כְּשִׂפִירֵשׁ כִּינּוּן דְּמַה"ת פִּירֵשׁ כְּלֹא פִּירֵשׁ דְּמִי אֲפִתִּי אִיכָּא מְשׁוּם זֶה אֵלִי וְאִנּוּהוּ: אַבְּל לְמַאי דְּמַסִּיק דְּלְרַבְּנֵן דְּפִלְגִי עֲלֵיהֶּ דִּר' יוֹסִי בְּפִירֵשׁ הו"ל אַתְּחִלָּתָא אַחֲרִיתִי מַה"ת דְּהָא לְרַבְּנֵן אִין זֶה תְּמִיד מַה"ת.

א"כ תוּ לִיכָּא בְּפִירֵשׁ מְשׁוּם זֶה אֵלִי וְאִנּוּהוּ דְּכִינּוּן דְּכָבֵר גְּמַר לְכָל מַצּוֹתוֹ וְהָא הַתְּחִלָּה אַחֲרִיתִי הִיא אִין פְּאֵן מְשׁוּם הַתְּנָאָה לְפָנָיו בְּמַצּוֹת כָּלָל וּש"מ מְהָא דְּפִירֵשׁ אִינוּ חוֹזֵר אֶפְּלוּ בְּחוּל דְּאִי ס"ד דְּבְּחוּל צָרִיף לְחֹזֵר עֲלֵיהֶם וְהָא דְּפִירֵשׁ אִינוּ חוֹזֵר בְּשִׁבְתָּ דְּוָקֵא דְּכִינּוּן דְּמַה"ת הַתְּחִלָּה אַחֲרִיתִי הוּא א"א לְחַלְלֵ שְׁבַת כִּינּוּן דְּאִין מְעַפְבִּין אֶת הַמִּילָה הָא לְאוּ מִקְלָתָא הִיא דַּע"ג דְּאִינוּ מְעַפְבִּין רִשְׁאִי וְחַיִּיב לְחֹזֵר עֲלֵיהֶם כִּינּוּן דְּעַדִּין אִיכָּא הִידוּר מְצוּה וְכִמוֹ דְּמִילָה עֲצָמָה דּוּחָה שְׁבַת ה"נ מְשׁוּם הִידוּר מְצוּתָה דּוּחָה שְׁבַת וּבַע"כ צ"ל דְּכִינּוּן דְּפִירֵשׁ הֵנִי הַתְּחִלָּה אַחֲרִיתִי שׁוּב לֹא שְׂיִיף הַתְּנָאָה לְפָנָיו בְּמַצּוֹת כָּלָל וּע"ש שֶׁה"ר לְזֶה דְּהִידוּר מְצוּה דּוּחָה שְׁבַת זֶהוּ תְּנִיכָן דְּבָרֵיו בְּתַשׁוּבָה שָׁם: וְהִנֵּה לְפִי דְּרָף הַשֶּׁג"א בְּפִי הַסּוּגְיָא וְכַנ"ל.

הִנֵּה עֵינְךָ פִּירוּשׁוֹ יְהִי מְוַכָּרַח בְּאַמְתָּ גַם לְשִׁיטַת הַטּוֹר דס"ל לְדִינָא דְּבְּחוּל לְעוֹלָם חוֹזֵר כְּשִׂפִירֵשׁ אַף עַל צִיצִין שְׂאִין מְעַפְבִּין וּמְוַכָּרַח מְזָה דְּלַעֲנֵן הַמְצוּה לְחֹזֵר עַל צִיצִין שֶׁא"מ מְשׁוּם הַתְּנָאָה לְפָנָיו בְּמַצּוֹת לֹא שְׂיִיף הֵךְ דְּהַתְּחִלָּה אַחֲרִיתִי הִיא מַה"ת דְּאַפ"ה מְחַוֵּיב

בְּאֵמֶת לַחֲזוֹר וּלְהַתְחִיל מִחֵדֶשׁ הַנֵּה מ"מ צָרִיךְ לַפְרֹשׁ הַסּוּגָיָא דְמִתְחִילָה אֶפְתִּי לֹא אֶסִּיק
הַגַּמ' אֲדַעְתִּיךָ דְּפִירֵשׁ הַנֵּה הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי מֵה"ת.

דְּאִי נִימָא דְגַם מִתְחִילָה הַנֵּה ס"ל לְהַגְמ' דְּפִירֵשׁ הַנֵּה הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי מֵה"ת וּמ"מ דְּחִי בַגַּמ'
דְּאִימָא בְּמִילָה מוֹדָה ר' יִשְׁמַעְעָאֵל דְּפִירֵשׁ חוֹזֵר מִשּׁוּם זֶה אֵלֵי נְאֻנְהוּ א"כ הָרִי יִקְשֶׁה
פְּקוּשְׁיַת הַשַּׁג"א דַּמ"ט לֹא דְחִי הַגַּמ' גַּם בְּמַסְקָנָא דְדַלְמָא אַע"ג דַּס"ל לְרַבְּנָן דְר' יוֹסִי גַבִּי
לַחַה"פ דְּפִירֵשׁ הַנֵּה הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי מֵה"ת מ"מ אֶפְשָׁר דְּבְמִילָה מוֹדוּ רַבְּנָן דְּפִירֵשׁ חוֹזֵר
מִשּׁוּם נְאֻנְהוּ וּבַע"כ צ"ל פַּנ"ל דְּדוֹקָא מִתְחִילָה דַּס"ד דְּרַק מְדַרְבְּנָן הוּא דְשׁוּנְהָ לְפִירֵשׁ
הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי וְלִהְיֵי דְחִי דְּמִילָה שְׂאֵנִי מִשּׁוּם נְאֻנְהוּ אֲבָל לְהַמְסַקָּנָא דְהַבְרַיְיָתָא הוּא
לְרַבְּנָן דְר' יוֹסִי דַּס"ל דְּפִירֵשׁ הַנֵּה הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי מֵה"ת שׁוּב לֹא שְׁיִיךְ לְדַחוּיִי פַּנ"ל אֲלֵא
דְּהַחִילוּק שְׂבִין הַרְמַב"ם וְהַטוֹר הוּא דְלִהְרַמְבַּ"ם יִתְפָּרֵשׁ הַסּוּגָיָא דְהָא דְלֹא דְחִי הַגַּמ' גַּם
בְּמַסְקָנָא דְּמִילָה שְׂאֵנִי מִשּׁוּם זֶה אֵלֵי נְאֻנְהוּ הֵינּוּ מִשּׁוּם דְּכִינּוּ דְּפִירֵשׁ הַנֵּה הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי
מֵה"ת מְמִילָא שׁוּב לֹא שְׁיִיךְ פְּלִל לַחֲזוֹר עַל הַצִּיצִין מִשּׁוּם נְאֻנְהוּ דְבַכַּה"ג לִיכָא מִשּׁוּם
הַתְּנָאָה לְפָנָיו בְּמַצּוֹת וְגַם בְּחוּל א"צ לַחֲזוֹר כְּשֶׁפִירֵשׁ אֲבָל אִם הִיָּה עֲנִין לַחֲזוֹר עַל הַצִּיצִין
מִשּׁוּם נְאֻנְהוּ אַע"ג דְּהַנֵּה הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי מְמִילָא הִיָּה צָרִיךְ לַחֲזוֹר אַף בְּשֶׁבֶת דְּהַיְדוֹר
מְצֻנָה דְּנְאֻנְהוּ דּוֹחָה שְׁבֶת אוּלָם לְשִׁי הַטוֹר דְּבַחוּל אֶפִּילוּ פִירֵשׁ חוֹזֵר הָרִי דְּאִיכָא מְצֻנָה
לַחֲזוֹר עַל הַצִּיצִין מִשּׁוּם נְאֻנְהוּ אַע"ג דְּהַנֵּה הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי לַפ"ז צ"ל הָא דְלֹא דְחִי הַגַּמ'
גַּם בְּמַסְקָנָא דְּמִילָה שְׂאֵנִי מִשּׁוּם נְאֻנְהוּ הֵינּוּ מִשּׁוּם דְּכִינּוּ דְּפִירֵשׁ הַנֵּה הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי
מֵה"ת אִין הַיְדוֹר מְצֻנָה דְּנְאֻנְהוּ דּוֹחָה שְׁבֶת וְהַבְרַיְיָתָא דְּפִירֵשׁ אִינוּ חוֹזֵר מִיְיָרִי בְּשֶׁבֶת.

וְע' בְּשׁו"ת בֵּית הַלּוֹי ח"ש (ס' מ"ז) שְׁגַם הוּא הוֹלֵךְ בְּעַקְבוֹת הַשַּׁג"א בְּפִי הַסּוּגָיָא לְדַעַת
הַרְמַב"ם וְהַטוֹר פַּנ"ל וְלַפְּנִינוּ יִתְבָּאֵר בַּס"ד: וְלִפִּי פִי הַשַּׁג"א בְּסוּגָיָא וְכַנ"ל יֵשׁ לִישׁב
בְּזֶה קוּשְׁיַת הָרֵאשׁוֹנִים בְּהָא דְמוֹקִי ר' יוֹחָנָן הַבְּרַיְיָתָא דְּפִירֵשׁ אִינוּ חוֹזֵר כִּר' יִשְׁמַעְעָאֵל בְּנוֹ
שֶׁל רִיב"ב וְהַקְשׁוּ ע"ז מְסוּגָיָא דַּפ' פֶּל כַּתְּבִי (דָּף קי"ז) דְּמַסִּיק הַגַּמ' דְּהָא דְשָׂרוּ רַבְּנָן
לְהַפְשִׁיט אֶת פְּלוֹ הֵינּוּ דּוֹקָא דְשָׁקִיל לִיה בְּבְרוּזִי דְּהַנֵּה רַק שְׁבוֹת וְכַמוֹ שֶׁפִּרְש"י שֶׁם
דְּשָׁקִיל לִיה בְּחִתִּיכוֹת דְּקוֹת כּו' וְלֹא מְלֹאכָה הוּא אֲלֵא שְׁבוֹת וְאִילוּ הֵכָא גַבִּי צִיצִין שֶׁא"מ
אֶת הַמִּילָה דְשָׁקִיל לִיה כְּדַרְכּוֹ הָא אִיכָא אִיסוּרָא דְּאוּרֵיָתָא וְא"כ הָא שְׁפִיר אֶתִי הַבְּרַיְיָתָא
אֶפִּילוּ לְרַבְּנָן דְר' יִשְׁמַעְעָאֵל וּבְמִילָה מוֹדוּ דְּפִירֵשׁ אִינוּ חוֹזֵר מִשּׁוּם דְּאִיכָא אִיסוּרָא
דְּאוּרֵיָתָא וְא"כ הָא שְׁפִיר אֶתִי הַבְּרַיְיָתָא אֶפִּילוּ לְרַבְּנָן דְר' יִשְׁמַעְעָאֵל וּבְמִילָה מוֹדוּ דְּפִירֵשׁ
אִינוּ חוֹזֵר מִשּׁוּם דְּאִיכָא אִיסוּרָא דְּאוּרֵיָתָא וְעִי' בַּחִי הַרְשָׁב"א וְהַרִיטְב"א שְׁתִי דְּהַתָּם
נְמִי רַבְּנָן בְּכָל עֲנִין שָׂרִי וְרַק לְטַעְמִיָּה דְר' יִשְׁמַעְעָאֵל קְאָמְרִי לִיה לְדִידָךְ אוֹדִי לָן מִיַּהַת
דְּבַבְרוּזִי דְּלִיכָא אֲלֵא שְׁבוֹת לִישְׁתָּרִי לְהַפְשִׁיט אֶת פְּלוֹ ע"ש.

אוּלָם בְּדַבְרֵי הַתּו' רִישׁ פ' אֵלוּ דְּבָרִים מְבֹאָר לְהַדְיָא דְּגַם רַבְּנָן לֹא קוּשְׁרִי לְהַפְשִׁיט אֶת
פְּלוֹ כְּדַרְכּוֹ אֲלֵא דְשָׁקִיל לִיה בְּבְרוּזִי וְכ"כ הַתּו' בַּפ' כ"כ שֶׁם בַּד"ה דְשָׁקִיל לִיה בְּבְרוּזִי
וְלַפ"ז קוּשֶׁה פַּנ"ל אוּלָם לְפִי פִי הַשַּׁג"א וְכַנ"ל מִיְנוּשָׁב שְׁפִיר דְּמִתְחִילָה דְּאֶפְתִּי לֹא אֶסִּיק
הַגַּמ' אֲדַעְתִּיךָ דְּפִירֵשׁ הַנֵּה הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי מֵה"ת וְגַם לִר' יִשְׁמַעְעָאֵל רַק מְדַרְבְּנָן הוּא דְשׁוּנְהָ
לְפִירֵשׁ הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי וְלַפ"ז גַּם בְּמִילָה לִיכָא אִיסוּר דְּאוּרֵיָתָא פְּלִל פִּינוּ דְּמֵה"ת פִּירֵשׁ
פְּלֵא פִירֵשׁ דְּמִי וְכֵן לֹא אֶפְשָׁר לוֹמַר פְּלִל דְּרַבְּנָן לֹא קוּשְׁרִי לְהַפְשִׁיט אֶת פְּלוֹ כְּדַרְכּוֹ אֲלֵא
דְשָׁקִיל לִיה בְּבְרוּזִי דְּלִיכָא רַק שְׁבוֹת פִּינוּ דְּמֵה"ת לֹא הַנֵּה פִירֵשׁ הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי א"כ גַּם

אי מפשיט ליה פדרכו לא משכחת לה איסור דאורייתא כלל והא דמסיק שם דשקיל ליה בברזי צ"ל דהוא באמת כפי המסקנא דהכא דלמ"ד פירש הוי התחלה אחריתי היינו מה"ת: מיהו באמת גם בל"ז מיושב שפיר דאפילו אי נימא דלר' יוחנן פליגי ר' ישמעאל ורבנן אי פירש הוי התחלה אחריתי מה"ת עכ"פ לרבנן לא הוי פירש התחלה אחריתי מה"ת ולפ"ז ניקח שפיר דהנה פשטות דברי הברייתא בודאי משמע דלרבנן מפשיטין את פולו פדרכו.

אף הנה פל עיקר הא דמוכרח הגמ' שם לומר דשקיל ליה בברזי היינו משום דמיייתי התם הא דאדרי ליה חברייא לר' ישמעאל אם מצילין תיק הספר עם הספר לא נפשיט את הפסח מעורו ופריה בגמ' מי דמי התם טלטול הכא מלאכה וע"ז משני דשקיל ליה בברזי.

והנה בע"כ צ"ל דס"ל להגמ' דגם לרבנן הוי פירש התחלה אחריתי מה"ת ולכן מקשה שפיר הכא מלאכה אולם לפי מה דס"ל לר' יוחנן דר' ישמעאל ורבנן פליגי אי פירש הוי התחלה אחריתי מה"ת ולרבנן לא הוי פירש התחלה אחריתי מה"ת א"כ לא קשה כלל הכא מלאכה ולא צריף לשנויי דשקיל ליה בברזי דאפילו אי מפשיט ליה פדרכו ליכא בזה איסור תורה כלל ושפיר אדרי ליה חברייא לר' ישמעאל אם מצילין תיק הספר דשרי טלטול דרבנן לא נפשיט את הפסח מעורו אפילו פדרכו דג"כ לא הוי רק דרבנן וכנ"ל: אולם הנה עיקר פי' השג"א בסוגיא צע"ג ובראש הנה מדברי הראשונים שהקשו פנ"ל בע"כ מוכרח מדברייהם שפירשם הסוגיא דלא כפי' השג"א אלא דגם מתחילה הוי ס"ל להגמ' דלר' ישמעאל הוי פירש התחלה אחריתי מה"ת והיינו דקשיא להו דלוקי הברייתא אף לרבנן דר' ישמעאל דלעולם ס"ל גם לרבנן דפירש הוי התחלה אחריתי מה"ת וע"כ לא קשרי רבנן להפשיט את פולו אלא היכי דשקיל ליה בברזי משא"כ גבי מילה דאיכא איסורא דאורייתא דבלא"ה לא קשה כלל פנ"ל.

אולם נלע"ד להכריח גם מסוגיית הגמ' דלא כפי' השג"א. ונקדים הסוגיא בפ' כ"כ שם דמיייתי התם הברייתא דר' ישמעאל בנו של ריב"ב ורבנן ואמר שם בגמ' בשלמא לר' ישמעאל דהא אתעביד ליה צורף גבוה אלא לרבנן מ"ט אמר רבה בב"ח אמר ר' יוחנן דאמר קרא פל פעל ד' למענהו והכא מאי למענהו איכא רב יוסף אמר שלא יסריח כו' וע"ש בפרש"י והנה מפשטות הסוגיא בפ' ר"א דמילה שם בודאי משמע דלר' יוחנן פליגי ר' ישמעאל נחכמים בדין פירש אי הוי התחלה אחריתי דכל עיקר הא דאמר בגמ' מאן תנא פירש אינו חוזר היינו דמהדר בתר תנא דס"ל דפירש הוי התחלה אחריתי וע"ז אמר ר' יוחנן ר' ישמעאל היא וכן פרש"י וע"ש בד"ה מאן תנא פירש אינו חוזר ומשום דפירש חשיב ליה חזרה מילתא לנפשה כו' ע"ש.

ועכ"פ לפ"ז הרי בע"כ ס"ל לרבנן דר' ישמעאל דפירש לא הוי התחלה אחריתי והשתא קשה לר' יוחנן לשיטתיה ל"ל לומר בטעמא דרבנן משום פל פעל ד' למענהו תיפוק ליה משום דס"ל לתכמים דפירש לא הוי התחלה אחריתי ופירש פלא פירש דמי ולכך מותר להפשיט את פולו אף בלי שום צורף גבוה כלל דבלא פירש בודאי מותר להפשיט את פולו אף היכא דליכא משום פעל ה' למענהו וכן מוכרח בהדיא מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"א מה' ק"פ ועי' היטב בשעה"מ שם שדבריו מוכרחים ולפ"ז ה"ה בפירש פיון דלא

הוּי הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי וְכֵלָא פִּירֵשׁ דְּמִי וּלְכֹף מְוֹתֵר לְהַפְּשִׁיט אֶת פְּנֹלוּ וּבַע"כ צ"ל נְהִי דְלִשְׁיטֵת ר' יוֹחָנָן בַּפ' ר"א דְּמִילָה פְּלִיגִי ר' יִשְׁמַעְעָאֵל וְחֻכְמִים אִי פִּירֵשׁ הוּי הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי הֵינְנוּ אִי הוּי הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי מַה"ת וּס"ל לְחֻכְמִים דֵּר' יִשְׁמַעְעָאֵל דְּפִירֵשׁ לֹא הוּי הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי מַה"ת אֲבָל מ"מ מוֹדוּ חֻכְמִים דְּמְדַרְבְּנָן הוּי פִּירֵשׁ הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי וְהָא דְאָמְרִי מְפָשִׁיטִין אֶת פְּנֹלוּ הֵינְנוּ רַק מְשׁוּם כָּל פְּעַל ה' לְמַעְנֵהוּ וְהֵינְנוּ הֵךְ דְּאָמַר ר' יוֹחָנָן בַּפ' כ"כ שָׁם וּמַכ"ז מְוֹכְרָח דְּלֹא כַפִּי הַשְּׂגִיא דְּאִי נִימָא דְּמַתְּחִילָה אַכְתִּי לֹא אֶסִּיק הַגְּמ' אַדְעֵתִיָּה דְּפִירֵשׁ הוּי הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי מַה"ת וּלפ"ז צ"ל הָא דְּאָמַר בַּגְּמ' מֵאֵן תִּנָּא פִּירֵשׁ אִינוּ חוּזֵר הֵינְנוּ מֵאֵן תִּנָּא דַּס"ל דְּפִירֵשׁ הוּי הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי מְדַרְבְּנָן וְע"ז אָמַר ר' יוֹחָנָן ר' יִשְׁמַעְעָאֵל הִיא דַּס"ל כֵּן דְּפִירֵשׁ הוּי הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי מְדַרְבְּנָן וּלפ"ז חֻכְמִים דֵּר' יִשְׁמַעְעָאֵל בַּע"כ דַּס"ל דְּפִירֵשׁ לֹא הוּי הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי כָּלֵל אַף מְדַרְבְּנָן וְא"כ הֲרִי צַע"ג כַּנ"ל דֵּר' יוֹחָנָן לְשִׁיטְתִּיָּה ל"ל לֹמַר בְּטַעְמָא דְּרַבְּנָן מְשׁוּם כָּל פְּעַל ה' לְמַעְנֵהוּ תִּיפּוּק לִיָּה מְשׁוּם דַּס"ל לְחֻכְמִים דְּפִירֵשׁ לֹא הוּי הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי כָּלֵל אַף מְדַרְבְּנָן וְכֵלָא פִּירֵשׁ דְּמִי וּבַע"כ צ"ל כַּנ"ל דֵּר' יוֹחָנָן פְּלִיגִי ר' יִשְׁמַעְעָאֵל וְרַבְּנָן אִי פִּירֵשׁ הוּי הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי מַה"ת: וְהִנֵּה אַף דְּהַגְּמ' הוּא דְּדַחֵי לֵר' יוֹחָנָן דַּע"כ לֹא קָאָמַר ר' יִשְׁמַעְעָאֵל הֵתֵם אֲלֵא מְשׁוּם דְּלֹא בְּעֵינָן זֶה אֵלִי וְאֲנֹהּוּ אֲבָל הֵכָא דְּבַעֲיָנָן זֶה אֵלִי וְאֲנֹהּוּ ה"נ מ"מ צ"ל בְּוֹדָאֵי דְּגַם ר' יוֹחָנָן מוֹדָה דְּאִיפָא מְצוּה בַּחֲתִיכַת צִיצִין שְׂאִין מְעַכְבִּין מְשׁוּם זֶה אֵלִי וְאֲנֹהּוּ דַּל"כ בְּכָל עֲנִין קִשְׁהָ הָא דְּאָמַר ר' יוֹחָנָן ר' יִשְׁמַעְעָאֵל הִיא וְהָא ר' יוֹחָנָן לְשִׁיטְתִּיָּה בַּפ' כ"כ שָׁם מְפָרֵשׁ טַעְמֵיָּהוּ דְּרַבְּנָן מְשׁוּם כָּל פְּעַל ה' לְמַעְנֵהוּ.

וְא"כ הֲרִי שְׁפִיר אַתִּי הַבְּרִיָּתָא אֲפִילוּ לְרַבְּנָן דֵּר' יִשְׁמַעְעָאֵל דַּע"כ לֹא קָאָמְרִי רַבְּנָן הֵתֵם מְפָשִׁיטִין אֶת פְּנֹלוּ אֲלֵא מְשׁוּם כָּל פְּעַל ה' לְמַעְנֵהוּ מִשְׂא"כ גַּבִּי מִילָה וּבַע"כ צ"ל דְּגַבִּי מִילָה נְמִי אִיפָא מְשׁוּם זֶה אֵלִי וְאֲנֹהּוּ וּלְכֹף לְרַבְּנָן דַּס"ל דְּמְפָשִׁיטִין אֶת פְּנֹלוּ מְשׁוּם כָּל פְּעַל ה' לְמַעְנֵהוּ ה"ה דְּבְּמִילָה פִּירֵשׁ חוּזֵר מְשׁוּם זֶה אֵלִי וְאֲנֹהּוּ וְכֵן מְצִאתִי בְּסִפְרָא שַׁע"מ בַּפ"א מַה' ק"פ ש"כ ע"ש אֲלֵא דַּלפ"ז קִשְׁהָ דְּהָא בַּפ' כ"כ שָׁם בְּסוּגְיָא פְּרִיָּה וּר' יִשְׁמַעְעָאֵל בְּנוּ שְׁל רִיב"ב הָאִי כָּל פְּעַל ה' לְמַעְנֵהוּ מֵאִי עֵבִיד לִיָּה וּמְשַׁנֵּי שְׁלֹא יוֹצִיא אֶת הָאִימּוּרִין קוּדָם הַפְּשֻׁטָה הַעוּר ע"ש וּמְבֹנְאָר דֵּר' יִשְׁמַעְעָאֵל לֹא ס"ל כָּלֵל הֵךְ דְּכָל פְּעַל ה' לְמַעְנֵהוּ לְעֲנִין הַפְּשֻׁטָה פְּנֹלוּ וּלפ"ז קִשְׁהָ מֵאִי קַס"ד דֵּר' יוֹחָנָן דְּאָמַר דְּהַבְּרִיָּתָא דְּפִירֵשׁ אִינוּ חוּזֵר ר' יִשְׁמַעְעָאֵל הִיא מֵאִי עַדִּיפּוּתָא דֵּר' יִשְׁמַעְעָאֵל מְחֻכְמִים הָא ר' יִשְׁמַעְעָאֵל לֹא פְּלִיגֵל עַל חֻכְמִים לְעֲנִין פְּסַח רַק מְשׁוּם דְּלֹא ס"ל הֵךְ דְּכָל פְּעַל ה' לְמַעְנֵהוּ וְא"כ בְּהַכְּרַח גַּבִּי מִילָה מוֹדָה ר' יִשְׁמַעְעָאֵל דְּפִירֵשׁ חוּזֵר מְשׁוּם זֶה אֵלִי וְאֲנֹהּוּ.

וְאַף דְּהַגְּמ' דַּחֵי בְּאַמְתָּא אֲבָל הֵכָא דְּבַעֲיָנָן זֶה אֵלִי וְאֲנֹהּוּ ה"נ מ"מ קִשְׁהָ מֵאִי קַס"ד דֵּר' יוֹחָנָן וְעוֹד צ"ע דְּלִפִּי הַסּוּגְיָא בַּפ' ר"א דְּמִילָה לֵר' יוֹחָנָן פְּלִיגִי ר' יִשְׁמַעְעָאֵל וְחֻכְמִים בְּדִין פִּירֵשׁ אִי הוּי הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי וְאֵלוּ בַּפ' כ"כ שָׁם מְבֹנְאָר דְּפְּלֹגְתָתֵם הוּא בַּע"א אִי אִיפָא בְּהַפְּשֻׁטָה הַפְּסַח מְשׁוּם כָּל פְּעַל ה' לְמַעְנֵהוּ: אַף צ"ל דְּהָא דְּמְבֹנְאָר שָׁם בַּפ' כ"כ דֵּר' יִשְׁמַעְעָאֵל לֹא ס"ל הֵךְ דְּכָל פְּעַל ה' לְמַעְנֵהוּ רַק סוּגְיַת הַגְּמ' הוּא דְּמְפָרֵשׁ הַכִּי.

אֲבָל לֵר' יוֹחָנָן ס"ל בְּאַמְתָּא דְּגַם לֵר' יִשְׁמַעְעָאֵל אִיפָא בְּהַפְּשֻׁטָה הַפְּסַח מְשׁוּם כָּל פְּעַל ה' לְמַעְנֵהוּ אֲלֵא דַּאֲפ"ה לֹא קִשְׁרִי ר' יִשְׁמַעְעָאֵל לְהַפְּשִׁיט אֶת פְּנֹלוּ וּבַע"כ הֵינְנוּ מְשׁוּם דַּס"ל לֵר' יִשְׁמַעְעָאֵל דְּפִירֵשׁ הוּי הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי מַה"ת וּלְכֹף אִינוּ מוֹעִיל הֵךְ דְּכָל פְּעַל ה' לְמַעְנֵהוּ

וה"ה דבמילה פירש אינו חוזר אע"ג דבעינן זה אלי ואנוהו אבל חכמים דר' ישמעאל ס"ל דפירש לא הוי התחלה אחריתי מה"ת רק מדרבנן הוא דהוי התחלה אחריתי ולכך ס"ל דמפשיטין את פולו משום כל פעל ה' למענהו וה"ה דבמילה פירש חוזר משום זה אלי ואנוהו וכנ"ל: אלא דלפ"ז צריף להבין בהא דדחי הגמ' ע"כ לא קאמר ר' ישמעאל התי' אלא משום דלא בעינן זה אלי ואנוהו"ע לכאורה הא התי' נמי איפא משום כל פעל ה' למענהו שוב מצאתי בספר שו"ת קהלת יעקב בחי' פסחים (דף ס"ד) שהקשה פן וע"ש שכתב וז"ל מאי חילוק ביניהם הא גם בפסח אמרינן בפ' כ"כ דאיפא מצוה דרבנן משום כל פעל ה' למענהו וע"ש שה"ר מזה לשי' רש"י ריש פ' לולב הגזול דזה אלי ואנוהו הוי דאורייתא ע"ש אבל באמת דעת הראשונים אינו פן דזה אלי ואנוהו דדרשין התנאה לפניו במצות לא הוי רק דרבנן וגם פרש"י בריש לולב הגזול פתבו האחרונים לישב דבריו מיהו עיקר קושיתו הוא תמוה באמת דאדרבה בפ' כ"כ שם מבואר בהדיא דלא ס"ל לר' ישמעאל הך דכל פעל ה' למענהו לענין הפשטת פולו ורק לענין שלא יוציא את האימורין קודם הפשטת העור כנ"ל ולפ"ז ניחא שפיר הא דדחי הגמ' ע"כ לא קאמר ר' ישמעאל התי' אלא משום דלא בעינן זה אלי ואנוהו דלר' ישמעאל גם כל פעל ה' למענהו ליפא בפסח וסוגית הגמ' לטעמייהו אזלי בפ' כ"כ שם וכנ"ל אלא דמ"מ עדיין צ"ע דלפי מה שנתבאר למעלה דלר' יוחנן בע"כ לכ"ע ס"ל הך דכל פעל ה' למענהו וגם ר' ישמעאל מודה בזה ולדחיית הגמ' דדחי ע"כ לא קאמר ישמעאל התי' אלא משום דלא בעינן זה אלי ואנוהו צ"ל דה"ה דלא ס"ל לר' ישמעאל הך דכל פעל ה' למענהו וכפי סוגית הגמ' בפ' כ"כ שם וא"כ קשה דהרי העיקר חסר מן הספר וכ"ז לא הו"ל למסתם וביותר צ"ע לשון הגמ' דאמר ע"כ לא קאמר ר' ישמעאל התי' אלא משום דלא בעינן זה אלי ואנוהו מה תלה הדבר בזה אלי ואנוהו דכך י"ל דשם איפא ג"כ משום כל פעל ה' למענהו ועכ"פ הו"ל להגמ' לומר ע"כ לא קאמר ר' ישמעאל התי' אלא משום דליפא צורף מצוה ויהי' במשמע דליפא פלל וצ"ע: עוד צ"ע"ג בסוגיא דפ' כ"כ שם בהא דפריף בגמ' ור' ישמעאל האי כל פעל ד' למענהו מאי עביד ליה ומשני שלא יוציא כו' וצ"ע מאי קושיא נימא דלעולם ס"ל גם לר' ישמעאל הך דכל פעל ד' למענהו אלא דס"ל לר' ישמעאל דפירש הוי התחלה אחריתי מה"ת ולכך אין להתיר להפשיט את פולו משום כל פעל ד' למענהו וכמו דלא דחי הגמ' בפ' ר"א דמילה במסקנא שם פדמוקי הברייתא לרבנן דפליגי עליה דר' יוסי דשאני גבי מילה דבעינן זה אלי ואנוהו והיינו בע"כ משום דלהמסקנא דפירש הוי התחלה אחריתי מה"ת א"א לחזור משום זה אלי ואנוהו וכנ"ל ואף דלשיטת הרמב"ם יתפרש הגמ' דהא דלא דחי פנ"ל היינו משום דכיון דפירש הוי התחלה אחריתי מה"ת שוב לא שייף פלל לחזור משום זה אלי ואנוהו וכנ"ל מ"מ הנה לשיטת הטור הרי גם אי פירש הוי התחלה אחריתי מה"ת צריף לחזור משום זה אלי ואנוהו אלא ע"כ הא דלא דחי בגמ' פנ"ל היינו משום פיון דפירש הוי התחלה אחריתי מה"ת א"א לחלל שבת משום זה אלי ואנוהו וא"כ קשה דה"נ אפ"ל דס"ל לר' ישמעאל דפירש הוי התחלה אחריתי מה"ת ולכך אין מועיל הך דכל פעל ד' למענהו להפשיט את פולו אלא דלכאורה אפ"ל דס"ל לסוגית הגמ' בכאן דפירש לא הוי התחלה אחריתי מה"ת וכפי הס"ד בפ' ר"א דמילה שם אף עדיין צ"ע"ג דהא הגמ' מייתי שם אח"כ הא דאדרי ליה חברייא לר' ישמעאל אם מצילין תיק הספר עם הספר לא נפשיט את הפסח

מעוררו ופרידו בגמ' מי דמי התם טלטול הכא מלאכה ולפ"ז פיון דס"ל להגמ' בכאן דפירש לא הוי התחלה אחריתי מה"ת ופירש פלא פירש דמי וא"כ הרי ליכא איסור מלאכה פלל מה"ת ומאי פרידו הכא מלאכה: ועכ"פ מפיון שנתבאר לנו בפ"ה הסוגיא דגם מתחילה הוי ס"ל להגמ' דפירש הוי התחלה אחריתי מה"ת לר' ישמעאל ומ"מ הא דחיי בגמ' דדלקא במילה מודה ר' ישמעאל דפירש חוזר משום דבעינו זה אלי ואנוהו.

א"כ הרי צע"ג פקושית השג"א דגם לפי המסקנא דמוקי הפרייתא פריינו דפליגי עליה דר' יוסי גבי לחה"פ אפתי איכא לדחויי פדדחיו מעיקרא דע"כ לא קאמרי רבנו התם גבי לחה"פ משום דלא שייך התם התנאה לפניו במצות אבל גבי מילה דבעינו זה אלי ואנוהו אימא דמודו רבנו דאפילו פירש חוזר ואי נימא דכיון דפירש הוי התחלה אחריתי מה"ת ממילא לא שייך הך דהתנאה לפניו במצות וכמו שנתבאר לשיטת הרמב"ם או משום דאין הידור מצנה דאנוהו דוחה שבת וכפי שיטת הטור א"כ קשה מעיקרא מאי קסבר דדחיי משום דבעינו זה אלי ואנוהו פנ"ל: ולכן נלע"ד בעז"ה לפירש הסוגיא בדרה"א אחר כמין חומר ומתחילה נפרש לשיטת הטור והיינו דלעולם גם מתחילה אסיק הגמ' אדעתיה דפירש הוי התחלה אחריתי מה"ת וס"ל לר' יוחנן דלר' ישמעאל מדאורייתא הוא דאינו מפשיט הפסח אלא עד החזה וכן למאי דדחיי בגמ' ע"כ לא קאמר ר' ישמעאל התם אלא משום דלא בעינו זה אלי ואנוהו היינו נמי דלהכי לר' ישמעאל מה"ת אינו מפשיט את הפסח רק עד החזה.

אולם הא דקאמר אבל הכא דבעינו זה אלי ואנוהו הכא נמי והיינו דבמילה מודה ר' ישמעאל דפירש חוזר משום זה אלי ואנוהו: אין זה בתורת דיחוי דמשום מצנה דאנוהו דוחה שבת דלשיטת הטור אין הידור מצנה דוחה שבת אולם ביאור הדבר הוא דס"ל להגמ' דעיקר הדבר אי פירש הוי התחלה אחריתי אי לא תלי' בזה והיינו דבלא פירש בודאי גומר אף בדבר דליכא מצנה פלל דבע"כ הוי הפל מעשה אחת וכמו הפשטת הפסח לר' ישמעאל דמפשיט רק עד החזה טעמא משום דפירש הוא אבל בלא פירש מודה ר' ישמעאל דמפשיט את פולו ועי' בשעה"מ פ"א מה"ק פ"א אולם פשפירש בגוף הסברא אי נימא דכשחוזר הוי התחלה אחריתי או דזהו גמר מילתא ס"ל להגמ' לחלק בין היכי דגמר הדבר אין בו שום מצנה פלל וכמו הפשטת הפסח לר' ישמעאל אז אמרינו דפירש הוי התחלה אחריתי מה"ת דאין לומר בזה דמה שחוזר הוי רק גמר מילתא פיון דאין מצנה במה שגומר ולא שייך להמעשה שלפניו פלל ודוקא בשלא פירש בע"כ הוי מעשה אחת אולם פשפירש נסתלק מעשה הראשונה ואם יחזור הוי התחלה אחריתי מה"ת אולם היכי דגמר הדבר הוא ג"כ מצנה וכמו לענון מילה דמצנה לכתחילה למויל ולחתוף גם הציצין שאין מעכבין משום זה אלי ואנוהו ולכן אפילו פירש לא הוי התחלה אחריתי פלל אלא דזהו גמר מילתא שגומר המצנה שהתחיל והוי הפל מעשה אחת ולפ"ז פי' דברי הגמ' פ"ה הוא ע"כ לא קאמר ר' ישמעאל התם אלא משום דלא בעינו זה אלי ואנוהו והיינו מפיון דליכא מצנה בגמר הדבר לכן ס"ל לר' ישמעאל דפירש הוי התחלה אחריתי מה"ת ולכך אינו מפשיט הפסח אלא עד החזה אבל הכא דבעינו זה אלי ואנוהו ה"נ והיינו מפיון דגמר הדבר הוא ג"כ מצנה דמתוך לחתוף גם את הציצין שא"מ משום זה אלי ואנוהו וא"כ ממילא לא הוי פירש התחלה אחריתי פלל אלא גמר מצנתו שגומר המצנה שהתחיל וכלא פירש דמי ולכך במילה מודה ר' ישמעאל דפירש חוזר וכו' ל"ב בס"ד:

ומעשה מיושב שפיר קושית השג"א בעז"ה בכה דלא דחי הגמ' גם במסקנא דמילה שאני משום דבעינן זה אלי ואנוהו.

ולפ"ז ניחא שפיר דכל עיקר הא דמסיק רבנן דפליגי עליה דר' יוסי הוא היינו דמשם מוכרח דאף במקום דגמר הדבר הוא ג"כ מצוה מ"מ ס"ל לרבנן דפירש הוי התחלה אחריתי מה"ת ולא גמר מילתא וכלפי מה דדחי הגמ' מתחילה דדלמא במילה מודה ר' ישמעאל דפירש חוזר ומשום דכיון דאיכא מצוה בתחילת הציצין שא"מ לכה לא הוי פירש התחלה אחריתי אלא גמר מילתא ולכה מסיק דהברייתא הוא לרבנן דפליגי עליה דר' יוסי והיינו דהא ס"ל להגמ' דבעיקר הדבר אי פירש הוי התחלה אחריתי אי לא תליא בפלוגתא דרבנן ור' יוסי גבי לחה"פ דלרבנן דס"ל טפחו של זה בצד טפחו של זה ואי שקלי ושקלי נהדר מסדרי ליה לא מקרי להו תמיד אלא התחלה אחריתי גבי פירש נמי כי הדר אתא מילתא אחריתי הוא וכמו שפרש"י והנה גבי תמיד גופיה הא נהדר מסדרי ליה ללחה"פ על השלחן הוא משום מ"ע דלפני תמיד.

ובין הלחה"פ שהיה מונח בתחילה שמשלק מן השלחן ובין מה שמסדר אח"כ הוא הפל משום מ"ע דתמיד ומ"מ הא ס"ל לרבנן דאישבקי נהדר מסדרי לא מקרי להו תמיד ולא אמרינן דזהו גמר מצותו ונדא מילתא היא אלא התחלה אחריתי א"כ ה"ה גבי מילה דפירש אינו חוזר דאע"ג דאיכא מצוה לחזור על הציצין שא"מ משום ואנוהו מ"מ לא נחשב משום זה לגמר מילתא שגומר מצותו שהתחיל אלא דאפ"ה הוי התחלה אחריתי ולכן בשבת אם פירש אינו חוזר כיון דהוי התחלה אחריתי ובתורת דחייה אין הידור מצוה דאנוהו דוחה שבת נרק בחול מצוה לחזור על הציצין שא"מ משום ואנוהו אע"ג דהוי התחלה אחריתי וכנ"ל: וכן מיושב בדרבן זה הסוגיא גם לשיטת הרמב"ם והיינו דאף דלשיטתיה מוכרח לומר דאם איתא דפירש הוי התחלה אחריתי מה"ת תו ליכא בחזרת ציצין שאין מעכבין משום זה אלי ואנוהו דלא חייבוהו חכמים לחזור ולהתחיל מחדש דזהו ע"כ הטעם שפוסק דגם בחול א"צ לחזור על שא"מ כשפירש וכמש"כ השג"א מ"מ ניחא שפיר הא דדחי הגמ' מתחילה אבל הכא דבעינן זה אלי ואנוהו ה"נ אע"ג דגם מתחילה הוי ס"ל להגמ' דפירש הוי התחלה אחריתי מה"ת לר' ישמעאל.

והיינו משום דס"ל להגמ' לחלק פנ"ל בין היכי דגמר הדבר ליכא מצוה דאז כשפירש הוי התחלה אחריתי מה"ת. ובין היכי דגמר הדבר הוי ג"כ מצוה דאז י"ל דפירש לא הוי התחלה אחריתי מה"ת אלא גמר מצוה ולפ"ז היינו דדחי הגמ' אבל הכא דבעינן זה אלי ואנוהו ה"נ כלומר מפיון דאיכא מצוה לחזור על הציצין משום ואנוהו א"כ משום ליתא דהמצוה גופה לא הוי פירש התחלה אחריתי אלא גמר מילתא וממילא יש שייכות ג"כ לחזור על הציצין שא"מ משום ואנוהו דהרי כשיחזור לא יהי' התחלה אחריתי אלא גמר מצוה דהא דאמרינן דאם התחלה אחריתי הוא ליכא משום זה אלי ואנוהו היינו משום דלא חייבוהו חכמים לחזור ולהתחיל מחדש אבל ודאי דלעולם איכא יפוי מילה בחזרת הציצין ולפ"ז הרי שפיר מחויב לחזור על הציצין משום ואנוהו דהרי משום המצוה גופיה לא יהנה התחלה אחריתי אלא גמר מילתא וז"ב אולם במסקנא דמסיק רבנן דפליגי עליה דר' יוסי הוא היינו דמשם מוכרח דס"ל לרבנן דפירש הוי התחלה אחריתי מה"ת אף במקום דגמר הדבר הוא ג"כ מצוה כמו גבי לחה"פ וכנ"ל ולפ"ז גבי מילה כשפירש לא

אפשר כִּלְלֵי שִׁיחָה' הַחֲזָרָה גָּמַר מִצְוַת דָּאָף אִם אֵינָהּ דִּיִּהְיָה מִצְוַת לַחֲזוֹר מִשּׁוּם וְאִנְהוּ מ"מ לֹא יִהְיֶה גָּמַר מִצְוַת אֶלָּא בַּע"כ הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי וְכִינּוּ דְלֹא אֶפְשָׁר שְׁתֵּהָא חֲזָרַת הַצִּיצִין גָּמַר מִיִּלְתָּא מִמִּילָא הָרִי שׁוּב א"צ כִּלְלֵי לַחֲזוֹר עַל הַצִּיצִין וְשָׂאִין מְעַכְבִּין דְּהָרִי בְּמָקוֹם הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי לֹא שִׁיחָה מִצְוַת דְּאִנְהוּ כִּלְלֵי דְלֹא חִיבּוּהוּ חֲכָמִים לַחֲזוֹר וְלִהְתְּחִיל מִחֲדָשׁ וְגַם בְּחוּל א"צ לַחֲזוֹר עַל צִיצִין שֶׁא"מ וּמְכַש"כ בְּשִׁבְתָּ דְּאִין רִשְׁאֵי לַחֲזוֹר וְהִינּוּ דְלֹא דְחֵי הַגַּמ' בְּמִסְקָנָא דְּמִילָה שְׂאֵנִי דְּבַעֲיָנָן זֶה אֵלֵי וְאִנְהוּ וְכַנ"ל: וְהִנֵּה בְּגוּף הַדְּבָר שְׂבָאָרְנוּ דְּכָל עֵיקָר הָא דְּדְחֵי הַגַּמ' אֲבָל הָכָא דְּבַעֲיָנָן זֶה אֵלֵי וְאִנְהוּ הִינּוּ מִפִּינּוּ דְּאִיכָּא מִצְוַת לַחֲזוֹר עַל הַצִּיצִין מִשּׁוּם וְאִנְהוּ לְכַף לֹא הָוִי פִּירְשׁ הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי אֶלָּא גָּמַר מִצְוַת וְכַנ"ל הִנֵּה אַע"ג דְּעֵיקָר הַתְּנָאָה לְפָנָיו בְּמִצְוֹת הוּא רַק דְּרַבְּנָן דְּאַסְמְכוּהָ עַל הַקְּרָא דְּזֶה אֵלֵי וְאִנְהוּ וְעִי' בְּתוֹ' רִישׁ פ' לְוֵלֵב הַגְּזוּל וּמִן הַתּוֹרָה הָא לִיכָּא מִצְוַת כִּלְלֵי בְּחִתִּיכָת צִיצִין שֶׁא"מ וְהָוִי רַק דְּבַר הַרְשׁוֹת א"כ לְכַאוּרָה עֲדִינָן הָוִי מַה"ת הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי אוּלָּם מ"מ נִיחָא שְׁפִיר דְּהִנֵּה כְּפָר נֹדַע מַה שְׁנִסְתַּפְקוּ הָאֲחֲרוּנִים אִם דִּינֵי הַתּוֹרָה בְּכָלֵל נְמֻשְׁכִּים אַחַר מִצְוֹת חֲכָמִים וְכַמוֹ לְעֵנָן הָא דְּקִי"ל דְּכִהּוּ טְמֵא שְׂאֶכֶל תְּרוּמָה טְמֵאָה אֵינּוּ בְּמִיתָה שְׁנֵאָמַר וְלֹא יִחַלֵּל פָּרֹט לְזוֹ שְׁמֻחֻלְלָת וְעוֹמְדָת שְׁנִסְתַּפַּק הַמ"ל בַּפ"ז מַה' תְּרוּמוֹת אִם אֶכֶל תְּרוּמָה שְׁטֵמָאָה מְדַרְבְּנָן אִם פְּטוֹר מִמִּיתָה.

אִם נִימָא דְּכִינּוּ שְׂאִין רִאִי מְדַרְבְּנָן מְקַרֵי מְחֻלְלָת גַּם לְדִין הַתּוֹרָה וְנ"מ עוֹד לְגוֹנֵי טוֹבָא וְהָאֲחֲרוּנִים הָאֲרִיכוּ בְּזֶה וּבְאַמַּת נִרְאָה בְּזֶה מְבוּכָה רַבָּה וְסִתִּירוֹת רַבּוֹת בְּדְבָרֵי הַגַּמ' וְהַפּוֹסְקִים וְעִי' בְּסִפְרָ שְׁעָה"מ פ"ח מַה' לְוֵלֵב וּבְשׁו"ת שִׁיבַת צִיּוֹן ס' ט"ז וּמְדַבְּרֵי הַרְמַב"ם ז"ל הַכְּרִיחוּ מִכְּפָה מְקוֹמוֹת דַּס"ל דְּדִין הַתּוֹרָה נְמֻשָּׁף אַחַר מִצְוֹת חֲכָמִים וּמְפָלְלֵם מַה שְׁכַתֵּב בַּפ"י מַה' תו"מ הַלְכָה ט"ו קוֹצְרִין מְפָנִי הַנְּטִיעוֹת וְקוֹצְרִין לְפָנוֹת מְקוֹם לְבֵית הַשְּׁלֶחִין וְלִבְהַמ"ד שְׁנֵאָמַר קְצִירְכֶם וְלֹא קְצִיר מִצְוַת ע"כ הָרִי דְּנִתְמַעַט מְדִין הַתּוֹרָה אֶפְּלוּ קְצִיר מִצְוַת דְּרַבְּנָן וּלְפ"ז נִיחָא שְׁפִיר גַּם בְּכָאן דְּדִין הַתּוֹרָה נְמֻשָּׁף אַחַר מִצְוֹת חֲכָמִים וּמִפִּינּוּ דַּס"ל לְהַגַּמ' לְסַבְּרָא פְּשׁוּטָה דְּכָל הֵיכִי דְּאִיכָּא מִצְוַת בְּחֲזָרָה מִמִּילָא אָף כְּשִׁפְרִשׁ לֹא מְקַרֵי הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי אֶלָּא גָּמַר מִצְוַת מִמִּילָא גַּם אִם רַק מְדַרְבְּנָן אִיכָּא מִצְוַת בְּחֲזָרָה מְקַרֵי ג"כ גָּמַר מִצְוַת לְמַה שְׁלֶפְנָיו וְלֹא נִחְשָׁב הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי גַּם מְדַאוּרֵייתָא דְּגַם מִצְוַת דְּרַבְּנָן נִחְשָׁב כְּדַאוּרֵייתָא לְעֵנָן זֶה וְעוֹד י"ל דְּהָכָא עֲדִיף וְהִינּוּ דְּאֶפְּלוּ אִי נִימָא דְּבַעֲלָמָא אִין דִּינֵי הַתּוֹרָה נְמֻשְׁכִּים אַחַר מִצְוֹת חֲכָמִים וְכַשְׁנִתְמַעַט מַה"ת דְּבַר מִצְוַת אִין מִצְוַת דְּרַבְּנָן בְּכָלֵל מ"מ הָכָא עֲדִיף דְּזִהוּ רַק סְבָרָא בְּעֵלְמָא דְּהֵיכִי דְּאִיכָּא מִצְוַת לְגַמּוֹר הַדְּבָר בְּזֶה אֲמַרְיָנוּ דְּלֹא הָוִי הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי אֶלָּא גָּמַר מִיִּלְתָּא.

וּלְפ"ז ה"ה בְּמִצְוַת דְּרַבְּנָן פִּינּוּ דַּמ"מ אִיכָּא מִצְוַת לְגַמּוֹר הַדְּבָר וְהָא גְּבָרָא לְמִצְוַת מְכוּוֹן מִמִּילָא אָף כְּשִׁפְרִשׁ לֹא הָוִי הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי אֶלָּא גָּמַר מִיִּלְתָּא וְכַדְמִסִּיק הַגַּמ' רַבְּנָן דְּפִלְגִי עֲלֵיהּ דַּר' יוֹסִי הִיא דַּס"ל לְרַבְּנָן דְּאֶפְּלוּ בְּמָקוֹם מִצְוַת הָוִי פִּירְשׁ הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי וְלֹא גָּמַר מִיִּלְתָּא גְּלַמּוֹד מְזֶה בְּמַכְש"כ לְעֵנָן מִילָה דְּגַבֵּי לְחַה"פ אִיכָּא מִצְוַת דְּאוּרֵייתָא דְּלֶפְנֵי תְּמִיד וּמ"מ הָוִי פִּירְשׁ הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי א"כ מְכַש"כ לְעֵנָן מִילָה דְּהַמִּצְוַת לַחֲזוֹר עַל הַצִּיצִין שֶׁא"מ מִשּׁוּם וְאִנְהוּ הוּא רַק דְּרַבְּנָן א"כ פְּשִׁיטָא דְּפִירְשׁ הָוִי הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי מַה"ת וְלֹא גָּמַר מִיִּלְתָּא: וּלְפִי מַה שְׂבָאָרְנוּ בְּפ"י הַסּוּגְיָא בַּפ"ר ר"א דְּמִילָה וְכַנ"ל מְעַתָּה יִתְבָּאָר לְנִכּוֹן דְּבָרֵי הַגַּמ' בַּפ"כ כ"כ שְׁם בְּהָא דְּפִרְיָה וּר' יִשְׁמַעֵאל הָאִי כֹל פְּעַל ד' לְמַעֲנָהוּ מֵאִי עֲבִיד לִיָּה דְּלְכַאוּרָה צ"ע דְּמֵאִי קוֹשְׁיָא נִימָא דַּס"ל לַר' יִשְׁמַעֵאל דְּפִירְשׁ הָוִי מִתְּחִלָּה

אחריתי מה"ת ולקף אין מועיל הך דכל פֿעל ד' למענהו להתיר להפשיט את פֿולו וְאִי
נִימָא דס"ל להגמ' דפֿירש לא הוּי התחלה אחריתי מה"ת א"כ מאי פֿריף אח"כ הָתָם
טלטול הָכָא מְלָאכָה וְכַנ"ל אוּלָם לפ"ז מִיְנֻשָׁב שפיר דאפ"ל דס"ל לְסוּגֵית הגמ' בְּכָאן
דפֿירש לא הוּי התחלה אחריתי מה"ת בְּמָקוֹם דגמר הַדְּבָר הוּי מְצוּה עכ"פ וְהָא דס"ל
לרַבֵּנּוּ דמִפְשִׁיטִין אֵת פֿולוּ מְשׁוּם כָּל פֿעַל ד' למענהו הִיָּינוּ ג"כ מְשׁוּם מְצוּה דְכָל פֿעַל ד'
למענהו לְקָף לֹא הוּי פֿירש התחלה אחריתי אֲלָא גָמַר מִילְתָּא וס"ל להגמ' דגם לר'
יִשְׁמַעְאֵל כֵּן הוּא דבְּמָקוֹם מְצוּה לֹא הוּי פֿירש התחלה אחריתי דְלֹא רָצָה הגמ' לעשות
מחלוקת בִּיְנֵיהֶם בְּדִין פֿירש אִי הוּי התחלה אחריתי ולקף פֿריף שפיר ור' יִשְׁמַעְאֵל הָאִי
קָרָא דְכָל פֿעַל ד' למענהו מאי עֲבִיד לֵיהּ וּמְשַׁנֵּי שְׁלֹא יוֹצִיא אֵת הָאִימורִין כו' וְהִיָּינוּ דְלֹא
ס"ל לר' יִשְׁמַעְאֵל בְּאָמַת הַךְ דְכָל פֿעַל ד' למענהו לענן הפשטת פֿולוּ וְכִינּוּ דְלִיכָא מְצוּה
מִמִּילָא הוּי פֿירש התחלה אחריתי מה"ת ולפ"ז פֿריף שפיר אח"כ בְּהָא דְאֵהָדְרִי לֵיהּ
חֲבָרִיָּא לר"י אִם מְצִילִין כו' לֹא נִפְשִׁיט אֵת הַפֿסח מְעוּרוּ מִי דְמִי הָתָם טלטול הָכָא מְלָאכָה
דְמִפְּנֵין דְלִיכָא מְצוּה דְכָל פֿעַל ד' למענהו הוּי פֿירש התחלה אחריתי מה"ת וא"כ הוּי
מְלָאכָה דְאִוְרֵיָתָא לְהַפְשִׁיט אֵת פֿולוּ כַּנ"ל: וְכֵן אֶפְשָׁר לִישָׁב בְּזֵה הַסּוּגֵיָא בַּפ' ר"א דְמִילָה
שָׁם בְּהָא דְדַחֵי הגמ' ע"כ לֹא קָאָמַר ר' יִשְׁמַעְאֵל הָתָם אֲלָא מְשׁוּם דְלֹא בְּעִינּוּ זֵה אֵלִי
וְאִנּוּהוּ דְלְכָאוּרָה צ"ע הָא גַם בְּפֿסח אִיכָא מְשׁוּם כָּל פֿעַל ד' למענהו וְכַדְמֹכְרַח לוֹמַר
לְסַבְרַת ר' יוֹחָנָן וְכַנ"ל.

וְאִי נִימָא דְדַחֵיָת הגמ' הוּא דְדִלְמָא לֹא ס"ל לר' יִשְׁמַעְאֵל הַךְ דְכָל פֿעַל ד' למענהו וְכַסּוּגֵית
הגמ' בַּפ' כ"כ שָׁם א"כ מַה תְּלָה הַדְּבָר בְּהָא דְלֹא בְּעִינּוּ בְּפֿסח זֵה אֵלִי וְאִנּוּהוּ וְהוּ"ל לְהַגְמ' לומר
ע"כ לֹא קָאָמַר ר' יִשְׁמַעְאֵל הָתָם אֲלָא מְשׁוּם דְלִיכָא מְצוּה וְכַנ"ל אוּלָם לְפִי הַנְּז"ל
מִיְנֻשָׁב שפיר דאפ"ל דְהַגְמ' מְחַלֵּק בְּאָמַת בֵּין הַמְצוּה דְזֵה אֵלִי וְאִנּוּהוּ וְכִינּוּ הַךְ דְכָל פֿעַל
ד' למענהו וְהִיָּינוּ דְאָף אִי נִימָא דס"ל לר' יִשְׁמַעְאֵל הַךְ דְכָל פֿעַל ד' למענהו גְּבִי פֿסח
וְאִפ"ה מִפְשִׁיט רַק עַד הַחֲזוּה מ"מ אֶפְשָׁר דְבְּמִילָה מוֹדָה ר' יִשְׁמַעְאֵל דְפֿירש חוֹזֵר מְשׁוּם
זֵה אֵלִי וְאִנּוּהוּ וּמְשׁוּם דְבַגּוּף הַסְבָּרָא דְהִיכָא דְאִיכָא מְצוּה לְגַמּוֹר הַדְּבָר לְקָף לֹא הוּי
הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי אֲלָא גָמַר מִילְתָּא בְּנֻדָּאִי י"ל דְעֵדִיף הַמְצוּה שֶׁל חֲזַרְת הַצִּיצִין שֶׁא"מ לְגַבֵּי
מִילָה מְשׁוּם זֵה אֵלִי וְאִנּוּהוּ דְהוּא הִידוּר מְצוּה לִמ"ע דְמִילָה גּוּפָה וּגָמַר מְצוּתוֹ בְּאָמַת
וּלְקָף אֶף כְּשֶׁפֿירש לֹא הוּי הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי אֲלָא גָמַר מְצוּה אוּלָם בְּפֿסח אֶף דְאִיכָא מְצוּה
לְהַפְשִׁיט אֵת פֿולוּ מְשׁוּם כָּל פֿעַל ד' למענהו וְלֹא הוּי דְבַר הַרְשׁוּת מ"מ אִין זֵה שְׁנִיף
לְהַמְעַשָּׂה שְׁלִפְנֵיו כ"כ דְמַתְחִילָה צְרִיף לְהַפְשִׁיט עַד הַחֲזוּה בְּשִׁבִיל לְהוֹצִיא הָאִימורִין וְכָל
פֿעַל ד' למענהו הוּא מְשׁוּם בְּזִיוֹן קְדוּשִׁים וּלְקָף אַפ"ל דְמ"מ הוּי הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי וְלֹא גָמַר
מְצוּה וְהִיָּינוּ דְדַחֵי הגמ' ע"כ לֹא קָאָמַר ר' יִשְׁמַעְאֵל הָתָם אֲלָא מְשׁוּם דְלֹא בְּעִינּוּ זֵה אֵלִי
וְאִנּוּהוּ וְהִיָּינוּ דְאָף דְגַם בְּפֿסח אִיכָא מְשׁוּם כָּל פֿעַל ד' למענהו מ"מ פִּינּוּ דְלֹא הוּי הִידוּר
מְצוּה הָרְאוּשׁוֹנָה וּגָמַר מְצוּתוֹ בְּאָמַת כְּמוֹ גְּבִי מִילָה לְקָף הוּי פֿירש הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי מִשֶּׁא"כ
גְּבִי מִילָה וְכַנ"ל וּמ"מ מִיִּיתִי שפיר אח"כ פְּלוּגְתָּא דְרַבֵּנּוּ ור' יוֹסִי גְּבִי לַחַה"פ וּמְשׁוּם
דְהָתָם דְמִי לְמִילָה וְעֵדִיף מִיְנֵיהּ דְהָתָם הוּי הַפֿל חֲדָא מְצוּה מ"ע דְתַמִּיד וּמ"מ ס"ל לְרַבֵּנּוּ
דְפֿירש הוּי הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי א"כ ה"ה גְּבִי מִילָה וְכַנ"ל אוּלָם הַסּוּגֵיָא דַּפ' כ"כ לֹא ס"ל
כַּנ"ל וְרַק דְמ"מ פִּינּוּ דְאִיכָא מְצוּה לְהַפְשִׁיט אֵת פֿולוּ לְקָף לֹא הוּי פֿירש הַתְּחִלָּה אַחֲרֵיתִי:
וְעַל פִּי מִש"כ יֵשׁ לְבָאָר בְּזֵה דְבָרֵי הִירוּשְׁלָמִי בַּפ' ר"א דְמִילָה הִלְכָה ד' וְשָׁם הִלְכָה נְאוֹ

דמייתי התם הברייתא המובא בתלמודא דידן וז"ל הירושלמי תני כל שעה שעוסק במילה חוזר בין על ציצין המעפבין במילה בין על ציצין שאין מעפבין פירש אינו חוזר אלא על ציצין המעפבין במילה.

אמר ר' יוחנן דברי ר' יוסי אפילו על ציצין שאין מעפבין המילה אם פירש חוזר הני דין ר' יוסי היא דתנינן תמן ר' יוסי אומר יו"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת ושבת ויהוציא את הלולב לרה"ר פטור מפני שהוציאו ברשות עכ"ל הירושלמי ועי' במפרשי הירושלמי הק"ע והפ"מ שפירשו דהירושלמי בעי דין ר' יוסי היינו היכן שמעינן דס"ל לר' יוסי הכי ומשני מהא דתנינן תמן ר' יוסי אומר כו' והירושלמי אגיל לטעמיה דבתלמודא דידן בסופה (דף מ"ב) מוקי לה פשהפכו או שהוציאו בכלי דבל"ז לא הוי טעה בדבר מצנה דמדאגביה נפיק ביה ע"ש.

אולם בירושלמי בסופה שם מפרש טעמיה דר' יוסי פדתניא פה הנה המנהג בירושלים אדם הולך לבהכ"נ לולבו בידו כו' נכנס לבקר החולה לולבו בידו כו' ע"ש והיינו דלעולם מייירי שפבר יצא בו ומ"מ מקרי טעה בדבר מצנה ומשום דאיפא הידור מצנה לזריזין שהיו נוטלין כל היום ועי' בפ"מ שפכת ז"ל אלמא אעפ"י שפבר עשה המצנה ואינו אלא משום גמר מצנה בעלמא טעה בדבר מצנה קרינן ביה ופטור אם הוציאו לרה"ר בשבת ומדדחזינן דמיקל ר' יוסי בגמר מצנה ה"נ חוזר הוא על הציצין אע"פ שאין מעפבין דכולה גמר מיקלמא דמצנה הוא עכ"ל הפ"מ וכ"כ הק"ע ז"ל מפני שהוציאו ברשות אע"ג שפבר יצא מ"מ פינון שהוא גמר מצנה פטור פינון דאית ביה קצת מצנה לחבב שיהיה הלולב בידו תמיד ה"ה בכל גמר מצנה עכ"ל ע"ש: והנה פ"ה הק"ע והפ"מ צ"ע דמאיזה ענין נלמוד דמדמיקל ר' יוסי שם בגמר מצנה דחשיב ליה טעה בדבר מצנה דה"ה דפירש חוזר דאין הנושאים שנים פלל ולכן נראה לענ"ד לפרש הירושלמי דנדאי עיקר הדבר הא דפירש חוזר תלי' באם פירש הוי התחלה אחריתי אי לא וכמבאר בתלמודא דידן והא דמיייתי ראיה מלולב היינו לענין זה גופיה דפירש לא הוי התחלה אחריתי אלא גמר מצנה וממילא אם פירש חוזר והיינו דס"ל דהא דחשיב ר' יוסי טעה בדבר מצנה בשביל הידור מצנה דזריזין נוטלין כל היום וכנ"ל היינו משום דהוי גמר מצנה לעצם מצנות לולב ועי' בטעם הפלך בפ"ב מה' שופר דטעה בדבר מצנה דרבנן אינו פטור משום טעה בדבר מצנה ע"ש אף אפילו אי נימא דטעה בדבר מצנה דרבנן פטור מ"מ הכא גם מצנה גמורה מדרבנן אין כאן רק הידור מצנה לזריזין כנ"ל.

והא דחשיב ליה טעה בדבר מצנה היינו משום דחשיב גמר מצנה כנ"ל וה"נ גבי מילה כשפירש לא הוי התחלה אחריתי אלא גמר מצנה וממילא אם פירש חוזר וכנ"ל ובאמת נראה דהא דמבאר בירושלמי פ' לולב הגזול דטעמיה דר' יוסי משום דכף הנה המנהג בירושלים כו' היינו נמי משום דהוי גמר מצנה וז"ל הירושלמי חברייא אמרין דברי ר' יוסי שמ"ע דוחה למצנה בל"ת אמר לון ר' יוסה לא מן הדא אלא מן הדא כו' ותנינן תמן פה הנה המנהג בירושלים כו' ור' יוסה זה הוא אמורא ובירושלמי פ"ק דביצה גבי יחפור בדקר ויכסה חברייא אמרין שמ"ע דוחה למצנה בל"ת כו' על דעתיה דר' יוסה מפיון שהתחיל במצנה אומר לו מרוק כו' ונראה דהא דאמר מפיון שהתחיל במצנה כו' היינו ג"כ לשיטת ר' יוסי וכנ"ל וכ"ה בירושלמי פ"ק דר"ה ופ"ב דמגילה והתנינן

קצרוה ונתנוה כו' ר' יוסה אומר מפנין שהתחיל במצנה אומר לו מרוק ולפ"ז נראה דבירושלמי סנפה דאיתא נמי פהך דביצה חברייא אמרין כו' ור' יוסה אמר לון לא מן קדא היינו נמי משום דהוי גמר מצנה ולשיטתיה אגיל: אלא דמ"מ דברי הירושלמי צע"ג דל"ל להירושלמי להביא ראיה דס"ל לר' יוסי דאם פירש חוזר על ציצין שאין מעפבין מר' יוסי דלולב דהוא בדמיון רחוק קצת וכן לפי מה דמוקי אב"י ורבא בתלמודא דידן בסנפה שם פשהפכו או פשהוציאו בכלי הא לא מוכח מידי ועי' בנזעם ירושלמי בשפת שם הא בפשיטות הו"ל לאתויי דברי ר' יוסי גבי לחה"פ דס"ל אף אלו נוטלין ואלו מניחין אף זה הנה תמיד ומוכרח מזה דס"ל לר' יוסי דפירש לא הוי התחלה אחריתי וכמו שפרש"י בגמ' שם ולפ"ז פשיטא דס"ל לר' יוסי דפירש חוזר על ציצין שאין מעפבין וכדמסיק באמת בתלמודא דידן דהא דפירש אינו חוזר על ציצין שאין מעפבין תלי' בפלוגתא דרבנן ור' יוסי גבי לחה"פ.

והבבביתא דפירש אינו חוזר הוא רק לרבנן דפליגי עליה דר' יוסי גבי לחה"פ ולפ"ז הו"ל להירושלמי לומר בפשיטות דהא דאמר ר' יוחנן דברי ר' יוסי אפילו על ציצין שאין מעפבין המילה אם פירש חוזר הוציא זה מדברי ר' יוסי גבי לחה"ע וכדמסיק בתלמודא דידן וכנ"ל ולא ראיתי מי שיתעורר בזה וצע"ג: אולם לפי כל הנ"ל מן שפיר בעז"ה דהנה לפמש"כ בפירוש הסוגיא וכנ"ל לכאורה צע"ג בהא דמסיק הגמ' דהבבביתא דפירש אינו חוזר רבנן דפליגי עליה דר' יוסי הוא נהי דלרבנן דפליגי עליה דר' יוסי גבי לחה"פ וס"ל דפירש הוי התחלה אחריתי אף במקום דגמר הדבר הוא ג"כ מ"ע דאורייתא וחדא מצנה היא כמו גבי לחה"פ א"כ מכש"כ גבי מילה דגמר הדבר הוא רק מצנה דרבנן דהתנאה לפניו במצות הוא רק דרבנן כנ"ל בנדאי דפירש הוי התחלה אחריתי מ"מ מנ"ל להגמ' להיפוך דלר' יוסי דס"ל גבי לחה"פ דגם פי שבקי נהדר מסדרי מקרי להו תמיד דחדא מילתא היא דה"ה במילה אם פירש חוזר הא זה אין מוכרח כלל דלפמ"ש הרי אפ"ל דנדאי גבי לחה"פ דמה שמסדר אח"כ הוי ג"כ מ"ע דאורייתא דלפני תמיד ולכן אף פפירש לא הוי התחלה אחריתי מה"ת אלא גמר מילתא אולם במילה דעיקר התנאה לפניו במצות הוא רק דרבנן ומה"ת אין מצנה כלל לחזור על ציצין שא"מ הא אפ"ל דמודה ר' יוסי דפירש אינו חוזר ומשום דכיון דמה"ת ליכא מצנה לחזור על ציצין שא"מ אפתי הוי מה"ת התחלה אחריתי ולא גמר מילתא אף צ"ל דהגמ' בזה לטעמיה אגיל דדחי מתחילה להך דר' ישמעאל דשאני גבי מילה דבעינן זה אלי ואנוהו הרי דס"ל להגמ' לסברא פשוטה דדין התורה נמשך בזה אחר מצות חכמים וכיון דמדרבנן איכא מצנה לחזור על הציצין שא"מ להכי י"ל דמודה ר' ישמעאל דפירש לא הוי התחלה אחריתי גם מה"ת אלא גמר מצנה ולפ"ז שפיר מסיק דהבבביתא דפירש אינו חוזר הוא לרבנן דפליגי עליה דר' יוסי דלר' יוסי דס"ל גבי לחה"פ דפירש לא הוי התחלה אחריתי נהי דנימא דהוא דוקא במקום דגמר הדבר הוא ג"כ מצנה וכנ"ל מ"מ גבי מילה נמי איכא מצנה דזה אלי ואנוהו ולכך לר' יוסי במילה אם פירש חוזר: ונהנה בעיקר הדבר דמבואר בגמ' דר' יוחנן אמר דהבבביתא דפירש אינו חוזר ר' ישמעאל היא ובגמ' דחי דשאני מילה דבעינן זה אלי ואנוהו ונהנה לפי מה שנתבאר לנו בפ"י דברי הגמ' לכאורה צע"ע מ"ט דר' יוחנן דהא בנדאי נראה לסברא פשוטה לחלק בין היכי דגמר הדבר הוא ג"כ

מצנה או לא ואף אי נימא דס"ל לר' יוחנן דגם בפסח איפא לר' ישמעאל משום פל פּעל ד' למענהו דלא פסוגית הגמ' בפ' כ"כ וכנ"ל.

מ"מ הא פּבּר בארנו דהגמ' מחלק באמת בין הך דכל פּעל ד' למענהו ובין המצנה דנה אלי ואנהו לענין זה ומ"ט דר' יוחנן אף נראה לומר דפליגי בסבא זו והנינו דלר' יוחנן ס"ל דלפיקה מפשיט הפסח רק עד התנה לר' ישמעאל משום דס"ל פירש הוי התחלה אחריתי מה"ת ואפילו אי נימא דבמקום דגמר הדבר הוא מצנה מודה ר' ישמעאל דפירש לא הוי התחלה אחריתי מה"ת אלא גמר מצנה מ"מ זהו רק במצנה דאורייתא ולכּף אע"ג דאיפא מצנה דכל פּעל ד' למענהו מ"מ זהו רק מדרבנן ואפתי הוי מה"ת התחלה אחריתי דאין דין התורה נמשך בזה אחר מצנות חכמים ולפ"ז אין נ"מ בין הך דכל פּעל ד' למענהו ובין המצנה דנה אלי ואנהו גבי מילה כיון דשניהם הוא רק מצנה דרבנן ומה"ת ליפא מצנה פּלל אפתי הוי מה"ת התחלה אחריתי ולא גמר מילתא כנ"ל אולם הגמ' דדחי אבּל הקא דבעינו זה אלי ואנהו ס"ל דדין התורה נמשך בזה אחר מצנות חכמים וכיון דמ"מ הוא גומר את הדבר לשם מצנה ממילא גם מה"ת לא הוי התחלה אחריתי אלא גמר מילתא ולכּף מחלק הגמ' שפיר בין הך דכל פּעל ד' למענהו ובין המצנה לחזור על הציצין משום זה אלי ואנהו דהוא הידור מצנה הראשונה וגמר מצנתו באמת וכנ"ל: ועל פי זה מיושב שפיר דברי הירושלמי בהא דאמר ר' יוחנן דברי ר' יוסי אפילו על ציצין שא"מ המילה אם פירש חוזר ומפרש הירושלמי דהוא מדברי ר' יוסי גבי לולב ולא הביא בפשיטות דברי ר' יוסי גבי לחה"פ דמוכרח דפירש לא הוי התחלה אחריתי וכנ"ל אף היינו משום דהקא ר' יוחנן אמר לה דברי ר' יוסי אם פירש חוזר ור' יוחנן לשיטתיה בתלמודא דידן מוקי הברייתא דפירש אינו חוזר כר' ישמעאל דס"ל מפשיט הפסח עד התנה דפירש הוי התחלה אחריתי: ולא ס"ל לדחיית הגמ' דגבי מילה שאני משום דבעינו זה אלי ואנהו והיינו בע"כ משום דאע"ג דאיפא מצנה לחזור משום ואנהו מ"מ אין לומר משום זה דלא הוי התחלה אחריתי אלא גמר מצנה ומשום דכיון דעיקר ואנהו הוא רק דרבנן ומה"ת ליפא מצנה אפתי הוי מה"ת התחלה אחריתי וכנ"ל ולפ"ז לר' יוחנן לשיטתיה אין ראיה פּלל מדברי ר' יוסי גבי לחה"פ דבמילה פירש חוזר דנהי דבע"כ ס"ל לר' יוסי דפירש לא הוי התחלה אחריתי אולם היינו רק במקום דגמר הדבר הוא מצנה דאורייתא וכמו גבי לחה"פ דאיפא מ"ע דלפני תמיד ולכּף לא הוי מה"ת התחלה אחריתי אלא גמר מילתא אולם בדבר הרשות י"ל דמודה ר' יוסי דפירש הוי התחלה אחריתי וה"ה גבי מילה כשפירש דעיקר ואנהו הוא רק דרבנן ומה"ת ליפא מצנה פּלל אפתי הוי מה"ת התחלה אחריתי ולפ"ז י"ל דבמילה מודה ר' יוסי דפירש אינו חוזר ולכּף מפרש הירושלמי דר' יוחנן הוציא זה מדברי ר' יוסי גבי לולב דס"ל דאם שכת והוציא הלולב לרה"ר פטור והיינו דהוי טעה בדבר מצנה ומשום מצנה דנריזין נוטלין פל היום והו"ל גמר מצנה כנ"ל ומוכרח מזה דס"ל לר' יוסי דפירש לא הוי התחלה אחריתי אלא גמר מצנה אף בהידור מצנה דנטילת לולב ופטור מדאורייתא מחטאת ולפ"ז ה"ה במילה דפירש חוזר דמשום מצנה דאנהו הוי גמר מצנה אף מה"ת ולא התחלה אחריתי כנ"ל: והנה פּבּר פתבנו מחלוקת הרמב"ם והטור לענין מילה בחול כשפירש אם חוזר על ציצין שא"מ אם הברייתא דפירש אינו חוזר מייירי דוקא בשבת כנ"ל אולם לענין שבת גופה דעת פל הראשונים כמעט לפסוק בהברייתא דפירש אינו חוזר.

מלבד בעל העיטור שפסק דלא פהברייתא הביאו הטור ביור"ד סי' רס"ו וע"ש שפכתב ז"ל ועל שאינו מעפבין אם פירש אינו חוזר כו' ובעל העיטור כתב דאע"פ שאין מעפבין חוזר אע"פ שפירש וא"א הרא"ש ז"ל לא כ"כ ע"ש ועי' בב"י שפכתב בטעם בעל העיטור משום דמסיק בגמ' דנהרדעי מוקמי לה פרבנן דר' יוסי גבי לחה"פ ובהיא קי"ל כר' יוסי דנימוקו עמו וא"כ לית הילכתא פהאי ברייתא ע"ש ועי' בשו"ת שג"א סי' נ"א שהאריך ג"כ בדברי בעל העיטור להסביר טעמו דס"ל לפסוק כר' יוסי בלחה"פ אלא דבסוף התשובה כתב לתת עוד טעם לפסק בעל העיטור דס"ל כר"י דמקלקל בחבורה פטור ע"ש.

אולם כנראה לא עיין השג"א בבעל העיטור עצמו דבאמת פל מש"כ הב"י הוא מדברי בעל העיטור עצמו בה' מילה שכ"כ דס"ל דהלכה כר' יוסי בלחה"פ דנימוקו עמו ולפיכך אם פירש חוזר אפילו בשבת.

אולם בדעת כל הראשונים שפסקו פהברייתא דפירש אינו חוזר צ"ל דס"ל דקי"ל באמת פרבנן דר' יוסי גבי לחה"פ ומשום דרבים ניהו וכ"כ בחי' הרשב"א ונהריטב"א בסוגיא שם ע"ש: אלא דהשג"א בתשובה שם הקשה דברי הרא"ש אהדדי וע"ש שהביא מתחילה ראיה לדעת העיטור דהלכה כר' יוסי בלחה"פ מגמ' מנחות (דף צ"ט) דאיתא התם אמר ר' אמי מדבריו של ר' יוסי נלמד אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית קיים מצות לא ימוש סה"ת הנה מפיה ואפילו לא קרא אדם אלא ק"ש שו"ע קיים לא ימוש ומשמע דלרבנן לא קיים בנה לא ימוש ובגדרים (דף ח') אמר רב גידל אמר רב האומר אשפים ואשנה פרק זה כו' נדר גדול כו' מאי קמ"ל דאפילו זרוזי בעלמא היינו דר"ג קמייתא ומשני הא קמ"ל דאי בעי פטר נפשיה בק"ש שחרית וערבית משו"ה חז"ל שבועה עליה ע"ש אלמא רב כר' יוסי ס"ל דאי בעי פטר נפשיה בק"ש שו"ע מלא ימוש וש"מ דהלכה כר' יוסי וע"ש בסוף התשובה שדחה זה דאפ"ל דהא דקאמר דאי בעי פטר נפשיה בק"ש שו"ע לאו אקרא דהגית בו יומם ולילה קאי אלא אקרא דבשכבך ובקומך קאי דמיניה פטר נפשיה בק"ש אלא דמ"מ כתב דתימה על הרא"ש שפי' שם ונלא מןשבע ועומד הוא דכתיב ונהגית בו יומם ולילה וא"כ לר"ג פטר נפשיה ממנו בק"ש ונהינו כר' יוסי אלמא קי"ל דאף זה נקרא תמיד וה"ה דאפילו פירש חוזר על ציצין שא"מ ובפ' ר"א דמילה פוסק פההיא ברייתא דפירש אינו חוזר ונהמה תרתי דסתרו אהדדי וע"ש שהניח בצ"ע ועי' בבבאורי הגר"א יור"ד סי' רס"ו שכ"כ בדעת העיטור דס"ל דהלכה כר' יוסי בלחה"פ וה"ר מסתמא דגמ' בגדרים הנ"ל אף רמז לזה בקונצ' מילים פזרפו בקדש ע"ש ולפ"ז דברי הרא"ש צע"ג פנ"ל ונהנה באמת פשטות דברי הגמ' בגדרים הנ"ל דאי בעי פטר נפשיה בק"ש שו"ע נראה דהוא ממש דברי הגמ' במנחות הנ"ל דאמר ר' יוחנן אפילו לא קרא אדם אלא ק"ש שו"ע קיים לא ימוש וכ"כ הריטב"א ונהנימוקי יוסף בחי' להרי"ף בגדרים שם ועי' בש"מ שם: ולפ"ז גם מפשטות דברי הרי"ף בגדרים שם שהביא דברי הגמ' הנ"ל פנין דאי בעי פטר נפשיה נראה דס"ל דהלכה כר' יוסי בלחה"פ ומ"מ הנה בשבת שם פוסק כסתמא דברייתא דפירש אינו חוזר והוא פרבנן דר' יוסי וצ"ע פנ"ל: וביותר נראה לחזק הקושיא על הרי"ף ונהרא"ש דהנה השג"א שם הביא עוד ראיה דהלכה כר' יוסי בלחה"פ ומשום דסתם לן תנא פנותיה בספ"ב דמגילה דתנן התם זה הפלל דבר שמצותו ביום נהג פל היום ואמר בגמ' דלא תווי

סידור וסילוק בְּזִיכּוֹן אֲתִי וְכִרְא' יוֹסִי דְאָמַר אֶפְיָלוּ סִילְקָא כּו' וְהָאִי סְתָמָא דְמַגְיֵלָה עֲדִיף מְשׁוּם דְתַנִּי לֵה גַבֵּי הֵילְכְתָא פְּסִיקְתָא דְהָא תַנִּי בְּסִיפָא דְבָר שְׂמַצְוָתוּ בְּלִילָה פֶּשֶׁר פֶּל הֵלִילָה וְאָמַר בְּגַמ' דְלֵאֲתוּנִי אֶכִילַת פְּסָחִים וְדָלָא כְרַאב"ע וְלַדְעַת קַצַּת פּוֹסְקִים הֵלְכָה פְּהָהוּא סְתָמָא אַע"ג דְאֵיפָא נְמִי סְתָמָא כְרַאב"ע וּמְשׁוּם דְתַנִּי לֵה גַבֵּי הֵילְכְתָא פְּסִיקְתָא אַף בְּסוּף הַתְּשׁוּבָה דְחָה רְאָיָה זֹו וּמְשׁוּם דְרֹבּ פּוֹסְקִים לֹא ס"ל דְכַה"ג הוּ"לֵהֵילְכְתָא פְּסִיקְתָא וּפְסָקוּ כְרַאב"ע לְחוּמְרָא דְצָרִיף לְאַכּוֹל מְצָה קוֹדֵם חֲצוֹת וְכַדְאִיתָא בְּס"פ ע"פ אָמַר רְבָא אֶכֶל מְצָה לְאַחַר חֲצוֹת לְרַאב"ע לֹא יֵצֵא ע"ש בְּשַׁג"א.

וְהִנֵּה כ"ז הוּא רַק לְדִינָא אוּלָם מְדַבְרֵי הָרִי"ף וְהָרָא"ש בְּעֵצְמָם גַּם מְזָה צ"ע דְהִנֵּה מְדַבְרֵי הָרָא"ש ס"פ ע"פ נְרָאָה דַס"ל לְעֵיקָר דְהֵלְכָה כְר"ע וְלֹא כְרַאב"ע: וְכַמְש"כ שָׁם וְגַם הֵיִא סְתָמִי דְמַגְיֵלָה תַנִּי לֵה גַבֵּי הֵילְכְתָא פְּסִיקְתָא ע"ש וְכ"כ שָׁם הָרָא"ש בְּשִׁילְהֵי פְּסָחִים לְעַנְוִן הֵיכִי דְשָׁכַח וְלֹא סָפַר בְּלִילָה ז"ל אֶבֶל נְרָאָה עֵיקָר אִידֵף סְתָמָא דַפ"ב דְמַגְיֵלָה פֶּל הֵלִילָה פֶּשֶׁר לְקַצִּירַת הָעוֹמֵר כּו' וְעוֹד דְכִי הָף סְתָמָא דְמַגְיֵלָה חֲשִׁיב הֵילְכְתָא פְּסִיקְתָא ע"ש וְכֹן הָרִי"ף בְּפְסָחִים שָׁם הִשְׁמִיט הָא דְאָמַר רְבָא אֶכֶל מְצָה בְּזוּה"ז לְאַחַר חֲצוֹת לֹא יֵצֵא וְבַע"כ צ"ל דַס"ל לְהָרִי"ף דְלֹא קִי"ל כְרַאב"ע בְּזוּה.

וְכ"כ בְּשַׁה"ג שָׁם וְנְרָאָה ג"כ דְהוּא מְשׁוּם סְתָם מְשֻׁנָה בְּסוּף פ"ב דְמַגְיֵלָה וּמְשׁוּם דְתַנִּי לֵה גַבֵּי הֵילְכְתָא פְּסִיקְתָא וְכַנ"ל. וְא"כ מְמִילָא גַם בְּהָא דְסְתָם לֵן תַנָּא בְּמְשֻׁנָה שָׁם כְר' יוֹסִי בְּלַחַה"פ נְמִי קִי"ל כְּנוֹתִיָה וְלַפ"ז צַע"ג עַל הָרִי"ף וְהָרָא"ש שְׂפָסְקוּ פְּסִיקְתָא דְבְרֵיִתָא דְפִירֵשׁ אִינוּ חוֹזֵר וְהוּא בַע"כ פְּרַבְּנֵן דְר' יוֹסִי וְכַנ"ל: וְיֵשׁ לְהַרְחִיב הַדְּבָר מִמָּה שְׂפָתַב הָר"ן בְּס"פ ע"פ שָׁם.

וְז"ל וְיֵשׁ מְקִילִים וְאוּמְרִים דְסְתָמָא דְסְתָם כְר"ע אֵלִים טְפִי מְדַקְתְּנִי לִיָה הֵתָם גַבֵּי הֵילְכְתָא פְּסִיקְתָא כּו' וְהִינֵנוּ דְאָמַר רְבָא לְרַאב"ע וְלֹא אָמַר לֵה סְתָמִי ע"ש וְהִנֵּה בְּמִנְחוֹת שָׁם גַבֵּי הָא דְאָמַר ר' יוֹחָנָן מְשׁוּם רְשָׁב"י אֶפְיָלוּ לֹא קָרָא אָדָם אֶלָּא ק"ש שו"ע קִינִים לֹא יְמוּשׁ אָמַר רְבָא מְצָנָה לְאוּמְרָה בְּפִנֵי ע"ה ע"ש.

וְעִי' בְּבִיאורֵי הַגְּר"א ס' רס"ו וּבְשַׁג"א שָׁם שַׁה"ר מְזָה דְרְבָא דְהוּא בְּתָרָא ס"ל כְר' יוֹסִי אַף בְּשַׁג"א שָׁם דְחָה זֶה דַאפ"ל דְרְבָא קָאָמַר אֶלִיבָא דְרְשָׁב"י וְלִיָה לֹא ס"ל אֶלָּא פְּרַבְּנֵן ע"ש וְהוּא דוֹחַק אוּלָם בְּאַמַּת נְרָאָה עֵיקָר דְרְבָא לְעֵצְמוּ אָמַר פֶּן דַס"ל בְּאַמַּת פְּרַבְּנֵי וְכִר' יוֹסִי וּמְשׁוּם דְאֵזְזִיל לְשִׁטְתִּיָה בְּפְסָחִים שָׁם דְלֹא ס"ל כְרַאב"ע לְעַנְוִן אֶכִילַת פְּסָחִים וְכַמְש"כ הָר"ן וְכַנ"ל וְהִינֵנוּ מְפַח סְתָמָא דַספ"ב דְמַגְיֵלָה וּמְשׁוּם דְתַנִּי לֵה גַבֵּי הֵילְכְתָא פְּסִיקְתָא וְכַנ"ל וְלַפ"ז קִי"ל נְמִי פְהָף סְתָמָא דְמַגְיֵלָה דְסְתָם לֵן כְר' יוֹסִי בְּלַחַה"פ וְשִׁפִיר ס"ל לְרְבָא כְר' יוֹסִי וְלַפִּיכָף אָמַר מְצָנָה לְאוּמְרָה בְּפִנֵי ע"ה וְעַכ"פ לַפ"ז דְבְרֵי הָרִי"ף וְהָרָא"ש צ"ע פְנ"ל: אַף לְפִי פֶל מַש"כ יִתְבָּרְרוּ וְיִתְלַבְּנוּ גַם שִׁיטַת הָרַאשׁוּנִים וְהִינֵנוּ דְלַעוֹלָם ס"ל לְהֵלְכָה כְר' יוֹסִי בְּלַחַה"פ וּמ"מ פְּסָקוּ שְׂפִיר פְּסִיקְתָא דְבְרֵיִתָא דְפִירֵשׁ אִינוּ חוֹזֵר וּמְשׁוּם דַאפ"ל בְּדַעְתָּם דַס"ל דְהָא דְאָמַר בְּגַמ' רְבָנֵן דְפְּלִיגֵי עֲלֵיהֵ דְר' יוֹסִי הוּא לֹא מְשׁוּם דְלֵר' יוֹסִי דַס"ל גַבֵּי לַחַה"פ דְפִירֵשׁ לֹא הֵנִי הַתְּחִלָּה אַחֲרִיתִי אֶלָּא חֲדָא מִלְתָּא ה"ה בְּמִילָה אִם פִירֵשׁ חוֹזֵר דְנֻדַאי מְדַבְרֵי ר' יוֹסִי בְּלַחַה"פ אִין רְאָיָה פֶּלֶל דַאפ"ל דְדוֹקָא בְּמִקוּם דְגָמַר הַדְּבָר הוּא מ"ע דְאוּרֵיִתָא וְכַמוּ גַבֵּי לַחַה"פ לְכֹן הֵנִי מַה"ת גָּמַר מִלְתָּא אוּלָם בְּמִילָה פְּשִׁירֵשׁ דְעֵיקָר הַמְצָנָה לְחוֹזֵר עַל צִיצִין שַׁא"מ מְשׁוּם וְאַנְוָהוּ הוּא רַק דְרְבָנֵן

ומה"ת ליפא מצנה כלל אפתי הוי מה"ת התחלה אחריתי דמשום מצנה דרבנן לא נחשב לגמר מילתא גם מדאורייתא וא"כ אם פירש אינו חוזר ונדבר זה הא מוכרח בהדיא מדברי הירושלמי בשבת שם שהביא ראיה דס"ל לר' יוסי דפירש חוזר מדברי ר' יוסי גבי לולב ולא הביא ראיה בפשיטות מדברי ר' יוסי גבי לחה"פ ובע"כ דמדברי ר' יוסי בלחה"פ אין ראיה כלל כנ"ל ואף דאפ"ל דהוא רק לר' יוחנן לשיטתיה בתלמודא דידן דלא ס"ל לחלק בין פסח ובין מילה משום זה אלי ואנוהו וכמו שנתבאר למעלה מ"מ גם זה אין מוכרח כ"כ וכיון דפשיטות דברי הירושלמי משמע דמר' יוסי בלחה"פ אין ראיה כלל דפירש חוזר לכו"ס"ל להראשונים באמת דגם הא דאמרי נהרדעי רבנן דפליגי עליה דר' יוסי הוא היינו משום דלרבנן דס"ל גבי לחה"פ דפירש הוי התחלה אחריתי ולא תדא מילתא בנדאי גבי מילה פירש אינו חוזר דכש"כ הוא כנ"ל אולם מדברי ר' יוסי אין הכרע כלל ולכך אמרי רבנן הוא והא דדחי הגמ' מתחילה ע"כ לא קאמר ר' ישמעאל כו' אבל הכא דבעינו זה אלי ואנוהו הרי דס"ל להגמ' דמשום המצנה לתזור על ציצין שא"מ משום ואנוהו לכך לא הוי פירש התחלה אחריתי גם מה"ת אלא גמר מילתא היינו רק בדרב דחיה דמר' ישמעאל אין ראיה דס"ל דבמילה פירש אינו חוזר דאפ"ל דבמילה מודה דמשום המצנה דאנוהו לא הוי התחלה אחריתי גם מה"ת אולם גם מר' יוסי בלחה"פ אין ראיה דפירש חוזר דאפ"ל להיפוך דכיון דאנוהו הוא רק דרבנן ומה"ת ליפא מצנה אפתי הוי מה"ת התחלה אחריתי ולכן שפיר פסקו הרי"ף והרא"ש פסתמא דברייטא דפירש אינו חוזר אע"ג דס"ל כר' יוסי בלחה"פ ומשום דמר' יוסי אין ראיה כדמוכרח מהירושלמי ואפ"ל דגם ר' יוסי מודה במילה דפירש אינו חוזר ולכן פסקו פסתמא דברייטא להחמיר באיסור דאורייתא כנ"ל: וממוצא דבר נלמוד לענן מחלוקת הרמב"ם והטור דגם הרי"ף והרא"ש ס"ל פהטור דבחול לעולם חוזר כשפירש אף על ציצין שא"מ דאפילו אי נימא פסקרת הרמב"ם דאם פירש הוי התחלה אחריתי שוב לא שייך לתזור משום ואנוהו דלא חייבוהו חכמים לתזור ולהתחיל מחדש מ"מ הנה לפמש"כ הרי ס"ל להרי"ף והרא"ש באמת דהלכה כר' יוסי בלחה"פ דפירש לא הוי התחלה אחריתי במקום מצנה עכ"פ.

אלא דמ"מ לענן שבת כשפירש ס"ל דאפשר דמודה ר' יוסי דפירש אינו חוזר ומשום דכיון דאנוהו הוא רק דרבנן ומה"ת ליפא מצנה אפתי הוי מה"ת התחלה אחריתי אולם בחול לענן זה גופה שיהיה צריך לתזור משום ואנוהו בנדאי חוזר פינון דאם יהיה מצנה לתזור משום ואנוהו ממילא לא יהיה התחלה אחריתי אלא גמר מצנה ואין לומר בזה דמ"מ הרי מה"ת דליפא מצנה אפתי הוי מה"ת התחלה אחריתי פינון דכל עיקר מצנה דאנוהו הוא רק דרבנן ומדרבנן הרי יהיה גמר מצנה באמת דהא במקום דגמר הדבר הוא מצנה דאורייתא גם מה"ת לא הוי התחלה אחריתי כשפירש אלא גמר מצנה.

כן גם במצנה דרבנן כמו ואנוהו הוי עכ"פ גמר מצנה מדרבנן וא"כ שייך שפיר ואנוהו לתזור על ציצין שא"מ וכנ"ל: ומכל מש"כ נתבאר לנו דדעת כל הראשונים כמעט הוא כשיטת הטור דבחול לעולם חוזר אף על ציצין שא"מ.

דְּהַנָּה כָּבֵד פְּתִיבָנוּ דְּבֵה"ג וְהָאו"ז וְהַסְמ"ג הִבְיָאוּ הַפְּרִיטָא דְּפִירֵשׁ אֵינּוּ חוּזַר וּפְיִרְשׁוּהָ לְעֵנְנֵי שְׁבֵת. וְכֵן פִּירֵשׁ"י וּמִשְׁמַע דְּבַחֹל אִפִּי' פִּירֵשׁ חוּזַר וְכֵן הָרִי"ף וְהָרָא"ש אָף שֶׁהִבְיָאוּ לְהַפְּרִיטָא בְּסֵתָם מ"מ כָּבֵד בְּאַרְנוּ דַּס"ל ע"כ פְּדַעַת הַטּוֹר דְּבַחֹל אֶפְיִלוּ פִּירֵשׁ חוּזַר.

וְנַעַת בְּעַל הָעֵיטוֹר הוּא דְּפִירֵשׁ חוּזַר אֶפְיִלוּ בְּשֵׁבֶת וּמַכְש"כ בַּחֹל וְכַנ"ל. אֲלָא דְּהַשְׁג"א שֵׁם בְּתִשְׁבָּה פֶּתַב לְהַכְרִיחַ שִׁיטַת הָרַמְבַּ"ם מִהַסְנֵגִיא אָף לְעַנ"ד אֵינּוּ רְאִיזוּתוֹ מְכַרְעוֹת פְּלִל.

וְע"ש שֶׁפֶתַב דְּבַע"כ צ"ל דְּלִפִּי הַמְּסַקְנָא דְּמַסִּיק דְּהַפְּרִיטָא הוּא לְרַבְּנָן דְּר' יוֹסִי דַּס"ל דְּפִירֵשׁ הוּי הַתְּחֵלָה אַחֲרִיתִי מִמִּילָא לֹא שִׁינְיָה פְּלִל מְצֻנָה דְּאַנְוָהוּ לְחֻזַר עַל הַצִּיצִין שֶׁא"מ וְה"ט דְּפִירֵשׁ אֵינּוּ חוּזַר וְאֶפְיִלוּ בַּחֹל א"צ לְחֻזַר כַּנ"ל.

דְּאִי נִימָא דְּלְעֵנְנֵי הַתְּנָאָה לְפָנָיו בְּמַצּוֹת לֹא שִׁינְיָה לְזִמְרָה ה"ט דְּהַתְּחֵלָה אַחֲרִיתִי הוּא וּבַחֹל לְעוֹלָם חוּזַר כְּשֶׁפִּירֵשׁ וְהָא דְּפִירֵשׁ אֵינּוּ חוּזַר בְּשֵׁבֶת דְּנֻקָא דְּכִינּוּ דְּמַה"ת הַתְּחֵלָה אַחֲרִיתִי הוּא א"א לְחַלֵּל שְׁבֵת פִּינּוּ דַּא"מ אֶת הַמִּילָה.

הָא לֹא מִיְלָתָא הִיא דַּאֲע"ג דְּאֵינּוּ מְעַכְבִּין אֶת הַמִּילָה רִשְׁאֵי וְסָיִיב לְחֻזַר עֲלֵיהֶם פִּינּוּ דְּעַדִּינּוּ אִיכָא הִידוֹר מְצֻנָה. וְכַמוּ שֶׁמִּילָה עֲצָמָה דּוֹחָה אֶת הַשְּׁבֵת ה"נ מִשׁוּם הִידוֹר מְצֻנָה רִשְׁאֵי לְדַחוֹת אֶת הַשְּׁבֵת.

דְּהִכִּי אֲמַרִּינּוּ בַּפ' ר' יִשְׁמַעֵאל (דְּף ס"ד) אָמַר רַבָּה הָיוּ לְפָנָיו ב' חֲטָאוֹת אֶחָד שְׁמִינָה וְאֶחָד כְּחוֹשָׁה כּו' כְּחוֹשָׁה וְאֶחָד"כ שְׁמִינָה פְּטוֹר וְלֹא עוֹד אֲלָא שְׁאוּמְרִים לוֹ הֵבֵא שְׁמִינָה לְכַתְּחִילָהּ וּשְׁחֻט ע"ש.

הָרִי דְּמַחְלִין שְׁבֵת לְשְׁחֻט שְׁמִינָה אַחַר שְׁשַׁחַט כְּחוֹשָׁה מִשׁוּם הִידוֹר מְצֻנָה. וְבַע"כ צ"ל דְּהָא בְּהָא תְּלִי' דְּכִינּוּ דְּפִירֵשׁ הוּי הַתְּחֵלָה אַחֲרִיתִי מִמִּילָא לֹא שִׁינְיָה לְחֻזַר עַל הַצִּיצִין שֶׁא"מ מִשׁוּם זֶה אֵלֵי וְאַנְוָהוּ וְא"כ אָף בַּחֹל א"צ לְחֻזַר כְּשֶׁפִּירֵשׁ ע"ש: אִוְלָם לְעַנ"ד נִרְאָה דְּאֵינּוּ רְאִיזָה פְּלִל דְּבִנְדָאֵי י"ל כְּשִׁיטַת הַטּוֹרוֹוְהָרַאשׁוֹנִים דְּבַחֹל לְעוֹלָם חוּזַר וְהַפְּרִיטָא דְּפִירֵשׁ אֵינּוּ חוּזַר הוּא דְּנֻקָא בְּשֵׁבֶת דְּכִינּוּ דְּפִירֵשׁ הוּי הַתְּחֵלָה אַחֲרִיתִי א"א לְחַלֵּל שְׁבֵת עַל שֶׁא"מ וְאָף דְּעַדִּינּוּ אִיכָא הִידוֹר מְצֻנָה מ"מ בְּאַמַּת אֵינּוּ הִידוֹר מְצֻנָה דְּאַנְוָהוּ דּוֹחָה אֶת הַשְּׁבֵת וְכַמוּ שֶׁנֶּתְבָּאָר לְמַעְלָה לְשִׁי' הַטּוֹר וּמַה שֶׁהִבְיָא הַשְׁג"א רְאִיזָה מִגַּמ' מְנַחֹת כַּנ"ל לֹא רְאִיזָה הוּא פְּלִל.

דְּהַנָּה בְּעֵינְקָר הָא דְּמַבְּנָאָר בַּגַּמ' דְּצָרִיף לְחֻזַר עַל צִיצִין שֶׁא"מ מִשׁוּם זֶה אֵלֵי וְאַנְוָהוּ וּמְדַמִּי לָהּ לְהָא דְּתַנְיָא הַתְּנָאָה לְפָנָיו בְּמַצּוֹת עֲשֵׂה לְפָנָיו סוּפָה נָאָה וְלִוְלֵב נָאָה. הַנָּה בְּאַמַּת לֹא דְּמִי כ"כ לְסוּפָה וְלִוְלֵב דְּהֵתָם אִיכָא וְאַנְוָהוּ בְּעַת קִיּוּם הַמ"ע דְּמַקְיָיִם הַמְצֻנָה בְּנוֹי וְהִידוֹר.

אֲבָל גַּבִּי מִילָה תִּיכְף שְׁמַל כָּבֵד קִיָּים הַמ"ע וְנִגְמַר מַעֲשֵׂה הַמְצֻנָה וְאִם יְחֻזַר אַח"כ עַל צִיצִין שֶׁא"מ מִשׁוּם וְאַנְוָהוּ הוּא הִידוֹר מְצֻנָה לְאַחַר קִיּוּם הַמְצֻנָה. וְכַבֵּר הָעִיר בְּזֶה בְּשׁוֹ"ת בֵּית הַלְוִי ח"ש ס' מ"ז וְע"ש שֶׁפֶתַב דְּמַשׁוּ"ה ס"ל לְהַרְמַב"ם בְּאַמַּת דְּלִפִּי הַמְּסַקְנָא דְּפִירֵשׁ הוּי הַתְּחֵלָה אַחֲרִיתִי לֹא שִׁינְיָה וְאַנְוָהוּ פְּלִל וְאָף בַּחֹל א"צ לְחֻזַר וְרַק דְּבִלָּא פִּירֵשׁ דְּהוּי הַפֶּל מַעֲשֵׂה אַחַת מְחֻיָּב לְחֻזַר אָף עַל צִיצִין שֶׁא"מ כְּדִי שִׁינְיָה מַעֲשֵׂה הַמְצֻנָה מְהוֹדְרַת ע"ש.

מיהו לשיטת הראשונים דבחול אפילו פירש חזר בע"כ צ"ל דס"ל דשייך ואנהו לחזור על ציצין שא"מ אף בכה"ג שפכר יצא יד"ח המצנה. והנה באמת אי ניקא פסברא הנ"ל א"כ גם בלא פירש סוף סוף לא דמי לסופה ולולב דמפיון שפול פבר קנים המצנה.

וצ"ל דבכלל ואנהו הוא גם בכה"ג והנה לכתחילה בנדאי דצריף למול ולחתוך בפ"א גם ציצין שא"מ פן ה"ה אם מל רק ציצין המעפבין צריף לחזור אח"כ על שא"מ ולהשלים הידור מצנתה.

ועי' בספר קהלת יעקב חי' פסחים (דף ס"ד) ע"ש. והנה גם בשי' הרמב"ם אין מוכרח זה דאפ"ל דהא דבחול א"צ לחזור לאו משום דלא שייך ואנהו פלל בכה"ג אלא דמפיון דפירש הוי התחלה אחריתי לא חיבוהו חכמים לחזור ולהתחיל מחדש וכמש"כ השג"א וכנ"ל.

אולם נהי דשייך ואנהו אף בכה"ג שפכר יצא יד"ח המצנה פנ"ל מ"מ זהו דוקא בחול אולם לענן שבת בנדאי אפ"ל דאין הידור מצנה בלבד בכה"ג דוחה שבת דהא פבר קנים המצנה ולא חסר רק להשלים ההידור מצנה בלבד אין הידור מצנה בלא מצנה דוחה שבת.

ולפ"ז נ"ד פלל להא דאיתא במנחות דאע"פ שפכר שחט פחושא אומרים לו הבא שמינה לכתחי' ושחוט והיינו דמחללין שבת לשחוט שמינה משום הידור מצנה דהתם ההידור מצנה להקריב שמינה הוא הידור בגוף המצנה ונקשרת עם המצנה והוא מחלל שבת על עצם המצנה דהא מבטל מעשה הראשונה ומחלל שבת להקריב שמינה לקנים גוף המצנה ביותר נוי והידור.

ובכה"ג שפיר גם הידור מצנה דוחה שבת. משא"כ גבי מילה דמפיון שפול פבר קנים המ"ע ולא נשאר רק להשלים ההידור מצנה בלבד אין הידור מצנה בלא מצנה דוחה שבת וז"ב: והנה בגוף הדבר דמבואר במנחות דמותר לחלל שבת ולשחוט שמינה אע"פ שפכר שחט פחושא משום הידור מצנה.

אפ"ל דמקור הדבר הוא מהברייתא דמנחות (דף ע"ב) דאמר ר"ש בא וראה כמה חביבה מצנה בשענתה שהרי הקטר חלבים ואברים פשירים כל הלילה ולא הנה ממתין להם עד שתחשף ע"ש והיינו דאע"ג דאפשר להמתין עד הלילה מ"מ דוחה שבת משום חביבה מצנה בשענתה.

והנה גם ענין חביבה מצנה בשענתה הוא רק הידור מצנה בזמן ומ"מ דוחה שבת וה"ה גבי שמינה וכחושא דמותר לחלל שבת ולהביא שמינה משום הידור מצנה. ועכ"פ הנה גם בדהא דמחלל שבת על הקטר חלבים ואברים משום חביבה מצנה בשענתה גם שם הנה ההידור מצנה הוא בגוף המצנה ועם המצנה ביחד ומחלל שבת על גוף המצנה של הקטר חלבים ואברים לעשות אותה בהידור בשענתה ובזמנה וכן הוא גבי פחושא ושמינה פנ"ל.

אבל לחלל שבת על הידור מצנה בלבד שפכר קנים גוף המצנה אין ללמוד מהא דחביבה מצנה בשענתה ולכך אין הידור מצנה דאנהו בלא קיום מצנה דוחה שבת: וראיתי להגאון מלבוב בספר יד שאול סי' רס"ו מש"כ בענין זה וכל דבריו שם לא נתחננו לי והנני פורטם.

וע"ש מה שפכת לענן היא דמבואר בטור ושו"ע שם דאם לאתר שנימול גדל בשר במילתו עד שאינו נראה מהול וצריך לקתכו אם יש בהרת באותו הבשר אסור לקתכו כיון שא"צ למולו פעם אחרת אלא מדרבנן.

וכתב הגאון הנ"ל לכאורה תלוי במחלוקת הפוסקים אם בציצין שאין מעפבין חוזר עליהן בשבת ולבעל העיטור בציצין שאין מעפבין ג"כ דוחה שבת ממילא י"ל דדוחה מכש"כ לאו דבהרת.

ולפ"ז היאך פתב הטור בפשיטות מה דהביא אח"כ פלוגתא. ועוד דחק שם בטעמו של בעל העיטור וכתב דסברתו לא נדע ע"ש.

והוא תמוה מאוד דהרי טעם בעל העיטור מפרש בבה"ע עצמו וכמש"כ הב"י ג"כ דהוא משום דס"ל דהלכה כר' יוסי בלחה"פ דנימוקו עמו ולפ"ז פירש לא הוי התחלה אחריתי והוי הפל מעשה אחת ולכך אפילו פירש חוזר.

וכמבואר בגמ' בהדיא דהברייתא דפירש אינו חוזר תלי' בפלוגתא דרבנן ור' יוסי בלחה"פ. וא"כ כ"ז אינו ענין כלל לאם אחר שנימול גדל בשר במילתו ובנדאי כ"ע מודים דאין מילת בעל בשר דרבנן דוחה לאו דבהרת דאורייתא.

עוד כתב שם דצריך להבין כיון דציצין שאין מעפבין בנדאי אינו רק מצנה מן המוכרח איה נדחה שבת ע"ז וגדולה מזו אמרו במנחות (דף ע"ב) אי ס"ד דנקצר שלא כמצנתו פשר אמאי דחי שבת וא"כ מכש"כ בנה ע"ש.

והנה כבר כתבנו דהא דס"ל לבעל העיטור דפירש חוזר אפילו בשבת אין הטעם משום דהידור מצנה דאנוהו דוחה שבת אלא משום דס"ל דהלכה כר' יוסי גבי לחה"פ דפירש לא הוי התחלה אחריתי וכלא פירש דמי וכנ"ל.

אולם אפילו לפמ"ש השג"א בשי' הרמב"ם דדין הוא שיהיה הידור מצנה דאנוהו דוחה שבת אלא משום דכיון דפירש הוי התחלה אחריתי לא שיהי' ואנוהו כלל וכנ"ל. מ"מ לא קשה כלל מהא דאמרינן במנחות גבי קצירת העומר דאי נקצר שלא כמצנתו פשר אין דוחה שבת דהנה בגמ' שם ס"ד לומר דס"ל לרבי דנקצר שלא כמצנתו פשר ודוחה שבת ומשום דס"ל כאידך דר"ש דאמר בא וראה פמה חביבה מצנה בשעתה שהרי הקטר חלבים ואברים פשירים כל הלילה ולא היה ממתין להם עד שתחשוף.

ודחי ה"ה בגמ' שאני ה"ה דחתי שחיתה את השבת, וע"ש בפרש"י דכיון דנימול שבת לדחות אצל שחיתה נדחה נמי אצל הקטרה משום חביבה מצנה בשעתה אבל בעומר ליכא למימר הכי ע"ש.

והנה גם חביבה מצנה בשעתה הוא הידור מצנה בזמן ומבואר דאינו דוחה שבת רק ככה"ג דכבר דחתה שחיתה מתחילה את השבת. ולפ"ז אי נימא דה"ה במילה דהידור מצנה דאנוהו דוחה שבת כמש"כ השג"א היינו משום דעיקר מילה כבר דחתה מתחילה את השבת וא"כ ל"ק כלל מקצירת העומר דאי נקצר שלא כמצנתו פשר אין דוחה שבת משום מצנה מן המוכרח ומשום דלא דחתה מתחילה את השבת כמבואר בגמ'.

ובזוה מְיֻנָּשׁב ג"כ מה שְׁהַקְשָׁה שֶׁם הַגָּאוֹן הַנִּלְעַל עַל גּוֹף הַדְּבָר דְּמִבְּנֵי בַגְמ' דָּאָם נִקְצָר שְׁלֵא כְּמַצְנֵתוֹ כְּשֶׁר אֵין דּוּחָה שְׁבַת מְהָא דְאַמְרִינָן בְּמִנְחֹת (דָּר ס"ד) וְלֹא עוֹד אֶלְא שְׁאוּמְרִים לוֹ הֵבֵא שְׁמִינָה לְכַתְחִילָה וּשְׁחֹט הֵרִי דְמַצְנָה מִן הַמְּבַחֵר שֶׁל הַקְרִיבָהוּ נָא לְפַתְחָה דּוּחָה שְׁבַת א"כ מַכְש"כ דְקַצְיָרָה כְּמַצְנֵתוֹ דּוּחָה שְׁבַת וּע"ש שְׁפַתְב דְּהוּא תִימָא רַבָּה.

אוּלָם בְּאַמַּת ל"ק פְּלִל דְּגַם גְּבִי כְּחוּשָׁה וְשְׁמִינָה דְּמִי מִמֶּשׁ לְהַקְטֵר חֲלָבִים וְאַבְרִים דְּהֵרִי אַרְף אִם לֹא יָבִיא שְׁמִינָה הֵרִי כְּבָר דְּחַתָּה מִתְחִילָה שְׁחִיטַת כְּחוּשָׁה אֶת הַשְּׁבַת וְלָכֵן אֶמְרִינָן דְּמִשׁוּם הַיְדוּר מַצְנָה דְּהַקְרִיבָהוּ נָא לְפַתְחָה דּוּחָה שְׁבַת וּמִבִּיא שְׁמִינָה לְכַתְחִילָה לְשְׁחֹט מַה שֶׁא"כ גְּבִי קַצְיָרַת הָעוֹמֵר וְכַנ"ל.

עוֹד פֶּתַח שֶׁם דְּנִרְאָה כְּרוּר דְּאַרְף לְהַרְמֵב"ם וְהַפּוֹס' דְּחוֹלְקִים עַל בַּעַה"ע הֵינְנוּ דְלֹא לִידְחִי שְׁבַת דְּחַמוּרָה וְיֵשׁ בָּהּ פֶּרֶת וּמִיתַת ב"ד אֶבְל לְעַנְנֵן לָאו דְּבַהֲרַת פְּשִׁטָּא דְמַצְנָה מִן הַמְּבַחֵר דְּצִיצִיּוֹן שְׁאִין מְעַפְבִּין דּוּחָה לָאו דְּבַהֲרַת דְּגָדוּל כְּחָה שֶׁל מַצְנָה מִן הַמְּבַחֵר ע"ש.

וְגַם זֶה תְּמוּהָ מְאוּד וְהִנֵּה לְשִׁי הַרְמֵב"ם דְּגַם בְּחוּל אֵינּוּ חוֹזֵר עַל צִיצִיּוֹן שֶׁא"מ כְּשֶׁפִּירֵשׁ דַּל"ש וְאַנְוָהוּ פְּלִל בְּנֻדָּי לֹא שְׁיִיף זֶה. אוּלָם לְשִׁי הַטּוֹר וְהִרְאִשׁוּנִים דַּס"ל דְּהַבְרֵייתָא דְּפִירֵשׁ אֵינּוּ חוֹזֵר הוּא וְנִקְא בְּשְׁבַת דַּצ"ל לְדִידְהוּ דְּאֵין הַיְדוּר מַצְנָה דְּאַנְוָהוּ דּוּחָה שְׁבַת בְּנֻדָּי דַּה"ה דְּאֵין הַיְדוּר מַצְנָה דְּאַנְוָהוּ לְחֹזֵר עַל צִיצִיּוֹן שֶׁא"מ דּוּחָה לָאו דְּבַהֲרַת.

וּמִשׁ"כְּלַחֲלֵק בֵּין אִיסוּר פֶּרֶת לְאִיסוּר לָאו הוּא תְּמוּהָ טוֹבָא דְּמַה חִילּוּק יֵשׁ בְּזוּה וּכְבָר כְּתַבְנוּ לְמַעַלָּה הַטַּעַם דְּהַיְדוּר מַצְנָה דְּאַנְוָהוּ אֵין דּוּחָה שְׁבַת דַּל"ד לְהָא דְּמִנְחֹת דְּאוּמְרִים לוֹ הֵבֵא שְׁמִינָה לְכַתְחִילָה וּשְׁחֹט וּמִשׁוּם דְּבְמִילָה מִכִּינּוֹן שְׁמַל קַיִים הַמַּצְנָה וְאֵין הַיְדוּר מַצְנָה אַח"כ בְּלֹא מַצְנָה דּוּחָה שְׁבַת.

וּפְשִׁיטָא דַּה"ה דְּאֵין הַיְדוּר מַצְנָה בְּלַבַּד לְאַחַר קִיּוּם הַמַּצְנָה דּוּחָה שׁוּם לָאו וְעַכ"פּ נִרְאָה כְּרוּר דְּצִיצִיּוֹן שֶׁא"מ אֵין דּוּחָה לָאו דְּבַהֲרַת: עוֹד פֶּתַח הַשַּׁג"א בְּתַשׁוּבָה שֶׁם דַּה"ט שֶׁל הַרְמֵב"ם מְשׁוּם דְּפַסֵּק כַּר"י דְּכָל הַמְּקַלְקְלִין פְּטוּרִין וְאַפִּי' חוּבְל וּלְדִידְיָה הָא דְּאַיִצְטְרִיף קָרָא לְמִשְׁרֵי מִילָה בְּשְׁבַת אַע"ג דְּמְקַלְקֵל הוּא הֵינְנוּ מְשׁוּם דְּרַב אֲשִׁי דְּאָמַר מַה לִּי לְתַמְנָן מִילָה מַה לִּי לְתַמְנָן כְּלִי וְהַשְׁתָּא אֵי ס"ד דְּאַפִּילוּ לְאַחַר שְׁפִירֵשׁ אַפ"ה אֵיכָּא מַצְנָה לְחֹזֵר עַל צִיצִיּוֹן שֶׁא"מ וְכִינּוֹן דְּאֵין מְעַפְבִּין אֵין כָּאֵן מְשׁוּם מְתַמְנָן מִילָה מַה"ת וְהו"ל מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה דְּפִטוּר וַא"כ לִיתִי מַצְנוֹת מִילָה שֶׁל צִיצִיּוֹן שְׁאִין מְעַפְבִּין דְּרַבְּנָן וְלִידְחִי מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה דְּרַבְּנָן.

וּבַע"כ צ"ל דְּלְאַחַר שְׁפִירֵשׁ לִיכָּא מַצְנָה פְּלִל לְחֹזֵר עַל צִיצִיּוֹן שֶׁא"מ מְשׁוּם זֶה אֵלִי וְאַנְוָהוּ ע"ש. אוּלָם לְשִׁיטַת הַטּוֹר וְכַנ"ל נִרְאָה דְּגַם מְזַה אֵינּוּ רְאִיָּה וּמְשׁוּם דְּבְאַמַּת נִרְאָה דְּגַם צִיצִיּוֹן שֶׁא"מ כִּינּוֹן דַּמ"מ אֵיכָּא מַצְנָה מְדַרְבְּנָן לְחֹזֵר עֲלֵיהֶם מְקַרִי תִיקוֹן גְּבָרָא גַם מַה"ת דְּעִיקָר תִּיקוֹן מִילָה הוּא מְשׁוּם הַמַּצְנָה וְעִי' בְּתוֹס' שְׁבַת (דָּר ק"ו) דַּה"ה מַה וּלְפ"ז כִּינּוֹן דַּעַכ"פּ מְקַיִים בְּזוּה מַצְנָה דְּרַבְּנָן מְקַרִי תִיקוֹן גַּם מַה"ת.

וְזֶה אֵינּוּ עַנְיָן לְמַה שְׁנִסְתַּפְקוּ הָאֲחֵרוֹנִים אִם דִּינֵי הַתּוֹרָה בְּכָלֵל נְמַשְׁכִּים אַחַר מַצְנוֹת חֲכָמִים וְעִי' בַּמ"ל פ"ז מַה' תְּרוּמוֹת וּמְשׁוּם דְּבְשְׁבַת מְלֹאכֶת מְחֻשְׁבַּת אֶסְרָה תּוֹרָה וְכִינּוֹן דְּהֵאֵי

גברא רוצה לקיים מצות חכמים נחשב תיקון גמור אצלו גם מדאורייתא במה שמקנים המצנה.

ועי' בשג"א סי' נ"ב שכתב לענין היכא דמל תודו זמנו אע"ג דלא קנים מצנה מ"מ מקרי מתקן משום דא"צ למולו מעתה בזמנו. ולפ"ז ה"ה בציצין שא"מ פ"ג דעכ"פ צריך למולם וכשחוזר עליהם מקרי תיקון דא"צ למולם עוד.

וכן נראה מדברי הראשונים הרמב"ן והרשב"א והריטב"א בסוגי' דציצין שא"מ שהקשו ביה דאמר ר' יוחנן ר' ישמעאל היא והא אפילו פרבנו מצי אתיא דע"כ לא קשרי רבנו גבי פסח אלא דשקיל ליה בברזי והכא גבי ציצין שאין מעכבין איכא איסורא דאורייתא ע"ש.

ולא תי' בפשיטות דהסוגיא אתיא למ"ד מקלקל בחבורה פטור ובע"כ דלכ"ע איכא איסורא דאורייתא לחזור על ציצין שאין מעכבין וכנ"ל: ומכל מה שכתבנו נראה דהעיקר הוא פשיטת הטור דבחול לעולם חוזר על ציצין שאין מעכבין אפילו כשפירש ומשום דכן הוא דעת כל הראשונים באמת וכנ"ל.

ומה שהביא השג"א ראיה לשי' הרמב"ם מהסוגיא כבר ישבנו ודחינו ראיותיו בעז"ה ואדרבה מפשיטות הסוגיא נראה פשיטת הטור וכמש"כ הפרישה ע"ש ולפ"ז בנדאי קי"ל לדינא פשיטת הראשונים והטור וכמו שפסק ג"כ הרמ"א בס"ד.

והנה באמת גם בדברי הב"י בשו"ע אין הכרע שם כלל דהוא פשיטת הרמב"ם דלא כתב שם רק מה הן ציצין המעכבין את המילה ומה הן ציצין שאין מעכבין ולא מיירי התם כלל מדין פירש אי חוזר.

והיינו דכתב הרמ"א ומ"ה אם הוא בחול לכתחילה יטול כל הציצים אף שאינו מעכבים ולא כתב בלשון יש אומרים ומשום דגם בדברי השו"ע אין הכרע כלל וכמש"כ האחרונים בכה"ג בכמה מקומות והנלע"ד פתבתי: עוד בענין הנ"ל ואמרתי לכתוב מה שנלע"ד בישוב דברי הרמב"ם ז"ל פ"ז מה' תמידין ומוספין שפסק דהעומר שנקצר ביום פשר ודוחה את השבת.

הנה הרמב"ם ז"ל בפ"ז מה' תמידין ומוספין הלכה וא"ו כתב מצותו להקצר בלילה בליל ט"ו בין בחול בין בשבת וכל הלילה פשר לקצירת העומר ואם קצרוהו ביום פשר עכ"ל ע"ש והקשו עליו האחרונים דדבריו הוא נגד גמ' מפורשת במנחות (דף ע"ב) דמפורש שם דאם איתא דנקצר ביום פשר אין דוחה שבת ומשום דנקצריה מע"ש.

וכן הוא הצעת השמועה שם דפליגי שם בבב"א רבי וראב"ש בעומר שנקצר שלא כמצותו פגון ביום דרבי סבר פשר וראב"ש אומר שכל העומר שנקצר שלא כמצותו פסול. ואמר רבה בב"ח אמר ר' יוחנן ראב"ש פשיטת ר"ע רבו של אביו אמרה דתנו כלל אמר ר"ע כל מלאכה שאפשר לו לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת.

וסבר לה כר' ישמעאל דאמר קצירת העומר מצנה כו' נאי ס"ד דנקצר שלא כמצותו פשר אמאי דחי שבת נקצריה מע"ש אלא מדדחי שבת ש"מ נקצר שלא כמצותו פסול ופריך רבי לאו תלמידיה דר"ש הוא כו' ומשני סבר לה פאיך דר"ש דתנן אמר ר"ש בא

ויראה כמה חביבה מצוה בשערתה שהרי הקטר חלבים ואברים פשרים כל הלילה ולא
היה ממתין להם עד שתחשוף וראב"ש לא שמיע ליה הא דר"ש אלא שאני התם שהרי
דחתה שחיטה את השבת.

ולרבי הכא נמי דחתה שחיטה את השבת אלא קסבר רבי קצירת העומר לא דחיא שבת.
וע"ש דמסיק דהא דתנו נקצר ביום פשר ודוחה שבת היינו להקריב ע"ש ומתבאר מסוגי'
זו דאי נקצר ביום פשר ע"כ אין דוחה שבת ולפ"ז תמוהים דברי הרמב"ם שפסק נקצר
ביום פשר ודוחה שבת פנ"ל.

וכבר האריכו כל האחרונים לישוב דברי הרמב"ם בפלפולים שונים ועי' בלחם משנה
שם ובבה"ז ובש"ף סי' רס"א ובשו"ת חכ"צ סי' קס"ו ובספר מעין החכמה ובשו"ת
עטרת חכמים ועוד כמה אחרונים ואע"ג גם אנכי חלקי בזה בעז"ה ית"ש: ונראה
לענ"ד לישוב והנה הדרך המוכח בזה בשיטת הרמב"ם הוא בנדאי דס"ל להרמב"ם דאף
דנקצר ביום פשר מ"מ דוחה שבת משום חביבה מצוה בשערתה וכמו דמבואר בגמ' בהדיא
דס"ד דלפיכך ס"ל לרבי נקצר ביום פשר ודוחה שבת ועי' בשו"ת חכ"צ שם.

אלא דהא הגמ' דחה זה משום דשאני התם שהרי דחתה שחיטה את השבת ומשום זה
מסיק דס"ל לרבי דאין קצירת עומר דוחה שבת. ולכן נראה לומר דהנה ביסוד הדרך
הא דאמר בגמ' דאין קצירת העומר דוחה שבת אע"ג דלכתחילה מצותו בלילה וחביבה
מצוה בשערתה ומשום דשאני גבי הקטר אברים ופדרים משום דכבר דחתה שחיטה את
השבת.

ועי' פרש"י דכיון דניתן שבת לדחות אצל שחיטה נדחה נמי אצל הקטרה משום חביבות
מצוה. הנה כל עיקר דבר זה מישף שייף לכל הסוגיא דשבת פ' ר"א דמילה (נ"ג קל"ג)
דמבואר שם בבבביתא דמצוה שהיא דוחה שבת וכמו מילה מותר לגמור אף דבר שאינו
מעכב וכמו כ"ז שהוא עוסק במילה חוזר אפילו על ציצין שאין מעכבין ומשום דגמר
מצוה יכול לגמור אף מה שאינו מעכב.

ורק אי פירש מן המצוה אם חוזר אח"כ בדבר שאינו מעכב אי נימא דהוי גמר מילתא
או התחלה אחריתי לנפשה מסיק שם בגמ' דתליא בפלוגתא דרבנן ור' יוסי גבי לחה"פ.
דלרבנן הוי פירש התחלה לנפשיה ולא גמר מילתא.

ולר' יוסי הוי גמר מילתא ולכן אף אי פירש חוזר ודוחה שבת. ולפ"ז נראה דהא דדחי
שם במנחות שאני התם שהרי דחתה שחיטה את השבת והיינו כיון דניתן שבת לדחות
אצל שחיטה נדחה נמי אצל הקטרה היינו ג"כ משום דהקטרה הוי גמר מילתא ולכן אף
דאינו בדין שיהא הקטרה דוחה שבת כיון דאפשר להמתין עד הלילה והוי כמו דבר
שאינו מעכב, מ"מ כיון דכבר דחתה שחיטה את השבת הוי הקטרה כמו גמר מצוה ודוחה
ג"כ שבת אף דאפשר בלילה וכנ"ל אולם כיון דכל עיקר עדיפותא דכבר דחתה שחיטה
את השבת לגבי הקטרה היינו משום דהקטרה הוי גמר מצוה דשחיטה והא הקטרה בנדאי
מקרי פירש דמילתא אחריתי הוא והא זהו פלוגתא דרבנן ור' יוסי גבי לחה"פ.

ולרבנן אם פירש שוב לא הוי גמר מילתא ורק התחלה אחריתי ולענ"ן מילה אם פירש
אינו חוזר לרבנן וא"כ מכש"כ בכאן לא מקרי הקטרה גמר מילתא דשחיטה ולענ"ן דחיית

שַׁבַּת אֵין שְׁחִיטָה מוֹעִיל כָּלֵל לְהַקְטִירָה פִּינּוֹן דְּהוּי מִקְלָתָא לְנִפְשֵׁיהּ וְא"כּ פִּינּוֹן דְּהַקְטִירַת אֲבָרִים וּפְדָרִים דּוּחָה שַׁבַּת וְאֵין מִמֶּתִין לָהֶם עַד שְׁתַּחֲשֹׁף צ"ל מִשּׁוּם דְּחִבּוּבוֹת מְצוּה בְּשַׁעֲתָהּ בְּלִבָּד דּוּחָה שַׁבַּת וּלפ"ז אֵיךְ דְּחֵי בַגְמ' שְׁאֵנִי הֵתֵם דְּכִבְר דְּחַתָּה שְׁחִיטָה אֵת הַשַּׁבַּת וְצ"ל בְּאַמַּת דְּסוֹנְגִ' הַגַּמ' אֲלִיבָא דַר' יוֹסִי בְּלַחָה פ"ד דְּס"ל דְּפִירָשׁ לָא הוּי הַתְּחֵלָה אַחֲרִיתִי אֲלָא גָמַר מִקְלָתָא וְה"נ מְקַרֵי הַקְטִירָה גָמַר מִקְלָתָא דְשְׁחִיטָה אַף דְּהַקְטִירָה בְּנֻדְאֵי מְקַרֵי פִירָשׁ וְלָכֵן דְּחֵי הַגַּמ' שְׁפִיר דְּכִבְר דְּחַתָּה שְׁחִיטָה אֵת הַשַּׁבַּת לָכֵן גַּם הַקְטִירָה דְּהוּי גָמַר מְצוּה דּוּחָה שַׁבַּת אַף דְּהוּי כְּמוֹ דְּבַר שְׁאֵינוֹ מְעַכֵּב דְּאַפְשָׁר בְּלִילָה מ"מ דּוּחָה מִשּׁוּם חִבּוּבָה מְצוּה בְּשַׁעֲתָהּ.

וְעֵי שַׁבַּת (דַּף קל"ג) שְׁם דְּקָאָמַר ג"כ אֲבָל הֵכָא דְנִיחָנָה שַׁבַּת לְדַחוּת ע"ש: וְאַף דְּלַכְאוּרָה הַקְטִירָה גָרַע יוֹתֵר מִפִּירָשׁ דְּמִינֵי בְּסוֹנְגִ' שַׁבַּת שְׁם דְּהַקְטִירָה הוּי מְלֵאכָה וְעַבּוּדָה אַחֲרָת. מ"מ אפ"ל דַּלְר' יוֹסִי גַם בְּכַה"ג מְקַרֵי גָמַר מִקְלָתָא.

וְכֵן מִשְׁמַע מִהִירוּשְׁלָמִי דְּבִי צָה פָּרַק קָמָא הֵלְכָה ג' וְע"ש חֲבַרְיָא אָמְרִין שְׁמַצְנוֹת עֲשֵׂה דּוּחָה לְמְצוּה בל"ת עַל דְּעַתְיָה דַר' יוֹנָה כו' עַל דְּעַתְיָה דַר' יוֹסִי דּוּ אָמַר הוּאֵיל וְאֵין מְצוּת עֲשֵׂה דּוּחָה בל"ת אֲלָא א"כ הֵינְתָּה פְתוּבָה בְּצִינְדָה מִפִּינּוֹן שְׁהַתְּחִיל בְּמְצוּה אוֹמְרִים לוֹ מָרַק ע"ש בַּק"ע וּבַכ"מ.

וְעַכ"פּ הָרִי דְּמְצוּת פִּיטוּי דּוּחָה ל"ת דִּיו"ט וְאֵע"ג דְּבַעֲלָמָא אֵין מ"ע דּוּחָה ל"ת אֲלָא א"כ פְּתוּבָה בְּצִינְדָה מ"מ הֵכָא מִפִּינּוֹן שְׁהַתְּחִיל בְּמְצוּה אוֹמְרִים לוֹ מָרַק. וְהֵינּוּ דְּכִיטוּי הוּי גָמַר מְצוּה דְשְׁחִיטָה וְלָכֵן גַּם פִּיטוּי דּוּחָה יו"ט וְאַף דְּכִיטוּי הוּי מְצוּה לְנִפְשֵׁיהּ מ"מ מְקַרֵי גָמַר מְצוּה וְהֵנָּה גַם זֶה נִרְאָה דְּהוּא בְּאַמַּת אֲלִיבָא דַר' יוֹסִי דְּפִירָשׁ לָא הוּי הַתְּחֵלָה אַחֲרִיתִי אֲלָא גָמַר מִקְלָתָא דְּלַרְבָּנּוֹן הָא אֲפִילוּ פִירָשׁ מְקַרֵי הַתְּחֵלָה אַחֲרִיתִי וְלֹא גָמַר מְצוּה שְׁלַפְנָיו וּמכ"ש בְּכַה"ג וְצ"ל דְּהוּא בְּאַמַּת לְסַבְרַת ר' יוֹסִי בְּלַחָה פ"ד וְכַנ"ל, וְכ"נ מִהִירוּשְׁלָמִי פ' לְוִלְבַּב הַגְּזוּל הֵלְכָה י"א גַבֵּי הָא דְאָמַר ר' יוֹסִי יו"ט שֶׁל חַג שְׁחַל לְהֵיּוֹת בְּשַׁבַּת וְשָׁכַח וְהוֹצִיא אֵת הַלְוִלְבַּב לְרַה"ר פְּטוּר בּו' וְאֵיתָא שְׁם ג"כ חֲבַרְיָא אָמְרִין שִׁמ"ע דּוּחָה לְמְצוּה בל"ת אָמַר לוֹן ר' יוֹסֵה לָא מִן הֵדָא אֲלָא מִן הֵדָא דְאָמַר ר' אֵילָא וְתַנִּי תַמָּן כֹּף הֵינָה הַמְנַהֵג בִּירוּשְׁלַיִם אָדָם הוֹלֵךְ לְבַה"כ"נ כו' ע"ש.

וְהֵינּוּ ע"כ מִשּׁוּם דְּהִידוּר מְצוּה לִיטְוֹל כָּל הַיּוֹם מְקַרֵי גָמַר מְצוּה וְכְמוֹ דְּמִבְּנָאָר בִּירוּשׁ' פ' ר"א דְּמִילָה דְּמִשְׁנָה זֹו לְמַד ר' יוֹחָנָן דְּס"ל לַר' יוֹסִי גַבֵּי מִילָה אִם פִּי חוּזֵר וְהֵינּוּ דְּמִקְרֵי גָמַר מִקְלָתָא וְלֹא הַתְּחֵלָה אַחֲרִיתִי.

וּמִשּׁוּם דְּגַם ר"י ס"ל בְּטַעְמֵי דַר' יוֹסִי דְּהוּא מִשּׁוּם הִידוּר מְצוּה דְּלִיטְוֹל כָּל הַיּוֹם לְנִרְיִזִין וְע"ש בַּק"ע וּבַכ"מ וּמָה שְׁהַאֲרַכְתִּי לְמַעְלָה בְּזֶה בַס"ד. וְעַכ"פּ פִּינּוֹן דְּהָא דְאָמַר ר' יוֹסֵה לָא מִן הֵדָא כו' וְהֵינּוּ מִשּׁוּם דְּהוּי גָמַר מְצוּה כַּנ"ל בְּנֻדְאֵי צ"ל מִשּׁוּם דַר' יוֹסִי לְשִׁטְתָּהּ גַבֵּי לַחָה פ"ד וּלפ"ז הֵנָּה מָה דְאָמַר ר' יוֹסֵה לְחֲבַרְיָא דְּהוּא מִן הֵדָא דְאָמַר ר' אֵילָא וְכַנ"ל דְּהוּי גָמַר מְצוּה הוּא מִמֶּשׁ מָה דְאָמְרִינּוּ שְׁם בִירוּשְׁלָמִי בִי צָה לַר' יוֹסֵה עַל הַף דְּחֲבַרְיָא אָמְרִין מִפִּינּוֹן שְׁהַתְּחִיל בְּמְצוּה אוֹמְרִים לוֹ מָרַק וּלפ"ז נִרְאָה דְּגַם זֶה הוּא לְסַבְרַת ר' יוֹסִי בְּלַחָה פ"ד דְּגַם פִּירָשׁ הוּי גָמַר מִקְלָתָא וְכַנ"ל.

ולכן נראה דזהו ג"כ הא דאמר במנחות דכבר דחתה שחיטה את השבת והיינו דהקטרה הוא גמר מצוה דשחיטה וכו' יוסי דלחה"פ וכו"ל. ואין לומר פיון דהטעם הוא משום דהוי גמר מילתא וכו' יוסי א"כ אף בלא חביבות מצוה בשעתה ידחה את השבת מ"מ לא קשה דאפ"ל דבלא הך דחביבה מצוה בשעתה פיון דאין שום מצוה להקדים הקטרה אין לדחות השבת בחנם ובזה יש לפרש ג"כ הסוגיא בפ' כ"כ (דף קט"ז) דמפרש הטעם לרבנן דמפשיטין את פולו משום דכל פעל ה' למענהו אף ע"ג דבע"כ ס"ל לרבנן דפירש לא הוי התחלה אחריתי מ"מ בלא שום צורך אין לגמור ולהפשיט את פולו ועי' מה שפכתתי למעלה מזה: ועל פי זה מיושב דברי הרמב"ם ז"ל שפיר והיינו דכל עיקר הא דדחי הגמ' שאני התם דכבר דחתה שחיטה את השבת הוא משום דהקטרה הוי גמר מצוה.

וסברא זו הוא דוקא לר' יוסי גבי לחה"פ דפירש הוי גמר מצוה דרק לר"י שמעינן סברא זו ומ"מ פריה הגמ' שפיר ולרבי הכא נמי דחתה שחיטה כו'. ומשום דהא כל דברי הגמ' סובבים דראב"ש ורבי ס"ל כר' שמעון דהם תלמידיו וכדפריה בגמ' שם ורבי לאו תלמידיה דר"ש הוא והנה במנחות (דף ק"ב) איתא אמר ר' אמי מדבריו של ר' יוסי נלמוד אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית כו' ואמר ר' יוחנן משום רשב"י אפילו לא קרא אדם אלא ק"ש שחרית וערבית קיים לא ימוש ע"ש ומבואר דס"ל לר' שמעון כר' יוסי גבי לחה"פ דפירש לא הוי התחלה אחריתי ולכן דחי הגמ' שפיר לראב"ש משום דכבר דחתה שחיטה את השבת.

וכן פריה ולרבי הכי נמי דחתה שחיטה כו' ומשום דלשיטת ר' שמעון דס"ל כר' יוסי הוי הקטרה גמר מילתא דשחיטה וכו"ל. אוילם הרמב"ם לשיטתיה שפסק פרבנן דר' יוסי דלחה"פ דטפחו של זה בצד טפחו של זה וכן פסק הרמב"ם גבי מילה דפירש אינו חוזר בשבת ומשום דפירש הוי התחלה אחריתי ולא גמר מילתא.

ולפ"ז הא דכבר דחתה שחיטה את השבת אינו מועיל כלל להקטרה דלא הוי גמר מילתא וכו"ל. וא"כ פיון דהקטרת אברים ופזרים דוחה שבת ואין ממתינן להם משתחשף ובע"כ דחביבה מצוה בשעתה בלבד דוחה שבת וא"כ גם קצירת העומר אף ע"ג דנקצר ביום פשר מ"מ פיון דלכתחילה מצותו בלילה דוחה משום חביבה מצוה בשעתה ולהכי פסק הרמב"ם ז"ל דנקצר ביום פשר ודוחה שבת והדברים נכונים בס"ד: והנה במנחות שם רמי אהדדי מהא דתנו במשנה שם נקצר ביום פשר להא דתנו בספ"ב דמגילה כל הלילה פשר לקצירת העומר כו' זה הפלל דבר שמצותו ביום פשר כל היום דבר שמצותו בלילה פשר כל הלילה קתני לילה דוקא דיום מה דיום בלילה לא אף דלילה ביום נמי לא ומשני אמר רבה הא רבי והא ראב"ש כו' ע"ש.

והיינו דהמשנה דמנחות אתא כרבי והמשנה דמגילה דמשמע שם דנקצר ביום פסול ס"ל כראב"ש דעומר שנקצר שלא פמצותו פסול והנה פיון דהמשנה דפ"ב דמגילה ס"ל דנקצר ביום פסול כראב"ש צ"ל ע"כ דהטעם הוא כמו דמפרש שם ר"י לראב"ש דס"ל קצירת העומר דוחה שבת ולכך מוכח דנקצר ביום פסול.

דאי ס"ד נקצר שלא פמצותו פשר אמאי דחי שבת ליקצריה מערב שבת וצ"ל ג"כ דהא דלא אמרינן דלפיקה דוחה שבת משום חביבה מצוה בשעתה וכמו הקטר תלבים ואברים

וּלְעוֹלָם נִקְצָר וְשֵׁלָא כְּמַצְוֹתוֹ כְּשֶׁר הֵיְיָנוּ מְשׁוּם דְּדוֹקָא גַבֵּי הַקְטָר חֲלָבִים וְאַבְרִים דּוֹחָה שְׁבֵת מְשׁוּם דְּכִבֵּר דְחֻתָּה שְׁחִיטָה אֶת הַשְּׁבֵת וְכַמְבֹּאֵר בְּמִנְחוֹת שָׁם וְעַכ"פּ לְהַמְשִׁינָה דְסַפ"ב דְּמַגִּילָה צְרִיף לֹמֵר ע"כ דַּס"ל הַסְּבָרָא דְכִבֵּר דְחֻתָּה שְׁחִיטָה אֶת הַשְּׁבֵת וְכַנ"ל.

וְהִנֵּה בְּגַמְרָא מַגִּילָה שָׁם מְפָרֵשׁ דְּהָא דְתַנּוּ בְּמַשְׁנֵה זֶה הַכָּלָל דְּכִבֵּר שְׁמַצְוֹתוֹ בְּיוֹם כּו' לְאַתּוּנֵי סִידוּר בְּזִיכּוּן וְסִילוּק בְּזִיכּוּן וְכַר' יוֹסִי דְלַחַה"פ ע"ש. וְכִינּוּן דְּהַמְשִׁינָה הַנ"ל ס"ל כַּר' יוֹסִי דְלַחַה"פ וּפְיַרְשׁ הֵוִי גָמֵר מִקְלָמָא לְכֹן לְשִׁיטְתֵיהָ ס"ל ג"כ הַסְּבָרָא דְכִבֵּר דְחֻתָּה שְׁחִיטָה אֶת הַשְּׁבֵת וְאֵל"ל דְּהָא דְקַצִּירַת הָעוֹמֵר דּוֹחָה שְׁבֵת הוּא מְשׁוּם חֲבִיבָה מְצֻנָה בְּשַׁעֲתָה.

אַלְא מְדַדְחֵי שְׁבֵת בַּע"כ דְּנִקְצָר וְשֵׁלָא כְּמַצְוֹתוֹ פְּסוּל וְהֵיְיָנוּ דְלִילָה בְּיוֹם לֹא וְכַמּוֹ שְׁבָאֲרָנוּ וְעַכ"פּ כִּינּוּן דְּלַרְבֵּי וְרַאב"ש דְּלִדִידְהוּ אֲמַרִינוּ הַסְּבָרָא דְכִבֵּר דְחֻתָּה שְׁחִיטָה אֶת הַשְּׁבֵת הָא מְצִינּוּ דַּס"ל כַּר' יוֹסִי דְלַחַה"פ דְּהָא ר"ש ס"ל כַּר' יוֹסִי כַּנ"ל.

וּבְגַמְ' מְהִדֵּר לְאוּקְמִינָהּ אֵלֶיבָא דַּר"ש כַּנ"ל וְהַמְשִׁינָה דְסַפ"ב דְּמַגִּילָה דַּס"ל דְּנִקְצָר בְּיוֹם פְּסוּל וְצְרִיף לֹמֵר ג"כ לְדִידְיָה הַסְּבָרָא דְכִבֵּר דְחֻתָּה שְׁחִיטָה אֶת הַשְּׁבֵת וְכַנ"ל הָא סָתֵם בְּהַדְנָ' בְּמַשְׁנֵה שָׁם כַּר' יוֹסִי דְלַחַה"פ וְכַנ"ל א"כ בְּנִדְאֵי נִרְאִין הַדְּבָרִים דְּהָא דְדְחֵי בַּגַּמ' דְכִבֵּר דְחֻתָּה שְׁחִיטָה אֶת הַשְּׁבֵת הֵיְיָנוּ דְּנִקְא מְשׁוּם דַּס"ל כַּר' יוֹסִי בְּלַחַה"פ דְּגַם פְּיַרְשׁ הֵוִי גָמֵר מְצֻנָה כַּנ"ל אֵלֶם הַרְמַב"ם לְשִׁיטְתֵיהָ כְּרַבְּנָן דַּר' יוֹסִי בְּלַחַה"פ דְּפְיַרְשׁ הֵוִי הַתְּחִלָּה אַחֲרִיתִי וְלֹא גָמֵר מִקְלָמָא וְלֹא שִׁיף הָא דְכִבֵּר דְחֻתָּה שְׁחִיטָה אֶת הַשְּׁבֵת וְלִכְּפָא אַף דְּנִקְצָר בְּיוֹם כְּשֶׁר מ"מ דּוֹחָה שְׁבֵת מְשׁוּם חֲבִיבָה מְצֻנָה בְּשַׁעֲתָה וְכַנ"ל: סִימָן כַּט תְּשׁוּבָה לְחֻכְמָא אֶחָד מְגִדּוּלֵי הַזְּמַן כַּתְר"ה הָאֲרִיף לְתַמְנוּהּ וְלִגְבַר חֲזִילִים עַל דְּבַרֵי הַרְמ"א בְּהַגְהוֹת שׁו"ע בִּיור"ד ס' רס"ב ס"א שְׁפָתַי עָבַר וְיָמַל בְּלִילָה צְרִיף לְחַזוֹר וְלִהְטִיף מְמַנּוּ דָם בְּרִית מְלוֹ תוֹף ח' וּבְיוֹם יָצָא וּמְקוֹר הַדְּבָרִים הוּא בַב"י בַּסִּי' זֶה שְׁפָתַי וְהִיכָא דְעָבַר וְיָמַל בְּלִילָה מְפִשְׁטָא דְמַתְנִיתִין מְשַׁמַּע דְּאִינוּ כְּשֶׁר וְא"כ יִצְטָרֵף לְחַזוֹר וְלִהְטִיף מְמַנּוּ ד"ב וְכֹן פָּתַב הַגַּה"מ וְאֵם הַדְּבָר כֹּן יֵשׁ לְתַמְנוּהּ עַל הַפּוֹסְקִים שְׁלֵא הַזְּכִירוּהָ וְאֶפְשָׁר שְׁהֵם סוֹבְרִים שֵׁא"צ לְהִטִּיף וְכַנ"ל מְדַבְרֵי הָרֵא"ש שְׁפָתַי בַּפ' ר"א דְמִילָה דְקָטָן שְׁנִימּוֹל בְּתוֹף שְׁמַנָּה שֵׁא"צ לְחַזוֹר וְלִהְטִיף עַכ"ל הַב"י וְכַתֵּב ע"ז בְּדַרְכֵי מִשָּׁה וְאֶפְשָׁר דְּעַדִּיף תוֹף ח' בְּיוֹם מֵאִילוּ נִימּוֹל בְּזַמְנוֹ בְּלִילָה וְעַפ"ז הֵם דְּבַרְיוֹ בְּהַגְהוֹת שׁו"ע לְקַיָּים שְׁנֵי הַדִּינִים וְהִנֵּה ז"ל הָרֵא"ש שָׁם לְעַנְיָן מַה שְׁפָסַק בַּה"ג דְּקָטָן שְׁנִימּוֹל מְהוּל אִין צְרִיף לְהִטִּיף מְמַנּוּ ד"ב וּבַגֵּר שְׁנִימּוֹלֵי קְשָׁהּ הוּא מְהוּל צְרִיף לְהִטִּיף מְמַנּוּ ד"ב.

וְכַתֵּב הָרֵא"ש וְנִרְאֵה דַּה"ט דְּגַר כִּינּוּן שְׁהִיְתָה לוֹ עֲרָלָה דִּין הוּא שְׁצָרִיף הַטְּפָה יוֹתֵר מְקָטָן שְׁלֵא הִיָּה לוֹ עֲרָלָה וְהַקְשָׁה הַר' שְׁמִשׁוֹן ז"ל א"כ קָטָן שְׁנִימּוֹל תוֹף שְׁמַנָּה יְהִי צְרִיף הַטְּפָה כִּינּוּן שְׁהִיְתָה לוֹ עֲרָלָה וְנִימּוֹל שְׁלֵא בְּזַמְנוֹ וְאִינוּ כֹן מְדַאֲמַר בְּשִׁילְהִי פִירְקִין דְּהִיכִי דְקָדָם וְיָמַל שְׁלֵשׁ שְׁבֵת בַּע"ש שְׁלֵא נִתְּנָה שְׁבֵת לְדַחוֹת וְעוֹד דְּגַר שְׁנִימּוֹל כְּשֶׁהוּא מְהוּל לֹא יְהִיָּה צְרִיף הַטְּפָה וּפִי' הוּא הַטְּעַם מְשׁוּ' דְּמִסְתַּבֵּר דְּבִין גַּר וּבִין קָטָן צְרִיף הַטְּפָה וְכֹן מוֹכַח מְדַאֲצְטָרִיף עֲרָלְתוֹ לְמַעוֹטֵי קָטָן וְדוֹקָא בְּקָטָן דְּגִלִי גִלִי וּבַגֵּר דְּלֹא גִלִי לֹא גִלִי עַכ"ל הָרֵא"ש וְהִנֵּה לְפִי' הַר"ש צ"ל דְּהָא דְנִימּוֹל תוֹף ח' א"צ הַטְּפָה הֵיְיָנוּ מְשׁוּם דְּיִלְפִינּוּ לָהּ מְנוּלָד מְהוּל דַּגְזָה"כ הוּא וְכֹן פִי' בְּשׁו"ת שַׁג"א ס' נ"ד ע"ש וְעַפ"ז הַקְשָׁה כַּתְר"ר עַל פְּסַק הַרְמ"א דְמְלוֹ תוֹף ח' וּבְיוֹם יָצָא וְהוּא מְדַבְרֵי הָרֵא"ש בְּשֵׁם הַר"ש.

והא הר"ש לא פתב זה אלא למ"ד דקטן שנולד מהול א"צ הטפה דגלי קרא דערלתו דקטן שנולד מהול א"צ להטיף ד"ב ומינה ילפינו לכל מילת קטן שלא כדן דא"צ להטיף ד"ב וכמש"כ השג"א שם אולם לדין דקי"ל דבין קטן שנולד מהול ובין גר שנתיגייר כשהוא מהול צריכין להטיף ד"ב וכמו שפסקו כל הראשונים ולא ס"ל דרשה דערלתו.

א"כ כש"כ קטן שנימול תוף ח' שהיתה לו ערלה שצריף להטיף ממנו ד"ב עכ"ד וכבר הקדמו בקושיא זו בשו"ת קהלת יעקב בסי' ב' וע"ש שכתב הנה המדקדק בדבריו יראה להקדיא דאזיל בשי' הסוברים דקטן שנולד מהול א"צ להטיף וגר צריף להטיף וכתב שם הטעם בשם הר"ש כו' מבואר דלדבריו גם בקטן שנימול תוף ח' מדמי ליה לנולד מהול פיון דגלי קרא בנולד מהול שא"צ ה"ה בנימול תוף ח' וא"כ עכ"פ לדין דקי"ל אפילו בקטן צריף להטיף ממילא גם בנימול תוף ח' צריף להטיף ולפ"ז דברי הרמ"א ו"ל צ"ע עכ"ל ע"ש: אולם באמת נראה דלא קשה כלל דהנה אחר העיון במקור הדין נראה ברור דהא דקי"ל דקטן שנולד מהול צריף להטיף ממנו ד"ב וכמו שפסקו כמעט כל הראשונים אין הטעם משום שנולד מהול בלא ערלה ולא נתקיים בו מצות מילה ולכך צריף לתקן בהטפת ד"ב אולם הטעם הוא משום דחיישינו שפא ערלה כבושה היא דס"ל להלכה פריש"א דאמר שם לא נחלקו ב"ש וב"ה על נולד מהול שצריף להטיף ממנו ד"ב מפני שערלה כבושה היא כו' וכרבה דאמר חיישינו שפא ערלה כבושה היא.

ולפ"ז הוי ספק שפא ערל גמור הוא שלא נולד מהול כלל ולכך צריף להטיף ממנו ד"ב אבל אם הנה אפשר במציאות לידע בבירור שנולד מהול לגמרי בלי שום ערלה כבושה כלל באמת לא היו מצריכין להטיף ממנו ד"ב כלל ואף דס"ל להראשונים דבגר שנתיגייר כשהוא מהול צריף להטיף ממנו ד"ב אע"פ שפבר נימול ואין לו ערלה כלל מ"מ בקטן שנולד כשהוא מהול לולי חשש דערלה כבושה לא הנה צריף להטיף ד"ב כלל והנה דבר זה מתברר היטב מדברי כל הראשונים שפסקו דנולד מהול צריף להטיף ממנו ד"ב וכתבו הטעם משום דחיישינו שפא ערלה כבושה.

היא ואע"ג דפסקו ג"כ דגר שנתיגייר כשהוא מהול צריף להטיף ממנו ד"ב אע"ג שפבר אין לו ערלה כלל ומשמע דבקטן שנולד מהול לולי חשש דערלה כבושה א"צ להטיף דלא דמי לגר ועוד ראיה ממה שכתבו כל הראשונים דהטפת ד"ב בקטן שנולד מהול אין דוחה שבת ואם איתא דצריף להטיף ד"ב בקטן שנולד מהול אף בלא חשש ערלה כבושה כלל ורק משום שלא נתקיים בו מצות מילה וכמו גר א"כ בדין הוא שיהא הטפת ד"ב דוחה שבת.

וכמש"כ הר"ש להוכיח דקטן שנימול תוף ח' א"צ להטיף מדלא נתנה שבת לדחות אלמא דכל היכי דצריף הטפה בתורת נדאי אע"ג דליכא ערלה דוחה שבת וכ"כ הראשונים דכשמיטפים ד"ב בקטן שנולד מהול א"צ לברה עי' להרי"ף בשבת שם ולהרמב"ם בפ"ג מה' מילה ובטור ושו"ע סי' רס"ה ע"ש וטעם הוא משום דאין מברכין על הספק וכמש"כ בכס"מ שם והרשב"א בתשובה סי' שכ"ט ע"ש ואי נימא דצריף להטיף ד"ב בנולד מהול אף בלא חשש ערלה כבושה ורק בתורת נדאי משום שלא נימול כדן וכמו גר א"כ יהנה טעון ברכה וכמו גר ועי' להרמב"ן בחי' שבת שכתב דעל הטפת גר מברכין דאין הטפת דם זה מפני ספק אבל בישאל שנולד מהול פיון שא"צ להטיף אלא מפני

ספק ערלה פבושה הורו הגאונים ז"ל שאין מברכין ע"ש וכ"כ הרשב"א בתשובה שם ע"ש ומ"ש הרמב"ם דגם בגר א"צ ברכה עי' להר"ן בסוגיא שם ועכ"פ מכיון שנתבאר דלכל הפוסקים קטן שנולד מהול א"צ להטיף ד"ב בלא חשש דערלה פבושה א"כ שפיר פסק הרמ"א דגם נימול תוף שמנה א"צ להטיף ד"ב מכיון שפבר אין לו ערלה דנימול תוף שמנה הוי כמו נולד מהול לגמרי בלי שום ערלה פבושה כלל ובשניהם א"צ להטיף ד"ב: וכן נוחים ג"כ דברי הגאון בעל שג"א.

שהעלה לדינא בתשובה סי' נ"ד דכל קטן שנימול שלא פדין הו בתוף זמנו או לאח"ז בליקה או ע"י הפסולים למול א"צ להטיף ד"ב והוא ע"פ דברי הר"ש הנ"ל וכתר"ה פתב דדבריו תמוהים דהא אנו קי"ל דקטן שנולד מהול צריף להטיף ד"ב א"כ מכש"כ קטן שנימול שלא פדין דהיתה לו ערלה שצריף הטפה וכן תמה כת"ר על מש"כ השג"א שם בפ"י דברי הרמב"ם במ"ש בפ"ב מה' מילה דנקרי לא ימול ואם מל א"צ לחזור ולמול שניה דהיינו דא"צ להטיף ד"ב ודלא כהב"י והקשה כת"ר ע"ז דהא הרמב"ם פסק בפ"א מה' מילה דקטן שנולד מהול צריף להטיף ממנו ד"ב א"כ מכש"כ בננימול שלא פדין שהיתה לו ערלה דצריף להטיף ד"ב אבל באמת ניחא שפיר דהא דקי"ל דנולד מהול צריף להטיף ד"ב היינו רק מחשש ערלה פבושה אבל אי היה ברור שנולד מהול לגמרי בלי ערלה פבושה באמת לא היו מצריכין להטיף ממנו ד"ב כלל.

ולפ"ז ניחא שפיר דה"ה בננימול שלא פדין תוף ח' או בליקה וע"י עובד פוכבים דכבר אין לו ערלה א"צ להטיף ד"ב וכמו נולד מהול לגמרי וכנ"ל: הו אמת דראיתי למרן הב"י ביור"ד סי' רס"ד דדבריו נוטים למש"כ כת"ר וע"ש שפתב על דברי הרמב"ם שהביא הטור דנקרי לא ימול ואם מל א"צ לחזור ולמול שניה וכתב הב"י דאפשר לפרש דברי הרמב"ם דמ"ש א"צ לחזור ולמול שנית היינו לומר שא"צ לחזור ולחתוף מעט אבל אה"נ שצריף להטיף ממנו ד"ב דלא עדיף מקטן שנולד פשהו מהול עכ"ל הב"י.

אולם צע"ג מאוד ולא נכיתי להבין את דבריו דמאי ענין זה לקטן שנולד מהול דהתם הטעם הוא שצריף להטיף משום דחיישינו שפא ערלה פבושה היא וכמש"כ הכס"מ בפ"ג מה' מילה ה"ו והרשב"א בתשובה סי' שכ"ט בדעת הרמב"ם ע"ש.

וכ"נ מדברי האחרונים דהתשובה שהשיב הרמב"ם לחכמי לונגיל הובא בכס"מ פ"ג מה' מיל' ובמ"ע שם הוא טעם גם על נולד מהול עי' בב"ח סי' רס"ג אולם בעובד פוכבים שפיל דכבר אין לו ערלה כלל אלא שלא נתקיים בו מצות מילה א"כ איף אפשר ללמוד דצריף להטיף ד"ב מקטן שנולד מהול ועוד דאדרבה בנולד מהול גופיה משמע דבלא משום חשש דערלה פבושה א"צ להטיף וכנ"ל: וכן צע"ג דברי מרן בספר כס"מ פ"ג מה' מילה לענין מה שכ' הרמב"ם גר שפיל קודם שנתגייר וקטן שנולד מהול פשמטיפין ממנו ד"ב אינו צריכין ברכה וכתב ע"ז הכס"מ טעם קטן שנולד פשהו מהול דכיון דטעמא דצריף להטיף ממנו משום דחיישינו שפא ערלה פבושה היא כמ"ש בפ"א אין מברכין על הספק וסובר רבינו דגר שנתגייר פשהו מהול לא עדיף מקטן שנולד פשהו מהול וכשם שאין מברכין על קטן כו' כף אין מברכין על גר כו' ע"ש וצע"ג מאי ענין גר לקטן דקטן שנולד מהול דא"צ להטיף אלא משום שפא ערלה פבושה היא לכה אין מברכין על הספק אבל בגר שנתגייר פשהו מהול דכבר אין לו ערלה כלל אלא דמ"מ

צָרִיף לְהַטִּיף ד"ב בְּמִקּוֹם מִיֵּלָה מְשׁוּם שְׁלֵא נִימּוֹל פְּדִין וּלפ"ז כִּינּוּן דְּצָרִיף הַטָּפָה בְּתוֹרַת וּדְאֵי א"כ יֵהִי טְעוֹן בְּרַכָּה וּכְמַש"כ הֶרְמַב"ן בְּסוּגְיָא שֶׁם דְּהַמְלָא גָר וְעָבַד שְׁנַתְגַּיִיר כְּשֶׁהוּא מְהוּל מְבָרַף כּו' שְׁאִין הַטָּפַת דָּם זֶה מְפָנֵי סָפֵק כּו' וְצַע"ג: אוּלָם נְהִי דְמַצַּד עֵיקַר הַדִּין בְּהָא דְקִי"ל דְּנוּלֵד מְהוּל צָרִיף לְהַטִּיף מְמַנּוּ ד"ב אִין מְזָה סְתִירָה לְמָה שְׁפָסֵק הֶרְמַ"א כְּשִׁי הֶר"ש דְּנִימּוֹל תּוֹף ח' א"צ לְהַטִּיף ד"ב כִּינּוּן דְּהָא דְנוּלֵד מְהוּל צָרִיף לְהַטִּיף הוּא רַב מְחַשֵּׁשׁ עֶרְלָה כְּבוּשָׁה פּנ"ל מ"מ עֲדִינּוּן צַע"ג דְּהָרִי הֶר"ש הַקָּשָׁה עַל הֶר"י שְׁפִי טַעַם לְפָסֵק בַּה"ג דְּגָר כִּינּוּן שְׁהִיתָה לוֹ עֶרְלָה צָרִיף הַטָּפָה יוֹתֵר מְקַטְנָן שְׁלֵא הִיתָה לוֹ עֶרְלָה וְהַקָּשָׁה הֶר"ש ע"ז דַּא"כ קָטָן שְׁנִימּוֹל תּוֹף שְׁמַנְהָ יֵהִי צָרִיף הַטָּפָה כִּינּוּן שְׁהִיתָה לוֹ עֶרְלָה וְע"כ פִּי הוּא הַטַּעַם מְשׁוּם דְּמִסְתַּבֵּר דְּבִין גָּר וּבִין קָטָן צָרִיכִין הַטָּפָה אֲלֵא דְגַבֵּי קָטָן גִּזְה"כ הוּא דְכַתִּיב עֶרְלָתוֹ לְמַעוֹטֵי דַּא"צ לְהַטִּיף וּבְגָר דְלֵא גְלִי לֵא גְלִי ע"ש וְהִינּוּ דְלַפ"ז נִיחָא דְגַם נִימּוֹל תּוֹף ח' א"צ הַטָּפָה וּמְשׁוּם דְּיִלְפִינּוּ לָהּ מְנוּלֵד מְהוּל כְּמ"ש הַשַּׁג"א וּלַפ"ז קָשָׁה דְמ"מ לְדִידָן דְקִי"ל דְּנוּלֵד מְהוּל צָרִיף לְהַטִּיף ד"ב נְהִי דְהוּא רַב מְשׁוּם חֲשַׁשׁ עֶרְלָה כְּבוּשָׁה מ"מ סוּף ע"כ דְלֵא דְרָשִׁינּוּן קָרָא דְעֶרְלָתוֹ דְגִזְה"כ הוּא דַּא"צ לְהַטִּיף וּלַפ"ז מַנ"ל דְּנִימּוֹל תּוֹף ח' א"צ לְהַטִּיף.

וְאֵי נִימָא מְשׁוּם דְּנוּלֵד מְהוּל גּוֹפִיָּה א"צ לְהַטִּיף בְּלֵא חֲשַׁשׁ עֶרְלָה כְּבוּשָׁה א"כ ע"כ צָרִיף לְחַלֵּק בֵּין זֶה לְגָר כְּמַש"כ הֶר"י דְּגָר שְׁהִיתָה לוֹ עֶרְלָה חֲמוּר יוֹתֵר מְקַטְנָן שְׁלֵא הִיתָה לוֹ עֶרְלָה וַא"כ נִימּוֹל תּוֹף ח' שְׁהִיתָה לוֹ עֶרְלָה יֵהִי צָרִיף לְהַטִּיף כְּמוֹ גָר וּלַפ"ז דְּבָרֵי הֶרְמַ"א עֲדִינּוּן צ"ע פּנ"ל: אֲלֵא דְבִאֲמַת גַּם דְּבָרֵי הֶר"ש גּוֹפִיָּה צַע"ג וְכֵן תְּמוּהִים לִי מְאוּד גַּם דְּבָרֵי רַבּוּתִינוּ בְּעֲלֵי הַתּוֹ בְּסוּגְיָא דְנוּלֵד מְהוּל שֶׁם וְהִנֵּה ז"ל הַבְּרִייתָא שֶׁם עֶרְלָתוֹ וּדְאֵי דוֹחָה אֶת הַשִּׁבְתָּה וְלֵא נוּלֵד כְּשֶׁהוּא מְהוּל דוֹחָה אֶת הַשִּׁבְתָּה שְׁב"ש אוֹמְרִים צָרִיף לְהַטִּיף מְמַנּוּ ד"ב וּב"ה אוֹמְרִים אִינוּ צָרִיף אֲמַר ר' שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר לֹא נִחְלְקוּ ב"ש וּב"ה עַל נוּלֵד כְּשֶׁהוּא מְהוּל שְׁצָרִיף לְהַטִּיף מְמַנּוּ ד"ב מְפָנֵי שְׁעֶרְלָה כְּבוּשָׁה הִיא עַל מַה נִּחְלְקוּ עַל גָּר שְׁנַתְגַּיִיר כְּשֶׁהוּא מְהוּל שְׁב"ש אוֹמְרִים צָרִיף לְהַטִּיף מְמַנּוּ ד"ב וּב"ה אוֹמְרִים א"צ לְהַטִּיף מְמַנּוּ ד"ב כּו' אֵימַר רַב אֲמַר הִלְכָה כַּת"ק וּשְׁמוּאֵל אֲמַר הִלְכָה כְּרִשְׁבִּי"א כּו' וְכַתְּבוּ בַתּוֹ ד"ה לֹא נִחְלְקוּ הַשִּׁבְתָּא מְשַׁמַּע דִּיּוֹתֵר יֵשׁ לְהַצָּרִיף הַטָּפָה לְנוּלֵד כְּשֶׁהוּא מְהוּל מְלַנְתְּגַיִיר כְּשֶׁהוּא מְהוּל דְּהָא לְנוּלֵד מְהוּל כ"ע מוֹדוֹ וּבְגָר אֵיכָא פְּלוּגְתָּא וַא"כ לְקַמְן דְּפָסִיק רַב הִלְכָה כַּת"ק וּמְשַׁמַּע דְּכַוְנַתִּיהָ קִי"ל כּו' וְכִינּוּן דְקִי"ל כַּת"ק בְּנוּלֵד כְּשֶׁהוּא מְהוּל שַׁא"צ לְהַטִּיף מְמַנּוּ ד"ב כ"ש גָּר שְׁנַתְגַּיִיר כְּשֶׁהוּא מְהוּל וְה"ג לֹא פָּסְקוּ בֶּן אֲלֵא פָּסְקוּ דְקָטָן א"צ וְגָר צָרִיף וְנִרְאָה לְרִשְׁבִּי"א לְתַת טַעַם בְּדָבָר שְׁהָרִי הַסְּבָרָא הַפּוּכָה מְסַבְּרָא דְשְׁמַעְתִּין וְהִינּוּ טַעַמָא דְבִין קָטָן שְׁנוּלֵד כְּשֶׁהוּא מְהוּל וּבִין גָּר שְׁנַתְגַּיִיר כְּשֶׁהוּא מְהוּל דִּין הוּא דְשְׁנִינְהֵם הִיוּ טְעוּנִים הַטָּפַת ד"ב אֵי לֹא דְרָשִׁינּוּן הֵכָא דְקָטָן א"צ לְהַטִּיף מְמַנּוּ מְשׁוּם דְכַתִּיב עֶרְלָתוֹ וְדוּקָא בְּקָטָן דְגְלִי גְלִי בְּגָר דְלֵא גְלִי לֵא גְלִי עַכ"ל הַתּוֹ וּכ"כ הֶרַא"ש בְּשִׁינּוּי לְשׁוֹן קָצַת ע"ש וְצַע"ג לְהַבִּין דְּבָרֵיהֶם הַקְּדוּשִׁים דְמֵאֵי קָשְׁיָא לְהוּ עַל שִׁי בַה"ג מְהוּל גְּיָא דְהָרִי הָא דְאֲמַר רִשְׁבִּי"א לֹא נִחְלְקוּ עַל נוּלֵד כְּשֶׁהוּא מְהוּל דְּצָרִיף לְהַטִּיף מְמַנּוּ ד"ב הַטַּעַם הוּא מְפָנֵי שְׁעֶרְלָה כְּבוּשָׁה הִיא וּבִין אֵי נִימָא דְנוּדָאֵי עֶרְלָה כְּבוּשָׁה הִיא כְּרַב יוֹסֵף אוֹ חִיִּישִׁינּוּן שְׁמָא עֶרְלָה כְּבוּשָׁה הִיא כְּרַבָּה עַכ"פ יֵשׁ סָפֵק שְׁמָא הוּא עֶרְלָה גְמוּר שְׁלֵא נוּלֵד מְהוּל כְּלָל וּלְכַף ס"ל לַכ"ע דְּצָרִיף לְהַטִּיף מְמַנּוּ ד"ב אוּלָם בְּגָר שְׁנַתְגַּיִיר כְּשֶׁהוּא מְהוּל הָרִי עַכ"פ כְּבָר הוּא מְהוּל לְגַמְרִי וְאִין לוֹ שׁוּם עֶרְלָה כְּלָל וּמ"מ פְּלִיגֵי תַנְאֵי בְּזֵה אֵי

צָרִיף לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ ד"ב וּבַע"כ צ"ל דְּמֵאן דַּס"ל דְּצָרִיף לְהַטִּיף ד"ב הֵינּוּ מִשּׁוּם דְּגַר
שְׁנַתְגִּייר צָרִיף מִיֵּלָה וְכִינּוּן דְּכָבֵר נִימּוּל צָרִיף עַכ"פ לְתַקּוּן לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ ד"ב וּלפ"ז צַע"ג
דְּמָה שִׁינּוּ ע"ז מ"ש הַתּו' דְּמִשְׁמַע דְּיוֹתֵר יֵשׁ לְהַצְרִיף הַטְּפָה לְנוֹלַד פְּשֵׁהוּא מְהוּל
מִשְׁנַתְגִּייר פְּשֵׁהוּא מְהוּל דְּבְנוּלַד כ"ע מוּדוּ וּבְגַר אִיפָא פְּלוּגְתָא דַע"ז לֹא צָרִיף שׁוּם
מִשְׁמַעוֹת דְּאִי חִינּוּשִׁינּוּ לְעַרְלָה פְּבוּשָׁה עֲדִיף נוֹלַד פְּשֵׁהוּא מְהוּל דְּהוּא סְפַק עַרְל גְּמוּר מְגַר
שְׁנַתְגִּייר פְּשֵׁהוּא מְהוּל דְּכָבֵר אִין לוֹ עַרְלָה פְּלָל אֶלָּא שְׁנִימּוּל שְׁלֹא לְשֵׁם גְּיָרוֹת אִוְלָם אִי
נִימָא דַל"ח לְעַרְלָה פְּבוּשָׁה וְכָל קֶטֶן שְׁנוּלַד מְהוּל הוּא מְהוּל לְגַמְרִי בְּלֹא עַרְלָה פְּבוּשָׁה
פְּלָל וַא"צ לְדוּן רַק מִשּׁוּם שְׁלֹא נְתַקְיִים בּוּ מַצּוֹת מִיֵּלָה לַפ"ז שׁוּב אִין הֶכְרַע פְּלָל מָה
צָרִיף הַטְּפָה יוֹתֵר גַּר אוֹ קֶטֶן וְשִׁפִּיר אַפ"ל דְּגַר שְׁנַתְגִּייר פְּשֵׁהוּא מְהוּל יֵשׁ לְהַצְרִיף הַטְּפָה
יוֹתֵר מִקֶּטֶן שְׁנוּלַד מְהוּל וּלפ"ז רַב דְּאָמַר הֶלְכָה כַּת"ק דְּנוּלַד מְהוּל א"צ לְהַטִּיף וְלֹא חִינּוּשׁ
לְעַרְלָה פְּבוּשָׁה פְּלָל לֹא כַּש"כ הוּא לְגַר דַּא"צ לְהַטִּיף וַאֲפ"ל דְּבְגַר צָרִיף לְהַטִּיף וּמִשּׁוּם
דְּבְגַר יֵשׁ סְבָרָא יוֹתֵר לְהַצְרִיף הַטְּפָה מִקֶּטֶן שְׁנוּלַד מְהוּל וְהָא דְּאָמַר רַשְׁבֵּי"א לֹא נִחְלְקוּ
עַל מָה נִחְלְקוּ כּו' דְּמִשְׁמַע דְּבְקֶטֶן יֵשׁ סְבָרָא יוֹתֵר לְהַצְרִיף הַטְּפָה מְגַר הֵינּוּ מִשּׁוּם טַעַם
דְּעַרְלָה פְּבוּשָׁה פְּמִבְנוֹרָא בְּדְבָרֵי בְּהִדְיָא וְאִם הִנֵּה אֶפְשָׁר בְּמַצִּיאוֹת לִידַע שְׁנוּלַד מְהוּל
לְגַמְרִי בְּלִי עַרְלָה פְּבוּשָׁה אֶפְשָׁר דְּמוּדָה רַשְׁבֵּי"א דַּא"צ לְהַטִּיף אַף לְמ"ד דְּבְגַר צָרִיף
לְהַטִּיף פְּנ"ל וּלפ"ז גַּם בַּה"ג שְׁפוּסַק פְּרַב בְּנוּלַד מְהוּל דַּא"צ לְהַטִּיף דַּל"ח לְעַרְלָה פְּבוּשָׁה
וּבְגַר פְּסַק שְׁצָרִיף לְהַטִּיף ע"פ הֶרְאִיוֹת שְׁהִבִּיאוּ הַתּו' אִין זֶה סְבָרָא הַפּוּכָה פְּלָל מְסוּגִיָּא
דְּשְׁמַעְתִּין וְכַנ"ל: וּבִיּוֹתֵר צַע"ג דְּבְרֵי הַר"ש שְׁהִבִּי אַהֲרָא"ש שֵׁם דְּהִנֵּה זֶה בְּרוּר דְּהַר"י
וְהַר"ש שְׁפָאוּ לִיתֵן טַעַם לְפַסַּק בַּה"ג דְּבְקֶטֶן שְׁנוּלַד מְהוּל א"צ לְהַטִּיף וּבְגַר צָרִיף אִין
הַפְּנוּנָה פִּינּוּן דְּבְגַר צָרִיף לְהַטִּיף א"כ יְהִי ג"כ קֶטֶן שְׁנוּלַד מְהוּל צָרִיף לְהַטִּיף מִחֲשַׁשׁ
עַרְלָה פְּבוּשָׁה דְּאִינוּ עִנְיָן זֶה לְזֶה וְעוֹד דְּבְרֵי הַר"י תִּי' ע"ז דְּגַר פִּינּוּן שְׁהִיֵּתָה לוֹ עַרְלָה דִּין
הוּא שְׁצָרִיף הַטְּפָה יוֹתֵר מִקֶּטֶן שְׁלֹא הִיֵּתָה לוֹ עַרְלָה הַרִי דַּס"ד דְּקֶטֶן שְׁנוּלַד מְהוּל אַע"ג
דְּאִין לוֹ עַרְלָה דְּהָא לַח לְעַרְלָה פְּבוּשָׁה מ"מ יְהִי צָרִיף הַטְּפָה כְּמוֹ גַר שְׁנַתְגִּייר פְּשֵׁהוּא
מְהוּל דְּצָרִיף לְהַטִּיף וַע"ז סוּבֵב הוֹלֵף דְּבְרֵי הַר"י וְהַר"ש לְתַת טַעַם בְּדְבָר דְּגַר עֲדִיף
מִקֶּטֶן וּלפ"ז צַע"ג לְשִׁי הַר"ש שֵׁם לֹא מְסַתִּיעַ דְּדְבָרֵי בַּה"ג אִין זֶה סְבָרָא הַפּוּכָה מְסוּגִיָּא
הַגַּמ' פְּנ"ל אֲדַרְבֵּה מְכַל הַסּוּגִיָּא מִשְׁמַע דְּבְקֶטֶן שְׁנוּלַד מְהוּל לַכ"ע א"צ לְהַטִּיף בְּלֹא חֲשַׁשׁ
דְּעַרְלָה פְּבוּשָׁה וְאַפִּילוּ לְמ"ד דְּבְגַר צָרִיף לְהַטִּיף וּבַע"כ דְּגַר צָרִיף יוֹתֵר הַטְּפָה מִקֶּטֶן
וְכַפְסַק בַּה"ג וְהִנֵּה שִׁי הַר"ש הוּא דְּכָל הִיכִי דְּצָרִיף לְהַטִּיף ד"ב אַף בְּדַלִּיפָא עַרְלָה פְּלָל
דוּחָה שְׁבַת דְּהָא ה"ר דְּנִימּוּל תּוֹף ח' א"צ לְהַטִּיף מְדַלָּא נְתַנָּה שְׁבַת לְדַחוּת הִיכִי דְּמַל שְׁל
שְׁבַת בַּע"ש וּלפ"ז פְּשִׁיטָא אִי נִימָא דְּנוּלַד מְהוּל צָרִיף לְהַטִּיף ד"ב בְּלֹא חֲשַׁשׁ שְׁל עַרְלָה
פְּבוּשָׁה אֶלָּא מִשּׁוּם שְׁלֹא נְתַקְיִים בּוּ מַצּוֹת מִיֵּלָה וְכְמוֹ גַר א"כ הַטְּפַת ד"ב שְׁל נוּלַד מְהוּל
דוּחָה שְׁבַת ג"כ וְהִנֵּה בְּסוּגִיָּא שֵׁם רַב יוֹסֵף אָמַר וַדַּאי עַרְלָה פְּבוּשָׁה הִיא וְאָמַר רַב יוֹסֵף
מְנָא אָמִינָא לֵה דְּתַנְיָא ר"א הַקָּפֵר אוֹמַר לֹא נִחְלְקוּ ב"ש וּב"ה כּו' עַל מָה נִחְלְקוּ לְחַלְל
עַלְיוֹ אֶת הַשְּׁבַת ב"ש אוֹמְרִים מְחַלְלִין כּו' וּב"ה אוֹמְרִים אִין מְחַלְלִין עַלְיוֹ אֶת הַשְּׁבַת לֹא
מְכַלְל דַּת"ק סָבֵר מְחַלְלִין עַלְיוֹ אֶת הַשְּׁבַת וְדִילְמָא ד"ה אִין מְחַלְלִין קָאֵמַר א"כ ר"א
הַקָּפֵר טַעְמָא דַּב"ש אֶתִּי לֹא שְׁמַעִינוּ דְּלָמָּא ה"ק לֹא נִחְלְקוּ ב"ש וּב"ה בְּדְבָר זֶה ע"ש וְעִי
בַתּו' ד"ה מְכַלְל שְׁכַתְבוּ דַּר"א הַקָּפֵר וְרַשְׁבֵּי"א תְּרַנּוּיָהוּ קִיָּמִי אַת"ק וְה"ק לִיָּה ר"א
הַקָּפֵר לְרַשְׁבֵּי"א כּו' וְכ"כ הֶרְאִישׁוּנִים דַּת"ק דַּר"א הַקָּפֵר הֵינּוּ רַשְׁבֵּי"א וְעִי בַּבַּה"מ א"ש

ולפ"ז קשה אי נימא דלפי הסוגיא בקטן יש סברא יותר להצריך הטפה מבגר או דעכ"פ שנה קטן לגר ואם גר צריך להטיף ה"ה דבקטן שנולד מהול צריך להטיף בלא חשש ערלה פבושה וא"כ דוחה שבת ג"כ.

ולפ"ז קשה היא דחי הגמ' דלמא ד"ה אין מחללין קאמר הא ד"ה אין מחללין א"א לומר לרשב"א דלב"ש דס"ל דבגר צריך להטיף א"כ ה"ה בקטן אף בלי חשש ערלה פבושה ודוחה שבת ולפ"ז א"אלומר ג"כ דלב"ה אליבא דרשב"א א"צ להטיף רק משום ספק ערלה פבושה פרה נאין דוחה שבת.

א"כ ר"א הקפ"ר היינו רשב"א דגם לרשב"א בע"כ נחלקו ב"ש וב"ה אם מחללין עליו את השבת ומשום דזה תליא בפלוגתתם לענין גר וכנ"ל ובע"כ צ"ל דלרשב"א ד"ה מחללין קאמר משום דנדאי ערלה פבושה היא וכרב יוסף וכן הא דאמר שם א"כ ר"א הקפ"ר טעמא דב"ש אתי לאשמעינן עדיפא הו"ל לומר דד"ה אין מחללין א"א לומר פלל ברשב"א וכנ"ל ובע"כ צ"ל דס"ל להגמ' דבקטן לכ"ע א"צ להטיף בלא חשש ערלה פבושה נאפילו למ"ד דבגר צריך דבגר סברא יותר להצריך הטפה וכנ"ל: וכן מוכרח ביותר ממסקנת הגמ' דמשני דלמא ה"ק לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה ופירשו פל הראשונים דקאמר ליה ר"א הקפ"ר לרשב"א דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה והיינו בגר שנתגייר פשהו מהול דלדברי הפל צריך להטיף ממנו ד"ב לא נחלקו אלא לחלל את השבת בנולד מהול ועי' להרמב"ן במלחמות ובחי' הרשב"א והריטב"א והר"ן ע"ש ובאמת בירושלמי ובב"ר מבואר פן בהדיא תני רשב"א לא נחלקו כו' על מה נחלקו על גר כו' ר"א בנו של ר"א הקפ"ר לא נחלקו ע"ז וע"ז שצריך כו' ועי' בבבאורי הגר"א ביור"ד סי' רס"ג ע"ש ועכ"פ הרי מסקינן דלר"א הקפ"ר לא נחלקו ב"ש וב"ה בגר דלכ"ע צריך להטיף ד"ב ומ"מ הא ס"ל לב"ה דעל נולד מהול אין מחללין עליו את השבת ובע"כ מוכרח מזה דנולד מהול א"צ להטיף ד"ב בלא חשש דערלה פבושה דאי נימא דבקטן ג"כ צריך להטיף אף בלא חשש ערלה פבושה וכמו גר א"כ ידחה ג"כ את השבת וכנ"ל ובע"כ דבקטן לכ"ע א"צ להטיף ד"ב כ"א היכי דיש לחוש לערלה פבושה ועכ"פ לפי פל הג"ל צע"ג על הר"ש שטרך לתת טעם לפסק בה"ג וקשה דלשי' הר"ש דהטפת ד"ב בלבד פל היכי דאיתא דוחה שבת נמצא דמלבד דסברת בה"ג אין זה הפוכה מסוגי' הגמ' אדרבה דמסוגי' הגמ' מוכרח כשי' בה"ג דבקטן אין שום סברא פלל להצריך הטפה בלי חשש דערלה פבושה אע"ג דבגר צריך ולפ"ז בה"ג שפסק פרב דנולד מהול א"צ להטיף ד"ב דל"ח לערלה פבושה מ"מ פסק שפיר דבגר צריך להטיף וכדמוכרח מסוגי' הגמ' וכנ"ל.

סוף דבר דברי הראשונים צע"ג לדעת: נחזור לענין למה שפכתנו למעלה לתמוה על הרמ"א שפסק דמל תוף ח' א"צ להטיף ד"ב והוא מדברי הר"ש והא לדין דקי"ל דנולד מהול צריך להטיף ד"ב נהי דהוא רק מחשש ערלה פבושה מ"מ בע"כ דלא דרשינן קרא דערלתו וכנ"ל אולם לפ"ז גם דברי הר"ש גופיה צע"ג דהא פבר נתבאר דלשי' הר"ש דמצות הטפת ד"ב לחוד דוחה שבת לפ"ז מוכרח מסוגי' הגמ' פסברת בה"ג דגר צריך הטפה יותר מקטן והיינו דאפילו להנהך תנאי דס"ל דבין בקטן ובין בגר צריך להטיף ד"ב מ"מ בקטן לכ"ע א"צ להטיף מצד שלא נימול כמו גר כ"א מחשש ערלה פבושה ולפ"ז

קָשָׁה דְּמָה הוֹעִיל הַר"ש בְּמָה שְׁנָתָן טַעַם לְפָסֶק בַּה"ג דְּבִקְטָן א"צ לְהַטִּיף ד"ב וּמִשּׁוּם דַּגּוּזָה"כ הוּא דְּגָלִי קָרָא דְּעַרְלָתוֹ דַּא"צ לְהַטִּיף הָא מ"מ עִם זֶה עֲדִינָן אִינוּ מִיּוֹשֵׁב הַסְּנוּגִיא.

דְּהָא לְמ"ד דְּנוּלָד מְהוּל צָרִיף לְהַטִּיף ד"ב דְּחִינֵישׁ לְעַרְלָה כְּבוּשָׁה ע"כ דְּלֹא דְרִישׁ קָרָא דְּעַרְלָתוֹ לְמַעוּטֵי נוּלָד מְהוּל שַׁא"צ לְהַטִּיף וּמ"מ ס"ל דְּבִנּוּלָד מְהוּל א"צ לְהַטִּיף ד"ב בְּלֹא חֲשֵׁשׁ שֶׁל עַרְלָה כְּבוּשָׁה וּבִגְר צָרִיף לְהַטִּיף אִף שְׂפָכָר אֵין לוֹ עַרְלָה כְּלָל: וְלִכּוֹן גִּרְאָה לּוֹמֵר דְּתִי הַר"ש מְסַפִּיק בְּאַמַּת גַּם לִישָׁב סְנוּגֵי הַגַּמ' דְּהֵנָּה בְּעֵיקָר מִש"כ הַתו' וְהָרָא"ש בְּשֵׁם הַר"ש דְּבִנּוּלָד מְהוּל גְּלִי קָרָא דְּעַרְלָתוֹ דַּא"צ לְהַטִּיף צָרִיף בִּיאוֹר וְהֵנָּה בְּבִרְיֵיתָא שֵׁם ת"ר עַרְלָתוֹ וְדַאי דּוּחָה אֶת הַשְּׂבֵת וְלֹא סָפֵק כּו' עַרְלָתוֹ וְדַאי וְלֹא אֲנֻדְרוּגִינָס כּו' עַרְלָתוֹ וְדַאי כּו' וְלֹא נוּלָד כְּשֶׁהוּא מְהוּל דּוּחָה אֶת הַשְּׂבֵת שֶׁב"ש אוֹמְרִים צָרִיף לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ ד"ב וּב"ה אוֹמְרִים אִינוּ צָרִיף ע"ש וּפְרַש"י שֶׁב"ש כּו' וְאִפ"ה מוֹדוֹ דְּשְׂבֵת לֹא דְחִי ע"ש.

וּמִשְׁמַע דְּלִב"ה דַּס"ל דְּאִף בְּחוּל א"צ לְהַטִּיף ל"צ קָרָא דְּעַרְלָתוֹ פִּינּוֹן דַּל"ח לְעַרְלָה כְּבוּשָׁה כְּלָל מִיְהוּ בְּאַמַּת הוּא דּוּחֵק לּוֹמֵר דְּכָל עֵיקָר הַמְּבֻנָּאָר בְּבִרְיֵיתָא עַרְלָתוֹ וְדַאי וְלֹא נוּלָד כְּשֶׁהוּא מְהוּל הוּא רַק לִב"ש וְעוֹד קָשָׁה דְּלִפְמִש"כ הַתו' שֵׁם בַּד"ה וְלֹא סָפֵק דְּעֵיקָר קָרָא דְּעַרְלָתוֹ הוּא לְנוּלָד כְּשֶׁהוּא מְהוּל א"כ לִב"ה ל"ל קָרָא דְּעַרְלָתוֹ וְעוֹד קָשָׁה דְּגַם לִב"ש מִה צָרִיף קָרָא לְמַעוּטֵי סְפִיקָא דְּעַרְלָה כְּבוּשָׁה וְעִי' בַּתו' וּבְחִי' מְהַרְש"א שֵׁם אוֹלָם לְפִי שִׁי הַר"ש דְּכָל הַיְכִי דְּצָרִיף לְהַטִּיף ד"ב אִף בְּלִי עַרְלָה כְּלָל דּוּחָה שְׂבֵת לִפ"ז תְּבַאֵר הַבְּרִיֵיתָא שְׁפִיר דְּהָא דְּאָמַר עַרְלָתוֹ וְדַאי כּו' וְלֹא נוּלָד כְּשֶׁהוּא מְהוּל כּו' הוּא אִף לִב"ה וְאִף דְּלִדְיָהוּ גַם בְּחוּל א"צ לְהַטִּיף דְּלֹא ס"ל עַרְלָה כְּבוּשָׁה כְּלָל מ"מ הָא דְּגָלִי קָרָא דְּעַרְלָתוֹ דְּנוּלָד מְהוּל אִינוּ דּוּחָה שְׂבֵת הֵינּוּ דְּלֹא נִימָא דְּהַטְפַּת ד"ב לְכַד יְדָחָה שְׂבֵת אִף דְּלִיכָא עַרְלָה כְּבוּשָׁה כְּלָל וּמִזָּה גּוֹפִיָה ס"ל לִב"ה בְּאַמַּת דְּגַם בְּחוּל א"צ לְהַטִּיף ד"ב כְּלָל מְדָלָא נִתְנָה לְדַחוּת שְׂבֵת דַּאי צָרִיף לְהַטִּיף אִף דְּלִיכָא עַרְלָה כְּבוּשָׁה א"כ יְדָחָה שְׂבֵת וְהֵינּוּ דְּפִי הַר"ש דְּגָלִי קָרָא דְּעַרְלָתוֹ דַּא"צ לְהַטִּיף וּכ"כ בְּשׁו"ת קַהֲלַת יַעֲקֹב שִׁיּוּ בְּפִי הַר"ש דְּמִדְּכַתִּיב עַרְלָתוֹ דְּנוּלָד מְהוּל אֵין דּוּחָה שְׂבֵת ש"מ דַּא"צ לְהַטִּיף וְכֵן נִיחָא ג"כ לִב"ש הָא דַּאִיֶּצְטְרִיף קָרָא דְּעַרְלָתוֹ לְמַעוּטֵי נוּלָד מְהוּל לֹא בָּא הַכְּתוּב לְמַעַט סְפִיקָא דְּעַרְלָה כְּבוּשָׁה אֶלָּא דְּעֵיקָר קָרָא דְּעַרְלָתוֹ אֲתִי לְמַעוּטֵי נוּלָד מְהוּל לְגַמְרֵי בְּלֹא עַרְלָה כְּבוּשָׁה כְּלָל דְּלֹא נִימָא דַּמ"מ אִיכָּא מִצְנוֹת הַטְפַּת ד"ב וְדוּחָה שְׂבֵת וּמִזָּה יְלַפִּינּוּ בְּאַמַּת דְּגַם בְּחוּל א"צ לְהַטִּיף מִפִּינּוֹן דְּלִיכָא עַרְלָה כְּנ"ל אֶלָּא דַּמ"מ ס"ל לִב"ש דְּלִדְיָן בְּכָל נוּלָד מְהוּל חִיִּישִׁינּוּ שְׂמָא עַרְלָה כְּבוּשָׁה הִיא שְׂלֵא נוּלָד מְהוּל כְּלָל וּלְכַף ס"ל דְּצָרִיף לְהַטִּיף ד"ב וּב"ה ס"ל דַּל"ח לְעַרְלָה כְּבוּשָׁה וּלְכַף א"צ לְהַטִּיף וְכֵן כָּל הַנְּהָר תַּנְּאִי דַּס"ל דְּנוּלָד מְהוּל צָרִיף לְהַטִּיף מִשּׁוּם חֲשֵׁשׁ עַרְלָה כְּבוּשָׁה וְאִינוּ דּוּחָה שְׂבֵת דְּבַע"כ מִשְׁמַע דְּבָלֵא חֲשֵׁשׁ דְּעַרְלָה כְּבוּשָׁה א"צ לְהַטִּיף ד"ב הוּא מִשּׁוּם דְּגָלִי קָרָא דְּעַרְלָתוֹ דַּא"צ לְהַטִּיף כְּנ"ל וּלִפ"ז נִמְצָא דְּתִי הַר"ש לְפָסֶק בַּה"ג מְסַפִּיק לִישָׁב גַּם סְנוּגֵי הַגַּמ' דְּהָא דַּס"ל לְתַנְאִי דְּבִגְר צָרִיף לְהַטִּיף ד"ב וּבִנּוּלָד מְהוּל א"צ לְהַטִּיף בְּלֹא חֲשֵׁשׁ דְּעַרְלָה כְּבוּשָׁה הֵינּוּ מִשּׁוּם דְּגָלִי קָרָא דְּעַרְלָתוֹ דְּנוּלָד מְהוּל לְגַמְרֵי א"צ לְהַטִּיף ד"ב וּבִגְר דְּלֹא גְּלִי לֹא גְּלִי וּכְמ"ש הַר"ש וְעַכ"פ מִפִּינּוֹן שְׁנִיתְבָּאָר דְּלִכ"ע יְלַפִּינּוּ מִקְרָא דְּעַרְלָתוֹ דְּנוּלָד מְהוּל לְגַמְרֵי לִיכָּא מִצְנוֹת הַטְפַּת ד"ב וּלִפ"ז גַּם בְּנִימּוֹל תּוֹף ח' לִכ"ע א"צ לְהַטִּיף ד"ב דְּיְלַפִּינּוּ לְהַ מְנוּלָד מְהוּל דְּגָלִי קָרָא דְּבָלֵא עַרְלָה א"צ לְהַטִּיף וּכְמ"ש הַשַּׁג"א דְּבָכָל קָטָן גְּלִי קָרָא וּלִפ"ז מִש"כ הַר"ש

דְּנִימוֹל תּוֹף ח' א"צ לְהַטִּיף ד"ב הוּא לֹכ"ע וְכֹן מִיְנֻשָׁב ג"כ מֵה שְׁפָסֵק הֶרְמ"א דְּנִימוֹל תּוֹף ח' א"צ לְהַטִּיף ד"ב דְּאֲתֵי שְׁפִיר אֶף לְדִידָן דְּקוֹי"ל דְּנוֹלָד מֵהוּל צָרִיף לְהַטִּיף פִּנ"ל: וְהֵנָּה בְּעֵיקָר הַדְּבָר מִש"כ דְּלְכוּלֵהוּ תַנְאֵי שֵׁם אֵין נוֹלָד מֵהוּל צָרִיף לְהַטִּיף ד"ב כ"א מִשׁוּם סָפֵק עָרְלָה כְּבוּשָׁה הֵנָּה רְאִיתִי בְּסֵפֶר שׁו"ת מִשְׁפָּנוֹת יַעֲקֹב ס' ס"א שְׁהַעֲלָה בְשִׁי הֶרְמֵב"ם דִּס"ל דְּנוֹלָד מֵהוּל צָרִיף לְהַטִּיף מִשׁוּם מַצָּנוֹת הַטָּפֶת ד"ב וְכִמוֹ גַּר דְּצָרִיף לְהַטִּיף וְהָא דְּמִבְּנֵי בַגְמ' דְּצָרִיף לְהַטִּיף מִשׁוּם עָרְלָה כְּבוּשָׁה הֵינְנוּ לְמ"ד דְּבַגְר' א"צ ע"ש וְהֵנָּה אִי נִימָא פִּן צ"ל דְּלֹא ס"ל כְּשִׁי הֶר"ש דְּהַטָּפֶת ד"ב דּוֹחָה שְׁבֵת דֹּא"ל כִּי הָרִי מְוֹכָרָח מְסוּגְיָא דְּלֹכ"ע א"צ לְהַטִּיף רַק מִשׁוּם עָרְלָה כְּבוּשָׁה וְע"ש מִש"כ מְקוֹר לְשִׁי הֶרְמֵב"ם מִיְבָמוֹת דָּף ע"א ע"ש אוֹלָם לַעֲנ"ד אִפ"ל דְּשִׁי הֶרְמֵב"ם בְּזָה הוּא מְסוּגְיָא הַגְמ' גּוֹפִיָה לַעֲנֵן נוֹלָד מֵהוּל רַק דְּנִימָא דְּלֹא ס"ל כְּשִׁי הֶר"ש וְכִנ"ל וְהֵנָּה בְּהָא דְּמִבְּנֵי בַגְמ' שֵׁם ה"ק לֹא נִחְלָקוּ ב"ש וּב"ה בְּדָבָר זֶה פִּי הֶרְאִשׁוּנִים דִּה"ק לֹא נִחְלָקוּ בְּדָבָר זֶה פְּלוּמֵר בְּדָבָר זֶה שְׁאֲתָה אוֹמֵר בְּגַר שְׁנַתְגִּייר כְּשֶׁהוּא מֵהוּל אֶלָּא דְּכ"ע ס"ל דְּצָרִיף לְהַטִּיף מִמְּנֹו דָם בְּרִית עֵי בְּמִלְחָמוֹת וּבְחַי' הֶרְשֵׁב"א וְהַרִיטְב"א וְהַר"ן וְכ"כ בְּבַעַל הַמְּאֹר שֵׁם וְעֵי בַחֵי מוֹהַרש"א שְׁתַּמָּה ע"ז דֹּא"כ עֵיקָר חֶסֶר מִן הַסֵּפֶר דְּהַרִי ר"א הַקֶּפֶר לֹא הִזְכִּיר גַּר פְּלָל ע"ש וְהֵנָּה רְשֵׁב"א אָמַר בְּפַרְיִיתָא דְּלֹא נִחְלָקוּ כּו' מִפְּנֵי שְׁעָרְלָה כְּבוּשָׁה הִיא אוֹלָם בְּדָבָרֵי ר"א הַקֶּפֶר מִבְּנֵי בְּסֵתָם דְּלֹא נִחְלָקוּ כּו' עַל נוֹלָד כְּשֶׁהוּא מֵהוּל שְׁצָרִיף לְהַטִּיף ד"ב וְלִכְּן הֵנָּה אִפ"ל פִּינּוֹן דְּבַע"כ צ"ל לְפִי סוּגְיָא הַגְמ' דִּלְר"א הַקֶּפֶר לֹא פְּלִיגֵי בְּגַר וְס"ל לֹכ"ע דְּצָרִיף לְהַטִּיף ד"ב לִפ"ז אִפ"ל בְּאַמַּת דְּהָא דְּאָמַר ר"א הַקֶּפֶר לֹא נִחְלָקוּ ב"ש וּב"ה עַל נוֹלָד כְּשֶׁהוּא מֵהוּל שְׁצָרִיף לְהַטִּיף ד"ב אִין הַטַּעַם פְּלָל מִשׁוּם עָרְלָה כְּבוּשָׁה אֶלָּא דְּבִקְטָן צָרִיף לְהַטִּיף ד"ב אֶף אִי נוֹלָד מֵהוּלִּגְמֵרִי בְּלֹא עָרְלָה פְּלָל וְכִמוֹ גַּר דְּצָרִיף לְהַטִּיף אֶע"פ שְׁאִין לוֹ עָרְלָה.

וְהָא דְּנִחְלָקוּ אִי מְחַלְלִין אֶת הַשְּׁבֵת הֵינְנוּ מִשׁוּם דִּס"ל לִב"ש ג"כ דְּעָרְלָה כְּבוּשָׁה הִיא אוֹ דְּפִלְגֵי בְּזָה גּוֹפִיָה אִי מַצָּנוֹת הַטָּפֶת ד"ב בְּלֹא עָרְלָה דּוֹחָה שְׁבֵת וּלִפ"ז מִיְנֻשָׁב שְׁפִיר הָא דְּקֹאֲמַר ר"א הַקֶּפֶר לֹא נִחְלָקוּ בְּגַר וְהֵינְנוּ מִשׁוּם דְּרְשֵׁב"א אָמַר דְּב"ש וּב"ה פְּלִיגֵי בְּגַר שְׁנַתְגִּייר כְּשֶׁהוּא מֵהוּל וְהֵינְנוּ אִי צָרִיף הַטָּפָה בְּדִלְיָא עָרְלָה פְּלָל וּמִמִּילָא לִב"ה א"צ לְהַטִּיף בְּנוֹלָד מֵהוּל רַק מִשׁוּם עָרְלָה כְּבוּשָׁה לְכָף קֹאֲמַר ר"א הַקֶּפֶר דְּלֹא נִחְלָקוּ בְּגַר דְּלֹכ"ע צָרִיף לְהַטִּיף וּלִפ"ז מִמִּילָא ג"כ דְּלֹא נִחְלָקוּ ג"כ בְּנוֹלָד מֵהוּל דְּלֹכ"ע צָרִיף לְהַטִּיף אֶף בְּלֹא חֲשֵׁשׁ עָרְלָה כְּבוּשָׁה דְּתַלְי' זֶה בְּזָה וְכִנ"ל וְהֵינְנוּ בְּדָבָר זֶה פְּלוּמֵר לַעֲנֵן מַצָּנוֹת הַטָּפָה בְּדִלְיָא עָרְלָה כְּמוֹ שְׁאֲתָה אוֹמֵר שְׁנַחְלָקוּ בְּגַר אֶלָּא דְּלֹכ"ע צָרִיף לְהַטִּיף בְּגַר וְהֵנָּה בְּקִטּוֹן שְׁנוֹלָד מֵהוּל.

אֶלָּא דְּמ"מ בְּעֵיקָר הַדְּבָר הֵנָּה בְּשׁו"ת הֶרְשֵׁב"א ס' שִׁכ"ט מְבֹנָר בְּהַדְּיָא דְּגַם לְשִׁי הֶרְמֵב"ם א"צ לְהַטִּיף כ"א מִשׁוּם עָרְלָה כְּבוּשָׁה וְכ"כ הַכֶּסֶם בִּפ"ג מֵה' מִילָה וְהַב"ח בְּסִי רִס"ב ע"ש: וְהֵנָּה פִּל מֵה שְׁפִתְבְּנוּ לִיֻּשָׁב דְּבָרֵי הֶרְמ"א בִּמ"ש דְּמָל תּוֹף ח' יֵצֵא וְא"צ לְהַטִּיף ד"ב הוּא אֶפְּיִלוּ אִי נִימָא דְּדָבָרֵי הֶרְמ"א הוּא שִׁי הֶר"ש מִמְּשׁ וְכִפִּי הַטַּעַם שְׁפִי הֶר"ש מ"מ לֹא קָשָׁה פְּלָל פִּנ"ל אוֹלָם בְּאַמַּת נִרְאָה דְּהַעֲיָקָר הוּא פְּפִי מֵה שְׁהַבִּינוּ הָאֲחֵרוּנִים בְּפִי דְּבָרֵי הֶרְמ"א דִּס"ל דְּמָל תּוֹף ח' קִיָּים מַצָּנוֹת מִילָה בְּדִיעֵבַד וּלְכָף א"צ לְהַטִּיף ד"ב וְהֵינְנוּ דְּמַחְלֵק בֵּין מָל תּוֹף ח' בְּיוֹם וּבֵין בְּזַמְנֹו בְּלִילָה וְכֹן נִרְאָה מִמְּש"כ הֶרְמ"א דְּמָל תּוֹף ח' בְּיוֹם יֵצֵא מִשְׁמַע דְּקִיָּים מַצָּנוֹת מִילָה בְּדִיעֵבַד וְהֵנָּה הָאֲחֵרוּנִים הַבִּינוּ

גם בשי' הר"ש גופייה דס"ל דנימול תוה' ח' א"צ להטיף משום דקניי' מצות מילה בדיעבד וכ"כ ביש"ש ביבמות פ' הערל והב"ח ושה"ש רס"ב ע"ש אלא דזה צ"ג באמת כמו שהקשה כת"ר דהרי הר"ש הקשה על פי' ר"י דלפיכך נולד מהול א"צ להטיף ובגר צריף משום דקטן לא הי"ל ערלה מעולם וגר הי"ל ערלה אלא שנימול שלא פדין והקשה הר"ש דא"כ נימול תוה' ח' שהיתה לו ערלה יהיה צריף להטיף ואינו פן כו' ואי נימא דס"ל להר"ש דבתוה' ח' קניי' מצות מילה בדיעבד א"כ מאי ענין זה לנולד מהול דלא נתקניי' בו מצות מילה כלל וכבר נתקשה בזה בשו"ת קהלת יעקב שם.

ובאמת בל"ז הוא תימה גדולה דהרי דברי הר"ש ברור מללו דבקטן גזה"כ הוא דא"צ להטיף ובזה בא לישוב הא דנימול תוה' ח' א"צ להטיף וא"כ מנ"ל להוסיף בשי' הר"ש דס"ל דקניי' מצות מילה בדיעבד אולם בשי' הרמ"א נראה ברור דס"ל דקניי' מצות מילה בדיעבד פנ"ל: ולכן נראה דמש"כ הרמ"א בד"מ על דברי הב"י דאפשר דעדיף תוה' ח' ביום מאילו נימול בזמנו בליה ותינו משום דבתוה' ח' קניי' מצות מילה בדיעבד פנ"ל אין פנונתו להשוות בזה בין הר"מ והר"ש ולהעמיס פן בשי' הר"ש דזה א"א פנ"ל.

אלא דזהו סברת עצמו לקניי' שני הדיני' ומשום דהר"מ כתב דמל בליה צריף להטיף ד"ב והר"ש ה"ר מגמ' דנימול תוה' ח' א"צ להטיף ד"ב. ולכך כתב הרמ"א לחלק דהא דנימול תוה' ח' א"צ להטיף ממנו ד"ב זהו משום דקניי' מצות מילה בדיעבד משא"כ במל בזמנו בליה ולפ"ז הר"ש בעצמו אפשר דגם במל בזמנו בליה ס"ל דא"צ להטיף ממנו ד"ב דלפי הטעם שכתב הר"ש י"ל דאין חילוק וכמו שהאריך בזה השג"א.

מיהו הרמ"א נמשך אחר הגהמ"י וס"ל לחלק בין זה לנימול תוה' ח' ומשום דנימול תוה' ח' קניי' מצות מילה בדיעבד ועפ"ז הם דבריו בהגהות שו"ע פנ"ל: מיהו אף פי מש"כ הרמ"א לקניי' שני הדיני' פנ"ל ומשום דבתוה' ח' קניי' מצות מילה בדיעבד כבר הרבו האחרוני' להשיב על סברא זו אלא דבתוה' ח' לא קניי' מצות מילה כלל..

והא דנימול תוה' ח' א"צ להטיף הינו משום דהוי מעונות שלא יוכל לתקן בהטפה וכמו שהאריך בזה השג"א שם וכ"כ הצ"ח בפסחים (דף ע"ב) מ"מ גלע"ד לקניי' פסק הרמ"א דנימול ח' א"צ להטיף ומל בליה צריף להטיף ולומר דהר"מ והר"ש לא פליגי כלל והנה הרא"ש בפ' ר"א דמילה כתב דבה"ג פסק דקטן שנוולד מהול א"צ להטיף ופי' ר"י הטעם משום שלא היתה לו ערלה והקשה הר"ש א"כ נימול תוה' ח' יהא צריף הטפה ופי' הוא הטעם משום דמסתבר דבין גר ובין קטן צריכין הטפה וכן מוכח מדאיצטריך צטריך ערלתו למעוטי קטן ודוקא בקטן דגלי גלי בגר דלא גלי לא גלי ע"ש וכתב השג"א בסי' צ"ד דהא דקאמר הר"ש דבקטן דגלי גלי בע"כ דבכל מילת קטן שלא פדין קאמר פגון בליה או ע"י הפסולין נמול דאל"כ מפלג בנימול תוה' ח' דא"צ להטיף אלא בע"כ דבכל דין קטן קאמר דא"צ להטיף דילפינו לה מנולד מהול כו' ואין לומר דליה גרע טפי דכיון דנימול תוה' ח' זמנו נמי לא יצא ואפ"ה א"צ להטיף ש"מ דהו"ל מעונות שלא יוכל לתקן בהטפה א"כ מה לי גרע טפי או עדיף טפי ועכ"פ לפ"ז בע"כ דהר"ש והר"מ פליגי אהדדי פנ"ל: אכן לענ"ד נראה לומר דאין פאן מחלוקת כלל דאפ"ל דמה שפי' הר"ש דבקטן דגלי גלי הינו רק בנולד מהול או נימול תוה' ח' ולא במילת קטן בזמנו שלא פדין והנה מתחילה אני אומר דמש"כ השג"א בפי' הר"ש דלפיכך נולד מהול או נימול תוה'

ח' א"צ להטירף משום דהו"ל מעונות שלא יוכל לתמן בהטפה כלל דהוי כמו שנקרת הגיד דאין לו מה למול צע"ג דהרי הר"ש פ"י דמסתבר דבין גר ובין קטן צריכין הטפה פנ"ל הרי דמסבא החיצונה היו שניהם טעונים הטפה ובע"כ דהטפה מתמן המעונות ואין לומר דמ"מ הא דגלי קרא שא"צ להטירף היינו שלא יוכל לתמן בהטפה כלל דמנ"ל זה הא אפ"ל בפשיטות דגלי קרא שא"צ לתמן המעונות ועוד דאי נימא דגלי קרא בקטן דהוי מעונות שלא יוכל לתמן בהטפה א"כ מה שינוי לומר בגר דלא גלי לא גלי הא אין זה אלא גילוי מילתא דבהטפה אין מתמן המעונות וא"כ מה לי גר מה לי קטן ועוד דמה שפכת השג"א דאין לומר דליה גרע טפי משום דכיון דאין הטפה מתקנו מה לי גרע טפי פנ"ל וצע"ג דהרי הר"ש פ"י בהדיא דבגר דלא גלי לא גלי וא"כ ה"ה היכי דגרע טפי פנ"ל.

ולכן נ"ל דבנדאי הטפת ד"ב מתמן המעונות אלא דבקטן גזה"כ הוא דא"צ לתמן ובגר דלא גלי נשאר על הסבא החיצונה וצריף להטירף: וכיון שפן נראה דיש חילוק גדול בין נולד מהול ונמול תוך ח' ובין נמול לאח"ז שלא פדין והיינו די"ל דנהי דגלי קרא דנולד מהול א"צ להטירף היינו משום דכיון דקודם שחל עליו מצות מילה כבר אין לו ערלה לקף א"צ להטירף ומשום דגזה"כ הוא דביום השמיני לא חל עליו מצות מילה רק פשיש לו ערלה אבל פשיש לו ערלה אף דהטפת ד"ב הוא תיקון למילה מ"מ גזה"כ הוא דא"צ לתמן כלל וכן ה"ה בנמול תוך ח' הוי כמו נולד מהול כיון דקודם שחל עליו מצות מילה כבר אין לו ערלה שוב לא חל עליו מצות מילה כלל משא"כ בנמול לאח"ז שלא פדין פגון בליה וכדומה כיון דכבר חל עליו חובת מילה בזמנו לעולם לא מיפטר עד שיתמן המעונות עכ"פ בהטפת ד"ב.

והא דלא ילפינו גר מנולד מהול אע"ג דגם גר בעת שפא להתגייר דחל עליו למול כבר אין לו ערלה מ"מ לא דמי גר לקטן דקטן חיוב מילתו הוא משום מצות מילה משא"כ גר דחיוב מילתו הוא בשביל גירות ואינו נעשה גר כ"א במילה וטבילה ולפ"ז אף שפבר נמול כיון דאפשר להטירף ד"ב במקום מילה צריף להטירף ועי' בחי' הרמב"ן בשפת פסוקי' שם: אף הנה השג"א ה"ר מגמ' יבמות (דף ע"א) דפריף שם לר"ע האי תושב ושכיר מאי עביד ליה ומסיק לאתווי גר שפמל ולא טבל וקטן שנולד פשהוא מהול וקסבר צריף להטירף ממנו ד"ב ור"א לטעמיה דאמר גר שפמל ולא טבל גר מעליא הוא וקסבר קטן שנולד מהול א"צ להטירף ממנו ד"ב ע"ש והשתא אי נימא דבנמול לאח"ז שלא פדין פגון בליה לכ"ע צריף להטירף אפילו למ"ד דנולד מהול א"צ להטירף א"כ הו"ל לאוקמא האי תושב ושכיר דלאתווי נמול שלא פדין אתי וכן לר"ע מנ"ל להגמ' דלרבות נולד מהול אתי דילמא שנמול שלא פדין אלא ודאי דאין חילוק בין נולד מהול לנמול שלא פדין ע"ש.

והנה מדברי השג"א משמע דהא דאמר בגמ' לר"ע לאתווי קטן שנולד מהול וקסבר צריף להטירף ד"ב אין זה מחשש ערלה פבושה אלא משום שלא נתקנים בו מצות מילה וכמו גר למ"ד דצריף להטירף וזה נוטה למ"ש בשו"ת משפנות יעקב סי' ע' בשי' הרמב"ם ע"ש.

אולם כבר הוכחנו למעלה בראיות ברורות דלשי' הר"ש גופיה צ"ל דלכולהו תנאי בשפת שם אין נולד מהול צריף להטירף ד"ב רק מחשש ערלה פבושה אפילו למ"ד דבגר צריף

להטירה ולפ"ז צ"ל דהא דמבואר בגמ' דס"ל לר"ע דנולד מהול צריף להטירה ד"ב היינו ג"כ משום חשש ערלה כבושה וכ"כ הרמב"ן במלחמות בשבת שם.

ולפ"ז אין ראיה פלל דבנימול שלא פדין א"צ להטירה דאפ"ל דס"ל להגמ' דלא שניף לרבות מקרא דתושב ושכיר רק לנולד מהול דצריף להטירה מחשש ערלה כבושה אבל בנימול שלא פדין אף דצריף להטירה ד"ב מ"מ פיון שאין לו ערלה משום מצנת הטפה לבד אין לרבות מקרא שיהיה אסור בפסח והיינו דאמר בגמ' דס"ל לר"א דא"צ להטירה דלא חיישינו לערלה כבושה פלל שוב ראיתי בס' קהלת יעקב בשילהי פסחים שכתב דלר"ע דממעט נולד מהול מפסח שצריף להטירה ממנו ד"ב ע"כ מטעם ערלה כבושה ממעט ליה ומשו"ה לא קאמר אלא קטן שנולד מהול ולא גר שנתגייר כשהוא מהול אלא ודאי דבגר סבר פהני תנאי בפ' ר"א דמילה דא"צ להטירה משום שאין בו ערלה כבושה וע"ש שכתב דהרמב"ם ס"ל דבקטן צריף להטירה לא משום ערלה כבושה ולכך אינו ענין למעט אותו מפסח ולפ"ז עכ"פ א"א לומר ג"כ דקרא קאי לנימול שלא פדין: והנה בהגהמ"י פתב דאם מל בליה בין קטן בין גר צריף להטירה ד"ב ביום ע"ש והנה באמת נראה דלענין גר לכ"ע אם מל בליה צריף לחזור להטירה ממנו ד"ב דאפי' לפמש"כ השג"א דלפ"י הר"ש דבקטן גלי קרא דא"צ להטירה בכל מילת קטן שלא פדין קאמר דגלי, קרא כמו לאח"ז בליה וכנ"ל מ"מ בגר ודאי גם לפי הר"ש אם מל בליה צריף להטירה דהא גר בודאי לא ילפינו מקטן וכמבואר בדברי הר"ש דבגר דלא גלי לא גלי כנ"ל והנה זה ברור דאי נימא דאם מל בליה צריף להטירה ממנו ד"ב ממילא קודם הטפה לא הוי גר פלל וכנראה מהסוגי' דיבמות (דף מ"ו) ע"ש ולפ"ז צע"ג בדברי הטור סי' רס"ח שכתב וכל עניניו כו' צריף שיהיה בג' הפשירים לדון וביום כו' אבל בדיעבד אם מל או טבל בפני שנים ובלילה כו' הוי גר ומותר בישראלית ע"ש והנה מה שהזכיר הטור בכאן יום לענין מילה וטבילה היינו משום ליתא דכל עניני הגירות משפט פתיבא ביה ולכך בדיעבד אינו מעכב ומשום דהוי כגמר דין וכמ"ש הראשונים ולפ"ז צע"ג נהי דמצד משפט סגי בדיעבד אם מל בליה מ"מ הא מילה פסולה בליה מצד עצמה ואפילו הטפת ד"ב בגר שנתגייר כשהוא מהול הוא דוקא ביום וכמבואר ביבמות (דף ע"ב).

לפי זה פיון דמילה פסולה בליה הרי צריף מה"ת לחזור ולהטירה ד"ב ביום וא"כ אמאי פתב הטור דבדיעבד אם מל בליה הוי גר ומותר בישראלית הא הוי כמו ערבי מהול דאינו גר עד שייטף ממנו ד"ב וכמבואר ביבמות שם וצע"ג: סימן ל בדין קטן שנולד מהול דצריף להטירה ממנו ד"ב אם לא הטיפו ממנו ד"ב עד שנעשה גדול מהו אם יש אינה ענין לחלק בזה בין קטן לגדול.

הנה בדין קטן שנולד מהול פסקו רוב הראשונים דצריף להטירה ממנו ד"ב דחיישינו לערלה כבושה ועי' בסוגי' פ' ר' דמילה (דף קל"ה) ובטור יור"ד סי' רס"ג ובב"י שם והנה הטור בסי' רס"ח פתב גר שפא להתגייר כו' הנה נימול פתב ר"ח שאין לו תקנה ובעל הלכות פתב שיש לו תקנה שמטיפין ממנו ד"ב ובעל העיטור פתב שאם נולד מהול א"צ להטירה ממנו ד"ב כו' ואם לא נולד מהול אלא שנימול שלא לשם גירות כגון ערבי מהול צריף להטירה ממנו ד"ב וא"א הרא"ש ז"ל לא חילק אלא בכל ענין צריף להטירה ממנו ד"ב וע"ש בב"י והנה לכאורה צ"ל דס"ל לבעל העיטור בקטן שנולד מהול דא"צ

להטירה ממנו ד"ב דלא תישינו לערלה פבושה דאי נימא דבקטן שנולד מהויל צריף להטירה דתישינו לערלה פבושה א"כ פשיטא דגם גר שנולד מהויל צריף להטירה ממנו ד"ב דכיון דתישינו לערלה פבושה הוי ספק ערל גמור ולפ"ז צע"ק על הטור שכתב וא"א הרא"ש לא חילק פנ"ל ה"א לפמ"ש הרא"ש בפ' החולץ דנהגו להטירה ד"ב מקטן שנולד מהויל א"כ לא שיניף לחלק פלל גבי גר פנ"ל: ואחר העיון מצאתי הדברים מבוארים יפה בבעל העיטור ה' מילה וע"ש דס"ל באמת בקטן שנולד מהויל דצריף להטירה ממנו ד"ב וכרב יוסף דנדאי ערלה פבושה היא ולענין גר פסק פרש"א א"א"א דב"ה דא"צ להטירה ד"ב והקשה ע"ז מהא דגרסינן ביבמות (דף מ"ו) מי שפא ואמר מלתי ולא טבלתי מטבילין אותו כו' ר' יוסי אומר אין מטבילין אותו ופרש"י שפא ערבי מהויל הוא וצריף להטירה ממנו ד"ב ור"י ור"י יוסי הלכה כר' יוסי ותי' דהתם בשפת מיירי מגר שנתיגר כשהוא מהויל שנודע שנולד מהויל וכיון דגדול הוא ליפא ערלה פבושה וא"צ להטירה ממנו ד"ב והיא דיבמות מיירי בגר ערל וידוע שנימול וכיון ששם מצינו צריף להטירה ממנו ד"ב ע"ש היטב.

ועכ"פ הרי נתברר טעמו דס"ל לבעל העיטור דערלה פבושה הוא רק בקטן אבל בגדול ליפא ערלה פבושה ונראה משום דבנולד מהויל העור של הערלה פבושה הוא דק ונדבוק בפשר ובהמשך הזמן תתמעף ותכלה מאליה ולפ"ז שפיר מחלק בעל העיטור בין גר שנולד מהויל לבין שנימול שלא לשם גירות פנ"ל ועפ"ז נראה דמש"כ הטור דהרא"ש לא חילק בין נולד מהויל לנימול שלא לשם גירות דבכל ענין צריף להטירה ד"ב אין פונותו דגם בנולד מהויל צריף להטירה משום ערלה פבושה דהרי כל דברי הרא"ש בזה בפ' ר"א דמילה ובפ' החולץ שם סובבים רק לש"י בה"ג דבקטן שנולד מהויל א"צ להטירה ובגר צריף ומש"כ הרא"ש בהחולץ דנהגו להטירה ד"ב משניהם אין ראיה מזה לגר שנולד מהויל דע"ז לא שיניף מנהג דהוא דבר שאינו מצוי ועכ"פ אין ראיה דס"ל להרא"ש דגם בגדול שיניף ערלה פבושה דלא פהעיטור רק מש"כ הטור דהרא"ש לא חילק היינו אפילו לש"י בה"ג דבקטן א"צ להטירה מ"מ לא חילק בגר אלא בכל ענין צריף להטירה פנ"ל: ועכ"פ הרי מתבאר מדברי בעה"ע דבר חדש דעיקר החשש של ערלה פבושה אפילו למ"ד נדאי ערלה פבושה היא שיניף רק בקטן אבל בגדול ליפא ערלה פבושה פנ"ל ולפ"ז נראה דלדידן דמסקינן דקטן שנולד מהויל צריף להטירה ממנו ד"ב דתישינו שפא ערלה פבושה היא היינו רק בקטן אבל אם לא הטיפו ממנו ד"ב עד שנעשה גדול כיון דכבר ליפא שום ערלה פבושה פלל א"צ להטירה ממנו ד"ב.

ואף לפי מה דפסקינן דגם בגר צריף להטירה כשהוא מהויל אף דנדאי ליפא שום ערלה פלל מ"מ פבר נתבאר למעלה בתשובה דבקטן לכל הפוסקים א"צ להטירה ד"ב כ"א רק מחשש ערלה פבושה עיי"ש.

ולפ"ז כשנעשה גדול דשוב ליפא חשש ערלה פבושה פלל א"צ להטירה ממנו ד"ב ואף דלפמ"ש בשו"ע (סי' רס"א) בהג"ה דאם נימול לאח"ז שלא פדין צריף להטירה ממנו ד"ב וכדעת הגהמ"י ולפ"ז נהי דנימא דבגדול ליפא ערלה פבושה דהערלה פלטה מאליה מ"מ סוף סוף כיון שנולד בערלה פבושה א"כ הרי לא נימול פדין דמה שהערלה פלטה מאליה לא עדיף מנימול מאליו שלא ע"י אדם דגם זה לא מקרי מילה פלל.

מ"מ לפי מה שהעלה השג"א בתשובה (סי' נ"ד) דבנימול לאח"ז שלא כדיון א"צ להטיף ממנו ד"ב ע"ש ולפ"ז נראה דבנולד מהול שלא הטיפו ממנו ד"ב עד שנעשה גדול א"צ להטיף ד"ב כנ"ל: הן אמת דמדברי הראשונים נראה דלא ס"ל כסברת העיטור.

דהנה הראשונים פתבו לתת טעם לפסק ההלכות שפסקו דגר שנתגייר כשהוא מהול צריך להטיף ד"ב דלא פהסוגי' דשבת מגמ' יבמות הנ"ל גבי מי שאמר מלתי ולא טבלתי דס"ל לר' יוסי דאין מטבילין אותו ומשום דשמא ערבי מהול הוא וצריך להטיף ד"ב והבהמ"א בשבת שם דחה זה דאפשר טעמו של ר' יוסי שמא נולד כשהוא מהול ולא נימול ע"ש והיינו דאם נולד מהול צריך להטיף מחשש ערלה כבושה וע"ש להרמב"ן במלחמות שפכת ואעפ"י שדחק בעל המאור שמא נולד כשהוא מהול הוא ולא נימול רחוק הוא לחוש למיעוטא דמיעוטא והוא עצמו אינו אלא חשש ערלה כבושה ע"ש וכ"כ הרשב"א והריטב"א והר"ן דליכא למימר דר"י לנולד כשהוא מהול הוא דחייש דנולד כשהוא מהול מיעוטא הוא ור"י ל"ח למיעוטא ע"ש וע' בס' יד שאול (ס' רס"ח) שתמה עליהם וכתב דגוף הדברים שכתבו שמא נולד כשהוא מהול מה הועילו חכמים בזה דאפתי מוכח דצריך להטיף ד"ב ואדרבה דעת בעל העיטור דבנולד מהול א"צ להטיף ע"ש אולם ניחא דדבריהם מבוארין דשמא חייש ר"י לנולד כשהוא מהול וצריך להטיף מחשש ערלה כבושה כמו קטן וכפי הסוגי' דשבת והא דס"ל לבעל העיטור דנולד מהול צריך היינו משום דס"ל דבגדול ליכא ערלה כבושה כנ"ל וז"ב ועכ"פ מדברי פל הראשונים הנ"ל מבואר דס"ל דגם בגדול שייך ערלה כבושה דהא דלא חייש ר"י לנולד מהול היינו רק משום דמיעוטא הוא אבל לולי זה הנה צריך להטיף מחשש ערלה כבושה דלא פהעיטור: אכן נלע"ד לה"ר מדברי הראשונים ג"כ לשי' בעל העיטור.

דהנה הרמב"ם בפ"ז מה' תרומות הי"א פתב הנולד מהול אוכל בתרומה והטומטום אינו אוכל מפני שהוא ספק ערל ע"ש. והוא ברייתא ביבמות (דף ע"ב) טומטום אינו אוכל בתרומה משום נולד כשהוא מהול הרי אלו אוכלין ע"ש והנה לכאורה צ"ל דבע"כ ס"ל להברייתא דנולד מהול א"צ להטיף ד"ב דל"ח לערלה כבושה דאי נימא דצריך להטיף ד"ב משום ספק ערלה כבושה א"כ אמאי אוכל בתרומה הא הוא ספק ערל אולם צע"ג בשי' הרמב"ם דבפ"ב מה' מילה פסק דקטן שנולד מהול צריך להטיף ממנו משום חשש ערלה כבושה וע"ש בכס"מ ולפ"ז אמאי פסק דנולד מהול אוכל בתרומה הא הוא ספק ערל ממש ויהי' אסור בתרומה מספק כמו טומטום כנ"ל ומצאתי ביש"ש פ' הערל שה"ר מברייתא זו דנולד מהול א"צ להטיף ד"ב וע"ש שכתב והלכה כרב תדע דאי כרבה ורב יוסף למה אוכל בתרומה הלא ספק ערל הוא וברייתא זו דסמכא היא שמביא ממנה סייעתא לר"ה וכן הרמב"ם נמי הביא דין זה בה' תרומות עכ"ל ע"ש וצע"ג שסומך לדבריו גם מדברי הרמב"ם שפסק פהברייתא וה"ר מזה דא"צ להטיף ד"ב והרי הרמב"ם פסק בהדיא דנולד מהול צריך להטיף ד"ב ומ"מ פסק דנולד מהול אוכל בתרומה ולפ"ז מדברי הרמב"ם סתירה לדבריו ועכ"פ דברי הרמב"ם בודאי צע"ג כנ"ל.

שוב מצאתי שפכר הקשו פן האחרונים על דברי הרמב"ם ולא מצאתי בדבריהם תי' מספיק. ועי' בשו"ת משכנות יעקב (סי' ס"א) ומ"ש בזה הוא נגד דברי הרשב"א בתשובה (סי' שכ"ט) והכס"מ שם ע"ש: ולכן נראה לענ"ד לישב דברי הברייתא

והרמב"ם ע"פ שי' העיטור הנ"ל דעיקר חשש ערלה פבושה הוא רק בקטן אבל בגדול ליפא ערלה פבושה פלל ולפ"ז ניחא שפיר דהברייתא מיירי בגדול שנולד מהול ולא הטיפו ממנו ד"ב עד שנעשה גדול דשוב ליפא ערלה פבושה ולכן אוכל בתרומה וכן משמע דהא קתני המשוער ונולד מהול אוכלין בתרומה הרי דלא מיירי בקטן לענין להאכילו תרומה ועוד דלפי מה שפארנו בתשובה אחרת דכל הסוגי' דמשוער מיירי רק בגדול ולפ"ז גם נולד מהול מיירי בגדול ולכך אוכל בתרומה וכן דברי הרמב"ם מינושב שפיר דהא דכתב הנולד מהול אוכל בתרומה ג"כ מיירי בגדול ולכך שפיר אוכל בתרומה משום דליפא ערלה פבושה גביה פנ"ל והנה לפמ"ש היש"ש בפ"ה הברייתא דס"ל דנולד מהול א"צ להטיף ד"ב צ"ע באמת דא"כ פשיטא דאוכל בתרומה דמה יש לחוש ודוחק לומר דזה גופיה משמענין דא"צ להטיף דא"כ הו"ל לומר דא"צ להטיף וממילא נדע דאוכל בתרומה אולם לפי הנ"ל מינושב שפיר דלפמ"ש למעלה דלפי מה שפסק בשו"ע דנימול לאח"ז שלא כדין צריך להטיף ד"ב לפ"ז ה"ה אף אי נימא דבגדול ליפא ערלה פבושה מ"מ צריך להטיף ד"ב דהרי לא נימול כדין ולפ"ז מינושב שפיר דמשמענין דנולד מהול פשהו גדול אוכל בתרומה אף קודם הטפת ד"ב ומשום דכיון דליפא ערלה פבושה משום הטפת ד"ב לא מקרי ערל להיות אסור בתרומה ועי' בשו"ת משפנות יעקב (סי' ס"א) וכן י"ל בדעת הרמב"ם ומינושב שפיר פנ"ל: ועי' בתשובת תרומת הדשן (סי' רס"ד) במ"ש באמצע התשובה.

ז"ל אפס נראה דמתניתין דקתני ואם הנה בעל בשר כו' קאי אגדול ששהו פה ולענין אכילת תרומה כו' ע"ש ולפ"ז נראה ברור דהא דקתני נולד מהול אוכל בתרומה מיירי ג"כ בגדול דליפא גביה ערלה פבושה פנ"ל ולכך אוכל בתרומה וכן הרמב"ם מיירי בגדול פנ"ל וזה נראה ברור בס"ד: וכן נראה לה"ר דהנה הראשונים פתבו בשם ר"ת דגר שנתגייר פשהו מהול אין לו תקנה והקשו עליו מהסוגי' בפ' ר"א דמילה דנחלקו תנאי בגר שנתגייר פשהו מהול אם צריך להטיף ממנו ד"ב הרי דעכ"פ בהטפת ד"ב מיהו סגי ליה עי' בחי' הרמב"ן והרשב"א והר"ן והנה הב"ח (בסי' רס"ח) כתב לינושב דהא דמשמע בפ' ר"א דמילה דמהני הטפת ד"ב בגר היינו בגר שנולד פשהו מהול דהוי כמו אשה אבל נולד פשהו ערל ונימול שלא לשם גירות פיון שיהיה אפשר מקודם ליפנס לברית ולא נכנס שוב אין לו תקנה דאינו דומה לאשה ע"ש והנה לכאורה הוא תמוה מאוד דאיך אפשר לפרש הסוגי' בפ' ר"א דמילה בגר שנולד מהול והא מבואר שם דרשב"א אומר לא נחלקו ב"ש וב"ה על נולד מהול שצריך להטיף מפני שערלה פבושה היא על מה נחלקו על גר כו' שב"ש אומרים צריך להטיף ממנו ד"ב וב"ה אומרים א"צ ע"ש ולפ"ז אי נימא דמיירי בגר שנולד מהול א"כ אמאי ס"ל לב"ה דא"צ להטיף הא עכ"פ ערלה פבושה היא והוי ספק ערל גמור דמה בין זה לקטן ובע"כ נראה מוכרח מזה כשי' בעל העיטור דבגדול ליפא ערלה פבושה פלל ולפ"ז שפיר ס"ל לב"ה דא"צ להטיף ממנו ד"ב וכמו שפי' באמת בעל העיטור הסוגי' דשבת בנולד מהול וכו' לאלא דלכאורה צ"ע דא"כ אמאי סגי לב"ש בהטפה הא פיון שעכ"פ נולד בערלה פבושה א"כ הרי הנה אפשר מקודם ליפנס לברית והוי כמו שנימול שלא לשם גירות אכן נ"ל דעל שעת קטנות לא שייך שיהיה אפשר ליפנס לברית ולכשיגדל ליפא ערלה פבושה פנ"ל: והנה הב"ח כתב דלפי' הר"ח הא דמבואר בברייתא דמי שאמר מלתי כו' ר' יוסי אומר אין מטבילין

אותו היינו דשוב אין לו תקנה פלל בהטפת ד"ב ודלא כמו שפרש"י דאין מטבילין אותו עד שייטיף ממנו ד"ב ע"ש וכ"כ בעל העיטור לשי' ר"ח ע"ש והנה נלע"ד להכריח מסוגל' זו כשי' הר"ח דהנה ז"ל הברייתא ביבמות שם הרי שבא ואמר מלתי ולא טבילתי מטבילין אותו ומה בכה דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אין מטבילין אותו לפיכה מטבילין גר בשבת דברי ר' יהודה כו' ופריה בגמ' פשיטא פינו דאמר ר' יהודה בחדא סגי היכא דמל לפנינו מטבילין מאי לפיכה מהו דתימא כו' ע"ש והנה לפרש"י שפי' ר' יוסי אומר אין מטבילין אותו שפא ערבי מהול הוא וצריה להטיף ממנו ד"ב דר' יוסי תרתי בעי ע"ש וכ"כ הראשונים לה"ר מזה לפסק בה"ג דגר שנתגייר פשהוא מהול צריה להטיף ממנו ד"ב וכמבואר בדברי התו' והרא"ש והרשב"א והר"ן בפ' ר"א דמילה.

ולפ"ז הרי צע"ג דמאי פריה בגמ' פשיטא פינו דאמר ר' יהודה בחדא סגי מנ"ל זה ומהיכי משמע דס"ל לר"י דבחדא סגי דלמא לעולם תרתי בעי מילה וטבילה אלא דס"ל דגר שנתגייר פשהוא מהול א"צ להטיף ד"ב וכרשב"א אליבא דב"ה בשבת שם ולכה קאמר ר' יהודה מטבילין אותו דאף דבעי מילה וטבילה מ"מ פינו שפכר נימול א"צ להטיף ממנו ד"ב ור' יוסי סבר צריה להטיף ממנו ד"ב אולם לשי' הר"ח מיושב שפיר הסוגל' דהסוגל' דשבת דמהני הטפת ד"ב בגר או מאן דס"ל דא"צ להטיף וטבילה לחודיה סגי היינו רק בנולד מהול אבל בגר שנתגייר פשהוא מהול שנימול שלא לשם גירות אין לו תקנה פלל ולפ"ז פינו דאמר ר' יהודה מטבילין אותו בע"כ דבחדא סגי דאי בעי תרתי מילה וטבילה שוב אין לו תקנה פלל לכ"ע פנ"ל: אולם ראיתי להרמב"ן במלקמות בפ' ר"א דמילה שם שכתב ז"ל ואפילו לדבריו יש ללמוד שצריה להטיף ד"ב מן המתגייר פשהוא מהול שפיון שאמר ר' יוסי שאינו גר כו' אלא במילה וטבילה ולא גמרינו מאמהות אף זה אם אין מטיפין ממנו ד"ב במה יפנס כו' הרי בטבילה בלבד אינו גר ע"ש והנה לפי דבריו שהכריח מזה גופיה מדבעינן מילה וטבילה ע"כ דצריה להטיף ממנו ד"ב נמצא לפ"ז דמאן דס"ל דגר שנתגייר פשהוא מהול א"צ להטיף ד"ב בע"כ ס"ל באמת ג"כ דבחדא סגי ולפ"ז מיושב שפיר הא דפריה בגמ' פשיטא פינו דאמר ר' יהודה בחדא סגי דאפילו אי נימא דס"ל לר"י דא"צ להטיף ממנו ד"ב מ"מ הרי מזה גופיה מוכרח דבחדא סגי פנ"ל והנה לפיכך הרמב"ן פנ"ל נמצא דהא דפליגי ב"ש וב"ה בשבת שם בגר אם צריה להטיף ד"ב פליגי באמת בזה גופיה אם צריה מילה וטבילה או בחדא סגי פנ"ל ולכאורה הוא דוחק אכן י"ל דבאמת פליגי בזה ולשיטתייהו אזלי דהנה לפי המתבאר בסוגל' דיבמות (דף מ"ו) דלענין אם טבל ולא מל ה"ז גר תלי' בפלוגתא אם דנין אפשר מנשאי אפשר דר' יהושע ס"ל טבל ולא מל ה"ז גר שפן מצינו באמהות שטבלו ולא מלו ומבואר שם דאם אין דנין אפשר משא"א לא ילפינו מאמהות ע"ש והנה ביבמות (דף ס"א) פליגי ב"ש וב"ה לענין פו"ר דב"ש ס"ל שני זכרים וב"ה אומרים זכר ונקיבה ומפרש בגמ' דב"ה ילפי מברייתו של עולם וב"ש לא ילפי משום דאין דנין אפשר משא"א נמצא דב"ה ס"ל דנין אפשר משא"א.

ולפ"ז ניחא שפיר דב"ש וב"ה דנחלקו בגר אי צריה להטיף ד"ב פליגי באמת בזה גופיה אם בטבילה לחודיה סגי דב"ש לטעמייהו דס"ל אין דנין אפשר משא"א ולא ילפינו מאמהות וא"כ לא סגי בטבילה לחוד דבעי מילה ג"כ ולכה ס"ל בע"כ דצריה להטיף ממנו ד"ב וכמ"ש הרמב"ן וכנ"ל אולם ב"ה אזלי לטעמייהו דס"ל דנין אפשר משא"א

וממילא ילפינן מאמהות דטבל ולא מל ה"ז גר ולכך ס"ל בגר שנתגזיר כשהוא מהול
א"צ להטיף ממנו ד"ב פנ"ל: נחזור לענין פבר נתפאר לנו דשי' הר"ח והרמב"ם הוא
כשי' בעל העיטור דבגדול ליפא ערלה כבושה פנ"ל.

ויש לסמוך לזה ג"כ ממש"כ בשיורי כנה"ג בשם ר"א ממיץ והרקאנטי דהא דאמר בגמ'
מל ולא פרע פאילו לא מל היינו דוקא בקטן אבל לא בגדול ונראה ג"כ משום דעור
הפריעה הוא דק ולכשנעשה גדול תכלה מאליה וכן י"ל גבי ערלה כבושה דהוא דק
ודבוק בבשר דלכשנעשה גדול תכלה מאליה ועכ"פ פיון דבגדול ליפא ערלה כבושה
ולפ"ז נראה דנולד מהול שלא הטיפו ממנו ד"ב עד שנעשה גדול יש מקום להקל בעת
הדחק דהרי אף בקטן הוא מתלוקת הראשונים אם צריף להטיף ממנו ד"ב אלא דהרא"ש
ביבמות שם פתב דנהגו להטיף ד"ב ולפ"ז פשלא הטיפו ממנו ד"ב עד שנעשה גדול הרי
יש לצרף בזה גם פן דעת הראשונים הנ"ל דבגדול ליפא ערלה כבושה כלל ואף דלכאורה
נהי דבגדול ליפא ערלה כבושה מ"מ פיון שנולד בערלה כבושה א"כ סוף סוף הרי
הערלה פלה מאליה ולא נימול כדיון.

אף באמת הרי השג"א בתשובה האריף בזה לה"ר דבנימולין שלא פדין ג"כ א"צ להטיף
ד"ב ע"ש: סימן לא פדין קטן שנולד מהול ואם"כ נמשכה ערלתו או שנעשה מסורבל
בבשר עד שחזור הכשר וחופה את העטרה אם הוי פשאר משוף ובעל בשר דא"צ למול
כ"א מדרבנן או דילמא דבכה"ג צריף למולו מן התורה: תשובה בס"ד.

פבר נסתפק בדבר זה הט"ז ביור"ד סי' רס"ד סק"ט. ו"ל ומסתפקא לי דאם נולד מהול
והטיפו ממנו ד"ב ואם"כ מכח שמונו נתרבה ונמשך העור מלמעלה ולא נראה כל העטרה
אפילו אחר הקישוי.

מי נימא דצריף לחתוף העור באינמל ולתקנו פראוי דכאן אין שייף לומר שפבר הנה
נימול פראוי מה"ת דבאותה שעה לא הי"ל ערלה פלל ודמי לכיסוי הדם כו'. ה"נ ממש
פן הוא דלא איכפת לן במה שלא הנה ראווי למול בפעתו דמ"מ החיוב בא עליו אם"כ
אפילו מן התורה.

או דלמא דשאני הכא דמן התורה אין חיוב רק הערלה בתולדה ולא מה שנמשך אם"כ
עכ"ל ע"ש. ונלע"ד לפרש עיקר ספיקתו בקצרה והיינו בהא דקי"ל דמשוף א"צ למול
רק מדרבנן וכמבואר ביבמות (דף ע"ב) אי נימא דהטעם הוא משום דמה"ת א"צ למול
רק פעם אחת ולכך מפיון שפבר נימול שוב א"צ למולו שנית ולפ"ז בנולד מהול שלא
הי"ל ערלה ולא נתקיים מצות מילה עדיין אם אם"כ נמשך ערלתו צריף למול מה"ת
דאין נ"מ בין ערל מלידה או שהעלה ערלה אם"כ.

או דלמא דעיקר הטעם דמשוף א"צ למול רק מדרבנן ומשום דלא חייבה התורה למול
רק הערלה בתולדה אבל מה שנמשך אם"כ לא מקרי ערלה מה"ת לענין שיהנה צריף
למול. ולפ"ז גם נולד מהול שנמשך העור אם"כ ע"י סרבול בשר וכדומה ג"כ א"צ למול
מה"ת ומשום דמה שנמשך אם"כ לא מקרי ערלה כלל.

ונ"מ לדינא באם פשמתקשה לא נראה מהול לגמרי רק קצת וכמש"כ הט"ז וע"ש בשו"ע
והנה בשו"ת שג"א סי' נ"ה הביא ספיקת הט"ז הנ"ל וכתב דפשיטא ליה דנולד מהול

ש"ע"פ שְׁנַמְשֵׁף הָעוֹר אַח"כ שְׁדִינּוּ פְּנִימּוֹל כְּבָר וּא"צ שְׂיִהְיֶה נִרְאָה רֹב הָעֵטְרָה כּו' וְרֵאֵיָה בְּרוּרָה מְהֵא דְאָמַר בּפ' הָעֶרֶל (דף ע"א) אִין לִי אֱלָא מִילַת זְכָרְיִו בְּשַׁעַת עֲשִׂיָה כּו' מִזְּנִין לִיתָן אֶת הָאָמּוֹר שֶׁל זֶה בְּזֶה כּו' ת"ל אִז אִז לִג"ש וּפְרִיָה הַש"ס זְכָרְיִו דְאִיתְנָהוּ בְּשַׁעַת אֲכִילָה וְלִיתְנָהוּ בְּשַׁעַת עֲשִׂיָה הִכִּי מִשְׁפַּחַת לֵה כּו' וְהִרְבֵּה דְחָקּוּ הָתָם אָמּוֹרָאֵי בְהָא וְהִשְׁתָּא אִי ס"ד דְּכָל כּה"ג צָרִיָה לְמוּלוֹ מֵה"ת בְּנַמְשֵׁף הָעוֹר פִּינּוֹן שְׁלֵא נִימּוֹל עֲדִינּוּ בְּשׁוּם פְּעַם כְּרָאוּי הָא מִשְׁפַּחַת לֵה זְכָרְיִו דְאִיתְנָהוּ בְּשַׁעַת אֲכִילָה וְלִיתְנָהוּ בְּשַׁעַת עֲשִׂיָה כְּגוֹן שְׁנוּלֵד מְהוּל וְנַמְשֵׁף הָעוֹר בֵּין עֲשִׂיָה לְאֲכִילָה דְעַכְשָׁיו חַל עֲלֵיו מִצְוַת מִילָה לְאַחַר עֲשִׂיָה בְּשַׁעַת שְׁנַמְשֵׁף אֱלָא וְדָאֵי דְכָל כּה"ג לֹא חַל עֲלֵיו מִצְוַת מִילָה מֵה"ת אֵע"פ שְׁלֵא נִימּוֹל עֲדִינּוּ בְּשׁוּם פְּעַם וְדִינוֹ כְּמְהוּל וְאַח"כ נַמְשָׁכָה ש"א"צ לְמוּלוֹ מֵה"ת אֱלָא מְדַרְבְּנָן ע"ש: אָמְנָם הָאֲחֵרוֹנִים הִבִּיאוּ מְכִילְתָּא מְפֻנְרֶשֶׁת דְמִשְׁמַע מִינָהּ דְדוּקָא בְּשִׁנְיָמוֹל תַּחֲזִילָה כְּמִצְוֹתוֹ אִז אִי נַמְשֵׁף אַח"כ עֲרָלְתּוֹ א"צ לְמוּל מֵה"ת רַק מְדַרְבְּנָן וְז"ל הַמְכִילְתָּא פְּרִשָׁה ט"ו דְבָר אַחַר וּמִלְתָּה אֲנֹתוֹ אִז יֵאֱכַל בּוֹ לְהִבְיָא אֶת שְׁנַתְקִימָה בּוֹ מִצְוַת מִילָה אֲפִילוּ שְׁעָה אַחַת אֲפִילוּ שְׁחֹר הַבָּשָׂר וְחִפָּה הָעֵטְרָה אִינוּ מְעַכְבּוּ לְאֲכֹל בְּפִסְחָא וְלֹא בְתַרוּמָה עכ"ל ע"ש.

וּמִשְׁמַע בְּהִדְיָא דְדוּקָא כְּשִׁנְתְּקִימָה בּוֹ מִצְוַת מִילָה שְׁכָבֵר נִימּוֹל כְּהִלְכָתּוֹ וְאַח"כ חֹר הַבָּשָׂר וְחִפָּה אֶת הָעֵטְרָה הוּא דְאִינוּ מְעַכְבּוּ מְלֶאכְלוּל בְּפִסְחָא הָא אִי לֹא נִתְקִימָה בּוֹ מִצְוַת מִילָה כְּלָל כְּגוֹן שְׁנוּלֵד מְהוּל וְאַח"כ חֹר הַבָּשָׂר וְחִפָּה אֶת הָעֵטְרָה מְעַכְבּוּ מְלֶאכְלוּל בְּפִסְחָא.

וּבַע"כ דְּגַם מֵה שְׁנַמְשֵׁף עֲרָלְתּוֹ אַח"כ מְקַרִי עֲרָלָה אַף דְלֹא הֵוִי בְּתוּלְדָה אֱלָא דְגִזָּה"כ הוּא דְמִפְּנֵין שְׁנַתְקִימָה בּוֹ מִצְוַת מִילָה פְּעַם אַחַת א"צ לְמוּלוֹ שְׁנִית וְעִי' בַּס' נַחַל אִיתָן ה' תְּשׁוּבָה הִלְכָה וְאוֹ ע"ש: וְנִרְאָה לַעֲנִ"ד בְּזֶה דְמְדַבְּרֵי הַמְכִילְתָּא אִין רֵאֵיָה כְּלָל וּמִשׁוּם דְסוּגִית הַגַּמ' בַּע"כ סוּתְרַת לְדַבְּרֵי הַמְכִילְתָּא הַנִּזְלָה.

וְהִנֵּה רֵאִיתִי בְּסַפְרֵי הָאֲחֵרוֹנִים לְמִי שְׁפַתְבּ דְּהָא דְמְבַנְאָר בַּגַּמ' יְבָמוֹת שֶׁם דְּמִשׁוּף א"צ לְמוּל מֵה"ת וְרַק מְדַבְּרֵי, סוּפְרִים הוּא ע"פ הַמְכִילְתָּא הַנִּזְלָה מְדַרְשָׁא דְמִלְתָּה אֲנֹתוֹ אִז יֵאֱכַל בּוֹ אוּלָם לַעֲנִ"ד הַדְּבָרִים מְתַמְיָהִים חֲדָא דְאַמְאֵי לֹא הִבִּיאוּ הַגַּמ' שֶׁם בְּסוּגִיָּא דְמִשׁוּף הַבְּרִייתָא דְמְכִילְתָּא הַנִּזְלָה לְסִיּוּעֵי לַר"ה דְמִשׁוּף הֵוִי רַק דְרַבְּנָן וְעוֹד דְמַעְצָמוֹ הוּא מְוַכְרַע דְבַע"כ לֹא ס"ל לְסוּגִית הַגַּמ' הֵוִי דְרִשָׁא דְמְכִילְתָּא הַנִּזְלָה דְבִבְאָמַת סוּגִית הַגַּמ' בִּיבְמוֹת סוּתְרִין לְדַבְּרֵי הַמְכִילְתָּא דְהִנֵּה לְפִי הַמְבַנְאָר בְּבְרִייתָא בְּמְכִילְתָּא דְדְרִישׁ קְרָא דְמִלְתָּה אֲנֹתוֹ אִז יֵאֱכַל בּוֹ לְהִבְיָא דְמִשׁוּף אִינוּ מְעַכְבּוּ מְלֶאכְלוּל בְּפִסְחָא וְהִינּוּ דַא"צ לְמוּל מֵה"ת הָרִי דְבִלָּא קְרָא מִן הַסְּבָרָא הַחִיצוֹנָה הֵייתִי אוּמַר דְאַף שְׁכָבֵר נִימּוֹל מ"מ אִם חֹר הַבָּשָׂר וְחִפָּה אֶת הָעֵטְרָה צָרִיָה לְמוּל מֵה"ת וְאַסּוּר בְּפִסְחָא אֱלָא דְגִזָּה"כ הוּא דְמִשׁוּף א"צ לְמוּל מֵה"ת.

וְאִילוּ בִּיבְמוֹת בְּסוּגִיָּא שֶׁם פְּרִיָה לַר"ה דַּס"ל דְמִשׁוּף דְרַבְּנָן מְבְרִייתָא דְמִשׁוּף צָרִיָה שְׂיָמוֹל כּו' שְׁנַמְשֵׁף הַמּוּל יְמוּל אֲפִילוּ מֵאָה פְּעָמִים וְאוּמַר אֶת בְּרִיתִי הַפֵּר לְרַבּוֹת הַמִּשׁוּף קַס"ד מְדַנְסִיב לִיָּה הַש"ס קְרָא דְאוּרִייתָא הִיא וּמִשְׁנֵי לֹא הִיא מְדַרְבְּנָן וּקְרָא אֲסַמְכָתָא בְּעֻלְמָא ע"ש וּמְפֻנְרֶשׁ לְהִפּוּף דְלְפִי הַס"ד דְקְרָא הוּא דְרִשָׁא גְמוּרָה לְרַבּוֹת הַמִּשׁוּף הָרִי דְמִצָּרִיָה קְרָא לְרַבּוֹת הַמִּשׁוּף שְׂיִהְיֶה צָרִיָה לְמוּל וּמִשְׁמַע דְכָל כְּמָה דְלִיכָא קְרָא לְרַבּוֹת מִשׁוּף שְׂיִהְיֶה צָרִיָה לְמוּל מֵה"ת מְמִילָא הוּא רַק דְרַבְּנָן וּבְמְכִילְתָּא מִצָּרִיָה קְרָא לְהִפּוּף

למעט המשוה דא"צ למול פנ"ל: ואין לומר דזהו דוקא לפי הס"ד אבל לפי המסקנא דמשוה דרבנן היינו באמת מדרשא דקרא דמלתה אותו אז יאכל בו פמבואר במכילתא אבל באמת זה אינו דבנדאי גם לפי המסקנא בע"כ צ"ל דהא דמשוה דרבנן אין זה ממיעוט הפתוב אלא משום דליפא קרא לרבנות המשוה ממילא הוא רק דרבנן.

דקא משני לעולם משוה דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא והנה נראה לענ"ד ברור דהיכי שנייה לומר דאסמכתא רבנן אקרא רק אי נימא דקא דמשוה הוא רק דרבנן היינו ממילא משום דליפא קרא לרבנות המשוה ובזה שנייה לומר נהי דלא מצינו מקרא מפורש לרבנות המשוה מ"מ אסמכתא רבנן אקרא אולם אי נימא דמשוה הוא רק דרבנן ממיעוט הפתוב בהדיא ממקרא מפורש דמלתה אותו דמשוה א"צ למול מה"ת פנ"ל.

א"כ איך שנייה לומר דמ"מ אסמכתא רבנן אקרא דמשוה צריה שיימול דמה לנו יותר ממקרא מפורש דמשוה א"צ למול ואיך יהיה האסמכתא מקרא סותרת למקרא מפורש שוב העירני חכם אחד מדברי התו' בחגיגה (דף י"ח) בד"ה חוש"מ שפכתבו ז"ל וי"ל דלאו משום דלא משתרי מדאורייתא אלא פינו דאקרא סמכינן ליה למיתסר לא מסתבר ליה לאוקמי קרא דשרי בהדיא בהכי ע"ש והוא פנ"ל ועכ"פ הרי מוכח דסוגיא הגמ' לא ס"ל הך דרשא דמכילתא הנ"ל פנ"ל ורק הך דמשוה דרבנן היינו משום דליפא קרא לרבנות ולפ"ז אפ"ל דהטעם הוא משום דערלה לא הוי רק בתולדה דמה שנמשך אה"כ לא מקרי ערלה פלל וא"כ אפילו נולד מהויל שנמשך ערלתו א"צ למול מה"ת כ"א מדרבנן: אולם הך דלא מיייתי באמת בסוגיא דמשוה הברייתא דמכילתא הנ"ל.

היינו משום דלאחר העיון שם במכילת' נראה ברור דהך דרשא דמלתה אותו אז יאכל בו להביא מי שנתקיימה בו מצות מילה כו' היינו רק לר"א דס"ל שם דאין מילת עבדיו מעפבתו מלאכול בפסח ומלת' אותו אז יאכל בו קאי על העבד בעצמו דלאחר שנימול הוא דיאכל בפסח דלפ"ז קשה מה צריה קרא להכי פשיטא דכי עדיף מערל ישראל שאסור לאכול בפסח ולכהך דריש הקרא דמלת' אותו להביא מי שנתקיימה בו מצות מילה כו' והיינו למעט המשוה דאין מעפבו מלאכול בפסח וע"ש במכילתא ומלתה אותו כו' רבו מגיד שמילת עבדיו מעפבתו מלאכול בפסח כו' ר"א אומר אין מילת עבדיו מעפבתו מלאכול בפסח ומה ת"ל ומלת אותו כו' ד"א ומלת אותו להביא כו' ע"ש ומשמע בהדיא דכ"ז הוא לר"א דאייתר ליה קרא דמלתה אותו פנ"ל.

אולם לדידן דקי"ל דאין מילת עבדיו מעפבתו מלאכול בפסח ואז יאכל בו קאי על רבו לפ"ז איצטריה קרא לגופיה ואין לדרוש מקרא דמלתה אותו לרבנות משוה פנ"ל. ולפ"ז היינו דלא מיייתי הגמ' בסוגיא דמשוה הברייתא דמכילתא הנ"ל משום דהוא דלא פהילכתא ועכ"פ לדידן דלא אייתר קרא דמלתה אותו למשנה לפ"ז הך דמשוה דרבנן היינו מסבא וממילא משום דליפא קרא לרבנות.

ולפ"ז אפ"ל דהטעם הוא משום דערלה הוא דוקא בתולדה ולפ"ז אפילו נולד מהויל שנמשך ערלתו א"צ למול מה"ת וכהוכחת השג"א מסוגיא דיבמות שם: ונראה לענ"ד לה"ר ברורה דלדידן הך דמשוה הוי דרבנן אין הטעם משום שפכר קיים מצות מילה אלא משום דערלה הוי דוקא בתולדה וה"ה בנוולד מהויל פנ"ל דהנה לפמש"כ צ"ע באמת הך דברייתא דמכילתא סותרת לסוגיא הגמ' ביבמות הנ"ל דלפי הסוגיא דידן מצריה

קרא לרבות המשוף והברייטא דמכילתא דריש מקרא למעט המשוף ולכן נראה דהנה
לכאורה צ"ג בסוגיא שם דמבואר שם בברייטא משוף צריף שיימול כו' שצאמר המול
ימול אפילו מאה פעמים ואומר את בריתי הפר לרבות המשוף ופריף בגמ' מאי ואומר
וכ"ת האי המול ימול לרבות ציצין המעפבין את המילה ת"ש את בריתי הפר לרבות
המשוף.

הוא סבר מדנסוב ליה הש"ס קרא דאורייתא ולא היא דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא
ע"ש וצ"ל הא דלא ילפינן באמת מקראי הנ"ל היינו משום דהמול ימול לרבות ציצין
המעפבין הוא דאמת ואת בריתי הפר נראה דאיצטריף לרבות בני קטורה וכמבואר
בסנהדרין (דף נ"ט) ע"ש והנה לכאורה צ"ג נהי דמפול הלשון דהמול ימול אין לדרוש
אפילו מאה פעמים ומשום דקאי לרבות ציצין המעפבין מ"מ קשה דממשמעוּתא דהמול
לחוד נימא אפילו מאה פעמים דהנה בב"מ (דף ל"א) מבואר דא"ל ההוא מרבנן לרבא
אימא השב חדא זימנא תשיבם תרי זמני אמר ליה השב אפילו מאה פעמים במשמע
תשיבם כו' וכן פריף התם אימא שלח חדא זימנא תשלח תרי זמני ומשני שלח אפילו
מאה פעמים במשמע תשלח כו' וכן לגבי הוכיח תוכיח ע"ש ועי' להרמב"ם בפ"ה המשנה
שם ובתו' יו"ט שם: ולפ"ז קשה דה"נ נימא המול אפילו מאה פעמים במשמע דומיא
דכל הנה קראי ולכאורה צ"ג ומזה נ"ל לה"ר ברורה דהא דמשוף הוא רק דרבנן אין
זה משום דכינן שנימול פ"א פתיקונו שוב א"צ למול עוד דהא מהיכי תיתי אדרבה נימא
המול אפילו מאה פעמים במשמע אולם עיקר הטעם דמשוף הוא רק דרבנן היינו משום
דמסברא אמרינן דערלה הוא דוקא בתולדה ומה שנמשך אה"כ לא מקרי ערלה.

וכ"ז דאין לנו ריבוי מקרא דמשוף צריף למול אמרינן דא"צ למול כ"א דוקא הערלה
בתולדה אבל מה שנמשך אה"כ הוי כמחנפה בבגד ולפ"ז ניחא שפיר דלא שייף לומר
המול אפילו מאה פעמים במשמע דהא דאמרינן גבי אבידה השב אפילו מאה פעמים
היינו משום דאפילו מאה פעמים אם החזירה וברחה הפל היא בכלל אבידה ולזה אמרינן
דאפילו מאה פעמים חייב להחזירה משום דלשון השב כולל אפילו מאה פעמים וכן הוא
לגבי שלח והוכיח אולם לענין מילה נהי דלשון המול כולל אפילו מאה פעמים אף היינו
רק דכ"ז שיהיה ערלה צריף למול אולם מפינן דאמרינן דערלה הוא דוקא בתולדה דמה
שנמשך אה"כ לא מקרי ערלה כולל דהוי כמחנפה בבגד א"כ אינו ענין כלל לומר המול
אפילו מאה פעמים דהא א"צ למול רק הערלה ולאחר שנימול פ"א שוב ליכא מציאות
לערלה כלל דערלה הוא דוקא בתולדה ורק דמיתורא דהמול ימול ס"ד למידרש אפילו
מאה פעמים והיינו דבע"כ מיתורא דקרא שמעינן דאפילו נמשך ערלתו מקרי ערלה
וצריף למול אפילו מאה פעמים: ובזה יהיה מיושב ג"כ מה דצע"ג עוד שם לכאורה דהנה
בברייטא מבואר בהדיא המול ימול אפילו מאה פעמים משמע דמהמול לחוד אין לדרוש
אפילו מאה פעמים ולכך מסיק בברייטא ואומר את בריתי הפר ומשום דכ"ת האי המול
ימול לרבות ציצין המעפבין כו' ועכ"פ פינן דרק מיתורא דקרא דהמול ימול ס"ד לרבות
אפילו מאה פעמים וא"כ קשה מנ"ל דאפילו מאה פעמים נימא המול חדא זימנא ימול
תרי זמני וכמו דפריף שם בב"מ אימא השב חדא זימנא תשיבם תרי זמני אלא דהתם
משני השב אפילו מאה פעמים במשמע תשיבם כו' אבל הכא דדרוש בהדיא מיתורא
דקרא דהמול ימול כנ"ל א"כ קשה דנימא המול חדא זימנא ימול תרי זימנא.

ובייותר כי פריה בגמ' מאי נאומר הו"ל לשנויי בפשיטות דמהמול ימול אין לרבות
 כ"א אתרי זמני לכה מסיק נאומר כו'. אולם לפמש"כ מיןשב שפיר בעז"ה והיינו דהא
 דאיצטריך למידרש מיתורא דהמול ימול ולא ממשמעוּתא דהמול לחוד אפילו מאה
 פעמים היינו משום דבלא יתורא דקרא אמרינו דערלה הוא ונקא בתולדה ומה שנמשך
 לא מקרי ערלה כלל ולפ"ז לא שייך למשמעוּתא דהמול כנ"ל ורק מיתורא דקרא אמרינו
 דבע"כ רבי קרא דמה שנמשך הוי ג"כ ערלה וצריך למול כנ"ל ולפ"ז ניחא שפיר דאין
 לומר המול חדא זמןא ימול תרי זמני דכיון דדרשינו מיתורא דקרא דמשוך צריך למול
 ובע"כ דערלה לא הוי ונקא בתולדה אלא דמה שנמשך הוי ג"כ ערלה ממילא שוב
 ממשמעוּתא דהמול לחוד ג"כ אמרינו דאפילו מאה פעמים במשמע ורק דבלא יתורא
 הו"א דמה שנמשך לא מקרי ערלה כלל אולם מכיון דדרשינו מיתורא דמשוך צריך למול
 דבע"כ דהוי ג"כ ערלה ממילא שוב אמרינו דהמול אפילו מאה פעמים במשמע: ומעתה
 מיןשב שפיר הו' דסוגית הגמ' דילן סותרת להברייתא דמכילתא דבגמ' דילן מצריף קרא
 לרבות המשוך והמכילתא ממעט משוך מקרא ולפ"ז אפ"ל דבסבא זו פליגי באמת
 דסוגית הגמ' ביבמות ס"ל דמסבא ערלה הוא ונקא בתולדה ולא מה שנמשך א"כ וכל
 כמה דליכא קרא לרבות המשוך ממילא אמרינו דמשוך א"צ למול וממשמעוּתא דהמול
 אפילו מאה פעמים לא שייך לרבות דכיון דמה שנמשך לא מקרי ערלה כנ"ל אולם
 הברייתא דמכילתא ס"ל דערלה הוא לאו ונקא בתולדה דמסבא גם מה שנמשך א"כ
 הוי ערלה וא"כ בלא קרא הוי משוך דאורייתא דמשמעוּתא דהמול לחוד הוא כולל
 אפילו מאה פעמים כנ"ל ולכה שפיר ס"ל למעט המשוך מקרא בהדיא דמלתא אנתו אז
 יאכל בו כנ"ל: סימן לב פבוד אהובי ומיןדעי הרב המאוה"ג הגאון המפורסם בשערים
 סוע"ה הגביר המרום צדיק תמים כקש"ת מו"ה אברהם ליש ראזענבוים הלוי נ"י
 (ז"ל) בעיר פרעשבורג בה"מ ספר שו"ת בן יהודה: יקרתו הטור הגיעני, נועם
 תשובתו, חידושי תורתו, המעולפת ספירים, והנני להשיבו בעז"ה פיד ד' הטובה עלי:
 הנה הדר"ג עלה ונסתפק בדין מי שנוולד לו טוןטום אם מחויב לקורעו ולראות אם הוא
 זכר פדי לקיים בו מצות מילה וכתב הדר"ג דהסבא נותנת שיהיה מחויב לעשות פן
 דהא ספיקא דאורייתא מן התורה לחומרא ובהיות פן מצד הסבא יהיה חייב לקורעו
 לברר אם הוא זכר ולמול אותו אולם הביא הדר"ג דברי התוס' ביבמות ריש פ' הערל
 שכתבו בפשיטות דאין שום חיוב לקרוע את הטוןטום פדי למולו אם הוא זכר וז"ל
 התוס' שם הערל פי' בקונטרס שמתו אחיו מחמת מילה וכן נראה דלא דמי לערלה שלא
 בזמנה דמבעי לן בגמ' אי הוי ערלה כו' תדע דלא פשיט ליה בגמ' מטוןטום שאין אוכל
 בתרומה אערלה שלא בזמנה אע"ג דאין חייב לקרוע ולמול פדמוכח בגמ' דקאמר זכרים
 דאיתנהו בשעת אכילה וליתנהו בשעת עצמיה משפחת לה בטוןטום שנקרע ונמצא זכר
 ביני ביני דלא קרינו ביה בשעת עצמיה המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו דלא מייחייב
 לקרוע ולמול, ובפ"ק דחגיגה נמי אמר זכורה להוציא טוןטום ואנדרוגינס שפטור מן
 הראיה ומוקי לה פשבציו מבחויז עכ"ל התוס' ע"ש.

הרי דפשיטא להו להתוס' דאין חיוב לקרוע את הטוןטום שאם ימצא זכר ימולו אותו
 אף התוס' לא פתבו שום טעם לדבר. והאריף כת"ר בזה להסביר הטעם דהוא משום

איסור סירוס וע"פ המשנה ביבמות (דף פ"א) ר"י אומר כו' והנה דבריו יתבאר לפנינו בס"ד אח"כ: אך מתחילה אכתוב הנלע"ד בזה בעז"ה.

והנה אמת שפדברי התו' ביבמות הנ"ל מצאתי ג"כ להתוס' בפסחים (דף כ"ח ע"ב) ד"ה ערל שכתבו פן וע"ש שהביאו ג"כ פירש"י הנ"ל וכתבו תדע דהא טומטום אין אוכל בתרומה אע"ג דמסבא אין חייב לקרוע ע"ש, אולם בדברי הפוסקים לא מצאתי דין זה מבואר אי טומטום חייב לקרוע וכן רבותינו בעלי השו"ע השמיטו וצ"ע ובחי' הגאון רע"ק בה' מילה סי' רס"ג הביא בשם מהריק"ש זה לשונו ונ"ל מהריק"ש טומטום אין חייב לקרוע ולמולו ופשוט עכ"ל.

ולא ידעתי למה תלה הדבר במהריק"ש והן הנה דברי התוס' ביבמות ריש פ' הערל ובפסחים הנ"ל. וגם באמת אין הדבר פשוט כ"כ ונהרי התוס' ביבמות שם הוצרכו להביא ראיות ע"ז וכן התוס' בפסחים הנ"ל פתבו רק דמסבא אין חייב לקרוע ולפ"ז אין הדבר פשוט כ"כ, ולענ"ד יש לדון בדבר ובפרט בטומטום שפציו נקרות מבחוץ שהוא נדאי זכר שהתוס' ביבמות שם ר"פ הערל הביאו ראיה גם ע"ז דאין חייב לקרוע ולמול: ועם ביאור דבר זה יתבאר ג"כ מחלוקת הראשונים בדין פהו ערל שמתו אחיו מחמת מילה.

דלפרש"י כל מקום שזכר בש"ס ערל לענין תרומה וקדשים ולענין עבודה היינו אפילו מתו אחיו מחמת מילה אע"ג דא"א למול מפני הספקה מ"מ מקרי ערל. ושיטת ר"ת הוא דערל היינו דוקא מומר לערלות שאינו רוצה למול מפני הצער אבל מתו אחיו מ"מ דא"א למול מפני הספקה לא מקרי ערל כלל דהוי פערלות שלא בזמנה, עי' בתו' חגיגה (דף ד' ע"ב) ד"ה דמרבא ובזבחים (דף כ"ב ע"ב) ד"ה ערל ע"ש ונתוס' בריש פ' הערל האריכו להביא ראיה לפרש"י מהברייתא דטומטום אינו אוכל בתרומה אע"ג דאין חייב לקרוע ולמול כדמוכח בגמ' דקאמר זכריו כו' משפחת לה בטומטום שנקרע כו' דלא קרינו ביה בשעת עשייה המול לו כל זכר דלא מיחייב לקרוע ולמול.

ובפ"ק דחגיגה נמי אמר כו' ועי' בחי' הראשונים הרמב"ן והרשב"א והריטב"א ע"ש, והנלע"ד בעז"ה לישב שיטת ר"ת, והנה בגוף הדבר שכתבו התו' דאין חייב לקרוע ולמול לכאורה צדקו דברי הדר"ג דצע"ג לכאורה דמצד הסבא נראה בודאי דחייב לקרוע פדי שאם הוא זכר ימול דהא ספיקא דאורייתא מן התורה לחומר.

ואני מוסיף דהא התוס' שם הביאו ראיה ספ"ק דחגיגה דגם בטומטום שפציו נקרות מבחוץ שהוא נדאי זכר אין חייב לקרוע ולמול וזה בודאי טעמא בעי וצע"ג: ומתחילה אני אומר בטומטום סתם שאין פציו נקרות מבחוץ שהתו' הביאו ראיה מגמ' שם דאין חייב לקרוע ולמול, נלע"ד לומר טעם הגון ע"ז דאף דספיקא דאורייתא מן התורה לחומר מ"מ נראה דזהו לאו ספק השקול הוא דהא אמרינו בכ"מ בש"ס דכל הנוולדים מחצה זכרים ומחצה נקיבות והנה בזכרים גופיה יש מיעוטא שנוולדים מהולים וא"כ אמרינו סמוך מיעוטא דנוולדים מהולים למחצה דנקיבות הרי רוב הנוולדים לאו בני חייב מילה ניהו וכה"ג מפניש ביבמות (דף קי"ט) סמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקיבות והו"ל זכרים מיעוטא וכן ביבמות שם (דף ס"ו) גבי זכרים פולן יאכלו וע"ש בפרש"י וכן בחולין (דף ע"ז) סמוך מיעוטא דנדמה למחצה דנקיבות והו"ל זכרים מיעוטא וע"ש בפרש"י שכתב הילכך וולד זה ספק זכר ספק נקיבה ואם תצ"ל זכר הוא שמה נדמה

הוא ע"ש, וא"כ ה"נ דכונותיה פיון דמחצה זכרים יש מיעוטא שנולדים מהולים אמרינו סמוך מיעוטא דנולדים מהולים למחצה דנקיבות והו"ל בני חיוב מילה רק מיעוטא והינו דהוי ס"ס שפא נקיבה ואם תצ"ל זכר שפא נולד מהול ולקף אין חייב לקרוע את הטומטום מצד חיוב מילה.

והנה לא מבעי אי נימא דנולד מהול א"צ להטיף דם ברית דבנדאי י"ל דהוי ס"ס פנ"ל. אולם אפילו אי נימא דגם נולד מהול צריף להטיף ד"ב עכ"פ מ"מ הא מבואר בשבת (דף קל"ה) דזהו ג"כ רק מספיקא דחיישינו שפא ערלה פבושה היא דקי"ל כרבה שם וא"כ הרי עדיין איפא מיעוטא שנולדים מהולים לגמרי בלא ערלה פבושה פלל ולפ"ז נהי דקטן שנולד מהול צריף להטיף ד"ב מספיקא שפא ערלה פבושה היא פנ"ל אולם לענין חיוב לקרוע את הטומטום מצד מצות מילה בנדאי דאין חייב לקרוע דהוי ס"ס שפא נקיבה ואם תצ"ל זכר הוא שפא הוא נולד מהול לגמרי בלי שום ערלה פבושה פלל וכנ"ל: אלא דלקאורה יש להשיב ע"ז ממה שכתבו התוס' בכתובות (דף ט') ד"ה ואי דכל היכא דאין הספיקות שקולין דספק אהד לא שכיח לא הוי ס"ס וע"ש דלקף לא הוי ס"ס ספק מוכת ע"ז ספק דרוסת איש וספק אינו תחתיו ומשום דמוכת ע"ז לא שכיח וכ"כ הראשונים ע"ש בשטיה מקובצת ולפ"ז הרי נולד מהול ג"כ לא שכיח ולא חשיב ס"ס.

ואפילו לפי מה שכתב הפני יהושע בקונטרס אחרון שם בשם הפוסקים דאף היכי דספק אהד לא שכיח ג"כ חשיב ס"ס ע"ש מ"מ לפמש"כ הרמב"ן במלחמות פ' ר"א דמילה בסוגיא דנולד מהול להשיב על דברי המאור שכתב דהא דתניא ביבמות (דף מ"ו) הרי שפא ואמר מלתי ולא טבלתי כו' ר' יוסי אומר אין מטבילין אותו הטעם הוא דחיישינו שפא הוא נולד מהול.

וכתב הרמב"ן דאעפ"י שדחק בעל המאור שפא נולד פשהוא מהול רחוק הוא לחוש למיעוטא דמיעוטא ע"ש ולפ"ז פיון דנולד מהול הוי רק מיעוטא דמיעוטא אפשר דלכ"ע לא חשיב בכה"ג ס"ס. אלא דא"כ יקשה ג"כ בכל הני דמבואר בגמ' סמוך מיעוטא דמפילות או מיעוטא דנדמה למחצה דנקיבות אף דספק אהד לא שכיח.

ולכן נראה דבאמת בכל כה"ג לאו בתורת ס"ס אתינן עלה אלא בתורת רובא ומיעוטא ממש והינו פיון דמחצה זכרים יש מיעוטא שנולדים מהולים א"כ הרי רובא ממש של נולדים אינם בני חיוב מילה דהמיעוט מצטרף למחצה דנקיבות והוי בני חיוב מילה מיעוטא.

וכן הא דאמרינו ביבמות ובחולין שם סמוך מיעוטא כו' הפל הוא בתורת רובא ומיעוטא ולא בדרף ס"ס ולכן אע"ג דספק אהד לא שכיח שפיר דמי למחשב רובא. שוב מצאתי בעז"ה בספר ש"ב שמעתתא שמעתא א' פ' י"ח שהאריף בזה והעלה פנ"ל דביבמות ובחולין ה"ל לאו בתורת ס"ס אתינן עלה אלא משום רוב ממש ולרוב ודאי מצטרף אע"ג דספק אהד לא שכיח וע"ש שכתב בשם הריב"ש בתשובה לחלק מתי לדון בתורת רוב או ס"ס והינו היכי דידוע בטבעו של עולם מחצה על מחצה מצטרף גם המיעוט דלהוי רובא ממש ע"ש, ועכ"פ מפיון שנתבאר דבכה"ג הוא בתורת רובא ממש ולהכי מהני אף דספק אהד לא שכיח ולפ"ז נראה ברור דגם אי נימא דנולד מהול הוי רק מיעוטא דמיעוטא וכמש"כ הרמב"ן מ"מ פי סמיכין זה למחצה דנקיבות סוף סוף הו"ל

רנבא לאו בגי חיוב מילה ולכך אין חיוב לקרוע את הטומטום מצד חיוב מילה דשמא זכר הוא וכנ"ל: ולפ"ז מיןשב שפיר קושטת הראשונים על שיטת ר"ת דמתו אחיו מ"מ אוכל בתרומה מהברייתא דטומטום אינו אוכל בתרומה ואע"ג דאין חיוב לקרוע ולמול כדמוכח בגמ' דקאמר זכריו כו' בטומטום שנקרע כו' דהנה בברייתא דטומטום מבואר דנולד מהול אוכל בתרומה וכן פסק הרמב"ם בפ"ז מה' תרומות ע"ש.

והקשו האחרונים ע"ז דאמאי נולד מהול אוכל בתרומה דהא ע"כ צ"ל דס"ל להברייתא דנולד מהול צריף להטיף ד"ב דאל"כ אין רבותא פלל וא"כ הא הוי ספק ערל פיון דצריף להטיף ד"ב מחשש ערלה כבושה וכן הרמב"ם שפסק בפ"ב מה' מילה דנולד מהול צריף להטיף ד"ב א"כ אמאי אוכל בתרומה.

ועי' בספר שו"ת משפנות יעקב סי' ס"א שדאריף בזה והעלה לישב דלהברייתא הא דנולד מהול צריף להטיף ד"ב אין הטעם משום ספק ערלה כבושה אלא משום דהטפת ד"ב הוא מצוה בפני עצמה וכמו גר שנתגזיר כשהוא מהול דצריף להטיף ד"ב אף בלא חשש ערלה פלל וכן הוא בקטן שנולד מהול אלא דמ"מ אינה מעכבת לענין תרומה דלאו ערל מקרי.

וה"ר לזה מהא דמבואר ביבמות (דף ע"א) דתושב ושכיר דפסח אתי לאתויי קטן שנולד מהול וקסבר צריף להטיף ד"ב ע"ש וקשה איצטריף קרא למעוטי ספיקא והא הוי ספק ערל גמור מחשש ערלה כבושה ובע"כ צ"ל דהא דצריף להטיף ד"ב אין זה מספק ערלה כבושה ורק משום.

מצות הטפת ד"ב וכמו גר ואף דלא הוי ערל מ"מ אסור בפסח מגזה"כ ורק בתרומה מותר ע"ש. והנה אף אי נימא דקטן שנולד מהול צריף להטיף ד"ב משום מצות הטפה בלא חשש ערלה כבושה פלל מ"מ בנדאי דמדאורייתא צריף להטיף ד"ב וראיה ברורה דהא אסור באכילת פסח מה"ת מגזה"כ כנ"ל ועי' להרא"ש בשבת (דף קל"ה) בשם הר"ש דמלו תוף ח' אם איתא דצריף להטיף ד"ב דוחה שבת ע"ש.

ולפ"ז מיןשב שפיר קו' התו' על שיטת ר"ת מטומטום והיינו דנהי דמוכח בגמ' שם דטומטום אין חיוב לקרוע ולמול מדמוקי רב פהנא הברייתא דמילת זכריו בטומטום שנקרע ונמצא זכר אף בע"כ צ"ל דהטעם הוא משום דרוכב נולדים לאו בגי חיוב מילה גינהו כנ"ל.

ולפ"ז צ"ל ג"כ דס"ל להברייתא דנולד מהול א"צ להטיף ד"ב פלל או דצריף להטיף משום ספק ערלה כבושה ולפ"ז י"ל ששם נקיבה ושם נולד מהול בלא ערלה כבושה פלל ולפיכך חיוב לקרוע כנ"ל, אולם בברייתא דטומטום אינו אוכל בתרומה דמבואר שם דנולד מהול אוכל בתרומה ובע"כ צ"ל דס"ל להברייתא דנולד מהול ליכא חשש ערלה כבושה פלל דאל"כ הנה אסור בתרומה משום ספק ערל אלא דמ"מ צריף להטיף ד"ב בתורת נדאי משום מצות הטפת ד"ב גופה פיון שלא נתקיים בו מצות מילה וכמו גר שנתגזיר כשהוא מהול דצריף להטיף ד"ב אף דכבר אין לו ערלה ולפ"ז להברייתא לשיטתיה באמת טומטום חיוב לקרוע ולמול דהא הוי ספיקא דאורייתא דשם הוא זכר וחיוב למול ומה"ת לחומרא.

ואין לומר דרוב נולדים לאו בני חיוב מילה ניהו דשמא נקיבה ושמא נולד מהול פנ"ל דהא להברייתא אפילו נולד מהול ג"כ צריף להטיף ד"ב מדאורייתא בתורת נדאי משום מצוה דהטפה גופה פנ"ל ולפ"ז הוי רק ספק השקול שמא זכר ושמא נקיבה ומה"ת לחומרא ולכך חייב לקרוע וממילא ג"כ אינו אוכל בתרומה דבר מיקהל הוא וכנ"ל: מיהו ע"פ הג"ל לכאורה עדיין צ"ע בעיקר הדין דמבואר בברייתא דטומטום אינו אוכל בתרומה נ"מ ג"כ סמוך מיעוטא דנולדים מהולים למחצה דנקיבות והוי רובא להיתר אכילת תרומה דהא נולד מהול ג"כ אוכל בתרומה וכמבואר בברייתא שם וא"כ אמאי אין טומטום אוכל בתרומה שמא נקיבה הוא ושמא נולד מהול וכמו דאינו חייב לקרוע ולמול למ"ד דנולד מהול א"צ להטיף ד"ב פמו כן יאכל בתרומה וכנ"ל.

אונס הנה המרדכי בפ' החולץ פתב דבכמה מקומות התמירו חכמים אפילו במקום ספק ספיקא והביא ראיה מהא דאשת טומטום חולצת ולא אמרינן דתנשא לשוק בלא חליצה דשמא נקיבה הוא ואם תצ"ל זכר שמא סריס הוא ואשתו פטורה מן החליצה ע"ש.

והנה לפי מש"כ השב שמעתתא שם בשם הריב"ש הנה בכה"ג דספק אחד שמא זכר או נקיבה דהוא בטבעו של עולם מחצה על מחצה מצטרף הספק השני אף דהוי מיעוטא לבהדי ספק הראשון והוי בתורת רוב גמור ולא בדרף ס"ס ומ"מ מצינו דלפעמים התמירו חכמים בכה"ג.

ועי' בספר ישועת יעקב אה"ע סי' קע"ב ושהביא מה שתי' האחרונים על קו' המרדכי מהו דאשת טומטום אף הקשה מנפלה לפני טומטום דצריכה חליצה ממנו במקום שאין אחים וקשה שמא הוא נקיבה ושמא סריס ותי' עפ"י מש"כ בספר פני משה בשם הקדמונים דלא אמרו ס"ס להקל אלא במקום שא"א שיתברר הדבר אבל בזה היאף נתיר אותה לשוק שמא יתברר הדבר דיקרע וימצא זכר ע"ש.

והו' אמת דדבריו צ"ע מגמ' דיבמות (דף קי"ט) גבי סמוך מיעוטא דמפילות ע"ש וכן מסוגיא שם (דף ס"ו) גבי זכרים יאכלו והאיכא עובר אין חוששין למיעוטא וע"ש בפרש"י. ועכ"פ לפי הג"ל הרי דלפעמים התמירו חכמים אף בכה"ג כמש"כ המרדכי או משום פיון דאפשר שיתברר הדבר ולפ"ז אפ"ל ג"כ דלענין אכילת תרומה התמירו חכמים בטומטום אף דאיכא תרי ספיקא פנ"ל אף לפ"ז צריף לחלק בין הו' דאינו אוכל בתרומה לבין הו' דאינו חייב לקרוע פנ"ל דלא התמירו חכמים בזה ויש לחלק בכמה אנפי.

אף נלע"ד דבר נכון בזה דהנה מש"כ בספר פני משה דבמקום דאפשר שיתברר הדבר התמירו חכמים אפילו במקום ס"ס פנ"ל צ"ע מסוגיא דיבמות (דף קי"ט) גבי סמוך מיעוטא דמפילות פנ"ל.

ולכן נראה לומר להוסיף בזה דלא משום ספיקא במקום שאפשר שיתברר הדבר התמירו חכמים אלא דוקא במקום דבנדאי יתברר הדבר התמירו חכמים אפילו במקום רובא או ס"ס פנ"ל.

ולפ"ז נחא שפיר הברייתא דטומטום אינו אוכל בתרומה אף די"ל שמא הוא נקיבה ושמא נולד מהול והוי רובא להיתר אכילת תרומה מ"מ התמירו חכמים בזה. והיינו

משום דלפי מש"כ הרי ס"ל להברייתא דטומטום חייב לקרוע ולמול דלעגין זה לא הוי ס"ס פנ"ל וכינון דחייב לקרוע א"כ בע"כ יתברר הדבר ולכך התמירו חכמים.

אולם לעגין חייב לקרוע מצד מצות מילה למ"ד דנולד מהול א"צ להטיף ד"ב או אף אם צריף להטיף מחשש ערלה פבושה בנדאי א"צ לקרוע מטעם רנבא או ס"ס פנ"ל וממילא הרי לא יתברר הדבר ודוק היטב: אף בכ"ז עדיין אינו מנושב לשיטת ר"ת דנהי דנתברר לנו טעם מספיק בהא דמנכרח בגמ' דסתם טומטום אין חייב לקרוע ומשום דהוי ס"ס או רנבא פנ"ל דלפ"ז מנושב שפיר קו' התוס' על שיטת ר"ת מהברייתא דטומטום אינו אוכל בתרומה ומשום דלפי טעם זה א"כ הברייתא דטומטום דס"ל דנולד מהול צריף להטיף ד"ב משום מצות הטפה פנ"ל ממילא ג"כ חייב לקרוע.

אולם הרי התוס' בריש פ' הערל הביאו עוד ראיה מפ"ק דחגיגה דאף בטומטום שפציו נזפרות מבחוץ אין חייב לקרוע ולמול אף דהוא נדאי זכר ולפ"ז הרי קו' התוס' על שיטת ר"ת מברייתא דטומטום במקומה עומדת דאמאי טומטום אינו אוכל בתרומה ואין לישוב פנ"ל פינון דמנכרח דאף בטומטום דהוא נדאי זכר אין חייב לקרוע ומכש"כ בסתם טומטום שאין פציו נזפרות מבחוץ דאין חייב לקרוע: אלא דגוף דברי התוס' ממה שהביאו ראיה מפ"ק דחגיגה דאף טומטום שפציו נזפרות מבחוץ אין חייב לקרוע צריכים ביאור והנה ז"ל התוס' שם ובפ"ק דחגיגה נמי אמר זכורף להוציא טומטום ואנדרוגינס שפטור מן הראיה ומוקי לה פשפציו מבחוץ עכ"ל והנה פשטות דברי התוס' במה שהביאו ראיה מחגיגה נראה לכאורה דראיתם הוא בפשיטות דאי נימא דחייב לקרוע כדי למול א"כ אמאי מיפטור מן הראיה.

ומצאתי הדבר מפורש בהדיא בדברי תוספת הרא"ש ביבמות שם ז"ל ובפ"ק דחגיגה נמי אמרינן זכורף להוציא טומטום שפטור מן הראיה ומוקי פשפציו מבחוץ ואם הנה חייב לקרוע אמאי מיפטור אפילו פרת נמי איכא אם אינו קורע ומל עכ"ל תוס' הרא"ש ע"ש.

אולם בעניי דבריהם הקדושים נפלאו ממני ולא זכיתי להבינם דמאי קשיא להו אם מ"מ גזה"כ הוא דטומטום כל זמן שלא נקרע פטור מן הראיה ומאי עגין זה לזה אם מחויב לקרוע או לא לעגין שיהא פטור מן הראיה.

והא אפילו אי נימא דאינו חייב לקרוע מ"מ הא טומטום שפציו נזפרות מבחוץ הוא נדאי זכר ומ"מ פטרינהו רחמנא מראיה מגזה"כ ובע"כ משום דהוא משונה משאר זכרים וכמש"כ הטורי אבן בחגיגה שם.

וא"כ כף אפ"ל דחייב לקרוע אף מ"מ כ"ז שלא נקרע והוא משונה משאר זכרים גזה"כ הוא דפטור מן הראיה והנה בדברי תוס' הרא"ש דמפורש בהדיא פנונתו בראיתו דאי חייב לקרוע אמאי מיפטור מן הראיה בנדאי צע"ג פנ"ל: אולם בכוננת דברי התו' נלע"ד פ"א אחר וכוננה אחרת בעז"ה דדבריהם נמשכים למש"כ בתוס' שם (דף ע"ב ע"ב) בד"ה משום דמאיס וע"ש בפוגיא דאמר רבא הוי יתבנא קמיה דרב יוסף וקשיא לי לא לישתמיט תנא וליתני הערל והטמא ולימא ר"ע היא ולא והא קתני הערל והטמא פטורין מן הראיה התיב משום דמאיס וכתבו בתוס' שם התיב משום דמאיס ואפילו רבנן מודו

התם דפטור וא"ת בפ"ק דחגיגה למה לן זכורה למעוטי טומטום ואנדרוגינס פשבציו מבחויז תיפוק ליה דערל הוא דפטור וי"ל דטומטום פיון דלא אפשור למול לא מאיס ולא מיפטור מטעם ערל עכ"ל התוס' ע"ש.

והנה נראה ברור דמש"כ התוס' דטומטום פיון דלא אפשור למול לא מאיס. היינו עפ"י שיטתם בריש פ' הערל דטומטום אין חייב לקרוע ולמול אפילו פשבציו מבחויז ולקף מקרי לא אפשור למול דהא אין חייב לקרוע ולמול וכמו שהוא עתה א"א לו למול ולקף לא מאיס.

אולם אי נימא דטומטום שביציו נפרות מבחויז חייב לקרוע ולמול א"כ בנדאי דמקרי מאיס פשאר ערל דלא שייק לומר דטומטום לא אפשור למול פיון דחייב באמת לקרוע ולמול ובע"כ דהתוס' לשיטתם אזלי דס"ל דטומטום אין חייב לקרוע וכנ"ל ולפ"ז נראה דהיינו ג"כ מש"כ התו' בריש הערל להביא ראיה דטומטום אין חייב לקרוע ולמול אף פשבציו נפרות מבחויז מהא דממעט בחגיגה מקרא דזכורה להוציא טומטום שפטור מן הראיה ומוקי לה פשבציו מבחויז.

אין פנונתם בראיתם דאי נימא דטומטום חייב לקרוע אמאי מיפטור דזה בנדאי לא קשה פלל דאפ"ל דמ"מ כ"ז שלא נקבע פטרינהו רחמנא מגזה"כ משום דהוא משונה משאר זכרים וכנ"ל.

אולם פנונתם היא דאי נימא דטומטום חייב לקרוע ולמול א"כ קשה אמאי איצטריף קרא דזכורה להוציא את הטומטום שפטור מן הראיה תיפוק ליה דפטור מטעם ערל דאין לומר פיון דלא אפשור למול לא מאיס פיון דבאמת מחוייב לקרוע ולמול.

ובע"כ צ"ל דטומטום אין חייב לקרוע ולמול אף פשבציו מבחויז וא"כ מקרי לא אפשור למול ולא מאיס ולא מיפטור מטעם ערל ולהכי איצטריף קרא דזכורה להוציא את הטומטום. פן נלע"ד ברור בעז"ה בפ"ה דברי התוס' ודבריהם מתאימים יחדיו ועולים בקנה אחד בעז"ה: ולפ"ז נראה דראית התוס' מפ"ק דחגיגה דגם טומטום שביציו מבחויז אינו חייב לקרוע אינה מוחלטת.

וראיתם הוא רק לפי הסוגיא דיבמות דשני התם משום דמאיס והיינו דאפילו רבנן מודו דערל פטור מן הראיה ולפ"ז קשה על הברייתא דחגיגה דמעט מקרא דזכורה להוציא טומטום שפטור מן הראיה ל"ל קרא תיפוק ליה משום דהני ערל ופטור ובע"כ צ"ל דאינו חייב לקרוע ולא מאיס פנ"ל אולם בסוגיא דחגיגה (דף ד') מוקי הברייתא דהערל והטמא פטורין מן הראיה אליבא דר"ע דמרבא לערל כי טמא ולפי סוגיא זו לרבנן באמת ערל חייב בראיה ולפ"ז בלא"ה ניחא שפיר דאפ"ל דהברייתא דמעט טומטום מקרא דזכורה ולא מיפטור משום ערל היינו לרבנן דס"ל דערל חייב בראיה וכ"כ התו' בהדיא בחגיגה שם ד"ה דמרבא ז"ל אומר הרב ר' אלחנן דהא דאיצטריף קרא דלעיל למעוטי טומטום ואנדרוגינס ולא למעוטי מספק ערל התם אליבא דרבנן הוא דלר"ע לא צריף ע"ש.

ולפ"ז לפי הסוגיא דחגיגה אין ראיה פלל דטומטום שביציו מבחויז אין חייב לקרוע ולמול דהא דאיצטריף קרא דזכורה למעוטי טומטום ולא נפיק ליה משום ערל היינו לרבנן

דְּעָרַל חֲזִיב בְּרֵאִיהּ וְלִר"ע בְּאַמֶּת ל"צ קָרָא וּכְמִש"כ הַתּוֹס' בְּחִגְיָהּ וְכַנ"ל וְאִין לֹמַר דְּנִהֵי דְהִבְרֵיִתָּא אֲתֵיא לְרַבָּנָן מ"מ אֲפֹתֵי קָשָׁה לִר"ע ל"ל קָרָא דְזַכּוּרָה לְהוֹצִיא אֶת הַטְּוִמָּוֹת תִּפְוֹק לִיהּ מִשׁוּם עָרַל וּבִע"כ דְּאִינוּ חֲזִיב לְקָרוּעַ זֶה אִינוּ דְמַעְצָם הַפְּתוּב מִיִּתּוּרָא דְקָרָא לֹא קָשָׁה כְּלָל דְּיֵישׁ לֹמַר דְּאִיִּצְטְרִיךְ לְאַנְדְּרוּגִינוּס לְחוּד וְעִי' בְּחִגְיָהּ שָׁם בְּתו' ד"ה אֱלָא.

אוּלָּם כָּל עֵינְקָר הַקְּוִשְׁיָא הוּא רַק עַל הַבְּרֵיִתָּא דְמַמְעֵט גַּם טְוִמָּוֹת מְקָרָא דְזַכּוּרָה וְלֹא מִשׁוּם דְּהוּי עָרַל וְהִבְרֵיִתָּא הָא י"ל דְּהוּא אֲלִיבָא דְרַבָּנָן דְּעָרַל חֲזִיב בְּרֵאִיהּ וּפְטוּר רַק מִצַּד דְּהוּא טְוִמָּוֹת: וּבְזֵה נִלְע"ד לִישָׁב שְׁוִי הַסְּוִיּוֹת מְחִיגָה לִיבְמוֹת דְּסִתְרוּ אֲהֵדְדִי.

דְּהִנֵּה בְּחִגְיָהּ מוּקִי הַבְּרֵיִתָּא דְהָעָרַל וְהַטְּמָא פְטוּרִין מִן הַרְאִיהּ לִר"ע דְּנִקָּא דְמַרְבָּה עָרַל כִּי טְמָא וּבִיבְמוֹת שָׁם מְסִיק דְלכ"ע עָרַל פְטוּר מִן הַרְאִיהּ מִשׁוּם דְמֵאִיס וּכְבָר הַרְגִישׁוּ בְּזֵה הַרְאִישׁוֹנִים הַתּו' בְּחִגְיָהּ שָׁם וְהַרְמַב"ן וְהַרְשָׁב"א וְהַרִיטְב"א בִּיבְמוֹת שָׁם וְכָתְבוּ שְׁזֵה אַחַת מִן הַסְּוִיּוֹת הַמְּתַחַלְפוֹת בִּש"ס ע"ש וְהַדְּבָר צָרִיךְ טַעַם.

וּלְפִמִּש"כ אֲפֹשֶׁר לִישָׁב וְהִנֵּה בִיבְמוֹת שָׁם בְּבְרֵיִתָּא טְוִמָּוֹת אִין אוֹכֵל בְּתְרוּמָה נָשִׂי וְעַבְדִּין אוֹכְלִין וּפְרִיךְ בְּגַמ' נָשִׂי לְטְוִמָּוֹת מִנ"ל כו' אָמַר אַבְי' כְּשֶׁבְצִיּוּ נִיפְרוֹת מִבְּחוּץ וְרָבָא אָמַר מֵאִי נָשִׂי אָמוּ ע"ש.

וְהִנֵּה הַרְמַב"ם בִּפ"ז מֵה' תְּרוּמוֹת הִי"ד כְּתַב טְוִמָּוֹת וְאַנְדְּרוּגִינוּס עַבְדֵיהֶן אוֹכְלִין אֲבָל לֹא נִשְׁוִתִינָהן ע"כ וְע"ש בְּכַס"מ שֶׁהֵבִיא דְבָרֵי הַגַּמ' הַנ"ל וְכָתַב דִּידוּעַ דְּהִלְכָה כְּרָבָא וּלְפִיכָה סָתַם רַבִּינוּ וְכָתַב דְּטְוִמָּוֹת אִינוּ מֵאֲכִיל אֶת אֲשֵׁתוֹ וְלֹא חִזְקָא בֵּין בְּצִיּוּ נִיפְרוֹת לְאִינָן נִיפְרוֹת ע"ש.

וְהִנֵּה לְכַאוּרָה הוּא תְּמוּהָ מְאוּד דְמֵאִי שְׁיִיךְ ע"ז לְפִסְוֹק כְּרָבָא וְכִי רָבָא יִחְלוֹק ע"ז דְּהִכִּי דְבְצִיּוּ נִיפְרוֹת מִבְּחוּץ דְּהוּי זָכָר וְנָדָא וְאֲשֵׁתוֹ א"א גְּמוּרָה דְמֵאֲכִיל אֶת אֲשֵׁתוֹ בְּתְרוּמָה אֱלָא דְרָבָא מוּקִי הַבְּרֵיִתָּא בְּאִין בְּצִיּוּ נִיפְרוֹת מִבְּחוּץ וּמֵאִי נָשִׂי אָמוּ וּכְבָר תְּמוּהָ ע"ז הַמְשָׁנָה לְמִלְהָ וְע"ש מֵה שְׁתִּי' בְּדַעַת מְרִן דְאַבְי' וְרָבָא פְּלִיגִי לְעַנְנִין דִּינָא וּס"ל לְרָבָא בְּאַמֶּת דְאַף בְּבְצִיּוּ נִיפְרוֹת מִבְּחוּץ אִין נָשִׂי אוֹכְלוֹת בְּתְרוּמָה וְהוּא ע"פ מֵה שֶׁהִקְשִׁי הַתּו' שָׁם לְאַבְי' אֲפֹתֵי הֵיאָךְ מֵאֲכִיל אֶת אֲשֵׁתוֹ דְכִינֹן דְּאִינוּ בְּן בִּיאָה לֹא הוּי חֲנוּפְתוֹ חֲנוּפָה כְּמוֹ פְחוּתָה מִבְּת ג' וְתִי' דְכִינֹן דְרָאוּי לְקָרוּעַ הוּי בַר חֲנוּפָה ע"ש.

וּלְפ"ז אִפ"ל דְרָבָא לֹא ס"ל תִּי' זֶה וּפְלִיגִי בְּאַמֶּת עַל אַבְי' וּס"ל דְאַף בְּבְצִיּוּ נִיפְרוֹת מִבְּחוּץ אִין מֵאֲכִיל אֶת נָשִׂי בְּתְרוּמָה וּמִשׁוּם דְכִינֹן דְלָאוּ בַר בִּיאָה הוּא לֹא הוּי חֲנוּפְתוֹ חֲנוּפָה וְנִיחָא שְׁפִיר דְהַרְמַב"ם פֶּסֶק כְּרָבָא: אָךְ לְכַאוּרָה צָרִיךְ לְהַבִּין בְּאִיזָה סְבָרָא פְּלִיגִי אַבְי' וְרָבָא בְּזֵה וְלָכֵן נִרְאֵה לֹמַר בְּטַעַם פְּלוּגְתָתָם דְפְּלִיגִי בְּזֵה גּוֹפִיָה בְּטְוִמָּוֹת שְׁבְצִיּוּ נִיפְרוֹת מִבְּחוּץ אִי חֲזִיב לְקָרוּעַ דֹּאֲפ"ל דְלָאוּ מִשׁוּם דְרָאוּי לְקָרוּעַ הוּי בַר חֲנוּפָה אֱלָא דְאַבְי' וּס"ל דְהִיכָא דְבְצִיּוּ נִיפְרוֹת מִבְּחוּץ חֲזִיב לְקָרוּעַ פְּדִי לְמוֹל וְכִינֹן דְעוּמֵד לְקָרוּעַ לְכָה הוּי בַר חֲנוּפָה אֲבָל רָבָא וּס"ל דְגַם בְּבְצִיּוּ נִיפְרוֹת מִבְּחוּץ אִין חֲזִיב לְקָרוּעַ וְכִינֹן דְלָאוּ בַר קְרִיעָה הוּא לְכָה לֹא הוּי חֲנוּפְתוֹ חֲנוּפָה וּלְפ"ז יֵישׁ לִישָׁב שְׁוִי וְהַתְּחַלְפוֹת הַסְּוִיּוֹת מְחִיגָה לִיבְמוֹת וְהִינֵנוּ דְבוּדָאֵי נִיחָא יוֹמֵר לְאוּקְמָא הַבְּרֵיִתָּא דְהָעָרַל פְטוּר מִן הַרְאִיהּ אֲלִיבָא דְכ"ע אֱלָא דְבְחִגְיָהּ שָׁם קָאִי הַסְּוִיּוֹת אֲלִיבָא דְאַבְי' דְאִיהוּ הוּא דְמִשְׁנֵי שָׁם בְּסוּגִיָּא כְּשֶׁבְצִיּוּ נִיפְרוֹת מִבְּחוּץ וְאַבְי' לְשִׁיטְתֵיהּ הָא וּס"ל דְטְוִמָּוֹת שְׁבְצִיּוּ נִיפְרוֹת מִבְּחוּץ חֲזִיב לְקָרוּעַ כְּנ"ל וְלִהְיֵי מְוַכָּרַח

לומר אליבניה דהברייטא דהערל וטהטמא פטורין מן הראיה הוא לר"ע דוקא ולרבנן ערל חייב בראיה דאי נימא דכ"ע מודו דערל פטור מן הראיה משום דמאס א"כ קשה על הברייטא דממעט טומטום מקרא דזכורה ולא משום ערל כמאן אתיא ואין לומר משום דטומטום דלא אפשר למול לא מאיס דהא לאבני חייב לקרוע ולמול ולכן מוכרח לומר פנ"ל דהברייטא דערל פטור מן הראיה הוא לר"ע דוקא ולרבנן ערל חייב בראיה ולכך הברייטא דממעט טומטום מקרא דזכורה הוא לרבנן פנ"ל.

אולם ביבמות שם רבא הוא דקאמר דהברייטא דהערל פטור מן הראיה הוא לכ"ע משום דמאס ורבא לשיטתיה ס"ל ע"כ דגם טומטום שפציו ניפרות מבחוץ אין חייב לקרוע דלקחי אין מאכיל את נשיו בתרומה פנ"ל ולכן רבא לשיטתיה שפיר ניחא ליה יותר לאוקמא הברייטא דהערל פטור מן הראיה ככ"ע דאף רבנן מודו בזה משום דמאס ומ"מ לא קשה על הברייטא דממעט טומטום מקרא דזכורה דפטור מן הראיה תיפוק ליה דהוי ערל דלרבא לשיטתיה ס"ל דגם בטומטום שפציו ניפרות מבחוץ אין חייב לקרוע ומקרי לא אפשר למול ולא מאיס ולא מיפטר מטעם ערל ונתמעט רק מקרא דזכורה וכנ"ל: ובזה יש לבאר ג"כ דברי הרמב"ם בפ"ב מה' חגיגה שפתיב דהערל פטור מן הראיה דמאס כטמא והקשה הלח"מ דהא בסוגיא דחגיגה מוקי להברייטא דהערל פטור מן הראיה כר"ע והרמב"ם הא פסק בפ"ז מה' תרומות דערל אסור בתרומה מג"ש דתושב ושכיר והיינו פרבנן ותי' דהרמב"ם ס"ל דלפי הסוגיא בפ' הערל כ"ע מודו דהערל פטור מן הראיה משום דמאס וכפי' התו' שם והא דפסק פהסוגיא דהערל אף דהסוגיא דחגיגה הוי סוגיא במקומה ומשום דהסוגיא דהערל לא משוי פלוגתא בין רבנן לר"ע ע"ש בלח"מ ולפי מש"כ דברי הרמב"ם מבוארין שפיר והיינו דלפי מש"כ הסוגיא דחגיגה הוא לאבני דס"ל טומטום חייב לקרוע ולהכי מוכרח לומר דלרבנן ערל חייב בראיה והסוגיא דפ' הערל הוא רבא לשיטתיה דס"ל דטומטום אין חייב לקרוע ולהכי מוקי הברייטא דהערל פטור מן הראיה לכ"ע.

ולפ"ז ניחא שפיר דהרמב"ם פסק פהסוגיא דהערל ומשום דאזיל לשיטתיה שפסק בפ"ז מה' תרומות דטומטום אין מאכיל את נשיו בתרומה והיינו משום דפסק פרבא שם וכמש"כ הכס"מ ובע"כ דאין חייב לקרוע ולכך פסק פהסוגיא דהערל דאף לרבנן ערל פטור מן הראיה וכנ"ל: אלא דבעיקר דברי התו' במש"כ דטומטום דלא אפשר למול לא מאיס ולא מיפטר מטעם ערל והיינו בע"כ משום דאין חייב לקרוע פנ"ל.

לכאורה צ"ע דהא התו' בר"פ הערל הביאו ראיה לפרש"י דגם מתו אחיו מ"מ הו' ערל גמור לענן תרומה וקדשים והנה לפרש"י נראה בנדאי דגם מתו אחיו מ"מ הוי פערל גמור דפטור מן הראיה וכן פרש"י בהדיא בחגיגה (דף ד') ע"ש ולפ"ז נראה ג"כ דלפי הסוגיא דיבמות דכ"ע מודו דהערל פטור מן הראיה משום דמאס הנה לפרש"י גם מתו אחיו מ"מ פטור מן הראיה ובע"כ דהוא ג"כ מאיס ואף ע"ג דלא אפשר למול מפני הסכנה וא"כ קשה דמ"ש טומטום דלא מקרי מאיס משום דלא אפשר למול אף י"ל דטומטום עדיף טפי דכמו שהוא עתה א"א במציאות למולו מפני שהוא מכוסה ולכך לא מאיס משא"כ מתו אחיו מ"מ דאפשר במציאות למול אלא דחוששין לסכנה ומאס טפי מטומטום.

ומ"מ אין זה סותר למש"כ בפ"י דבב"ר התו' בריש הערל דמכאן הוכיחו דאין חייב לקרוע מדלא מקרי מאיס משום דא"א למול. דבע"כ מוכרח פו דאי נימא דחייב לקרוע ולמול א"כ בודאי אין זה מועיל פלל מה שהוא מכוסה דלא שינה לומר דטומטום א"א למול ולא מאיס פניו דחייב לקרוע ולמול אלא משום דאין חייב לקרוע וכמו שהוא עתה א"א במציאות למול שהוא מכוסה ולכך לא מאיס וז"ב: נחזור לענין דלפי מ"ש בפירושו דבב"ר התו' בריש הערל באופן הראיה שהביאו מפ"ק דחגיגה דטומטום אין חייב לקרוע.

לפ"ז לא מבעי דלפי הסוגיא דחגיגה אין ראיה פלל דאין חייב לקרוע דשם מבואר בהדיא דהברייתא דהערל פטור מן הראיה הוא רק לר"ע וכנ"ל מיהו גם לפי הסוגיא דיבמות אין הכרח דהנה התו' שם ביבמות בד"ה התם משום דמאיס פתבו עוד תי' לישב הקושיא דל"ל זכורה להוציא את הטומטום וע"ש שכתבו וז"ל אי נמי התם משום דמאיס וחייב התם לר"ע ערל פי טמא ולרבנן איצטריה זכורה למעוטי טומטום ע"ש וכ"כ התו' בחגיגה שם בד"ה דמרבא ז"ל והשתא סוגיא דהכא פליג ארבא ריש הערל כו' ומשני שאני התם משום דמאיס ומשמע דאפילו רבנן מודו כו' ומיהו י"ל דשאני התם משום דמאיס להכי מרבא ערל פי טמא אליבא דר"ע כו' ע"ש.

הרי דלפי תי' זה אין הסוגיא דיבמות חולק על הסוגיא דחגיגה דגם לפי הסוגיא דיבמות לרבנן ערל חייב בראיה ולפ"ז אין ראיה פלל מהברייתא דחגיגה מדמצריה זכורה למעוטי טומטום שאין חייב בראיה ולא מטעם ערל דטומטום לא מאיס ואין חייב לקרוע פנ"ל דאפ"ל דהברייתא הוא לרבנן דערל חייב בראיה וצ"ל באמת דהתו' בריש הערל שהביאו ראיה מחגיגה דטומטום אין חייב לקרוע הוא רק לפי תי' הראשון שם בד"ה התם משום דמאיס דאפילו רבנן מודו וטומטום לא מאיס פנ"ל וכן מבואר בדברי הראשונים שכתבו כפי הראשון ע"ש אולם לפי תי' השני שם בתוס' דהתם משום דמאיס היינו לר"ע וכנ"ל באמת אין ראיה פלל דאין חייב לקרוע.

ועכ"פ לפ"ז הרי שפיר מיושב שיטת ר"ת דס"ל דערל שמתו אהיו מ"מ אוכל בתרומה ולא קשה מטומטום דאין אוכל בתרומה ומשום די"ל דס"ל לר"ת לעיקר כתי' השני בתו' יבמות שם. ולפ"ז אין ראיה פלל מהברייתא דחגיגה דאין חייב לקרוע ואפ"ל דבאמת חייב לקרוע ולכך שפיר אין טומטום אוכל בתרומה וכנ"ל: אף לכאורה אפתי צ"ע דהנה אף לפי תי' השני בתו' שם ביבמות שכתבו אי נמי התם משום דמאיס וחייב התם לר"ע ערל פי טמא ולרבנן איצטריה זכורה למעוטי טומטום עכ"ל והוא כפי הסוגיא דחגיגה לכאורה אפתי צ"ע נהי דהברייתא דממעט טומטום מזכורה הוא אליבא דרבנן מ"מ אפתי קשה לר"ע נ"ל קרא דזכורה למעוטי טומטום תיפוק ליה משום ערל.

אף צ"ל ע"פ מ"ש התו' בחגיגה שם ד"ה אלא דליכא אלא חד קרא דזכורה למעוטי טומטום ואנדרויגנס ולפ"ז מעצם תורה דקרא ל"ק פלל אמאי איצטריה קרא דזכורה תיפוק ליה מטעם ערל דאפ"ל דקרא איצטריה לאנדרויגנס לחוד וכל קו' התוס' ביבמות הוא רק על הברייתא דמסמיה גם טומטום אקרא דזכורה תיפוק ליה משום ערל וע"ז תי' שפיר דהברייתא הוא אליבא דרבנן דערל חייב בראיה ולר"ע באמת ל"צ קרא לטומטום פנ"ל אולם הנה התוס' בשבת (דף קל"ו ע"ב) ד"ה הנזכר כתבו ז"ל והא דתני בפ"ק דחגיגה זכורה להוציא טומטום ואנדרויגנס כו' ונראה לרבי משום דקרא יתיבא למעט

טוּמְטוּם דְתַרְי זְכוּרָה פְּתִיבִי כו' ע"ש ועכ"פ פִּינּוֹן דַּס"ל לְהַתּוֹ' בְּכָאן דְטוּמְטוּם וְאַנְדְרוּגִינְס
לְאוּ מְחַד קָרָא נְפָקִי דְתַרְי זְכוּרָה פְּתִיבִי וְאִיפָא קָרָא יְתִירָא לְמַעַט טוּמְטוּם א"כ הַדְק"ל
נְהִי דְהַבְרִינְתָא דְמַמְעַט טוּמְטוּם מְקָרָא דְזְכוּרָה הוּא לְרַבְנָן דַּס"ל דְעָרַל חֲזִיב בְּרֵאשִׁי מ"מ
אַפְתִּי קָשָׁה לַר"ע ל"ל קָרָא דְזְכוּרָה לְמַעַט טוּמְטוּם תִּפְּוֹק לִיהָ מְשׁוּם דְהָנִי עָרַל.

וּבַע"כ צ"ל כַּמְש"כ הַתּוֹס' בְּתִי הָרֵאשׁוֹן שֵׁם דְטוּמְטוּם מְפִינּוֹן דְלֹא אֶפְשָׁר לְמוּל לֹא מְאִיס
וְלֹא מִיפְטָר מְטַעַם עָרַל וְאַף דַּלְר"ע הָא דְעָרַל פְּטוּר מִן הָרֵאשִׁי הוּא מְקָרָא בְּהַדְיָא דְמַרְבָּה
לְעָרַל כִּי טָמֵא וְלֹא מְסַבְרָא מְשׁוּם דְמְאִיס מ"מ לְפִי מ"ש הַתּוֹ' דְהַתָּם מְשׁוּם דְמְאִיס וְחֲשִׁיב
הַתָּם לַר"ע עָרַל כִּי טָמֵא הָרִי דְגַם לַר"ע מְרַבִּינּוֹן דְעָרַל מְאִיס פְּטָמָא וּלְפ"ז טוּמְטוּם דְלֹא
מְאִיס לֹא הָנִי פְּטָמָא וְלֹא מִיפְטָר מְשׁוּם עָרַל וְא"כ שׁוּב הָרִי מְוַכְרַח מְזַה דְאִין חֲזִיב לְקַרְוֵעַ
וְא"כ קָשָׁה לְשִׁי ר"ת מְטוּמְטוּם דְאִין אוֹכַל בְּתַרוּמָה וְצ"ל לְשִׁי ר"ת דַּס"ל כְּתִי הַשְּׁנִי
בְּתוֹס' יְבָמוֹת שֵׁם וּג"כ כְּפִי הַתּוֹס' בְּחֻגִיגָה דְלִיפָא אֱלָא חַד קָרָא לְטוּמְטוּם וְאַנְדְרוּגִינְס
כַּנ"ל: מִיְהוּ כ"ז הוּא לְפִי מַה שְׁבַאֲרִתִּי בְּכַנּוּנַת דְבְרֵי הַתּוֹס' בַּר"פ הָעָרַל בְּאִנְפּוֹן רְאִינְתָם
מְסוּגִיָא דְחֻגִיגָה דְאִין חֲזִיב לְקַרְוֵעַ וְכַנ"ל.

אוּלָם לְפִי הַמְפּוֹרָשׁ בְּתוֹסְפוֹת הָרֵא"ש בְּרִישׁ פ' הָעָרַל שֵׁם שְׁהִבִּיא רְאִיָה מְסוּגִיָא דְחֻגִיגָה
כְּפִשְׁטִיָה מְהָא דְמַמְעַט הַבְּרִינְתָא דְטוּמְטוּם פְּטוּר מִן הָרֵאשִׁי מְקָרָא דְזְכוּרָה וּמוֹקִי פְּשִׁבְצִי
מְבַחֲוִין וְאִם הִנֵּה חֲזִיב לְקַרְוֵעַ אֲמַאי מִיפְטָר וְכַנּוּרָה שְׁהִבִּין כֵּן בְּכַנּוּנַת הַתּוֹס' וּלְפִי זֶה
רְאִינְתָם מְוַחֲלָטָת גַּם לְפִי הַסּוּגִיָא דְחֻגִיגָה וּלְפִי תִי הַשְּׁנִי בְּתוֹס' יְבָמוֹת שֵׁם דְאִי נִימָא
דְחֲזִיב לְקַרְוֵעַ אִין סְבָרָא לְפּוֹטְרוֹ מְצַד שְׁהוּא טוּמְטוּם וּמְשׁוּנָה מְשַׁאֲר זְכָרִים.

וְעַכ"פ פִּינּוֹן דְבַע"כ אִין חֲזִיב לְקַרְוֵעַ א"כ הָרִי קָשָׁה לַר"ת מְטוּמְטוּם דְאִין אוֹכַל בְּתַרוּמָה
וְאֵע"ג דְבְּכַנּוּנַת דְבְרֵי הַתּוֹס' נְרָאָה עֵיקָר כְּמוֹ שְׁבַאֲרִתִּי מ"מ הָרִי הָרֵא"ש ה"ר מְסוּגִיָא
דְחֻגִיגָה כְּפִשְׁטִיָה וּלְפ"ז קָשָׁה כַּנ"ל מִיְהוּ לְכַאֲרָה יֵשׁ לִישָׁב שְׁיִטַּת ר"ת דְהִנֵּה כְּבָר כְּתַבְנוּ
דְרֵאשִׁית הָרֵא"ש צַע"ג דְנֵהִי דְנִימָא דְחֲזִיב לְקַרְוֵעַ מ"מ שְׁפִיר י"ל דַּכ"ז שְׁלֹא נְקַרַע פְּטְרִינְהוּ
רְחֻמָּא מְרֵאשִׁי מַגְזָה"כ מְשׁוּם דְהוּא מְשׁוּנָה.

וְעַכ"פ נְרָאָה דְרֵאשִׁית הָרֵא"ש הוּא רַק לְפַמ"ש הַתּוֹס' בְּחֻגִיגָה דְלִיפָא אֱלָא חַד קָרָא דְזְכוּרָה
לְמַעוּטִי טוּמְטוּם וְאַנְדְרוּגִינְס וְהִינְנוּ דְמִינְתִּי רְאִיָה דְאִי חֲזִיב לְקַרְוֵעַ אֲמַאי מְמַעַט גַּם
טוּמְטוּם נִימָא דְקָרָא אֲתִי לְאַנְדְרוּגִינְס לְחוּד אוּלָם לְפַמ"ש הַתּוֹס' בְּשִׁבְת דְתַרְי זְכוּרָה
פְּתִיבִי וְקָרָא יְתִירָא לְמַעוּטִי טוּמְטוּם לְפ"ז בּוֹדְאִי דַּל"ק כָּלֵל דְאִי חֲזִיב לְקַרְוֵעַ אֲמַאי
מִיפְטָר דְבַע"כ גְּזַה"כ הוּא דַּכ"ז שְׁלֹא נְקַרַע וְהוּא מְשׁוּנָה פְּטוּר מִן הָרֵאשִׁי וּלְפ"ז הִנֵּה
אַפ"ל דַּס"ל לַר"ת כְּפִי הַתּוֹס' בְּשִׁבְת שֵׁם דְתַרְי זְכוּרָה פְּתִיבִי.

אַלָא דְלְפִי מַש"כ בְּבִיאוֹר דְבְרֵי הַתּוֹס' בַּר"פ הָעָרַל בְּאִנְפּוֹן הָרֵאשִׁי שְׁהִבִּיא מְחֻגִיגָה דְאִין
חֲזִיב לְקַרְוֵעַ צ"ל דַּס"ל לַר"ת כְּפִי הַתּוֹס' בְּחֻגִיגָה דְלִיפָא אֱלָא חַד קָרָא לְמַעוּטִי טוּמְטוּם
וְאַנְדְרוּגִינְס וְכַנ"ל וּלְפ"ז קָשָׁה עַל ר"ת מ"מ נְמוּכְרַח מְסוּגִיָא דְחֻגִיגָה דְאִין חֲזִיב לְקַרְוֵעַ
וְכַמּוּבָן: וְלָכֵן נִלְע"ד לִישָׁב קו' הַתּוֹס' עַל שְׁיִטַּת ר"ת דְאִיָּה שְׁנַפְרֵשׁ בְּכַנּוּנַת הַתּוֹס' בְּאִנְפּוֹן
רְאִינְתָם מְסוּגִיָא דְחֻגִיגָה אִין .

רְאִיָה כָּלֵל וְהִנֵּה מְתַחֲקֵלָה אוֹמֵר לִישָׁב שְׁיִטַּת ר"ת וְלִסְתוֹר רְאִיָה הַתּוֹס' מְחֻגִיגָה לְפִי
פְּרִוּשִׁי בְּכַנּוּנַת הַתּוֹס'. וְהִינְנוּ דְדְבְרֵי הַתּוֹס' נְמַשְׁכִּים לְמַש"כ שֵׁם (דַּף ע"ב) בַּד"ה הַתָּם

משום דמאיס שהקשו למה לן זכורף למעוטי טומטום כשבציו מבחוי תיפוק ליה דערל הוא דפטור ותי' דטומטום דלא אפשר למול לא מאיס ולא מיפטור מטעם ערל ומנה מוכרח דאין חייב לקרוע וכנ"ל.

וע"ז אני אומר דלשיטת ר"ת גופיה דמתו אחיו מ"מ אוכל בתרומה ממילא אין ראיה פלל דאין חייב לקרוע ומשום דלא צריה לתרין כמש"כ התוס' דטומטום דלא אפשר למול לא מאיס דהנה זה ברור דלשי' ר"ת דמתו אחיו מ"מ לא מקרי ערל פלל לענין תרומה וקדשים דהוי פערלות שלא בזמנה א"כ בנדאי דגם לענין ראיה ערל שמתו אחיו מ"מ חייב בראיה דלא מאיס.

ולפ"ז הרי אפשר לישוב קו' התו' בפשיטות דלעולם גם טומטום הוי כשאר ערל ומאיס דחייב באמת לקרוע והא דאיצטריה קרא דזכורף למעוטי טומטום ולא נפיק לי' משום ערל היינו בטומטום שמתו אחיו מ"מ דמצד ערלות הוא חייב בראיה דלא עדיף משאר ערל שמתו אחיו מ"מ דחייב בראיה פנ"ל ומ"מ מעטינהו קרא מצד שהוא טומטום ומשונה.

אולם טומטום שלא מתו אחיו מ"מ חייב באמת לקרוע ופטור מראיה מצד ערלות וכן אינו אוכל בתרומה ועכ"פ א"כ הרי מנה גופיה אין להקשות לשי' ר"ת מדאיצטריה זכורף למעוטי טומטום ש"מ דאין חייב לקרוע וכינן דמ"מ אסור בתרומה ה"ה למתו אחיו מ"מ.

דאדרבה אפ"ל דמתו אחיו מ"מ מותר בתרומה וג"כ חייב בראיה ואיצטריה קרא דזכורף לטומטום שמתו אחיו מ"מ אבל שאר טומטום פטור מראיה מצד ערלות דחייב באמת לקרוע ולכך אינו אוכל בתרומה וכנ"ל: וכן מיושב בדרה"ז גם קו' תוס' הרא"ש על שי' ר"ת באופן הראיה שהביא מסוגיא דחגיגה דאין חייב לקרוע ולמול דאם הנה חייב לקרוע אמאי מיפטור מן הראיה והיינו דאי חייב לקרוע אין סברא לפוטרו מראיה יש לומר ג"כ בדרה"ז זה דלעולם חייב לקרוע והא דממעט טומטום מראיה היינו טומטום שמתו אחיו מ"מ דהוא בנדאי אין חייב לקרוע פינון דלאו בר מילה הוא ולכן שפיר נתמעט מקרא דזכורף שפטור מן הראיה אלא דלכאורה הוא דוחק דלפ"ז טומטום סתם שלא מתו אחיו מ"מ דחייב לקרוע באמת חייב בראיה וא"כ קשה הא בבבביתא מבואר בסתם זכורף להוציא את הטומטום ואיך אפ"ל דהבביתא מייירי דוקא בטומטום שמתו אחיו מ"מ אז פטור מראיה אבל באמת אין זה דוחק פלל והבביתא מתפרש כעין חומר דהא אפילו לפי תוס' הרא"ש וכנ"ל נהי דמשום דאין חייב לקרוע שפיר יש למעט מצד שהוא טומטום מ"מ הא יקשה כקו' התוס' דנ"ל למעט מזכורף תיפוק ליה דהוי ערל והתוס' הוצרכו לתרין דטומטום דלא אפשר למול לא מאיס ולא מיפטור משום ערל וכן הקשה בתוס' הרא"ש ותי' פנ"ל ע"ש והנה באמת אין זה ברור כ"כ דטומטום לא מיפטור משום ערל והתוס' בתי' השני ס"ל דלר"ע באמת טומטום מיפטור משום ערלות והנה לשיטת ר"ת בנדאי דל"צ לומר פלל דטומטום לא מיפטור מטעם ערל ומשום דקו' התוס' יש לישוב בפשיטות דהא דאיצטריה קרא דזכורף למעוטי טומטום היינו בטומטום שמתו אחיו מ"מ דבנדאי לא מיפטור משום ערלות דלא עדיף משאר ערל שמתו אחיו מ"מ דחייב בראיה ולפ"ז הרי שפיר מיושב הבביתא בלי שום דוחק פלל והיינו דלעולם אפ"ל

דחייב לקרוע ולמול ואי דקשה אמאי מיפטר מן הראיה דאין סברא לפנטרו פיון דחייב לקרוע וקנן תוס' הרא"ש י"ל דהברייתא מיירי בטומטום שמתו אחיו מ"מ דבנדאי אין חייב לקרוע וכנ"ל.

ואף דהברייתא סתמא קאמר להוציא את הטומטום מ"מ הא לפי ר"ת וכנ"ל בלא"ה לא איצטריך למעט מקרא דזכורף אלא לטומטום שמתו אחיו מ"מ דלסתם טומטום ל"צ קרא דבל"ז פטור משום דהוי ערל פנ"ל ולפ"ז שפיר מבואר בברייתא בסתם להוציא את הטומטום דבנדאי כל טומטום פטור מן הראיה דטומטום שלא מתו אחיו מ"מ דחייב לקרוע פשיטא דפטור משום ערלות ולא איצטריך קרא אלא לטומטום שמתו אחיו מ"מ דלא מיפטר משום ערלות וקרי הוא בנדאי אין חייב לקרוע ולכן שפיר נתמעט מזכורף מצד שהוא טומטום ועכ"פ לשיטת ר"ת גופיה דמתו אחיו מחמת מילה לא הוי ערל ממילא אפ"ל דטומטום חייב לקרוע ולכך שפיר אינו אוכל בתרומה וז"ב בעז"ה: ומעתה נבא לענין דינא בטומטום שביציו מבחוץ אם חייב לקרוע ולמול שהתוס' ה"ר דאין חייב לקרוע פנ"ל והנה לפי שיטת ר"ת דמתו אחיו מ"מ לא מקרי ערל בנדאי דאין ראיה פלל פנ"ל אולם לפי שיטת רש"י דמתו אחיו מ"מ הוא ג"כ ערל גמור מ"מ הנה לפי מה שבארתי בכוננת דברי התוס' דמש"כ דטומטום דלא אפטר למול לא מאיס היינו משום דאין חייב לקרוע וזהו ראית התוס' פנ"ל נראה דגם לפרש"י יש לישוב פנ"ל דהא דאיצטריך קרא דזכורף למעט טומטום ולא נפיק מטעם ערל היינו בטומטום שמתו אחיו מ"מ ואף דלפרש"י גם מתו אחיו מ"מ הוי ערל דפטור מראיה מ"מ הא בע"כ צ"ל דטומטום עדיף ממתו אחיו מ"מ דהא גם מתו אחיו מ"מ א"א למול מפני הסכנה וצ"ל דטומטום שחני דא"א במציאות למול שהוא מכוסה ולכך פיון דאין חייב לקרוע לא מאיס ולפ"ז קרי אפ"ל דמיירי בטומטום שמתו אחיו מ"מ דהוא בנדאי אין חייב לקרוע פיון דא"צ למול ולכך לא מאיס ולא מיפטר מטעם ערל.

אולם שאר טומטום לעולם דחייב לקרוע ופטור משום ערל: אולם לפי מש"כ בתוספת הרא"ש לה"ר מסוגיא דתגיה דאין חייב לקרוע דאי חייב לקרוע אמאי מיפטר טומטום מן הראיה לפ"ז נהי דלשיטת ר"ת גם ראיה זו יש לדחות פנ"ל דהברייתא מיירי בטומטום שמתו אחיו מ"מ אף הנה לפי שיטת רש"י הראיה היא בתוקפה דאין לומר דהברייתא מיירי בטומטום שמתו אחיו מ"מ דבנדאי אין חייב לקרוע ושפיר נתמעט מצד שהוא טומטום דהא בברייתא מבואר בסתם להוציא את הטומטום ובנדאי דכל טומטום פטור ואין לומר ג"כ דטומטום שלא מתו אחיו מ"מ בל"ז פטור משום ערלות פנ"ל דא"כ אף טומטום שמתו אחיו מ"מ לא איצטריך למעט מזכורף דתנפוק ליה משום דהוי ערל דהא לפרש"י גם מתו אחיו מ"מ הוי ערל גמור דפטור מן הראיה.

דלפי מש"כ בתוס' הרא"ש באופן הראיה שהביא א"כ אין הכרח לומר דמש"כ התוס' דטומטום דלא אפטר למול לא מאיס היינו משום דאין חייב לקרוע אלא דאף אי חייב לקרוע מ"מ פיון שהוא מכוסה ולא אפטר למול לא מאיס ולפ"ז אין חילוק פלל בין טומטום שמתו אחיו מ"מ לשאר טומטום דאם סתם טומטום פטור משום ערלות ה"ה לטומטום שמתו אחיו מ"מ ובע"כ דטומטום לא פטור משום ערלות.

ולפ"ז אי נימא דהברייטא מיינרי בטומטום שמתו אחיו מ"מ דאין חייב לקרוע ולקפד
נתמעט מצד שהווא טומטום ולפ"ז שאר טומטום דחייב לקרוע ה"ה דחייב בראיה ונהרי
הברייטא סתמא קאמר להוציא את הטומטום ובע"כ דכל טומטום אין חייב לקרוע וכנ"ל.

אך אי נימא דגם הרא"ש ס"ל למש"כ דמה שכתבו התוס' דטומטום דלא אפשר למול
לא מאיס היינו דלשיטתם אזלי דאין חייב לקרוע ולפ"ז שוב אין ראיה גם לפירש"י
כנ"ל: אלא דבאמת נלע"ד דיש לומר דגם לשיטת רש"י ותוס' דמתו אחיו מ"מ הוי ערל
גמור לענגן תרומה וקדשים מ"מ לענגן ראיה לא מקרי ערל דהנה פבר פתבתי דמ"ש
התוס' דטומטום דלא אפשר למול לא מאיס ולא מיפטר מטעם ערל לכאורה צ"ע דמ"ש
מן מתו אחיו מ"מ דג"כ לא אפשר למול ומ"מ משמע דפטור מן הראיה ולכן נ"ל דלפי
תירוצם באמת גם מתו אחיו מ"מ לא מאיס וחייב בראיה דהנה התוס' בחגיגה (דף ד')
ד"ה דמרבא לערל פי טמא כתבו וז"ל ומיהו קשה אמאי איצטריד מיעוט לערל גבי פסח
תיפוק ליה מטמא וי"ל דהתם ממעטינן ערל שמתו אחיו מ"מ דלאו פטמא ומיהו זה דוקא
לפרש"י דמפרש התם ערל שמתו אחיו מ"מ יש להעמיד הכי אבל לפר"ת דמפרש שדואג
מחמת הנער כו' ועכ"פ הרי דס"ל להתוס' דאפילו לפרש"י דמתו אחיו מ"מ הוי ערל
לענגן תרומה וקדשים היינו דוקא לדין דילפינן דערל אסור בתרומה מג"ש דתושב
ושכיר מפסח דכתיב בהדיא כל ערל לא יאכל בו אולם לר"ע דמרבא מאיש איש דערל
הוי פטמא לענגן תרומה היינו דוקא מומר לערלות אבל מתו אחיו מ"מ לא הוי פטמא
וצ"ל דסברתם הוא דהיכא דכתיב ערל בהדיא גם מתו אחיו מ"מ בכלל ערל הוא אולם
לר"ע דמרבא רק מאיש איש דערל פטמא מתו אחיו מ"מ לא הוי פטמא ולפ"ז נראה דגם
לענגן ראיה בהא דמבואר שם ביבמות דשאני התם משום דמאיס והיינו דאפילו רבנן
מודו דערל פטור מן הראיה משום דמאיס היינו דוקא מומר לערלות אבל לא מתו אחיו
מ"מ: דהנה עיקר הדבר בהא דס"ל לרבנן דערל פטור מן הראיה אין זה ממקרא מפורש
דרבנן לא דרשי איש איש דערל פטמא ובהכרח צ"ל דזהו מסברא דלענגן ראית פנים
בעזרה מסתברא להו לחכמים דערל מאיס פטמא וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' חגיגה
דהערל פטור מן הראיה דמאיס פטמא ועי' בלח"מ שם דהרמב"ם ס"ל ע"כ פסוגיא
דיבמות דגם רבנן מודו דערל פטור מן הראיה משום דמאיס ועכ"פ מבואר בלשונו
דמאיס פטמא: ולפ"ז נראה בנדאי דמסברא דערל מאיס פטמא אין להביא רק מומר
לערלות אבל לא מתו אחיו מ"מ דהא אפילו לר"ע דמרבא מקרא דערל פי טמא מ"מ
אמרינן דמתו אחיו מ"מ לא הוי פטמא א"כ מכש"כ בהא דס"ל לרבנן מסברא דלענגן
ראית פנים בעזרה ערל מאיס פטמא דפטור מן הראיה דזהו דוקא מומר לערלות אבל
מתו אחיו מ"מ לא מאיס פטמא וחייב בראיה והיינו נמי טעמא דטומטום דלא אפשר
למול לא מאיס וכמש"כ התוס' שם ועכ"פ לפ"ז ניקח שפיר דאפ"ל דזה פשיטא להו
להתוס' דערל שמתו אחיו מ"מ לא מאיס פטמא ואינו פטור מראיה והקשו רק מטומטום
ותי' דגם טומטום דלא אפשר למול לא מאיס א"נ לפי מה שתי' התוס' דטומטום דלא
אפשר למול לא מאיס ה"ה דמתו אחיו מ"מ לא מאיס וכמ"ש התוס' בחגיגה שם וכנ"ל
ועכ"פ לפ"ז נראה דאי נימא דטומטום חייב לקרוע א"כ הרי ל"צ לומר דטומטום לא
מאיס אלא דהא דמעט טומטום מזכורה היינו טומטום שמתו אחיו מ"מ דלא מיפטר
משום ערל אולם שאר טומטום דחייב לקרוע ל"ד למתו אחיו מ"מ ופטור משום ערלות

ולפ"ז גם לפרש"י אין ראיה דאין חיוב לקרנע ונהנה לפמ"ש התוס' דלר"ע מתו אחיו מ"מ לא הוי פטמא א"כ בנדאי דחייב בראיה ולפ"ז קשה למש"כ התוס' בהגיגה שם דהא דאיצטריוה קרא למעוטי טנמטום ולא משום ערל היינו לרבנן דלר"ע לא צריה וקשה דמ"ש ממתו אחיו מ"מ דלא הוי פטמא וחיוב בראיה דהא גם טנמטום א"א למול: ולכאורה יש לה"ר מזה דטנמטום חייב לקרנע ול"ד למתו אחיו מ"מ ועי' להתוס' ריש פ' הערל ולהכי טנמטום מאיס ופטור לר"ע משום ערלות: אף לכאורה יש לה"ר דלפמ"ש התוס' דטנמטום לא מאיס היינו דוקא טנמטום דא"א במציאות.

למולו אבל מתו אחיו מ"מ לעולם מאיס ופטור מראיה ואף לפמ"ש כ התוס' בהגיגה שם דלר"ע מתו אחיו מ"מ לא הוי פטמא ה"ד לר"ע דמרבא מקרא בהדיא דערל פטמא אבל לפי הסוגיא ביבמות דגם לרבנן ערל פטור מן הראיה משום דמאיס והיינו מסברא גם מתו אחיו מ"מ מקרי מאיס ועי' בטורי אבן בהגיגה (דף ד') דמשום מאיסותא אין לחלק בין אנוס למומר ע"ש ונהנה בגיטין (דף כ"ח) במשנה השולח חטאתו ממדה"י מקריבין אותה כו' ופריה בגמ' והא בעינן סמיכה אמר רב יוסף בקרבן נשים ורב פפא אמר בחטאת העוף וכתבו בתוס' ד"ה והא אע"ג דסמיכה לא מעפבא מ"מ אין לעשות בלא סמיכה לכתחילה כו' ואח"כ כתבו ז"ל וקשה דבפ' תמיד נשחט (דף ס"ב) אמרינן דכל הזבחים ערל וטמא משלחים קרבנותיהם ולא קפיד אסמיכה כו' וליכא לאוקמי בעוף דעוף לאו זבח הוא ובבכור ומעשר נמי ליכא לאוקמא דהא כל הזבחים קאמר ולא בקרבן נשים משום ערל וי"ל דהכא פיון שייכול לקיים מצות סמיכה שביאנו הוא עצמו אין לו לעשות בלא סמיכה וכן בפ' התערובות יש לו תקנה בראיה כו' אבל ערל וטמא מיירי כגון שאין לו תקנה להמתין כגון שמתו אחיו מחמת מילה דא"א למול בשום ענין וטמא כגון זב ומצורע שאין רפואתו תלויה בעצמו כו' ע"ש וכ"כ התוס' בהגיגה (דף ד') ד"ה דכתיב ובזבחים (דף ע"ד) ד"ה והא בעי ובמנחות (דף ס"ב) ובבכורות (דף ס"א) ד"ה והא וע"ש שהקשו ג"כ פנ"ל ותי' דערל מיירי שמתו אחיו מ"מ דאין תקנה להמתין אולם בפסחים (דף ס"ב) בסוגיא שם במקומו גבי כל הזבחים ערל וטמא משלחים קרבנותיהם הקשו שם בתוס' ג"כ והא בעי סמיכה וכתבו ז"ל ותי' ר"י דהכא מיירי בעופות וכן משני בכל הגט א"נ בבכור ומעשר דלא בעי סמיכה ובקרבן נשים ליכא לאוקמא משום ערל ע"ש ונהנה לכאורה צע"ג דבכל הסוגיות הנ"ל כתבו התוס' לישב דהא דערל וטמא משלחין קרבנותיהן בלא סמיכה מיירי כגון שאין תקנה להמתין דערל במתו אחיו מ"מ וטמא בזב ומצורע פנ"ל וכתבו ג"כ דליכא לאוקמא בבכור ומעשר ולא בעוף ורק בפסחים בסוגיא במקומה דחקו התוס' לישב דמיירי בעופות או בבכור ומעשר ולא תי' משום דא"א בתקנה וכו' ל: ונראה לישב דנהנה לכאורה צע"ג במ"ש התוס' בכל הסוגיות הנ"ל דהא דערל משלח קרבנותיו מיירי בערל שמתו אחיו מ"מ וקשה דנהנה התוס' בפסחים שם כתבו ערל משלח קרבנותיו כו"ע אתי דמרבא ערל פי טמא בהגיגה דאי לאו הכי לייתי איהו גופיה קרבנותיו ע"ש ולפ"ז צ"ע לפמ"ש התוס' בהגיגה שם בד"ה דמרבא דאף לפרש"י דמתו אחיו מ"מ ג"כ הוי ערל גמור מ"מ לר"ע דמרבא ערל פי טמא מאיש איש היינו דוקא מומר לערלות אבל מתו אחיו מ"מ לא הוי פטמא ולפ"ז מתו אחיו מ"מ בנדאי דחייב בראיה פיון דלא הוי פטמא דהא בגמ' אמר דהא דהערל פטור מן הראיה ר"ע היא דמרבא ערל פי טמא ועכ"פ פיון דמתו אחיו מ"מ לא הוי פטמא וחיוב

בְּרֵאשִׁית וּמִתּוֹר בְּבִיאַת עֲזָרָה וּאִיךָ אֵיךְ אִפֹּ"ל דְּהָא דְהֶעֱרַל מְשַׁלַּח קַרְבָּנוֹתָיו הֵינּוּ
בְּמִתּוֹ אֲחִיו מ"מ הָא ע"כ הוּא לר"ע דְּמַרְבֵּה עֶרְל כִּי טָמֵא כַּמ"ש הַתּוֹס' וּבְמִתּוֹ אֲחִיו מ"מ
הָא מוֹדָה ר"ע דְּלֹא הָוֵי כְּטָמֵא וְאִם כֵּן קָשָׁה דְלִיְתִי אִיהוּ בְּעַצְמוֹ קַרְבָּנוֹתָיו וְצַע"ג: אִךְ הִנֵּה
לְכַאוּרָה צ"ע בַּמ"ש הַתּוֹס' בְּפִסְחִים דְּהָא דְהֶעֱרַל מְשַׁלַּח קַרְבָּנוֹתָיו כַּר"ע אֲתִי דְמַרְבֵּה
לְעֶרְל כִּי טָמֵא וְקָשָׁה דְלָמָּה הִנְיָרְכוּ לְזֶה הָא לַפְּמ"ש הַתּוֹס' בִּיבְמוֹת בַּד"ה הֵתָם מְשׁוּם
דְּמָאִים דְּאִפִּילוּ רַבָּנָן מוֹדוּ דְהֶעֱרַל פְּטוֹר מִרְאָה מְשׁוּם דְּמָאִים דְּלֹא פְּסוּגָי דְחֻגִיגָה א"כ ל"צ
לוֹמַר דְהֶעֱרַל מְשַׁלַּח קַרְבָּנוֹתָיו הוּא לר"ע דְּהָא כַּכ"ע מְצִי אֲתִי פִינּוֹן דְגַם רַבָּנָן מוֹדוּ דְהֶעֱרַל
פְּטוֹר מִרְאָה דְאָסוּר בְּבִיאַת עֲזָרָה וְלֹא מְצִי לִיְתִי בְּעַצְמוֹ קַרְבָּנוֹתָיו אִךְ צ"ל דְהַתּוֹס' בְּכָאֵן
כְּתָבוּ ע"פ הַסּוּגָיָא דְחֻגִיגָה אוֹ דַּס"ל לְהַתּוֹס' כְּתִי הַשְּׁנִי בִיבְמוֹת שְׁם דְהֵתָם מְשׁוּם דְּמָאִים
וּלְכַךְ לר"ע חֲשִׁיב הֵתָם עֶרְל כִּי טָמֵא אֲבָל לְרַבָּנָן עֶרְל חֲזִיב בְּרֵאשִׁית וּלְכַךְ כְּתָבוּ דַּכַּר"ע
אֲתִי וְהִנֵּה לַפְּמ"ש דְמָה שְׁפָתָבוּ, הַתּוֹס' דְטוֹמְטוֹם דְּלֹא אֲפָשָׁר לְמוּל לֹא מָאִים ה"ד טוֹמְטוֹם
אֲבָל מִתּוֹ אֲחִיו מ"מ מָאִים וּפְטוֹר מִרְאָה וּלְפ"ז נִיחָא שְׁפִיר דְבְּרֵי הַתּוֹס' בְּכָל הַסּוּגָיּוֹת
הַנֵּ"ל שְׁפָתָבוּ דְהָא דְהֶעֱרַל מְשַׁלַּח קַרְבָּנוֹתָיו בְּלֹא סְמִיכָה מִיְיָרֵי בְּמִתּוֹ אֲחִיו מ"מ וְהֵינּוּ
דְהַתּוֹס' בְּכָל הַנֵּ"ל ס"ל לְעִיָּקָר כִּפִּי הָרֵאשׁוֹן בְּתוֹס' שְׁם דְגַם רַבָּנָן מוֹדוּ דְהֶעֱרַל פְּטוֹר מִן
הָרֵאשִׁית מְשׁוּם דְּמָאִים וְכ"כ הָרֵאשׁוֹנִים וּלְרַבָּנָן גַּם מִתּוֹ אֲחִיו מ"מ מָאִים וּפְטוֹר מִרְאָה
כַּנֵּ"ל וּלְפ"ז שְׁפִיר אִפֹּ"ל דְּהָא דְהֶעֱרַל מְשַׁלַּח קַרְבָּנוֹתָיו הֵינּוּ בְּמִתּוֹ אֲחִיו מִחֻמַּת מִיָּלָה וְאֲתִי
לְרַבָּנָן דְּנֻקָא וְא"כ גַּם מִתּוֹ אֲחִיו מ"מ אָסוּר בְּבִיאַת עֲזָרָה וְלֹא מְצִי מִיְיָרֵי בְּעַצְמוֹ קַרְבָּנוֹתָיו
וּלְפ"ז נִיחָא ג"כ דְּבְּרֵי הַתּוֹס' בְּפִסְחִים שְׁם שְׁתִּי לְהַקְוֹשִׁיא דְהָא בְּעֵי סְמִיכָה דְמִיְיָרֵי
בְּעוֹפּוֹת אוֹ בְּכּוֹר וּמַעֲשֵׂר וְהוּא דְנוֹחַק וְכַמְש"כ הַתּוֹס' בְּכָל הַנֵּ"ל לְדַחוּת תִּי זֶה וְלֹא תִי
דְמִיְיָרֵי בְּמִתּוֹ אֲחִיו מ"מ וְכַמְש"כ הַתּוֹס' בְּכָל הַנֵּ"ל וְעַפ"ז נִיחָא שְׁפִיר דְהַתּוֹס' בְּכָל הַנֵּ"ל
ס"ל דְהֶעֱרַל מְשַׁלַּח קַרְבָּנוֹתָיו הוּא לְרַבָּנָן וְכַנֵּ"ל וּלְכַךְ אִפֹּ"ל דְמִיְיָרֵי בְּמִתּוֹ אֲחִיו מ"מ
אוּלָּם הַתּוֹס' בְּפִסְחִים שְׁם שְׁהַקְדִּימוּ בְּתַחֲלִילַת דְּבְּרִיָּהֶם דְהֶעֱרַל מְשַׁלַּח קַרְבָּנוֹתָיו כַּר"ע
אֲתִי דְמַרְבֵּה לְעֶרְל כִּי טָמֵא דְאִי לֹא הָכִי לִיְיָרֵי אִיהוּ בְּעַצְמוֹ קַרְבָּנוֹתָיו וְכַכ"ע צ"ל דַּס"ל
לְהַתּוֹס' בְּכָאֵן לְעִיָּקָר כְּתִי הַשְּׁנִי בְּתוֹס' בְּמוֹת שְׁם דְהָא דְאָמַר הֵתָם מְשׁוּם דְּמָאִים הֵינּוּ
ג"כ לר"ע דְּנֻקָא וּלְרַבָּנָן עֶרְל חֲזִיב בְּרֵאשִׁית וְכַכ"פ פִּינּוֹן דְהָא דְהֶעֱרַל מְשַׁלַּח קַרְבָּנוֹתָיו הוּא
דְּנֻקָא לר"ע וְהָא לר"ע מִתּוֹ אֲחִיו מ"מ לֹא הָוֵי כְּטָמֵא וְחֲזִיב בְּרֵאשִׁית כַּמ"ש הַתּוֹס' בְּחֻגִיגָה
וּלְפ"ז לֹא הָיָה אֲפָשָׁר לִישֵׁב דְהָא דְהֶעֱרַל מְשַׁלַּח קַרְבָּנוֹתָיו בְּלֹא סְמִיכָה הֵינּוּ בְּעֶרְל שְׁמִתּוֹ
אֲחִיו מ"מ דֹּא"כ קָשָׁה לִיְיָרֵי אִיהוּ בְּעַצְמוֹ קַרְבָּנוֹתָיו דַּלְר"ע מִתּוֹ אֲחִיו מ"מ חֲזִיב בְּרֵאשִׁית
וּמִתּוֹר בְּבִיאַת עֲזָרָה וְלָכֵן הִנְיָרְחוּ לְתַרְזֵי דְמִיְיָרֵי בְּעוֹפּוֹת אוֹ בְּכּוֹר וּמַעֲשֵׂר.

וְהִנֵּה לְפִי מ"ש הַתּוֹס' בְּכָל הַנֵּ"ל דְלִיכָא לְאוּקְמֵי בְּעוֹפּוֹת אוֹ בְּכּוֹר וּמַעֲשֵׂר וְרַק דְמִיְיָרֵי
בְּמִתּוֹ אֲחִיו מ"מ א"כ יְהִיָּה קָשָׁה מְזָה לְשִׁי ר"ת דְמִתּוֹ אֲחִיו מ"מ לֹא מְקַרֵי עֶרְל א"כ
בְּנֻדָּאֵי דְחֲזִיב בְּרֵאשִׁית לַכ"ע וְא"כ קָשָׁה לִיְיָרֵי אִיהוּ בְּעַצְמוֹ קַרְבָּנוֹתָיו וְאִין לְהֶאָרִיף בְּזֶה
וְכַכ"פ אִי נִימָא כַּנֵּ"ל דְלְרַבָּנָן דַּס"ל דְהֶעֱרַל פְּטוֹר מִן הָרֵאשִׁית מְשׁוּם דְּמָאִים ה"ה דְמִתּוֹ אֲחִיו
מ"מ מָאִים וּפְטוֹר מִרְאָה לְפ"ז לְפִי רְש"י שְׁפִיר יֵשׁ לַה"ר מְסוּגָיָא דְחֻגִיגָה דְטוֹמְטוֹם
שְׁבַצְיָו מִבְּחוּץ אִין חֲזִיב לְקַרוֹעַ וְכַמְש"כ בְּתוֹס' הָרֵאשׁוֹן וְכַנֵּ"ל וְאִין לְהֶאָרִיף: אֲלֵא דְעִידִין
צַע"ג לְהַבִּין הַטַּעַם בְּטוֹמְטוֹם שְׁבַצְיָו נִיכְרוֹת מִבְּחוּץ דְהוּא נְדָאֵי זְכָר מְאִיזָה עֲנָן אִינוּ חֲזִיב
לְקַרוֹעַ וְלְמוּל.

והנראה לענ"ד בזה דהנה באמת גם בטומטום סתם שאין בציו נזכרות מבחוחי שהביאו התוס' ראיה דאין חייב לקרוע ג"כ צ"ע דהא הוי ספיקא דאורייתא ומה"ת לחומרא. אף כפר בתבנו למעלה דהטעם הוא משום דהוי ס"ס שפא נקיבה ואם תצ"ל זכר שפא נולד מהול אלא דיש לפקפק ע"ז מדברי התו' בכתובות (דף ט') דכל היכי דספק אחד לא שכיח לא הוי ס"ס.

ולכן נראה לומר דאף בחד ספיקא ג"כ אין חייב לקרוע ומשום דהכא איכא חזקה דהא בשפעה שנולד לא חל עליו חיוב מילה עד יום השמיני וביותר דלא מקרי ערל פלל דערלות שלא בזמנה לא הוי ערלות ולפ"ז פי מספקינן אח"כ אם הוא זכר ובר חיוב מילה וחיוב לקרוע מוקמינן ליה אחזקה פנ"ל.

שוב מצאתי בדברי האחרונים שהקשו גם על הך דטומטום אינו אוכל בתרומה מפח חזקה פנ"ל. ויש לחלק בין תרומה לענין החיוב לקרוע וכמ"ש למעלה.

וע"פ זה נראה לתת טעם גם על טומטום שבציו נזכרות מבחוחי דאין חייב לקרוע. דהנה למעלה כתבנו דיש עוד ספק שפא נולד מהול לגמרי בלא ערלה כבושה.

והנה ספק זה הוא אף בטומטום שבציו מבחוחי דשפא נולד מהול אלא שנולד מהול מיעוטא הוא ולפ"ז אין נ"מ פלל בספק זה. אולם לפי המבואר בסוגיא דבכורות (דף מ"ב ע"ב) דאמרינן הואיל ואישתני אישתני וע"ש דלכן חיישינן בטומטום בהמה שפא נהפכה זכרותו לנקבותו אף דהוא מיעוטא וכן מבואר שם דאשת טומטום לא מתניבמת דמספקינן ליה בסריס חמה ומשום דהואיל ואשתני למהוי טומטום אישתני נמי לספוקי בסריס חמה ע"ש בפרש"י.

ואף דרובא דעלמא לאו סריסין גינהו מ"מ הואיל ואשתני אישתני והוי כספק השקול ולפ"ז נראה דגם בטומטום שבציו נזכרות מבחוחי אמרינן הואיל ואשתני אישתני ומספקינן ליה בנולד מהול ואף דהוא מיעוטא מ"מ פיון דאישתני אישתני והוי כספק השקול ומוקמינן ליה אחזקה שלא נולד בחיוב מילה ולכך אין חייב לקרוע: ובזה נראה לישיב דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' חגיגה ה"א שכתב דטומטום פטור מראיה משום שהוא ספק אשה והקשה הלח"מ דאמאי לא כתב הרמב"ם דאפילו בטומטום שבציו מבחוחי דהוא נדאי זכר פטור מראיה וכמבואר בהד"א בסוגיא דחגיגה שם דאב"י מוקי בטומטום שבציו נזכרות מבחוחי ע"ש בלח"מ.

אולם לפי הנ"ל יש לישיב דהנה לפי המתבאר בתוס' הרא"ש ר"פ הערל שהביא ראיה מסוגיא דחגיגה דגם בטומטום שבציו מבחוחי אין חייב לקרוע דאי חייב לקרוע אמאי מופטור מן הראיה והיינו דאין סברא לפוטרו מצד שהוא טומטום אי נמאדחייב לקרוע.

וצ"ל הטעם פנ"ל דלפיכך אין חייב לקרוע ומשום דאמרינן הואיל ואישתני אישתני ומספקינן ליה בנולד מהול ומוקמינן ליה אחזקה פנ"ל. ולפ"ז ניקחא שפיר דהרמב"ם אגילי לשיטתיה שכתב בפ"ו מהלכות ביום הלכה ד' דטומטום שנקרע ונמצא זכר רצה חולץ רצה מיבם וע"ש במ"מ דהוא דלא כר' יהודה דאמר טומטום שנקרע ונמצא זכר לא יחלוץ מפני שהוא כסריס ע"ש.

והנה אחר העיון בסוגיא דבכורות שם נראה ברור דדברי הרמב"ם הוא דלא פהסוגיא שם דלפי המסקנא שם דכ"ע אמרינן הואיל ואישתני אישתני וילכה אשת טומטום לא מתייבמת משום דמספקינן ליה בסריס חמה וא"כ בנדאי דה"ה דטומטום שנקרע ונמצא זכר אינו מיבם ולא חולץ במקום שיש אחין דדלמא הוא סריס חמה ועי' בספר ישועת יעקב אה"ע סי' קע"ב סק"ג ע"ש.

ועכ"פ כיון דלא ס"ל להרמב"ם הך דהואיל ואישתני אישתני ולפ"ז ה"ה דלא מספקינן ליה לטומטום בנולד מהויל דמיעוטא הוא וא"כ טומטום שבציו ניפרות מבחויץ באמת חייב לקרוע ולפ"ז ה"ה דחייב ג"כ בראיה וכמו שפכתב בתו' הרא"ש בפשיטות דאי טומטום חייב לקרוע פשיטא דחייב ג"כ בראיה וכנ"ל: וכן אפילו לפי מש"כ לפרש דברי התוס' בר"פ הערל במה שה"ר מחגיגה דאין חייב לקרוע דלא כמש"כ בתו' הרא"ש והיינו דלעולם אף אי נימא דחייב לקרוע מ"מ שפיר אפ"ל דפטור מן הראיה כ"ז שלא נקרע.

אלא דכוננתם הוא דאי נימא דחייב לקרוע ל"ל קרא דזכורף להוציא את הטומטום שפטור מן הראיה תיפוק ליה מטעם ערל ובע"כ דאין חייב לקרוע ולא מאיס וכמש"כ התוס' בד"ה ה"ה משום דמאיס, מ"מ דברי הרמב"ם נוחים שפיר והיינו דסוגיא דחגיגה דלא מפיק טומטום שבציו מבחויץ משום ערל ס"ל ע"כ דאין חייב לקרוע ומשום דהואיל ואישתני אישתני וכנ"ל.

אולם הרמב"ם לטעמיה דלא ס"ל הך דהואיל ואישתני אישתני וכנ"ל וא"כ טומטום שבציו ניפרות מבחויץ חייב לקרוע ופטור מן הראיה בלא קרא רק משום ערלות ולכן לא הוצרך הרמב"ם לכתוב דין בציו ניפרות מבחויץ דהוא בכלל ערל.

והא שכתב הרמב"ם דטומטום פטור מפני שהוא ספק אשה ולא בהחלט משום ערלות דאם הוא זכר הרי הוא ערל כבר עמד ע"ז המ"ל שם אבל ל"ק כלל דאפשר לישיב כמ"ש התוס' ביבמות (דף ע"ב) בד"ה ה"ה משום דמאיס דטומטום דלא אפשר למול לא מאיס ולא מיפטור משום ערל והיינו משום דאין חייב לקרוע וכנ"ל אולם בטומטום שבציו ניפרות מבחויץ דס"ל להרמב"ם דחייב לקרוע באמת מאיס ופטור בלא"ה משום ערלות: ועתה נבא למש"כ הדר"ג בטעם הדבר דאין חייב לקרוע דהוא ע"פ המבואר במשנה ביבמות שם (דף פ"א) ר' יהודה אומר טומטום שנקרע ונמצא זכר לא יחלוץ מפני שהוא פסריס ראינו מזה שהקורע את הטומטום הוא מוסרו.

ולפ"ז נראה דאסור לקרוע את הטומטום דהרי מוסרו והוי איסורא דאורייתא וזהו הטעם דס"ל להתוס' דאין חייב לקרוע ולפ"ז רב פהנא דמשני כגון טומטום שנקרע כו' ס"ל דהברייתא אתי' כר' יהודה ולכן ליכא חייב לקורעו וגם איסורא איכא.

ולכן מסיק כת"ר בסוף התשובה דלדין דלא קי"ל כר' יהודה לפ"ז קי"ל לדינא דמי שנולד לו טומטום חייב לקורעו שאם ימצא זכר ימול אותו עכ"ד והאריך בזה. אולם לענ"ד דבריו תמוהים מאוד מפמה טעמים דהנה מלבד דסתימת דברי התוס' לא משמע כן דלמה לא כתבו בהדיא דאסור לקרוע משום סירוס.

וְעוֹד דָּאֵי טַעְמָא מְשׁו"ה הוּא לֹא הֵנְצֵרְכוּ כָּלֵל לְהַבִּיא רְאִיָּה ע"ז מִגַּמ'. אִךְ בַּל"ז אֵי נִימָא כֵּן גַּם גּוּף דְּבַרֵי הַתּוֹס' יִהְיוּ תְמוּהֵימָּן מְאוֹד דְּמָה הִבִּיאוּ רְאִיָּה לְפָרֵשׁ"י מְהָא דְלֹא פְּשִׁיט בְּגַמ' מְטוֹמְטוֹם שְׂאִין אוֹכֵל בְּתֵרוּמָה אַעֲרֵלָה שְׁלֹא בְּזִמְנָה אַע"ג דְּאִין חֲזִיב לְקַרְוַע הָא לְפִי דְּבַרֵי תַלְי' זֶה בְּפִלּוּגְתָּא דַּר' יְהוּדָה וְרַבְּנָן דְּלִפִּי מַה דַּס"ל לְרַבְּנָן דְּלֹא הָוִי סְרִיס חֲזִיב לְקַרְוַע.

וּלְפ"ז הָא נִיחָא שְׁפִיר דְּלֹא מִיִּיתֵי הַגַּמ' רְאִיָּה מִהִבְרֵייתָא דְּטוֹמְטוֹם אִין אוֹכֵל בְּתֵרוּמָה מְשׁוּם דִּי"ל דְּהוּא לְרַבְּנָן וּבְאַמַּת מְחֻיָּב לְקַרְוַע. וּבִיּוֹתֵר מַה שֶּׁה"ר דְּאִין חֲזִיב לְקַרְוַע מְהָא דַּר"כ דְּמוֹקֵי הִבְרֵייתָא בְּטוֹמְטוֹם שְׁנִקְרַע הָא לְפִי דְּבַרֵי צ"ל דְּהוּא אֵלִיבָא דַּר' יְהוּדָה דְּנֻקָּא וּמַה זֶה עֲנִין לְהִבְרֵייתָא דְּטוֹמְטוֹם אִין אוֹכֵל בְּתֵרוּמָה דַּאֲפ"ל דְּאַתָּא כְּרַבְּנָן וּלְעוֹלָם חֲזִיב לְקַרְוַע.

וְהִנֵּה מְלַבֵּד דְּדְּבַרֵי הַתּוֹס' בְּכָאן לֹא מְשַׁמַּע כַּמֶּש"כ כַּת"ר הִנֵּה הַדְּבַר מְפֻנְרָשׁ בִּיּוֹתֵר בְּתוֹס' פְּסָחִים (דָּף כ"ח ע"ב) ד"ה עָרַל שְׁפָתָבוּ תַדַּע דְּהָא טוֹמְטוֹם אִין אוֹכֵל בְּתֵרוּמָה אַע"ג דְּמִסְבָּרָא אִין חֲזִיב לְקַרְוַע הָרִי דְּכַתְּבוּ רַק מְסַבָּרָא וְלֹא מְשׁוּם אִיסוּר סְרִיס דְּהוּא מַה"ת: אִךְ גַּם בְּעֵינֵי הַדְּבַר שְׁפָתָבוּ הַדְּר"ג דַּלְר' יְהוּדָה דַּס"ל דְּטוֹמְטוֹם שְׁנִקְרַע וְנִמְצָא זָכָר לֹא יַחְלוּץ מִפְּנֵי שְׁהוּא כְּסְרִיס הִיִּינוּ דַּע"י קָרִיעָה נְסַתְרַס הוּא תְמוּהָ מְאוֹד.

דְּבַאמַּת מְוַכְרַח בְּגַמ' בְּכוֹרוֹת (דָּף מ"ב) דְּהָא דַּלְר' יְהוּדָה טוֹמְטוֹם שְׁנִקְרַע הוּא כְּסְרִיס הִיִּינוּ סְרִיס חֲמָה שְׁהוּא מְמַעֵי אִמּוֹ שְׁלֹא הִי"ל שְׁעַת הַפְּנוּשֶׁר וְכַמוֹ דְּאָמַר ר' יוֹסִי ב"ר יְהוּדָה שְׁמָא שְׁמָא יְקַרַע וְנִמְצָא סְרִיס חֲמָה ה"נ לַר' יְהוּדָה הָוִי וְנִדְּאֵי סְרִיס חֲמָה.

וַע"ש דְּפִרְיָה בְּגַמ' וּמֵאן תִּנָּא אֵלִיבָא דַּר"ע אֵילִימָא ר' יְהוּדָה הָא נִדְּאֵי סְרִיס מְשׁוּי לִיָּה כו' וַע"י פִּרְש"י וְהָא נִדְּאֵי סְרִיס כו' וְאִפִּילוּ חֲלִיצָה לֹא תִבְעֵי דְּהָא ר"ע בְּאַשְׁתֵּי סְרִיס חֲמָה לֹא בְּעֵי חֲלִיצָה ע"ש. הָרִי מְפֻנְרָשׁ בְּהַדְּרָא דַּלְר' יְהוּדָה כָּל טוֹמְטוֹם הָוִי נִדְּאֵי סְרִיס מְמַעֵי אִמּוֹ וְלֹא סְרִיס אָדָם ע"י הַקָּרִיעָה.

הֵן אָמַת דְּהַרְמַב"ם בְּפִי הַמְּשַׁנָּה בִּיבְמוֹת שְׁמָ כְּתִב דְּמֵאַחַר שְׁנַתְקַיִים אֲצַלְיָנוּ דְּסְרִיס אָדָם חוֹלֵץ וְחוֹלְצִין לְאַשְׁתּוֹ אִין הִלְכָה כַּר' יְהוּדָה ע"ש וְכ"כ הַרַע"ב ז"ל וְלִית הִלְכָתָא פְּנוּתִיָּה דְּהָא קו"ל סְרִיס אָדָם חוֹלֵץ כו' וְטוֹמְטוֹם שְׁנִקְרַע הָוִי כְּסְרִיס אָדָם ע"ש.

אוּלָּם בְּאַמַּת דְּבַרֵי הֵם צַע"ג מְסוּגֵיָא דְּבְכוֹרוֹת הַנְּ"ל דְּמְשַׁמַּע דְּטוֹמְטוֹם שְׁנִקְרַע הָוִי סְרִיס חֲמָה לַר' יְהוּדָה וְלֹא סְרִיס אָדָם וּמְצָאֵתִי שְׁפָכְרָ עֶמֶד ע"ז בְּתִימָה הַגָּאוֹן רַע"ק בְּתוֹס' לְמַשְׁנִיּוֹת שְׁמָ וְהַנִּיחַ בְּצַע"ג.

וְכֵן נִלְע"ד מוֹכַח מְסוּגֵיָא דִּיבְמוֹת שְׁמָ (דָּף פ"ג) דְּמִיִּיתֵי שְׁמָ הָא דַּר' יוֹסִי בַר"י אוֹמַר טוֹמְטוֹם לֹא יַחְלוּץ שְׁמָא יְקַרַע וְנִמְצָא סְרִיס חֲמָה וּפְרִיָּה מֵאֵי בִינִיָּהוּ אָמַר רַבָּא כו' וְאֵי נִימָא דַּלְר' יְהוּדָה הָוִי נִדְּאֵי סְרִיס אָדָם וְלַר' יוֹסִי הָוִי סְפַק סְרִיס חֲמָה א"כ צ"ע דְּמֵאֵי שְׁנִיָּה ע"ז מֵאֵי בִינִיָּהוּ וְהִנֵּה מַה שְׁהַכְרִיחֵם לָזֶה לְפָרֵשׁ דַּלְר' יְהוּדָה הָוִי טוֹמְטוֹם שְׁנִקְרַע סְרִיס אָדָם נִרְאָה מְשׁוּם דְּבִיבְמוֹת שְׁמָ (דָּף פ"ג) אָמַר ר' אִמִּי מֵאֵי עֶבְדִּי לִיָּה ר' יְהוּדָה לְטוֹמְטוֹם דְּבִירֵי דְּאוֹתְבוּהָ אִבִּי פְּוֹרְסִיָּה וְאִיְקַרַע וְאוֹלִיד שְׁבַע בְּנִין ע"ש וְאֵי נִימָא דַּלְר' יְהוּדָה הָוִי נִדְּאֵי סְרִיס חֲמָה א"כ מֵאֵי קוּשְׁיָא הָא סְרִיס חֲמָה יֵשׁ לוֹ רְפוּאָה וְכַמְבֹּאֵר בְּמַשְׁנָה שְׁמָ (דָּף

ע"ט) דר"א אומר סריס חמה חולץ מפני שישיש לו רפואה ואף ר"ע מודה בזה אלא דס"ל דלא תלי בזה אלא באם הי"ל שעת הפנור.

ועכ"פ לפ"ז מאי פריה מטומטום דבירי דלמא נתרפא ולפיכך אוליד ולכו הוכרחו לפרש דלר"י הוי טומטום שנקרע סריס אדם דאין לו רפואה. ולפ"ז אפ"ל דס"ל להרמב"ם דהסוגיא דיבמות חולקת על סוגיא דבכורות הנ"ל אולם מדברי הראשונים נראה בנדאי דטומטום שנקרע הוי לר' יהודה נדאי סריס חמה וכ"כ בה"ג בהלכות יבמות וכו' מוכרח מדברי הרא"ש בס"פ הערל ע"ש ומה שהקשיתי מטומטום דבירי יש לישוב ועי' להקרבן נתנאל פ' הערל ס"ק כ"ב ע"ש: אולם באמת נראה לומר דאף לפמ"ש הרמב"ם בפ"י המשנה והרע"ב דלר"י הוי טומטום שנקרע סריס אדם אין הפונה דע"י פעולת הקריעה הוא נסתרס דא"כ לר' יהודה טומטום שנקרע יהא אסור לבא בקהל ולא משמע פו בש"ס.

ועי' בתוס' סוטה (דף כ"ו) ד"ה אשת סריס דלפרש"י גם בשוטה כוס עקרין אסור לבא בקהל ועי' בשו"ת קהלת יעקב סי' ב' שנוטה לזה גם דעת הרמב"ם ע"ש ולכן נראה דמ"ש הרמב"ם והרע"ב דלר"י הוי טומטום שנקרע סריס אדם היינו דהוא נעשה סריס בטבע מאליו ע"י שאברי ההולדה אטומים זמן מה ועל ידי זה נחלש פח ההולדה ונסתרס אלא דמ"מ לא הוי סריס חמה ממעי אמו רק אחר כך על ידי האנטם נסתרס והוי פסריס אדם דהי' לו שעת הפנור ואין לו רפואה, והיינו שכתב הרמב"ם בפ"י המשנה דמאחר שנתקיים אצלנו דסריס אדם חולץ אין הלכה כר' יהודה ומשום דגם טומטום שנקרע מסתרס אחר שנולד והי"ל שעת הפנור והוי פסריס אדם והיינו ג"כ מש"כ הרע"ב דטומטום שנקרע הוי פסריס אדם והיינו דהי"ל שעת הפנור פנ"ל.

ועכ"פ אין שום ספק בדבר דאין שום אסור לקרוע את הטומטום מצד סירוס ונתוס' בנדאי לא פונונו לזה פנ"ל: אף העיקר נלע"ד בפירוש דברי התו' בהא דס"ל דטומטום אין חייב לקרוע ולמול בין בסתם טומטום ובין בטומטום שפציו נקרות מבחוץ דהטעם הוא פשוט משום ספנה והיינו דנדאי לעיקר הקריעה בעי בקיאות גדולה וצריף לזה רופא אומן ובקי בנודע בחוש וחישינון שלא יבא לידי ספנה.

והלא עיקר מצות מילה דחינו משום צער פל דהוא וכאיבא בעלמא וכמש"כ הראשונים וה"נ אין חייב לקרוע דחוששין שלא יבא לידי ספנה ואפילו אם יהיה רופא אומן ובקי מ"מ חיישינו דלמא לא סלקא ליה שפיר שוב מצאתי בספר חמדת שלמה בחי' ליבמות (דף ע"ב) שכתב דאין מחויב לקרוע ולמולו משום דאפשר לבא לידי חולי ע"ז והוי כמו אחזתו חמה עכ"ל ע"ש וכ"ז נראה ברור והיינו שכתבו התו' בפסחים (דף כ"ח) בד"ה ערל דמסברא אין חייב לקרוע והוא מפח הנ"ל וכן ע"ז הביאו התו' בר"פ הערל ראיות פנ"ל מיהו זה בנדאי נראה מדברי התוס' דבשום ענין אין חייב לקרוע ואף אם יהיה אומן שפקי לקרוע דהרי התו' הביאו ע"ז ראיות מגמ' דאין חייב לקרוע ואי בדליכא אומן ובקי למקרעיה א"כ פשיטא דאיכא ספנתא אם יקרע מי שאינו בקי ובנדאי דאינו מחויב להכניס עצמו למקום ספנה ומה צריף לראיה ובע"כ צ"ל דס"ל להתו' דבכל ענין אינו חייב לקרוע ואף בדאיכא אומן ובקי למקרעיה ועל זה הביאו ראיות מגמ' פנ"ל מיהו מה שהביאו התו' ראיה מהא דאמר בגמ' זכריו דליתנהו בשעת עשייה משפחת לה בטומטום שנקרע ונמצא זכר דלא קרינו ביה בשעת עשייה המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו

דלא מיחייב לקרוע ולמול פנ"ל לכאורה צע"ג דלמא מיירי בשאביו אינו בקי לקרוע וכן ליפא בקי למקרעיה לכה אינו מעפב אבל בדאיפא בקי למקרעיה לעולם אימא דחייב לקרוע ולמול.

אף אפ"ל דס"ל להתו' דאם איתא דבדאיפא בקי חייב לקרוע א"כ גם בדליפא בקי למקרעיה מ"מ מעפב לאביו מפסח פיון דבר חיוב מיקרע ומימקהל הוא והוי דומיא היכא דליפא מי שיודע למול דבנדאי נראה דמעפב לאביו מפסח דאל"כ לישני הגמ' דמיירי בכה"ג ובע"כ צ"ל פיון דרמיה עליו חוב להשתדל למולו מעפבו מפסח וה"נ פיון דצריף להשתדל להשיג בקי לקרוע מעפבו מעשיות הפסח ובע"כ מוכרח מזה דאין עליו חיוב כלל לקרוע ולמול אפילו בדאיפא בקי והיגו דלא קרינו ביה המול לו כל זכר ואינו מעפבו מפסח פנ"ל: שוב מצאתי להרשב"א בחי' ליבמות שם (דף ע"א) גבי הא דמשני הגמ' בטומטום שנקרע ונמצא זכר ביני ביני פתב ונ"ל קשיא לי והא אפשר למקרעיה מצפרא ובר מיקרע ומימקהל הוא ואי אמרת דלא בקי למקרעיה והו"ל פחבוש בבית האסורין א"כ אף ערל דעלמא לא יעפב בשאין אביו יודע למול וי"ל דהרבה בקיין בכה"ג ואין בקיין בקריעת טומטום ומפאן דלאו בר מימקהל חשבינו ליה עד שיקרע פנ"ל עכ"ל ע"ש.

והנה מדבריו נראה דס"ל דאם הוא בקי למקרעיה באמת חייב לקרוע ולמול והיגו דקשיא ליה דהא אפשר למקרעיה מצפרא ובר מיקרע ומימקהל הוא ואי אמרת דלא בקי למקרעיה א"כ אף ערל דעלמא לא יעפב בשאין אביו יודע למול וע"ז תי' דהרבה בקיין בכה"ג ואין בקיין בקריעת טומטום והיגו דלעולם מיירי הא דמשני בטומטום שנקרע בדלא בקי למקרעיה ולכן לא מעפב מצפרא ומ"מ לא דמי לערל דעלמא דמעפב אף בשאין אביו יודע למול.

והיגו משום דהרבה בקיין במילה ולכן כל ערל מקרי בר מימקהל פיון דמצוי הרבה בקיין שיודעין למול ול"ד לאביו ואמו חבושין בבית האסורין דא"א להם בשו"א למול משא"כ טומטום דאין הרבה בקיין בקריעת טומטום ולכן לעולם מקרי לאו בר מימקהל פיון דאביו לא בקי למקרעיה וגם אין מצוין בקיין בזה ולא הוי בכלל המול לכם כל זכר ולכה"ג לא מעפב אולם אם אביו בקי למקרעיה לעולם חייב לקרוע ואפשר דמעפב ג"כ דאי נימא דס"ל להרשב"א דבשום ענין אין חייב לקרוע וכנראה מדברי התו' ריש פ' הערל א"כ מעיקרא מאי קשיא ליה והא אפשר למקרעיה מצפרא כו' מה בכה"ג דאפשר לקרוע פיון דאין חייב לקרוע ולמול דהא דמילת זכריו מעפב מפסח היגו רק משום חיוב מ"ע דמילה דלהכי אינו מעפב כ"א לאביו דוקא.

ולפ"ז פיון דאין עליו חיוב לקרוע ולמול לכה"ג אינו מעפבו מפסח וכמש"כ התו' לה"ר מזה באמת דאין חייב לקרוע וכנ"ל ולפ"ז נראה לכאורה דס"ל להרשב"א דהיכא דאיפא בקי באמת חייב לקרוע וכנ"ל: מיהו יש לומר דס"ל להרשב"א דהא דמילת זכרים מעפב מפסח לא תלי' בחיוב מ"ע דמילה דוקא דאפילו היכא דלא רמא עליה חיובא דמ"ע למול מ"מ גזה"כ הוא דכ"ז שלא נימולו מעפבי לאביו מפסח ועי' בר"פ הערל (דף ע"א ע"ב) גבי שקה אביו ואמו חבושין בבית האסורין ובחי' מהרש"א שם דאע"ג דאין אשה חייבת למול את בנה דכתיב אותו ולא אותה מ"מ מילת זכרים מעפבת אותה מפסח וכ"כ בשו"ת

שג"א סי' נ"ג בדעת הרמב"ם דס"ל דאפילו דבר דלא רמי חיובא עליה אפ"ה מעכבו מלעשות את פסחו ולכך אע"ג דאין אשה חייבת למול עבדיה אפ"ה מעכבתה מן הפסח ע"ש ולפ"ז י"ל דכן הוא גם דעת הרשב"א והיגו דקש"א ליה והא אפשר למקצועיה מצפרא ובר מיקרע ומיקהל הוא דאפילו אי גימא דאין חייב לקרוע ולמול ולפ"ז הרי לא רמיא עליה חיוב מ"ע דמילה מ"מ לעגנו פסח פיון דעכ"פ אפשר למקצועיה ולמולו מעכבתו מפסח.

וע"ז תי' דאין הרבה בקיאים בקריעת טומטום ולא מקרי בר מיקהל והוי פאביו ואמו חבושין בבית האסורין וכנ"ל אולם בדעת התו' נראה דס"ל דכל היכא דלא רמי עליה חיוב מ"ע דמילה ה"ה דלא מעכב מפסח ולכך פתבו בפשיטות דהא דטומטום שנקרע ונמצא זכר לא מעכב מצפרא משום דאין חייב לקרוע ולמול וכנ"ל: ומה שכתב הדר"ג לישב תמיהתי על דברי הראשונים הרמב"ן והרשב"א והריטב"א שיקשו על שי' ר"ת דס"ל דמתו אחיו מ"מ מותר בתרומה מהא דחלצתו חמה אינו אוכל בתרומה ונדחקו לחלק ביניהם והקשיתי דמנ"ל דלשי' ר"ת חלצתו חמה אסור בתרומה דהא בגמ' דילן לא נתבאר מזה כלל ורק דבירושלמי פ' ר"א דמילה מבואר דחלצתו חמה אסור בתרומה אולם הירושלמי הא בודאי ס"ל דלא כשי' ר"ת דהא פשיט ליה דחלצתו חמה אסור בתרומה מהמשנה דהערל לא יאכל בתרומה והיגו דסתמא אף מתו אחיו מ"מ בכלל וכמו שיקשו הראשונים באמת מזה על שי' ר"ת וכתב הדר"ג לישב גם קו' הראשונים הנ"ל והיגו דלעולם ס"ל להירושלמי דמתו אחיו מ"מ מותר בתרומה והא דפשיט ליה ממשנה דהערל פנ"ל היגו דמדמה אחרותו חמה למי שלא מל מחמת פחד דהו ג"כ אונס והיגו דכתבו לחלק בין מתו אחיו מ"מ לחלצתו חמה והוא ע"פ הירושלמי עכ"ד והוא תמוה דאחר כל גיעתו להשוות מתו אחיו מ"מ למי שלא מל מחמת פחד אין דמיון כלל ביניהם דמי שלא מל מחמת פחד הרי מחויב ע"פ דין למול וחלצתו חמה לאו בר מילה הוא כלל ועוד דא"כ מנ"ל באמת להירושלמי דהמשנה דהערל מייירי ממי שלא מל מחמת פחד דילמא דוקא לערלות ואין לומר משום דבמשנה סתמא קתני דהא פיון דס"ל להירושלמי דמתו אחיו מ"מ מותר בתרומה א"כ בלא"ה לא מייירי המשנה בכל גונוי לפ"ז אפ"ל ג"כ דמייירי רק מן מומר לערלות וכנ"ל: ומה שכתבתי לפרש הירושלמי עפ"י שי' ר"ת דבאמת מיייתי ראיה מהמשנה דהערל דמתו אחיו מ"מ אוכל בתרומה והוא מסיפא דנשיהם ועבדיהם יאכלו וע"ז הלך הדר"ג ג"כ עפ"י דרפי לפרש גם לפרש"י והיגו דלכאורה קשה איה פשיט ממשנה דהערל לחלצתו חמה דילמא דוקא ערל שמתו אחיו מ"מ אסור בתרומה משום דאין לו תקנתא משא"כ חלצתו חמה דלאחרשלים מול לא מקרי ערל כלל ולכך הביא הסיפא דנשיהם ועבדיהם יאכלו דמוכח מזה דגם מתו אחיו מ"מ ימול לכשיתחזק.

דבריו תמוהים דמה סברא הוא דבשביל דאין לו תקנתא מקרי ערל טפי מהיכי דלאח"ז בודאי ימול נהרי כל הראשונים פתבו להיפך דהיכי דלאו בר מילה הוא כלל מקרי טפי ערלות שלא בזמנה וכמבואר בדברי הרשב"א והריטב"א בר"פ הערל.

ומה שכתב כת"ר להקשות על פירושי דהירושלמי פשיט לקולא מהא דמבואר בירושלמי אח"כ ותני פן כל שלשים יום אסור להאכילו כו' ל"ק כלל דכבר בארתי דהא דאמר שם

ר' אַחָא אֵין עָרְלָה אֱלָא מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי ס"ל דְּגַם בְּאַוְנָס הָוֵי עָרְלָה וּכְמוֹ שְׁפִי הֶרְמַבְ"ן, פְּלִיג בְּאַמְתָּ עַל הָא דְאָמַר מִתְחִילָה נִשְׁמַעֵינָה מִן הֶדְא וְע"ז אָמַר וְתַנִּי פִּן כּו' וּמַש"כ דְּהָא בִּש"ס דִּילֵן לִיפָא חוּלְק ע"ז דְּכִינֵן דְּמַעַכְב בְּמִילַת זְכָרִיו כַּש"כ דְּהוּא בְּעַצְמוֹ אָסוּר לְאַכְלוּל בְּתְרוּמָה וּמִדּוּעַ נִימָא דְהִירוּשְׁלָמִי חוּלְק ע"ז וּכְפִי הַנְּרָאָה פְּנוּנְתוֹ פִּינוּן דְּחִלְצָתוֹ חֲמָה מְעַכְב א"כ פְּשִׁיטָא דְאָסוּר בְּתְרוּמָה דְּכָרִיו שְׁגָבוּ מִמְּנֵי דְאֶדְרָבָה בְּגַמ' דִּילֵן מְבֹנְאָר דְּחִלְצָתוֹ חֲמָה אִינוּ מְעַכְב בְּמִילַת זְכָרִיו וְהִירָאוּנִים פְּתָבוּ לְהִיפָּךְ דָּא ע"ג דְּחִלְצָתוֹ חֲמָה אִינוּ מְעַכְב לְאָבִיו מ"מ אִיהוּ גּוֹפִיָּה אָסוּר בְּתְרוּמָה וּלְפַמַּש"כ ס"ל לְהִירוּשְׁלָמִי דְּחִלְצָתוֹ חֲמָה פְּשִׁם שְׁאִינוּ מְעַכְב לְאָבִיו פֶּךָ הוּא בְּעַצְמוֹ מְוֹתֵר בְּתְרוּמָה וּפְשִׁיט לִיה מִמְּשַׁנָּה דְּהָעֶרֶל וְהִינּוּ דְּמַשְׁם מְוֹכַרְח דְּמַתּוּ אֲחִיו מ"מ אוֹכַל בְּתְרוּמָה וְה"ה לְחִלְצָתוֹ חֲמָה וּכְמוֹ שְׁהֶאֱרַכְתִּי בְּזָה בַּס"ד.

סִימָן לַג בְּבִיאוֹר מִחְלוֹקַת הִירָאוּנִים בְּדִין פְּהֵן עָרַל שְׁמַתוֹ אֲחִיו מִחֲמַת מִילָה לְעֵנִן אֲכִילַת תְּרוּמָה וְקִדְוָשִׁים: הִנֵּה הַתּו' בְּחִגִּיגָה (דָּף ד' ע"ב) ד"ה דְּמַרְבָּה וּבְנִבְחִים (דָּף כ"ב ע"ב) ד"ה עָרַל הִבִּיאוּ מִחְלוֹקַת רַש"י וּר"ת בְּדִין פְּהֵן עָרַל שְׁמַתוֹ אֲחִיו מִחֲמַת מִילָה דְּלִפְרַש"י כָּל עָרַל שְׁמוֹנְפָּר בַּכ"מ בִּש"ס לְעֵנִן אֲכִילַת תְּרוּמָה וְקִדְוָשִׁים וְלְעֵנִן עֲבוּדָה הִינּוּ אֲפִילוּ מַתּוּ אֲחִיו מִחֲמַת מִילָה אַע"ג דָּא"א לְמוֹל מְפָנֵי הַסַּפְּנָה מ"מ מְקַרֵי עָרַל וְשִׁיטַת רַבִּינוּ תָּם הוּא דְעָרַל הִינּוּ דְנוֹקָא מוּמָר לְעֶרְלוּת שְׁאִינוּ רוּצָה לְמוֹל מְפָנֵי הַצַּעַר אֲבָל מַתּוּ אֲחִיו מִחֲמַת מִילָה דָּא"א לְמוֹל מְפָנֵי הַסַּפְּנָה לָא מְקַרֵי עָרַל ע"ש וְהַתּו' רִישׁ פ' הָעֶרֶל הֶאֱרִיכוּ בְּזָה לְה"ר לְפַרְש"י דְּמַתּוּ אֲחִיו מִחֲמַת מִילָה ג"כ הָוֵי עָרַל דְּלָא דְמִי לְעֶרְלוּת שְׁלָא בְּזַמְנָה ע"ש וּמַשְׁמַע דְּשִׁיטַת ר"ת הוּא בְּאַמְתָּ דְּמַתּוּ אֲחִיו מ"מ הָוֵי כְּעֶרְלוּת שְׁלָא בְּזַמְנָה וְכֵן מְבֹנְאָר בְּהִדְיָא בְּדְכָרֵי הִירָאוּנִים בַּח' הֶרְמַבְ"ן וְהַרְשָׁב"א וְהַרִיטְב"א בַּר"פ הָעֶרֶל שֶׁם שְׁהִבִּיאוּ שִׁיטַת ר"ת וְכִתְבוּ הַטַּעַם דְּהָוֵי כְּעֶרְלוּת שְׁלָא בְּזַמְנָה וְז"ל הַרְשָׁב"א שֶׁם וּר"ת מְפָרֵשׁ עָרַל שְׁלָא מִלְּמַחֲמַת פַּחַד מִיתָה שְׁרָאָה אֲחֵרִים שְׁמַתוֹ מִחֲמַת מִילָה אוֹ שְׁמַת, אֲחַד מֵאֲחִיו מִחֲמַת מִילָה וְהָרִי זֶה כְּמוֹ אֲוֹנָס וּמ"מ בַּר מִימְהָל הוּא אֲבָל הִיכָא דְּמַתּוּ אֲחִיו מִחֲמַת מִילָה וּמִדִּינָא לָא מְהִיל ה"ז אוֹכַל דְּעֶרְלוּת שְׁלָא בְּזַמְנָה הִיא וְאִינָה מְעַפְכַּת ע"ש וּכ"כ בַּח' הֶרְמַבְ"ן וְהַרִיטְב"א ע"ש: אֲמַנְבִּם הִירָאוּנִים הִקְשׁוּ עַל שִׁיטַת ר"ת מִירוּשְׁלָמִי מְפֹנְרֶשֶׁת בַּפ' ר"א דְּמִילָה הִלְכָה ה' וּבַפ' הָעֶרֶל שְׁזָה לְשׁוֹנוֹ.

שְׁמוּאֵל אָמַר אֲחֻזְתּוֹ חֲמָה מִמְתִּינִין לוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם אוֹתָם ל' יוֹם מַהוּ לְהֶאֱכִילוּ חֵלֶב תְּרוּמָה מַהוּ לְסוּכּוֹ שְׁמֵן תְּרוּמָה נִשְׁמַעֵינָה מִן הֶדְא הָעֶרֶל וְכָל הַטְּמְאִים לָא יֵאָכְלוּ בְּתְרוּמָה נְשִׁיחָם וְעַבְדֵיהֶם יֵאָכְלוּ וּר' אַחָא בְּשֶׁם ר' תַּנְחוּם בַּר חֲזִיָּא אֵין עָרְלָה אֱלָא מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְלִהְלֵן וְתַנִּי פִּן כָּל ל' יוֹם אָסוּר לְהֶאֱכִילוּ חֵלֶב תְּרוּמָה וְלְסוּכּוֹ שְׁמֵן תְּרוּמָה עַכ"ל הִירוּשְׁלָמִי ע"ש וְכַתֵּב הֶרְמַבְ"ן בַּח' דְּנִרְאָה שְׁפָךְ פִּירוּשׁוֹ אֲחֻזְתּוֹ חֲמָה מַהוּ לְהֶאֱכִילוּ שְׁמֵן שְׁל תְּרוּמָה פִּינוּן דְּלָאוּ בַר מִימְהָלִיָּה הוּא לָא מְעַפְכָּא אוֹ דְּלָמָא ל"ש.

ת"ש הָעֶרֶל דְּמִתְנִיתִין דְּסִתְמָא כְּשִׁמְתּוֹ אֲחִיו מִחֲמַת מִילָה קָא מִיִּרֵי דְאָנִיס וְלָאוּ בַר מִימְהָלִיָּה הוּא אַפ"ה אָסוּר לְאַכְלוּל בְּתְרוּמָה ר' אַחָא בְּשֶׁם ר' תַּנְחוּם אֵין עָרְלָה אֱלָא מִשְׁמִינֵי וְאִילָף אֲבָל לְאַחַר שְׁמִינֵי בֵּין בְּאַוְנָס בֵּין בְּרִצּוֹן עָרְלָה הִיא וּמְעַפְכַּת מְלֶאכֶל בְּתְרוּמָה וְזָה סִיּוּעַ לְדְבָרֵי רַש"י ז"ל עַכ"ל הֶרְמַבְ"ן ע"ש וְגַם הַתּו' שֶׁם הִבִּיאוּ רֵאֵיָה זֹו בְּקִצְרָה וְע"ש שְׁכַתְבוּ וּבִירוּשְׁלָמִי מִיִּתֵי רֵאֵיָה מִמְתִּנִּיתִין אֲחֻזְתּוֹ חֲמָה דְּמִתְנִיתִין לוֹ לְמוֹל ל' יוֹם דְּאָסוּר בְּתְרוּמָה מְשַׁמַּע דְּמִתְנִיתִין אִיִּרֵי בְּעָרַל שְׁמַתוֹ אֲחִיו מִחֲמַת מִילָה ע"ש וְכֵן הִקְשָׁה בַּתּו'

הרא"ש ובחני' הרשב"א והריטב"א ע"ש: והנראה לענ"ד לישוב שיטת ר"ת דס"ל דבע"כ שיטת תלמודא דידן אינו פן ודלא כהירושלמי בזה דהנה ביבמות שם (דף ע"א) בעי רב קמא בר עוקבא קטן ערל מהו לסוכו בשמן של תרומה ערלות שלא בזמנה מעפבא או לא מעפבא אמר ר' זירא ת"ש אין לי אלא מילת זכריו בשעת עשייה ועבדיו בשעת אכילה מנין ליתן את האמור של זה בזה ת"ל אז לזוגיה שנה בשלמא עבדיו משפחת לה דאיתנהו בשעת אכילה וליתנהו בשעת עשייה היכי משפחת לה לאו דאתילוד בין עשייה לאכילה ש"מ ערלות שלא בזמנה הוי ערלות אמר רבא ותסברא המול לו כל זכר אמר רחמנא ואז יקרב לעשותו והאי לאו בר מהילא הוא אלא הב"ע כגון שחלצתו חמה כו' וע"ש בפרש"י קטן ערל תוך שמנה כו' והנה בגמ' דילן לא איפשיטא האבעי' אולם בירושלמי שם פשיטא ליה דערלות שלא בזמנה לא הוי ערלות וע"ש דמיייתי ברייתא דמבואר בהדיא פל' ז' הימים מותר להאכילו חלב תרומה כו' ומבעי ליה להירושלמי ליל שמיני מה את עבד ליה ממה דתני לילי שמיני נכנס לדיר להתעשר הדא אמרה ליל שמיני כשמיני ותני פן פל' ז' הימים מותר להאכילו חלב תרומה כו' וע"ש להק"ע ובפ"מ שפירשו דמבעי ליה להירושלמי אי ליל שמיני מקרי הגיע זמנו או דלמא מכיון דלילה לאו זמן מילה הוא ערלה שלא בזמנה הוי ופשיט ליה ממה דתני לילי שמיני נכנס לדיר להתעשר וש"מ דלילה אינו מחוסר זמן ולפ"ז ה"ה דליל שמיני מקרי הגיע זמנו וערל הוא ואסור בתרומה וע"ז אמר ותני פן פל' ז' הימים מותר להאכילו כו' ומשמע אבל לא ליל שמיני ע"ש ועי' בשו"ת שג"א סי' נ"ג שנסתפק פן מדעתו אם הא דאין מלין בליל שמיני הוא מתורת לילה דגם מילה שלא בזמנה אין נמול אלא ביום אבל מקרי הגיע זמנו או דנתמעט משום מחוסר זמן דלא הגיע הזמן למול עד עיצומו של יום השמיני ע"ש אולם הוא מבואר בהדיא בירושלמי וכנ"ל וגם ביאור דברי הירושלמי בהא דמבעי ליה כנ"ל נראה דעיקר הספק הוא פמו שנתבאר בשג"א כנ"ל.

ועכ"פ הרי מתבאר בירושלמי דליל שמיני כשמיני ואסור בתרומה משום ערלות דלא הוי כערלות שלא בזמנה ולפ"ז צע"ג דלפי הס"ד דר' זירא דגם מילת זכריו הוי כערלות דגופיה דאם ערלות שלא בזמנה הוי ערלות מעפב לאביו מפסח אע"ג דא"א למול קודם ח' א"כ מהיכי פשיט ליה דערלות שלא בזמנה הוי ערלות ול"ל לומר דאתילוד בין עשייה לאכילה הא אדרבה אי נימא דערלות שלא בזמנה לא הוי ערלות משפחת ליה בפשיטות טפי בכל הנולדים שחל שביעי שלהם בערב פסח ולפ"ז עשייה דהוא פל' היום לא מעפבא ומשום דהוי ערלות שלא בזמנה אבל אכילה דהוא בלילה וליל שמיני אינו מחוסר זמן ולא הוי כערלות שלא בזמנה וכנ"ל דאסור בתרומה פערל גמור ולכן מעפבא אע"ג דא"א למול וכדס"ד דר' זירא דאפילו אתילוד בין עשייה לאכילה מעפבא אי ערלות שלא בזמנה הוי ערלות ומכש"כ בליל שמיני דמעפבא אע"ג דא"א עדיין למול כיון דליל שמיני אינו מחוסר זמן ומקרי ערלות בזמנה כנ"ל ומזה נראה מוכרח דס"ל לתלמודא דידן כשיטת ר"ת דגם מתו אחיו מחמת מילה הוי כערלות שלא בזמנה אע"ג שהגיע הזמן כיון דמדינא לא מהיל וכנ"ל ולפ"ז ניחא שפיר דהירושלמי לטעמיה שם דפשיט ממשנה דהערל על אחותו חמה וס"ל דמתו אחיו מחמת מילה ג"כ אסור בתרומה כיון שפבר הגיע זמנו אע"ג דא"א למול ולא הוי כערלות שלא בזמנה ולכן ס"ל להירושלמי

ג"כ דגם ליל שמיני מפניו דלילה אינו מחוסר זמן וחשבינו ליה פהגיע זמנו לכה הוי ערל
אע"ג דא"א למול עד יום שמיני כנ"ל אולם לתלמודא דידן ס"ל באמת פשיטת ר"ת דגם
מתו אחיו מחמת מילה הוי פערלות שלא בזמנה אע"ג שפבר הגיע זמנו פינן דמ"מ א"א
למול כנ"ל ולפ"ז בנדאי דאי ערלות שלא בזמנה לא הוי ערלות גם ליל שמיני לא מקרי
ערל אע"ג דלילה אינו מחוסר זמן מ"מ פינן דא"א למול עדיין עד עיצומו של יום היינו
ערלות שלא בזמנה ומותר בתרומה וה"ה דלא מעפב לאביו מאכילת הפסח ולכה פשיט
שפיר דבע"כ ערלות שלא בזמנה הוי ערלות ומיירי דאתילוד בין עש"יה לאכילה כנ"ל:
אף לכאורה עדיין צ"ע דהנה הראשונים הקשו לשיטת ר"ת דמתו אחיו מחמת מילה
אוכל בתרומה מהא דחלצתו חמה אסור בתרומה אע"ג דא"א למול וכתבו לחלק בין מתו
אחיו מ"מ לחלצתו חמה ועי' בחי' הרמב"ן בר"פ הערל שם שכתב ואי קשיא טומטום
נמי יאכל בתרומה כו' וכן בקטן שאחזתו חמה פינן שאם חלצתו בר מיקהליה הוא לאו
ערלות שלא בזמנה הוא ע"ש וכ"כ הרשב"א בחי' ז"ל וא"ת א"כ טומטום כו' וקטן
שחלצתו חמה פינן שאם לא חלצתו בר מיקהל הוא לאו ערלות שלא בזמנה היא ע"ש
והריטב"א בחי' פתב לחלק בע"א וע"ש שכתב וכן חלצתו חמה מפני שפבר הוא מכין
עצמו להיות נימול לאחר הבראתו חשיב ערל לענין שהוא עצמו לא יאכל בתרומה ומפני
שבשעתו אינו בר מיקהל אינו מעפב לאדון ע"ש ועכ"פ הרי מבואר בדבריהם דאע"ג
דס"ל לר"ת דמתו אחיו מ"מ לא מקרי ערל דהוי פערלות שלא בזמנה מ"מ בחלצתו חמה
מודה ר"ת דלא מקרי ערלות שלא בזמנה אע"ג דנותנין לו כל שבועה וא"א למול מ"מ
מקרי ערל ולפ"ז ה"ה בליל שמיני אע"ג דא"א למול עד היום מ"מ לא מקרי ערלות
שלא בזמנה.

והנה לפמ"ש הרשב"א לחלק בין מתו אחיו מ"מ לחלצתו חמה ומשום דכיון דאי לא
חלצתו בר מיקהל הוא לאו ערלות שלא בזמנה הוא לפ"ז אפ"ל דליל שמיני עדיף
מחלצתו חמה ונהי כמתו אחיו מ"מ דליל שמיני לעולם לאו בר מיקהל ול"ש לומר כנ"ל
ולכה הוי פערלות שלא בזמנה אולם לפמ"ש הרשב"א לחלק בין מתו אחיו מ"מ
לחלצתו חמה ומשום דחלצתו חמה מפני שפבר הוא מכין עצמו להיות נימול לאחר
הבראתו לכה חשיב ערל ולפ"ז נראה דמכש"כ ליל שמיני שהוא מכין עצמו להיות נימול
למחר דלא מקרי ערלות שלא בזמנה אע"ג דא"א למול בלילה ולפ"ז הדק"ל אפילו לפי
שיטת ר"ת דמהיכי פשיט ליה ר' זירא דערלות שלא בזמנה הוי ערלות דאדרבה אי נימא
דלא הוי ערלות משכחת לה בפשיטות יותר בכל הנולדים שחל שביעי שלהם בערב פסח
דעש"יה דהוא כל היום לא מעפבא דהוי ערלות שלא בזמנה אבל אכילה דהוא בלילה
מפניו דליל שמיני אינו מחוסר זמן הוי ערלות בזמנה ואע"ג דא"א למול עד למחר ביום
מ"מ לא מקרי ערלות שלא בזמנה אפילו לפי שיטת ר"ת דהוי בחלצתו חמה ולכה אכילה
שפיר מעפבא אע"ג דא"א למול וכס"ד דר"ז כנ"ל: מיהו באמת עיקר דברי הראשונים
צע"ג לענ"ד דמה הכריחם לחלק לשיטת ר"ת בין מתו אחיו מ"מ לחלצתו חמה דמנ"ל
דלפי שיטת ר"ת מ"מ בחלצתו חמה אינו אוכל בתרומה ומאי קשיא להו.

דהא בפשיטות י"ל דלשיטת ר"ת דמתו אחיו מ"מ אוכל בתרומה דה"ה גם חלצתו חמה
דנותנין לו כל שבועה אוכל בתרומה דמשום דלא אפשר למול הוי פערלות שלא בזמנה
וכמו מתו אחיו מ"מ ונהיכן מצינו בגמ' דחלצתו חמה אינו אוכל בתרומה עד דקשיא להו

לש"י ר"ת מחלצתו חמה והנה מלבד דבתלמודא דידן לא מצינו מבואר דחלצתו חמה אינו אוכל בתרומה הנה אדרבה בגמ' יבמות שם מבואר דחלצתו חמה אינו מעכב לאביו מעשית הפסח והראשונים פתבו באמת לישוב דלא תקשי מזה על שי' רש"י וע"ש בחי' הרשב"א שהביא שיטת רש"י וכתב והא דאמרינן בגמ' דהיכא דחלצתו חמה אינו מעכב עד שיעברו עליו שבעה כו' ה"מ לבעלים הוא דאינו מעכב אבל איהו ודאי אסור כשאר הערלים ותדע לה דהתם אמרינן דטומטום לא מעכב ואיהו גופיה בנדאי אסור כו' ע"ש ובחי' הריטב"א שם מבואר ביותר וע"ש שהביא מתחילה פרש"י דערל היינו מתו אחיו מ"מ וכתב והקשו עליו ז"ל כו' ועוד הא אמרינן בגמ' דחלצתו חמה אינו מעכב לבעליו באכילת הפסח משום ערלה עד שיעברו עליו ח' ימים כו' אלמא כיון שהווא מסוכן למילה ולא בר מיקהל הוא לא חשיבי ערלות לפיכך פי' ר"ת ז"ל דערל דמתניתין כו' ע"ש.

אלא דבסוף דבריו שם פתב לישוב פרש"י וההיא דחלצתו חמה כל ז' אינו מעכב התם לבעלים הוא דאינו מעכב אבל הוא עצמו לא יאכל כו' וכדאמרינן גבי טומטום כו' ע"ש הרי דיש מי שהקשה לש"י רש"י מהא דמבואר דחלצתו חמה אינו מעכב לאביו והיינו דס"ל דהטעם דאינו מעכב הוא משום כיון דלאו בר מיקהל הוא לא חשיבי ערלות וה"ה דאיהו גופיה מותר בתרומה אלא דמ"מ פתבו לישוב שי' רש"י ולחלק דלאביו הוא דאינו מעכב אבל איהו גופיה אסור בתרומה כנ"ל ולפ"ז עכ"פ לשיטת ר"ת י"ל בפשיטות דס"ל דחלצתו חמה דמבואר בגמ' דאינו מעכב לאביו מפסח כן ה"ה דגם איהו גופיה מותר בתרומה דלא חשיבי ערלות וכמו מתו אחיו מחמת מילה ואי נימא דהראשונים פתבו זה עפ"י הירושלמי דמבואר שם בהדיא דחלצתו חמה אסור באכילת תרומה כנ"ל ולכן פתבו לחלק לש"י ר"ת בין מתו אחיו מחמת מילה לחלצתו חמה מיהו גם זה צע"ג דהא הירושלמי הוא בנדאי דלא כשיטת ר"ת דהא מבעי ליה שם לענין חלצתו חמה אי אוכל בתרומה ופשיט ליה מהמשנה דהערל והיינו מן מתו אחיו מחמת מילה וכמש"כ התו' והרמב"ן שם הרי דס"ל להירושלמי דבין מתו אחיו מ"מ ובין חלצתו חמה אסור בתרומה אולם לפי מה דס"ל לר"ת דמתו אחיו מ"מ אוכל בתרומה ודלא כהירושלמי אפ"ל דס"ל באמת ג"כ דגם חלצתו חמה אוכל בתרומה וגם בירושלמי גופיה דפשיט חלצתו חמה דאסור בתרומה מן מתו אחיו מ"מ משמע דאי מתו אחיו מ"מ מותר בתרומה ה"ה לחלצתו חמה ולפ"ז לש"י ר"ת בנדאי דגם חלצתו חמה מותר בתרומה ולא צריך לדחוקי כלל ולחלק בין מתו אחיו מ"מ לחלצתו חמה וצע"ג ועכ"פ מכיון שבארנו דלש"י ר"ת ה"ה דגם חלצתו חמה אוכל בתרומה דהוי כערלות שלא בזמנה ולפ"ז נראה ג"כ דה"ה ליל שמיני דמכיון דא"א למול עד למחר לא חשיבי ערלות ועפ"ז מיושב הסוגיא לש"י ר"ת וכנ"ל: אמנם נהי דשיטת תלמודא דידן הוא דלא כהירושלמי בזה וכנ"ל מ"מ עדיין קשה הא הירושלמי מיייתי ראיה ממתניתין דהערל על חלצתו חמה הרי דס"ל להירושלמי בפשיטות דהמשנה דהערל מייירי בכל גוונא אפילו במתו אחיו מ"מ וא"כ קשה באיזה סברא פליג ש"ס דילן על הירושלמי בזה ולכן נראה לענ"ד לישוב דברי מאורן של ישאל ר"ת ז"ל ולפרש לשיטתיה דברי הירושלמי דאדרבה דהירושלמי הביא ראיה באמת מהמשנה דהערל דמתו אחיו מ"מ אוכל בתרומה וה"ה לחלצתו חמה.

אחרי שגזק דבירושלמי מבואר נשמענה מן הדא הערל וכל הטמאים לא יאכלו בתרומה נשיהם ועבדיהם יאכלו ע"כ ולפי מה שפירשו הראשונים עיקר הפשיטות הוא

דסתמא מנירי מתני' גם בערל שמתו אחיו מחמת מילה פנ"ל א"כ צ"ע לאיזה צורך הביא הירושלמי הך בבא דנשיהם ועבדיהם יאכלו דאינו ענין פלל לזה.

ולכן נראה לפרש דברי הירושלמי באופן אחר והיינו דס"ל להירושלמי דהמשנה דהערל לא מנירי מן מתו אחיו מ"מ נרק מן מומר לערלות דמתו אחיו מ"מ אוכל בתרומה ועיקר הפשיטות הוא מסיפא דנשיהם ועבדיהם יאכלו דבע"כ מתו אחיו מ"מ אוכל בתרומה: והנה בריש פ' אלמנה לכ"ג (דף ס"ו) מפרש שם בגמ' דלפיכה עבדי מלוג לא יאכלו בתרומה ומשום דכל האוכל מאכיל כל שאינו אוכל אינו מאכיל ופריה ונהרי ערל וכל הטמאים שאינן אוכלין ומאכילין ומשני התם פנמייהו פאיב להו ונהרי ממזר שאין אוכל ומאכיל אמר רבינא קנין אוכל קאמר כו'.

ופרש"י פנמייהו פאיב להו פלומר מחוסרי תקנתא הם אבל עומדין ליתקו ולאכול אבל זו שיהא נעשית חללה אין לה תיקון ועולמית ע"ש והנה הרשב"א והריטב"א הקשו מזה לשי' רש"י דערל שמתו אחיו מ"מ אסור בתרומה וע"ש בחי' הרשב"א ר"פ הערל שפכת ז"ל ואי קשיא לך מדאמרין ריש פ' אלמנה לכ"ג כל האוכל מאכיל ואקשינן ולא ונהא ערל וכל הטמאים כו' ופרקינן התם פנמייהו פאיב להו פלומר עומדין הן לאכול לכשיבראו ואי בערל שמתו אחיו מחמת מילה לעולם לאו בר מימיהל הוא איפא למימר דאף הוא לכשיתחזק ויבלע בו דמו או שיתחלפו סימניו ימול כמעשה דר' נתן כו' ע"ש וכ"כ בחי' הריטב"א ע"ש והנה באמת גם הרמב"ם ז"ל בפ"א מה' מילה פסק פן וע"ש הלכה י"ח שפכת דאשה שמלה בנה ראשון ומת כו' ה"ז לא ימול את השלישי בזמנו אלא ממתינין לו עד שיגדיל ויתחזק פחו ע"ש וכ"כ בטור ושו"ע יור"ד (סי' רס"ג) ע"ש והנה בשו"ת נו"ב מהדו"ת (סי' קס"ה) האריה בדין זה וע"ש שפכת דאי לאו שהרמב"ם והטור והנמוקי יוסף אמרו שלא תימול השלישי בזמנו אלא ממתינין לו עד שיגדיל ויתחזק פחו הייתי אני חוכה שלא למולו פלל פי סתמא אמרו ביבמות שלישי לא תימול וכן הרי"ף והרא"ש ביבמות העתיקו סתם שלישי לא תימול ע"ש אולם הנה באמת אפ"ל דמקור דברי הרמב"ם והטור בזה במש"כ דמלין אותו לכשיגדיל ויתחזק הוא באמת מגמ' ה"ל דשני התם פנמייהו פאיב להו וכפרש"י דעומדין ליתקו ולאכול הרי בע"כ דגם מתו אחיו מחמת מילה עומדין למול לכשיתחזק פחו וכמש"כ הרשב"א והריטב"א ג"כ פנ"ל שוב מצאתי בשו"ת חתם סופר ח' יור"ד (סי' רמ"ה) שפכת פן וע"ש שהביא דברי הנו"ב דפשטות הש"ס משמע דמתו אחיו מ"מ ישאר בערלתו לעולם וכתב ג"כ דמקור דברי הרמב"ם הוא מגמ' ה"ל דפנמייהו פאיב להו והיינו דעומדין למול לכשיבראו ואי ס"ד איפא שום ערל בעולם דלאו בר מימיהל הוא פלל הדרא קו' הגמ' לדוכתא ע"ש.

ועי' בספר יד שאול בה' מילה (בסי' רס"ג) שפכת ג"כ פנ"ל דדברי הרמב"ם והטור מבוארין בהדא בש"ס ה"ל ועפ"י מש"כ בחי' הרשב"א וכו': והנה כ"ז הוא לשיטת רש"י אולם לשיטת ר"ת דס"ל דערל שמתו אחיו מחמת מילה אוכל בתרומה והמשנה דהערל לא יאכל בתרומה הוא רק במומר לערלות שאינו רוצה למול מפני הצער א"כ שוב אין ראיה פלל מגמ' ה"ל דמתו אחיו מ"מ מלין אותו לכשיגדיל ויתחזק פחו דשפיר

אפ"ל דאין מלין אותו לעולם וכפשוטות דברי הגמ' שלישי לא תימוד וכמש"כ הנו"ב וכן"ל.

והא דאמר בגמ' התם פומייהו פאיב להו והיגנו דעומדין ליתקון דמשמע דבר מימיהל הוא הנה לשי' ר"ת הרי ניקח בפשיטות. דהמשנה דהערל לא יאכל בתרומה לא מיירי פלל מן מתו אחיו מ"מ ורק ממומר לערלות שאינו רוצה למול והוא בנדאי עומד ליתקון ולאכול דהרי מחויב למול ורק שפירצונו אינו מל אבל הוא עומד למול ולכך שני שפיר התם פומייהו פאיב להו וכן מבואר בהדניא מדברי הראשונים שהקשו מתחילה לפרש"י מהא דשני התם פומייהו פאיב להו ואי בערל שמתו אחיו מ"מ לעולם לאו בר מימיהל הוא והנכרחו לומר דאף הוא לכשיתחזק ימול וכן"ל.

הרי דלשי' ר"ת בלא"ה ניקח שפיר ומשום דהמשנה דהערל לא מיירי פלל ממתו אחיו מ"מ וכן"ל ולפ"ז ל"צ לומר דמתו אחיו מ"מ מלין אותו לכשיתחזק אלא דאין מלין אותו פלל וכן"ל והנה באמת אפ"ל דמזה גופיה הוא מקור לשי' ר"ת דערל שמתו אחיו מ"מ אוכל בתרומה ומשום דס"ל לר"ת בפשיטות דמתו אחיו מ"מ לאו בר מימיהל הוא פלל וכפשוטות דברי הגמ' שלישי לא תימוד וכ"כ מוכרח בע"כ מהא דאמר בגמ' התם פומייהו פאיב להו והיגנו דעומדין ליתקון דבע"כ המשנה דהערל לא מיירי ממתו אחיו מ"מ וכמו שהקשו הראשונים מזה לפירש"י וכן"ל וביותר מבואר בחי' הריטב"א ר"פ הערל שהביא שיטת רש"י וכתב והקשו עליו ז"ל כו' ועוד דברי פ' אלמנה כו' ופריף התם פומייהו פאיב להו כו' ואי בערל שמתו אחיו מ"מ הא לאו בר מימיהל הוא כו' לפיכך פ"י ר"ת ז"ל דערל דמתניתינן היגנו כו' ע"ש אף אח"כ פתב לישיב שי' רש"י דעומד הוא למול לכשיתחזק כו"ל.

ועכ"פ הרי מבואר דמשום קו' זו הוכיח ר"ת שיטתו והיגנו בע"כ משום דס"ל דמתו אחיו מ"מ לאו בר מימיהל הוא פלל ובזה נ"ל להבין דברי הריטב"א בחי' שם שכתב לחלק לשי' ר"ת בין מתו אחיו מ"מ לחלצתו חמה ומשום דחלצתו חמה מפני שפבר הוא מכין עצמו להיות נימול לאחר הבראתו חשיב ערל ע"ש ולכאורה צ"ע דהא גם מתו אחיו מ"מ צריף למול לכשיגדיל ויתחזק ומה בין זה לחלצתו חמה אולם לפי הנ"ל ניקח שפיר דשיטת ר"ת גופיה הוא דמתו אחיו מ"מ לאו בר מימיהל הוא פלל כו"ל.

והיגנו דמחלק בין מתו אחיו מ"מ לחלצתו חמה כו"ל: ועל פי זה יתבאר דברי הירושלמי בפ' הערל שם לענגן חלצתו חמה דאמר לשמעניה מן הדא הערל וכל הטמאים לא יאכלו בתרומה נשיהם ועבדיהם יאכלו דהראשונים הקשו מזה לשי' ר"ת וכן"ל אולם לפ"ז יתבאר שפיר והיגנו דהירושלמי מיייתי באמת ראיה מהמשנה דהערל דמתו אחיו מ"מ אוכל בתרומה והוא מסיפא דנשיהם ועבדיהם יאכלו דהנה בתלמודא דידן בריש פ' אלמנה שם לא קיימי במסקנא הך דכל שאינו אוכל אינו מאכיל וע"ש דפריף ונהרי ממזר שאין אוכל ומאכיל ומסיק דקנגן אוכל קאמר קנגן אוכל מאכיל שאינו אוכל אינו מאכיל ע"ש אולם בירושלמי פ' אלמנה לכ"ג ה"ד על המשנה דהענובר והיבם כו' פוסלין ולא מאכילין איתא שם אמר ר' שמעון ומה טעמון דרבנן הם יאכלו והם יאכילו הראוי לוכל מאכיל ושאינו ראוי לוכל אינו מאכיל התבין הרי ממזר הרי אינו ראוי לאכול ומאכיל שגניא

היא דְּכָתִיב יְלִיד בֵּית כּו' וּע"ש בַּפְּנֵי מֹשֶׁה ו"ל שְׁנֵינָא הִיא גַבֵּי מְמֹר דְּכָתִיב יְלִיד בֵּית
וְדַרְשֵׁינוּ מְפָל מְקוּם ע"ש.

ועכ"פּ מִתְבָּאָר מִזֶּה דַס"ל לְהִירוּשְׁלָמִי לְקוּשְׁטָא דְמִילְתָא דְכָל שְׁאִינוּ אוֹכֵל אִינוּ מְאָכִיל
וּגַבֵּי מְמֹר גִּזְה"כ הוּא פְנ"ל וּלפ"ז שְׁפִיר מִיְיָתִי הִירוּשְׁלָמִי רְאִיָּה מִהַמְשַׁנָּה דְהַעֲרַל דְּמֵתוּ
אֲחִיו מ"מ אוֹכֵל בְּתְרוּמָה.

דְּהִנֵּה הִירוּשְׁלָמִי לְשִׁטְטָתָהּ הָא ס"ל דְּכָל שְׁאִינוּ אוֹכֵל אִינוּ מְאָכִיל פְנ"ל וּא"כ הָרִי יִקְשָׁה
פְּקוּשְׁיַת הַגַּמ' וְהָרִי עֲרַל וְכָל הַטְּמָאִים שְׁאִינָן אוֹכְלִין וּמְאָכִילִין וּצ"ל מְשׁוּם דְּהֵתָם פְּנִימִיָּהוּ
פְּאִיב לְהוּ וְהֵינּוּ דְּעוּמְדִין לִיתְקוּן וְלֶאֱכֹל וְס"ל לְהִירוּשְׁלָמִי ג"כ דְּמֵתוּ אֲחִיו מ"מ לֹא יְמוּל
פְּלָל וְכַנ"ל וּלפ"ז אִי נִימָא דְּהַמְשַׁנָּה דְּהַעֲרַל מִיְיָרִי גַם בְּעֲרַל שְׁמֵתוּ אֲחִיו מ"מ אֲפֹתִי קֹשָׁה
הָא מֵתוּ אֲחִיו מ"מ לֹא בְּר מִימְהָל הוּא פְּלָל וְלִיפָא לְמִימַר פְּנִימִיָּהוּ הוּא דְּכָאִיב לְהוּ וּא"כ
אֲמַאי נְשִׁיָּהּ וְעַבְדֵיהֶם יֵאָכְלוּ הָא פֶּל שְׁאִינוּ אוֹכֵל אִינוּ מְאָכִיל.

ובע"כ צ"ל דְּמֵתוּ אֲחִיו מ"מ בְּאַמַּת אוֹכֵל בְּתְרוּמָה דְּלֹא מְקַרֵּי עֲרַל פְּלָל וּא"כ הַמְשַׁנָּה
דְּהַעֲרַל לֹא יֵאָכֵל בְּתְרוּמָה לֹא מִיְיָרִי מִמֵּתוּ אֲחִיו מ"מ רַק בְּמוּמַר לְעֲרֻלוֹת שְׁאִינוּ רוּצָה
לְמוּל אֲבָל הוּא עוּמְדָא לִיתְקוּן לְמוּל וְלֶאֱכֹל וְלִקְוָה שְׁפִיר נְשִׁיָּהּ וְעַבְדֵיהֶם יֵאָכְלוּ וּמְשׁוּם
דְּפְנִימִיָּהוּ הוּא דְּכָאִיב לְהוּ וְה"ה לְחֻלְצָתוּ חֻמָּה דְּנוֹתְנִין לוֹ פֶּל שְׁלֵשִׁים יוֹם דְּמִתְרַל לְהַאֲכִילוֹ
תְרוּמָה וְכַמוֹ מֵתוּ אֲחִיו מִחֻמַּת מִיָּלָה וְהֵינּוּ דְּמִיְיָתִי הִירוּשְׁלָמִי גַם הָךְ בְּבֹא דְנְשִׁיָּהּ
וְעַבְדֵיהֶם יֵאָכְלוּ וְכַנ"ל: וְאִין לְהַקְשׁוֹת דְּמַהֲיָכִי פְּשִׁיט לִיָּה דְּמֵתוּ אֲחִיו מ"מ אוֹכֵל בְּתְרוּמָה
דְּלִמָּא לְעוֹלָם מֵתוּ אֲחִיו מ"מ ג"כ אִינוּ אוֹכֵל בְּתְרוּמָה וְהַמְשַׁנָּה דְּהַעֲרַל לֹא יֵאָכֵל בְּתְרוּמָה
מִיְיָרִי גַם מְעַרַל שְׁמֵתוּ אֲחִיו מ"מ אוֹלָם סִיפָא דְנְשִׁיָּהּ וְעַבְדֵיהֶם יֵאָכְלוּ מִיְיָרִי רַק מְנַשִּׂיָּהּ
וְעַבְדֵיהֶם שְׁל מוּמַר לְעֲרֻלוֹת דְּפְנִימִיָּה הוּא דְּכָאִיב לִיָּה וְלֹא מְנַשִּׂיָּהּ וְעַבְדֵיהֶם שְׁל מֵתוּ
אֲחִיו מ"מ אוֹלָם בְּאַמַּת זֶה אִינוּ דַמ"מ הִבִּיא שְׁפִיר רְאִיָּה דְּנוֹדָא אִם אִיתָא דְרִישָׁא דְמְשַׁנָּה
דְּהַעֲרַל לֹא יֵאָכֵל בְּתְרוּמָה מִיְיָרִי גַם מְעַרַל שְׁמֵתוּ אֲחִיו מִחֻמַּת מִיָּלָה א"כ מִמִּילָא דְגַם
סִיפָא דְנְשִׁיָּהּ וְעַבְדֵיהֶם יֵאָכְלוּ הֵינּוּ ג"כ מְשַׁל עֲרַל שְׁמֵתוּ אֲחִיו מ"מ דְּהָא סְתָמָא קְתַנִּי
נְשִׁיָּהּ וְעַבְדֵיהֶם יֵאָכְלוּ וְהִנֵּה דְבָר זֶה מְנוֹכְרַח לְפָרֵשׁ גַם בְּדַבְרֵי הָרֵאשׁוֹנִים הָרֵשֶׁב"א
וְהַרִיטְב"א שְׁהַקְשׁוּ לְפָרֵשׁ"י מְהָא דְאָמַר הֵתָם פְּנִימִיָּהוּ פְּאִיב לְהוּ וְאִי בְּמֵתוּ אֲחִיו מ"מ
לְעוֹלָם לֹא בְּר מִימְהָל הוּא וּמִזֶּה הַנוֹכְרַחוּ לְוֹמַר דְאָף הוּא לְכַשְׁיִתְחַזֵּק יְמוּל וְכַנ"ל וְלְכַאוּרָה
צ"ע מַאי הַקְשׁוּ נְהִי דְלְפָרֵשׁ"י גַם מֵתוּ אֲחִיו מ"מ בְּכָלל הַעֲרַל דְּמְשַׁנָּה הוּא מ"מ נִימָא
דְּהָא דְשִׁנִּי בַגַּמ' הֵתָם פְּנִימִיָּהוּ פְּאִיב לְהוּ הֵינּוּ דְסִיפָא דְנְשִׁיָּהּ וְעַבְדֵיהֶם יֵאָכְלוּ הוּא רַק
מְשַׁל מוּמַר לְעֲרֻלוֹת דְּפְנִימִיָּה הוּא דְכָאִיב לִיָּה דְהָרִי הוּא עוּמְדָא לְמוּל וּבַע"כ צ"ל פְנ"ל דְזֶה
א"א לְוֹמַר דְאִי נִימָא דְבְּכָלל הַעֲרַל דְּמְשַׁנָּה הוּא גַם מֵתוּ אֲחִיו מ"מ א"כ מִמִּילָא גַם סִיפָא
דְנְשִׁיָּהּ וְעַבְדֵיהֶם יֵאָכְלוּ הוּא ג"כ מְשַׁל עֲרַל שְׁמֵתוּ אֲחִיו מ"מ וְלִקְוָה הַקְשׁוּ שְׁפִיר פְנ"ל
וְהַנוֹכְרַחוּ לְוֹמַר דְאָף מֵתוּ אֲחִיו מ"מ לְכַשְׁיִתְחַזֵּק יְמוּל אוֹלָם לַר"ת ס"ל בְּאַמַּת דְּמֵתוּ אֲחִיו
מ"מ לֹא יְמוּל לְעוֹלָם פְנ"ל וּא"כ קֹשָׁה בְּהָא דְשִׁנִּי בַגַּמ' הֵתָם פְּנִימִיָּהוּ פְּאִיב לְהוּ וּבַע"כ
מְנוֹכְרַח מִזֶּה דְּהַמְשַׁנָּה דְּהַעֲרַל לֹא מִיְיָרִי מִמֵּתוּ אֲחִיו מ"מ דְּהוּא אוֹכֵל בְּתְרוּמָה וְזֶהוּ ג"כ
בִּיאוּר דְבָרֵי הִירוּשְׁלָמִי דְאִזְנִיל לְטַעֲמִיָּה דַס"ל גַם לְפִי הָאַמַּת דְּכָל שְׁאִינוּ אוֹכֵל אִינוּ מְאָכִיל
וּא"כ קֹשָׁה עַל הַמְשַׁנָּה דְּהַעֲרַל אֲמַאי נְשִׁיָּהּ וְעַבְדֵיהֶם יֵאָכְלוּ וּצ"ל מְשׁוּם דְּפְנִימִיָּהוּ הוּא
דְּכָאִיב לְהוּ וְכַדְשֵׁנִי בַגַּמ' דִּידוּן: וְאָף קֹשָׁה הָא מֵתוּ אֲחִיו מ"מ לְעוֹלָם לֹא בְּר מִימְהָל הוּא

ובע"כ מוכרח מזה דהמשנה דהערל לא מיירי ממתו אהיו מ"מ דהוא באמת אוכל בתרומה וה"ה לחלצתו חמה: והא דמבואר שם אח"כ בירושלמי ר' אהא בשם ר' תנחום בר חיאי אין ערלה אלא מיום השמיני ולהלן והיגו דלאחר שמיני בין באונס בין ברצון ערלה היא ומעפכת לאכול בתרומה וכמו שפי' הרמב"ן ו"ל בחי' י"ל או דר' אהא פליג ע"ז וס"ל דבין מתו אהיו מ"מ ובין חלצתו חמה אסור בתרומה ומשום דלא ס"ל הך דכל האוכל מאכיל ואין ראיה ממשנה דהערל או דלפמ"ש"כ הראשונים לשי' ר"ת לחלק בין מתו אהיו מ"מ לחלצתו חמה אתי שפיר טפי והיגו דמתחילה הביא ראיה מהמשנה דהערל דמתו אהיו מ"מ אוכל בתרומה וס"ל דה"ה לחלצתו חמה דאין חילוק ור' אהא בשם ר' תנחום אין ערלה אלא מיום השמיני ולהלן היגו דפליג ע"ז וס"ל דחלצתו חמה אינו אוכל בתרומה דלא דמי למתו אהיו מ"מ וזהו דמסיים ותני פן פל' ל' יום אסור כו' ולפ"ז עכ"פ ס"ל לכ"ע דמתו אהיו מ"מ אוכל בתרומה וכשי' ר"ת ורק דפליגי שם בירושלמי לעגנו חלצתו חמה וכנ"ל וכן ס"ל לתלמודא דידן דמתו אהיו מ"מ אוכל בתרומה וכדמוכרח מהא דפומייהו פאיב כו' וכן מהא דפשיט ר"ז שם (דף ע"א) ואף דלפי המסקנא ביבמות פ' אלמנה שם לא ס"ל הך דכל שאינו אוכל אינו מאכיל ואין ראיה ממשנה דהערל מ"מ ס"ל להגמ' מסברא דהוי כערלות שלא בזמנה וכנ"ל: והנה התו' בריש פ' הערל הביאו עוד ראיה לפרש"י וע"ש שכתבו ו"ל הערל פרש"י שמתו אהיו מחמת מילה וכן נראה דלא דמי לערלה שלא בזמנה דמבעי לן בגמ' אי הוי ערלה דהתם פיוצא בו לא הוי בר מילה בשום מקום אבל אחר ח' אע"ג דא"א למול מפני הספנה הוי ערל פיון שהגיע הזמן תדע דלא פשיט ליה בגמ' מטומטום שאינו אוכל בתרומה אערלה שלא בזמנה אע"ג דאין חייב לקרוע ולמול כדמוכח בגמ' דקאמר זכריו כו' משפחת לה בטומטום שנקרע ביני ביני כו' והנה גם הראשונים הקשו קושיא זו מטומטום לפיר"ת עי' בחי' הרמב"ן והרשב"א והריטב"א אלא דהם הקשו בקצרה לשי' ר"ת דמתו אהיו מ"מ אוכל בתרומה משום דא"א למולו מ"ש טומטום שאין אוכל בתרומה אע"ג דאין חייב לקרוע ולמול וכ"כ התו' באמת בפסחים (דף כ"ח) ד"ה ערל שהביא לפרש"י וכתבו שם בזה"ל תדע דהא טומטום אינו אוכל בתרומה אע"ג דמסברא אין חייב לקרוע ע"ש ולכאורה צ"ע על התו' בריש פ' הערל שלא הקשו ג"כ בפשיטות פנ"ל אף נראה דהתו' הביאו ראיה בדיוק מהא דלא פשיט ליה מטומטום שאין אוכל בתרומה אערלה שלא בזמנה ומשום דמגוף הברי' דטומטום אין אוכל בתרומה אין ראי' דאפ"ל דלעולם בין מתו אהיו מ"מ ובין טומטום הוי כערלות שלא בזמנה אלא דס"ל להברייתא באמת דגם ערלות שלא בזמנה הוי ערלות דבגמ' דידן לא איפשטא האבעי' ולכן טומטום אינו אוכל בתרומה אולם לפי מה דקי"ל דערלות שלא בזמנה לא הוי ערלות וכמבואר בירושלמי לעולם אימא דבין מתו אהיו מ"מ ובין טומטום שניהם אוכלין בתרומה.

ולכן הביאו התו' ראיה מהא דלא פשיט ליה בגמ' מטומטום שאין אוכל בתרומה אערלות שלא בזמנה וש"מ דטומטום לא דמי לערלות שלא בזמנה אע"ג דאין חייב לקרוע ולמול וה"ה למתו אהיו מ"מ דמקרי ערל ולא הוי כערלות שלא בזמנה וכפרש"י וכנ"ל: אמנם הנה הראשונים תי' לקושית התו' על שיטת ר"ת מטומטום דאינו אוכל בתרומה ועי' בחי' הרשב"א בר"פ הערל שם שכתב ור"ת ו"ל מפרש כו' וא"ת א"כ טומטום יאכל יש לומר

שְׂאֵנֵי הַתֵּם שְׂאֵפְשֵׁר לוֹ עֲכָשְׁוֹ לִקְרַע וּבַר מִימֵהָל הוּא עַכ"ל ע"ש וּכ"כ בַּחֲוֵי הַרִיטְבָ"א ז"ל וּא"ת א"כ טַנְמָטוּם יֹאכֵל בְּתַרוּמָה דְלָאוּ בַר מִימֵהָל הוּא וּי"ל דְטַנְמָטוּם הָרִי אֶפְשֵׁר לוֹ לִקְרַע וְלִמְהַל וּבַר מִימֵהָל הוּא קִצֵּת ע"ש וּבִיאוּר דְבִרְיָהֶם דְטַנְמָטוּם אַע"ג דְאִין חֲזִיב לְקַרְוֵעַ וְלִמּוּל מ"מ פִּינּוֹן דְאֶפְשֵׁר לוֹ עֲכָשְׁוֹ לִקְרַע וְלִמּוּל בַר מִימֵהָל הוּא מִשְׁא"כ בְּמַתּוֹ אֲחִיו מ"מ דְבָשׁוּם עֲנִינְ א"א לִמּוּל פְּלָל הָוֵי פְעַרְלוֹת שְׁלֵא בְזַמְנָה אֶלָּא דְהַרְשֵׁב"א נְהִי שְׁפַתְבַּ מִתְחִילָה לִישֵׁב הַקּוֹשְׁיָא מְטַנְמָטוּם לְפִי ר"ת פְּנ"ל מ"מ אַח"כ דְחָה זֶה וְע"ש שְׁפַתְבַּ י"ל שְׂאֵנֵי הַתֵּם שְׂאֵפְשֵׁר לוֹ עֲכָשְׁוֹ לִקְרַע כּו' וְאִינוּ מְחַנּוֹר לִי פְלָל שְׁאֵם פֶּן דְטַנְמָטוּם בַר מִימֵהָל הוּא אַף הוּא יַעֲפֵב לְאָבִיו פִּינּוֹן דְבִידּוֹ לְקוֹרְעוֹ וְעֲכָשְׁוֹ בַר מִימֵהָל הוּא וְאִינוּ אִיפְכָּא אֲמַרִינּוּ בְגַמ' בְּטַנְמָטוּם שְׁנִקְרַע כּו' וּבְשִׁעַת עֲשִׂיָה לִיתָא וְעוֹד דְעָרַל שְׁמַתּוֹ אֲחִיו מ"מ נְמִי דְלָמָּא עֲכָשְׁוֹ יִבְרִיא וְיִבְלַע בּוֹ דְמוֹ אוֹ יִתְחַלְפוּ סִמְנָיו וְיִתְחַזֵּיב לִמּוּל וְעָדִיף מַחּוּלָה שְׁחַלְצַתּוֹ חֲמָה דְהַתֵּם א"א לוֹ לִמּוּל עַד שְׁבִיעֵי לְהַבְרָאָתוֹ וְזֶה אֶפְשֵׁר שְׂיָהָא בַר מִימֵהָל שְׂיִבְרִיא וְיִבְלַע בּוֹ דְמוֹ וְחֲזִיב לִמּוּל מִיָּד עַכ"ל הַרְשֵׁב"א ע"ש אוּלָם צַע"ג דַּמ"ט לֹא נִיחָא לִיָּה לְחַלְקַּת בְּפִשְׁיטוֹת בֵּין לְעֲנִינְ לְעַכְבַּ לְאָבִיו מְפָסַח וּבֵין לְעֲנִינְ שְׁהוּא עֲצָמוֹ לֹא יֹאכֵל בְּתַרוּמָה דְנָהִי דְמַקְרִי בַר מִימֵהָל מִשּׁוּם שְׂאֵפְשֵׁר לוֹ עֲכָשְׁוֹ לִקְרַע וְלִמּוּל לְעֲנִינְ שְׁהוּא עֲצָמוֹ לֹא יֹאכֵל בְּתַרוּמָה דְלֹא הָוֵי פְעַרְלוֹת שְׁלֵא בְזַמְנָה מ"מ פִּינּוֹן דְאִינוּ חֲזִיב לְקַרְוֵעַ וְלִמּוּל לְכֹף אִינוּ מְעַכְבַּ לְאָבִיו מְפָסַח וְהִנֵּה בְלֹא"ה בַּע"כ צְרִיף לְחַלְקַּת פְּנ"ל גַּם לְפַרְשֵׁי דְהָא טַנְמָטוּם אַע"ג דְהוּא בְּעֲצָמוֹ אִינוּ אוֹכֵל בְּתַרוּמָה פְּמִבְּנָאָר בְּבִרְיָתָא מ"מ אִינוּ מְעַכְבַּ לְאָבִיו מְפָסַח פְּנ"ל, וּכ"כ הַרְשֵׁב"א בַּחֲוֵי שְׁם ז"ל וְהָא דְאֲמַרִינּוּ בְגַמ' דְהִיכָא דְחַלְצַתּוֹ חֲמָה אִינוּ מְעַכְבַּ כּו' ה"מ לְבַעֲעִלִים הוּא דְאִינוּ מְעַכְבַּ אֲבָל אִיהוּ וְדָאִי אָסוּר כְּשֶׁאָר הָעֲרֵלִים וְתַדַּע לָךְ דְהַתֵּם אֲמַרִינּוּ דְטַנְמָטוּם לֹא מְעַכְבַּ וְאִיהוּ גּוֹפִיָה וְדָאִי אָסוּר פְּדַתְנִיָּא בְּבִרְיָתָא כּו' ע"ש וּלְפ"ז גַּם לְפִי ר"ת יֵשׁ לְחַלְקַּת פְּנ"ל בֵּין לְעֲנִינְ לְעַכְבַּ לְאָבִיו וּבֵין שְׁהוּא עֲצָמוֹ לֹא יֹאכֵל בְּתַרוּמָה וּכ"כ הַרִיטְבָ"א בַּחֲוֵי שְׁם לְשִׁי ר"ת ז"ל דְטַנְמָטוּם הָרִי אֶפְשֵׁר לוֹ לִקְרַע וְלִמְהַל וּבַר מִימֵהָל הוּא קִצֵּת וּמִיָּהוּ מְפָנֵי שְׂאֵינוּ עוֹמֵד לִימּוּל לְגַמְרֵי לְכֹף אִינוּ מְעַכְבַּ לְאָבִיו פְּדַאֲמַרִינּוּ בְגַמ' כּו' ע"ש וּלְפ"ז צ"ע פְּנ"ל וְדוֹחַק לּוֹמַר בְּכּוֹנוֹת הַרְשֵׁב"א דְקוֹשְׁיָתּוֹ הִיא דָּאִי נִימָא דְמַקְרִי בַר מִימֵהָל מִשּׁוּם שְׂאֵפְשֵׁר לוֹ עֲכָשְׁוֹ לִקְרַע א"כ יְהִי בְּאַמַּת מְחַזֵּיב לְקוֹרְעוֹ פְּדִי לִמּוּלוֹ וְיַעֲפֵב לְאָבִיו מְפָסַח אֲבָל אִין זֶה בְּמִשְׁמַע לְשׁוֹנוֹ וְעוֹד דְהָרִי הַתּוֹ פְּתַבוּ לְדָבָר פְּשׁוּט דְאִינוּ חֲזִיב לְקַרְוֵעַ וְלִמּוּל גַּם הָא אַפ"ל דְמַקְרִי בַר מִימֵהָל לְעֲנִינְ שְׁהוּא עֲצָמוֹ לֹא יֹאכֵל בְּתַרוּמָה וּמִשּׁוּם דָּאִי מְקַרַע מְאֵלִיו בַר מִימֵהָל הוּא וּמ"מ אִינוּ חֲזִיב לְקוֹרְעוֹ וּלְכֹף אִינוּ מְעַכְבַּ לְאָבִיו וְכִמוֹ שְׁפַתְבַּ הַרְשֵׁב"א אַח"כ דְעָרַל שְׁמַתּוֹ אֲחִיו מ"מ נְמִי דְלָמָּא עֲכָשְׁוֹ יִבְרִיא כּו' גַּם מִש"כ הַרְשֵׁב"א דְעָרַל שְׁמַתּוֹ אֲחִיו מ"מ נְמִי דִילְמָּא עֲכָשְׁוֹ יִבְרִיא אוֹ יִתְחַלְפוּ סִמְנָיו וְיִתְחַזֵּיב לִמּוּל פְּנ"ל.

ל"ק פְּלָל דְכִבְרַת פְּתַבְתִּי לְמַעְלָה דְבְּאַמַּת ס"ל לר"ת דְמַתּוֹ אֲחִיו מ"מ לְעוֹלָם לָאוּ בַר מִימֵהָל הוּא וּכְפִשְׁטוֹת דְבִרֵי הַגַּמ' שְׁלִישִׁי לֹא תִימּוּל וּלְפ"ז מַתּוֹ אֲחִיו מ"מ גֵּרַע מַחּוּלָה שְׁחַלְצַתּוֹ חֲמָה דְהַתֵּם עוֹמֵד לִמּוּל אַחַר שְׁבִיעֵי לְהַבְרָאָתוֹ וּמַתּוֹ אֲחִיו מ"מ לָאוּ בַר מִימֵהָל הוּא פְּלָל וּלְפִי מִש"כ הַרְשֵׁב"א דְמַתּוֹ אֲחִיו מ"מ עָדִיף מִחַלְצַתּוֹ חֲמָה צ"ע מִהִירוּשְׁלָמִי בַּפ' הָעֲרַל הַנִּזְ"ל דְמַבְעֵי לִיָּה בְּחַלְצַתּוֹ חֲמָה אִי אוֹכֵל בְּתַרוּמָה וּפְשִׁיט לִיָּה מִהַמְשַׁנָּה דְהָעֲרַל וְהִינּוּ דְסַתְמָא אֶפִּילוּ בְּשְׁמַתּוֹ אֲחִיו מ"מ וְה"ה לְחַלְצַתּוֹ חֲמָה וְכִמוֹ שְׁפִירְשׁוּ הַרְאִשׁוֹנִים פְּנ"ל וּלְפִי מִש"כ הַרְשֵׁב"א צ"ע דְלָמָּא שְׂאֵנֵי מַתּוֹ אֲחִיו מ"מ דְאֶפְשֵׁר שְׂיִבְרִיא וְיִתְחַזֵּיב לִמּוּל

מִיָּד מִשָּׂא"כ תְּחַלְצֶתוּ חֲמָה דא"א לְמוֹל עַד יוֹם שְׁבִיעֵי לְהִבְרָאתוֹ וְכַנ"ל: וְהִנֵּה לְפִי מַה שְּׁפָתְבוּ הִרְאִישׁוֹנִים לִישָׁב קו' הַתּוֹס' עַל שִׁטַּת ר"ת מְטוֹמְטוֹם וְכַנ"ל.

נלע"ד לִישָׁב בְּזֶה קו' הַתּוֹס' בְּחִגְיָה (דף ד') ד"ה דְּמַרְבָּה וּע"ש בְּגִמְרָא הָא מִנֵּי ר"ע הִיא דְּמַרְבָּה לְעַרְל פְּטָמָא דְּתַנְיָא ר"ע אוֹמֵר אִישׁ אִישׁ לְרַבּוֹת אֶת הָעַרְל וְכַתְּבוּ בְּתוֹ ד"ה דְּמַרְבָּה וי"ל אִף קָשָׁה אֲמַאי אִיְצְטְרִיף מִיַּעוּטֵי לְעַרְל גְּבִי פְּסַח תִּיפּוּק לִיה מְטָמָא וי"ל דְּהֵתָם מְמַעְטִינָן עַרְל שְׁמַתוֹ אֶחָיו מִחֲמַת מִיְלָה דְּלָאוּ פְּטָמָא וּמִיָּהוּ זְהוּ דְּוָקָא לְפָרֶש"י דְּמַפְרָשׁ הֵתָם עַרְל שְׁמַתוֹ אֶחָיו מ"מ יֵשׁ לְהַעֲמִיד הָכִי אֲבָל לְפִיר"ת דְּמַפְרָשׁ שְׁדוּאָג מִחֲמַת הַצְּעֵר אֲבָל מֵתוֹ אֶחָיו מִחֲמַת מִיְלָה הָי אָנוּס יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת לר"ע דְּמַרְבָּה עַרְל פִּי טָמָא אֲמַאי אִיְצְטְרִיף קָרָא לְעַרְל דְּפְסַח תִּיפּוּק לִיה מְטָמָא וי"ל דְּמֵהֵתָם יְדַעִינָן לִיה בְּעַלְמָא פִּינוּ דְּמַדְמָה עַרְל לְטָמָא בְּפְסַח דְּרָשִׁינָן נְמִי מְאִישׁ אִישׁ לְרַבּוֹת עַרְל פְּטָמָא עכ"ל הַתּו' ע"ש וְהִנֵּה לְפִי מַה שְּׁפָתְבוּ הַתּוֹס' נִמְצָא דְּלר"ע גַּם לְפָרֶש"י מֵתוֹ אֶחָיו מ"מ אוֹכֵל בְּתַרוּמָה וּמִשׁוּם דְּמַתוֹ אֶחָיו מ"מ לֹא הָי פְּטָמָא וְהוּא פָּמוּ לְשִׁי ר"ת לְכ"ע: אוּלָם אֵין הִכְרַע בְּדַבְרֵיהֶם דְּלְפִי תִי הַשְּׁנִי שְׁתִּי דְּמֵהֵתָם יְדַעִינָן לִיה בְּעַלְמָא אִי הִדְרִי מְסַבְּרָתָם מֵמַה שְּׁפָתְבוּ מִתְחִלָּה דְּלר"ע גַּם לְפָרֶש"י מֵתוֹ אֶחָיו מ"מ לֹא הָי פְּטָמָא.

אוּ דְּהָי וי"ל פְּתָבוּ רַק לִישָׁב פִּיר"ת אוּלָם לְפָרֶש"י בְּנִדְאִי מִיְנֻשָׁב הַקְּוֹשִׁיא עִם מַה שְּׁפָתְבוּ מִתְחִלָּה דְּאִיְצְטְרִיף קָרָא גְּבִי פְּסַח לְמַתוֹ אֶחָיו מִחֲמַת מִיְלָה דְּלָאוּ פְּטָמָא וצ"ע. וְהִנֵּה מִתְחִלָּה נִבְאָר דְּבָרֵי הַתּוֹס' דְּלְכַאוּרָה צַע"ג דְּמ"ט לֹא נִיחָא לְהוּ לִישָׁב בְּפִשְׁיטוֹת גַּם לְפִי ר"ת דְּהָא דְּאִיְצְטְרִיף מִיַּעוּטֵי לְעַרְל גְּבִי פְּסַח לר"ע הִינְיָנוּ לְעַרְל שְׁמַתוֹ אֶחָיו מִחֲמַת מִיְלָה וְלֹא הָי פְּטָמָא וְאִף דְּלְפִי ר"ת ס"ל בְּאַמְתַּת דְּעַרְל שְׁמַתוֹ אֶחָיו מ"מ אוֹכֵל אִף בְּפְסַח וְקַדְשִׁים מ"מ אפ"ל דְּזְהוּ רַק לְדִידָן דְּלָא קִי"ל כר"ע דְּעַרְל פְּטָמָא וְלָכֵן שְׁפִיר אפ"ל דְּהָא דְּכַתִּיב עַרְל גְּבִי פְּסַח הִינְיָנוּ שְׁבַרְצוֹנוּ אִינוּ מֵל שְׁדוּאָג מִחֲמַת הַצְּעֵר אֲבָל לֹא מֵתוֹ אֶחָיו מ"מ דְּאָנוּס.

אוּלָם לר"ע י"ל דְּמוֹדָה ר"ת דְּלָא אִיְצְטְרִיף קָרָא דְּעַרְל גְּבִי פְּסַח אֲלָא לְמַתוֹ אֶחָיו מ"מ וּמִשׁוּם דְּבַל"ז לְעַרְל שְׁדוּאָג מִחֲמַת הַצְּעֵר ל"צ קָרָא לר"ע דְּמַרְבָּה לְעַרְל פִּי טָמָא דְּהָא לר"ע גַּם לְפָרֶש"י מֵתוֹ אֶחָיו מ"מ אוֹכֵל בְּתַרוּמָה דְּלָא הָי פְּטָמָא וּמ"מ בְּפְסַח גְּזַה"כ הוּא כַּנ"ל וּלְפ"ז גַּם לְפִי ר"ת אפ"ל כֵּן כַּנ"ל אוּלָם נִרְאָה דְּנִיחָא שְׁפִיר דְּבִנְדְאִי לְפָרֶש"י דְּגַם מֵתוֹ אֶחָיו מ"מ הָי עַרְל גָּמוֹר דְּאִף ע"ג דְּלָא אֶפְשָׁר לְמוֹל מ"מ לֹא הָי פְּעַרְלוֹת שְׁלֹא בְּזַמְנָה וְלָכֵף כֹּל הִיכָא דְּכַתִּיב עַרְל בְּהִדְיָא גַּם מֵתוֹ אֶחָיו מ"מ בְּכָלֵל וְלִדְיָן דְּיִלְפִינָן תְּרוּמָה מִג"ש דְּתוֹשָׁב וְשֹׁכֵר מְפָסַח גַּם לְעַנְנֵי תְּרוּמָה אֲסוּר עַרְל שְׁמַתוֹ אֶחָיו מ"מ וְרַק לר"ע דְּלִית לִיה ג"ש דְּתוֹשָׁב וְשֹׁכֵר וְלֹא פְּתִיב עַרְל גְּבִי תְּרוּמָה בְּהִדְיָא אֲלָא דְּיִלְיָף מְאִישׁ אִישׁ לְרַבּוֹת הָעַרְל פְּטָמָא לְעַנְנֵי תְּרוּמָה וְלָזָה י"ל דְּמַתוֹ אֶחָיו מ"מ לֹא הָי פְּטָמָא וְשְׁפִיר אִיְצְטְרִיף קָרָא דְּעַרְל גְּבִי פְּסַח לְעַרְל שְׁמַתוֹ אֶחָיו מ"מ אוּלָם לְפִי ר"ת דְּס"ל גַּם לְדִידָן דְּעַרְל שְׁמַתוֹ אֶחָיו מ"מ מִן תְּרוּמָה וְקַדְשִׁים וְהִינְיָנוּ מִשׁוּם דְּכִינוּן דא"א לְמוֹלוּ מְפִנֵי הַסְּפָנָה הָי פְּעַרְלוֹת שְׁלֹא בְּזַמְנָה וְכַמְש"כ הַתּו' בְּר"פ הָעַרְל וְהַרְשָׁב"א בְּחִי וּא"כ לֹא מְקַרִי עַרְל פְּלָל.

וּלְפ"ז א"א לֹא דְּלר"ע אִיְצְטְרִיף קָרָא דְּעַרְל גְּבִי פְּסַח לְעַרְל שְׁמַתוֹ אֶחָיו מ"מ דְּלָא הָי פְּטָמָא פִּינוּ דְּלָא מְקַרִי עַרְל פְּלָל דְּהָי פְּעַרְלוֹת שְׁלֹא בְּזַמְנָה א"כ לֹא שְׁיִיף לֹא דְּקָרָא דְּכָל עַרְל קָאִי לְמַעַט מִי שְׁאִינוּ עַרְל וְכַע"כ צ"ל דְּקָרָא דְּעַרְל מִיְיָרִי מְעַרְל שְׁבַרְצוֹנוּ אִינוּ

מל שדואג מחמת הצער ולפיכך הקשו התו' שפיר תיפוק ליה דערל פטמא: אך לפמ"ש הראשונים וכנ"ל ניקח שפיר קו' התוס' אף לפר"ת והנה ראיתי למי שהקשה על התו' שכתבו דמתו אחיו מ"מ לא הוי פטמא לר"ע משום דאנוס אם פן טןמטום אמאי אינו אוכל בתרומה הא ג"כ א"א למול ולא הוי פטמא אולם באמת ל"ק כלל דבנדאי נראה דלפמ"ש התוס' דמתו אחיו מ"מ לא הוי פטמא לר"ע ואוכל בתרומה אין ה"נ דה"ה לטןמטום דאוכל בתרומה דהרי התוס' בר"פ הערל הביאו ראיה לפרש"י מטןמטום דאינו אוכל בתרומה למתו אחיו מ"מ הרי דס"ל להתו' דאין חילוק ביניהם כלל ולפ"ז בנדאי דלר"ע דמתו אחיו מ"מ אוכל בתרומה ה"ה לטןמטום והברייתא דטןמטום אינו אוכל בתרומה הוא לרבנן דנקא אף ביותר נראה דאפילו לפי ר"ת דס"ל גם לדין דמתו אחיו מ"מ אוכל בתרומה ומ"מ בטןמטום הא מבואר בברייתא בהדיא דאינו אוכל בתרומה ובע"כ צ"ל דיש חילוק בין טןמטום למתו אחיו מ"מ וכמש"כ הראשונים דשאני טןמטום שאפשר לו עכשיו ליקרע ובר מימיהל הוא פנ"ל מ"מ נראה ברור דזהו דנקא לדין דהא דמתו אחיו מ"מ אוכל בתרומה לשי' ר"ת היינו משום דכיון דא"א למול הוי כערלות שלא בזמנה דלא מקרי ערל כלל לזה שפיר י"ל דטןמטום אע"ג דאין חייב לקרוע ולמול מ"מ כיון שאפשר לו עכשיו ליקרע בר מימיהל הוא קצת ולא חשיב כערלות שלא בזמנה.

אולם במה שכתבו התו' דלר"ע דמרבא מאיש איש לרבות הערל פטמא מתו אחיו מ"מ לא הוי פטמא בע"כ אין הטעם משום דהוי כערלות שלא בזמנה דהא גם לפרש"י דמתו אחיו מ"מ לא דמי לערלות שלא בזמנה מ"מ מודה דלר"ע מתו אחיו מ"מ לא הוי פטמא ואוכל בתרומה.

ובע"כ צ"ל משום דלר"ע דמרבא ערל פטמא מרבין רק מומר לערלות שברצונו אינו מל אבל מתו אחיו מ"מ דאנוס לא הוי פטמא ולפ"ז נראה ברור דגם טןמטום דאינו חייב לקרוע ולמול לא הוי פטמא ואוכל בתרומה ואע"ג דאפשר לו ליקרע מ"מ מה לי בכך סוף סוף כיון דאין חייב לקרוע אנוס הוא ולא הוי פטמא.

ולפ"ז ניקח שפיר קו' התו' גם לפיר"ת דהא דאיצטריף קרא לערל גבי פסח לר"ע ומשום דנ"מ לענגן טןמטום והיינו דהקרא קאי למעט ערל דלא הוי פטמא וכגון טןמטום דאין חייב לקרוע ולמול ומ"מ אסור בפסח דערל שפיר מקרי דלא דמי לערלות שלא בזמנה פנ"ל ושפיר יש למעט אותו מקרא.

ומ"מ כיון דאין חייב לקרוע לא הוי פטמא ושפיר איצטריף קרא דאינו אוכל בפסח אבל בתרומה מותר לר"ע פנ"ל: והנה לכאורה נלע"ד להביא ראיה לשיטת רש"י דמתו אחיו מחמת מילה ג"כ הוי ערל לענגן תרומה וקדשים: והנה ביבמות (דף ע' ע"ב) אמר שם השתא דאמרת בו לדרשא הוא דאתא כל בן נכר לא יאכל בו למה לי בו המרת דת פוסלת ואין המרת דת פוסלת במעשר.

וע"ש בתוס' ד"ה ואין שכתבו ז"ל בפרק מי שהיה טמא גרס בכל הספרים ואין המרת דת פוסלת בתרומה ושפיר ממעטינו תרנוניהו מחד בו דבו משמע בו ולא בדברים אחרים ואיצטריף למעוטי תרנוניהו, תרומה דלא נילף בגזירה שנה דתושב ושכיר ומעשר בגזירה שנה דממנו ממנו עכ"ל התוס' ע"ש והנה לכאורה צע"ג לר' עקיבא דמרבא מאיש איש לרבות הערל ל"ל בו למעט דאין המרת דת פוסלת בתרומה ובמעשר מהכ"ת ניקח

דפוסל דקא ג"ש דתושב וּשְׂכִיר לית ליה לר"ע וּכְמִבְּנֵי דלר"ע אִיִּצְטְרִיף
תושב וּשְׂכִיר לְאִתּוּי גַר שְׁמַל וְלֹא טָבַל ע"ש וּלְפִיכָף מְרַבָּה עָרַל מְאִישׁ אִישׁ וְכֵן ג"ש
דְּמִמְנוּ ג"כ נִרְאָה דְלִית לִיהּ לר"ע דְּקָא מְבֹנָאָר שָׁם (דָּף ע"ד) דג"ש דְּמִמְנוּ מְמִנּוּ אִיִּצְטְרִיף
לְרַבּוֹת עָרַל שְׁאָסוּר בְּמַעֲשֵׂר וּלְר"ע בְּלֹא ה' עָרַל אָסוּר בְּמַעֲשֵׂר דְּקָא מְרַבָּה עָרַל כִּי טָמֵא
וּבַע"כ דְּלֹא ס"ל הָךְ ג"ש כָּלֵל וְעַי' שָׁם בְּמוֹהַר ש"א עַל הַתּוֹס' ד"ה אֵינָן ע"ש.

וְעַי' בְּסִפְר אֹר זְרוּע הַגְּדוּל ה' מִיִּלָּה ס' צ"ט שְׁהֵבִיא תְּשׁוּבַת הַר"ש מְשַׁאֲנֵץ וְע"ש שְׁפַתְב
דְּכוּלְהִי אֲמוֹרָאֵי דפ' הָעָרַל דְּלֹא כר"ע ר' אֶלְעָזָר כו' וּבְעַי' מְרַב שְׁשֵׁת עָרַל מֵהוּ בְּמַעֲשֵׂר
וְר' יִצְחָק דִּילִיף לָהּ מְדַכְתִּיב מְמִנּוּ מְמִנּוּ כו' ע"ש.

וְעַכ"פ ר"ע בְּנֻדָּאֵי לֹא ס"ל הָךְ ג"ש דְּמִמְנוּ מְמִנּוּ וְא"כ קָשָׁה פִּינּוֹן דְּלִית לִיהּ לר"ע ג"ש
דְּתוֹשֵׁב וּשְׂכִיר וְכֵן לֹא ג"ש דְּמִמְנוּ מְמִנּוּ א"כ ל"ל קָרָא דְּבּוֹ לְמַעַט דְּאֵין הַמֶּרֶת דֵּת פּוֹסְלַת
בְּתְרוּמָה וּבְמַעֲשֵׂר מְהִיכִי תִּיְתִי נִימָא דְּפּוֹסְלַת הַמֶּרֶת דֵּת וְצַע"ג: וְנִרְאָה לֹאמַר בְּזָה דְּבָר נְכוּן
בְּעַז"ה וְהוּא ע"פ הַגַּמ' בִּיבְמוֹת שָׁם.

וְנ"ל הַגַּמ' וְאִיִּצְטְרִיף לְמַכְתָּב עָרַל וְאִיִּצְטְרִיף לְמַכְתָּב כָּל בֶּן נֶכֶד דְּאֵי כְּתַב רַחֲמָנָא עָרַל
מְשׁוּם דְּמְאִיס אָבֵל בֶּן נֶכֶד דְּלֹא מְאִיס אִימָא לֹא וְאֵי כְּתַב רַחֲמָנָא כָּל בֶּן נֶכֶד מְשׁוּם דְּאֵין
לְבוֹ לְשָׁמַיִם אָבֵל עָרַל דְּלִבּוֹ לְשָׁמַיִם אִימָא לֹא צְרִיכִי ע"ש וְכֵן הוּא בַּגַּמ' זְבָחִים (דָּף כ"ג)
לְעַנְנֵן עֲבוּדָה דְּכְתִיב כָּל בֶּן נֶכֶד עָרַל לֵב וְעָרַל בְּשָׂר כו' ע"ש וְהִנֵּה בְּסִפְר טוּרִי אָבֵן בְּחֻגִיגָה
(דָּף ד') ה"ר מְזָה לְשִׁי רַש"י דְּמִתּוֹ אֶחָיו מ"מ ג"כ הָוֵי עָרַל דְּאֵי נִימָא דְּעָרַל הִינּוּ דְּוָקָא
מוּמָר לְעֵרְלוּת אָבֵל אָנוּס לֹא בַע"כ טַעְמָא לֹא מְשׁוּם מְאִיסוּתָא הוּא דְּמְשׁוּם טַעְמָא דְּמְאִיס
אֵין לְחֻלְק בֵּין אָנוּס לְמוּמָר וְאֶפְתִּי בֶּן נֶכֶד ל"ל ע"ש.

וְעַכ"פ לְפִרְש"י הָא דְּקָאָמַר דְּאֵי כְּתַב רַחֲמָנָא עָרַל מְשׁוּם דְּמְאִיס הִינּוּ מְשׁוּם דְּבָאָמַת
גַּמְתּוֹ אֶחָיו מ"מ הָוֵי עָרַל וְאָסוּר וְשִׁפִּיר י"ל מְשׁוּם דְּמְאִיס אָלֵא דְּלְכָאוּרָה קָשָׁה לְפַמְש"כ
הַתּוֹס' בְּחֻגִיגָה שָׁם דְּלִר"ע מִתּוֹ אֶחָיו מ"מ דְּאָנוּס לֹא הָוֵי כְּטָמֵא א"כ לר"ע בֶּן נֶכֶד ל"ל.

אוּלָּם בְּאָמַת נִיחָא שְׁפִיר דְּלַפְמַש"כ הַתּוֹס' הָא דְּאִיִּצְטְרִיף לר"ע קָרָא לְעָרַל גַּבֵּי פְּסַח וְלֹא
נְפָקִי לִיהּ מְטָמָא הִינּוּ לְעָרַל שְׁמִתּוֹ אֶחָיו מ"מ דְּלֹא הָוֵי כְּטָמֵא וּלְפ"ז בְּפְסַח לְכ"ע מִתּוֹ
אֶחָיו מ"מ אָסוּר וְכֵן צ"ל בְּהָא דְּאִיִּצְטְרִיף עָרַל גַּבֵּי עֲבוּדָה לר"ע דְּהוּא בְּמִתּוֹ אֶחָיו מ"מ
וְעַי' ט"א שָׁם וּלְפִיכָף נִיחָא שְׁפִיר דְּאֵי כְּתַב רַחֲמָנָא עָרַל הו"א מְשׁוּם דְּמְאִיס.

וּלְפ"ז נִיחָא שְׁפִיר בְּעַז"ה בְּהָא דְּאִיִּצְטְרִיף קָרָא דְּבּוֹ לר"ע דְּאֵין הַמֶּרֶת דֵּת פּוֹסְלַת בְּתְרוּמָה
וּבְמַעֲשֵׂר דְּלְכָאוּרָה צַע"ג כְּנ"ל מֵהַכ"ת נִימָא דְּפּוֹסְלַת פִּינּוֹן דְּלִית לִיהּ לר"ע ג"ש אוּלָּם לְפִי
הַנְּ"ל מִיְּנֻשָׁב שְׁפִיר וְהִינּוּ מְשׁוּם דְּלַגְבֵּי תְּרוּמָה הָא ס"ל לר"ע בְּאָמַת דְּעָרַל שְׁמִתּוֹ אֶחָיו
מ"מ אוּכַל בְּתְרוּמָה וּמְשׁוּם דְּמִקְרָא דְּאִישׁ אִישׁ לְרַבּוֹת הָעָרַל מְרַבִּינָן רַק מוּמָר לְעֵרְלוּת
אָבֵל מִתּוֹ אֶחָיו מ"מ לֹא הָוֵי כְּטָמֵא וְכַמְש"כ הַתּוֹס' וְכְנ"ל וּלְפ"ז פִּינּוֹן דְּרַק מוּמָר לְעֵרְלוּת
אָסוּר בְּתְרוּמָה ע"כ טַעְמָא לֹא מְשׁוּם מְאִיסוּתָא הוּא דְּמְשׁוּם טַעְמָא דְּמְאִיס אֵין לְחֻלְק בֵּין
אָנוּס לְמוּמָר וְכַמְש"כ הַטּוּרִי אָבֵן.

וְא"כ לְגַבֵּי תְּרוּמָה הו"א דְּהַמֶּרֶת דֵּת פּוֹסְלַת בְּתְרוּמָה דְּהָוֵי יְלַפִּינָן בֶּן נֶכֶד מְעָרַל גּוֹפִיָּה
וְכַמְבּוֹנָאָר בַּגַּמ' אָלֵא דְּהַגַּמ' דְּחִי שְׁאֲנִי עָרַל דְּמְאִיס וְהִינּוּ דְּוָקָא בְּפְסַח דְּגַם מִתּוֹ אֶחָיו מ"מ
אָסוּר וְכְנ"ל.

אולם בתרומה דלר"ע מרבה רק מומר לערלות דערל פטמא אבל לא מתו אחיו מ"מ א"כ
אא"ל שאני ערל דמאים וכנ"ל והוי אפשר ללמוד בן נכר דהמרת דת פוסלת בתרומה
מערל ולכה איצטריף בו דאין המרת דת פוסלת: והנה בעיקר ראית הטורי אבן לפרש"י
מהא דאמר בגמרא שאני ערל דמאים וכנ"ל נראה לי שב לש"י ר"ת בפשיטות דמה שפכתב
הטורי אבן דמשום טעמא דמאים אין לחלק בין אנוס למומר.

לענ"ד לא קשה כלל דבנדאי אפ"ל דלפני ר"ת אין ה"נ דמתו אחיו מ"מ דאנוס והוי
כערלות שלא בזמנה לא מאיס כלל ועי' בתו' ביבמות (דף ע"ב) בד"ה התם משום דמאים
שפכתבו דטומטום דלא אפשר למול לא מאיס ולא מיפטר מראיה מטעם ערל ולפ"ז אפ"ל
דה"ה מתו אחיו מ"מ לש"י ר"ת לא מאיס וכן נראה ברור דלפני ר"ת ערל שמתו אחיו
מ"מ חייב בראיה ואף דמבואר בגמ' דלכ"ע ערל פטור מן הראיה משום דמאים ועי'
בתוס' שם מ"מ מתו אחיו מ"מ לא מאיס וחיוב בראיה כנ"ל.

ולפ"ז ניחא שפיר לפי ר"ת בהא דאמר בגמ' דאי כתב רחמנא ערל משום דמאים וכנ"ל.
ועכ"פ בפשיטת רש"י אפ"ל כמש"כ הטורי אבן דס"ל דמשום טעמא דמאים אין לחלק
בין אנוס למומר ולכה לר"ע דמרבה מאיש איש רק מומר לערלות דבע"כ טעמא לאו
משום דמאים הוא הוי ס"ד למילף בן נכר גבי תרומה מערל ולכה איצטריף בו גבי פסח
דאין המרת דת פוסלת בתרומה אולם לפי ר"ת קשה כנ"ל דלר"ע אמאי איצטריף קרא
דבו גבי פסח דאין המרת דת פוסלת בתרומה מהכי תיתי נימא דפוסל וכנ"ל: אף גלע"ד
לישב גם לפי ר"ת והיינו עפ"י תי' השני שבתו' חגיגה שם דהא דאיצטריף מיעוט לערל
גבי פסח לר"ע ומשום דמהתם דעיינו ליה בעלמא פינון דמדמה ערל לטמא בפסח דרשינו
נמי מאיש איש לרבות ערל פטמא.

וכ"כ התו' ביבמות ריש פ' הערל בד"ה איש איש ע"ש וכ"כ הראשונים כתי' זה ע"ש
ולפ"ז א"צ לומר כמש"כ התוס' בתי' הראשון דלר"ע מתו אחיו מ"מ לא הוי פטמא והנה
ביבמות (דף ע"ב ע"ב) א"מ רבא כו' לא לישתמיט תנא וליתני הערל והטמא ולימא ר'
עקיבא היא ולא והא קתני הערל והטמא פטורים מן הראיה התם משום דמאים.

וע"ש בתוס' ד"ה התם משום דמאים ואפילו רבנן מודו התם דפטור וא"ת בפ"ק דחגיגה
למה לן זכורה למעוטי טומטום כו' תיפוק ליה דערל הוא דפטור וי"ל דטומטום פינון דלא
אפשר למול לא מאיס ולא מיפטר מטעם ערל עכ"ל התוס' ע"ש.

והנה לפרש"י דערל שמתו אחיו מ"מ ג"כ פטור מן הראיה וכמו שפרש"י שם בחגיגה
ובע"כ דמתו אחיו מ"מ ג"כ מאיס אף דא"א למול ולפ"ז צ"ע לכאורה מ"ש טומטום דלא
מאיס אף צ"ל דטומטום עדיף טפי דכמו שהוא עתה א"א במציאות למולו מפני שהוא
מכוסה לכה לא מאיס משא"כ ערל שמתו אחיו מ"מ דאפשר במציאות למול אלא דלא
ימול מפני הספנה ולכה מאיס טפי מטומטום.

ועכ"פ הרי מתבאר מדברי התו' דטומטום לכ"ע לא מאיס משום דלא אפשר למול וכנ"ל.
והנה לכאורה צ"ע לפי המבואר ביבמות (דף ע"א) דהגמ' עביד צריכותא מערל וכן נכר
ומפרש שם דאי כתב רחמנא ערל משום דמאים ע"ש הרי דמאים הוי צד חומר ולפ"ז
קשה על הברייתא דמבואר דטומטום אינו אוכל לא בתרומה ולא בקדשים מנ"ל זה

דלמא דוקא ערל דמאיס אסור בקדשים ותרומה אבל ערל דלא מאיס כגון טונמטום מנ"ל דאינו אוכל אף צ"ל דלענין קדשים דכתב רחמנא בהדיא פל ערל לא יאכל בו בנדאי דאין לחלק בין ערל דמאיס לערל דלא מאיס דסתמא פתב רחמנא ורק לענין ראיה דלא פתיב ערל בהדיא ופטור רק מסברא משום דמאיס בזה הוא דמתלקינן דטונמטום דלא מאיס לא מיפטור מטעם ערל אלא דלפ"ז קשה להיפך על הגמ' שם דקאמר דאי פתב רחמנא ערל משום דמאיס וקא באמת גם טונמטום דהוא ערל דלא מאיס אסור בפסח ומשום דקרא סתמא פתיב וכו"ל וא"כ קא שפיר יש ללמוד בן נכר מערל ואין לומר שאני ערל דמאיס פינן דבכלל ערל הוא גם ערל דלא מאיס וכמו טונמטום ואפתי בן נכר ל"ל וצ"ע: ולכן נלע"ד בזה דהנה ביסוד מחלוקת רש"י ור"ת בדין ערל שמתו אחיו מ"מ שהתוס' האריכו לה"ר לפרש"י וכן הראשונים בחי' ע"ש נלע"ד בעז"ה דמקור שי' רש"י הוא מהגמ' יבמות (דף ע"א) ולפי הסוגיא שם שיטת רש"י מוכרח מקרא גופיה והינינו מהא דאמר שם ואיצטריך למכתב ערל ואיצטריך למכתב פל בן נכר כו' ואי פתב רחמנא פל בן נכר משום דאין לבו לשמים אבל ערל דלבו לשמים אימא לא צריכי ע"ש.

והנה נלע"ד ברור דס"ל לרש"י דלבו לשמים היינו דוקא ערל שמתו אחיו מ"מ דא"א לו למול פלל אולם פל שלא מתו אחיו מ"מ אע"ג שאינו מל מחמת פחד מיתה או שדואג מפני הצער מ"מ פינן דבאמת הוא מחויב למול והוא באיסור פרת לקב"ז שהוא ערל שלא מל לא מקרי לבו לשמים ושפיר ילפינן מכן נכר.

ולפ"ז פל עיקר קרא דכל ערל לא יאכל בו לגבי פסח לא איצטריך אלא למתו אחיו מ"מ דלבו לשמים אבל בל"ז לערל שלא מתו אחיו מ"מ אע"ג שלא מל מחמת פחד מיתה או שדואג מפני הצער מקרי אין לבו לשמים ולא איצטריך קרא דערל פלל דשפיר נלמוד מכן נכר וזהו עיקר שיטת רש"י.

והתו' בזבחים (דף כ"ב) ד"ה ערל הרגישו בזה לפיר"ת וע"ש שפכתבו ז"ל ור"ת מפרש דמומר לערלות וקרי ליה לבו לשמים לפי שאינו עושה אלא מדאגת צער המילה ע"ש ומשמע מדברייהם דלפרש"י לבו לשמים היינו מתו אחיו מחמת מילה אבל מומר לערלות מקרי אין לבו לשמים ורק לפי ר"ת דערל היינו דוקא מומר לערלות צ"ל דגם זה מקרי לבו לשמים.

ובזה נ"ל להבין דברי הראשונים בר"פ הערל שם שהביאו שיטת ר"ת וכתבו בזה"ל ור"ת מפרש ערל שלא מל מחמת פחד מיתה שראה אחרים שמתו מ"מ או שמת אחד מאחיו מ"מ וה"ז כמו אונס ומ"מ בר מיקהל הוא ע"ש בחי' הרמב"ן והרשב"א והריטב"א ולכאורה צ"ע מדוע לא פי' כפשוטו דלר"ת ערל היינו מומר לערלות שאינו רוצה למול אבל מתו אחיו מ"מ לא הוי ערל.

ולכן נראה דכוננתם הוא ג"כ פנ"ל ומשום דמפרש בגמ' דקא דאיצטריך למכתב ערל ולא ילפינן מכן נכר היינו משום דערל הוא לבו לשמים ולפ"ז לר"ת דערל הוא ע"כ בשלא מתו אחיו מחמת מילה דחייב למול א"כ איך קרי ליה לבו לשמים והוא נלמוד מכן נכר ולכן פירשו דמייירי שלא מל מחמת פחד מיתה שראה אחרים שמתו מ"מ ולקב"ז שפיר מקרי לבו לשמים ואינו נלמוד מכן נכר אולם מדברי התוס' בזבחים הנ"ל נראה דס"ל בפשיטות דכל שלא מל מפני צער המילה מקרי לבו לשמים וכ"ז הוא לשי' ר"ת

אולם בשיטת רש"י נראה ברור דס"ל דלבו לשמים היינו דוקא מתו אהיו מ"מוע"ז איצטריד קרא דערל וכנ"ל.

הן אמת דהתו' בפסחים (דף ק"כ) ד"ה פל פתבו דעיקר הצריכותא מערל וכן נכר קאי רק אדיוקא דקרא דדייקינן בו הוא דאינו אוכל אבל אוכל הוא במצה ומרור וקאי מפרשי התם צריכי פלומר תרנוניהו צריכי לדיוקא דקרא אבל אוכל הוא במצה ומרור דאי אשמעינן ערל משום דלבו לשמים כו' ואי אשמעינן בן נכר משום דלא מאיס ע"ש אולם מדברי התו' בזבחים ה"ל לא משמע פן דהא מדבריהם מבואר דלפרש"י לבו לשמים היינו דוקא מתו אהיו מ"מ ולפ"ז קשה דאיך קאמר בגמ' דאי אשמעינן ערל משום.

דלבו לשמים הא בודאי אף ערל שלא מתו אהיו מ"מ דאין לבו לשמים ג"כ אוכל במצה ומרור דלא אפ"ל דיוקא דקרא דבו קאי רק על ערל שמתו אהיו מ"מ דהא בקרא סתמא פתיב פל ערל לא יאכל בו ומומר לערלות בודאי בכלל ערל הוא וע"ז דייקנין בו אינו אוכל וכן נראה מדברי הראשונים ה"ל במה שכתבו לפיר"ת וכנ"ל ועכ"פ בשי' רש"י נראה ברור דהצריכותא קאי על עיקר הפתוב דערל וכן נכר וכל הקרא דערל צריכי רק על מתו אהיו מ"מ דלבו לשמים פנ"ל: שוב האיר ד' את עיני ומצאתי הדבר מפונש בהדיא בפרש"י על התורה על הקרא דכל ערל לא יאכל בו פירש"י ונ"ל וכל ערל להביא את שמתו אהיו מחמת מילה שאינו מומר לערלות ואינו נלמוד מכל בן נכר לא יאכל בו עכ"ל רש"י ע"ש.

הרי מפונש בהדיא פנ"ל דכל עיקר קרא דערל הוא רק למתו אהיו מ"מ דאינו נלמוד מכן נכר אבל פל שלא מתו אהיו מ"מ דהוי מומר לערלות לא איצטריד קרא דערל דשפיר נלמוד מכן נכר והנה זה ברור מאוד דפירש"י ה"ל הוא עפ"י הגמ' ביבמות ה"ל דאי כתב רחמנא פל בן נכר משום דאין לבו לשמים אבל ערל דלבו לשמים אימא לא כו' ולכן פרש"י וכל ערל להביא את שמתו אהיו מ"מ שאינו מומר לערלות והיינו דהוא לבו לשמים ואינו נלמוד מכן נכר פנ"ל והנה בפספ"ר מעין החקמה במצנה זו הביא פרש"י עה"ת ה"ל וכתב דמה שפי' רש"י הוא מדכתיב וכל והוא ריבוי למתו אהיו מחמת מילה וע"ש שכתב עוד דנראה דזהו שום דרשא שפתבו התו' בפסחים (דף ס"א) ד"ה פתב רחמנא וכו' שהקשו דלא לכתוב פל ולא זאת ותו' התו' דידע בעל הש"ס דאיצטריד פל לשום דרשא אחריתי עכ"ל התו' והיינו מה שפרש"י פנ"ל.

אבל הוא תמוה מאוד דהא בדברי רש"י מפונש בהדיא להביא את שמתו אהיו מ"מ כו' ואינו נלמוד מכל בן נכר הרי דגופיה דקרא דערל בע"כ הוא למתו אהיו מ"מ ומשום דמומר לערלות נלמוד מכן נכר ועוד דאי נימא דהוא מריבוי דכל א"כ גבי עבודה דכתיב ערל וכן נכר וליכא שם ריבוי מנ"ל לרש"י דערל הוא מתו אהיו מ"מ ובע"כ צ"ל פנ"ל דכל עיקר קרא דערל בע"כ הוא למתו אהיו מ"מ ונדברי רש"י הוא ע"פ הגמ' מפונש ביבמות ה"ל דאי כתב רחמנא פל בן נכר כו' וה"ה גבי עבודה דבגמ' זבחים שם עביד ג"כ צריכותא פנ"ל.

ועכ"פ הרי נגלה ומבואר שי' רש"י במה דס"ל דערל היינו גם מתו אהיו מחמת מילה דכל זה מגופיה דקרא שמייע ליה וע"פ הגמ' ביבמות ה"ל וכנ"ל: ועכ"פ לפ"ז מיושב שפיר בהא דמבואר בגמ' שם דאי כתב רחמנא ערל משום דמאיס כו' אע"ג דבאמת גם

עָרַל דְּלָא מְאִיס וּכְמוּ טַנְמָטוּם ג"כ אָסוּר מ"מ נִיחָא שְׁפִיר וְהֵינּוּ מִשּׁוּם דְּלִפִּי מַה שְׁכַתְּבּוּנוּ
בְּשֵׁי רַש"י בְּהָא דס"ל דְּמִתּוּ אֶחָיו מ"מ ג"כ אֵינּוּ אוֹכֵל בְּקַדְשִׁים דְּמַגּוּפִיָּה דְקָרָא שְׁמִיעַ
לִיה דְּבַע"כ לָא אֵיזְצָטְרִיךְ קָרָא דְעָרַל אֱלָא לְמִתּוּ אֶחָיו מ"מ פְּנ"ל וּלפ"ז אפ"ל דְּזָהוּ רַק
לִפִּי הָאָמַת דְּכַתִּיב עָרַל וּבֶן נֶכֶר א"כ בַּע"כ דְּעָרַל הוּא דְּלִבּוֹ לְשָׁמַיִם דְּהֵינּוּ מִתּוּ אֶחָיו
מ"מ דְּמוּמָר לְעֵרְלוֹת יִלְפִינּוּ מִבֶּן נֶכֶר אוּלָם אִי לָא פְּתַב רַחֲמָנָא אֱלָא עָרַל לַחּוּד בְּאָמַת
הָיו אפ"ל דְּעָרַל הֵינּוּ דְּנֻקָא מוּמָר לְעֵרְלוֹת אֱבָל מִתּוּ אֶחָיו מ"מ דְּאָנוּס דַּא"א לְמוּל לָא
מְקַרִּי עָרַל כָּלֵל וְהוּא טַנְמָטוּם דַּג"כ אֵין חֲזִיב לְקַרוּעַ וְלְמוּל לָא מְקַרִּי עָרַל דְּלִפְנֵי רַש"י
אֵין חִילּוּק בֵּין טַנְמָטוּם לְמִתּוּ אֶחָיו מ"מ וּכְמַש"כ הַתּוֹ בַּר"פ הָעָרַל וְעַכ"פ אִי פְּתַב רַחֲמָנָא
עָרַל לַחּוּד מִמִּילָא הוּא דְּעָרַל ה"ד מוּמָר לְעֵרְלוֹת וַא"כ שְׁפִיר אָמַר בַּגְמ' דַּאִי פְּתַב רַחֲמָנָא
עָרַל מִשּׁוּם דְּמְאִיס וְלָא יִלְפִינּוּ בֶן נֶכֶר מִיְגִיָּה אוּלָם לִפִּי הָאָמַת דְּכַתִּיב גַּם בֶּן נֶכֶר דְּבַע"כ
דְּעָרַל הוּא בְּלִבּוֹ לְשָׁמַיִם דְּהֵינּוּ מִתּוּ אֶחָיו מ"מ א"כ גַּם טַנְמָטוּם אָסוּר וְאֵין לוֹמַר דְּנֻקָא
עָרַל דְּמְאִיס אֱבָל לָא טַנְמָטוּם דְּבַקְרָא סְתָמָא פְּתִיב עָרַל וְגַם טַנְמָטוּם הָיו עָרַל וְכַנ"ל וְכ"ז
הוּא לְשֵׁי רַש"י אוּלָם לְשֵׁי ר"ת עֲדִינּוּ צ"ע דְּלִפִּי שֵׁי ר"ת בַּע"כ דְּטַנְמָטוּם גָּרַע מִמִּתּוּ
אֶחָיו מ"מ וּכְמַש"כ הָרַאשׁוּנִים דְּהָא טַנְמָטוּם בְּאָמַת אֵינּוּ אוֹכֵל בְּתַרוּמָה אַע"ג דְּמִתּוּ אֶחָיו
מ"מ מְוֹתֵר וּלפ"ז גַּם אִי הָיו פְּתַב רַחֲמָנָא עָרַל לַחּוּד ג"כ הָיו טַנְמָטוּם בְּכָלֵל אַע"ג דְּלָא
מְאִיס וַא"כ אֵיךְ קָאָמַר בַּגְמ' דַּאִי פְּתַב רַחֲמָנָא עָרַל מִשּׁוּם דְּמְאִיס וְאֵין לוֹמַר דְּלְשֵׁי ר"ת
דְּבַע"כ לִבּוֹ לְשָׁמַיִם הֵינּוּ פְּגוֹן שְׁרָאָה אַחֲרִים שְׁמִתּוּ מ"מ וּכְמוּ שְׁנַתְּבָאָר לְמַעְלָה וּלפ"ז
אִי לָא פְּתַב רַחֲמָנָא אֱלָא עָרַל לַחּוּד הוּא דְּעָרַל ה"ד בְּאֵין לִבּוֹ לְשָׁמַיִם אֱבָל בְּלִבּוֹ לְשָׁמַיִם
פְּגוֹן שְׁרָאָה אַחֲרִים שְׁמִתּוּ מ"מ לָא וּמַכְש"כ טַנְמָטוּם דְּזָה בְּנֻדָּאִי לָא מְסַתְּבַר לְחִלְקַב בְּקָרָא
דְּעָרַל בֵּין לִבּוֹ לְשָׁמַיִם אוֹ לָא וְרַק אִי לָא פְּתִיב עָרַל לָא הָיו גְּמַרִּינּוּ מִבֶּן נֶכֶר מִשּׁוּם דְּבֶן
נֶכֶר אֵין לִבּוֹ לְשָׁמַיִם וּלפ"ז צ"ע פְּנ"ל: אוּלָם נִרְאָה לִישָׁב גַּם לִפִּי ר"ת וְעוּד יִנְמַתַּק בְּיוֹתֵר
דְּהִנְהָ בַּעֲיָקֵר הַדְּבָר מַה שְׁכַתְּבוּ הַתּוֹ בְּנֻבְחִים שֶׁם דְּלִפְנֵי ר"ת דְּעָרַל הֵינּוּ מוּמָר לְעֵרְלוֹת
מ"מ קָרִי לִיָּה לִבּוֹ לְשָׁמַיִם לִפִּי שְׁאֵינּוּ עוֹשֶׂה אֱלָא מְדַאָּגַת צַעַר הַמִּילָה וְכַנ"ל וּלְפַמְש"כ
הָרַאשׁוּנִים נִרְאָה דְּמִיָּרִי פְּגוֹן שְׁרָאָה אַחֲרִים שְׁמִתּוּ מַחֲמַת מִילָה וּלְפִיכַךְ קָרִי לִיָּה לִבּוֹ
לְשָׁמַיִם שְׁלָא מִלְּמַחֲמַת פְּחַד מִיתָה וּכְמוּ שְׁנַתְּבָאָר לְמַעְלָה וְכַנ"ל לְכַאֲרָה צ"ע פִּינּוּ דַּמ"מ
הָרִי הוּא חֲזִיב לְמוּל אֵת עֲצָמוּ אֵיךְ קָרִי לִיָּה לִבּוֹ לְשָׁמַיִם וְכַן ס"ל לְרַש"י דְּלִבּוֹ לְשָׁמַיִם
הֵינּוּ דְּנֻקָא מִתּוּ אֶחָיו מ"מ דְּמִדִּינָא אֵינּוּ חֲזִיב לְמוּל וְלָכֵן נִלְע"ד בַּעז"ה לְפָרֵשׁ הַגְמ'
לְשִׁיטַת ר"ת דְּלָא כְּמַש"כ הָרַאשׁוּנִים אֱלָא דְּגַם ר"ת יוֹדָה דְּכָל שְׁחֲזִיב לְמוּל מִדִּינָא אַע"ג
שְׁלָא מִלְּאֱלָא מְדַאָּגַת צַעַר הַמִּילָה אוֹ מַחֲמַת פְּחַד מִיתָה מ"מ לָא מְקַרִּי לִבּוֹ לְשָׁמַיִם אוּלָם
הָא דְּמִבְּנָאָר בַּגְמ' דַּאִי פְּתַב רַחֲמָנָא בֶּן נֶכֶר מִשּׁוּם דַּאִין לִבּוֹ לְשָׁמַיִם אֱבָל עָרַל דְּלִבּוֹ לְשָׁמַיִם
אֵימָא לָא.

יְתַבָּאָר לְנֻכּוֹן ע"פ מַה שְׁהַקְשׁוּ בַתּוֹ וְכַן הָרַאשׁוּנִים לְשִׁיטַת ר"ת דְּמִתּוּ אֶחָיו מ"מ אוֹכֵל
בְּתַרוּמָה מ"ש טַנְמָטוּם דַּאֵינּוּ אוֹכֵל בְּתַרוּמָה פְּמִבְּנָאָר בְּפִרְיָתָא וַאֲע"ג דַּאִין חֲזִיב לְקַרוּעַ
וְלְמוּל וַתִּי הָרַאשׁוּנִים דְּשִׁאֲנֵי טַנְמָטוּם דְּאֶפְשָׁר לוֹ לְיִקְרַע וְלִקְמַהֵל בַּר מְקִמָּהֵל הוּא ע"ש
וְהֵינּוּ דַּאֲע"ג דַּאִין חֲזִיב לְקַרוּעַ וְלְמוּל מ"מ פִּינּוּ דְּאֶפְשָׁר לוֹ לְיִקְרַע וְלִקְמַהֵל וְלָכֵן ל"ד
לְעֵרְלוֹת שְׁלָא בְּזַמְנָהּ מִשְׁא"כ בְּמִתּוּ אֶחָיו מ"מ דַּא"א לְמוּל כָּלֵל וְכַנ"ל וְעַכ"פ מְתַבָּאָר
מְזָה דְּטַנְמָטוּם בְּנֻדָּאִי אָסוּר בְּתַרוּמָה וְקַדְשִׁים אַף לְשֵׁי ר"ת אַע"ג דַּאִין חֲזִיב לְקַרוּעַ וְלְמוּל
מ"מ הוּא עָרַל גְּמוּר וּלפ"ז נִיחָא שְׁפִיר הַגְמ' דַּאָּמַר אֱבָל עָרַל דְּלִבּוֹ לְשָׁמַיִם דְּלַעוּלָם מִתּוּ

אָחיו מַחַמַת מִיָּלָה אוֹכֵל בְּקִדְשִׁים וּמ"מ מִשְׁפַּחַת לָהּ עָרַל דְּלִבּוֹ לְשָׁמַיִם כְּגוֹן טוֹמְטוֹם פִּינּוֹן דְּמִדְּיָא אִינוּ חֲזִיב לְקַרְנֵעַ וְלַמּוֹל א"כ בְּנֻדְאֵי הָרִי מְקַרִי לִבּוֹ לְשָׁמַיִם וּמ"מ הוּא עָרַל גְּמוֹר דְּלֵא דְמִי לְעַרְלוֹת שְׁלֵא בְּזַמְנָהּ וְכַ"ל וּע"ז אִיִּצְטְרִיף קְרָא דְכָל עָרַל גְּבִי פֶסַח לְמַעַט טוֹמְטוֹם דְּאִינוּ נְלַמּוּד מִפְּנֵי נֶכֶר וּמִשּׁוּם דְּכִינּוֹן דְּאִין חֲזִיב לְקַרְנֵעַ וְלַמּוֹל הָרִי הוּא לִבּוֹ לְשָׁמַיִם וּמ"מ אֲשַׁמְעִינּוּ קְרָא דְאַסּוֹר בְּפֶסַח וְכַ"ל וּז"ב: וּלפ"ז מִיְנוֹשֵׁב שְׁפִיר דְבָרִי הַגַּמ' בְּהָא דְקָאָמַר דְּאִי כְּתִב רַחֲמָנָא עָרַל מִשּׁוּם דְּמָאִיס אַע"ג דְּבָאָמַת גַּם עָרַל דְּלֵא מָאִיס וְכַמוּ טוֹמְטוֹם ג"כ הָוִי עָרַל גְּמוֹר דְּאַסּוֹר בְּקִדְשִׁים דְּהֵנָּה כְּבָר כְּתִבְנוּ לְמַעְלָה דְּלְכַאוּרָה צ"ע פִּינּוֹן דְּהָדָּ סְבָרָא דְּמָאִיס הָוִי צַד חֲנוּמָר מַנ"ל בְּאָמַת דְּטוֹמְטוֹם אַסּוֹר בְּקִדְשִׁים דְּלֵא דְּוִקָא עָרַל דְּמָאִיס אַסּוֹר מִשָּׂא"כ טוֹמְטוֹם דְּלֵא מָאִיס וְכַבָּר כְּתִבְנוּ דְּבַעְרַל גּוֹפִיָה אִין לְחֻלְקָא בֵּין עָרַל דְּמָאִיס לְהִיכִי דְּלֵא מָאִיס דְּבִקְרָא סְתָמָא כְּתִיב אוּלָם לְפִי מַה שְׁבַאָרְנוּ בְּשִׁי ר"ת וְכַ"ל בְּלֵא"ה נִיחָא שְׁפִיר וְהֵינּוּ דְּלַעוּלָם הֵינָּה אַפ"ל דְּקָרָא מִיְרִי רַק בְּעָרַל דְּמָאִיס אֲלֵא דְּלִפִּי מַה שְׁכַתְּבְנוּ בְּשִׁי ר"ת הֵנָּה כָּל עֵינְקָר קְרָא דְּעָרַל לֵא אִיִּצְטְרִיף אֲלֵא לְטוֹמְטוֹם דְּעֵינְקָר קְרָא דְּעָרַל לֵא צְרִיף אֲלֵא בְּלִבּוֹ לְשָׁמַיִם דְּבָאִין לִבּוֹ לְשָׁמַיִם הָרִי נְלַמּוּד מִפְּנֵי נֶכֶר וְלֵא מִשְׁפַּחַת לְהָעָרַל דְּלִבּוֹ לְשָׁמַיִם אֲלֵא טוֹמְטוֹם.

דְּמַתּוּ אָחִיו מ"מ לֵא מְקַרִי עָרַל כָּלֵל דְּהָוִי כְּעַרְלוֹת שְׁלֵא בְּזַמְנָהּ וּמוּמָר לְעַרְלוֹת כְּכָל גְּוֹנִי פִּינּוֹן דְּמַחְזִיב לְמוֹל וְלֵא מִלְּהָרִי אִין לִבּוֹ לְשָׁמַיִם וּבַע"כ לֵא אִיִּצְטְרִיף קְרָא אֲלֵא לְטוֹמְטוֹם דְּאִין חֲזִיב לְקַרְנֵעַ וְלַמּוֹל וְהוּא לִבּוֹ לְשָׁמַיִם.

וּלפ"ז בַּע"כ דְּטוֹמְטוֹם אַסּוֹר אַע"ג דְּהוּא עָרַל דְּלֵא מָאִיס וְכ"ז הוּא לְפִי הָאָמַת דְּכְתִיב גַּם בֶּן נֶכֶר א"כ בַּע"כ דְּקָרָא דְּעָרַל הוּא לְטוֹמְטוֹם וְכַ"ל אוּלָם אִי לֵא כְּתִב קְרָא אֲלֵא עָרַל לְחוּד הֵינָּה אַפ"ל בְּאָמַת דְּרַק עָרַל דְּמָאִיס אַסּוֹר וְכַמוּ מוּמָר לְעַרְלוֹת אֲבָל עָרַל דְּלֵא מָאִיס וְכַמוּ טוֹמְטוֹם בְּאָמַת מוּמָר וּלפ"ז שְׁפִיר קָאָמַר הַגַּמ' דְּאִי כְּתִב רַחֲמָנָא עָרַל מִשּׁוּם דְּמָאִיס וְהֵינּוּ אִי לֵא כְּתִב רַחֲמָנָא בֶּן נֶכֶר רַק עָרַל הוּא מִשּׁוּם דְּמָאִיס: וּמַעְתָּה מִיְנוֹשֵׁב ג"כ הַקְּשׁוּיָא בְּהָא דְּאִיִּצְטְרִיף לר"ע הָדָּ בּוֹ דְּכָל בֶּן נֶכֶר לֵא יֹאכֵל בּוֹ לְמַעוּטֵי דְּאִין הֶמְרַת דֵּת פּוֹסְלַת בְּתַרוּמָה דְּלְכַאוּרָה צ"ע מַהכ"ת נִימָא דְּפוֹסֵל פִּינּוֹן דְּלִית לֵיהּ לר"ע ג"ש דְּתוֹשֵׁב וְשְׁכִיר אוּלָם לְפִי הַנְּ"ל נִיחָא שְׁפִיר וְהֵינּוּ ע"פ תִּי הַשְּׁנִי שְׁבַתוֹ חֲגִיגָה שֶׁם שְׁכַתְּבוּ דְּהָא דְּאִיִּצְטְרִיף לר"ע קְרָא דְּעָרַל גְּבִי פֶסַח וְלֵא יְלַפִּינּוּ מַהְדָּ דְּעָרַל כְּטָמָא הֵינּוּ מִשּׁוּם דְּמַהְתֵּם יְדַעִינּוּ לִיהּ בְּעֻלְמָא ע"ש וּלפ"ז ל"צ לּוֹמַר לְמַש"כ בְּתִי הֶרְאִשׁוֹן דְּמַתּוּ אָחִיו מ"מ לֵא כְּטָמָא אֲלֵא דַּמ"מ לְשִׁיטַת ר"ת בְּנֻדְאֵי דְּגַם לר"ע מַתּוּ אָחִיו מ"מ אוֹכֵל בְּתַרוּמָה וּמִשּׁוּם דְּכִינּוֹן דַּא"א לְמוֹל הָוִי כְּעַרְלוֹת שְׁלֵא בְּזַמְנָהּ דְּלֵא מְקַרִי עָרַל כָּלֵל.

וּלפ"ז לְעַנְיָן טוֹמְטוֹם בְּנֻדְאֵי דְּאַסּוֹר בְּתַרוּמָה לר"ע וְכַמוּ דְּמַבְּנֹאָר בְּכַרְיִיתָא דְּטוֹמְטוֹם אִינוּ אוֹכֵל בְּתַרוּמָה וּמִשּׁוּם דְּטוֹמְטוֹם גְּרַע מִמַּתּוּ אָחִיו מ"מ דְּלֵא דְּמִי לְעַרְלוֹת שְׁלֵא בְּזַמְנָהּ וְכַמִּש"כ הֶרְאִשׁוּנִים וְכַ"ל נֵאָף דְּטוֹמְטוֹם לֵא מָאִיס מ"מ אִין לּוֹמַר דְּנֶרְבִי מָאִישׁ אִישׁ רַק עָרַל דְּמָאִיס וְנֶרְאָה מִשּׁוּם דְּכִינּוֹן דְּגְבִי פֶסַח גְּלִי קְרָא דְּגַם טוֹמְטוֹם דְּלֵא מָאִיס הָוִי כְּשָׂאָר עָרַל דְּאַסּוֹר בְּפֶסַח וּלְכַדָּ גַם גְּבִי תַרוּמָה דְּדִרְשִׁינּוּ מָאִישׁ אִישׁ לְרַבּוֹת הָעָרַל אֲמַרִינּוּ ג"כ דְּגַם עָרַל דְּלֵא מָאִיס כְּמוּ טוֹמְטוֹם אַסּוֹר דְּבֻנְדְּאֵי ל"צ לְעִשׂוֹת מַחְלוּקַת בֵּין ר"ע וְרַבְּנָן לְעַנְיָן טוֹמְטוֹם וְלִכּוֹן נֶרְאָה לּוֹמַר כַּנְּ"ל וְעַכ"פ לַפ"ז מִיְנוֹשֵׁב שְׁפִיר בְּהָא דְּאִיִּצְטְרִיף לר"ע קְרָא דְּבוֹ לְמַעַט דְּאִין הֶמְרַת דֵּת פּוֹסְלַת בְּתַרוּמָה וּמִשּׁוּם דְּלֵא נִילִיף בֶּן נֶכֶר מְעָרַל וְכַמְבּוֹאָר

בגמ' דאָפּשֶׁר ללמוד מהדדי ואין לומר שאני ערל משום דמאִיס ומשום דהא גם טונמטום
דהוא ערל דלא מאִיס אסור בתרוּמה וְהָא דאָמַר בגמ' דאי פתב רחמנא ערל משום דמאִיס
היינו דבפסח גופיה אי לא כתיב בן נכר הו"א דערל ה"ד מומר לערלות דמאִיס אָבֵל
טונמטום לא.

אולם מפנין דכתיב בן נכר דבע"כ דערל היינו בלבו לשמים ולא משפחת לה אלא
בטונמטום כנ"ל ממילא גם בתרוּמה דמרבין מאיש איש לרבות הערל גם טונמטום בכלל
ואע"ג דלא מאִיס ולפ"ז בתרוּמה הו"א דגיליף הקמת דת מערל ולכך איצטריף בו דאין
הקמת דת פוסלת בתרוּמה וכנ"ל: סימן לד בדין המפריש תרוּמה פחות מפשיעור שנתנו
חכמים: תנו במשנה ריש פ"ד דתרוּמות המפריש מקצת תרוּמה ומעשרות מוציא ממנו
תרוּמה עליו אָבֵל לא למקום אחר ר"מ אומר אף מוציא הוא למקום אחר תרוּמה
ומעשרות ועי' בפ"ה הר"ש דאם הנה לו ק' סאין טבל והוציא מהן סאה תרוּמה חוזר
ומוציא ממנו מאותו הפרי עצמו עד שישלים ב' סאין פשיעור אָבֵל אין יכול להפריש
מאלו שהוציא מקצתן תרוּמה למקום אחר ע"ש אולם הרמב"ם בפ"ה המשנה פי' דקאי
על התרוּמה עצמה דאותו הקצת שהפריש אינה תרוּמה ולא מעשרות אָבֵל הוא טבל כמו
שהנה וצריף להוציא ממנו המעש שחייב לאותו קצת אָבֵל לא יפריש על אותו קצת
תרוּמה ומעשרות ממקום אחר ע"ש.

וכ"כ בפ"ג מה' תרוּמות ה"ז המפריש מקצת התרוּמה אותו המקצת אינו תרוּמה נהרי
הוא פחלק הפרי כו' וכ"כ בפ"א מה' מעשר המפריש מקצת מעשר אינו מעשר כו' וע"ש
בהשגות הראב"ד א"א חיי ראשי כו' המשנה אמרה המפריש כו' המחבר הנה סבור כו'
אָבֵל ודאי שמה שתתם ועשר קדושים הם שהמעט במעשר מעשרותיו מתוקנים
ופירותיו מקולקלים כו' ועל הפרי קאמר שאינו מוציא ממנו תרוּמה ומעשר על מקום
אחר שהוא טבל גמור ועי' להמשנה למלך פ"א מה' מתנות עניים שהאריף בזה וכתב
ז"ל ולפי מה שאני סבור רבינו פוסק כמ"ד מה שנתן נתן כו' דכל דבר שיש לו שיעור
שהוא מדרבנן אם נתן פחות מפשיעור לא עשה ולא כלום ומשו"ה גבי תרוּמה דאף דאין
לה שיעור מן התורה אם נתן פחות מפשיעור שחייבו חכמים אותו המקצת אינה תרוּמה
נהרי הוא טבל גמור כו': ועל הראב"ד יש לתמוה דבשלא אָבֵל תרוּמה אפ"ל כו' אף גבי
מעשר ששיעורו קצוב מה"ת איך פתב דמה שתתם ועשר קדושים הוא כו' והנראה אצלי
דס"ל להראב"ד דמתניתין דתרוּמות מייירי במפריש מקצת מעשר או תרוּמה ודעתו עדיין
להפריש השאר ומשו"ה פתב דמה שהפריש יש בו קדושת תרוּמה או מעשר ולא הני
טבל כו' אף הרמב"ם בפ"ה המשנה ובחבורו סתם ולא פי' ונראה דס"ל דמתניתין איירי
בשאין דעתו להפריש יותר ומשו"ה פסק דאותו המקצת שהפריש אינו תרוּמה וס"ל דאף
בתרוּמה דאין לה שיעור מה"ת מ"מ פנין דחכמים נתנו שיעור אם רצה להפריש פחות
מפשיעור ולא הנה בדעתו להפריש יותר אותו המקצת אינו תרוּמה והראב"ד ג"כ מודה
לרבינו דאם לא הנה דעתו להפריש יותר שאותו המקצת שהפריש הוא טבל כו' ואפשר
דמה שהקריחם להראב"ד ולהר"ש לפרי המשנה בשדעתו להפריש יותר ולא פשוטה
בשאין דעתו להפריש יותר ומשו"ה מה שהפריש אינו פלום וכסברת רבינו הוא משום
דס"ל כו' ע"ש: עכ"פ הנה העולה מדברי המ"ל בשי' הרמב"ם הוא דאם הפריש מקצת
תרוּמה היינו פחות מפשיעור שנתנו חכמים ולא הנה בדעתו להפריש יותר לא חל שם

תְּרוּמָה כָּלֵל עַל מַה שֶׁהִפְרִישׁ וְהוּא טָבֵל כְּמוֹ שֶׁהִיָּה וְצָרִיף לְתַמְנֵן הַקָּצֵת שֶׁהִפְרִישׁ וְאֶפְשָׁר דְּגַם הֶרְאָב־ד מוֹדֵה בְּזֶה לְהֶרְמַב־ם פּוֹנֵל וְהֵנָּה זֶה בְּרוּר דָּאֵי גֵימָא דְבַמְפְּרִישׁ מְקַצֵּת תְּרוּמָה דְּלֵא חָל שֵׁם תְּרוּמָה כָּלֵל עַל מַה שֶׁהִפְרִישׁ וְהוּא טָבֵל וְצָרִיף לְתַמְנֵן אֶת הַהִפְרָשָׁה א"כ מַכְש"כ דְּהִפְרִישׁ לֹא נִפְטָר מִיָּדֵי טָבֵלוֹ וְהוּא מְדַרְבְּנָן טָבֵל כְּמוֹ שֶׁהִיָּה וְצָרִיף לְתַמְנֵן אֶת הִפְרִישׁ וְלִהִפְרִישׁ כְּשִׁיעוּר וּכְמַש"כ הֶרְמַב־ם וְהָרִי הוּא כְּחֻלְק הִפְרִישׁ וְעִי' בַּמ"ל שֵׁם וּבִיבְמוֹת (דָּף פ"ט) מֵאֵי לֹא עָשָׂה וְלֹא כְּלוּם כּו': אוֹלָם כָּל שִׂי הַמ"ל בְּדַעַת הֶרְמַב־ם צַע"ג לַעֲנֵן ד' וְהֵנָּה בְּשִׁבְת (דָּף יז) טָבִי רִישָׁבָא אָמַר שְׂמוּאֵל אִף גִּידוּלֵי תְּרוּמָה וְתְּרוּמָה בּוֹ בִּיּוֹם גְּזָרוּ מ"ט א"ר חֲנִינְיָא גְּזָרָה מִשׁוּם תְּרוּמָה טְהוּרָה בִּינְד יִשְׂרָאֵל אָמַר רַבָּא אֵי דַחְשִׁידֵי לְהִכִּי אֶפְרוּשֵׁי נָמִי לֹא לִפְרָשׁוֹ הִימוּנֵי אֶפְרוּשֵׁי נָמִי לֹא לִפְרָשׁוֹ כִּינּוּן דְּאֶפְשָׁר לְמַעְבַּד חֲטָה אַחַת כְּדִשְׂמוּאֵל וְלֹא קַעְבִּיד הִימוּנֵי מְהִימְנֵי.

וּע"ש בַּפְרָש"י גִּידוּלֵי תְּרוּמָה אִם זָרְעָה כּו' תְּרוּמָה טְהוּרָה בִּינְד יִשְׂרָאֵל וְעִינוֹ צָרָה לִיתְנָה לִפְהֵן וְזוֹרְעָה לְבִטְלָה מִתּוֹרַת תְּרוּמָה, אֵי דַחְשִׁידֵי לְהִכִּי אֶפְרוּשֵׁי נָמִי לֹא לִפְרָשׁוֹ אֲלֵא חֲטָה אַחַת מִן הִפְרִישׁ כְּדִשְׂמוּאֵל וּמְדַאֲפָרְשׁוֹ ש"מ לֹא חֲשִׁידֵי ע"ש וּלְפִי הַנ"ל צַע"ג דְּמֵאֵי פָרִיף אֵי דַחְשִׁידֵי לְהִכִּי אֶפְרוּשֵׁי נָמִי לֹא לִפְרָשׁוֹ כּו' גֵּימָא דְנָהִי דְהוּא חָשׂוּד לְגַזְלֵי הַשְּׂבֻט וְעִינוֹ צָרָה לִיתְנָה לִפְהֵן מ"מ אִיסוּרָא לֹא קֶאָכִיל וְאִם יִפְרִישׁ רַק חֲטָה אַחַת כְּדִשְׂמוּאֵל הָרִי לֹא נִפְקַע הִפְרִישׁ מִיָּדֵי טָבֵלוֹ וְיִשְׂאָר כָּל הִפְרִישׁ בְּאִיסוּר טָבֵל דְּרַבְּנָן עַד שִׁישְׁלִים כְּשִׁיעוּר.

וּלְכַף טוֹב לּוֹ יוֹתֵר לְהִפְרִישׁ כְּשִׁיעוּר אִף יִזְרַע אַח"כ לְבִטְלָה מִתּוֹרַת תְּרוּמָה וְתַדַּע דְּאִף דְּהוּא חָשׂוּד שְׂלֵא לִיתְנֵן לִפְהֵן מ"מ אִינוֹ חָשׂוּד לְאַכּוֹל אִיסוּרָא אִף אִיסוּרָא דְרַבְּנָן. דְּהָא הַשְּׂבֻט נָמִי כְּשִׁגְזָרוּ גִידוּלֵי תְּרוּמָה וְתְּרוּמָה לֹא הָוִי רַק אִיסוּרָא דְרַבְּנָן וּמ"מ הָרִי ס"ד דַּע"י זֶה יִמְנַע מִלְזָרְעוֹ וּמִשׁוּם דְּלֹא חָזִי לְאַכִּילָה וְעַ"כ דְּהוּא חָשׂוּד רַק שְׂלֵא לִיתְנֵן לִכְהֵן וְלֹא לְאַכּוֹל אִיסוּרָא וּלְכַף כְּשִׁגְזָרוּ גִידוּלֵי תְּרוּמָה וְתְּרוּמָה מִיָּמְנַע וְלֹא יִזְרַע.

וּא"כ מַכְש"כ דִּי"ל דָּאִין לּוֹ לְהִפְרִישׁ חֲטָה אַחַת כְּדִשְׂמוּאֵל וְשִׁיָּהִיָּה כָּל הִפְרִישׁ אִיסוּר טָבֵל דְּרַבְּנָן וְטוֹב לּוֹ יוֹתֵר לְהִפְרִישׁ כְּשִׁיעוּר וְלִזְרָעוֹ אַח"כ לְבִטְלָה מִתּוֹרַת תְּרוּמָה וּלְכַף שְׂפִיר הַוָּצָרְכוֹ לְגִזְרוֹ דְּגִידוּלֵי תְּרוּמָה וְתְּרוּמָה וְעַ"כ צ"ל דָּאֵי מְפָרִישׁ חֲטָה אַחַת נִפְטָר הִפְרִישׁ מִיָּדֵי טָבֵלוֹ גַּם מְדַרְבְּנָן וּמַכְש"כ דְּחָל שֵׁם תְּרוּמָה עַל מַה שֶׁהִפְרִישׁ: וְעוֹד צַע"ג מִגְמַ' קִידוּשִׁין (דָּף נ"ח) דְּמִיָּתִי הֵתֵם בְּרִייתָא הַגּוֹנֵב טָבֵלוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ מְשַׁלֵּם לּוֹ דְּמִי טָבֵלוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ דְּבָרֵי ר' ר' יוֹסִי בַר"י אוֹמַר אִינוֹ מְשַׁלֵּם אֲלֵא דְּמִי חֲוָלִין שְׁבוּ וּבְעֵי לְמִימַר שֵׁם דְּבִדְשְׂמוּאֵל קָא מִיפְלָגִי דְּאָמַר שְׂמוּאֵל חֲטָה אַחַת פּוֹטְרַת אֶת הִפְרִישׁ דְּמָר אֵית לִיהּ דְּשְׂמוּאֵל וּמָר לִית לִיהּ דְּשְׂמוּאֵל וְע"ש בַּפְרָש"י בַּד"ה וַאֲב"א כּו' וְטַעְמָא דְּרַבִּי דָּאֵית לִיהּ דְּשְׂמוּאֵל דְּאָמַר חֲטָה אַחַת פּוֹטְרַת אֶת הִפְרִישׁ הֵילְכָף אָמַר לִיהּ בְּעַל הַטָּבֵל אֵל הַגָּנֵב כְּוָלָה דִּידֵי הוּא דְּפִטְרָנָא נִפְשֵׁי בְּחֲטָה אַחַת לְתְּרוּמָה כּו' וּר' יוֹסִי לִית לִיהּ דְּשְׂמוּאֵל הֵילְכָף בְּתְּרוּמָה נָמִי לֹא מְצִי תְּבַע לִיהּ ע"ש וְהֵנָּה לְכַאוּרָה צ"ע מַה בְּכָף דְּמַה"ת חֲטָה אַחַת פּוֹטְרַת אֶת הִפְרִישׁ מ"מ הָא מְדַרְבְּנָן בְּעֵי שִׁיעוּרָא וְעִי' בְּחֻלְוִין (דָּף קלז ע"ב) וַאֲכ"כ מַה נ"מ בֵּין אֵי מַה"ת צָרִיף שִׁיעוּרָא אוֹ מְדַרְבְּנָן: וְעַ"כ צ"ל כִּינּוּן דְּהִפְרִישׁ נִפְקַע מִיָּדֵי טָבֵלוֹ בְּחֲטָה אַחַת וְהָא דְּצָרִיף שִׁיעוּרָא הוּא רַק לְמַצְנוֹת נְתִיבָה בְּעַלְמָא לְכַף מְצִי לְמִימַר דְּפִטְרָנָא נִפְשֵׁי בְּחֲטָה אַחַת לְתְּרוּמָה וְלֹא הֵייתִי חוֹשֵׁשׁ מִשׁוּם מַצְנוֹת נְתִיבָה לִפְהֵן.

ובבאמת הנה גדולה מזו פתבו הראשונים דהא דחטה אחת פוטרת את הפרי מן התורה הוא רק דבחטה אחת נפטר הפרי מידי טבלו אבל מ"מ לא קניינים בזה מצות נתינה דכתיב תתן לו ומצוה ליתן דבר חשוב מיהו מ"מ ס"ל לרבי דמשלם לו דמי טבלו ומשום דאית ליה דשמואל פנ"ל היינו משום פיון דחטה אחת פוטרת את הפרי הילכף שפיר אמר ליה בעל הטבל אל הגנב דפטרנא נפשי בחטה אחת ולא הייתי חושש לקניינים מצות נתינה עי' בתו' רי"ד קדושין שם ולהמ"ל פ"ו מה' מת"ע בשם רבינו ישעיה ע"ש ולפ"ז מכש"כ דאין חשש משום שיעורא דרבנן שתקנו שיעור נ' וס' פנ"ל.

מיהו כ"ז אי נימא דבחטה אחת גם מדרבנן נפקע הפרי מידי טבלו אולם אי נימא כמש"כ המ"ל בשי' הרמב"ם דאם מפריש פחות מכשיעור שנתנו חכמים לא חל שם תרומה פלל על מה שהפריש והוי טבל ומכש"כ דהפרי לא נפקע מידי טבלו א"כ הרי צע"ג דהיאך מצוי בעל הטבל למימר דפטרנא נפשי בחטה אחת פיון דהפרי יהי' נשאר באיסור טבל דרבנן ומה חילוק יש בין אי הפרי לא נפטר בחטה אחת מדאורייתא או אם הפרי יתנה טבל מדרבנן סוף סוף מוכרח להפריש כשיעור: ועוד צע"ג במשנה שם ריש פ"ד דתרומות דמבואר שם המפריש מקצת תרומה ומעשרות מוציא ממנו תרומה עליו.

אבל לא ממקום אחר ור"מ אומר אף מוציא הוא ממקום אחר תרומה ומעשרות. וע"ש להרמב"ם בפ"ה המשנה ז"ל אמרו בכאן כי אותו הקצת אינה תרומה כו' ואין לו להוציא על אותו קצת תרומה ומעשרות ממקום אחר כו' ור"מ מתיר שיוציא עליו ממקום אחר ואין הפריש אצלו בין מוציא קצת תרומה ומעשרות או שאר הטבלים ע"ש.

וצע"ג מאי טעמא דר' מאיר גבי תרומה הא מן התורה בנדאי חל קדושת תרומה על המקצת שהפריש אף בשלא הנה בדעתו להפריש יותר דהא מדאורייתא חטה אחת פוטרת את הפרי וא"כ נהי דנימא דמדרבנן הוי טבל וצריף לתמן הקצת שהפריש מ"מ איך מוציא ע"ז תרומה ממקום אחר מטבל גמור הא הוי מהחויב על הפטור ממש פיון דמה"ת חל קדושת תרומה על הקצת שהפריש ואין צריף לתרון עליה פלל וצע"ג: גם הנה בעיקר הדבר שכתב המ"ל דס"ל להרמב"ם לפריש המשנה דתרומות בשאין דעתו להפריש יותר ומשו"ה פסק דאותו המקצת שהפריש אינה תרומה פנ"ל.

הוא תמוה מאוד דבאמת מבואר בירושלמי שם בהדיא דמפריש המשנה בששהפריש מקצת תרומה ומעשרות ודעתו להפריש יותר הביאו הר"ש שם וז"ל הירושלמי בתרומות שם המפריש מקצת תרומה ומעשרות מתניתין כשהפריש ודעתו להפריש ר' שמואל בשם ר' זעירא מתני' בסתם אמר ר' מנא קומי ר' יודן מה ופליג א"ל סתמא בששהפריש ודעתו להפריש ע"ש.

אלא דר"ש כתב ובירושלמי פליגי כו' ע"ש וצע"ק דבאמת משמע בירושלמי דלא פליגי פלל דהא דאמר מתני' כשהפריש ודעתו להפריש היינו סתמא כשהפריש דעתו להפריש וכדמסיק שם סתמא בששהפריש כו' וכן פי' הפ"מ שם.

ועכ"פ הרי מבואר בירושלמי בהדיא דהמשנה מיירי בשדעתו להפריש יותר וכן מש"כ המ"ל לתת טעם למה שהכריחם להראב"ד ולהר"ש לפריש המשנה בשדעתו להפריש יותר ולא פירשוה בשאין דעתו להפריש יותר וכסברת רבינו כו' ג"כ הוא תמוה מאוד

דַּהְרֵי הַר"ש בְּעֶצְמוֹ הֵבִיא הַירוּשְׁלָמִי בְּפִי הַמְּשֻׁנָּה שֶׁם וְכַנ"ל: וְלָכֵן נִלְעַ"ד לֹאמַר בְּזֶה לְהִפּוּף מִדְּבָרֵי הַמ"ל דְּלַעוֹלָם גַּם הֶרְמֵב"ם יִפְרֹשׁ הַמְּשֻׁנָּה דְּתְרוּמוֹת דְּמִיָּירִי בְּשֵׁהֶפְרִישׁ מִקְצַת וְנִדְעָתוֹ לְהֶפְרִישׁ יוֹתֵר וְכַמְבֹּאֵר בִּירוּשְׁלָמִי לְהִדְיָא וְכַנ"ל.

וְכֵן מִש"כ הֶרְמֵב"ם בִּפ"ג מֵה' תְּרוּמוֹת הַמְּפָרִישׁ מִקְצַת תְּרוּמָה אֵינָה תְּרוּמָה כּו' פְּנוּנָתוֹ ג"כ בְּשִׁדְעָתוֹ לְהֶפְרִישׁ יוֹתֵר וְהָא דְסִתָּם וְלֹא פִי' הִיָּינוּ מִשׁוּם דְּמִבְּנֹאֵר בִּירוּשְׁלָמִי דְּגַם בְּסִתָּם הָיִי כְּדִעְתּוֹ לְהֶפְרִישׁ יוֹתֵר פְּנ"ל.

וְעַכ"פּ בְּהָא הוּא דְּאִם הֶפְרִישׁ מִקְצַת תְּרוּמָה לֹא חָל קַדְוִשְׁתַּת תְּרוּמָה עַל מַה שֶׁהֶפְרִישׁ וְלֹא גִפְטֵר הֶפְרִישׁ מִיָּדֵי טְבֵלוֹ אֲבָל בְּשֵׁהֶפְרִישׁ מִקְצַת תְּרוּמָה וּבְדִעְתּוֹ שְׁלֹא לְהֶפְרִישׁ יוֹתֵר אֲפִילוֹ לֹא הֶפְרִישׁ רַק חֲטָה אַחַת לִכ"ע חָל קַדְוִשְׁתַּת תְּרוּמָה עַל מַה שֶׁהֶפְרִישׁ וְהֶפְרִישׁ גִּפְטֵר מִיָּדֵי טְבֵלוֹ.

וְהִיָּינוּ מִשׁוּם דְּכִשְׂאִין בְּדִעְתּוֹ לְהֶפְרִישׁ יוֹתֵר מֵה"ת בְּנִדְאֵי הָרִי חֲטָה אַחַת פּוֹטְרַת אֵת הֶפְרִישׁ וְאִף דְּמִדְּרַבָּנָן בְּעֵי שְׂעִיבָא מ"מ לֹא הֶעֱמִידוּ אֵת דְּבִרְיָהֶם בְּזֶה וְהָא דְּבְעֵי שְׂעִיבָא הִיָּינוּ רַק לְכַתְּחִילָה לְמַצְנוֹת גְּתִינָה אֲבָל בְּדִיעְבַד אֵינוֹ מְעַכֵּב וְאִף אִם הֶפְרִישׁ רַק חֲטָה אַחַת כְּבָר גִּפְטֵר הֶפְרִישׁ מִיָּדֵי טְבֵלוֹ אִף מִדְּרַבָּנָן וְהִיָּינוּ הָיִי דְשִׁבְתָּ וְקִדְוִשִׁין שְׁהִבְאִתִּי לְמַעְלָה דְּשָׁם מִיָּירִי בַע"כ ג"כ בְּשִׂאִין בְּדִעְתּוֹ לְהֶפְרִישׁ יוֹתֵר.

אוּלָּם בְּשֵׁהֶפְרִישׁ מִקְצַת תְּרוּמָה וּבְדִעְתּוֹ לְהֶפְרִישׁ יוֹתֵר וְלִהְשָׁלִים כְּשִׂעִיבָא הָרִי עֲדִינָן לֹא נִגְמַר הַהֶפְרִישָׁה וְלֹא שְׂעִיבָא לֹא חֲטָה אַחַת פּוֹטְרַת אֵת הֶפְרִישׁ פִּינָן שְׂהִיָּה בְּדִעְתּוֹ לְהֶפְרִישׁ יוֹתֵר הָרִי לֹא רָצָה לְפָטוֹר אֵת הֶפְרִישׁ בְּחֲטָה אַחַת רַק בְּשִׂעִיבָא שְׁלָם.

וּלִפ"ז הֶפְרִישׁ בְּנִדְאֵי לֹא גִפְטֵר מִיָּדֵי טְבֵלוֹ אִף מֵה"ת דְּהָיִי מִדְּאִוְרֵיָּתָא טְבֵל וְחֻלִּין מְעוֹרְבִין זֶה בְּזֶה. וְהִיָּינוּ מֵה שְׂפִירְשׁוֹ הֶרְאִשׁוּנִים בְּהָא דְּמִבְּנֹאֵר בְּמִשְׁנָה דְּמוֹצִיא מִמְּנוֹ תְּרוּמָה עָלֵינוּ אֲבָל לֹא לְמָקוֹם אַחֵר וּמִשׁוּם דְּתַלְיָנָן דִּילְמָא מִן הַמְּתַנְקָן הוּא מוֹצִיא עָלֵינוּ וְכֵן הוּא בִּירוּשְׁלָמִי שֶׁם בְּשִׁעָה שֶׁהוּא מוֹצִיא מִמְּנוֹ לְמָקוֹם אַחֵר מְזֶה וּמְזֶה עָלָה בְּיָדוֹ ע"ש וְכֵן ר"מ ס"ל בְּאַמַּת דְּמוֹצִיא מִמְּנוֹ לְמָקוֹם אַחֵר וְאִי גִימָא דְּמֵה"ת גִּפְטֵר הֶפְרִישׁ מִיָּדֵי טְבֵלוֹ הָרִי הוּא בְּנִדְאֵי מִן הַפְּטוֹר עַל הַחַיִּיב מִמֶּשׁ וּבַע"כ צ"ל פְּנ"ל.

וְרַק לְעִנְיָן הַקְּצַת שֶׁהֶפְרִישׁ בְּזֶה הוּא דְּנִחְלַק הֶרְמֵב"ם עִם הֶרְאֵב"ד וְהַר"ש דְּלִדְיָדָהוּ ס"ל דְּלַעֲנִין הַמְּקַצַּת שֶׁהֶפְרִישׁ בְּנִדְאֵי חָל קַדְוִשְׁתַּת תְּרוּמָה עַל מַה שֶׁהֶפְרִישׁ וְאִף שְׁלֹא הֶפְרִישׁ הַכֹּל בְּפַעַם אַחַת אֵין בְּכַף פְּלוּם וְהַמְּשֻׁנָּה דְּמוֹצִיא מִמְּנוֹ תְּרוּמָה עָלֵינוּ קָאִי עַל הֶפְרִישׁ פְּנ"ל.

אוּלָּם הֶרְמֵב"ם ס"ל לְפָרֹשׁ הַמְּשֻׁנָּה דְּקָאִי עַל הַתְּרוּמָה עֲצָמָה דְּלֹא חָל קַדְוִשְׁתַּת תְּרוּמָה עַל מַה שֶׁהֶפְרִישׁ וּמִשׁוּם דְּצָרִיף לְהֶפְרִישׁ כֹּל הַשְׂעִיבָא בְּפַעַם אַחַת וְלֹא לְחֻצָּאִין וְלִכְּוֹ פִּינָן דְּהִיָּה בְּדִעְתּוֹ לְהֶפְרִישׁ יוֹתֵר וְלֹא לְפָטוֹר אֵת הֶפְרִישׁ בְּהַקְּצַת שֶׁהֶפְרִישׁ לְכַף לֹא חָל קַדְוִשְׁתַּת תְּרוּמָה עַל מַה שֶׁהֶפְרִישׁ.

וְעִי' לְהַפְנִי מִשֶּׁה בִּירוּשְׁלָמִי שֶׁם שֶׁהִבְיָא תּוֹסְפָתָא מְפּוֹרָשָׁת ז"ל הִיָּה צָרִיף לְהֶפְרִישׁ בְּעֶשֶׂר וּבְחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה חֲבִיּוֹת שֶׁל יֵין מַעְלָה אֵת הֶרְאִשׁוּנָה וְאֹמַר ה"ז תְּרוּמָה אֵת הַשְּׁנִיָּה וְאֹמַר ה"ז תְּרוּמָה דְּבָרֵי רִשְׁבִּי ג"כ רַבִּי אֹמַר מַעְלָה פּוֹלָן לְגַב הַבּוֹר וְאֹמַר ה"ז תְּרוּמָה.

ומבואר דס"ל לרבי דצריף להפריש הפל בפעם אחת ומיירי ג"כ בפשדעתו להפריש וזהו ג"כ פ"ה המשנה ומש"כ הרמב"ם בחיבורו וכן"ל: אף עדיין צריף לבאר דלא תקשה לדברינו מהירו' פ"ק דפיאה שהביא המ"ל דמבואר שם דס"ל לחד תנא דאם נתן פיאה פחות מפשיעור שנתנו חכמים אין עליו תורת פיאה כלל לפטור מן המעשר וכמבואר שם מן דמר הפיאה יש לה שיעור מלמטן מה שנתן נתן חזר והוסיף חייב במעשר עד שעה שישלים ועי'להתו' בפ"ק דחגיגה (דף ו') ולהר"ש בפ"א דפיאה שם.

הרי דמפנין דמדברנן יש לפיאה שיעור כל שנתן פחות מפשיעור לא עשה ולא כלום. ולפמש"כ הנה במפריש מקצת תרומה ואין בדעתו להפריש יותר לכ"ע חל קדושת תרומה על מה שהפריש ונפטר הפרי מידי טבלו ומשום דד"ת חטה אחת פוטרת את הפרי אף דמדברנן יש לתרומה שיעור וכדמנכרח מגמ' שבת וקדושין הנ"ל כנ"ל: אולם נראה לישיב בעז"ה דלא דמי תרומה לפיאה דאפילו אי נימא דבדבר שיש לו שיעור מה"ת וכמו מעשר אם הפריש פחות מפשיעור אין במעשיו כלום וכמש"כ המ"ל שם מ"מ בתרומה כ"ע מודים דאם הפריש פחות מפשיעור חל קדושת תרומה על מה שהפריש כיון דמה"ת חטה אחת פוטרת את הפרי אף דמדברנן בעי שיעורא מ"מ לא העמידו חכמים דבריהם בזה.

והוא ע"פ מש"כ הראשונים דהא דחטה אחת פוטרת את הפרי ד"ת הוא רק לפטור את הפרי מידי טבלו אבל לעולם גם מדאורייתא צריף לכתחילה להפריש דבר חשוב. ועי' במ"ל פ"ו מה' מת"ע שהביא בשם רבינו ישע'ל בחי' לקדושין סוף פ"ב עלה דחטה אחת פוטרת את הפרי ו"ל ראיתי מקשים הא תתן לו כתיב ובעיניו כדי נתינה כדדרשינן גבי ראשית הגז ונ"ל לתרץ דבנדאי מצוה ליתן דבר חשוב כו' מיהו אע"פ שמצותו בכף אם אינו רוצה לקיים מצוה זו ותרום חטה אחת מכל הפרי נתקן מידי טבלו אלא שלא קיים מצות נתינה עכ"ל וכ"כ בתו' רי"ד בקדושין שם.

ועי' בשו"ת נו"ב ח' יור"ד סי' ר"ח שחידש דבר זה מדעתו והאריף בזה וכיון לתורתן של ראשונים. ועי' במ"ל שם שכתב דמ"מ שיעור נ' וס' הוא רק מדברנן בעלמא והיינו דמה"ת צריף ליתן דבר חשוב ואף אם הפרי גדול סגי בזה וחכמים הוסיפו עד כדי שיעור נ' וס' ע"ש.

ועכ"פ מתבאר מזה דלעולם גם מה"ת מצוה ליתן דבר חשוב דכתיב תתן לו אלא דמ"מ גזה"כ הוא דכל זה אינו מעכב בדיעבד ואפילו לא הפריש רק חטה אחת פוטרת את הפרי אלא שלא קיים מצות נתינה כנ"ל.

ולפ"ז פשהוסיפו חכמים דצריף להפריש עד כדי שיעור נ' וס' בע"כ דזהו ג"כ רק למצות נתינה בעלמא ולכתחילה דאינו ענין לומר דאם יפריש פחות מפשיעור שנתנו חכמים דלא יהי' במעשיו כלום דהרי חכמים לא יעשו דבריהם יותר משל תורה דהא גם מה"ת איכא שיעורא כדי נתינה ומ"מ אינו מעכב בדיעבד.

וא"כ מכש"כ דמה שהוסיפו חכמים על שיעורא כדי נתינה דבדיעבד אינו מעכב. ולפ"ז ל"ד לפיאה דהתם שפיר אפ"ל דחכמים העמידו דבריהם דאם הפריש פחות מפשיעור דאין עליו תורת פיאה כלל משא"כ בתרומה כנ"ל: מיהו גם במעשר ששיעורו קצוב

מה"ת שפכתב המ"ל דאם הפריש פחות מפשיעור ואין בדעתו להוסיף דלכ"ע לא קל קדושת מעשר על מה שהפריש ואף הראב"ד והר"ש מודים בזה.

לא נראה כן דהתוספתא דהממעט במעשרות מעשרותיו מתקנין שהביא הראב"ד דוחק לומר דמירי בדוקא בשדעתו להפריש יותר ולכן נראה דלהראב"ד והר"ש בכל ענין שהפריש מקצת מעשר מעשרותיו מתקנין ואף בשאין בדעתו להפריש יותר ואע"ג דשיעורו קצוב מן התורה מ"מ אם הפריש רק מקצת נתפש הפרי לפי חשבון והוי טבל וכולין מעורבין ועי' בקדושין (דף נ"א) איתביה אבני המרבה במעשר פירותיו מתקנין כו' ואמאי נימא פל שאינו בזה אחר זה אפילו בב"א אינו א"ל שאני מעשר דאיתיה לחצאין דאי אמר תתקדש פלגא דחיתתא קדשה וע"ש בפרש"י דנתפש כולו לפי חשבון ע"ש.

ולפ"ז ה"נ ה"ה דאם ממעט במעשר דנתפש הפרי לפי חשבון וכנ"ל: ומן פל האמור יש לתמוה על מש"כ בס' שנות אליהו בפ"ק דפיאה וע"ש שהקשה על הירושלמי דמבואר דבכורים יש לה שיעור מדרבנן עד ששים ממשנה מפורשת בפ"ב דבכורים יש בתרומה ומעשר מה שאין כן בבכורים שהתרומה ומעשר כו' ויש להם שיעור כו' ובתרומה השיעור הוא מדרבנן לבד ובע"כ דבכורים אין לה שיעור אף מדרבנן.

וע"ש מש"כ לישב ונ"ל וי"ל דהא דאיתא בירושלמי השיעור בבכורים עד ששים הוי תוספת בכורים כו' וה"פ שהתרומה יש לה שיעור מדרבנן ואם פיתח משיעור שתקנו חכמים עדיין התבואה בטבלה וצריך להוסיף עוד עד השיעור ומה שמוסיף יש לה דין תרומה אבל בבכורים אף שלא נתן התוספת אינו מעכב עכ"ל ע"ש.

ולפמש"כ דבריו צע"ג דממ"נ דבשהפריש פחות מפשיעור ובדעתו להפריש יותר דצריך באמת להוסיף ולהפריש פשיעור וכמבואר בריש פ"ד דתרומות. הנה זה אינו ענין להא דתרומה יש לה שיעור מדרבנן דבכה"ג מדאורייתא לא נפטר הפרי מידי טבלו דהוי טבל וכולין מעורבין זה בזה ואף דמה"ת בנדאי חטה אחת פוטרת את הפרי והיגו משום דכיון דבדעתו להפריש יותר הרי לא רצה לפטור את הפרי בהקצת שהפריש וכנ"ל.

ואם בשהפריש תרומה פחות מפשיעור ואין בדעתו להפריש יותר הרי כבר נתבאר למעלה דבכה"ג נפטר הפרי מידי טבלו אף מדרבנן וא"צ להוסיף פלל ואם יוסיף בנדאי דאין לה דין תרומה ומשום דשיעורא דרבנן הוא רק לכתיחילה למצנה ולא לעיפובא וצע"ג: והנה המשנה למלך שם נסתפק במפריש תרומה פשיעור ובדעתו להוסיף ולהפריש יותר אם יש לו דין תרומה למה שמוסיף.

וע"ש שפכתב ז"ל וקא דתנן בפ"ד דתרומות תרם ועלה בידו א' מששים תרומה וא"צ לתרום חזר והוסיף חגיב במעשר אף דנימא דהתם מירי שהיה דעתו להפריש א' ממ' או א' מנ' ואפ"ה אמרינן דאם עלה בידו א' מס' ההוספה חגיבת במעשר.

מ"מ נראה דל"ד לנדון דידן דשאני התם דדעתו היה להפריש מה שעלה בידו דוקא אלא שטעה באומד שהיה סבור שתרום א' ממ' או א' מנ' ועלה בידו א' מס' כו'. אבל פשלא טעה באומד אלא שדעתו הוא לתרום ולחזור ולתרום בזה אפשר דהפל דין תרומה יש לו וע"ש שלא הכריע בזה.

אולם לענ"ד נראה ברור דאף בשמפריש פשיעור כל שפדעתו להוסיף ולהפריש יותר כל מה שמוסיף יש לו דין תרומה דהא בשמפריש פחות מפשיעור ובדעתו להפריש יותר דבנדאי צריף להוסיף ולהשלים פשיעור וכמבואר במשנה ריש פ"ד דתרומות וכנ"ל הנה נתבאר למעלה דמדאורייתא לא נפטר הפרי מידי טבלו כ"ז שלא השלים פשיעור אלא דהוי טבל וכוליו מעורבין וכדמוכרח מירושלמי שם ומדברי הראשונים.

ובע"כ צ"ל דלא שיניף לומר בזה ד"ת חטה אחת פוטר את הפרי והינינו דכיון שפדעתו להפריש יותר הרי לא רצה לפטור את הפרי בהקצת שהפריש רק בפשיעור שלם. ולפ"ז לענין דאורייתא מה נ"מ בין אם הפריש תרומה פחות מפשיעור דרבנן או פשיעור כל שדעתו להוסיף ולהפריש יותר לעולם צריף להוסיף ויש לו דין תרומה למה שמוסיף דמה"ת בנדאי אין חילוק כלל דהא אף חטה אחת פוטר את הפרי.

וכן יכול לעשות כל גרנו תרומה ובלבד שישיר קצת והמשנה דתרם ועלה בידו א' מס' בע"כ צ"ל דלא דמי לגדון דידן וכמש"כ המ"ל וכנ"ל: אלא דאפתי צריף להתבונן במשנה שם בפ"ד דתרומות בהך דתרם ועלה בידו אחד מששים תרומה וא"צ לתרום חזר והוסיף חייב במעשרות דאי נימא כמש"כ המ"ל דזה לא מקרי דעתו להוסיף ומשום דדעתו הנה להפריש מה שעלה בידו דוקא אלא שטעה באומדן שהיה סבור לתרום א' מן מ' או א' מן' ועלה בידו א' מס' כנ"ל.

לפ"ז צ"ע בסיפא שם במשנה דמבואר שם עלה בידו מששים ואחד תרומה ויחזור ויתרום פחות שהיא למוד ע"ש ולפ"ז דבכה"ג מקרי אין דעתו להוסיף דדעתו הנה להפריש מה שעלה בידו דוקא אלא שטעה באומדן כנ"ל.

א"כ גם בעלה בידו מששים ואחד אמאי יחזור ויתרום הא כבר נתבאר למעלה דבמפריש מקצת תרומה ואין בדעתו להפריש יותר אפילו לא תרום רק חטה אחת נפטר הפרי מידי טבלו אף מדרבנן וא"צ להוסיף ולהפריש יותר.

ועכ"פ דברי המשנה צ"ע דממ"נ דאם ננקוט דזה הוי פדעתו להוסיף דבנדאי רוצה לתרום פמו שהיא למוד א"כ בתרום ועלה בידו א' מס' אמאי א"צ לתרום דהא בנדאי צ"ל דהוא למוד לתרום א' מן מ' או א' מן' דאל"כ פשיטא.

ואם נימא דזה לא מקרי דעתו להוסיף ומשום דדעתו הנה להפריש מה שעלה בידו דוקא וכמש"כ המ"ל א"כ גם בעלה בידו מששים ואחד אמאי צריף לחזור ולתרום. וזוהי לומר דדעתו להפריש מה שעלה בידו דוקא אם יעלה שיעור ששים ולא בפחות מס' כיון דהוא למוד לתרום מ' ונ': ולכן נראה לע"ד לומר בזה דהנה אף לפמש"כ דגם במפריש פשיעור ודעתו להוסיף ולהפריש יותר יש לו דין תרומה למה שמוסיף וכמפריש מקצת תרומה, מ"מ נראה דיש חילוק ביניהם לדינא והינינו דבמפריש מקצת תרומה ודעתו להפריש יותר נראה דסגי במחשבה בעלמא שיהיה בדעתו להפריש יותר וכמבואר בירושלמי סתמא בשפהפריש דעתו להפריש.

אולם במפריש פשיעור ודעתו להוסיף ולהפריש יותר נראה דבענין שיפרש בהדיא שיוסיף להפריש יותר ולא סגי במחשבה בעלמא ומשום דהא קי"ל דברים שבלב אינו דברים ואע"ג דעיקר תרומה נישטלת באומדן ובמחשבה וכמבואר בגיטין (דף לא) מ"מ

כָּבֵד כְּתֹב הַרְשָׁפָ"א בְּחַי' לְקַדוּשֵׁינָּה (צַדִּיק נִי) בְּסוּגְיַת דְּבָרִים שְׁבֻלָּה שֶׁהַקָּשָׁה דְּגִידוּק מִתְרוּמָה דְּקִי"ל דְּנִיטְלָת בְּמַחְשָׁבָה, וְתִי' דְּכָל זֶה לֹא דִיִּיקוּ פְּלִל לְדְבָרִים שְׁבֻלָּה דְּכִי אֲמַרִּינָּה דְּבָרִים שְׁבֻלָּה אֵינָּה דְּבָרִים הִינָּה שְׁאֵינָּה דְּבָרִים לְבַטֵּל מַה שְׁאָמַר בְּפִיו פֶּה הוּא דְּזַבִּין וְהִיא בְּלִבּוֹ תְּנַאי אֲבָל כָּל שֶׁהַדְּבָרִים שְׁבֻלָּה אֵינָּה מְבַטְלִין מִעֲשֵׂיו הֵי דְּבָרִים ע"ש.

וְעַכ"פּ לִפ"ז כְּשֶׁהוּא מְפָרֵיט כְּשִׁיעוֹר וְאִם בְּדַעְתּוֹ לְהַפְרִישׁ יוֹתֵר הֵרִי עֲדִינָּה לֹא נִפְטֵר הַפְּרִי הֵי דְּבָרִים שְׁבֻלָּה דְּאֵינָּה דְּבָרִים וְכַמוֹכָר סֵתָם וְהִיא בְּלִבּוֹ שׁוּם תְּנַאי. וְרַק בְּמַפְרִישׁ תְּרוּמָה פְּחוֹת מִכְּשִׁיעוֹר וּבְדַעְתּוֹ לְהַפְרִישׁ יוֹתֵר לֹא מְקַרֵי דְּבָרִים שְׁבֻלָּה וּמִשׁוּם דְּכִינּוֹן שֶׁהוּא פְּחוֹת מִכְּשִׁיעוֹר הַדְּבָר יָדוּעַ דְּבִנְדָּאֵי נִפְרִישׁ יוֹתֵר כְּדִין וְהֵי דְּבָרִים שְׁבֻלָּה כָּל אֶדָם וְכַמִּש"כ הִרְאִישׁוּנִים בְּכַעֲזִין זֶה.

אֲבָל בְּמַפְרִישׁ סֵתָם כְּשִׁיעוֹר דְּאֵינָּה מִחְשָׁבָתוֹ נִיפְרָת שְׂדַעְתּוֹ לְהוֹסִיף אִף שְׂבַדְעָתוֹ לְהַפְרִישׁ יוֹתֵר מְקַרֵי דְּבָרִים שְׁבֻלָּה וְאֵינָּה דְּבָרִים עַד שֶׁיִּפְרֹשׁ בְּהַדְּיָא שְׁרוּצָה לְהוֹסִיף וְלְהַפְרִישׁ יוֹתֵר.

וְעַפ"ז יִתְפָּרֵשׁ שְׁפִיר הַמְשָׁנָה בִּפ"ד דְּתְרוּמוֹת הַנ"ל הַחֲזִילוּק שְׁבִין רִישָׁא וְסִיפָא וְהִינָּה דְּבַתְרָם וְעֵלָה בְּיָדוֹ א' מִשְׁשִׁים אִף דְּנִימָא דְּאֵינָּה בְּדַעְתּוֹ לְהַפְרִישׁ מַה שְׂעֵלָה בְּיָדוֹ דְּנִימָא וְהֵי כְּמוֹ שְׂבַדְעָתוֹ לְהוֹסִיף מ"מ כִּינּוֹן שְׁלֹא פִּירֵשׁ וְהַפְרִישׁ סֵתָם וְעֵלָה בְּיָדוֹ ח' מִשְׁשִׁים דְּהוּא ג"כ שְׂעֵוֹר דְּרַבְּנָן וְיֵשׁ שְׂמַפְרִישֵׁינָּה בְּכַד וְלֹא מוֹכַחָא מִיְלִתָּא לֹא אֲזַלִּינָּה בְּתַר דַּעְתִּיהָ דְּהֵי דְּבָרִים שְׁבֻלָּה וְאֵינָּה דְּבָרִים.

אֲבָל בְּסִיפָא כְּשֶׁעֵלָה בְּיָדוֹ מִשְׁשִׁים וְאֶחָד מוֹכַחָא מִיְלִתָּא דְּאֵינָּה בְּדַעְתּוֹ לְהַפְרִישׁ מַה שְׂעֵלָה בְּיָדוֹ דְּנִימָא אֲלֵא דְּדַעְתּוֹ לְהוֹסִיף וְלֹא הֵי דְּבָרִים שְׁבֻלָּה לְכַד הֵי תְרוּמָה וְנִיחְזוֹר וְיִתְרָם: וּבְעֵיקָר חֲקִירַת הַמ"ל כַּנ"ל לְעַנ"ד הוּא מִתְבָּאָר בִּירוּשְׁלַמִי בִּפ"ד דְּתְרוּמוֹת שְׁם עַל הַמְשָׁנָה דְּתַרְם וְעֵלָה בְּיָדוֹ א' מִשְׁשִׁים וְנ"ל ר' אֵימִי בְּשֵׁם ר' יוֹחָנָן בְּמַתְפּוּנִין לְפִטוֹר אֵת כְּרִיּוֹ אֲבָל אִם אֵינָּה מִתְפּוּנִין לְפִטוֹר אֵת כְּרִיּוֹ אֲפִילוֹ אֶחָד עַל אֶחָד וְעִי' בְּפִי' הַפ"מ שְׁם דְּהָא דְּקַתְּנִי בְּמַתְנִימֵן חֲזוֹר וְהוֹסִיף חֲזִיב בְּמַעֲשָׂרוֹת בְּמַתְפּוּנִין לְפִטוֹר אֵת הַכְּרִי שְׁלוֹ בְּהוֹסְפָה זֹו כו' אֲבָל אִם אֵינָּה מִתְפּוּנִין לְפִטוֹר אֵת כְּרִיּוֹ אֲלֵא לְהוֹסְפָה בְּעֵלְמָא אִפִּי' אֶחָד עַל אֶחָד הוּא מוֹסִיף ע"ש וּפִירוּשׁוֹ צ"ע כְּמוֹכָן.

וְלִכֵּן נִרְאֵה דְּקָאֵי עַל מַה שְׂתַרְם בְּרִאשׁוֹנָה וְהִינָּה דְּדוּקָא בְּמַתְפּוּנִין לְפִטוֹר אֵת כְּרִיּוֹ בְּמַה שְׂתַרְם וְעֵלָה בְּיָדוֹ אֲבָל אִם אֵינָּה מִתְפּוּנִין לְפִטוֹר אֵת כְּרִיּוֹ בְּמַה שְׂתַרְם וְעֵלָה בְּיָדוֹ דְּנִימָא אֲפִילוֹ אֶחָד עַל אֶחָד וְלַפְמִש"כ הִינָּה שְׂמַפְרֹשׁ בְּהַדְּיָא שְׁלֹא לְפִטוֹר אֵת כְּרִיּוֹ וְכַנ"ל: וּמְכַל מַש"כ נִתְבָּאָר לָנוּ בְּדִינֵי הַפְּרִישׁת תְּרוּמָה דְּאִם מְפָרִישׁ מְקַצָּת תְּרוּמָה וְאֵינָּה בְּדַעְתּוֹ לְהַפְרִישׁ יוֹתֵר אֲפִילוֹ לֹא תַרְם רַק חֲטָה אֶחָד נִפְטֵר הַכְּרִי מִיָּדֵי טְבֻלוֹ אִף מְדַרְבְּנָן וְא"צ לְהוֹסִיף וְלְהַפְרִישׁ יוֹתֵר וְאִם חֲזוֹר וְהוֹסִיף אֵינָּה תְרוּמָה וְחֲזִיב בְּמַעֲשָׁר.

וְאִם מְפָרִישׁ מְקַצָּת תְּרוּמָה וּבְדַעְתּוֹ לְהַפְרִישׁ יוֹתֵר לְהַרְמִב"ם לֹא חָל קְדוּשַׁת תְּרוּמָה עַל מַה שֶׁהַפְּרִישׁ וְלְהַרְאָב"ד וְהַר"ש תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה וְרַק הַכְּרִי לֹא נִפְטֵר עֲדִינָּה מִיָּדֵי טְבֻלוֹ גַּם מְדַאוּרִייתָא דְּהֵי טְבֻל וְחֻלִּין מְעוֹרְבִין.

וְאִם הַפְּרִישׁ תְּרוּמָה כְּשִׁיעוֹר וּבְדַעְתּוֹ לְהַפְרִישׁ יוֹתֵר צְרִיךְ לְהוֹסִיף וְיֵשׁ לוֹ דִּין תְּרוּמָה לְמַה שְׂמוֹסִיף וְדוּקָא שְׂמַפְרֹשׁ בְּהַדְּיָא שְׁרוּצָה לְהַפְרִישׁ יוֹתֵר אֲבָל בְּמַחְשָׁבָה בְּעֵלְמָא לֹא סָגִי

כנ"ל: סימן לה לבאר אם יש להפריש תרומה ומעשרות מתבואת חֲדָשׁ לפני העומר: גרסינו בפסחים (דף ל"ג) אָמַר מֶרְבַּד"א בְּמִפְרִישׁ תְּרוּמָה וְהִתְמִיצָה אֲבָל הַפְּרִישׁ חֲמִיץ תְּרוּמָה דְּבָרֵי הַפֶּל אֵינָה קְדוּשָׁה מִנֵּה"מ אָמַר רַב נַחְמָן ב"י אָמַר קָרָא תַתָּן לוֹ וְלֹא לְאוּרוֹ כּו' פִּי אֲתָא רַב הוּנָא בְּרִיָּה דר"י אָמַר אָמַר קָרָא רֵאשִׁית שְׁשִׁירֵיהֶּ נִפְרִין לִישְׂרָאֵל יֵצֵאת זֶה שְׂאִין שְׁשִׁירֵיהֶּ נִפְרִין וּפְרִישׁ"י דְּבָרֵי הַפֶּל אֲפִילוּ לְמָאן דְּשָׂרֵי הִנָּאת חֲמִיץ בְּפֶסַח קָאָמַר כּו' וְלֹא לְאוּרוֹ אֲפִילוּ הִיא רְאוּיָה לְהַסִּיק הוּאִיל וְאֵינָה רְאוּיָה לְאַכִּילָה כּו' ע"ש.

עכ"פ הרי מתבאר מסוגי' זו דתבואה שאסורה באכילה א"א להפריש ממנה תרומה ואם הפריש אינה קדושה אי משום דכתיב תתן לו ולא לאורו או משום ראשית ששיריה נפרין. ולפ"ז לכאורה ה"ה בתבואת חֲדָשׁ קוּדְם הַעוֹמֵר שְׁאֲסוּרָה בְּאַכִּילָה אֵין לְהַפְרִישׁ מִמֶּנָּה תְּרוּמָה עַד לְאַחַר יוֹם הַגֶּזֶף מִשׁוּם הַגֶּזֶף תְּרֵי טַעְמָא גּוּפְיָה כּנ"ל.

והנה כבר עמד על מדוכה זו הגאון בעל שג"א בח"ר סי' צ"ז וביותר בח"ש סי' י"ב וע"ש שכתב לחלק בזה דבחדש ליכא משום תתן לו ולא לאורו פינן דיש היתר לאיסורו לאחר יום הגזף תתן לו קרינן ביה שהרי ראוי לפהו עצמו לאכלו לאחר יום הגזף.

וקא דממעטין תרומת חמץ מקרא דתתן לו ולא לאורו י"ל דהיינו אליבא דר"י דס"ל חמץ לאחה"פ אסור ולכך לא קרינן ביה תתן לו פינן שאין היתר לאיסורו. וע"ש שה"ר לזה מגמ' שבת (דף כ"ה) דשקיל וטרי שם מנ"ל דתרומה טמאה מותר ליהנות בשעת ביעורו ואמר רב נחמן ב"י אמר קרא תתן לו ולא לאורו מפלל דבת אורו הוא והיינו דע"כ ליכא מידי שאינו ראוי לו רק לאורו כ"א תרומה טמאה.

ואי נימא דגם גבי חֲדָשׁ איכא משום לו ולא לאורו א"כ מנ"ל דתרומה טמאה מותר בהנאה דלמא איצטריך קרא למעוטי תרומת חֲדָשׁ קוּדְם לְעוֹמֵר דְּאֵינָה קְדוּשָׁה. דבשלמא בתרומת חמץ ליכא לאוקמא משום דהא דמעטין שם תרומת חמץ מקרא דלו ולא לאורו לא איצטריך רק למ"ד חמץ בפסח מותר בהנאה.

אבל לפי מאי דקי"ל דחמץ בפסח אסור בהנאה א"צ לו למעוטי דמתתן לחוד נפקא שאין ליתן אלא מידי דשרי בהנאה לכה"פ וכמ"ש התוס' שם אולם מחדש קשה כנ"ל. ובע"כ צ"ל דחדש א"א למעט מקרא דלו ולא לאורו פינן שיש היתר לאיסורו תתן לו קרינן ביה כנ"ל: אכן באמת עדיין צע"ג בגמ' שבת שם דמנ"ל דקרא דלו ולא לאורו קאי למעט תרומה טמאה ומפלל דבת אורו היא נהי דלתרומת חמץ לא איצטריך מעוטיא דלו ומשום דלדידן דקי"ל דחמץ בפסח אסור בהנאה מתתן לחוד נפקא ליה וכן בחדש ליכא לאוקמא ומשום דכינן דיש היתר לאיסורו שפיר קרינן ביה תתן לו כנ"ל.

מ"מ אפתי צע"ג דנימא דקרא דלו ולא לאורו קאי למעט חֲדָשׁ שֶׁל חֲמִץ דְּהָרִי לְזֶה לֹא יִהְיֶה הֵיטֵר לְאִיסוּרוֹ דְּבַע"כ קוּדְם שְׁתַּצָּא מֵאִיסוּר חֲדָשׁ תְּחוּל עָלָיו אִיסוּר חֲמִץ וְא"כ שפיר יש למעט מקרא דלו ולא לאורו דהרי לעולם לא תהיה ראויה לאכילה.

ומקרא דתתן לחוד אין למעט שהרי היא מותרת בהנאה קוּדְם הַפֶּסַח אִולם מְקָרָא דְלוֹ וְלֹא לְאוּרוֹ שְׁפִיר נִתְמַעַט פִּינן דלעולם לא תהיה לה היתר אכילה. ואין לומר פינן דעכ"פ אִיסוּר חֲדָשׁ יִהְיֶה נִפְקַע מִמֶּנָּה לְאַחַר יוֹם הַגֶּזֶף שְׁפִיר מְקָרֵי תַתָּן לוֹ דְּזֶה בְּדוּדָאֵי לֹא נָתַן

להאמר פִּינּוּן דמ"מ סוף סוף הָרִי לֹא תִהְיֶה לָּהּ הִיתָר אַכִּילָה עַד עוֹלָם בְּנֻדָּאֵי לָא קָרִינּוּ בִּיהַ תַּתָּן לּוֹ לְאַכִּילָה וְלֹא חֲזִי רַק לְאֹרּוֹ קוֹנְדָם יוֹם הַגָּנְף.

וע' בתו' חולין (דף ק"כ) בד"ה מה דנבילה מקרי לא הי"ל שעת הפןֶשֶׁר ומשום דמחיים קִיָּה בָּהּ אִיסוּר אבמ"ה ע"ש ומכ"ש בכה"ג דאין זֶה בְּתוֹרַת חוּמְרָא רַק דְּבַעֲיָנוּ שְׁתָּהּ אֲרַוְיָה לְכַהֵן לְאַכִּילָה וְהָרִי לֹא תִהְיֶה חֲזִי לְאַכִּילָה עַד עוֹלָם.

ועוד דתרומת חמץ דממעטינו נָשָׁם מִתְתָּן לּוֹ וּמִשׁוּם דָּגָם לֹא חֵחָה"פ אִיסוּר אֲלִיבָא דר' יהודה וכמ"ש השג"א פנ"ל וְהָרִי לֹא חֵחָה"פ דְּאִיסוּר הוּא מְלֹאוֹ אַחַר וְאִין זֶה מֵאוֹתוֹ הִלְאוֹ דְּתוֹף הַפֶּסַח וְכַמְבּוֹנָאָר בְּפֶסַחִים (דף כ"ח) מ"ש דְּהִלְאוֹ שְׁל תוֹף הַפֶּסַח הוּא רַק בְּפֶסַח לְבַד וּמ"מ נִתְמַעַט מְלוֹ וְלֹא לְאֹרּוֹ וּא"כ ה"נ פנ"ל: אֵלָּא דְּלְכַאוּרָה יֵשׁ לוֹמַר דְּהָא דְּמַמְעַט ר"נ ב"י תְּרוּמָה טְמֵאָה מְקַרָּא דְּלוֹ וְלֹא לְאֹרּוֹ וְלֹא מוּקִי קָרָא לְחֻדָּשׁ שְׁל חֲמֵץ הִיָּינוּ לר"ש דס"ל חֲמֵץ לֹא חֵחָה"פ מְוֹתָר וּלפ"ז גַּם חֻדָּשׁ שְׁל חֲמֵץ יֵשׁ הִיתָר לְאִיסוּרוֹ אַחַר הַפֶּסַח וְאִין לְמַעַט מְקַרָּא דְּלוֹ וְלֹא לְאֹרּוֹ אוּלָם בְּאַמְתָּ זֶה אֵינּוּ דִּהְנֶה עֵיקַר מַש"כ הַשְּׁג"א דְּהָא דְּמְבּוֹנָאָר בַּגְּמ' אֲבָל הַפְּרִישׁ חֲמֵץ תְּרוּמָה ד"ה אֵינָה קְדוּשָׁה וּמִשׁוּם לּוֹ וְלֹא לְאֹרּוֹ הִיָּינוּ לְמַאֵן דס"ל חֲמֵץ לֹא חֵחָה"פ אִיסוּר דְּלִמְ"ד מְוֹתָר תַּתָּן לּוֹ קָרִינּוּ בִּיהַ פנ"ל.

צ"ע דְּהָא הֵךְ דְּבָרֵי הַפָּל אֵינָה קְדוּשָׁה הִיָּינוּ אֲפִילוּ לִמְ"ד חֲמֵץ בְּפֶסַח מְוֹתָר בְּהִנָּאָה וְכַמוֹ שִׁפְרֵש"י וּא"כ קִשָּׁה מנ"ל דְּמַאֵן דס"ל חֲמֵץ בְּפֶסַח מְוֹתָר בְּהִנָּאָה ס"ל ג"כ דְּחֲמֵץ לֹא חֵחָה"פ אִיסוּר עַד שְׁיֵאמַר ד"ה אֵינָה קְדוּשָׁה.

וּבַעֲיָקָר מַה שְׁהַכְרִיחַ לְהַשְׁג"א לוֹמַר פֶּן וּמִשׁוּם דְּלִמְ"ד חֲמֵץ לֹא חֵחָה"פ מְוֹתָר א"כ הָרִי יֵשׁ הִיתָר לְאִיסוּרוֹ וְאֵמַאי הַפְּרִישׁ חֲמֵץ תְּרוּמָה אֵינָה קְדוּשָׁה הָרִי שְׁפִיר קָרִינּוּ בִּיהַ תַּתָּן לּוֹ וְכַמוֹ חֻדָּשׁ דְּמְקַרִי תַּתָּן לּוֹ מִשׁוּם דִּישׁ הִיתָר לְאִיסוּרוֹ פנ"ל דְּבָרֵיו צ"ע.

וְיִפָּה אֵמַר לִי בְּזֶה יָדִיד לְבִי כְּבוֹד הָרַב ה"ג הֵן גְּבִיר כו' מו"ה אֶהְרֵן הַלּוֹי נֵאוּוִיאזְטֵר שְׁיִחְנִי דְּבַאמְתָּ א"צ לְכָל זֶה דְּחֲמֵץ לֹא דְּמִי פְּלֵל לְחֻדָּשׁ דְּחֻדָּשׁ הָרִי יוּכַל לְשִׁהוּת בְּהִיתָר עַד לְאַחַר יוֹם הַגָּנְף וְיִהְיֶה מְוֹתָר לְאַכִּילָה לְכַף קָרִינּוּ בִּיהַ תַּתָּן לּוֹ.

אֲבָל חֲמֵץ דְּעוֹבֵר בְּבַל יִרְאֶה וּבְעַמּוּד וְהַשְּׁבֶת קָאֵי דְּצָרִיף לְבַעֲרוּ מִן הָעוֹלָם וּא"כ מֵאֵי עֲנִין לוֹמַר דִּיהִנָּה מְקַרִי תַּתָּן לּוֹ מִשׁוּם שְׁיֵשׁ הִיתָר לְאִיסוּרוֹ לֹא חֵחָה"פ פִּינּוּן שְׁאִיסוּר לְשִׁהוּתוֹ עַד אַחֵה"פ פנ"ל וְזֶה בְּרוּר מְאוּד.

בְּאוּפֹן דְּנִרְאָה פְּשׁוּט דְּהָא דְּאֵמַר ד"ה אֵינָה קְדוּשָׁה הִיָּינוּ אֲפִילוּ אֵי נִימָא דְּחֲמֵץ לֹא חֵחָה"פ מְוֹתָר מ"מ נִתְמַעַט תְּרוּמַת חֲמֵץ מִתְתָּן לּוֹ. וּלפ"ז הַדְּק"ל גַּם לר"ש דמנ"ל לרנב"י לְמַדְרֵשׁ מְקַרָּא דְּלוֹ וְלֹא לְאֹרּוֹ לְתְּרוּמָה טְמֵאָה דְּלִמָּא קָאֵי לְמַעַט חֻדָּשׁ שְׁל חֲמֵץ קוֹנְדָם הַפֶּסַח דְּאִין הִיתָר לְאִיסוּרוֹ דְּקוֹנְדָם הַגָּנְף אִיסוּר מִשׁוּם חֻדָּשׁ וּלֹא חֵחָה"כ נֶאָסֵר מִשׁוּם חֲמֵץ וּבְעַמּוּד וְהַשְּׁבֶת קָאֵי וּמִשׁוּם זֶה לֹא מְקַרִי אִיסוּר חֲמֵץ יֵשׁ הִיתָר לְאִיסוּרוֹ גַּם לר"ש.

וּלְמַאֵן דס"ל דְּחֲמֵץ בְּפֶסַח מְוֹתָר בְּהִנָּאָה נִתְמַעַט מִתְתָּן לּוֹ אֲפִילוּ אִם אֵיתָא דְּלֹא חֵחָה"פ מְוֹתָר פנ"ל וּלפ"ז ה"ה חֻדָּשׁ שְׁל חֲמֵץ דִּישׁ לְמַעַט שְׁפִיר מִתְתָּן לּוֹ פנ"ל: וְעוֹד צ"ע דְּהָרִי לר"ש אפ"ל דְּקָרָא דְּלוֹ וְלֹא לְאֹרּוֹ קָאֵי לְמַעַט תְּרוּמַת חֲמֵץ לְפָנֵי זְמַנּוֹ דְּהִיָּינוּ מִשְׁשׁ שְׁעוֹת בְּעַר"פ עַד הַלְיָלָה.

דלפמש"כ התוס' וקרא"ש בפסחים (דף כ"ח) דאע"ג דס"ל לר"ש דחמץ לפני זמנו אינו עובר עליו בולא פלום היינו דאינו עובר בלאו מ"מ מודה שאסור באכילה משש שעות ולמעלה ומשום דכתיב תשביתו ואף חלק ומשמע תשביתו שלא פדרה הנאה דהיינו אכילה ורק להסיקו תחת תבשילו מותר.

וא"כ הרי איצטריף קרא דלו ולא לאורו למעט חמץ לפני זמנו דאין להפריש אז תרומה מחמץ ומשום דכיון דאסור באכילה נתמעט מתתן לו ולא לאורו וחמץ לא מקרי יש היתר לאיסורו משום מצנת תשביתו פנ"ל.

וא"כ מנ"ל למעט תרומה טמאה מקרא דלו ולא לאורו וכנ"ל: ולכן נלע"ד ליטב הפל בעז"ה ומשום דבאמת נראה דעיקר הך דממעטין מקרא דלו ולא לאורו שלא יתן לפהו דבר שאינו ראוי לו לאכילה כמו תרומה טמאה או תרומת חמץ.

זהו שינוי רק אי נימא דחצי שיעור אסור מה"ת אבל אי נימא דחצי שיעור מותר מה"ת א"א למעט מקרא דתתן לו ולא לאורו דהא קי"ל ד"ת חטה אחת פוטרת את הפרי וכמבואר בכ"מ בש"ס דמן התורה אין לתרומה שיעור ואף דכתיב תתן לו מ"מ גם חטה אחת מקרי נתינה ועי' בתוס' פסחים (דף ל"ב) בד"ה ואין ע"ש וא"כ איך אפ"ל שהקפיד הפתוב שלא יתן לפהו דבר שאינו ראוי לאכילה דהא פיון דמה"ת סגי להפריש חטה אחת וליתן לפהו וזה א"א במציאות שלא יהא ראוי לאכילה אפילו בדבר איסור פיון דחצי שיעור מותר מה"ת וא"כ חטה אחת הרי בע"כ לעולם חזי לכהן לאכילה.

ואין לומר דמ"מ נהי דאם נותן לו רק חטה אחת אף באיסורי אכילה א"א למעט מקרא דתתן לו אף מ"מ אם נותן לו הרבה כשיעור צריף שיהיה ראוי לו לאכילה, דזה אינו דאפילו אם נותן לו כשיעור מ"מ פיון דחטה אחת פוטרת את הפרי ונהי חטה אחת מזה ראוי לו לאכילה דח"ש מותר מה"ת וא"כ מקרי תתן לו.

ועוד דהא מבואר בפסחים שם דאם היה לו שעת הפוש להפריש לא נתמעט מתתן לו ולכך תנן אין תורמין מן הטמאה על הטהורה ואם תרם בשוגג תרומתו תרומה ומשום שהי"ל שעת הפוש קודם שנטמא ע"ש.

ולפ"ז פיון דאם מפריש רק חטה אחת בנדאי דאף באיסור אכילה מקרי תתן לו א"כ אפילו כשפריש יותר מ"מ הרי הי"ל שעת הפוש. ועוד דכל חטה וחטה הי"ל שעת הפוש להפריש ועכ"פ נראה דאי נימא דח"ש מותר מה"ת א"א למעט מקרא דתתן לו ולא לאורו תרומת איסור פנ"ל: ועפ"ז יהיה מיושב שפיר הפל דאפ"ל דס"ל לר"נ ב"י דח"ש מותר מה"ת כר"ל דס"ל הכי והא דמעט תרומה טמאה מקרא דתתן לו ולא לאורו נראה לומר דתרומה טמאה לכ"ע אסור ח"ש דהנה בירושלמי פ"ו דתרומות מבואר דמודה ר"ל באיסורי הנאה דח"ש אסור ע"ש ונהנה תרומה טמאה אסור מה"ת בכל הנאות מלבד הנאות שריפה ועי' בתוס' שבת (דף כ"ד) ד"ה לפי ע"ש ובשבת שם שקיל וטרי הגמ' רק דמנ"ל דמותר ליהנות בשעת ביעורה אבל שאר פל הנאות בנדאי אסור וא"כ ממילא בתרומה טמאה לכ"ע אסור ח"ש באכילה מדין הנאה פנ"ל וכן הו"ד דמעט ר"נ ב"י בפסחים שם תרומת חמץ מקרא דלו ולא לאורו אף למ"ד דחמץ בפסח מותר בהנאה היינו משום דבחמץ ג"כ לכ"ע אסור ח"ש וכמש"כ הרמב"ם בפ"א מה'

חמץ ומצה האוכל מן החמץ בפסח כל שהוא אסור מה"ת שפסח לא יאכל וע"ש במ"ל ולפ"ז פ"ן דח"ש אסור בחמץ פנ"ל לק"ה שפיר יש למעט תרומת חמץ מקרא דלו ולא לאורו ולפ"ז נ"חא שפיר ד"ל"ר ר"נ ב"י מקרא דלו ולא לאורו דתרומה טמאה מותר בהנאה דבע"כ אין למעט מקרא רק תרומה טמאה.

ואין להקשות דדלמא קאי קרא למעט תרומת חמץ ומשום דס"ל לר"נ ב"י דח"ש מותר מה"ת וא"כ פ"ן דחדש מותר ח"ש א"א למעט מקרא דלו ולא לאורו פנ"ל וכן מ"ן ש"ב ג"כ דא"ל דקרא קאי למעט חמץ לפני זמנו לר"ש דס"ל דאסור באכילה מה"ת ומותר בהנאה דלא יפריש אז תרומה מחמץ משום לו ולא לאורו פנ"ל ומשום דכ"ן דח"ש מותר מה"ת אין למעט מקרא דלו ולא לאורו דלר"ש אין אסור לפני זמנו רק משום דתשבייתו משמע שלא פ"ד"ה הנאה וכמ"ש התוס' בפסחים (דף כ"ח) ע"ש ולפ"ז מותר ח"ש והנה לפי ה"ל אפ"ל דר' יוחנן דס"ל בשבת שם דתרומה טמאה אסור מקרא דמ"נו ע"ש ולא י"ל מקרא דתתן לו ולא לאורו היינו משום דר"י לשי' דס"ל ח"ש אסור מה"ת וא"כ אפ"ל דקרא קאי למעט תרומת חמץ של חמץ פנ"ל: ועוד י"ל דלעולם ס"ל לר"נ ב"י דח"ש אסור מה"ת ומ"מ נ"חא שפיר דא"א למעט מקרא דלו ולא לאורו תרומת חמץ פנ"ל והוא ע"פ מש"כ בתשובת רלב"ח סי' י"ח ל"ש דברי הרמב"ם במ"ש דאסור לאכול חמץ כ"ש משום שנא' לא יאכל אף דבלא"ה הא קי"ל דח"ש אסור מה"ת וכתב ל"ש משום דח"ש למדו מפל חלב ולפ"ז חמץ שהי"ל שעת הפושט אין ללמוד מחלב ע"ש ולפ"ז נראה דחדש דיש היתר לאיסורו אין ללמוד מחלב ועוד דלפ"מ התוס' בפסחים (דף כ"ג) בד"ה קוצר דתבואה שלא הביא שלישי אינו אסור משום חמץ ולפ"ז י"ל דחדש מקרי הו"ל שעה"כ ואין ללמוד מפל חלב ומותר בחדש אכילת ח"ש ולק"ה א"א למעט מקרא דלו ולא לאורו תרומת חמץ קודם העומר וכן נ"חא ג"כ דא"ל דקרא קאי למעט חמץ לפני זמנו כר"ש וכנ"ל דהנה האחרונים פתבו דלר"ש לפני זמנו מותר בח"ש ומשום דעיקר האיסור הוא משום דתשבייתו משמע שלא פ"ד"ה הנאה ותשבייתו גופה ליכא בפחות מפשיעור כמ"ש האחרונים וא"א למעט מקרא דלו ולא לאורו חמץ לפני זמנו פנ"ל: וכ"ז הוא לענין אם איכא בתרומת חמץ משום לו ולא לאורו אולם למ"ד דהא דהפריש חמץ תרומה אינה קדושה משום דאמר קרא ראשית ששיריה נ"פ"רין וע"ש בפרש"י דמשמע שתהיה היא ראשית ואילו שיריה נ"פ"רין שתהא היא מתירתו.

לישראל ואי שפיריש חמץ תרומה מה היתר יש בשיריה כו' ע"ש. יש לחקור לענין להפריש תרומה מחדש לפני העומר דאפילו אי נ"מא דבחדש ליכא משום לו ולא לאורו משום דחזי לכהן אחר יום הגוף מ"מ יש לחקור לענין שיריה נ"פ"רין אי נ"מא ג"כ דסגי מה שיהיה שיריה נ"פ"רין לאחר זמן או דבעינו שיהא שיריה נ"פ"רין בעת הפרישה וכבר נסתפק בזה השג"א שם ע"ש.

אולם נראה לענ"ד לה"ר ברורה דבעינו שיהא שיריה נ"פ"רין בעת הפרישה והנה בגמ' מבואר דר"נ ב"י לית ליה הך דרשא דשיריה נ"פ"רין דהא ס"ל דאם אחמץ בתלוש קדשה והנה לכאורה צ"ע וכי לא בעי רצב"י שיריה נ"פ"רין והא הוא משנה מפנישית בפ"ק דחלה האומר פל גרני תרומה לא אמר פלום עד שישיר מקצת והיינו משום דכתיב

ראשית ששיריה נזכרים וכמבואר בחולין (דף קנ"ו) ע"ש וצ"ל דפליגי בזה דרנב"י ס"ל דבעינו רק שיריה נזכרים בעצם דהיינו שישיר מקצת אבל לא בעינו שיהא שיריה נזכרין גם לענין היתר ור"ה ברקיה דר"י ס"ל דאף לענין היתר בעינו שיריה נזכרין והנה בעירובין (דף ל"ז) מבואר לענין הא דתנו הלוקח זין מבין הפותים ואמר שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה כו' ר' יהודא ור"ש אוסרין ואמר רבא שאני התם דבעינו ראשית ששירים נזכרין א"ל אב"י אלא מעתה הנה לפניו שני רימונים כו' ה"נ בין ירדו בין לא ירדו דאין בדבריו פלוגא ופרש"י רבא אמר טעמא דר"ש ב"נן לאו משום דאין ברקיה אלא משום דקריה רחמנא לתרומה ראשית דגנה ותירושה מפלל שתהא מוכדלת תרומה משיריה בשעה שקורא עליה שם שתהא היא נראית ראשית ואלו שיריה כו' אין בדבריו פלוגא הו"א ובשעת קריאת השם אינו נזכר איזו תרומה ואיזו שיריה דהא קא גבי זין נזכרין שיריה לאחר זמן פי ה"א וקאסר ר"ש עכ"ל ע"ש ועכ"פ הרי מתבאר בהדיא דלענין שיריה נזכרין בעצם בעינו שתהא שיריה נזכרין בשעת קריאת שם ולא מהני מה שיהיה נזכר שיריה לאחר זמן ולפ"ז נראה דה"ה למ"ד דבעינו ג"כ שתהא שיריה נזכרין לענין היתר דהיינו דראשית התיר את שיריה בעינו ג"כ שתהא ההיתר שיריה נזכר מיד בעת קריאת שם אבל אם בעת קריאת שם אינו נזכר שהראשית התיר את שיריה לא מהני מה שיהיה השירים מותרין לאחר זמן ואז יהיה שיריה נזכרין בהיתר ואף דבגמ' שם מסיק ואב"א פדקתני טעמא א"ל לר"מ אי אתה מודה שמה שיקע הנו"ד כו' ומשמע לכאורה לתי' זה דר"ש לא חייש משום שיריה נזכרין ובע"כ היינו משום דיהיה שיריה נזכרין לאח"ז אולם באמת זה אינו דהנה הרשב"א בפ"ק דחולין (דף י"ד) הביא בשם הרמב"ן שכתב בשם גאון ז"ל דלמ"ד יש ברקיה באומר שאני עתיד להפריש מהני דכשהוא מפרישו הו"ב דהדבר המפריע שעל מה שהפריש חל המעשר ושיריה נזכרין הן למפריע אע"פ שלא היה נזכרין בשעת קריאה וע"ש מה שכתב הרשב"א דמסקנא באמת בהכי סלקא דמאן דאית ליה ברקיה שיריה נזכרין הן למפריע ע"ש ועכ"פ מבואר דגם למסקנא בעינו שתהא שיריה נזכרין בעת קריאת שם אלא משום דכיון דיש ברקיה כשפריש הו"ב דהדבר דלמפריע היה שיריה נזכרין אבל מה שיהיה נזכרין שיריה לאח"ז לא מהני ולפ"ז נראה דה"ה לענין שיריה נזכרין בהיתר בעינו ג"כ שתהא נזכר מיד בעת קריאת שם כנ"ל ולפ"ז נראה דלמ"ד דבעי שיריה נזכרין בהיתר אין להפריש תרומה מתבואת חדש לפני העומר כיון דאין שיריה נזכרין בעת הפרישה: עוד כתב השג"א שם דחדש מקרי שיריה נזכרין משום דעל חדש אין חייבין מיתה אלא מלקות וטבל הוא במיתה ולפ"ז הוי שפיר שיריה נזכרין דכשהוא טבל הוא במיתה ולאחר הפרישה אינו חייב מיתה רק מלקות ע"ש ולענ"ד לא נראה פן ואיני יודע מנ"ל דמשום זה מקרי שיריה נזכרין ולפי הסוגיא נראה דבעינו שיהא שיריה נזכרין בפועל שמו"ת באכילה לאחר הפרישה אבל מה שהוקל האיסור על ידי הפרישה לא מקרי שיריה נזכרין דהרי הראשית לא התיר את השירים כלל וכן משמע בהדיא בפרש"י ונ"ל לה"ר ברורה מהירושלמי בפסחים שם זה לשונו הפריש מצה על חמץ א"ר זעירה כל תרומה שאינה מתרת את השירים לאכילה אינה תרומה ע"ש הרי מבואר בהדיא דשיריה נזכרין הוא שהתרומה תהא מתרת השירים לאכילה אבל מה שהוקל האיסור ממיתה ללאו לא מקרי שיריה נזכרין כיון שהתרומה לא התיר השירים כלל.

ובזה נראה לישיב ג"כ מה שהקשה השג"א שם בגמ' לענין תרומת חמץ דאינה קדושה משום דאין שיריה נזפרין והקשה הא שיריה נזפרין דהא כל האיסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרף אכילתן ומשום דכתיב אכילה ואילו טבל לוקין עליהן אף שלא פדרף הנאתן דהא לא כתיב בה אכילה ע"ש ולענ"ד נראה לישיב בפשיטות דזה לא מקרי שיריה נזפרין כלל מה שהוא שלא פדרף אכילה או הנאה פיון דלא מקרי אכילה והנאה בכה"ג וז"ב ובאמת ע"פ הירושלמי הנ"ל יש לישיב ג"כ קו' התוס' שהקשו דשיריה נזפרין משום הנאה של פילוי ע"ש: ולפי מה שכתבנו דלמ"ד שיריה נזפרין אין להפריש תרומה מתבואת חדש לפני העומר יש להמתיק בזה דברי המשנה ספ"ד דדמאי הסמרין שזכרנו לעיר ואמר אחד מהן שלי חדש ושל חברי יישן שלי אינו מתוקן ושל חברי מתוקן אין נאמנים כו' ועי' בכתובות (דף נ"ו) בפרש"י שכתב דיש מפרשים דחדש הוא קודם לעומר ע"ש ולפי הנ"ל מבואר שפיר דהוא דבר אחד שלי חדש ושל חברי יישן וממילא שלי אינו מתוקן ושל חברי מתוקן ומשום דמתבואת חדש לפני העומר א"א להפריש תרומה כנ"ל: סימן לו בדין הפרשת חלה מהחדש על הישן דהיינו מעיפה של תבואת שנה זו על עיפה של שנה אחרת: גרסינן בבכורות (דף י"ב) אמר רב חסדא בהמת שביעית פטורה מן הבכורה כו' לאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה כו' מיתבי האוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה חייב מיתה ואמאי פיון דאילו מטמא בת שריפה היא לאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה שאני הכא דכתיב לדורותיכם כו' וליגמר מינה התם עיקר לאכילה הכא עיקר לשריפה עכ"ל הגמ' ופרש"י לשריפה ואי מיחייב בבכור סלקי אמורים לגבוה, חלה טמאה אין לה תקנה אלא שריפה כו' ואמאי מיחייב עיסת שביעית בשביעית בחלה, לדורותיכם כתיב בחלה משמע אפילו בשביעית כו' וע"ש בתו' ד"ה פיון דאילו מטמא שכתבו ואע"ג דיכול להפריש מעיפה אחרת שאינה של שביעית על זאת ומקרי שתייהו מ"מ הך לאו בת חלה היא ולא מצוי לאפרושי מגופה הוי כמו מן החיוב על הפטור ע"ש והנה בס' מהרי"ט אלגזי בפ"ה חלה להרמב"ן סק"ב תמה על דברי התו' מאוד וע"ש שכתב ודברי התו' אלו נפלאו ממני דאיך כתבו דיכול להפריש מעיפה אחרת שאינה של שביעית דאיך אפשר שפריש מעיפה דפירות דשנה ששית לעיסת שביעית הא תנו בפ"ק דתרומות דאין תורמין מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש ואם תרם אין תרומתו תרומה ודין זה איתא בחלה נמי כמו שמתבאר בפ"ד דחלה משנה ד' וזה פשוט דהתורם מפירות שנה שעברה על פירות שנה זו הוי מן הישן על החדש וכמ"ש הר"מ בפ"ה מה' תרומות.

וא"כ קשה דלמה הוצרכו התו' לדחוק עצמם ולתרוץ דחשיב כה"ג כמו מן החיוב על הפטור דזה דוחק גדול כו' בהיות דהיה להם לומר טעם אחר ברור בלי שום ספק דמן הישן על החדש אין תרומתו תרומה וע"ש שדחוק לישיב: אכן נראה לישיב בעז"ה דהנה בעיקר הדין של הפרשת חלה מהחדש על הישן וכמבואר בפ"ד דחלה משנה ד' ובירושלמי שם דחלה שנה לתרומה בזה ועי' בשו"ע יור"ד ה' חלה סי' שכ"ד בש"ף שם ס"ק ט"ז ע"ש הנה לא נתברר בדברי הראשונים והאחרונים השיעור של חדש וישן לגבי חלה מהו נקרא חדש וישן לענין זה והנה בתרומה הדבר פשוט דאזלינן בתר הבאת שליש דתבואה שהביאה שליש קודם ר"ה נחשב לשנה העברה ושלא הביאה שליש קודם ר"ה נחשב לשנה הבאה ואין תורמין ומעשרין מזה על זה וכמבואר בגמ' ר"ה דף

י"ג אָמר רבָּה אָמרוּ רבָּנוּ כו' תּבוּאָה וְזָמִים בָּתֵּר שְׁלִישׁ יָרֵק בָּתֵּר לְקִיטָּה ע"ש אוּלָם הַשְּׂוֹעֵר שֶׁל חֲדָשׁ וַיִּשָּׁן גְּבִי חֵלָה לֹא נִתְבָּאָר בַּגִּמ' וְלֹא בְדִבְרֵי הָרֵאשׁוֹנִים וְאַחַר הָעִיּוֹן מִצָּאֵתִי מְבֹנָאָר בְּהִדְיָא בִירוּשְׁלָמִי בַפ"ק דְּחֵלָה וְזֶה לְשׁוֹנוֹ שְׂמוּאֵל בַּר אָבָא בְּעֵי אֵיזוֹ חֲדָשׁ וַיִּשָּׁן שְׁבַחֲלָה שְׁתֵּי שְׂדוֹת אַחַת הִבִּיאָה שְׁלִישׁ וְאַחַת פְּחוֹת מְשֻׁלִישׁ לְחֵלָה אַחַת וְלִמְעֻשְׁרוֹת שְׁתֵּי אַחַת פְּחוֹת מְשֻׁלִישׁ וְאַחַת עֲשָׂבִי לְחֵלָה אַחַת וְלִמְעֻשְׁרוֹת שְׁלִישׁ וְאַ' עֲשָׂבִים בֵּין לְחֵלָה בֵּין לִמְעֻשְׁרוֹת שְׁתֵּים עַכ"ל הִירוּשְׁלָמִי וְע"ש בַּפ"ה הַפ"מ וְהִיָּנוּ מִשׁוּם דְּקִי"ל דְּתִבּוּאָה שְׁלֹא הִבִּיאָה שְׁלִישׁ פְּטוּרָה מִן הַמְעֻשְׁרוֹת וְחֵיבָת בְּחֵלָה וְכַמְבֹּנָאָר בַּמְשָׁנָה שָׁם וְלִכְךָ בְּמַעֲשְׁרוֹת אֲזַלְיָנוּ אַחַר הַבָּאָת שְׁלִישׁ קוֹדֵם ר"ה דְּאוֹתָן שְׁלֹא הִבִּיאוּ שְׁלִישׁ קוֹדֵם ר"ה דְּבִשְׁנָה הַעֲבָרָה לֹא חָל עֲלֵיהֶם חֵיב מַעֲשְׁרוֹת נִחָשֵׁב לְשָׁנָה הַבָּאָה אֲבָל בְּחֵלָה דְּתִבּוּאָה שְׁלֹא הִבִּיא שְׁלִישׁ ג"כ חֵיב בְּחֵלָה לִכְךָ אֲפִילוּ אִם לֹא הִבִּיא שְׁלִישׁ קוֹדֵם ר"ה נִחָשֵׁב לְעֵנִן חֵלָה לְשָׁנָה הַעֲבָרָה וְהִיָּנוּ דְקָאָמַר דָּאִם אַחַת הִבִּיאָה שְׁלִישׁ קוֹדֵם ר"ה וְאַחַת פְּחוֹת מְשֻׁלִישׁ לְחֵלָה אַחַת דְּשְׁנֵיהֶם נִחָשֵׁבִים כְּיָשׁוּן וְלִמְעֻשְׁרוֹת שְׁתֵּים כְּפ"ל אֲבָל אִם אַחַת הִבִּיאָה פְּחוֹת מְשֻׁלִישׁ וְאַחַת עֲשָׂבִים דְּעֲשָׂבִים בְּנֹדָאִי אֵינּוּ עֵנִן לְחֵלָה לִכְךָ לְחֵלָה שְׁתֵּים דְּאוֹתָהּ שְׁלֹא הִבִּיא שְׁלִישׁ הָיָה כְּיָשׁוּן וְאוֹתָהּ שֶׁל עֲשָׂבִים נִחָשֵׁב לְשָׁנָה הַבָּאָה וְלִמְעֻשְׁרוֹת אַחַת כְּפ"ל: וְעַפ"ז מִיָּשׁוּב שְׁפִיר דְּבָרֵי הַתּו' בְּמָה שְׁפָתְבוּ וְאֵע"ג דִּיכּוּל לְהַפְרִישׁ מַעֲיָסָה אַחֲרַת שְׁאִינָה שֶׁל שְׁבִיעִית עַל זֹאת כְּפ"ל וְהִיָּנוּ דַלְפ"ז שְׁפִיר מִשְׁפַּחַת לָהּ לְהַפְרִישׁ חֵלָה מַעֲיָסָה שֶׁל פִּירוֹת שְׁנָה שְׁשִׁית עַל עֵסָה שֶׁל שְׁבִיעִית וּמ"מ לְעֵנִן הַפְּרָשַׁת חֵלָה לֹא יִהְיֶה בְּזֶה מִשׁוּם הַפְּרָשָׁה מִהֵיָּשׁוּן עַל הַחֲדָשׁ.

דְּהֵנָּה לְעֵנִן שְׁבִיעִית ג"כ קי"ל דְּאֲזַלְיָנוּ בָּתֵּר הַבָּאָת שְׁלִישׁ וְכַמְבֹּנָאָר בַּר"ה שָׁם בְּסוּגָי' וְהִיָּנוּ דְּפִירוֹת שֶׁהִבִּיאוּ שְׁלִישׁ קוֹדֵם ר"ה שֶׁל שְׁנָה שְׁבִיעִית הָרִי הֵן כְּפִירוֹת שְׁשִׁית וְאוֹתָן שְׁלֹא הִבִּיאוּ שְׁלִישׁ קוֹדֵם ר"ה אֲלָא לְאַחַר ר"ה הָרִי הֵן כְּפִירוֹת שְׁבִיעִית וּכ"כ הָרַמְבַּ"ם בַּפ"ד מַה' שְׂמִיטָה יוֹבֵל ע"ש וּלְפ"ז עֵסָה שֶׁל שְׁבִיעִית דְּהִיָּנוּ שֶׁהִיא מִפִּירוֹת שְׁלֹא הִבִּיאוּ שְׁלִישׁ קוֹדֵם ר"ה דְּהֵם כְּפִירוֹת שְׁבִיעִית דְּהִיָּנוּ מִפִּירוֹת שְׁשִׁית אוֹ שֶׁהִבִּיאוּ שְׁלִישׁ קוֹדֵם ר"ה דְּהֵם כְּפִירוֹת שְׁשִׁית וְלְעֵנִן הַפְּרָשַׁת חֵלָה הָרִי שְׁפִיר יֵשׁ לְהַפְרִישׁ עֲלֶיהָ חֵלָה מַעֲיָסָה אַחֲרַת שְׁאִינָה שֶׁל שְׁבִיעִית דְּהִיָּנוּ מִפִּירוֹת שְׁשִׁית אוֹ שֶׁהִבִּיאוּ שְׁלִישׁ קוֹדֵם ר"ה דְּהֵם כְּפִירוֹת שְׁשִׁית וְלְעֵנִן הַפְּרָשַׁת חֵלָה הָרִי שְׁפִיר יֵשׁ לְהַפְרִישׁ מִזֶּה עַל זֶה דְּהִבִּיא שְׁלִישׁ קוֹדֵם ר"ה וְשְׁלֹא הִבִּיא שְׁלִישׁ הֵם אַחַת לְעֵנִן חֵלָה וְכַמְבֹּנָאָר בִירוּשְׁלָמִי אַחַת הִבִּיאָה שְׁלִישׁ וְאַחַת פְּחוֹת מְשֻׁלִישׁ לְחֵלָה אַחַת כְּפ"ל דְּשְׁנֵיהֶם נִחָשֵׁבִים לְשָׁנָה הַעֲבָרָה וּלְפ"ז שְׁפִיר כְּתִבּוּ הַתּו' וְאֵע"ג דִּיכּוּל לְהַפְרִישׁ מַעֲיָסָה אַחֲרַת שְׁאִינָה שֶׁל שְׁבִיעִית עַל זֹאת וְהִיָּנוּ שֶׁהוֹקְשָׁה לָהֶם דְּדַלְמָא הָא דְתַנּוּן הָאוּכַל מַעֲיָסַת שְׁבִיעִית מִיָּרִי מִפִּירוֹת שְׁלֹא הִבִּיאוּ שְׁלִישׁ קוֹדֵם ר"ה אֲלָא פְּחוֹת מְשֻׁלִישׁ דִּיכּוּל לְהַפְרִישׁ מַעֲיָסָה אַחֲרַת שְׁאִינָה שֶׁל שְׁבִיעִית וְהִיָּנוּ מִשְׁל שְׁשִׁית לְגַמְרִי אוֹ שֶׁהִבִּיאָה שְׁלִישׁ קוֹדֵם ר"ה דְּלְעֵנִן שְׁבִיעִית הָיָה זֶה שְׁבִיעִית וְזֶה שְׁשִׁית וְלְעֵנִן חֵלָה הֵם אַחַת כְּפ"ל: וְלְפִי הַפ"ל נִרְאֶה לְהַבִּין דְּבָרֵי רַבִּינוּ בְּעַל טוּרֵי אֲבָן בַּר"ה (דָּף ט"ו) דְּרַש"י הִבִּיא שָׁם דְּרַשַׁת הַמְּכִילְתָּא דְּשְׁבִיעִית פְּטוּרָה מִן הַמְעֻשָׁר מִדְּכַתִּיב וַיִּתְּרָם תֹּאכַל חֵיט הַשְּׂדֵה מַה חֵיט אוּכַלֶת וּפְטוּרָה מִן הַמְעֻשָׁר אַף אָדָם פְּטוּר ע"ש וְהַקְשָׁה הַטוּרֵי אֲבָן מְסוּגָי' דְּבִכּוּרוֹת הַפ"ל דַּל"ל קָרָא לְדוּרוֹתֵיכֶם לְחַיִּיב עֵינֵסַת שְׁבִיעִית בְּחֵלָה תִּפּוּק לִיָּה דָּאִי נִימָא דְּפְטוּרָה מִן חֵלָה מִשׁוּם דְּאִילוּ מְטַמְּיָא בַת שְׁרִיפָה הִיא וְלֹאֲכָלָה אָמַר רַחֲמָנָא וְלֹא לְשְׂרִיפָה א"כ מֵהֵאִי טַעֲמָא יִהְיֶה פִירוֹת שְׁבִיעִית פְּטוּרִין ג"כ מִתְרוּמָה דְּהָא גַם תְּרוּמָה

טמאה אסורה באכילה ולפ"ז ל"ל היקשא לפטור שביעית ממעשר תיפוק ליה דפטור משום דאילו מטמא בת שריפה היא.

ולא עוד דקל וחומר הוא לתרומה מחלה דהא התו' כתבו דאע"ג דיכול להפריש מעיסה אחרת שאינה של שביעית על זאת מ"מ כו' והא גבי תרומה ליפא למימר שיפריש מתבואה שאינה של שביעית על זאת דהו"ל מהחדש על הישן ומ"מ אי לאו הקינשא הו"א דחייב כש"כ חלה דיכול להפריש משאינה של שביעית על זאת דלא אמרינן ה"ט דאילו מטמא ע"ש ולכאורה דבריו מרפסן אגרון דמה חילוק יש בין חלה לתרומה דהרי גם חלה אין להפריש מהישן על החדש וכמבואר בירושלמי פנ"ל אולם לפי הנ"ל יש מקום לדבריו דבחלה דלא אולינו בתר הבאת שליש פנ"ל א"כ שפיר משפחת לה להפריש חלה משל ששית על שביעית פנ"ל אולם בתרומה דאולינו ג"כ לעגנו חדש וישן בתר הבאת שליש וכמו לעגנו שביעית א"כ לא משפחת לה להפריש תרומה מתבואה של ששית על של שביעית שלא יהיה מהישן על החדש פינו דבשניהם אולינו בתר הבאת שליש פנ"ל: והנה הטורי אבו שם תי' לקושיא זו די"ל דלעולם אי לאו קרא דלדורותיכם הוי אמינא דעיסת שביעית פטורה מן החלה משום דאילו מטמא והא דאיצטריך הקינשא לפטור שביעית מן המעשר ולא פטרינו לה משום דאילו מטמא י"ל דאיצטריך הקינשא לתבואה שלא הוכשרה דליפא למימר בה אלו מטמא דהא אין אנוכל מקבל טומאה בלא הכשר אבל חלה פי איצטריך קרא לחייב היכא שגילושיית בא' מז' משקין המכשירין ע"ש אולם תי' זה צע"ג לענ"ד דהא כל עיקר הך דאילו מטמא הוא רק על צד הספק שמא תטמא ומ"מ אי לאו קרא דלדורותיכם הו"א דעיסת שביעית פטורה מן החלה ומשום דלמא מטמא.

וא"כ מה נ"מ אם לא הוכשרה סוף סוף אפשר במציאות שתבא לידי טומאה פגון אם תוכשרה ואף דתבואה שלא הוכשרה הוא רחוק יותר מטומאה מ"מ מה נ"מ בזה פינו שיש במציאות לבא לידי טומאה פטור מתרומה וחלה משום דלמא מטמא ובזה נראה לישוב קו' הגאון מהרי"ט אלגזי שם שהקשה דמאי פריף שיהיה עיסת שביעית פטורה מחלה משום דלמא מטמא דלשי' רש"י בפסחים (דף ל"ג) דאין אנוכל מקבל טומאה פחות מפביצה ונהרי מה"ת אין שיעור לחלה דאפילו הפריש כשעורה יצא מידי טבל וכמש"כ הטור יור"ד סי' שכ"ב וא"כ אמאי תהיה פטורה מן החלה פינו דמה"ת סגי להפריש חלה כ"ש שוב ליפא למימר דלמא מטמא דהא אין אנוכל מקבל טומאה פחות מפביצה וכנ"ל וכן קשה דלפי האמת ל"ל קרא דלדורותיכם: אולם לענ"ד נראה דגם זה לא קשה פלל דבנדאי ס"ל להגמ' דכל שאפשר במציאות שהחלה תבא לידי טומאה פטורה עיסת שביעית מהפרכת חלה דהרי כל עיקר דלמא מטמא הוא על צד הספק וכן באמת הוא חשש רחוק דהרי אסור לגרום טומאה לחלה וכמבואר בגיטין (דף ס"ב) ובנדאי צריף לשונמרה בטורה ומ"מ ס"ל להגמ' דעיסת שביעית צריף להיות פטורה מן החלה משום דלמא מטמא וא"כ מאי מהני שיפריש רק חלה שהוא סוף סוף אפשר לבא לידי טומאה אם תצטרף הך כ"ש לבצק אחר ויהי' בין שניהם פביצה ואח"כ תטמא שפיר ואי נימא שישמרה שלא תבא לידי צירוף הלא כף אפשר ג"כ לשמור שלא תבא לידי טומאה ומ"מ הרי אין מועיל פלל אלא דס"ל להגמ' דכל שאפשר במציאות לבא לידי טומאה אפילו על צד רחוק פטורה עיסת שביעית מן החלה לולי קרא דלדורותיכם ולפ"ז

ה"ה דלא יועיל פלל מה שיפריש רק כ"ש פנ"ל וזה ברור פשמש ולפ"ז גם תי הטורי
אבן אינו מספיק פלל דאף בתבואה שלא הוכשר מ"מ יש אפשרות שתטמא פנ"ל: ובעיקר
קו' הטורי אבן נראה לי שבבפשיטות דבאמת קרא דלדורותיכם אינו מיותר דהנה בספרי
פ' שלח מבואר וז"ל לדורותיכם להביא את עיסת שביעית שהיא חייבת בחלה שהנה
בדין ומה שאר פירות שחייבין במעשר פטורין מן החלה עיסת שביעית שפטורה מן
המעשרות אינו דין שפטורה מן החלה כו' ת"ל לדורותיכם להביא את עיסת שביעית
שתהיה חייבת בחלה מפאן אמרו האוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה חייב
מיתה עכ"ל ע"ש ועכ"פ לפ"ז הך קרא דלדורותיכם אינו מיותר אפילו אי לא משום הך
סברא דאילו מטמא דמ"מ איצטריו קרא לחייב עיסת שביעית בחלה דבלא קרא הו"א.

דעיסת שביעית פטורה מחלה מקל וחומר מתרומה פנ"ל ולפ"ז מיושב שפיר קו' הטורי
אבן דאפילו אי נימא דמדאיצטריו הקישא דאדם לחיה לומר דשביעית פטורה ממעשרות
ממילא ידענו מזה דאין לפטור משום דלמא מטמא וה"ה לחלה מ"מ שפיר איצטריו
קרא לדורותיכם שלא לפטור עיסת שביעית מחלה מק"ו ממעשרות פנ"ל אולם לבתר
דגלי קרא לדורותיכם גבי חלה ממילא מקרא זה גופיה ידענו ג"כ דאין לפטור עיסת
שביעית מחלה משום דלמא מטמא דתתי ש"מ ואף דגם מתרומה ידענו מ"מ נקט הגמ'
קרא דכתיב בגופיה: ובנה יש לי שב קו' מהרי"ט אלגזי שם דלפי מאי דמשני הגמ' שאני
הכא דכתיב לדורותיכם אפתי קשה לר"ח מהברייתא דספרי הנ"ל דמשמע דמאי
דאיצטריו קרא דלדורותיכם הוא פי היכי דלא גילוי דעיסת שביעית פטורה מן החלה
מק"ו ממעשרות פנ"ל ולפי סברת ר"ח אפילו בלאו האי ק"ו איצטריו קרא לחייב בחלה
פי היכי דלא נימא דאילו מטמא ולאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה ע"ש אולם לפי הנ"ל
מיושב שפיר דבאמת משום דלא נימא דאילו מטמא ולאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה
לא איצטריו קרא דלדורותיכם דנה ילפינו מדאיצטריו הקישא לפטור שביעית
ממעשרות ולא משום דאילו מטמא אלא דעיקר קרא איצטריו פי היכי דלא נפטור
שביעית מחלה ק"ו ממעשרות אולם בתר דכתיב לדורותיכם ממילא ידענו מזה ג"כ דלא
אמרינו דאלו מטמא פנ"ל: אכן בעיקר הא דמבואר מדברי הט"א דהא דשביעית פטורה
ממעשרות הוא רק מגזה"כ מהיקשא דאדם לחיה וכמבואר במכילתא וכנ"ל הנה כבר
נחלקו בזה רבותינו הב"י והמבי"ט והוא בשו"ת אבקת רוכל סי' כ"ג כ"ד וע"ש דמדברי
המבי"ט מבואר דשביעית פטור מצד גזה"כ אולם מדברי הב"י שם נראה דשביעית פטור
ממעשרות מטעם הפקר וע"ש שרוצה לומר דאם גדר פרמו ולא הפקירה חייב במעשר
ולפי דבריו צ"ל דהך דרשא דמכילתא הוא רק אסמכתא ועי' בשו"ת מוהרי"ט סי' מ"ג
שעומד לימין אביו והאריה בראיות דמה ששביעית פטורה מן המעשר הוא מצד גזה"כ
ולא משום הפקר ע"ש ולענ"ד נראה לה"ר ג"כ לזה מהספרי הנ"ל דמפיק ליה להך קרא
דלדורותיכם שלא נאמר דעיסת שביעית פטורה מן החלה מקו"ח ממעשרות פנ"ל
והשתא אי נימא דשביעית פטור ממעשרות רק מטעם הפקר ומקרא דבא הלוי א"כ קשה
דמאי ענין ללמוד עיסת שביעית לפטור מחלה מקו"ח ממעשר פינו דמעשר פטור רק
מטעם הפקר ונהרי הפקר חייב בחלה וכמבואר במשנה ג' פ"ק דחלה ואלו חייבין בחלה
ופטורים מן המעשרות הלקט השכחה והפאה וההפקר כו' ע"ש בירושלמי ולפ"ז איך
אפשר ללמוד חלה ממעשר לפטור שביעית פינו דהפקר חייב בחלה ופטור ממעשרות

ובע"כ צ"ל דשביעית פטור ממעשר רק מצד גזה"כ ולא מטעם הפקר ולכך שפיר הו"א לפטור שביעית מחלה קו"ח ממעשר: סימן לז חקירה בדין הפרשת חלה מעיסת שביעית בזה"ז בארץ ישראל: הנה בגמ' בכורות (דף י"ב) מבואר אמר רב חסדא בהמת שביעית פטורה מן הבכורה לאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה מיתבי האוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה חייב מיתה ואמאי פנין דאילו מטמא בת שריפה היא לאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה שאני הכא דכתיב לדורותיכם וליגמר מינה התם עיקר לאכילה הכא עיקר לשריפה עכ"ל הגמ' ופרש"י חלה טמאה אין לה תקנה אלא שריפה כו' ואמאי מיחייב עיסת שביעית בשביעית בחלה לדורותיכם פתיב משמע אפילו בשביעית וליגמר מינה דלא אמר לאכלה ולא לשריפה ותתחייב בהמת שביעית בבכורה התם גפי חלה עיקר הפרשתה לאכילה דאינה בשריפה אא"כ נטמאת ע"ש והנה מסוגיא זו יש ללמוד לכאורה דין חדש דעיסה טמאה של שביעית פטורה מן החלה דהרי מבואר בכאן דבדין הוא שתהא עיסת שביעית פטורה מן החלה אלא משום דכתיב לדורותיכם והא מסקינן דהא דרבי קרא דעיסת שביעית חייבת בחלה ולא מיפטור משום לאכלה ולא לשריפה היינו רק משום דחלה עיקר הפרשתה לאכילה אלא דאילו מטמא בת שריפה היא ולפ"ז נראה דעיסת שביעית היכי שהיא באמת עיקר לשריפה וכגון שהעיסה היא כבר טמאה דאם תתחייב בחלה הרי בע"כ תהיה עיקר הפרשתה לשריפה א"כ ממילא היא פטורה לגמרי מן החלה משום לאכלה ולא לשריפה וכמו בהמת שביעית שפטורה מן הבכורה משום לאכלה ולא לשריפה מכיון דהיא עיקר לשריפה דאי נימא דגם עיסת שביעית שעיקר לשריפה וכמו עיסה טמאה באמת פטורה מן החלה דלא רבי קרא דעיסת שביעית חייבת בחלה רק בעיקר לאכילה: ולפ"ז נראה דבזה"ז שאין לנו שום עיסה טהורה וכמ"ש"כ הרמב"ם בפ"ה מה' ביפורים ובשו"ע יור"ד ה' חלה לפ"ז עיסת שביעית בארץ ישראל פטורה מן החלה דכיון דעיקר לשריפה פטור מחלה משום לאכלה ולא לשריפה והנה משכחת לה לעיסת שביעית אף דלכ"ע ספיחין אסורין עכ"פ מדרבנן אף כגון שקנה קמח מדמי שביעית דשביעית תופסת דמיה ויש לה כל דין שביעית וכמבואר בגמ' ולפ"ז בכה"ג פטורה מן החלה.

ועוד דכבר נודע מחלוקת מרן הב"י עם הגאון המבי"ט אם שביעית נוהג בשל פותי הלא פתוב על ספר שו"ת אבקת רוכל למרן הב"י סי' כ"ג כ"ד ע"ש דשי' מרן הוא דשביעית אינו נוהג בשל פותי ודעת המבי"ט הוא דנוהג דין שביעי' בשל פותי וגם המהרי"ט בתשובה סי' מ"ג החזיק בשי' אביו הגאון ע"ש ועי' בס' פאת השלחן בה' שביעית סי' כ"ג ס"ק כ"ט ע"ש והנה בשל עובד פוכבים לכ"ע לא גזרו על הספיחין וכמ"ש הרמב"ם בספ"ד מה' שמיטה ולפ"ז עיסת שביעית דהיינו מה שקנה משל פותי פטור מן החלה וא"כ לאותן המחמירין לחוש לשי' המבי"ט אף דבנדאי צריף להפריש חלה דהא לשי' הב"י בנדאי חייב בחלה מ"מ עכ"פ יפרישו בלא ברקה וכנ"ל: אכן נראה לדון בזה בעז"ה והנה מהרי"ט אלגזי בחי' לה' חלה להרמב"ן סק"ב הקשה בסוגיא הנ"ל דאמאי הוצרך המקשן להקשות מטעם דאילו מטמא בת שריפה היא תפוק ליה דהא מתניתין סתמא קתני האוכל מעיסת שביעית ומי לא עסקינו נמי בעיסה שעשאה בטומאה וא"כ עדיפא מינה הו"ל להקשות דהתניח בעיסה טהורה אבל בעיסה טמאה דהחלה נדאי בת שריפה

היא לאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה דבכה"ג קשיא טפי ממאי שהקשה מעיפה טהורה משום דאילו מטמיא בת שריפה היא ע"ש והנה לפמש"כ הרי לפי המסקנא בע"כ צ"ל דהא דתנו האוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה חייב מיתה מיירי רק בעיפה טהורה דעיפה טמאה דעיקר לשריפה פטורה באמת מן החלה פנ"ל ומשמע מדברי הגאון דס"ל דגם לפי המסקנא מיירי מתניתין בכל גונוי ולכך הקשה פנ"ל: והנה בפסחים (דף ל"ג) מבואר אמר מר בד"א במפריש תרומה והחמיצה אבל הפריש חמץ תרומה דברי הפל אינה קדושה מנה"מ אמר ר"נ ב"י אמר קרא תתן לו ולא לאורומתיב ר"ה בריה דר"י אין תורמין מן הטמא על הטהור ואם תרם בשוגג תרומתו תרומה ואמאי לימא לו ולא לאורו לא קשיא התם היתה לו שעת הכושר הכא לא היתה לו שעת הכושר היכי דמי פגון דאחמיץ במחנבר אבל אחמיץ בתלוש ה"נ דקדשה א"ל אין כו'.

פי אתא ר"ה בריה דר"י אמר אמר קרא ראשית ששיריה ניפרין לישראל יצאת זו שאין שיריה ניפרין ע"ש ופרש"י לו ולא לאורו אפילו היא ראויה להסיק הואיל ואינה ראויה לאכילה כו'. ר"ה אמר אפילו בשעה אחת בתלוש נמי קאמר דאינה קדושה כו' אמר קרא ראשית משמע שתהא היא ראשית ואלו שירים ניפרין שתהא היא מתירתן כו' ע"ש והנה השג"א בתשובה סי' צ"ז פתב בפשיטות דמדקאמר אינה קדושה משמע להדיא דקדושה הוא דלא חלה על תרומת חמץ אבל מ"מ התבואה בת חיוב תרומה ומעשרות היא וכל שם טבל על הפרי וכ"כ השג"א בח"ש סי' י"א ע"ש והנה לכאורה צ"ע מהסוג' דבכורות ה"ל לענן עיסת שביעית דמבואר שם דאם איתא דלא יוכל להפריש ממנה חלה משום לאכלה ולא לשריפה ממילא פטורה העיפה לגמרי מחיוב חלה ולפ"ז קשה דה"נ גבי תרומת חמץ מפנין דלא אפשיך להפריש ממנה תרומה משום תתן לו ולא לאורו או משום שיריה ניפרין ממילא נימא ג"כ דהחמץ פטורה לגמרי מחיוב תרומה דלא חל פלל שם טבל על הפרי ומאי שנא אינה קדושה דנקיט: וראיתי למי שפתיב דגם גבי תרומת חמץ מפנין דא"א להפריש ממנה תרומה ממילא לא חל שם טבל על הפרי ולענ"ד נראה דעיקר הוא כמש"כ השג"א.

ונראה לה"ר ברורה מהירושלמי בפסחים שם זה לשונו עשה פרי והשתחנה לו ומירחו ואח"כ אכלו אם התרו בו משום האוכל טבל אינו לוקה כו' איסור קל אינו חל על איסור חמור ע"ש והנה בין למ"ד משום לו ולא לאורו ובין למ"ד ראשית ששיריה ניפרין פשיטא דבכה"ג שהשתחנה לכרי דנאסר בהנאה משום עבודת כוכבים אם יפריש ממנה תרומה אינה קדושה פלל וכמו בהפריש חמץ תרומ' דאינה קדושה ואף דלמ"ד משום לו ולא לאורו ס"ל דזהו רק בשלא היתה לו שעת הכושר והא דהפריש חמץ תרומה אינה קדושה היינו דוקא בדאחמיץ במחנבר פנ"ל והכא הרי נאסר בתלוש.

מ"מ הנה התו' שם פתבו דלא איצטריך למידרש מלו ולא לאורו אלא למ"ד דחמץ מותר בהנאה דלמ"ד איסור נפקא ליה מתתן לחודיה שאין ליתן אלא מידי דשירי בהנאה וע"ש (בדף ל"ב) בד"ה דבר שפתיבו דהא דמוקי להברייתא דהפריש חמץ תרומה בשלא הי"ל שעת הכושר היינו רק לריה"ג דס"ל דחמץ מותר בהנאה אבל למאן דס"ל דאיסור בהנאה אפילו הי"ל שעת הכושר אינה קדושה דאין פאן נתינה ע"ש וכ"כ השג"א שם ולפ"ז הכא בעשה פרי והשתחנה לו דנאסר בהנאה א"כ אף דהי"ל שעת הכושר מ"מ אם יפריש

ממנה תרומה אינה קדושה פנ"ל ומכש"כ למ"ד משום ראשית ששיריה נזכרין דאינו מחלק כלל בין שהיתה לו שעה"כ או לא דאפילו אחמיץ בתלוש אינה קדושה ועכ"פ פשיטא דאם נפריש ממנה תרומה אינה קדושה ומ"מ הא מבואר דחל שם טבל על הכרי דהרי אמר דאם התרו בו משום טבל אינו לוקה משום דאין איסור טבל חל על איסור עבודת פוכבים ובע"כ דעכ"פ חל שם טבל על הכרי אלא דאינה חלה על איסור חמור: ואין לומר דנהי דלמ"ד דבעינן שיריה נזכרין או באיסורי הנאה לכ"ע דאין חילוק בין היתה לו שעה"כ או לא זהו רק לענין קדושת התרומה דאם הפריש ממנה תרומה אינה קדושה.

אבל לענין זה אם נאמר דמשום שלא יוכל להפריש ממנה תרומה שוב לא חל שם טבל על הכרי זהו בנדאי רק בשלא היתה לו שעה"כ דהיכי שהיתה לה שעה"כ פיון שפבר חל שם טבל על הכרי שוב לא פקע דגבי עיסת שביעית שפטורה מן החלה ג"כ לא הי"ל שעה"כ אולם באמת כ"ז שייך רק אם נעשה איסור הנאה או אכילה לאחר מירוח בזה י"ל דכיון שחל איסור טבל שוב לא אכל אם נעשית איסורי הנאה קודם מירוח הרי עדיין לא חל שם טבל כלל ואף דבגמ' מבואר דלא הי"ל שעה"כ היינו רק דאחמיץ במחנבר מ"מ בנדאי דזהו רק לענין הך דהפריש חמיץ תרומה אינה קדושה משום לו ולא לאורו דס"ל להגמ' דדוקא בשלא היתה לו שעה"כ איכא משום לו ולא לאורו אבל כל שנראית פבר לתרומה ליכא משום לו ולא לאורו לכה לא תלי' שעה"כ במירוח דהא בדיעבד אפילו אם הפריש קודם מירוח תרומתו תרומה נמצא דאפילו קודם מירוח נראית לתרומה לכה דדוקא באחמיץ במחנבר מקרי לא הי"ל שעת הפושט אולם אם נימא דמפיון דלא אפשר להפריש תרומה שוב לא חל שם טבל על הכרי א"כ בנדאי דכל שנעשית איסור קודם מירוח דא"א להפריש ממנה תרומה לא חל טבל כלל על הכרי וז"ב ועכ"פ הרי בירושלמי מבואר עשה פרי והשתתנה לו ואח"כ מירחו הרי שנעשה איסור הנאה קודם מירוח עדיין לא חל טבל כלל ומ"מ מבואר דכשמירחו אח"כ חל עליו שם טבל אף דלא יוכל להפריש ממנה תרומה וכמ"ש השג"א וכן"ל: ועכ"פ הנה השג"א החליט בפשיטות דמדאמר בבבביתא דאם הפריש חמיץ תרומה אינה קדושה משמע דרק קדושה הוא דלא חלה על התרומה אבל הכרי הוא טבל ולפ"ז צ"ע דמ"ש מעיסת שביעית דמשום דלא אפשר להפריש חלה משום לאכלה ולא לשריפה פטורה לגמרי מחיוב חלה וכן"ל והנה למ"ד דהא דאינה קדושה הוא משום דאין שיריה נזכרין עדיין יש לישב דאפ"ל דבאמת מפיון דלא יוכל להפריש תרומה באמת לא חל כלל שם טבל על הכרי וכמו עיסת שביעית שפטורה מן החלה לולי הקרא והא דנקט אינה קדושה היינו משום דלדידיה אפילו אחמיץ בתלוש אינה קדושה ובנדאי דה"ה היכי דאחמיץ לאחר מירוח ובכה"ג שחמיץ לאחר מירוח בנדאי הכרי הוא טבל אף דא"א להפריש דמפיון שחל על הכרי איסור טבל ע"י מירוח שוב לא פקע משום שאירע אח"כ ענין דא"א להפריש תרומה ממנה ולפ"ז פיון דהבביתא מיירי בכל גונוי ובכה"ג בנדאי הכרי טבל לכה נקט אינה קדושה אולם למ"ד משום לו ולא לאורו דמיירי הבביתא דוקא בשחמיץ במחנבר ומ"מ הרי מדקאמר אינה קדושה משמע דאף בכה"ג חל שם טבל על הכרי א"כ קשה מ"ש מעיסת שביעית וכן"ל: אכן נראה לומר דהנה יש לחקור למ"ד הטעם דהפריש חמיץ אינה קדושה משום תתן לו ולא לאורו מהו להפריש מן מצה על החמיץ דשוב ליכא

משום לו ולא לאורו דמה שמפריש הרי ראוי לאכילה או דילמא מפנין דלא יוכל להפריש מיניה וביה משום לו ולא לאורו ממילא ה"ה דלא יוכל להפריש גם משל מצה על החמץ והנה בירושלמי שם בסוגיא מבואר הפריש מצה על חמץ א"ר זעירה כל תרומה שאינה מתרת את השירים לאכילה אינה תרומה אפילו הפריש חמץ על מצה א"ר זעירא מאחר שאילו מינה עליה אינה תרומה אפילו הימינה למקום אחר ע"ש.

ומתבאר מזה דלמ"ד דבעינן שיריה נזכרין אפילו הפריש מחמץ על מצה דעתה שיריה נזכרין מ"מ אינה תרומה משום דלא מצוי לאפרושי מגופה ולפ"ז יש לחקור למ"ד משום לו ולא לאורו אי נימא כמו כן דלא יוכל להפריש גם ממצה על חמץ ומשום דכיון דלא מצוי לאפרושי מגופה גם מאחרת של מצה עליה לא יוכל להפריש ולכאורה נראה לה"ר מדברי התו' בכורות בד"ה פיון דאילו מטמיא וז"ל ואע"ג דיוכל להפריש מעיסה אחרת שאינה של שביעית על זאת ומקיף שתייהן מ"מ הך לאו בת חלה היא ולא מצוי לאפרושי מגופה הני כמו מן החיוב על הפטור ע"ש ומתבאר מזה דאף דאם יפריש מעיסה שאינה של שביעית עליה הרי ליכא משום לאכלה ולא לשריפה מ"מ פיון דלא מצוי לאפרושי מגופה משום לאכלה ולא לשריפה ממילא לא אפשר להפריש גם מאחרת שאינה של שביעית עליה ולפ"ז ה"ה לענין תרומת חמץ דאינה קדושה למ"ד הטעם משום לו ולא לאורו פיון דלא מצוי להפריש מגופה ממילא גם מאחרת של מצה עליה לא יוכל להפריש: אלא דבאמת נראה ברור דלמ"ד משום לו ולא לאורו יוכל להפריש ממצה על החמץ והנה בהא דתנו אין תורמין מן הטמא על הטהור ואם תרם בשוגג תרומתו תרומה דמפריש בגמ' דלכך ליכא משום לו ולא לאורו ומשום דהיתה לו שעת הכושר פתבו הראשונים דבאמת בטמא שלא היתה לה שעת הכושר פגון שתלש אדם טמא ועדיין משקה טופח עליה דחל עלה הכשר וטומאה בב"א גם בדיעבד אין תרומתו תרומה וכ"כ הר"ש בפ"ב דתרומות והרמב"ם בפ"ה המשנה ע"ש ולפ"ז נראה מדלא פתבו הראשונים ג"כ במשנה הקודמת בהא דתנו אין תורמין מן הטהור על הטמא ואם תרמו תרומתן תרומה דאם תרם מן הטהור על הטמא שלא הי"ל שעת הכושר דאף בדיעבד אין תרומתן תרומה ש"מ דבאמת אף אם תרם מן הטהור על הטמא שלא הי"ל שעה"כ ג"כ בדיעבד תרומתן תרומה פנ"ל: ועוד נראה לה"ר דהנה התו' ביבמות (דף פ"ט) בד"ה אין תורמין פ"ה הטעם בהא דמבואר במשנה דאין תורמין מן הטהור על הטמא אף דמייירי בשעתה לה שעת הכושר דליכא משום לו ולא לאורו מ"מ גזרו גם היכא שהיתה לו שעה"כ דלכתחילה לא יתרום אטו היכא דלא היתה לו שעת הכושר ע"ש והיינו דגזרו שפא יפרוש מן הטמא שלא הי"ל שעה"כ על הטהור: והנה במשנה הנ"ל מבואר דבמזיד לא עשה ולא כלום הרי דמשום חשש זה הקמירו על המזיד דאף בדיעבד לא עשה כלום והנה במשנה רפ"ב דתרומות מבואר דאין תורמין מן הטהור על הטמא ואם תרמו תרומתן תרומה וע"ש בר"ש שפ"ה הטעם שפא יתרום שלא מן המוקף ע"ש ועכ"פ מבואר דמן הטהור על הטמא לעולם בדיעבד תרומתו תרומה אפילו מזיד ולפ"ז אי נימא דבטמא שלא הי"ל שעת הכושר מפיון דלא מצוי להפריש מגופה גם מטהורה עליה לא יוכל להפריש ואם הפריש אינה קדושה כלל וא"כ קשה דמ"ט לא גזרו ג"כ במן הטהור על הטמא דבמזיד לא עשה כלום אטו היכי דלא היתה לו שעת הכושר והיינו שפא יפריש מן הטהור על הטמא שלא הי"ל שעת הכושר ונמצא דמה שתורם אינה קדושה כלל רק טבל וכמו שגזרו במן הטמא

על הטהור מחשש זה ובע"כ דמדינא יוכל להפריש באמת מן הטהור על הטמא אפילו על הטמא שלא הי"ל שעת הפושך פינו דמה שמפריש הוא בכלל תתן לו ורק לכתחילה לא יתרום משום מןקף כמ"ש הר"ש ולפ"ז ה"ה דממצה על חמץ יוכל להפריש דשפיר מקרי תתן לו וכנ"ל ואף דלא מצוי להפריש מגופיה מ"מ יוכל להפריש מן הטהור על הטמא שלא הי"ל שעה"כ או מן מצה על החמץ פנ"ל: ועכ"פ מפיו שנתבאר דלמ"ד משום לו ולא לאורו רק מגוף החמץ או הטמא לא יוכל להפריש אבל יוכל להפריש עליה משל מצה או מטהור ובהכרח צ"ל דל"ד למ"ש התו' גבי עיסת שביעית דלא יוכל להפריש אפי' משאינה של שביעית ולפ"ז הרי מיןושב שפיר בפשיטות הא דגבי שביעית פטורה לגמרי מן החלה וגבי תרומת חמץ קתני רק דאינה קדושה אבל הפרי הוא טבל ולפי ה"ל ניתא שפיר דגבי שביעית הרי לאו בת הפרשה היא כלל דלא יוכל להפריש עליה אפילו משאינה של שביעית לכה פטורה לגמרי מחיוב חלה אבל גבי תרומת חמץ דבאמת רשאי להפריש עליה מן המצה לפ"ז שפיר חל שם טבל על הפרי פינו דעכ"פ אפשר להפריש עליה ממקום אחר ולכה קתני רק אינה קדושה ולמ"ד משום שיריה נפרין דלדידה בנדאי א"א להפריש על החמץ כלל אפילו ממצה עליה אפ"ל דבאמת לא חל שם טבל על הפרי והא דקאמר בבבביתא אינה קדושה היינו משום דלדידה אפילו אחמין בתלוש אינה קדושה לכה נקט אינה קדושה משום היכי דאחמין בתלוש לאחור מירוח דבנדאי פבר חל שם טבל על הפרי ולא פקע פנ"ל והא דמבואר בירושלמי דאפילו אי נעשית איסורי הנאה קודם מירוח פגון עשה פרי והשתחנה לו ומירחו מ"מ חל שם טבל על הפרי פנ"ל זהו באמת רק למ"ד משום לו ולא לאורו דלא בעי שיריה נפרין דהא ס"ל דאי אחמין בתלוש קדושה ועי' בירושלמי שם פ"א ה"ד חמישית כר"י עשאו תרומה כו' ע"ש: אלא דבאמת היא גופה קשיא דמ"ש גבי עיסת שביעית שכתבו התו' דלא יוכל להפריש גם מעיסה אחרת שאינה של שביעית עליה ומשום דכיון דלא מצוי לאפרושי מגופה הני פמו מהחיוב על הפטור ולעגנן תרומת חמץ פבר נתבאר למ"ד לו ולא לאורו יוכל להפריש מן מצה עליה נימא ג"כ פינו דלא מצוי לאפרושי מגופה לא יוכל להפריש גם ממצה עליה דהני פמו מהחיוב על הפטור וממילא לא יחול גם איסור טבל על הפרי.

והנה מ"ש התו' גבי עיסת שביעית דהני פמו מהחיוב על הפטור בנדאי אא"ל דהני פמו פטור ממש דהא ע"ז גופיה אנו דנין דמ"ט לא הוי עיסת שביעית טבל כלל נהי דלא מצוי לאפרושי מגופה הא אפשר להפריש משאינה של שביעית על זאת ולפ"ז אא"ל דכיון דלא מצוי לאפרושי מגופה הוי מהחיוב על הפטור ממש דהרי מפיו דאפשר להפריש משאינה של שביעית עליה ממילא לא הוי פטור כלל אלא דבאמת כתבו התו' רק דהני פמו מהחיוב על הפטור והינו דכיון דלא מצוי לאפרושי מגופה הוי עיסת שביעית פעין פטור ולכה לא יוכל להפריש אף מעיסה אחרת שאינה של שביעית עליה דהני פמו מהחיוב על הפטור וממילא לא הוי עיסת שביעית טבל כלל.

והנה סברת התו' מןכרח הוא בגמ' דהא ס"ד דעיסת שביעית לא תהיה טבל כלל משום דלא יוכל להפריש ממנה חלה פינו דאילו מטמא ובע"כ דאף משאינה של שביעית לא יוכל להפריש עליה וצ"ל כמ"ש התו' פנ"ל ולפ"ז הרי צ"ע ג"כ גבי תרומת חמץ או בטמא שלא הי"ל שעה"כ נימא פינו דלא מצוי לאפרושי מגופה הוי פעין פטור ולא יוכל להפריש ע"ז גם מטהור או ממצה וממילא לא ינה טבל כלל פנ"ל: ולכן נראה דעיקר

סברת התו' בזה הוא רק גבי עיסת שביעית והיגו דאי גימא דלא אפשר להפריש חלה מעיסת שביעית משום פיון דאילו מטמא בת שריפה היא: נמצא דכל המין של שביעית לאו בת חלה היא לכה לא יוכל להפריש גם מעיסה שאינה של שביעית עליה דהוי כמו מהחיוב על הפטור דעיסת שביעית הוי פעין פטור פיון דמכל המין של שביעית א"א להפריש חלה אבל גבי תרומת חמץ או בטמא שלא הי"ל שעה"כ דלא שייך לומר פנ"ל דחמץ או טמא זה לא מקרי מין לבד לכה אע"ג דלא מצי לאפרושי מגופה מ"מ יוכל להפריש עליהם מן מצה או מהטהור ולא הוי כמו מהחיוב על הפטור.

דחמץ או טמא לא הוי פעין פטור פיון דבאמת יוכל להפריש עליהם ממקום אחר לכה גם פעין פטור לא הוי משא"כ גבי שביעית דכל המין לאו בת חלה היא לכה הוי פעין פטור וכנ"ל והנה בספרי פ' שלח לדורותיכם כו' לא אם אמרת בלקט שכחה ופיקה שמינם חייבת במעשרות כו' תאמר בעיסת שביעית שמינן פטורים מן המעשרות לפיכך כו' ע"ש הרי דיש חילוק בין פטור שביעית ממעשרות לבין לקט שכחה ופיקה דפטור ומשום דשביעית כל המין פטור ממעשרות ולפ"ז נראה גם לענין זה לחלק פנ"ל: ועפ"ז מיושב שפיר קו' מהרי"ט אלגזי בבכורות שם שהקשה דל"ל להמקשן להקשות מפת דאילו מטמא עדיפא מינה הו"ל להק' דהא במתני' סתמא קתני האוכל מעיסת שביעית כו' חייב מיתה ומיירי ג"כ מעיסה טמאה דהחלה בנדאי בת שריפה היא ורחמנא אמר לאכלה ולא לשריפה פנ"ל אולם לפ"ז ניקח שפיר דדוקא לפי מאי דס"ד דאמרינן פיון דאילו מטמא פריף שפיר והיגו דאי גימא דא"א להפריש חלה מעיסת שביעית בשום ענין אף מעיסה טהורה ומשום פיון דאילו מטמא, א"כ לא יוכל להפריש על עיסת שביעית אף מעיסה אחרת שאינה של שביעית דהוי כמו מהחיוב על הפטור דעיסת שביעית הוי פעין פטור פיון דכל המין של שביעית לאו בת חנה היא פנ"ל ולפ"ז ממילא לא הוי עיסת שביעית טבל כלל פיון דבשום ענין א"א להפריש חלה על עיסת שביעית ולפ"ז מקשה שפיר דאמאי חייב מיתה אולם אי גימא דעיסת שביעית חייבת בחלה דלא אמרינן פיון דאילו מטמא לפ"ז אפילו בעיסה טמאה דבנדאי לא מצי לאפרושי חלה מגופה משום לאכלה ולא לשריפה פיון דהחלה בנדאי בת שריפה היא מ"מ הרי יוכל להפריש חלה עליה מעיסה אחרת טהורה ולא הוי כמו מהחיוב על הפטור דמצד שהיא טמאה לא הוי פעין פטור ויוכל להפריש מטהורה עליה וכמו תרומתחמץ או טמא שלא הי"ל שעה"כ דיוכל להפריש מן מצה או מטהור עליהם ולפ"ז עיסה טמאה של שביעית פיון דאפשר להפריש עליה חלה מעיסה טהורה ממילא הוי עיסה טמאה טבל והאוכל ממנה חייב מיתה ולכה מקשה רק מפת פיון דאילו מטמא כו' פנ"ל: ועכ"פ מתבאר מכל הנ"ל דלפי המסקנא דעיסת שביעית חייבת בחלה פיון דעיקר לאכלה דלא אמרינן פיון דאילו מטמא ומשום דכתיב לדורותיכם ממילא גם עיסה טמאה של שביעית חייבת בחלה ואף דלא מצי לאפרושי חלה מגופה משום דעיקר לשריפה וכתוב לאכלה ולא לשריפה מ"מ צריך להפריש עליה חלה מעיסה טהורה או מעיסה אחרת שאינה של שביעית ובזה"ז שאין לנו שום עיסה טהורה כלל יפריש מעיסה שאינה של שביעית וכ"ז שלא הפריש הוי טבולה לחלה וכנ"ל.

והיכי דלא אפֿשֿר להפֿריש מִמִּקוּם אַחַר בִּאָמַת צ"ע וְהִנֵּה בִּאָמַת גַּם בְּעִסַּת שְׁבִיעִית דְּעִיָּקָר לְאַכִּילָה דְּרַבִּי קָרָא לְדוֹרוֹתֵיכֶם דְּחֵיבֵית בְּחֵלָה פֻּנ"ל, צ"ע אִי נִימָא דַּמ"מ הִיכִי דְאִפֿשֿר לְהַפֿריש מִעִסָּה אַחֲרַת שְׁאִינָה שֶׁל שְׁבִיעִית לֹא יִפְרִישׁ מִעִסַּת שְׁבִיעִית גּוֹפִיָּה.

דְּהִנֵּה בְּמַנְחוֹת (דף פ"ד) רָמִי לִיה רַמב"ח לר"ח תַּנּוּן שׁוּמְרֵי סְפִיחִין בְּשְׁבִיעִית כּו' וְרַמְיָנָהּ לְאַכִּילָה וְלֹא לְשִׁרְיָפָה א"ל רַחֲמָנָא אָמַר לְדוֹרוֹתֵיכֶם וְאַתְּ אָמַרְתָּ תִּיבְטַל א"ל וּמִי קָאֲמִינָא אָנָּא תִּיבְטַל לִינִי מִדְּאִישְׁתִּקַּד בְּעִינָא פִּרְמָל וְלִיכָא ע"ש וּמְבֹאָר דְּאַף דְּכַתִּיב בְּעוֹנָמָר לְדוֹרוֹתֵיכֶם וּבְנֹדָאֵי הִיכָא דַּא"א לְהִבִּיא מִשָּׁל אִישְׁתִּקַּד מְבִיא מִשָּׁל שְׁבִיעִית מ"מ מְבֹאָר דְּאִי הִנֵּה אִפֿשֿר לְהִבִּיא מִשָּׁל אִישְׁתִּקַּד אִין לְהִבִּיא הָעוֹנָמָר מִשְׁבִּיעִית מִשׁוּם לְאַכִּילָה וְלֹא לְשִׁרְיָפָה.

לפ"ז לְכַאוּרָה י"ל ג"כ דְּאַף דְּכַתִּיב בְּחֵלָה לְדוֹרוֹתֵיכֶם דְּגַם עִסַּת שְׁבִיעִית חֵיבֵית בְּחֵלָה מ"מ י"ל דְּהִיכִי דְאִפֿשֿר לְהַפֿריש מִעִסָּה אַחֲרַת שְׁאִינָה שֶׁל שְׁבִיעִית לֹא יִפְרִישׁ מִעִסַּת שְׁבִיעִית מִשׁוּם פִּינּוֹן דְּאִילוּ מְטַמְּא כּו' וצ"ע: הֵן אָמַת דְּבְעִיָּקָר הַדְּבָר שֶׁפִּתְבְּנוּ לְתַמּוּהָ דְּלִפִּי מַה שֶׁהִחְלִיט הַשַּׁג"א גְּבִי תְרוּמַת חֶמֶץ דְּקִתְנֵי אִינָה קְדוּשָׁה הֵינּוּ רַק דְּלֹא חָל שֵׁם תְרוּמָה עַל מַה שֶׁהַפֿריש אָבָל מ"מ חָל שֵׁם טָבָל עַל הַפְּרִי וּכְבָר הִבְאֵתִי ע"ז רָאִיָּה מִהִירוֹשְׁלַיִם ג"כ פֻּנ"ל וְאִילוּ גְּבִי עִסַּת שְׁבִיעִית מְבֹאָר בְּבִכּוּרוֹת שֵׁם דָּאִם אִיתָּא דְּלֹא יוּכַל לְהַפֿריש חֵלָה מִשׁוּם לְאַכִּילָה וְלֹא לְשִׁרְיָפָה מִמִּילָא הָעִיָּסָה פְּטוּרָה לְגַמְרֵי מַחֲיוֹב חֵלָה פֻּנ"ל יֵשׁ לִישָׁב בְּפִשְׁטוּת דְּאִפִּילוּ אִי הו"א דְּלֹא יוּכַל לְהַפֿריש גַּם מִמְצָה עַל חֶמֶץ מ"מ נִיחָא שְׁפִיר וְהֵינּוּ דְלַעוֹלָם י"ל מִן הַסְּבָרָא דְּאַף דְּלֹא יוּכַל לְהַפֿריש תְרוּמָה פְּלָל מ"מ חָל שֵׁם טָבָל עַל הַפְּרִי וַא"א בְּתַקְנָה פְּלָל אוּלָם גְּבִי עִסַּת שְׁבִיעִית שְׁאִנֵּי דַּא"א לּוֹמַר דְּאַף דְּלֹא אִפֿשֿר לְהַפֿריש חֵלָה מִשׁוּם דְּלָמָּא מְטַמְּא וְלֹא לְשִׁרְיָפָה מ"מ יִהְיֶה חָל שֵׁם טָבָל עַל הָעִיָּסָה.

דְּזֵה אִינוּ דְּכִמוּ דַּא"א לְחוּל שֵׁם חֵלָה עַל מַה שֶׁיִּפְרִישׁ מִשׁוּם לְאַכִּילָה וְלֹא לְשִׁרְיָפָה מִהֵאִי טַעְמָא גּוֹפִיָּה א"א שְׁיַחוּל שֵׁם טָבָל עַל הָעִיָּסָה מִשׁוּם דְּכַתִּיב לְאַכִּילָה וְלֹא לְשִׁרְיָפָה וְכִמוּ דְּבַהֲמַת שְׁבִיעִית פְּטוּרָה מִן הַבְּכּוּרָה מִשׁוּם לְאַכִּילָה וְלֹא לְשִׁרְיָפָה כְּמוּ כֵן פְּטוּרָה הָעִיָּסָה מִשֵּׁם טָבָל דָּאִם תִּהְיֶה טְבוּלָה לְחֵלָה הָרִי תִּהְיֶה אֲסוּרָה בְּאַכִּילָה וְכַתִּיב לְאַכִּילָה וְלֹא לְשִׁרְיָפָה אֲלֵא דָּאִם לֹא אָמְרִינּוּ דְּאִילוּ מְטַמְּא וְאִפֿשֿר לְהַפֿריש חֵלָה מִמִּילָא חָל שֵׁם טָבָל עַל הָעִיָּסָה דְּעַל עִיָּקָר חֵלוֹת שֵׁם טָבָל לֹא שְׁיַיֵּד לְאַכִּילָה וְלֹא לְשִׁרְיָפָה פִּינּוֹן דְּבַהֲפִרְשַׁת חֵלָה יְהִי נִפְקַע מִמְּנָה אִיסוּר טָבָל אָבָל אִי נִימָא דְּלֹא אִפֿשֿר לְהַפֿריש חֵלָה מִעִסַּת שְׁבִיעִית מִמִּילָא א"א לּוֹמַר ג"כ שֶׁהָעִיָּסָה תִּהְיֶה נִשְׁאַרְתָּ בְּאִיסוּר טָבָל דְּהָא כַּתִּיב לְאַכִּילָה וְלֹא לְשִׁרְיָפָה וְכִנ"ל וְאַף דְּטָבָל לֹא הָוִי בַּת שְׁרִיָּפָה מ"מ נִרְאָה דְּהָא דְּאָמַר בְּגַמ' לְאַכִּילָה וְלֹא לְשִׁרְיָפָה הוּא לָאו דְּוָקָא שְׁרִיָּפָה דְּהָא שִׁי' רַש"י בְּשִׁבְתָּ (דף כ"ה) הוּא דְּתְרוּמָה טְמֵאָה הוּא לָאו דְּוָקָא בְּשִׁרְיָפָה וּבְתו' שֵׁם פְּתָבוּ דְּשִׁרְיָפָה דְּוָקָא מְדַרְבְּנֵן וּלפ"ז בְּנֹדָאֵי לְאַכִּילָה וְלֹא לְשִׁרְיָפָה הוּא לָאו דְּוָקָא וְעִיָּקָר הַפְּוֹנָה מִשׁוּם דְּכַתִּיב לְאַכִּילָה וְחֵלָה טְמֵאָה לָאו בַּת אַכִּילָה הִיא.

אוּלָם אִפִּילוּ לַפְּמ"ש הַתו' שֵׁם בְּשִׁבְתָּ פִּי' אַחַר דְּמְדַאוּרִיָּתָא בְּעִי שְׁרִיָּפָה מִשׁוּם דְּאִקְרִי קוּדֶשׁ מ"מ נִרְאָה דְּהָא דְּאָמַר בְּגַמ' לְאַכִּילָה וְלֹא לְשִׁרְיָפָה הוּא לָאו דְּוָקָא פֻּנ"ל וְה"ה דְּלֹא חָל שֵׁם טָבָל עַל הָעִיָּסָה מִהֵאִי טַעְמָא פֻּנ"ל וְכ"ז הוּא דְּלֹא כְּמוֹ שְׁרִיָּאִתִּי פְּתוּב בַּס' לְאַחַד

מגדולי הזמן דגבני תרומת חמץ לא חל שם טבל על הפרי וה"ר מעיסת שביעית פנ"ל ולענ"ד נראה דאין ראיה כלל פנ"ל: ומ"מ אין זה סותר למה שפכתתי ומשום דאי נימא ד יכול להפריש חלה מעיסה אחרת שאינה של שביעית ממילא עיסת שביעית היא טבולה לחלה ולפ"ז צריך לומר כמ"ש התו' דא"א להפריש מעיסה אחרת שאינה של שביעית דהוי פועל מהחייב על הפטור והיגו כמו שבארנו דאי נימא דאילו מטמא וא"א להפריש מעיסת שביעית כלל הוי עיסת שביעית פועל פטור כיון דמכל המין שביעית א"א להפריש חלה משא"כ לפי האמת דעיסת שביעית אפשר להפריש חלה ממנה דלא אמרינו דאילו מטמא ולפ"ז גם עיסה טמאה אף דא"א להפריש חלה מגופיה מ"מ כיון דזהו רק במקרה לא הוי עיסה טמאה פועל פטור ונפיר אפשר להפריש חלה מטהורה עליה וממילא היא טבולה לחלה ומינשב שפיר קו' מהרי"ט אלגזי פנ"ל: סימן לח בדין ישראל שיש לו בהמה מבכרת ופשע ולא מקרה לעובד פוכבים ונולד אח"כ ספק בכור אם נאמן הישראל אח"כ על הטלת מום לומר שנפל בו מום מאליו: הנה הטור יור"ד בסי' ש"ד פתב הפהגים חשודים להטיל מום בבכור מפני שיש להם בו טורח גדול לטפל בו עד שיומם כו' ישראל לא נחשדו על הבכורות אפילו על שלהם הלכך ישראל שיש לו ספק בכור שנאכל במומו לבעלים נאמן לומר שנפל בו מום מעצמו עכ"ל וכ"כ בשו"ע שם והוא גמ' מפורשת בבכורות (דף ל"ה) ספק בכור ר"נ אמר בעלים מעידין עליו פהגים הוא דחשידי אמומי ישראל לא חשידי אמומי ע"ש ועי' בט"ז סק"ה שכתב דלפמש"כ הטור הטעם דכהגים חשודים משום שיש בו טורח גדול לטפל בו עד שיומם נ"ל דמה שכתב כאן ביש לישראל ספק בכור כו' דהיינו במקום שלא פשע בו.

אבל אם פשע בו כו' דאז ח"צ הפהגן לקבלו ממילא צריך הישראל לטפל בו אז הוי פעם פהגן ואפילו הישראל אינו נאמן לומר מום נפל בו כמו הפהגן עכ"ל הט"ז וביותר מבואר בפרישה ונ"ל דכהגים חשודים משום דאית להו טורח גדול להמתין עד שיפול בו מום אבל ישראל א"צ לטפל אלא ל' לזקה כו' ואין לומר ליחשדינהו בספק בכור שא"צ לתת לפהגן שיעשה בו מום פדי שיאכלנו במומו שאין אדם חשוד שיעשה איסור ויעבור על מום לא יזיה בו מחמת אכילה ואי משום הטרחא שאינו רוצה לטרוח בו עד שיפול בו מום ויאכלנו הא אי לא ניחא ליה ימסרנו לפהגן והפהגן ע"כ צריך לקבל אפילו בספק בכור עכ"ל ע"ש והנה פן צ"ל ג"כ בכונת הט"ז דהא דישאל לא חשידי אמומי היינו משום שא"צ לטפל בו דהרי יוכל למסור לפהגן דאפי' ספק בכור צריך הפהגן לקבל פמבואר בשו"ע סי' ש"ו ע"ש: ועכ"פ הנה מתבאר גם מדברי הפרישה דהיכי דהפהגן א"צ לקבל הבכור והישראל צריך לטפל בו ממילא הוא חשוד להטיל בו מום כמו פהגן.

וכ"נ מדברי הש"ך סק"ט וכ"כ בפשיטות בשו"ת חות יאיר סי' ל"ד ובשו"ת חתם סופר סי' ש"ב דהיכי דהישראל צריך לטפל בו הוא חשוד על המומין כמו פהגן ואינו נאמן לומר שנפל בו מום מעצמו ע"ש: אמנם דין זה צע"ג למעשה דהנה עיקר מה שכתבו האחרונים פנ"ל הוא רק אי נימא דביסוד הדבר בהא דכהגים חשודים להטיל מום בבכור היינו רק מפני טורח הטפול לטפל בו עד שיומם אבל משום הריוח פדי לאכול מיד במומו לא חשידי כלל כמש"כ הפרישה וא"כ הרי י"ל דהא דמבואר בגמ' דישאל נאמן על ספק בכור דלא חשידי אמומי היינו משום שא"צ לטפל בו פנ"ל ולפ"ז היכי דגם הישראל צריך לטפל בוממילא הוא חשוד על המומין כמו הפהגן אולם אי נימא דהא

דְּכֹהֲנִים חֲשִׁידֵי אַמוּמֵי הָיִינוּ ג"כ מְשׁוּם הַרְיֹנָח כְּדֵי שְׂיֵאֲכַלְנוּ בְּמוֹמוֹ וְהָרִי טַעַם זֶה שְׂיִינָהּ ג"כ בְּיִשְׂרָאֵל לְעִנְיַן סִפְקַ בְּכוֹר דְּהוּא שְׁלוֹ וּמ"מ הָרִי אָמְרוּ דְּיִשְׂרָאֵל לֹא חֲשִׁידֵי אַמוּמֵי וּלפ"ז שׁוֹב אֵין לְחֻלְק בֵּין הֵיכִי דַא"צ לְטַפֵּל בּוֹ אוֹ שְׂצָרִיךְ לְטַפֵּל בּוֹ ג"כ דְּכֻלְלָא הוּא דְּיִשְׂרָאֵל לֹא חֲשִׁידֵי אַמוּמֵי וְהֵגֵה בְּאַמְתַּ שְׂדֻכְרֵי הַטּוֹר נוֹבְעִין מִפְּרִש"י בְּבִיזָה (דָּף כ"ז) גְּבִי הֵהוּא גְּבָרָא דְּאִיְתִי בְּנוֹכְרָא לְקַמְי' דְּרָבָא א"ל אֶתְ גְּרַמְתָּ לִּיהּ וּפְרִש"י הֵהוּא גְּבָרָא פְּהוּ קוֹי אֶתְ גְּרַמְתָּ לִּיהּ שְׂנַחֲשֻׁדְתֵּם עַל הַבְּכוֹרוֹת מְפַנֵּי טוֹרַח הַגְּדוּל וְהִצִּיאָהּ שְׁהוּטֵל עָלָיו שְׂיִשְׂרָאֵל אֵינוּ מְטַפֵּל בּוֹ אֱלָא ג' חֲדָשִׁים וְנוֹתְנוּ לְפָהּ עכ"ל וְהוּן הָמָה דְּכָרֵי הַטּוֹר: וְהֵגֵה בַס' אוֹר זְרוּעַ הַגְּדוּל פ' אֵין צָדִין הֵבִיא פְּרִש"י הַג"ל וְכָתַב ז"ל שְׂמַעֲיִנּוּ מִפְּרִוּשׁוֹ דְּהָא דְּתַנּוּ עַד פְּמָה כו' דְּלֹאֲחַר הַזְּמַן הָזֶה אִם לֹא רָצָה הַפְּהוּ לְקַבְּלוֹ אֱלָא אָמַר לְיִשְׂרָאֵל לְטַפֵּל בּוֹ עַד שְׂיִפְּוֹל בּוֹ מוּם כו' דְּכַפִּינּוּ לִיהּ לְכַהֵן בַּע"כ שְׂיִקְבֵּל אוֹתוֹ וְיִטַּפֵּל בּוֹ עַד שְׂיִפְּוֹל בּוֹ מוּם וּמִתּוֹךְ שְׂצָרִיכִים ע"כ לְקַבְּלֵי וְאֵינּוּ יְכוּלִין לְיִפְטֹר מִטּוֹרַח וְהוֹצָאָה בְּעִנְיַן אַחַר אֱלָא ע"י מוּם הֵם חֲשׁוּדִין לְהַטִּיל בּוֹ מוּם עכ"ל וּבִשְׁוִי"ת מְהָר"י בְּרוּנָא ס' קס"א הַקְּשָׁה עַל הָאו"ז הַג"ל דַּמְנ"ל הָא דְּלִמָּא אֵינוּ חֲזִיב לְקַבְּלֵי וְלֹא כְּפִינּוּ לְכַהֵן וְשִׂאנֵי הָכָא דְּכָבֵר קַבְּלוּ וְכִינּוּ דְּקַבְּלוּ חֲזִיב לְטַפֵּל בּוֹ הַלְּפָךְ חֲשׁוּד אוֹתוֹ שְׁהַטִּיל בּוֹ מוּם ע"ש.

אוּלַם כְּוַנַּת הָאו"ז נִרְאָה פְּשׁוּט דְּאֵי נִימָא דְּלֹא כְּפִינּוּ לִיהּ לְכַהֵן בַּע"כ שְׂיִקְבֵּל הַבְּכוֹר א"כ מ"ט חֲשׁוּד לְהַטִּיל בּוֹ מוּם מְשׁוּם טוֹרַח הַטִּיפּוּל הָא אֵי לֹא נִיחָא לִיהּ לְטָרוּחַ בְּטִיפּוּלוֹ לֹא הִיָּה לוֹ לְקַבְּלוֹ דְּמִי כְּפוּהוּ לָזָה.

וְהָרִי לְפְרִש"י הוּא חֲשׁוּד לְהַטִּיל מוּם רַק מְשׁוּם טוֹרַח הַטִּיפּוּל וְהָרִי הִיָּה יְכוּל לְהַפְטֹר מִן הַטִּיפּוּל בְּלֹא הַטְּלַת מוּם שְׁלֹא לְקַבְּלֵי כָּל הַבְּכוֹר וּא"כ מַה בְּכָף שְׂפָכֵר קַבְּלוּ וּבְנֻדָּאֵי דְּאֵין לוֹמַר ג"כ דְּמִתְחַזְּקָה הִיָּה נִיחָא לִיהּ לְטָרוּחַ בְּטִיפּוּלוֹ וְאַח"כ חֲזוֹר בּוֹ וְעוֹד דְּהָרִי כְּלָלָא הוּא דְּכֹהֲנִים חֲשִׁידֵי אַמוּמֵי בְּשִׁבִיל טוֹרַח הַטִּיפּוּל וְעַל כָּל פְּהֵגִים בְּנֻדָּאֵי לֹא שְׂיִינָהּ לוֹמַר כַּנ"ל מִיָּהוּ בַכ"ז לִוְלֵי דְּכָרֵי הָאו"ז הִיָּה אַפ"ל דְּאֵין רָאָהּ מִפְּרִש"י דְּלַעוּלָם אֵין כּוֹפִין לְפָהּ לְקַבְּלֵי הַבְּכוֹר וּמ"מ אֵין לוֹמַר דַּא"כ מ"ט חֲשׁוּד לְהַטִּיל בּוֹ מוּם הָא אֵי לֹא נִיחָא לִיהּ לְטָרוּחַ בְּטִיפּוּלוֹ לֹא יְקַבֵּל כָּל דָּאִם לֹא יְקַבֵּל כָּל הַרִי הוּא מְפָסִיד לְגַמְרֵי וּמְשׁוּם זֶה הוּא חֲשׁוּד לְהַטִּיל מוּם וּמַה שְׂפְרִש"י דְּחֲשׁוּד לְהַטִּיל מוּם מְשׁוּם שְׁלֹא לְטָרוּחַ בְּטִיפּוּלוֹ הֵינּוּ מְשׁוּם דְּלוּלֵי הַטּוֹרַח וְהַטִּיפּוּל לֹא הִיָּה חֲשׁוּד לְהַטִּיל מוּם כְּדֵי שְׂיֵאֲכַלְנוּ דְּהִיָּה מְמַתִּין עַד שְׂיִפְּוֹל בּוֹ מוּם מְאֵלָיו וְרַק מְשׁוּם הַטִּיפּוּל הוּא חֲשׁוּד לְהַטִּיל מוּם אֲבָל אֵינוּ עִנְיַן לוֹמַר דְּמְשׁוּם זֶה לֹא יְקַבֵּל כָּל הַבְּכוֹר וְדוּק אֲבָל עכ"פ מְדְּכָרֵי הָאו"ז מְנוֹכַח דְּלְפְרִש"י לִוְלֵי טַעַם הַטִּיפּוּל אֵינוּ חֲשׁוּד כָּל לְהַטִּיל מוּם וְנוֹחַ לוֹ שְׁלֹא לְקַבֵּל כָּל הַבְּכוֹר: אוּלַם הֵגֵה הַרְמַב"ם בַּפ"ב מַה בְּכוֹרוֹת הִי"ז פְּתַב בַּזָּה"ל שְׂכַל הַפְּהֵגִים חֲשׁוּדִים לְהַטִּיל מוּם בְּבְכוֹר כְּדֵי לְאָכְלוּ בַּחוּץ עכ"ל וּבִיּוֹתֵר מְבֹנָאֵר מְדְּכָרֵי בַפ"י הַמְּשֻׁנָּה בַּפ"ה דְּבְכוֹרוֹת ז"ל אֵין הַפְּהוּ חֲשׁוּד אֱלָא שְׂמָא יַעֲשֶׂה מוּם בְּכֻנְגָה בְּבְכוֹר כְּדֵי שְׂיִהִיָּה מוֹתֵר לוֹ לְאָכְלוֹ וּלְמוֹכְרוֹ כְּמוֹ הַחֻלְיִין עכ"ל וּמִתְבָּאֵר בְּדְּכָרֵי בְּהֻדָּא דְּהָא דְּכֹהֲנִים חֲשׁוּדִין לְהַטִּיל מוּם בְּבְכוֹר הוּא בְּפְשׁוּטוֹ מְשׁוּם הַרְיֹנָח כְּדֵי לְאָכְלוּ בְּמוֹמוֹ וְנִרְאָה לְעַנ"ד לְהֵבִיא רְאִיוֹת בְּרוּרוֹת לָזָה מִתּוֹךְ הַש"ס דְּהָא דְּכֹהֲנִים חֲשִׁידֵי אַמוּמֵי הוּא ג"כ מְשׁוּם הַרְיֹנָח לְאָכְלוּ בְּמוֹמוֹ וְהֵגֵה בְּבְכוֹרוֹת (דָּף ל"ה) בְּמִשְׁנֵה שֵׁם כָּל הַמוּמִין הָרְאוּיִין לְבֹא בְּיַד אָדָם רוּעֵי יִשְׂרָאֵל בִּי פְּהֵגִים נְאֻמְנִין רוּעֵי פְּהֵגִים אֵינָם נְאֻמְנִין וּבְגַמ' ר' יוֹחָנָן וּר' אֶלְעָזָר חֲדָא אָמַר רוּעֵי יִשְׂרָאֵל בִּי פְּהֵגִים נְאֻמְנִין לְלִגְיָמָא לֹא חֲזִינְשִׁין רוּעֵי פְּהֵגִים בִּי יִשְׂרָאֵל אֵין נְאֻמְנִין מִימָר אָמַר כִּינּוּ דְּקָא טְרַחָנָא בִּיָּה לֹא שְׂבִיק לְדִידֵי וְהִיָּב לְאַחֲרֵינֵי

כו' וחד אמר רועי ישראל והו פהנים נאמנין מימר אמר לא שביק צורפא מרבנו ויהיב לדידי כו' וע"ש בפרש"י וקא דקתני רועי פהנים כו' ה"ק רועים שהם פהנים אין נאמנין אם הבכור ביד ישראל דנחשד האי פהן רועה שהוא עצמו הטילו בו דמימר אמר כו' ע"ש.

והנה פשוט דברי הגמ' בהא דמבואר דמימר אמר פנין דקא טרחנא ביה לא שביק לדידי משמע דהאי רועה פהן רועה בבכור ולפי שחושב שבנדאי תננו לו לקח הוא חשוד להטיל מום כדי ליהנות ממנו מיהו לפרש"י דהוא חשוד רק משום הטיוול שהוטל עליו צריף לפרש גם בכאן דהוא משום טורח הטיוול והינינו משום דמימר אמר פנין דקא טרחנא ביה לא שביק לדידי ובנדאי תננו לו להרועה ושוב יהיה מוטל עליו ההוצאה והטיוול ולקח הוא חשוד להטיל בו מום וכ"כ בשו"ת חתם סופר סי' ש"ב ע"ש.

אולם לענ"ד א"א לפרש כן דהנה מהרי"ט אלגזי בסוגי' זו הקשה דלמה נחשד האי רועה להטיל בו מום קודם שיתננו לו פנין דעכ"פ מידי ספיקא לא נפקא שמה יתן לכהן אחר בהיות שאפשר לו שאחר שיתננו לו יטיל בו מום כדי ליהנות בו מיד ולמה צריף להטיל המום קודם נתינה ע"ש והוא תמיה עצומה וע"ש מה שתי' ע"פ המבואר בר"פ עד כמה דישראל חייבים לטפל בבכור בדקה ל' יום ובגסה נ' יום אמר לו הפהן תניהו לי הרי זה לא תננו לו ואם בעל מום הוא ואמר לו תניהו לי שאוכלנו מותר וא"כ יש לחוש שנה הרועה להוט אחר הנאתו ורועה ליהנות ממנו מיד בתוך זמן אשר מחוייב הישראל לטפל בו וכשהוא תמים לא תננו לו בתוך זמנו וע"כ חיישינן דמשו"ה הטיל בו מום דבהכי יכול ליתנו לו מיד ע"ש אולם לענ"ד אין תי' זה מספיק דמסבא נראה דבשביל הנאה מועטת של הקדמת הזמן אינו פדאי למהר ולהטיל בו מום קודם שיתננו לו בהיות דיש עכ"פ חשש רחוק שלא יתן להרועה פלל הבכור ונמצא שעבר בחנם על לאו דכל מום לא יהיה בו ובנדאי דטוב יותר להמתין זמן מועט עד אשר תננו לו ואז יוכל להטיל בו מום: ולכן נראה לי שב"ע דהנה לאידך מ"ד דרועי פהנים נאמנין ומשום דמימר אמר לא שביק צורפא מרבנו ויהיב לדידי הקשו בתו' שם מהא דאמר בפ"ב בתצר בעה"ב ורועה פהן דלר"ט אקנויי מקני ליה מקום בתצירו כו' הרי דלרועה יהיב ליה ותי' דמיירי במפירי פהונה ע"ש והנה תי' התוס' צ"ע דהנה בגמ' מבואר שם אקנויי כו' דניחא ליה דליתעביד מצנה בממוניה ופרש"י אקנויי כו' פדי שניזפה פהן בבכור ויגדלו בכורותיו של פהן בתצירו ע"ש ועי' במהרי"ט אלגזי בסוגיא שם שפי' דעיקר הא דמקני ליה מקום היינו פדי שניזפה פהן בכורותיו דכ"ז שלא זכה הפהן לא חשיב מצנה שמגדל בכורות בתצירו אולם לענין המצנה לגדל בכור הפהן בתצירו אינו צריף לקנין התצר דאדרבה בלא הקנאה עדיף טפי דמגדל בתצירו ממש בתצר שאין לפהן חלק בו ע"ש ולפ"ז אי ניימא דמיירי בפהונה א"כ קשה דל"ל להקנות להרועה מקום בתצירו הא מפירי פהונה גופיה הוי כמו קנין ויצא ידי נתינה אע"ג דלא מטא ליד פהן פלל וכמבואר בגיטין (דף ל') במשנה המלנה מעות את הפהן ואת הלוי כו' מפריש עליהן כו' ופריף בגמ' ואע"ג דלא אתו לידיה אמר רב במפירי פהונה ולויה ופרש"י ואע"ג כו' וכינון דלא מטו לידיה מאן זכי ליה להאי פהן הו תרומה והיא יצא ידי נתינה במפירי פהונה כו' ונהנה פמאן דמטו לידיהו דהני ע"ש ומבואר דמפירי פהונה גופיה הוי כמו קנין ויצא ידי נתינה אע"ג דלא מטו לידיה וא"כ פנין דהרועה הוא ממפירי פהונה א"כ ל"ל להקנות לו מקום בתצירו

הא בלא"ה זכה וטפי עדיף לגדל הבכור בתצירו ממש פנ"ל ולכן נראה לי שב קו' התו' הנ"ל דבעיקר חשיבות המתנה של נתינת בכור לכהן בנדאי יש חילוק בין פשנותן לכהן בכור תם או בכור בעל מום והיגו דלאחר שנפל בו מום דחזי ליהנות בו מיד בנדאי הוא מתנה חשובה אבל בכור תם לא חשיבי מתנה כ"כ דהרי צריף טיפול והוצאה מרובה עד שיומם ומי ימר שיפול בו מום כלל ולפ"ז אפ"ל נהי דבעה"ב רוצה יותר בטובת צורבא מרבנן מן הרוצה היגו דלאחר שנפל בו מום אז לצורבא מרבנן יתיב ליה ולא לרוצה אבל פשנותן לכהן פשהוא תם דצריף לטפל בו לרוצה יתיב ליה דל"ל להטיל הטיפול על צורבא מרבנן ועוד דיותר הוא דרף הרוצה לטפל בקף ולפ"ז ניחא שפיר דהא דמבואר בפ"ב בתצר בעה"ב ורוצה כהן דלרוצה מקני ליה מקום היגו משום דהתם מיירי פשהוא תם לכף לרוצה יתיב ליה אולם אם איתא שלא נתן עדיין לרוצה וכגון שלא הנה החצר שלו עד שנפל בו מום לצורבא מרבנן יתיב ליה והיגו דס"ל להך מ"ד דרוצה כהן בי ישראל נאמן דאינו חשוד להטיל בו מום ומשום דמימר אמר לא שביק צורבא מרבנן ויתיב לדידי פ"י דלמה לו להטיל בו מום אחרי דכשיהיה בו מום בנדאי לצורבא מרבנן יתיב ליה: ועפ"ז מינשב שפיר קו' מהרי"ט אלגזי הנ"ל למ"ד רועי פהגים אינו נאמנים משום דמימר אמר פיון דקא טרחא ביה לא שביק לדידי ויתיב לאחריני ולכף חשוד להטיל בו מום וקשה דל"ל לרוצה למהר להטיל בו מום קודם שימתן לו בעה"ב ואינו ממתין מלהטיל בו מום עד אחר שיתגנו לו פנ"ל אולם לפי הנ"ל י"ל דלמ"ד לא שביק לדידי כו' דהבעה"ב רוצה יותר בטובת הרוצה אפ"ל ג"כ סברא זו דיש חילוק בין בכור תם לבכור בעל מום דלאחר שנפל בו מום דחזי ליהנות בו מיד והוא מתנה חשובה בנדאי לרוצה יתיב ליה פיון דקא טרח ביה אולם פשנותן לפהן פשהוא תם אינו ברור שימתן לרוצה דלא הוי מתנה לומר פיון דקא טרח ביה לא שביק לרוצה ויתיב לאחריני אחרי דצריף טיפול והוצאה מרובה ושמה לא יפול בו מום כלל ולפ"ז אפשר דלאחריני יתיב ליה.

והא דאמר בגמ' לא שביק לדידי ויתיב לאחריני היגו לאחר שיש בו מום ולפ"ז מינשב שפיר קו' מהרי"ט אה"ל דמשום זה חשוד הרוצה להטיל בו מום קודם שימתן לו בעה"ב הבכור ואינו ממתין עד אחר שיתגנו לו דזהו באמת פדי שיתגנו לו דכ"ז שהבכור תם אין הרוצה בטוח שימתן לו ואפשר דיתיב לאחריני פנ"ל ולכף הוא מטיל בו מום ומשום דלאחר שיהיה בו מום בנדאי לרוצה יתיב ליה ולא לאחריני פיון דהרוצה טרח ביה וזהו דמבואר בגמ' מימר אמר לא שביק לדידי כו' היגו דלאחר שיהיה בו מום בנדאי לא שביק לדידי וז"ב בעז"ה שוב מצאתי להרמב"ם בפ"ב מה' בכורות הט"ז שפתיב בזה"ל אבל אם הנה הרוצה כהן כו' ה"ז אינו נאמן וחושדין אותו שמה הוא הטיל בו מום פדי שיתגנו לו עכ"ל והנה זה"ל פדי שיתגנו לו לכאורה אינו מוכן כלל דמפשטות דברי הגמ' דמימר אמר לא שביק לדידי כו' משמע דבכל ענין בטוח הרוצה שימתן לו ולכף הוא מטיל בו מום פדי שיוכל לשוחטו ולאכלו פשיתגנו לו וככל הפהגים החשודים על המומין פדי לאכלו בחוץ כמש"כ הרמב"ם שם ומדוע שינה לשונו בכאן וכתב פדי שיתגנו לו אולם לפי הנ"ל דבריו מדוקדקין מאוד דבע"כ הא דחשוד הרוצה להטיל בו מום פשהוא עדיין פיד בעליו היגו משום דזהו סיבה שיתגנו לו דכ"ז שהוא תם אין הרוצה בטוח שיתגנו לו דאולי בין כף יתיב לאחריני דאי נימא דבכל ענין יתיב ליה לרוצה א"כ ל"ל להטיל

בו מום קוֹדֵם שְׂיִתְנַנוּ לוֹ פּנ"ל: ועכ"פ לפי הַנ"ל הָרִי מְוֹכָר מִהַסְנָגִיא דבע"כ הָא דְכֹהֲנִים חֲשׂוּדִין עַל הַמּוּמִין הֵינּוּ ג"כ מְשׁוּם הָרִינוּח פְּדִי לְאָכְלוּ בְּמוּמוֹ דלפרש"י דְהָא דְכֹהֲנִים חֲשִׂידִי אֲמוּמִי הֵינּוּ רַק מְשׁוּם טְוֵרַח הַטִּיפּוּל וּמְשׁוּם דְכִיּוּפִינוּ לִיה לְכֹהֵן לְקַבֵּל הַבְּכוֹר אֲבָל בְּרִצּוֹנוֹ לֹא הָיָה מְקַבֵּל כָּלֵל הַבְּכוֹר וְכִמוֹ שֶׁפִּי' הָאו"ז וְכ"כ הָאֲחֵרוֹנִים דְלִהְיִי יִשְׂרָאֵל לֹא חֲשִׂידִי עַל סֶפֶק בְּכוֹר מְשׁוּם דִּיּוּכָל לְמִסְנֵר לִפְנֵהוּ.

ולפ"ז צָרִיף לְפָרֵשׁ הַסְנָגִיא דְהָא דְרוּעָה פִּהֵן חֲשׂוּד לְהַטִּיל מוּם הֵינּוּ ג"כ מְשׁוּם טְוֵרַח הַטִּיפּוּל וְהֵינּוּ דְמִימֵר אָמַר לֹא שְׂבִיק לְדִידִי כו' וְיִהְיֶה מְוֹטָל עָלָיו הַטִּיפּוּל לְכָף הוּא מְטִיל בּוֹ מוּם וְכַמֶּשׁ"כ בְּשׁו"ת חֲתָם סוֹפֵר וְכַנ"ל וּלפ"ז הָרִי בְּנֻדָּאֵי צַע"ג דל"ל לְרוּעָה לְמַהֵר לְהַטִּיל בּוֹ מוּם כְּשֶׁהוּא עֲדִינָן בְּיַד בְּעָלָיו דִּישׁ עֲדִינָן חֲשֵׁשׁ שְׂמָא יִהִיב לְאַחֲרֵינִי וְלָמָּה לֹא יִמְתִּין לְהַטִּיל בּוֹ מוּם עַד אַחַר שְׂיִתְנַנוּ לוֹ וְכַמֶּשׁ"כ אִי נִימָא דְעֵיקָר הָא דִּיהִיב לְרוּעָה הֵינּוּ לְאַחַר שְׂיִפְלוּ בּוֹ מוּם א"כ מִש"כ דא"צ לְמַהֵר לְהַטִּיל בּוֹ מוּם וְאַדְרָבָּה דְשְׂמָא כְּשֶׁהוּא תָּם יִהִיב לְאַחֲרֵינִי וְיִפְטֹר מִן הַטִּיפּוּל בְּלֹא הַטְּלַת מוּם וְנָה בְּרוּר וְכֵן לְפִי מַה שֶׁתִּי' הַמַּהֲרִי"ט אֲלַגְזִי דְלִהְיִי הוּא מְמַהֵר לְהַטִּיל בּוֹ מוּם פְּדִי שְׂיִתְנַנוּ לוֹ תוֹךְ זְמַנּוֹ פּנ"ל ג"כ מְוֹכָר דְהוּא חֲשׂוּד לְהַטִּיל בּוֹ מוּם מְשׁוּם הָרִינוּח לְאָכְלוּ בְּמוּמוֹ וְדוּק אָף יֵשׁ לְדַחּוֹת קִצָּת וְדו"ק וְכֵן מִתְבָּאֵר מִדְּבַרֵי הַרְמַב"ן בִּה' בְּכוֹרוֹת בְּסִנְגִיא שֶׁשׁ שְׂפָתָה דְאִיכָּא מֵאן דְכָתַב בְּפִסְקָא דְלֹא מְהִימֵן כו' וְכָף סְבָרָא לָאו מְעַלְגִיא הִיא דְהָא פִּינּוּ דְאַפִּילוּ בְּנוּ וּבִתּוֹ נְאֻמִּים סְבָרָא הוּא דְכַש"כ רוּעָה פִּהֵן בִּי יִשְׂרָאֵל דְבָנוּ וּבִתּוֹ הַסְּמוּכִים עַל שְׁוֹלְחָנוּ וּמְקַרְבָּא הִנְאֻמִּיהוּ חֲשֵׁדָא דִּידֵהוּ טְפִי מְרוּעָה פִּהֵן בִּי יִשְׂרָאֵל מְשׁוּם סְפִיקָא דְלֹא יִהִיב לְדִידִי וְאַפ"ה מְהִימֵנִי כו' ע"ש הַבֵּיאֵו הָרֵא"ש בְּסִנְגִיא שֶׁשׁ וְעַכ"פ מִתְבָּאֵר מִדְּבַרֵי בְּהַדְיָא דְכֹהֲנִים חֲשׂוּדִין עַל הַמּוּמִין מְשׁוּם הָרִינוּח ג"כ וְהֵינּוּ שְׂפָתָה דְבָנוּ וּבִתּוֹ דְמְקַרְבֵי הִנְאֻמִּיהוּ חֲשֵׁדִי דִּידֵהוּ טְפִי מְרוּעָה פִּהֵן דא"נ דְחֲשׂוּדִים רַק מְשׁוּם הַטִּיפּוּל א"כ מֵאִי עֲנִין רוּעָה פִּהֵן לְבָנוּ וּבִתּוֹ דְעַלְיָהֶם אִין מְוֹטָל טִיפּוּל כָּלֵל מִשָּׂא"כ רוּעָה פִּהֵן דְצָרִיף לְטַפֵּל בּוֹ וְאִין לֹא מְרַדְּפִי קִשָּׁה הָא לֹא דְמִי רוּעָה פִּהֵן דִּיהִיָּה צָרִיף לְטַפֵּל בּוֹ ג"כ לְבָנוּ וּבִתּוֹ פּנ"ל.

אֲכֵן י"ל פּנ"ל דְמְשׁוּם הַטִּיפּוּל א"צ לְמַהֵר וּלְהַטִּיל בּוֹ מוּם כְּשֶׁהוּא עֲדִינָן בְּיַד בְּעָלָיו וְרַק מְשׁוּם הָרִינוּח פּנ"ל וְא"כ בְּנוּ וּבִתּוֹ דְמְקַרְבֵי הִנְאֻמִּיהוּ חֲשֵׁדִי דִּידֵהוּ טְפִי מְרוּעָה פִּהֵן בִּי יִשְׂרָאֵל פּנ"ל: וְהִנֵּה מַהֲרִי"ט אֲלַגְזִי בְּסִנְגִיא שֶׁשׁ נִסְתַּפֵּק בְּהָא דְכֹהֲנִים חֲשׂוּדִין עַל הַמּוּמִין אִם הוּא דְנוֹקָא בְּזִמְן הַזֶּה דִּישׁ לָהֶם טְוֵרַח לְטַפֵּל בּוֹ עַד שְׂיִוִּמָם אֲבָל בְּזִמְן הַבֵּית דְחֲזִי לְהַקְרִבָּה וְא"צ לְטַפֵּל בּוֹ לֹא הָיוּ חֲשׂוּדִין בְּכָף.

אוּ דְאַפִּילוּ בְּזִמְן הַבֵּית דְחֲזִי לְהַקְרִבָּה ג"כ נְחֻשְׁדוּ עַל הַטְּלַת מוּם וּמְשׁוּם דְגַם בְּהַקְרִבָּה יֵשׁ לְפִיָּה קִצָּת פְּסִידָא בְּהַקְרִבַת הָאִימּוּרִין דְלִגְבוּהַ סְלָקִי ע"ש וְהִנֵּה אִי נִימָא דְאַף בְּזִמְן הַבֵּית הָיוּ חֲשׂוּדִין עַל הַמּוּמִין אָף דְחֲזִי לְהַקְרִבָּה וְא"צ לְטַפֵּל בּוֹ מ"מ נְחֻשְׁדוּ מְשׁוּם הַפְּסִדָא קִצָּת שֶׁל הַקְרִבַת הָאִימּוּרִין א"כ מְכַש"כ דְכֹהֲנִים בְּזִה"ז חֲשׂוּדִין לְהַטִּיל מוּם אָף בְּלֹא הַטְּעַם שֶׁל טְוֵרַח הַטִּיפּוּל רַק מְשׁוּם הָרִינוּח פְּדִי לְאָכְלוּ כְּוָלוּ בְּמוּמוֹ.

וְהִנֵּה נִרְאָה לֵה"ר דְאַף בְּזִמְן הַבֵּית הָיוּ חֲשׂוּדִין עַל הַמּוּמִין דְהִנֵּה בְּגַמ' שֶׁשׁ א"ל ר"פ לְאַפְיִי לר"מ דְאָמַר הֲחֲשׂוּד עַל הַדְּבָר לֹא דָנוּ וְלֹא מְעִידוּ וְקָאֵמַר הֲחֲשׂוּד לְדְבָר אֶחָד חֲשׂוּד לְכָל הַתּוֹרָה כְּוָלָה פְּנֵימִים ה"נ דְלֹא דִיּוּגִי דִּינָא וְהִכְתִּיב עַל פִּיָּהֶם יִהְיֶה כָּל רִיב וְכָל נִגְעָה ע"ש וְהֵינּוּ פִּינּוּ דְחֲשׂוּדִין עַל הַמּוּמִין הָרִי הֵם חֲשׂוּדִין לְכָל הַתּוֹרָה וְהִנֵּה אִי נִימָא דְכֹהֲנִים בְּזִמְן

הבית לא נחשדו על המומין פלל א"כ צ"ל דקו' הגמ' פהגים ה"נ דלא דייגי דינא הוא על זמן הגה אולם הגה מהרי"ט אלגזי בבכורות בסוגי' (דף ל') פתב בפשיטות דאף דס"ל לר"מ תשוד לדבר אחד תשוד לכל התורה מ"מ אם הוא תשוד על דבר שאיסורו מדרבנן אינו תשוד על איסור דאורייתא ולפ"ז לפי שי' הראשונים דלהטיל מום בבכור בזה"ז הוא רק איסור דרבנן וזהו שי' התוס' בבכורות ל"ג ד"ה בע"מ וקרא"ש בב"מ (צ') א"כ קשה מאי פריה בגמ' פהגים ה"נ דלא דייגי דינא הא נהי דתשודים על הטלת מום בזה"ז שיהא מדרבנן מ"מ אינם תשודים למידי דאורייתא ובע"כ צ"ל דקו' הגמ' סובב על זמן הבית דגם אז נחשדו על הטלת מום שהוא איסור מדאורייתא משום הפסד של הקרבת האימורין וא"כ מכש"כ בזה"ז דכהגים תשודים על הטלת מום משום הריוח פדי לאכולו כולו במומו ואף בלא הטעם של הטיפול פנ"ל: מיהו י"ל לכאורה דאפילו אי נימא דכהגים בזמן הבית לא נחשדו על המומין בכ"ז י"ל דקו' הגמ' סובב על זמן הבית ומ"מ פריה שפיר והיינו דהא דכהגים לא נחשדו על המומין וזהו רק משום דאין להם ענין להטיל מום כיון דחזי להקרבה אבל היכי דלא חזי להקרבה פגון ספק בכור וצריה לטפל בו באמת תשידי על הטלת מום ולפ"ז הרי הם תשודין לדבר אחד ועוד דגם ודאי בכור אם הי' במציאות שצריה לטפל בו היו תשודין להטיל מום מיהו בע"כ זה אינו דהנה משום ספק בכור דיש במציאות מ"מ לא הני משום זה תשוד על דבר אחר שהוא ודאי וכ"כ בפשיטות מהרי"ט אלגזי שם דאי תשידי על ספק בכור לא תשידי על ודאי מעשר דאיסור ודאי חמיר להו לאינשי מאיסור ספק ע"ש וכן אין לומר דמ"מ הרי אם הנה ודאי בכור דלא חזי להקרבה הרי היו תשודין בכך דזה אינו דסוף סוף כיון דבזמן הבית אין במציאות ודאי בכור דלא חזי להקרבה וממילא לא תשידי להטיל מום לפ"ז לא הוי תשודין על דבר אחד.

וכן מתבאר בהדיא מדברי הרגמ"ה שהביא מהרי"ט אלגזי שם גבי הא דפריה בגמ' מעשר לר"מ מי מעיד עליו וז"ל הרגמ"ה נהי דבספק בכור כיון דמילתא דלא שכיח הוא לא תשידי עליה כולהו ישראל ונאמנין עליו ב' מן השוק אלא מעשר בהמה דשכיח כו' וכל ישראל תשודין עליו שיש לכל אחד בהמות ויש להם מעשרות ע"ש הרי דס"ד דכיון דספק בכור לא שכיח א"כ מי שאין לו ספק בכור מעולם לא מקרי תשוד ולא אמרינן דכיון דאם הנה מזמן לו ספק בכור הנה תשוד להטיל מום ינהי מקרי תשוד על הדבר דלא מעידו כיון דעכ"פ לא הנה לו ספק בכור מעולם.

ואף דבמסקנא מבואר ג"כ: דספק בכור לר"מ מי מעיד עליו היינו כמש"כ מהרי"ט א שם כיון דאיכא פמה מיני ספיקות בבכור אינו בסוג לא שכיח דלכל א' מישראל לא יבצר שיארע לו איזו מין ספק בכור ע"ש.

ועכ"פ מי שלא הי"ל ספק בכור פלל לא מקרי תשוד על הדבר כנ' ולפ"ז פהגים בזמן הבית אי נימא דלא הני תשודים על הטלת מום משום דחזי להקרבה א"כ ממילא לא נקראו תשודים פלל דאין נ"מ מה שהיו תשודים אם הנה במציאות פנ"ל ובע"כ צ"ל דגם בזמן הבית היו תשודין על המומין ומכש"כ בזה"ז פדי לאכולו במומו וכן מתבאר מדברי התוס' שם דבע"כ קו' הגמ' הוא מזמן הבית וע"ש שכתבו דעוד הנה יכול להקשות היאך מותר לאכול משחיטתו והיאך פשירים על כל הקרבנות כולם ע"ש הרי דגם בזמן הבית

נחשדו על המומין משום הריוח קצת של האומורין ומכש"כ בזה"ז פנ"ל וכ"ג"כ מדברי התוס' בע"ז (דף י"ג) ד"ה נועל דמשמע שם דס"ל דבכור בזה"ז שרי להכניסו לכיפה ועי' בשו"ת נו"ב ח' יור"ד סי' פ"א ע"ש ולפ"ז אי נימא דהא דכהנים חשידי אמומי הוא משום הטופול א"כ קשה הא להיפטר מן הטופול יש תקנה להכניסו לכיפה וכמו שפיתבו האחרונים דישאל לא חשידי אמומי משום שא"צ לטפל בו דאפשר למסור לכהן אף דבכה"ג הרי יפסיד הפל א"כ קשה הא פה"ז א"צ לטפל בו דאפשר להכניסו לכיפה פנ"ל: ועכ"פ מפנין שנתבאר דבע"כ הא דכהנים חשודין על המומין היינו משום הריוח פדי לאכלו במומו ונהרי טעם זה שייך ג"כ בישאל לענין ספק בכור ומ"מ הרי אמרו דישאל לא חשידי אמומי א"כ שוב אין לחלק בין כשלא פשע או כשפשע דצריף לטפל ג"כ דלעולם ישאל לא חשידי אמומי ונראה לה"ר ברורה ג"כ מסוג' שם דמבואר שם דספק בכור בעלים מעידין עליו דאלת"ה מעשר לר"מ מי מעיד עליו ופרש"י דאלת"ה אלא בעלים חשודים עליו א"כ הני ישאל חשוד על המומין מעשר לר"מ מי מעיד על מומו ע"ש.

ולפ"ז לפמש"כ האחרונים דהא דישאל לא חשידי אמומי היינו משום שא"צ לטפל בו דיוכל למסור לפה"ז דאפילו ספק בכור צריף לקבל אבל כשפשע ולא מוכר לעובד כוכבים דהישאל צריף לטפל בו הוא חשוד על המומין כמו פה"ז וא"כ קשה מה ס"ד דמעשר בהמה לא חשידי ישאל אמומי הא מעשר בהמה הוא שלו וצריף לטפל בו עד שיומם דלא יוכל למסור לכהן וא"כ מ"ט לא חשידי ישאל אמומי.

ולפ"ז עכ"פ מוכרח מהא דס"ד לה"ר מן מעשר בהמה לספק בכור דישאל לא חשידי אמומי בע"כ דאפילו היכי שצריף לטפל בו ג"כ לא חשידי אמומי דלא כמש"כ האחרונים וכנ"ל: עוד נראה לה"ר מהסוג' דתמורה (דף ח') על המשנה דבכור מוכרין אותו תם חי אמר רב חסדא לא שנו אלא פה"ז לכהן אבל פה"ז לישאל אסור מ"ט דילמא אזיל ישאל ושידי ביה מומי וממטי לחכם ואומר לו בכור זה נתן לי פה"ז במומו וע"ש בתו' שהקשו וז"ל וא"ת היכי חייש דילמא אזיל ישאל ושידי ביה מומא ונהרי לא נחשדו ישאל על כף פדאמרינו בבכורות כו' פה"ז הוא דחשידי אמומי ישאל לא חשידי כו'.

וי"ל דלא דמי דה"מ כשהיה תם תחילה בי"ד ישאל אז נרא להטיל בו מום מאחר שנוולד ברשותו דאין לו להשטט בשום דבר אבל הכא דיש לו לתלות שנתן לו הפה"ז במומו יש לחשדו עליו כו' ע"ש.

ולפ"ז אי נימא כמש"כ האחרונים ע"פ פרש"י ונהטור דלהטיל בו מום משום הריוח פדי לאוכלו במומו כ"ע לא חשידי ונהא דכהנים חשודין על המומין היינו רק משום הטופול ומשום דע"כ צריף לקבל הבכור ונהינו דישאל לא חשידי אמומי משום שא"צ לטפל בו דיוכל למסור לכהן פנ"ל.

ולפ"ז הרי צע"ג בסוג' דהיכי חיישינו דלמא אזיל ישאל ושידי מומא דהרי הכא לא שייך משום טופול דאי לא ניחא ליה בטופולו מי כופהו לקנות פלל הבכור וכמש"כ האו"ז להוכיח מפרש"י דבע"כ כפינו ליה לכהן לקבל הבכור דאל"כ מ"ט חשידי פה"ז אמומי לא יקבל פלל הבכור מי"ד ישאל פנ"ל וא"כ ה"נ לא יקנה בכור תם ועוד דלפי מש"כ האו"ז פנ"ל א"כ אף פה"ז שיקנה בכור תם מכה"ז לא יהיה חשוד על המומין פיון

שְׂבִידוֹ הִזָּה שְׁלֵא לְקַנּוֹת וּבַע"כ צ"ל דְּהָא דְּכֹהֲנִים חֲשִׁידֵי אַמּוּמֵי הִיָּינוּ מְשׁוּם פְּדֵי לְאַנְכְלוֹ בְּמוֹמוֹ וַיִּשְׂרָאֵל לֹא חֲשִׁידֵי אַמּוּמֵי כַּמ"ש הַתּוֹס' וְדוֹקָא שְׁהִיָּה תָם תַּחֲזִילָה בְּיַד יִשְׂרָאֵל דְּאִין לוֹ לְהַשְׁמִיט בְּשׁוּם דְּבָר אֲבָל הֵכָא דִּישׁ לְתַלּוֹת שְׁנַתָּן לוֹ הִפְהֵן בְּמוֹמוֹ שְׁפִיר יֵשׁ לְחַשְׁדוֹ שְׁיִטִּיל בּוֹ מוֹם פְּדֵי לְאַנְכְלוֹ בְּמוֹמוֹ פְּנ"ל: וְעַכ"פּ מִפִּינּוֹן שְׁנַתְּבָאָר דְּבַעֲיָקָר הָא דְּכֹהֲנִים חֲשִׁידֵי אַמּוּמֵי הִיָּינוּ ג"כ מְשׁוּם הֶרְיַנַח פְּדֵי לְאַנְכְלוֹ בְּמוֹמוֹ וּמ"מ קו"ל דְּיִשְׂרָאֵל לֹא חֲשִׁידֵי אַמּוּמֵי אִם יֵשׁ לוֹ סְפֵק בְּכוֹר שֶׁא"צ לִיתָן לְכֹהֵן וּבַע"כ דְּהִכֵּי קִים לְהוּ לְחַכְמִים.

אוֹ כַּמִּש"כ הַתּוֹס' דְּהִישְׂרָאֵל יִבְרָא לְהַטִּיל בּוֹ מוֹם מֵאַחַר שְׁנוּלֵד בְּרִשׁוֹתוֹ דְּאִין לוֹ לְהַשְׁמִיט בְּשׁוּם דְּבָר פְּנ"ל. לִפ"ז אִף אִם פִּשְׁעֵי הִישְׂרָאֵל וְלֹא מְכַר לְאִינוּ יְהוּדֵי דְּאִין הִפְהֵן צְרִיף לְקַבְּלוֹ וְהִישְׂרָאֵל צְרִיף לְטַפֵּל בּוֹ מ"מ לֹא חֲשִׁידֵי אַמּוּמֵי וְנֶאֱמָן לוֹמַר שְׁנִפְּל בּוֹ מוֹם מֵאֲלִיו דְּכָלְלָא הוּא יִשְׂרָאֵל לֹא חֲשִׁידֵי אַמּוּמֵי וְדִלָּא כַּמ"ש הַט"ז וְכַנ"ל: סִימָן לֵט יִשְׂרָאֵל שְׁיֵשׁ לוֹ בְּכוֹר בְּהֵמָה שְׁנוּלֵד בְּעֶדְרוֹ וְקוֹדֵם שְׁמֶסְרוֹ לְכֹהֵן הִטִּיל בּוֹ מוֹם וְאַח"כּ נִתְּנוּ לְכֹהֵן אִם מוֹתֵר לְכֹהֵן לְשַׁחֲטוֹת אוֹתוֹ עַל מוֹם זֶה: הִנֵּה זֶה פְּשׁוּט וּמְבֹרָאָר בַּגַּמ' דְּאִם הִטִּיל מוֹם בְּבְכוֹר קָנְסוּ אוֹתוֹ שְׁלֵא יִשְׁחַט עַל מוֹם זֶה וְהוּא מְשַׁנָּה מְפֹרְשֵׁת בְּבְכוֹרוֹת (דָּף ל"ד) הַצּוֹרֵם אֲנֹן בְּבְכוֹר הָרִי זֶה לֹא יִשְׁחַט עוֹלָמִית דְּבָרֵי ר"א וְחַכְמִים אוֹמְרִים נוֹלַד בּוֹ מוֹם אַחַר יִשְׁחַט עָלָיו וְקו"ל בְּחַכְמִים דְּלֹא יִשְׁחַט עַל מוֹם זֶה עַד שְׁיִפְּלוּ בּוֹ מוֹם אַחַר וְכ"כ כָּל הַרְאִשׁוֹנִים אוּלָם רְאִיתִי לְמַהֲרִי"ט אֶלְגָּזִי בְּבִיאוֹר ה' בְּכוֹרוֹת לְהַרְמֵב"ן בְּסוּגְי' שְׁם שְׁפַתְבּוֹ ו"ל וְהִנֵּה לְעַנְיָן הִלְכָה דְּהַמְטִיל מוֹם בְּבְכוֹר אֲסוּר לְשׁוֹחֲטוֹ כּו' וְכַמוֹ כֵּן נִרְאָה פְּשׁוּט דְּאִם יִשְׂרָאֵל שְׁנוּלֵד לוֹ בְּכוֹר בּוֹזֵה"ז וְהִטִּיל בּוֹ מוֹם וְאַח"כּ נִתְּנוּ לְכֹהֵן כְּמַצְנֹתוֹ דְּאִין הִפְהֵן אֲסוּר לְשׁוֹחֲטוֹ דְּלָמָּה יִקְנְסוּ לְכֹהֵן פִּינּוֹן דְּאִיהוּ לֹא עֲבַד אִיסוּרָא וְגַם יִשְׂרָאֵל הַנּוֹתָן אִינוּ נִהְנֵה בְּנִתְיָנָה זֹאת כִּי אִם קִיּוּם הַמְצָנָה כּו' וְאַפְשָׁר דְּלָנָה פִּינּוֹן רַש"י בְּמַתְנֵי שְׁפַתְבּוֹ הַצּוֹרֵם כּו' וּבְכֹהֵן קָא מִיָּרִי דְּבָא לְשַׁלּוֹל זֶה דְּלֹא מִיָּרִי בְּיִשְׂרָאֵל שְׁהִטִּיל מוֹם וְאַח"כּ נִתְּנוּ לְכֹהֵן דְּבַכָּה"ג לֹא קָנְסִינוּ לִיהּ פִּינּוֹן דְּהוּי קָנְס לְכֹהֵן לֹא לְיִשְׂרָאֵל עַכ"ל ע"ש.

וְכֵן מְצִאתִי בְּאוֹר זְרוּעַ הַגְּדוֹל בַּה' בְּכוֹרוֹת בְּמַשְׁנֵה הַנ"ל שְׁפַתְבּוֹ ו"ל הַצּוֹרֵם אֲנֹן בְּכוֹר כּו' רַבִּינוּ שְׁלֵמָה זצ"ל פָּתַב וּבְכֹהֵן מִיָּרִי וְכֵן נִרְאָה כְּדְבָרֵי דְּאִי בְּיִשְׂרָאֵל בְּעָלָיו מֵאִי שְׁיִיף קָנְסָא עַכ"ל הַאו"ז וּמַתְבָּאָר מְדְבָרֵי בְּהִדְיָא ג"כ פְּנ"ל: אוּלָם דִּין זֶה צַע"ג לְעַנ"ד וְהִנֵּה בְּדַרְכֵי מְשָׁה סִי שִׁי"ג הִבִּיא דְּבָרֵי הַגַּהֲמ"ר בְּחֻזְלִין שְׁפַתְבּוֹ ו"ל וְגוֹי שְׁצָרֵם אֲנֹן בְּכוֹר אֲפִילוֹ נִתְּפוּיָן לְהַתִּירוֹ מוֹתֵר כּו' וְכַתְבַּת ע"ז הַד"מ וְלֹא מְשַׁמַּע כְּדְבָרֵי תְּשׁוּבָה זֹו בְּפִסְקֵי מַהֲרַ"י אֶלָּא בְּתְּשׁוּבַת הָרַא"ש שְׁפַתְבּוֹ רַבִּינוּ ע"ש.

וְהִנֵּה בְּאַמַּת שְׁדְבָרֵי הַגַּהֲמ"ר צַע"ג דְּהִנֵּה בְּמַשְׁנֵה שְׁם (דָּף ל"ה) מְעַשָּׂה בְּזָכָר שֶׁל רַחֲלִים זָקֵן וְנִרְאָהוּ קְסָדוֹר אֲחָד וְאָמַר מַה טִּיבּוֹ א"ל בְּכוֹר הוּא וְאִינוּ נִשְׁחַט אַא"כ הִזָּה בּוֹ מוֹם נְטִלְפִיגוּם וְצָרֵם אֲנֹנוּ וּבָא מְעַשָּׂה לְפָנֵי חַכְמִים וְהַתִּירוּ וְאַחַר שְׁהַתִּירוּ הִלָּף וְצִירָם אֲנִי בְּכוֹרוֹת אַחֲרִים וְאֲסֵרוּ פְּעַם אַחַת הָיוּ תִּינּוֹקֵת מְשַׁחֲקִין כּו' וְנִפְסָקָה זָנְבוּ כּו' וְהַתִּירוּ רָאוּ שְׁהַתִּירוּ הִלְכוּ וְקִשְׁרוּ זָנְבוֹת בְּכוֹרוֹת אַחֲרִים וְאֲסֵרוּ זֶה הַכָּלָל כָּל שֶׁהוּא לְדַעְתּוֹ אֲסוּר שְׁלֵא לְדַעְתּוֹ מוֹתֵר וּפְרַש"י וְהַתִּירוּ שְׁהָרִי אִין לוֹמַר שְׁהַעוֹבֵד כּוֹכָבִים הִנֵּה לְהַתִּירוֹ נִתְּפוּיָן שְׁהָרִי אִינוּ יוֹדַע כּו' כָּל שֶׁהוּא לְדַעַת שְׁלֵהֲטִיל מוֹם נִתְּפוּיָן לְהַתִּירוֹ וְהִנֵּה מְדְבָרֵי הַמַּשְׁנֵה נִרְאָה בְּרוּר דְּכָל שְׁהַעוֹבֵד כּוֹכָבִים הִטִּיל מוֹם בְּכֹנָה פְּדֵי לְהַתִּירוֹ אֲפִילוֹ שְׁהִיָּה בְּלֹא יְדִיעַת הַבְּעָלִים כָּלָל מ"מ אֲסוּר לְשַׁחֲטוֹ עַל מוֹם זֶה שְׁהָרִי בְּמַעַשָּׂה דְּקְסָדוֹר דְּאַחַר שְׁהַתִּירוּ הִלָּף

וצירים אָזנוּ בכּוּרוֹת אַחֲרֵים מְבוֹאֵר בְּהִדְיָא שְׁעֵשָׂה כּוּן בְּלֹא יְדִיעַת הַבְּעָלִים כָּלֵל וּמ"מ אֶסְרוּ כִּינּוּן שְׁנֵתְפוּנוּן כְּדִי לְהַתִּיר וְכֵן הוּא בְּמַעֲשֵׂה דְתִינּוּקַת כְּנ"ל.

וְכֵן פִּרְש"י בְּד"ה וְהִתִּירוּ שְׁהָרִי אֵין לֹמַר שְׁהַעֲבֹד כּוֹכָבִים הִזָּה לְהִתִּירוּ נְתַפְנוּן כּוּ' הָרִי דְתַלְי' בְּכֻנַּת הַעֲבֹד כּוֹכָבִים דְּכָל שְׁנֵתְפוּנוּן לְהַתִּיר אֶסּוּר וְכֵן פִּרְש"י בְּסִיפָא זֶה הַכָּלֵל כֹּל שְׁהוּא לְדַעְתּוֹ אֶסּוּר שְׁלֵהֲטִיל מוּם נְתַפְנוּן לְהִתִּירוּ הָרִי דְהַעֲיָקָר תַּלְי' אִם הַמְטִיל מוּם נְתַפְנוּן לְהִתִּירוּ וְכֵן נִרְאֶה בְּהִדְיָא מִדְּבָרֵי הַרְמַב"ם בְּפ"ב מַה' בְּכּוּרוֹת הִי"ב ו"ל קִטְנִים שְׁהִטִּילוּ מוּם בְּכּוּר דְרָךְ שְׁחוּק וְכֵן הַעֲבֹד כּוֹכָבִים כּוּ' וְאִם עָשׂוּ כְּדִי לְהִתִּירוּ לֹא יִשְׁחַט עָלָיו עַכ"ל הָרִי שְׁלֹא הַזְפִּיר כָּלֵל אֲמִירַת יִשְׂרָאֵל רַק שְׁעֵשׂוּ כְּדִי לְהִתִּירוּ לֹא יִשְׁחַט עָלָיו וְאִפְּיֹלוּ בְּלֹא יְדִיעַת הַבְּעָלִים כָּלֵל מִיְהוּ נִרְאֶה דְזֶה הַכָּלֵל כֹּל שְׁהוּא לְדַעַת אֶסּוּר כּוֹלֵל ג"כ דַּעַת הַבְּעָלִים וְהִינּוּ בֵּין שְׁהַעֲבֹד כּוֹכָבִים הַמְטִיל מוּם נְתַפְנוּן לְהִתִּירוּ אִף שְׁהִיָּה שְׁלֹא לְדַעַת הַבְּעָלִים כָּלֵל וּבֵין שְׁהוּא לְדַעַת הַבְּעָלִים אִף שְׁהַעֲבֹד כּוֹכָבִים לֹא נְתַפְנוּן כָּלֵל כְּדִי לְהִתִּיר.

וּכ"כ הַרְמַב"ם שֶׁם ה"ח הַרְגִּיל לְבַכּוּר שְׁיִפּוֹל בּוּ מוּם כְּגוֹן שְׁנֵתְפוּנוּן דְּבִילָה עַל אָזְנוֹ עַד שְׁבֹא כָּלֵב וְנִטְלָה וְחַתָּה אָזְנוֹ כּוּ' אִוּ שְׁאָמַר לְעֹבֵד כּוֹכָבִים לְהִטִּיל בּוּ מוּם ה"ז לֹא יִשְׁחַט עָלָיו ע"ש וּבְנוֹדָא הוּא אִפְּיֹלוּ אִם הַעֲבֹד כּוֹכָבִים לֹא נְתַפְנוּן כָּלֵל לְהִתִּיר דְלֹא גָרַע מִגְרַמָּא כְּנ"ל וְעַכ"פ זֶהוּ לְדַעַת הַבְּעָלִים וְשֶׁם הִי"ב קִטְנִים כּוּ' וְכֵן הַעֲבֹד כּוֹכָבִים כּוּ' וְאִם עָשׂוּ כְּדִי לְהִתִּירוּ לֹא יִשְׁחַט עָלָיו ע"ש וְהִינּוּ אִף שְׁלֹא לְדַעַת הַבְּעָלִים כָּלֵל כִּינּוּן שְׁעֵשׂוּ כְּדִי לְהִתִּירוּ: וְעַפ"ז יִתְבָּאֵר דְּבָרֵי תְּשׁוּבַת הָרֹא"ש שְׁהִבִּיא הַטּוֹר וְנ"ל הָרֹא"ש בְּכָלֵל כ' שְׁשֹׂאֲלַת עַל הַבַּכּוּר שְׁחַתְּכָה הַגּוֹיָה אֶת אָזְנוֹ תִּנּוּן בְּכּוּרוֹת כּוּ' וְגוֹיָה זֹאת כְּנוֹנָה לְהַתִּיר וְגַם הָאוּמָרִים לֹה שְׁאִינוּ נֶאֱכָל בְּלֹא מוּם כְּנוֹנוּ לְכָךְ שְׁתַּטִּיל בּוּ מוּם לְכָךְ נ"ל דְּאֶסּוּר ע"ש.

וְנִרְאֶה דְּהָרֹא"ש בָּא לְאַסּוּר מִפְּחַ שְׁנֵי טַעְמִים א' מִשּׁוּם שְׁהַגּוֹיָה כְּנוֹנָה לְהַתִּיר, ב' מִשּׁוּם הָאוּמָרִים לֹה שְׁאִינוּ נֶאֱכָל בְּלֹא מוּם כְּנוֹנוּ לְכָךְ שְׁתַּטִּיל בּוּ מוּם וְהֵם שְׁנֵי טַעְמִים נִפְרָדִים דְּבּוֹדָא אֵין לֹמַר דְּאֶסּוּר רַק מִשּׁוּם שְׁנֵי הַטַּעְמִים דְּלֹא מִשְׁמַע כּוּן בְּמִשְׁנָה.

וּכ"כ הָרֹא"ש שֶׁם בְּהִדְיָא ו"ל וְעֹבֵדָא קָמָא דְקִסְדוֹר קוֹרָא לְמוֹדָא שְׁלֹא לְדַעַת כִּי אוֹתוֹ שְׁאָמְרוּ לוֹ לֹא אֶסִּיקוּ כָּלֵל אֲדַעְתִּיָּהוּ שְׁיִטִּיל בּוּ מוּם וְגַם הַקִּסְדוֹר עֲצָמוּ לֹא יִדַּע שְׁיִתִּירוּהוּ ע"י מוּם שְׁיִטִּיל בּוּ ע"ש.

הָרִי דְדוֹקָא שְׁהוּא שְׁלֹא לְדַעַת כָּלֵל שְׁלֹא לְדַעַת הַקִּסְדוֹר וְשְׁלֹא לְדַעַת שְׁאָמְרוּ שְׁאִינוּ נִשְׁחַט בְּלֹא מוּם אִז מוֹתֵר אֲבָל לְדַעַת אֶחָד מֵהֶם אֶסּוּר וְעַכ"כ צ"ל דְּמַש"כ הָרֹא"ש כְּנ"ל הוּא שְׁנֵי טַעְמִים נִפְרָדִים. וְכֵן מִשְׁמַע מִפִּרְש"י בְּגַמ' שֶׁם ד"ה מִסִּיחַ לְפִי תִּנּוּמוֹ ע"ש.

וְכֵן נִרְאֶה דְלְדַעַת הַבְּעָלִים הוּא לֹא דוֹקָא לְדַעַת בַּעַל הַבַּכּוּר אֲלֵא אִפְּיֹלוּ אִם אַחֲרֵים מִיִּשְׂרָאֵל כְּנוֹנוּ לְכָךְ שְׁהַעֲבֹד כּוֹכָבִים יִטִּיל בּוּ מוּם כְּגוֹן שְׁאָמְרוּ לְעֹבֵד כּוֹכָבִים בְּפִירוּשׁ שְׁיִטִּיל בּוּ מוּם אִוּ אִף שְׁאָמְרוּ לוֹ שְׁאִינוּ נֶאֱכָל בְּלֹא מוּם רַק כְּנוֹנוּ לְכָךְ שְׁיִטִּיל בּוּ מוּם ה"ז אֶסּוּר.

וְכֵן נִרְאֶה מִמַּעֲשֵׂה דְקִסְדוֹר דְּאוֹתָם שְׁאָמְרוּ לוֹ אִינוּ נִשְׁחַט אֲלֵא א"כ הִיָּה בּוּ מוּם אֵין זֶה הַבְּעָלִים מִמַּשׁ שֶׁל הַבַּכּוּר אֲלֵא אַחֲרֵים וּמ"מ טַעְמָא שְׁלֹא כְּנוֹנוּ לְכָךְ וּכְמַש"כ הָרֹא"ש בְּתְּשׁוּבָה כְּנ"ל וּכ"כ בְּהִדְיָא בְּפִסְקֵי מִהָרֹא"ש י"ס קס"ט ו"ל מִשְׁמַע לְהִדְיָא מִפִּרְש"י שֶׁם

כְּשֶׁמִצְוִי לְנִכְרֵי לְהִדְיָא דְאָסוּר וְאִין חִילּוּק אַם הַבְּעָלִים מְצוּנִין אוּ יִשְׂרָאֵלִים אַחֲרִים דְאָסוּר וְאִין זֹו צָרִיף פְּנִים עַכ"ל: ועכ"פ לפי מה שנתבאר דכל מום שנעשה לדעת פדי להתיר ה"ז אסור לשחוט עליו בין שהעובד פוכבים הטיל בו מום בכונה פדי להתיר ואף שהוא בלא ידיעת הבעלים כלל ובין שהוא מדעת ישראל שפוננו לקד שהעובד פוכבים טיל בו מום וג"כ לאו דוקא מדעת הבעלים אלא דאף אם ישראלים אחרים מצוין לנכרי להטיל מום או שאמרו לו שאינו נשחט בלא מום וכווננו לקד פנ"ל.

ולפ"ז מכש"כ אם ישראל הטיל מום בבכור קודם שמסרו לפהו פיון שהוא לדעת אסור לשחוט עליו ואין לומר דלמה יקנסו לכהו פיון דאיהו לא עבד איסורא דהרי כל מום שנעשה לדעת שהעובד פוכבים הטיל בכונה פדי להתיר בלא ידיעת הבעלים הרי הבעלים לא עבדי איסורא כלל, או אם ישראל אחר ציונה לעובד פוכבים להטיל מום ג"כ הבעלים לא עבדי איסורא כלל ומ"מ כלל הוא דכל מום שנעשה לדעת אסור לשחוט עליו.

ומכש"כ בנ"ד שישראל בעצמו הטיל מום בכונה פנ"ל. ונראה לה"ר ברורה לזה מדברי התוס' בתמורה (דף ח') גבי הא דאמר שם דכהו אסור למכור בכור תם לישראל מ"ט דילמא אזיל ישראל ושידי ביה מומא כו'.

והקשו בתוס' והיכי חייש דילמא אזיל ישראל ושידי ביה מומא ונהרי לא נחשדו ישראל על פה פדאמרינו בבכורות דבכור פיז ישראל הכל נאמנין עליו כו' אבל ישראל לא חשידי אמומי.

ואין לומר דה"מ פנדאי בכור היכא דסופו ליתנו לכהו דאין ישראל חוטא ולא לו דהא בפ' כו' אמר ר"נ גבי ספק בכור בעליו מעידין עליו עכ"ל ע"ש. ולפ"ז אי נימא דישראל שהטיל מום בבכור קודם שנתנו לכהו ה"ז מותר לכהו לשחוט עליו כמש"כ המהריט"א פנ"ל א"כ איך אפ"ל דהא דבכור פיז ישראל הכל נאמנין עליו הוא פנדאי בכור א"כ מה צריף לנאמנות דהרי אפילו אם באמת הטיל בו מום מותר לכהו לשחוט עליו.

וכן מה צ"ל משום דאין ישראל חוטא ולא לו הא אפילו אם חטא הישראל והטיל בו מום שרי לכהו לשחוט עליו. ובע"כ צ"ל דאם ישראל הטיל מום קודם שאסרו לכהו ה"ז אסור לכל לשחוט עליו ככל מום שנעשה לדעת אלא דאין ישראל חוטא ולא לו פנ"ל.

וכן נראה לה"ר מסוגי' רועי פהנים בי ישראל אין נאמנין כו' ופרש"י דנחשד האי פהו רועה שהוא עצמו הטילו בו ע"ש ומשמע דאסור לכל לשחוט על מום זה דבנדאי דוחק לומר דאסור רק לכהו רועה בלבד.

ולפמש"כ המהריט"א קשה דיהיה שרי ליתנו לכהו אחר וכמו אם הישראל הטיל בו מום פנ"ל. וביותר מבואר שם בפסוגי' איכא בינייהו דר' יהושע בן קפוסאי כו' ופרש"י בסוף ד"ה צריף ז"ל ור"מ לית ליה דר' יהושע לגמרי דכיון דנחשדו פהנים על הבכור לא דן ולא מעיד אפילו פהו דשוק ואפילו הבכור פיז ישראל עכ"ל.

ולפ"ז לפמש"כ המהריט"א אלגזי דאם ישראל הטיל בו מום קודם שנתנו לכהו שרי לכהו לשחוט עליו א"כ קשה דכשהבכור פיז ישראל מה צריף כלל לעדות פהו דשוק דהא

אפילו אם הישראל הטיל בו מום שרי לכהן לשחוט עליו וכן אפילו אם כהן הטיל בו מום שרי לכהן אחר שלא עבד איסורא.

ובנדאי אין לומר דחיישינן לכל כהן שמא הוא הטיל בו מום דמהכ"ת נחוש לזה ועוד דדוקא ברועה כהן חיישינן ומשום דממר אמר לא שבק לדידי כו' ובע"כ צ"ל דאפילו פשה בכור ביד ישראל כל מום שהוטל בו מדעת אסור לכהן לשחוט עליו פנ"ל: ומה שכתב מהרי"ט אלגזי לה"ר מפרש"י במשנה שם שפי' הצורם אונן דבכהן קא מיירי פנ"ל.

נראה דאפילו אי נימא דבא לשלול ישראל שהטיל מום בכור קודם שנתנו לכהן וכמש"כ האו"ז בהדיא פנ"ל מ"מ לאו ראיה הוא פלל. דהנה בעיקר הפלל דכל מום שנעשה לדעת והינו בכונה פדי להתיר אף שהוא בלא דעת הבועלים מ"מ אסור לשחוט עליו דלכאורה צ"ע דלמה יקנסו להבועלים דהא לא עבדי איסורא פלל.

נראה לומר בפשיטות משום דקנס זה אין דומה לשאר קנסות אלא שאמרו חכמים שכל מום שנעשה לדעת בכונה פדי להתיר לא יועיל פלל ושיהיה כמו שלא נפל בו מום פלל. ולפ"ז הרי אינו מפסיד פלל דגם אי לא נעשה המום הנה צריף להמתין עד שיפול בו מום אחר ומשום שרצו.

חכמים שלא יהיה נעשה מום פדי להתיר לכהן אמרו שאם נעשה מום מדעת לא יועיל מום זה להתיר ולא ליהני מעשיו וז"ב. ולפ"ז נראה דכ"ז הוא רק לרבנן דס"ל דהצורם אונן בכור לא ישחוט על מום זה דוקא ואם נפל בו מום אחר שחטין עליו לכהן אפ"ל פנ"ל.

אולם לר"א דס"ל במשנה שם דהצורם אונן בכור ה"ז לא ישחוט עולמית ולפ"ז קנס זה הוא פכל הקנסות דמשום שהטיל בו מום קנסו אותו להפסיד כל הבכור שלא ישחוט עולמית אפילו אם יפול בו מום אחר.

ולפ"ז הרי פשוט מאוד דלר"א ליתא להו פללא דדוקא פשה בעלים בעצמן הטילו מום בכור או בגרמתם אז קנסו אותו שלא ישחוט עולמית אבל אם עובד פוכבים הטיל מום בכונה פדי להתיר בלא דיעת הבועלים או ישראל אחר שאינו בעליו צנה לעובד פוכבים להטיל מום פשיטא דלא קנסינן ליה לבעל הבכור שלא ישחוט עולמית דמה עשה שיפסיד פל הבכור.

דרך אפ"ל דמום זה שנעשה בכונה פדי להתיר לא יועיל להתיר וצריף להמתין שיפול בו מום אחר פאילו לא הוטל בו מום פלל. אבל אינו עגן לומר דבשביל שנעשה העובד פוכבים מום בכונה פדי להתיר אף שהבועלים לא ידעו פלל לכהן לא ישחוט עולמית ויפסיד עי"ז פל הבכור.

ולפ"ז ניחא שפיר דמה שפי' רש"י הצורם אונן בכור דבכהן קא מיירי לשלול ישראל שהפיל מום קודם שנתנו לכהן הוא משום ר"א. דהא במשנה מבואר הצורם אונן בכור ה"ז לא ישחוט עולמית דברי ר"א.

לְכַף פֶּרֶשׁ"י דְּכֹהֵן קָא מַיְירֵי דְאֵילוּ יִשְׂרָאֵל שְׁהֵטִיל מוּם קוֹדֵם שְׁמֶסְרוּ לְכַהֵן וְאִח"פ נְתָנוּ לְכַהֵן פְּשִׁיטָא דְכְשִׁיפּוּל בּוּ מוּם אַחַר יִשְׁחֹט עָלָיו דְלָמָּה יִקְנָסוּ לְכַהֵן שְׁלֵא יִשְׁחֹט עָלָיו כְּשִׁיפּוּל בּוּ מוּם אַחַר.

אוּלָּם לְעֵנִין לִשְׁחֹט עַל מוּם זֶה שְׁהֵטִיל הַיִּשְׂרָאֵל בְּכֹנֶנָה בְּנֻדָּאי גַם לְכַהֵן אֲסוּר לִשְׁחֹט דְכִינּוּן שְׁנַעֲשֶׂה הַמוּם בְּכֹנֶנָה כְּדִי לְהַתִּיר לֹא יוֹעִיל לְהַתִּיר הַבְּכוֹר כִּנ"ל, וּלפ"ז גַּם מִדְּבָרֵי הָאו"ז אֵין רְאִיָּה כְּלָל דְמַש"כ עַל פֶּרֶשׁ"י דְאֵי בְּיִשְׂרָאֵל בְּעָלָיו מֵאֵי שְׁיִיךְ קִנְסָא כִּנ"ל הַיְיָנוּ לַר"א דס"ל לֹא יִשְׁחֹט עוֹלָמִית מִשָּׂא"כ לְרַבְּנָן וְלְעֵנִין לִשְׁחֹט עַל מוּם זֶה גַם לְכַהֵן אֲסוּר לִשְׁחֹט וּמִשׁוּם דְּכָל מוּם שְׁנַעֲשֶׂה לְדַעַת אֲסוּר דְאֵינוּ מוֹעִיל לְהַתִּיר כִּנ"ל וּכ"ז בְּרוּר: סִימָן מ' כְּבוֹד אֱהוּבֵי וּמִינְדְעֵי הָרַב הַגָּאוֹן הַמְּפֹרָס מ' כו"ה אֶלְכֶסְנֶדֶר סְעֻדָּה הַפְּהוּ נ"י הָאב"ד בְּעִיר קוֹפִישָׁאק: ע"ד אֲשֶׁר הֵעִיר כְּתַר"ה בְּדִין הַטְּלַת מוּם בְּקִדְשִׁים בּוּזָה"ז דְּבִסְנֶגֶל הַגַּמ' בַּע"ז (דף י"ג) אָמַר רַבָּא מְפָנִי שְׁנַרְאָה כְּמֵטִיל מוּם בְּקִדְשִׁים וּפְרִיָּךְ נִרְאָה מוּם מְעַלְיָא הָוָה וּמִשְׁנֵי ה"מ בְּזִמְנָן שְׁבַה מ"ק קִיָּם דְחִזִּי לְהַקְרִיבָה הַשְּׁתָּא דְלֹא חִזִּי לְהַקְרִיבָה לִית לֹן בֵּיהּ וּמְבוֹאָר דְהַטְּלַת מוּם בְּקִדְשִׁים בּוּזָה"ז אֵינוּ אֲסוּר כ"א מִדְּרַבְּנָן וּבְגַמ' גִּיטִין (דף מ"ד) בְּעֵי ר' יִרְמְיָה מְכַר עֲבָדוֹ וּמַת כו' אַתְצ"ל צָרַם אֲוֹנָן בְּכוֹר וּמַת קִנְסוֹ בְּנוֹ אַחֲרָיו מִשׁוּם דְאִסוּרָא דְאוֹרֵייתָא הוּא וּפֶרֶשׁ"י הָךְ דְּמַבְעֵי לָן בְּבִכּוּרוֹת פִּהוּ הַצּוֹרֵם אֲוֹנָן בְּכוֹר וּמַת מֵהוּ שְׁיִקְנָסוּ בְּנוֹ אַחֲרָיו כו' וְעכ"פ מְבוֹאָר דְצוֹרֵם אֲוֹנָן בְּכוֹר אֲסוּר מִדְּאוֹרֵייתָא וּבְנֻדָּאי דְוָחַק לֹמַר דְאַבְעִי דר' יִרְמְיָה בְּבִכּוּרוֹת הוּא בְּזִמְנָן הַבֵּית וְהַלְכָתָא לְמַשִּׁיחָא עכ"ד הִנֵּה כְּבָר הִתְעוֹרַר בְּקִנְיָא זוֹ בַּס' יְשׁוּעָה יַעֲקֹב בִּיּוֹר"ד ס' שִׁי"ג ע"ש וְהִנֵּה כְּת"ר פְּתַב רַק דְדוֹחַק לֹמַר דְאַבְעִי דר' יִרְמְיָה בְּצוֹרֵם אֲוֹנָן הוּא בְּזִמְנָן הַבֵּית: וְלַעֲנַ"ד נִרְאָה לֹמַר בְּדִרְךָ הִכְרַח דְבַע"כ אַבְעִי דר' יִרְמְיָה הוּא בּוּזָה"ז דְהִנֵּה רַש"י פ'י שָׁם בְּבִכּוּרוֹת וּמַת הַצּוֹרֵם מֵהוּ שְׁיִקְנָסוּ בְּנוֹ אַחֲרָיו שְׁלֵא יֵאָכֵל מֵאוֹתוֹ בְּכוֹר עוֹלָמִית וְכֵן פֶּרֶשׁ"י בְּגִיטִין שָׁם הָרִי שְׁפִי לְהֶאֱבָעִי דר' יִרְמְיָה דְהוּא אֵלִיבָא דר"א דס"ל בְּמִשְׁנֵה שָׁם הַצּוֹרֵם אֲוֹנָן בְּכוֹר ה"ז לֹא יִשְׁחֹט עוֹלָמִית דְחֻקִּים ס"ל שָׁם דְלֹא יִשְׁחֹט רַק עַל מוּם זֶה וְהִנֵּה בְּגַמ' שָׁם פְּרִיָּךְ וּמִי קִנְיָס ר"א לְעוֹלָם וּרְמִינְהִי מִי שְׁהִיְתָה לוֹ בְּהֶרֶת כו' וּמִשְׁנֵי כִי קִנְיָס ר"א בְּמִמוֹנוֹ בְּגוֹפּוֹ לֹא קִנְיָס מְמוֹנוֹ אֵיפָּא לְמִימַר דְאֵתִי לְמִיעֶבֶד כו', וּפֶרֶשׁ"י אֵתִי לְמִיעֶבֶד מ"נ דְסִבְרָא אֵטִיל בּוּ מוּם וְאֵם יִתִּירוּהוּ לִי בְּכָף הָרִי נִשְׁפְּרַתִּי וְאֵם לֹא מָה הַפְּסֻדִיתִי אֵם אֲמַתִּין עַל מוּם אַחַר בְּלֹא"ה נְגִמֵי הַיִּיתִי מְמַתִּין עַד שְׁיִפְּוֹל מוּם הַלְכָף קִנְסִינָן לִיָּה אֶפִּילוּ יִפְּוֹל בּוּ מוּם אַחַר כו' ע"ש.

וּלפ"ז נִרְאָה דכ"ז הוּא רַק בּוּזָה"ז דְלֹא חִזִּי לְהַקְרִיבָה אֲבָל בְּזִמְנָן הַבֵּית דְּבִכּוֹר תָּם חִזִּי לְהַקְרִיבָה וּמִי שְׁמֵטִיל בּוּ מוּם הוּא רַק לְהַבְרִיחוֹ מִהַקְרִיבָה וּמִשׁוּם הַפְּסֻד קִצָּת שְׁל הַקְרִיבָת הָאִימּוּרִין דְלִגְבוּהָ סְלָקִי וּלְכַף הוּא מֵטִיל בּוּ מוּם כְּדִי לְאַכְלוֹ כְּלוֹ בְּמוּמוֹ.

וּלפ"ז נִרְאָה דְאַפִּילוּ אֵי קִנְסִינָן לִיָּה רַק שְׁלֵא יִשְׁחֹט עַל מוּם זֶה ג"כ לֹא אֵתִי לְמִיעֶבֶד דְהָרִי טוֹבָא מְפָסִיד דְקוֹדֵם שְׁהֵפִיל בּוּ מוּם הָרִי עכ"פ הָוִי חִזִּי לְהַקְרִיבָה וְהַבְּשֶׁר נֶאֱכָל וְכְשִׁמְטִיל בּוּ מוּם פּוֹסְלוֹ מַע"ג הַמְזַבֵּחַ וְלִשְׁחֹט עַל מוּם זֶה ג"כ אֲסוּר עַד שְׁיִפְּוֹל בּוּ מוּם אַחַר וְשָׂמָא לֹא יִפְּוֹל בּוּ מוּם כְּלָל וּמְפָסִיד הַכֹּל וּלפ"ז א"צ לְקוֹנְסוֹ שְׁלֵא יִשְׁחֹט עוֹלָמִית דְאַפִּילוּ אֵי קִנְסִינָן לִיָּה רַק שְׁלֵא יִשְׁחֹט עַל מִים זֶה ג"כ לֹא אֵתִי לְמִיעֶבֶד וְבַע"כ הָא דס"ל לַר"א שְׁלֵא יִשְׁחֹט עוֹלָמִית הוּא בּוּזָה"ז וּלפ"ז צ"ע כְּמוֹ שְׁהַקְשָׁה כְּת"ר כִּנ"ל: וְהִנֵּה כְּת"ר רַמְזוֹ לְעֵינֵי בְּדָבָרֵי הַגֵּר"א בִּיּוֹ"ד ס' שִׁי"ג וְהַיְיָנוּ לְמַש"כ שָׁם דְבּוּזָה"ז לְהַטְּיִל מוּם

לכתחילה אינו אלא מדרבנן כמש"כ בט"ז י"ג עכ"ל אולם באמת הוא מחלוקת הראשונים ונהגה מש"כ הגר"א מתבאר פן בהדיא בדברי התוס' בבכורות (דף ל"ג) ד"ה בע"מ ובדברי הרא"ש שם וכ"כ הרא"ש בב"מ (דף צ') וז"ל פתב הרמב"ד דהך בעי דחסימה לא איפשיטא ואזלינן לקולא ואע"ג דמסקינן במטיל מום בקדשים דע"י עובד פוכבים נמי אסור ואפילו בזה"ז שאין אסור אלא מדרבנן כדאיתא בבכורות פ' כל פסולי המוקדשים ה"מ משום חומרא דקדשים הוא ע"ש וכוונתו להסוגל' דבכורות (דף ל"ה) אולם הרמב"ם בפ"א מה' איסורי מזבח ה"ז פתב דמטיל מום בקדשים בזה"ז אע"פ שעבר בל"ת אינו לוקה ומבואר דס"ל דאסור מדאורייתא בזה"ז: מיהו בשי' הרא"ש צע"ג ממש"כ בבכורות שם בסוגל' גבי ה"ה בכור רודפו ובעטו כו' ה"ז שוחטין עליו אמר רב פפא לא שנו כו' איפא דאמרי אמר ר"פ כו' נכתב הרא"ש ז"ל הרמב"ן ז"ל פסק פלישנא בתרא ולא ידענא טעמא מאי דבשל תורה הוא ואפשר דהיננו טעמא אע"ג דאיסור הטלת מום הוי מדאורייתא מה שאינו נאכל באותו מום הוי מדרבנן עכ"ל ע"ש ומתבאר מדבריו דאף בזה"ז אסור מדאורייתא להטיל מום דאי נימא דבזה"ז אין אסור אלא מדרבנן א"כ ל"ק פלל על הרמב"ן שפסק כל"ב לקולא דבזה"ז לא הוי בשל תורה דגם איסור הטלת מום גופיה לא הוי אלא מדרבנן בעלמא.

מיהו הט"ז בסי' שי"ג סק"י פתב להגיה בדברי הרא"ש הרמב"ם במקום הרמב"ן ע"ש ולפ"ז ה"ה מיושב שפיר דאפ"ל דהרא"ש פתב פן להרמב"ם לשיטתיה דס"ל דגם בזה"ז אסור מדאורייתא להטיל מום בקדשים פנ"ל ולפ"ז הקשה הרא"ש שפיר דמ"ט פסק פלישנא בתרא דבשל תורה הוא.

אולם באמת דברי הט"ז צ"ע ונהגה מה שהכריחו לזה הוא משום דהטור פתב בשם הרמב"ן שפסק פלישנא קמא לחומרא והב"י תמה ע"ז ממש"כ הרא"ש דהרמב"ן פסק כל"ב וע"כ פתב הב"י דט"ס הוא בדברי הטור מש"כ בשם הרמב"ן ע"ש ולזה הגיה הט"ז בדברי הרא"ש הרמב"ם במקום הרמב"ן ונהיננו דלפ"ז אפ"ל דהרמב"ן פוסק באמת כל"ק כמש"כ הטור וכ"כ בחי' הגהות שם בטור דקרוב יותר לומר דט"ס הוא בדברי הרא"ש וצ"ל הרמב"ם דכשנגייה בדברי הטור צריך למחוק הרבה ע"ש מיהו באמת הוא תמוה דאף אם נגיה בדברי הרא"ש פנ"ל מ"מ לא יועיל לקיים דברי הטור דכבר זכינו לשיחתו של הרמב"ן בעצמו בה' בכורות וע"ש שפתב בהדיא דהלכתא פלישנא בתרא ולפ"ז מש"כ הטור בשם הרמב"ן שפסק כל"ק בנדאי הוא ט"ס וכמש"כ הב"י וא"כ אין להגיה ג"כ בדברי הרא"ש ולשבש הספרים דבנדאי צ"ל הרמב"ן והוא מדברי הרמב"ן בה' בכורות שפסק פלישנא בתרא פנ"ל ולפ"ז מה שהקשה הרא"ש דבשל תורה הוא צע"ג פנ"ל: שוב מצאתי בס' אור זרוע הגדול בה' בכורות סי' תק"ט בסוגל' דה"ה בכור רודפו שפסק באמת פלישנא קמא ומשום דבשל תורה הוא וע"ש שפתב ז"ל ריב"א זצ"ל אומר דכל איפא דאמרי לגבי לשון ראשון פטפל לעיקר ור"ת זצ"ל אומר דכל איפא דאמרי בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרים הלך אחר המיקל הלכך דבדברי שניהם הלכה פלשון ראשון דהכא בשל תורה קיימין עכ"ל ע"ש ולפ"ז מתבאר מדבריו ג"כ דגם בזה"ז אסור להטיל מום מדאורייתא דהרי קרי לה ספק בשל תורה מיהו בכ"ז צע"ג לכאורה דמ"ט פסק פלישנא קמא נהי דעיקר הטלת מום הוי איסור דאורייתא מ"מ הא מה שאינו נאכל באותו מום בנדאי הוא רק מדרבנן וכמש"כ הרא"ש דלפיכך פסק

הַרְמַבּוּן כַּל"ב וְכֵן צ"ל בְּשֵׁי הַרְמַבּוּם דְּפֶסֶק כַּל"ב אִם דַּס"ל לְשֵׁי דְגַם בּוֹה"ז אֲסוּר לְהַטִּיל מוּם מִדְּאוּרֵיִתָּא, מִיְהוּ בְּאַמַּת נִרְאָה מִדְּבְרֵי הָרָא"ש דְּטַעַם זֶה אֵינוֹ בְּרוּר לוֹ כ"כ דְּהָרִי פָתַב רַק בְּדִרְךָ אֶפְשָׁר דַּה"ט כּו' מֵה שְׂאִינוֹ נֶאֱכָל בְּאוֹתוֹ מוּם הָרִי מִדְּרַבְּנָן וְעוֹד דְּמַעֲיָקְרָא מְאִי קִשְׂיָא לִיה דְּבִשְׁל תוֹרָה הוּא הָא לְכַאוּרָה הוּא טַעַם פְּשוּט מְשׁוּם דְּמַה שְׂאִינוֹ נֶאֱכָל בְּאוֹתוֹ מוּם הָרִי רַק מִדְּרַבְּנָן וְאִין לֹא מִרְדֵּי גּוֹפִיָּה מְסוּפָּק לְהָרָא"ש אִם מֵה שְׂאִינוֹ נֶאֱכָל עַל מוּם שְׂהַטִּיל בְּיַדִּים הוּא מִדְּרַבְּנָן מְשׁוּם קִנְסָא אוֹ דְּהוּא דְּאוּרֵיִתָּא אוּלָּם ז"א דְּזֵהוּ בְּנֻדָּי דְּבָר פְּשוּט דְּהוּא רַק מִדְּרַבְּנָן וְכַמְש"כ הַתּוֹס' בְּבִכּוּרוֹת (דָּף ל"ה) ד"ה וּמִי קִנְיִס דְּכַמָּה שְׂמַעְתָּתָא מוֹכְחָא דְּצוּרִם אֲוֹנָן שְׁל בְּכוֹר קִנְסָא הוּא ע"ש וְכ"כ מִהֲרִי"ט אֶלְגָּזִי שְׁם בְּשֵׁם הָרָא"ש שְׂפָתַב דְּבְרֵי הַתּוֹס' וּלפ"ז בַּע"כ צ"ל דְּהָא דְּהַקְשָׁה הָרָא"ש דַּמ"ט פֶּסֶק כַּל"ב דְּבִשְׁל תוֹרָה הוּא הֵינּוּ מְשׁוּם דְּכִינּוֹן דְּעִיקָר אֲסוּר הַטְּלַת מוּם הוּא מִדְּאוּרֵיִתָּא אִם דְּמַה שְׂאִינוֹ נֶאֱכָל הוּא רַק דְּרַבְּנָן מ"מ מְקַרִּי סְפֵק בְּשְׁל תוֹרָה אֶלָּא דַּמ"מ פָּתַב אַח"כ דְּאֶפְשָׁר מְשׁוּם דְּמַה שְׂאִינוֹ נֶאֱכָל בְּאוֹתוֹ מוּם הָרִי מִדְּרַבְּנָן כַּנ"ל אוּלָּם הָאו"ז ס"ל בְּאַמַּת דְּכִינּוֹן דְּאֲסוּר הַטְּלַת מוּם הוּא מִדְּאוּרֵיִתָּא לְכַף מְקַרִּי סְפֵק בְּשְׁל תוֹרָה אִם דְּמַה שְׂאִינוֹ נֶאֱכָל בְּאוֹתוֹ מוּם הָרִי רַק מִדְּרַבְּנָן וּלְכַף פֶּסֶק פְּלִשׁוֹן רֵאשׁוֹן וְכַנ"ל מִיְהוּ בְּאַמַּת גַּם בְּשֵׁי הַרְמַבּוּם וְהַרְמַבּוּן שְׂפִסְקוּ פְּלִישְׁנָא בְּתָרָא אִין הִכְרַח לֹא מִרְדֵּי דְּהַטַּעַם הוּא מְשׁוּם דְּהָרִי סְפֵק בְּשְׁל דְּבְרֵיהֶם כַּמְש"כ הָרָא"ש אֶלָּא דִּי"ל דַּס"ל דְּאִיפָּא אֲמַרִּי הוּא עִיקָר לְגַבֵּי לְשׁוֹן רֵאשׁוֹן וְכַמְש"כ הָרָא"ש בַּפ"ק דַּע"ז (דָּף ז') בְּשֵׁם הַרְי"צ גִּיאוֹת דְּלַעוּלָּם הִלְכָּה כְּאִיפָּא דְּאֲמַרִּי וְכ"כ הָרָא"ש בְּגִיטִין בַּפ"מִי שְׂאֲחָזוּ דְּהָרִי"ף הוּא תוֹפְסִי בַּכ"מ אִיפָּא דְּאֲמַרִּי לְעִיקָר לְגַבֵּי לְשׁוֹן רֵאשׁוֹן ע"ש וְכַנ"ל הוּא דְּרַף הַרְמַבּוּם כַּמְש"כ הַאֲחֻרוֹנִים וְאִפ"ל דְּכֵן ס"ל לְהַרְמַבּוּן וּלְכַף פֶּסֶק כַּל"ב: וְעַפ"י הַנ"ל יֵשׁ לִי מְקוּם עֵינִן בְּדְבְרֵי הַשּׁו"ע ס' שִׁי"ג וְע"ש בַּהֲג"ה שְׂפָתַב סְפֵק אִם כִּינּוֹן לְהַתִּירוֹ אוֹ לֹא אֲזַלִּין לְקוּלָּא ע"ש וְהוּא מִדְּבְרֵי הַגַּהֲמ"ר בְּחֻלּוֹן מִתְּשׁוּבַת רַבֵּינוּ יִצְחָק בֶּן שְׂמוּאֵל וְעִי' בְּבִיאוּרֵי הַגָּר"א שְׂפָתַב סְפֵק אִם כּו' שְׂהוּא מִדְּרַבְּנָן קִנְסָא בְּעֻלְמָא כּו' וְכַמְש"כ בּוֹה"ז דְּאֶפְּלוּ לְהַטִּיל מוּם לְכַתְּחִילָה אֵינוֹ אֶלָּא מִדְּרַבְּנָן עַכ"ל ע"ש, וְלִפִּי הַנ"ל נִרְאָה דְּלַפְמִש"כ הָאו"ז לְעֵינֵי הֵיךְ בְּכוֹר רֹדְפוֹ וּבְעֻטּוֹ דִּישׁ לְפִסְנוֹן פְּלִשׁוֹן רֵאשׁוֹן לְחוּמְרָא מְשׁוּם דְּבִשְׁל תוֹרָה הוּא לַפ"ז נִרְאָה דְּגַם בְּסִפְּק אִם כִּינּוֹן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים לְהַתִּיר יֵשׁ לִיזִיל לְחוּמְרָא וְאִם דְּהַרְמַבּוּם פֶּסֶק פְּלִישְׁנָא בְּתָרָא לְקוּלָּא אַע"ג דַּס"ל ג"כ דְּגַם בּוֹה"ז אֲסוּר מִדְּאוּרֵיִתָּא לְהַטִּיל מוּם מ"מ כְּבָר פָּתַבְנוּ דְּאִין רְאִיָּה דְּהַטַּעַם הוּא מְשׁוּם דְּתוֹפְסִי אִיפָּא דְּאֲמַרִּי לְעִיקָר כַּנ"ל אֶבֶל בְּסִפְּק אַחַר אִין רְאִיָּה וְעִי' לְהַרְמַבּוּם בַּפ"ב מֵה' בְּכוּרוֹת שְׂפָתַב רֵאשׁוֹנוֹהוּ שְׂעֻשָׁה מְעֻשָׁה הַמְּרַגִּיל לְהַטִּיל בּוֹ מוּם וְנִפְּל בּוֹ מוּם וְאִין אֲנוּ יוֹדְעִין אִם נִתְּכַנּוֹן לְמוּם זֶה ה"ז לֹא יִשְׁחַוֵּט עָלָיו כִּי צַד כּו' וּבְטוֹר וְשׁו"ע הַשְּׂמִיטוֹ דִּין זֶה וְצ"ע לְמָה אֶלָּא דְּבְּאַמַּת הַנְּהָא הָאו"ז בְּעֻצְמוֹ הִבִּיא שְׁם תְּשׁוּבַת רַבֵּינוּ יִצְחָק בֶּן שְׂמוּאֵל הַנ"ל דְּבְּסִפְּק אִם כִּינּוֹן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים לְהַתִּירוֹ יֵשׁ לְהַקֵּל ע"ש אִם לְכַאוּרָה צַע"ג הָרִי הָאו"ז בְּעֻצְמוֹ פָּתַב שְׁם לְפִסְנוֹן כַּל"ק דְּהָרִי סְפֵק בְּשְׁל תוֹרָה וּבְכַאֵן פָּתַב לְהַקֵּל אוּלָּם ז"ל הַתְּשׁוּבָה שְׂהוּבָא בַּהֲגַהֲמ"ר עַל שְׂשֻׁאֲלָתָם עַל בְּכוֹר שְׂנֻצָּרָם אֲזַנּוּ וְאִין יוֹדְעִי אִם הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים נִתְּכַנּוֹן לְהַתִּיר אִם יוֹדְעִי הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים שְׂאִינוֹ נֶאֱכָל בְּלֹא מוּם כּו' אִם יֵשׁ לְהַתִּיר מִדְּאֲמַר רְבָא ל"ש נְעֻשָׁה ל"ש הֵיךְ כִּינּוֹן דְּמִמִּילָא כּו' יִצְחָק בֶּר שְׂמוּאֵל ע"ש וְכ"ה בָּאו"ז וְע"ש בְּבִכּוּרוֹת (דָּף ל"ה) דְּאֲמַר ר"ח ל"ש אֶלָּא דַּא"ל אַא"כ הֵיךְ בּוֹ מוּם אֶבֶל אִם א"ל אִם נְעֻשָׁה בּוֹ מוּם כּו' אֲמַר רְבָא מְפָדִי מִמִּילָא הוּא מֵה לִי הֵיךְ מֵה לִי נְעֻשָׁה כּו' וּפְרַש"י

אַלָּא דְאָמְרוּ לוֹ לְקַסְדוֹר אֵינּוּ נִשְׁחָט אַא"כ הֵיךָ בּוֹ מוּם דְּמִשְׁמַע שְׂיִפְּלוּ בּוֹ מוּם מִמִּילָא דְלִיפָא לְמִימַר דְּמַדְבְּרִיהֶם לְמַד הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים דְּנִיחָא לְהוּ שְׂיִפְּלוּ בּוֹ מוּם נַעֲשֶׂה מִשְׁמַע ע"י אָדָם מִמִּילָא הוּא שְׂלָא הֵיךָ יוֹדַע הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים שְׂיִהָא מוֹתָר עַל יָדוֹ וְלֹא לְהַתִּיר גְּתַפְנוֹן עכ"ל ע"ש וְהֵיךָ מִפְּרַש"י נִרְאָה בְּרוּר דְּהָא דְאָמַר רַבָּא מְפָדִי מִמִּילָא כּו' אֵינּוּ הַטַּעַם מִשּׁוּם דְּהוּי סָפֵק וְאֲזַלִּינוּ לְקוֹלָא אַלָּא דְכִינּוּן שְׂלָא הֵיךָ יוֹדַע הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים שְׂיִהָא מוֹתָר עַל יָדוֹ בְּוֹדָאֵי לֹא לְהַתִּיר גְּתַפְנוֹן וְכֵן מִשְׁמַע בְּהַדְיָא בְּגַמ' דְאָמַר מַה לִּי הֵיךָ מַה לִּי נַעֲשֶׂה כּו' וְהֵיךָ בּוֹ מוּם בְּוֹדָאֵי דְהָעוֹבֵד פּוֹכְבִים לֹא גְתַפְנוֹן לְהַתִּיר פְּלֵל וְכַמְבּוּאָר בְּמִשְׁנֵה וְעַי' פְּרַש"י שְׁם וּלְפ"ז ה"ה נַעֲשֶׂה בּוֹ מוּם וְהֵיךָ בְּתַשׁוּבָה שְׁם פְּתַב לְהַתִּיר מְדָאָר רַבָּא ל"ש נַעֲשֶׂה ל"ש הֵיךָ כּו' פּנ"ל לְפ"ז נִרְאָה דְאֵינּוּ הַטַּעַם פְּלֵל מִשּׁוּם דְאֲזַלִּינוּ בְּסָפִיקוֹ לְקוֹלָא אַלָּא מִשּׁוּם דְאָמְרִינוּ דְהָעוֹבֵד פּוֹכְבִים בְּוֹדָאֵי לֹא לְהַתִּיר גְּתַפְנוֹן כ"ז שְׂלָא הֵיךָ יוֹדַע שְׂיִהָא מוֹתָר עַל יָדוֹ אָף שְׂיִדַּע שְׂאֵינּוּ נֶאֱכָל בְּלֹא מוּם וּלְפ"ז מִיּוֹשֵׁב שְׂפִיר דְבָרֵי הָאו"ז שְׂהִבִּיא לְתַשׁוּבָה זֹו אָף דַּס"ל לְהַחְמִיר בְּסָפִיקוֹ מִשּׁוּם דְבִשְׁל תוֹרָה הוּא פּנ"ל וּמַש"כ הֶרַמ"א סָפֵק אִם פִּינּוּן לְהַתִּירוֹ אוֹ לֹא אֲזַלִּינוּ לְקוֹלָא וּמִשְׁמַע דְהוּא מִשּׁוּם דְאֲזַלִּינוּ בְּסָפִיקוֹ לְהַקְל כַּמַּש"כ בְּבִיאוּרֵי הַגָּר"א צ"ע דְלֹא מִשְׁמַע פֶּן בְּדַבְּרֵי הַגַּהֲמ"ר שְׁם וְכַנ"ל: נְחִזֹּר לְעַנְיָן דְשִׁי הֶרַמְב"ם הוּא דְגַם בְּזוֹה"ז אָסוּר מְדַאוּרֵייתָא לְהַטִּיל מוּם בְּקַדְשִׁים וְכ"כ הַסְּמ"ג לְדַבְּרֵי הֶרַמְב"ם וְהֵיךָ הַלַּח"מ הַקְּשָׁה ע"ז בְּאַמַּת מְסוּגֵי דַע"ז הַנ"ל דְמְבּוּאָר שְׁם דְבּוּזָה"ז דְלֹא חֲזִי לְהַקְרָבָה אֵינּוּ אָסוּר מְדַאוּרֵייתָא לְהַטִּיל מוּם וְעוֹד גְּרַע מִמִּטִּיל מוּם בְּבַע"מ דְלֹא לְגוֹפִיָה חֲזִי וְלֹא לְדַמִּי חֲזִי ע"ש וְנִרְאָה לְעַנ"ד לִישׁב דְהֵיךָ בְּשִׂאָלוֹת וּתְשׁוּבוֹת חֲתָם סוֹפֵר סִי' ש"ו הַקְּשָׁה דְלָמָּה הַחֲלִיטוּ דְבּוּזָה"ז דְלֹא חֲזִי לְהַקְרָבָה אֵינּוּ אָסוּר מְדַאוּרֵייתָא וְעוֹד גְּרַע מִמִּטִּיל מוּם בְּבַע"מ וְאִמָּאֵי הָא קו"ל הָאוּמַר הַרִינִי נְזִיר בְּיוֹם שְׁפָן דּוֹד בָּא אָסוּר לְשִׁתּוֹת יַיִן לְעוֹלָם דְכָל יוֹם שְׂמָא יָבֵא דְהַיּוֹם אִם בְּקוֹלֵי תִשְׁמַעוּ וְכַמְבּוּאָר בְּעִירוּבֵין מ"ג וַא"כ הַרִי חֲזִי פֶל שְׂעֵתָא וְשְׂעֵתָא לְגוֹפִיָה וְעוֹד הַקְּשָׁה דְהָא קו"ל מְקַרִּיבֵין אַעפ"י שְׂאֵין בֵּית דְקַדְוִשָׁה רֵאשׁוּנָה קַדְוִשָׁה לְשְׂעֵתָה וְקַדְוִשָׁה לַע"ל א"כ אִם נִשְׁתַּדֵּל לְהַשִּׁיג רְשׁוֹת לְבָנוֹת מְזַבַּח הַרִי חֲזִי לְהַקְרָבָה גַּם בְּזוֹה"ז ע"ש וְכֵן הַקְּשָׁה בַּס' יְשׁוּעַת יַעֲקֹב יוֹר"ד סִי' שִׁי"ג וְהַטּוֹרֵי אֶבֶן בַּחֲלִי מְגִילָה (דָּף י') וּמַהֲרִי"ט אֶלְגָּזִי שְׁם בְּסוּגֵיָא וְנִרְאָה לִישׁב עַפ"י הַגַּמ' בְּזַבְּחִים (דָּף נ"ט) וְז"ל אָמַר רַב מְזַבַּח שְׁנַפְגָּם פֶּל הַקְּדוּשִׁים שְׁנַשְׁחָטוּ שְׁם פְּסוּלִין כּו' ר' יוֹחָנָן אָמַר אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה פְּסוּלִין בְּמָאֵי פְּלִיגֵי רַב סֵבֵר בְּעַלֵי חַיִּים אֵינּוּ גְדַחִים וּר"י סֵבֵר בַּע"ח גְּדַחִין מִתִּיבֵי פֶל הַקְּדוּשִׁים שְׁהִיּוּ עַד שְׂלָא נִבְנָה הַמְּזַבַּח וְאַח"כ נִבְנָה הַמְּזַבַּח פְּסוּלִין נִבְנָה דְחֻוּיִין מַעֲקָרָא הֵן כּו' אַלָּא עַד שְׂלָא נִפְגַּם כּו', וּפְרַש"י אֶחָד זֶה בֵּין שְׁנַשְׁחָטוּ בְּשַׁעַת פְּגִימַתּוֹן בֵּין שְׁנַשְׁחָטוּ אַחַר תִּיקוּנוֹ פְּסוּלִין פֶּל הַקְּדוּשִׁים שְׁהִיּוּ קַדוּשִׁין בְּאוֹתָהּ שַׁעַת לְפִי שְׁנַרְאוּ וְגַדְחוּ וְקִסְבֵּר בַּע"ח גְּדַחִין כְּשַׁחֲוִטִין עַד שְׂלָא נִבְנָה מִשְׁמַע קוֹדֵם שְׂלָא בְּנָאוּהוּ בְּנֵי הַגּוֹלָה דְחֻוּיִין מַעֲקָרָא הֵן שְׂכַשְׁהוּן קַדְוִשׁוֹ לֹא נִרְאוּ ש"מ דִּיחֻוּי מַעֲקָרָא הֵוֵי דְחֻוּי וְתִיקְשָׁה לְמ"ד לֹא הֵוֵי דְחֻוּי עַכ"ל רַש"י וּמַתְבָּאָר מְסוּגֵיָא זֹו דְלָמ"ד בַּע"ח גְּדַחִין וְכֵן דְחֻוּי מַעֲקָרָא הֵוֵי דְחֻוּי לְפ"ז פֶּל הַקְּדוּשִׁים שְׁהִיּוּ עַד שְׂלָא נִבְנָה הַמְּזַבַּח אָף כְּשִׁנְבְּנָה הַמְּזַבַּח אַח"כ מ"מ פְּסוּלִין הֵן לְהַקְרָבָה וּמִשּׁוּם דְקוֹדֵם שְׁנַבְּנָה הַמְּזַבַּח הַרִי אֶדְחוּ לְהוּ וְגַדְחוּ לְעוֹלָם וְהֵיךָ בְּזַבְּחִים (דָּף ע"ג) אָמַר רַבָּא הַשְׂתָּא דְאָמַר רַבְּנָן לֹא נִקְרִיב אֵי נִקְרִיב לֹא מְרַצָּה אִיתִיבֵי ר"ה לְרַבָּא חֲטָאת כּו' אַלָּא הָא כְּמָאן דְאָמַר בַּע"ח גְּדַחִין הָא כַּמ"ד בַּע"ח אֵינּוּ גְדַחִין ע"ש וּמְבּוּאָר מְזָה דַס"ל לְרַבָּא כַר"י דְבַע"ח גְּדַחִין וַאֲפ"ל דַס"ל לְרַבָּא ג"כ דְחֻוּי

מעיקרא הוי דחוי וביותר דהנה ביומא (דף ס"ד) מפרש טעמא דרב דיליף ממום עובר
והתם מנלן דכתיב פי משחתם בהם מום בם מום בם הוא דלא ירצו כו' ור"י מיעט רחמנא
בהם בהם הוא דכי עבר מומן ירצו הא כל דחויין כו' ועי' בתו"י שם מה שהקשו וכתבו
ועוד אומר רבי פי י"ל דאפילו דחוי מעיקרא ממעטי מדרשא דר"י דבסמוך דמיעט
רחמנא בם כו' הא כל הדחויין הואיל ונדחו ידחו ואפילו היכי שלא נראה מעולם כו'
ע"ש ולפי דבריהם הרי תליא זה בזה דאי בע"ח נדחין גם דחוי מעיקרא הוי דחוי ולפ"ז
מינושב שפיר קו' האחרונים דהא דמבואר בגמ' דבזה"ז אינו אסור להטיל מום מה"ת
ומשום דלא חזי להקרבה ולא אמרינו דהרי חזי כל שעמא להקרבה ומשום דשמא יבא
בן דוד ודיינו משום דהתם רבא קא"ל ורבא לשי' דס"ל בע"ח נדחין וכן דחוי מעיקרא
הוי דחוי א"כ כל הקדשים בזה"ז לעולם לא יהיו ראויין להקרבה ואף פשיבא בן דוד
ויבנה המקדש ומשום דכיון דעתה ליפא מזבח ואדחו להו הו ידחו לעולם וכמבואר
בסוגיא דזבחים שם ולפ"ז שפיר מבואר דבזה"ז לא חזי להקרבה כלל פנ"ל וכן אפילו
למ"ד מקריבין אע"פ שאין בית ונשתדל להשיג רשות לבנות מזבח מ"מ לא יהיו ראויין
להקרבה כיון דעתה אין מזבח וכבר נדחו להו ונדחין לעולם: ולפ"ז מינושב שפיר שי'
הרמב"ם שפסק דגם בזה"ז אסור להטיל מום מדאורייתא והוא נגד סוגיא הגמ' בע"ז
הנ"ל דמבואר שם דבזה"ז דלא חזי להקרבה לא וכמו שהקשה הלח"מ פנ"ל אוילם לפ"ז
ניחא שפיר דהרמב"ם לשי' שפסק פרב דבע"ח אינו נדחין וכן דחוי מעיקרא לא הוי דחוי
וכמש"כ בפט"ו מה' מעה"ק ע"ש ולפ"ז קדשים בזה"ז יהיו ראויין להקרבה פשיבא בן
דוד ויבנה המזבח וממילא כל שעמא ושעמא מקרי חזי להקרבה דשמא יבא בן דוד דהיום
אם בקולי תשמעו פנ"ל ועי' בשו"ת חתם סופר סוף סי' שי"ח ע"ש הן אמת דהתוס'
בזבחים שם הקשו בהא דפריה הגמ' נבנה דחויין מעיקרא ניהו ומשמע דפריה אפילו
לר"י וקא ר"י ס"ל באמת דחוי מעיקרא הוי דחוי ותי' דהתם אין ביזו לתמן מקרי דחוי
אבל הכא ביזו לתמן המזבח ולכך משמע ליה דלכ"ע לא הוי דחוי ע"ש אוילם רש"י פי'
בהדיא דחויין מעיקרא הו ותיקשה למ"ד לא הוי דחוי ע"ש ועוד י"ל דמש"כ התוס'
דהכא ביזו לתמן המזבח פנ"ל היינו לענן הברייתא דמירי בקדשים שהיה עד שלא
נבנה המזבח בימי בית שני עד שלא בנאוהו בני הגולה דאחר שניתינן להם רשות לבנות
המקדש היה ביזו לתמן המזבח אבל בזה"ז לא מקרי ביזו לתמן המזבח פמובן ולכך
תלי' בפלוגתא אי דחוי מעיקרא הוי דחוי פנ"ל מיהובכ"ז י"ל דהתו' לא ס"ל כשי'
הרמב"ם דלמ"ד בע"ח אין נדחין מקרי חזי להקרבה לטעמייהו אזלי דהנה בבכורות (דף
ל"ג) בסוגיא דאחיות דם פתבו התוס' וקרא"ש דבבע"מ עובר מותר להטיל מום קבוע
ועי' ברא"ש שפכת ז"ל ואע"ג דהוי מום עובר מותר להטיל בו מום דקרא קאמר תמים
יהיה לרצון פשהווא תמים להקריבו למזבח לרצות אז כל מום לא יהיה בו ע"ש ובתוס'
שם ועכ"פ הרי דס"ל דבע"מ עובר לא מקרי תמים לרצון אף דיהיה חזי להקרבה
פשיעבון המום מ"מ כיון דעתה לא חזי להקרבה לא מקרי תמים לרצון ולפ"ז ה"ה
דבזה"ז מקרי לא חזי להקרבה אף דשמא יבא בן דוד ויבנה המזבח ויהיו ראויין להקרבה
מ"מ כיון דעתה אין מזבח ולא חזי להקרבה ל"ל בה אוילם הרמב"ם אזיל לטעמייהו דס"ל
דאסור להטיל מום בבע"מ עובר וכמש"כ בפ"ב מה' איסורי מזבח הט"ו הרי אלו ספק
קבועין או עוברים לפיכך אם הטיל בו מום אחר אינו לוקה ע"ש ולפ"ז צ"ל דגם בע"מ

עובר מקרי תמים יהיה לרצון ומשום דחזי להקרבא אחר שיעבור המום וא"כ ה"ה דבזה"ז מקרי חזי להקרבא דשמא יבא בן דוד ויבנה המזבח דהיום אם בקולי תשמעו ובע"ח אינו נדחין פנ"ל ועכ"פ לפ"ז מן ששב ג"כ מה שהעיר כתר"ה בסוג' דגיטין (דף מ"ד) דמבואר שם אתצ"ל צורם אונן בכור נמת קנסו בנו אחריו משום דאיסורא דאורייתא ומשמע דגם בזה"ז הוא איסור דאורייתא והוא סותר להסוגיא דע"ז הנ"ל פנ"ל.

ולפ"ז ניחא דרבא בע"ז שם לשי' דס"ל בע"ח נדחין לכה שפיר ס"ל דמדאורייתא שרי להטיל מום בזה"ז דלא חזי להקרבא פנ"ל אולם ר' ירמיה אפ"ש דס"ל פרב דבע"ח אינו נדחין ושפיר מקרי חזי להקרבא גם בזה"ז דשמא יבנה המזבח פנ"ל ולכה ס"ל דגם בזה"ז הוי צורם אונן בכור דאורייתא פנ"ל.

וביותר דלפי מה שפרש"י בבכורות שם ובגיטין דאבע"ז דצורם אונן הוא אליבא דר"א פנ"ל ונהרי ר"א לית ליה דחיקה פלל אפי' בשחוטין וכמבואר בנזבחים (דף ע"ד) ע"ש ודו"ק: ומ"ש כתר"ה לישב קו' התוס' בבכורות (דף ל"ה) בד"ה הטיבה ובד"ה אתצ"ל ע"פ מש"כ בשו"ת חתם סופר סי' ש"ו דעיקר הדבר אם אסור מדאורייתא להטיל מום בקדשים בזה"ז תלי' בפלוגתא דר"י ור"ל לענין חצי שיעור דלר"י דס"ל ח"ש אסור מה"ת דרשה דכל דרשה גמורה היא ולא אסמכתא בעלמא וא"כ גם מכל מום דרשינו דאיסור דאורייתא הוא להטיל מום בזה"ז אבל לר"ל דס"ל ח"ש מותר מה"ת ודרשה דכל אסמכתא בעלמא א"כ מסבא יותר ראוי לגזור להטיל מום בבע"מ מתם בזה"ז ועפ"ז מיישב כתר"ר דבר דבור על אונפיו הנה דברי הח"ס שם אינם מבוקרים לי ודו"ק גם מש"כ הח"ס דלר"ל דס"ל בח"ש דרשה דכל אסמכתא בעלמא הוא גם ה' דדרשינו קרא דכל מום הוא לאסמכתא לא משמע פן בסוגיא דבכורות וכ"כ התוס' שם דאפילו הני תנאי דלא דרשי כל בפ' אלו עוברין אפ"ש דהקא דרשי שיש סבא לרבות ע"ש עוד תמוה לומר דר"י ור"ל לענין חצי שיעור פליגי בפלוגתא דתנאי אי דרשינו פל וע"ש בריש פ' יוהכ"פ בסוגיא דח"ש דאיתיבי ר"י לר"ל מבריייתא אין לי כו' כו' וח"ש הואיל כו' ת"ל פל חלב ע"ש ואם איתא מאי פריד לר"ל מהבריייתא הא ר"ל ס"ל פהני תנאי דלא דרשי פל והנה בסוגיא שם מבואר חצי שיעור ר"י אמר אסור מה"ת פניו דחזי לאיצטרופי איסורא קא אכיל ר"ל אמר כו' הרי דפליגי בסברת חזי לאיצטרופי והנה באמת הקשו בתוס' שם אמאי לא קאמר ר"י מטעמא דכל חלב לרבות חצי שיעור ע"ש לכן נראה לפרש פלוגתתם ע"פ מש"כ התוס' בפסחים (דף מ"ג) בד"ה מאן דאפילו לרבנן דלא דרשי הקא פל דרשי בעלמא כו' ודוקא הקא לא דרשי בדבר שאין סבא לרבות וה"פ כמאן כר"א דדריש פל אפילו בדבר שאין סבא לרבות וכ"כ התוס' במנחות (דף נ"ו) ד"ה אמר מום דבדבר שיש סבא לרבות לכ"ע דרשי פל ועפ"ז יתבאר פלוגתא דר"י ור"ל לענין ח"ש דתרונייהו ס"ל פרבנו דלא דרשינו פל אלא בדבר שיש סבא לרבות והיינו דס"ל לר"י דח"ש אסור מה"ת פניו דחזי לאיצטרופי כו' וא"כ הרי יש סבא לרבות ושפיר דרשינו פל חלב לענין ח"ש ור"ל לא ס"ל סבא דחזי לאיצטרופי וא"כ אין סבא לרבות ולא דרשינו פל ולפ"ז מן ששב קו' התוס' הא דמפרש ר"י הטעם משום דחזי לאיצטרופי ולא מקרא דכל חלב היינו משום דעיקר הא דדרשינו פל היינו מפח הסבא דחזי לאיצטרופי ויש סבא לרבות פנ"ל: סימן מא בדין מכירת ספר תורה

לְיִשָּׂא אִשָּׁה: הִנֵּה בְשׁוֹ"ע אַה"ע ס' א' ס"ח פְּתַב אַע"פ שְׁקִינִים אָדָם פּוֹ"ר אָסוּר לֹו לַעֲמֹד בְּלֹא אִשָּׁה כּו' אִם אֵין סִיפּוּק בְּיָדוֹ לְיִשָּׂא אִשָּׁה ב"ב אַא"כ יִמְכֹּר ס"ת כּו' אִם יֵשׁ לֹו בְּנִים לֹא יִמְכֹּר אֶלָּא יִשָּׂא אִשָּׁה וְשִׂאִינָה ב"ב וְלֹא יַעֲמֹד בְּלֹא אִשָּׁה וּי"א שְׁאֲפִילוֹ אִם יֵשׁ לֹו בְּנִים יִמְכֹּר ס"ת פְּדֵי שְׂיִשָּׂא אִשָּׁה ב"ב וְעִי' בַח"מ סק"י שְׁפָתַב בַד"ה אֶלָּא יִשָּׂא אִשָּׁה וְשִׂאִינָה ב"ב וְאִם אֵינוֹ מוֹצֵא שׁוֹם אִשָּׁה בְּלֹא מְכִירָה צָרִיף לְמִכְרֹו ס"ת פְּדֵי שְׁלֹא יַעֲמֹד וְהִינּוּדְמָסִיִּים שְׁלֹא יַעֲמֹד בְּלֹא אִשָּׁה דַא"ל"כ הָא כְּבָר פְּתַב לְפָנֵי זֶה כּו' וְאִף דְּמִפְּשֻׁט הַגַּמ' מִשְׁמַע דְּטַעַם מְכִירַת ס"ת לְיִשָּׂא אִשָּׁה הוּא מְשׁוּם לְשִׁבְתָּ יִצְרָה מ"מ אִסּוּר דְּהִרְהוּר עֲבִירָה קִשָּׁה מִשְׁבֶּת יִצְרָה כַּמֶּש"כ בַּעַל ת"ה ס' רס"ג וְעִי' בַב"ש ס"ק ט"ו דְּלַעֲנִין מְכִירַת ס"ת יֵשׁ ג' דִּינִים בְּשִׁבִיל פּוֹ"ר מוֹכְרִין לַכ"ע בְּשִׁבִיל לְעֵרַב אֶל תַּנַּח מְבֹאָר בְּשׁוֹ"ע הַפְּלוּגָתָא בְּשִׁבִיל שְׁלֹא יֵשׁ בְּלֹא אִשָּׁה מְצִינוֹ פְּלִגְתָּא הַנְּיֻמִּיקֵי יוֹסֵף ס"ל דַּאִין מוֹכְרִין וְהַרְמַב"ן בְּמִלְחָמוֹת ס"ל דְּמוֹכְרִים.

וְהִנֵּה לַעֲנִין מְכִירַת ס"ת בְּשִׁבִיל לְעֵרַב אֶל תַּנַּח עִי' בַב"ש ס"ק ט"ז דְּהִעֵיקָר הוּא דְּמוֹכְרִין דְּכֵן הוּא דַעַת פֶּל הָרַאשׁוֹנִים כְּמַעַט. אוּלָם לַעֲנִין לְמִכְרֹו ס"ת לְיִשָּׂא וְשִׂאִינָה ב"ב בְּשִׁבִיל שְׁלֹא יַעֲמֹד בְּלֹא אִשָּׁה הִנֵּה הָאֲחֵרוֹנִים ה"ר דְּמוֹכְרִין.

וְלַעֲנִי דְּנִרְאָה לְדוֹן בְּדָבָר וְהִנֵּה הַגָּאוֹן בַּעַל הַפְּלָאָה בַח'י לַאֲה"ע בַּס'י זֶה פְּתַב ז"ל וְנִרְאָה דְּמוֹכַח פְּדִבְרֵי הַתּוֹ"ד שְׁהָרֵי אָמְרוּ בְּחֻצְיָא שְׁפָחָה וְחֻצְיָה ב"ח שְׁכּוֹפִין אֶת רַבָּה מְשׁוּם שְׁלֹא יִנְהַגוּ בָּהּ מְנַהֵג הַפְּקָר הָרֵי דְּהַצְלַת הַחֻטָּא עַדִּיפָא מִמְצָנָה דְּלַעֲרַב כּו' דְּהָא מִשְׁמַע דְּאִם כְּבָר קִיִּים הַעֲבָד מְצֹנֹת פּוֹ"ר לֹא הִיוּ כּוֹפִין אֶת רַבּוֹ מְשׁוּם מְצָנָה דְּלַעֲרַב וְאִפ"ה מְשׁוּם הַצְלַת הַחֻטָּא כּוֹפִין אֶת רַבָּה וַא"כ לְדַעַת הִי"א דְּמוֹתָר לְמִכְרֹו ס"ת מְשׁוּם מְצֹנֹת לְעֵרַב כ"ש שְׁמוֹתָר לְמִכְרֹו בְּשִׁבִיל הַצְלַת הַחֻטָּא עַכ"ל ע"ש.

אוּלָם תְּמַהֲנֵי מְאוּד עַל הַגָּאוֹן הַנּוֹרָא הִנֵּה דְּמַאי עֲנִין הַצְלַת חֻטָּא דִּיחִיד לְהַצְלַת חֻטָּא דְּרַבִּים דְּהִתָּם בְּחֻצְיָה שְׁפָחָה וְחֻצְיָה ב"ח שְׁכּוֹפּוֹ אֶת רַבָּה מְשׁוּם שְׁנַהֲגוּ בָּהּ מְנַהֵג הַפְּקָר הָרֵי נִכְשְׁלוּ בָּהּ רַבִּים בְּאִסּוּר שְׁפָחָה וְהָיוּ כְּמוֹ מְצָנָה דְּרַבִּים וְכ"כ הַתּוֹ"ב בְּהַדְּיָא בְּגִיטִין (דָּף מ"א) בַד"ה כּוֹפִין ז"ל וְחֻצְיָה שְׁפָחָה וְחֻצְיָה ב"ח דְּכּוֹפּוֹ אֶת רַבָּה מְשׁוּם דְּנַהֲגוּ בָּהּ מְנַהֵג הַפְּקָר כּו' וְעוּד דְּמְצָנָה דְּרַבִּים וְשִׂאֵי עַכ"ל וְעַכ"פ זֶה א"צ לְפָנִים דְּהַצְלַת חֻטָּא דְּרַבִּים עַדִּיפָא מִמְצָנָה דְּלַעֲרַב אֶל תַּנַּח.

אוּלָם מַאי עֲנִין זֶה לְהָדָר דְּלֹא יַעֲמֹד בְּלֹא אִשָּׁה דְּהוּא רַק הַצְלַת חֻטָּא דִּיחִיד מִנ"ל דְּגַם זֶה עַדִּיפָא מִמְצָנָה דְּלַעֲרַב. וְעוּד דְּגַבֵּי חֻצְיָה שְׁפָחָה וְחֻצְיָה ב"ח שְׁנַהֲגוּ בָּהּ מְנַהֵג הַפְּקָר הוּא הַצְלַת חֻטָּא מְאִסּוּר מַעֲשֵׂה מְשִׂא"כ הָא דְּאָסוּר לַעֲמֹד בְּלֹא אִשָּׁה הוּא מְשׁוּם הִרְהוּרֵי עֲבִירָה.

וְעוּד אוּלָי יְכוּל לְכוֹנוֹן דַּעַתוֹ בְּלֹא הִרְהוּרִים וְעַכ"פ לַפ"ז אֵין רְאָיָה פְּלֵל כַּנ"ל: עוּד פְּתַב שְׁם לְפִי שִׁטְתּוֹ ז"ל וְאֵין לְהַקְשׁוֹת דַּא"כ לְמָה אֵין כּוֹפִין בְּחֻצְיָה עֲבָד וְחֻצְיָה בֵּן חוֹרִין מְשׁוּם הַצְלַת חֻטָּא שְׁלֹא יַעֲמֹד בְּלֹא אִשָּׁה י"ל כּו' וְכוֹנוֹנָתוֹ לְהָא דְּמְבֹאָר בְּמִשְׁנֵה גִיטִין (דָּף מ"א) מִי שְׁחֻצְיָה עֲבָד וְחֻצְיָה ב"ח כּו' לְיִשָּׂא שְׁפָחָה אֵינוֹ יְכוּל לְיִשָּׂא ב"ח אֵינוֹ יְכוּל יְבַטֵּל וְהָלֹא לֹא נִבְרָא הָעוֹלָם אֶלָּא לְפּוֹ"ר שְׁנַאֲמַר לֹא תִהְיוּ בְּרָאָה לְשִׁבְתָּ יִצְרָה אֶלָּא כּוֹפִין כּו' וַא"כ מ"ט לֹא אָמַר דְּכּוֹפִין מְשׁוּם הַצְלַת חֻטָּא שְׁלֹא יַעֲמֹד הָעֲבָד בְּלֹא אִשָּׁה.

והנה קו' זו קשה ביותר לפמש"כ הב"ש שם דהרמב"ן מסופק אם הא דאסור לעמוד בלא
אשה הוא דאורייתא ובס' קהלת יעקב למוהרי"ט אלגזי סי' רס"א הביא בשם הרד"ך
בתשובה שפתיב דלדעת הרי"ף הוא דאורייתא ע"ש וא"כ מ"ט לא אמר דכופין בשביל
שלא יעמוד בלא אשה.

אולם לענ"ד נראה לי שבפשיטות ע"פ מה שהקשו התוס' בגמ' ב"ב (דף י"ג) על
המשנה דמי שחציו עבד ונ"ל וא"ת ישא ממזרת דצד עבדות מותר בממזרת פדתנו כו'
ובצד חירות נמי מותר פדתנו ממזרים וחרורים מותרין לבא זה בזה ואור"י דאין זה
תקנה להרבות ממזרים בישראל ע"ש.

ועכ"פ לפ"ז מיושב שפיר דלא מצ"ל דכופין את רבו בשביל שלא יעמוד העבד בלא
אשה דלישא שפחה אינו יכול ב"ח אינו יכול ומשום דבשביל זה הרי יש תקנה לישא
ממזרת שאינה ב"ב כגון עקרה או זקונה דלא יעמוד בלא אשה וגם לא ירבה ממזרים
בישראל כנ"ל ולקד הנכרח לומר הטעם משום לשבת יצרה ולזה אין תקנה בממזרת
דלקיים שבת יהי צריך לישא ממזרת ב"ב וירבה ממזרים בישראל: וראיתי בשו"ת גליא
מסקת סי' י"ב שכתב להביא ראיה מפונרשת דה"ד דר"נ דאסור לעמוד בלא אשה עדיף
ממצנה לערב אל תנח ואלומא כמו בנים והוא מגמ' ביצה (דף ל"ו) והנה במשנה שם כל
שחיבין עליו משום שבות משום רשות משום מצנה בשבת כו' ואילו הן משום רשות
לא דנין ולא מקדשין כו' ופרש"י כל שחיב עליו מד"ס שלא לעשותו בשבת משום
שבות או משום רשות שיש בו קצת מצנה אבל לא מצנה גדולה וקרוב הוא להיות דבר
הרשות כו' או משום מצנה שיש בו ממש כו' ופרי"ד בגמ' ולא מקדשין והא מצנה קא
עביד לא צריכא דאית ליה אשה ובנים ופרש"י והא מצנה קא עביד כו' ואמאי קא קרי
ליה רשות דאית ליה אשה ובנים כו' ותו לא מפקד פולי האי ומיהו קצת מצנה איכא
פדאמר כו' לערב אל תנח ידך עכ"ל ע"ש ונתו' פי' דקו' הגמ' והא מצנה קא עביד דלקד
ראוי להתיר לגמרי ע"ש עכ"ל פ' חזינן דסתמא דתלמודא נקט וקאמר דאית ליה אשה ובנים
ומשמע מפירש דאי לא הנה ליה אשה אף על פי שהנה לו בנים עדיין הוי מצנה גמורה
ומשום דאסור לעמוד בלא אשה הרי דחשיבי מילתא דר"נ מצנה גמורה כמו שאין לו
בנים ע"ש.

והנה זה יקשה ביותר לשי' הנ"י דס"ל דמשום לערב אל תנח מוכרין ס"ת ומשום לעמוד
בלא אשה אין מוכרין ובגמ' הנ"ל מבואר ההפוך דלעמוד בלא אשה עדיף מלערב אל
תנח. וראיתי למי שכתב ע"ז דהא דאמר בגמ' דאית ליה אשה ובנים היינו אשה או בנים
אולם הוא תמוה דאם הו' אשה היינו ב"ב א"כ אמאי קרי לה רשות דהיינו קצת מצנה
דהא מפיון שיש לו אשה ב"ב לפרות ולרבות אף סרף מצנה ליכא לישא אחרת ואם הו'
אשה היינו שאינה ב"ב א"כ אפתי הוי מצנה גמורה לישא אחרת לפרות ולרבות פיון
שאין לו בנים ובע"כ צ"ל דהא דמשני דאית ליה אשה ובנים הוא אשה ובנים והיינו
אשה שאינה ב"ב וגם בנים ומשמע לכאורה דהא דאמר אשה היינו משום שאסור לעמוד
בלא אשה כנ"ל: אמנם נראה לי שב"ב ע"א דהנה לכאורה צ"ע בהא דמבואר
בכאן דמשום לערב אל תנח לא מקרי רק קצת מצנה וכמו שפרש"י ומיהו קצת מצנה
איכא פדאמר לערב אל תנח וקשה דאמאי לא יהנה נחשב באמת למצנה גמורה וביותר

לדעת הפוסקים דאע"פ שיש לו בנים מוכרין ס"ת לישא אשה ב"ב משום לערב אל תנח ונהרי לכל המצות אין מוכרין ס"ת כ"א לישא אשה וכיון דבשביל לערב אל תנח נמי מוכרין ס"ת וא"כ איך אפשר דלערב אל תנח מקרי רק קצת מצנה שקרוב להיות דבר הרשות כמו שפרש"י במשנה משום רשות ע"ש ועי' בשו"ת רמ"א סי' קכ"ה על מ"ש הסמ"ק ראיה דאפילו באין לו בנים אסור לקדש ביו"ט מהא דלא התירו לכ"ג לכנס ביו"ט כ משום צורך מצנה לכל ישראל וכתב הרמ"א דשאני מצנת פו"ר שהיא מצנה גדולה שאין מוכרין ס"ת לשום מצנה בעולם כ"א לישא אשה וא"כ כיון דגם משום לערב אל תנח מוכרין ס"ת איך אפשר דהוי רק קצת מצנה, וכנראה פבר הרגיש בזה הגהמ"י סוף ח"ד שפכת ועל מה שפי' רבינו חיים שלא יקשה כו' א"כ אין הלכה כר' יהושע וה"נ מדתנו בפ' המביא בביצה דאין מקדשין בשבת ויו"ט ביש לו אשה ובנים ולא חשיב ליה מצנה ע"ש ומשמע מדבריו שמפרש המשנה באמת דלא כר' יהושע אולם צ"ע דא"כ אפילו קצת מצנה ליפא לישא ב"ב כיון שב לו בנים ובע"כ דהמשנה הוא לר' יהושע וכ"נ מפרש"י שם ועי' בתו' יבמות ס"א ד"ה נ"מ כו' ועוד אור"י כו' ועפ"ז אפ"ל קצת דברי הגהמ"י ודו"ק: ולכן נראה לומר בעז"ה דהא דמבואר בגמ' ה"ל דליקח אשה ב"ב משום לערב אל תנח לא הוי רק קצת מצנה דקא קרי לה רשות וכמו שפרש"י ומיהו קצת מצנה איפא כדאמר לערב אל תנח ידך ע"ש זהו רק בכה"ג דמשני בגמ' דאית ליה אשה ובנים והיינו משום דעיקר המצנה דלערב אל תנח דאע"פ שיש לו בנים צריך לישא אשה ב"ב זהו רק אם אין לו אשה פלל צריך לחזור לישא אשה ב"ב משום לערב אל תנח ידך ובכה"ג שאין לו אשה פלל הוי מצנה גמורה לישא אשה ב"ב אבל אם יש לו אשה ובנים אע"פ שהאשה פבר אינה ב"ב מ"מ שוב ליפא חובת מצנה גמורה לישא ג"כ אשה אחרת בת בנים עליה משום לערב אל תנח ידך אלא דאם רוצה לישא אשה אחרת ב"ב ג"כ הוי קצת מצנה אבל לא מצנה גמורה כיון שיש לו אשה ובנים, וכן נראה ברור דלהפוסקים דסבירא להו דמוכרין ס"ת בשביל לערב אל תנח היינו רק היכי דלית ליה אשה פלל מוכרין ס"ת כדי לישא אשה ב"ב אבל אם יש לו אשה ובנים אלא שהאשה פבר אינה ב"ב ורוצה לישא אחרת ב"ב עליה אין מוכרין ס"ת בשביל זה ומשום דלא הוי רק קצת מצנה פנ"ל ונראה לה"ר מדברי השאילתות פ' נח ז"ל ברם צריך פי מזבין ס"ת היכי דלית ליה בנים אבל היכי דאית ליה בנים ואשה לית ליה נקא בעי למינסב מהו זבוני ס"ת ומינסבה כו' ת"ש דתניא ר' יהושע אומר כו' ומ"ש דס"ל לרבינו דמוכרין ס"ת משום דר' יהושע ועכ"פ מדיוק לשון רבינו שפכת ואשה לית ליה משמע ודאי דהיכי דאית ליה ג"כ אשה אע"פ שאינה ב"ב פשיטא דאין מוכרין ס"ת משום לערב אל תנח ועכ"פ מפנין דאין מוכרין ס"ת ודאי דלא הוי מצנה גמורה בכה"ג רק קצת מצנה עכ"פ בודאי איפא כמבואר בגמ' דאית ליה אשה ובנים וקרי לאין מקדשין רשות והיינו קצת מצנה וכ"נ מדברי הריטב"א בחי' ליבמות (דף ס"ד) ז"ל וכן פל שיש לו בנים כו' משום דר"י אין כופין אותו לגרש את אשתו אלא רצה ישא אשה אחרת משום לערב אל תנח ידך ע"ש משמע רק דאם רצה ישא אחרת אבל לא חובת מצנה גמורה והנה הטעם נראה פשוט דהנה הך דר"י משום לערב אל תנח הוא רק דרבנן וכמש"כ הראשונים ולפ"ז נראה דעיקר מצנות חכמים הוא רק פשאין לו אשה פלל אע"פ שקיים פו"ר צריך לישא אשה ב"ב אבל לא לישא אשה על אשתו ולהכניס צרה לביתו והיינו ג"כ שלא

מְצִינּוֹ לַחֲזוֹן לְשִׁנְשָׂאוֹ נָשִׁים עַל נְשׁוֹתֵיהֶן לַעֲת זְקוּנוֹתָן מְשׁוּם לַעֲרַב אֶל תַּנַּח יְדָהּ וּבַע"כ דְּהִיכִי דְאִית לִיהּ אִשָּׁה שׁוּב לִיכָא מְצָנָה גְמוּרָה כְּנ"ל וְאַף דַּמ"מ הָרִי אִיכָא קִצְת מְצָנָה מ"מ מְשׁוּם סִיבָה קִלְה נְדָחָה זֶה.

וּעַכ"פּ לַפ"ז נִיחָא שְׁפִיר הַגַּמ' בְּבִיצָה הַנ"ל דְּמִבְּנָאָר דְּמְשׁוּם לַעֲרַב אֶל תַּנַּח לָא מְקַרִי רַק קִצְת מְצָנָה דְּהִינּוּ מְשׁוּם דִּישׁ לֹא אִשָּׁה ג"כ דְּבַכָּה גַם ס"ת אִין מוֹכְרִין כְּנ"ל אִוְלָם הִיכִי דְלִית לִיהּ אִשָּׁה דְּמוֹכְרִין ס"ת לִישָׂא ב"ב בְּאַמַּת הַוִּי לַעֲרַב אֶל תַּנַּח מְצָנָה גְמוּרָה כְּנ"ל: מַעֲתָה נְחֻזָּר לְרֵאִית הַגְּאוֹן הַנ"ל מַה שֶּׁה"ר מְסוּנְגִ'ל זֹו דְּהָדָּ דְאָסוּר לַעֲמֹד בְּלֵא אִשָּׁה עֲדִיף מְלַעֲרַב אֶל תַּנַּח וְאַלִּימָא כְּמוֹ פו"ר וְהִינּוּ מְהָא דְאִיִּצְטְרִיף לְשׁוֹנֵי דְאִית לִיהּ אִשָּׁה וּבַע"כ מְשׁוּם דְאִי לִית לִיהּ אִשָּׁה הַוִּי מְצָנָה גְמוּרָה מְשׁוּם דְאָסוּר לַעֲמֹד בְּלֵא אִשָּׁה אַף דְּמְשׁוּם לַעֲרַב אֶל תַּנַּח לָא הַוִּי רַק קִצְת מְצָנָה כְּנ"ל אִוְלָם לְפִי הַנ"ל אִין רֵאִיָּה כְּלָל וְהִינּוּ דְהָא דְאִיִּצְטְרִיף לֹומֵר דְאִית לִיהּ אִשָּׁה אִין זֶה מְשׁוּם דְּבַלֵּא"ה הַוִּי מְצָנָה גְמוּרָה מְשׁוּם דְאָסוּר לַעֲמֹד בְּלֵא אִשָּׁה אִלָּא מְשׁוּם דְּהִיכִי דְלִית לִיהּ אִשָּׁה הַוִּי מְשׁוּם לַעֲרַב אֶל תַּנַּח גּוֹפִיָּה מְצָנָה גְמוּרָה לִישָׂא אִשָּׁה ב"ב וְלִקְדָּה הַנְּצָרָה לֹומֵר דְאִית לִיהּ אִשָּׁה וּבְנִים וּמְמִילָא לָא הַוִּי לַעֲרַב אֶל תַּנַּח כ"א קִצְת מְצָנָה כְּנ"ל אִוְלָם מְשׁוּם לַעֲמֹד בְּלֵא אִשָּׁה אַפ"ל דְלֵא הַוִּי מְצָנָה גְמוּרָה רַק הִיכִי דְלִית לִיהּ אִשָּׁה הַוִּי לַעֲרַב אֶל תַּנַּח מְצָנָה גְמוּרָה כְּנ"ל וּעַכ"פּ הָרִי אַפ"ל דְלַעֲרַב אֶל תַּנַּח עֲדִיף מְהָא דְלַעֲמֹד בְּלֵא אִשָּׁה וְאִין מוֹכְרִין ס"ת בְּשִׁבִיל זֶה: אַכֵּן נִרְאָה לַעַנ"ד דְּמוֹכְרָח מְסוּנְגִ'ל הַגַּמ' דְאִין מוֹכְרִין ס"ת לִישָׂא שְׁאִינָה ב"ב מְשׁוּם שְׁלֵא יַעֲמֹד בְּלֵא אִשָּׁה וְהִנֵּה בִיבְמוֹת שָׁם (דָּף ס"א) עַל הַמְּשֻׁנָּה דְלֵא יְבַטֵּל אָדָם מִפּו"ר אַא"כ יֵשׁ לֹו בְנִים וְאָמֵר בַּגַּמ' אִיכָא דְאָמְרִי הָא יֵשׁ לֹו בְנִים בְּטִיִּל מִפּו"ר וּבְטִיִּל נְמִי מְאִשָּׁה נִימָא תִּיְהִי תִיּוּבְתָא דַר"נ לָא אִין לֹו בְנִים נוֹשָׂא אִשָּׁה בֵּת בְנִים יֵשׁ לֹו בְנִים נוֹשָׂא אִשָּׁה דְלֵאוּ ב"ב נ"מ לְמַכּוֹר ס"ת בְּשִׁבִיל בְנִים וּפְרַש"י לְמַכּוֹר ס"ת כְּדִי לִישָׂא ב"ב וְאָם יֵשׁ לֹו בְנִים לָא יִמְכּוֹר אִלָּא יִשָּׂא עֵקְרָה אוֹ זְקִינָה וְעִי' בַּתו' ד"ה נ"מ ו"ל כְּלֹומֵר לְהֵאִי מְקִלְתָא נְמִי נ"מ וְל"ג לְמֵאִי נ"מ דְהָא טוֹבָא נ"מ כְּדִקְאָמֵר בְּהִדְיָא אִין לֹו בְנִים כּו' יֵשׁ לֹו כּו' וְעוֹד אוֹר"י דַּמְצ"ל דְאָפִילוּ יֵשׁ לֹו בְנִים לַעֲוֹלָם מְצָנָה לִישָׂא ב"ב אִלָּא מוֹדוֹ דְּהִיכִי דְצָרִיף לְמַכּוֹר ס"ת בְּשִׁבִיל ב"ב כִּינּוּן דִּישׁ לֹו בְנִים לָא יִמְכּוֹר כּו' ע"ש וְהִנֵּה פִי' ר"י הוּא שִׁי' הָרִי"ף מְמַשׁ דְלֵא גְרִיס בַּגַּמ' מִתְּנִיתִין דְלֵא כּו' יְהוֹשֻׁעַ וּכְמַש"כ הָרֵא"ש דַּס"ל דְּמִתְּנִיתִין מוֹדָה לְדַר"י דְלַעֲוֹלָם יֵשׁ לֹו לִיקָח אִשָּׁה ב"ב אִלָּא דָאָם אִין סְפוּק בְּיָדוֹ לִישָׂא ב"ב כ"א לְמַכּוֹר ס"ת לָא יִמְכּוֹר וְזֵהוּ פִי' ר"י וּכְמַש"כ הַב"ח וְעִי' בַּס' אַבְנֵי מְיֻלּוּאִים אִוְלָם לְפִי הַסְּפָרִים דְגְרַסִּינּוּ מִתְּנִיתִין דְלֵא כּו' יְהוֹשֻׁעַ כְּתַב הָרֵא"ש דַּלְפ"ז מְשַׁמַּע דְּפִלְיָהּ וְלַר"י אִפְּיִלוּ קִינִים פּו"ר יִמְכּוֹר ס"ת לִישָׂא ב"ב ע"ש וְהִנֵּה לְכַאוּרָה צ"ע מְנ"ל דְלִפִי גִי' זֹו דְּמְשַׁמַּע דְּפִלְיָהּ לַר"י יִמְכּוֹר ס"ת לִישָׂא ב"ב דְהָא דְבְרֵי הַגַּמ' דְאָמֵר מִתְּנִיתִין דְלֵא כּו' מִתְּפָרֵשׁ כְּפִשְׁטִיָּה לַעֲנִין עֵיקָר הַמְּצָנָה דְלַעֲרַב אֶל תַּנַּח דְּבַמְּשֻׁנָּה מְבֻנָּאָר דָאָם יֵשׁ לֹו בְנִים רִשְׁאֵי לְבַטֵּל הָרִי דְלֵא ס"ל הָדָּ דְלַעֲרַב אֶל תַּנַּח וַא"כ הוּא דְלֵא כּו' אַבְּל לַעֲנִין מְכִירַת ס"ת אִפְּשָׁר דְמוֹדָה ר"י דְאִין מוֹכְרִין ס"ת בְּשִׁבִיל לַעֲרַב אֶל תַּנַּח אִוְלָם נִרְאָה דְהוֹכַחַת הָרֵא"ש הוּא מְשׁוּם זֶה גּוֹפִיָּה דַא"ל כ"כ מְנ"ל לְהַגַּמ' דְּמִתְּנִיתִין הוּא דְלֵא כּו' דִּיקְלָמָא לַעֲוֹלָם מוֹדָה לַר"י דְלַכְּתָחִילָה יִשָּׂא ב"ב וְהָא דְמְבֻנָּאָר בְּמְשֻׁנָּה דָאָם יֵשׁ לֹו בְנִים יְבַטֵּל הִינּוּ רַק לַעֲנִין מְכִירַת ס"ת דָאָם יֵשׁ לֹו בְנִים א"צ לְמַכּוֹר ס"ת בְּשִׁבִיל לִישָׂא ב"ב וּכְמוֹ שֶׁהוּא בְּאַמַּת לְשִׁי' הָרִי"ף דְּבַע"כ פִי' הַמְּשֻׁנָּה כְּנ"ל.

ובע"כ צ"ל דלפי גי' זו דמתניתין דלא כר"י ס"ל להגמ' בפשיטות דלר"י מוכרין ס"ת משום לערב אל תנח ולפ"ז אא"ל דמתניתין מודה לדר"י ומיירי רק לענן מכירת ס"ת ובע"כ דלא ס"ל פלל הך דר' יהושע ועכ"פ הנה לפי הספרים דגרסי מתניתין דלא כר"י א"כ בע"כ דלא ס"ל לתנא דידן פלל הך דר"י ולפ"ז צע"ג בקא דמבואר בגמ' נ"מ למפור ס"ת בשביל בנים והיגו דאם אין לו בנים מוכר ס"ת לישא ב"ב ואם יש לו בנים לא ימפור ס"ת לישא ב"ב כפרש"י שם אולם תמוה מאוד דמה צ"ל דלא ימפור ס"ת לישא ב"ב פיון דאין מצוה פלל לישא ב"ב ומש"כ התו' נ"מ פלומר דלהאי מקלתא נמי נ"מ צע"ג דהא מפיון דכבר אמר מתחילה אין לו בנים כו' יש לו בנים נושא אשה דלאו ב"ב והיגו אף לכתחילה דלא ס"ל דר"י א"כ מה שיגף לומר עוד נ"מ דלא ימפור ס"ת לישא ב"ב מפיון דכבר אמר דלכתחילה נושא דלאו ב"ב: ולכן נראה לפרש הגמ' לפי גי' זו דהא דאמר נ"מ למפור ס"ת בשביל בנים אין הפוננה דהיכי דיש לו בנים אין למפור ס"ת בשביל לישא ב"ב כפרש"י דזהו פשיטא דאף בלא מכירת ס"ת א"צ לישא אשה ב"ב ומכש"כ דאין למפור ס"ת בשביל זה.

אולם פ"י דברי הגמ' הוא דכלפי מה דאמר מתחילה דאין לו בנים נושא אשה ב"ב יש לו בנים נושא אשה דלאו ב"ב והיגו דעכ"פ צריף לישא אשה דלאו ב"ב פדי שלא יעמוד בלא אשה וכו' נ"מ ולכף קאמר דנ"מ והיגו בין שני החיובים בין היכי דצריף לישא אשה ב"ב ובין היכי דצריף לישא עכ"פ אשה שאינה ב"ב נ"מ למפור ס"ת בשביל בנים והיגו דבשביל בנים פגון היכי דאין לו בנים דצריף לישא ב"ב מוכרין ס"ת בשביל לישא אשה ב"ב.

אולם כשצריף לישא אשה שאינה ב"ב פדי שלא יעמוד בלא אשה אין למפור ס"ת פדי לישא אשה שאינה ב"ב משום שלא יעמוד בלא אשה אלא ישב בלא אשה אבל מדין למפור ס"ת לישא אשה ב"ב כשיש לו בנים לא מיירי הגמ' פלל פיון דאף לכתחילה א"צ לישא ב"ב דלא כר"י שוב מצאתי בשו"ת פני יהושע ח' אה"ע (סי' מ"ב) שעמד ג"כ בסוגי' זו דמאי ענין לומר דנ"מ נמי למפור ס"ת בשביל בנים כמ"ש התו' והיגו דאם יש לו בנים אין למפור ס"ת בשביל לישא ב"ב פיון דאף בלא מכירה א"צ לישא ב"ב.

וע"ש שהוסיף להקשות דטפי הו"ל להגמ' לומר דנ"מ למפור ס"ת סתם דהוי משמע דאם נושא ב"ב צריף למפור ס"ת אבל אם אינו מחויב לישא ב"ב אינו מוכר ס"ת פלל ומזה ה"ר דמוכרין ס"ת לישא שאינה ב"ב שלא יעמוד בלא אשה ע"ש אולם באמת אין ראיה פלל ומשום דהא דמבואר בגמ' נ"מ למפור ס"ת בשביל בנים באמת הפוננה כף הוא דכשאין לו בנים בשביל לישא ב"ב מוכרין ס"ת ומשום לישא שאינה ב"ב אין מוכרין ס"ת פנ"ל.

ואחר העיון נראה דהו' הדברים יש להעמיס בכוננת הנ"י וע"ש שכ' ז"ל בלא אשה משום הרהור כו' ומיהו אינו מוכר ס"ת משום זה ומסתברא דכשראוי להוליד מוכר ס"ת משום דר' יהושע ואע"ג דהוי מצוה דרבנן דלא אפקינו ה"כא מס"ת אלא לענין אשה שאינה ב"ב וכן הלכה עכ"ל ועי' להרב המגיה בספר ט"ז שתמה דלמה כפל הנ"י דבריו דהרי כתב מתחילה דאינו מוכר ס"ת משום זה וע"ש מה שפ"י בכוננת הנ"י במ"ש דלא אפקינו ה"כא מס"ת אלא לענין אשה שאינה ב"ב דהיגו אם יוכל ליקח שאינה ב"ב בלא מכירה

אינו מוכר בשביל בנים כמו שפרש"י והוא דחוק מאוד ולכן נראה דגם הנ"י מפרש הגמ' נ"מ למפור ס"ת בשביל בנים כנ"ל והיגו דבשביל לישא ב"ב פשאין לו בנים מוכרין ס"ת ומשום לישא שאינה ב"ב אין מוכרין וזהו שכתב דלא אפקינו מס"ת אלא לענין אשה שאינה ב"ב כנ"ל: ומה שדקדק הח"מ מלשון השו"ע שכתב אם יש לו בנים לא ימכור אלא ישא אשה שאינה ב"ב ולא יעמוד בלא אשה דהו"ל לא יעמוד בלא אשה מותר שיהי פקר כתב לפני זה ובע"כ דאשמעינן דאם אינו מוצא שום אשה בלא מכירה צריך למכור ס"ת כדי שלא יעמוד בלא אשה ע"ש.

ולענ"ד הוא תמוה לומר דהמחבר ישמיענו דין זה רק בסתימות בדרך רמז והנה דברי השו"ע הוא לשון הרא"ש שם ז"ל ואם יש לו בנים אינו מחויב למכור ס"ת כו' אלא יקח שאינה ב"ב ואל יעמוד בלא אשה ולכן נראה דהנה הראשונים הקשו דל"ל לר"נ לומר דאע"פ שיש לו לאדם כמה בנים אסור לעמוד בלא אשה תיפוק ליה דבלא"ה חייב לישא אשה ב"ב משום לערב אל תנח ידה דהא קי"ל כר"י ועי' להרמב"ן במלחמות שכתב דשמואל לא נחית לפסקא דרב מתנא ומשו"ה אמר אע"פ שיש לו לאדם כמה בנים ואינו בא לרבות בבנים ע"ש.

ולענ"ד נראה לישב בפשיטות דנ"מ לדינא מהא דר"נ דאם אינו מוצא אשה ב"ב אינו צריך להמתין עד שיזדמן לו אשה ב"ב אלא ישא אשה שאינה ב"ב ומשום דאסור לעמוד בלא אשה אכל אי לאו משום דר"נ בנדאי אף אם אינו מוצא בקל אשה ב"ב הנה צריך להמתין עד שיזדמן לו לישא אשה ב"ב ולפ"ז נראה דהיגו נמי מש"כ הרא"ש וכן בשו"ע דאם יש לו בנים לא ימכור אלא ישא אשה שאינה ב"ב ולא יעמוד בלא אשה והיגו דמכין שאינו מוצא אשה ב"ב בלא מכירת ס"ת לא ימתין עד שיזדמן לו אשה ב"ב בלא מכירה אלא ישא אשה שאינה ב"ב כדי שלא יעמוד בלא אשה כנ"ל: והנה בענין הא דמבואר בשו"ע דאם אין לו בנים ימכור ס"ת כדי לישא אשה ב"ב עי' בחי' הגאון בעל הפלגה באה"ע שם שכתב דמשמע שיהיה לו בן ובת דהא קאי על מתניתין דקתני לא יבטל אדם מפו"ר אע"ג דטעמא דמכירת ס"ת הוא משום לשבת יצרה ושבת משמע דמקיים בחד פדאמר התם מ"ט דר' נתן אליבא דב"ה שצאמר לשבת יצרה ע"כ צ"ל כיון דקי"ל כת"ק דבעינן זכר ונקיבה לא מקיים מצות שבת עד שיהיה לו זכר ונקיבה ע"ש אולם בשו"ת מעיל צדקה (סי' ל"ג) כתב בפשיטות דלענין לשבת יצרה כל שיש לו זרע שוב ליכא משום שבת כדמשמע ביבמות ע"ש וכוננתו לגמ' הנ"ל.

מיהו באמת אין ראיה דבנדאי פשט הכתוב דלשבת יצרה גם בחד הוי שבת וס"ל לר"נ אליבא דב"ה דלא ילפינן מברייתו של עולם אלא דכיון דמשמעו לשבת יצרה הוא בחד לקה יש לומר דגם פו"ר מקיים בחד אולם לדין דקי"ל כתנא דמתניתין אליבא דב"ה דלענין פו"ר בעינן זכר ונקיבה ומשום דילפינן מברייתו של עולם ממילא אפ"ל דגם לשבת יצרה אינו מקיים כ"א בזכר ונקיבה כנ"ל: אכן לכאורה נראה לה"ר דלענין לשבת יצרה מקיים בחד דלא בעינן דומיא דפו"ר דהנה ביבמות שם מבואר איתמר הוי לו בנים ומתו רב הונא אמר קיים פריה ורביה ור' יוחנן אמר לא קיים ר"ה אמר קיים משום דרב אסי דאמר ר"א אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף כו' ור"י אמר לא קיים פו"ר לשבת יצרה בעינן והא ליכא ופרש"י משום דר"א פלומר טעמא דפו"ר משום

דר"א וְהָאֵי פִּינּוֹן דְּנִטְלוּ עַל יְדוֹ מְנַשְׁמוֹת כּוּ' הָרִי קִינִים מְצֻנֹת פּו"ר ע"ש וּפְרִיָהּ בַּגְמ' מִיִּתְיָבִי בְּנֵי בָּנִים הָרִי הֵן כְּבָנִים וּמִשְׁנֵי כִּי תִנְיָא הֵהִיא לְהַשְׁלִים ע"ש.

וְהִנֵּה לְכַאוּרָה מִשְׁמַע בַּגְמ' דְּאַפִּילוּ לַר"ה דַּס"ל דְּהָיוּ לוֹ בָּנִים וּמִתּוֹ קִינִים פּו"ר הֵינּוּ דְּנִקְא פּו"ר אֲבָל מְצֻנֹת שְׁבַת גּוּפָה בּוֹדָאֵי לֹא קִינִים בְּהָיוּ לוֹ בָּנִים וּמִתּוֹ דְּהָא כְּתִיב לְשַׁבַּת יִצְרָה וְהָא לִיכָא אֲלָא דַר"י ס"ל דְּאַף פּו"ר לֹא קִינִים מִשּׁוּם דְּלְשַׁבַּת יִצְרָה בְּעֵינּוּ וּר"ה ס"ל דְּפו"ר קִינִים מִשּׁוּם דַּר"א אֲבָל מְצֻנֹת שְׁבַת גּוּפָה בּוֹדָאֵי לֹא קִינִים וּלְפ"ז קָשָׁה דְּמֵאֵי פְרִיָהּ בַּגְמ' מִהֲבַרְיִיתָא דַּב"ב הָרִי הֵן כְּבָנִים דְּמִשְׁמַע דְּטַעֲמָא מִשּׁוּם בְּנֵי בָּנִים הָא כְּבָנִים שְׁמִתּוּ לֹא קִינִים פּו"ר דְּלָמָּא מִיִּירֵי הֲבַרְיִיתָא לְעֵנּוּ מְצֻנֹת שְׁבַת דְּבוֹדָאֵי לֹא קִינִים בְּהִי"ל בָּנִים וּמִתּוֹ וּמ"מ בְּנֵי בָּנִים הָרִי הֵן כְּבָנִים אַף צ"ל לְכַאוּרָה דְּבִאֲמַת לַר"ה דַּס"ל דְּהִי"ל בָּנִים וּמִתּוֹ קִינִים פּו"ר לְפ"ז ה"ה דְּקִינִים מְצֻנֹת שְׁבַת וּכְעֵין מַש"כ בְּעַל הַפְּלָאָה דְּלְדִידָן דְּקִי"ל דְּלַעֲנָן פּו"ר בְּעֵינּוּ זְכָר וּנְקִיבָה גַם מְצֻנֹת שְׁבַת לֹא מְקִינִים עַד שְׁיִהְיֶה לוֹ זְכָר וּנְקִיבָה מִיְהוּ בְּאֲמַת לֹא דְמִי כָּלֵל דְּהִתָּם שְׁפִיר י"ל דְּאַף דְּפִשְׁט הַפְּתוּב דְּלְשַׁבַּת יִצְרָה סְגִי בְּחַד מ"מ פִּינּוֹן דְּלְמְצֻנֹת פּו"ר בְּעֵינּוּ זְכָר וּנְקִיבָה גַם לְמְצֻנֹת שְׁבַת לֹא סְגִי בְּחַד אִוְלָם לְעֵנּוּ הִי"ל בָּנִים וּמִתּוֹ אַף דְּמְצֻנֹת פּו"ר קִינִים מ"מ אִיָּהּ אַפ"ל דְּלְכָף קִינִים ג"כ מְצֻנֹת שְׁבַת פִּינּוֹן דְּכְתִיב לְשַׁבַּת יִצְרָה וְהָא לִיכָא כָּלֵל שְׁבַת דְּבוֹדָאֵי לְשַׁבַּת יִצְרָה מִשְׁמַע חַיִּים וּכְמִבְּנוֹאֵר בַּגְמ' לְשַׁבַּת יִצְרָה בְּעֵינּוּ וְהָא לִיכָא וּלְפ"ז בּוֹדָאֵי לֹא שְׁיִיָּהּ לֹא מְקִינִים מְצֻנֹת שְׁבַת אַף דְּלִיכָא שְׁבַת וְעַכ"פ לְפ"ז הַדְּק"ל דְּמֵאֵי פְרִיָהּ מִהֲבַרְיִיתָא דְּבְנֵי בָּנִים הָרִי הֵן כְּבָנִים דְּלָמָּא מִיִּירֵי לְעֵנּוּ שְׁבַת דְּלֹא מְקִינִים בְּהִי"ל בָּנִים וּמִתּוֹ מ"מ בְּנֵי בָּנִים הָרִי הֵן כְּבָנִים.

וְלִכּוֹן נִרְאֶה לִישֵׁב דְּהִנֵּה בַּפְרָש"י שֶׁם כְּתִיב ז"ל בְּנֵי בָּנִים כּוּ' קַס"ד שְׁמֵת הַזְּכָר אוֹ הַנְּקִיבָה וְהִנֵּה לוֹ בֶּן שְׁיִצְטָרֵף עִם אֲחֻת אָבִיו אוֹ אֲחִי אָמִו אִין אָבִי הָאֵב חַיִּיב עוֹד בְּפו"ר וְטַעֲמָא שְׁיִהְיֶה לוֹ לְמַת בֶּן הָא לָאו הָכִי לֹא קִינִים דְּשַׁבַּת בְּעֵינּוּ וְקָשָׁא לַר"ה עַכ"ל ע"ש וּמִבְּנוֹאֵר מַפְרָש"י דַּס"ד דְּהַמְקָשָׁה דְּהֲבַרְיִיתָא לֹא מִיִּירֵי בְּמִתּוֹ שְׁנִיָּהּ אֲלָא שְׁמֵת אֲחַד מִהֵן הַזְּכָר אוֹ הַנְּקִיבָה וְהִי"ל בֶּן מְצָטָרֵף עִם אֲחֻת אָבִיו אוֹ אֲחִי אָמִו כְּנ"ל וּלְפ"ז לְפַמ"ש בְּשׁו"ת מְעִיל צְדָקָה דְּלַעֲנָן מְצֻנֹת שְׁבַת לֹא בְּעֵינּוּ זְכָר וּנְקִיבָה אֲלָא דְּסְגִי בְּחַד לְפ"ז נִיחָא שְׁפִיר דַּא"א לֹא מְקִינִים דְּבְנֵי בָּנִים הָרִי הֵן כְּבָנִים הֵינּוּ לְעֵנּוּ מְצֻנֹת שְׁבַת דַּא"כ ל"ל בְּנֵי בָּנִים הָא לְעֵנּוּ שְׁבַת סְגִי בְּחַד שְׁהוּא בְּחַיִּים.

הֵן אֲמַת דְּעֵיקָר פְּרָש"י צַע"ג דַּל"ל לְפָרֵש דַּקַּס"ד שְׁמֵת הַזְּכָר אוֹ הַנְּקִיבָה וְאֲמַאי לֹא פִי כְּפִשׁוּטוֹ דַּס"ד שְׁמֵתוֹ שְׁנִיָּהּ הַזְּכָר עִם הַנְּקִיבָה וְהָיוּ לְהֵם בָּנִים אוֹתָן בְּנֵי בָּנִים הָרִי הֵן כְּבָנִים וְכֵן הוּא גַם לְפִי הָאֲמַת דְּאַף שְׁמֵתוֹ שְׁנִיָּהּ וְהַנִּיחוּ בָּנִים סְגִי וּלְפ"ז ל"ל לְרַש"י לְפָרֵש כָּלֵל דַּקַּס"ד שְׁמֵת רַק אֲחַד מֵהֵם וְאֲפִשְׁר דְּבִאֲמַת מִשּׁוּם קוּ' זֹו דְּמֵאֵי פְרִיָהּ דְּלָמָּא מִיִּירֵי לְעֵנּוּ שְׁבַת לְכָף הַזְּכָר רַש"י לְפָרֵש דְּהַמְקָשָׁה הִי"ל אִינְיָה דִּיוֹק דְּהֲבַרְיִיתָא לֹא מִיִּירֵי בְּמִתּוֹ שְׁנִיָּהּ רַק אֲחַד מִהֵן כְּנ"ל וְצַע"ג: מִיְהוּ י"ל דְּבוֹדָאֵי לַר"ה דַּס"ל הִי"ל בָּנִים וּמִתּוֹ קִינִים פּו"ר א"כ לֹא ס"ל דְּפו"ר וְשַׁבַּת תְּלִי' זֶה בְּזָה וּלְפ"ז מְמִילָא מְקִינִים מְצֻנֹת שְׁבַת בְּחַד אַף דְּלַעֲנָן פּו"ר בְּעֵינּוּ זְכָר וּנְקִיבָה אִוְלָם לְדִידָן ס"ל דְּמְצֻנֹת שְׁבַת וּפו"ר תְּלִי' זֶה בְּזָה וְכֵן לְעֵנּוּ הִי"ל בָּנִים וּמִתּוֹ לֹא קִינִים פּו"ר כַּר"י וּלְפ"ז ה"ה דְּמִפִּינּוֹן דְּלַעֲנָן פּו"ר מְפִוּרָש דְּבְעֵינּוּ זְכָר וּנְקִיבָה דְּיִלְפִינּוּ מְבַרְיִיתוֹ שֶׁל עוֹלָם מְמִילָא גַם מְצֻנֹת שְׁבַת לֹא מְקִינִים כ"א בְּזְכָר וּנְקִיבָה: וְהִנֵּה הַתּו' בַּב"ב (דָּף י"ג) בַּד"ה לִישָׁא שְׁפָחָה אִינּוּ יְכוֹל כְּתִבוּ וְז"ל

ואע"ג דאָמר בַּהֲבֵא עַל יְבִמְתּוֹ דְּהַפֵּל מוֹדִים בְּעֶבֶד שְׂאִין לוֹ חַיִּים וְלֹא קֵיִים פּו"ר וְהָא גַּמִּי אִם יִשָּׂא שְׁפָחָה לֹא קֵיִים פִּינּוֹן שְׁהוֹלֵד מִתִּיחָס אַחֲרֵיהּ.

וְאֶפִּילוּ שְׂבַת לֹא קֵיִים כְּדַמְשָׁמַע הָתָם דְּשַׁבַּת תְּלוּי בּו"ר כּו' ע"ש וּמִשְׁמַע מְדַבְּרֵיהֶם דְּבִאֲמַת מִפְּשֵׁט הַפְּתוּב דְּלִשְׁבַּת יִצְרָה לֹא בְּעִינּוּ שְׂיֵהָא הַנּוֹלֵד מִתִּיחָס אַחֲרֵיוּ דְּהָא עֶבֶד לִיהּ שְׂבַת אֶלָּא דַּמ"מ אֲמַרִּינּוּ דְּשַׁבַּת תְּלוּי בּו"ר וְכִינּוּ דּו"ר אִינוּ מְקַיִים אִם אִין הַנּוֹלֵד מִתִּיחָס אַחֲרֵיוּ גַּם מְצַנֵּת שְׂבַת לֹא קֵיִים וּלפ"ז ה"ה דַּאֲע"ג דְּפִשְׁט הַפְּתוּב דְּלִשְׁבַּת יִצְרָה גַּם בְּחַד הֵוִי שְׂבַת מ"מ פִּינּוֹן דּו"ר אִינוּ מְקַיִים כ"א בְּזָכַר וּנְקִיבָה גַּם מְצַנֵּת שְׂבַת לֹא קֵיִים בְּחַד וּמִשּׁוּם דְּשַׁבַּת תְּלוּי בּו"ר כּו"ל.

אִף לְכַאוּרָה יֵשׁ לְדַחוּת דְּהִנֵּה מַש"כ הַתּו' דְּאֶפִּילוּ שְׂבַת לֹא קֵיִים כְּדַמְשָׁמַע הָתָם דְּשַׁבַּת תְּלוּי בּו"ר וְכִינּוּנְתָם לְהָא דְּאָמַר רַבָּא מ"ט דר"נ אֶלִּיבָא דב"ה שְׁנֵאָמַר לְשַׁבַּת יִצְרָה וְהָא עֶבֶד לָהּ שְׂבַת ע"ש וצ"ע לְכַאוּרָה דְּהָרִי בַּגְמ' מְבֹאָר לְהִקְפֹּף דּו"ר תְּלוּי בְּשַׁבַּת דְּמִשּׁוּם דְּשַׁבַּת מְקַיִים בְּחַד דְּהָא עֶבֶד לָהּ שְׂבַת לְכָף ס"ל לר"נ אֶלִּיבָא דב"ה דְּגַם פּו"ר מְקַיִים בְּחַד אִוְלָם מנ"ל דְּשַׁבַּת תְּלוּי בּו"ר דְּאִי גִימָא דְּפִשְׁט הַפְּתוּב דְּשַׁבַּת יִצְרָה מִשְׁמַע דְּאֶפִּילוּ בְּנֹלֵד מִן הַשְּׁפָחָה הֵוִי שְׂבַת וּמִשּׁוּם דַּמ"מ הָא עֶבֶד לָהּ שְׂבַת א"כ מנ"ל דְּלֹא קֵיִים שְׂבַת מִשּׁוּם דְּתְלוּי בּו"ר וצ"ל דַּמְש"כ הַתּו' דְּשַׁבַּת תְּלוּי בּו"ר הוּא לָאוּ דְּוָקָא וּכ"כ הַתּו' בִּיבְמוֹת שָׁם בַּד"ה הַפֵּל ז"ל וַאֲע"ג דְּלַעֲיִל מִשְׁמַע דּו"ר תְּלִי בְּשַׁבַּת דְּקָאֲמַר רַבָּא כּו' ע"ש וּלפ"ז נִרְאֶה בְּכִוּוֹנְתָם דְּכִינּוּ דּו"ר תְּלוּי בְּשַׁבַּת א"כ בַּע"כ צ"ל דְּפִשְׁט הַפְּתוּב דְּשַׁבַּת יִצְרָה הוּא שְׂיֵהָא הַנּוֹלֵד מִתִּיחָס אַחֲרֵיוּ דְּאִי גִימָא דְּשַׁבַּת קֵיִים אֶפִּילוּ אִין הַנּוֹלֵד מִתִּיחָס אַחֲרֵיוּ א"כ גַּם פּו"ר יְקֵיִים דְּהָא פּו"ר תְּלוּי בְּשַׁבַּת וּבַע"כ צ"ל דְּגַם מִשְׁמַעוֹת דְּשַׁבַּת יִצְרָה הוּא שְׂיֵהָא הַנּוֹלֵד מִתִּיחָס אַחֲרֵיוּ אִוְלָם לַעֲנִין הַנּוֹלֵד דְּלַעֲנִין שְׂבַת מְפֹרֶשׁ בְּהַדְיָא דְּמִשְׁמַעוֹת הַפְּתוּב דְּגַם בְּחַד עֶבֶד לָהּ שְׂבַת א"כ אֶפְשָׁר דְּאִף דְּלִדִּין קי"ל דְּמְצַנֵּת פּו"ר אִינוּ מְקַיִים כ"א בְּזָכַר וּנְקִיבָה מ"מ מְצַנֵּת שְׂבַת אֶפְשָׁר דְּמְקַיִים בְּחַד: בְּעִנּוּ הַנּוֹלֵד בְּבִיאֹר דְּבָרֵי הַתּוֹס' לַעֲנִין מִי שְׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חוֹרִין: הִנֵּה בַּמִּשְׁנָה גִיטִין (דָּף מ"א) מִי שְׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו ב"ח כּו' לִישָׂא שְׁפָחָה א"א ב"ח א"א יִבְטֵל וְהֵלֵא לֹא נִבְרָא הַעוֹלָם אֶלָּא לְפו"ר שְׁנֵאָמַר לֹא תִהְיֶה בְּרָאָה לְשַׁבַּת יִצְרָה אֶלָּא כּוֹפִין אֶת רַבּוֹ וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ ב"ח.

וַע"ש בַּתּו' ד"ה לִישָׂא וַא"ת אֶפִּילוּ יְכוּל לִישָׂא שְׁפָחָה הָא אִינוּ מְקַיִים בְּכָף פּו"ר כְּדַמּוּכַח כּו' וי"ל דְּאִם הִנֵּה יְכוּל לְקַיִים שְׂבַת כָּל דְּהוּ מִשּׁוּם מְצַנֵּת פּו"ר לְחוּדִיָּה לֹא הֵוִי כְּפִינּוֹן לְרַבּוֹ דְּלֹא מִיחְסִיב בָּהּ פִּינּוֹן דְּאֲנוּס הוּא עכ"ל וּכ"כ הַתּו' בב"ב (דָּף י"ג) בַּד"ה לִישָׂא ז"ל וַאֲע"ג דְּאָמַר בַּהֲבֵא עַל יְבִמְתּוֹ דְּהַפֵּל מוֹדִים בְּעֶבֶד שְׂאִין לוֹ חַיִּים וְלֹא קֵיִים פּו"ר וְהָא גַּמִּי אִם יִשָּׂא שְׁפָחָה לֹא קֵיִים פִּינּוֹן שְׁהוֹלֵד מִתִּיחָס אַחֲרֵיהּ וְאֶפִּילוּ שְׂבַת לֹא קֵיִים כְּדַמְשָׁמַע הָתָם דְּשַׁבַּת תְּלוּי בּו"ר מ"מ אור"י דְּלֹא כְּפִינּוֹן לְרַבּוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ ב"ח מִשּׁוּם פּו"ר אִם הִנֵּה יְכוּל לְקַיִים אֶפִּילוּ שְׂבַת כָּל דְּהוּ פִּינּוֹן שְׁהוּא אֲנוּס ע"ש וּכ"כ הַתּו' בִּיבְמוֹת (דָּף ס"ב) ד"ה הַפֵּל וַא"ת כּו' פִּינּוֹן דְּשַׁבַּת מִיָּהָה הִנֵּה יְכוּל לְקַיִים וַאֲע"ג דְּלַעֲיִל מִשְׁמַע דּו"ר תְּלִי בְּשַׁבַּת מ"מ לֹא הֵוִי כְּפִינּוֹן לְרַבּוֹ פִּינּוֹן דִּיְכוּל לְקַיִים כָּל דְּהוּ ע"ש וְלְכַאוּרָה צ"ע דַּמ"ט כְּפִינּוֹן לְרַבּוֹ לְשַׁחְרְרוֹ מִשּׁוּם שְׂבַת כָּל דְּהוּ דַּלְפַּמ"ש הַתּו' דְּאִף אִם הִנֵּה יְכוּל לִישָׂא שְׁפָחָה לֹא קֵיִים פּו"ר וְאֶפִּילוּ שְׂבַת לֹא קֵיִים רַק שְׂבַת כָּל דְּהוּ וּמ"מ לֹא הִנֵּה כְּפִינּוֹן לְרַבּוֹ לְשַׁחְרְרוֹ נִמְצָא דְּכָל עֵינְקָר הַפְּפִיָּה הוּא מִשּׁוּם שְׂבַת כ"ד וְזֵה צָרִיף טַעַם וְהִנֵּה בְּעֵינְקָר מַש"כ הַתּו' דְּמִשּׁוּם

מצות פו"ר לחודיה לא הוי פפינו לרבו לשחררו פיון דאנוס הוא הקשו האחרונים דמה חילוק יש בין פו"ר לשבת דהרי גם על שבת אנוס הוא וא"כ גם אשבת לא נכוף אותו.

וכבר נתקשו בזה הרב המגיה בט"ז סי' א' ובס' זכרון שמואל ובס' תפארת יעקב ועי' להרב המגיה שם שפתב לפרש דברי התו' דמשום פו"ר האנוס לא בא עתה מצד תצי החירות שיקרי גם מקודם לא היה יכול לקיים פו"ר דאין לו חייס ולקב לא הנה פפינו ליה לשחררו אבל שבת היה יכול לקיים פשהיה עבד ועתה אינו יכול לקיים גם שבת לכן פפינו לרבו וכעין זה פתב בס' זכרון שמואל ע"ש: אמנם לענ"ד לא מצאו אנשי חיל ידיהם בפ"י דברי התוס'.

וכוננתם מתברר מתוך דבריהם בב"ב ד"ה שונאמר לא תהו בראה הא דלא מייתי קרא דפו"ר כו' ור"י מפרש דלקב לא נקט קרא דפו"ר משום דפטור הוא מאותה מצוה פיון שיהא אנוס וכדי שיתחייב בה לא פפינו לרבו לעשותו בן חורין דא"כ בכל העבדים נכוף רבם לשחררם כדי שיתחייב בכל המצות ולקב נקט קרא לא תהו בראה משום שמשמע מצוה רבה ומשום הכי פפינו ובפ"ד דמגילה נמי מייתי להאי קרא כו' לישא אשה נמי לא תהו בראה עכ"ל ע"ש וכוננתם מבואר דמשום לא תהו בראה משמע מצוה רבה ומשו"ה פפינו כדי שיתחייב בה.

ועכ"פ הרי מפורש באר היטב החילוק שבין פו"ר לשבת דמשום פו"ר לחודיה אין כופין ורק משום לשבת יצרה דלעולם גם על שבת אנוס הוא ופטור הוא מאותה מצוה אלא דמשום לשבת יצרה הוי מצוה רבה לקב פפינו ליה לרבו לשחררו כדי שיתחייב בה אה"כ משא"כ משום מצות פו"ר לחודיה לא פפינו לרבו לשחררו כדי שיתחייב בה אה"כ כמו דאין כופין בכל העבדים לשחררם כדי שיתחייבו במצות פנ"ל ונהרי הדברים מפורשים פשמלה ולפ"ז נראה ברור דגם מש"כ התוס' ב"ב שם ובגיטין וביבמות דאם היה יכול לישא שפחה ולקיים שבת כ"ד משום מצות פו"ר לא הנה פפינו לרבו לשחררו דאנוס הוא פנונתם ג"כ פנ"ל דמשום שבת אע"ג דג"כ אנוס הוא ופטור מאותה מצוה מ"מ פיון דמצוה רבה היא פפינו ליה לרבו לשחררו כדי שיתחייב בה אה"כ משא"כ משום מצות פו"ר פנ"ל ועי' בתו' ב"ב דמש"כ דאם היה יכול לישא שפחה משום פו"ר לא פפינו ליה פתבו פן בשם ר"י וכן מש"כ בד"ה שונאמר הוא ג"כ פרי"י.

ולפ"ז מבואר פנ"ל: ועפ"ז יהיה מובן שפיר מש"כ התו' דאם היה יכול לישא שפחה ולקיים אפילו שבת כל דהו לא הנה פפינו לרבו לשחררו פנ"ל ונהיינו דס"ל להתו' דאף דאם ישא שפחה אפילו מצות שבת לא קיים משום דתלוי בפו"ר פנ"ל מ"מ שבת כל דהו קיים דהא כתיב לא תהו בראה וכל שיש לו שום זרע אפילו שאינו מתייחס אחריו שוב לא הוי בכלל תהו ונהנה בעיקר מש"כ התו' דשבת יצרה הוי מצוה רבה בע"כ דה"ט דכיון דמפורש בקרא לא תהו בראה הרי דעיקר הבריאה הוא לקיום המין ולקב הוי מצוה רבה ולפ"ז נראה דאם היה יכול לישא שפחה נהי דגם שבת לא קיים משום דתלוי בפו"ר פנ"ל אבל מ"מ עכ"פ שוב לא הוי גביה חיוב שבת מצוה רבה דעיקר הטעם דהוי מצוה רבה הוא משום דלא תהו בראה ולפ"ז כל שיש לו זרע אף דאין מתייחס אחריו מ"מ תו ליכא משום לא תהו בראה ואף דלא קיים מצות שבת זהו מצד גזה"כ אבל מ"מ שוב לא הוי גביה שבת מצוה רבה פנ"ל ועפ"ז בין תבין דברי התו' במש"כ דאם היה

יכול לישא שפחה ולקיים שבת כ"ד משום מצות פו"ר לא פנינו לרבו לשחררו דאנוס הוא פנ"ל.

דלפמ"ש בבבאור דבריהם דאף דגם על שבת אנוס הוא מ"מ פנין דשבת הוא מצוה רבה לקה פנינו ליה לרבו לשחררו כדי שיתחייב בה משא"כ משום מצות פו"ר לחודיה פנ"ל ולפ"ז פתבו שפיר דאם הנה יכול לישא שפחה ולקיים אפילו שבת כל דהו והיינו נהי דעיקר מצות שבת לא קיים מ"מ פנין שקיים עכ"פ שבת כ"ד דתו ליכא משום לא תהו ברעה ממילא שוב לא הוי גביה פו"ר ושבת מצוה רבה פנ"ל ולקה לא הוי פנינו לרבו לשחררו פנין דאנוס הוא משא"כ עתה דלישא שפחה אינו יכול והוי שבת מצוה רבה ולקה פנינו כדי שיתחייב אח"כ: הן אמת שהתו בגיטין שם בד"ה לא תהו ברעה פתבו הו דלא נקט קרא דפו"ר משום דאי הנה יכול לקיים שבת כל דהו משום מצות פו"ר לא הוי פנינו ליה והכא פנינו ליה פדפירשנו אי נמי נקט האי קרא משום דמוכחא דמצוה רבה היא וכו' בפ"ד דמגילה מיייתי לה עכ"ל והנה מש"כ פדפירשנו פנונתם למש"כ שם בד"ה לישא דמשום מצות פו"ר לא הוי פנינו ליה דאנוס הוא ועכ"פ משמע לכאורה מדבריהם דמש"כ משום מצות פו"ר לא הוי פנינו ליה והכא פנינו ליה אין הפנונה דמ"מ בשביל מצות שבת פנינו משום דמצוה רבה היא פנ"ל שהרי אח"כ פתבו אי נמי נקט האי קרא משום דמוכחא דמצוה רבה היא ודלא כמו שבארנו אולם באמת נלע"ד ברור דמש"כ התו אי נמי הוא ט"ס וצ"ל ולקה נקט האי קרא משום דמצוה רבה היא והפל הוא תי' אחד והיינו משום דמוכחא דמצוה רבה לקה אע"ג דאנוס הוא פנינו ליה כדי שיתחייב בה אח"כ וכן מבואר בהדיא בדברי התו' ב"ב שם ז"ל ור"י מפרש דלקה לא נקט קרא דפו"ר כו' פנין שהו אנוס כו' ולקה נקט קרא לא תהו ברעה דמוכחא שהו מצוה רבה ומשום הכי פנינו ובפ"ד דמגילה נמי מיייתי כו' ופ"ש.

ולפ"ז נראה ברור דגם בתו' גיטין מש"כ אי נמי הוא ט"ס וצ"ל ולקה וכמבואר בדבריהם בב"ב שם. והנה גם מש"כ התו' בגיטין שם בזה"ל והכא פנינו ליה פדפירשנו אין לזה ביאור ועוד דהתו' בד"ה לישא פירשו רק הטעם דלא פנינו משום פו"ר דאנוס הוא אבל מה שכופין משום שבת לא פתבו שום טעם וא"כ מה זה שפתבו פדפירשנו ולכן נראה לענ"ד להגיה גם זה וקה צ"ל בדברי התו' דמשום מצות פו"ר לא הוי פנינו ליה פדפירשנו ולקה נקט האי קרא משום דמוכחא דמצוה רבה היא ומשום הכי פנינו וכן בספ"ד דמגילה מיייתי לה כו' ולפ"ז דברי התו' בגיטין וב"ב עולים בקנה אחד ובסגנון אחת וזהו אמת לדעת: והנה התו' בגיטין שם הקשו דליתי עשה דפו"ר ולקדחי לאו דלא יהיה קדש וכן הקשו בב"ב שם ע"ש.

ועי' במהר"ם לובלין שפי' לקו' התו' דכוננתם הוא שישא שפחה ומש"כ וליתי עשה דפו"ר לאו דוקא אלא ר"ל שבת דזה נמי מצוה היא דהא אי הוי יכול לקיים שבת כל דהו לא הוי פנינו לרבו לשחררו ע"ש ובאמת התו' בהגיגה (דף ב') בד"ה לישא פתבו בהדיא בזה"ל וא"ת וליתי עשה דלשבת יצרה ולקדחי לאו דלא יהיה קדש ע"ש וכ"כ בס' אבני מילואים סי' א' דכוננת התו' בגיטין הוא על דרך שפתבו בהגיגה דליתי עשה דלשבת יצרה ולקדחי לאו דלא יהיה קדש אולם צע"ג דלפמש"כ התו' בב"ב שם דאם ישא שפחה אפילו שבת לא קיים משום דשבת תלוי בפו"ר ורק שבת כל דהו יקיים וא"כ

איה אפֿשֿר דְּשִׁבְתָּ כָּל דְּהוּ יְדִחָה לָאו גְמוּר דְּלֵא יְהִיָּה קְדוּשׁ וְצ"ע: סִימָן מִבְּעֵינָן מְצוֹת פּו"ר אִם מְקַיָּים בְּנוֹלָד שְׂיִצְיָרְתוּ בְּעֵבְרָה: הִנֵּה בִשׁו"ע אה"ע סי' א' סְעִיף ו' מְבִנְיָר הִנֵּה הֵבֵן מְמֹר או חֲרֵשׁ וְשׁוֹטָה קַיָּים הַמְצוּה ע"ש וְדִין זֶה הִבִּיא הַב"י בְּשֵׁם הַיְרוּשְׁלָמִי פ"ב דִּיבְמוֹת גְּבִי מִי שְׂיִישׁ לוֹ בֵּן מ"מ ז"ל ר' אֶבְיָן בְּעֵי וּבְנוֹ לְכָל דְּבָר אֶפִּילוּ לְפו"ר וְלִשְׁנֵיהֶּ ע"ש וּכ"כ בְּפִשְׁטוֹת הַרְמַב"ן וְהַרְשֵׁב"א וְהַרִיטְב"א דְּבָבֵן מְמֹר קַיָּים פּו"ר ע"ש אוּלָם הַרִי"ף וְהַרְמַב"ם וְהַרְא"ש הַשְּׁמִיטוֹ הַיְרוּשְׁלָמִי זֶה וְהִנֵּה הַגְּאוֹן מֵהַר"ט אֶלְגָּזִי בַח"י עַל ה' בְּכוֹרוֹת לְהַרְמַב"ן ס' ס"ד הָאָרִיף בְּפִרְטָה זֶה וְע"ש שְׁהַקְשָׁה דְּאִיף אֶפ"ל דס"ל לְהַיְרוּשְׁלָמִי דְּבָבֵן מְמֹר יִצָּא יְדִי פּו"ר דְּהָא קו"ל מְצוּה הַבָּאָה בְּעֵבְרָה אֶפִּילוּ בְּדִיעֵבֵד לֹא יִצָּא יְדִי חוֹבְתוֹ כְּדָאֲמַרִּין ר"פ לִוְלָב הַגְּזוּל דְּמִטְעֵם זֶה לִוְלָב הַגְּזוּל פְּסוּל מִשׁוּם מְצוּה הַב"ע וְכֵן כָּל מְצוֹת שְׂבִיתוֹרָה.

וּמַכְש"כ מְצוּה הַב"ע דְּעֵרְוָה הַחֲמוּרָה דְּפִשְׁיטָא דְּכִינּוֹן דְּכָל זֶה הֵבֵן נִעְשָׂה וְנוֹלָד בְּעֵבְרָה לֹא יִצָּא יד"ח פּו"ר וְע"ש שְׁתִּי דִּאֶפ"ל דְּמִיָּרִי שְׂבָא עַל הָעֵרְוָה בְּשׁוּגַג וְנֶאֱמַר דַּע"כ לֹא אֲמַרִּין מְצוּה הַב"ע לֹא יִצָּא יד"ח אֶלָּא פְּגוֹן שְׂעֵבֵר עֵבְרָה בְּמִזִּיד אֶבְל בְּשׁוּגַג לֹא אוּלָם כָּתֵב דְּמַדְבְּרֵי הַתו' פ' כ"ש שְׁהַקְשׁוּ עַל הָא דְּתַנּוּ דְּאִין יוֹצֵא יְדִי מְצוּה בְּטָבָל וְיָלִיף לִיה מְקַרָּא תִּפּוּק לִיה מִשׁוּם מְצוּה הַב"ע יֵשׁ לְלַמּוֹד דְּאֶפִּילוּ בְּשׁוּגַג שְׂיָיָף מְצוּה הַב"ע דִּאל"כ לְמָה הַנִּיחוּ הַדְּבָר בְּתִימָה הָא י"ל דְּאִיִּצְטְרִיף קָרָא לְהִיכִי דְּאֶכֶל מְצָה שֶׁל טָבָל בְּשׁוּגַג דְּמִשׁוּם מְצוּה הַב"ע לִיכָּא כו' וְע"ש שְׂפָתַי דְּהַיְרוּשְׁלָמִי מִיָּרִי שְׂבָא עַל הָעֵרְוָה בְּאִוְנָס וְאִף אִי נִימָא דְּבְשׁוּגַג נְמִי הוּי מְצוּה הַב"ע אֶבְל בְּאִוְנָס בְּנִדְּאִי לֹא חֲשִׁיב מְצוּה הַב"ע דְּאִוְנָס רַחֲמֵנָא פְּטָרִיהָ וְעַל מְמֹר הַנוֹלָד בְּזֶה הָאִוְנָס שְׂבָא עָלֶיהָ בְּאִוְנָס הוּא שְׂאֲמָרוּ בַּיְרוּשְׁלָמִי דִּינִצָּא יְדִי פּו"ר ע"ש: וְהִנֵּה לְעֵינָן מְצוּה הַב"ע אִם הוּא בְּשׁוּגַג שְׂבָא יָדַע שְׁהוּא עֵבְרָה אִם יוֹצֵא יְדִי מְצוּה נִרְאָה לַה"ר בְּרוּרָה מַגְמ' ר"ה (דָּף פַּח) דְּאִף בַּכָּה"ג חֲשִׁיב מְצוּה הַב"ע דְּמִבְּנְיָר שְׂמ אֲמַר רַב יְהוּדָה בְּשׁוּפְרָ שֶׁל עוֹלָה לֹא יִתְקַע וְאִם תְּקַע כו'.

בְּשׁוּפְרָ שֶׁל שְׁלָמִים לֹא יִתְקַע וְאִם תְּקַע לֹא יִצָּא מ"ט עוֹלָה בַּת מְעִילָה הִיא שְׁלָמִים לֹא בַּת מְעִילָה הִיא אִיסוּרָא הוּא דְּרָכִיב עָלֶיהָ וְלֹא נִפְקוּ לְחוֹלִין ע"ש וְהִנֵּה הַטְעֵם דְּהִיכִי דְּתַקַּע בְּאִיסוּר לֹא יִצָּא יד"ח הוּא מִשׁוּם מְצוּה הַב"ע וְכַמ"ש בַּח"י טוּרֵי אֶבְן שְׂמ וְהִנֵּה רַב יְהוּדָה מִיָּרִי ע"כ שְׂתַקַּע בְּשׁוּגַג שְׂבָא יָדַע שְׁהוּא שׁוּפְרָ שֶׁל שְׁלָמִים דְּאִי בְּמִזִּיד בְּלֹא"ה לֹא שְׂיָיָף מְעִילָה אֶפִּילוּ בְּעוֹלָה וְבַע"כ דְּמִיָּרִי בְּשׁוּגַג וּמ"מ הָא מְבִנְיָר דְּלֹא יִצָּא מִשׁוּם מְצוּה הַב"ע וְלִפ"ז הַרִי מְוַכְרַח דְּגַם בְּשׁוּגַג נְמִי חֲשִׁיב מְצוּה הַב"ע אֶבְרָה בְּעֵבְרָה וְלֹא יִצָּא יד"ח הַמְצוּה אוּלָם בְּאֵמַת נִרְאָה דְּגַם בְּאִוְנָס נְמִי חֲשִׁיב מְצוּה הַב"ע וְאִנִּי תַמָּה עַל הַגְּאוֹן מֵהַר"ט אֶלְגָּזִי דְּפִשְׁיטָא לִיה דְּבְאִוְנָס לֹא חֲשִׁיב מְצוּה הַב"ע וְהָא מְמַקּוּם שְׂבָא לְלַמּוֹד דְּבְשׁוּגַג הוּי מְצוּה הַב"ע וְהִינּוּ מַמָּה שְׁהַקְשׁוּ הַתו' שְׂמ דל"ל קָרָא דְּאִינוּ יוֹצֵא בְּמְצָה שֶׁל טָבָל תִּפּוּק לִיה דְּהוּי מְצוּה הַב"ע וְלֹא תִי בְּפִשְׁיטוֹת דְּאִיִּצְטְרִיף קָרָא לְאוּכָל מְצָה שֶׁל טָבָל בְּשׁוּגַג וְבַע"כ דְּגַם בְּשׁוּגַג הוּי מְצוּה הַב"ע כְּנ"ל הָא מְדַבְּרִיהֶם אֵלּוּ יֵשׁ לְלַמּוֹד ג"כ דְּגַם מְצוּה הַב"ע בְּאִוְנָס לֹא יִצָּא יד"ח דִּאל"כ אֲמַאי לֹא תִי דְּאִיִּצְטְרִיף קָרָא בַּכָּה"ג לְאוּכָל מְצָה שֶׁל טָבָל בְּאִוְנָס וְכַגּוֹן שְׂפָאֻוְהוּ פְּרָסִיִּים.

דגם לכתחילה מותר לאכול דאין לה דבר שעומד בפני פקו"נ ומ"מ אינו יוצא יד"ח אכילת מצה מקרא דלא תאכל עליו חמץ ובע"כ דכל מצוה שצבא בעבירה אפילו ע"י אונס חשיב מצוה הב"ע ולא יצא יד"ח.

ואין לומר דלפיכך לא תי' התו' פן ומשום דא"כ אפתי קשה ל"ד מצות צריכות פנונה ל"ל קרא לאוכל מצה של טבל באונס דלא יצא יד"ח דהא בלא"ה לא יצא משום שלא נתפונן לצאת וכמבואר בגמ' ר"ה (דף כ"ח) ע"ש אולם באמת זה אינו דהא אפ"ל שפפאוהו פרסיים לאכול מצה של טבל ונתפונן באמת לצאת יד"ח מצה דכיון דאנוס הוא על האכילה מותר לו לכנון ג"כ לצאת יד"ח מצה דהא קי"ל מתעסק בתלבים ועריות חייב שפן נהנה וא"כ הפנונה אין נ"מ בזה וליכא משום מצוה הב"ע ובע"כ מוכרח מזה דאפילו באונס חשיב מצוה הב"ע ולא יצא יד"ח וכן"ל: אמנם הנה בעיקר הדין נלע"ד לה"ר ברורה גם מתלמודא דידן דמקיים מצות פו"ר בכן ממזר דהנה אי נימא דבין ממזר אינו מקיים פו"ר ומשום דיצירתו בעבירה והוי מצוה הב"ע דקי"ל דלא יצא יד"ח א"כ פשיטא דה"ה דבשאר ביאת איסור פגון הבא על הנדה וכדומה אף דאין הנולד ממזר מ"מ פינון דיצירתו הוי בעבירה והנולד נעשה ונולד בעבירה הוי מצוה הב"ע דלא יצא יד"ח ואינו מקיים מצות פו"ר והנה בפסחים (דף ע"ב) א"ר שמעון בן לקיש נתחלה לו שפוד של נותר בשפוד של צלי ואכלו חייב ור' יוחנן אמר אשתו נדה בעל חייב יבמתו נדה בעל פטור איכא דאמרי כש"כ בההיא דמחייב דלא עשה מצוה אית דאמרי בההוא פטור מ"ט כו' ור' יוחנן מ"ש יבמתו דקא עביד מצוה אשתו נמי קא עביד מצוה באשתו מעוברת והא איכא שמחת עונה שלא בשעת עונתה כו' ופרש"י בשפוד של צלי כו' חייב דטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה כו' אשתו נדה בעל חייב כדמוקי לה לקמיה בסמוך לונסותה ובמעוברת דלאו מצוה היא כו' ור"י מ"ש יבמתו דפטור כו' דקא עביד מצוה בביאה ראשונה קאמר אשתו מצות פריה ורביה כו' ע"ש: ועכ"פ הרי מוכרח מסוגיא זו דגם בכן הנדה מקיים מצות פו"ר אע"ג דיצירתו בעבירה ע"י בעילת איסור דאי נימא כמ"ש המהרי"ט אלגזי דבנולד הנולד מביאת איסור אינו מקיים מצות פו"ר ומשום דהו"ל מצוה הב"ע דקי"ל דלא יצא יד"ח.

והא דמבואר בירושלמי דבממזר מקיים פו"ר ה"ד שצבא על ערוה באונס וכן"ל ולפ"ז קשה מאי פריה בגמ' אשתו נמי קא עביד מצוה והיינו מצות פו"ר וכפרש"י פנ"ל הא אשתו נדה בעל לא עביד מצוה פלל פינון דבאמת אינו מקיים מצות פו"ר פלל בכן הנדה ומשום דהוי מצוה הב"ע דלא יצא יד"ח פנ"ל א"כ הרי טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה פלל והא דיבמתו נדה בעל מקרי עשה מצוה היינו משום דקונה אותה בביאה זו נעשה מצוה דיבמה יבא עליה ועי' בתו' ריש יבמות שהוכיחו באמת מגמ' זו דפריה מ"ש יבמתו דקא עביד מצוה דאם בא עליה בנידתה קני לה ע"ש וכ"כ הרא"ש שם ולפ"ז מהא דפריה בגמ' אשתו נמי קא עביד מצוה בע"כ מוכרח מזה דבדיעבד קיים מצות פו"ר ע"י בעילת איסור דאי נימא דלא קיים מצות פו"ר משום דהוי מצוה הב"ע א"כ הרי לא עשה מצוה פלל פנ"ל והכא אא"ל כמ"ש"כ המהרי"ט אלגזי לינשב הירושלמי דמירי שצבא עליה באונס דהא ה"א מירי לענין חיוב קרפן ובע"כ דמירי רק בשוגג פנ"ל: הן אמת דמדברי התו' שם נראה לכאורה להכריח דלא קיים מצות פריה ורביה ע"י בעילת איסור דהנה בתו' שם פתבו ז"ל באשתו נמי קא עביד מצוה ובסמוך נמי פריה והא איכא שמחת עונה

ותימא הא באשתו גדה קנימינו דליכא מצנה ולא שמחת עונה ואומר ר"י דפריה אלישנא בתרא דפוטרי טעה בדבר מצנה אע"פ שלא עשה מצנה כו' ע"ש ודבריהם לכאורה צע"ג מה שהקשו דבאשתו גדה ליכא מצנה הא בדיעבד עכ"פ עביד מצנה של פו"ר ובע"כ צ"ל דס"ל להתו' דע"י בעילת איסור לא קניימ' באמת מצנות פו"ר פלל ומשום דהוי מצנה הב"ע דלא יצא י"ח כמ"ש המהריט"א וכן"ל ועכ"פ לפי מה שפ"י ר"י דקו' הגמ' הוא ללישנא בתרא דפוטרי טעה בדבר מצנה אע"פ שלא עשה מצנה ולפ"ז הא דפריה בגמ' אשתו נמי היינו רק דהוי טעה בדבר מצנה אע"פ שלא עשה מצנה לפ"ז שוב אין ראיה מגמ' דע"י בעילת איסור מקניימ' מצנות פו"ר וכמוכח מיהו מפרש"י נראה דקו' הגמ' הוא דהוי טעה בדבר מצנה ועשה מצנה ע"ש ודוק וכן נראה מדברי התו' והרא"ש בריש יבמות שהוכיחו מסוגי' זו דאפילו בנידתה בת יבום היא מדפריה מ"ש יבמות דקא עביד מצנה משמע דקניי לה ע"ש פנ"ל ומן קרח מזה דס"ל דקו' הגמ' מ"ש יבמות דקא עביד מצנה היינו דהוי טעה בדבר מצנה ועשה מצנה ומשום דקניי לה בדיעבד ולפ"ז נראה דהא דפריה בגמ' אשתו נמי קא עביד מצנה היינו דהוי טעה בדבר מצנה ועשה מצנה ולפ"ז מן קרח דע"י בעילת איסור נמי מקניימ' מצנות פו"ר פנ"ל: וכן נלע"ד לה"ר מדברי הרמב"ם דהנה בפ"ב מה' שגגות ה"ח פתב פל העושה מצנה מן המצות ובכלל עשייתה בעשה עבירה שחייבין עליה פרת בשגגה ה"ז פטור מפני שעשה ברשות פיצד הבא על יבמותו ונהרי היא גדה והוא לא ידע ה"ז פטור מחטאת כו' אבל אם בא על אשתו והיא גדה חייב חטאת מפני שלא שאלה ואח"כ יבעול ע"ש.

ועי' בלח"מ שתמה על דברי רבינו דמפיון דס"ל דבעינו טעה בדבר מצנה ועשה מצנה א"כ מה צריה להטעם דלפיכך בא על אשתו חייב חטאת מפני שלא שאלה הא בלא"ה באשתו לא עביד מצנה פלל דשמחת עונה ומצנות פו"ר ליכא באשתו גדה ומה שהקשו בגמ' פן פתבו התו' דהוא לל"ב דפוטרי בטעה בדבר מצנה אע"פ שלא עשה מצנה ע"ש בלח"מ אולם לענ"ד נראה דס"ל להרמב"ם דקו' הגמ' הוא דהוי טעה בדבר מצנה ועשה מצנה וכמו שנגראה מפרש"י ונתו' והרא"ש בריש יבמות פנ"ל והיינו משום דיבמותו קניי לה אפילו בנידתה וכן באשתו נמי קניימ' מצנות פו"ר בדיעבד ולפ"ז הרי מן קרח ג"כ דע"י בעילת איסור נמי קניימ' פו"ר: מיהו מגוף דברי הגמ' אין ראיה לכאורה דאפ"ל דהא דפריה בגמ' אשתו נמי קא עביד מצנה אין הפוננה למצנות פו"ר דלעולם אפ"ל דע"י בעילת איסור אינו מקניימ' מצנות פו"ר ומשום דהוי מצנה הב"ע אולם פנונת הגמ' למצנה דלשבת יצרה ומשום דאפשר לחלק בין מצנות פו"ר למצנות שבת דדוקא פו"ר אינו מקניימ' ע"י בעילת איסור משום דהוי מצנה הב"ע אולם מצנות שבת אפ"ל דבכל ענין קניימ' אפילו ע"י ביאת איסור ומשום דכתיב לא תוהו בראה לשבת יצרה וקא עבד ליה שבת.

וכ"כ התוס' ביבמות (דף ס"ב) ד"ה הפל דבולד מן השפחה אע"ג דלא מיפטר בהכי מפו"ר משום שאין הנולד מתניחס אחריו מ"מ מצנות שבת מיהא קניימ' ע"ש ולפ"ז יש לחלק גם בנ"ד פנ"ל מיהו פשוט דברי הגמ' משמע דקאי על מצנות פו"ר כפרש"י וכן"ל: ונראה לה"ר לזה דבע"כ קו' הגמ' אשתו נמי הוא משום מצנות פו"ר ולא משום מצנות שבת דהנה לכאורה קשה על הגמ' בהא דמשני דמייירי במעונבת דזהו קצת דוחק דהא מעונבת דמיה מסולקין אמאי לא תירצו בפשיטות דמייירי ביש לו בנים וכבר קניימ' מצנות פו"ר אולם צ"ל בזה משום דבאמת גם ביש לו בנים מ"מ אפתי מצנה לפרות

ולרבות משום קרא דלערב אל תנח וכמבואר ביבמות (דף ס"ב) וכ"כ הרמב"ם בפט"ו מה' אישות ע"ש ולקד משני במעונפת דשוב לא שניד מצנה פלל ועכ"פ לפ"ו מוכרח דקו' הגמ' אשתו נמי קא עביד מצנה היינו מצנת פו"ר ומשום דגם ע"י ביאת איסור קנים מצנת פו"ר דדיעבד דלא שניד בזה משום מצנה הב"ע ולפ"ו ניחא דלא משני הגמ' ביש לו בנים ומשום דאפתי איפא מצנה משום לערב אל תנח וכיון דגוף מצנת פו"ר קנים ע"י ביאת איסור א"כ ה"ה דדיעבד קנים ג"כ המצנה דלערב אל תנח דאי נימא דפו"ר לא קנים באמת ע"י ביאת איסור וקו' הגמ' הוא רק משום מצנת שבת א"כ קשה דלישני בפשיטות ביש לו בנים דשוב ליפא משום מצנת שבת ומשום לערב אל תנח ג"כ ליפא דזהו שניד רק לעיקר מצנת פו"ר אולם מצד מצנת שבת לבד נראה בנדאי דכל שיש לו בנים וכבר עבד שבת שוב ליפא מצנה פלל וכמו באשה שאינה מצוה על פו"ר ומ"מ היא מצוה על שבת וכמ"ש הב"ש בס"א א' סק"ב בשם התוס' וכ"כ המג"א בס"א קמ"ג סק"ט ע"ש נראה דכל שיש לה שום זרע שוב אין עליה שום מצנה לפרות ולרבות ואינו ענין עליה משום לערב אל תנח כיון דכבר עבדה לה שבת ולערב אל תנח אינו ענין למצנת שבת ונראה לה"ר לזה מגמ' יבמות (דף ס"ה) דמבואר שם דביתהו דר"ח הנה לה צער לידה שנאי מנא ואתיא לקמיה דר"ח אמרה אתתא מפקדתא אפו"ר אמר לה לא אזלה אישתיא סמא דעקרתא כו' ע"ש והנה דביתהו דר"ח כבר הנה לה בנים ובנות כמבואר שם ולפ"ו צ"ל דהא דשאלה אי אתתא מפקדתא אפו"ר היינו דאי מצוה על פו"ר א"כ ממילא גם אם קיימה מצנת פו"ר מ"מ אפתי איפא מצנה דלערב אל תנח וכ"כ התוס' בשבת (דף ק"י) ד"ה והתניא ע"ש ולפ"ו הרי מבואר מכאן דאם איתא דאינה מצוה על פו"ר אע"ג דבכ"ז היא מצוה על שבת יצרה מ"מ כיון שיש לה בנים שוב ליפא מצנה פלל ובע"כ דלערב אל תנח אינו ענין רק למצנת פו"ר אולם משום מצנת שבת כל שיש שום זרע שוב אין מצנה פלל כו' ולפ"ו אי נימא דקו' הגמ' אשתו נמי הוא משום מצנת שבת א"כ הו"ל לשנויי בפשיטות דמייירי ביש לו בנים ובע"כ דקו' הגמ' הוא משום מצנת פו"ר וכנ"ל ובע"כ מוכרח מזה דדיעבד קנים פו"ר אפילו ע"י ביאת איסור דליפא בזה משום מצנה הב"ע וכנ"ל: אלא דלכאורה יש להביא ראיה דע"י ביאת איסור אינו מקנים אפילו מצנת שבת ומכש"כ מצנת פו"ר דלא קנים.

דהנה בגיטין (דף מ"ב) מבואר איבעיא להו מעוכב גט שחרור יש לו קנס או אין לו קנס כו' ת"ש המית מי שחציו עבד וחציו בן חורין גותן חציו קנס לרבו וחציו פופר לירשיו מאי לאו כמשנה אחרונה לא כמשנה ראשונה ופרש"י מעוכב גט שחרור כו' כל הנה דאמרינן בהו דיצאו לחירות ואין לרבו עליהם אלא שצריכין גט שחרור כגון כו' ומי שחציו בן חורין דתנן כופין את רבו כו' מאי לאו כמשנה אחרונה לאחר שחזרו ב"ה להורות דכופין את רבו ואפ"ה שקיל קנס כו' ע"ש והנה התוס' ביבמות (דף ס"ב) בד"ה הפל ובגיטין (דף מ"א) בד"ה לישא שפחה אינו יכול כתבו דאע"ג דאינו מקנים פו"ר בשפחה מ"מ אם הנה יכול לישא שפחה לא הנה כפינו לרבו לשחררו כיון דשבת מיהא הנה יכול לקנים ע"ש.

ולפ"ו נראה דאם זה שחציו עבד וחציו ב"ח עבר ובא על השפחה או ב"ח והוליד ממנה וקנים שבת א"כ שוב אין כופין רבו לשחררו ועוד דהנה התוס' בגיטין (דף ל"ח) ד"ה פל ובב"ב (דף י"ג) הקשו אמאי כופין והא פל המשחרר עבדו עובר בעשה ותי' משום

דאיכא מצוה רבה דלשבת יצרה ע"ש ולפ"ז אם עבר וכא על השפחה או ב"ח והוליד דכבר קיים מצות שבת בנדאי שוב אין כופין דאין לו לעבור בעשה פיון שפבר קיים מצות שבת.

ולפ"ז הרי צע"ג דהא אפילו אי נימא דהברייתא הוא למשנה אחרונה מ"מ אין ראיה פלל דמענפב גט שחרור יש לו קנס דהא בברייתא מבואר חצי פופר ליורשיו הרי דאית ליה יורשין ובע"כ שפבר ונשא ב"ח וכיון שיש לו יורשין וכבר קיים מצות שבת ממילא שוב אין כופין לרבו פלל לעשותו ב"ח ואדון גמור הוא ולכך נותן חצי קנס לרבו משא"כ בגונא דכופין את רבו אפשר דמענפב גט שחרור אין לו קנס ובע"כ נראה לכאורה לה"ר מזה דע"י ביאת איסור לא קיים פלל אפילו מצות שבת ולפ"ז מפיון דאסור לו לישאשפחה וב"ח ולכך אפילו בדיעבד שפבר לא קיים מצות שבת פלל ע"י ביאת איסור ומכש"כ פו"ר דלא קיים פנ"ל: הו אמת דבגמ' שם (דף מ"ג) מבעיא להו מי שחציו עבד וחציו ב"ח שקידש בת חורין מהו ופשיט שם מהברייתא הנ"ל דהמית מי שחציו עבד כו' וחצי פופר ליורשיו ואי אמרת קידושיו לאו קידושין יורשין מנ"ל ודחי שם ראוי לטול ואין לו ופרש"י ואין לו שפרי מת יורשין אין לו כו' וה"ק וחצי פופר ראוי לינתן ליורשיו אם היו לו יורשין ע"ש ועכ"פ הרי דבאמת אין לו יורשין פלל אלא דראוי לטול אם היו לו יורשין מיהו בכ"ז צ"ע דהרי הגמ' אפתי לא ידע מזה ולפ"ז הרי אפ"ל דיורשיו הוא ממש וביותר דהנה המקנה הקשה על הגמ' דל"ל לאוקמי כמשנה ראשונה לישני דמייירי דעבד הוא קטן דהא לענין כופר וקנס גם בעבד בן יומא משלם קנס וכן פופר בב"ח ולענין כפיה בנדאי דאין כופין את רבו לעשותו ב"ח אם הוא קטן פיון שפברין לאו בר פו"ר הוא עד שייגדל ותי' דהגמ' ס"ל בכאן דפי' הברייתא וחצי פופר ליורשיו היינו יורשין ממש ומשום דבחציו עבד וחציו ב"ח תופסין קידושין באמת ולפ"ז אא"ל דמייירי בקטן דכיון דע"כ אית ליה יורשין וקטן אינו מוליד וכמבואר בסנהדרין (דף ע"ח) ע"ש ועכ"פ לפ"ז פיון דבע"כ ס"ל להגמ' בכאן דמייירי ביורשין ממש שפבר ב"ח והוליד ולפ"ז הרי קשה פנ"ל דלפ"ז שוב אין ראיה פלל מהברייתא דמענפב גט שחרור יש לו קנס דכיון דכבר קיים שבת לפ"ז שוב אין כופין את רבו לעשותו ב"ח וביותר דכיון דאית ליה יורשין דבע"כ גם קדושין תופסין א"כ גם פו"ר קיים באמת ועי' בתוס' ב"ב שהקשו דלתי עשה דפו"ר ולדחי לאו דלא ינה קדש ובס' אבני מילואים בס' א' ע"ש ולפ"ז בע"כ צ"ל לכאורה דע"י ביאת איסור אף שבת לא קיים ומכש"כ פו"ר ע"ש: אולם הנה התוס' שם (בדף מ"ב) בד"ה יום של רבו פתבו וז"ל וקצת תימא פיון דלפי משנה אחרונה מעשה ידיו שלו מה הרויח לעיל שהוא גברא דאקני לבנו קטן והא מפי משחרריה חבריה לפלגיה מיז זכה העבד בעצמו כו' ושפרא הקנה לבנו קודם ששחררו חבירו לפי שהנה יודע שחבירו הנה רוצה לשחרר חלקו וכ"כ הרא"ש ע"ש וכ"כ בטור ובשו"ע יור"ד סי' רס"ז ס"ג ז"ל ואם ידע מחבירו שרוצה לשחרר חלקו והקנה חלקו לבנו קטן כו' ע"ש ועכ"פ לפ"ז נראה דמפיון דחציו עבד וחציו ב"ח מעשה ידיו שלו ואין פח לרבו להקנות חלקו ומשום דתיכף פששחרר האחר חציו זכה העבד בעצמו ופקע פח רבו ממנו ולפ"ז נראה דאף אם עבר הך חציו עבד ונשא שפחה או ב"ח והוליד דכבר קיים מצות שבת מ"מ כופין את רבו לעשותו ב"ח דמיז ששחרר האחד חציו זכה העבד בעצמו ושוב אינו חוזר לרשות רבו אפילו אם יקיים שבת קודם שנתן לו גט שחרור

אָלאַ דלפמ"ש התוס' דלפיקך כופין אַת רבו אף דעובר על עֲשֵׂה דלעולם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּמִשּׁוֹם דְּשַׁבַּת הוּא מִצְוָה וּלפ"ז צ"ע בכה"ג שְׁעֵבֶר וּבָא עַל אִשָּׁה וְהוּלִיד פִּינּוּן דְּסוּף סוּף כְּבָר קַיִים שַׁבַּת א"כ אִיךָ יַעֲבֹר הָרַב עַל הָעֲשֵׂה דלעולם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וַיֵּשׁ לַיֵּשֶׁב וְדוּק וְעַי' בַּח' הַרְשָׁב"א שַׁבַּת (דף ד') וּבס' טוּרֵי אָבֵן רִישׁ תְּגִיגָה ע"ש ועכ"פ לפמ"ש התוס' הַנ"ל נִרְאֶה לֹא מֵר פִּנ"ל אִוְלָם הִנֵּה הַרְמַב"ם בַּפ"ז מַה' עֲבָדִים ה"ח פָּתַב מִי שְׁחָצִיו עָבַד וְחָצִיו ב"ח שְׁעַמַד רַבּוֹ וְהַקְנָה חָצִיו לְבָנוֹ הַקְטָן פְּדִי שְׁלֵא יִכְפּוּ אוֹתוֹ ב"ד לְשַׁחֲרָרוּ כּו' ע"ש וּמִשְׁמַע מְדַבְּרֵי שְׁלֵא פְּדַבְּרֵי הַתּוֹס' הַנ"ל אָלָא דְאָף לְאַחַר שְׁשַׁחֲרַר הָאָחַד חָצִיו מ"מ יוֹכַל הַשְּׁנֵי לְהַקְנוֹת לְבָנוֹ הַקְטָן וְצ"ל דְּלֵא פָּקַע שְׁעַבּוּדָא דְרַבּוֹ מִפְּל וְכָל: וּלפ"ז נִרְאֶה דַּבְכָה"ג דְּקוֹדֵם שְׁנַתָּן לֹא גַט שְׁחָרֹר הוּלִיד הָעֶבֶד שׁוֹב אֵין כּוֹפִין לְרַבּוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ ב"ח פִּינּוּן שְׁפָבֶר קַיִים שַׁבַּת וּלפ"ז הַרִי קָשָׁה פִּנ"ל וְא"כ לְכַאֲרָה הַרִי מְוַכְרַח מְזָה דַע"י בִּיאַת אִיסוּר לֵא קַיִים אֲפִילוּ מִצְנוֹת שַׁבַּת וּכש"כ פו"ר פִּנ"ל מִיְהוּ בְּמִצְנוֹת שַׁבַּת נִרְאֶה בְּנֻדָּי דְאֵין סְבָרָא לֹא מֵר דְּלֵא קַיִים מִצְנוֹת שַׁבַּת ע"י בִּיאַת אִיסוּר וּבְעֵיקַר דְּבָרֵי הַמְקַנָּה אֵינוֹ מְוַכְרַח כ"כ וְדו"ק: וְהִנֵּה בִּיבְמוֹת (דף ל"ג) בְּמִשְׁנֵה שְׁנֵים שְׁקִידְשׁוּ שְׁתֵּי נָשִׁים וּבִשְׁעַת פְּנִיסְתָּן לְחִנּוּפָה הַחֲלִיפּוּ אֶת שְׁל זֶה לְזֶה כּו' הַרִי אֵילוּ חֲיִיבִין מִשּׁוֹם, א"א וְאֵם הָיוּ אַחִין מִשּׁוֹם אִשְׁתְּ אַח וְאֵם הָיוּ אַחִיוֹת כּו' וּבְגַמ' מוֹקִי לָהּ כַר"מ דְּאִית לָהּ אִיסוּר כּוֹלָל וְאִיסוּר מוֹסִיף וּפְרִיף וְר"מ אֲלִיבָא דְמָאן אִי אֲלִיבָא דְר' יְהוֹשֻׁעַ הָאָמַר טְעָה בְּדַבְּרֵי מִצְוָה פְּטוּר אָלָא אֲלִיבָא דְר"א וּפְרַש"י ר"מ אֲלִיבָא דְמָאן כּו' מִיְהוּ הִיכִי דְקָא מְתַפְּנִין לְדַבְּרֵי מִצְוָה כְּמָאן מְרַבּוּתֵי ס"ל בְּטְעָה בְּדַבְּרֵי מִצְוָה וְלֵא עֲשֵׂה מִצְוָה אִי אֲלִיבָא דְר"י הָאָמַר פְּטוּר כּו' ע"ש.

וְהִנֵּה ר"מ לְשִׁטְתֵּיהָ בַּפ' ר"א דְּמִילָה (דף קל"ג) אָמַר לֵא נַחֲלִקוּ ר"א וְר"י בְּמִי שְׁהָיוּ לֹא ב' תִּינּוּקָת כּו' וְע"ש דַּס"ל דְּטְעָה בְּדַבְּרֵי מִצְוָה וְעֲשֵׂה מִצְוָה לַכ"ע פְּטוּר: וּלפ"ז צַע"ג דְּהַרִי הִקָּא בְּמִשְׁנֵה נְמִי הָיוּ טְעָה בְּדַבְּרֵי מִצְוָה וְעֲשֵׂה מִצְוָה דְּלִפִּי הַמְבֹאֵר בְּפִסְחִים שָׁם דְּאִשְׁתּוֹ נָדָה בַּעַל הָיוּ טְעָה בְּדַבְּרֵי מִצְוָה וְעֲשֵׂה מִצְוָה הִינּוּ מִצְנוֹת פו"ר פִּנ"ל א"כ קָשָׁה הַרִי הִקָּא נְמִי הָיוּ טְעָה בְּדַבְּרֵי מִצְוָה וְעֲשֵׂה מִצְוָה דְּבַדְעֵבַד הָא קַיִים פו"ר אָף ע"י בְּעִילַת אִיסוּר פִּנ"ל וְאִמָּי חֲיִיב וְנִרְאֶה לַיֵּשֶׁב דְּהִנֵּה שָׁם בְּגַמ' פְּרִיף מְפָרִישִׁין אוֹתָן וְהָא אֵין אִשָּׁה מְתַעַבְרַת מְבִיאָה רַאשׁוֹנָה וּמִשְׁנֵי שְׁבַעֲלוּ וְשָׁנוּ ע"ש וּלפ"ז פִּינּוּן דְּאֵין אִשָּׁה מְתַעַבְרַת מְבִיאָה רַאשׁוֹנָה א"כ שְׁפִיר הָיוּ טְעָה בְּדַבְּרֵי מִצְוָה וְלֵא עֲשֵׂה מִצְוָה וְהִנֵּה הַרְמַב"ן בַּח' הַקְשָׁה דְּמָאִי פְּסָקָא לְהַגְמ' דְּמִיָּרִי בְּבִיאָה רַאשׁוֹנָה וּמִי לֵא מִיָּרִי שְׁהָיוּ אֲלֻמְנוֹת וּגְרוּשׁוֹת ע"ש וּלְפִי הַנ"ל י"ל דַּס"ל לְהַגְמ' דְּהַמְשָׁנָה מִיָּרִי שְׁלֵא נְתַעַבְרוּ דְאִי נְתַעַבְרוּ הָיוּ טְעָה בְּדַבְּרֵי מִצְוָה וְעֲשֵׂה מִצְוָה וּלְכַד ס"ד דְּמִיָּרִי בְּבִיאָה רַאשׁוֹנָה וְדו"ק: נַחֲזוֹר לְעַנְיָן לְסוּגָל' הַגַּמ' בְּפִסְחִים שָׁם דְּמִשְׁם נִרְאֶה דְּגַם ע"י בִּיאַת אִיסוּר מְקַיִים פו"ר וְהִנֵּה בְּגַמ' בְּמוֹת (דף כ') מְבֹאֵר דְּלִפִּיקָךְ חֲיִיבִי לְאוּיִן לְאוּ בְּנֵי יְבוּסֵי וְלֵא אֲמַרִינָן אֲתִי עֲשֵׂה וְדַחִי ל"ת מִשּׁוֹם דְּגִזְרָה בִּיאָה רַאשׁוֹנָה אִטוּ בִּיאָה שְׁנִיָּה וּפְרַש"י אִטוּ בִּיאָה שְׁנִיָּה דְּלֵא מְצִי לְמִדְּחִי דְּהָא אִיָּקִיִּים בָּהּ עֲשֵׂה וְע"ש בְּתוֹס' שְׁפָתָבוּ לְאוּ דוֹקָא נְקֻט בִּיאָה שְׁנִיָּה דְּהָא אֲפִילוּ גָמַר בִּיאָה רַאשׁוֹנָה אִסוּר דִּיבְמָה נְקֻטָּה בְּהַעֲרָאָה וְהו"מ לְמִיָּרִי גִזְרָה אִטוּ גָמַר בִּיאָה ע"ש וְאִוְלָם הַרְשָׁב"א בַּח' הַקְשָׁה ג"כ פִּנ"ל וְתִי דַע"פ שְׁקַנְאָה מְשַׁעַת הַעֲרָאָה מ"מ מִצְוָה עַד גָּמַר בִּיאָה אִיָּתָא דִּיבְמָה יְבֵא עֲלֵיהָ גָמַר בִּיאָה בְּמִשְׁמַע א"נ מִשּׁוֹם דְּכִתִּיב לְהַקִּים לְאַחִיו שָׁם וּבְגָמַר בִּיאָה הוּא דְאִיבָא הַקְמַת זְרַע אָלָא שְׁרִיבָה הַפְתוּב הַעֲרָאָה ע"ש וְכ"כ הַרְמַב"ן וְהַרְיֵטב"א בַּח' ע"ש וְעַכ"פ מְדַבְּרֵי הַתּוֹס' מִשְׁמַע דְּבְגָמַר בִּיאָה לִיבָא מִצְוָה פְּלָל וּלפ"ז

צע"ג בָּהָא דְמִבְּנֵי אָרְבַּיִם בְּפִסְחִים שְׁמֵי יִבְמָתוּ נִדְהָ בְּעַל פְּטוֹר וּמִשּׁוּם דְּהָיִי טַעְמָה בְּדָבָר מְצֻנָּה וְעֵשֶׂה מְצֻנָּה וּכְמוֹ שֶׁפָּתְבוּ הַתּוֹסֵס בְּרִישׁ יִבְמָתוּ לְהַכְרִיחַ מִזֶּה דְאָפִילוּ בְּנִידְתָּה קִנִּי לָהּ פִּנְ"ל וְקָשָׁה דִּמְ"מ לִיחִיב עַל גֹּמֵר בִּיאָה דְלִיפָא מְצֻנָּה דְבִדְוָאֵי דְחִסְק לֹאמַר דִּיבְמָתוּ נִדְהָ בְּעַל הֵינְנוּ ג"כ בְּהַעֲרָאָה וְעוֹד דַּא"כ בְּכַה"ג אֲשַׁתּוּ נִדְהָ בְּעַל הָרִי לִיפָא פְּלַל מְצֻנָּת פּו"ר וּל"צ לְאוּקְמָא בְּמַעֲרַבְתָּ וּצ"ע מִיְהוּ אָפִילוּ לִפְמ"ש הִרְאִשׁוּנִים דְּמְצֻנָּה אִיפָא ג"כ בְּגִמְרָה בִּיאָה פִּנְ"ל מ"מ קָשָׁה פִּינּוֹן דְּכִבְרָ קִנִּי לָהּ בְּהַעֲרָאָה וּגְמַר בִּיאָה הָיִי רַק מְצֻנָּה לְחֻדְיָה א"כ הָא הָיִי מְצֻנָּה הַב"ע וְלָכֵן נִרְאָה פִּינּוֹן דְּעֵיקָר הַמְצֻנָּה הוּא מִשּׁוּם לְהַקִּים לְאַחֲיוּ שְׁמֵי א"כ ל"ש מְצֻנָּה הַב"ע דְּהָרִי מ"מ אִיפָא הַקָּמַת שְׁמֵי: וּלְפ"ז נִרְאָה דַּה"נ לְעִנְיָן פּו"ר מְקַיְיִם ג"כ ע"י בִּיאַת אִיסוּר וְלֹא שְׁיִיף בְּזָה מַהֲב"ע וּמִשּׁוּם דְּעֵיקָר מְצֻנָּת פּו"ר הוּא מִשּׁוּם לֹא תְהוּוּ בְּרָאָה לְשִׁבְתָּ יִצְרָה פְּמִבְּנֵי אָרְבַּיִם בִּיבְמָתוּ (דָּף ס"ב) ע"ש וְאַפְ"י ע"י אִיסוּר מ"מ פְּכָר עֵבֶד לִיָּה שִׁבְתָּ: עוֹד י"ל דְּמִשּׁוּ"ה לִיפָא בְּזָה מִשּׁוּם מְצֻנָּה הַב"ע וּמִשּׁוּם דְּפּו"ר לֹא דְמִי לְשַׁאֲרֵי הַמְצֻנָּת דְּגַבִּי פּו"ר עֵיקָר הַבִּיאָה הוּא רַק הַקָּשֶׁר מְצֻנָּה לְמְצֻנָּת פּו"ר דַּא"א לְמְצֻנָּת פּו"ר בְּלֹא זֶה אָבָל עֵיקָר הַמְצֻנָּה הוּא שְׁיִיף לֹא בְּנִים וְהָרִי גַם אִם הִיָּה לֹא בְּנִים וּמָתוּ לֹא קִיָּים פּו"ר וְלִקְדָּה מִשּׁוּם גּוֹף הַבִּיאָה לֹא שְׁיִיף לֹאמַר דִּהוּא מְצֻנָּה הַב"ע וְחִילוּק זֶה מְנוּכָרָה בְּאַמַּת דְּהָרִי קִי"ל מְצֻנָּת צְרִיכוֹת פְּנוּנָה א"כ הִכִּי נִימָא דְבְּלֹא פְּנוּנָה לֹא קִיָּים הַמְצֻנָּה וְהוּא דְבָר בְּטָל וּבַע"כ צ"ל פִּנְ"ל וּבְזָה יֵשׁ לִישָׁב ג"כ קו' הַטּוֹרִי אָבֵן בְּר"ה (דָּף כ"ח) עַל הָא דְמִבְּנֵי אָרְבַּיִם בְּגַמ' הָיִי לֹא בְּנִים בְּהִיּוֹתוֹ עוֹבְדֵיכּוֹכְבִים כּו' דְּיִצְאָ יְדֵי פּו"ר ע"ש וּלְפ"ז נִיחָא שְׁפִיר וּבְאַמַּת גַּם מַה שְׁהַקְשׁוּ הַתּוֹסֵס ב"ב גַּבִּי חֲצִי עֵבֶד דְּלִיָּתִי עֵשֶׂה דְּפּו"ר וְלִיָּדְחִי לָאוּ דְלֹא יְהִיָּה קַדְשׁ ע"ש ג"כ צ"ע ע"פ הַנָּ"ל וְאִין לְהַאֲרִיף: סִימָן מַג בְּבִיאָה דְּבָרִי הַרְמַב"ם בַּפ' ט"ו מַה' אִישׁוּת לְעִנְיָן מְצֻנָּת לְעֲרַב אַל תִּנַּח כּו': הִנֵּה הַרְמַב"ם בַּפ' ט"ו מַה' אִישׁוּת ה"ז פְּתַב לֹא יִשָּׂא אֶדָם עֲקָרָה וְזִקְיָנָה וְאִיִּלּוּנִית וּקְטָנָה שְׂאִינָה רְאוּיָה לִילָד אֶלְא א"כ קִיָּים מְצֻנָּת פּו"ר אוּ שְׁהִיָּתָה לֹא אֲשֶׁה אַחֲרַת לְפָרוֹת מְמַנָּה עַכ"ל וְעִי' בַּמ"מ שִׁפְתָּב ע"ז וְנ"ל וְהַשְּׁיָגוּ הַר' מִשֶּׁה הַכֹּהֵן וְאָמַר דְאָפִילוּ קִיָּים מְצֻנָּת פּו"ר אָסוּר לֹא לִיקַח אֲשֶׁה דְלֹא בַת בְּנִים דְּהִלְכָה כַּר' יְהוֹשֻׁעַ דְאָמַר הִיָּה לֹא בְּנִים בְּיִלְדוּתוֹ יְהִי לֹא בְּזִקְנוּתוֹ עַכ"ל וְהִנֵּה דְבָרִי הַרְמַב"ם הוּא מְשַׁנָּה מְפִנְרֶשֶׁת בִּיבְמָתוּ (דָּף ס"א) פִּהֵן הַדְּיוּט לֹא יִשָּׂא אִיִּלּוּנִית אֶלְא א"כ יֵשׁ לֹא אֲשֶׁה אוּ בְּנִים וּמְפָרֶשׁ בְּגַמ' מ"ט מִשּׁוּם פְּרִיָּה וּרְבִיָּה וְהָא דְנִקְטַת פִּהֵן הַדְּיוּט הוּא מִשּׁוּם סִיפָא ע"ש וְהִנֵּה לְפַמֶּשׁ"כ הַרְמ"ך פִּנְ"ל צ"ל דְּגַם הַמְשַׁנָּה הַנָּ"ל דְּכַהֵן הַדְּיוּט לֹא יִשָּׂא אִיִּלּוּנִית אַא"כ יֵשׁ לֹא אֲשֶׁה אוּ בְּנִים הוּא דְלֹא כַר' יְהוֹשֻׁעַ דְּלַר"י הָא אָפִילוּ יֵשׁ לֹא בְּנִים לֹא יִשָּׂא אִיִּלּוּנִית פִּנְ"ל אוּלָּם צ"ע לְפ"ז דִּהִנֵּה בְּמִשְׁנָה שֶׁאֲח"ז מְבִנְיָר לֹא יִבְטַל אֶדָם מִפּו"ר אַא"כ יֵשׁ לֹא בְּנִים וְאָמַר שְׁמֵי בְּגַמ' מִתְּנִי דְלֹא כַר"י דְּתַנְיָא ר"י אוּמַר נְשָׂא כּו' הָיִי לֹא בְּנִים בְּיִלְדוּתוֹ יְהִי לֹא בְּנִים בְּזִקְנוּתוֹ שְׁנַא' כּו' וְלְעֲרַב אַל תִּנַּח יְדָה פִּירֶשׁ"י מִתְּנִי דְקַתְנִי אַא"כ הָא אִם יֵשׁ לֹא יִבְטַל דְלֹא כַר"י וּלְפ"ז קָשָׁה מ"ט דְלֹא הִבִּיא הַגַּמ' הָד דְר"י עַל מְשַׁנָּה הַקּוּדְמָת דְכַהֵן הַדְּיוּט לֹא יִשָּׂא אִיִּלּוּנִית וְלִימָא מִתְּנִיתִין דְלֹא כַר' יְהוֹשֻׁעַ וְע"ש בַּמ"מ שִׁפְתָּב עַל דְּבָרִי הַרְמ"ך וְאִין זֶה קו' לְפִי שְׁדְּבָרִי ר' יְהוֹשֻׁעַ הֵם מְדְבָרִי סוֹפְרִים וְדְבָרִי רַבִּינוּ בְּכָאֵן הֵם בְּדִין תּוֹרָה ע"ש וּלְפ"ז לְכַאוּרָה אַפ"ל ג"כ דְּגַם הַמְשַׁנָּה דְכַהֵן הַדְּיוּט לֹא יִשָּׂא אִיִּלּוּנִית אַא"כ יֵשׁ לֹא בְּנִים הוּא בְּדִין תּוֹרָה וְדְבָרִי ר' יְהוֹשֻׁעַ הֵם מְדְבָרִי סוֹפְרִים אוּלָּם בְּאַמַּת צַע"ג דַּא"כ מִנְ"ל לְהַגְמ' דְּהַמְשַׁנָּה דְלֹא יִבְטַל אֶדָם מִפּו"ר אַא"כ יֵשׁ לֹא בְּנִים הוּא דְלֹא כַר' יְהוֹשֻׁעַ נִימָא דִּהָא דְמִבְּנֵי אָרְבַּיִם בְּמִשְׁנָה דָּאֵם יֵשׁ לֹא בְּנִים יִבְטַל מִיָּרִי מְדִין תּוֹרָה וְדְבָרִי ר'

היושע הם מדברי סופרים וכבר הקשה פן הלח"מ על דברי המ"מ וע"ש שנדחק בישובו: אכן לכאורה י"ל דנדאי המשנה דכהן הדיוט לא ישא איילונית אפ"ל דהוא בדין תורה אולם המשנה דלא יבטל אדם מפו"ר אא"כ יש לו בנים אא"ל דדין תורה קתני דהנה בגמ' שם אמר הא י"ל בנים מפו"ר בטייל מאשה לא בטייל מסייע ליה לרב נחמן אמר שמואל דאמר אע"פ שיש לו לאדם פמה בנים אסור לעמוד בלא אשה שנאמר לא טוב היות האדם לבדו וע"ש בפרש"י והנה הך דאסור לעמוד בלא אשה הוא רק איסור דרבנן דקרא אסמכתא בעלמא כמש"כ הב"ש (בסי' א' ס"ק י"ג) ע"ש ולפ"ז בע"כ צ"ל דהמשנה דלא יבטל אדם מפו"ר אא"כ יש לו בנים הוא לדינא דרבנן דהא מבואר דאם יש לו בנים מפו"ר הוא דבטייל מאשה לא בטייל ואילו לדין תורה הרי גם מאשה בטייל כנ"ל ובע"כ דהמשנה מייירי מדרבנן ומ"מ מבואר דאם יש לו בנים בטייל מפו"ר ולכך שפיר אמר מתניתין דלא כר' היושע מיהו הב"ש שם פתב דהרמב"ן במלחמות נסתפק בזה אם הך דאסור לעמוד בלא אשה הוא דאורייתא ובס' קהלת יעקב ומוהרי"ט אלגזי סי' רס"א הביא בשם הרד"ך דהא דאמר בגמ' אסור לעמוד בלא אשה אע"פ שקיים פו"ר איסור זה לדעת הרי"ף הוי דאורייתא ולפיכך אם נשבע אין שבועה חלה עליו ע"ש והנה באמת כי בספרי הרד"ך ש'לפנינו אין שם זכר מזה מ"מ נאמן עלינו דברי מהריט"א.

והנה מש"כ דלהרי"ף הוא איסור דאורייתא לעמוד בלא אשה צ"ע דמנ"ל זה אף י"ל משום דלכאורה הא דאמר שמואל אסור לעמוד בלא אשה משום לא טוב כו' הוא דלא כר"י דלר"י בלא"ה צריך לישא אשה ב"ב משום לערב אל תנח וכבר עמד ע"ז הרמב"ן במלחמות וצדד לומר דר"נ אמר שמואל לא ס"ל הא דר"י אולם הרי"ף הביא הא דר"נ אמר שמואל דאסור לעמוד בלא אשה וכן הא דאמר רב מתנא הלכה כר"י ולכן צ"ל דס"ל להרי"ף דהא דאסור לעמוד בלא אשה הוא דאורייתא ולכך הביא הא דר"נ אמר שמואל וכן הא דאמר רב מתנא הלכה כר"י: ולכן נראה לומר בעז"ה דלעולם גם בלא הכרח ס"ל להגמ' דהמשנה דלא יבטל הוא מדרבנן וכן המשנה דכהן הדיוט לא ישא איילונית הוא ג"כ אפילו מדברי סופרים ומ"מ אתי שפיר כר' היושע וכן דברי הרמב"ם יהיו מיושבים שפיר דהנה בפירוש דברי הגמ' שמפרש הטעם דכהן הדיוט לא ישא איילונית משום פו"ר משמע לכאורה דהיינו משום שמצנוה על פו"ר וכשנושא איילונית צדיק לא קיים המצוה אולם צ"ע דזהו מקלתא דפשיטא דכ"ז שלא קיים פו"ר לא סגי במה שישא איילונית דהוי כמו שלא נשא כלל וא"כ לא הו"ל למתני בדרבך שלילה דלא ישא איילונית כ"א בדרבך חיוב דמחויב לישא אשה ב"ב וממילא ידעינן דאם ישא איילונית או שלא ישא כלל חז הוא ולכן נ"ל דעיקר חידושא דמתניתין הוא דכ"ז שלא קיים פו"ר אסור לו ליקח איילונית ואפילו אם בדעתו באמת לישא אח"כ אשה אחרת בת בנים עליה לקיים מצנת פו"ר מ"מ אסור לו ליקח איילונית והטעם הוא דחיישינן שפא לא ישא אח"כ אשה ב"ב ונדבר זה מתברר היטב ממשנה שם (דף ס"ד) נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי לבטל ופרש"י אלא יגרשנה או ישא אחרת עמה וכ"כ הראשונים דכופין אותו להוציא או ישא אשה הראויה לילד ועי' בפרש"י פתובות (דף ע"ז) בד"ה ליתני כו' דמדאורייתא לא מיחייב לאפוקה דאפשר לו ליקח אשה אחרת אצלה אבל מדרבנן קאמר דכל פמה דאיתא להא גביה לא נסיב אחריתי ע"ש וכ"כ הרא"ש שם דלכך יוציא משום דכל פמה דאגידיא ביה לא יתבי ליה אתתא אחריתי

ע"ש הרי דמה שיש לו אשה הוא סיבה שלא ישא אחרת ולכך כופין להוציא ורק דאם נושא אחרת לפנינו ל"ל לגרש ולפ"ז נראה דמכש"כ דאסור לכתחילה לישא אשה שאינה ב"ב אפילו אם בנדעתו לישא אח"כ ב"ב ג"כ ומשום דכל פמה דאיתא להא גבי שמה לא נסיב אחריתי או לא יתבי ליה איתא אחריתי כמש"כ הרא"ש פנ"ל ועכ"פ נראה דזהו עיקר חידושא דמתניתין דלא ישא איילונית אף אם רוצה לישא אח"כ ב"ב ג"כ פנ"ל מיהו כ"ז הוא אם לא קיים עדיין פו"ר אולם אם יש לו אשה או בנים אף דמ"מ מצוה עליו לישא בת בנים כדר' יהושע משום לערב אל תנח מ"מ משום זה אינו אסור לישא איילונית אם בנדעתו לישא אח"כ ב"ב ג"כ ולא חיישינן דלמא לא נסיב אחריתי ועי' להרמב"ן במלחמות שכתב לענין הא דר' יהושע ז"ל ומיהו פיון דמצוה דרבנן הוא במנהג דרף ארץ מדלא הזכירו בו אסור אלא מצוה דלכתחילה אין כופין כו' למי שאינו רוצה לעסוק בה הרי דהך דר"י קיל טובא ולכך אם יש לו בנים משום הך דר"י אינו אסור לישא איילונית אם בנדעתו לישא ב"ב ג"כ ואין לחוש שמה לא ישא אחרת ועכ"פ לפ"ז הרי שפיר איתא המשנה דכהן הדיוט לא ישא איילונית אפילו לר' יהושע אולם המשנה דלא יבטל אדם מפו"ר אא"כ יש לו בנים דמשמע דאם יש לו בנים יבטל מפו"ר זהו בודאי דלא כר"י דלר"י אפילו אם יש לו בנים אין לבטל מפו"ר וכן מנושב מעתה גם דברי הרמב"ם שכתב דלא ישא אדם עקרה כו' אלא א"כ קיים מצות פו"ר אף דס"ל להרמב"ם כר"י מ"מ פוננת הרמב"ם במש"כ לא ישא כו' הוא פמה שכתבתי בפ"ה המשנה דכ"ז שלא קיים פו"ר אסור לו ליקח שאינה ב"ב אף אם בנדעתו לישא ב"ב ג"כ משא"כ אם יש לו בנים פנ"ל ועפ"ז יש לישיב הברייתא שם (דף ס"ה) דת"ר ניסת לראשון ולא הי"ל בנים לשני כו' לשלישי לא תנשא אלא למי שיש לו בנים ועי' להרמב"ן במלחמות שהקשה וז"ל וא"ת לר' יהושע אף למי שיש לו בנים לכתחילה לא תנשא ותי' פיון שיש לו בנים משום לערב אל תנח ידך לא חששו לאוסרה מספק ע"ש אולם לפמ"ש מנושב שפיר דדוקא למי שאין לו בנים לא תנשא אולם מי שיש לו בנים אינו אסור מלישא שאינה ב"ב אם בנדעתו לישא אשה אחרת ב"ב לקיים המצוה דלערב אל תנח וכנ"ל: סימן מד נסתפקתי לענין הא דמבואר בשו"ע אה"ע סי' ק"נ דכל גט שאינו פסול אלא מדברייהם להנשא בו לא תנשא בו לכתחילה ואם נשאת לא תצא וכותבין לה גט אחר והיא יושבת תחת בעלה כו' ע"ש ויש לחקור אם מת בעלה הראשון בלא בנים אם היא צריכה חליצה מאחי בעלה הראשון וצדדי הספק יתבאר לפנינו בס"ד: הנה הרמב"ם בפ"י מה' גירושין ה"ב פתב ז"ל וכ"מ שאמרנו בחבור זה שהגט פסול ה"ז פסול מדברי סופרים בלבד כו' ולא תנשא לכתחילה ואם נשאת לא תצא והולד פשר וכותבין לה גט אחר ונותנין לה והיא תחת בעלה ואם א"א לכתוב אחר והיה הבעל נתיק וגירש מעצמו ה"ז משופח אם אין לה בנים כו' ע"ש וכ"כ הטור אה"ע סי' ק"נ בשם הרמב"ם ובשו"ע שם והנה באמת לא נודע מקור לדברי הרמב"ם במש"כ דכותבין לה גט אחר והיא תחת בעלה פיון דהיכי דא"א לכתוב גט אחר מ"מ לא תצא ותשב תחת בעלה בלא גט אחר מבעלה הראשון א"כ מנ"ל דמ"מ לכתחילה היכי דאפשר כותבין לה גט אחר והיא תחת בעלה והנה גם המ"מ והכ"מ לא העירו מקור לדין זה ועי' בשו"ת גליא מסכת סי' י"ג שכתב ג"כ דלא נודע מאין הוציא הרמב"ם זה ע"ש אולם מצאתי בבבאורי הגר"א דאנהרינהו לעיניו מברייתא ערוכה בגיטין (דף ה') המביא גט ממדה"י ונתנו לה ולא

אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם יוציא והולך ממזר דברי ר"מ וחכ"א אין הולך ממזר
פיצד יעשה יטלנה הימנה ויחזור ויתנו לה בפני שנים ויאמר בפ"נ ובפ"נ וע"ש בבבאורי
הג"ר א שכתב ומדקאמר יוציא כו' אלמא דמינרי בניסת ואפ"ה קאמרי רבנן פיצד יעשה
כו' עכ"ל ע"ש מיהו נראה דראיה זו הוא רק לשי' הרמב"ם דס"ל דגט זה הרי הוא ככל
פסולי גיטין דרבנן ואם נשאת לא תצא אף אם לא אפשר לחזור וליתן ומ"מ לכתחילה
היכי דאפשר לחזור ויתנו אע"פ שנשאת ולפ"ז ה"ה בכל פסולי גיטין דרבנן דלכתחילה
כותבין לה גט אחר והיא תחת בעלה אולם התוס' בגיטין שם פתבו פיצד יעשה פי' פיצד
יעשה לרבנן שתנשא לכתחילה או אם נשאת שלא תצא ע"ש הרי דס"ל דאם לא יחזור
ויתנו לה אף אם נשאת תצא וכ"כ הטור ע"ש ולפ"ז אין ראיה כלל לשאר פסולי גיטין
דרבנן דאם נשאת לא תצא אף היכי דא"א לכתוב גט אחר לפ"ז אפ"ל דא"צ גט אחר
כלל מבעלה הראשון מפנין שפכר נשאת אף היכי דאפשר לכתוב גט אחר ולפ"ז צ"ע
על הטור שכתב ג"כ בסי' ק"נ דברי הרמב"ם והטור לשי' אין ראיה כלל מברייתא כנ'
ועכ"פ איך שיהיה פנין דהא דכותבין לה גט אחר והיא תחת בעלה היינו רק לכתחילה
היכי דאפשר ולפ"ז יש לחקור היכי שמת בעלה הראשון בלא בנים אם צריכה חליצה
מאחי בעלה דהנה ביבמות (דף טו) אמרינן הנה צרות דב"ה לב"ש היכי נעביד להו
ליחלצו ממאסי אגברייהו וכ"ת לימאסן דרביה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום ע"ש ועי'
ביבמות (דף פ"ז ע"ב) בפרש"י ד"ה דרביה דרכי נועם ע"ש ועכ"פ לפ"ז י"ל דדוקא גט
אחר כותבין לה והיא תחת בעלה לכתחילה היכי דאפשר אולם אם מת בעלה הראשון
אינה צריכה חליצה מאחי בעלה אף לכתחילה היכי דאפשר ומשום דמימאסי אגברא
דהרי משמע בגמ' שהוא דבר קשה להצריח חליצה אחר שנשאת ומשום דמימאסי אגברא
והתורה דרביה דרכי נועם ולפ"ז הרי י"ל פנין דהא דכותבין לה גט אחר והיא תחת
בעלה הוא רק לכתחילה היכי דאפשר א"כ היכי שמת בעלה הראשון גם לכתחילה אינה
צריכה חליצה מאחי בעלה משום דמימאסי אגברא והתורה דרביה דרכי נועם ונתיבותיה
שלום וצ"ע: אכן נראה דחליצה הוי ממש כמו גט וכמו דלכתחילה כותבין לה גט אחר
והיא תחת בעלה כן ה"ה אם מת בעלה הראשון צריכה חליצה מאחי בעלה ומשום
דבאמת גם גבי גט איכא משום שפא תתגנה על בעלה דהנה בגיטין (דף פ"ט) אמר רב
אשי כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן ליה הא דבתר אירוסין חיישינן ליה רב חביבא
אמר אפילו דבתר אירוסין נמי לא חיישינן ליה ופרש"י לא חיישינן ליה ואינה צריכה
הימנו גט שלא תתגנה על זה ע"ש.

הרי דגם לקבל גט מאחר והיא יושבת תחת בעלה איכא חשש דשפא תתגנה על בעלה
ומ"מ הרי מבואר דאם נשאת בגט שפסול מדרבנן כותבין לה גט אחר והיא תחת בעלה
ולא חיישינן לשפא תתגנה על בעלה וא"כ ה"ה דאם מת בעלה הראשון בלא בנים צריכה
חליצה מאחי בעלה ול"ח להא דמימאסי אגברא ואף דאפשר דחליצה הוא גנאי יותר
מגט מ"מ מנ"ל לחלק בין גנאי קטן לגנאי גדול דמה נ"מ בין שתתגנה על בעלה מעט או
תתגנה הרבה וכיון דכותבין גט והיא תחת בעלה ול"ח לשפא תתגנה ה"ה דאם מת בעלה
צריכה חליצה כנ"ל ועוד הנה מצאתי באור זרוע הגדול (סי' תרי"ג) שהביא תשובת
רבינו תם שכתב שם לענין מת הולך תוך ל' ועמדה ונתקדשה דקי"ל באשת ישראל
חולצת וכתב שם ז"ל והאי דחליצה באשת ישראל והעמידה תחתיו ולא לאפוקי וספ"ק

אָמרינו דאיןן חולצות נשואות משום דרְכִיָה דְרְכִיָה נועם הָתָם פְּשָׁפְּנוּסוּם בְּהִיתָר אָבֵל הָכָא הָרִי פְּנוּסָה בְּחֻשׁ וְתַתְּגָנָה עכ"ל ע"ש.

הָרִי דְהוּ סְבָרָא דְמִימְאָסִי אַגְבָּרָא שְׂיִיָּהּ רַק פְּשָׁפְּנוּסוּם בְּהִיתָר אָבֵל הִיכָא שְׁנוּכְנוּסָה בְּחֻשׁ לֹא חִיָּישִׁינוּ לְזָה וְתַתְּגָנָה וּלפ"ז נִרְאֶה דְהִיכִי שְׁנַשְׂאָת בְּגִט שְׁפָסוּל מְדַרְבְּנָן וּמַת בַּעֲלָה הָרִאשׁוֹן צְרִיכָה חֲלִיצָה מֵאַחֵי בַּעֲלָה דְלֹא חִיָּישִׁינוּ פֶּלֶל לְהָא דְמִימְאָסִי אַגְבָּרָא וּמִשׁוּם דְכִינּוּ שְׁפָנוּסָה בְּחֻשׁ וְתַתְּגָנָה וְכנ"ל: וְהִנֵּה הָרַמְבַּ"ם בַּפ"ד מֵה' חֲלִיצָה הַכ"ו פְּתַב ו"ל וְכָל מְקוּם שְׂאֲמַרְנוּ חֲלִיצָתָהּ פְּסוּלָה נֶאֱסָרוּ כו' וְאִינְהּ מְוַתְרַת לְהַנְשֵׂא לְזָר עַד שְׁתַּחֲלִיץ חֲלִיצָה פְּשִׁירָה עֲבָרָה וְנַשְׂאָת ה"ז חוֹלֵץ לָהּ חֲלִיצָה פְּשִׁירָה וְהִיא תַּחַת בַּעֲלָה וְאִין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוּ עכ"ל ועי' במ"מ שְׁפָתַב ע"ז הַחֲלוּקִין שְׁפָתַב בְּכָאן רַבִּינוּ פְּשׁוּטִין הֵם כו' וְכ"מ שְׂאֲמָרוּ חֲלִיצָה פְּסוּלָה הוֹלְכִים לְהַחְמִיר בָּהּ כו' אָבֵל מִש"כ שְׂאֵם עֲבָרָה וְנַשְׂאָת בְּחֲלִיצָה פְּסוּלָה שְׂאִין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוּ נִרְאֶה וְדַאי שְׂמַפְרִישׁ אוֹתָהּ עַד שְׁיַחֲלוֹץ לָהּ חֲלִיצָה פְּשִׁירָה.

ואל"כ פְּנוּנַת רַבִּינוּ קָשָׁה לִי שְׁהָרִי מִשְׁמַע בַּגְמ' בְּמַקְצַת מְקוּמוֹת שְׁהַזְכִּירוּ חֲלִיצָה פְּסוּלָה שְׁמֵן הַתּוֹרָה אִינְהּ פְּלוּם וְא"כ הִיאָהּ תַּעֲמוּד עִם בַּעֲלָה בְּלֹא חֲלִיצָה וְזָה צ"ע עכ"ל הַמ"מ וְעִי' לְהַב"י בְּסִי' קס"ט שְׁפָתַב עַל דְּבָרֵי הַמ"מ וְדָבָרִים פְּשׁוּטִים הֵם בְּעִינֵי שְׁהָרִי לֹא בָּא הָרַמְבַּ"ם אֶלָּא לְלַמְדָנוּ שְׂאִין אוֹסְרִין אוֹתָהּ עָלֵינוּ אַע"פ שְׁעֲבָרָה וְנַשְׂאָת בְּלֹא חֲלִיצָה פְּשִׁירָה אָבֵל דְּבָר פְּשׁוּט הוּא כו' שְׂמַפְרִישִׁין אוֹתָהּ כו' ע"ש וְעכ"פ מִשְׁמַע מְדַבְּרֵי הַמ"מ דְּהָרַמְבַּ"ם קָאִי גַם עַל חֲלִיצָה שְׁפָסוּלָה מְדַרְבְּנָן אֶלָּא שְׁהוֹקְשָׁה לוֹ שְׁהָרִי בְּמַקְצַת מְקוּמוֹת חֲלִיצָה פְּסוּלָה מֵה"ת אִינְהּ פְּלוּם כְּנ"ל וְעכ"פ הָרִי שְׂאֵם נַשְׂאָת ע"י חֲלִיצָה שְׁפָסוּלָה מְדַרְבְּנָן ה"ז חוֹלֵץ לָהּ חֲלִיצָה פְּשִׁירָה וְהִיא תַּחַת בַּעֲלָה וְהִנֵּה בְּזָה בְּוֹדַאי הִיכִי דְלֹא אֶפְשָׁר בְּחֲלִיצָה אַחֲרַת אִין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוּ דְלֹא גִרַע מִגִּט שְׁפָסוּל מְדַרְבְּנָן דְּאֵם נַשְׂאָת לֹא תַצֵּא וְכ"מ הִיכִי דְאֶפְשָׁר חוֹלֵץ לָהּ וְהִיא תַּחַת בַּעֲלָה וְל"ח לְהָא דְמִימְאָסִי אַגְבָּרָא וּלְפִי זָה נִרְאֶה דְה"ה שְׂאֵם עֲבָרָה וְנַשְׂאָת בְּגִט פְּסוּל מְדַרְבְּנָן וּמַת בַּעֲלָה הָרִאשׁוֹן שְׂצָרִיכָה חֲלִיצָה מֵאַחֵי בַּעֲלָה וְלֹא חִיָּישִׁינוּ לְהָא דְמִימְאָסִי אַגְבָּרָא אֶלָּא דְעִיקָר דְּבָרֵי הַמ"מ מ"ש שְׁהָרִי מִשְׁמַע בַּגְמ' בְּמַקְצַת מְקוּמוֹת שְׁהַזְכִּירוּ חֲלִיצָה פְּסוּלָה שְׁמֵן הַתּוֹרָה אִינְהּ פְּלוּם.

צ"ע דְּבַאֲמַת לֹא נִמְצָא בַּגְמ' חֲלִיצָה פְּסוּלָה שְׁפָסוּלָה מְדַרְבְּנָן דְּכָל הַחֲלִיצוֹת פְּסוּלוֹת שְׁהַזְכִּירוּ בַּגְמ' הֵם פְּסוּלוֹת מִן הַתּוֹרָה וְכָל פְּסוּלֵי חֲלִיצָה שְׁהוּא מְדַרְבְּנָן מִבְּנֵי בְּאֲמַת בַּגְמ' דְּבִדְעֵבֵד חֲלִיצָתוֹ פְּשִׁירָה דוּק וְתַשְׁפַּח וְא"כ דְּבָרֵי הַמ"מ צ"ע וּלפ"ז גַּם הָרַמְבַּ"ם קָאִי עַל חֲלִיצוֹת פְּסוּלוֹת מֵה"ת: סִימָן מֵה בְּעִנְיָן הַנ"ל לְחַכְמָם אֶחָד מְגִדוּלֵי הַזְּמַן הִנֵּה הַדְר"ג הִבִּיא סוּגְיָ' הַגְמ' בִּיבְמוֹת (דָּף ל"ו) גְּבִי מַת הַגִּלְד בְּתוֹךְ ל' יוֹם וְעַמְדָה וְנִתְקַדְּשָׁה אִם אִשְׁתּוּ יִשְׂרָאֵל הִיא חוֹלְצָת וְאִם אִשְׁתּוּ פִּהֵן הִיא אִינְהּ חוֹלְצָת וְכַתְּבֵן הָרִא"ש וְאֵע"ג דְּהַשְׁתָּא נַשְׂאָרַת תַּחַת בַּעֲלָה בְּסַפְקָא יְבָמָה לְשׁוּק דְּאוּרִייתָא וְאִם הִיָּתָה חוֹלְצָת הִיָּתָה עוֹמְדַת בְּסַפְקָא חֲלוּצָה דְרַבְּנָן מ"מ הָא עֲדִיפָא טְפִי דַאי חֲלִיצָה אָמְרֵי קָמוּ רַבְּנָן בְּגוֹלָד דְנִפְל הוּא וְלִהְיֵי הַצְרִיכוּהּ חֲלִיצָה וְאִתִּי לְמַשְׁרֵי חֲלוּצָה לְכַהֵן ע"ש אוּלָם בְּבִיאורֵי הַגְּנ"א לֵה' יְבוּם סִי קנ"ו פְּתַב לִישָׁב קו' הָרִא"ש מִשׁוּם דְּמִדְּאוּרִייתָא מוֹדָה רִשְׁבִּי"ג לְרַבְּנָן דְּאֶזְלִינוּ בְּתַר רַבְּנָא כַּמִּש"כ הַתּו' בִּיבְמוֹת שְׁם וּלפ"ז כִּינּוּ דְשִׁנְיָהֶם דְּרַבְּנָן מוּטָב שְׂלֵא לְחַלּוֹץ דְלֹא לִימְאָסִי

אגבריייהו כמ"ש יבמות ט"ו ע"ש נכתב כת"ר דנ"מ בין הטעמים אם עשיתה מעשה וחקלצה בטעות שהיתה סבורה שצריכה חליצה דלטעם הרא"ש אסורה על בעלה הפהו ותצא ומשום דאיתי למשרי חלוצה לכהן פנ"ל אבל לטעם הגר"א דהא דאינה חולצת היינו פיון דבין הכי והכי צריכין למשרי איסור דרבנן או יבמה לשוק או חלוצה לכהן לכהן לכהן מוטב שלא לחלוץ דלא לימאסי אגברא ולפ"ז אם חלצה בדיעבד שרינו לה איסור חלוצה לכהן נכתב כת"ר דלמעשה קשה לסמוך על דעת רבינו הגר"א בזה אולם לענ"ד נראה דגם לפי טעם הרא"ש אין ראיה שאם חלצה בדיעבד שתצא מבעלה הפהו והנה התו' בשבת (דף קל"ו) בד"ה ואם אשת פהו היא אינה חולצת הקשה ה"ר משה מביה"ט ותחלוץ ומה בקדוהא אמר בספ"ב דיבמות דספק חלוצה היכא דכנסה שריא כו'.

ואמר רבי דהאי דאינה חולצת בשמעתין לא משום שאם חלצה יהא מחוייב להוציאה אלא פיון דאפשר בלא חליצה מוטב שלא תחלוץ כו' פעין שפצינו בפ"ב דיבמות האשה שהלך בעלה וצרתה למדה"י כו' וכש"כ היכא שיש ליפגע יותר מחליצה ואיכא למיחש טפי שלא יאמרו קא שרו חלוצה לכהן ע"ש.

הרי שפכתו ג"כ הטעם דאינה חולצת משום שלא יאמרו קא שרו חלוצה לכהן ומ"מ מתבאר מדבריהם בהדיא דאף אם היתה חולצת לא היתה נאסרת על בעלה ולא תצא פדיון שאר ספק חלוצה דהיכא דכנסה שריא אלא דלכתחילה פיון דאפשר בלא חליצה מוטב שלא תחלוץ שלא יאמרו קשרו חלוצה לכהן אבל בדיעבד לא היתה נאסרת מחשש זה ולפ"ז נראה דמכ"ש עתה דמדינא אינה חולצת אם עשיתה מעשה וחקלצה בטעות דאינה נאסרת בדיעבד על בעלה הפהו.

ולפ"ז פדי למעט במחלוקת נראה דגם מש"כ הרא"ש דאי חלצה כו' ואיתי למשרי חלוצה לכהן פנ"ל זהו רק טעם דלקדוהא לא אמרו רבנן שתחלוץ לכתחילה אבל באמת גם אם היתה חולצת לא היתה נאסרת על בעלה בדיעבד ואף שהרא"ש הרחיב הדבר דאמרי קמו רבנן בנולד דנפל הוא מ"מ בדיעבד לא תצא מבעלה מחשש זה ועי' בתו' יבמות כ"ד ד"ה ספק חלוצה כו' הקשה ה"ר משה מפיהם כו' וי"ל דהתם שחולצת לאחר גישואין יאמרו קמו רבנן כו' ואיתי למשרי חלוצה לכהן ע"ש ונראה דהוא דבר אחר עם מש"כ התו' בשבת שם אלא שהרחיבו בטעם הדבר והרי בתו' שבת מפנ"ש בהדיא דאם היתה חולצת ג"כ היתה מותרת והנה בתו' יבמות שם משמע דבשאר ספק חלוצה ליכא חשש פלל משום דאיתי למשרי חלוצה לכהן ולקדוהא לא תצא אלא דלכאורה צ"ע דספק חלוצה מ"ט לא תנשא לכתחילה לכהן הא הוי ספק של דבריהם שוב מצאתי בחי' הרמב"ן ליבמות שם שפעם בזה ותו' דהוא משום לעז ע"ש ולפ"ז נראה דלעולם איכא בספק חלוצה משום דאיתי למשרי חלוצה לכהן אלא דמחשש זה לא אסרו רבנן רק לכתחילה ולא לאפוקה בדיעבד ובמת הנולד פיון דאפשר שלא תחלוץ הוי פלכתחילה וזה נכון וכל זה הוא אפילו אם היתה הדין נותן דלא שרינו לה בלא חליצה אלא שתחלוץ מ"מ נראה דלא היתה נאסרת בדיעבד אולם עתה שאמרו חכמים דאשת פהו אינה חולצת ושרינו לבעלה בלא חליצה פלל בודאי נראה דאם חלצה בטעות לפני ב"ד טועין דלא תצא מבעלה פיון שחלצה בטעות שלא היתה צריכה חליצה פלל וזה ברור: וכעין הספק של כת"ר יש להסתפק ג"כ ביבמות ר"פ האשה בתרא האשה שהלך בעלה וצרתה למדה"י

ובאו ואמרו לה מת בעלה לא תנשא ולא תתניבם עד שתדע שמה מעוברת היא צרתה ופריה בגמ' ותחלוץ ממ"נ כו' גזירה שמה יהא הולד בן קיימא ונמצא אתה מצריכה פרוז לכהונה וליצרכה דלמא איפא דהוי בעליצה ולא הוי בהכרזה ואמרי קשרו חלוצה לכהן ופרש"י ותחלוץ לאחר ט' ממ"נ אם ילדה צרתה הרי נפטרה בולד ואם לאו הרי חליצתה פוטרתה מצריכה פרוז להכריז שלא היתה חלוצה ומותרת לכהונה ע"ש ומשנה זו פתבו כל הראשונים וכ"כ בטור ושו"ע אה"ע סי' קנ"ו ע"ש ויש לחקור באם עשה מעשה וחליצה בדיעבד נודע אח"כ שילדה צרתה והולד בן קיימא ונמצא שלא היתה צריכה חליצה כלל אם מ"מ אסורה אף בדיעבד להינשא לכהן מחשש זה שיאמרו קשרו חלוצה לכהן, שוב מצאתי שפ"ק נסתפק בזה הט"ז באה"ע שם וע"ש שכתב דבדיעבד נראה פשוט אפילו במקום שחשו שיבואו עדים דאם כבר חלצו מותרת להנשא לשוק וראיה ברורה ממתניתין חלצו ב"ש פוסלין מן הכהונה וב"ה מכשירין פרש"י לפי שחליצתו שלא לצורך כו' ואמאי לא חשו ללעז כו' אלא נדאי כיון שפ"ק נעשה החליצה והיא שלא לצורך אין פ"ק חשש וה"נ דכנתיה ומותרת אפילו לכהן אם יבואו עדים שהיתה שלא לצורך והמתמיר להשיאה לכהן עכ"פ לא יחמיר להנשא לשוק עכ"ל הט"ז ובכ"ז נראה דעתו נוטה יותר שאם כבר חלצו ובאו עדים שהולד בן קיימא מותרת לכהן אולם מצאתי בחי' הריטב"א ביבמות (דף ל"ו) בסוגיא זו שהקשה אמאי מעגנינו לה עד שתדע אמיתת הדברים תחלוץ ותנשא הא פסולה לכהונה ותי' דחיישינו דלמא לא קיימי באיסורא מפיו דנדעי דילדה צרתה ולא היתה חליצתה כלום ע"ש ומתבאר מדבריו דאף אם תחלוץ תהא אסורה לכהונה וכ"נ מדברי הרשב"א שם ע"ש: אולם לפי דעת הט"ז דאם כבר חליצה ונמצא שהולד בן קיימא מותרת לכהן לפ"ז מיושב קו' הריטב"א שפיר והיינו דבנדאי אם תחלוץ ונמצא הולד בן קיימא א"א כלל לאסור אותה לכהן הרי שפ"ק צרתה ובה' מורכב על כתפה והיא תיאסר לכהן ואף דיאמרו קשרו חלוצה לכהן? הנה מענות שלא יוכל לתקן דבשום ענין א"א לאוסרה על כהן אם הולד בן קיימא ורק אנו מעגנינו לה שלא תחלוץ עד שדע אמיתת הדברים ובה' יש לישוב שם השמועות דהנה במשנה שם החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת וילדה בזמן שהולד של קיימא לא פסלה מן הכהונה וכתב בחי' הריטב"א שם דאע"פ שאמה מצריכה פרוז לכהונה סמכינן אהכרזה כיון דאיפא ולד דמוכח אבל באשה שהלה בעלה וצרתה למדה"י דחיישינו שמה יהא הולד בן קיימא היינו משום דולד דחברתה שהיא במדה"י לא מוכח עלה מידי ע"ש והנה (בדף מ"א) היבמה לא תחלוץ בתוך ג"ח ומפרש בגמ' הטעם שמה יהא ולד בן קיימא ונמצא אמה מצריכה פרוז לכהונה ופי' בחי' הריטב"א דלכתחלה חיישינו אע"ג דאיפא ולד דקא מוכח אולם לפי הנ"ל מיושב שפיר השמועות בכלל אחד דמשום שאמה מצריכה פרוז לכהונה א"א לאסור אותה לכהן בדיעבד שפ"ק חליצה ורק דמשום זה לא תחלוץ לכתחלה.

ולפ"ז ניחא שפיר דבמשנה החולץ ליבמתו כו' בזמן שהולד של קיימא בדיעבד לא פסלה מן הכהונה ובאשה שהלה בעלה וצרתה למדה"י כו' מעגנינו לה רק שלא תחלוץ לכתחלה וכן היבמה לא תחלוץ בתוך ג' זהו ג"כ רק לכתחלה אבל באשה שהלה בעלה אם כבר חליצה מותרת לכהן כנ"ל אלא דלכאורה צ"ע מהא דמבואר שם ר"פ החולץ דפריה למ"ד חליצת מעוברת לא שמה חליצה ממשנה החולץ למעוברת כו' אין הולד של קיימא פסלה

מן הפקדונה ומשני מדרבנן ולחומר א בעלמא ופרש"י דלמא אתי למשרי חלוצה לכהונה וכן פי' בחי' הרשב"א והריטב"א והיינו משום דליפא ולד דקא מוכח ע"ש הרי דאף דחליצתה היתה שלא לצורך מ"מ פסלה מן הפקדונה אולם באמת ניקח שפיר דלא דמי כלל דהיכי שנמצא הולד בן קנימא אפילוולד צרתה דלא היתה צריכה חליצה מעולם כלל אפ"ל דאם כבר חלצה אין לאסור אותה לכהן כנ"ל אולם חליצת מעונבת בזמן שהולד אינו בן קנימא נמצא דבאמת היא זקוקה לחליצה אלא דחליצת מעונבת לא שמה חליצה ולפ"ז הוי פשאר חליצות פסולות דפוסלות לכהונה: וראיתי להעיר בשינוי לשון הגמ' בסוגי' זו ובדף מ"ג לענין היבמה לא תחלוץ בתוך ג' דהנה לענין האשה שהלה בעלה וצרתה למדה"י כו' ואתה מצריכה פרוז לכהונה וליצרכה דילמא איפא אינש דהוי בחליצה ולא הוי בהכרזה ואתי למימר קשרי חלוצה לכהן אולם שם לענין שלא תחלוץ בתוך ג' כו' אתה מצריכה פרוז לכהונה ונצרכה דלמא איפא דהוי בחליצה ולא הוי בהכרזה ומפסלוה מן הפקדונה ע"ש וצ"ע בשינוי הלשון דכאן אמר ומפסלוה מן הפקדונה ושם אתי למימר קשרי חלוצה לכהן ולכן נראה לומר דהא דמבואר בגמ' ומפסלוה מן הפקדונה אין הפקדונה שאם תנשא לכהן אתי למימר קשרי חלוצה לכהן.

אולם הפקדונה הוא משום תקנתא דידה שלא יפסלוה בחנם מן הפקדונה והיינו דמאן דלא הוי בהכרזה יאמר שהיא פסולה לכהונה ולא יניחו אותה להינשא לכהן וחקמים חשו לתקנות בנות ישראל שלא יפסלו אותם בחנם מן הפקדונה ולכך אמרו שלא תחלוץ בתוך ג' מיהו כ"ז שייך רק לענין זה שלא תחלוץ בתוך ג' שלא תפסיד כלום דהרי בלא"ה לא תנשא בתוך ג' לכהן לא תחלוץ שלא יפסלוה בחנם מן הפקדונה אולם באשה שהלה בעלה וצרתה למדה"י שלא תחלוץ כלל עד שתדע שמה מעונבת צרתה ואנו מענין אותה לעולם א"כ בנדאי לא שייך זה הטעם משום תקנתא דידה שמה יפסלוה בחנם מן הפקדונה דמשום זה לא תתעגן כל ימיה ולכך אמר דהטעם הוא שמה תנשא לכהן באמת ואתי למימר קשרי חלוצה לכהן אולם מה שהוצרך הגמ' לענין הא דלא תחלוץ בתוך ג' לומר טעם אחר דמפסלוה מן הפקדונה ולא משום דאתי למימר קשרי חלוצה לכהן נראה משום דבאמת נ"מ לדינא בין שני הטעמים דהנה הב"י (בסי' קנ"ו) הביא דברי רבינו ירוחם לענין האשה שהלה בעלה וצרתה למדה"י שכתב נסתפק לר"ש אם יש לדבר פתח היתר כשתדור אשה זו ע"ד רבים שלא תנשא לכהן שכל עצמינו לא חששנו אלא מטעם דהצרכת פרוז ואחר שתדור נסתלקה חששא זו והאריף שם בזה ע"ש ולפ"ז נראה דאף אי נימא דיש היתר כשתדור אשה זו ע"ד רבים שלא תנשא לכהן מ"מ זהו מועיל רק לחשש דאתו למשרי חלוצה לכהן אולם לענין החשש שלא יפסלוה בחנם מן הפקדונה והיינו דאיפא דהוי בחליצה ולא הוי בהכרזה ויפסלוה מן הפקדונה לפ"ז בנדאי לא שייך כלל שתדור ע"ד רבים שלא תנשא לכהן דהרי כל החשש הוא שלא יניחו אותה להנשא לכהן ואיך תדור שלא תנשא לכהן דזהו גופא החשש וז"ב ולפ"ז לענין שלא תחלוץ בתוך ג' דלא תפסיד כלום אם תמתין עד אחר ג' כנ"ל חשו רבנן שלא תחלוץ ג"כ משום תקנתא דידה שלא יפסלוה בחנם מן הפקדונה וכמבואר בגמ' ומפסלוה מן הפקדונה ונ"מ דלפ"ז אין מועיל פתח היתר שתדור שלא תנשא לכהן וכנ"ל: ומ"ש כת"ר ביסוד דברי הרמב"ם במש"כ דאם נשאת בגט שפסול מדבריהם דכותבין לה גט אחר והיא תחת בעלה דזהו נלמוד באמת מחליצה דבחליצה הרי מפניך בש"ס דכ"מ שצריכה חליצה

מדבריהם ועברה ונשאת לשוק בלא חליצה דחולצת עכשיו והיא תחת בעלה היכי דאפשר כגון באשת ישראל ולא באשת כהן והוא סוגיא ערוכה במת הולד תוך ל' והדבר פשוט דמשם יש ללמוד גם להנשים הצריכות גט מדברי סופרים לביד דג"כ הן צריכות להתגרש אחר שנשאת לבעל היכי דאפשר וכש"כ הוא מחליצה ע"כ תוכן דבריו בקצרה ולענ"ד א"א לומר פן דהנה הרמב"ם בספ"ב מה' יבום פתב בזה"ל פל יבמה שהיא ספק מדבריהם אם יש עליה זיקת יבום כו' כגון יבמה שילדה ולד שלא פלו לו חדשיו ומת בתוך שלשים כו' ואם נתקדשה לכהן כו' אינו חולץ לה שאין אוסרין על זה אשתו משום ספק דבריהם עכ"ל הרי מבואר בדבריו דהא דבאשת כהן אינה חולצת ושריני לה בלא חליצה היינו רק משום דהוא ספק דבריהם הגם דדברי הרמב"ם צ"ע מפני מה קורא ספק דבריהם.

והנה ביבמות שם מבואר דכיון דאיכא רבנן דפליגי עליה דרשב"ג דאמרי אע"ג דלא שהא ולד מעליא הוי גבי אשת כהן כיון דלא אפשר עבדינו כרבנן משמע דלרשב"ג גופיה גם באשת כהן חולצת והנה רשב"ג ס"ל דלא שהא ספיקא הוי וע"ש בתוס' דמה"ת אזלינן בתר רובא אלא דמדברבנן חיישינן למיעוט מצוי כזה א"כ גם לרשב"ג הוי ספק דבריהם ועי' בשפת (דף כ"ג) דדמאי מקרי ספק דבריהם ומשום דמה"ת אזלינן בתר רובא ע"ש ועי' בבבאורי הגר"א סי' קנ"ו ע"ש ועכ"פ זה בנדאי ברור דדיקא הכא משום דהוי ספק דבריהם וכמו שהתחיל הרמב"ם פל יבמה שהיא ספק מדבריהם אם יש עליה זיקת יבום כו' אבל היכי שיש עליה זיקת יבום נדאי מדבריהם פשיטא דאף באשת כהן לא שריני לה בלא חליצה אף דלא אפשר ולפ"ז הרי צ"ע לכאורה מגיטין שפסולין מדבריהם אף שהוא נדאי דבריהם מ"מ אם נשאת לא תצא אף היכי דא"א לכתוב גט אחר וכמבואר בדברי הרמב"ם פנ"ל ובע"כ צ"ל דלא דמי כלל דבגט פסול מדברבנן אף דהיכי דלא נשאת עדיין צריכה.

גט אחר מ"מ אם ניסת לא העמידו חכמים דבריהם כיון שכתב נתגרשה פ"א אלא דהגט פסול מדבריהם ובאמת היכי שצריך גט מדבריהם ולא נתגרשה כלל כגון שנתקדשה קדושין דרבנן פשיטא דהיכי דא"א לכתוב גט אפילו אם ניסת תצא ולפ"ז היינו נמי בחליצה היכא שיש עליה נדאי זיקת יבום מדבריהם היכא דלא אפשר לחלוץ תצא ונהרי הוא כמו שיש עליה זיקת א"א מדבריהם וז"ב ולפ"ז גם מש"כ כת"ר ללמוד מהא דבאשת ישראל חולצת דאף דהיכי דלא אפשר לא תחלוץ כלל דה"ה לפסולי גיטין דבריהם דהיכי דאפשר פותבין לה גט אחר והיא תחת בעלה באמת אין ראיה כלל דשאני התם שלא נחלצה עדיין כלל וכיון שיש עליה על כל פנים ספק זיקת יבום מדבריהם לא תיפוק בכדי כיון שצריכה חליצה.

משא"כ בגיטין פסולין מדבריהם דלא העמידו חכמים דבריהם אף בנדאי דבריהם ומשום שכתב נתגרשה פ"א אלא שהגט גופיה פסול א"כ הרי אפ"ל דלא העמידו חכמים דבריהם כלל אף היכא דאסור לכתוב גט אחר ודברי הרמב"ם צ"ע: ועל מש"כ הרמב"ם בפ"ד מה' חליצה הכ"ו פל מקום שאמרנו חליצתה פסולה כו' עברה ונשאת ה"ז חולץ לה חליצה פשיטה והיא תחת בעלה כו' וכתב המ"מ שמפריש אותה עד שיחלוץ לה חליצה פשיטה שהרי משמע בגמ' במקצת מקומות שהזכירו חליצה פסולה שמה"ת אינה פלוס

ע"ש וכתבתי דבעניי לא מצאתי בגמ' חליצה פסולה מדרבנן דהיכי שהיא מדרבנן באמת חליצתה פשירה ודברי המ"מ צ"ע וע"ז הביא כת"ר מחליצת קטנה שכתב הרמב"ם שהיא פסולה והלח"מ כתב שהוא רק מדרבנן דהא דאמר בגמ' והלכתא עד שתביא שתי שערות והיננו כר"מ ומשום דמקשינן אשה לאיש הך דמקשינן הוא רק דרבנן עכ"ל ולענ"ד נראה דאין ראיה מדברי הרמב"ם דשפיר אפ"ל דחליצת קטנה פסולה מה"ת דמה שהכריח להלח"מ לומר פן משום דהוקשה לו דאי נימא דחליצת קטנה פסולה מה"ת דהיקשא הוא דרשה גמורה א"כ הו"ל לומר דחליצת קטנה אינה חליצה כולל וכמו חליצת קטן שכתב הרמב"ם שאינה חליצה.

ולענ"ד נראה לישב בפשיטות דהנה בהא דמבאר בגיטין (דף פד) שמאל וליה פסולות ופוסלות קטן ואנפיליא פסולות ואין פוסלות והיננו דקטן ואנפיליא אינה חליצה כולל הנה באמת בין שמאל ובין קטן פסולות מה"ת ועי' בפרש"י שם שמאל כו' ופוסלת דשם חליצה עלה אלא שלא נעשית בהכשרה דיליף רגל רגל ממצורע דכתיב ימנית כו' קטן ואנפיליא לאו חליצה כולל דאיש ונעל כתובין בפרשה עכ"ל רש"י ע"ש ולפ"ז נראה דהחילוק הוא דמה דכתיב בהדיא בקרא כמו איש ונעל לכך קטן ואנפיליא לאו חליצה כולל אולם מה דאיתי' מדרשא וכמו שמאל דילפינן רגל רגל ממצורע שם חליצה עלה ולפ"ז נראה בשי' הרמב"ם דהיננו ג"כ דחליצת קטנה פסולה דדוקא חליצת קטן אינה חליצה ומשום דאיש כתיב בפרשה אבל אשה משמע באמת בין גדולה בין קטנה ורק דמקשינן אשה לאיש ולכך הוי חליצה פסולה פנין דלא אתי' רק מהיקשא וכמו שמאל דהוי חליצה פסולה אף דילפינן בג"ש רגל רגל ממצורע: סימן מו בדין טומטום שנקרע ונמצא זכר לענין חליצה: הנה ביבמות (דף פ"א) במשנה שם ר' יהודה אומר טומטום שנקרע ונמצא זכר לא יחלוץ מפני שהוא כסריס.

ובגמ' שם (דף פ"ג) א"ר אמי מאי עביד ליה ר' יהודה לטומטום דבירי כו' ואיקרע ואוליד שבע בניו כו'. תניא ר' יוסי ב"ר יהודה אומר טומטום לא יחלוץ שמה יקרע וימצא סריס חמה כו' מאי בינייהו אמר רבא לפסול במקום אחיו ולחלוץ שלא במקום אחיו.

ופרש"י לר' יהודה דאמר שהוא כסריס מחזיק ליה כסריס ודאי ולא פסלה על האחיו ולר' יוסי שמה קתני ספיקא הוא כו' ע"ש. ועי' ברא"ש שכתב א"ר אמי מאי עביד ליה ר' יהודה לטומטום דבירי כו' משמע דרבנן פליגי עליו וסברי דלאו סריס הוא וחולץ ומייבם ור' יוסי ב"ר יהודה פליג אאבנה ונעביד ליה ספק סריס ופסול במקום אחיו וחולץ שלא במקום אחיו ואינו מייבם והכי עבדינן לחומרא ע"ש.

ואולם הרמב"ם בפ' ו' מה' יבום ה"ד כתב והטומטום חולץ ולא מייבם מפני שהוא ספק ואם נקרע ונמצא זכר רצה חולץ רצה מייבם ע"ש והטור אה"ע סי' קע"ב הביא מחלוקת הרמב"ם והרא"ש וכ"ה בשו"ע בסי' ה"ל ע"ש ועי' בב"י שכתב על דברי הרא"ש ז"ל ויש לתמוה עליו פנין דמשמע ליה מדר' אמי דרבנן פליגי עליה דר' יהודה אמאי לא פסק פנותיהו וכמו שפסק הרמב"ם וכן נראה דעת הר"י כו' ושמה יש לומר דטעמא דהרא"ש משום דכיון דלא מפרש בהדיא לא במשנה ולא בפרייתא ולא בגמ' דאיפליגי רבנן עליה דר' יהודה לא סמכינן אמשעו'תא דמשמע לן להקל וכיון דר' יהודה ור' יוסי פליגי כו' נקטינן כמאן דמחמיר כו' ע"ש ועי' בב"ח מש"כ בזה.

ועכ"פ לְדַבְרֵי הַבַּיִת הַזֶּה שִׁי הֶרְמַב"ם הוּא פְּשׁוּט שְׁפוּסָה פְּרַבְנָן דַּר' יְהוּדָה דְּטוֹמְטוּם וְדַאי לָאו סְרִיס הוּא וְאִי בְּשִׁי הָרָא"ש בְּיָקֵשׁ לְמַצּוֹת טַעַם וְכֵן הִבִּיא שְׁמֵי בְּשׁו"ע בְּתַחֲלִילָה דְּבַר הֶרְמַב"ם בְּפִשְׁטוּת וְנִדְעַת הָרָא"ש בְּשֵׁם יֵשׁ מִי שְׁאוּמֵר ע"ש: אָמְנָם לַעֲנִיד גְּרָאָה דְּשִׁי הָרָא"ש הוּא פְּשׁוּט וּמְבֹאֵר מִתּוֹךְ סוּגְיָה הַש"ס וְלִהְיֶיפָּה דְּשִׁי הֶרְמַב"ם צַע"ג.

וּבְהַקְדָּם הַסּוּגְיָא בְּבִכּוּרוֹת (דָּף מ"ב) וְע"ש לַעֲנִין טוֹמְטוּם בְּבִהְמָה דַּר"ל אָמַר לֹא אָמְרוּ טוֹמְטוּם סָפֵק אֵלָּא בְּאֵדָם כּו' אֲבָל בְּבִהְמָה מְטִיל מִים בְּמָקוֹם זְכוּרוֹת זָכָר בְּמָקוֹם נְקִבוֹת נְקִיבָה. מִתְקַיֵּם לָהּ רַב אוֹשְׁעֵי וְלִיחֻשׁ שְׁמָא נְהַפְכָה זְכוּרוֹתוֹ לְנְקִבוֹתוֹ א"ל כְּמָאן כַּר"מ דְּחִינֵי לְמִיעוּטָא אֲפִילוּ תִּימָא רַבְנָן כּו' הוֹאִיל וְאִישְׁתַּי אִישְׁתַּי.

וּפְרַש"י אֲפִילוּ תִּימָא רַבְנָן נְמִי פְּרַכִּינָן הִכִּי דְּהוֹאִיל וְאִישְׁתַּי לַעֲנִין טוֹמְטוּם אִישְׁתַּי דְּנִהְפְּכָה זְכוּרוֹתוֹ לְנְקִבוֹתוֹ ע"ש. לִימָא אִישְׁתַּי וְלֹא אִישְׁתַּי תַּנְאִי הִיא דְּתַנְאִי טוֹמְטוּם שְׁקִינְדֵּשׁ כּו' וּמִינְיָבְמִין לְאִשְׁתּוֹ וְתַנְאִי אִידָּהּ אִשְׁתּוֹ טוֹמְטוּם חוֹלְצָת וְלֹא מְתִיבְמִין סְבִרוּהָ דַּכ"ע כַּר"ע דְּאָמַר סְרִיס חֲמָה לֹא חוֹלֵץ וְלֹא מְיַבְבֵּם.

מֵאִי לָאו בְּהָא קְמִיפְלִיגִי דַּמ"ד כּו' וּמִינְיָבְמִין אֵת אִשְׁתּוֹ לֹא אָמְרִינָן הוֹאִיל וְאִישְׁתַּי אִישְׁתַּי וּמ"ד חוֹלְצָת וְלֹא מְתִיבְמִין אָמְרִינָן הוֹאִיל וְאִישְׁתַּי אִישְׁתַּי לֹא דַּכ"ע אָמְרִינָן הוֹאִיל וְאִישְׁתַּי אִישְׁתַּי הָא ר"א הָא ר"ע כּו' וּפְרַש"י וּבְהָא פְּלִיגִי דַּמ"ד מְיַבְבִּין לְאִשְׁתּוֹ מַמ"נ סָבַר אִי זָכָר הוּא שְׁפִיר מְיַבְבֵּם דְּלֹא אָמְרִינָן הוֹאִיל וְאִישְׁתַּי לְמִיָּהוּ טוֹמְטוּם אִישְׁתַּי נְמִי לְסַפּוּקֵי בְּסְרִיס חֲמָה שְׁאֲפִילוּ יִקְרַע וְיִמְצָא זָכָר יְהֵא סְרִיס וּמ"ד אִין מְתִיבְמִין סָבַר אָמְרִינָן הוֹאִיל וְאִישְׁתַּי לְמִיָּהוּ טוֹמְטוּם אִישְׁתַּי נְמִי לְסַפּוּקֵי לְמִיָּהוּ סְרִיס חֲמָה כּו'.

לֹא דַּכ"ע אָמְרִי שְׁמָא וּמְסַפְקִינָן לִיה בְּסְרִיס חֲמָה וְהָא דְּאָמְרִינָן מְתִיבְמִין ר"א הִיא דְּאָמַר אִשְׁתּוֹ סְרִיס חֲמָה מְתִיבְמִין כּו' ע"ש. וְעַכ"פ מִתְבָּאָר מְסוּגְיָה זֹו דְּעִיָּקָר הַדְּבָר אִם מְסַפְקִינָן לִיה לְטוֹמְטוּם בְּסְרִיס חֲמָה תַּלְיָא בְּהַדְּ דַּאי נִימָא הוֹאִיל וְאִישְׁתַּי אִישְׁתַּי.

וְא"כ הִרִי מְסַקְנָת הַגַּמ' שְׁמֵי דַּכ"ע אָמְרִינָן הוֹאִיל וְאִישְׁתַּי אִישְׁתַּי וְאִשְׁתּוֹ טוֹמְטוּם לֹא מְתִיבְמִין וּמְשׁוּם דְּמְסַפְקִינָן לִיה בְּסְרִיס חֲמָה וְהַבְּרִיָּתָא דְּמִינְיָבְמִין לְאִשְׁתּוֹ ס"ל כַּר"א דְּאִשְׁתּוֹ סְרִיס חֲמָה מְתִיבְמִין.

וְעַכ"פ לַפ"ז בְּנִדְאִי דְּהִכִּי קו"ל כְּמְסַקְנָת הַגַּמ' דְּטוֹמְטוּם הָוִי סָפֵק סְרִיס חֲמָה וְכַר' יוֹסִי בַר' יְהוּדָה וְכַנ"ל. וְכ"כ בְּאֵמַת הָרָא"ש בְּבִכּוּרוֹת שְׁמֵי לַעֲנִין טוֹמְטוּם בְּבִהְמָה ז"ל וְכֵן הָא דְּאָמַר ר"ל לֹא אָמְרוּ כּו' לִיתָא אֵלָּא כִּי מְטִיל מִים בְּמָקוֹם נְקִבוֹת סְפִיקָא הָוִי שְׁמָא נְהַפְכָה זְכוּרוֹתוֹ לְנְקִבוֹתוֹ וְאֵע"ג דְּמִיעוּטָא הוּא וְלֹא חִינְיָשִׁין בְּעֵלְמָא לְמִיעוּטָא הִכָּא כִּינָן דְּאִישְׁתַּי אִישְׁתַּי וְחִינְיָשִׁין וְהִכִּי מְסַקְנָא דְּשִׁמְעִין דַּלכ"ע אָמְרִינָן כִּינָן דְּאִישְׁתַּי אִישְׁתַּי וְכֵן הִלְכְתָא עַכ"ל הָרָא"ש וְהוּא מְלִשׁוֹן הֶרְמַב"ן בַּה' בְּכּוּרוֹת ע"ש.

וּמִתְבָּאָר בְּהַדְּיָא דַּס"ל לְהֶרְמַב"ן וְהָרָא"ש דְּקו"ל כְּמְסַקְנָא דְּשִׁמְעִין דַּלכ"ע אָמְרִינָן הוֹאִיל וְאִישְׁתַּי אִישְׁתַּי וְלַפ"ז מְמִילָא קו"ל דְּטוֹמְטוּם הָוִי סָפֵק סְרִיס חֲמָה וְכַר' יוֹסִי בַר' יְהוּדָה וְכַמְש"כ הָרָא"ש בִּיבְמוֹת שְׁמֵי.

וּמְצָאִיתִי בַּבַּה"ג שְׁפֵסֶק ג"כ כַּר"י ב"ר יְהוּדָה וְע"ש בַּה' יבְמוֹת שְׁהִבִּיא מְחֻלְקָת ר' יְהוּדָה וְר' יוֹסִי הַנ"ל וְכַתֵּב דְּאָנָן הִשְׁתָּא מְשׁוּינָן לִיה סְפִיקָא פְּהֵאִי תַּנְאִי לְחוּמְרָא דְּפָסִיל בְּמָקוֹם אַחִין כּו' וְאִשְׁתּוֹ דִּילִיָּה חוֹלְצָת מְסַפֵּק ע"ש.

ועכ"פ שי' הרא"ש הרי נתברר מתוך סוגי' הש"ס פנ"ל וכן הוא דעת בה"ג וְהַרְמַב"ן ואולם שי' הרמב"ם שפסק דטונטום לא חשיב ספק סריס פלל צע"ג דהוא שלא כמסקנת הגמ' בבכורות ה"ל פנ"ל: וכל זה הוא אפילו אם היה מפרש בהדיא ביבמות שם דרבנן דפליגי עליה דר' יהודה ס"ל דטונטום הוא לאו סריס פלל מ"מ בודאי דהו"ל לפסוק כר' יוסי בר' יהודה וכמסקנת הגמ' בבכורות דלכ"ע אמרינן הואיל ואישתני אישתני פנ"ל.

אך באמת הנה בעיקר מש"כ הרא"ש דמשמע דרבנן פליגי עליה דר' יהודה וסברי דלאו סריס הוא וחולץ ומייבם פנ"ל ולפ"ז יש ג' מחלוקת בדבר. צע"ג דמנ"ל הך נהי דמשמע ליה מדר' אמי דאמר מאי עביד ליה ר' יהודה לטונטום דבירי דבע"כ רבנן פליגי עליה וכמש"כ הב"י מ"מ מנ"ל דסברי דטונטום לאו סריס הוא פלל הא אפ"ל דרבנן דפליגי עליה דר' יהודה ס"ל באמת כר' יוסי בר' יהודה דטונטום הוי ספק סריס חמה.

ולפ"ז ליכא רק שני מחלוקת בטונטום אם הוא ודאי סריס או ספק סריס חמה ומ"מ קאמר ר' אמי שפיר מאי עביד ליה ר' יהודה לטונטום דבירי כו' דאיקרע ואוליד שבע בננן. ומשום דרבנן דפליגי עליה דר' יהודה וס"ל דטונטום הוי ספק סריס א"כ הרי משפחת לפעמים טונטום דלאו סריס הוא ומוליד.

ורק דלר' יהודה דאמר דטונטום הוי ודאי סריס קשה מטונטום דבירי וא"כ מנ"ל פלל דאיכא רבנן דס"ל דטונטום לאו ספק סריס הוא פלל וצע"ג. ועכ"פ לפ"ז שי' הרמב"ם הוא תמוה ביותר דמלבד דדבריו הם נגד מסקנת הגמ' בבכורות ה"ל הנה גם מסוגיא דיבמות אין ראיה פלל דס"ל לרבנן דטונטום אינו ספק סריס ועוד צ"ע דאי נימא דרבנן דר' יהודה ס"ל באמת דטונטום לאו סריס הוא א"כ מדוע לא מיייתי הגמ' בבכורות שם לענין אישתני ולא אישתני הנה רבנן דר' יהודה דס"ל דטונטום לאו ספק סריס הוא ובע"כ דלא אמרינן הואיל ואישתני וצע"ג: הן אמת דבביאורי הגר"א באה"ע שם פתב מקור לדעת הרמב"ם ה"ל מהתוספתא וע"ש שפכתב ואם נקרע ונמצא זכר כו' תוספתא רפי"א טונטום שקידש כו' חולץ וחולצין לאשתו אם יש שם אחים אין חולץ ואין מייבם אבל מייבמין את אשתו ר' יוסי בר' יהודה אומר כו' ופסק כת"ק וז"ש ואם נקרע כו' דע"כ ת"ק לית ליה דרבי יוסי בר"י וכ"ש דרבי יהודה עכ"ל ע"ש.

ולפ"ז לא נצטרך לומר בשי' הרמב"ם כמ"ש הב"י דהוא משום דמשמע מסוגי' הגמ' דרבנן פליגי אדר' יהודה וסברי דלאו סריס הוא וכמש"כ הרא"ש אלא דשי' הרמב"ם הוא ע"פ התוספתא ה"ל דקתני מייבמין את אשתו ובע"כ דס"ל דלאו סריס הוא.

מיהו באמת גם זה צע"ג דהנה התוספתא ה"ל כנראה דהיינו הך ברייתא דמיייתי הגמ' בבכורות שם טונטום שקידש כו' ומייבמין לאשתו ובעי למימר דס"ל להך ברייתא דטונטום לאו סריס הוא ומסיק דכ"ע אמרינן הואיל ואישתני ונהי ברייתא הוא כר"א דאמר אשת סריס חמה מתניבמת ולפ"ז אין ראיה פלל מהתוספתא: ועוד צע"ג דהרמב"ם סותר א"ע למה שכתב בפ"ב מה' בכורות לענין טונטום בבמה דהוא ספק בכור בין שהטיל מים ממקום זכרות בין שהטיל מים ממקום נקבות ע"ש ובע"כ צ"ל דהוא משום דחיישינן שמא נהפכה זכרותו לנקבותו והואיל ואישתני אישתני וכמבואר בגמ' שם וא"כ ממילא לענין טונטום באדם הוי ספק סריס ומשום דהואיל ואישתני אישתני וכו' יוסי בר"י וכמבואר בגמ' שם דתל"ז זה בזה וצע"ג: ולכן נראה

לישב בעז"ה דברי הרמב"ם ע"פ מש"כ הבה"ג בה' יבמות ונ"ל ואנן השתא משווינו ליה ספיקא פהאי תנא לחומרא כו' ומשמע הני מילי היכי דלא נקרא ונמצא זכר אבל נדאי נקרא ונמצא זכר הוי עובדא בחד טומטום כו' ולבסוף נקרא ונמצא זכר ונפק ליה דיקנא ונסב איתתא כו' ומית ואתא אחנה ליבומיה לאיתתיה ושיילינון לרבנן במתיבתא ושרינה ליבומי ויבמה אחנה דההוא טומטום ונסבה עכ"ל ע"ש ומתבאר מדבריו דס"ל דהא דאמר ר' יוסי בר"י טומטום לא יחלוץ שמה יקרא ונמצא סריס חמה היינו דוקא קודם שנקרא מספקינו ליה בסריס חמה אבל לאחר שנקרא ונמצא זכר לא מספקינו ליה בסריס פלל ואשתו מתניבמת וכ"ז הוא דלא כמשמע מפשטות הגמ' ומדברי הראשונים דגם לאחר שנקרא חשיב ליה ר' יוסי בר"י ספק סריס אלא דשי' בה"ג לכאורה צ"ע להבין הטעם אמנם נראה דמירי בנקרא ולא הביא סימני סריס וכן משמע מהו עובדא דמירי דנקרא ונפק ליה דיקנא ועי' בתו' יבמות (דף פ') ד"ה דהביא ולקח לא חשיב ספק סריס וכ"כ בספר ישועת יעקב באה"ע שם.

הן אמת דמדברי הראשונים נראה דטומטום מספקינו ליה בסריס אף בשלא הביא סימני סריס וכ"כ הב"ש שם ס"ק י"א דספק שמה סריס הוא אף בלא סימני סריס אולם בשי' בה"ג נראה דס"ל דהיכי דלא הביא סימני סריס לא מספקינו ליה בסריס פלל אלא דאפתי צ"ע מה נ"מ בין קודם שנקרא לאחר שנקרא ונהנה בס' ישועת יעקב שם פתב לחלק דהא דמבואר בבכורות הואיל ואישתני אישתי היינו בלא נקרא דבזה ניכר פעת השינוי אבל בנקרא ונמצא זכר לא חיישינו למיעוטא דסריס ע"ש אולם דבריו תמוהים מאוד וכי בשביל שנקרא לא מקרי אישתי ומה בכך שלא ניכר פעת השינוי כיון דאשתני מתחלה שגולד טומטום אפשר דאישתני ג"כ להיות סריס חמה: ונראה לענ"ד בזה דלעולם גם לאחר שנקרא שייך לומר הואיל ואישתני אלא דבעיקר הדבר הא דאמרין הואיל ואישתני אישתי היינו לחוש למיעוטא אולם רק סריסין בסימני סריס איכא עכ"פ מיעוטא אבל בלא סימני סריס אף מיעוטא ליכא אלא דהוא מיעוטא דמיעוטא ולכך בשנקרא ולא נמצאו בו סימני סריס לא אמרינן הואיל ואישתני אישתי לחוש שמה סריס הוא בלא סימני סריס והא דאמר ר' יוסי בר"י טומטום לא יחלוץ כו' היינו היכא דלא נודע אם יש לו סימני סריס ולכך אף דרובא דעלמא לאו סריסין נינהו מ"מ הואיל ואישתני אישתי חיישינן למיעוטא שמה הוא סריס חמה ויש לו ג"כ סימני סריס באמת ועפ"ז יתבאר היטב החילוק בין קודם שנקרא לאחר שנקרא דהנה ביבמות שם חשיב בברייתא סימני סריס טובא וע"ש דפליגי אמוראי בסימני סריס רב הווא אמר עד שיהו כולם ור' יוחנן אמר אפילו באחד מהן וקי"ל כר' יוחנן.

והנה בין סימני סריס דחשיב התם בברייתא יש סימני שא"א להפיר פשהו טומטום כמו מטיל מים ואינו עושה פיפה או שכבת זרעו דוחה ע"ש. ולפ"ז ניחא שפיר דהיינו דס"ל לר' יוסי בר"י טומטום לא יחלוץ שמה יקרא ונמצא סריס חמה ומשום דאף אם אין לו סימני סריס הנראה לעין מ"מ חיישינן שמה הוא סריס חמה ויש לו אחת מסימני סריס שלא ניכר קודם שנקרא ולכשיקרא ימצא שהוא סריס חמה וכ"ז הוא קודם שנקרא אולם כשנקרא ונמצא זכר דאז אפשר לעמוד על פל סימני סריס לכך אם לא נמצאו בו סימני סריס פלל לא מספקינו ליה בסריס דאף דאישתני מ"מ אין לחוש למיעוטא דמיעוטא ולומר דאישתני להיות סריס בלא סימני סריס פלל.

ובזה ניחא ג"כ מש"כ בה"ג ומשמע הני מילי היכי דלא נקרע כו' ולכאורה מהיכן משמע
כן אולם לפ"ז ניחא דהנה לכאורה צ"ע בהא דאמר ר' יוסי טומטום לא יחלוץ שמה יקרע
וימצא סריס חמה דל"ל לומר שמה יקרע הו"ל לומר שמה הוא סריס חמה.

ועוד צ"ע הלשון וימצא סריס חמה משמע שיתברר אח"כ שהוא ודאי סריס וצ"ע איך
יתברר אחר שנקרע יותר מבתחילה. ומזה ס"ל לבה"ג פנ"ל והיינו דאמר וימצא סריס
חמה דהוא ע"י סימני סריס שלא היה ניכר מתחלה קודם שנקרע וכן מיושב ג"כ הא דלא
אמר ר' יוסי שמה הוא סריס חמה ומשום דהו"א דכן הוא גם לאחר שנקרע חיישינו
שמה הוא סריס ואף בלא סימני סריס לכה אמר שמה יקרע כו' והיינו דדוקא קודם
שנקרע דאיכא לספיקי שמה יש לו סימני סריס ג"כ אלא שאינו ניכר ולכשיקרע ימצא
שהוא סריס חמה משא"כ בשנקרע ולא נמצא בו סימני סריס לא חשיב ספק סריס כלל.

והנה ביבמות שם מבואר דהיכי דהביא ב' שערוות בזקן כ"ע לא פליגי דעד שיהו פולן
כי פליגי בשלא הביא ע"ש ולפ"ז נראה דמייירי בשלא הביא א"נ בשביא ויש לו סימני
סריס מלבד אותן שא"א להכיר פשהוא טומטום ועוד י"ל דבטומטום לכ"ע ס"ל אפילו
באחד מהן משא"כ בשלא הביא סימני סריס כלל ועי' ברמב"ם פ"ב מה' אישות הלכה
כ"ה ובמ"מ שם ולהב"ש שם סק"ז במש"כ שם ואם קדמו סימני סריס כו' ע"ש ודוק:
ועכ"פ לפ"ז יש לישב בעז"ה דברי הרמב"ם ז"ל והיינו דלעולם ס"ל כו' יוסי בר"י
וכמסקנת הגמ' בבכורות שם דכ"ע אמרינו הואיל ואישתני אישתני וכמש"כ ג"כ בפ"ב
מה' בכורות ומש"כ הטומטום חולץ ולא מייבם מפני שהוא ספק נכלל בזה ג"כ ספק
סריס חמה אולם מש"כ אח"כ ואם נקרע ונמצא זכר רצה חולץ רצה מייבם מייירי בשלא
נמצאו בו סימני סריס כלל ואזיל בשי' בה"ג דכשנקרע ולא נמצאו בו סימני סריס אף
ר"י בר"י מודה דלא מספקינו ליה בסריס כלל דבכה"ג לא שייך לומר הואיל ואישתני
אישתני וכמו שנתבאר למעלה ולפ"ז דברי הרמב"ם מחנורים בעז"ה פתלג חינוך: סימן
מז אחד היה לו פרה מבכרת ובכדי לפוטרה מן הבכורה נתן אותה לאינו יהודי במתנה
והא"י משכה לרשותו ואמר בפירוש שהוא מקנה לו במשיכה זו ואח"כ ילדה זכר: הנה
באופן הקנאת בהמה מבכרת לאינו יהודי לפוטרה מן הבכורה פתבו הראשונים להחמיר
להצריף פסוף ומשיכה לחוש לדברי רש"י ור"ת.

דרש"י פסק דמעוה קונה בעובד פוכבים ור"ת פוסק דמשיכה קונה ולכן החמירו להצריף
שניהם וכ"כ התו' בע"ז (דף ע"א) והרא"ש ברפ"ק דבכורות ובטור ושו"ע יור"ד סי'
ש"ף. מיהו לענין דייעבד אם הקנה לעובד פוכבים במשיכה בלבד הנה הש"ף שם פתב
דאפילו דייעבד אם לא עשה אלא קנין א' משיכה או מעוה לא נפטר מבכורה וכ"כ בשו"ת
מהרי"ל ע"ש, אולם בשו"ת רמ"א סי' פ"ז פתב דבדיעבד סגי במשיכה לחוד בלא דמדינא
ודאי קי"ל כר"ת כו' ומש"כ התו' הרוצה לחוש לדברי רש"י ור"ת המקנה כו' צריף
שיתן פסוף וגם משיכה היינו דוקא לכתחילה פדמוכח לשון התו' שפתבו הרוצה לחוש
כו' ש"מ דברצון העושה תליאמילתא ע"ש.

ובאמת כי מלשון התו' נראה כמש"כ הרמ"א וכן נלע"ד לה"ר מדברי הרא"ש רפ"ב
דבכורות שפתב דקי"ל כו' דאמר ד"ת מעוה קונות ודרשינו מיד עצמית בפקסוף הא מיד

עובד פוכבים במשיכה הלפף ישראל שקנה בהמה מן עובד פוכבים אע"פ שנתן מעות פטורה מן הבכורה עד שימשוך כו' ע"ש.

והרי הרא"ש ברפ"ק דבכורות פתב פדברי התו' להקנות בשניהם בכסף ובמשיכה לחוש לדברי רש"י ור"ת ובע"כ צ"ל דזהו רק לחומרא לכתחילה אבל הכא מיירי מדינא ודיעבד בנדאי קי"ל כר"ת דלעובד פוכבים דוקא במשיכה ולא בכסף פנ"ל: וכ"ז הוא במקרה דאיפא כסף אולם במתנה דליפא כסף יש לצרף ג"כ דעת הראשונים דס"ל דאפילו למ"ד מעות קונה הן בישראל או בעובד פוכבים לכל חד פדאית ליה מ"מ במתנה דליפא כסף לכו"ע משיכה קונה.

והנה בע"ז (דף ע"א) אמר אממר משיכה בעובד פוכבים קונה תדע דהני פרוסאי משדרי פרדשני להדדי ולא הדרי בהו ופרש"י פרדשני דורן ולא הדרי בהו השולחין אלמא במשיכה קנינהו המקבלין ל"א מתשובת הגאונים מי שיש לו כור חטיין למפוך כו'.

וכתבו בתו' דל"א עיקר דלישנא קמא קני במתנה והוא בא לומר דמשיכה קונה במקח וממכר ואור"י דאפילו למ"ד אינו קונה ה"מ כגון דאיפא כסף. אבל במציאה ומתנה דליפא כסף כ"ע מודו דקנו במשיכה או בהגבהה עכ"ל ע"ש.

וכ"נ מדברי התו' רפ"ב דבכורות ד"ה מיך ע"ש. ועי' בשיטה מקובצת בב"מ (דף מ"ז) שכתב ז"ל וק"ל לר' יוחנן מתנת מטלטלין דליפא מעות במה יקנה תי' בתו' דמודה ר"י במתנה פיון דליפא מעות דקונה במשיכה והרמב"ן אומר דאף מתנה אינה נקנית אלא בחליפין או בחצירו או באגב הריטב"א עכ"ל ע"ש.

הרי דנחלקו בזה הראשונים דשי' התו' הוא דבמתנה דליפא מעות לכ"ע קונה במשיכה. ושי' הרמב"ן הוא דלמ"ד ד"ת מעות קונות אף מתנה אינה נקנית במשיכה ונראה דה"ה למ"ד בעובד פוכבים מעות קונה.

וכ"נ מפרש"י שפי' פרדשני דורן. ולפ"ז בע"כ דאין חילוק בין מתנה למקח וממכר דהא מייתי ראיה דמשיכה קונה בעובד פוכבים במ"מ מן מתנה פנ"ל וכ"כ בחי' הריטב"א שם בע"ז על שי' התו' דאין זה נכון ע"ש.

ועי' בס' נתה"מ בסי' קצ"ח שכתב מסברא דנפשיה ז"ל יראה לי דמה"ת פיון דאיפא מעות אינו קונה רק במעות אבל במקום דליפא מעות משיכה הוא ד"ת כו'. וכ"כ בחי' פ"י והמקנה בקדושין (דף כ"ב) ג"כ רק מסברא.

והוא פלא שלא זכרו דברי הראשונים הנ"ל והרמב"ן לא ס"ל באמת פנ"ל. ועכ"פ לפי שי' התו' הנ"ל דבמתנה לכ"ע קונה עובד פוכבים במשיכה א"כ בנ"ד הרי קנה העובד פוכבים במשיכה קנין גמור ופטורה מן הבכורה פנ"ל: אמנם אפ"ל דאפילו לפמש"כ הרמב"ן דלר"י דאמר דבישראל ד"ת מעות קונות אף במתנה דליפא מעות אין קונה במשיכה מ"מ למ"ד בעובד פוכבים מעות קונה היכי דליפא מעות קונה עובד פוכבים במשיכה.

והנה התוס' בע"ז שם (ע"ב) הקשו לשי' ר"י ה"ל מגמ' שם דמייחתי ראיה דמשיכה בעובד פוכבים קונה מהא דאמר רחב"א א"ר יוחנן בן נח נהרג על פחות משנה פרוטה וא"א משיכה בעובד פוכבים אינו קונה אמאי נהרג.

ולפי ה"ל דמשיכה קונה בעובד פוכבים לכ"ע היכי דליפא זויי פגון במציאה ובמתנה מאי מייחתי ראיה מגזל למקח וממפר וע"ש מה שתי'. אולם בחי' הריטב"א דחה באמת לשיטת התוספות ה"ל מפח קושיא זו ע"ש.

ועוד קשה לי לשי' התו' ה"ל מגמ' ב"מ (נ"ד צ"ט) דאמר רב הונא השואל קרדון מחבירו בקע בו קנאו לא בקע בו לא קנאו ומסיק דלעגון חזרה קאמר בקע ביה לא מצי הדר בו משאיל כו' ופליגי דר"א דא"ר אלעזר פדרה שתקנו משיכה בלקוחות פה תקנו משיכה בשומרים.

ועי' בשיטה מקובצת שם שפכת ז"ל וטעמא דר"ה משום דס"ל דמשיכה אינה במטלטלין מדאו' ורבנן הוא דתיקון וכי תיקון דוקא במקר או במתנה שהוא קנין הגוף ע"ש. ולפ"ז לפי ה"ל דהיקא דליפא מעות לכ"ע קונה במשיכה א"כ בשאלה דליפא מעות יהיה קונה במשיכה מדאורייתא: וכן צ"ע בשי' רש"י והנה בב"מ (נ"ד מ"ח) אמר רבא קרא ומתניתא מסייע ליה לר"ל דמתניא נתנה לבלן מעל ואמר רב דוקא בלן הוא דלא מחסרה משיכה אבל מידי אחריתי דמחסרה משיכה לא מעל עד דמשיך.

ועי' במרדכי שפכת ע"ז פרש"י דוקא בלן קתני דמעל הנותן משום דשכירות גמורה היא בנתנת הפרוטה ואין יכול לחזור בו שאין פאן מה למשנה. אבל אם נתנה על דבר שיש בה מה למשנה הימנו לא מעל עד דמשיך, מפאן הוכיח ה"ר יצחק מווינא דמעות קונות לרשב"ל היכי דאין לו לעובד פוכבים מה למשנה כו' עכ"ל ספר או"ז.

ודכנתיה מצאתי פ' בתרא דע"ז בתוספת דאפילו למ"ד משיכה בעובד פוכבים אינה קונה ה"מ בדבר דשייכא ביה מעות פגון מקח וממפר אבל במציאה כ"ע מודו דקונה במשיכה או בהגבהה עכ"ל המרדכי ועי' בס' או"ז הגדול בארנפה מזה ע"ש.

ומתבאר מזה דהמרדכי מדמי להו אהדדי למ"ד משיכה קונה היכי דאין לו מה למשנה פמו למ"ד מעות קונות היכי דליפא מעות ובאמת פן נראה דסברא אחת הוא. ועי' בתו' בכורות (נ"ד י"ג) ד"ה מיד דשני קנינים הללו מצויין ושויכי זה במוכר וזה בלוקח ע"ש וכ"כ בשו"ת חתם סופר ח' יור"ד סי' שי"ב דתלמי' זה בזה.

וע"ש שפכת דדבר זה היכי דאין לו מה למשנה אי קונה במעות לכ"ע תלי' בפלוגתא דרש"י ותו' בע"ז שם אם היכי דלא שייך פספס קונה משיכה לכ"ע ע"ש. והנה לשי' הרמב"ן דס"ל דלמ"ד מעות קונות אף היכי דליפא מעות אין משיכה קונה.

ולפ"ז לכאורה צ"ע מסוגיא ה"ל דמשמע דהיכי דאין לו מה למשנה לכ"ע מעות קונה וכמש"כ האו"ז. אולם י"ל פמו שפי' התו' שם דנתנה לבלן הוא בשכירות הפרחץ דשכירות קרקע נקנה בכסף ע"ש ולפ"ז אין ראיה פמוכן.

אולם רש"י פ"א בש"כר שירחצנו בבית המרחץ ע"ש וכן מדבריו שם מוכרח בהדיא דהיכי דאין לו מה למשנה לכ"ע מעות קונה וכמו שהוכיח האו"ז מפרש"י ע"ש. ולפ"ז הרי ה"ה דלמ"ד מעות קונה היכי דליכא מעות משיכה קונה.

וא"כ צ"ע דדברי רש"י סתרי אהדדי דממה שפ"י שם בע"ז פ"דשני דורן מוכרח בע"כ דאין חילוק בין מתנה למקח וממכר: ולכן נלע"ד לומר דהנה בגוף הדבר דמוכרח מסוגיא דב"מ ה"ל לפרש"י דאף לר"ל דס"ל דמשיכה קונה ולא מעות מ"מ היכי דאין לו מה למשנה מודה דמעות קונה וכמש"כ האו"ז י"ל ע"ז טעם נכון.

דהנה בבכורות (דף י"ג) פרש"י בטעמא דר' יוחנן דס"ל ד"ת מעות קונות משום דכתיב בהקדש ונתן הפסד וקם לו וגמר הדיוט מהקדש ועי' בתו' שם שהקשו לר"ל דאמר משיכה מפנירשת מן התורה ליגמר שיקנה פסד בהדיוט כמו בהקדש.

ותי' הריב"ן דמשיכה לא שייכא בהקדש דכל היכי דאיתא בי גזא דרחמנא איתא ולהכי שייך טפי פסד בהקדש מבהדיוט שבהדיוט דאפשר במשיכה לא יתא קנין אחר ע"ש. וכ"כ בשיטה מקובצת בב"מ שם בשם הרא"ש וז"ל ד"ת מעות קונות פדאשפחן גבי קונה מן ההקדש כו' ור"ל אומר משיכה מפנירש מה"ת ולא מעות דסבר דמהקדש לא ילפינו דלא שייכא ביה משיכה הלכא אין בו קנין אלא מעות.

אבל הדיוט דשייכא ביה משיכה משיכה קונה ולא מעות עכ"ל הרא"ש ע"ש ולפ"ז הרי מוכן שפיר הטעם בהא דמודה ר"ל דהיכי דאין לו מה למשנה מעות קונות דהא כל עיקר דלא יליף ר"ל הדיוט מהקדש שיקנה בפסד הוא משום דשאני הקדש דלא שייכא ביה משיכה לכך קונה בפסד משא"כ הדיוט דאפשר במשיכה כנ"ל.

ולפ"ז ה"ה בהדיוט היכי דאין לו מה למשנה דלא אפשר במשיכה הרי בכה"ג שפיר יש ללמוד מהקדש שיקנה בפסד וזה ברור ולפ"ז נראה דאפילו אי נימא פסברת הרמב"ן דלר"י דאמר דבישראל ד"ת מעות קונות ולא משיכה אף במתנה דליכא מעות אין משיכה קונה מ"מ לר"ל דס"ל דבעובד פוכבים מעות קונות ולא במשיכה היכי דליכא מעות פנדאי משיכה קונה.

דלפמ"ש המרדכי לדמות להו אהדדי היכי דליכא מעות שיקנה במשיכה להיכי דאין לו מה למשנה שקונה במעות. ולפ"ז לר"ל דס"ל דבישראל משיכה קונה ולא מעות ולא גמר מהקדש שיקנה בפסד ומשום דשאני הקדש דלא שייכא ביה משיכה.

הרי דס"ל לסברא פשוטה דמכיון דלא שייך משיכה לכך קונה בפסד וה"ה בהדיוט היכי דאין לו מה למשנה קונה במעות כנ"ל. ולפ"ז ה"ה דבעובד פוכבים דרק מעות קונות ולא משיכה היכי דליכא מעות משיכה קונה.

ועוד דהנה בבכורות שם מבואר דר"ל דריש לעמיתה במשיכה ולעובד פוכבים בפסד ופרי' ואימא או בהא או במעות כנ"ל. ולפ"ז ה"ה דבעובד פוכבים דרק מעות קונות נמי באחת ע"ש.

ולפ"ז נראה די"ל ג"כ דומיא דעמיתה מה עמיתה היכי דאין לו מה למשנה מעות קונה אף עובד פוכבים היכי דליכא מעות משיכה קונה. אולם לר"י דס"ל דבישראל מעות

קונות ולא משיכה אפ"ל דבאמת אף היכי דליפא מעות אין קונה במשיכה וכשי' הרמב"ן וכן"ל: וביותר יש להכריח דבע"כ ס"ל לר"י פנ"ל והנה בב"מ שם מבואר דר"ל דריש מיד עמיתה לענין משיכה ור"י אמר למעוטי קרקע דלית ביה אונאה ועי' בחי' הריטב"א שהקשה דל"ל לר"י לאוקמי האי קרא למעוטי קרקע לידרוש מינה דבר הנקנה מיד ליד וטפי עדיפא דלימא דמדאו' קני משיכה וה"ה למעות ותי' דאפשר דלא ס"ל משיכה קונה מן התורה ע"ש והנה תי' אינו מוכן פלל ונראה דעיקר הקושא הוא משום דס"ד דהיא דליפא מעות בודאי קונה משיכה מה"ת ולפ"ז פיון דמצינו לקנין משיכה לכה הקשה דלידרוש מיד עמיתה לענין משיכה שקונה ג"כ במקח וממפר וע"ז תי' דבאמת לא ס"ל משיכה קונה מה"ת פלל אף במתנה ודו"ק ועכ"פ הרי מוכרח לשי' הרמב"ן דלר"י אף במתנה אין משיכה קונה פנ"ל והנה בס' פני יהושע בקדושין (דף כ"ו) תי' לקו' התו' ה"ל דלר"ל ליגמר הדיוט מהקדש שיקנה בכסף ג"כ והיינו משום דלענין קניית משיכה גופה לא איצטריך קרא דמיד ליד דמסברא ידעינו דאל"כ במתנה ובמציאה במה יקנה וע"כ דאיצטריך קרא לאפוקי כסף.

אלא דלפ"ז הקשה לר"י נהי דלא ס"ל דרשא דמיד ליד מ"מ דלימא מקני נמי במשיכה מהאי סברא גופה ע"ש. אולם לשי' הרמב"ן ניחא שפיר דלר"י באמת לית ליה האי סברא אלא דגם היכי דליפא מעות אין משיכה קונה ורק ר"ל ס"ל לקנין משיכה מסברא פנ"ל והנה גם לפי מה שתי' התו' דלכה לא גמר ר"ל הדיוט מהקדש דשאני הקדש דלא שייקא ביה משיכה פנ"ל ג"כ יש להכריח דבע"כ ר"י לא ס"ל פנ"ל דאי נימא דבמתנה מודה ר"י דקונה במשיכה א"כ מנ"ל ללמוד הדיוט מהקדש שקונה בכסף נימא שאני הקדש דלא שייקא ביה משיכה משא"כ בהדיוט דאפשר במשיכה גם במו"מ קונה רק במשיכה ולא בכסף ובע"כ צ"ל דר"י לא ס"ל לקנין משיכה פלל ונזקא לר"ל דלדידיה משיכה מפונרשת מה"ת לכה שייק' לומר דשאני הקדש פנ"ל אבל הדיוט דאפשר במשיכה לא יקנה בכסף משא"כ לר"י דלדידיה הרי ליפא קנין משיכה פלל ורק כסף אשכחן דקונה בהקדש ולפ"ז לא שייק' לומר שאני הקדש פנ"ל: ולפ"ז מיושב שפיר פרש"י דבב"מ שם מבואר דהיכי דאין לו מה למשוך לכ"ע מעות קונות ובסוגיא דע"ז שם פרש"י דפרדשני הוא דורן מבואר דאי משיכה בעובד פוכבים אינו קונה אף במתנה דליפא מעות אינה קונה ולכאורה סתרי אהדדי אולם לפי ה"ל ניחא שפיר דלר"ל דס"ל משיכה מפונרשת מה"ת והיכי דאין לו מה למשוך מעות קונות לדידיה ה"ה דבעובד פוכבים דמעות קונות ולא משיכה היכי דליפא מעות משיכה קונה אולם בע"ז שם אמיר דאמר משיכה בעובד פוכבים קונה תדע דהני פרוסי משרי פרושני כו' ס"ל בע"כ כו' יוחנן דבישראל ד"ת מעות קונות ולעמיתה בכסף ולעובד פוכבים במשיכה וכמש"כ התו' שם דזהו עיקר הטעם ע"ש ולר' יוחנן אי נימא דמשיכה בעובד פוכבים אינה קונה לעולם גם במתנה דליפא מעות אין קונה במשיכה דכן ה"ה בישראל פנ"ל.

וכן מה שהביא בחי' הריטב"א ראיה דאין חילוק בין מתנה למקח וממפר מהא דפשיט בגמ' דמשיכה בעובד פוכבים קונה מגזל דאמר ר' יוחנן בן נח נהרג על פחות משו"פ נהרי בגזל ליפא מעות ומ"מ מיייתי ראיה מינה למו"מ פנ"ל ולפי ה"ל נראה דזהו דוקא לר"י לשיטתיה דס"ל ד"ת מעות קונות בישראל ולא משיכה ולדידיה אין חילוק בין

מתנה למכר דאף היכי דליכא מעות אין משיכה קונה פנ"ל וה"ה בעובד פוכבים אי נימא דמשיכה אינה קונה.

אולם לר"ל לשי' דס"ל משיכה מפונקשת מה"ת ולא מעות והיכי דאין לו מה למשוך מעות קונה ה"ה בעובד פוכבים דקונה במעות היכי דליכא מעות קונה במשיכה פנ"ל: הן אמת שהתו' בבכורות שם תי' עוד תי' אחר בישוב הקושיא דמ"ט לא יליף ר"ל הדיוט מהקדש שיקנה ג"כ בכסף ומשום דהא דרשינו מיד עצמיתא במשיכה הא מיד עובד פוכבים בכסף ומדעובד פוכבים בחזקת ישראל נמי בחזקת ע"ש ועי' בחי' פנ"י (קדושין כ"ו) שפתיב דאין דבריהם מוכרחים פינו שאין קנין העובד פוכבים מוזכר שם ודוקא איכא ילפינו שפיר מה ישראל בחזקת ע"ש ועוד נלע"ד לדחות תי' זה מדברי הרמב"ם ז"ל דהנה הרמב"ם בפ"א מה' זכיה ומתנה פתיב דעובד פוכבים שמכר מטלטלין לישראל או קנה מטלטלין מישראל קונה ומקנה במשיכה או בדמים וכתב הה"מ דדין המשיכה פשוט בפ"ב דע"ז דמשיכה בעובד פוכבים קונה ודעת רבינו דכי אמרינו התם משיכה קונה אף משיכה קונה קאמר וה"ה למעות וכן מוכחת הסוגיא דאמרינו התם לדעת זו דביין נסא בהקדמת מעות סגי ולא קי"ל כי האי סוגיא דאמרינו בבכורות מה עצמיתא בחזקת אף עובד פוכבים בחזקת אלא לעובד פוכבים בין במשיכה בין בכסף ע"ש.

והנה באמת כ"כ גם התו' בע"ז בפוגיא שם בד"ה שקילו וע"ש שהקשו דלמאי דדחי דמשיכה בעובד פוכבים קונה א"כ מעות אינם קונות וא"כ מה הנה מועיל המעות שהיו נותנים מתחילה ותי' דסבר האי דדחי דקניא משיכה או מעות בעובד פוכבים ודריש הכי לעצמיתא במשיכה הא לעובד פוכבים או בהא או ביהא ולית ליה הא דאמר בבכורות מדישאל בחזקת עובד פוכבים נמי בחזקת ע"ש ונהו שפתיב הה"מ דס"ל דכן מוכחת הסוגיא.

מיהו בכ"ז צע"ג דמנ"ל להרמב"ם לדחות הסוגיא בבכורות מפח הגמ' בע"ז הנ"ל גם הנה גוף הדבר צ"ע להבין סברת וטעם מחלוקת הסוגיות בנה אי אמרינו דומיא דעצמיתא. וביותר לפמש"כ התו' דדריש לעצמיתא במשיכה הא לעובד פוכבים או בהא או ביהא ולפ"ז ס"ל לרב כר"ל ונהרי בבכורות שם מבואר בהדיא דר"ל לא ס"ל דלעובד פוכבים או בהא או ביהא ומשום דדומיא דעצמיתא מדישראל בחזקת ע"ש: ולכן נלע"ד לומר בעז"ה בשי' הרמב"ם דס"ל דהסוגיות לא פליגי פלל רק דנימא דלא כמש"כ התו' דלפי מאי דדחי דס"ל לרב דקניא משיכה או מעות בעובד פוכבים דריש לעצמיתא במשיכה ולעובד פוכבים או בהא או ביהא פנ"ל ולפ"ז ס"ל לרב כר"ל דמשיכה מפונקשת מה"ת אלא דלפי מאי דדחי יסבנר רב כר"י דד"ת מעות קונות ודריש לעצמיתא בכסף הא לעובד פוכבים או בהא או ביהא ולפ"ז יתבאר שפיר דהא דמבואר בבכורות מדישראל בחזקת עובד פוכבים נמי בחזקת היינו רק לר"ל ונהנה ז"ל הגמ' בבכורות שם אמר ר"ל ישראל שנתן מעות לעובד פוכבים בבקמתו בדיניהם אע"פ שלא משא קנה וסגיבת בבכורה ועובד פוכבים שנתן מעות לישראל בבקמתו בדיניהם כו' מאי בדיניהם אי נימא בדיניהם דגופיה דאתי בקל וחומר אם גופיה קני ליה ישראל בכסף כו' ממונו לא כש"כ הוא כו' ישראל מישאל יוכיחן דגופיה קני ליה בכסף ממונו במשיכה כו' אלא בדיניהם שפסקה להם תורה מיד עצמיתא הוא דבמשיכה הא מיד עובד פוכבים בכסף כו' ואימא או בהא או

בְּהָא דְּוּמְיָא דְּעַמִּיתָהּ מַה עַמִּיתָהּ בְּחֻדָּא אַף עוֹבֵד פּוֹכְבִּים נְמִי בְּחֻדָּא וְכֵן מְבֹנְאָר שְׁם לְעִנְיָן
בְּבָא אַחֲרִיתִי דַּר"ל בְּכַה"ג ע"ש וּמְתַבְּאָר מְזַה דְּבִדִּין הוּא שְׂיִקְנָה פּוֹתֵי בְּכֶסֶף מְקַל וְחֹנְמֵר
אִם גּוֹפּוֹ קִנְיָ לִיָּה בְּכֶסֶף מְמוֹנֵו לֹא כַּש"כ אֶלְא דְּדַחֵי בַּגְמ' יִשְׂרָאֵל מִיִּשְׂרָאֵל יוֹכִיחֵן דְּגוֹפּוֹ
קִנְיָ לִיָּה בְּכֶסֶף מְמוֹנֵו בְּמִשְׁיכָה וַא"כ כ"ז הוּא רַק לַר"ל אוֹלָם לַר' יוֹחֲנָן דַּס"ל דְּיִשְׂרָאֵל
ג"כ קוֹנָה בְּמַעוֹת ד"ת א"כ שְׁפִיר י"ל דְּעוֹבֵד פּוֹכְבִּים קוֹנָה בְּכֶסֶף מַק"ו פְּנ"ל דְּלִיפָּא
לְמִימֵר יִשְׂרָאֵל מִיִּשְׂרָאֵל יוֹכִיחַ דְּהָא גַם יִשְׂרָאֵל גּוֹפּוֹ וּמְמוֹנֵו בְּכֶסֶף וּלְפ"ז נִרְאָה דַּלַּר"י
בַּע"כ יֵשׁ לְדַרוּשׁ קַרָּא דְּלַעֲמִיתָהּ לְעַמִּיתָהּ בְּכֶסֶף הָא לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים אוֹ בְּהָא אוֹ בְּהָא דְּאִין
לוֹמֵר לְעַמִּיתָהּ בְּכֶסֶף וּלְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים דְּנֻקָּא בְּמִשְׁיכָה פִּינֵן דְּאִיפָּא ק"ו דְּעוֹבֵד פּוֹכְבִּים קוֹנָה
בְּכֶסֶף פְּנ"ל א"כ אִין לְדַרוּשׁ הַקְּרָא לְאַפּוֹקֵי מְקַל וְחֹנְמֵר וְע"ש בְּסוּגְיָא דְּפִרְיָה וְאִימָא מִיַּד
עוֹבֵד פּוֹכְבִּים כָּלֵל לָא אֶמְרִי ק"ו הוּא אִם גּוֹפּוֹ קוֹנָה מְמוֹנֵו לֹא כַּש"כ ע"ש, הָרִי
דַּל"ל לְדַרוּשׁ הַקְּרָא לְסַתּוֹר הַק"ו וְה"נ אִין לְדַרוּשׁ לְעַמִּיתָהּ בְּכֶסֶף הָא לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים
דְּנֻקָּא בְּמִשְׁיכָה פִּינֵן דְּאִיפָּא קַל וְחֹנְמֵר דְּעוֹבֵד פּוֹכְבִּים קוֹנָה בְּכֶסֶף אֶלְא דְּרִשְׁיָנֵן לְעַמִּיתָהּ
בְּכֶסֶף וּלְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים אוֹ בְּהָא אוֹ בְּהָא וְאִף דְּלָא הָוִי דְּוּמְיָא דְּעַמִּיתָהּ ל"ל בַּהּ פִּינֵן דְּבַהֲכַרְח
צ"ל כֵּן וְהָא דְּמְבֹנְאָר בַּגְמ' דַּר"ל דְּרִישׁ לְעַמִּיתָהּ בְּמִשְׁיכָה וּלְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּכֶסֶף וְלָא אוֹ
בְּהָא אוֹ בְּהָא וּמִשׁוּם דְּוּמְיָא דְּעַמִּיתָהּ מַה עַמִּיתָהּ בְּחֻדָּא כּו' הִינְנוּ דְּנֻקָּא ר"ל לְשִׁי וּמִשׁוּם
דְּכִינֵן דְּאַפְשֵׁר לוֹמֵר דְּוּמְיָא דְּעַמִּיתָהּ בְּנֻדָּא טוֹב יוֹתֵר לְדַרוּשׁ הַקְּרָא בְּכָהּ דְּעוֹבֵד פּוֹכְבִּים
דְּוּמְיָא דְּעַמִּיתָהּ אוֹלָם לַר' יוֹחֲנָן הָרִי יֵשׁ הֶכְרַח שְׁלֵא לְדַרוּשׁ דְּוּמְיָא דְּעַמִּיתָהּ דְּאִין לוֹמֵר
לְעַמִּיתָהּ בְּכֶסֶף וּלְכּוֹתֵי דְּנֻקָּא בְּמִשְׁיכָה דְּהָרִי ק"ו הוּא גּוֹפּוֹ בְּכֶסֶף מְמוֹנֵו לֹא כַּש"כ לְכָהּ
בַּע"כ יֵשׁ לְדַרוּשׁ לְעַמִּיתָהּ בְּכֶסֶף וּלְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים אוֹ בְּהָא אוֹ בְּהָא וְאִף דְּלָא הָוִי דְּוּמְיָא
דְּעַמִּיתָהּ ל"ל בַּהּ וּלְפ"ז מִיְנֻשָּׁב שְׁפִיר הַשְּׁמוּעוֹת דְּהָא דְּדַחֵי שְׁם הַגְמ' בַּע"ז דַּס"ל לְרַב
דְּמִשְׁיכָה קוֹנָה בְּעוֹבֵד פּוֹכְבִּים אוֹ מְעוֹת כַּמִּש"כ הַתּו' מ"מ אִינְהוּ חוֹלְקֵת כָּלֵל עַל סוּגְיָא
הַגְמ' בְּכּוֹרוֹת הַנְּ"ל דְּמְבֹנְאָר דְּוּמְיָא דְּעַמִּיתָהּ מַה עַמִּיתָהּ בְּחֻדָּא פְּנ"ל וּמִשׁוּם דְּהֵתֵם הוּא
לַר"ל שְׁפִיר אַפ"ל דְּוּמְיָא דְּעַמִּיתָהּ מִשָּׂא"כ רַב אַפ"ל דַּס"ל כַּר"י דְּבִיִּשְׂרָאֵל מְעוֹת קוֹנוֹת
וַא"כ עוֹבֵד פּוֹכְבִּים קוֹנָה בְּכֶסֶף מַק"ו וּבַע"כ לֹא אַפ"ל דְּוּמְיָא דְּעַמִּיתָהּ אֶלְא לְעַמִּיתָהּ
בְּכֶסֶף הָא לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים אוֹ בְּהָא אוֹ בְּהָא פְּנ"ל: וּלְפ"ז נִרְאָה דְּזַהוּ בְּאַמַּת שִׁי הֶרְמֵב"ם
שְׁפִסְק דְּעוֹבֵד פּוֹכְבִּים קוֹנָה בְּמִשְׁיכָה אוֹ בְּמַעוֹת וּמִשׁוּם דַּס"ל דְּהַסוּגְיָא דַּע"ז לֹא פְּלִיג
כָּלֵל עַל הַסוּגְיָא דְּכּוֹרוֹת דְּמְבֹנְאָר שְׁם מַה עַמִּיתָהּ בְּחֻדָּא דְּהֵתֵם הוּא לַר"ל פְּנ"ל מִשָּׂא"כ
לְפִי מַאי דְּדַחֵי הַגְמ' בַּע"ז שְׁם דַּס"ל לְרַב דְּמִשְׁיכָה קוֹנָה בְּעוֹבֵד פּוֹכְבִּים אוֹ מְעוֹת בְּאַמַּת
נִימָא דַּס"ל כַּר"י דְּבִיִּשְׂרָאֵל ד"ת מְעוֹת קוֹנוֹת וַא"כ עוֹבֵד פּוֹכְבִּים קוֹנָה בְּכֶסֶף מַק"ו פְּנ"ל
וּבַהֲכַרְח דְּרִשְׁיָנֵן לְעַמִּיתָהּ בְּכֶסֶף וּלְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים אוֹ בְּהָא אוֹ בְּהָא וּלְפ"ז הֶרְמֵב"ם לְשִׁי
שְׁפּוֹסְק כַּר"י דְּבִיִּשְׂרָאֵל ד"ת מְעוֹת קוֹנוֹת לְכָהּ פְּסַק ג"כ דְּעוֹבֵד פּוֹכְבִּים קוֹנָה וּמְקַנְהָ
בְּמִשְׁיכָה אוֹ בְּדַמִּים פְּנ"ל וְזַה בְּרוּר וְעַכ"פ לְפִי שִׁי הֶרְמֵב"ם הַנְּ"ל לְפ"ז נִסְתַּר תִּי הַתּו'
בְּכּוֹרוֹת שְׁם שְׁכֻתָּבוּ לִישָׁב הַקְּוִשְׁיָא בְּהָא דְּלָא גְלִיף ר"ל שְׂיִקְנָה כְּסָר בְּהַדְּיוּט כְּמוֹ בְּהַקְּדִישׁ
וּמִשׁוּם דְּמָה עוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּחֻדָּא אַף עַמִּיתָהּ בְּחֻדָּא וְכַמְבֹּנְאָר בְּכּוֹרוֹת דְּוּמְיָא דְּעַמִּיתָהּ כֵּן
י"ל דְּוּמְיָא דְּעוֹבֵד פּוֹכְבִּים ע"ש אוֹלָם לְפִי מַה שְׁנַתְּבָאָר בְּשִׁי הֶרְמֵב"ם דְּהָא דְּמְבֹנְאָר בַּגְמ'
דְּוּמְיָא דְּעַמִּיתָהּ הִינְנוּ רַק לַר"ל דְּלִיפָּא הֶכְרַח לְאַפּוֹקֵי מִמְשַׁמְעוֹת זַה אוֹלָם לַר"י דְּלִדִּידְיָה
אִיפָּא ק"ו דְּכּוֹתֵי קוֹנָה בְּכֶסֶף בְּאַמַּת לֹא דְּרִשְׁיָנֵן דְּוּמְיָא דְּעַמִּיתָהּ לְאַפּוֹקֵי מַק"ו פְּנ"ל וּלְפ"ז
ה"ה לַר"ל פִּינֵן דְּיֵשׁ לְלַמּוּד הַדְּיוּט מְהַקְּדִישׁ שְׂיִקְנָה בְּכֶסֶף ג"כ וְהוּא ק"ו וְעִי' בַּחִי' פְּנ"י

לקדושים (דף כ"ו) ע"ש א"כ נימא דקונה בין בכסף בין במשיכה ואף דלפ"ז לא הוי
עמיתא דומיא דעובד פוכבים ל"ל בה פנ"ל ובע"כ צ"ל כמו שתי הריב"ן דשאני הקדש
דלא שייכא ביה משיכה פנ"ל: והנה הרי"ף בב"מ שם פי' בטעמא דר' יוחנן דס"ל ד"ת
מעוה קונות משום דאם גופו קונה ממונו לא כש"כ ע"ש והיגו דישאל קונה עבד עברי
בכסף ועי' בחי' ה"ר"ן שם ובשיטה מקונצת פתב שפן פי' ר"ח ע"ש.

והנה הנמוקי יוסף הקשה ע"ז דנימא עובד פוכבים יוכיח שאע"פ שגופו בכסף ממונו
דוקא במשיכה ע"ש אולם י"ל בפשיטות דס"ל להרי"ף כשי' הרמב"ם דעובד פוכבים
קונה באמת במשיכה או בכסף וליכא יוכיח.

מיהו נראה דאף לפי הרי"ף מ"מ מוכרח דלר"ל היכי דאין לו מה למשוך מעוה קונות
פנ"ל ומשום דאפתי צ"ל כמש"כ התו' בשם הריב"ן בבכורות שם דהנה לכאורה קשה
מ"ט לא יליף ר"ל בהאי ק"ו שייקנה ישראל במעוה ג"כ דאם גופו בכסף ממונו לא כש"כ
וכמו שהקשו התו' בבכורות שם לפרש"י דמ"ט לא יליף ר"ל הדיוט מהקדש שייקנה
בכסף ג"כ כמו פן קשה לפי הרי"ף ונראה לישב דהנה בב"מ (דף צ"ט) אמר ר"ה השואל
קרדום מתבירו בקע בו קנאו לא בקע בו לא קנאו ומסיק דלענן חזרה קאמר ופליגי דר'
אלעזר דאמר ר"א פדרה שתקנו משיכה בלקוחות כה תקנו משיכה בשומרים ועי' בשיטה
מקונצת שפתב בשם הריטב"א בטעמא דר"ה דס"ל דמשיכה אינה מדאורייתא ורבנן
הוא דתיקון וכי תיקון דוקא במקר או מתנה שהוא קנן הגוף אבל בשאלה דלית בה
לשואל אלא קנן פירות לא תקנו משיכה ע"ש והנה כ"ז ניחא לשי' הריטב"א דס"ל דאף
במתנה דליכא מעוה אינו קונה במשיכה מה"ת אולם לשי' התו' בע"ז שם דכל היכא
דליכא מעוה לכ"ע קונה במשיכה מה"ת א"כ קשה בשאלה דליכא מעוה יקנה במשיכה
מדאורייתא אף צ"ל לפ"ז דגם מדאורייתא ליכא קנן משיכה כ"א במתנה שהוא קנן
הגוף אבל בקנן פירות לא שייך משיכה ונראה לה"ר מדברי ה"ר"ן ר"פ שבועת הדיינין
שהביא שם דברי הר"י מיגש דס"ל דמשכון לא מקרי הילך וה"ר מקדושים (דף ח') מנה
אין פאן משכון אין פאן.

וה"ר"ן ביאר דבריו דכיון דקי"ל דמלנה אינו קונה במקר נמצא שמשכון אינה נקנה
באותה מלנה שפא תאמר שקנאו במשיכה לשעבודו כשם שאילו הקנה לגמרי נקנה
במשיכה זו היא שלמד הר"י הלוי מההיא דקדושים שאין המטלטלין נקנין במשיכה
למשכון בעלמא ע"ש והנה לפי שי' התו' דהיכא דליכא מעוה קונה משיכה מה"ת וכתבו
האחרונים דה"ה היכי שהמעוה הוא מלנה קונה במשיכה מה"ת ועי' בקצוה"ח (סי'
קצ"ח) ע"ש ולפ"ז צ"ל דגם מה"ת אין קונה משיכה למשכון בעלמא ועכ"פ לפ"ז נראה
דלענן אי שייך בעבד עברי משיכה תלי' באם עבד עברי גופו קנוי והוי רק קנן פירות
בעלמא לפ"ז לא שייך ביה משיכה פנ"ל ועי' בקדושים (דף י"ט) לאו אמר ר' יוסי בר"י
מעוה הראשונות לאו לקדושים נתנו האי הלואה היא והיא גופא משכון היא ועי' בתו'
שם דבע"כ ס"ל לר"י בר"י דע"ע אין גופו קנוי דאי גופו קנוי מה ענן זה אצל משכון
ע"ש הרי דאם אין גופו קנוי הוי גופו רק כמשכון ולא שייך ביה משיכה פנ"ל ולפ"ז
אפשר לישב דלכך לא ס"ל לר"ל הך ק"ו דגופו קונה ממונו לא כש"כ שייקנה במעוה
ג"כ דאפשר דס"ל דע"ע אין גופו קנוי ולא שייך ביה משיכה ולפ"ז י"ל מה לגופו שפן

לא שִׁינָה בִּיה מְשִׁיכָה לְכָף קוֹנָה בְּכֶסֶף מִשָּׂא"כ מְמוֹנוּ דְאֶפְשָׁר בְּמִשְׁיכָה וּכְמִשָּׂא"כ הַתּוֹ' שֵׁם לַפְרָשׁ"י לְעִנְיָן הַקָּדָשׁ וּלְפ"ז הֵיכִי דָאִין לוֹ מַה לְמַשְׁוֹף שְׁפִיר יִלְפִינן מְגוּפוֹ דְקוֹנָה בְּכֶסֶף: וְעַכ"פ נִרְאֶה דְבַנ"ד שְׁנַתְּנָן הַפְּרָה לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים בְּמִתְנָה קְנָה בְּמִשְׁיכָה קִנְיָן גְּמוּר דְכָל מַה שְׁיֵשׁ לְחוּשׁ הוּא לְשִׁי רַש"י שְׁפוּסָק כַּר"ל דְעוֹבֵד פּוֹכְבִים קוֹנָה בְּמַעוֹת וְלֹא בְּמִשְׁיכָה וּכְבָר נִתְבָּאָר דְלַר"ל הֵיכִי דְלִיפָא מְעוֹת קוֹנָה עוֹבֵד פּוֹכְבִים בְּמִשְׁיכָה וּכְמוֹ דַּס"ל דְהֵיכִי דָאִין לוֹ מַה לְמַשְׁוֹף מְעוֹת קוֹנוֹת פֶּן ה"ה בְּעוֹבֵד פּוֹכְבִים הֵיכִי דְלִיפָא מְעוֹת מְשִׁיכָה קוֹנָה וְאַפְּל' לְפִי שִׁי הֶרְמַב"ן דְלַר"י גַּם בְּמִתְנָה אֵינוֹ קוֹנָה בְּמִשְׁיכָה מ"מ לַר"ל בְּעוֹבֵד פּוֹכְבִים הֵיכִי דְלִיפָא מְעוֹת מְשִׁיכָה קוֹנָה כַּנ"ל: וְהֵנָּה בְּמִשָּׂא"כ הֶרְמַב"ן דָּאָף מִתְנַת מְטַלְטְלִין אֵינוֹ נִקְנִית אֲלָא בְּחִלְפִין אוֹ בְּחִצְרֵי אוֹ בְּאֵגָב הַקָּשָׁה ע"ז הַקְּצוּה"ח (בְּסִי' קַצ"ח) וְז"ל שֵׁם וְתַמְהֵנִי דְכִינּוֹן דְחִצְרֵי אֵינוֹ אֲלָא מְטַעַם יָד אוֹ שְׁלִיחוֹת וְכִינּוֹן דְיָדוֹ מִמֶּשׁ אֵינוֹ קוֹנָה לוֹ לְמַ"ד מְעוֹת קוֹנָה מֵאֵי עֲדִיפָא דְחִצְרָא וְכוּן לְמַ"ד מְשׁוּם שְׁלִיחוֹת נְמִי מוֹדָה הֵיכָא דְלֹא שְׁיִינָה בּוֹ יָדוֹ דְלֹא מְהֵנִי חִצְרָא ע"ש וְכוּן הַקָּשָׁה בְּשׁוֹ"ת חֲתָם סוֹפֵר יוֹר"ד (סִי' ש"י) ע"ש וְהֵנָּה אֵי נִימָא כַּנ"ל דָּאֵי מְשִׁיכָה אֵינוֹ קוֹנָה גַּם חִצְרָא לֹא קִנְיָן לְפ"ז יֵהִי מְוַכְרַח דְהֵיכָא דְלִיפָא מְעוֹת לְכ"ע מְשִׁיכָה קוֹנָה דְאֵל"כ יִשְׁרָאֵל בְּמִצִּיאָה וְהַפְּקָר בְּמֵאֵי קוֹנָה הָא חִלְפִין לֹא שְׁיִינָה בְּהַפְּקָר וְאַגַּב נְמִי אֵינוֹ קוֹנָה בְּהַפְּקָר לְדַעַת הָאֲחֵרוֹנִים וְעוֹד דְדַעַת הָרֵאשׁוֹנִים הוּא דְאַגַּב אֵינוֹ קוֹנָה אֲלָא מְדַרְבְּנָן וְחִצְרָא נְמִי לֹא קִנְיָן פִּינּוֹן שְׁאִין מְשִׁיכָה קוֹנָה וְעַכ"פ צ"ל דְהֵיכָא דְלִיפָא מְעוֹת מְשִׁיכָה קוֹנָה ד"ת וְכַשִּׁי הַתּוֹ' וְכוּן"ל: אוֹלָם בְּאַמַּת נִרְאֶה דְדְבָרֵי הֶרְמַב"ן נְכוּוֹנִים דְבְּנִדְאֵי אֲפִילוֹ אֵי נִימָא דְמְשִׁיכָה אֵינוֹ קוֹנָה מִן הַתּוֹרָה מ"מ חִצְרָא שְׁפִיר קוֹנָה וְהֵינּוּ מְשׁוּם דְהָא דְמְבִנְיָרָא בְּגַמ' דְחִצְרָא קוֹנָה מְשׁוּם יָד אֵין זֶה מְשׁוּם יָד הַגְּבֵהָה אוֹ מְשִׁיכָה אֲלָא דְהוּא בְּתוֹרַת יָד מִמֶּשׁ דְהוּי כְּמוֹ שְׁמֹנֶחַ כָּל הַחֲפִץ בְּתוֹף יָדוֹ מִמֶּשׁ וּמַה שְׁתּוֹפֵס כְּלוֹל בְּיָדוֹ קוֹנָה בְּלֹא מְשִׁיכָה וְהַגְּבֵהָה כָּלָל וְכְמוֹ שְׁיִתְבָּאָר וְהֵנָּה בְּכַתְּוִבוֹת (דָּף ל"א) בְּתוֹ' ד"ה דָּאֵי בְּעֵי גַחְיָן וְאַכִּיל ז"ל פִּי' בְּקוֹנְטֵרַס לְמַטָּה מַג' דְלֹא הוּי הַגְּבֵהָה וְקָשָׁה לַר"י דְמַה שְׁיִינָה הַגְּבֵהָה בְּדְבָר שֶׁהוּא תּוֹפֵס בְּיָדוֹ אוֹ בְּפִיו דּוֹנְתָן בְּיָדָה אֲמַר רַחֲמָנָא וְאַמְרִינָן בְּגִיטִין כּו' קְשׁוּרָה אַע"פ שְׁאִינָה תְלוּיָה ע"ש וְכ"כ שָׁם ע"ב בְּד"ה רַב אֲשֵׁי אֲמַר כּו' וְעוֹד דָּאִין צְרִיף שׁוּם רֵאזָה לְהִבִּיא דְקִנְיָא לִיה יָדוֹ דְפִשְׁטָא דּוֹנְתָן בְּיָדָה אֲמַר רַחֲמָנָא ע"ש וּמִתְבָּאָר מְדַבְּרִינָם דְמַה שֶׁהוּא בְּתוֹף יָדוֹ מִמֶּשׁ קוֹנָה בְּלֹא הַגְּבֵהָה כָּלָל וְזֶה נִלְמוּד מְקַרָא דּוֹנְתָן בְּיָדָה דְיָד קוֹנָה אֲלָא דְבְדָבָר גָּדוֹל שְׁלֹא יוֹכֵל לְהַכְנִיס כְּלוֹל תּוֹף יָדוֹ אֵינוֹ קוֹנָה מְשׁוּם יָד אֲלָא בְּדְרָכֵי הַקְּנִיּוֹת שֶׁל הַגְּבֵהָה אוֹ מְשִׁיכָה וּבְזֶה קוֹנָה אֲפִילוֹ אִם אֵינוֹ תּוֹפֵס כָּלָל בְּיָדוֹ רַק שְׁמוֹנְגָבָה מְכַחוּ וּכְמִשָּׂא"כ הַתּוֹ' בְּקִדּוּשֵׁין כ"ו ד"ה בְּחִבְלֵי זְמוּרוֹת ע"ש אֲבָל מַה שֶׁהוּא בְּתוֹף יָדוֹ מִמֶּשׁ קוֹנָה בְּלֹא הַגְּבֵהָה כָּלָל וְכ"כ הַמְקַנָּה בְּקִדּוּשֵׁין (דָּף כ"ו) וְהַנְתָּה"מ (סִי' קַצ"ח) ע"ש.

וּלְפ"ז הֵינּוּ ג"כ דְמְבִנְיָרָא בְּגַמ' דְחִצְרָא קוֹנָה מְשׁוּם יָד דְמַה שֶׁהוּא בְּחִצְרֵי הוּי כְּמוֹ שְׁמֹנֶחַ כְּלוֹל בְּתוֹף יָדוֹ וְהֵנָּה זֶה בְּרוּר דְאֲפִילוֹ לְמַ"ד מְשִׁיכָה אֵינוֹ קוֹנָה מַה"ת מ"מ יָד מִמֶּשׁ מַה שְׁתּוֹפֵס כְּלוֹל בְּיָדוֹ לְכ"ע קוֹנָה מַה"ת דְקִנְיָן יָד יִלְפִינן מְקַרָא דּוֹנְתָן בְּיָדָה כַּנ"ל וּלְפ"ז ה"ה דְחִצְרֵי קוֹנָה לוֹ דְמַה שֶׁהוּא בְּחִצְרֵי הוּי כְּמוֹ שְׁמֹנֶחַ כְּלוֹל בְּתוֹף יָדוֹ וְקוֹנָה שְׁפִיר אֵי מְשִׁיכָה אֵינוֹ קוֹנָה וְא"כ דְבָרֵי הֶרְמַב"ן מִיִּנְשָׁב שְׁפִיר כַּנ"ל: וְהֵנָּה בְּשׁוֹ"ת מֵהַר"י ט ח"א (סִי' ק"צ) כְּתִב ז"ל מֵיהוּ י"ל דְיָדוֹ עֲדִיף מְעוֹדָר בְּנִכְסֵי הַגֵּר דְאֲשָׁפְחוּן חִצְרֵי שֶׁל אָדָם קוֹנָה לוֹ שְׁלֹא מְדַעַתוֹ כַּש"כ יָדוֹ וְעוֹדָר שְׁאֵנִי דְמִדִּין חֲזָקָה הוּא וְלֹא מִדִּין זְכִיָּה עַכ"ל וְעֵי בְּקַצוּה"ח (סִי' רַס"ח) שְׁכָתֵב דְנִרְאֶה דְהָא דְכָתֵב דְיָדוֹ קוֹנָה לוֹ שְׁלֹא מְדַעַתוֹ מְכַש"כ

דחצירו תלי' במחלוקת רש"י ותו' בכתובות ה"ל דלשי' התו' דידו קונה בלא הגבחה
כלל וא"כ פנין דכל שפידו לא גרע מחצירו א"כ ה"ה לענין שיקנה שלא מדעתו אבל
לשי' רש"י דידו אינו קונה אלא בהגבחה וא"כ אינו קונה ידו בתורת חצר אלא בתורת
קנין הגבחה וכל קנין צריך פונה ושללא מדעתו אינו קונה ע"ש והנה עיקר דברי המהרי"ט
מבואר בהקדמה בתו' ב"ב (דף נ"ד) בד"ה אדעתא וע"ש שהביאו דברי הגמ' בב"ק (דף
מ"ט) המחזיק בשטרותו של גר מהו מאן דמחזיק בשטרא אדעתא דארעא הוא דמחזיק
כו' או דילמא דעתיה נמי אשטרא וכתבו ואין להקשות דאע"ג דאין דעתיה אשטרא אמאי
אין ידו קונה לו שלא מדעתו כמו חצירו דחצר מתורת יד אתרבאי דהא דחצר קונה לו
שלא מדעתו כו' אבל אם יודע ואין מתפנין לקנות לא קני ע"ש והנה לפי ה"ל נ"ל דהתו'
לשי' אזלי דס"ל דכל שפידו ממש קונה בלא הגבחה ולפ"ז קונה לו שלא מדעתו כמו
חצירו אולם דברי התו' צע"ג דמאי קשיא להו על הגמ' במחזיק שטרותיו של גר דיקנה
לו ידו שלא מדעתו דהא בנדאי בקנין הגבחה או משיכה ומכש"כ במגובה מפוחו בנדאי
אינו ענין לומר שיקנה שלא מדעתו כמו חצירו דדוקא במה שהוא בתו' ידו שיקנה לומר
כנ"ל ולפ"ז הא אפ"ל דהגמ' מייירי שהחזיק בשטרותיו של גר בקנין הגבחה ומשיכה ע"י
הגבחה מפוחו כנ"ל או שאחזו במקצת השטר והגביה דבכה"ג בנדאי אין קונה לו שלא
מדעתו כנ"ל ומבעי ליה אי דעתיה נמי אשטרא וצ"ע וכן נפלאתי על הגאון בעל חתם
סופר יור"ד (סי' שי"ז) לענין אחד שמכר פרה מבפרת לא"י משפרת שלו והמשרת
האכילה והשקה ונסתפק שם מטעם קנין מסירה שהמשרת האכילה והשקה ונוטלה בידו
אלא שלא נתפנין לקנות וע"ש שהביאו דברי המהרי"ט ודברי התו' ה"ל דידו קונה שלא
מדעתו ולכך מסיק דקנה במסירה קנין גמור ע"ש אולם צע"ג דמאי ענין של קנין מסירה
שאחזו בטלפה או בשערה לקנות שלא מדעתו כמו חצירו דדוקא מה שמונח בתו' ידו
ממש הני כמו שמונח בחצירו דחצירו ג"כ הוא כמו שהוא בתו' ידו ולכך קונה שלא
מדעתו אבל מסירה שאחזו בטלפה או בשערה הוא מדין קנין ובנדאי אינו קונה שלא
מדעתו וכן ה"ה בקנין משיכה או הגבחה ע"י פחו ג"כ בנדאי לא קנה שלא מדעתו כנ"ל
וצ"ע: אולם הנה האחרונים הביאו ראיה דאי משיכה לא קני גם חצר אינו קונה מגמ'
ע"ז (דף ע"א) דמיייתי ראיה דמשיכה בעובד פוכבים קונה מהא דאמר ר' יוחנן בן נח
נהרג על פחות משנה פרוטה כו' ואי אמרת משיכה בעובד פוכבים אינה קונה אמאי נהרג
ע"ש וקשה דלמא מייירי שהכניס הגזילה לחצירו וקונה מדין חצר ובע"כ צ"ל דאי משיכה
אינה קונה גם חצירו לא קניא עי' בשו"ת חתם סופר (סי' ש"י) ע"ש.

ונראה לי שב ע"פ מש"כ בס' נתה"מ (בסי' שמ"ח) דאפילו אי נימא דבשוגג יש שליח
לדבר עבירה מ"מ לענין מיתת ב"ד נדאי אין חייבין ע"י שליח שוגג דלא אישתמיט תנא
לומר דחייבין מיתה על דיבורו להשליח לחלל שבת מיתת ב"ד אלא נדאי פנין דהא
דהמשלח חייב בשליח שאינו בר חיובא נלמוד מחצר דגניבה דליכא גביה רק מלקות
מיתה ממלקות לא גמרינן ע"ש ולפ"ז ניחא שפיר דאפי' אי נימא דיש לו לעובד פוכבים
חצר ואף דאין שליחות לעובד פוכבים ומשום דכותי בכותי יש שליחות וכמש"כ מהרי"ט
אלגזי בפ"ב דבכורות ע"ש מ"מ לענין מיתה אין נהרג העובד פוכבים ע"י חצירו וכמו
ישאל דרבי קרא חצר דגניבה רק לענין מלקות ולא לענין מיתה כנ"ל ולפ"ז אא"ל דהא
דכן נח נהרג על פחות משו"פ הוא ע"י חצירו שהכניס הגזילה לחצירו וכן"ל והנה בב"מ

(דף י"ב) אָמַר שְׁמוּאֵל מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ מְצִיאַת קֶטֶן לְאַבְיוֹ שֶׁבִשְׁעָה שְׁמוּצָאָה כּוֹ' לְמִימָרָא דְסַבְר שְׁמוּאֵל קֶטֶן לִית לִיה זְכִיָּה לְנַפְשִׁיהָ מְדַאֲרֵי יִתָּא וְהַתְנִיָּא הַשׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל כּוֹ' ר' יוֹסִי אוֹמֵר בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף יִלְקֹט בְּנוֹ וְאִשְׁתּוֹ אַחֲרָיו וְאָמַר שְׁמוּאֵל הֲלָכָה כִּר' יוֹסִי אִי אֶמְרַתְּ בְּשִׁלְמָא קֶטֶן אִית לִיה זְכִיָּה לְנַפְשִׁיהָ כּוֹ' ע"ש וְהִגָּה בְּקִדּוּשֵׁין (דף כ"ב) אָמַר שְׁמוּאֵל עֶבֶד כְּנַעֲנִי נִקְנָה בְּמִשְׁיכָה ע"ש וְהִקְשׁוּ הָאֲחֵרֹנִים הָא קוֹ' ל עֶבְדֵי כְּמִקְרָקְעֵי דְמִי וְא"כ מְאִיזָה טַעַם נִקְנָה עֶבֶד בְּמִשְׁיכָה וְתִי' ע"פ מַש"כ הַתּוֹס' בְּב"ק (דף י"ב) ד"ה אָנָּא דַּאֲע"ג דְּבַכְמָה דְּנִקְתִּין אֲשַׁפְחוּ דְּכְמִקְרָקְעֵי דְמִי לְעַנְנֵן אֲוֹנָאָה וְשִׁבּוּעָה מ"מ לְעַנְנֵן מִיְלִי דְרַבְּנֵן עֶבְדֵי כְּמִטְלִטְלֵי דְמִי ע"ש וּלפ"ז אפ"ל דס"ל לְשְׁמוּאֵל ד"ת מְעוֹת קוֹנוֹת וּמִשְׁיכָה אֵינָה קוֹנָה אֱלָא מְדַרְבְּנֵן וּלפ"ז נִיחָא דְעֶבֶד כְּנַעֲנִי נִקְנָה בְּמִשְׁיכָה מִשׁוּם דְלְעַנְנֵן מִיְלִי דְרַבְּנֵן כְּמִטְלִטְלֵי דְמִי עִי' בַּס' קַהֲלַת יַעֲקֹב לְהַגְאֹן מֵהֵרִי"ט אֶלְגָּזִי ע"ש בָּאוֹת מ' מְשִׁיכָה וְעַכ"פ מְפִינֵן דס"ל לְשְׁמוּאֵל ד"ת מְעוֹת קוֹנוֹת וּלפ"ז לַפְּמַש"כ הֶרַמְבַּ"ן דְלָמַד מְעוֹת קוֹנוֹת וְלֹא מְשִׁיכָה אֶף הֵיכָא דְלִיכָא מְעוֹת אֵין קוֹנָה בְּמִשְׁיכָה.

א"כ קִשְׁיָה הָא דְמִבְּרֹאָר בַּגַּמ' דס"ל לְשְׁמוּאֵל דְקֶטֶן אִית לִיה זְכִיָּה לְנַפְשִׁיהָ מְדַאֲרֵי יִתָּא גְבִי מְצִיאָה אִיף מְשַׁכַּחַת לָהּ דְהָא בְּמְצִיאָה לִיכָא כ"א קִנְיֵן מְשִׁיכָה אוֹ חֲצֵר וְהֵרִי קֶטֶן אֵין לֹו חֲצֵר וּמִשְׁיכָה ג"כ אֵינוֹ קוֹנָה מֵה"ת וְא"כ אִיף יוֹכֵל לְזַפּוֹת מְדַאֲרֵי יִתָּא בְּמְצִיאָה וּמִזָּה נִרְאָה לֵה"ר לַמַּש"כ דְּבַנְדָּאֵי אֶף אִי נִימָא דְמִשְׁיכָה אֵין קוֹנָה מֵה"מ יְדוּ מִמֶּשׁ מֵה שְׁמִנְנָח בְּתוֹף יְדוּ בְּנֻדָּאֵי קוֹנָה דְקִנְיֵן יְד יִלְפִינֵן מוֹנְחֵן בִּיְדָה וְקוֹנָה בְּלֹא הַגְּבָהָה כְּלָל וּלפ"ז שְׁפִיר אפ"ל דְקֶטֶן יֵשׁ לֹו זְכִיָּה לְנַפְשִׁיהָ מְדַאֲרֵי יִתָּא ע"י קִנְיֵן יְד מִמֶּשׁ כְּנ"ל וְעִי' בְּתו' ב"מ (דף י"א) ד"ה יִלְפִינֵן ע"ש וְהִגָּה בַּס' הַמְקַנָּה בְּקִדּוּשֵׁין (דף כ"ב) ה"ר ג"כ דְּבַמְצִיאָה לַכ"ע קוֹנָה בְּמִשְׁיכָה וּמִשׁוּם דְאֶף לר"י דס"ל דְּמְעוֹת קוֹנוֹת מִן הַתּוֹרָה ע"כ הַמּוֹכֵר קוֹנָה הַמְעוֹת בְּמִשְׁיכָה לְרִשׁוּתוֹ ע"ש אוֹלָם דְּבָרָיו צַע"ג דְהָא תָּנוּ רַשׁוּת הַגְּבוּיָה בְּכֶסֶף וְעִי' בְּקִדּוּשֵׁין (דף כ"ח) גִּיזְבָּר שְׁנַתְּנֵן מְעוֹת בְּבִהְמָה כּוֹ' וְע"ש כָּל הַסּוּגָי' וּמִשׁוּם דְכְּתִיב וְנָתַן הַכֶּסֶף וְקָם לֹו וְקִשְׁיָה דְלַפְּמַש"כ הַתּו' בְּבַכּוֹרוֹת (דף י"ג) דְּמִשְׁיכָה לֹא שְׁיִיף בְּהַקְדָּשׁ דְּכָל הֵיכִי דְאִיתָא בִּי גִזָּא דְרַחֲמָנָא אִיתָא א"כ אִיף קוֹנָה הַקְדָּשׁ מֵהַדְּיוּט בְּכֶסֶף בְּמָה קוֹנָה הַמּוֹכֵר הַמְעוֹת שְׁל הַקְדָּשׁ פִּינֵן דְּמִשְׁיכָה לֹא שְׁיִיף בְּהַקְדָּשׁ כְּנ"ל: עוֹד יֵשׁ לְדוֹן בְּזָה מִצַּד הַתְּנָאִי וְהִינּוּ דְאֶפִּילוּ אִי נִימָא דְמִשְׁיכָה אֵינוֹ קוֹנָה אֶף בְּמִתְנָה מ"מ פִּינֵן שְׁפִירָשׁ בְּהַדְּיָא שְׁהוּא מְקַנָּה לֹו בְּמִשְׁיכָה זֹו וְהַפּוֹתֵי מְשַׁכָּה ע"ד כֵּן י"ל דְלכ"ע קוֹנָה וְכִמוֹ שְׁיִתְבָּאֵר.

וְהִגָּה הַב"י בַּחו"מ ס' קצ"ח כְּתִב דָּאָם הַתְּנֵן שְׁתַּגְמַר קִנְיֵיתָם בְּמְעוֹת מְכָרֵן קִיָּים וְאֵין אֶחָד יְכוֹל לְחַזֹּר בּוֹ כְּדִאֲמַרְיֵנּוּ גְבִי קִרְקַע דָּאִי אָמַר אִי בְּעֵינָא בְּכֶסֶף אֶקְנָה קָנָה. וְבַד"מ כְּתִב דְאֵין הַנְּדוֹן דוֹמָה לְרִאָיָה דְהֵתָם אֵינוֹ תַק"ח שְׁלֹא יִקְנָה כֶּסֶף כּוֹ' אֶבֶל בְּמִקּוּם שְׁהוּא תַק"ח אִימָא לֹא פְלוּג חֲכָמִים בְּתַקְנָתָן ע"ש וּמ"מ בְּשׁו"ע בַּס' הַנ"ל כְּתִב הֶרַמְ"א לְדְבָרֵי הַב"י דָּאָם הַתְּנָה בְּהַדְּיָא דְמְעוֹת יִקְנוּ קִנּוּ וְהַש"ף בַּס' י' דְחָה לְדְבָרֵי הַב"י כַּמַּש"כ הַד"מ וְה"ר מְדַבְרֵי הֶרִיטְב"א בַּפ"ק דְּקִדּוּשֵׁין ע"ש וְבַס' קצו"ה חֲכָמֵי כְּתִב ע"ז דְּנִרְאִין דְבָרֵי הַב"י וְהֶרַמְ"א מְהָא דְאֲמַרְיֵנּוּ רַפ"ב דְּבַכּוֹרוֹת אִימִתִּיבִיהָ הַלּוֹקֵחַ גְּרוּטָאוֹת מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים: וּמִצָּא בְּהֵן ע"א אִם עַד שְׁלֹא נָתַן מְעוֹת מְשַׁף יִחְזִיר וְאִם מְשַׁנְתֵּן מְעוֹת מְשַׁף יוֹלִיף הַנָּאָה לָיִם הַמְלַח וְא"א מְעוֹת קוֹנוֹת מְשִׁיכָה ל"ל הַבַּמ"ע פְּגוֹן שְׁקִבָּל עָלָיו לְדוֹן בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל כּוֹ' וּמִבְּנֹאָר דְאֶפִּילוּ לָמַד מְשִׁיכָה אֵינָה קוֹנָה בְּעוֹבֵד פּוֹכְכִים אפ"ה אִם הַתְּנָה לְדוֹן בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל מְהִינֵי וְאֵינוֹ אֱלָא מִצַּד הַתְּנָאִי וְא"כ מוֹכַח דְּכָל מִיָּדֵי דְהֵי קִנְיֵן בְּשׁוּם מְקוּם מְהִינֵי לִיה תְּנָאִי

שִׁיחָהּ מוֹעִיל וְהִיא בְּקִנְיָן כְּסָף לְדִידוֹן פִּינּוֹן דְּהוּי קִנְיָן בְּעוֹבֵד כּוֹכְבִים וְכֵן בְּקִרְקָעוֹת ע"ש:
וְכֵן הֵבִיא רָאִיָּה זֹו בִּס' מִחֲנֵה אֲפָרִים קִנְיָן מְעוֹת סִי ט' וּמֵהֵרִי"ט אֶלְגָּזִי רַפ"ב דְּבִכּוֹרוֹת
וְעַכ"פ לַפ"ז קוֹנָה הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים בְּמִשְׁיכָה מִצַּד הַתְּנָאִי שְׁפִי הַנּוֹתֵן בְּהִדְיָא שְׁיִקְנָה
בְּמִשְׁיכָה פִנ"ל: וְהִנֵּה לְעֵנְוִן קִנְיָן כְּסָף בְּיִשְׂרָאֵל אִם הִתְנוּ שְׁיִקְנָה בְּמְעוֹת נִרְאָה עֵיקָר כְּדַעַת
הַב"י וְהַרְמ"א דְּמַהְנִי לִיה תְּנָאִיה פִּינּוֹן דְּמַה"ת קוֹנָה בְּמְעוֹת וְכַמְש"כ בִּס' מַח"א שְׁם וּבְזָה
נִרְאָה לִישָׁב קו' הַתּו' ר"פ הַמְּפָקִיד גְּבִי שְׁיָלָם וְלֹא רָצָה לִישָׁב עו' נִמְצָא הַגְּנָב כּו' לְמִי
מְשָׁלָם לְמִי שֶׁהִפְקִדוֹן אֶצְלוֹ וּפְרִיָּהּ בַּגִּמ' וְהָא אִין אָדָם מִקְנָה דְּבָר שֶׁלֵּב"ל וְאֶפְיָלוֹ לַר"מ
דְּאָמַר אָדָם מִקְנָה דְּבָר שֶׁלֵּב"ל ה"מ כְּגוֹן פִּירוֹת דְּקָל דְּעֵבִידִי דְּאָתוּ וְהַקְשׁוּ בַתּו' שְׁם דְּהִקָּא
אֶפְיָלוֹ אִי עֵבִידִי דְּאָתוּ הִיאָה יִקְנָה הַפְּפֵל בְּמְעוֹת שְׁיָלָם וְהִלָּא מְעוֹת אִינָם קוֹנוֹת ע"ש
אוּלָם לְמַש"כ הַב"י דְּהִיכִי דְּהִתְנָה בְּהִדְיָא דְּמְעוֹת יִקְנוּ קִנּוֹ לַפ"ז נִיחָא שְׁפִיר דְּהִנֵּה הָא
דְּאֶמְרִינָן דְּמִקְנֵי לִיה כְּפִילָא הוּא מְאֻמְדוֹ דְּעֵתָא דְּבִנְדָאִי רוּצָה לְהַקְנוֹת לוֹ כְּפִילָא בְּמְעוֹת
שְׁיָלָם וְלַפ"ז י"ל ג"כ דְּהוּי כְּמוֹ שֶׁהִתְנָה בְּהִדְיָא שְׁיִקְנָה בְּמְעוֹת פִנ"ל וְע"ש בְּסוּגָל דְּמִשְׁנֵי
נַעֲשֶׂה כְּאוֹמֵר לוֹ לְכַשְׁתַּגְּנוֹב וְתִרְצָה וְתִשְׁלַמְנִי סְמוּךְ לַגְּנִיבְתָהּ קְנוּיָה לָךְ וְעִי' בְּשִׁטָּה
מְקוֹבָצָת שְׁפָתַב וְז"ל וְדוֹקָא בְּגִיבָה אֶמְרִינָן הִכִי אָבֵל בְּאַבְיָדָה דְּכָל הִיכִי דְּאִיתָא מְצִי
מִקְנָה לָהּ בְּשַׁעַת תְּשְׁלוּמִין דְּוִקָא מִקְנָה לָהּ וְכֵן פִּי' מְרִי עַכ"ל וּבַקְצוּה"ח סִי רַצ"ה הַקְשָׁה
ע"ז בְּמַש"כ דְּבְּאַבְיָדָה קוֹנָה בְּשַׁעַת תְּשְׁלוּמִין כּו' דְּהִיכִי מְצִי קְנֵי לָהּ בְּלֹא מִשְׁיכָה הָא מְעוֹת
אִינוּ קוֹנָה וּבַגִּמ' מִשְׁמַע לְהִדְיָא דְּאִינוּ קוֹנָה בְּלֹא מִשְׁיכָה דְּהָא לֹא קְנֵי בְּעוֹמֵד בְּאַגַּם אֶלְמָא
דְּבַעֲי קִנְיָן דְּוִקָא וּמְעוֹת אִינוּ קוֹנָה ע"ש שֶׁהֵנִיחַ בַּצ"ע אוּלָם לְפִי שִׁי' הַב"י פִנ"ל מִיִּשְׁבָּב
שְׁפִיר דְּכִינּוֹן דְּאֻמְדוֹ דְּעֵתָא הוּא דְּרוּצָה לְהַקְנוֹת לוֹ הַפְּקִדוֹן לְכָף אֶמְרִינָן דְּנַעֲשֶׂה כְּאוֹמֵר
פִי' בְּהִדְיָא שְׁיִקְנָה בְּמְעוֹת שְׁיָלָם דְּבַכָּה"ג קוֹנָה בְּמְעוֹת פִנ"ל אֶלָּא דְּבַגְנִיבָה לֹא אֶפְשָׁר
לְהַקְנוֹת בְּמְעוֹת בְּשַׁעַת תְּשְׁלוּמִין דְּגִיבָה הוּי דְּבָר שְׁאִינוּ בְּרִשׁוּתוֹ וְלֹא יוּכַל לְהַקְנוֹתוֹ אִז
וּלְכָף צ"ל דְּנַעֲשֶׂה כְּאוֹמֵר סְמוּךְ לַגְּנִיבְתָהּ קְנוּיָה לָךְ וּבְמִשְׁיכָה פִנ"ל אָבֵל בְּאַבְיָדָה דְּכָל
הִיכִי דְּאִיתָא מְצִי מִקְנֵי לָהּ לְכָף אֶמְרִינָן דְּבְּשַׁעַת תְּשְׁלוּמִין דְּוִקָא מִקְנָה לָהּ בְּמְעוֹת דְּהוּ"ל
כְּאוֹמֵר פִּירוֹת בְּהִדְיָא שְׁיִקְנָה בְּמְעוֹת פִנ"ל: מִיְהוּ בְּעֵיקָר דְּבָרֵי הַשִּׁטָּה בְּמַש"כ דְּאַבְיָדָה כָּל
הִיכָא דְּאִיתָא מְצִי מִקְנָה לָהּ צַע"ג דְּלְכְּאוֹרָה נִרְאָה דְּגַם אֲבִיָדָה מְקַרֵי דְּבָר שְׁאִינוּ בְּרִשׁוּתוֹ
וְעִי' בַתּו' ב"ק (דָּף ע') ד"ה לֹא שֶׁהֵבִיאוּ רְאִיוֹת דְּפְקִדוֹן מְקַרֵי דְּבָר שְׁבְרִשׁוּתוֹ וְיוּכַל
לְהַקְדִישׁ וּלְהַקְנוֹת ע"ש.

אוּלָם אֲבִיָדָה כ"ז שֶׁהִיא אֲבוּדָה אֶפְשָׁר דְּמְקַרֵי דְּבָר שְׁאִינוּ בְּרִשׁוּתוֹ וְכְמוֹ גְּזִילָהּ וַא"א
לְהַקְנוֹת אוֹתָהּ. שׁוֹב מְצָאֵתִי בִּס' נְתִיבוֹת הַמְשַׁפֵּט סִי רַנ"ט סק"א שְׁפָתַב ז"ל וְלַפְעַנ"ד
דְּכְמוֹ דְּגִזְלָהּ מְקַרֵי אִינוּ בְּרִשׁוּתוֹ כְּמוֹ כֵן אֲבִיָדָה אֶמְנָם דְּוִקָא כְּשֶׁהוּא מְנוּחַ בְּמִקוֹם שְׁאִינוּ
מְשַׁתְּמַר דְּהוּי כְּהַפְקֵר לְכָל עוֹבֵר וְשָׁב מְקַרֵי הָאַבְיָדָה שְׁפָכַר יִצָּא מְרִשׁוּתוֹ וּמַהְנֵי בִּיה יֵאוּשׁ
אָבֵל כְּשֶׁהוּא בְּמִקוֹם הַמְשַׁתְּמַר מְקַרֵי בְּרִשׁוּתוֹ כּו' ע"ש אוּלָם נִרְאָה לָהּ ר' דְּאַבְיָדָה כ"ז
שֶׁהִיא אֲבוּדָה מ"מ מְקַרֵי דְּבָר שְׁבְרִשׁוּתוֹ דְּהִנֵּה הַקְצוּה"ח בִּסִי' ל"ד כְּתַב לִישָׁב דְּבָרֵי
הַשׁוֹ"ע דְּמְבֹאָר שְׁם הַחֹלֵק עִם הַגְּנָב אִינוּ נִפְסָל וּבַתּוֹמִים תָּמָה ע"ז דַּמ"ש מְפֹנֵר
בְּהַפְקִדוֹן דְּנִפְסָל וְכְתַב הַקְצוּה"ח בְּטַעַם הַדְּבָר מִשׁוּם דְּהָא קִי"ל דְּגוֹנָב אַחַר הַגְּנָב אִינוּ
מְשָׁלָם תְּשְׁלוּמֵי כְּפֵל וּמִשׁוּם דְּכְתִיב וְגוֹנָב מִבֵּית הָאִישׁ וּמִשׁוּם דְּאִינוּ בְּרִשׁוּתוֹ וַא"כ לֹא
הוּי עַל הַשְּׁנֵי תוֹרַת גְּזִלָן כְּלָל אֶלָּא אִי אִיתָא בְּעֵינָא דְּנִגְזֵל הוּי כָּל הִיכִי דְּאִיתָא אָבֵל עַכ"פ
הַשְּׁנֵי אִינוּ גְּזִלָן וְלֹא גְנָב פִּינּוֹן דְּכָבֵר נִגְנָב מִבֵּית הַבְּעָלִים וְאִינוּ בְּרִשׁוּתוֹ תוֹ לֹא עָבַר הַשְּׁנֵי

משום לא תגנוב או משום לא תגזול משא"כ פופר בפקדון דפקדון פל היכי דאיתא ברישיתא דמריה ויכול להקדישו ע"ש שהאריה בזה והנה בב"מ (דף כ"ו) אמר רבא סלע שפפלה נטלה לפני יאוש ע"מ לגזלה עובר בכולן משום לא תגזול ומשום השב תשיבם ע"ש ולפ"ז בע"כ מוכרח דאבידה הוי כמו פקדון וברישיתא דמריה היא ויכול להקדיש או להקנות דאי נימא דאבידה כ"ז שהיא אבודה מקרי אינו ברשותו כמו גזילה ולא יוכל להקדיש או להקנות א"כ פי נטלה ע"מ לגזלה אמאי עובר משום לא תגזול פינון שהיא אבודה מן הפעלים ואינו ברשותו וכמו הגנוב מן הגנוב וכמו שפכת הקצוה"ח פנ"ל ולמעשה צע"ג: נחזור לענין והנה לפמש"כ הב"י פנ"ל יש לישב ג"כ קו' התו' בב"ק (דף ע) גבי גנב ומכר בשפת והתניא פטור אמר רמי בר חמא פי תניא הוה דפטור באומר לו עקוץ תאינה מתאינתי ומקנה לי גניבותיה.

וע"ש בתו' שהקשו דל חיוב שפת מהכא לאו מכירה היא דהא קי"ל כר"נ דאמר פירות לא עבדי חליפין ע"ש ובשיטה מקוננות מוכר ביותר וע"ש שפכת דאי נתן לו התאינה בתורת דמים מעות אין קונות ואי נתן בתורת חליפין הוה קי"ל דפירות לא עבדי חליפין ע"ש אולם לפי דעת הב"י דאם התנה בהדיא שיקנה במעות קנו אפ"ל שנתן לו התאינה בתורת דמים והתנה בהדיא שיקנה במעות דבכה"ג קני שפיר וביותר דהרי מוכר שא"ל עקוץ כו' ותקנה לי גניבותיה הרי פ"ה בהדיא שיקנה ולכך קונה: אמנם כ"ז הוא בכה"ג שפכת הב"י באם התנו שיקנה במעות ומשום דבאמת קי"ל דמה"ת מעות קונות ורק חכמים הפקיעו הקנן ולכך מהני ליה תנאייה אולם מה שהוסיפו האחרונים לה"ר מסוג' דבכורות דאפילו אם התנה לקנות בדבר שאינו קונה כלל מה"ת במקירה זו רק פינון דעכ"פ הוי קנן בשום מקום מהני ליה תנאייה לא נראה פן לענ"ד.

והנה לפמש"כ האחרונים פנ"ל לפ"ז נראה דה"ה לר"ל דס"ל דמעות אין קונות כלל מה"ת מ"מ אם התנו שיקנו במעות קנו פינון דהוי קנן בכותי ובקרקעות פנ"ל והנה בב"מ (דף מ"ח) אמר רבא קרא ומתנייתא מסייע ליה לר"ל קרא דכתיב וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד כו' תשומת יד אמר רב חסדא פגון שיחד לו פלי להלואתו עשק אמר ר"ח כו' וכי אהדריה קרא והשיב כו' ואילו תשומת יד לא אהדריה מ"ט לאו משום דמחוסר משיכה ופרש"י ואמר ר"ח פגון שיחד לו הלוי פלי עליה דהוי דומיא דפקדון כו' לאו משום דמחוסר משיכה אותו פלי ולא קנאו מלנה ע"ש ולפ"ז אי נימא דגם לר"ל דס"ל דמעות לא קנו מה"ת מ"מ אם התנו בהדיא שיקנו במעות קנו לפ"ז אפתי קשה דליהדריה קרא לתשומת יד בגוונא שהתנה הלנה עם המלנה שיקנה הפלי בהלנואתו דבכה"ג קונה מה"ת במעות ולא מחוסר משיכה ובע"כ מוכרח מזה דלר"ל דס"ל דמה"ת אין מעות קונות לא מהני שום תנאי לקנות פנ"ל.

אלא דלכאורה יש לדחות דהא דמוכיס הגמ' דמעות אין קונות מה"ת מדלא אהדריה קרא לתשומת יד היינו דאי נימא דמעות קונות הרי בהכרח קנו ליה מעותיו לאותו פלי שיחד לו וא"כ מ"ט לא אהדריה קרא להישבון אולם אי מעות אינם קונות מסתמא שוב לא קשה דליהדריה קרא לתשומת יד בגוונא דקונה במעות וכגון שהתנה אולם הנה הב"י בחו"מ סי' קצ"ט לענין מחלוקת הראשונים אי מלנה קונה במקר פכת שם דבחי' תלמידי

הרשפ"א כתבו שהרמב"ם למד דמלנה קונה במכר מהא דאמר רבא קרא ומתניתא כו' ואילו תשומת יד לא אהדרין' כו'.

ואם איתא דמלנה אינו קונה היכי יליף רבא מהכא דמעוות אין קונות לעולם אימא לך מעוות קונות והכא שאינו מחויב להחזיר הפלי למלנה משום דליכא מעוות אלא מלנה ומלנה לא קניא ובעל החדושים פתב דאין מפאן ראיה דהא איפא לאוקמא פגון שיחד לו פלי בשעת הלואתו דאיפא מעוות ע"ש ובש"מ פתב בשם תו' חיצוניות דמייירי שאומר לנה למלנה הרניני מניחד לך פלי זה בהנאת מחילת מלנה דבכה"ג קני ע"ש ולפ"ז צ"ל דהא דאמר רבא ואילו תשומת יד לא אהדרין היינו דליהדרין קרא לתשומת יד בגונא שיחד לו בשעת הלואה א"נ בהנאת מחילת מלנה א"כ גם לר"ל אפתי קשה דליהדרין קרא בכה"ג שהתנה בהדיא שיקנה בפעוות פנ"ל.

וכן מבואר שם בגמ' דא"ל ר"פ לרבא אימא מעושק הוא דהדר קרא הב"ע פגון שנטלו ממנו וחסור והפקידו אצלו א"ה היינו פקדון תרי גוני פקדון וא"כ אי נימא דלר"ל מהני תנאי לקנות בפעוות א"כ ל"ל לדחוקי דהא דהדר קרא לעושק היינו בנטלו ממנו וחסור והפקידו אצלו ותרי גוני פקדון לימא דהא דהדר קרא לעושק היינו בשעתנה בהדיא שיקנה לו הפלי שיחד לו לעושקו בשכר עושקו דבכה"ג קונה בפעוות והא דלא אהדרין קרא לתשומת יד בכה"ג משום דאי אהדרין לא תיובתא כו' וש"מ דלר"ל אין מועיל שום תנאי לקנות בפעוות: עוד נראה לה"ר מגמ' ע"ז (דף ס"ג) בא עליה ואח"כ נתן לה אתננה מותר ורמינהו בא עליה כו' אתננה אסור הא דאמר התבועלי לי בטלה זה כו' וכי א"ל בטלה זה מאי הוי הא מיתסר משיכה בזונה כותית דלא קניא במשיכה ואב"א בזונה ישראלית כו' ל"צ דשונה ניהלה אפותיקי כו' וע"ש בתו' ד"ה בזונה כותית וכרשב"ל משני דאמר לעמיתך במשיכה הא לכותי בכסף ע"ש ולפ"ז אי נימא דגם לר"ל מהני תנאי לקנות בפעוות א"כ בפשוטו הו"ל לשנויי דלעולם מייירי בזונה ישראלית וכגון שהתנו בהדיא שתקנה הטלה בפעוות דהיינו בשכר בעילה ובע"כ מוכרח מזה דלר"ל לא מהני תנאי לקנות בפעוות והנה התו' שם כתבו דקו' הגמ' והא מיתסר משיכה הוא אפילו לר' יוחנן דאמר ד"ת מעוות קונות מ"מ הכא גבי אתנן לא קני פיון שהפקיעו חכמים ע"ש ולפ"ז לכאורה קשה ג"כ לשי' הב"י דלדידן דקי"ל ד"ת מעוות קונות מהני תנאי לקנות בפעוות א"כ לר"י הו"ל לשנויי בפשיטות שהתנה עמה שתקנה בשכר בעילה דבכה"ג לא הפקיעו חכמים וע"ש בתו' דשינויא אחרינא בזונה ישראלית הוא לר"י ע"ש מיהו בחי' הריטב"א שם פתב דדעת המפרשים הוא דקו' הגמ' והא מיתסר משיכה הוא דנקא לר"ל דאמר משיכה מפנרשת מה"ת ע"ש ולפ"ז שי' הב"י ניקא שפיר אולם אי נימא דגם לר"ל מהני תנאי לקנות בפעוות א"כ בנדאי קשה פנ"ל.

ועוד קשה דאי נימא דכל דבר שהוא קנין בשום מקום מהני תנאי לקנות אפילו במקום שאינו קונה א"כ יהי' מועיל תנאי לקנות מטלטלין בתזקה פיון דתזקה קונה בקרקעות דתזקה גמי שייך במטלטלין כמש"כ התו' בבכורות (דף י"ג) ד"ה מיד וא"כ יהיה מהני תנאי לקנות וזה לא שמענו: והנה מדברי הריטב"א שכתב בפ"ק דקדושים שכ"מ שאמרו חכמים שאין קנין מן הקנינים קונה אע"פ שפלי המוכר והלוקח שיקנו בו אינו קונה ונהרי הוא פאילו אמר שיקנה באמירה בעלמא לפ"ז נראה דמכש"כ בקנין שאינו קונה מה"ת

בְּאִיזָה דְבָר אַף דְּהוּא קִנְיָן בְּשׁוּם מְקוּם לֹא מְהִינֵי תְּנַאי לְקִנּוּת וְה"ה פְּאִילוּ אָמַר שְׂיִקְנָה בְּאִמְרָה בְּעִלְמָא וּמִש"כ הָרִיטְב"א הוּא מְדַבְּרֵי הָרַמְב"ן בְּחִי' פ"ק דְּקִדּוּשִׁין ע"ש אֵלֶּא דְלִכְאוּרָה רְאִיתָ הָאֲחֵרוּנִים מְסוּגְיָא דְבְּכּוּרוֹת הֲנָ"ל הוּא רְאִיָּה עֲצוּמָה דְּהָא מְשַׁנֵּי בְּשִׁקְבֵּל עָלְיוּ לְדוֹן בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל הָרִי דְּאָף בְּמִשְׁיכָה בְּעוּבָד פּוֹכְבִּים אִינוּ קוּנָה מ"מ בְּשִׁקְבֵּל עָלְיוּ מְהִינֵי וְהוּא מְצַד הַתְּנַאי הָרִי דְּתְנַאי מוֹעִיל בְּקִנְיָן אַף שְׂאִינוּ קוּנָה מֵה"ת וְהִנֵּה הַקְּצוּה"ח קִינְצָר בְּרְאִיָּה זֹו דְּהִנֵּה מְהָא דְּפָרִיף בַּגְּמ' וּא"א מְעוֹת קוּנּוֹת מְשִׁיכָה, ל"ל וּמְשַׁנֵּי בְּשִׁקְבֵּל עָלְיוּ לְדוֹן בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל לֹא רְאִיָּה הוּא דְּאָף דְּדִין עוּבָד פּוֹכְבִּים בְּמְעוֹת מ"מ בְּנֻדָּאֵי שְׂיִוְכַל לְהַתְּנוֹת שְׂלֵא יִקְנָה בְּכֶסֶף עַד שְׂיִמְשׁוּף אֵלֶּא דְּבַגְמ' פָּרִיף אַח"כ א"ה מְעוֹת ל"ל הָרִי מְבֹנָאָר דְּמְהִינֵי תְּנַאי לְקִנּוֹת בְּמִשְׁיכָה אַף דְּמֵה"ת מְשִׁיכָה בְּעוּבָד פּוֹכְבִּים אִינוּ קוּנָה פְּנ"ל: וְלָכֵן נִרְאֵה לִישֵׁב הַסּוּגְיָא בִּיסוּד הַדְּבָר דְּמְהִינֵי לְקִנּוֹת בְּמִשְׁיכָה בְּשִׁקְבֵּל עָלְיוּ לְדוֹן בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל.

וְהוּא ע"פ מִש"כ הַתּו' בַּע"ז שֵׁם דְּאֶפִּילוּ לְמ"ד מְשִׁיכָה בְּעוּבָד פּוֹכְבִּים אִינוּ קוּנָה מ"מ בְּמִתְּנָה דְּלִיכָא מְעוֹת לִכ"ע מְשִׁיכָה קוּנָה וְכ"כ בְּשִׁיטָה מְקוּבָצָת בְּב"מ בְּשֵׁם הַתּוֹס' דֵּה"ה לְר"י דִּס"ל ד"ת מְעוֹת קוּנּוֹת מ"מ בְּמִתְּנָה דְּלִיכָא מְעוֹת מוֹדָה דְּקוּנָ' בְּמִשְׁיכָה וּלפ"ז אפ"ל דְּהָא דְּמְשַׁנֵּי בְּשִׁקְבֵּל עָלְיוּ לְדוֹן בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל אִין זֶה מְצַד הַתְּנַאי שְׂהַתְּנָה לְקִנּוֹת בְּמִשְׁיכָה דְּלַעוֹלָם אִין שׁוּם תְּנַאי מוֹעִיל לְקִנּוֹת בְּדָבָר שְׂאִינוּ קִנְיָן מֵה"ת אֵלֶּא דְּהָא זֶה בְּנֻדָּאֵי יוֹכְלוּ לְהַתְּנוֹת שְׂלֵא יִהְיֶה קוּנָה בְּכֶסֶף וּמִמִּילָא הָוִי כְּמוֹ דְּלִיכָא מְעוֹת שְׂקוּנָה בְּמִשְׁיכָה מֵה"ת וְזֶהוּ דְּפָרִיף בַּגְּמ' ח"ה מְעוֹת לְמָה לִי.

וְהִינּוּ מְכִינּוּן שְׂקִיבֵּל עָלְיוּ לְדוֹן בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל וְהַתְּנוּ שְׂלֵא יִקְנָה בְּכֶסֶף א"כ הָוִי כְּמוֹ דְּלִיכָא מְעוֹת שְׂקוּנָה בְּמִשְׁיכָה. שׁוּב מְצַאֲתִי בַּע"ז ה' בִּס' יְשׁוּעָת יַעֲקֹב סוּף ה' פָּסַח שְׂפָתַי לִישֵׁב כֵּן וְכֵן מְצַאֲתִי כְּתוּב בְּשֵׁם כַּת"י הַגָּאוֹן בַּעַל בֵּית אֶפְרַיִם אֵלֶּא דְּעַדְדִּין צַע"ג לְשִׁי הָרַמְב"ן דְּבַחֲזִי' פ"ק דְּקִדּוּשִׁין כְּתוּב דְּאֶפִּילוּ בְּקִנְיָן דְּרַבְּנָן כ"מ שְׂאֶמְרוּ חֲכָמִים שְׂאִין קוּנָה אַעפ"י שְׂפִירֵשׁ שְׂיִקְנָה אִינוּ קוּנָה וּא"כ מִכְּש"כ בְּקִנְיָן שְׂאִינוּ קוּנָה מֵה"ת דְּלֹא מְהִינֵי תְּנַאי לְקִנּוֹת פְּנ"ל וּא"כ קִשָּׁה מְסוּגְיָא הֲנָ"ל דְּמְשַׁנֵּי בְּשִׁקְבֵּל עָלְיוּ לְדוֹן בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל הָרִי דְּאָף דְּמִשְׁיכָה בְּעוּבָד פּוֹכְבִּים אִין קוּנָה מ"מ מוֹעִיל תְּנַאי לְקִנּוֹת פְּנ"ל.

וּלְשִׁי הָרַמְב"ן אִין לִישֵׁב פְּנ"ל דְּמְכִינּוּן דְּהַתְּנוּ שְׂלֵא יִקְנּוּ בְּכֶסֶף מִמִּילָא הָוִי כְּמוֹ דְּלִיכָא כְּסָף שְׂקוּנָה בְּמִשְׁיכָה מֵה"ת. דְּהָרִי הָרַמְב"ן לְשִׁי לֹא ס"ל כְּשִׁי הַתּו' אֵלֶּא דְּלִר"י דְּאָמַר ד"ת מְעוֹת קוּנּוֹת וְלֹא מְשִׁיכָה אַף בְּמִתְּנָה דְּלִיכָא מְעוֹת אִין מְשִׁיכָה קוּנָה וְכַמְש"כ בְּשִׁיטָה מְקוּבָצָת בְּב"מ שֵׁם בְּשֵׁם הָרַמְב"ן פְּנ"ל.

אוּלָּם לְפִי מַה שְׂנֻתְבָּאָר לְמַעְלָה בִּס"ד דְּאָף לְפַמְש"כ הָרַמְב"ן דְּלִר"י דְּאָמַר ד"ת מְעוֹת קוּנּוֹת גַּם הִיכִי דְּלִיכָא מְעוֹת אִין קוּנָה בְּמִשְׁיכָה מ"מ לְר"ל דִּס"ל דְּבְּעוּבָד פּוֹכְבִּים מְעוֹת קוּנּוֹת וְלֹא מְשִׁיכָה הִיכִי דְּלִיכָא מְעוֹת קוּנָה בְּאַמַּת בְּמִשְׁיכָה.

וּלפ"ז מְיֻנָּשֵׁב שְׂפִיר הַסּוּגְיָא גַּם לְשִׁי הָרַמְב"ן דְּהַסּוּגְיָא בְּבְּכּוּרוֹת קָאֵי אֲלִיכָא דְּר"ל דְּלְדִידִיָּה פָּרִיף שֵׁם מְבַרְיִיתָא דְּגְרוּטָאוֹת וּלפ"ז מְשַׁנֵּי שְׂפִיר בְּשִׁקְבֵּל עָלְיוּ לְדוֹן בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל דְּהָוִי כְּמוֹ דְּלִיכָא כְּסָף דְּקוּנָה בְּמִשְׁיכָה לְר"ל לְשִׁי וְכַנ"ל: וְעַכ"פ לְפִי כָּל הַנְּז"ל נִתְבָּאָר דְּמְסוּגְיָא דְּבְּכּוּרוֹת הֲנָ"ל דְּמְשַׁנֵּי לְר"ל בְּשִׁקְבֵּל עָלְיוּ לְדוֹן בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל מְוֹכְרָח אַחַת מְשַׁתִּי אֵלֶּה.

או דנימא דהטעם הוא משום התנאי והינינו דאף דמשיכה בעובד פוכבים אינו קונה מ"מ פינון שהתנו בהדיא לקנות במשיכה קונה דמהני תנאי לקנות פינון דמשיכה הוי עכ"פ קנין בישראל.

או דנימא הטעם הוא משום דקבל עליו שלא לקנות בכסף הוי כמו דליכא פסוף שקונה במשיכה ולפ"ז הרי מוכרח דאף דלר"ל משיכה בעובד פוכבים אינו קונה מ"מ היכי דליכא מעות קונה במשיכה ולפ"ז נראה דבנ"ד שנתן הפרה לעובד פוכבים במתנה ופי' בהדיא שיקנה העובד פוכבים במשיכה קנה ואף לפרש"י שפוסק כר"ל דמשיכה בעובד פוכבים אינו קונה מ"מ בנ"ד קונה ממ"נ או מחמת התנאי שהתנו שיקנה במשיכה או אי נימא דלא מהני תנאי לקנות א"כ הרי מוכרח עכ"פ מסוגיא דבכורות הנ"ל דהיכי דליכא מעות מודה ר"ל דקונה במשיכה מה"ת ולפ"ז הרי קנה העובד פוכבים ממ"נ פנ"ל: סימן מח אם יש למצוא סמך למה שנהגו העולם להלוות זה לזה מעות בלא עדים ובלא שטר ונהו נגד דינא דגמ' בב"מ שיליהי פ'אינהו נפשך ומבואר ברמב"ם וטור ושו"ע חו"מ סי' ע' דעובר משום ולפני עור לא תתן מכשול ע"ש: תשובה בס"ד.

הנה זה לשון הגמ' בב"מ (דף ע"ה) אמר רב יהודה אמר רב כל מי שיש לו מעות ומלנה אותן שלא בעדים עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול. וריש לקיש אמר גורם קללה לעצמו שנתאמר תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק.

אמרו ליה רבנן לרב אשי קא מקיים רבינא כל מה דאמור רבנן שלח ליה כו' לישדר לי מר עשרה זוזי דאתרמי לי קטינא דארעא למזבן. שלח ליה ניתי מר סהדי ונכתב כתבא שלח לי אפילו אנא נמי שלח ליה כש"כ מר דטריד.

בגירסא ומשפטי וגורם קללה לעצמו עכ"ל הגמ'. ופרש"י עובר משום ולפני עור שעולה על רוחו של לנה לכפור.

קללה כשיתובעו וזה כופר הפל מקללין אותו כו' משפטי ישפח הלנואתי ואגרום קללה לעצמי עכ"ל רש"י. וגמ' זו הביאו הראשונים הרי"ף והרא"ש והרמב"ם ובטור"ר ושו"ע חו"מ סי' ע'.

אלא דהרי"ף והרא"ש לא כתבו אלא דברי ר"י אמר רב דהמלנה בלא עדים עובר משום לפני עור לא תתן מכשול. והרמב"ם כתב לתרנוייהו דהמלנה בלא עדים עובר משום ולפני עור וגורם קללה לעצמו ע"ש וצ"ע על הרי"ף והרא"ש שהשמיטו הא דר"ל דגורם קללה לעצמו.

ובשו"ע חו"מ סי' ע' כתב פלשון הרמב"ם אסור להלוות בלא עדים ואפילו לת"ח וכל המלנה שלא בעדים עובר משום לפני עור וגורם קללה לעצמו ע"ש: והנה התיו"ט בספר פלפולא חריפתא על הרא"ש כתב שם ז"ל ובגמ' ר"ל אמר גורם קללה לעצמו ומדלא אמר אף גורם ש"מ דלא ס"ל ר"ל הך דלפני עור.

וטעמא דסבר דלא אמרה תורה אלא העור באותה שעה שנותן לפניו המכשול כו'. וכן רבינא דלא רצה להלוות לרב אשי בלא עדים א"ל דגורם קללה לעצמו ולא אמר לפני עור מהא איכא למשמע דהלקתא הכי דהא רבינא בתראה הוא ונ"מ אי ההוא גברא בעי למיקם בגורם קללה דלא הוי עובר על דברי חכמים.

ועל זה אפשר שסמכו העולם שאין מדקדקים בכך פה נ"ל לישב מנהגא ע"ש. ובספר מהר"מ שיף פתב כ"ש מר כו' וגורם כו' ולא שלח ליה לאו דלפני עור דלא שיניף רק אם יכפור ובחזקת זה לא הוי רב אשי בעיני רבינא ח"ו רק פן ישפח ונעלם ממנו והוא לא ידע ויהיה גורם קללה לעצמו ובמעדני מלך הבל יפצה פיהו עכ"ל ע"ש והדברים נוגעים למ"ש בס' פל"ח פנ"ל.

אולם לענ"ד נראה דדברי המעדני מלך הם פח"ח ושפיר הקשה נהי דרב אשי לא הוי בחזקת שיכפור במזיד מ"מ פיון דהוא טרוד בגירסא ומשתלי וכדשלח ליה רבינא כ"ש מר דטרוד בגירסא ומשתלי וגורם קללה לעצמו וא"כ משום זה גופיה עובר בלפני עור לא תתן מכשול דטרוד בגירסא ועלול לשכוח ויכפור בשוגג והוי עבירה בשוגג.

ובע"כ דלא ס"ל לרבינא פלל הא דעובר משום לפני עור לא תתן מכשול הן אם יכפרנו במזיד או בשוגג וזהו סעד למנהג העולם. פן נ"ל ברור פוננת הפלפולא חריפתא וע"ש שכתב דלהגאונים שכתבו פולם הא דרב יהודה אמר רב אפשר דרבינא לא רצה לקרות על רב אשי קרא דלפני עור.

ולדבריו לדינא גם בת"ח עובר משום לפני עור משום זה גופיה דמשתלי וכ"כ הט"ז שם דהא דמבואר בשו"ע דאסור להלוות בלא עדים ואפילו לת"ח היינו דגם לתלמיד חכם עובר משום לפני עור ע"ש היטב: אולם בדעת חי' הלכות מהר"מ שיף נראה דס"ל דלפני עור לא שיניף אלא היכי שיש לחוש שיכפור במזיד אבל משום דמשתלי ויכפור בשוגג אינו עובר משום לפני עור ואיכא רק משום גורם קללה לעצמו.

וכיון דרב אשי לא היה ח"ו בחזקת שיכפור במזיד רק פן ישפח ונעלם ממנו לכן לא שלח ליה רבינא רק כש"כ מר דמשתלי וגורם כו'. שוב מצאתי להפרישה בהדיא שכתב פן מדפרש"י על לפני עור שעולה על רוחו של לנה לכפור ש"מ דס"ל דאינו עובר על לפני עור אא"כ הלנה יכפור במזיד ע"ש.

וכ"כ הסמ"ע בס"ק ב' דמ"ש בשו"ע ואפילו לת"ח היינו אף דמסתמא הת"ח לא יכפרנו מדעתו ולית ביה משום לפני עור לא תתן מכשול מ"מ יש לחשוש שמחמת טרדת לימודו ישפחנו ויגרנום קללה לעצמו ע"ש.

הרי דבת"ח אינו עובר משום לפני עור פיון שלא יכפור במזיד ומשום זה שישפח ויכפור בשוגג אינו עובר המלנה משום לפני עור ורק משום גורם קללה. וכ"כ הב"ח בהדיא דבת"ח אינו עובר משום לפני עור דבנדאי לא יכפור במזיד רק דמ"מ אסור להלוות אפילו לת"ח משום דמשתלי דטרוד בגירסא וגורם קללה ע"ש.

הרי דמשום דמשתלי ויכפור בשוגג אינו עובר משום לפני עור: אלא דלכאורה צע"ג דמדוע אינו עובר באמת משום לפני עור אפילו בת"ח שלא יכפור במזיד מ"מ הואיל דטרוד בגירסא משתלי ויכפור בשוגג.

והא מסברא נראה דלפני עור שיניף אפילו אם יעבור חבירו על ידו עבירה בשוגג דמאי שנא. ונראה להביא ראיה ברורה לזה מדברי התו' בע"ז (דף ו') גפי הא דתניא מנין שלא ישיט אדם כוס של יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח ת"ל ולפני עור לא תתן מכשול.

וּכְתָבוּ בְּתוֹס' ד"ה מַנִּין דה"ה בְּכָל שְׁאָר אִיסוּרֵין אֵלָא לְהִכִּי נָקֹט פּוֹס יִין לְנִזְיָר מְשׁוּם דְּמִסְתַּמָּא לְמִשְׁתִּי קָא בְּעִי לִיה פִּינּוֹן דְּכ"ע חֲמָרָא שְׁתִּי וְשִׁמְאָ שְׂכַח נְזִירוּתוֹ. אָבֵל יִשְׂרָאֵל שְׁאָמַר הוֹשִׁיט לִי גְבִילָה אוֹ חֲזִיר אוֹ שׁוּם אִיסוּר אֵין לְחֻשְׁדוֹ מְלֵהוֹשִׁיט לוֹ ע"ש הָרִי דְלֵא יוֹשִׁיט אָדָם פּוֹס שְׁל יִין לְנִזְיָר מְשׁוּם לְפָנֵי עוֹר וְהִינּוּ דְשִׁמְאָ שְׂכַח נְזִירוּתוֹ אֵלְמָא דְלָפְנֵי עוֹר שְׁיִיף אֲפִילוּ הִיכִי שְׁיַעֲשֶׂה חֲבִירוֹ ע"י עֲבִירָה בְּשׁוּגְג וְכַ"ל.

וּלפ"ז ה"נ פִּינּוֹן דְּמִשׁוּם שְׁמָא יְכַפּוֹר הֵלְוָה בְּמִזִּיד עוֹבֵר מְשׁוּם לְפָנֵי עוֹר א"כ ה"ה הִיכִי שְׁיִישׁ לְחוּשׁ שְׁהֵלְוָה יִשְׁפַח הֵלְוָאָה וְיְכַפּוֹר בְּשׁוּגְג יַעֲבֹר הַמְלָוָה מְשׁוּם לְפָנֵי עוֹר. וְנִלְע"ד לְחֻלְק דְּבִנְדָאֵי לְהַכְשִׁיל לְחֲבִירוֹ בְּדָבָר אִיסוּר הִיכִי שְׁחֲבִירוֹ פְּבָר שׁוּגְג בְּדָבָר פִּי גַעֲלָם מְמַנּוּ וְהוּא לֹא יָדַע וְהוּא יַעֲבֹר עַל זֶה בְּשִׁגְגָה עוֹבֵר מְשׁוּם לְפָנֵי עוֹר לֹא תַתֵּן מְכַשׁוּל דְּמָה נ"מ אִם חֲבִירוֹ יַעֲשֶׂה פִּן בְּזִדּוֹן אוֹ בְּשִׁגְגָה.

אוּלָם בְּנִידוֹן דִּידָן בְּמִלְוָה מְעוֹת לַת"ח שְׁבִנְדָאֵי לֹא יְכַפּוֹר בְּרְצוֹנּוֹ רַק דְּחִיּוּשֵׁינּוּ שְׁמָא יִשְׁפַח הַהֵלְוָאָה אַח"כ וְיְכַפּוֹר בְּשׁוּגְג זֶה אֵינּוּ עֲנָנּוּ לְהַמְלָוָה שְׁיִהְיֶה מְחֻנְיָב לַעֲשׂוֹת טְצָדְקֵי שְׁלֵא יִשְׁפַח הֵלְוָה וְלֹא יָבֵא לִידֵי עֲבִירָה בְּשׁוּגְג.

וְאִף הַדְּבָר מוּטָל עַל הֵלְוָה מְעַצְמוֹ שְׁיִנְהַר בְּזֶה שְׁלֵא יָבֵא לִידֵי שְׂכַחָה וְאִם הֵלְוָה לֹא נִזְהַר אַח"כ בְּנַפְשׁוֹ וְבֵא לִידֵי שְׂכַחָה זֶה אֵינּוּ עֲנָנּוּ פְּלָל לְהַמְלָוָה. אוּלָם הִיכִי דִישׁ לְחוּשׁ שְׁהֵלְוָה יְכַפּוֹר בְּשִׂאט נָפֵשׁ ע"ז בְּנְדָאֵי הַמְלָוָה עוֹבֵר בְּלָפְנֵי עוֹר פִּינּוֹן דְּהֵלְוָה חֲשׂוּד לְכַפּוֹר מְמוֹן חֲבִירוֹ בְּמִזִּיד מְחֻנְיָב הַמְלָוָה שְׁלֵא יְהִיָּה גוֹרָם בְּדָבָר.

וְלָכֵן הַמְלָוָה לְחֲבִירוֹ שְׁאֵינּוּ ת"ח שְׁלֵא בְּעַדִּים דְּחִיּוּשֵׁינּוּ שְׁיְכַפּוֹר הֵלְוָה בְּמִזִּיד עוֹבֵר מְשׁוּם לְפָנֵי עוֹר וְהַחֲזִילוּק הוּא בְּרוּר וּפְשׁוּט: וְהִנֵּה בְּסִפְרָ לְחָם מְשֻׁנָּה פ"ב מֵהַלְכוֹת מְלוּוָה וְלוּוָה הַקְּשָׁה בְּעִיקָר הַדִּין דְּהַמְלָוָה לְחֲבִירוֹ שְׁלֵא בְּעַדִּים עוֹבֵר מְשׁוּם לְפָנֵי עוֹר דְּפִרְש"י שְׁעוּלָה עַל רוּחוֹ שְׁל לְוָה לְכַפּוֹר.

דֹּא"כ מֵאֵי מְהִי לְזֶה שְׁמִלְוָה לוֹ בְּעַדִּים אַפְתִּי יוּכַל הֵלְוָה לְכַפּוֹר וְלִטְעוֹן פְּרַעְתִּי דְּהָא קו"ל הַמְלָוָה אֵת חֲבִירוֹ בְּעַדִּים א"צ לְפִוְרְעוֹ בְּעַדִּים. וְתִי דַמְש"כ רש"י שְׁעוּלָה עַל רוּחוֹ שְׁל לְוָה לְכַפּוֹר לֹא לְמִימָרָא דְּבְרִשְׁעָה יַעֲשֶׂה פִּן דְּאִטּוּ בְּרִשְׁעֵי עֶסְקִינּוּ אֵלָא י"ל דְּחִיּוּשֵׁינּוּ שְׁאֵם לֹא יִלְוֵהוּ בְּעַדִּים יִשְׁפַח הַדְּבָר שְׁהֵלְוָהוּ.

אָבֵל כְּשִׁישׁ עַדִּים אַעפ"י שְׁלֵא יִזְכּוֹר ע"כ יִפְרַע ע"ש. וְלְדָבְרֵי צ"ל דְּהָא דְלֵא חִיּוּשֵׁינּוּ ג"כ אֲפִילוּ בְּמִלוּוָהוּ בְּעַדִּים שְׁיִשְׁפַח וְיִסְבּוֹר שְׁפָבָר פָּרַע אוֹתוֹ וְיִטְעוֹן פְּרַעְתִּי וּמְשׁוּם דְּבָקֵל יִשְׁפַח הַהֵלְוָאָה.

אָבֵל פְּרַעוֹן אֵין דְּרַף לְשִׁפְנוֹס וְהַחֲזִילוּק מוּבָן. אוּלָם דְּבְרֵי צ"ע דֹּא"כ פִּל מַה שְׁעוֹבֵר הַמְלָוָה בְּלָפְנֵי עוֹר הוּא מְחַשֵּׁשׁ שְׂכַחָה שְׁיִשְׁפַח הֵלְוָה וְיְכַפּוֹר בְּשׁוּגְג וְכִינּוֹן דְּמַחְשֵׁשׁ שְׂכַחָה שְׁיִשְׁפַח הֵלְוָה נְמִי עוֹבֵר הַמְלָוָה בל"ע א"כ אִמְאֵי לֹא שְׁלַח לִיה רְבִינָא לְרַב אֲשִׁי כש"כ מַר דְּמִשְׁתַּלִּי וְאֵעֲבֹר בְּלָפְנֵי עוֹר.

גַּם בְּדָבְרֵי רש"י א"א לְפָרֵשׁ דְּמַחְשֵׁשׁ שְׂכַחָה הוּא דְּהָא פְּתַב בְּפִירוּשׁ שְׁעוּלָה עַל רוּחוֹ שְׁל לְוָה לְכַפּוֹר וְכֵן פְּתַב הַפְּרִישָׁה דְּמִפְרִיש"י מְשֻׁמַּע דס"ל דְּאֵינּוּ עוֹבֵר עַל לְפָנֵי עוֹר אַח"כ הֵלְוָה יְכַפּוֹר בְּמִזִּיד.

וְלָכֵן צ"ל כמ"ש הסמ"ע והב"ח דלפני עורה הוא דוקא באם יכפור הלנה במזיד. אבל משום
חשש שכתה שישפח הלנה אינו עובר המלנה בלפני עור פנ"ל: אף הנה בגוף הדבר
שפתבו האחרונים דהמלנה לת"ח אינו עובר בלפני עור משום דאינו בחזקת שכיפור.

והא דאמר רב יהודה אמר רב המלנה שלא בעדים עובר בלפני עור היינו המלנה לע"ה.
אם פי לכאורה נראה פן מפשטות הגמ' מהא דשלח ליה רב אשי אפילו אנא נמי וכן
רבינא לא שלח ליה רק כש"כ מר דמשתלי.

מ"מ צע"ג דמה טעם יש לחלק בין ת"ח לע"ה וכי ע"ה חשידי לכפור ממון חבריהם
במזיד ובכל הדברים ת"ח וע"ה שונים ורק באבידה מהדרינו לת"ח בט"ע ולא לע"ה
ומשום דמורה היתר ועי' להראשונים מש"כ בזה.

ועוד דחידוש פנה הו"ל לרב יהודה לפרושי בהדיא כל המלנה מעות לעם הארץ שלא
בעדים ולא הו"ל למסתם. וכן הרי"ף והרא"ש סתמו דבריהם וכתבו סתם דעובר בלפני
עור ולא חילקו כלל בין ת"ח לע"ה וש"מ דאין חילוק כלל פנ"ל: אמנם לולי דברי
רבתינו הראשונים והאחרונים שפתבו פולם הו"ד דאמר רב יהודה אמר רב לפסק הלכה
היה נ"ל לומר מילתא חדתא בזה בעז"ה והיינו דבאמת אין חילוק כלל בין ת"ח לע"ה
ולר"י אמר רב לעולם עובר משום לפני עור לא תתן מכשול ורב אשי דשלח ליה אפילו
אנא נמי וכן רבינא דשלח ליה לר"א רק כש"כ מר דמשתלי לא סבירא להו באמת כלל
הו"ד דמלנה שלא בעדים עובר משום לפני עור וביאר הענין הוא ע"פ מה דקשה טובא
בעיקר הדבר הא דמלנה שלא בעדים עובר משום לפני עור ומשום שעולה על רוחו של
לנה לכפור כפרש"י וקשה דמדוע נחוש לנה הא אחזקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן
ומהכי תיתי יכפור הלנה ממון חבירו במזיד ויהיה לנה רשע ולא ישלם ועי' בע"ז (דף
ו') בתוס' ד"ה מנין דלהכי נקט פוס יין לנזיר כו' ושם שכתב נזירותו אבל ישראל שאמר
הושיט לי גבילה או חזיר או שום איסור אין לחושדו מלהושיט לו ע"ש וה"נ אמאי יהיה
חשוד לכפור במזיד ממון חבירו ועוד דא"כ אפילו להפקיד לחבירו שלא בעדים יהיה
אסור משום ה"ט ושם יכפור לו פקדונו.

שוב מצאתי בס' כנה"ג שכתב באמת בשם הר"ש יונה דגם להפקיד בלא עדים אסור
אולם לא משמע פן בגמ' ועוד קשה דהא קי"ל חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בע"ח
וחזקה אלימתא הוא וא"כ אמאי נחוש לנה שכיפורנו ויהיה מעיז פניו בפני בע"ח.

וכבר הקשה פן בתנאים ועי' ב"מ (דף ה') אגן חיותא לרועה היכי מסרינן והא פתיב
ולפני עור אלא חזקה אין אדם חוטא ולא לו ע"ש וה"נ הא איכא חזקה וכו"ל: ולכן
נלע"ד לומר ביסוד הדבר דבאמת לא חיישינן שם יכפור במזיד פדי לגזול ממון חבירו
אלא דחיישינן שלפעמים אין לנה מה לפרוע ויכפור פדי לאישתמוטי מיניה סבר עד
דהווי לי זוזי ופרענא ליה והיינו ע"פ המבואר בב"מ (דף ג') אמר רבה מפני מה אמרה
תורה מודה מקצת הטענה ישבע כו' והאי בכולי בעי דלודי ליה והאי דלא אודי אשתמוטי
הוא דקא משתמיט מיניה סבר עד דהוי לי זוזי ופרענא ליה.

וכפרש"י והאי בכוליה בעי דלודי כו' וכ"ת מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא לא חשיד
אממונא לפי שברצונו היה מודה בכולו אלא כו' וכ"ה בגמ' שם (דף ה') האי דאמר

רַחֲמָנָא מוֹדָה מְקַצֵּת הַטְעָנָה יִשְׁבַּע נִימָא מְגוּ דְחֻשִׁיד אֲמֻמוֹנָא חֻשִׁיד אֲשָׁבוּעָתָא הָתָם אֲשִׁתְמוּטִי קָא מִשְׁתְּמִיט לִיה פְּדֻרְבָּה תַּדְע דְאָמַר רַב אִידִי בַר אַבִּין א"ר חֲסָדָא הַפּוֹפֵר בְּמִלְוָה פֶּשֶׁר לַעֲדוּת בְּפִקְדוֹן פְּסוּל לַעֲדוּת וּפְרִשׁ"י תַּדְע דְלֹא בְּגִזְלָן חֻשְׁדִּינָן לִיה אֵלָא בְּאֲשִׁתְמוּטִי בְּעֵלְמָא דְאָמַר כּו' הַפּוֹפֵר בְּמִלְוָה כּו' פֶּשֶׁר לַעֲדוּת אֵלְמָא לָאו דַּעֲתִיָּה לְמַגְזִלְיָה דְנִימָא אֵל תִּשֵּׁת עַד חָמֵס אֵלָא לְאִישְׁתְמוּטִי עֶבֶיד עכ"ל ע"ש הַמְתַּבָּאָר מְזַה דְכוּפֵר בְּמִלְוָה הִיכִי דַּדְעִתִּיה לְאִישְׁתְמוּטִי עַד דְהוּוּ לִיה זְוִי לָא מְקַרִי גִזְלָן וְלֹא חֻשִׁיד אֲמֻמוֹנָא כְּלָל דְלִפִּיקָהּ הוּא פֶּשֶׁר לַעֲדוּת וְכֵן גַּם הָא דְאִין אָדָם מְעִיז פְּנִי בְּפָנֵי בַע"ח לָא שְׁיִיָּהּ הִיכִי דַאפ"ל אֲשִׁתְמוּטִי קָא מִשְׁתְּמִיט מִיְגִיָּה וְכַדְאָמְרִי בַפ' שְׁבוּעַת הַדְּיִינִין (דף מ') דְאָמַר רַב נַחֲמָן כּוֹפֵר הַכֹּל מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ שְׁבוּעַת הַיִּסֵּת מ"ט חֲזָקָה אִין אָדָם תּוֹבַע אֵלָא א"כ יֵשׁ לוֹ אֲדַרְבָּה חֲזָקָה אִין אָדָם מְעִיז פְּנִי בְּפָנֵי בַע"ח וּמִשְׁנֵי אֲשִׁתְמוּטִי הוּא דְקָא מִשְׁתְּמִיט לִיה סָבַר עַד דְהוּוּ לִי זְוִי וּפְרַעֲנָא לִיה ע"ש הַרִי דְהִיכִי דְשִׁיָּהּ לֹא מֵר אֲשִׁתְמוּטִי שׁוּב לִיכָא חֲזָקָה דְאִין אָדָם מְעִיז פְּנִי דְשִׁפִּיר אֲפִשֵׁר לוֹ לְכַפֵּר לְאִישְׁתְמוּטִי וְכֵן לָאו דְנוֹקָא בְּמוֹדָה בְּמַקְצֵת שְׁיִיָּהּ הָא דְמִשְׁתְּמִיט כ"א גַּם בְּכוֹפֵר הַכֹּל וְכַדְמוּכַח בְּשְׁבוּעַת הַדְּיִינִין שֵׁם וְעִי' ב"מ (דף ג') בְּתוֹס' ד"ה בְּכוּלִיָּה וְשֵׁם (דף ו') בְּתוֹס' ד"ה אֵלָא ע"ש: וּלפ"ז נִיחָא שְׁפִיר טַעַם הַדְּבַר דְהַמְלִיָּה שְׁלֵא בְּעַדִּים עוֹבֵר מִשׁוּם לְפָנֵי עוֹר לֹא מִשׁוּם דְחִיִּישִׁינָן שְׁמָא יְכַפֵּר בְּמִזִּיד לַעֲכַב מְמוֹן חֲבִירוֹ אֲצִלוֹ דַע"ז נְדָאִי לָא חֻשִׁידִי וְעוֹד דְהָא אִין אָדָם מְעִיז פְּנִי אֵלָא דְחִיִּישִׁינָן שְׁמָא לֹא יְהִיָּה לוֹ לְלוּהָ מַה לְפָרוּעַ וְיִכְפֹּר כְּדִי לְאִישְׁתְמוּטִי סָבַר עַד דְהוּוּ לִי זְוִי וּפְרַעֲנָא לִיה וְזֵה הוּא חֻשֵׁשׁ בְּאַמַּת דְזֵהוּ דְבַר הַהוּוּ וּמִצּוֹי תְּמִיד לְהַשְׁתַּמֵּט מִשׁוּם דְלִית לִיה זְוִי וְעִי"ז לֹא מִתְרַע חֲזָקָתוֹ דְהָא הַפּוֹפֵר בְּמִלְוָה פֶּשֶׁר לַעֲדוּת דְלִישְׁתְמוּטִי קָא עֶבֶיד כּו"ל וְכֵן יוֹכֵל לְהַעִיז פְּנִי בְּפָנֵי בַע"ח פִּינָן דְבַדְעָתוֹ לְפָרוּעַ וְלִישְׁתְמוּטִי קָא עֶבֶיד אֵלָא דַאע"ג דְהַלְלוּהָ לֹא יְכַפֵּר מִרְצוֹנוֹ הַטּוֹב כ"א לְאִישְׁתְמוּטִי עַד דְהוּוּ לִיה זְוִי מ"מ עֶבֶירָה הִיא בְּיָדוֹ דְאָסוּר לְכַפֵּר מְמוֹן חֲבִירוֹ: וְלִכֵּן הַמְלִיָּה שְׁלֵא בְּעַדִּים עוֹבֵר מִשׁוּם לְפָנֵי עוֹר דְחִיִּישִׁינָן שְׁמָא יְכַפֵּר לְאִישְׁתְמוּטִי מִיְגִיָּה וְזֵהוּ מְדוּנָא בְּלִשׁוֹן רִשׁ"י ז"ל בַּמִּשְׁכָּח שְׁעוּלָה עַל רוּחוֹ שֶׁל לֵוִי לְכַפֵּר וְהִינּוּ כּו"ל שְׁבָאָם לֹא יְהִיָּה לוֹ לְפָרוּעַ יַעֲלָה עַל רוּחוֹ לְכַפֵּר לְאִישְׁתְמוּטִי אַף עַדִּין קִשָּׁה פִּינָן דְאִין אָנוּ חוֹשְׁשִׁין שְׁיִכְפֹּר הַלְלוּהָ מְמוֹן חֲבִירוֹ בְּמִזִּיד אֵלָא שְׁמָא לֹא יְהִיָּה לוֹ לְפָרוּעַ וְיִכְפֹּר לְאִישְׁתְמוּטִי מִיְגִיָּה וְהָא מִשׁוּם זֵה גּוֹפִיָּה מִחֻשֵׁשׁ דְאִישְׁתְמוּטִי תַקְנוּ חֲכָמִים שְׁבוּעַת הַיִּסֵּת לְכוֹפֵר הַכֹּל וְכַמְבֹּאָר בְּשְׁבוּעוֹת שֵׁם.

וּא"כ מַדּוּעַ עוֹבֵר בְּלִפְנֵי עוֹר דְמָה יֵשׁ לְחוּשׁ בְּזֵה שְׁיַעֲלָה עַל רוּחוֹ שֶׁל לֵוִי לְכַפֵּר דְלָמָּה יְכַפֵּר לְאִישְׁתְמוּטִי הָא יְהִיָּה מְחַנְיָב לְשַׁבַּע הַיִּסֵּת וְאִי מִשׁוּם שְׁמָא יְכַפֵּר וְיִשְׁבַּע לְשַׁקֵּר זֵהוּ לֹא נָתַן לְהָאָמַר וּכְמִשׁ"כ דְגַם לְכַפֵּר מְמוֹן בְּמִזִּיד לֹא חֻשִׁידִי וּמְכַש"כ דְלֹא חֻשִׁידִי אֲשָׁבוּעָתָא: אוּלָם בְּאַמַּת נִיחָא שְׁפִיר דְהִיָּה הָרֵאשׁוֹנִים כְּתָבוּ דְשְׁבוּעַת הַיִּסֵּת בְּדוֹרוֹ שֶׁל רַב נַחֲמָן תַקְנוּ אוֹתָהּ וּלפ"ז בִּימֵי רַב עַדִּין לֹא הָיָה הַתַּקְנָה דְכוּפֵר הַכֹּל יִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַיִּסֵּת אֵלָא דְכָל כּוֹפֵר הַכֹּל הָיָה פְּטוּר מִכְּלוּם וּלפ"ז שְׁפִיר ס"ל לְרַב דְהַמְלִיָּה שְׁלֵא בְּעַדִּים עוֹבֵר מִשׁוּם לְפָנֵי עוֹר וּמִשׁוּם דְחִיִּישִׁינָן שְׁמָא לֹא יְהִיָּה לוֹ לְלוּהָ מַה לְפָרוּעַ וְיִכְפֹּר לְאִישְׁתְמוּטִי מִיְגִיָּה דְהָא יְהִיָּה פְּטוּר מִכְּלוּם וְעִי' בְּרִיטְב"א בְּשְׁבוּעַת הַדְּיִינִין שֵׁם שְׁכַתְב"ז לְשְׁבוּעַת הַיִּסֵּת פִּי' בְּדוֹרוֹ שֶׁל רַב נַחֲמָן תַקְנוּ כֵּן וְנִקְרָא שְׁבוּעַת הַיִּסֵּת לְשׁוֹן הַמְלִיָּה שְׁלֵא יְהָא קוֹפֵץ וְכוּפֵר בְּלֹא שׁוּם הַמְלִיָּה כְּמוֹ שְׁהִיוּ רְגִילִים ע"ה לַעֲשׂוֹת קוֹדֵם תַקְנָה זֹו לְפִי שְׁהִיוּ יוֹדְעִין שְׁיִהִיוּ פְּטוּרִין אַף מִשְׁבוּעָה ע"ש וְעכ"פ פִּינָן דְקוֹדֵם הַתַּקְנָה הָיוּ רְגִילִים

לקפון ולכפור לפי שהיו יודעים שפטורים אף משבועה והיינו פדי לאשתמוטי וכמבואר בגמ' ולכן אין תקנה לזה כ"א להלות בעדים והיינו דאמר ר"י אמר רב המלנה שלא בעדים עובר משום לפני עור ומשום דכופר הפל פטור מפלום חיישינו שיכפור הלנה פדי לאשתמוטי והו שמלנה לע"ה או לת"ח עובר משום לפני עור: ולפ"ז אפ"ל דרב אשי ורבינא לא ס"ל באמת פלל הא דאמר ר"י אמר רב המלנה שלא בעדים עובר משום לפני עור ואף במלנה לע"ה אינו עובר והיינו משום דרבינא ורב אשי היו סוף האמוראים אחר תקנת ר"נ ובימיהם פבר הנה התקנה דכופר הפל מחנייב לשבע שבועת היסת ולפ"ז אינו עובר המלנה בלפני עור אם מלנה שלא בעדים דהא אין לחוש רק משום שהלנה יכפור לאשתמוטי אם לא יהיה לו מה לפרוע והא באמת משום זה גופיה תקנו חכמים שבועת היסת משום שהיו רגילים לכפור לאשתמוטי ואחר שתקנו שבועת היסת ממילא בטל זה החשש דלמה יכפור כיון דיצטרף לשבע ולכואינו עובר המלנה בלא עדים בלפני עור פנ"ל.

ולפ"ז עכ"פ רבינא ורב אשי לא ס"ל פלל שיעבור המלנה בלפני עור אפילו במלנה לע"ה פנ"ל אלא דמ"מ איכא חשש דמשתלי ויכפור בשוגג ונהי דמשום שיכפור בשוגג ליכא לפני עור פנ"ל מ"מ גורם קללה לעצמו והיינו דשלח ליה רב אשי אפילו אנא נמי.

פי דרב אשי אינו עלול לשפוח וכו' ודאי דיש לחלק בין ת"ח לע"ה דס"ד דת"ח לא ישפח ושלח ליה כש"כ מר דטרזי בגירסיה ומשתלי וגורם קללה לעצמו. אולם מענין לפני עור שמא יכפור במזיד לא דברו בזה פלל דס"ל דלאחר התקנה שתקנו חכמים שבועת היסת אינו עובר בלפני עור פנ"ל והיינו דמיייתי את"כ הכרייתא דשלשה צועקין ואינו נענין פל מי שיש לו מעות ומלנה שלא בעדים והנה גם בכרייתא צ"ל משום דנשנית קודם התקנה דכופר הפל נשבע היסת אלא דכופר הפל פטור מפלום ולפיכך שייך לומר דהוא מהצועקין ואינו נענין דלאחר התקנה של שבועת היסת ל"ש לומר דהוא מהצועקים ואינו נענין דהא הלנה חייב לשבע היסת.

ולפ"ז כיון דקודם התקנה אם מלנה שלא בעדים הוא מהצועקים ואינו נענין ולכך עובר ג"כ משום לפני עור אולם לאחר התקנה דהוא צועק ונענה ממילא לא יכפור הלוי ולכך גם בלפני עור אינו עובר וכו' ל: ולפי מש"כ יש לישב קו' הכנה"ג שהקשה דמאי מהני שילנה לו בעדים הא אפתי יוכל לטעון פרעתי דהמלנה לחבירו בעדים א"צ לפורעו בעדים וכן הקשה הלח"מ פנ"ל אולם לפי הנ"ל י"ל דהנה בשבועת הדניגין שם מנה לי בידי אינו לך בידי פטור אמר רב נחמן ומשביעין אותו שבועת היסת רב חביבא מתני אסיפא מנה לי בידי כו' נתתיו לך פטור ואמר ר"נ כו' מאן דמתני ארישא כ"ש אסיפא ומאן דמתני לה אסיפא ה"א הוא דאיכא דררא דממונא אבל התם דליכא דררא דממונא לא ע"ש והנה הפוסקים פסקו כל"ק דר"נ דאף בדליכא דררא דממונא משביעין אותו שבועת היסת ולפ"ז אפ"ל נהי דשבועת היסת בדורו של ר"נ תקנו אותה היינו בגונא דליכא דררא דממונא כגון שטוען להד"ם אבל בדאיכא דררא דממונא אולי היתה תקנה קדומה מימי האמוראים הראשונים שחייב לשבע היסת ולפ"ז אפ"ל נהי דבימי רב עדיין לא הנה התקנה דכופר הפל נשבע היסת היינו בדליכא דררא דממונא אבל בדאיכא דררא דממונא כגון שטוען פרעתי גם בימי רב הנה חייב לשבע היסת ולפ"ז ניחא שפיר דאם

מלנה לו שלא בעדים עובר משום לפני עור דחיישינו שיכפור ויטעון להד"ם לאשתמוטי ויהיה פטור אף משבועה אולם במלנה לו בעדים אין לחוש פלל דהא לא יוכל לטעון להד"ם ואי משום דשמה יטעון פרעתי הא בכה"ג דאיכא דררא דממונא יהיה חייב לשבע היסת ואינו חשוד לכפור ולשבע שקר כנ"ל: באופן אחר יש לומר ג"כ ע"פ יסוד הגזה והנה התנאים בסי' ע' כתב דהא דעובר בלפני עור אין הטעם משום שמה יכפור בפועל ויאמר להד"ם רק כל החשש שמה ישפח ההלואה ויטעון איני יודע ובזה מיישב קו' הכנה"ג שהקשה דאפילו במלוהו בעדים הא יוכל לטעון פרעתי ולפ"ז ניחא דבמלנה שלא בעדים חיישינו שמה ישפח ההלואה ויטעון איני יודע אם הלוימני ויהיה פטור משא"כ במלוהו בעדים אם יטעון איני יודע אם פרעתי יהיה מחוייב לשלם ע"ש אבל דבריו צ"ע דא"כ מאי גורם קללה לעצמו איכא בשלמא היכי שהלנה כופר הפל מקללין את המלנה אבל היכי שהמלנה טוען בריא והלנה טוען איני יודע אם הלוימני הפל יאמינו למלנה כיון שהלנה בעצמו אינו יודע ונהי דמ"מ הלנה פטור אבל גורם קללה ל"ש בזה ועוד דהכא רב יהודה אמר רב אמר להו דיןא דעונבר משום לפני עור ורב יהודה לשיטתיה ס"ל דאיני יודע אם הלוימני חייב ועי' בכתובות (דף י"ב) מנה לי בינך והלה אומר א"י רב הונא ורב יהודה אמרי חייב ע"ש ולפ"ז לרב יהודה לשיטתיה גם אם יטעון הלנה איני יודע אם הלוימני יהיה חייב וברישלמי פ' שבועת הדוינין משמע דגם רב סבר איני יודע אם הלוימני חייב ע"ש ועוד קשה דממ"נ כיון דחיישינו שמה ישפח ההלואה ויטעון איני יודע הרי דמחשש שכחה שישפח הלנה נמי עובר המלנה בלפני עור וא"כ גם במלנה בעדים נהי דאם ישפח ויטעון איני יודע אם פרעתי יהיה חייב מ"מ נייחוש שמה ישפח לגמרי ויספור שפרע ויטעון פרעתי דממ"נ כמו שאפשר שישפח ויהיה לו ספק אם פרע ה"נ אפשר שישפח לגמרי ויספור שפכר פרע באמת: ולכן אפ"ל דבנדאי מחשש שכחה שישפח הלנה לגמרי ויהיה פטור ע"י טענתו אינו עובר המלנה בלפני עור כנ"ל וכמש"כ הפרישה והב"ח וכן לשמה יכפור במזיד לעכב ממון חבירו אצלו לא חשידי אלא דחיישינו שמה ישפח ההלואה באופן שיהיה אצלו ספק אם הלנה אצלו ואם יטעון איני יודע אם הלוימני יהיה חייב לשלם דרב יהודה ורב ס"ל איני יודע אם הלוימני חייב כנ"ל ולכך אם יהיה ללנה ספק יטעון דאין לה בידי ויכפור מספיקא לגמרי והוא ע"פ המבואר בב"מ (דף ו') אב"י אמר חיישינו שמה ספק מלנה ישנה יש לו עליו ולא אמרינו תפוס ממונא מספיקא משתבע נמי מספק אמר רב לששת ברי' דרב אידי פרשי אינשי מספק שבועה ולא פרשי אינשי מספק ממונא מ"ט ממון איתא בחזרה שבועה ליתא בחזרה ע"ש בפרש"י ולפ"ז הדברים קל וחומר כיון דחששו חכמים דמשום ספק מלנה ישנה יתקוף בעליתו של חבירו ומשום דלא פרשי אינשי מספק ממונא וא"כ כש"כ דחיישינו דאם יהיה ללנה שום ספק בהלואה מספיקא יכפור לגמרי ולא קשיא דהא אחזקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן כיון דלא פרשי אינשי מספק ממונא וכן גם אין אדם מעיז לא שייך הכא כיון שהוא כופר מתורת ספק ולפ"ז רב יהודה ורב לשיטתם דס"ל מנה לי בינך והלה אומר איני יודע חייב לכה המלנה שלא בעדים עובר משום לפני עור דחיישינו שמה יהיה ללנה ספק בהלואה ויהיה חייב מדינא ולא פרשי אינשי מספק ממון ויכפור הפל כנ"ל.

ולפ"ז אפ"ל דריש לקיש דאמר גורם קללה לעצמו ולא אמר אף פליג באמת על רב ומשום דס"ל מנה לי בינך והלה אמר איני יודע פטור כר"נ וכר"י ולפ"ז המלנה שלא בעדים אינו עובר בלפני עור דהא הלנה אינו חשוד לכפור במזיד ואם יהיה לו ספק יטעון איני יודע ויהיה פטור באמת ומה שיהיה פטור משום שכחה אינו עובר המלנה בלפני עור ולכן קאמר גורם קללה לעצמו והינינו שמה שמא ישכח הלנה לגמרי וכפון ויהיה המלנה גורם קללה לעצמו וכה ניקח נמי דלרב במלנה בעדים ל"ח שמא יטעון הלנה פרעתי דשמא יכפור במזיד ל"ח פנ"ל ומחשש שכחה שיהיה לו ספק אם פרע נמי לא חיישינו דבגל אדם שוכח הלנאה ולא ישכח אם פבר פרע וכמו שכתבנו לדעת הלח"מ שפי' כל הענין דל"ע מחשש שכחה דפירעון אינו מצוי לשפוח פנ"ל.

ולפ"ז ניקח נמי דאפ"ל דרבינא ורב אשי לא ס"ל ג"כ שהמלנה שלא בעדים יעבור בלפני עור וכר"ל ומשום דס"ל מנה לי בינך והלה אמר איני יודע פטור פנ"ל: ועוד אפ"ל דאפילו אי ס"ל מנה לי בינך והלה אמר איני יודע חייב מ"מ שפיר ס"ל דאינו עובר בלפני עור דלא חיישינו שמא ישכח הלנה ויהיה לו ספק אם הלנה וכפון מספיקא דרבינא ורב אשי בימיהם פבר נתקנה שבועת היסת וא"כ אם יכפור יצטרף לשבע היסת וא"ל דישבע מספק דנה אינו דהא אמרינו בב"מ שם פירשי אינשי מספק שבועה ולא פירשי אינשי מספק ממונא מ"ט שבועה ליתא בחזרה וא"כ אם יהיה להלנה ספק בהלנאה לא יכפור מספק דיהיה מחויב לשבע היסת ופירשי אינשי מספק שבועה ולכוף לאחר תקנת חז"ל לשבע היסת לא שייך פלל הא דלפני עור אף למ"ד דאיני יודע אם הלוימני חייב וכנ"ל והינינו דשלח ליה רב אשי אפילו אגא נמי דאיני עלול לשפוח לגמרי שיהיה המלנה גורם קללה ושלח ליה כש"כ מר דמשתלי כו' והדברים נכונים בס"ד זהו הנ"ל לישוב מנהגן של ישראל שאין מדקדקין בכף ומשום דלאחר התקנה של שבועת היסת ל"ש הא דלפני עור פנ"ל וכרבינא ורב אשי פנ"ל אולם לדינא חלילה לזוז מפסק השו"ע דאסור להלוות שלא בעדים דעובר משום לפני עור לא תתן מכשול שזהו דעת כל הראשונים הרי"ף והרמב"ם והרא"ש.

ואפילו לפמש"כ נהי דלפני עור ליכא מ"מ המלנה שלא בעדים גורם קללה לעצמו והנזקה בזה תבוא עליו ברפת טוב: סימן מט לבאר בעז"ה בענין הא דקי"ל דברים יש בהם משום מחוסרי אמנה בין במקר בין במתנה ואסור לחזור בו אם בדבר שלא בא לעולם יש בו דין מחוסר אמנה: הנה בשו"ע יור"ד ה' מילה (סי' רס"ד ס"א) בהגה פתב ואם נתנו לאחד אסור לחזור בו ומיהו אם חזר בו הוי חזרה ואין מועיל בזה קבול קנין ע"ש ועי' בב"י בסי' זה שהביא תשובת מהר"מ שכתב מעשה היה בימי ר"ת באחד שנתן בנו למוהל למולו ובא אחר וקדמו כו' ושאלו לר"ת והשיב כו' אבל אם עדיין לא קדמו כו' אז ודאי אותו שנתן לו תחילה הוא קודם כו' ואמרינו בהנהגה ישראל שאמר לבן לוי פור מעשר יש לה בידי רשאי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר כו' פינן דמתנה מועטת היא דאין לישראל בו אלא טובת הנאה סמכה דעתיה דבן לוי ולא מצי למיהדר ביה ה"נ אין לו במילת בנו אלא טובת הנאה ולא מצי למיהדר ביה וליתנו לאחר ומיהו אם הדר ביה פ"י ריב"ם שאין ב"ד יכולים לעכבו מלחזור אבל הוא עובר משום שארית ישראל לא יעשו עולה כו' ומותר לקרותו רשע עכ"ל אבל הרא"ש פתב בתשובה פלל י"ב דאדם הנותן לחבירו בנו למולו או לעשותו בעל ברית נ"ל דבר פשוט שאין לו קיום

אָלאַ בת"כ וְכַתֵּב עוֹד דְּאַפִּילוּ כָּבֵד נוֹלַד הַבֵּן וְהַקְּנָה לוֹ בְּקִנְיָן שְׂיֵהִיָּה בְּעַל בְּרִית יְכוּל לְחַזֵּר בּוֹ דְּקִנְיָן דְּבָרִים בְּעֵלְמָא הוּא ע"ש בב"י ועי' בְּדַרְכֵי מִשָּׁה שְׁכַתֵּב ע"ז וְאַפְשָׁר דְּהָרָא"ש לֹא קָאָמַר אָלַא דְּהַב"ד לֹא יוּכְלוּ לְכוּפּוֹ אָבֵל מ"מ מוֹדָה לְהַר"מ דְּאִית בֵּיהּ מִשּׁוּם שְׂאָרִית יִשְׂרָאֵל לֹא יַעֲשׂוּ עוֹלָה וּמִן הַר לְקִרְוֹתוֹ רָשָׁע וְאֵע"ג דְּכַתֵּב שָׁם כּו' הִינְנוּ דְלֹא הָוֵי קִנְיָן מִשּׁוּם מְנַהֵג כְּמוֹ שְׂמִשְׁמַע בְּמַרְדְּכֵי דִס"ל דְּמַפְח מְנַהֵג הָוֵי קִנְיָן וְלֹא יוּכַל לְחַזֵּר בּוֹ אָבֵל מוֹדָה לְהַר"מ שְׂאָסוּר לְחַזֵּר בּוֹ לְכַתְחִילָה עַכ"ל הַד"מ הִבִּיאוּ גַם הַש"ךְ בִּסְק"ז ע"ש וְעַכ"פּ הִינְנוּ שְׁכַתֵּב הַרְמ"א בְּשׁו"ע בְּפִשְׁטוֹת דְּאָסוּר לְחַזֵּר בּוֹ וּמִשּׁוּם דְּלִטְעָמִיהּ אֲזִיל לְמַש"כ בַּד"מ דְּאַפְשָׁר דְּגַם הָרָא"ש מוֹדָה בְּזָה לְהַר"מ פּנ"ל: אוּלָם תְּמַהֲנִי מְאוּד עַל רַבּוֹתֵינוּ הַד"מ וְהַש"ךְ דְּבִאֲמַת הַנְּהָ מְצִינּוּ מְפֹרֶשׁ לְהָרָא"ש בְּתִשּׁוּבָה כָּלֵל ק"ב דִּס"ל דְּמִי שְׂנוֹדֵר לְחַבְרֹוּ בְּנוֹ לְמוּלוֹ מִן הַר לְחַזֵּר בּוֹ אִף לְכַתְחִילָה וְדִלָּא כַּהַר"מ.

וע"ש שְׂהָאָרִיף מִתְחִילָה לְבָאָר דְּגַם אִם הַקְּנָה לוֹ בְּקִנְיָן סוֹדֵר לֹא מְהַיְוֵי וּמִשּׁוּם דְּקִנְיָן דְּבָרִים בְּעֵלְמָא הוּא וְאֵח"כ פְּתַב ז"ל וְאַפִּילוּ מְחֻסָּר אֲמָנָה אִין כָּאֵן דְּאַפִּילוּ לְמ"ד דְּבָרִים יֵשׁ בְּהֵם מִשּׁוּם מְחֻסָּר אֲמָנָה ה"מ בְּדָבָר שְׂיִשְׁנּוּ לְעוֹלָם וְדָבָר שְׂיֵישׁ בּוֹ מִמֶּשׁ שְׂאִילוּ הַקְּנָה לוֹ הִיָּה קוּנָה קִנְיָן גָּמוּר כִּף בְּדָבָרִים יֵשׁ בְּהֵם מְחֻסָּרֵי אֲמָנָה אָבֵל בְּדָבָר דְּלֹא שְׂיֵיף בּוֹ קִנְיָן אִין בּוֹ מִשּׁוּם מְחֻסָּר אֲמָנָה וְכַה"ג מְחַלֵּק בַּפ' הַזֶּהֱב וּמ"ש קַרְקַע דְּבַכְסָפָא קִנְיָ לִיהּ מִמֶּשׁ כּו' וּמִטְעַם זֶה נָמִי לֹא דְמִי לְמַתְנָה מוּעָטָת דְּכִינּוּ דְלֹא שְׂיֵיף בּוֹ קִנְיָן לֹא שְׂיֵיף בּוֹ מְחֻסָּר אֲמָנָה עַכ"ל הָרָא"ש ע"ש ועַכ"פּ הָרִי שְׁפַתֵי רַבֵּינוּ הָרָא"ש בְּרוּר מְלִלוּ דִּס"ל דְּאַפִּילוּ מִשּׁוּם מְחֻסָּר אֲמָנָה אִין כָּאֵן אִם חוֹזֵר בּוֹ וְאַסְבְּרָא לָן מִיְלַתָּא בְּטַעְמָא דְלֹא דְמִי לְמַתְנָה מוּעָטָת דְּקִי"ל דְּבְדָבָרִים בְּלַבַּד יֵשׁ בְּהֵם מִשּׁוּם מְחֻסָּר אֲמָנָה הִינְנוּ מִשּׁוּם שְׂאָפְשָׁר לְהַקְנוֹת בְּקִנְיָן גָּמוּר אָבֵל בְּדָבָר דְּלֹא שְׂיֵיף בּוֹ קִנְיָן גַּם בְּדָבָרִים אִין בְּהֵם מִשּׁוּם מְחֻסָּר אֲמָנָה וּלפ"ז בְּנוֹדָי דְּמִן הַר לְחַזֵּר בּוֹ אִף לְכַתְחִילָה וְכ"ז הוּא דְלֹא כַּמֶּשׁ"כ מְהַר"מ בְּתִשּׁוּבָה דְּמִילַת בְּנוֹ הָוֵי רַק כְּמוֹ מַתְנָה מוּעָטָת וְאִם נִדַּר לְחַבְרֹוּ בְּנוֹ לְמוּלוֹ אָסוּר לְחַזֵּר בּוֹ מִשּׁוּם שְׂאָרִית יִשְׂרָאֵל כּו' וְעַכ"פּ מַש"כ הַד"מ וְהַש"ךְ דְּאַפְשָׁר דְּהָרָא"ש מוֹדָה לְהַר"מ שְׂאָסוּר לְחַזֵּר בּוֹ לְכַתְחִילָה הוּא תְּמוּהָ מְאוּד דְּהָרִי לְפִנְיָנוּ דַּעַת הָרָא"ש בְּתִשּׁוּבָה הַנ"ל דִּס"ל בְּהַדְיָא דְּגַם לְכַתְחִילָה מִן הַר לְחַזֵּר בּוֹ: וְהַנְּהָ שְׂיִטַּת הָרָא"ש בְּתִשּׁוּבָה הַנ"ל דְּבְדָבָר דְּלֹא שְׂיֵיף בּוֹ קִנְיָן אִין בּוֹ מִשּׁוּם מְחֻסָּר אֲמָנָה הוּא בְּאֲמַת דְּבָר חֲדָשׁ וְהִתְרוּגִים לֹא הִבִּיאוּ וְנִרְאָה לְעַנ"ד לְהִבִּיא רְאִיָּה לְשִׁי הָרָא"ש הַנ"ל וְהַנְּהָ בְּגִיטִין (דָּף ל') בְּמִשְׁנָה שֶׁם הַמְּלָנָה מְעוֹת אֵת הַפְּהֵן וְאֵת הַלּוֹי וְאֵת הַעֲנִי לְהִיּוֹת מְפָרִישׁ עֲלֵיהֶן מְחַלְקֵן מְפָרִישׁ עֲלֵיהֶן בְּחֻזְקַת שְׁהֵן קִיָּמִין וּפְרִיף בְּגַמ' וְאֵע"ג דְּלֹא אָתוּ לִידְיָה אָמַר רַב בְּמִפְרִי כְּהוֹנָה וְלוֹיָהּ כּו' וּפְרַש"י וְאֵע"ג כּו' וְכִינּוּ דְלֹא מְטוּ לִידְיָה מֵאֵן זְכִי לִיָּה לְהֵאֵי כְּהֵן וְהִיאָף יֵצֵא יְדֵי נְתִיבָה בְּמִפְרִי כְּהוֹנָה שְׁהֵם מְפִירֵי וְאוּהָבִיּוּ דְּאִינּוּ רְגִיל לְתַת תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת אָלַא לְכַהֵן זֶה הִילְכָף כִּינּוּ דְּמִיְלַתָּא דְּפְשִׁיטָא דְּלִדְיָהּ יִהִיב לְהוּ אֲסַחֵי לְהוּ שְׂאָר כְּהֵנִי דַּעֲתִיָּהּ וְהָוֵי כְּמֵאֵן דְּמְטוּ לִידְיָהּ וְהָוֵי דְּהֵנִי עַכ"ל אוּלָם הַתּו' בַּב"ב (דָּף קכ"ג) בַּד"ה הֵכָא בְּמִפְרִי כְּהוֹנָה עֲסָקִינוּ כְּתַבוּ ז"ל בְּכָל דְּוִכְתָּא עֲבִיד מְפִירֵי כְּהוֹנָה מְחַזְקֵן בַּפ' כָּל הַגִּט הַמְּלָנָה מְעוֹת אֵת הַפְּהֵן וְהַלּוֹי וְהִינְנוּ טַעְמָא שְׂנֵהוּ מַתְנָה מוּעָטָת וְאָסוּר לְחַזֵּר בּוֹ וְאַפִּילוּ בְּדָבָרִים בְּעֵלְמָא וְאֵע"פּ שְׂאָם רָצָה יְכוּל לְחַזֵּר בּוֹ מ"מ כָּל כְּפָה דְלֹא הִזְדַּר בֵּיהּ הָוֵי כְּמִן חֻזְקֵן עַכ"ל ע"ש וְכ"כ הַמְּרָדְכֵי בְּגִיטִין שָׁם ז"ל וּמוֹקִי לָהּ בְּגַמ' בְּמִפְרִי כְּהוֹנָה כּו' וְטַעְמָא מִשּׁוּם דְּכָל מַתְנוֹת כְּהוֹנָה חֲשִׁיבָא מַתְנָה מוּעָטָת וְאָסוּר לְחַזֵּר כְּדִאֲמַרִּינוּ פ' הַזֶּהֱב וְעוֹד אֲמַרִּינוּ פ' הַזֶּהֱב יִשְׂרָאֵל שְׂאָמַר לְבֹן

לוי פֿון מעשֿר ישֿ לֶה בְּיַד יְכוּל לַעֲשׂוֹתוֹ תְּרוּמַת מַעֲשֵׁר עַל מְקוֹם אַחַר וְטַעֲמָא מְשׁוּם דְּאָסוּר לְחֻזְרָא אֶפְיֵלוּ בְּדִבְרֵי בְּעֵלְמָא מְשׁוּם דְּמִתְנָה מוּעֲטָת הִיא וּמִיָּהוּ אִם בְּדִיעֲבַד חֻזְרָא בּו חֻזְרָה הִיא ע"ש וּכ"כ בַּהֲגַה"א שֵׁם ע"ש.

וְהִנֵּה צְרִיף לְהוֹסִיף בְּבִיאֹר דְּבְרִיָּה דְּמִפְּרִי פְּהוּנָה פִּינּוּן שְׁהוּא רְגִיל לְתַת לּוּ מִתְּנוּת פְּהוּנָה חֲשִׁיב פְּמוּ הַבְּטָחָה בְּדִבְרֵי שְׁמִבְטִיחַ לּוּ בְּפִירוּשׁ וּלְכַף אָסוּר לְחֻזְרָא בּוּ וּכ"כ הַקְּצוּה"ח (בְּסִי רַע"ח בְּסוּף ס"ק א') ע"ש: אֲמַנְם דְּבְרֵי הַתּו' וְהַמְרָדְכִי צַע"ג מְאוֹד דְּלִפִּי מַה שְׁכַתְּבוּ דְּכָל עֵינְקָר הַטַּעַם דְּמִפְּרִי פְּהוּנָה חֲשִׁיב מְוַחֲזָק הוּא רַק מְשׁוּם דְּזָהוּ מִתְּנָה מוּעֲטָת וְאָסוּר לְחֻזְרָא בּוּ וְהִינּוּ דְּמִפְּרִי פְּהוּנָה חֲשִׁיב פְּמוּ הַבְּטָחָה בְּדִבְרֵי וּכְנ"ל וּלִפ"ז פְּשִׁיטָא דְּמַכְש"כ אִם בְּאַמַּת הַבְּטִיחַ לּוּ בְּפִירוּשׁ לִיתָן לּוּ מִתְּנוּת פְּהוּנָה דְּבִנְדָּאִי אָסוּר לְחֻזְרָא בּוּ וְכַמְבֹּאֵר בְּהַדְּיָא בִּפ' הַזֶּהָב וּכְנ"ל חֲשִׁיב מְוַחֲזָק אִף בְּלֹא מִפְּרִי וּלִפ"ז צַע"ג דְּבִגִּיטִין שֵׁם בְּמִשְׁנֵה הַמְּלִנָה מְעוֹת אֵת הַפְּהוּן וְאֵת הַלּוּי וְאֵת הַעֲנִי לְהִיּוֹת מְפָרִישׁ עֲלֵיהֶן מְחֻלְקוֹ דְּבְאַמַּת הַרִי מְבִטִיחַ לָהֶם בְּפִירוּשׁ לִיתָן לָהֶם מִתְּנוּת פְּהוּנָה וּמְלִנָה אוֹתָם מְעוֹת ע"ז וּא"כ ל"ל לְרַב לְאוּקְמָא בְּמִפְּרִי פְּהוּנָה וְהִינּוּ דְּהוּי פְּמוּ הַבְּטָחָה בְּדִבְרֵי וְאָסוּר לְחֻזְרָא בּוּ וּלְכַף חֲשִׁיב מְוַחֲזָק תִּיפּוּק לִיָּה דְּבִלֹא"ה אָסוּר לְחֻזְרָא בּוּ וּמְשׁוּם שְׁבְאַמַּת הַרִי הַבְּטִיחַ לָהֶם בְּפִירוּשׁ הַמִּתְּנוּת פְּהוּנָה וְהוּי מְוַחֲזָק וְכֵן שְׁמוּאֵל וְעוֹלָא דְּמוּקִי לָהּ בְּגוּנָא אַחֲרֵינָא וּמְפָרִישׁ שֵׁם בְּגַמ' פְּרַב לֹא אָמְרִי וּמְשׁוּם דְּמִפְּרִי לֹא קְתַנִּי קָשָׁה תִּיפּוּק לְהוּ דְּלֹא צְרִיף לְמִפְּרִי פְּלָל דְּבִל"ז אָסוּר לְחֻזְרָא בּוּ מְשׁוּם שְׁפְכָר הַבְּטִיחַ לָהֶם בְּפִירוּשׁ בְּדִבְרֵי וּלְכַף חֲשִׁיב מְוַחֲזָק פְּנ"ל וְעִי לְהַקְּצוּה"ח (בְּסִי רַע"ח) שְׁכַתְּבִי דָּאִם אֶחָד נִשְׁבַּע לִיתָן מִתְּנָה לְחַבְרֵי חֲפִץ פ' וּמַת הַמְּקַבֵּל קוֹדֵם שְׁהִגִּיעַ לִידוֹ מִקְרִי מְוַחֲזָק לְגַבִּי בְּכוֹר וְלִמַּד זֶה מִהָא דְּמְבֹאֵר בְּב"ב שֵׁם דְּמִתְּנוּת פְּהוּנָה בְּמִפְּרִי פְּהוּנָה הוּי מְוַחֲזָק לְגַבִּי בְּכוֹר וּכְמַש"כ הַתּו' דְּהוּא מְשׁוּם דְּאָסוּר לְחֻזְרָא בּוּ ע"ש וְהִנֵּה לְדִבְרֵי נִרְאָה פְּרוּר דְּבְמִתְּנָה מוּעֲטָת מִקְרִי מְוַחֲזָק לְגַבִּי בְּכוֹר אִף בְּלֹא נִשְׁבַּע פִּינּוּן דְּאָסוּר לְחֻזְרָא בּוּ וְהָא דְּנִקְט נִשְׁבַּע מְשׁוּם דְּזָהוּ אִף בְּמִתְּנָה מְרֻנְבָּה.

וְעַכ"פ מְתַבְּאָר מְדִבְרֵי ג"כ דְּלִפְנֵי הַתּו' פֶּל הִיכִי דְּאָסוּר לְחֻזְרָא בּוּ בְּאַמִּירָה בְּעֵלְמָא מִקְרִי מְוַחֲזָק אִף בְּלֹא מִפְּרִי וּלִפ"ז בְּגִיטִין שֵׁם בְּמִשְׁנֵה דְּמִפְּרִי שְׁהַבְּטִיחַ לָהֶם בְּפִירוּשׁ א"כ ל"ל לְאוּקְמָא בְּמִפְּרִי פְּהוּנָה וְהוּא פְּלִיאָה נִשְׁגָּבָה: וְלִכֵּן נִרְאָה לִישַׁב בְּעוֹז"ה ע"פ שִׁיטַת הָרֵא"ש בְּתִשְׁבָּה הַנ"ל דְּכִי אָמְרִינּוּ דְּבְרִי ישֿ בְּהֶם מְשׁוּם מְחֻסְרֵי אֲמָנָה וּמִתְּנָה מוּעֲטָת אָסוּר לְחֻזְרָא בּוּ ה"מ בְּדִבְרֵי שִׁישְׁנוּ בְּעוֹלָם דְּשִׁינָה בּוּ קִנְיָן אֲבָל בְּדִבְרֵי דְּלֹא שִׁינָה בּוּ קִנְיָן אִין בּוּ מְשׁוּם מְחֻסְרֵי אֲמָנָה פְּנ"ל.

וּלִפ"ז צ"ל דְּהָא דְּמְבֹאֵר בְּב"מ (דָּף מ"ט) יִשְׂרָאֵל שְׁאַמֵּר לְכֵן לּוּי פֿון מַעֲשֵׁר ישֿ לֶה בְּיַד אָסוּר לְחֻזְרָא בּוּ וּמְשׁוּם דְּמִתְּנָה מוּעֲטָת הִיא פְּנ"ל. הִינּוּ דְּנִקְא אִם הַמַּעֲשָׁרוֹת יִשְׁנוּ בְּעוֹלָם שְׁכַר הַנְּפָרֶשׁ דְּשִׁינָה בּוּ קִנְיָן וְעִי בְּפִרְש"י שֵׁם פֿון מַעֲשֵׁר ישֿ לֶה בְּיַד שְׁעֲשֵׁרְתִי מִפְּרִיּוֹתִי וְאִתְּנֵנוּ לֶה עַכ"ל ע"ש אֲבָל אִם הַמַּעֲשָׁרוֹת עֲדִינּוּ לֹא בָּאוּ לְעוֹלָם פְּגוּן שְׁהַתְּבֹאָה עוֹד לֹא גָּדְלוּ דְּבַכָּה"ג הַרִי לֹא שִׁינָה בְּהֶם קִנְיָן פְּנ"ל לִפ"ז אִם אָמַר לִיתָן הַמַּעֲשָׁרוֹת לְכַהֵן אוּ לְלוּי אִין בְּדִבְרֵי מְשׁוּם מְחֻסְרֵי אֲמָנָה וּמוֹתֵר לְחֻזְרָא בּוּ וְהִנֵּה לֹא מְבַעֵי לְמ"ד אִין אֲדָם מִקְנָה דְּבָר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם דְּבִנְדָּאִי לֹא שִׁינָה בִּיהַ קִנְיָן אוּלָם אֶפְיֵלוּ לְמ"ד אֲדָם מִקְנָה דְּבָר שְׁלֵב"ל מ"מ בְּתִירוּמָה וּמַעֲשָׁרוֹת שְׁלֵא בָּאוּ לְעוֹלָם לֹא מְשַׁכַּחַת בִּיהַ קִנְיָן פְּלָל.

דהנה בדבר שלב"ל לא שינה בו קננו כ"א חליפין ואגב דמשיכה וקצר לא שינה בדבר שלב"ל. והרי מתנות פהונה אינו נקנה בחליפין ואגב ומשום דטובת הנאה אינו ממון לקנות בחליפין ואגב קרקע וכמבואר בב"מ (דף י"א) וכ"ה בשו"ע חו"מ (סי' ר"ג ס"א) בהג"ה ע"ש ועכ"פ פיון דבמתנות פהונה שלא באו לעולם לא שינה ביה קננו אין בדברים משום מחוסר אמנה.

והנה במשנה שם המלנה מעות את הפהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהן כו' מייירי אף שהתנה עמהם קודם שגזרע השדה וכמבואר בירושלמי שם ב"מ ה"א עד פדון בעי מיזרע ע"ש ולפ"ז מן ש"ב שפיר דברי הגמ' הא דצריה לאוקמא במפרי פהונה והיינו דזה הוי כמו הבטחה ואסור לחזור בו ואף דבאמת בלא"ה הרי כבר הבטיח בפירוש והיינו משום דמצד ההבטחה שהבטיח לכהן וללוי בדברים בשעת הלואה לתת להם תרומה ומעשר פיון דאז עדיין לא נזרע התבואה ולא שינה ביה קננו כלל ממילא אין בדברים אלו משום מחוסר אמנה ומותר לחזור בו אף פשיבואו לעולם אבל כי מוקי לה במפרי פהונה אתי שפיר דמפרי פהונה דהוי כמו הבטחה ומשום דרגיל לתת להם תרומה ומעשרות זה הוי כמו שהבטיח גם לאחר שכבר באו המעשרות לעולם דמפרי פהונה הוי תמיד כמו הבטחה ולפ"ז לאחר שיבואו המעשרות לעולם הוי אז כמו הבטחה לתת להם המעשרות ואסור לחזור בו משום דזהו מתנה מועטת ולכך חשיב מוחזק ויצא ידי נתינה והדברים נכונים בס"ד: ובזה יתבאר ג"כ הסוגיא בגיטין שם ע"ב וע"ש דמיייתי ברייתא ישראל שאמר ללוי פור מעשר יש לך בידי חוששין לתרומת מעשר שבו.

ומפרש בגמ' דה"ק ישראל שאמר ללוי פור מעשר יש לך בידי והילך דמיו חוששין שמה עשאו תרומת מעשר על מקום אחר ופרש"י שמה לאחר שקבל הדמים עשאו לכולן תרומת מעשר וע"ש בתו' ד"ה הילך ושהקשו על פרש"י דלאחר שמכרו איה יכול לעשותו הא לא מיחסר משיכה ע"ש ועי' בחי' הרשב"א שם שכתב דבאמת רש"י נשמר מזאת הקושיא וכתב דכיון דלא משך יכול לחזור בו הלוי כו' דאימת קנייה לוי דלקנייה לישראל בקבלת המעות כו' והא דיוכל לעשותו תרומת מעשר אף דאפתי לא קני ליה איכא למימר משום דהוי מתנה מועטת ויש בחזרתו משום מחוסר אמנה לכך יכול לעשותו תרומת מעשר וכמבואר בב"מ (דף מ"ט).

עוד כתב הרשב"א שם דע"כ הברייתא ג"כ במפרי לוייה מייירי לרב ולעולא משום שעשאוהו כזוכה דאי לא פי לא עשאו לוי תרומת מעשר על מקום אחר מאי הוי הא לא נפיק ישראל ידי נתינה וכדאקשינו לעיל ואע"ג דלא אתא לידיה ולפ"ז הקשה דלהאי אוקמתא אתי ברייתא דלא פשמואל דאמר במזפה להן על ידי אחר דלשמואל קני ליה ישראל לגמרי ע"ש אולם לפמ"ש התו' ב"ב שם דכל עיקר הא דמפרי פהונה חשיב מוחזק הוא משום דאסור לחזור בו וכפי מה שבארנו לפ"ז ניקח שפיר בעז"ה דהברייתא באמת לא צריה לאוקמא לא במפרי ולא במזפה דדוקא במשנה דהמלנה מעות דמייירי שהתנה עמו קודם שגזרע השדה וכמבואר בירושלמי וכנ"ל דאין בדבריו משום מחוסר אמנה ומותר לחזור בו פנ"ל.

לכן צריה לאוקמא במפרי פהונה ומשום זה אסור לחזור בו פנ"ל. ושמואל ניקח ליה יותר לאוקמא במזפה משום דמפרי לא קתני אולם הברייתא דישאל שאמר ללוי פור

מעשר יש לה בידי דהמעשר פבר הופרש ולפ"ז מפנין דא"ל פור מעשר יש לה בידי אסור לחזור בו בדברים בעלמא משום דזהו מתנה מועטת וכמבואר בב"מ שם ולפ"ז לא צריף לאוקמא לא במפירי ולא במזכה ומשום דבל"ז אסור לחזור בו מצד דבריו שהבטיח לו בפירוש ולכה חשיב מוחזק ונצא ג"כ ידי נתינה וכנ"ל וז"ב: וכן אפשר לישב מה שיש לדקדק בדברי הגמ' בהא דאמר רב במפירי פהונה ולויה ולכאורה אמאי לא נקט ג"כ מפירי על עני דהא במשנה תנו נמי עני וביותר דהנה פירושלמי שם ר' אבנה בשם ר' יוחנן במפירי פהונה ולויה היא מתניתא וקא תנינן עני ויש מפיר לעני ע"ש ועי' במ"ל פ"ז מה' מעשר שפי' לקו' הירושלמי דמפירי לא שייף אלא בדבר שיש בו טובת הנאה לבעלים כמו מתנות פהונה אבל במעשר עני דאין בו טו"ה לבעלים והעניים באים ונוטלים ממנו על פרוחו לא שייף בזה מפירי ע"ש ולפ"ז צ"ל דמפירי במעשר עני המתחלק בתוך הגורן וזה צ"ע דלמא מייירי מתניתין במעשר עני המתחלק בתוך הבית דיש בו טו"ה לבעלים ועוד דלפ"ז הו"ל לומר וכי יש מפיר במעשר עני ולכן נראה לפרש ע"פ מש"כ התו' בב"ב ה"ל דטעמא דמפירי פהונה הוא משום דאסור לחזור בו והיינו דמפירי הוי כמו הבטחה ולפ"ז י"ל דס"ל להירושלמי דזה שייף רק במתנות פהונה דברית פהונה קנים לעד ולכה י"ל דמפירי הוי בסתם כמו הבטחה אבל במעשר עני דכל איש מצפה לתשועה להיות נחלץ מעניו לא אסיק אדעתיה פלל להבטיח לו גם על להבא ולכה לא הוי בסתם כמו הבטחה והיינו דמקשה וכי יש מפיר לעני ועכ"פ בתלמודא דידן דמשני במפירי פהונה ולויה ולפ"ז קשה הא במשנה תנו נמי עני אוילם לפ"ז י"ל דבאמת במשנה דהמלוה מעות הרי הבטיחו בפירוש פנ"ל אלא דלכהו ולוי דאין בזה רק משום מחוסר אמנה וכינון דהמעשרות עדיין לא באו לעולם אין בו משום מחוסר אמנה לכה צריף לאוקמא במפירי אבל בעני י"ל דמפנין שהבטיחו ליתן לו מעשר עני יש בזה תורת נדר ונדעת כמה אחרונים דנודר לעני זה אין ליתן לעני אחר ונהנה נדר חל על דבר שלב"ל דאם אמר לכשיבאו לעולם אתנו לעניי חייב לקיים דבריו מטעם נדר וכמבואר בשו"ע ח"מ (סי' רי"ב) ע"ש.

ולפ"ז במלוה לעני להיות מפיריש עליו אסור לחזור בו מטעם נדר ולפ"ז לא צריף לאוקמא במפירי והיינו דרב לא הנפיר מפירי גבי עני: שוב מצאתי בשו"ת חתם סופר יור"ד (סי' רל"ח) שהרב השואל ה"ר דנודר לעני זה אין יכול ליתן לעני אחר מסוגיא ה"ל דמוקי לה במפירי פהונה ולויה ולא חש לתרץ ישראל עני אלא ע"כ בישראל בלא"ה לק"מ דכיון שאמר ליתן מתנה לישראל עני אין יכול לשנות ומסחי שאר עניי דעתיקהו.

והגאון ה"ל השיב לו דאם אינו יכול לשנות מעני לעני מכש"כ שאינו יכול לשנות מכהן לכהן ומלוי ללוי ול"ל לאוקמא במפירי ע"ש ודבריו לא נתבררו דמה כש"כ הוא זה. אף בכ"ז י"ל בכוננתו דקשיא ליה דהא אינו יכול לשנות מכהן לכהן משום דהוי מתנה מועטת אוילם לפמש"כ הרי מתבאר שפיר דבכהו ולוי אין בו משום מחוסר אמנה כיון שהמעשרות לא באו לעולם משא"כ בעני דהוא מטעם נדר וכנ"ל הן אמת דבעיקר הדבר צ"ע אם בכה"ג יש בזה תורת נדר דהרי הוא של עניי ואינו נותן משלו פלוס מיהו יש לומר כיון דיש לבעלים טובת הנאה לכה שפיר שייף ע"ז תורת נדר ועי' בב"מ (דף מ"ט) דמקרי מתנה מועטת ועי' בספר מקור חיים על ה' פסח (סי' תל"א) ע"ש ועי' לבהמ"א

בב"ק (דף ל"ו) בסוגיא דאנו יד עניינים אנו שיהביא שם תשובת רב האי גאון לענין אי שיקר בהקדוש עניינים אמירה לגבוה וה"ר מהא דאמר ר"ג עישור שאני עתיד למוד נתון לעקיבא בן יוסף ומקומו מןשפר לו ואי ס"ד קנו עניינים באמירהל"ל לאגורי ועי' במלחמות שם וצ"ע בזה: הן אמת דבעיקר הדבר מש"כ התו' דטעמא דמפירי פהונה הוא משום דזהו מתנה מועטת ואסור לחזור בו צע"ג לכאורה דהא בגיטין שם רב הוא דמוקי לה במפירי פהונה ורב לשיטתיה בב"מ שם (דף מ"ט) הא ס"ל דדברים אין בהם משום מחסרי אמה ומשמע שם דלרב גם במתנה מועטת מותר לחזור בו וע"ש בסוגיא דאמר רב פפא מודה ר' יוחנן במתנה מועטת ועי' בחי' הרשב"א לגיטין (דף פ"ג) שיהביא דברי הגמ' בב"מ ה"ל נכתב לאו דמודה לרב דהא רב בין פה ובין פה אמר דרשאי לחזור ע"ש ועכ"פ פ"ן דרב ס"ל דבמתנה מועטת מותר לחזור בו וא"כ איך אפ"ל דמפירי פהונה אסור לחזור בו משום דהוא מתנה מועטת ובדוחק י"ל דהתו' קיימי בשי' רש"י בב"מ שם בד"ה שלא ידבר שפי' דגם לרב דוקא בשנשתנה השער אין בו משום מחסור אמה אבל בלא נשתנה השער מודה רב ועי' בש"מ שם ולפ"ז במתנה מועטת מודה רב דיש בו משום מחסור אמה ועוד י"ל דרב מוקי למתניתין דגיטין פהו תנא דס"ל דברים יש בהם משום מחסור אמה ומשום דסתם משנה דסוף שביעית ס"ל הכי וע"ש דפריי' לרב מברייתא דר"ש אומר כו' וכל החוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו ומשני תנאי היא.

ועי' בשיטה מקובצת שם שכתב בשם הרא"ש דה"מ לאקשוניי ממתני' דסוף שביעית וכל המקיים את דברו רוח חכמים נוחה הימנו דמשמע פשאינו מקיים אין רוח חכמים נוחה ממנו ע"ש ועכ"פ הרי סתם משנה דסוף שביעית ס"ל דדברים יש בהם משום מחסור אמה ולפ"ז ניחא שפיר דגם סתם משנה דגיטין ס"ל הכי: נחזור לענין דהנה לפמש"כ התו' והמרדכי בטעמא דמפירי פהונה חשיב מוחזק דהוא רק משום דאסור לחזור בו ומדין מתנה מועטת נמצא דלפ"ז שי' הרא"ש בתשובה ה"ל מתברר מתוך סוגית הש"ס וכנ"ל אלא דדברי התו' אינו מוסכם דהנה רש"י בגיטין שם פי' בטעמא דמפירי פהונה פ"ן דמילתא דפשיטא דלדידהו יתיב להו אסחו להו שאר פהני דעתייהו והוי כמאן דמטו לדידהו דהני ע"ש וא"כ מטעם זה יש לומר דמפירי פהונה לא יוכל לחזור בו פלל והנה המהרי"ל בתשובה (סי' ע"ד) כתב ז"ל ומה שתלית הטעמים דמפירי פהונה משום דאסור לחזור ליתא כו' אלא טעמא דאינו יכול לחזור בו וכדמוכח האי דתקפו פהו עכ"ל ובס' קצוה"ח (סי' רע"ח) הקשה עליו מדברי התו' בב"ב ה"ל דמבואר שם דמפירי פהונה אינו אלא משום אסור דהו"ל מתנה מועטת ע"ש אבל אין זה השגה דמהרי"ל קאי בשי' רש"י ה"ל דלפי מה שפרש"י בטעמא דמפירי פהונה משום דאסחו להו שאר פהני דעתייהו כנ"ל י"ל באמת דמשום זה לא יוכל לחזור בו ולכך חשיב מפירי פהונה מוחזק וכמש"כ המהרי"ל.

והנה בבב"ק דהדבר לפי פרש"י ה"ל י"ל משום דמתנות פהונה הוי ממון הפהנים ממש וכמש"כ הקצוה"ח (בסי' רמ"ג) ע"ש אלא דאינו מבנרר למי הוא ולפ"ז פ"ן דשאר פהני מסחו להו דעתייהו מיניה ממילא נשאר בחזקת זה הפהו של מפירי פהונה דהוי כמו שלא היה בעולם אלא פהו אחד בלבד ולכך הוי מוחזק ממש: ולפ"ז יש לישוב קו' האחרונים דהנה בירושלמי גיטין שם מקשה והא תנינו עני ויש מפיר לעני ע"ש ועי' להמ"ל פ"ז

מה' מעשר שפיל לקו' הירוש'למי וְהִינּוּ דְמַפִּירֵי פְהוּנָה לֹא שִׁינְיָהּ אֱלָא בְדָבָר שִׁישׁ בּוּ טוֹבַת הַנְּאִיָּה לְבַעֲלִים לְכַף שִׁינְיָהּ לּוֹמֵר דְבַמְפִּירֵי שְׂאָר פְּהֵגֵי אֶסְחוּ לְהוּ דַעֲתִינְיָהּוּ אַבְל בְּמַעֲשֵׁר עֲנִי דָאִין בּוּ טו"ה לְבַעֲלִים וְהַעֲנִיִּים בָּאִים וְנוֹטְלִים מִמֶּנּוּ עַל פְּרָחוּ וּא"כ לֹא שִׁינְיָהּ בְּזֵה מַפִּירֵי ע"ש וְהֵנָּה הָאֶחָרוֹנִים הַקָּשׁוּ ע"ז מִמָּה שֶׁכְּתוּבוֹ הַתּוֹ' בְּחֻלְיִן (דָּף קל"א) ד"ה יֵשׁ דָּאָף בְּדָבָר דָּאִין בּוּ טו"ה לְבַעֲלִים הִינּוּ רַק דָּאִם בָּא עֲנִי וְלִקְחוּ אִין מוֹצִיאִין מִיָּדוּ מִיָּהוּ אִם לֹא לִקְחוּ וּבָא עֲנִי וְשִׂאֲלוּ מִמֶּנּוּ אִם יִרְצָה לֹא יִתֵּן לוֹ וּכ"כ הֲר"ן שָׁם.

ולפ"ז שִׁינְיָהּ דִּין מַפִּיר גַּם לְעֲנִי פִּינּוֹן שִׁיכּוֹל לִיתֵּן לְמִי שִׁיִּרְצָה וְעִי' בַּס' יֵד שִׂאֲוֵל סִי' רַנ"ז ע"ש אוֹלָם לְפַמְש"כ יִתְבָּאָר דְבָרֵי הִירוֹשְׁלָמִי שִׁפִּיר וְהוּא ע"פ מַש"כ הַקְּצוּה"ח (בַּסִּי' רַמ"ג) לְחַלֵּק בֵּין מַתְנוֹת פְּהוּנָה לְמַתְנוֹת עֲנִיִּים דְמַתְנוֹת פְּהוּנָה הוּא מְמוֹן פְּהֵגִים וּכְבָר זְכָתָה בְּהֵם הַתּוֹרָה לְפַהֲגִים וְלְכַף אֶפִּילוּ פִּהֵן קָטָן זוֹכֵה כְּמוֹ בִּירוּשָׁה אוֹלָם בְּמַתְנוֹת עֲנִיִּים דְכְּתִיב לְעֲנִי וְלִגְרַתְּ תַעֲזוֹב אוֹתָם וּא"כ אֵינּוּ אֱלָא עֲזִיבָה שִׁיזְכּוּ בּוּ בְּעַצְמָם מִשֵּׁא"כ בְּמַתְנוֹת פְּהוּנָה דְלֹא כְּתִיב בְּהוּ עֲזִיבָה הו"ל מְמוֹן פְּהֵגִים מִמֶּשׁ ע"ש וְהֵנָּה לְפִי' הַמ"ל צ"ל דְהִירוֹשְׁלָמִי מִיָּירִי בְּמַעֲשֵׁר עֲנִי הַמַּתְחַלֵּק בְּתוֹף הַגְּנוּרָן דָּאִין לְבַעֲלִים בּוּ טו"ה וְכַמְבּוֹאָר בְּגִדְרִים (דָּף פ"ד) וְע"ש בְּר"ן וּבַתּוֹ' וּמִשׁוּם דְכְּתִיב וְהַנְּחַתּוּ בְּשַׁעֲרֵיהֶּ וְהוּי כְּמוֹ עֲזִיבָה.

ולפ"ז נִיחָא שִׁפִּיר הִירוֹשְׁלָמִי דְמַקְשָׁה וְכִי יֵשׁ מַפִּיר לְעֲנִי וְהִינּוּ דְמַתְנוֹת פְּהוּנָה הוּא מְמוֹן הַפְּהֵגִים מִמֶּשׁ וּלְפ"ז בְּמַפִּירֵי פְּהוּנָה דְשְׂאָר פְּהֵגֵי אֶסְחוּ לְהוּ דַעֲתִינְיָהּוּ מִיָּנִיָּהּ מִמִּילָא נְשִׂאָר רַק בְּחֻזְקַת פִּהֵן זֶה הַמַּפִּירוֹ וְהוּא מְמוֹן שְׂלוֹ מִמֶּשׁ אוֹלָם בְּמַעֲשֵׁר עֲנִי הַמַּתְחַלֵּק בְּתוֹף הַגְּנוּרָן דְכְּתִיב וְהַנְּחַתּוּ וְהוּא כְּמוֹ עֲזִיבָה וְאִין זֶה מְמוֹן שְׂלֵהֶם מִמֶּשׁ אֱלָא דְלֵהֶם נְתִנָּה הַתּוֹרָה רְשׁוּת שִׁיזְכּוּ בּוּ בְּעַצְמָם וּלְפ"ז בְּמַפִּירֵי עֲנִי אֶפִּילוּ אִי נִימָא דְלַפְמַש"כ הַתּוֹ' בְּחֻלְיִן שָׁם דִּישׁ לְהַבְעִילִים רְשׁוּת לִיתֵּן לְמִי שִׁיִּרְצָה מִמִּילָא שְׂאָר עֲנִיִּים מִסְּחוּ לְהוּ דַעֲתִינְיָהּוּ מִיָּנִיָּהּ מ"מ עֲדִינּוּ אִין זֶה בְּחֻזְקַת שְׂלֵהֶם עֲנִי הַמַּפִּירוֹ כ"ז שְׂלֵא זְכָה בּוּ כַּנ"ל: וְעַכ"פ לְפִי פִּרְש"י בְּטַעֲמָא דְמַפִּירֵי פְּהוּנָה וְכַנ"ל לְפ"ז אִין הֶכְרַח לְשִׁי' הָרֵא"ש בְּתַשׁוּבָה הַנ"ל דְאֶפִּילוּ אִי נִימָא דְגַם בְּדָבָר שֶׁלֵּב"ל יֵשׁ בּוּ מִשׁוּם מְחֻסָּר אֶמְנָה מ"מ נִיחָא שִׁפִּיר דְהוֹצֵרָה לְאוּקְמָא בְּמַפִּירֵי פְּהוּנָה אָף שְׁכָבֵר הַבְּטִיחַ לוֹ בְּדָבָרִים בְּשַׁעֲתַת הַלְנוּאָה וְאֶסְרוּ לְחַזוֹר בּוּ מ"מ מִשׁוּם זֶה לֹא חֲשִׁיב מְחֻסָּר וְרַק בְּמַפִּירֵי פְּהוּנָה דְלֹא יוֹכֵל לְחַזוֹר בּוּ הוּי מְחֻסָּר וְאִין לּוֹמֵר דְמ"מ אֶפִּתִי יֵשׁ הֶכְרַח לְשִׁי' הָרֵא"ש הַנ"ל דָּאִי נִימָא דְהַמְשַׁנָּה דְהַמְלִנָּה מְעוֹת אֶסְרוּ לְחַזוֹר בּוּ מִפִּינּוֹן שְׁהַבְטִיחוּ בְּדָבָרִים אָף שֶׁלֵּב"ל א"כ נִימָא ג"כ דְשְׂאָר פְּהֵגֵי אֶסְחוּ לְהוּ דַעֲתִינְיָהּוּ מִיָּנִיָּהּ מִפִּינּוֹן דְאֶסְרוּ לְחַזוֹר בּוּ וְלֹא יִתְנַבּוּ אֱלָא לְזֵה וּמִמִּילָא יֵהִי הַדִּין דְלֹא יוֹכֵל לְחַזוֹר בּוּ וּא"כ מֵה צָרִיף לְאוּקְמָא בְּמַפִּירֵי.

ובע"כ מְוַכְרַח מְזֵה דְבַמְשַׁנָּה דְהַמְלִנָּה מְעוֹת מִשׁוּם דְבָרֵי בְּלַבַּד מְוַתֵּר לְחַזוֹר בּוּ פִּינּוֹן שֶׁלֵּב"ל וְכַנ"ל. אָף בְּאַמַּת זֶה אֵינּוּ דְהֵנָּה בַּב"מ (דָּף מ"ט) מְבּוֹאָר בְּהַדְּיָא יִשְׂרָאֵל שְׂאָמֵר לְבָן לּוֹי פְּוֹר מַעֲשֵׁר יֵשׁ לָהּ בְּיָדֵי רִשְׁאֵי כּו' נְתִנָּה לְבָן לּוֹי אַחַר אִין לוֹ עֲלִיו אֱלָא תַרְעוּמוֹת ע"ש.

הָרִי דָּאָף דְלִכְתַּחֲתִילָהּ אֶסְרוּ לְחַזוֹר בּוּ מ"מ בְּדִיעֵבַד יְכוֹל לְחַזוֹר בּוּ וְלֹא אֶמְרִינּוּ דְמִפִּינּוֹן דְאֶסְרוּ לְחַזוֹר בּוּ מִסְּחוּ לְהוּ שְׂאָר פְּהֵגֵי דַעֲתִינְיָהּוּ וּכְמוֹ מַפִּירֵי פְּהוּנָה וְלְכַף גְּרָאָה לּוֹמֵר דַּעֲיָקֵר הַסְּבָרָא דְשְׂאָר פְּהֵגֵי מִסְּחוּ לְהוּ דַעֲתִינְיָהּוּ לֹא שִׁינְיָהּ אֱלָא בְּמַפִּירֵי פְּהוּנָה דְהוּא יְדוּעַ לְכָל דָּאֵינּוּ רַגִּיל לְתַת תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת אֱלָא לְכַהֵן זֶה וְלְכַף שִׁינְיָהּ דְשְׂאָר פְּהֵגֵי מִסְּחוּ לְהוּ

דעתייהו אָבֵל מָה שֶׁהִבְטִיחַ לַפֶּה וּלְלוֹי לָתֵת לָהֶם תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂוֹת אֶף דְּבִאֲמַת אֲסוּר לַחֲזוֹר בּוֹ מ"מ זֶה אֵינוֹ גְּלוּי וְיָדוּעַ לְכָל וְלֹא שִׁינָה לֹא מֵרֶשֶׁת לְדוֹר מִסְּחָו לְהוֹ דַּעֲתִייהוּ מִיָּגִיחַ וְזֶה בְּרוּר: וְנִרְאֶה לְהִבְיָא רְאִיָּה גַם מִדְּבָרֵי הָרֵאשׁוֹנִים דַּס"ל בַּע"כ כַּפְרֵש"י הַגָּ'ל.

וְהִנֵּה בַב"מ (דָּף מ"ט) אָמַר רַב פֶּפְאֵ מוֹדֵה ר' יוֹחָנָן בְּמִתְנָה מוּעֲטַת ה"נ מְסַתְּבָרָא דְאָמַר ר' אַבּוּה אָמַר ר' יוֹחָנָן יִשְׂרָאֵל שְׂאֵמֶר לְבֹן לְוִי פֹרַר מַעֲשֵׂר יֵשׁ לָהּ בְּיָדֵי בֶן לְוִי רִשְׁאֵי לַעֲשׂוֹתוֹ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל מְקוֹם אַחַר אֵי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא לֹא מְצִי לְמִקְדָּשׁ בְּיָה מִשׁו"ה רִשְׁאֵי אֵלָא אֵי אֲמַרְתָּ מְצִי לְמִקְדָּשׁ בְּיָה אֲמַאי רִשְׁאֵי אֵיִשְׁתַּכַּח דְקָא אֲכִיל טְבָלִים וּפְרִש"י מִשׁו"ה רִשְׁאֵי שְׁיֵשׁ לוֹ לְסִמְנָה עַל מ"ש שְׂאֵרִית יִשְׂרָאֵל כּו' וְלֹא יִתְנַבּוּ לְלוֹי אַחַר.

וּבְשִׁיטָה מְקוֹנְפֶצֶת פֶּתַח ו"ל רִשְׁאֵי בֶן לְוִי לַעֲשׂוֹת פֶּתַח ר"מ אַעפ"י שְׁלֵא קְנָאוּ בֶן לְוִי לֹא בְּמִשְׁכָּה וְלֹא בְּהַגְבָּהה אֵינְרִי בְּמִפְרִי לְוִיָּה דְחָשִׁיב פְּאִילוּ בָּא לִידוּ פְּדֵאִיתָא פ' פֶּל הַגֵּט א"נ לֹא גָרַע מִנּוֹתָן רְשׁוֹת לְחַבְרֹו שְׁיִתְרוֹם מְפָרְיוֹ עַל תְּבוּאָה שְׁלוֹ הָרֵא"ש עַכ"ל וּבִיאוּר דְּבָרֵיהֶם הוּא דְקִשְׁיָא לְהוּ נְהִי דְאֵינוֹ רִשְׁאֵי לַחֲזוֹר בּוֹ וְלֹא יִתְנַבּוּ לְלוֹי אַחַר מ"מ בְּמַה קָנָה הַלוֹי לַעֲשׂוֹתוֹ תְּרוּמָה כִּיּוֹן שְׁעֵדִין אֵינוֹ שְׁלוֹ וְלֹא זָכָה בּוֹ וַע"כ תִּי' פֶּנ"ל וְהִנֵּה בַקְצוֹ"ה ח סִי' ר"ד הַקְּשָׁה עַל תִּי' הַר"מ מ"מ נִימָא דְמִפְרִי פְּהוֹנָ' חָשׁוּב כְּמוֹ קִנְיָן מִמָּשׁ א"כ הִיכִי מוֹכַח מִיָּגִיחַ מוּעֲטַת וְאֵי נִימָא דְמִפְרִי פְּהוֹנָה אֵינוֹ קִנְיָן מִמָּשׁ אֵלָא דְמִפְרִי פְּהוֹנָה הו"ל מִתְנָה מוּעֲטַת שְׂאֵסוּר לַחֲזוֹר וְכַמְבּוּאָר בְּתו' ב"ב (דָּף קכ"ג) וַא"כ אֲפִתִי אֵינוֹ אֵלָא כְּמוֹ מִתְנָה מוּעֲטַת דְאֵינוֹ קִנְיָן וְאֵינוֹ שְׁלוֹ וְהִיאָף יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר ע"ש: וְלָכֵן נִרְאֶה לֹא מֵרֶשֶׁת דְּלַעוֹלָם ס"ל לְהַר"מ דְּמִפְרִי פְּהוֹנָה חָשִׁיב כְּמוֹ קִנְיָן מִמָּשׁ דְּלֹא יוֹכֵל לַחֲזוֹר בּוֹ וְמַה שֶׁהִקְשָׁה הַקְצוּה"ח דַּא"כ הִיאָף מוֹכַח מִיָּגִיחַ לְמִתְנָה מוּעֲטַת נִרְאֶה דְהַר"מ קָאֵי בְּשִׁי' רִשְׁ"י שְׁפִי' בְּטַעֲמָא דְמִפְרִי פְּהוֹנָה דְמִשׁוּם דְאֵינוֹ רִגִּיל לָתֵת תְּרוּמָה וּמַעֲשָׂוֹת אֵלָא לְכַהֵן זֶה אֲסַחּוּ לְהוּ שְׂאֵר פְּהִינֵי דַעֲתִייהוּ וְהִינֵנוּ דְלֹא יוֹכֵל לַחֲזוֹר בּוֹ פֶּנ"ל וְהִנֵּה לְכַאוּרָה דְבָרֵי רִשְׁ"י צְרִיף בִּיאוּר דְמֵאִיזָה עֲנִין אֲסַחּוּ לְהוּ שְׂאֵר פְּהִינֵי דַעֲתִייהוּ וְמַה בְּכָף דְרִגִּיל לָתֵת תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂוֹת לְכַהֵן זֶה דְלִמָּא יַחֲזוֹר בּוֹ וְלָכֵן נִרְאֶה דְרִשְׁ"י ג"כ מוֹדֵה לְסִבְרַת הַתו' בַּב"ב שֶׁם דְּמִפְרִי פְּהוֹנָה אֲסוּר לַחֲזוֹר בּוֹ וּמִשׁוּם דְהִינֵי כְּמוֹ הַבְּטָחָה וְכַנ"ל אֵלָא דַּמ"מ הָא דְחָשִׁיב מוֹחֲזֵק אֵינוֹ מִשׁוּם הָאֲסוּר לְבַד אֵלָא דְמִפְרִי דְאֲסוּר לַחֲזוֹר בּוֹ וּבְנִדְאֵי לֹא יִתְנַבּוּ לְכַהֵן אַחַר א"כ מִמִּילָא אֲסַחּוּ לְהוּ שְׂאֵר פְּהִינֵי דַעֲתִייהוּ וּלפ"ז הַדָּר הַדִּין דְשׁוּב לֹא יוֹכֵל לַחֲזוֹר בּוֹ וּלפ"ז נִמְצָא דְהָא דְמִפְרִי פְּהוֹנָה לֹא יוֹכֵל לַחֲזוֹר בּוֹ הוּא מוֹרְכָב מִתְרֵי טַעֲמֵי וְהִינֵנוּ דְמִפְרִי פְּהוֹנָה הו"ל כְּמוֹ מִתְנָה מוּעֲטַת וְאֲסוּר לַחֲזוֹר בּוֹ וּמִפְרִי דְאֲסוּר לַחֲזוֹר בּוֹ מִמִּילָא אֲסַחּוּ לְהוּ שְׂאֵר פְּהִינֵי דַעֲתִייהוּ וַא"כ שׁוּב לֹא יוֹכֵל לַחֲזוֹר בּוֹ וּלפ"ז נִיחָא שְׁפִיר דְבָרֵי הַר"מ דַּס"ל דְהָא דִישְׂרָאֵל שְׂאֵמֶר לְבֹן לְוִי כּו' הִינֵנוּ דְנִקָּא בְּמִפְרִי לְוִיָּה דְלֹא יוֹכֵל לַחֲזוֹר בּוֹ וּמ"מ שְׁפִיר מִיִּתִי הַגַּמ' רְאִיָּה מִיָּגִיחַ דְמִתְנָה מוּעֲטַת אֲסוּר לַחֲזוֹר בּוֹ.

דַּאי נִימָא דְמוֹתֵר לַחֲזוֹר בּוֹ א"כ גַּם בְּמִפְרִי מוֹתֵר לַחֲזוֹר בּוֹ דְלֹא עֲדִיף מִהַבְּטָחָה בְּדָבָרִים וּלפ"ז שׁוּב לֹא שִׁינָה כָּלֵל לֹא מֵרֶשֶׁת לְדוֹר מִסְּחָו לְהוֹ דַּעֲתִייהוּ וַא"כ אֵין עֲדִיפוֹת בְּמִפְרִי כָּלֵל וּבַע"כ צ"ל דְמִתְנָה מוּעֲטַת אֲסוּר לַחֲזוֹר בּוֹ וַא"כ גַּם בְּמִפְרִי אֲסוּר לַחֲזוֹר וּמִפְרִי דִידוּעַ לְכָל דְאֲסוּר לַחֲזוֹר בּוֹ מִמִּילָא אֲסַחּוּ לְהוּ שְׂאֵר פְּהִינֵי דַעֲתִייהוּ מִיָּגִיחַ וַא"כ שׁוּב לֹא יוֹכֵל לַחֲזוֹר בּוֹ דְחָשִׁיב מוֹחֲזֵק מִמָּשׁ וַע"כ פ' מְבֹאָר מְזֶה דְגַם שִׁי' הַר"מ הוּא פְּרִשְׁ"י דְמִפְרִי פְּהוֹנָה חָשִׁיב מוֹחֲזֵק מִמָּשׁ וְלֹא יוֹכֵל לַחֲזוֹר בּוֹ וְכַמְש"כ הַמְהָרִי"ל בְּתַשׁוּבָה וְכַנ"ל וְהִנֵּה

כמש"כ הש"מ ב"ש הר"מ פנ"ל פ"תב ג"כ ה"רמב"ן בחי' לגיטין (דף ל') ע"ש ולפ"ז גם מדברי ה"רמב"ן מן ה"ר דס"ל בע"כ כשי' רש"י וכן מה שפ"תב ב"ש"ט מן ה"רמב"ן ב"ש הר"א ש"ב טעם ה"דבר ד"רשאי לעשות ת"רומת מע"ש מ"שום ד"לא ג"רע מ"נותן ר"שות לת"בירו ש"יתרון מ"פ"ריו על ת"בואה ש"לו ה"קשה ע"ז ה"קצו"הח ש"ם ה"א מע"ש א"ינו ש"לו וא"ן לו בו א"לא ט"בת ה"נ"א ו"א"כ ה"יכ"י מ"צי ל"יתן ר"שות לת"רן מ"של א"חרים וע"י בחי' רע"ק א"יגר בב"מ ש"ם ש"תי לקו' זו ע"פ מ"ש"כ ה"רמב"ן בפ"ג מה' ת"רומות ד"היש"ר"אל י"כול ל"הפ"ריש ת"רומת מע"ש ו"ליתן ה"מע"ש ל"לוי א"חר ש"הפ"ריש מ"מנו ת"רומת מע"ש ו"א"כ ש"פיר י"כול ל"הר"שות ל"הפ"ריש פ"אילו מ"פ"ריש ב"שליחותו ע"ש ו"הנה ב"א"מת ד"ברי ה"ראש"ונים ו"הא"חרונים ה"נ"ל ה"וא י"רוש"למי מ"פ"רשת ב"פ"א ד"ת"רומות ה"א ו"נ"ל ר' י"וחנ"ן ב"ש ר' י"נאי י"ש"ר"אל ש"אמר ל"לוי פ"ר מע"ש י"ש ל"ה ב"ידי ו"הל"ה א"ותו ב"ן ל"וי ו"ע"ש"אן ת"רומת מע"ש על מ"קום א"חר כו' ו"כול"יה מ"יני"ה מ"פ"רן ש"אמר פ"ר מע"ש י"ש ל"ה ב"ידי ו"ע"שה ש"לוחו נ"מ"צא פ"ת"רם ב"רשות י"ש"ר"אל פ"תר ל"ה כ"ר' י"וסי ד"ר' י"וסי א"מר בע"ה"ב ש"ת"רם א"ת ה"מע"ש"רות מ"ה ש"ע"שה ע"שוי ע"כ"ל וע"ש בפ"מ ש"ב"יאר ד"ה"רוש"למי מ"ק"שה ו"כי פ"ל כ"מ"יני"ה ש"ל ה"לוי לע"שות ת"רומת מע"ש ו"מ"ש"י ד"מ"פ"רן ש"אמר כו' ו"ע"שה ז"ה ה"לוי כ"ש"לוחו ש"ל י"ש"ר"אל לת"רן ו"נ"מ"צא ת"רם ב"רשות י"ש"ר"אל ו"אי ד"תק"שי ד"מה ש"י"יך ה"יש"ר"אל לת"רומת מע"ש פ"תר ל"ה כ"ר' י"וסי כו' ד"ס"ל ד"יש לו ר"שות ל"בע"ה"ב לת"רן ת"רומת מע"ש ו"ש"פיר ה"וי ה"לוי כ"ש"לוחו ע"ש ו"מ"ת"ב"אר ב"ה"ד"יא מ"ש"כ ה"רא"ש ו"כ"פי מ"ה ש"ב"יאר ה"ג"און רע"ק"א ו"הנה ש"ני ה"תי ש"כ"תב ה"ש"מ ב"ש הר"מ ו"ה"רא"ש פנ"ל כ"ת"בם ה"רמב"ן בחי' לגיטין (דף ל) ג"ב י"ש"ר"אל ש"אמר ל"לוי פ"ר מע"ש י"ש ל"ה ב"ידי ו"ה"יל"ה ד"מ"יו ח"וש"ש"ין ש"מ"א ע"ש"או ת"רומת מע"ש כו'.

וע"ש ש"פ"תב ו"אק"ל ה"א ל"א א"ת"א ל"ידי"ה ה"א ל"ק ד"ב"מ"פ"רי כ"ה"ונה ו"ל"ו"יה ע"סק"ינן א"נ כ"ד"א"ת"מר ע"ל"יה ב"ירו"ש"למי ב"ת"רומות מ"פ"רן ד"א"מר פ"ר מע"ש י"ש ל"ה ב"ידי ו"ע"שה ש"לוחו ש"ל ז"ה כו' ע"ש: א"ולם בחי' ה"רש"ב"א ב"גיטין ש"ם כ"תב ד"ה"א ד"י"כול לע"שות ת"רומת מע"ש א"ף ד"א"פ"תי ל"א ק"ני ל"יה ו"מ"שום ד"כ"ינן ד"א"ין ל"יש"ר"אל ה"נותן א"לא טו"ה ו"יש ב"חז"רתו מ"חז"ר א"מ"נה י"כול ה"וא לע"שותו ת"רומת מע"ש פ"ל ש"לא חז"ר בו בע"ה"ב אע"פ ש"יש לו ל"בע"ה"ב ר"שות ל"חז"ר בו ו"כ"ד"א"מ"רינן בב"מ מ"ודה ר' י"וחנ"ן כו' ה"נ מ"סת"ב"ר"א כו' ע"ש ו"מ"ת"ב"אר מ"ד"ב"ריו ד"גם ב"לא מ"פ"רי י"כול לע"שות ת"רומת מע"ש ו"הטע"ם ה"וא רק מ"שום ד"בע"ה"ב א"ס"ור ל"חז"ר בו ל"כ"ה י"ש לו ל"לוי לע"שות ת"רומת מע"ש וע"י ב"קצו"הח ש"ם מ"ה ש"תי ו"מ"ת"ב"אר מ"ד"ב"ריו ג"כ פנ"ל ע"ש ו"הנה ל"פי ד"ברי ה"ראש"ונים ש"פ"תבו ל"יש"ב ש"לא ע"פ ד"ר"ך ה"ירו"ש"למי נ"מ"צא ד"ע"יק"ר ה"א ד"י"כול לע"שות ת"רומת מע"ש ה"וא רק מ"שום ד"א"ס"ור ל"חז"ר בו ד"א"ם א"ת"א ד"בע"ה"ב מ"ותר ל"חז"ר בו מ"מ"יל"א ל"א ח"ל כ"לל ש"ם ת"רומת מע"ש על מ"ה ש"הפ"ריש ה"לוי א"ף א"ם ב"א"מת ל"א י"חז"ר בו ה"בע"ה"ב פ"ינן ד"ה"לוי ע"ד"י"ן ל"א ז"כה בו ו"גם ה"יש"ר"אל מ"ותר ל"חז"ר בו ו"א"פ"ילו ל"פ"מ"ש"כ ה"רמב"ן ו"ה"ר"מ ד"מ"י"רי ב"מ"פ"רי ל"ו"יה מ"מ כ"ב"ר ב"אר"נו ד"אי מ"ותר ל"חז"ר בו א"ין ע"ד"י"פות ב"מ"פ"רי כ"לל פנ"ל וע"כ"פ ל"פ"ז ה"א ד"מו"כ"יח ה"ג"מ' מ"ה"א ד"א"מר ר' י"וחנ"ן י"ש"ר"אל ש"אמר ל"בן ל"וי כו' ר"ש"אי לע"שות ת"רומת מע"ש כו' ד"בע"כ א"ס"ור ה"יש"ר"אל ל"חז"ר בו ה"י"נו ד"אי ס"ד ד"מ"ותר ל"חז"ר בו א"כ ל"א ח"ל כ"לל ש"ם ת"רומת מע"ש על מ"ה ש"הפ"ריש א"פ"ילו ל"א י"חז"ר בו פנ"ל א"ולם ל"פי ה"מ"ב"אר ב"ירו"ש"למי ה"טע"ם

דְּרֵשָׁאֵי לַעֲשׂוֹת תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר מִשּׁוּם דְּמַכְיִינן שְׁאָמַר פּוֹר מַעֲשֵׂר כּו' נַעֲשֶׂה שְׁלוּחוֹ וּכְתוּרָם בְּרֵשׁוֹת יִשְׂרָאֵל.

לפ"ז נראה דלא תליא פלל באם אסור לחזור בו דאפילו אי נימא דמותר לחזור בו מ"מ כ"ז שלא חזר בו הישראל שפיר חל שם תרומת מעשר על מה שהפריש הלוי פינון דנעשה שלוחו וכתורם ברשות ישראל וז"ב ולפ"ז לפמש"כ הרא"ש וכן הרמב"ן בתי' השני שם לבאר גם שי' תלמודא דידן ע"פ הירושלמי לפ"ז צריף לפרש דברי הגמ' ביהא דמוכית מהך דרשאי לעשות תרומת מעשר דבע"כ אסור להישראל לחזור בו היינו משום דאי נימא דמותר לחזור בו א"כ אמאי רשאי לעשות תרומת מעשר ויאכל על סמך זה גהי דכ"ז שלא חזר בו הישראל שפיר חל שם תרומת מעשר וכנ"ל מ"מ ניהוש דלמא יחזור בו אח"כ ונעקר שם תרומת מעשר ממה שהפריש ואישתכח דקא אכיל טבליים.

ובע"כ צ"ל דאסור לחזור בו ושפיר יש לו להלוי לסמוך על שארית ישראל לא יעשו עולה ובנדאי לא יחזור בו הישראל ולא יתנונו ללוי אחר ולקח רשאי לעשותו תרומת מעשר כנ"ל: והנה מלשון הגמ' דאמר אלא אי אמרת מצי למיהדר ביה אמאי רשאי אישתכח דקא אכיל טבליים ע"ש נראה לה"ר דבע"כ סוגית תלמודא דידן הוא פהירושלמי דלפמש"כ הראשונים וכן הקצו"ח וכנ"ל נמצא דעיקר הוכחת הגמ' הוא דאי מותר לחזור בו לא חל פלל שם תרומת מעשר על מה שהפריש לפ"ז צע"ג מאי האי דקאמר אישתכח דקא אכיל טבליים הא מפינון דלא חל פלל שם תרומת מעשר ממילא אסור לו לאכול פלל וכן פל עיקר הא דקאמר אישתכח דקא אכיל טבליים הוא שפת יתר אולם לפמש"כ לפרש הגמ' ע"פ הירושלמי וכנ"ל דברי הגמ' מדוקדקין מאוד והינו דבנדאי כ"ז שלא חזר בו הישראל חל שם תרומת מעשר על מה שהפריש ולא אכיל טבל.

אף הוכחת הגמ' הוא דאי נימא דמותר לחזור בו א"כ ניהוש שמה יחזור בו אח"כ ונעקר שם תרומת מעשר ממה שהפריש ואישתכח דקא אכיל למפרע טבליים כנ"ל: והנה הרי"ף בפ' הזהב פתב דהילכתא כר' יוחנן דאמר דברים יש בהם משום מחוסרי אמנה ואח"כ הביא ירושלמי ר"א בשם ר' יוחנן אמר ליתן מתנה לחבירו וביקש לחזור בו מותר לחזור בו כו' ע"ש ובס' בעל המאור תמה ע"ז וע"ש שפתב דהירושלמי נראה דפליג על גמ' דילן ולא משמע שהוא ירושלמי במתנה מרובה דדומיא דמתנת עני קא מייתי להועוד כו' ע"ש ועי' להרמב"ן במלחמות שפתב דהירושלמי שכתב רבינו אהה מפרק במתנה מרובה ע"ש.

ועכ"פ למש"כ הבעל המאור נמצא דלפי שי' הירושלמי ס"ל לר' יוחנן דדברים אין בהם משום מחוסר אמנה ומותר לחזור בו אולם צע"ג דלפי שי' הירושלמי וכנ"ל קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן דהא בירושלמי פ"א דתרומות מייתי להא דאמר ר' יוחנן ישראל שאמר לבן לוי פור מעשר כו' והלף אותו בן לוי ונעשאן תרומת מעשר כו' ע"ש ומזה מוכרח דבע"כ אסור לחזור בו דאל"כ אמאי רשאי לעשות תרומת מעשר וכמבואר בתלמודא דידן דמייתי ראיה מזה דס"ל לר' יוחנן דדברים יש בהם משום מחוסר אמנה ואסור לחזור בו.

והנה אי נימא דלפי שי' תלמודא דידן הא דרשאי לעשות תרומת מעשר הוא משום דאסור לחזור בו והיינו דמייתי הגמ' ראיה מזה דס"ל לר' יוחנן דאסור לחזור בו דאי מותר לחזור א"כ לא חל פלל שם תרומת מעשר כנ"ל לפ"ז אפ"ל דהירושלמי לטעמיה דס"ל בטעם הדבר דרשאי לעשות תרומת מעשר משום דנעשה פשלוחו לתרום ולפ"ז אין ראיה דאסור לחזור דאף אי מותר לחזור מ"מ כ"ז שלא חזר בו שפיר חל תרומת מעשר ולשמה יחזור בו אח"כ אפ"ש דלא חיישינן.

אולם לפמש"כ הרא"ש וכן הרמב"ן לפרש גם שי' תלמודא דידן ע"פ הירושלמי ומ"מ הא מייתי הגמ' ראיה מהא דרשאי לעשות תרומת מעשר דבע"כ אסור לחזור בו ולפ"ז לפי שי' הירושלמי דס"ל לר' יוחנן דמותר לחזור א"כ קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן כנ"ל: אף בכ"ז נראה דניחא שפיר דהנה בירושלמי שם מבואר דהא דבעה"ב יכול לחזור בו היינו עד שלא עשאו הלוי תרומת מעשר אולם אם כבר עשאן תרומת מעשר שוב לא יוכל בעה"ב לחזור בו דלא יוכל לבטל שליחותו וע"ש דמדמי להא דתנן ביטל כו' אם משתתם ביטל תרומתו ויעי' במראה הפנים שם שביאר דתלמודא דידן לא ס"ל כהירושלמי בזה אלא דאף לאחר שעשאן תרומת מעשר יוכל לחזור בו ע"ש ולפ"ז ניחא שפיר דתלמודא דידן ס"ל דאף לאחר שעשה הלוי תרומת מעשר יוכל לחזור בו ולכך שפיר מייתי ראיה מהא דרשאי לעשות תרומת מעשר דבע"כ אסור לחזור בו דאי מותר לחזור בו נחוש שמה יחזור בו אח"כ ואישתכח דקא אכיל טבליים אולם הירושלמי לטעמיה דס"ל דלאחר שעשה הלוי תרומת מעשר לא יוכל הישראל לחזור בו משום דלא יוכל לבטל שליחותו ולפ"ז שפיר אפ"ל דס"ל לר' יוחנן דמתנה מועטת מותר לחזור בו ומ"מ שפיר רשאי לעשות תרומת מעשר כ"ז שלא חזר בו ולא חיישינן שמה יחזור בו אח"כ דהא לאחר שנעשה תרומת מעשר לא יוכל לחזור בו משום דלא יוכל לבטל שליחותו אח"כ: סימן נ עוד בענין הנ"ל בדבר שאינו ברשותו אם יש בו משום מחוסר אמונה: כבר הביאתי למעלה שיטת הרא"ש בתשובה פלל ק"ב שכתב דאפילו למ"ד דבררים יש בהם משום מחוסר אמונה.

ה"מ בדבר שישנו לעולם ודבר שיש בו ממש שאילו הקנה לו הנה קונה קנין גמור כד דבררים יש בהם מחוסרי אמונה אבל בדבר דלא שייך ביה קנין אין בו משום מחוסר אמונה עכ"ל ולפ"ז נראה לכאורה דה"ה במוכר לחבירו דבר שאינו ברשותו דקי"ל דהגוי דדבר שלב"ל דלא שייך ביה קנין ג"כ אין בדברים משום מחוסר אמונה.

אולם צע"ג ממש"כ הרא"ש בפ' המוכר את הבית (ע"א) גבי הא דמבואר בגמ' א"ל ארעא ודיקלי חזינא אי אית ליה תרי דיקלי יתיב לי תרי דיקלי ואי לית ליה זבין ליה תרי דיקלי. וכתב הרא"ש ז"ל פי' כדי לעמוד בדבורו ולא שיהא מחויב לקנות לו שני דקלים דאין אדם מקנה דבר שלב"ל וכל דבר שאינו ברשותו מקרי דבר שלב"ל ע"ש.

ומתבאר מדבריו דעכ"פ צריך לעמוד בדבורו ובע"כ דהיינו שלא יהא מחוסר אמונה הרי דאף בדבר שאינו ברשותו דלא שייך ביה קנין מ"מ יש בו משום מחוסר אמונה. וכ"כ בפ"י רשב"ם זבין ליה תרי דיקלי כו' שלא יהא מחוסר אמונה וכ"כ הרשב"א הביאו בשיטה מקובצת שם ע"ש.

ועי' בבעל התרומות שער מ"ז ובתרומת הדשן סי' ש"כ ע"ש ועכ"פ צע"ג פנ"ל: אולם נראה לחלק בזה בין דבר שלב"ל לבין דבר שישנו בעולם אלא שאינו ברשותו ואפשר לקנות אותו דבר בשוק.

דדוקא במוכר לתבירו דבר שלב"ל דלא שייך ביה במציאות קנין פלל לכה אין בדברים משום מחוסר אמונה. אבל במוכר דבר שישנו בעולם אלא שאינו ברשותו פה דארעא ודיקלי דהרי אפשר למיזבן בשוק ולהקנות לו בקנין לא מקרי דבר דלא שייך ביה קנין ולכה יש בדברים משום מחוסר אמונה והנה בעיקר הדבר מש"כ הרא"ש וכן פי' רשב"ם דאינו מחויב לקנות לו דקלים ומשום דדבר שאינו ברשותו מקרי דבר שלב"ל פנ"ל.

הוא מחלוקת הראשונים דאיכא מאן דס"ל דחייב לקנות לו דקלים ומשום דדבר שפיוצא בו מצוי למפור בשוק לא הוי פדבר שלב"ל. וכ"כ הראב"ד בפ' כ"ד מה' מכירה בשם הרי"ף שחייב לקנות לו שני דקלים וכ"כ עוד כמה פוסקים הביאם הב"י והד"מ בס' ר"ט ועי' בתה"ד סי' ש"כ ע"ש.

ועכ"פ דעת הרבה מהראשונים דבכה"ג הוי כמו דבר שהוא ברשותו דקונה קנין גמור ולפ"ז נראה דאף לשי' הרא"ש דס"ל דגם בכה"ג הוא דבר שאינו ברשותו והוי פדבר שלב"ל דאינו קונה מ"מ מודה הרא"ש דיש בו משום מחוסר אמונה, ולא דמי לדבר שלש"ל דאין בו משום מחוסר אמונה ומשום דלא שייך ביה קנין פלל משא"כ בדבר שאינו ברשותו ומצוי לקנות בשוק דאפשר למיזבן ולהקנות בקנין יש בו משום מחוסר אמונה: ובעיקר שי' הרא"ש ולפי מה שבארנו פנ"ל נראה לענ"ד לה"ר ג"כ מדברי הרמב"ם ז"ל דהנה בריש פ' כ"ב מה' מכירה כתב המוכר פירות דקל לתבירו יכול לחזור בו כו' וכל החזור בו משניהם אין חייב לקבל מי שפרע.

אבל הפוסק על שער שפשוט ולא הנה אותו המין שפסק עליו ברשות מוכר חייב לקנות וליתן ללוקח מה שפסק ואם חזר מקבל מי שפרע עכ"ל וכ"כ בשו"ע חו"מ סי' ר"ט ע"ש. והנה דבריהם צריכים ביאור דהא דבר שאינו ברשותו הוי פדבר שלב"ל דלא קנה וכמבואר ברמב"ם ושו"ע שם.

אמנם יש בזה שני פירושים הסמ"ע כתב דהא דחייב לקבל מש"פ היינו משום דמצוי למפור אותו דבר בשוק וגם יצא השער הוי כמו דבר שברשותו ובאמת אם הנה קנין גמור הנה קונה לגמרי אלא דהכא איירי במעות בלבד לכה קונה רק למש"פ.

והש"ף כתב דגם בכה"ג מקרי דבר שאינו ברשותו דאינו קונה קנין גמור אלא דאף דלא קני לגמרי מ"מ מקבל מש"פ וה"ה גם בלא יצא השער דמקבל מש"פ ע"ש. ועי' בנה"מ שם ובשו"ת רעק"א סי' קל"ד.

ונ"מ לדינא דלפי' הסמ"ע ביצא השער בקנין גמור קונה לגמרי ובלא יצא השער אינו קונה אפילו למש"פ. ולפי' הש"ף בכל גונו אינו קונה לגמרי ומ"מ מקבל מש"פ.

והנה שתי הסברות מבוארין הן בכס"מ ע"ש ובב"י סי' רי"א מבואר כפי' הסמ"ע אף בבדה"ב בס' ר"ט חזר בו. וע"ש שכתב דהא דאמרינו דדבר שאינו ברשותו הוי פדבר שלב"ל היינו לענין שלא קנה אבל מקבל מש"פ וכמבואר בדברי הרמב"ם בפ' כ"ב מה' מכירה ע"ש והוא כפי' הש"ף.

ועי' בְּשׁוֹ"ת דְּבָרֵי אֱמֶת קוֹנֵינִין ס"י ב' שֶׁהֵבִיא הַרְבֵּה מֵהֶאֱחָרוּנִים שֶׁנֶּחְלָקוּ בְּזֶה ע"ש: אָמְנָם נִרְאָה לַעֲנֵ"ד דְּבָרֵי הַרְמַב"ם בַּע"כ מְוַכְרְעִין הֵן כִּפְי' הַשֵּׁ"ף. דֶּהֱנָה אַח"כ שֶׁמֶ בְּהִלְכָה ה' כְּתַב הַרְמַב"ם דְּבָר שֶׁאֵין בְּרִשׁוּתוֹ שֶׁל מַקְנֵה אֵינוֹ נִקְנָה וְהָרִי הוּא פְּדָבָר שֶׁלֹּב"ל כִּי צַד כּו' ע"ש.

וְהֵנָּה לִפְי' הַסֵּמ"ע דְּעֵיקָר הַרְבּוּתָא הוּא דִּינְצָא הַשְּׁעָר לֹא הָיָה פְּדָבָר שֶׁלֹּב"ל דֶּהָיָה כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּרִשׁוּתוֹ. וְלִפ"ז תְּמוּהָ טוֹבָא דֶּהָא אֶפְתִּי לֹא כְּתַב עֵיקָר הַדִּין דְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ בְּרִשׁוּתוֹ הָרִי הוּא פְּדָבָר שֶׁלֹּב"ל וְאֵינוֹ נִקְנָה וְכָבָר מִשְׁמַעֲיָנָן דִּינְצָא הַשְּׁעָר הָיָה כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּרִשׁוּתוֹ.

וּטְפִי הו"ל לְכַתּוּב חֲלֻקָּה זֹאת דֶּהֶפּוֹסֶק עַל שְׁעָר שֶׁבְּשׁוּק אַחַר מַש"כ דְּדָבָר שֶׁאֵין בְּרִשׁוּתוֹ שֶׁל מַקְנֵה אֵינוֹ נִקְנָה אֲבָל הַפּוֹסֶק עַל שְׁעָר שֶׁבְּשׁוּק כּו'. וְאֵין לִזְמַר מִשׁוּם דְּבַעֲי לְפָלוּגֵי בֵּין דְּבָר שֶׁלֹּב"ל דֶּאֵינוֹ מְקַבֵּל מַש"פ וּבֵין הַפּוֹסֶק עַל שְׁעָר שֶׁבְּשׁוּק דְּמְקַבֵּל מַש"פ.

אוּלָּם זֶה אֵינוֹ דֶּהָא דְּמְקַבֵּל מַש"פ אֵין רְבוּתָא כָּלָל כִּינּוֹן דְּבַקְנֵינָן גְּמוּר קוֹנָה לְגַמְרֵי ה"ה דְּבַמְעוֹת בְּלִבְד מְקַבֵּל מַש"פ. וְעוֹד דְּבַעֲיָקָר דְּמַחְלֵק הַרְמַב"ם בֵּין מוֹכֵר פִּירוֹת דְּקָל לְפּוֹסֶק עַל שְׁעָר שֶׁבְּשׁוּק וְכַמֵּש"כ אֲבָל הַפּוֹסֶק כּו' צַע"ג לִפְי' הַסֵּמ"ע דִּינְצָא הַשְּׁעָר הָיָה כְּמוֹ דְּבָר שֶׁבְּרִשׁוּתוֹ.

א"כ מֵה שְׁיִיכּוֹת לְפָלוּגֵי בֵּינֵיהֶם דְּמֵאֵי עֲנִין זֶה לְזֶה וּמֵאֵי אֲבָל דְּקֶאֱמַר. הָרִי מוֹכֵר פִּירוֹת דְּקָל הָיָה דְּבָר שֶׁלֹּב"ל מִמֶּשׁ וְלֹא קָנִי כָּלָל וּפּוֹסֶק עַל שְׁעָר שֶׁבְּשׁוּק וְיִצְאָה הַשְּׁעָר הָיָה כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּרִשׁוּתוֹ וְקוֹנָה לְגַמְרֵי וּמְכָל זֶה נִרְאָה בְּרוּר דֶּהֶעֱיָקָר הוּא כִּפְי' הַשֵּׁ"ף דְּלַעֲוֹלָם גַּם בִּינְצָא הַשְּׁעָר אֵינוֹ קוֹנָה קוֹנֵינָן גְּמוּר וּמ"מ מְקַבֵּל מַש"פ.

וְלִפ"ז עֵיקָר הַרְבּוּתָא הוּא דְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ בְּרִשׁוּתוֹ אֶף דֶּהָיָה פְּדָבָר שֶׁלֹּב"ל מ"מ מְקַבֵּל מַש"פ. וְלִפ"ז דְּבָרֵי הַרְמַב"ם מְזַוְקֵינָן מְאוּד וְהֵינּוּ דְּמַחְלֵק בֵּין מוֹכֵר פִּירוֹת דְּקָל לְפּוֹסֶק עַל שְׁעָר שֶׁבְּשׁוּק וְלֹא הֵיזָה אוֹתוֹ הֵמִין שֶׁפּוֹסֶק בְּרִשׁוּת מוֹכֵר אֶף דְּשִׁנִּיהֶם מְקַרֵי דְּבָר שֶׁלֹּב"ל דֶּאֵין קוֹנֵינָן קוֹנֵינָן גְּמוּר.

מ"מ יֵשׁ חֲלִיּוֹק בֵּינֵיהֶם לַעֲנִין מַש"פ וְהֵנָּה בְּשׁוֹ"ע חו"מ שֶׁמֶ כְּתַב בְּאַמְת מִתְחִילָה דִּין דְּבָר שֶׁאֵינוֹ בְּרִשׁוּתוֹ שֶׁאֵינוֹ נִקְנָה וְאַח"כ כְּתַב הַפּוֹסֶק עַל שְׁעָר שֶׁבְּשׁוּק וְלֹא כְּתַב בְּלִשׁוֹן אֲבָל לְחֻלְקָא בֵּין זֶה לְמוֹכֵר פִּירוֹת דְּקָל.

אוּלָּם מִשְׁטַחֲיוֹת דְּבָרֵי הַרְמַב"ם בַּע"כ מְוַכְרְח כִּפְי' הַשֵּׁ"ף: אֶף הֵנָּה הֶאֱחָרוּנִים הִקְשׁוּ עַל פִּי הַשֵּׁ"ף וְעֵי' בַּקְצוּה"ח שֶׁמֶ שֶׁכְּתַב דְּנִרְאִין דְּבָרֵי הַסֵּמ"ע. דֶּהֱנָה בְּעֵיקָר הָא דַּנ"מ לְדִינָא בֵּין פִּי הַסֵּמ"ע לְהַשֵּׁ"ף לַעֲנִין דְּבָר שֶׁאֵין בְּרִשׁוּתוֹ מִמֶּשׁ כְּגוֹן בְּלֹא יִצְאָה הַשְּׁעָר דֶּאֵינוֹ קוֹנָה לְגַמְרֵי אִם מ"מ מְקַבֵּל מִי שֶׁפָּרַע הוּא מַחְלֻקָת הַרְאִשׁוֹנִים הוּבָא בְּשִׁטָּה מְקוֹבְצָת לִב"מ (דף מ"ז).

וּמַחְלֻקָתָם תְּלִי' בְּדְבָרֵי הַגַּמ' שֶׁמֶ דְּאָמַר שֶׁמֶ תָּנָן אֲבָל אָמְרוּ מִי שֶׁפָּרַע כּו' אַא"ב מְעוֹת קוֹנוֹת דְּבַר תּוֹרָה מִשׁוֹ"ה קֵאֵי בְּאַבְל אֵלָא אֵי אָמַרְתָּ מְעוֹת אֵינָן קוֹנוֹת אִמְרֵי קֵאֵי בְּאַבְל וּמִשְׁנֵי מִשׁוּם דְּבָרִים ע"ש.

וּמִשְׁמַע דְּלר"י הָא דְּקֵאֵי בְּאַבְל אֵינוֹ אֵלָא מִשׁוּם דְּדְבַר תּוֹרָה מְעוֹת קוֹנוֹת. וְלִפ"ז בְּדָבָר שֶׁלֹּב"ל אוֹ שֶׁאֵינוֹ בְּרִשׁוּתוֹ דְּמֵן הַתּוֹרָה לֹא קָנִי כָּלָל לִיכָּא מִי שֶׁפָּרַע.

וְזוֹ הִיא דַעַת קִצְת מְהֵרָא שׁוֹנִים דְּאָרְף דְּלֵרִישׁ לְקִישׁ קָאֵי בְּאַבְל אַרְף דְּמַעוֹת לָא קִנֵּי ד"ת כְּלָל
וְרַק מְשׁוּם דְּבָרִים וּמַעוֹת. אוּלָם לר"י לָא קָאֵי בְּאַבְל רַק מְשׁוּם דד"ת מַעוֹת קוֹנוֹת.

וּשְׂאָר רַבְּנוֹתָא ס"ל דְּלִמְסַקְנָא גַם לר"י קָאֵי בְּאַבְל אֶפְיָלוּ הֵיכִי דְלָא קִנֵּי מִן הַתּוֹרָה בְּמַעוֹת
וְרַק מְשׁוּם דְּבָרִים וּמַעוֹת וּכְמוֹ שֶׁהוּא לר"ל דְּלָא מְפַלְגִינָן בֵּינֵינוּהוּ בְּחֻמָּם. וּלפ"ז אֵין חֵילוּק
בֵּין דְּבָר שְׂבָא לְעוֹלָם אוֹ לָא וְזוֹ הִיא דַעַת הר"י בֶּן מִיגַשׁ ע"ש.

וְהִנֵּה שִׁי הֶרְמֵב"ם הוּא בַע"כ דְּכָל הֵיכָא דְלָא קִנֵּי מֵה"ת בְּמַעוֹת לִיכָא מִש"פ מְדַכְתֵּב
דְּבַמּוֹכַר פִּירוֹת דְּקָל אֵין חֲזִיב לְקַבֵּל מִש"פ וּבַע"כ דְּהַטְעַם הוּא פְנ"ל. וְא"כ לִפִּי הַשֵּׁ"ף
דְּגַם בְּיִצְאָה הַשְּׁעָר הָוֵי כְּדָבָר שֶׁלֵּב"ל דְּלָא קִנֵּי לְגַמְרֵי וּלפ"ז קָשָׁה דְּאִמְאֵי חֲזִיב לְקַבֵּל מִש"פ
בְּפוֹסֵק עַל שְׁעָר שְׂבִישׁוּק בֵּינוֹן דְּמַעוֹת אֵין קוֹנוֹת בּוֹ ד"ת.

וּבַע"כ צ"ל דְּיִצְאָה הַשְּׁעָר הָוֵי כְּדָבָר שְׂבִירְשׁוּתוֹ וְנִתְפַס בְּקִנְיָן וּמַעוֹת קוֹנוֹת בּוֹ ד"ת וּלְכַף
אִיכָא מִש"פ וּכְפִי הַסַּמ"ע וְעֵי בְּשׁו"ת מְשַׁפְּנוֹת יַעֲקֹב סִי' מ"ד שֶׁהַקְּשָׁה ג"כ לִפִּי הַשֵּׁ"ף
כְּפִי ע"ש וְהִנֵּה בְּסַפֵּר יִשׁוּעַת יַעֲקֹב בְּתִשְׁבּוּבָה הַנְּסַפְּחַת לֵה' רִיבִית הַקְּשָׁה ג"כ עַל פִּי
הַשֵּׁ"ף כְּפִי ע"ל.

וְע"ש שֶׁהֵבִיא עוֹד רְאִיוֹת דַּס"ל לְהֶרְמֵב"ם דְּכָל הֵיכִי דְלָא קִנֵּי מֵה"ת בְּמַעוֹת לִיכָא מִש"פ
וְהוּא מִמִּש"כ הֶרְמֵב"ם בַּפ"ז מֵה' מְכִירָה דְּהִלּוּקַס מְחַבְּרֵי קַרְקַע אוֹ שְׂאָר מְטַלְטְלִין וְהַנִּיחַ
מְשַׁכּוֹן עַל הַדְּמִים דְּלָא קִנְיָה וְאִינוּ חֲזִיב לְקַבֵּל מִש"פ.

וְאִם נֶאֱמַר דְּגַם הֵיכִי דְלִיכָא קִנְיָן מֵה"ת מ"מ צְרִיף לְקַבֵּל מִש"פ א"כ נִהֵי דְהִכָּא לִיכָא קִנְיָן
כְּסוּף מְשׁוּם דְּמָנָה אֵין כָּאֵן מ"מ לְמָה אֵין חַחוּזָר בּוֹ חֲזִיב לְקַבֵּל מִש"פ אֲלָא וְדַאי דַּס"ל
דְּכָל הֵיכָא דְלִיכָא קִנְיָן מֵה"ת לִיכָא מִש"פ.

וְכֵן מִמִּש"כ הֶרְמֵב"ם שֶׁשֵּׁם דְּמִי שֶׁהִיָּה לוֹ חוֹב אֲצֵל חַבְּרֵי וְא"ל מְכוֹר לִי כו' ה"ז כְּמִי שֶׁנִּתְּן
דְּמִים וְהַחוּזָר בּוֹ מְקַבֵּל מִש"פ לְפִיכָף אִם מְכַר לוֹ קַרְקַע אֵין אֶחָד מֵהֶם יְכוֹל לְחַזּוֹר בּוֹ.
וְאִי נִימָא דְּגַם הֵיכִי דְלָא הָוֵי קִנְיָן כְּלָל חֲזִיב בַּמִּש"פ א"כ מֵאֵי לְפִיכָף ע"ש.

וְהִנֵּה מְקוֹר הַדְּבָר דְּבַמְשַׁכּוֹן לִיכָא מִש"פ הוּא מְבִנְיָא בְּרִי"ף פ' הַזֶּהָב וְע"ש בְּגִימּוּקֵי יוֹסֵף
דְּמִשְׁמַע מְדַבְּרֵי ג"כ דְּהָא דְּמִשְׁכּוֹן לָא קָאֵי בְּאַבְל הוּא מְשׁוּם דְּלָא קִנֵּי ד"ת. וְע"ש שֶׁפְּתַב
וְטַעְמָא דְּבָרִים וּמַעוֹת קָאֵי בְּאַבְל אֶמְרוּ הֵינּוּ מְשׁוּם דְּקִי"ל כַּר' יוֹחֲנָן דְּמַעוֹת קוֹנוֹת ד"ת
אֲבָל מְלֻנָּה שְׂאִינָה קוֹנָה גַם אֵין בָּהּ מִש"פ כו'.

וְה"נ מְשַׁמַּע מְדַגְרָסִינָן בִּירוּשְׁלַמִי כו' אֲלַמָּא מְשׁוּם דְּמְלֻנָּה אִינוּ קוֹנָה אֵין מוֹסְרִין כו' וְכ"נ
מְדַבְּרֵי הַרִי"ף דְּכַתֵּב דְּאֶפְיָלוּ דְּבָרִים וּמִשְׁכּוֹן לָא קָאֵי בְּאַבְל אֶמְרוּ עַכ"ל הַנ"י ע"ש. אוּלָם
לְעַנ"ד צ"ע בְּזֵה דַּמְנ"ל הָךְ דְּהָא בְּפִשְׁטוּת י"ל דְּאֶפְיָלוּ לר"ל דְּבִנְדָאֵי קָאֵי בַּמִּש"פ אַע"ג
דְּלָא קִנֵּי בְּמַעוֹת דְּבַר תּוֹרָה וְרַק מְשׁוּם דְּבָרִים וּמַעוֹת מ"מ אַפ"ל דְּמוֹדָה דְּבָרִים וּמִשְׁכּוֹן
לָא קָאֵי בְּאַבְל וּמְשׁוּם דְּכְמוֹ דְּמִשְׁכּוֹן לָא חֲשִׁיב מַעוֹת לְעַנְיָן לְקִנוֹת לְגַמְרֵי וּמְשׁוּם דְּמָנָה
אֵין כָּאֵן מִשְׁכּוֹן אֵין כָּאֵן ה"נ לָא חֲשִׁיב מַעוֹת בְּהַדְּי דְּבָרִים לְעַנְיָן מִש"פ.

וְהַרִי אֶמְרוּ דְּבָרִים וּמַעוֹת קָאֵי בְּאַבְל וּמִשְׁכּוֹן לָא חֲשִׁיב מַעוֹת מְשׁוּם דְּמָנָה אֵין כָּאֵן כו':
וְכֵן בְּמְלֻנָּה דְּלָא קִנֵּי מְשׁוּם דְּמְלֻנָּה לְהוֹצֵאָה נִיטְנָה וְאִינוּ נוֹתֵן לוֹ פְּלוּם ה"ה דְּלָא נִחְשָׁב
מַעוֹת לְהַדְּיָה דְּבָרִים לְעַנְיָן מִש"פ וְזֵה בְּרוּר מְאֹד.

וּנְרָאָה לַה"ר לְזָה דְהַגְּהָה הָרִי"ף ה"ר דְּמַשְׁכּוֹן לָא קָאֵי בְּאַבְל מִפּ"ק דְּקְדוּשֵׁין בְּגִי ר"ה ב"א זְבִין אַמְתָּא בְּפָרְעֵי אוֹתִיבוּ נֶסְכָּא עֵילְגוּנָה כּו' אַתָּא לְקַמְיָה דְר' אַמֵּי אָמַר לְהוּ פְּרִיטֵי אִין פָּאן נֶסְכָּא אִין פָּאן ע"ש וְהִינּוּ מְדַלָּא אָמַר דְּמַקְבֵּל מִש"פ ע"ש בנ"י.

וְהַגְּהָה ר' אַמֵּי לְשִׁיטְתִּיהָ ס"ל כּר"ל דְּמַשְׁיכָה מְפֻנְרֶשֶׁת מַה"ת וּכְמ"ש הַתּו' בּב"ק (דָּף ע"ט) ד"ה תְּקֵנוּ ע"ש וּכ"כ הָרָא"ש הֵבִיא אוֹ הַש"מ בּב"מ (דָּף צ"ט) ע"ש. וְא"כ מְעוֹת לָא קָנִי וְהָא דְקָאֵי בְּאַבְל הִינּוּ בַע"כ מְשׁוּם דְּבָרִים וּמ"מ ס"ל דְּדְבָרִים וּמַשְׁכּוֹן לָא קָאֵי בַּמִּש"פ וּבַע"כ מְשׁוּם דְּלָא חָשִׁיב מְעוֹת לְעֵנְוִן זֶה כּנ"ל וּכ"נ מְפֻשְׁטוֹת דְּבָרֵי הָרִי"ף ע"ש.

וְעַכ"פ לִפ"ז אִין רְאָיָה פְּלֵל מְדַבְּרֵי הָרַמְבַּ"ם הַנ"ל דַּמִּש"פ הוּא דְּנֹקָא הֵיכִי דְּמְעוֹת קוֹנוֹת מַה"ת דְּאֶפִּילוּ אִי נִימָא דְּלָא תְּלִי בְּזָה מ"מ דְּבָרִים וּמַשְׁכּוֹן לָא קָאֵי בְּאַבְל. וְכֹן שְׁפִיר כְּתַב הָרַמְבַּ"ם גְּבִי מְלוּהָ לְפִיכָף כּו' פְּמוּבָן.

וְרַק מִמִּש"כ הָרַמְבַּ"ם דְּבַמּוֹכַר לְחַבְרֵי פִירוֹת דְּקָל אִין חֵיב לְקַבֵּל מִש"פ מְזָה נְרָאָה לְכַאוּרָה מְוֹכַרְח דַּס"ל דְּהֵיכִי דְּלָא קָנִי מְעוֹת מַה"ת לִיפָּא מִש"פ. וּלִפ"ז לִפְמִש"כ דְּהַעֲיָקָר הוּא כִּפִּי הַש"ף וְכַנ"ל.

וְא"כ צַע"ג דְּאִמְאֵי חֵיב לְקַבֵּל מִש"פ בְּפּוֹסֵק עַל שְׁעָר שְׁבִשׁוּק וְכִמּוֹ שְׁהַקְשׁוּ הָאֲחֵרוֹנִים כּנ"ל: וְלִכֵּן נְרָאָה לוֹמַר דְּלַעוּלָם ס"ל לְהָרַמְבַּ"ם דַּמִּש"פ אִיפָּא אֶפִּילוּ הֵיכִי דְּמְעוֹת לָא קָנִי ד"ת וּמִש"כ דְּבְדָבָר שֶׁלֵּב"ל א"צ לְקַבֵּל מִש"פ הוּא מְטַעַם אַחַר דְּהַגְּהָה בּב"מ שֶׁם דְּמַשְׁנֵי לַר"ל דְּקָאֵי בְּאַבְל מְשׁוּם דְּבָרִים וּפְרִיף וּבְדְבָרִים מִי קָאֵי בְּאַבְל וְהַתְּנָא ר"ש אוֹמַר כּו' וְהַנּוֹשָׂא וְנוֹתֵן בְּדְבָרִים לָא קָנָה וְהַחֲזִיר בּוֹ אִין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימָנוּ וְאָמַר רַבָּא אָנוּ אִין לָנוּ אֵלָא אִין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימָנוּ וּמַשְׁנֵי דְּבָרִים וְאִיפָּא בְּהַדְּיָהּ מְעוֹת קָאֵי בְּאַבְל דְּבָרִים וְלִיפָּא בְּהַדְּיָהּ מְעוֹת לָא קָאֵי בְּאַבְל וּפְרַש"י קָאֵי בְּאַבְל מְשׁוּם דְּבָרִים שְׂבָאוּ עַל כְּף לְכַלֵּל מַעֲשֵׂה ע"ש וְהַגְּהָה מְפֻשְׁטוֹת דְּבָרֵי הַגַּמ' גַּלְע"ד בְּרוּר דַּס"ל לַר"ל דְּבָרִים יֵשׁ בְּהֵם מְשׁוּם מְחֻסָּר אַמְנָה וְהִינּוּ דְּקָאֵי בְּאַבְל מְשׁוּם דְּבָרִים.

דְּאִי נִימָא דְּבָרִים אִין בְּהֵם מְשׁוּם מְחֻסָּרֵי אַמְנָה א"כ אִמְאֵי קָאֵי בְּאַבְל מְשׁוּם דְּבָרִים וְהָא דְּבָרִים לָאו מִיזִי נִינְהוּ וְאַף דְּהָא דְּקָאֵי בְּאַבְל הוּא כִּי אִיפָּא בְּהַדְּיָהּ מְעוֹת מ"מ עֵיקָר מִש"פ הוּא מְשׁוּם דְּבָרִים אֵלָא דְּלָא קָאֵי בְּאַבְל עַד שְׂבָאוּ לְכַלֵּל מַעֲשֵׂה וּכְפַרְש"י קָאֵי בְּאַבְל מְשׁוּם דְּבָרִים שְׂבָאוּ עַל כְּף לְכַלֵּל מַעֲשֵׂה ע"ש וּלִפ"ז בַּע"כ דְּבָרִים יֵשׁ בְּהֵם מְשׁוּם מְחֻסָּר אַמְנָה: וְגַלְע"ד לַה"ר לְזָה מְהִירוּשְׁלָמִי בַּפ' הַזֶּהָב הַלְכָה ב' ז"ל עַל דַּעֲתִיָּה דְר"ש בֶּן לְקִישׁ לְאִיזָה דְּבַר מוֹסְרִין אוֹתוֹ לְמִי שְׁפָרַע א"ר יוֹסִי בִּי ר' בּוֹן וְתִיָּא כְּהִין תְּנַאָּה דְתַנִּי הַנּוֹשָׂא וְנוֹתֵן בְּדְבָרִים אִין מוֹסְרִין אוֹתוֹ לְמִש"פ וְהַגְּהָה קו' הִירוּשְׁלָמִי הוּא פְּשוֹט דְּמַקְשָׁה לַר"ל דַּס"ל דְּמְעוֹת לָא קָנִי מַה"ת א"כ אִמְאֵי מוֹסְרִין אוֹתוֹ לְמִש"פ וְהוּא כְּמוֹ דְּפְרִיף בְּתַלְמוּדָא דִּידָן אַא"א מְעוֹת אִינָן קוֹנוֹת אִמְאֵי קָאֵי בְּאַבְל וְכֹן פִּי הַפ"מ ע"ש אוֹלָם תִּי הִירוּשְׁלָמִי צְרִיף בִּיאור וְעִי בַּפ"מ מַה שְׁפָתַב בְּזָה וּדְבָרֵי צְרִיף עֵיוֹן וְלִכֵּן נְרָאָה דַּעֲיָקָר תִּי הִירוּשְׁלָמִי הוּא דְּמוֹסְרִין אוֹתוֹ לְמִי שְׁפָרַע מְשׁוּם דְּבָרִים וְכַדְמַשְׁנֵי בְּתַלְמוּדָא דִּידָן וְהָא דְּמִיָּתִי הַבְּרִיָּתָא הוּא לְהֵבִיא רְאָיָה דְּבָרִים יֵשׁ בְּהֵם מְשׁוּם מְחֻסָּר אַמְנָה וְכִמּוֹ שְׂבָאָרְנוּ דְּכָל עֵיקָר דְּקָאֵי בְּאַבְל מְשׁוּם דְּבָרִים הוּא מְשׁוּם דְּבָרִים יֵשׁ בְּהֵם מְשׁוּם מְחֻסָּר אַמְנָה וְהַגְּהָה הַבְּרִיָּתָא דְּהַנּוֹשָׂא וְנוֹתֵן בְּדְבָרִים אִין מוֹסְרִין אוֹתוֹ לְמִש"פ הִינּוּ הָךְ דְּמִיָּתִי בְּתַלְמוּדָא דִּידָן וְהַנּוֹשָׂא וְנוֹתֵן בְּדְבָרִים לָא קָנָה וְע"ש בַּפ"מ וְהַגְּהָה בּב"מ (דָּף מ"ט) פְּרִיף

לרב דאָמַר דְּבָרִים אֵין בְּהֶם מְשׁוּם מְחֻסְרֵי אַמְנָה מֵהַבְּרִייתָא ר"ש אֹמֵר כּו' אַבְל אָמְרוּ כּו' וּע"ש בַּפְּרָש"י אַבְל אָמְרוּ כּו' סִיפָא קְתַנֵּי הַחוּזָר בּוּ אֵין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימְנוּ אֶלְמָא יֵשׁ בְּהֶם מְשׁוּם מְחֻסְרֵי אַמְנָה ע"ש הַרֵי דַס"ל לַהֲרֵי בְּרִייתָא דְּבָרִים יֵשׁ בְּהֶם מְשׁוּם מְחֻסְרֵי אַמְנָה וְהֵינּוּ דְּמִבְּנָאָר בִּירוּשְׁלַמִי וְתִיבָא פֶּהֵין תַּנְאָה דְּתַנֵּי הַנּוּשָׂא וְנוֹתָן בְּדְבָרִים כּו'.

דְּקְתַנֵּי בְּסִיפָא הַחוּזָר בּוּ אֵין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימְנוּ אֶלְמָא דִּישׁ בְּדְבָרִים מְשׁוּם מְחֻסְרֵי אַמְנָה וּלְכַךְ נִיחָא דְּקֵאֵי בְּאַבְל מְשׁוּם דְּבָרִים וְאַף דְּהִירוּשְׁלַמִי לֹא מֵייתֵי סִיפָא דְּבְרִייתָא אוּלָם גַּם בְּתַלְמוּדָא דִּידָן הָרֵי מֵייתֵי רַק רִישָׁא דְּבְרִייתָא וְסְמִיךְ אֶסִיפָא דְּהַחוּזָר בּוּ כּו' וְכִמוֹ שַׁפְּרָש"י כַּנ"ל: וְעַל פִּי זֶה יִתְבָּאָר שְׁפִיר דְּבָרֵי הַרְמְב"ם דְּלַעוּלָם ס"ל דְּגַם הֵיכִי דְּלֹא קָנִי ד"ת בְּמַעוֹת קֵאֵי בַמַּש"פ וּמְשׁוּם דְּגַם לר' יוֹחָנָן קֵאֵי בְּאַבְל מְשׁוּם דְּבָרִים כְּמוֹ דְּמַשְׁנֵי בַגְמ' לר"ל.

וּמַש"כ דְּבַמּוֹכַר לְחַבְּרֵי דְּבָר שֵׁלֵב"ל אֵין חֲזִיב לְקַבֵּל מַש"פ הֵינּוּ מְשׁוּם דְּלַפְמַש"כ דְּהָא דְּקֵאֵי בְּאַבְל מְשׁוּם דְּבָרִים הֵינּוּ מְשׁוּם דִּישׁ בְּדְבָרִים מְשׁוּם מְחֻסְרֵי אַמְנָה וּלְפ"ז י"ל דַּס"ל לְהַרְמְב"ם כְּשִׁי הָרֵא"ש בְּתַשׁוּבָה הַנ"ל דְּבְדְבָר שֵׁלֵב"ל דְּלֹא שְׁיִיךְ בֵּיהּ קַנְיָן אֵין בְּדְבָרִים מְשׁוּם מְחֻסְרֵי אַמְנָה וּלְפ"ז מִמִּילָא גַם כִּי אֵיפָא בְּהַדְּוִיָּהּ מַעוֹת לֹא קֵאֵי בַמַּש"פ דְּעֵיקַר מַש"פ הוּא מְשׁוּם דְּבָרִים דִּישׁ בּוּ מְחֻסְרֵי אַמְנָה וּבְדְבָר שֵׁלֵב"ל דְּבְרִים לֹא מֵיִדֵי נִינְהוּ וְאֵין בְּהֶם מְחֻסְרֵי אַמְנָה מִמִּילָא לִיפָא מַש"פ וְכַנ"ל וְהֵינּוּ ג"כ דְּמַחְלֵק הַרְמְב"ם בֵּין דְּבָר שֵׁלֵב"ל לְדְבָר שְׁאֵינּוּ בְּרִשׁוּתוֹ כְּמוֹ הַפּוֹסֵק עַל שַׁעַר שְׁבִשׁוּק דְּחֲזִיב לְקַבֵּל מַש"פ וְהוּא כַּמַּש"כ בְּשִׁי הָרֵא"ש דְּדוֹקָא בְּדְבָר שֵׁלֵב"ל דְּלֹא שְׁיִיךְ בֵּיהּ בְּמַצִּיאוֹת קַנְיָן כָּלֵל אֵין בְּדְבָרִים מְשׁוּם מְחֻסְרֵי אַמְנָה אַבְל בְּמוֹכַר לְחַבְּרֵי דְּבָר שְׁאֵינּוּ בְּרִשׁוּתוֹ וּמַצוּי לְמַפְּוֹר בְּשׁוּק יֵשׁ בּוּ מְשׁוּם מְחֻסְרֵי אַמְנָה וְכַמַּש"כ הָרֵא"ש גַּבֵּי אַרְעָא וְדִיקְלֵי וְכַנ"ל וּלְכַךְ בְּפּוֹסֵק עַל שַׁעַר שְׁבִשׁוּק כִּינּוּן דִּישׁ בּוּ מְשׁוּם מְחֻסְרֵי אַמְנָה לְכַךְ חֲזִיב לְקַבֵּל מַש"פ כַּנ"ל וְעַכ"פ לְפ"ז שִׁי הָרֵא"ש מִתְבָּאָר ג"כ מִתּוֹךְ דְּבָרֵי הַרְמְב"ם ו"ל וְכַנ"ל: וְהֵנָּה לְפִי מַש"כ דְּהָא דְּקֵאֵי בְּאַבְל מְשׁוּם דְּבָרִים הוּא מְשׁוּם דִּישׁ בְּדְבָרִים מְשׁוּם מְחֻסְרֵי אַמְנָה אֶפְשָׁר לִישֵׁב קו' הָרֵאשׁוֹנִים דְּהֵנָּה בַּגְמ' שֶׁם פְּרִיךְ לְרַב דְּאָמַר דְּבָרִים אֵין בְּהֶם מְשׁוּם מְחֻסְרֵי אַמְנָה מֵהַבְּרִייתָא ר"ש אֹמֵר כּו' וְכַל הַחוּזָר בּוּ אֵין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימְנוּ וְעִי' פְּרָש"י שֶׁם.

וְהַקְשׁוּ הָרֵאשׁוֹנִים דְּהוּי מְצִי לְאַקְשׁוּיֵי מֵהַמְשַׁנָּה דְּסוּף שְׁבִיעִית וְכַל הַמְקַיִּים דְּבָרוֹ רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימְנוּ דְּמַשְׁמַע כְּשִׁינּוּ מְקַיִּים אֵין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימְנוּ עִי' בְּשִׁטָּה מְקַנְבָצַת שֶׁם וּלְפִי הַנ"ל אֲתִי שְׁפִיר דְּלְכָאוּרָה י"ל דְּדִין זֶה אֵי דְּבָרִים יֵשׁ בְּהֶם מְשׁוּם מְחֻסְרֵי אַמְנָה תְּלִי אֵי מַעוֹת קוֹנוֹת ד"ת אוּ מְשִׁיכָה דְּבַנְדָּאֵי אֵי נִימָא דְּמַעוֹת לֹא קָנִי א"כ הָא דְּקֵאֵי בְּאַבְל מְשׁוּם דְּבָרִים וּבַע"כ דִּישׁ בְּדְבָרִים מְשׁוּם מְחֻסְרֵי אַמְנָה אוּלָם אֵי נִימָא דְּד"ת מַעוֹת קוֹנוֹת א"כ אַפ"ל הָא דְּקֵאֵי בְּאַבְל מְשׁוּם דְּמַעוֹת קוֹנוֹת וְאֵין הַכְּרַח דִּישׁ בְּדְבָרִים מְשׁוּם מְחֻסְרֵי אַמְנָה וּלְפ"ז מֵהַמְשַׁנָּה דְּסוּף שְׁבִיעִית לִיפָא לְאַקְשׁוּיֵי דַּאֲפ"ל דַּס"ל דְּמַעוֹת אֵין קוֹנוֹת אוּלָם רַב ס"ל דְּד"ת מַעוֹת קוֹנוֹת כַּנ"ל וּלְכַךְ פְּרִיךְ מֵהַבְּרִייתָא ר"ש אֹמֵר כּו' דַּר"ש ס"ל דְּד"ת מַעוֹת קוֹנוֹת וְכַמְבּוֹאָר בְּסוּגְיָא שֶׁם וּמ"מ ס"ל דִּישׁ בְּדְבָרִים מְשׁוּם מְחֻסְרֵי אַמְנָה: וְכֵן נִרְאֶה לִישֵׁב קו' הַתּוֹס' בַּב"מ (דָּף מ"ח) בְּהָא דְּאָמַר רַבָּא אָנוּ אֵין לָנוּ אֶלָּא אֵין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימְנוּ וְהַקְשׁוּ בַּתּוֹס' מֵאֵי קַמ"ל רַבָּא בְּבְרִייתָא נְמִי הֵכִי

קַתְנֵי חֲזוּר בּוֹ אֵין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הַיְמָנּוּ ע"ש ועי' בש"מ שם ונ"ל דְהַנָּה לְכַאוּרָה קֶשֶׁה מְאִי פְרִיף בְּגַמ' וּבְדָבָרִים מִי קָאֵי בְּאַבְל וְהָא תַנְיָא ר"ש אֹמֵר כּו' הָא י"ל דְנֻדְאֵי לר"ש דס"ל שם ד"ת מְעוֹת קוֹנוֹת וּא"כ הָא דְקָאֵי בְּאַבְל הוּא מְשׁוּם דְמְעוֹת קוֹנוֹת וּלפ"ז בְּדָבָרִים לֹא קָאֵי בְּאַבְל אִוְלָם לְרַבְנָן אֵלִיפָא דר"ל דס"ל דְמְעוֹת אֵינָן קוֹנוֹת וּא"כ בע"כ דְקָאֵי בְּאַבְל מְשׁוּם דְבָרִים וּא"כ אֶפְשָׁר דְבְּדָבָרִים לְחֻדְיָה קָאֵי בְּאַבְל אָף צ"ל דמ"מ פְּרִיף שְׁפִיר דְבִסְבְּרָא זֹו לֹא פְלִיגֵי ר"ש וְרַבְנָן וְכִינּוּן דס"ל לר"ש דְבְּדָבָרִים לֹא קָאֵי בְּאַבְל ה"ה לְרַבְנָן וְהַנָּה רַבָּא ס"ל שֵׁם כר"ל דְמְעוֹת אֵינָן קוֹנוֹת וע"ש דְאָמַר רַבָּא קְרָא וּמְתַנְיָא מְסִייע לִיה לר"ל.

ולפ"ז נִרְאֶה דְבְּאַמְתַּת הַיְיָנוּ הָף דְאֶשְׁמַעִינָן רַבָּא דְלֹא תִימָא הָא דְמְבַנְאָר בְּבְרִייתָא דְהַחֲזוּר בּוֹ אֵין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הַיְמָנּוּ דְבְּדָבָרִים לֹא קָאֵי בְּאַבְל הַיְיָנוּ רַק ר"ש לְשִׁטְתָּיָה דס"ל ד"ת מְעוֹת קוֹנוֹת וּלפ"ז לֹא קָאֵי בְּאַבְל מְשׁוּם דְבָרִים וְרַק מְשׁוּם דְמְעוֹת קוֹנוֹת אִוְלָם לְדִידָן דס"ל דְמְעוֹת אֵין קוֹנוֹת דבע"כ קָאֵי בְּאַבְל מְשׁוּם דְבָרִים הָנִי אפ"ל דְבְּדָבָרִים לְחֻדְיָה קָאֵי בְּאַבְל וע"ז אָמַר רַבָּא אָנּוּ אֵין לָנוּ כּו' הַיְיָנוּ אָף אָנּוּ דְסְבִירָא לָן דְמְעוֹת אֵין קוֹנוֹת מ"מ אֵין לָנוּ אֵלָא אֵין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הַיְמָנּוּ: סִימָן נָא בְּעַנְיָן הָא דְמְבַנְאָר בְּטוּר חו"מ ס' ר"ד דְהָאֹמֵר לִיתָן מַתְנָה לְחַבְרִי וְלֹא נַתְנָה לוֹ הָרִי זֶה מִמְחֻסְרֵי אַמְנָה בּד"א בְּמַתְנָה מוּעָטָת אַבְל בְּמַתְנָה מְרֻבָּה אֵין בְּהָ מְשׁוּם מְחֻסְרֵי אַמְנָה וּכ"כ בשו"ע שֵׁם יֵשׁ לְחַקוּר אִם מ"מ יֵשׁ בְּזֶה מִדַּת חֲסִידוֹת שְׁלֹא לְחֲזוּר אֶפְיָלוּ בְּמַתְנָה מְרֻבָּה אוֹ דֹאֵין בְּהָ אֶפְיָלוּ מִדַּת חֲסִידוֹת: הַנָּה בְּסִפְרַ מַתְנָה אֶפְרִים ה' צְדָקָה (ס' ז') הִבִּיא מַחְלֻקַּת הָאֶחָרֹנִים בְּדִין מִי שְׁנֹדֵר לִיתָן מַתְנָה לְעַנִּי יָדוּעַ אִם יָכוֹל לְשַׁנּוֹתוֹ לִיתָנָה לְעַנִּי אַחַר דְהָרַב מְהֵר"ש יָפָה בְּתַשׁוּבָה הַשִּׁיב דִּיכוֹל לְשַׁנּוֹתוֹ לְעַנִּי אַחַר אַבְל הַרְדָּב"ז סוֹבֵר דְאֵינּוּ יָכוֹל לְשַׁנּוֹתוֹ ועי' בס' קְצוּה"ח ס' ר"ב שְׁהִבִּיא ג"כ חֲקִירָה זֹו וְכַתֵּב דְלִשְׁי' הָרֵאשׁוֹנִים דְאֶמִירָה לְגְבוּהָ אֶמְרִינוּ נְמִי בְּאֶמִירָה לְעַנִּי דְהָנִי קִנְיָן כְּמוֹ בְּאֶמִירָה לְהַקְדֵּשׁ וְדֹאֵי אֵין לְשַׁנּוֹת מְעַנִּי לְעַנִּי אַבְל לְפִי דַעַת רֹוב הַפּוֹסְקִים דְאֶמִירָה לְעַנִּי אֵינּוּ קִנְיָן אֵלָא מְשׁוּם נְדָר יָכוֹל הוּא לְשַׁנּוֹתוֹ לְעַנִּי אַחַר ע"ש וּכ"נ מְדָבְרֵי הַרְדָּב"ז שֵׁם דְתַלְמִי' בְּזֶה ע"ש וְהַנָּה הַמַּח"א שֵׁם ה"ר דְאֵינּוּ יָכוֹל לְשַׁנּוֹתוֹ לְעַנִּי אַחַר מְהִירוּשְׁלָמִי בַּפ' הַזֶּהָב ה"ב ז"ל אָמַר לִיתָן מַתְנָה לְחַבְרִי חֲזוּר כּו' הִדָּא דְתִימָא בְּעֶשֶׂר אַבְל בְּעַנִּי נַעֲשֶׂה נְדָר רַב מְפָקֵד לְשִׁמְשִׁיָּה אֵימַת דְנִימַר לָף תִּתָּן מַתְנָה לְבַר נֵשׁ אֵין הָנִי מְסַפֵּן הֵב לִיה מִיָּד וְאֵין עֵתִיר אִימְלִיף בִּי תַנְיָנוּת ע"ש וְהַיְיָנוּ דְרַב ס"ל דְבָרִים אֵין בְּהֵם מְשׁוּם מְחֻסְרֵי אַמְנָה וּכְשִׁיטְתָּיָה בְּתַלְמוּדָא דִידָן ב"מ (דף מ"ט) אֵלָא דְבְּעַנִּי נַעֲשֶׂה נְדָר וּלְכַף א"ל לְשִׁמְעָיָה אִם הוּא עֲנִי הֵב לִיה מִיָּד וּמְשׁוּם דְנַעֲשֶׂה נְדָר כַּנ"ל וְאִם הוּא עֲשִׂיר הַמְלִיף בִּי שְׁנִית אִם לֹא חֲזַרְתִּי בִּי וע"ש בַּפ' הַפ"מ.

ולפ"ז אֵי נִימָא דְבְּנוֹדֵר לְעַנִּי זֶה יָכוֹל לְשַׁנּוֹתוֹ לְעַנִּי אַחַר א"כ קֶשֶׁה דמ"ט א"ל לְשִׁמְעָיָה אֵין הָנִי מְסַפֵּן הֵב לִיה מִיָּד הָרִי גַם בְּעַנִּי יִהְיֶה צְרִיף לְמִימְלָף בְּיָה שְׁמָא חֲזוּר בּוֹ וְרוּצָה עכ"פ לִיתָן לְעַנִּי אַחַר: וְנִרְאֶה לִישֵׁב דְהַנָּה בִירוּשְׁלָמִי סוּף שְׁבִיעִית אֵיתָא רַב אָמַר כַּד אָנָּא אָמַר לְבָנֵי בֵיתִי לִיתָן מַתְנָה לְבַר נֵשׁ לִינָה חֲזוּר בִּי פִי' אִם אָנִי אֹמֵר לִיתָן מַתְנָה אֵין אָנִי חֲזוּר בִּי וּמְשׁוּם מְחֻסְרֵי אַמְנָה וּמְקֶשֶׁה מְהָא דְחַד בַּר נֵשׁ אֶפְקִיד עֵירְבוֹן עַל מִילְחָא וְיִקְרַת אַתָּא לְגַבֵּי רַב א"ל אוֹ יִתָּן לוֹ כָּל עֵרְבוֹנוֹ אוֹ מְסוּר לוֹ לְמִי שְׁפָרַע מְחַלְפָא שִׁיטְתָּיָה דְרַב כּו' ועי' בְּשַׁנּוֹת אֵלִיָּהוּ שְׁהַגִּיָּה כְּנֶגֶד עֵרְבוֹנוֹ ע"ש וְהַיְיָנוּ דְמְקֶשֶׁה מְהָא דְאָמַר רַב אוֹ יִתָּן לוֹ כְּנֶגֶד עֵרְבוֹנוֹ הָרִי דִיּוֹתֵר מְפָדֵי עֵרְבוֹנוֹ יוֹכַל לְחֲזוּר בּוֹ וּבַע"כ דְבְּדָבָרִים אֵין בְּהֵם מְשׁוּם

מְחַסְרֵי אֲמֵנָה וְזֶהוּ כְּמוֹ דְּמִבְּנֹאֵר בְּתַלְמוּדָא דִּינֵן ב"מ שָׁם רַב פְּהֵנָא כּו' אֲתָא לְקַמְיָה דְּרַב א"ל בְּמַאי דְּנִקְיִטְתָּ זִוְיָ הֵב לֵהוּ וְאֵינְךָ דְּבָרִים נִינְהוּ וְדְבָרִים אֵין בְּהֵם מְשׁוּם מְחַסְרֵי אֲמֵנָה וְזֶהוּ ג"כ דְּמִקְשָׁה הִירוּשְׁלָמִי כּו'.

וּמִשְׁנֵי תַּמָּן לְמַדַּת הַדִּין וּמָה דְּרַב נֶהֱג לְמַדַּת חֲסִידוֹת ע"ש וְהִינּוּ דְלַעוּלָם מְדִינָא ס"ל לְרַב דְּבָרִים אֵין בְּהֵם מְשׁוּם מְחַסְרֵי אֲמֵנָה וּמִן תַּרְסֵי לְחַזְרָא בּוּ וּמָה דְּנֶהֱג רַב שְׁלָא לְחַזְרָא בּוּ הוּא לְמַדַּת חֲסִידוֹת וְהִנֵּה בְּבִיאֹר הַגָּר"א בִּיּו"ד (ס' רנ"ח) הִקְשָׁה דְּזֶהוּ סוּתֵר לְהִירוּשְׁלָמִי כּו' ב"מ הַנ"ל דְּלִפִּי הַמְּבֹאֵר בְּכָאן דַּע"פ לְמַדַּת חֲסִידוֹת הִיָּה נֹהֵג רַב שְׁלָא לְחַזְרָא בְּדְבָרִים א"כ אֲמַאי א"ל רַב לְשִׁמְעִיָּה אֵין עֵתִיר אִימְלִיךָ בִּי תַנְיִינֹת וְתִגְרֵץ ע"פ הַמְּבֹאֵר כּו' ב"מ שָׁם דְּרַב ור' יוֹחָנָן פְּלִיגִי אִם דְּבָרִים יֵשׁ בְּהֵן מְשׁוּם מְחַסְרֵי אֲמֵנָה ור"י ס"ל יֵשׁ בְּהֵם מְשׁוּם מְחַסְרֵי אֲמֵנָה וּמְסִיק שָׁם בְּגַמ' דְּגַם ר"י לֹא אָמַר אֲלֵא בְּמַתְנֵה מוּעֲטָת דְּסַמְכָה דַּעֲתִיָּה אֲבָל בְּמַתְנֵה מְרוּבָה מוּדָה ר"י דְּמוֹתֵר לְחַזְרָא בּוּ ע"ש.

וּלפ"ז נִיחָא שְׁפִיר דְּהָא דְּאָמַר בִּירוּשְׁלָמִי וּמָה דְּרַב נֶהֱג לְמַדַּת חֲסִידוֹת הִינּוּ דְּאָפִי דַּס"ל לְרַב דְּבָרִים אֵין בְּהֵם מְשׁוּם מְחַסְרֵי אֲמֵנָה מ"מ לְמַדַּת חֲסִידוֹת נֶהֱג בְּעֲצָמוֹ כּו' ר"י אֲלֵא דְּזֶהוּ רַב בְּמַתְנֵה מוּעֲטָת אֲבָל בְּמַתְנֵה מְרוּבָה דְּגַם ר"י ס"ל דְּמוֹתֵר לְחַזְרָא בּוּ וְאֵין בְּזֶה מְשׁוּם מְחַסְרֵי אֲמֵנָה מְמִילָא גַם לְמַדַּת חֲסִידוֹת לֹא נֶהֱג רַב שְׁלָא לְחַזְרָא וּלפ"ז נִיחָא שְׁפִיר הָא דַּא"ל רַב לְשִׁמְעִיָּה אֵין עֵתִיר אִימְלִיךָ בִּי תַנְיִינֹת דְּזֶהוּ בְּמַתְנֵה מְרוּבָה וְזֶה לְשׁוֹנוֹ הַטְּהוֹר שְׁלַ הַגָּר"א שָׁם וּמִדְּחִזִּינֵן דַּר"י גּוֹפִיָּה לֹא קָאָמַר דִּישׁ בְּהֵם מְשׁוּם חֲסָרוֹן כּו' אֲלֵא בְּמַתְנֵה מוּעֲטָת לְחוּד כְּמִסְקָנָא דְּבַבְלִי לְכֵן אָמַר רַב כּו' אֵין הֵנּוּ מְסַפֵּן הֵב לִיָּה מִיָּד מְשׁוּם שְׁהִיא מַתְנֵה מוּעֲטָת וּבְזֶה נֶהֱג בְּעֲצָמוֹ כּו' ר"י פּו"ל וְאֵין הֵנּוּ עֵתִיר אִימְלִיךָ כּו' מְשׁוּם דְּלַעֲשִׂיר הֵוִי מַתְנֵה מְרוּבָה ור"י גּוֹפִיָּה ס"ל דְּבְּמַתְנֵה מְרוּבָה אֵין בְּהֵם מְשׁוּם חֲסָרוֹן אֲמֵנָה ע"ש וְכֵן מְבֹאֵר כָּל הָעֲנָן בַּשְּׁנוֹת אֲלִיָּהוּ שָׁם ע"ש וְהִנֵּה מִש"כ הַגָּר"א דְּהָא דְּאָמַר רַב אֵין הֵנּוּ מְסַפֵּן הֵב לִיָּה מִיָּד מְשׁוּם שְׁהִיא מַתְנֵה מוּעֲטָת וּבְזֶה נֶהֱג בְּעֲצָמוֹ כּו' ר"י פּו"ל צַע"ג וְלֹא זְכִיתִי לְהַבִּין דְּמָה צ"ל מְשׁוּם שְׁנֶהֱג בְּעֲצָמוֹ כּו' ר"י תִּיפּוּק לִיָּה מְשׁוּם דְּבַעֲנֵי נַעֲשָׂה נִדְרָא וְכַמְּבֹאֵר בִּירוּשְׁלָמִי שָׁם וְאֲפִילוּ בְּמַתְנֵה מְרוּבָה נַעֲשָׂה נִדְרָא וּלפ"ז הָרִי י"ל בְּפִשְׁטוֹת דְּהָא דְּאָמַר רַב אֵין הֵנּוּ מְסַפֵּן הֵב לִיָּה מִיָּד הִינּוּ אֲפִילוּ בְּמַתְנֵה מְרוּבָה דְּוִמְיָא דְּעֲשִׂיר אֲלֵא דַּמ"מ אָמַר הֵב לִיָּה מִיָּד מְשׁוּם שְׁנַעֲשָׂה נִדְרָא וּמְדִינָא לֹא יוּכַל לְחַזְרָא וְלֹא מְשׁוּם שְׁנֶהֱג בְּעֲצָמוֹ כּו' ר"י וְאֵין עֵתִיר אִימְלִיךָ בִּי תַנְיִינֹת זֶהוּ מְשׁוּם דְּבְּמַתְנֵה מְרוּבָה גַם לְמַדַּת חֲסִידוֹת לֹא נֶהֱג רַב שְׁלָא לְחַזְרָא וְצַע"ג: וְעַפ"ז מִיִּנְשָׁב שְׁפִיר הִירוּשְׁלָמִי דַּב"מ לְשִׁי הָאֲחֵרוֹנִים דַּס"ל דְּבַנְדוּר מַתְנֵה לְעֵנִי זֶה יוּכַל לְשַׁנּוֹתוֹ לְעֵנִי אַחַר דַּמ"מ שְׁפִיר א"ל רַב לְשִׁמְעִיָּה אֵין הֵנּוּ מְסַפֵּן הֵב לִיָּה מִיָּד וְלֹא קָשָׁה דִּיָּהִי צָרִיךְ לְמִימְלִיךָ בִּיָּה שְׁמָא יִרְצָה לְשַׁנּוֹתוֹ לְעֵנִי אַחַר.

וְהִינּוּ דְּהִנֵּה אֲפִילוּ לְשִׁי הָאֲחֵרוֹנִים דְּבַנְדוּר מַתְנֵה לְעֵנִי יוּכַל לְשַׁנּוֹתוֹ לִיתָן לְעֵנִי אַחַר דַּמ"מ נִרְאָה בְּרוּר דְּזֶהוּ רַב לְעֵנֵן דִּינְצָא יְדִי נִדְרוֹ אֲפִילוּ אִם יִתָּן לְעֵנִי אַחַר אֲבָל מ"מ בְּנִדְרָא עֲדִינֵן אִיכָּא מְשׁוּם מְחַסְרֵי אֲמֵנָה וְאִם הִבְטִיחַ לְעֵנִי לִיתָן לוֹ מַתְנֵה נִהִי דִּינִי נִדְרוֹ יוּצָא גַם אִם יִתָּן לְעֵנִי אַחַר מ"מ פְּשִׁיטָא דְּאָסוּר לְחַזְרָא בּוּ מְשׁוּם חֲסָרוֹן אֲמֵנָה.

דְּאֲפִילוּ אִם יֹאמַר לְעֲשִׂיר לִיתָן לוֹ מַתְנֵה מוּעֲטָת אָסוּר לְחַזְרָא בּוּ לְמ"ד דְּבָרִים יֵשׁ בְּהֵם מְשׁוּם מְחַסְרֵי אֲמֵנָה וְכַמְּבֹאֵר בְּגַמ' וּמְכַש"כ אִם מְבַטִּיחַ לְעֵנִי פּו"ל וּבִיּוֹתֵר נִרְאָה דְּאִם

אמר לעני ליתן לו מתנה אף במתנה מ"מ אסור לחזור בו משום מחוסר אמנה דהנה בב"מ (דף מט) מיתתי ראיה דס"ל לר' יוחנן דבמתנה מועטת אסור לחזור בו מהא דאמר ר"י ישראל שאמר לכן לוי פור מעשר יש לה בנדי בן לוי רשאי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר ופרש"י והא מתנה מועטת היא שאין לישראל במעשר זה אלא טובת הנאה כו' וכ"כ התו' בב"ב (דף קכ"ג) ד"ה הכא דמתנות פהונה חשיב רק מתנה מועטת ע"ש ולפ"ז נראה דאם אומר לעני ליתן לו מתנה אף במתנה מרובה פיו דהוי נדר וצריך עכ"פ לקיים נדרו וליתן לעני אם לעני זה או לעני אחר ואין לו רק טובת הנאה ולפ"ז לא חשיב רק מתנה מועטת מה שהבטיח לעני זה וא"כ אסור לחזור בו ואף לשנותו לעני אחר משום מחוסר אמנה פיו שפבר הבטיח לעני זה ואף מתנה מרובה לא חשיב רק במתנה מועטת לעני זה פיו דבע"כ צריך ליתן לו או לאחר פנ"ל וכ"ז ברור.

ולפ"ז נחא שפיר הירושלמי דא"ל רב לשמעיה אימת דנימר לה תתן מתנה לבר נש אין הנה מספן הב ליה מיד ומיירי באמת אפילו במתנה מרובה ולא צריך למימלה ביה שמה ירצה לשנותו לעני אחר ומשום דנהי דיוצא בזה ידי נדרו מ"מ הא איכא משום מחוסר אמנה ואף דרב לשי' הא ס"ל דברים אין בהם משום מחוסר אמנה מ"מ הא ממדת חסידות נהג רב בעצמו כר"י וכמבואר בירושלמי סוף שביעית ואף דזהו רק במתנה מועטת מ"מ באומר ליתן מתנה לעני אף מתנה מרובה לא חשיב רק במתנה מועטת לעני חסרון אמנה פנ"ל ובמתנה מועטת הא נהג רב למידת חסידות כר"י וכנ"ל ועפ"ז נראה לי שב דברי הגר"א במש"כ לפרש הירושלמי דהא דא"ל רב לשמעיה אין הנה מספן הב ליה מיד היינו משום שהיא מתנה מועטת ובזה נהג בעצמו כר"י פנ"ל.

ולכאורה דבריו הק' צע"ג דמה צ"ל משום שנהג בעצמו כר"י תיפוק ליה משום דבעני נעשה נדר ומדינא לא יוכל לחזור בו פנ"ל. אולם לפי הג"ל י"ל דס"ל לרבינו דבנדר מתנה לעני יכול לשנותו לעני אחר ולפ"ז משום שנעשה נדר הרי עכ"פ יכול לשנותו מעני לעני וא"כ אפתי צריך שמעיה למימלה בו שמה חזר בו מעני זה אלא דבאמת אף דמשום לצאת ידי נדרו יכול לשנותו מעני לעני מ"מ אפתי איכא משום מחוסרי אמנה ואף דס"ל לרב דברים אין בהם משום מחוסרי אמנה מ"מ הא במתנה מועטת נהג בעצמו כר"י.

ואפ"ל עוד דמש"כ הגר"א שהיא מתנה מועטת היינו דלעני שנעשה נדר אף מתנה מרובה חשיב רק במתנה מועטת וכנ"ל: ועכ"פ הנה לפי מה שפי' הגר"א הירושלמי בסוף שביעית דהא דאמר שם ומה דרב נהג למידת חסידות זהו רק במתנה מועטת דלמידת חסידות נהג בעצמו כר' יוחנן.

אבל במתנה מרובה לא נהג מידת חסידות פיו דאפילו ר"י ס"ל דאין בזה משום מחוסר אמנה והיינו דאמר רב אין עתיר אימליה בי תגיינות פנ"ל. ולפ"ז מבואר דבמתנה מרובה גם מידת חסידות ליכא שלא לחזור.

אולם לענ"ד נראה מסוג' הירושלמי שם דהא דאמר ומה דרב נהג למידת חסידות זהו באמת אפילו במתנה מרובה וכמו שיתבאר. דהנה בהא דמקשה שם בירושלמי מחלפא שיטתיה דרב כו' לכאורה צע"ג דהנה הבעל המאור בב"מ שם פתב דהא דקי"ל דברים יש בהן משום מחוסרי אמנה והנזשא והנזשא בהדרים בלא מעות אסור לחזור בו ה"מ

בחד תרעא אַבל בתרי תרעא פגון שְהוּזל או שְהוּקָר לית בְּהוּ מְשׁוּם מְחֻסְרֵי אַמְנָה וְהָא דְמְבוֹנָאָר בְּגַמ' דְּרַב פְּהֵנָא יְהִיבוּ לֵיהּ זִוְזֵי אֶפְיֻתָנָא אֵינְקוּר וְאוּרֵי לֵיהּ רַב לְמִיְהֻדָּר אֶלְיָפָא דְכ"ע אוּרֵי לֵיהּ ע"ש וְכֵן הָרָא"ש שְׁם הַבֵּיא דְבָרֵי בַהֲמ"א בְּפִשְׁיטוֹת ע"ש וּלְפ"ז קָשָׁה מְאִי פְרִיָּהּ שְׁם עַל הָא דְאָמַר רַב פֶּד אָנָּא אָמַר לַב"ב לִיתְנָן מִתְנָה לְבַר נִשׁ לִינְהּ חוּזָר בִּי מְהָא דְחַד בַּר נִשׁ אֶפְקִיד עֵירְבוֹן עַל מִלְתָּא וְיִקְרַת וְאָמַר רַב דִּיתָנָן לֹו רַק פְּנֵגְד עֵרְבוֹנוּ פְנ"ל.

הָא מִפְּיֵין דְאֵינְקוּר מִלְתָּא א"כ בְּתַרֵי תְרַעָא לְכ"ע לִית בְּדְבָרִים מְשׁוּם מְחֻסְרֵי אַמְנָה וּבִיּוֹתָר דְהֵנָּה הָרָאשׁוּנִים ה"ר לְשִׁי בַהֲמ"א מְהִירוּשְׁלָמֵי בַפ' הִזְהָב סוּף הִלְכָה ג' עֵי לְהִנְיֻמְקֵי יוֹסֵף בְּב"ב (דָּף פ"ב) גְּבִי אַר"ח מְכַר לֹו שְׁנָה חֲמֵשׁ בְּשֵׁשׁ ע"ש.

וְעֵי'בְּב"ח וּבְש"ף חו"מ ס' ר"ד וּבְבִיאָוּרֵי הֶגְר"א שְׁם וְעַכ"פ הָרֵי דְשִׁי הִירוּשְׁלָמֵי הוּא דְבְתַרֵי תְרַעָא לִיפָא מְשׁוּם מְחֻסְרֵי אַמְנָה וְא"כ קָשָׁה דְמְאִי פְרִיָּהּ לְרַב פְנ"ל: וְיִתְבָּאָר בְּהַקְדָּם דְבָרֵי הִירוּשְׁלָמֵי שְׁם בְרִישׁ הַסּוּגִיא שְׁנָה לְשׁוֹנוּ ר' יַעֲקֹב בַּר זְבִדִי ר' אַבְהוּ בְּשֵׁם ר' יוֹחָנָן אָמַר לִיתְנָן מִתְנָה לְחַבְרֵי וּבְקָשׁ לְחֻזָּר בּוּ חוּזָר בּוּ קָם ר' יוֹסֵי עִם ר' יַעֲקֹב בַּר זְבִדִי אָמַר הֵהוּ לָאו צְדָק וְהוּ צְדָק אָמַר בְּשַׁעָה שְׁאָמַר הֵינן שְׁל צְדָק הִיָּהּ.

רַב פְּלִיג דְרַב אָמַר פֶּד אָנָּא אָמַר לַב"ב לִיתְנָן מִתְנָה לְבַר נִשׁ לִינְהּ חוּזָר בִּי מִתְנִיתִין פְּלִיגֵי עַל רַב אֵימְתִי אָמְרוּ הַמְטַלְטְלִין נְקִינִין בְּמִשְׁיכָה כּו' בְּרִשׁוֹת הַמוֹכֵר לֹא קָנָה עַד שְׁיִגְבִּיָּהּ אוּ עַד שְׁיִמְשׁוּן אֶת הַפֶּל מְרִשׁוֹת הַבְּעָלִים בְּרִשׁוֹת זֶה שְׁהִיּוּ מְוַפְקָדִים אֶצְלוּ כּו' וְעֵי' בַפ' הַפ"מ שְׁם שְׁפִי לְהַקְנֹו' וְז"ל קְתַנִּי מִיֵּהֵת שְׁאָם הֵן בְּרִשׁוֹת הַמוֹכֵר לֹא קָנָה עַד שְׁיִגְבִּיָּהּ אוּ עַד שְׁיִמְשׁוּן כּו' וְהַשְׁתָּא אִם בְּמוֹכֵר וְלוֹקַח אָמְרוּ כֵן דְלֹא קָנָה הַלוֹקַח עַד שְׁיִגְבִּיָּהּ מַכְש"כ בְּמַקְבֵּל מִתְנָה דְלֹא זָכָה בְּדַבּוּר לְחוּדְיָהּ וְאִמְאִי קָאָמַר רַב לִית אָנָּא חוּזָר בִּי ע"ש אוּלָם בְּאִמְתַּת עֲדִינִין עַצ"ג דְקו' הִירוּשְׁלָמֵי הוּא כְּסָפֵר הַחֲתוּם דְמְאִי עֲנִין רַב לְהַבְרִיָּיתָא דְרַב מִיָּירֵי רַק מְדִין מְחֻסְרֵי אַמְנָה וְהִיָּינוּ אִם מוֹתֵר לְחֻזָּר בְּדְבָרִים בְּלַבָּד וְע"ז אָמַר לִינְהּ חוּזָר בִּי דְבִדְעֵבֵד בְּנֻדָּי יְכוֹל לְחֻזָּר בּוּ אוּלָם הַבְרִיָּיתָא מִיָּירֵי מְדִין קִנְיָן שְׁלֹא יוֹכַל לְחֻזָּר בּוּ פְלִל וּלְכָף מְבוֹנָאָר דְלֹא קָנָה עַד שְׁיִגְבִּיָּהּ אוּ עַד שְׁיִמְשׁוּן מְרִשׁוֹת הַבְּעָלִים: וְלָכֵן נִרְאָה לְפָרִישׁ דְבָרֵי הִירוּשְׁלָמֵי בַס"ד דְהֵנָּה הָרִי"ף בַּפ' הִזְהָב שְׁם פְּתַב דְהִלְכְתָּא כַר"י דְאָמַר דְבָרִים יֵשׁ בְּהֵם מְשׁוּם מְחֻסְרֵי אַמְנָה.

אַח"כ הַבֵּיא שְׁם הִירוּשְׁלָמֵי ר' יַעֲקֹב בַּר זְבִדָּא ר' אַבְהוּ בְּשֵׁם ר' יוֹחָנָן אָמַר לִיתְנָן מִתְנָה לְחַבְרֵי וּבִקְשׁ לְחֻזָּר בּוּ מוֹתֵר לְחֻזָּר בּוּ ע"ש וְכֵן הַבֵּיא הָרָא"ש דְבָרֵי הִירוּשְׁלָמֵי הַנְּל' ע"ש וְהֵנָּה לְכַאוּרָה הַדְבָרִים סוֹתְרִין זֶה אֶת זֶה וְעֵי' לְהַרְמַב"ן בְּמִלְחָמוֹת שְׁפַתְב דְהִירוּשְׁלָמֵי שְׁפַתְב רַבִּינוּ ז"ל אֶתְהּ מְפָרַק בְּמִתְנָה מְרוּבָה וְכַאֲדִידָּהּ דְאָמַר רַבָּה בְּב"ח אָמַר ר' יוֹחָנָן בְּגַמ' דִּילָן ע"ש וְכ"כ הַב"י בַּס' ר"ד דְהִירוּשְׁלָמֵי שְׁאָמַר מוֹתֵר לְחֻזָּר בּוּ דוֹקָא בְּמִתְנָה מְרוּבָה ע"ש וְכֵן פִּי' הַפ"מ בַּפ' הִזְהָב שְׁם, וְעַכ"פ נְקֻטִינָן מְזָה דְהָא דְמְבוֹנָאָר בִּירוּשְׁלָמֵי ר"י בַּר זְבִדִי ר"א בְּשֵׁם ר"י אָמַר לִיתְנָן מִתְנָה לְחַבְרֵי חוּזָר בּוּ מִיָּירֵי בְּמִתְנָה מְרוּבָה פְנ"ל וּלְפ"ז צ"ל דְהָא דְאָמַר אַח"כ רַב פְּלִיג דְרַב אָמַר פֶּד אָנָּא אָמַר לַב"ב לִיתְנָן מִתְנָה לְבַר נִשׁ לִינְהּ חוּזָר בּוּ בַע"כ דַּס"ל לְהִירוּשְׁלָמֵי דְרַב מִיָּירֵי בְּכָל גְּוּוּנֵי אֶפְיָלוּ בְּמִתְנָה מְרוּבָה ג"כ אֵינוּ חוּזָר בּוּ לְכָף אָמַר רַב פְּלִיג דְאֵי גִימָא דְרַב מִיָּירֵי דוֹקָא בְּמִתְנָה מוּעָטָת א"כ אֵין רְאִיָּה דְרַב פְּלִיג דְהָא ר"י דְאָמַר חוּזָר בּוּ בַע"כ מִיָּירֵי בְּמִתְנָה מְרוּבָה פְנ"ל וּבַע"כ

צ"ל דס"ל להירושלימי דגם רב מייירי אפילו במתנה מרובה פנ"ל אולם לכאורה צריף להבין הטעם דבאמת מ"ט ס"ל לרב דאף במתנה מרובה אסור לחזור בו והא בגמ' דידן מבואר בפשיטות דבמתנה מרובה מותר לחזור בו משום דלא סמכה דעתיה.

ונראה לומר ע"פ המבואר שם בגמ' דידן דפליגי רב ור"י אם דברים יש בהם משום מחוסרי אמונה דלרב ס"ל דאין בהם משום מחוסרי אמונה ופריף מהא דתניא ר"י בר"י אומר מה ת"ל הין צדק כו' אלא לומר לך שיהא הו שאלה צדק אומר אפיי ההוא שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב ע"ש.

והנה הרי"ף כתב דהילכתא כר"י ואח"כ הביא הברייטא ר"י בר"י אומר כו' שיהא הו שאלה צדק ופירשה אפיי שלא ידבר אחת בפה ואחת בלב עכ"ל הרי"ף וכתב הרא"ש תמיה לי מה הנצרך רב אלפס הו פירושא דאפיי דלכאורה משמע דאליבא דרב הנצרך לפרש פן דלר"י אתיא ברייתא בפשטיה לאשמעינן דדברים יש בהם משום מחוסרי אמונה ונראה דסבר רב אלפס דלכתר דמפליג לר"י בין מתנה מרובה למועטת מסתבר דלא שמיע ליה לר"י מקרא דאי שמיע ליה מקרא לא מסתברא לחלק בין מתנה מרובה למועטת ע"ש וכ"כ הרמב"ן במלחמות לישב דברי הרי"ף ע"ש: ועפ"ז יש להסביר הטעם דלפי שי' הירושלימי ס"ל לרב דאפילו במתנה מרובה אסור לחזור בו והיינו משום דס"ל דמקרא דהין צדק שיהא הו שאלה צדק ילפינו מזה לענין דברים שיש בהם משום מחוסרי אמונה ולא ס"ל לדרוש הקרא דשלא ידבר אחת בפה ואחת בלב אלא לענין שיהא אסור לחזור בדברים פנ"ל וממילא מקרא זה הרי אין חילוק בין מתנה מרובה למועטת דלעולם אסור לחזור וכמש"כ הרמב"ן והרא"ש פנ"ל.

ועפ"ז מדוניק שם דברי הירושלימי דר"י אומר דאם אמר ליתן מתנה לחבירו חוזר בו קם ר' יוסי אומר ההין לאו צדק והו צדק אומר בשעיה שאמר הין של צדק הנה רב פליג כו'. והיינו דלפמש"כ מייירי ר' יוחנן במתנה מרובה פנ"ל וע"ז קם ר' יוסי והקשה וכי זה הוא לאו צדק והו צדק דמקרא זה אין חילוק בין מתנה מרובה למועטת פנ"ל וע"ז משני בשעיה שאמר הין של צדק הנה והיינו דהין צדק שיהא הו שאלה צדק לא קאי לענין חזרה שלא יחזור בו אלא שבשעיה שהוא אומר הדבור לא יהא בדעתו לשנות והיינו שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב ועי' בגמ' בפרש"י שם אבל אם בשעיה שאמר הין של צדק הנה מותר לחזור בו.

וע"ז אומר דרב פליג דס"ל לרב דקרא דהו צדק הוא בפשטיה שלא יחזור וילכה אפילו במתנה מרובה אסור לחזור: ומעתה נבא לפרש קו' הירושלימי שהקשה לרב מהברייטא דברשות המוכר לא קנה עד שיגביה כו' דלכאורה אינו מוכן פלל אף לפ"ז יש לפרש שלא יהיה מוקשה כ"כ דהנה בכתובות (דף פ"ו) אומר ליה ר"כ לר"פ לדידה דאמרת פריעת בע"ח מצנה אומר לא ניחא לי דאעביד מצנה מאי ת"ל תניא בד"א במצות ל"ת אבל במ"ע כו' מכין אותו עד שתצא נפשו: ופירשו הראשונים דבמצות פרעון חובו עד שאתה כופהו בגופו כופהו בממונו עי' בשיטה מקובצת שם והנה רש"י פי' פריעת בע"ח מצנה דכתיב הין צדק שיהא הו שאלה צדק ע"ש עכ"פ הרי מבואר דמשום קרא דהו שאלה צדק דהוא מ"ע לענין פריעת בע"ח כופין אותו ע"ז ונחתין לנכסיה ולפי ה"ל יש לפרש קו' הירושלימי על רב דלפמ"ש הרי ס"ל לרב דאפילו במתנה מרובה אסור לחזור בו

כנ"ל ובע"כ דהטעם משום קרא דהו שְׁלֵף צָדֵק ולפ"ז מכינן דנלמוד מקרא דהו שְׁלֵף צָדֵק לענני שְׁיָהָא אָסוּר לַחְזוֹר בְּדַבְרִים בְּעֵלְמָא א"כ ב"ד כּוֹפִין אוֹתוֹ ע"ז לְקַיָּים דְּבָרֵי וּנְחַתִּינוּ לְנִכְסֵיהָ כְּמוֹ לְעַנְנֵי פְרִיעֵת בע"ח מְצֻנָה וְכַנ"ל.

ולפ"ז היינו דמקשה לרב מהבְּרִייתָא דתנא בְּרִשׁוֹת הַמוֹכֵר לֹא קָנָה עַד שְׁיִגְבִּיהַּ כּו' ומשמע ליה להירוּשְׁלָמִי מְדַקְתָּנִי לֹא קָנָה דַּעֲכ"פ יְכוּל לַחְזוֹר בּוֹ וְלִרְב הָרִי גַם בְּדַבְרִים בְּלִבְד בְּדִין הוּא שְׁלֵא יוּכַל לַחְזוֹר בּוֹ וּב"ד יְהוּ כּוֹפִין אוֹתוֹ לְקַיָּים דְּבָרֵי מְשׁוּם הֵן שְׁלֵף צָדֵק וְאִף דְּלָמ"ד ד"ת מְעוֹת קוֹנוֹת וּמִפְּנֵי מָה אָמְרוּ מְשִׁיכָה קוֹנָה גְזִירָה שְׁמָא יֵאמֵר לוֹ נִשְׂרָפוּ חֵטְפָה בְּעֵלְיָה הָרִי דְגַם קִנְנוּ מְעוֹת עֲקָרוּ מְשׁוּם שְׁמָא יֵאמֵר נִשְׂרָפוּ חֵטְפָה.

אולם הָא רב ס"ל בְּאַמְתַּ כר"ל דְּמְשִׁיכָה קוֹנָה ד"ת ע"ש בב"מ (דף מ"ח) וְלִית לִיהָ גְזִירָה דְנִשְׂרָפוּ חֵטְפָה כְּלָל וְעַכ"פ נִרְאָה דְהֵינּוּ דְאָמַר בִּירוּשְׁלָמִי מִתְּנִיתָא פְּלִיגֵי עַל רב כּו' בְּרִשׁוֹת הַמוֹכֵר לֹא קָנָה עַד שְׁיִגְבִּיהַּ כּו' דְּמְשִׁמַּע לִיהָ לְהִירוּשָׁ' מִהַבְּרִייתָא דְלֹא קָנָה כּו' דַּעֲכ"פ יְכוּל לַחְזוֹר בּוֹ עַד שְׁיִגְבִּיהַּ וּבַע"כ דָּאִין בְּדַבְרִים מְשׁוּם הֵן שְׁלֵף צָדֵק דְלֹא פָּרַב דְּלִרְב הָרִי לֹא יוּכַל לַחְזוֹר בּוֹ וּבְדִין הוּא לְכוּף אוֹתוֹ לְקַיָּים דְּבָרֵי מְשׁוּם הֵן שְׁלֵף צָדֵק כְּנ"ל: וְלִפִּי הַנְּ"ל מִיְנוּשָׁב שְׁפִיר הָא דְמִקְשָׁה שָׁם בִּירוּשְׁלָמִי דְמַחְלָפָא שִׁטְתָּיהָ דְרַב דְתַמָּן אָמַר כַּד אָנָּא אָמַר לַב"ב לִיתָן מִתְּנָה לַב"נ לִינָה חוֹזֵר בִּי וְגַבִּי בַר נִשְׁ דְּאֶפְקִיד עֲרַבּוֹן עַל מִילְחָא וְיִקְרַת אָמַר רב דִּיתָן לוֹ כְּנָגֵד עֲרַבּוֹנוֹ.

וְלִכְאוּרָה צַע"ג דְהָא בְּתַרֵּי תַרְעָא לִיכָא מְשׁוּם מְחֻסָּר אֲמָנָה אוּלָם לִפִּי הַנְּ"ל נִיחָא שְׁפִיר דְהֵנָּה הִרְאִישׁוֹנִים כְּתִבּוּ בְּטַעַם הַסּוֹבְרִים דְבְּתַרֵּי תַרְעָא לִיכָא מְשׁוּם מְחֻסָּר אֲמָנָה מְשׁוּם דְכַנְשַׁתְּנָה הַשְׁעַר הָנִי כְּמוֹ מִתְּנָה מְרוּבָה דְלֹא סְמָכָה דַּעֲתִיָּה עִי' בַּחִי' הֲר"ן וּלְפ"ז לְפַמְש"כ דַּס"ל לְהִירוּשָׁ' דְהָא דְאָמַר רב כַּד אָנָּא אָמַר לַב"ב לִיתָן מִתְּנָה לַב"נ לִינָה חוֹזֵר בִּי הֵינּוּ אֲפִילוּ בְּמִתְּנָה מְרוּבָה דְלִכְּהָ אָמַר דְרַב פְּלִיג עַל ר"י וּלְפ"ז מְכִינָן דַּס"ל לְרַב דְאִף בְּמִתְּנָה מְרוּבָה אָסוּר לַחְזוֹר א"כ מְמִילָא אִין חִילּוּק בֵּין נִשְׁתַּנָּה הַשְׁעַר לְלֹא נִשְׁתַּנָּה וְאֲפִילוּ בְּתַרֵּי תַרְעָא אָסוּר לַחְזוֹר וּלְפ"ז מְקַשָּׁה שְׁפִיר מְהָא דְאָמַר רב יִתָּן לוֹ כְּנָגֵד עֲרַבּוֹנוֹ כְּנ"ל: וְעַכ"פ לִפִּי מָה שְׁנִתְבָּאָר בְּפִי סוּגֵי' הִירוּשְׁלָמִי דְהָא דְאָמַר רב כַּד אָנָּא אָמַר כּו' לִינָה חוֹזֵר בִּי הֵינּוּ אֲפִילוּ בְּמִתְּנָה מְרוּבָה וּלְפ"ז נִרְאָה דְלִפִּי הַמְּסַקְנָא דְמַסִּיק בִּירוּשְׁלָמִי וּמָה דְרַב נִהַג לְמִידַת חֲסִידוֹת הֵינּוּ ג"כ בְּמִתְּנָה מְרוּבָה וְרַק דְבִירוּשְׁלָמִי דְחֵי דָאִין זֶה מִן הַדִּין אֵלָּא לְמִידַת חֲסִידוֹת דְלִפִּי מָה שְׁפִי' הֲגַר"א דְהָא דְאָמַר וּמָה דְרַב נִהַג לְמִידַת חֲסִידוֹת זֶהוּ רַק בְּמִתְּנָה מוּעָטָת דְנִהַג לְמִידַת חֲסִידוֹת כַּר"י וּלְפ"ז צ"ל דְהִירוּשְׁלָמִי חוֹזֵר בּוֹ מְכַפֵּי דְהָנִי ס"ד מְעִיקְרָא דְרַב מִיְרִי בְּמִתְּנָה מְרוּבָה כְּנ"ל.

אולם הֵנָּה מְלַבֵּד דְזֵהוּ דוֹחַק לוֹמַר דְהִירוּשְׁלָמִי נִסְתַּפֵּק בְּדַבְרֵי רב דְהָרִי מִתְּחִילָה פְּשִׁטָא לִיהָ דְרַב מִיְרִי אֲפִילוּ בְּמִתְּנָה מְרוּבָה וּמִסְתַּמָּא הָיָה יְדוּעַ לְהֵם אוֹ דְמְשַׁמַּע לְהוּ הַלְשׁוֹן לִיתָן מִתְּנָה אִפִּי' מִתְּנָה מְרוּבָה אוּלָם אֲפִילוּ אִם נִסְבּוּל הַדוֹחַק וּנְפָרֵשׁ דְהִירוּשְׁלָמִי חוֹזֵר בּוֹ כְּנ"ל מ"מ צַע"ג דְהֵנָּה לְפַמְש"כ לְפָרֵשׁ הִירוּשְׁלָמִי בְּהָא דְמִקְשָׁה דְמַחְלָפָא שִׁטְתָּיהָ דְרַב מְהָא עוֹבְדָא דְחַד ב"נ אֶפְקִיד עֲרַבּוֹן עַל מִילְחָא וְיִקְרַת כּו' דְלִכְאוּרָה צַע"ג דְהָא בְּתַרֵּי תַרְעָא לִיכָא מְשׁוּם חֲסָרוֹן אֲמָנָה וְכַמ"ש הַמְּאֹר וְהִרָא"ש וְכ"ה שִׁיטַת הִירוּשְׁלָמִי בְּפ' הַזֵּהב וְכַתְּבֵנוּ לִישָׁב מְשׁוּם דְהָא ס"ל לְהִירוּשְׁלָמִי דְהָא דְאָמַר רב כַּד אָנָּא אָמַר כּו' לִינָה חוֹזֵר בִּי הֵינּוּ אֲפִילוּ בְּמִתְּנָה מְרוּבָה אָסוּר לַחְזוֹר וְא"כ מְמִילָא אִין חִילּוּק בֵּין חַד תַּרְעָא

לתרי תרעא פנ"ל ופריה שפיר פנ"ל ולפ"ז פי משני בירושלמי תמן למידת הדין ומה דרב נהג למידת חסידות אי נימא דחזר בו וס"ל לפרש דברי רב במתנה מועטת דוקא דלמידת חסידות נהג כר"י פנ"ל א"כ קשה דל"ל לומר פלל ומה דרב נהג למידת חסידות הא מפיו דנימא דרב מיירי במתנה מועטת א"כ אפילו אי נימא דרב נהג למידת הדין דס"ל דבמתנה מועטת אסור לחזור מ"מ שוב לא קשה פלל.

דברי י"ל דבמתנה מרובה ס"ל לרב דמותר לחזור בו וא"כ ממילא לא קשה מהו עובדא דחד בר נש אפקיד עירבון על מילתא ויקרת כו' דברי התם מיירי בתרי תרעא דהוי במתנה מרובה ולכך ליכא משום מחוסר אמת ולפ"ז מה צ"ל מה דרב נהג למידת חסידות ובע"כ צ"ל דגם למסקנא ס"ל דהא דאמר רב פד אגא אמר כו' היינו אפילו במתנה מרובה ולכך מוכרח לומר דמה דרב נהג למידת חסידות פנ"ל ועכ"פ לפי מה שנתבאר בפ"ה הירושלמי פנ"ל לפ"ז נמצא דגם במתנה מרובה עכ"פ איכא משום מידת חסידות שלא לחזור וכמו שנהג רב למידת חסידות פנ"ל: אלא דלפי מה שבארנו דהא דמבואר בירושלמי ומה דרב נהג למידת חסידות היינו אפילו במתנה מרובה א"כ הדק"ל מהירושלמי בפ' הנהב דאמר רב לשמעיה אין עתיר אימליך בי תניינות פנ"ל אולם נלע"ד לישוב בעז"ה דהנהגה הא דרב נהג למידת חסידות שלא לחזור נראה ברור דהיינו דוקא אם הבטיח ליתן מתנה להמקבל מתנה גופיה דבזה יש סרה משום שא"י לא יעשו עולה ולא יזכרו כנב.

ואף דבמתנה מרובה לא סמכא דעתיה מ"מ מידת חסידות איכא שלא לחזור ממה שהבטיח ועוד דאולי סמכא דעתיה קצת אולם אם יאמר אדם בינו לבין עצמו שיתן מתנה לאחד והמקבל מתנה לא ידע פלל נראה דבכה"ג אף במתנה מועטת ליכא שום מידת חסידות פלל שלא לחזור ומכש"כ במתנה מרובה ולפ"ז י"ל דהא דרב מפקיד לשמעיה אימת דנימר לה תתן מתנה לבר נש כו' מיירי שלא בפני המקבל מתנה ורק לשמעיה הודיע שיתן מתנה ולכך א"ל אין הנה מספן הב ליה מיד משום דנעשה נדר ואין עתיר אימליך בי תניינות ומשום דכיון דהמקבל מתנה לא ידע פלל ליכא שום מידת חסידות שלא לחזור אבל אם הבטיח למקבל מתנה גופיה אפילו במתנה מרובה נהג רב מידת חסידות שלא לחזור ובשיטה מקובצת מצאתי שכתב בשם ה"ר יהונתן ז"ל ובמתנה לעשיר שהיא מתנה מרובה הודיע דעתו לשמש שלו שאינו גומר בלבו כל פעם ופעם שיאמר לכל עשיר ועשיר ע"ש וצ"ע ולכן נראה לענ"ד פנ"ל.

ועכ"פ לפמש"כ בפ"ה הירושלמי בסוף שביעית נכתב דאף במתנה מרובה איכא מידת חסידות שלא לחזור וכמו שנהג רב ויצאו דברינו במידת חסידות: סימן נב לבאר בעז"ה דין זקן ואינו לפי כבודו דקי"ל דפטור מלהשיב אבידה וכן מלפרוק ולטעון אם הו' זקן הוא דוקא שקנה חכמה או אפי' מכוּבד בעלמא כל שאינו לפי כבודו פטור: הנה קי"ל דזקן ואינו לפי כבודו פטור מלהשיב אבידה והוא משנה בב"מ (דף כ"ט) מצא שק אינו קופה וכל דבר שאין דרכו ליטול הרי זה לא יטול ובגמ' שם מנהגי מילי דת"ר והתעלמת פעמים שאתה מתעלם כו' הא פיצד הנה פהו כו' או שהנה זקן ואינו לפי כבודו כו' לכך נאמר והתעלמת ע"ש.

אולם מהו זקן ואינו לפ"כ הנה הרמב"ם ז"ל בפי"א מה' גזילה ואבידה הי"ג כתב מצא שק או קנפה אם היה חכם או זקן מכונד שאין דרכו ליטול פלים אלו בידו אינו חייב להטפל בהן כו' ע"ש ומתבאר מדבריו דזקן לאו היינו חכם בדוקא אלא גם מכונד בעלמא כל שאינו לפי כבודו פטור מלהשיב וכלשון הנה כתב בשו"ע חו"מ (סי' רס"ג) ולא הביא ע"ז שום מחלוקת וכ"נ מדברי הטור בסי' הנ"ל שכתב בסתם המוצא דבר שהוא מתבייש להתזירו אם הוא בענין כו' ואם לא היה מחזירו בשלו גם אינו חייב בשל חבירו ע"ש ומשמע מדבריו דכלל הוא לכל אדם שהוא מתבייש להתזיר אם לא היה מחזיר בשלו פטור וכ"כ הב"ח (בסי' רע"ב) על מה שכתב הטור דזקן ואינו לפ"כ פטור מלפרוק ולטעון.

וכתב הב"ח דמש"כ זקן ואינו לפ"כ לאו דוקא זקן אלא לפי שסתם זקן אין כבודו שיפרוק ויטעון נקט הכי ולהכי גם בסי' רס"ג לא הזכיר זקן ואינו לפ"כ אלא סתם וכתב אם הוא בענין כו' וטעם דבר זה הוא דהאי זקן לא שקנה חכמה קאמר דה"ה למכונד בעלמא ועי' בחי' מהרש"ל לענין הא דאמר רבא כל שבשלו מחזיר כו' שהקשה לפי האי פלגא מה חילוק יש בזקן ואינו לפ"כ לשאר בני אדם וע"ש מה שתי' ומבואר ג"כ פנ"ל: אולם בשליטה מקובצת בב"מ (דף ל') הביא בשם הריטב"א שכתב וז"ל זקן ואינו לפי כבודו פ"י רבינו זקן בחכמתו ואינו לפי כבודו מפני חכמתו ומשום כבוד תורתו דחי לה אכל זקן או נכבד בעלמא לא חשיב אינה לפי כבודו אלא או יטפל בה או יתן דמים ע"ש ומפורש ביותר בחי' הריטב"א בשבועות (דף ל') לענין הא דמבואר שם דצורבא מרבנן דינדע בסהדותא וזילא ביה מילתא למיזל לבי דיינא דזוטר מיניה לאסהודי קמיה לא ליזל ואמר רב שישא בריה דר"א אף אנו נמי תנינא מצא שק או קנפה ואין דרכו ליטול ה"ז לא יטול וע"ש בחי' הריטב"א שכתב וז"ל אף אנו נמי תנינא מצא שק או קנפה כו' אשמעינן מהכא דזקן ואינו לפי כבודו האמור גבי השבת אבידה היינו צורבא מרבנן ומשום כבוד תורתו ולא באינש דעלמא משום כבוד עשרו דעשה של מצוה עדיף או שיתן מי שיעשה במקומו דהכא לגבי סהדותא לא אמרו לא ליזל אלא לצורבא מרבנן עכ"ל ע"ש ועי' בגימוקי יוסף בסוגי' דפריקה וטעינה שכתב ואי תימא פיון דצער ב"ח דאורייתא זקן ואינו לפ"כ למה אינו פורק ותי' הרמב"ן ז"ל דעשה דכבוד תורה עדיף.

ונה לא מחנור בעיני הרנב"ר ז"ל דזקן לאו דוקא קנה חכמה לבד קא אמרינן דה"ה למכונד דאמרינן כל שבשלו פורק וטוען כו' ע"ש והוא מחי' הר"ן לב"מ שכתב פן בשם הרמב"ן ודחה דבריו כמש"כ הגימוקי יוסף בשמו הרי דגם הרמב"ן והר"ן נחלקו בזה וילדעת הרמב"ן זקן הוא דוקא שקנה חכמה ומשום עשה דכבוד תורה וכן נראה לענ"ד שזהו ג"כ דעת הרא"ש שכתב בב"מ (דף ל') לענין האבעי' דדרכו להתזיר בשדה ז"ל ראיתי גדולים שפסקו פיון דלא איפשיטא אזלינן לחומרא כו' ונראה לי פיון שפטרנה תורה את הזקן שאין לו לזלזל בכבודו איסור הוא לגבי דידיה שמזלזל לכבוד תורה במקום שאין חייב הביאו הטור (בסי' רס"ג) ע"ש.

ומשמע מסתימת דבריו דזקן ואינו לפ"כ הוא דוקא חכם דאל"ה אין תפיסה כלל על הגדולים שפסקו האבעי' לחומרא דדלמא מיירי במכונד בעלמא שאינו חכם דליכא כבוד תורה ולא הו"ל להרא"ש לומר רק דמ"מ אם הוא חכם א"צ להתזיר מספק שלא לזלזל

בכבוד תורתו אבל לא לומר בסתם וינראה לי פיון שפטררה תורה את הזקן כו' ומזה נראה ברור דהרא"ש קאי בשיטת הרמב"ן והריטב"א דס"ל דזקן ואינו לפי פבודו הוא זקן ששנה חכמה בדוקא וכנ"ל: ומזה צ"ע בש"י הטור דבריש סי' רס"ג פתב בסתם המוצא דבר שהוא מתבניש להחזירו אם הוא בענין שאילו היה שלו כו' ומשמע ודאי דס"ל דזקן הוא לאו דוקא ששנה חכמה אלא כל שאין דרכו ליטול בשלו וכמש"כ הב"ח וכנ"ל והוא נגד שיטת אביו הרא"ש.

וביותר שהביא שם אה"פ דברי הרא"ש הנ"ל ולכה"פ הו"ל להביא שי' הרא"ש בריש הסי' פנ"ל ועכ"פ הוא מחלוקת הראשונים דשי' הרמב"ם והר"ן והטור הוא דזקן ואינו לפ"כ הוא לאו דוקא חכם אלא אפילו מכובד בעלמא כל שאין דרכו ליטול בשלו פטור אולם שי' הרמב"ן והרא"ש והריטב"א הוא דזקן ואינו לפי פבודו המבואר גבי השבת אבידה הוא דיקא זקן ששנה חכמה ומשום פבוד תורתו דחי לה פנ"ל.

רק דמש"כ הריטב"א בב"מ שם דזקן או נכבד בעלמא יטפל בה או יתן דמיה צע"ג דממ"נ פיון דמכובד בעלמא אינו בכלל זקן ואינו לפי פבודו דפטרניהו רחמנא מוהתעלמות א"כ בע"כ יהיה חייב לטפל בה ולא סגי במה שיתן דמיה דכל אדם בנדאי מחויב לטפל באבידה עצמה ולא יוכל לפטור א"ע שישלם דמיה וצע"ג מיהו בחי' שבועות שם פתב או שיתן מי שיעשה במקומו וזהו מתוקן יותר: אמנם הנה שיטת הראשונים הנ"ל דזקן ואינו לפ"כ הוא דוקא בחכם ומשום פבוד תורתו הם תמוהים ומרפסן אגרי לכאורה ובהקדם דברי הגמ' בפ' שבועות העדות (דף ל' ע"ב) אמר רבה ב"ר הונא האי צורבא מרבנן דינע בסהדותא וזילא ביה מילתא למיזל לבי דינא דזוטר מיניה לאסהודי קמיה לא ליזל.

אמר רב שישא בריה דר"א אף אנו נמי תנינא מצא שק או קנפה ואין דרכו ליטול ה"ז לא יטול הני מילי בממונא אבל באיסורא אין חכמה כו' כל מקום שיש בו חלול ה' אין חולקין פבוד לרב רב יימר הוי ידע ליה סהדותא למר זוטרא אתא לקמיה דאמימר אותבינהו לכולהו א"ל רב אשי לאמימר והאמר עולא מחלוקת כו' אבל בעדים ד"ה בעמידה.

א"ל האי עשה והאי עשה עשה דכבוד תורה עדיף עכ"ל הגמ'. ועי' בפרש"י האי עשה ועמדו והאי עשה את ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים ע"ש ועי' בזבחים (דף ט"ז) דפריה בגמ' מה ליושב שפן פסול לעדות ומשני יושב תלמיד חכם ע"ש והנה פשטות דברי הגמ' בהא דאמר עשה דכבוד תורה עדיף משמע דהוא בתורת דחיית עשה לעשה והוא עפ"י הפלל דקי"ל דעשה תמורה דוחה לעשה קלה וכמבואר בפסחים (דף נ"ט) בא עשה דפסח שיש בו פרת וידחה עשה דהשקמה שאין בו פרת ע"ש וכן עשה דרבים דוחה לעשה דחיד עי' בבב"ב (דף מ"ז) מצנה דרבים שאני ולפ"ז היינו ג"כ דעשה דכבוד תורה עדיף ותמורה משאר עשה ולכך דוחה לעשה קלה דועמדו וכן הבינו כל האחרונים באמת.

ועי' בספר שער המשפט (סי' י"ז) ובספר מנחת אהרן לסנהדרין (דף י"ט) והטורי אבן במגילה (דף כ"ח) ובספר שו"ת שג"א החדשות (סי' י"ב) ע"ש ולכך הקשו כל האחרונים הנ"ל על הא דאמר בגמ' דעשה דכבוד תורה דוחה לעשה דועמדו מגמ' פתובות (דף מ')

מָהָא דְאוּנְס שׁוּתָהּ בְּעֵצִיזוֹ וְאִם נִמְצָא בָּהּ דְּבַר עֲרוּהָ אִינוּ רִשְׁעָהּ לְקַיְימָהּ וּפְרִיָּהּ בַּגִּמְלָה נִימְתִי עֲשֵׂה וְנִדְחִי ל"ת וּמִשְׁנֵי הַיְכִי אֲמַרִינּוּ נִימְתִי עֲשֵׂה וְנִדְחִי ל"ת פְּגוֹן מִיְלָה בְּצַרְעַת כּוֹ' אֶבֶל הָכָא אִי אֲמַרְהָ דְלֹא בְּעֵינָא מִי אִיתִיהָ לְעֲשֵׂה כְּלָל וּפִי' הָרֵאשׁוֹנִים וְכִינּוּן דְּאִי אֲמַרְהָ לֹא בְּעֵינָא לִיתָא לְעֲשֵׂה לְכַף אֲפִילוּ אֲמַרְהָ בְּעֵינָא לִיהָ לֹא חֲשִׁיב עֲשֵׂה לְדַחוּת דְּלֹא דְמִי לְמִיְלָה בְּצַרְעַת וּע"ש בְּתוֹ' וּבְשִׁיטָה מְקַוְבָצַת וּעכ"פ הָרִי דְעֲשֵׂה שְׁאֲפִשֶׁר לְבַטְלָהּ ע"י מְחִילָה אֲפִילוּ לֹא מְחַלָּה לֹא אֵלִים לְדַחוּת ל"ת וּלפ"ז ה"נ אֲמַאי דּוּחָהּ עֲשֵׂה דְכְבוֹד תּוֹרָה לְעֲשֵׂה דְנוֹעַמְדוּ וְהָא קי"ל הָרַב שְׁמַחַל עַל כְּבוֹדוֹ מְחַוֵּל נִמְצָא דְעֲשֵׂה דְכְבוֹד תּוֹרָה אֲפִשֶׁר לְהַבְטִיל ע"י מְחִילָה וְהָיָה דּוּמְנִי דְאוּנְס פְּנ"ל וְא"כ אֲמַאי דּוּחָהּ לְעֲשֵׂה אַחַר דְנוֹעַמְדוּ וְהָיָה בְּסִפְרָא מְנַחַת אֶהְרֹן הִבִּיא רְאִיָּה מְזִה לְדַעַת הַסֵּמ"ע (בְּסִי' י"ז) שְׁפַתְבּ דְּהָאִי עֲשֵׂה דְנוֹעַמְדוּ אִינוּ אֶלָּא אֲסַמְכְתָּא בְּעֵלְמָא וְלֹא כְּהַב"ח שְׁחֹלֵק ע"ז וְכִינּוּן דְּלֹא הָיָה עֲשֵׂה גְמוּרָה לְכַף נִדְחָה מִפְּנֵי עֲשֵׂה דְכְבוֹד תּוֹרָה ע"ש אִוְלָם בְּאַמְתַּת הִנֵּה מְדַבְרֵי הָרֵאשׁוֹנִים נִרְאָה דְעֲשֵׂה דְנוֹעַמְדוּ הוּא עֲשֵׂה גְמוּרָה וּג"כ יֵשׁ רְאִיָּה בְּרוּרָה מִגַּמְלָה זְבָחִים הַנְּ"ל דְּפְרִיָּהּ מַה לְיוֹשֵׁב שְׁכֹן פְּסוּל לְעֵדוּת וּמִשְׁנֵי מְיוֹשֵׁב תַּלְמִיד חֶכֶם הָרִי דְמִדְאוּרִינְתָּא יוֹשֵׁב פְּסוּל לְעֵדוּת וּבַע"כ דְנוֹעַמְדוּ הוּא עֲשֵׂה גְמוּרָ' וְע' בְּתוֹמִים (סִי' י"ז) ע"ש: אִף בְּסִפְרָא טוּרֵי אֶבֶן פְּתַב לְיוֹשֵׁב קוֹ' זוֹ ע"פ מִש"כ הָרִיב"ש בְּתוֹשׁוּבָה (סִי' ר"כ) בְּשֵׁם הָרֵאָב"ד דֹּא ע"ג דְּהָרַב שְׁמַחַל עַל כְּבוֹדוֹ כְּבוֹדוֹ מְחַוֵּל הִינּוּ בְּמִידֵי דְלִית בֵּיהּ בְּזִיוֹן אֶלָּא בְּאוֹתוֹן דְּבָרִים שְׁחִיב אֲדָם לְנַהוּג כְּבוֹד לְרַבּוֹ פְּגוֹן לְעַמּוּד מִפְּנֵי וְכִיּוּצָא בְּזֵה יְכוּל לְמַחְוֵל אֶבֶל עַל בְּזִיוֹנוֹ אִינוּ יְכוּל לְמַחְוֵל אֲדַרְבֵּהּ אִסוּר לְמַחְוֵל דְּהַתּוֹרָה מִתְבַּזֵּה בְּכַף וּלפ"ז נִיחָא ג"כ דְּבַכָּה"ג לְעַמּוּד לְפָנֵי הַב"ד הָיָה בְּזִיוֹן וְלֹא יוֹכַל לְמַחְוֵל עַל כְּבוֹדוֹ וְהוֹאִיל וְלֹא נִימְתֵן לְמַחְוֵל מִשׁוּ"ה שְׁפִיר אֲמַר דְעֲשֵׂה דְכְבוֹד תּוֹרָה עֲדִיף וְע"ש דְּמִשׁוּם קוֹ' זוֹ ה"ר בְּאַמְתַּת לְמִש"כ הָרִיב"ש בְּשֵׁם הָרֵאָב"ד וְכַנְּ"ל וְעִי' בְּפִסְקֵי מַהֲרַ"י (סִי' קכ"ז) ע"ש: אֶבֶל גַּם תִּי' זֶה אִינוּ מְסַפִּיק כְּלָל וְהָיָה בְּאַמְתַּת צַע"ג עַל הַטּוּרֵי אֶבֶן שְׁפַתְבּ בְּפִשְׁטוּת דַּת"ח לֹא יוֹכַל לְמַחְוֵל עַל כְּבוֹדוֹ בְּכַה"ג לְעַמּוּד לְפָנֵי הַב"ד וְלֹא הִבִּיא דְבָרֵי הָרֵאשׁוֹנִים בְּזֵה לְעַנְנֵי זָקֵן וְאִינוּ לְפִי כְּבוֹדוֹ לְגַבֵּי אֲבִיזָה דְּבְּאַמְתַּת נִרְאָה דְּהוּא מְחַלְוֹקַת הָרֵאשׁוֹנִים דְּהָיָה הָרַמְבַּ"ם בְּפִי"א מַה' גְּזִילָה וְאַבְיָדָה הִלְכָה י"ז פְּתַב הַהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ הַטּוֹב וְהִיָּשֶׁר וְעוֹשֵׂה לְפָנִים מְשׁוּרַת הַדִּין מְחַזֵּיר אֶת הָאֲבִיזָה בְּכ"מ אַע"פ שְׂאִינָה לְפִי כְּבוֹדוֹ עַכ"ל ע"ש וְעִי' בְּב"י בְּטוּר חו"מ (סִי' רס"ג) שְׁפַתְבּ וְרַבִּינוּ הַשְּׁמִיט זֶה מִפְּנֵי שְׁפַתְבּ רַבִּינוּ אֲשֶׁר גָּבִי בְּעֵינָי דְּנִרְכּוֹ לְהַחְזִיר בְּשִׁזְזָה וְאִין דְּרַכּוֹ לְהַחְזִיר בְּעִיר רְאִיתִי גְדוּלִים שְׁפַסְקוּ פִּינּוּ דְלֹא אִיפְשִׁיטָא אֲזִלִּינּוּ לְחַוְמָרָא וְנִרְאָה לִי פִּינּוּ שְׁפַטְרָה תּוֹרָה אֶת הַזָּקֵן שְׂאִין לוֹ לְזַלְזַל בְּכְבוֹדוֹ אִסוּר הוּא לְגַבֵּי דִידָהּ שְׁמִזְזִיל בְּכְבוֹד הַתּוֹרָה בְּמִקוּם שְׂאִין חֲזִיב וְהַחֲכָם שְׂפָא לְעֲשׂוֹת לְפָנִים מִשׁוּה"ד יְנוּתֵר מִמּוֹנוֹ וְיַעֲשֵׂה כְּמוֹ שְׁעֲשֵׂה ר' יִשְׁמַעְאֵל בַּר יוֹסִי אֶבֶל אִין לוֹ רְשׁוּת לְזַלְזַל בְּכְבוֹדוֹ ע"ש בְּב"י וְצַע"ק דְּהָרִי הַטּוּר הִבִּיא בְּאַמְתַּת מְחַלְוֹקַת הָרַמְבַּ"ם וְהָרַ"ש (בְּסִי' רע"ב) לְעַנְנֵי פְרִיקָה וְטַעֲנָה וְע"ש בְּטוּר שְׁפַתְבּ ז"ל וְכַתְבַּת הָרַמְבַּ"ם וְאִם הוּא חֲסִיד וְעוֹשֵׂה לְפָנִים מְשׁוּרַת הַדִּין אֲפִילוּ הוּא הַנְּשִׂיא הַגְּדוּל וְרֹאָה בְּהַמַּת חֲבִירוֹ כּוֹ' פּוֹרֵק נְטוּעֵן עִמּוֹ אֶבֶל א"א ז"ל פְּתַב פִּינּוּ דְּהַתּוֹרָה פְּטָרָה לְזָקֵן אִין לוֹ לְזַלְזַל בְּכְבוֹד תּוֹרָתוֹ וְאִסוּרָא הוּא גָּבִי דִידָהּ אִם יְזַלְזַל בְּכְבוֹד תּוֹרָתוֹ וְהַחֲכָם שְׂפָא לְעֲשׂוֹת לְפָנִים מִשׁוּה"ד יְנוּתֵר מִמּוֹנוֹ כְּמוֹ שְׁעֲשֵׂה ר' יִשְׁמַעְאֵל בְּרַבִּי יוֹסִי ע"ש בְּטוּר: וְהָיָה הַב"י פְּתַב דְּמִקוּר דְּבָרֵי הָרַמְבַּ"ם הוּא מְעַוְבָדָא דַּר' יִשְׁמַעְאֵל בַּר יוֹסִי בְּב"מ (דָּף ל') דְּפָגַע

בַּהֲהוּא גַבְרָא דְהוּי דְרִי פְתָכִי דְאִנְפָא א"ל דְלִי לִי אָמַר כְּמָה שְׁוִין א"ל פְּלַגָא דְזוּזָא יְהֵב לִיה פְּלַגָא דְזוּזָא וְאַפְקֵרִיהּ.

וְהָא ר"י בַר"י זָקֵן וְאִינוּ לִפ"כ הוּי לִפְנִים מְשׁוּרַת הַדִּין הוּא דְעֵבֵד ע"ש וּכ"כ הַה"מ וְהַכִּס"מ ע"ש וְהִנֵּה לְכַאוּרָה צ"ע דַּמְנ"ל לְהַרְמַב"ם לְלַמּוּד מְעַנְבָדָא זֹו דְלִפְנִים מְשׁוּה"ד גַּם זָקֵן וְאִינוּ לִפ"כ מְחֻזֵּר בְּעֵצְמוֹ אַחֲרֵי דַר"י ב"י בְּאַמַּת לֹא סִינֵע בְּעֵצְמוֹ רַק שְׁשִׁילָם מְפִיסוֹ לִפְנִים מְשׁוּה"ד וְאִין לְלַמּוּד מְעַנְבָדָא זֹו רַק דְלִפְנִים מְשׁוּה"ד וְנוֹתֵר מְמָמוֹנוֹ וְכַמְש"כ הָרָא"ש בְּאַמַּת.

שׁוּב מְצַאֲתִי בַס' דּוֹבֵר מִיִּשְׂרָאֵל לְחַכְמֵי סְפָרַדִּי שֶׁהֵבִיא בְּשֵׁם מְהַר"י הַלְוִי (ס'י מ') שֶׁהִקְשָׁה כֵּן ע"ש אוֹלָם לַעֲנ"ד נִרְאֶה דְנִיחָא שְׁפִיר דְבְּנֵדָאֵי אִיפָא לְמִשְׁמַע מְהַר"י עֲנָבָדָא דַר' יִשְׁמַעְאֵל בַר"י דְלִפְנִים מְשׁוּה"ד גַּם זָקֵן וְאִינוּ לִפ"כ צָרִיף בְּאַמַּת לְסִינֵע בְּעֵצְמוֹ אוֹ לְהַחֲזִיר אֲבִינָה בְּעֵצְמוֹ וּלְקַף פִּינֵן דַר' יִשְׁמַעְאֵל בַר"י לֹא רָצָה לְסִינֵע בְּעֵצְמוֹ וּמ"מ רָצָה לְצַאֲתָא גַם יְדֵי לִפְנִים מְשׁוּה"ד וּלְקַף שְׁיָלָם מְפִיסוֹ אוֹלָם אִי נִימָא דְגַם לִפְנִים מְשׁוּרַת הַדִּין אִין לֹו לְזָקֵן וְאִינוּ לִפ"כ לְהַחֲזִיר אוֹ לְסִינֵע בְּעֵצְמוֹ וְאַדְרַבָּה עוֹד אִיסוּרָא הוּא לְגַבְיָה לְזַלְזַל בְּכַבּוּד תּוֹרָתוֹ א"כ הִרְיָקְשָׁה טוֹבָא דְמַאיִזָּה עֲנִין יְהִי צָרִיף לִפְנִים מְשׁוּה"ד לְשַׁלֵּם מְפִיסוֹ פִּינֵן דְבְּרַצוֹנוֹ הִנֵּה מוֹחֵל עַל כְּבוֹדוֹ וְהִנֵּה מְסִינֵע לֹו אוֹ מְחֻזֵּר אֲבִינָה אֶלָּא דְאִיסוּר הוּא לְגַבְיָה וּמָה יֵשׁ לֹו לַעֲשׂוֹת וְא"כ מְדוּעַ שְׁיָלָם ר' יִשְׁמַעְאֵל בַר"י מְפִיסוֹ לִפְנִים מְשׁוּה"ד כְּמִבְּנוֹרָא בַגַּמ' פִּינֵן דְהִנֵּה אִיסוּר לֹו לְסִינֵע בְּעֵצְמוֹ וּבַע"כ צ"ל כַּנ"ל דְלִפְנִים מְשׁוּה"ד צָרִיף לְסִינֵע בְּעֵצְמוֹ וְכֹן לְהַחֲזִיר אֲבִינָה וְכִשְׁלֵא יִרְצָה לְסִינֵע בְּעֵצְמוֹ צָרִיף לִפְנִים מְשׁוּה"ד לְשַׁלֵּם מְפִיסוֹ וְהִינֵנוּ הָרַף עֲנָבָדָא דַר"י בַר"י וּלִפ"ז שְׁיִטַת הַרְמַב"ם בְּרוּר מְאוּד וְלְהִקְפָּה דְדְבָרֵי הָרָא"ש צַע"ג דְמִפְּיֵן דַס"ל דְאִיסוּר לֹו לְהַחֲזִיר בְּעֵצְמוֹ א"כ מַאיִזָּה עֲנִין כְּתִב דְלִפְנִים מְשׁוּה"ד וְנוֹתֵר מְמָמוֹנוֹ וְיִשְׁלַם מְפִיסוֹ וְגַם הָרַף עֲנָבָדָא דַר' יִשְׁמַעְאֵל בַר"י גּוֹפִיָה צַע"ג כַּנ"ל: וְעַכ"פ נִרְאֶה דְהָרָאשׁוּנִים נִחְלָקוּ בְּזָה דְלַעֲת הָרָא"ש אִין לַת"ח לְמַחְוֹל עַל כְּבוֹדוֹ בְּמִקּוּם בְּזִיוֹן אוֹלָם לְשִׁי הַרְמַב"ם יוֹכֵל לְמַחְוֹל עַל כְּבוֹדוֹ אֶפְיָלוֹ בְּדָבָר שְׁמַתְבַּזָּה בְּכָף וּבְמִקּוּם מְצָנָה חֲזִיב לְמַחְוֹל עַל כְּבוֹדוֹ לִפְנִים מְשׁוּה"ד.

הֵן אַמַּת דַּמ"מ אִין סְתִירָה מְדַבְּרֵי הַרְמַב"ם לְמַש"כ הַרִיב"ש בְּשֵׁם הָרָאב"ד וּמְשׁוּם דְהַרְמַב"ם מִיִּירֵי בְּמִקּוּם מְצָנָה שֶׁל הַשְּׁבַת אֲבִינָה וְאִפ"ל דְדוֹנָקָא בַכַּה"ג יְכוֹל לְמַחְוֹל עַל כְּבוֹדוֹ אִף בְּדָבָר שֶׁהוּא בְּזִיוֹן.

מִשָּׂא"כ בְּמִידֵי דְלָאוּ מְצָנָה וְעִי' בַב"י (בַסִּי רַס"ג) שֶׁם אוֹלָם בַל"ז אֶפְשָׁר דְמוֹדָה הַרְמַב"ם דְאִין הֶחָכְם יְכוֹל לְמַחְוֹל עַל בְּזִיוֹנוֹ בְּמִקּוּם דְאִין נוֹגַע לְמְצָנָה מִיְהוּ לְעַנְיָנוּ הַרִי הַטּוֹרֵי אֲבָן לֹא הוֹעִיל כְּלוּם בְּמָה שְׁתִי' לְהַקְוִשָׁא דְלִהְיֵי עֲשֵׂה דְכְבוֹד תּוֹרָה עֲדִיף אִף דְאֶפְשָׁר לְהִקְבִּטֵל ע"י מְחִילָה וּמְשׁוּם דְאִין ת"ח יְכוֹל לְמַחְוֹל עַל כְּבוֹדוֹ בְּדָבָר שֶׁהוּא בְּזִיוֹן וְכַמְש"כ הַרִיב"ש וְהָא בְּזִיוֹן הוּא לְעֵמּוּד לִפְנֵי הַב"ד לְהַעֲיֵד אִף זְהוּ רַק לְשִׁי הָרָא"ש אוֹלָם הַרִי לִפְנֵינוּ דַעַת הַרְמַב"ם דַס"ל דְלִפְנִים מְשׁוּה"ד צָרִיף זָקֵן וְאִינוּ לִפִי כְבוֹדוֹ לְהַחֲזִיר אֲבִינָה וְכֹן הוּא בְשׁו"ע (ס'י רַס"ג) ע"ש וּלִפ"ז פְּשִׁיטָא דַת"ק יְכוֹל לְמַחְוֹל עַל כְּבוֹדוֹ לְהַעֲיֵד לִפְנֵי הַב"ד בְּעֵמִידָה וְלִפְנִים מְשׁוּה"ד צָרִיף לַעֲשׂוֹת כֵּן וְא"כ הַרִי יִקְשָׁה עַל הַרְמַב"ם כְּקו' הָאֲחֻרוּנִים דְאִמָּי דוֹחָה עֲשֵׂה דְכְבוֹד תּוֹרָה לַעֲשֵׂה דוֹעֲמָדוּ פִּינֵן דַעֲשֵׂה דְכְבוֹד תּוֹרָה הַרִי יִשְׁנוּ בְּמַחִילָה וְכַמְבּוֹרָא בְּכַתְּנֻבוֹת (דָף מ') גַבִי אֲנָס וְכַנ"ל: וְהִנֵּה הַטּוֹרֵי אֲבָן הָאֲרִיף

בְּקוֹשֵׁיָא זֶה וְתוֹרָף דְּבָרָיו הוּא דְּלִכְאוּרָה יֵשׁ לוֹמַר דְּלִשְׁיטַת הַר"י בַּתו' פְּסָחִים (דף נט)
דַּעֲשֵׂה תְּמוּרָה דּוּחָה לַעֲשֵׂה הַקֵּל אַע"ג דְּלֹא מְקַיֵּים הַתְּמוּרָה בְּעֵידָנָא דְּמִיַּעְקָר הַקֵּל מִשְׁא"כ
בַּעֲשֵׂה הַדּוּחָה לַל"ת דְּבַעֲיָנָו דְּנוֹקָא בְּעֵידָנָא דְּמִיַּעְקָר הַלְּאוּ מְקַיֵּים הַעֲשֵׂה אֶלְמָא גְּדוּל פֶּח
עֲשֵׂה הַתְּמוּרָה לְדַחֲוֹת לַעֲשֵׂה הַקֵּל יוֹתֵר מִעֲשֵׂה הַדּוּחָה לַל"ת.

וְתֹאמַר ה"נ פִּינָן דַּעֲשֵׂה דְּכַבּוּד הַתּוֹרָה עֲדִיף וְאֵלִים מִשְׁאָר עֲשֵׂה אַע"ג דְּאִיתָא בְּמַחֲלָה
וּבְכַה"ג אֵין עֲשֵׂה דּוּחָה לַל"ת מ"מ עֲשֵׂה הַתְּמוּרָה דּוּחָה לַעֲשֵׂה הַקֵּל בְּכַה"ג נְמִי וַע"ז הַאָּרִיף
שֵׁם לְהוֹכִיחַ דְּהַגְרִיעוּתָא שְׁל מַחֲלָה הוּא בְּעָרְףָּ יוֹתֵר מִהַעֲדִיפוּתָא שְׁל הַעֲשֵׂה.

וַע"ש שֵׁה"ר לְזֵה דְּבַחְוִלִין (דף קמ"א) מִשְׁמַע דְּאֵין עֲשֵׂה תְּמוּרָה דּוּחָה לַעֲשֵׂה וַל"ת קֵלָה
אַלְמָא אֵלִים פֶּח עֲשֵׂה וַל"ת קֵלִין מִעֲשֵׂה לְחוּד הַתְּמוּרָה וְאַפ"ה עֲשֵׂה וַל"ת דְּאִיתְּנָהוּ בְּמַחֲלָה
נְדַחִין אֶפְיָלוּ מְפָנִי לַל"ת לְחוּד פְּגוֹן בְּאַנוּסָה שְׁאִינָה רְאוּיָה לְבֹא בְּיִשְׂרָאֵל דְּאִינָה אֶלָּא בַל"ת
לְחוּד אֵלִים פְּוִלִי הָאֵי לְדַחֲוֹת אֶפְיָלוּ לַעֲשֵׂה וַל"ת אֶלְמָא מְפָנִי קִילוּתָא דַּעֲשֵׂה וַל"ת הַלְּלוּ
הוֹאִיל וְנִיטְמָן לְמַחֲלָה לַל"ת לְחוּד אֶלְיָמָא מְהֵן לְדַחֲוֹתָן אַע"ג דְּאֵין פֶּח זֶה בַּעֲשֵׂה הַתְּמוּרָה
לְדַחֲוֹת לַעֲשֵׂה וַל"ת.

כַּש"כ עֲשֵׂה הַנִּיטְמָן לְמַחֲלָה שְׁאֶפְיָלוּ עֲדִיפָא אַפ"ה מַה שְׁנִיטְמָן לְמַחֲלָה גְּרַע פֶּח הַעֲדִיפוּתָא
שְׁהָרִי הַחֻמְרָא שְׁבָה אֵין פֶּח לְהַעֲדִיפָה מִעֲשֵׂה וַל"ת וְאֵילוּ הַגְּיָרָעוֹן שְׁבָה מְפָנִי שְׁנִיטְמָן
לְמַחֲלָה מוֹרִידָה שְׁאֶפְיָלוּ עֲשֵׂה וַל"ת שְׁנִיטְמָן לְמַחֲלָה נְדַחִין אֶפְיָלוּ מְפָנִי שְׁאָר לַל"ת גְּרִידָא
וַלפ"ז אַמְאֵי דּוּחָה עֲשֵׂה דַכ"ת לַעֲשֵׂה דוּעְמָדוּ אַע"ג דַּעֲשֵׂה דַכ"ת עֲדִיף מ"מ גְּרַעוֹן שְׁבָה
שְׁנִיטְמָן לְמַחֲלָה מְגָרַע פֶּח הַעֲדִיפוּתָא וְאֵין רְאוּיָה לְדַחֲוֹת עֲשֵׂה אַחֲרִינָא: אוּלָם לַעֲנִ"ד דְּבָרָיו
תְּמוּהִים דְּבַעֲיָקָר הַדְּבָר מַש"כ לַה"ר דְּהַגְרִיעוּתָא דְּמַחֲלָה הוּא בְּעָרְףָּ יוֹתֵר מִהַעֲדִיפוּתָא
שְׁיֵשׁ לַעֲשֵׂה אֵין לְדָבָר זֶה יְסוּד וּמְסוּגָיָא דְּאַוֹנָס אֵין רְאוּיָה פְּלַל דְּשֵׁם אֵינוּ מְבֹאָר דְּל"ת
דּוּחָה עֲשֵׂה וַל"ת שְׁנִיטְמָן לְמַחֲלָה וְרַק לְהִקְפָּה דְּאֵין עֲשֵׂה דְּאַוֹנָס שְׁנִיטְמָן לְמַחֲלָה דּוּחָה
לַל"ת דְּאִינָה רְאוּיָה לְקִיּוּמָה פְּגוֹן מְמֹזְרַת ע"ש וַלפ"ז אַף דְּאִיפָא לַל"ת בְּהַדִּי עֲשֵׂה דְּאַוֹנָס
מ"מ לְגַבִּי הַדּוּחִין לֹא חֲשִׁיבִי לַל"ת פְּלַל וַע"י בְּכַרְש"י בַּב"מ (דף ל') גַּבִּי פְּשִׁטָא הָאֵי עֲשֵׂה
כו' וּבְרִי"ף וְנִיטְמוּקֵי יוֹסָף שֵׁם שְׁפַתְבּ הָאֵי עֲשֵׂה וַאֲע"ג דְּל"ת נְמִי אִיפָא אֵין לַל"ת מוֹעִיל
לְדַחֲוֹת לַל"ת אֶלָּא עֲשֵׂה הוּא דְּקָא דְּחִי לִיהַּ פְּדָאמְרִינָן בִּיבְמוֹת הַיְלָפָה לְגַבִּי הַדּוּחָה לֹא
מְחֻשָּׁב לֹא פְּלַל אֶבְל לְגַבִּי הַנְּדַחִין חֲשִׁיב לְהוֹ: וַע"י בַּח' הַר"ן בְּחֻלִין (דף קלט) שְׁפַתְבּ
דְּאֵין עֲשֵׂה וַל"ת דּוּחָה אֶפְיָלוּ עֲשֵׂה גְּרִידָא וַע"ש לַעֲנִין מַה שְׁהַקְשׁוּ דְּלִיתִי עֲשֵׂה וַל"ת
דְּשִׁילוּחַ וְלִידְחֵי עֲשֵׂה דוּבַעֲרַת וְכַתְבּ ז"ל וְתַמְהַנִּי דְּאֶפְיָלוּ עֲשֵׂה וַל"ת לֹא דְּחֵי עֲשֵׂה וְאַנְן
אַמְרִינָן דְּאִתִּי עֲשֵׂה וְדְּחֵי לַל"ת גְּרִידָא אֶבְל עֲשֵׂה דִּידְחָה עֲשֵׂה וְאַפְיָלוּ דְּאֵלִים דְּאִית בְּיָהּ
לֹא לֹא עַכ"ל ע"ש הָרִי דְּלַעֲנִין לְדַחֲוֹת אֵין הַל"ת מִעֲדִיף פֶּח הַעֲשֵׂה וְכַמוֹ דְּאֵין עֲשֵׂה דּוּחָה
עֲשֵׂה פֶּח אֵין עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֵׂה דּוּחָה עֲשֵׂה.

וַלפ"ז פִּינָן דְּל"ת לֹא נְחֻשָּׁב בְּהַדִּי עֲשֵׂה לַעֲנִין לְדַחֲוֹת וְהוּי פַּעֲשֵׂה לְחוּדִיהַּ וְלִכְפָּה פִּינָן דַּעֲשֵׂה
דְּאַוֹנָס גְּרַע שְׁנִיטְמָן לְמַחֲלָה אַע"ג דְּאִיפָא לַל"ת בְּהַדִּי מ"מ אֵין דּוּחָה לַל"ת אוּלָם לַעֲנִין
לְהִיּוֹת נְדַחָה גַם הַל"ת נְחֻשָּׁב לְהַדִּי עֲשֵׂה וּמִעֲדִיף פְּחָה דְּהָרִי אֵין עֲשֵׂה תְּמוּרָה דּוּחָה לַעֲשֵׂה
וַל"ת הַקֵּלִין אַע"פ שְׁדוּחָה לַעֲשֵׂה גְּרִידָא וּבַע"כ דַּהַל"ת מִעֲדִיף פֶּח הַעֲשֵׂה וְכֵן ה"נ אֶפְשָׁר
דְּאֵין עֲשֵׂה דּוּחָה לַל"ת וַעֲשֵׂה שְׁנִיטְמָן לְמַחֲלָה וּמִשׁוּם דַּהַל"ת מִעֲדִיף פֶּח הַעֲשֵׂה וּמַכַּש"כ
לְפִי מַה דַּס"ל לְהַרְמְב"ם בְּפִי"ג מַה' שְׁחִיטָה דַּעֲשֵׂה דְּקוּם וַעֲשֵׂה דּוּחָה לַעֲשֵׂה שְׁמַצְנוּתָהּ

בשוא"ת וכמו דדוחה לל"ת בשוא"ת ומ"מ אין עשה בקום ועשה דוחה לל"ת ועשה בשוא"ת הרי דהל"ת מעדיף פח העשה לענין שלא יהיה נדחה מפני עשה ומ"מ בנדאי דגם עשה ול"ת דקום ועשה אין דוחין לעשה ול"ת בשוא"ת וכמבואר בב"מ (דף ל') פשיטא האי עשה כו' והינינו דאין עשה ול"ת דאבידה דוחין ללאו ועשה דטומאה וכמו שפ"י רש"י וקרי"ף שם הרי דלענין לדחות אין הל"ת מועיל לעשה להעדיף פחה ולפ"ז אין ראיה מהא דעשה ול"ת שניטן למחילה אין דוחה לל"ת דה"ה דעשה דוחה לל"ת ועשה שניטן למחילה ולפ"ז אין ראיה פלל דהגריעותא דמחילה הוא בערף יותר מהעדיפותא דעשה ואין ראיה איזה נערף יותר.

דכמו דאין החומר שיש בעשה מועיל לדחות עשה ול"ת פן אפשר דאין הגרעון שיש בעשה ול"ת שניטן למחילה אין מגרע פחן להיות נדחים מפני עשה ולפ"ז שפיר אפ"ל דעשה דכבוד תורה מפני החומר שיש בה אף דניטן למחילה מ"מ דוחה לעשה אחרת ויש לה"ר לזה מגמ' ב"מ (דף ל"ב) דת"ר מנין שאם א"ל אביו היטמא או שא"ל אל תחזיר שלא ישמע לו שנא' כו' ופריף טעמא דכתב רחמנא כו' ואמאי האי עשה והאי ל"ת ועשה ולא אתי עשה כו' ומשני סד"א הואיל והוקש פבוד אב ואם לכבודו של מקום כו' הילכף ליציית ליה קמ"ל כו' ע"ש: והנה בש"מ שם הקשה דהיכי ס"ד דעשה דכבוד דוחה אפי' לאו גרידא הא אי אמר אביו לא בעינא להאי פבוד מי איתא לעשה פלל וכדאיתא בפ' אלו נערות גבי אונס וע"ש מה שתי' דעשה דכבוד לא דמי לאונס דאפילו פי אמר לא בעי שייף עשה דמ"מ מצוה איכא ע"ש אולם בשו"ת הרשב"א (סי' י"ח) פתב בהדיא דעשה דכבוד הואיל ואפשר למעקר דכבוד למחול על פבודו הוי דומי' דאונס דאי אמרה לא בעינא ע"ש ולפ"ז לכאורה קשה פנ"ל אף באמת ניחא שפיר דאע"ג דעשה דכבוד איתא במחילה מ"מ פיון שהיא חמורה משאר עשה דהוקש לכבוד המקום לכך הוי סד"א דדוחה אף לל"ת ועשה דטומאה ורק דגזה"כ הוא דלא דחי פנ"ל ועכ"פ נשמע דהחומר שיש בעשה הוא בערף יותר מגרעון דמחילה ולפ"ז ה"נ בעשה דכ"ת החמורה אע"ג דישנו במחילה דוחה לעשה דנעמדו: ונחזור לענין דעכ"פ המתבאר מגמ' דשבועות שם דבחכמאיכא עשה דכבוד תורה ועשה זו היא חמורה משאר עשה וע"כ דוחה לעשה דנעמדו ועתה נחזור על שיטת הראשונים דס"ל דזקן ואינו לפי פבודו האמור גבי אבידה הוא דנקא בחכם ומשום פבוד תורתו דלכאורה דבריהם תמוהים ומרפסן אגרי ובראש הא עיקר דברי הברייטא דנהתעלמת דפטר זקן ואינו לפ"כ מהשבת אבידה הובא בגמ' ברכות (דף י"ט) בסוגיא דכבוד הבריות לענין המוצא פלאים בבגדו פושטו אפילו בשוק ושם פכל הסוגיא מבואר דכבוד הבריות הוא דדוחה ולכל אדם ולא בכבוד תורה ואפילו באיסורא ומכש"כ בממונא דעיקר הא דשקיל וטרי בגמ' שם במוצא פלאים בבגדו אי פושטו אפילו בשוק היינו לכל אדם ומשום פבוד הבריות.

וע"ש בסוף הסוגיא דמקשה על הא דאמר רב המוצא פלאים בבגדו פושטו אפילו בשוק מהברייטא דלאחותו דמת מצוה דוחה לפסח ומילה ומשני שוא"ת שאני וע"ש בפרש"י ומבואר דהא דמוצא פלאים בבגדו פושטו אפילו בשוק היינו משום דכלאים הוי קום ועשה אבל אי היה פלאים שוא"ת היה נדחה לכל אדם משום פבוד הבריות וכן מת מצוה גופיה דדוחה לפסח ומילה הוא פבוד הבריות לבד לא פבוד תורה ומ"מ דוחה בשוא"ת.

וכן הברייטא דאָבל דמייתי התם הנה בא בטמאה באין עמו בטמאה דפריה מינה לרב דס"ד דמיירי בטומאה דאורייתא היינו ג"כ כבוד הבריות לבוד משום כבוד אָבל ועכ"פ הרי מבואר דמיירי הכל מכבוד הבריות ולהמסקנא כבוד הבריות לבוד דוחה בשוא"ת אפילו באיסורא והיינו דקרי לה כבוד הבריות וא"כ מנ"ל דגבי ממונא דקיל הא דפטררה התורה זמן ואינו לפ"כ מהשבת אבידה מנהתעלמת הוא דוקא בכבוד תורה ועי' במגילה (דף ד') דמייתי התם הא דאמר מר גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה ופרש"י דכתיב לא תוכל להתעלם פעמים שאתה מתעלם כגון זמן ואינו לפי כבודו: הרי דקרי לה כבוד הבריות ועי' פרש"י בסנהדרין (דף י"ח ע"ב) ד"ה לכה נאמר ונהתעלמת אלמא כבוד הבריות דוחה לאו דלא תוכל להתעלם ע"ש: וביותר צע"ג דהנה בגמ' שם פריה על רב דאמר המוצא פלאים בבגדו פושטו אפילו בשוק מהברייטא דנהתעלמת דפטר זמן ואינו לפי כבודו מהשבת אבידה ע"ש.

ולפ"ז אי נימא דהא דפטר רחמנא זמן ואינו לפי כבודו מנהתעלמת הוא דוקא בכבוד תורה וא"כ מאי ענין זה למוצא פלאים בבגדו: דגבי אבידה מילתא אחריתי הוא דכבוד תורה הוא דדוחה לעשה דאבידה ועשה דכבוד תורה עדיף משא"כ גבי פלאים דהתם הוי רק כבוד הבריות לא כבוד תורה ולהכי לא דחי.

וכן לבתר דמשני התם שאני התם דכתיב ונהתעלמת פריה בגמ' וליגמר מינה כו' ע"ש וקשה טובא דמאי ענין למגמר כבוד הבריות מכבוד תורה דאיכא עשה גביה ולכה הוא דוחה למ"ע דאבידה משא"כ כבוד הבריות והוא תימה גדולה וכנ"ל: ובע"כ צ"ל דגם גבי אבידה פל שאינו לפ"כ פטור מלהחזיר משום כבוד הבריות: הן אמת דלפמ"ש הרמב"ם ז"ל (בפי"ג מה' פלאים הלכה כ"ט) ז"ל הרואה פלאים של תורה על חבירו אפילו הנה מהלך בשוק קופץ לו וקורעו עליו מיד ואפילו הנה רבו שלמדו חכמה כו' וע"ש בכס"מ דמש"כ הרמב"ם ואפילו הנה רבו שלמדו חכמה יש ללמוד פן ממה שאמרו ע"ז פל מקום שיש ח"ה אין חולקין כבוד לרב ע"ש ועי' בתנאים סי' כ"ח דהרמב"ם מפרש המוצא פלאים בבגדו היינו בבגד חבירו ועי' בשו"ת נו"ב מהדו"ק או"ח סי' ל"ה שכתב דהרמב"ם אינו גורס בבגדו פלל ע"ש ולפ"ז הנה אפ"ל לכאורה דקו' הגמ' מנהתעלמת היינו ג"כ על רבו שלמדו חכמה דאיכא נמי עשה דכבוד תורה ומ"מ קורעו מעליו ועי' בצל"ח דהרמב"ם הי"ל גירסא אחרת מיהו אפילו לפי גירסתינו י"ל דמהא דמסיים בגמ' שנאמר אין חכמה פל מקום שיש ח"ה אין חולקין כבוד לרב משמע דאף אי המוצא פלאים בבגדו הוא ת"ח דאף דהוי ג"כ כבוד תורה מ"מ צריה לפושטו אפילו בשוק וע"ז פריה מהברייטא דנהתעלמת דלכה"פ משום כבוד תורה פטור זמן ואינו לפ"כ מהשבת אבידה.

וכן הא דפריה בגמ' וליגמר מינה היינו ג"כ על הא דאמר אין חולקין כבוד לרב דאיכא כבוד תורה ובזה הנה אפטר לישב ג"כ קו' המפרשים שהקשו בהא דפריה בגמ' על רב מהברייטא דלאחותו דמת מצוה דוחה לפסח ומילה דלמא שאני התם דאיכא ג"כ מ"ע דקבורה והוא מקרא מלא ונהי דלא חשיב האי עשה גרידא לדחות מפל מקום בהדי כבוד הבריות הוא דדוחה ומנ"ל דכבוד הבריות גרידא אלים למדחי איסורא ועי' בפ"י שם ולפ"ז י"ל דעיקר קו' הגמ' על הא דאמר רב פל מקום שיש ח"ה אין חולקין כבוד לרב

דמשמע דאפילו אם המוצא הוא ת"ח דאיפא ג"כ עשה דכבוד תורה בצירוף כבוד הבריות דאפילו אם לא היה חכם מ"מ איפא כבוד הבריות וכשהוא חכם איפא ג"כ עשה דכבוד תורה והוא דומיא דהנה: אלא דלפ"ז גם לפי המסקנא דשוא"ת שאני לא אפשר למיגמר מינה רק לכבוד תורה ולא משמע פן מדברי הראשונים.

ולעיקר קו' הפ"י תי' האחרונים דמיירי אפילו באפשר לקנברו אח"כ דמ"ע דקבורה לא נדחה רק שלא יהיה מוטל בבזיון שעה אחת וכה"ב בלבד הוא דוחה ועי' להמגן אברהם כסי' תרפ"ו ובספר שושנת העמקים כ"ל ו' ע"ש ועוד הוא דוחק גדול לומר דכל קו' הגמ' מנהתעלמת הוא רק על הא דאמר רב כל מקום שיש ח"ה אין חולקין פבוד לרב ועכ"פ לפי מאי דמסקינן דכבוד הבריות דוחה בשוא"ת אפילו באיסורא א"כ מכש"כ גבי ממונא דפטר רחמנא זקן ואינו לפ"כ מנהתעלמת דהיננו ג"כ לכל אדם ומשום פבוד הבריות בלבד ואין לומר משום דהתוס' בב"מ (דף ל') ד"ה אלא הקשו ל"ל קרא דנהתעלמת תיפוק ליה מלאחותו דמת מצנה דוחה לפסח ומילה ותי' דשאני גבי מת מצנה דגנאי גדול הוא למ"מ שאין לו קוברין אבל גבי אבידה הוי רק גנאי קטן ע"ש וכ"כ התוס' בשבועות (דף ג') ע"ש ועכ"פ פינן דבממונא דוחה אפילו בגנאי קטן לכה אמרינן דזהו דוקא בכבוד תורה אבל צ"ע דמהכ"ת נימא פן פינן דשפיר אפ"ל דגלי קרא באבידה דהוא מצנה דממילא דכבוד הבריות דוחה אפילו בגנאי קטן: ועוד קשה טובא דאי נימא דנהתעלמת מיירי דוקא בזמן שהיא חכם ומשום פבוד תורתו דחי לה א"כ הרי באמת צע"ג דלמה איצטריו קרא ע"ז תיפוק ליה משום דהאי עשה והאי עשה עשה דכבוד תורה עדיף וכמבואר בגמ' שבועות שם דת"ח מעיד מיןש ומשום דעשה חמורה דכבוד תורה דוחה לעשה דועמדו וכמו שפירשו האחרונים ולפ"ז כמו כן פשיטא דעשה חמורה דכבוד תורה דוחה למ"ע דאבידה ול"ל קרא דנהתעלמת מיהו לכאורה יש לישוב דהנה אע"ג דעשה חמורה דוחה לעשה קלה מ"מ הא אין עשה חמורה דוחה לל"ת ועשה קלה וכמו שהוכיח הטורי אבן מסוגיא דחולין (דף קמ"א) ועי' בתוס' זבחים (דף ל"ג ע"ב) ד"ה לענין דמבואר ג"כ פנ"ל ולפ"ז ניחא שפיר דאיצטריו קרא דנהתעלמת דעשה דכבוד תורה לידחי ל"ת ועשה דאבידה דבלא קרא לא הוי ידעינן דעשה חמורה דכבוד תורה דוחה ל"ת ועשה דאבידה דאין עשה חמורה דוחה לל"ת ועשה קלה אע"ג דדוחה לעשה בלחוד וכנ"ל: אף באמת נראה דמ"מ לא איצטריו קרא דנהתעלמת דבל"ז הוי ידעינן דמשום עשה דכבוד תורה פטור להשיב אבידה.

ואף דאין עשה חמורה דוחה לל"ת ועשה הקלין מ"מ נלע"ד דגבי אבידה אם יהי זקן חכם שאינו לפ"כ פטור מלהשיב. אין זה משום דעשה דכבוד תורה דוחה לעשה דאבידה רק להיפך דאין עשה דאבידה דוחה לעשה דכבוד תורה.

דהרי בכ"מ דאמרינן דעשה דוח' לל"ת הקום ועשה חשיב הדוחה וזה שבשוא"ת הוא הנדחה ועי' היטב בב"מ (דף ל') גבי למאי איצטריו קרא אילימא לכהן והיא בבית הקברות פשיטא האי עשה כו' ולא אתי עשה נדאי ל"ת ועשה ופרש"י דאף דאבידה גמי איפא ל"ת אין ל"ת מועיל לדחות ל"ת ע"ש ועי' בשיטה מקובצת שם בשם תו' חיצוניות שהקשו מנלן דל"ת דאבידה לא יועיל פללומשו"ה לא דחי העשה ל"ת ועשה

דַּטְנֻמָּאָה אֵימָא אֵיפְכָא דְל"ת דַּטְנֻמָּאָה לֹא יוֹעִיל כְּלָל לְגַבֵּי דְחִיָּה וְא"כ לֵיכָא בְּטֻנְמָאָה רַק עֲשֵׂה וְלֹא יִדְחָה הָעֲשֵׂה ל"ת וְעֲשֵׂה דַאֲבִינְדָה.

וְאוֹמֵר הֵר' נָתַן דְּמִסְתַּבְּרָא טְפִי לֹמֵר דַּעֲשֵׂה דַאֲבִינְדָה יִהְיֶה נְדָחָה מְעֲשֵׂה דַטְנֻמָּאָה דְכִי דְחִינֵן עֲשֵׂה דַאֲבִינְדָה אֵין זֶה קוּם עֲבוּר וְאֵי דְחִינֵן עֲשֵׂה דַטְנֻמָּאָה הֵינֵנו קוּם עֲבוּר לְךָ וְהֵיטְמָא ע"ש וְזֶה בְּאֵמַת כְּלָל גְּדוֹל כְּלָל הַש"ס: וּלפ"ז כְּמוֹ דְמִבְּנֹאֵר בְּכָאן דְאֵין עֲשֵׂה דַאֲבִינְדָה דוֹחָה ל"ת וְעֲשֵׂה דַטְנֻמָּאָה ה"נ צָרִיף לֹמֵר דְאֵין עֲשֵׂה דַאֲבִינְדָה דוֹחָה לְעֲשֵׂה דְכָבוֹד תוֹרָה הִיכִי שְׁהַמוּצָא הוּא חָכָם וְאֵינוֹ לִפ"כ.

דְכִי דְחִינֵן עֲשֵׂה דַאֲבִינְדָה אֵין זֶה בְּקוּם וְעֲשֵׂה וְכִי דְחִינֵן עֲשֵׂה דְכָבוֹד תוֹרָה הוּא בְּקוּ"ע שְׁעוּשָׂה מְעֲשֵׂה לְבִזּוֹת בְּעֲצָמוֹ וּלְכָף צ"ל דְלֹא אֲתִי עֲשֵׂה דַאֲבִינְדָה וְנְדָחִי עֲשֵׂה דְכָבוֹד תוֹרָה וּלפ"ז אֵף דְבַאֲבִינְדָה אֵיכָא גַם ל"ת מ"מ הָא אֵין ל"ת וְעֲשֵׂה דוֹחִין לְעֲשֵׂה וְכַמֵּש"כ בַּח' הֵר'ן בְּחֻלְיִין (קל"ט) ע"ש וּמְכַש"כ דְאֵין ל"ת וְעֲשֵׂה דוֹחִין לְעֲשֵׂה חֲמוּרָה דַכ"ת.

וְהִנֵּה בַב"מ (נ"ב) ת"ר מְנִין שְׂאָם אָמַר לוֹ אָבִיו הֵיטְמָא אוֹ שֵׂא"ל אֵל תַּחְזִיר שְׂלֵא יִשְׁמַע לוֹ שְׂנֵאֲמַר כו' וּפְרִיף בְּגַמ' טַעֲמָא דְכַתְב רַחֲמָנָא כו' וְאֵמָאֵי הֵאֵי עֲשֵׂה וְהֵאֵי ל"ת וְעֲשֵׂה וְלֹא אֲתִי עֲשֵׂה וְנְדָחִי ל"ת וְעֲשֵׂה ע"ש וְהֵינֵנו דְלֹא אֲתִי עֲשֵׂה דְכָבוֹד וְנְדָחִי ל"ת וְעֲשֵׂה דַאֲבִינְדָה וְעִי' בַח' יְבָמוֹת (דף ה') ד"ה וְאֵפְתִי דְלֹא פְרִיף אֵלָא אֵלָא תַּחְזִיר ע"ש.

וְלְכַאוּרָה צ"ע דְאֵמָאֵי מְקַרֵי דַעֲשֵׂה דְכָבוֹד דוֹחָה ל"ת וְעֲשֵׂה דַאֲבִינְדָה נִימָא אֵיפְכָא דְלֹא אֲתִי עֲשֵׂה דַאֲבִינְדָה וְדֹאֵי לְעֲשֵׂה דְכָבוֹד אָב וְכְמוֹ דְאָמַר בְּגַמ' שְׂם דְאֵין עֲשֵׂה דַאֲבִינְדָה דוֹחָה ל"ת וְעֲשֵׂה דַטְנֻמָּאָה וְה"נ דְהֵרִי אֵם יַחְזִיר יַעֲבֹר עַל כְּבוֹד אָב בְּקוּ"ע וְאֵם דְחִינֵן עֲשֵׂה דַאֲבִינְדָה הוּא בְשׂוֹא"ת.

וְלכ"ז בְּדִין הוּא דְאֵין עֲשֵׂה וְל"ת דַאֲבִינְדָה דוֹחָה לְעֲשֵׂה דְכָבוֹד אָב וּלפ"ז שְׁפִיר אֵינְצְטְרִיף קְרָא. אֵף י"ל ע"פ מַה שְׁהַקְשׁוּ הָרַאשׁוֹנִים בְּהָא דְלֹא יַחְזִיר שְׁהֵרִי אֵין לְאָבִיו כְּבוֹד כְּשֵׁאֵינוֹ מַחְזִיר וְחִי' דְמֵינִרִי כְּשֵׁאֲמַר לוֹ אָבִיו אֵל תַּחְזִיר אֵלָא עֲסוּק בְּכָבוֹדִי לְהֵבִיא לִי גּוֹזְלוֹת אוֹ לְשִׁמְשָׁנִי עִי' בְּשִׁיטָה מְקַנְבָצַת בְּסוּגִיא שְׂם וּלפ"ז כִּינֵן דַּעֲקִירַת הַכְּבוֹד הוּא רַק בְּמָה שְׂאֵינוֹ עוֹסֵק בְּכָבוֹד אָב לְשִׁמְשׁוֹ וּלפ"ז גַּם כְּבוֹד אָב הוּא רַק בְּשׂוֹא"ת דְאֵם יַחְזִיר הָאֲבִינְדָה עוֹבֵר עַל כְּבוֹד אָב בְּשׂוֹא"ת בְּמָה שְׂאֵינוֹ עוֹסֵק בְּכָבוֹד וְכִינֵן דְשְׁנִיָּהֶם בְּשׂוֹא"ת שְׁפִיר קָאֲמַר הַגַּמ' דְאֵין עֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת וְעֲשֵׂה.

וְעכ"פ בְּזִקְוֹן וְאֵינָה לְפִי כְבוֹדוֹ גַבֵּי אֲבִינְדָה הִיכָא שְׁהוּא חָכָם דְאֵיכָא עֲשֵׂה דְכָבוֹד תוֹרָה פְּשִׁיטָא דְל"ת וְעֲשֵׂה דַאֲבִינְדָה לֹא יִדְחוּ לְעֲשֵׂה דְכָבוֹד תוֹרָה וְל"ל קְרָא דוֹהַתְעֲלָמַת: שׁוֹב מְצִאתִי בְּשׂוֹ"ת שְׂג"א הַחֲדָשׁוֹת ס' י"ב שְׁפַתְב שְׂם לַה"ר דַּעֲשֵׂה דְכָבוֹד תוֹרָה לֹא דְחִי ל"ת וְעֲשֵׂה דַאֲבִינְדָה.

וְע"ש שְׁהֵבִיא הַגַּמ' בְּבִרְכוֹת דְפְרִיף לְרַב מִהַבְרִיָּיתָא דוֹהַתְעֲלָמַת וּמְשַׁנֵּי שְׂאֵנִי הֵתָם דְכַתִּיב וְהַתְעֲלָמַת וּפְרִיף וְלִיגְמַר מִינָה אֵיסוּרָא מְמֻנָא לֹא יִלְפִינֵן. וְהֵרִי בְּזִקְוֹן וְאֵינוֹ לְפִי כְבוֹדוֹ אֵיכָא עֲשֵׂה דְכָבוֹד תוֹרָה כַּמֵּש"כ הָרַא"ש בַּפ' א"מ וְאֵפ"ה בְּמֻמְנָא דְהַשְׁבַּת אֲבִינְדָה הוּא דְדְחִי עֲשֵׂה דְכָבוֹד תוֹרָה ל"ת וְעֲשֵׂה דְהַשְׁבַּת אֲבִינְדָה הָא בְּאֵיסוּרָא לֹא דְחִי עֲשֵׂה דַכ"ת ל"ת וְעֲשֵׂה דַאֲבִינְדָה ע"ש, וּמְשַׁמַּע מְדַבְּרִיו ג"כ דְהָא דְפִטַר זִקְוֹן וְאֵינָה לִפ"כ מִהַשְׁבַּת

אבידה הוא משום דעשה דכבוד תורה דוחה ל"ת ועשה דאבידה והיגו דאיצטריך קרא דנהתעלמת.

אבל צע"ג כל הסוגי' שם בפרכות לפ"ז. ועוד דהנה בסנהדרין (דף י"ח) פריד פהו גדול מעיד והתניא והתעלמת כו' זקן ואינה לפ"כ כו' ע"ש ונהרי גבי פהו גדול ליפא עשה כמו בת"ח ומ"מ איפא גביה משום פבוד הבריות: גם הנה דברי הרא"ש סתרי אהדדי דהנה פבר פתבנו פי מדברי הרא"ש ששהביא הטור בסי' רס"ג נראה דס"ל דזקן ואינו לפי פבודו הוא דוקא בחכם ומשום פבוד תורה אולם הנה בפשיטה מקונצת בב"מ (דף ל') גבי פהו והיא בבה"ק דפריד בגמ' פשיטא האי עשה כו' ולא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה הביא בשם הרא"ש שפתב הקשו בתו' דהאי לאו אינו שנה בכל ולייתי עשה כו'.

וי"מ דעשה דהשבה נמי לא עדיף מינה דאיהו נמי אינו שנה בכל דאינו נוהג בזקן ואינו לפ"כ ולא בנשים דכל פבודה בת מלך פנימה ע"ש. והנה פונתו הוא דגם בנשים אינה לפי פבודם משום פבודה בת מלך פנימה.

ולפ"ז קשה דלפי מאי דס"ל להרא"ש דנהתעלמת הוא דוקא בחכם ומשום פבוד תורה וא"כ מאי ענין דין זקן ואינה לפ"כ בנשים וצע"ג: ועכ"פ מקל הנה"ל נראה לכאורה מוכרח פשיטת הרמב"ם והר"ן דזקן ואינו לפ"כ המבואר גבי אבידה הוא לאו בדוקא חכם דאיפא פבוד תורה אלא אפילו זקן מוכבד בעלמא כל שאינה לפ"כ פטרינהו רחמנא מלהשיב משום פבוד הבריות מקרא דנהתעלמת.

אולם באמת גם שי' הרמב"ם והר"ן לא אתי שפיר דהרי הריטב"א הביא לכאורה ראיה ברורה משבועות שם גבי עדות. דצורפא מרבנן לא צריד למיזל לגבי דיינא דזוטר מיניה ובגמ' מיייתי ראיה ע"ז מאבידה דפטר זקן ואינה לפ"כ מהשבה ומ"מ לא אמרו לא ליזל אלא לצורפא מרבנן ע"ש.

אולם אפילו אי נימא לשי' הרמב"ם דצורפא מרבנן שזנפר בגמ' לענין עדות הוא לאו בדוקא מ"מ דברי הרמב"ם בעצמם גבי עדות לצורפא מרבנן תמוהים מאוד. דהנה הרמב"ם בפ"א מה' עדות ה"ב כתב בזה"ל הנה העד חכם גדול והנה בב"ד פחות ממנו בחכמה הואיל ואין פבודו שילד לפניהם עשה דכבוד תורה עדיף ויש לו להקמנע עכ"ל ע"ש, וצע"ג דלמה פי' הטעם משום עשה דכבוד תורה עדיף המבואר בגמ' רק לענין הא דת"ח מעיד מיושב משום דעשה דכ"ת עדיף.

אולם לענין הא דצורפא מרבנן לא צריד ליזל לבי דיינא דזוטר מיניה לאסהודי קמיה מיייתי בגמ' ע"ז ראיה מאבידה דזקן ואינה לפ"כ פטור מלהשיב. והא הרמב"ם לשיטתיה גבי אבידה ס"ל דזקן ואינה לפ"כ הוא לאו בדוקא חכם אלא אפילו זקן מוכבד בעלמא פטור מלהשיב ומשום פבוד הבריות.

הרי דגבי אבידה לא משום עשה דכבוד תורה עדיף פטור מלהשיב דבאמת לא מייירי קרא מפבוד תורה דוקא אלא דגזה"כ הוא דכבוד הבריות לבד הוא דדוחה למ"ע דאבידה. ונהרי בגמ' מדמי להדדי ומיייתי ראיה מאבידה לעדות פנ"ל.

וא"כ גם גבי עדות אין הטעם פלל משום עשה דכבוד תורה עדיף אלא מפנין דאין פבודו לילה ולהעיד לגבי דיינא דזוטר מיניה פטור משום פבוד הבריות וזה נלמוד מקרא דנהתעלמת דכבוד הבריות דוחה במונא וע"ש בתו'.

ולפ"ז צע"ג דלמה פ"ה הרמב"ם הטעם גבי עדות משום עשה דכבוד תורה עדיף: אכן נראה לישיב בעז"ה ויתבאר בהקדם דברי הגמ' בשבועות שם רב יומר הוה ידע ליה סהדותא למר זוטר אמת לקמיה דאמיר אותביניהו לכולהו כו' א"ל האי עשה והאי עשה עשה דכבוד תורה עדיף, והנה פשוט דברי הגמ' הוא דעשה דכבוד תורה דוחה לעשה דועמדו ומשום דעשה דכ"ת היא חמורה וכמו שהוא בכל התורה דעשה חמורה דוחה לעשה קלה.

וכן הבינו פל האחרונים בפ"ה דברי הגמ' הנ"ל דהוא בתורת דחיית עשה לעשה ממש וכמו שכתב הטורי אבן במגילה (דף כ"ח) ע"ש ובס' שער משפט סי' י"ז ועוד כמה אחרונים וכנ"ל. אולם הנה צע"ג בפסג' שם בהא דאמר האי צורבא מרבנן דזילא ביה מילתא למיזל לבי דיינא דזוטר מיניה לאסהודי קמיה לא ליזיל.

ומייתי ראיה ע"ז מאבידה דתנן מצא שק או קנפה ואין דרכו ליטול ה"ז לא יטול. ומסיק ה"מ במונא אבל באיסורא אין חקמה כו' פל מקום שיש בו חילול ה' אין חולקין פבוד לרב ע"ש.

והיינו דבמונא ילפינו מנהתעלמת דזקן ואינה לפ"כ פטור משא"כ באיסורא. ולפ"ז צע"ג לכל השי' בין לשי' הראשונים דהא דזקן ואינו לפ"כ פטור מנהתעלמת הוא רק בכבוד תורה ובין לשי' הרמב"ם דגם זקן מכובד בכלל מ"מ ה"א גבי עדות דמיירי הגמ' בהדיא לגבי צורבא מרבנן דאיכא עשה דכבוד תורה.

וא"כ קשה טובא מדוע יתנה צריף להעיד באיסורא לייתי עשה דכבוד תורה ולקדחי מ"ע דעדות אפילו לגבי איסורא. וכמו דמבואר בגמ' דת"ח מעיד במינוש ומשום דעשה דכ"ת דוחה לעשה דועמדו כמו כן ידחה עשה דכבוד תורה למ"ע בעדות אפילו באיסורא ואף דהא דמבואר בגמ' דת"ח מעיד מנוש ומיירי שם בעדות דמונא מ"מ בודאי דאף באיסורא ת"ח מעיד מנוש וכן מוכרח בזבחים (דף ט"ז) דפריף מהליושב שפן פסול לעדות ומשני מנוש תלמיד חכם וע"ש בתו'.

ועוד נראה דגם בעדות דמונא נהי דעיקר מ"ע דעדות מקרי מצנה דמונא וכמבואר בגמ' מ"מ פ"ט המצנה כמו עשה דועמדו לא מקרי מצנה דמונא והוי כשא"ר פל המצות ומ"מ ת"ח מעיד מנוש ומשום דכיון דעשה דכ"ת דוחה לעשה דועמדו א"כ אין חילוק בין מצנה דמונא לאיסורא ועכ"פ לפ"ז הרי צע"ג פנ"ל דאמאי צריף להעיד באיסורא פינן דאין פבודו למיזל לגבי דיינא דזוטר מיניה לייתי עשה דכ"ת ולקדחי מ"ע דעדות: ואין לומר דמ"מ לאפרושי מאיסורא שאני דע"ז נאמר אין חקמה כו' פל מקום שיש ח"ה כו' ולא דמי לביטול מ"ע דועמדו אולם זה אינו דהרי התו' שם הקשו דלמה מעיד באיסורא והא שוא"ת הוא ובברכות מוכח דכבוד הבריות דוחה בשוא"ת אפילו באיסורא דילפינו מהא דמת מצנה דוחה לפסח ומילה.

ותי דמת מצנה שאני דהוי גנאי גדול אבל גבי עדות ליכא גנאי כ"כ ולא שרי באיסורא אפילו בשוא"ת ודמי ליה גנאי דמצא שק או קנפה ע"ש. הרי דס"ל להתו' דאין חילוק בין ביטול מ"ע דעדות שהיא לאפרושי מאיסורא לשאר ביטול מ"ע ולתו' התו' במקום גנאי גדול דוחה כ"ה אפילו לאפרושי מאיסורא כמו שדוחה לפסח ומילה וליכא משום אין חקמה כו' ולפ"ז צע"ג אמאי צריף להעיד באיסורא נהי דבגנאי קטן אין פבוד הבריות דוחה באיסורא אפילו בשוא"ת דלא גמרינו מן מ"מ פנ"ל ודוקא במקמונא דוחה כ"ה אפילו בגנאי קטן מ"מ לייתי עשה דכ"ת שהיא חמורה ולידחי למ"ע דעדות ולנה אין נ"מ דלא הוי רק גנאי קטן דאף פבוד לחוד הוי בכלל מ"ע דכ"ת ומכש"כ היכי דהוי ג"כ גנאי.

ועי' בשו"ת שג"א הקדשות סי' י"ב שכתב בהדיא דלענגן עשה דכ"ת אף משום פבוד בעלמא דוחה ע"ש ולפ"ז הרי צע"ג פנ"ל: וכן לגבי עדות דממונא גופה דמבואר בגמ' דהיכי דזילא ביה מילתא למיזל לבי דינא דזוטר מניניה לא ליזל ומייתי ראיה ע"ז מאבידה דזקן ואינו לפ"כ פטור מלהשיב.

והיינו משום דבמצנה דממונא נלמוד מנהתעלמת דאפילו בגנאי קטן נדחה משום פבוד הבריות. ג"כ צע"ג דמה צריף לה"ר ע"ז מאבידה פינון דמיירי בצורפא מרבנו דאיכא עשה דכבוד תורה תיפוק ליה דעשה דכבוד תורה דוחה למ"ע דעדות וכמו דדוחה למ"ע דנעמדו.

וכמו שכתב הרמב"ם בפ"א מה' עדות בטעם הדבר דהואיל ואין פבודו שילף לפניהם עשה דכבוד תורה עדיף ויש לו להימנע ע"ש. והנה לא מיבעי לפמש"כ הריטב"א דצורפא מרבנו שהזכירו בכאן הוא בדוקא ומזה ה"ר לגבי אבידה דזקן הוא דוקא חכם דכודאי צע"ג פנ"ל.

אולם אפילו לפי שי' הרמב"ם דגבי אבידה. אף זקן מכובד בכלל זקן ואינה לפ"כ מ"מ פינון דמיירי בגמ' מצורפא מרבנו א"כ מה צריף לה"ר ע"ז מאבידה.

ואי נימא דבאמת צורפא מרבנו לאו דוקא דה"ה זקן מכובד א"כ הרי צע"ג דלמה הנפיר צורפא מרבנו פלל פינון דביה אין חידוש דעשה דכ"ת דוחה לעדות פנ"ל. ועוד דהרי הרמב"ם פ"ב ע"ז הטעם דעשה דכ"ת עדיף ונהו רק לצורפא מרבנו ובאמת גם דברי הרמב"ם צע"ג פנ"ל: אלא דגם בעיקר הדבר דמבואר בגמ' דת"ח מעיד מןושב ומשום דעשה דכבוד תורה עדיף.

לפי מה שהבינו כל האחרונים בפירוש דברי הגמ' דעשה דכ"ת עדיף דהיינו בתורת דחיית עשה לעשה ממש דעשה דכבוד תורה החמורה דוחה לעשה קלה דנעמדו וכמו בכל התורה דעשה חמורה דוחה לשאר עשה.

צע"ג דהנה מלבד דקשה ע"ז מהא דעשה דכ"ת איתא במחילה וכמו שהקשו כל האחרונים. ומש"כ הטורי אבן לישיב דאין ת"ח יכול למחול על פבודו במקום בזיון אין זה מועיל לדעת הרמב"ם דס"ל דלפנים משוה"ד גם זקן ואינו לפ"כ מחזיר אבידה וכן"ל.

אף בל"ז צע"ג ומשום דנראה באמת דעיקר העשה דכבוד תורה דילפינן מאת ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים וכמו שפרש"י. אין זה עשה גמורה על החכם בעצמו שלא לזלזל בכבוד עצמו עד שיזקה שאר עשה שעליו.

דעשה דכבוד תורה הוא רק לגבי אחרים לנהוג כבוד בת"ח. אבל הת"ח בעצמו אין עליו מ"ע מה"ת שלא לזלזל בכבוד עצמו.

ואף דהרא"ש פתב בפ' א"מ שם דאיסורא הוא לגביה דידיה שמזלזל לכבוד תורה במקום שאין חייב. מ"מ אין נראה שיעבור על מ"ע דאורייתא אלא שהוא בכלל בזיון התורה.

ועכ"פ אף אפ"ש דהת"ח גופיה ידחה מ"ע דועמדו שחל עליו מפני כבוד תורתו: ולכן נלע"ד בעז"ה לפרש הגמ' בפנים אחר ובזה יהיו מנושבים כל הקושיות וגם דברי הראשונים ותבארו שפיר.

והיינו דביסוד הדבר דמבואר בגמ' דתלמיד חכם מעיד מנושב ומשום דעשה דכבוד תורה עדיף אין הטעם משום דעשה דכבוד תורה דוחה לעשה דועמדו כמו בכל התורה וכמו שהבינו כל האחרונים בזה דבנדאי החכם בעצמו לא יוכל לדחות שום עשה שעליו מפני עשה דכבוד תורתו.

ואולם עיקר הטעם הוא באמת משום כבוד הבריות והיינו דמפינן דאין כבודו של ת"ח להעיד בעמידה דנחשב זלזול לגביה הרי נדחה עשה דועמדו משום כבוד הבריות. דכל שאינו לפי כבודו הרי הוא בכלל כבוד הבריות.

ולא מפני אי נימא דמ"ע דועמדו בעדות דממונא מקרי מצנה דממונא וכמו עיקר מ"ע דעדות וכמבואר בגמ' הרי קי"ל דכבוד הבריות דוחה למ"ע דממונא מקרא דוהתעלמת. ואולם אפילו לפי מש"כ למעלה דמ"ע דועמדו לא נחשב למצנה דממונא אף כשמעיד בממונא אלא דהוי כשאר כל המצות וכן הוא גם בעדות איסור מעיד ת"ח מנושב וכנ"ל.

מ"מ הוא בכרכות שם בסוגיא דמוצא פלאים בבגדו מסיק הגמ' שוא"ת שאני והיינו דכבוד הבריות דוחה בשוא"ת אף באיסורא דילפינן מהא דמת מצנה דוחה לפסח ומילה מקרא דנלאחותו ע"ש.

והנה מ"ע דועמדו הוא ג"כ רק בשוא"ת והיינו דאם מעיד מנושב מחסר מ"ע דועמדו בשוא"ת דמה שאינו עומד הוא רק שוא"ת. ועי' בשו"ת נו"ב מהדו"ק סי' ל"ה ובשו"ת שג"א החדשות סי' י"ב לענין פלאים וכהן ונזיר באנהל המת אם שהיה חשיב כמעשה ומבואר בהדיא פנ"ל.

ואף אי נימא דכשמעיד מנושב עצם העדות הוא האיסור והוי דומיא דלא תדוש בחסימה הנה מלבד דלא נראה פן דל"ד לחסימה. אף בל"ז בכה"ג גם עקימת שפתיו לא הוי מעשה ועי' בתו"ב מ"מ (דף צ' ע"ב) ד"ה ור' יוחנן ע"ש.

ועכ"פ פינן דמ"ע דועמדו הוא רק בשוא"ת ולפ"ז הא קי"ל דכבוד הבריות דוחה בשוא"ת אפילו באיסורא מקרא דנלאחותו. ולפ"ז היינו טעמא דת"ח מעיד מנושב ומשום דכיון דגנאי הוא לו לעמוד לפני הב"ד ולהעיד הרי נדחה מ"ע דועמדו משום כבוד הבריות.

וְהָא דְהַזְכִּיר הַגַּמ' עֲשֵׂה דְכָבוֹד תּוֹרָה כָּלֵל הֵינּוּ דְמִשׁוּם כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ נִחָשׁב לִיה לְגַנְאֵי לְעַמּוּד לְפָנֵי הַב"ד לְהַעֲיֵד וְכָל שְׂאֵין כְּבוֹדוֹ בְּכַף הָרִי הוּא בְּכָלֵל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת דְדוּחָה לְכָל אָדָם אֲפִילוּ בְשׂוֹא"ת כְּנ"ל וְעוֹד יִתְבָּאֵר לְפָנֵינוּ בַס"ד: וְאַף ע"ג דְלַפְמִש"כ הַתּו' בְּשִׁבּוּעוֹת שָׁם בְּתֵי הָרֵאשׁוֹן ס"ל לְהַתּו' דְכָבוֹד הַבְּרִיּוֹת אֵין דוּחָה בְּאִיסוּרָא בְשׂוֹא"ת כ' בְּגַנְאֵי גְדוֹל דְנוֹקָא וְכַמוֹ מֵת מְצֻנָה.

אָבֵל עֲדוּת לְצוּרְבָא מְרַבְנֵן לָא הָוִי רַק גְּנָאֵי קָטָן דְלִהְכִי לָא דְחִי רַק בְּמִמוּנָא כְּמוֹ אַבְיָדָה וְעֲדוּת ע"ש. מ"מ אפ"ל דְנוֹקָא עֲצָם הַעֲדוּת לְצוּרְבָא מְרַבְנֵן לְמִיזֵל לְבִי דֵינָא דְזוּטֵר מִיָּנִיָה לְאַסְהוּדֵי קַמְיָה נִחָשׁב רַק לְגַנְאֵי קָטָן.

אוּלָם עֲמִידָה בַב"ד אִם אֵיתָא דַת"ח יְהִי צָרִיף לְהַעֲיֵד בַב"ד בְּעַמִּידָה זֶה נִחָשׁב לְגַנְאֵי גְדוֹל בְּאַמְת. וְעִי' בְּשׂוֹ"ת מְהַר"ם מְרוֹטְנֵבוּרְג אַחְרוּנִים ח' חו"מ ס' ב' שְׁהוּכִיחַ בְּמִישׁוּר מְדַבְּרֵי הַתּו' בְּזַבְחִים (דף ט"ז) בַד"ה מִיְנוֹשָׁב ת"ח דְעַמִּידָה לַת"ח הֵינּוּ לְעַמּוּד וְלְהַעֲיֵד לְפָנֵי ב"ד נִחָשׁב לְגַנְאֵי גְדוֹל ע"ש וּלפ"ז פִּינֵן דְעַמִּידָה הָוִי גְּנָאֵי גְדוֹל לַת"ח וְלִכְפֹּד שְׁפִיר נְדָחָה מ"ע דְעַמְדוֹ לְגַבְיָה מִשׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת כְּנ"ל.

וּמַכְש"כ לְפִי תֵי' הַשְּׁנֵי שְׁתֵּי הַתּו' בְּשִׁבּוּעוֹת שָׁם דְכָשְׁעוּשִׁין אִיסוּר ע"י לָא מְקַרִי שׂוֹא"ת ע"ש. דַלפ"ז ס"ל דְאֵין חִילוּק בֵּין גְּנָאֵי קָטָן לְגַנְאֵי גְדוֹל וּבְשׂוֹא"ת מְמַשׁ דוּחָה כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת בְּאִיסוּרָא אֲפִילוּ בְּגַנְאֵי קָטָן.

וּלפ"ז מַכְש"כ דְנִיחָא שְׁפִיר אֲפִילוּ אִי נִימָא דְעַמִּידָה בְּפָנֵי ב"ד הָוִי רַק גְּנָאֵי קָטָן מ"מ נְדָחָה עֲשֵׂה דְעַמְדוֹ מִשׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת: וּמַעֲתָה שׁוּב לָא שְׁיִיף לְהַקְשׁוֹת מִכַּח דְעֲשֵׂה דְכָבוֹד תּוֹרָה אֵיתָא בְּמַחֲלָה וְכַמוֹ שְׁהַקְשׁוֹ הָאֲחְרוּנִים וְכַנ"ל וּמִשׁוּם דְבְּאַמְת לָא עֲשֵׂה דְכָבוֹד תּוֹרָה הוּא דְדוּחָה לְעֲשֵׂה דְעַמְדוֹ וּמִכַּח הַכָּלֵל דְעֲשֵׂה חֲמוּרָה דוּחָה לְעֲשֵׂה קִלָּה וְרַק מִפִּינֵן דְאֵין כְּבוֹדוֹ לְעַמּוּד וְלְהַעֲיֵד בַב"ד הָרִי הוּא בְּכָלֵל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת דְדוּחָה לְעוֹלָם בְשׂוֹא"ת אֲפִילוּ בְּאִיסוּרָא וְכַמוֹ כֵּן דוּחָה מ"ע דְעַמְדוֹ כְּנ"ל וְעַל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת בְּנִדְאֵי אֵינוֹ עֵנִין לְהַקְשׁוֹת מִכַּח דְאֵיתָא בְּמַחֲלָה.

דְכּוּדָאֵי כָּל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת יִשְׁנֹו בְּמַחֲלָה אֲלָא דְכָבוֹד הַבְּרִיּוֹת לָאו עֲשֵׂה הוּא לְדַחוֹת וְרַק דַגְזָה"כ הוּא דְכָבוֹד הַבְּרִיּוֹת דוּחָה בְשׂוֹא"ת בְּמִמוּנָא מְוַהֲתַעֲלַמְתָּ וּבְאִיסוּרָא מְוַלְאַחֲוֹתוֹ וְכַנ"ל: וּבְזָה מִיְנוֹשָׁב שְׁפִיר ג"כ הַסְּגִיָא שָׁם בְּהָא דְמַחֲלַק הַגַּמ' בֵּין מְמוּנָא לְאִיסוּרָא לְעַנְיֵן צוּרְבָא מְרַבְנֵן דְזִילָא בְּיָה מְקִלְתָא לְאַסְהוּדֵי לְקַמְיָה דֵינָא דְזוּטֵר מִיָּנִיָה דְבְּמִמוּנָא א"צ לְהַעֲיֵד וּבְאִיסוּרָא צָרִיף לְהַעֲיֵד.

דְלַכְאוּרָה צַע"ג נְהִי דְמַכַּח כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת אֵין כ"ה דוּחָה בְּאִיסוּרָא בְּגַנְאֵי קָטָן אֲפִילוּ בְשׂוֹא"ת כ"א לְגַבֵּי מְמוּנָא כְּמוֹ אַבְיָדָה מְוַהֲתַעֲלַמְתָּ וְכֵן עֲדוּת דְמְמוּנָא. מ"מ לִיְתִי עֲשֵׂה דְכָבוֹד תּוֹרָה וְלִיְדַחֵי לְעִיקָר מ"ע דְעֲדוּת אֲפִילוּ לְגַבֵּי אִיסוּרָא וְכַמוֹ דְדוּחָה עֲשֵׂה דְכָבוֹד תּוֹרָה לַמ"ע דְעַמְדוֹ לְפִי מַה שְׁהֵבִינוּ הָאֲחְרוּנִים וְכַמוֹ שְׁנַתְבָּאֵר קו' זו לְמַעֲלָה.

אוּלָם לְפִי הַנ"ל נִיחָא שְׁפִיר דְבְּאַמְת אֵין בְּכַח עֲשֵׂה דְכָבוֹד תּוֹרָה שֶׁל הַחֲכָם בְּעַצְמוֹ לְדַחוֹת שְׂאָר עֲשֵׂה שְׁעָלֵיו מְפָנֵי כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ כְּנ"ל. וְהָא דְמְבַנְאָר בַּגַּמ' דַת"ח מְעִיד מִיְנוֹשָׁב הֵינּוּ ג"כ רַק מִשׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת וּמִשׁוּם דְכִינֵן דְגַנְאֵי הוּא לַת"ח לְהַעֲיֵד בְּעַמִּידָה הָרִי נְדָחָה מ"ע דְעַמְדוֹ מִשׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת דְדוּחָה בְשׂוֹא"ת אֲפִילוּ בְּאִיסוּרָא מַגְזָה"כ כְּנ"ל.

שיטתם דס"ל דדוקא בכבוד תורה פטור להשיב משום פבוד הבריות נראה דס"ל להראשונים דמכבוד בעלמא שאינו חכם הנה במקום מצוה כמו להשיב אבידה לא הוי זלוול בכבודו ואינו נכנס בגדר פבוד הבריות כלל דאינו ענין לומר שאינה לפי פבודו לעסוק במצות השם ואף דבשלו אינו מתזיר היינו משום דליפא מצוה הוי זלוול בכבודו אבל להתזיר בשל חבירו דעוסק במצוה לא הוי זלוול ובכה"ג לא מקרי אינה לפ"כ דשפיר הוי פבודו בכ"ז ולפ"ז הא דפטר הפתוב זקן ואינו לפ"כ להשיב אבידה לא משפחת לה אלא בחכם דאיפא פבוד תורה ומשום פבוד תורה הוי זלוול לישא שק או קופה אפילו בכה"ג שעוסק במצוה ולפיכך משום פבוד חכמתו מקרי אינה לפי פבודו ופטור מלהשיב משום פבוד הבריות דפטר רחמנא מקרא דנהתעלמת: והא דשקיל וטרי הגמ' בברכות שם לענין המוצא פלאים בבגדו אם צריך לפשוט בשוק או דנדחה משום פבוד הבריות, אף דמה שפושט הוא משום מצוה ומ"מ הוא בכלל פבוד הבריות לכל אדם וכן מת מצוה דדוחה פסח ומילה אולם באמת לא דמי כלל דהתם גבי המוצא פלאים בבגדו נהי דמה שיהא פושט בגדו הוא משום מצוה מ"מ הרי עיקר הבזיון הוא במה שנושא עומד ערום בשוק ובבזיונו זה אין סרף קיום מצוה אלא דהמצוה הוא סיבה להבזיון אבל בבזיון גופה שנושא פרגע עומד ערום בזה ליפא סרף מצוה כלל ולכך הוי בכלל פבוד הבריות לכל אדם אפילו לא מפני פבוד תורה וכן מת מצוה אם לא יהיה לו קוברין ומוטל בבזיון ע"פ השדה זהו בכלל פבוד הבריות לכל אדם דאין בבזיון זה סרף מצוה ואף שהמוצא קנים מצות פסח ומילה אם יניח לו מלקוברו מ"מ אין זה ענין שלא יהא נחשב לבזיון מה שהמת מוטל על פני השדה בלא קוברין ולכך הוא פבוד הבריות לכל אדם משא"כ גבי אבידה דעיקר הבזיון הוא גוף התעסקו במצוה דמה שנושא שק או קופה זהו גופה עיקר קיום המצוה לכך לא חשיב אינה לפי פבודו למכובד בעלמא מפני פבודו עשרו וכדומה רק בחכם מקרי אינה לפ"כ מפני חכמתו אף בכה"ג שעוסק במצוה ופטור מלהשיב משום פבוד הבריות וכן"ל: ועכ"פ נראה דהיינו דס"ל להראשונים דזקן ואינה לפ"כ הוא דדוקא חכם לא משום דכבוד הבריות לבד בלא פבוד תורה אינו חשוב לדחות דודאי כל היכא דשייך לומר שאינה לפי פבודו אף בלא פבוד תורה הוא בכלל פבוד הבריות שדוחה בשוא"ת אפילו באיסורא פנ"ל אלא דבאבידה דעיקר הבזיון זהו גוף התעסקו במצוה לא חשיב אינה לפ"כ למכובד בעלמא רק במקום פבוד תורה הוי אינה לפ"כ מפני חכמתו אף בכה"ג ופטור מלהשיב משום פבוד הבריות וכן"ל וזהו מש"כ הריטב"א בזה"ל זקן ואינה לפי פבודו פ"י רבינו זקן בחכמתו ואינה לפי פבודו מפני חכמתו אבל זקן או נכבד בעלמא לא חשיב אינה לפי פבודו כו' ע"ש הרי מבואר בדבריו דזקן או נכבד בעלמא לא חשיב כלל אינה לפי פבודו והיינו משום דבכה"ג דעיקר מה שאינה לפ"כ הוא גוף התעסקו במצוה לא חשיב אינה לפ"כ לזקן או נכבד בעלמא כ"א בחכם שאינה לפי פבודו מפני חכמתו פנ"ל: ועפ"ז יהיה מיושב שפיר כל הקו' שהקשינו למעלה לפי שי הראשונים הנ"ל ובראש הא דמשמע בברכות שם דכבוד הבריות לבד דוחה לכל אדם פבר נתבאר דגם הראשונים הנ"ל מודים בזה אלא דס"ל דגבי אבידה לא מקרי אינה לפ"כ כשיהיה בכלל פבוד הבריות רק בחכם שהוא אינה לפ"כ מפני חכמתו וזהו דוקא באבידה שבהזיון הוא גוף התעסקו במצוה.

משא"כ בפסונגיא שם לעגנן פלאים ומת מצנה דבגור הבזיון ליפא קיום מצנה זהו פבוד
הבריות לכל אדם וכנ"ל וכן ניקא שפיר בהא דפריה שם בפסונגיא לרב דאמר פושטן
אפילו בשוק מהבריינתא דוהתעלמת דכ"ה דוחה אבידה אף דלפי שיטת הראשונים הנ"ל
זמן ואינה לפ"כ דגבי אבידה הוא דוקא בחכם וקא איפא לגביה גם עשה דכבוד תורה
אולם ניקא שפיר דכבר נתפאר למעלה דעשה דכ"ת לגבי החכם בעצמו אין שייכות פלל
לדחות שום עשה וגם זמן שהוא חכם אינו פטור מלהשיב רק משום פבוד הבריות פיון
שהוא אינו לפ"כ מפני חקמתו ולפ"ז שפיר פריה לרב דהרי בכלאים הוי פבוד הבריות
לכל אדם לפשוט בשוק וכן פי משני שאני התם דכתיב ומהתעלמת פריה שפיר וליגמר
מינה דכי היכי דזמן פטור משום שאינה לפ"כ מפני חקמתו פן ה"ה פל היכא דשייך פבוד
הבריות וכן ניקא ג"כ עיקר הדבר דאיצטריה קרא דוהתעלמת ולא אמרינן דבלא"ה עשה
דכ"ת ידחה לאבידה היינו משום דעשה דכ"ת לא יוכל לדחות פלל וקא דמבואר בגמ'
דת"ח מעיד מיושב משום דהאי עשה והאי עשה עשה דכבוד תורה עדיף.

ג"כ אין הפנונה משום דעשה דכבוד תורה דוחה ודלא כמו שהבינו האחרונים אלא דכיון
דמשום פבוד תורה אין פבודו לעמוד נדחה עשה דועמדו משום פבוד הבריות: וכן מיושב
שפיר דברי הרא"ש שהובא בשיטה מקונצת בב"מ (דף ל') שפכת דאבידה אינו נוהג
בנשים משום דכל פבודה בת מלך פנימה ומקרי אינה לפי פבודם אף דס"ל להרא"ש
דזמן ואינו לפ"כ הוא דוקא חכם פנ"ל אולם לפי הנ"ל י"ל דדוקא עשיר או נכבד בעלמא
לא מקרי אינה לפ"כ להתעסק במצנה פנ"ל אולם בנשים דיש יחוס לכבודם בדברי קבלה
דכתיב פל פבודה בת מלך פנימה לכך גם בכה"ג להתעסק במצנה ע"פ החוץ מקרי אינה
לפי פבודם ופטורין מלהשיב משום פבוד הבריות ומכש"כ דניקא שפיר קא דמבואר
בסנהדרין (דף י"ח) דכהן גדול אינו מעיד משום פבוד הבריות ומקרא דוהתעלמת ותינו
דבנדאי לכהן גדול מקרי אינה לפי פבודו משום פבוד פהונתו דדוקא זמן או נכבד בעלמא
לא חשיב אינה לפי פבודו וכנ"ל: וכ"ז הוא שי' הראשונים הנ"ל פנ"ל אולם שי' הרמב"ם
והר"ן הוא דגם גבי אבידה שייך משום פבוד הבריות לכל אדם.

דכל שאין דרכו להחזיר בשלו מקרי אינה לפי פבודו וגם זמן מכובד בכלל ואף דעוסק
במצנה מ"מ לאו כ"ע ידעי דאבידה היא ועוד דכיון דעצם הדבר הוי זלוול בכבודו דבשלו
אינו מחזיר פטרינהו רחמנא מלהשיב מקרא דוהתעלמת פיון דמ"מ אינה לפ"כ והנה
הריטב"א בחי' שבועות (דף ל') הביא ראיה דזמן ואינה לפ"כ גבי אבידה הוא דוקא
בחכם שהוא אינה לפ"כ מפני חקמתו מהא דמבואר בגמ' גבי עדות האי צורבא מרבנן
דידע בסהדותא וזילא ביה מילתא למיזל לבי דיינא דזוטר מיניה לאסהודי קמיה לא ליזל
ומייתי ראיה ע"ז מאבידה דפטור זמן ואינה לפ"כ מלהשיב משום פבוד הבריות.

הרי דגבי סהדותא לא אמרו לא ליזל אלא לצורבא מרבנן ע"ש אולם לענ"ד נראה לי שב
בפשיטות שי' הרמב"ם דאף דס"ל דגבי אבידה אפילו זמן מכובד פטור מלהשיב מ"מ
גבי עדות בנדאי אין שייכות לדיון זה כ"א לצורבא מרבנן דהנה עיקר פבוד הבריות הוא
לפי דעת בני אדם והפל לפי העגנן דלישא שק או קופה הוי זלוול לכל איש מכובד
למראה עין הבריות ואף דעוסק במצנה מ"מ מקרי אינה לפ"כ פנ"ל אולם גבי עדות דאף
לצורבא מרבנן לא נחשב לזילותא כ"א למיזל לגבי דיינא דזוטר מיניה וא"כ בנדאי אין

מציאות לדין זה כ"א לצורפא מרבנן לילף לגבי דיינא דזוטר מיניה אולם במקנפד בעלמא או בעשיר משום פבוד עשירו ליפא שום זילותא פלל לילף לב"ד להעיד דאיף שייף לומר שהדיין זוטר מיניה משום פבוד עשירו וכדומה.

נהרי צורפא מרבנן גופיה חייב לילף להעיד לפני ב"ד שגדול ממנו בחכמה ולא חשיב זילותא בכה"ג א"כ מכש"כ דעשיר או מקנפד בעלמא חייב לילף להעיד לפני פל ב"ד שיהיה דלעולם הב"ד גדול ממנו דכבודו אינו נחשב פלל לגבי חכם.

ולפ"ז אין מציאות לדין זה כ"א לצורפא מרבנן למיזל לגבי דיינא דזוטר מיניה וז"ב מאוד: ונדיין נשאר לבאר הא דמבואר בגמ' שבועות שם דת"ח מעיד במינשב משום דהאי עשה והאי עשה עשה דכבוד תורה עדיף וכבר כתבנו דאין הפי' בגמ' דעשה דכבוד תורה דוחה לעשה דועמדו ודלא כמו שהבינו האחרונים ומשום דבאמת עשה דכבוד תורה לא יוכל לדחות פלל פנ"ל אלא דעיקר פוננת הגמ' הוא משום פבוד הבריות והיינו משום דכיון דאין פבודו של חכם להעיד בעמידה נדחה עשה דועמדו משום פבוד הבריות דקיי"ל דדוחה בשוא"ת פנ"ל.

אולם צריף להבין לפ"ז הא דנקט בגמ' הלשון עשה דכבוד תורה עדיף אכן נראה לומר דהנה אף דהא דכבוד הבריות דוחה בשוא"ת הוא לכל אדם פנ"ל מ"מ לענין זה לדחות מ"ע דועמדו פנדאי הוא רק לת"ח וכמבואר בזבחים רפ"ב מינשב ת"ח דלמקנפד בעלמא אין שייכות פלל שיהיה אינו לפ"כ להעיד בב"ד בעמידה ונהרי מבואר בסנהדרין (דף י"ט) דא"ל שמעון פן שטח לינאי המלך עמוד על רגליה ויעידו פה לא לפנינו אתה עומד אלא לפני מי שאמר והיה העולם ועי' בתו' שם ועכ"פ אין פנדאי מציאות לדין זה כ"א גבי ת"ח דמשום עשה דכבוד תורה הוא אינו לפי פבודו אף בכה"ג להעיד בב"ד בעמידה ולכך אמר עשה דכבוד תורה עדיף והיינו משום עשה דכ"ת דחמיר לכך משום פבוד תורה הוי אינו לפי פבודו אף בכה"ג להעיד בב"ד בעמידה א"כ הוא פכלל פבוד הבריות דדוחה בשוא"ת פנ"ל: ועפ"ז יתבאר ג"כ דברי הרמב"ם בפ"א מה' עדות שכתב היה העד חכם גדול והיה בב"ד פחות ממנו בחכמה הואיל ואין פבודו שילף לפניהם עשה דכבוד תורה עדיף ויש לו להקמנע והנה מה שצ"ע בדבריו דל"ל לומר משום עשה דכבוד תורה עדיף הא בגמ' למד דין עדות מאבידה והא גבי אבידה ס"ל להרמב"ם דאף זקן מקנפד פטור להשיב משום פבוד הבריות וכנ"ל פבר כתבנו למעלה דכוננת הרמב"ם הוא באמת משום פבוד הבריות דמשום פבוד תורתו אין פבודו לילף לב"ד שפחות ממנו ויש לו להקמנע משום פבוד הבריות וכמו שפארנו בפ"י דברי הגמ' לענין עדות מינשב ביהא דאמר עשה דכ"ת עדיף פנ"ל אולם הא דנקט הרמב"ם פנה לשון הגמ' המבואר גבי עדות מינשב היינו ג"כ פנ"ל ומשום דדין זה פנדאי הוא רק בת"ח דלמקנפד בעלמא אין מציאות פלל לומר שהדיין פחות ממנו וכמו שנתבאר למעלה.

נמצא דכל עיקר הבדיון נמשך רק מפח פבוד התורה הוי זילותא לגביה לילף לבי דיינא דזוטר מיניה אף לקיים מצנה להעיד ולכך נקט הרמב"ם ג"כ הלשון של עשה דכ"ת עדיף המבואר בגמ' לענין דת"ח מעיד מינשב וכמו שנתבאר בפ"י דברי הגמ' וכנ"ל: סימן נג תשובה ע"ז מקבוע רעי הרב הג' סוע"ה כו' כו' מו"ה נפתלי אמשטרדם נ"י מקאוונא

האב"ד פֿעַת בק"ק יאסווען פֿבוד אלוּפֿי וּמְיִנְדֵעִי הָרַב כּו' וכו' מו"ה יִצְחָק בִּלְאָזֶעֶר נ"י
האב"ד בֿעִיר הַבִּירָה פֿעֲטֶעֶר סְבוּרַנ.

בְּאִשֶׁר רְאִיתִי הַדֶּרֶת כְּבוֹדוֹ בְּקוֹנְטֵרסוֹ מְנַגַּח צְפוּנָה וְיָמָה קַרְנִים מֵיָדוֹ לֹו לְפּוֹצֵץ הַרְרִי עַד
בְּהַאי עֲנִינָא דְגָדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת שְׂדוּחָה ל"ת שְׂבַתוֹרָה וּלְפִי דְבְּרִיו לֹא מְצִאוּ כָּל אַנְשֵׁי
חֵיל יְדִיהֶם וְעֵיקָר יְסוּד הַשְּׁגָתוֹ הוּא עַל מ"ש הַטּוֹרִי אֲבָן בְּעֵנֵן זֶה וּכ"ת לְקַח לֹו שְׂיִטָּה
אַחֲרַת בְּזֵה לְזֹאת הַנְּגִי בְּאִתִּי לְהַעֲרִיף מְעַט מִיַּלִּין לְעַמּוּד לְיָמִין הַגְּאוֹן הַטּוֹרִי אֲבָן וּלְיִשָּׁב
דְּבְּרִיו בְּעֵנֵן זֶה וְזֶה הַחֲלִי בְּעֵזֶר הַצּוֹר: בְּרֵאשׁ מ"ש כַּת"ר בְּקוֹנְטֵרסוֹ לְהַקְשׁוֹת עַל שְׂיִטַּת
הַרְאִשׁוֹנִים דְּהָא דְמִמְעַט בְּאַבְיָדָה זָקֵן וְאִינוּ לְפִי כְּבוֹדוֹ הֵינּוּ דְוּוֹקֵא חֲכָם בְּתוֹרָה מְשׁוּם
דְּכָבוֹד תּוֹרָה דְּחִי לְעֵשָׂה דְאַבְיָדָה וְהוּא דַעַת הַרְמַבְ"ן וְהַרִיטְבֿ"א וְהוּבָא בִש"מ ב"מ (ד"ל).

וּכְמוֹ שְׂבִיָּאָר הַטּוֹרִי אֲבָן דְּהַטַּעַם הוּא כְּמוֹ שְׂאֵמְרוּ בְּשַׁבּוּעוֹת (ד"ל) הַאי עֵשָׂה וְהַאי עֵשָׂה
עֵשָׂה דְכָבוֹד תּוֹרָה עֲדִיף. וְע"ז הָאָרִיף כַּת"ר לְהַשִּׁיג עָלָיו וְכַתֵּב בְּזוֹה"ל דְּבְּרִיהֶם תְּמוּהִים
וּמְרַפְסִין אִיגְרִי הָא עֵיקָר דְּבְּרִי הַבְּרִיָּתָא דְוַהֲתַעֲלֵמַת דְּפִטּוֹר זָקֵן וְאִינוּ לְפִי כְּבוֹדוֹ הוּבָא
בְּגַמ' בְּרַכּוֹת (ד' יט) בְּסוּגֵיָא דְכָבוֹד הַבְּרִיּוֹת לְעֵנֵן הַמוֹצֵא פְּלֵאִים בְּבַגְדוֹ פּוֹשְׁטוֹ אֲפִילוֹ
בְּשׁוּק וְשֵׁם בְּכָל הַסּוּגֵיָא מְבִנְיָר דְכָבוֹד הַבְּרִיּוֹת הוּא דְדוּחָה לֹא כְּבוֹד הַתּוֹרָה וְכו' וּמְבִנְיָר
דְּהָא דְמוֹצֵא פְּלֵאִים בְּבַגְדוֹ פּוֹשְׁטוֹ אֲפִילוֹ בְּשׁוּק הֵינּוּ מְשׁוּם דְּכָלְאִים הָיוּ קוּם וְעֵשָׂה אֲבָל
אִי הָיוּ פְּלֵאִים שׁוּא"ת הָיוּ נְדַחָה מְשׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת וְכֵן מ"מ גּוֹפֵל הָיוּ כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת
לְבַד לֹא כְּבוֹד תּוֹרָה כו' וְא"כ מנ"ל דְּגַבִּי מְמוּנָא דְקִיל הָא דְפִטְרָה זָקֵן וְאִינוּ לְפִי כְּבוֹדוֹ
מְהֻשְׁבַּת אַבְיָדָה מְוַהֲתַעֲלֵמַת הָיוּ דְוּוֹקֵא בְּכָבוֹד תּוֹרָה וְעוֹד תִּקְמָה דְּאִי נִימָא דְזָקֵן וְאִינוּ לְפ"כ
הָאֵמֹר גַּבִּי הַשְּׁבַת אַבְיָדָה הוּא דְוּוֹקֵא בְּחֲכָם וּמְשׁוּם כ"ת א"כ מֵאִי פְּרִיף שֵׁם בְּגַמ' עַל הָא
דְּאֵמֵר רַב הַמוֹצֵא פְּלֵאִים בְּבַגְדוֹ פּוֹשְׁטוֹ אֲפִי בְּשׁוּק מְהַבְּרִיָּתָא דְוַהֲתַעֲלֵמַת דְּפּוֹטֵר זָקֵן
וְאִינוּ לְפִי כְּבוֹדוֹ הָא גַּבִּי אַבְיָדָה מִיְלֵתָא אַחֲרִיתִי הִיא דְעֵשָׂה דְכָבוֹד תּוֹרָה הוּא דְדְּחִי לְעֵשָׂה
דְאַבְיָדָה וּמַה עֵנֵן זֶה לְמוֹצֵא פְּלֵאִים בְּבַגְדוֹ דְהֵתָם הוּא רַק כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת לֹא כְּבוֹד תּוֹרָה
וְכו' הַעֲמַקְתִּי לְשׁוֹנוֹ אֲלֵא שְׂדִילְגַתִּי מְעַט מִפְּנֵי הָאָרִיכוֹת וּלְפַעַנ"ד נִרְאָה דְאִין זֶה כְּדֵאִי
לְדַחוֹת דְּבְּרִי הַט"א דִּי"ל דְעֵיקָר קוֹשְׁיַת הַגְּמָרָא מְאַבְיָדָה הוּא מְשׁוּם דְקִי"ל אִין עֵשָׂה
דוּחָה ל"ת וְעֵשָׂה נֵאָף בְּעֵשָׂה חֲמוּרָה כַּמ"ש הַט"א וְהִבִּיא רְאִיָּה מְסוּגֵיָא דְחוֹלִין גַּבִּי שְׂקִילוּת
הָיוּ וְאַבְיָדָה הָיוּ ל"ת וְעֵשָׂה לְקַף לֹא מְהֻי עֵשָׂה דַכ"ת לְדַחוֹת וְרַק מְשׁוּם גְּזוּה"כ
וְהַתַּעֲלֵמַת דְּהֵינּוּ בְּהַצְטָרֵף שְׁנֵיהֶם יַחַד כְּבוֹד הַתּוֹרָה עִם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת לְכֵן דוּחָה עֵשָׂה
וּל"ת דְאַבְיָדָה.

וְזֶה קוֹשְׁיַת הַגַּמ' מְוַהֲתַעֲלֵמַת דְכִינּוּ דְכָבוֹד הַבְּרִיּוֹת גְּדוֹל כ"כ מְמִילָא דְל"ת לְבַד כְּמוֹ
פְּלֵאִים יֵשׁ פַּח בְּכָבוֹד הַבְּרִיּוֹת לְבַד לְדַחוֹת אוֹתוֹ. וְכְמוֹ כֵן צְרִיף ע"כ לְפָרֵשׁ קוֹשְׁיַת הַגַּמ'
מְלֵאָחוֹתוֹ דְלְכָאוּרָה מֵאִי מְקַשָּׁה הַגַּמ' הָא יֵשׁ לְדַחוֹת דְהֵתָם הַטַּעַם מְשׁוּם דְמְצוּנָה שְׁל
קְבוּרָה דוּחָה וּמֵאִי רְאִיָּה לְכָבוֹד הַבְּרִיּוֹת וּבַע"כ צ"ל דְרֵאִיָּת הַגַּמ' כִּף הוּא דְהָא פִּסְחָ
וּמִילָה יֵשׁ בּוֹ פֶּרֶת וְאִין מוֹעִיל הַעֲשָׂה שְׁל קְבוּרַת מֵת לְדַחוֹת רַק בְּצִירוּף טַעַם דַכ"ה
וּמְמִילָא דַכ"ה לְבַד יְכוֹל לְדַחוֹת ל"ת לְחוּד וּבְדִרְף זֶה יֵשׁ לְפָרֵשׁ גַּבִּי אַבְיָדָה אֲבָל לְעוֹלָם
י"ל דְהַטַּעַם הוּא מְשׁוּם עֵשָׂה דְכָבוֹד תּוֹרָה כְּדְבְּרִי הַטּוֹרִי אֲבָן: וְרֵאִיתִי לַכ"ת שְׂהַקְשָׁה עַל
סְבַרְת ט"א הַנְּ"ל שְׂכַתֵּב דְאִין עֵשָׂה חֲמוּרָה דוּחָה ל"ת וְעֵשָׂה וְהַכְרִיחַ מְסוּגֵיָא דְחוֹלִין גַּבִּי
ש"ה דְדְרִישׁ שְׁלַח תְּשַׁלַּח אֲפִי לְטַהַר אֶת הַמְצַנְרַע וּפְרִיף ל"ל קָרָא הָא אִין עֵשָׂה דוּחָה

ל"ת נעשה ודחיק הגמ' לאוקמי לשילוחם הקן אעשה לחוד וה"א דאתי עשה דמצורע דחמיר משום דגדול השלום ודחי לעשה דש"ה ומשמע דאם הנה ש"ה עשה ול"ת ל"צ למעוטי דאע"ג נעשה דמצורע חמור מ"מ לא ה"א דלידחי ל"ת נעשה דש"ה וע"ז הקשה כ"ת מהגמ' דב"מ ל"ב דשם משמע להיפוך.

דמייתי שם ברייתא דאמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר שלא ישמע לו שפאמר כו' ופריף בגמ' טעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמרו הא לא"ה ה"א צייתי לי' נאמאי האי עשה והאי ל"ת נעשה ונלא אתי עשה ודחי ל"ת נעשה ומשני איצטריף סד"א הואיל והקוש פבוד או"א לכבוד המקום הלכף לציינת לי' קמ"ל אלמא דבלא קרא ה"א נעשה דכיבוד או"א מפני שהיא חמורה דוח' גם ל"ת נעשה כו' והאריף כ"ת לתרץ קושיא זו ולפענדי"נ ליישב קושיל' זו בפשיטות ולק"מ סוגיא דחולין ודב"מ אהדדי די"ל דרק לפי ה"א הוי אמרינן נעשה חמור כמו פבוד או"א דוחה ל"ת נעשה אף אחר דגלי רחמנא את שבתותי תשמרו כו' שלא ישמע לו ונלא דחי עשה דכיבוד אף דחמורה מאוד דהקוש כו' ממילא ילפינן בעלמא ג"כ דלא דחי עשה חמורה ל"ת נעשה וא"ש הגמ' דחולין וא"כ הדרן לדברינן דגם עשה דכבוד תורה אף דהוא עשה חמור מ"מ לא דחי עשה ול"ת וא"ש פנ"ל: שוב הקשה כ"ת על דברי הטורי אבן שפי' הא דאמר עשה דכ"ת עדיף הוא משום לתא דדוחה עשה דכ"ת לעשה אחר מסוגיא דשבועות ל' דמחלק בין ממונא לאיסורא דאמרינן שם האי צורבא מרבנן דינע בסהדותא וזילא ביה מלתא למיזל לבי דינא דזוטר מיניה לאסהודי קמיה לא ליזל כו' ה"מ בממונא אבל באיסורא אין חכמה כו' וכתב כ"ת ע"ז בזה"ל וקשה טובא מדוע יהיה צריף להעיד באיסורא לימי עשה דכבוד תורה ולידחי מ"ע דעדות אפי' לגבי איסורא ונהרי מבואר שם בגמ' דת"ח מעיד מינשב ומשום נעשה דכ"ת עדיף וכו' וא"כ כמו כן ידחה עשה דכ"ת למ"ע דעדות וא"ל דאיסורא שאני דע"ז נאמר אין חכמה כו' כ"מ שיש ח"ה אין חולקין פבוד לרב ול"ד לביטול מ"ע דנעמדו זה אינו דהרי התו' הקשו דלא יהא צריף להעיד באיסורא משום דכבוד הבריות יהא דוחה בשוא"ת כמו מת מצוה דדוחה פסח ומילה הרי דאין חילוק בין איסורא לביטול מ"ע.

והתו' בתי הראשון ס"ל באמת דבמקום גנאי גדול אין פאן משום אין חכמה כו' דילפינן מ"מ פנ"ל וא"כ ה"נ פיון דמדינא אתי עשה דכ"ת ודוחה למ"ע דעדות לא יהיה מעיד אפי' באיסורא וכו' והאריף עוד כ"ת בזה רק פי דילגתי מעט והנה כ"ת לטעמו אזיל שיהבין בדעת הטו"א שהעשה דכ"ת הת"ח עצמו הוא העובר ולכן הקשה כ' עוד על דבריו בזה"ל גם בל"ז נראה נעשה דכ"ת דילפינן מאת ה' אלקיף תירא כו' אין זה עשה גמורה על החכם בעצמו לדחות שאר עשה נעשה דכ"ת הוא לגבי אחריןא שמחויבים לנהוג פבוד בת"ח אבל הת"ח בעצמו אין עליו מ"ע מה"ת שלא לזלזל בכבודו ואף דהרא"ש פתב דאיסור הוא לגבי חכם אם יזלזל בכבוד תורתו מ"מ אין נראה שיעבור על מ"ע דאורייתא וא"כ איף אפשר דת"ח גופיל' דחה מ"ע שעליו מפני פבוד תורתו וכו' עכ"ל בקצור ומזה בנה כ"ת את שיטתו הדחשה בפני דברי הגמ' עשה דכ"ת עדיף וכן במ"ש הראשונים גבי אבידה בזקן ואינו לפי פבודו מיירי דווקא בחכם ומשום פבוד תורתו דהפיל' הוא רק משום פבוד הבריות לבד ואין שייף כלל לענין דחיית המצות זא"ז והעמיק הרחיב כ"ת בזה להשיג על הט"א ולפענ"ד י"ל דבר א' ובהו יבואו על נכון פמה

תמיהות של כ"ת על הט"א והוא דנרָאָה לומר דפי' דבְּרִי הגמ' עֲשֵׂה דכ"ת עֲדִיף הֵינּוּ דְעִיָּקָר מ"ע בְּאַמְתּוּ הוּא רַק עַל אַחֲרִים אָבֵל עַל הַת"ח בְּעֲצָמוֹ בְּאַמְתּוּ אֵין שְׁיִיף לומר שְׁעוֹבֵר עַל מ"ע פְּקוּשִׁית כַּת"ר רַק הַפִּי הוּא שְׂאָם יִהְיֶה הַת"ח מְזוּלָל בְּעֵינֵי אֲנָשִׁים יַעֲבֹרוּ הֵם בְּאוֹתוֹ שְׂעָה עַל אֵת ה' אֶלְקִיָּהּ תִּירָא כְּמוֹ שְׁפִירֵשׁ"י וּמִפְּנֵי זֶה מוֹתֵר לַת"ח לִישָׁב אַף כִּי הוּא עוֹבֵר עַל מ"ע דוֹעֲמָדוּ מ"מ פְּדֵי שְׂלֵא יִגְרוֹם לְאַחֲרִים לַעֲבֹר עַל מ"ע דְּכַבּוּד תוֹרָה וְדוֹגְמָא לְדָבָר זֶה מְצִינּוּ בְּשִׁבְתּוֹ ד' וְכִי אוֹמְרִים לוֹ לְאָדָם חֲטָא בְּשִׁבִיל שְׂיִנְפָה חֲבִירָהּ וְהִקְשׂוּ ע"ז הַתו' שֶׁם מְהָא דְאָמַר בְּעִירוּבֵין ל"ב נִיחָא לִי לְחַבְרָה דְלִיעֲבַד אִיסוּרָא קַלִּילָא וְלֹא לִיעֲבַד ע"ה אִיסוּרָא רְבָה וּמִתְרַצוּ הַתו' שֶׁם בְּכַמָּה אוֹפְנִים תִּי' א' הוּא שְׂיִשׁ חִילּוּק בֵּין אִם הָאִיסוּר נַעֲשֵׂה ע"י כְּמוֹ גְבִי טְבָלִים אָבֵל גְּבִי רְדִיָּית פֶּת אֵין נַעֲשֵׂה הָאִיסוּר ע"י לְכָף אֲמַרִּינּוּ דְאֵין אוֹמְרִים לְאָדָם חֲטָא בְּשִׁבִיל שְׂיִנְפָה חֲבִירָהּ.

ותי' השני דגבֵי טְבָלִים עֲדִינּוּ לֹא נַעֲשֵׂה הָאִיסוּר לְכָף מוּטָב שְׂיַעֲשֵׂה אִיסוּר קַל וְלֹא יַעֲשֵׂה אִיסוּר חֲמור עַל יְדוֹ אָבֵל גְּבִי רְדִיָּית פֶּת הַמַּעֲשֵׂה שֶׁל אִיסוּר כְּבָר נַעֲשֵׂה וְכו' עוֹד מִתְרַצוּ הַתו' דִּישׁ חִילּוּק בֵּין אִם פִּשְׁעֵי אֵז אֲמַרִּינּוּ דְאֵין אוֹמְרִים לְאָדָם חֲטָא כו' וְהִנֵּה לְכָל הַתִּירוּצִים שֶׁל תו' לֹא שְׁיִיף לומר אֵין אוֹמְרִים לְאָדָם חֲטָא כו' בַּנ"ד גְּבִי ת"ח כִּי הָאֲחֲרִים יַעֲשׂוּ אִיסוּר ע"י וְהֵם לֹא פִּשְׁעוּ כָּלֵל וְהָאִיסוּר לֹא נַעֲשֵׂה עֲדִין.

ולכן בַּנוֹדָאי אֲמַרִּינּוּ נִיחָא לִיהּ לְחַבְרָה דְלִיעֲבַד אִיסוּרָא קַלִּילָא כו' דִּהֵינּוּ לְכַטֵּל מ"ע דוֹעֲמָדוּ פְּדֵי שְׂלֵא יַעֲבֹרוּ אַחֲרִים עַל מ"ע חֲמוּרָה דְאֵת ה' א' תִּירָא שְׂיִנְזוּלָל הַת"ח בְּעֵינֵיהֶם וְעִנּוּ זֶה שְׂאָמְרוּ עֲשֵׂה דכ"ת עֲדִיף עִנּוּ אַחַר הוּא מִמָּה שְׂאָמְרוּגְדוּל כ"ה שְׂדוּחָה כו' וְחִילּוּק גְדוּל יֵשׁ בֵּין הַנוֹשְׂאִים הָאֵלֶּה כִּי הִנֵּה כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת לֹא נֶאֱמַר רַק עַל דְּבָר שֶׁהוּא גְּנָאִי לְכָל מִין הָאֲנוּשֵׁי יֵהִי מְאִיזָה מִין שְׂיִהְיֶה כְּמוֹ מֵת מְצוּהָ אוֹ לִילָהּ עָרוּם שְׂרוּב בְּנֵי אָדָם מִתְבַּיְיָשִׁים מְזָה אָבֵל בְּדָבָר שֶׁהַבְּזִיּוֹן מִתְיַחַס רַק לְאָדָם הִנֵּה לְפִי תְּכוּנָתוֹ כְּמוֹ לִישָׂא שֶׁק אוֹ קוֹפָה אוֹ לִילָהּ לְהַעֲיֵד לְפָנֵי ב"ד קָטָן וְכִינְצָא בְּאֵלוֹ בְּזָה לֹא שְׁיִיף כָּלֵל לְפִטוֹר מִטַּעַם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת: וְכָל זֶה מָה שְׁפִירֵשְׁנוּ הַפֶּל הוּא לְפִי שִׁיטַת רַבּוֹנוֹתָא דְבַאֲבִידָה לֹא מִיִּפְטָר רַק בַּת"ח מְשוּם כְּבוֹד תוֹרָה דִּהִיא הַשִּׁיטָה הַמְּחַנּוֹרֶת לְפִסְק הַהִלְכָה וְהִנֵּה בְּאַמְתּוּ לְפַעַנ"ד הִנֵּה נִרְאֶה לומר שְׂאֵין בְּדָבָר זֶה מִחְלֻקָת כָּלֵל וּמ"ש הַרְמַב"ם בְּלִשׁוֹנוֹ בְּפִי"א אִם הִנֵּה חֲכָם אוֹ זָקֵן מְכֻבָּד וְכו' הֵינּוּ ג"כ שֶׁהוּא בְּעַל תוֹרָה כְּמוֹ סֵתָם זָקֵן שֶׁבַתוֹרָה רַק פְּדֵי שְׂלֵא נְטָעָה לומר דְּבַעֲיָנּוּ דְּוּוּקָא זָקֵן וְחֲכָם דִּהָא פֶּן הוּא לְשׁוֹן הַבְּרִיּוֹתָא אוֹ שְׂהִיָּה זָקֵן וְאֵינוּ לְפ"כ כו' וְתַפְסָה הַבְּרִיּוֹתָא לְשׁוֹן הַמְּקַרָא וְהַזְרֵת פְּנֵי זָקֵן דְּזָה לְכ"ע דְּזָקֵן הֵינּוּ שְׂקִנְיָה חֲכָמָה וּבְיָנִיק וְחֲפִים פְּלִיגֵי תַנְאֵי בַמַּס' קְדוּשִׁין רַק דְּלֵאִיסֵי ב"י גַּם כָּל שִׁיבָה בְּמִשְׁמַע וְזָהוּ מְלִשׁוֹן שִׁיבָה אָבֵל סֵתָם זָקֵן לְכ"ע הוּי חֲכָם ג"כ אוֹ חֲכָם לְבַד לְכָל מַר כְּדָאִית לִיהּ (יַעֲוִינּוּ בְּקְדוּשִׁין ל"ב).

לְכָף מְפָרֵשׁ לֹן הַרְמַב"ם דְּלֹא דְּוּוּקָא זָקֵן חֲכָם רַק אַף יָנִיק וְחֲפִים לְזָה אָמַר הַרְמַב"ם בְּלִשׁוֹנוֹ אִם הִנֵּה חֲכָם דִּהֵינּוּ מוֹפְלָג בְּחֲכָמָה אוֹ זָקֵן מְכֻבָּד דִּהֵינּוּ שֶׁהוּא חֲכָם ג"כ אָבֵל לֹא מִיָּירִי כָּלֵל הַרְמַב"ם מְכֻבּוּד שֶׁל דְּבָר אַחַר דִּהֵינּוּ שֶׁהוּא עֲשִׂיר וְכְדוּמָה.

ובְּזָה יוֹבֵן הֵיטֵב דַּעַת הַשׁו"ע חו"מ ס' רס"ג שֶׁסֵּתָם לֹא כָּתַב רַק לְשׁוֹן הַרְמַב"ם הַנָּל מְצָא שֶׁק אוֹ קוֹפָה אִם הִנֵּה חֲכָם אוֹ זָקֵן מְכֻבָּד כו' (וְעִינּוּ בְּהַגְרָא ס"ק א' שֶׁם מִשְׁמַע ג"כ כְּדָבְרֵינוּ אֵלֶּה) וְלֹא הִבִּיא הַמְּחַבֵּר וְלֹא הַרְמַב"ם שׁוּם זָכָר וְלֹא רָמַז מִן הַמְּחַלְקָת הַנָּל

דהיגנו דעת הסוברים דגם בְּזִקוֹן בְּעֵלְמָא וְאִדְרַבָּה הֶרְמֵ"א הִבִּיא בְּסַעֲיָ ג' וַיֵּשׁ חוֹלְקִין וְאוֹסְרִין לְהַחְזִיר הוֹאִיל וְאִינוּ לִפְ"כ כו' וְדַעַה זֹה הַחֹלְקֵת מְקוּרוֹ מִן הֶרְא"ש שְׁכַתְב גְּבִי הַבְּעֵי' דְּדַרְכּוֹ לְהַחְזִיר בְּשִׁדָּה וְכו' וְז"ל רְאִיתִי גְדוּלִים שְׁפִסְקוּ פִּינּוֹן דְּלֹא אִיִּפְשָׁטָא אֲזֵלִינוּ לְחֻמְרָא כו' וְיִרְאֶה לִי פִּינּוֹן שְׁפִטְרָה תוֹרָה אֶת הַזִּקוֹן שְׁאִין לוֹ לְזַלְזַל בְּכַבּוּדוֹ אִסּוּר הוּא לְגַבֵּי דִידְיָה שְׁמֻזְלָזַל בְּכַבּוּד הַתּוֹרָה כו' הֵרִי דְמַיְיִרִי דְוּוּקָא בְּחָכְמָה בְּעַל תּוֹרָה וּמ"ש הֶרְמֵב"ם וְהַשּׁוֹ"ע וְאוֹמֵד דַּעְתּוֹ אֵלּוּ הֵיָה שְׁלוֹ אִם הֵיָה מְחַזִּירָן כו' שְׁמַלְשׁוֹן זֶה הִבִּיאוּ רְאִיָתָם דְּלֹא דְוּוּקָא חָכְמָה אִינוּ מוֹכֵן כָּלֵל רְאִיָתָם דִּי"ל דְּלַעוֹלָם מַיְיִרִי דְוּוּקָא בַת"ח וּמִשׁוּם כְּבוֹד תּוֹרָה אִף מ"מ אִם הֵיָה הָאֲבִיָדָה חֲשׁוּבָה כ"כ שְׁאִילוֹ הֵיָה שְׁלוֹ מְחַזִּירָן אֲזִי לֹא הָיִי זְלוּזַל לְתוֹרָתוֹ לְפִי שְׁהַדְרָף כֵּן הוּא לְמַחֲוֹל עַל הַכְּבוֹד מִפְּנֵי הַפְּסֻד מְמוֹן הַרְבֵּה וּא"כ אִין פֶּאן מַחְלֻקָת בְּזָה בֵּין הֶרְמֵב"ם וְהֶרְא"ש דְּלִכ"ע מַיְיִרִי דְוּוּקָא בַת"ח וּמִשׁוּם כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ וְרִאֲיָה לְדַבְרֵינוּ אֵלֶּה מְדַבְרֵי הַב"י (בְּסוּף סִי' רס"ג) שְׁהִבִּיא דְבַרֵּי הֶרְמֵב"ם שְׁכַתְב בִּפְיָא מַה' גְּזִילָה הַהוּלָף בְּדַרְפֵּי הַטּוֹב וְהַיֵּשֶׁר וְעוֹשֶׂה לְפָנִים מִשׁוֹרֵת הַדִּין מְחַזִּיר הָאֲבִיָדָה בְּכ"מ וְאֵע"פ שְׁאִינוּ לְפִי כְּבוֹדוֹ וְכַתְב הַב"י וְז"ל וְנִרְאֶה שְׁלֵמַד כֵּן מְעוֹבְדָא דַר"י בַר"י כו' וְרַבֵּינוּ הַשְּׁמִיט זֶה מִפְּנֵי שְׁכַתְב הֶרְא"ש גְּבִי בַעֲי' דְּדַרְכּוֹ לְהַחְזִיר בְּשִׁדָּה רְאִיתִי גְדוּלִים שְׁפִסְקוּ וְכו' כְּמוֹ שְׁהַעֲתִקְנוּ לְעֵיל וְסִיָּים הַב"י וְלַדַּעַת הֶרְמֵב"ם י"ל דְּלֹא מְקַרֵּי מְזַלְזַל בְּכַבּוּד הַתּוֹרָה בְּשִׁבִיל כְּפֵי אִדְרַבָּה הוּא כְּבוֹד שְׁמַיָּים שְׁאִין דְּרַכּוּ בְּכָף בְּשְׁלוֹ וְהוּא מְטַפֵּל בְּשִׁל חֲבִירוֹ לְפָנִים מִשׁוֹרֵת הַדִּין עַכ"ל הַב"י וַיֵּשׁ לְהַקְשׁוֹת מִנֵּין לוֹ לְהַב"י דְּהֶרְא"ש חוֹלֵק עִם הֶרְמֵב"ם בְּהַאי דִּינָא דְּלַפְנֵים מִשׁוֹרֵת הַדִּין הָא י"ל דְּל"פ כָּלֵל רַק דְּלֶהֲרַמְבַּ"ם דְּסוּבֵר דְּפִטּוּרָא דְּזִקוֹן וְאִינוּ לִפְ"כ מַיְיִרִי בֵּין בְּחָכְמָה בֵּין בְּמִכְנוּבָד כְּגוֹן בְּעֵשִׂיר לְכֹן כְּתַב דְּלַפְנֵים מִשׁוֹרֵת הַדִּין מְחַזִּיר הָאֲבִיָדָה אַעפ"י שְׁאִינוּ לִפְ"כ דְּהִיגְנוּ בְּמִכְנוּבָד בְּעֵלְמָא (אִף שְׁפִתָּם דְּבַרְיוֹ מ"מ סְמָךְ עַל הַמּוֹכֵן) אֲבָל לְהֶרְא"ש שְׁסוּבֵר דְּוּוּקָא בַת"ח פְּטוּר מִשׁוּם כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ לְכֹן כְּתַב הֶרְא"ש דְּאִסּוּר הוּא שְׁמֻזְלָזַל בְּכַבּוּד הַתּוֹרָה בְּמִקּוּם שְׁאִינוּ חֲזִיב כו'.

א"ו שְׁסוּבֵר הַב"י בְּדַעַת הֶרְמֵב"ם דַּג"כ דְּוּוּקָא בְּחָכְמָה בְּתוֹרָה וְכַנ"ל וְאִם יִקְשֶׁה עָלֵי הָא כְּתַב הֶרְמֵב"ם גְּבִי פְרִיקָה וְטַעֲיָנָה בִּפְ"ו מַה'ל רֹצֵחַ וְהוּבָא בְּשׁו"ע (סִי' רַע"ב סַעֲיָ ג') וְאִם הֵיָה חֲסִיד וְעוֹשֶׂה לְפָנִים מִשׁוֹרֵת הַדִּין אִפִּי' הֵיָה הַנְּשִׂיא הַגְּדוּל וְרִאֲה בְּהַמַּת חֲבִירוֹ רוּבְצָת כו' פּוֹרֵק וְטוֹעֵן עִמּוֹ הֵרִי דְּהֶרְמֵב"ם סוּבֵר דְּאִפִּי' חָכְמָה בְּתוֹרָה צְרִיף לַעֲשׂוֹת לְפָנִים מִשׁוּה"ד וְלַפְרוֹן בְּעֵצְמוֹ אֲמִינָא דְּלִק"מ דִּי"ל דְּוּוּקָא גְבִי פְרִיקָה וְטַעֲיָנָה כְּתַב כֵּן מִשׁוּם דְּאִכָּא צַעַר ב"ח דְּגַם בְּטַעֲיָנָה אִכָּא צַעַרָא קֶצֶת כַּמ"ש הַתּוֹ' ד"ה לַר"ש יַע"ש וְאִף דְּכָל עֵיקַר הַדִּין שְׁכַתְב הֶרְמֵב"ם בְּאֲבִיָדָה דְּמְחַזִּיר לְפָנִים מִשׁוֹרֵת הַדִּין יְלִיף הֶרְמֵב"ם מִהָךְ עוֹבְדָא דַר"י בַר"י עַל הָא דְּדַרְי פְתַכִּי דְּאוּפִי' דְּהִיגְנוּ פְרִיקָה וְטַעֲיָנָה א"כ הֲלֹא מְדַמָּה הֶרְמֵב"ם אֲבִיָדָה לְפְרִיקָה וְטַעֲיָנָה בְּזָה י"ל דְּאִף דְּשׁוֹרֵשׁ הַדִּין דְּלַפְנֵים מִשׁוֹרֵת הַדִּין צְרִיף לְהַחְזִיר גְּלַמַּד מִשְׁם דְּהִיגְנוּ מִמָּה דְּמַשְׁנֵי הַגַּמ' ר"י בַר"י לְפָנִים מִשׁוֹרֵת הַדִּין הוּא דְּעַבְד כו' מ"מ דְּבַר זֶה מַחְלֵק הֶרְמֵב"ם מִצַּד הַסְּבָרָא דְּהִיגְנוּ בְּמִקּוּם שְׁיֵשׁ צַעַר בַּע"ח כְּמוֹ בְּפְרִיקָה וְטַעֲיָנָה צְרִיף לַעֲשׂוֹת לְפָנִים מִשׁוֹרֵת הַדִּין וְלַפְרוֹן אוֹ לְטַעוֹן בְּעֵצְמוֹ אִף בַת"ח וּבְמִקּוּם שְׁאִין צַעַר בַּע"ח רַק צַעַרָא דְּמָרָא כְּמוֹ בְּאֲבִיָדָה גַּם לְהֶרְמֵב"ם אִסּוּר לַת"ח לְהַחְזִיר בְּעֵצְמוֹ רַק לְשַׁלֵּם מְמוֹן לְבַעַל הָאֲבִיָדָה אִם יִרְצֶה כְּמוֹ שְׁעֲשֶׂה ר"י בַר"י וְאִף דַר"י בַר"י מַיְיִרִי שְׁם גְבִי פְרִיקָה וְטַעֲיָנָה מ"מ הֲלֹא עוֹבְדָא דְּהֵתָם הָיִי דְּהוּא דְּדַרְי פְתַכִּי דְּאוּפִי'

וקא מתפח כו' לא הוי התם רק צערא דמרא כמו באבידה לכן לא הנה רשאי להקמיר על עצמו ולפרוק רק שילם דמי העצים ונמצאו לדברינו הרמב"ם והרא"ש בשיטה אחת הם וא"כ מנ"ל לב"י דפליגי א"ו כמו שפיארנו דגם הרמב"ם מיירי רק בת"ח פנ"ל: ולפי דברינו אלה מוכרח דגם דעת הטור פן דונוקא ת"ח ומשום פבוד תורתו דאל"כ אפתי יקשה קושית הב"י למה השמיט הטור דברי הרמב"ם דההולך בדרך הטוב כו' ולא יועיל פלוגתא הב"י בתירוץ שכתב ורבינו השמיט זה מפני שכתב הרא"ש וכו' דמה ראיה הוא מהרא"ש הלא הרא"ש מיירי דונוקא בת"ח ולהטור פטור גם במקבד בעלמא א"ו דגם להטור פטורא דזקן ואינו לפ"כ הוי דונוקא בת"ח ומשום פבוד תורה איברא דלשון הטור אין סובל פן דהא הטור לא הזכיר פלל לא חכם ולא זקן מקבד פלשון הרמב"ם רק שכתב בזה"ל המוצא דבר שהוא מתבייש להחזירו כו' וצ"ל דהטור סומך עצמו על סוף דבריו שהביא בסתם דברי הרא"ש הנ"ל ראיתי מפרשים כו' ואדרבה נ"ל פיון שפטררה התורה הזקן שלא לזלזל בכבוד תורתו וכו' וכנ"ל וממילא מוכן דמ"ש בתחלה המוצא אבידה שהוא מתבייש להשיבה כו' מיירי בבעל תורה דונוקא רק שפא הטור ללמד דאף בחכם אינו פטור רק אם לא הנה מחזיר שלו וכנ"ל.

זהו מה שנראה לענ"ד להשוות המחלוקת בדינים אלו לולי דברי השיטה מקנפצת שכתב בפ"י דלדעת הרמב"ם פטור גם במקבד בעלמא ומביא ג"כ לשון הר"ן שכתב פן ובע"כ נכוף ראשינו להם אולם מ"מ הלא דעת רוב המפרשים דהפטור דזקן ואינו לפ"כ הוי דונוקא בחכם ומשום פבוד תורה והגאון טורי אכן הנ"ל הולך ג"כ בשיטה זו שהיא המחנורת וכנ"ל: נחזור לדברינו הראשונים לישב קושיותיו של כ"ת הנה כבר ביארנו פי אינו דומה דחזית פבוד הבריות לדחזית עשה דכבוד תורה פי מה שכ"ה דוחה שב ואל תעשה הוא דחיה מצד עצמו דהיינו שחסה תורה על בזיון פללי של בריות פנ"ל ובזיון כמו זה אין שייך לומר שהאדם צריך למחול על פבודו ולהתבזות פדרך מדת הענוה כמו שהעיר בזה התנאים בסי' כ"ח (יע"ש שהביא ראיה מקרא דדוד ונקלתי עוד מזאת כו' הרי שהאדם צריך להתבזות מפני פבוד המקום).

ולפי ההנחה שלנו י"ל דבזיון פללי לא שייך לומר פן פי הוא נוגע גם לכבוד המקום ע"ד שפצינו בסנהדרין גבי קללת אלקים תלוי מפני שהאדם עשוי בצלם אלקים אבל בדחיה של פבוד תורה שהבזיון מתניחס רק לאדם פרטי ובתכונה פרטית כמו לילך החכם להעיד לפני גדול ממנו וכדומה לזה הנה מצד עצמו של החכם לא שייך לומר שידחה שום דבר מצנה פי פל דרך מדת הענוה הוא שימחול על פבודו ולהתבזות מפני פבוד המקום כמו שפצינו בדרך המע"ה ונקלתי עוד מזאת כו' וכדברי התנאים הנ"ל אף פל עיקר הדחיה הוא רק מצד אחרים ע"ד שפצינו גבי חירופים כמ"ש הרמב"ם בה' דיעות והובא בשו"ע יו"ד סי' רמ"ג בד"א שחפזהו בסתר אבל אם חפזהו בגלוי כו' צריך להיות ת"ח נוקם ונוטרפנחש וכו' ולכן אם יזלזל בכבוד תורתו נמצא הוא גורם בזה לאחרים לעבור על מ"ע דאת ה' אלקיך תירא כו' ולכך אמרינו עשה דכ"ת עדיף אמנם לפי זה י"ל דונוקא בעשה גרידא כמו ועמדו אבל לילך להעיד בפני ב"ד בדבר איסור שאם לא ילך הרי הוא גורם ג"כ לאחרים שיעשו איסור מלבד מה שהוא מבטל מצות אם לא יגיד וכינון שכל עיקר הדחיה הוא רק מצד גרם ולא הוי מ"ע גמורה כמו בכ"מ שדוחה שאר עשה קלה דהתם הדחיה הוא מצד עצמו אבל הכא אין שייך לומר

שְׁהַחֲכֶם עֲצֻמוֹ עוֹבֵר בְּזָה עַל עֲשֵׂה דכ"ת וּכְקוֹשֵׁית כַּת"ר רַק הַטַּעַם הוּא כְּדַבְּרֵינוּ שְׁגוֹרֵם לְאַחֲרִים לְעֵבֹר עַל מ"ע דכ"ת וְלִכֵּן בְּמָקוֹם שְׁסוּף סוּף יִגְרוֹם לְאַחֲרִים אִסּוּר בְּוִדְאֵי לֹא שְׁיִיף לֹמֵר פֶּאן עֲשֵׂה דכ"ת עֲדִיף וְלִכֵּן אִף דִּהְתִּי בְּקוֹשֵׁיתָם שֵׁם בְּשִׁבְעוֹת סוּבְרִים דְּמָה שְׁאִינוּ הוֹלֵךְ לְהַעֲיֵד נִקְרָא שֵׁב וּא"ת הֵינּוּ לְעִנְיָן זֶה שְׁיִדְחָה מִפְּנֵי כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת אֲבָל לְפִי הַתִּי שֶׁל תו' שְׁזָה אִינוּ נוֹגַע לַכ"ה רַק שְׁיִדְחָה מִפְּנֵי עֲשֵׂה דכ"ת כְּמוֹ שְׁמַצִּינוּ דְּגַלִּי קָרָא בְּאַבְיָדָה וּבְזָה אִינוּ עוֹבֵר בְּעֲצֻמוֹ הַעֲשֵׂה רַק בְּגִרְמָא כְּנ"ל וּמַטַּעַם דְּנִיחָא לִיָּה לְחַבְרָה דְּלִיעֲבַד אִסּוּרָא קְלִילָא כו' כְּנ"ל בְּכַגּוֹן זֶה בְּוִדְאֵי אִין דוֹחָה רַק מ"ע גְּרִידָא אֲבָל לֹא בְּמָקוֹם שֶׁהוּא יַעֲבֹר הַעֲשֵׂה וְסוּף סוּף יִגְרוֹם גַּם כֵּן אִסּוּר לְאַחֲרִים כְּמוֹ גַּבִּי לִילֵךְ לְהַעֲיֵד לְכֵן א"ש הָא דְּבְּאִסּוּרָא מְחַנְיָיב לִילֵךְ וּלְהַעֲיֵד וּבְזָה יִתְוַרֵץ ג"כ מָה שְׁהַקְשָׁה כ"ת עַל הָא דְּאָמַר בַּגְּמ' הַנְּ"ל דְּבְּמָמוֹנָא א"צ לְהַעֲיֵד וּמְבִיא ע"ז רְאִיָּה מְהָא דְּמַצָּא שֶׁק אִו קוֹנְפָּה דְּלִפְנֵינוּ מְוַהֲתַעֲלַמְתָּ וְהַקְשָׁה כ' ת"ל דְּמִשּׁוּם הֵכִי א"צ לְהַעֲיֵד בְּמָמוֹנָא מַטַּעַם דְּעֲשֵׂה דכ"ת עֲדִיף וּבְשֶׁלְמָא בְּאַבְיָדָה צְרִיף קָרָא מִשּׁוּם דְּהוּי עֲשֵׂה וּל"ת כְּדַבְּרֵינוּ הַנְּ"ל אֲבָל פֶּאן גַּבִּי עֲדוּת הֵנִי רַק עֲשֵׂה וּא"כ ת"ל מִשּׁוּם דְּעֲשֵׂה דכ"ת עֲדִיף אִף לְפִי דְּבְּרֵינוּ הַנְּ"ל א"ש דְּכִינּוֹן דְּעֲשֵׂה זֹו דכ"ת לֹא אֵלִים לְדַחוּת כְּמוֹ שְׁאָר עֲשֵׂה מַטַּעַם דְּהוּי רַק גְּרַם בְּיִטוּל עֲשֵׂה מַטַּעַם דְּנִיחָא לִי לְחַבְרָה כו' וְיִכּוֹל לְדַחוּת עֲשֵׂה גְּרִידָא דְּנַעֲמָדוּ אֲבָל בְּמִנִּיעַת עֲדוּת דְּמַלְכָּד שְׁעוֹבֵר עַל עֲשֵׂה דָאֵם לֹא יִגִּיד כו' כַּמ"ש הַתו' בַּפ' הַפּוֹנֵס (נו) ד"ה פְּשִׁטָּא כו' וּמַלְכָּד זֶה עוֹד הֵנָּה הוּא גוֹרֵם לְחַבְרֵי הַפְּסָד מְמוֹן וּבְזָה וּנְדָאֵי לֹא הוּי אֲמָרֵינוּ עֲשֵׂה דכ"ת עֲדִיף כְּנ"ל וְכְמוֹ בְּאַבְיָדָה אֲבָל פִּינּוֹן דְּגַלִּי לֵן קָרָא וְהַתַּעֲלַמְתָּ דְּבְּמָמוֹן דוֹחָה אִף בַּכָּה"ג מְנָה לְמַד גַּם גַּבִּי עֲדוּת דָא"צ לְהַעֲיֵד וּא"ש: וְלְפִי זֶה מִיְנוֹשֵׁב עוֹד קוֹשֵׁיא אַחֲרֵת שְׁהַקְשָׁה כ"ת בְּזָה דִּהְנֵה מָה שְׁתִּירְצָתִי לְמַעֲלָה עַל קוֹשֵׁיתוֹ הַנְּ"ל שְׁהַקְשָׁה כ"ת ל"ל קָרָא דְּוַהֲתַעֲלַמְתָּ ת"ל מִשּׁוּם דְּעֲשֵׂה דכ"ת עֲדִיף וְתִירְצָתִי לְעֵיל מִשּׁוּם דְּהוּי עֲשֵׂה וּל"ת הֵנָּה זֶה הַתִּי כְּתַבְתִּי טְרַם גְּמַרְתִּי לְרֹאוֹת סוּף קוֹנְטְרָסוֹ וּבְסוּף מַצָּאתִי אַח"כ בְּדַבְּרֵי שְׁהַתְחִיל לִיִּשֵׁב בְּדַרְךָ הֵנָּה שְׁכַתְבְתִּי אִף שְׁדַחָה אוֹתוֹ בְּשִׁתִּי יָדִים הַדְּחִיָּה הָאֲחַת הוּא מָה שְׁהַקְשָׁה כ' מִהַגְּמ' ב"מ הַנְּ"ל דְּמוֹכַח שֵׁם דְּעֲשֵׂה חֲמוּרָה דוֹחָה אִף ל"ת וְעֲשֵׂה וְדָלָא כְּדַמְשַׁמַּע בַּגְּמ' חוֹלִין.

הֵנָּה קוֹשֵׁיתוֹ זֹאת כְּכָר תִּירְצָנוּ לְמַעֲלָה שְׁאִין שׁוּם סְתִירָה מִהַגְּמ' דב"מ די"ל דְּלְפִי הָאֲמַת יְלִפְנֵינוּ מְקָרָא דְּאִישׁ אִמּוֹ כו' דְּלֹא דְּחִי עֲשֵׂה חֲמוּרָה לְעֲשֵׂה וּל"ת וּכְדַבְּרֵי הַט"א אִף עוֹד הַקְשָׁה עַל תִּי זֶה דְּלַפְמ"ש הַשִּׁטָּה מְקוֹבְצָת בְּסוּגְיָא דְּכֵהֵן וְהִיא בְּבִיה"ק דְּמַקְשָׁה הַגְּמ' הָא אִין עֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת וְעֲשֵׂה וְהַקְשָׁה הַש"מ דְּלַפְמ"ש רַש"י וְהַנְּ"י דְּאָף דְּגַבִּי אֲבִיָּדָה אִיפְכָא גַם ל"ת מ"מ אִין ל"ת מוֹעִיל לְדַחוּת וּלְגַבִּי הַנְּדַחִין מְחַשֵׁב הַל"ת וְלֹא לְגַבִּי הַדּוֹחִין (?עִינִין בְּרַש"י ב"מ ל' ד"ה פְּשִׁטָּא כו' וּבַנְּ"י שֵׁם) א"כ קָשָׁה מְאִי מַקְשָׁה הַגְּמ' הָא אִין עֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת וְעֲשֵׂה נִימָא אִיפְכָא אִין עֲשֵׂה דְּטוֹמְאָה דוֹחָה עֲשֵׂה וּל"ת דְּאַבְיָדָה דְּלְגַבִּי הַדּוֹחָה לֹא יִהְיֶה נְחָשֵׁב הַל"ת וְתִי בַש"מ דְּמַסְתַּבְרָא טְפִי לֹמֵר דְּעֲשֵׂה דְּאַבְיָדָה יִהְיֶה נְדַחָה מְעֲשֵׂה דְּטוֹמְאָה דְּכִי דְּחִינוּ עֲשֵׂה דְּאַבְיָדָה אִין זֶה קוּם עֲבוּר וְאִי דְּחִינוּ עֲשֵׂה דְּטוֹמְאָה הֵינּוּ קוּם עֲבוּר כו'.

וְע"ז הַקְשָׁה כ"ת דְּגַם גַּבִּי עֲשֵׂה דכ"ת נִימָא דְּיִדְחָה אִף ל"ת וְעֲשֵׂה דְּאַבְיָדָה מִשּׁוּם הָאִי טַעְמָא דְּאֲמָרֵינוּ אִיפְכָא אִין עֲשֵׂה דְּאַבְיָדָה דוֹחָה עֲשֵׂה דכ"ת דְּזָה ג"כ קוּם עֲבוּר אִף לְדַבְּרֵינוּ הַנְּ"ל אִין זֶה קוֹשֵׁיא דְּאָף אִם נֹאמַר ע"ד שְׁכַתְבַּת הַש"מ בְּתִירוּצוֹ מ"מ א"ש פֶּאן מִשּׁוּם דְּמַסְתַּבְרָא טְפִי לֹמֵר דְּאִין עֲשֵׂה דכ"ת דוֹחָה עֲשֵׂה וּל"ת דְּאַבְיָדָה מִשּׁוּם דְּבִיטוּל

העשה הוא רק שגורם לאחרים לעבור בדברינו הנ"ל משאם נאמר איפכא דהוי ביטול עשה ול"ת מצד עצמו וא"ש והנה יש להעמיס בדברינו אלה בדברי התו' דהיינו לפי תירוץם שמתלקים בין גנאי גדול ובין גנאי קטן.

דהנה זה פשוט דלפי תי' השני של תו' שמתרצים דכשעושים איסור ע"י מיקרי קום עשה בלא זה אין מקום לקושיות כ"ת די"ל דלא אמרינן עשה דכבוד תורה עדיף רק במקום שב וא"ת דהא מה שדוחה עשה דועמדו הוי שוא"ת.

פי הנה בהעיד מיושב אין עושה האיסור פשוט רק האיסור הוא פשוט להעיד אז חל עליו החיוב לעמוד וכדדף שאמרו גבי ינאי המלך עמוד על רגליה כו' וא"כ פשוטו עומד הוי שב וא"ת.

כן נראה לפענ"ד פשוט וא"כ כל קושיותו של כ' הוא רק לתי' א' של תו' שסוברים דכשאינו מעיד הוי שב וא"ת והנה באמת לכאורה תי' א' של תו' אינו מוכן שמתלקים בין גנאי גדול ובין גנאי קטן ומי יוכל לתת גדר וגבול לדבר מה נקרא גנאי גדול ומה נקרא קטן אף לדברינו הנ"ל י"ל דזהו פנונת התו' בתירוץם דהיא דהוי בזיון כללי זה הוי גנאי גדול והתם הוי הדחיה מצד עצמו פנ"ל אבל בבזיון פרטי לפי תכונת האיש זה הוי גנאי קטן ובכה"ג אין שייך כבוד הבריות רק משום לימא דכבוד תורה ולכן בזה אינו דוחה רק עשה דועמדו אבל לא במקום שגורם ג"כ לעבור לאחרים וכדברינו הנ"ל דאף לפי תי' א' של תו' מייירי שיעשו איסור על ידו רק שבת"ל א' סוברים דזה נקרא שב וא"ת ובת"ל ב' סוברים דנקרא קום ועשה וזה פשוט: ובזה יש לתרץ קושיות התו' בשבועות שם ד"ה עשה דכבוד תורה כו' שהקשו אמאי אוקים שמעון בן שטח לינאי המלך בפ' כ"ג בסנהדרין הא כבוד המלך גדול מכבוד תורה וכו' ולדברינו מיושב דבאמת אין זה עשה גמורה לגבי הת"ח רק שגורם לאחרים לעבור עשה חמורה דמורא ת"ח דאיפקש למורא המקום מאת ה' כו' ולכך נדחה עשה קלה דועמדו מטעם דניחא לי' לחבר כו' אבל גבי מלך אף שהוא גורם לאחרים לעבור על מ"ע דהיינו מ"ע דשום תשים כו' שתהא אימתו עליה אבל אין זה עשה חמורה כ"כ וכיון דהוא רק גורם לעבור על עשה קלה לא נדחה מפני זה עשה דועמדו כיון דבעצמו בל"ז אין עובר העשה רק שגורם לאחרים לעבור וצריך לומר הטעם דניחא לחבר כו' דהיינו שיש יכול לעבור על עשה דועמדו כדי שלא יעברו אחרים איסור חמור דאת' ה' אלמיה תירא כו' אבל איהו יעבור המלך על עשה דועמדו כדי שלא יעברו אחרים ג"כ עשה קלה דשום תשים כו' ודו"ק היטב: מה שכתב כ"ת להשיג על דברי השאגת ארי' בסי' נ"ח במי שנפסקו לו ציצית בשבת ברה"ר או שיש פלאים בבגדו והוא אינו יודע ונבירו רואה שכתב הרא"ש בפ"ט דנדה מן הירושלמי דדווקא במוצא פלאים בבגדו הוא דאמרינן אין חקמה כו' וצריך לפשוט אפי' בשוק אבל אם אדם רואה פלאים בבגדי חבירו והלובש פלאים א"י אין לומר לו בשוק דמשום כבוד הבריות יש לתוק ואל יפרישנו משוגג והש"א בסי' הנ"ל השיג על הרא"ש וגם על הטור שהביא דבריו בסי' ש"ג פיו"ד וכתב שדבר זה תלוי בשני התירוץים של התו' בשבועות שהבאנו למעלה דלת"ל א' מיקרי זה שב וא"ת ונדחה מפני כ"ה אבל לתי' השני שם דכשעושים איסור ע"י לא מיקרי שב וא"ת כו' וממילא דאין נדחה מפני כ"ה ובזה השיג על דברי הרא"ש הנ"ל לפי מה דקי"ל כתי' ב' של תו'

וְכַתֵּב ע"ז כַּת"ר לְהַשִּׁיג עַל הַש"א שְׁבִאָמֶת דִּין זֶה אֵין תְּלוּי כָּלֵל בְּשֵׁנֵי תִירוּצֵי הַתּו' דְּגַם
הָרֵא"ש יְכוּל לְסַבּוֹר כַּתִּי ב' שֶׁל תּו' דִּי"ל דְּדוֹנָקָא גְּבֵי עֲדוּת שְׁבִמְנִיעַת עֲדוּתוֹ יַעֲשֶׂה
הָעוֹשֶׂה אִסוּר בְּמִזִּיד בְּקוּם עֲשֶׂה שְׂאִין נִדְחָה מִפְּנֵי כ"ה אֲבָל בְּלוּבֵשׁ כְּלָאִים בְּשׁוּגָג
וְהָרֵא"ש סוֹבֵר דְּבְשׁוּגָג לֹא מִיקְרֵי עֲבִירָה אֲלָא דֵּהוּא אִסוּר קַל דְּלֹא שְׂיִיף בְּזָה אֵין חֻמְרָה
כּו' בְּאִנְפֵּן שְׁגוּף הָעֲבִירָה נִדְחָה מִפְּנֵי כ"ה וּמְמִילָא א"צ הָרֵוּאָה לְהַפְרִישׁוּ מֵאִסוּר דְּאִינוּ
עוֹשֶׂה אִסוּר כָּלֵל אֲבָל הָרַמְבַּ"ם סוֹבֵר דְּגַם בְּשׁוּגָג שְׂיִיף לֹא מֵר אֵין חֻמְרָה כּו' מְמִילָא
מְחַנְיֵב הָרֵוּאָה לְהַפְרִישׁוּ וְהָאֲרִיף כ"ת בְּזָה.

וְהִנֵּה אִף כִּי דְבַר חֻמְרָה דִּיבְרַ עַכ"ז י"ל דְּאֵין דְּבָרֵי וּמְוִכְרָחִים לְדִינָא דְּלִפֵּי דְּבָרֵי כ"ת גַּם
גְּבֵי עֲדוּת הָא דְּאִמְרִינֵן דְּבִאִסוּרָא חֲזִיב לִילָף וְלִהְעִיד הֵינּוּ בְּעוֹבֵר בְּמִזִּיד בְּלִמֵּי עֲדוּתוֹ
אֲבָל בְּשׁוּגָג כְּגוֹן בְּעֲדוּת אֲשֶׁה ע"ד שְׁפִירֵשׁ"י וְתו' כְּגוֹן שְׁבִאָמֶת הָאֲשֶׁה לְפָנֵי חֻמְרָה לְהַתִּירָה
וְהַעֲד יוֹדֵעַ שְׁבִעֲלָה חֵי כּו' וְהִנֵּה מְלִשׁוֹן זֶה שְׁפָתָבוּ רִש"י וְתו' מִשְׁמַע דְּהָאֲשֶׁה עֲצָמָה אֵינָה
יּוֹדֵעַת וּא"כ הִיא שׁוּגָגַת וְאִף אִם נִדְחוּק לְפָרֵשׁ דְּמִיָּרֵי בְּמִזִּידָה הִנֵּה לִפֵּי דְּבָרֵי יֵצֵא לָנוּ
דְּבִמְקוּם שְׂיַעֲשֶׂה רַק אִסוּר בְּשׁוּגָג כִּינֵן שְׁהָאִסוּר קַל וְנִדְחָה מִפְּנֵי כ"ה מְמִילָא א"צ לִילָף
לְהַעֲדִיד וּמְלִבַד דְּלֹא מִשְׁמַע כֵּן דְּבִגְמ' סְתָמָא אִמְרִינֵן דְּבִאִסוּרָא חֲזִיב לִילָף לְהַעֲדִיד מִשְׁמַע
אִף בְּאִסוּר שׁוּגָג הִנֵּה יֵשׁ לְהוֹכִיחַ כֵּן מִדְּבָרֵי הַתּו' בְּסִנְהֶדְרִין י"ח ב' גְּבֵי כַּה"ג מְעִיד וְהַתְּנִי'
כּו' וְכַתְּבוּ הַתּו' ד"ה מְעִיד כּו' וּא"ת וְלֹקְמָא בְּעֲדוּת הַחוּדָשׁ דְּנוֹדָאֵי כַּה"ג מְעִיד דְּבִאִסוּרָא
אֵין חֻמְרָה כּו' וְהַשְׁתָּא הֲלֵא קִילְקוּל הַחֻדָּשִׁים הוּא רַק בְּשׁוּגָג וְאִפְ"ה מְחַנְיֵב הַכַּה"ג לִילָף
לְהַעֲדִיד אֲלָא נוֹדָאֵי דְּגַם בְּשׁוּגָג שְׁפִיר שְׂיִיף אֵין חֻמְרָה כּו' כ"מ שְׂיֵשׁ חִילוּל הַשֵּׁם כּו' כִּי
בְּאָמֶת מַה יּוֹדֵעִים הָרֵוּאִים אִם הוּא שׁוּגָג אוֹ מִזִּיד: וּבְזָה יֵשׁ לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הַטּוֹר בַּחוּ"מ ס'י
כ"ח סְעִיף ה' ו'נ"ל וְאִם הָעֵד ת"ח וְגַנְאֵי לוֹ לִילָף כּו' בַּד"א בְּעֲדוּת מְמוֹן אֲבָל בְּעֲדוּת שְׂיֵשׁ
בּוֹ צַד אִפְרוּשֵׁי מֵאִסוּר חֲזִיב לִילָף שְׂאִין חֻמְרָה כּו' וְכַלְשׁוֹן הִנֵּה כְּתוּב ג"כ בַּש"ע ח"מ
וְכַתֵּב שֵׁם הַסַּמ"ע דִּישׁ לְדַיִק מְלִשׁוֹן זֶה שְׁפָתָבוּ צַד אִפְרוּשֵׁי מֵאִסוּר כּו' דְּבִין שְׁהַעֲדוּת
הוּא לְאִסוּר וּבִין שְׁהוּא לְהַתִּיר כְּגוֹן שְׂיּוֹדֵעַ לְהַעֲדִיד שְׁבִעֲלָה מֵת ג"כ חֲזִיב לְהַעֲדִיד מִטַּעַם
דִּיכוּל לְהַתְּגַלְגַּל ג"כ הִיתִירָא יַעו"ש: וְסִיָּים הַסַּמ"ע שֵׁם ס"ק כ"ח ו'נ"ל וּמ"ה דְּקִדְקַד הַטּוֹר
וְכַתֵּב צַד אִפְרוּשֵׁי מֵאִסוּרָא וְלֹא כַּב"י שְׁפָתָבוּ ע"פ פִּירֵשׁ"י דַּכַּה"ג א"צ לְהַעֲדִיד כּו'.

הִנֵּה אִף כִּי מַה אֲנִכִּי לְדַבֵּר נֶגֶד הַסַּמ"ע אֲמַנֵּם תּוֹרָה הִיא וְלִלְמוֹד בְּאִתִּי. כִּי מַה שְׁחַלַּק
הַסַּמ"ע עַל רַבֵּינוּ הַב"י וְנִדְחָה אוֹתוֹ בְּשִׁמְיָי יָדִים מִפְּנֵי דְּקִדְקוּק תִּיבָה אַחַת שֶׁל הַטּוֹר שְׁפָתָבוּ
צַד אִפְרוּשֵׁי מֵאִסוּרָא וּבְאָמֶת דְּבָרֵי ב"י נִרְאָה נִכּוֹן מְאוֹד בְּפִירֵשׁ"י כִּי לְמַה הָאֲרִיף רִש"י
לְבָאֵר כְּגוֹן אֲשֶׁה כּו' וְתַלְמִיד זֶה יּוֹדֵעַ כּו' וְלֹא פִי בְּקִיצוֹר כְּגוֹן לְהַעֲדִיד בְּעֲדוּת אֲשֶׁה א"ו
דְּדוֹנָקָא כַּה"ג שְׁבִאָמֶת לְאִסוּר אֲבָל לֹא כְּשִׁבָא לְהַתִּיר וּמְתַגַּלְגַּל אַחֲרֵי כֵּן אִסוּר גַּם
הַתְּנָאִים מְשִׁיג עַל הַסַּמ"ע מִטַּעַם אַחֵר וְהַדְּקִדּוּק שֶׁל תִּיבָת צַד אִפְרוּשֵׁי כּו' שַׁע"ז בְּנֵה
הַסַּמ"ע יְסוּדוֹ לְדַבְּרֵינוּ י"ל בְּפִשְׁטוּת דְּכּוֹנוּת הַטּוֹר לְאִשְׁמַעֲיָנָן דְּבִין בְּעֲבִירָה שֶׁל מִזִּיד
וּבִין בְּשׁוּגָג וְזֶה שְׁפָתָבוּ בְּעֲדוּת שְׂיֵשׁ בּוֹ צַד אִפְרוּשֵׁי מֵאִסוּרֵי וְכַנ"ל: עוֹד הַקֶּשֶׁה כ"ת עַל
דְּבָרֵי הַש"א וְהַנְּב"י וְעוֹד גְּאוּנִים אַחֲרֵים שְׁפָלֵם הִבִּינוּ מִדְּבָרֵי הָרֵא"ש דַּס"ל דְּמַה שְׂאִינוּ
מוֹדִיעַ לְחַבְרֵינוּ הֵנִי שֵׁב וּא"ת וְלִכְף סוֹבֵר דַּא"צ לְהַגִּיד לוֹ דְּשׁוּא"ת נִדְחָה מִפְּנֵי כ"ה וְהַקֶּשֶׁה
כ"ת ע"ז דְּהָא בַּלֵּא"ה עֵיקַר הַחִיּוּב מַה שְׂצָרִיף לְהוֹדִיעַ לְחַבְרֵינוּ לְהַפְרִישׁוּ מֵאִסוּרָא אֵין
זֶה רַק מְדַרְבְּנָן.

ואף דהש"א פתב דמן התורה חייב להפרישו מאיסור מ"מ דבריו צ"ע באמת מאיזה ענין יתיה חייב מן התורה כו' והאריף עוד בזה והביא דברי הב"ח בסי' ש"ג שכתב בפ"א דאין חיוב אמירה זו רק מדרבנן ולפ"ז הקשה כת"ר דהא בדרבנן בל"ז נדחה מפני כ"ה אף בקום עשה ויקשה ג"כ על הרמב"ם שסובר דחייב להודיע אף בשוגג ולפענ"ד נראה לומר דדברי הש"א נכונים ואדרבה דברי הב"ח תמוהים די"ל דבנדאי החיוב להודיעו ולהפרישו הוא מן התורה והוא משום מצנת תוכחה המפניש בתורה הוכיח תוכיח ודרשו חז"ל וכשלו איש באחיו כו' מלמד שכולם ערבים זל"ז כו' (יענין בסנהדרין מ"ד גבי עכו) וכיון דגם בשוגג מיקרי עובר עבירה כמ"ש הגאון ר"ע א"ג בתיבובותיו סי' ח' להוכיח דאף בשוגג ומתעסק נקרא עבירה א"כ ונדאי דגם בשוגג הוי דין ערבות כמו במזיד וא"ש דברי הש"א וגם א"ש דברי הרא"ש שכתב להקל רק משום דהוי שב ואל תעשה: ובענין זה קשה לי דברי הגאון נב"י בהגהות ש"ע הנקרא דגול מרבה שכתב בסי' קנ"א על דברי הש"א ס"ק ו' שכתב דלא פליגי המרדכי והר"ן דבישראל שהוא חייב להפרישו מאיסור גם המרדכי מודה.

אבל בע"ז שם מיירי בעובד כוכבים או בישראל מומר שאינו חייב להפרישו וכו'. והנה מעודי תמהתי על דברי הש"א אלו שכתב דישלאל מומר ג"כ אין מחוייב להפרישו כמו נכרי והוא תמוה דהא קיי"ל אע"פ שחטא ישראל הוא וגם התו' כתבו בפ"א בע"ז שם דבישראל מומר חייב להפרישו אחר זמן רב מצאתי בהגהות נב"י הג"ל שתמה על זה וכתב לתרץ דברי הש"א דיש חילוק בפשעו עובר בשוגג אז מחוייב להפרישו דומיא דקטן אוכל נבילות שהקטן הוי שוגג כו' אבל אם ישראל רוצה לעבור עבירה במזיד אין ישראל אחר מצננה להפרישו לדעת הש"א וכו' (יע"ש בדגול מרבה) ודבריו תמוהים דהא מדברי הרא"ש הג"ל מבואר להיפוך מדבריו דהא הרא"ש סובר דנדקא במזיד אז מחוייב להגיד לו ולהפרישו אף במקום פבוד הבריות אבל בשוגג ישתוק ואל יפרישו משוגג הרי דבמזיד מחוייב יותר להפרישו מאיסור משוגג וצ"ע: ובזה אשים קנצי למילין הנה ערכתי לפני דברי אלה לישב דברי הגאונים בענין זה דכבוד הבריות שתילי הלכות תלוין בו ואין בית המדרש בלא חידוש וה' יראנו מתורתו נפלאות א"ד דידו ואוהבו מקירות לבו דו"ש ושלוש תורתו נפתלי אמשטרדם מקאונא מילידי סלאנט: סימן נד פבוד רעי אהובי הרב הנ' סוע"ה המפורסם בשערים כו' כו' מו"ה נפתלי אמשטרדם נ"י: יקרת דבריו הנחמדים הגיעני ח"ת עם תשובתו הרממה כו' והנני אומר להשיב לכת"ר בקצרה.

הנה ע"ד שי' הראשונים דס"ל דהא דקי"ל דזקן ואינו לפי פבודו פטור מהשבת אבידה מקרא דוהתעלמת היינו דוקא חכם שאינה לפ"כ מפני חכמתו ומשום פבוד תורתו דחי לה אבל זקן או נכבד בעלמא לא ונהו דעת הרמב"ן והריטב"א וכמ"ש בש"ט מןפצת בב"מ (דף ל') ובנ"י שם וכתבתי לתמוה ע"ז מהסוגיא בפרכות (דף י"ט) דשם מבואר דכל היכי דנדחה מפני פבוד הבריות הנה פבוד הבריות לבד הוא דדוחה לכל אדם ולא פבוד תורה.

וכתב כת"ר לחלק דכבוד הבריות לא נאמר רק היכי שהיא גנאי לכל מין האנושי שרוב בני אדם מתביישים מזה כמו לילך בשוק ערום אבל בדבר שהבזיון הוא רק לאיש פרטי מפני תכונתו לא שייך לכלל לפטור מטעם כבוד הבריות עכ"ד.

לענ"ד אין זה נכון דהנה בברכות שם פריה לרב דאמר המוצא פלאים בבגדו פושטן אפילו בשוק מהברייתא קברו את המת וחרו כו' בא בטמאה באין עמו בטמאה משום כבודו ומשני בבית הפרס דרבנן ע"ש הרי דס"ד דגם בטומאה דאורייתא מותר להיטמאות מפני כבוד האבל והיינו משום דכבוד הבריות דוחה ללא דטומאה והנה אף דהכא ליכא בזיון לכלל רק כבוד בעלמא צ"ל דהנה ס"ל להגמ' דבמקום שהכבוד מחויב גם העדר כבוד הוא בכלל כבוד הבריות דהעדר כבוד הוי כמו גנאי ועכ"פ הרי הכא עיקר הכבוד הוא מתייחס רק להאבל לבד מפני תכונת אבילותו דמשום שהוא מר נפש הכבוד מחויב אליו ועי' בכתובות (דף ס"ט) מנין לאבל שמיסב בראש שנה ואשכחון כמלך בגדוד כו' ומ"מ הרי הוא בכלל כבוד הבריות: וביותר דהנה הרמב"ן בס' תוה"א פתב דיש גוסחי עתיקא דגרסי ומוספי במסקנא וכ"ת גיליף מפהן מה לכהן שפן לאו שאינו שנה בפל והשתא משמע לפום הני גוסחא דכל לאו דטומאה נדחה מפני כבוד הבריות כו' ואדחו ליה כולהו סוגי' דלעיל דבא בטמאה אפילו בטומאה דאורייתא כו' ע"ש הרי דס"ל להרמב"ן גם לפי האמת דמותר להיטמאות מפני כבוד האבל אפילו בטומאה דאורייתא דילפינן מן מת מצוה דכבוד הבריות דוחה לטומאה ועכ"פ הרי מבואר דגם כבוד האבל הוא בכלל כ"ה ודברי כת"ר מאי ענין זה למ"מ ובע"כ דכל שאינו לפ"כ הוא בכלל כבוד הבריות: ומ"ש כת"ר לישוב מה שתמהתי עוד על שי' זו דזקן ואינו לפ"כ הוא דוקא חכם ומשום כבוד תורה דא"כ מאי פריה שם בגמ' על רב דאמר פושטו אפילו בשוק מהברייתא דנהתעלמת דפטור זקן ואינה לפ"כ ולפי שי' זו מאי ענין אבידה לכ"ה דגבי אבידה דפטור דוקא בחכם דאיכא עשה דכבוד תורה הנה כבוד תורה הוא דדוחה לאבידה משא"כ בכלאים דהוי רק כבוד הבריות וכתב כת"ר לישוב דבאמת עשה דכ"ה לא יוכל לדחות אבידה דהתם הוא עשה ול"ת ורק הוא גזה"כ דנהתעלמת דהיינו בהצטרף שניהם יחד כבוד התורה עם כבוד הבריות דוחה ל"ת ועשה דאבידה וזהו קו' הגמ' דכיון דכ"ה גדול כ"כ ממילא כ"ה לבד דוחה ל"ת לבד עכ"ד.

אולם לא עמדתי על דעת כת"ר בזה דלכאור' הוא סותר דברי עצמו שכתב דלא שייך באבידה כ"ה פלל וממ"נ אם שייך באבידה משום כ"ה א"כ מה ראו הראשונים לומר דזקן ואינה לפ"כ הוא רק בכבוד תורה אחר דכ"ה לבד דוחה אפילו באיסורא ואם נימא דבאבידה לא שייך כ"ה פלל א"כ הרי לא חזי גם לאיצטרופי לכ"ה.

ומש"כ כת"ר דכמו כן צריה לפרש קו' הגמ' מלאחותו דלכאורה מאי קו' הא י"ל התם הטעם משום דמ"ע של קבורה דוחה ובע"כ דקו' הגמ' הוא משום דעשה של קבורה מת לא יוכל לדחות לעשה דפסח ומילה שיש בו פרת רק בצירוף הטעם דכ"ה וממילא כבוד הבריות לבד דוחה ל"ת לחוד עכ"ד וגם זה אינו מובן לי דאי נימא דכ"ה לבד אינו דוחה לפסח ומילה רק בצירוף מ"ע דקבורה א"כ מנ"ל דכ"ה לבד דוחה ל"ת הא פה י"ל דכ"ה לבד אינה דוחה פלל ומ"מ היא מצטרפת למ"ע דקבורה לדחות פסח ומילה ומי הגיד לנו החזון לשער פחה של כ"ה לבד שהיא דוחה ל"ת.

ובעיקר הדבר פבר עמד ע"ז השג"א בח"ש סי' י"ב אף פ"ב בפשיטות דכיון דמ"ע דקבורה
א"א לדחות לפסח ומילה בע"כ כ"ה לבד הוא שדוחה לפסח ומילה וזה מבואר שפיר. הן
אמת דצ"ע דמנ"ל הך דלמא כ"ה הוא דדוחה צירוף המ"ע אבל כ"ה לבד אינה דוחה
פלל וכבר הקשה זה הפרמ"ג בספר שושנת העמקים ע"ש אבל לומר זה בכוננת הגמ'
דכ"ה דוחה רק בצירוף המ"ע זה בנדאי לא יתכן פלל דא"כ הרי אין ראיה פלל לכ"ה
לבד שדוחה ל"ת וכן משמע מדברי הראשונים דכ"ה לבד דוחה פסח ומילה והנה
הרמב"ן בתוה"א פתב דלהנהך גוסחי עתיקא דגריסי וכ"ת גיליף מפהן מה לכהן שפן לאו
שאינו שנה בכל משמע דכל לאו דטומאה נדחה מפני פבוד הבריות פנ"ל והנה גם לפ"ז
קשה דמנ"ל דכ"ה הוא דדוחה ללאו דטומאה דלמא מ"ע דקבורה הוא דדוחה ונ"ל ג"כ
דמ"ע דקבורה לא יוכל לדחות ללאו נעשה דטומאה מאיזה טעם שהוא ולפי מ"ש כת"ר
צ"ל לפ"ז דמ"ע דקבורה דוחה בצירוף כ"ה וא"כ מנ"ל להרמב"ן דגם כ"ה לבד דוחה
טומאה הא במ"מ אינו דוחה כ"ה כ"א בצירוף מ"ע דקבורה ובע"כ צ"ל פיון דמ"ע
דקבורה לא יוכל לדחות בע"כ דכ"ה לבד הוא דדוחה וכמ"ש השג"א פנ"ל ולפ"ז ה"ה
לגבי אבידה אי ניקא נעשה דכ"ת לא יוכל לדחות ל"ת נעשה דאבידה א"כ צ"ל דבע"כ
כ"ה לבד הוא דדוחה וא"כ הדק"ל על הראשונים הנה"ל ובעיקר הדבר מ"ש כת"ר נעשה
דכ"ת לא יוכל לדחות ל"ת נעשה דאבידה פבר הרגיש כת"ר בסוף קונטרסו שמצא פתוב
זה על תשובתי אולם הלא דחיתי זה ומ"ש כת"ר לקיים ד"ז אינו חוזר ונ"ל: גם מה
שרוצה כת"ר להחזיק בפשיטות דברי הראשונים בהא דס"ל דזקן ואינו לפ"כ הוא דוקא
חכם דהיינו באמת משום הנעשה דכ"ת דוחה לאבידה פבר הארכתי בזה בתשובה להוכיח
דבע"כ אינו פן ובאמת ראיה מוכרחת נראה מגמ' סנהדרין ר"פ כ"ג דפריף כ"ג מעיד
והתניא והתעלמת כו' ע"ש בפרש"י הרי מבואר דגם פהו גדול א"צ להעיד דילפינו
מוהתעלמת ובע"כ דזהו משום פבוד הבריות לבד דהא בכ"ג ליפא עשה פמו בכ"ת
ומכש"כ לפמש"כ כת"ר דבאבידה ועדות לא שייף כ"ה פלל ורק עשה דכ"ת הוא דדוחה
וא"כ איף יפרנס דברי הגמ' הנה"ל דגם כ"ג פטור להעיד מוהתעלמת: ובעיקר הא דמבואר
בשבועות (דף ל') דת"ח מעיד מיושב משום דהאי עשה והאי עשה עשה דכבוד תורה
עדיף שהבינו פל האחרונים דהוא בתורת דחיית עשה לעשה ממש נעשה דכ"ת דוחה
לעשה דועמדו וכמו בעלמא נעשה חמורה דוחה לעשה קלה ובתשובה תמהתי ע"ז הרבה
והעליתי פ"א אחר בזה וכת"ר האריף לקיים דבריהם ולישב פל תמיהתי בענין זה לא
ראיתי להאריף בדברי כת"ר בזה והמענין יבחר ואמרתי לכתוב רק מה שיש לי לתמוה
עוד בזה והנה התו' בשבועות שם הקשו בהא דאמר עשה דכ"ת עדיף דא"כ מכש"כ
פבוד מלף שהרי אינו יכול למחול על פבודו ואמאי אוקמא שמעון פן שטח לינאי המלף
בפ' כ"ג בסנהדרין ות' דשאני דיני נפשות דחמירי ע"ש ובתו' זבחים (דף ט"ו) בד"ה
מיושב פתבו בזה"ל ועוד י"ל דעובדא דינאי דיני נפשות הנה ובד"נ אף ת"ח עומד ע"ש
ועכ"פ מתבאר מזה דבמונא או באיסורא אף מלף א"צ לעמוד מכש"כ מת"ח ולפי הנה"ל
צ"ל דהיינו משום נעשה דשום תשים כו' דוחה לעשה דועמדו וכמו נעשה דכבוד תורה
דוחה לעשה דועמדו ומשום דגם עשה דשום תשים של פבוד מלף היא חמורה ודוחה
לעשה קלה דועמדו ולפי זה צריף עיון גדול בפרכות שם בסוגי' דפריף לרב דאמר פושטן
אפילו בשוק מהא דאמר ראב"צ מדלגין היינו ע"ג ארונות של מתים לקראת מלכי כו'

ולפ"ז קשה דמאי פריה דלמא שאני התם דכבוד מלך דעשה דשום תשים דוחה ללא דטנמא ויכמו דעשה זו דוחה לעשה דנעמדו ומאי ענין זה לכבוד הבריות דילמא כ"ה אינו דוחה שום איסור פלל ואין לומר דעשה דשום תשים לא יוכל לדחות טנמא פהו ומשום דטנמא הוי עשה ול"ת אולם ז"א דברי זה הוי ל"ת נעשה שאינו שנה בכל וברי עשה דוחה שפיר ללא נעשה שאינו שנה בכל ועי' בתו' ב"מ (דף ל') ד"ה הא ע"ש ולפ"ז שפיר דוחה עשה דשום תשים ללא נעשה דטנמא וכ"כ השג"א בח"ש סי' י"ב דעשה דכ"ת דוחה ל"ת נעשה דטנמא ומשום שאינו שנה בכל וא"כ מכ"ש דעשה דשום תשים של פבוד מלך שידיחה ללא נעשה דטנמא ומשום הכי אמר ראב"צ מדלגין היינו ע"ג ארונות כו' וא"כ הרי אין ראיה מזה פלל דכ"ה לבד דוחה שום איסור ומאי פריה וצע"ג.

וכן אפילו לפמש"כ התו' בשבועות שם בתו' השני ג"כ צ"ע פנ"ל ודו"ק. אולם לפי מה שהעליתי בתשובה בפני דברי הגמ' דאין הטעם פלל דעשה דכ"ת דוחה לעשה דנעמדו מטעם שפתבתי שם או משום דעשה דכ"ת איתא במחילה וכמו שהקשו האחרונים באמת אלא דהפני' בגמ' הוא רק משום כ"ה דמשום כב"ת אין פבודו להעיד בעמידה ממילא נדחה עשה דנעמדו משום כ"ה ולפ"ז י"ל דבאמת גם עשה דשום תשים לא יוכל לדחות לאו נעשה דטנמא משום דאיתא במחיל' ואף דמלך שמחל על פבודו אין פבודו מחול מ"מ במקום מצוה יכול למחול ועי' בסנהדרין (דף י"ט) מצוה שאני ובחי' הר"ן שם ולפ"ז ה'א דאמר ראב"צ מדלגין היינו כו' היינו רק משום כ"ה ולפ"ז פריה שפיר פנ"ל: ומה שדקדק כת"ר על דברי הב"י בסי' רס"ג שהביא דברי הרמב"ם במש"כ דלפנים משורת הדין מחזיר את האבידה בכ"מ אעפ"י שאינה לפי פבודו וכתב הב"י ורבינו השמיט זה מפני שכתב הרא"ש ויראה לי פיון שפטר תורה את הזקן שאין לו לזלזל בכבודו איסור הוא לגבי דידיה שמזלזל בכבוד התורה במקום שאינו חייב כו' ולדעת הרמב"ם י"ל דלא מקרי מזלזל בכבוד התורה בשביל פך כו' עכ"ד הב"י והקשה כת"ר דמנ"ל להב"י דהרמב"ם חולק בזה עם הרא"ש ה'א י"ל דמש"כ הרמב"ם דלפנים משוה"ד מחזיר אבידה אעפ"י שאינה לפ"כ קאי רק על זקן מכובד שאינו חכם ומתוך פך רוצה כת"ר לומר דס"ל להב"י דמש"כ הרמב"ם או זקן מכובד היינו שהוא חכם ג"כ הנה בעיקר מה שהקשה הב"י פכר הרגיש כת"ר בעצמו ממש"כ הרמב"ם גבי פריקה וטעינה דאם הוא חסיד ועושה לפנים משה"ד אפילו הוא הנשיא הגדול ורואה בהמת חבירו רובצת כו' פורק וטוען עמו הביאו הטור בסי' רע"ב אלא דמ"מ פתב כת"ר די"ל דדוקא גבי פריקה וטעינה דאיכא צער בע"ח ס"ל להרמב"ם דלפנים משה"ד צריה גם חכם לפרוק ולטעון בעצמו דגם בטעינה איכא צערא קצת כמ"ש התו' משא"כ באבידה עכ"ד ותמהני מאוד דאם איתא דיש לחלק בזה בין אבידה לפריקה וטעינה פנ"ל א"כ הרי דברי הטור צ"ע שהביא שם דברי הרמב"ם הנ"ל דלפנים משה"ד אף הנשיא הגדול פורק וטוען וכתב ע"ז אבל א"א ז"ל פתב פיון דהתורה פטרה לזקן אין לו לזלזל בכבוד תורתו ואיסורא הוא לגבי דידיה ע"ש ולפי הנ"ל הרי צ"ע דמנ"ל להטור שהרא"ש יחלק על הרמב"ם לענין פריקה וטעינה ה'א הרא"ש מייירי באבידה ועכ"פ הרי לפנינו דהטור אינו מחלק בזה גבי חכם לענין לפנים משה"ד בין אבידה לפריקה וטעינה וא"כ מאי ק"ל על הב"י אכן באמת מש"כ כת"ר לחלק בין פריקה לאבידה הוא תמוה מאוד דאי נימא כמש"כ הרא"ש דבמקום שאין החכם חייב מדין אסור לו להחמיר ולזלזל בכבוד תורתו

א"כ מאי עדיפותא דפריקה משום צעב"ח פנין דמדינא פטור איך הותר לו לזלזל בכ"ח ונה פרוור מאוד גם אף לפי דברי הרמב"ם פתב גם בטעינה דאף הנשיא טוען לפנים משוה"ד.

ומש"כ כת"ר דגם בטעינה איפא צערא קצת הוא תמוה ביותר דהראשונים פתבו זה רק לפרש דברי הגמ' בב"מ שם (דף ל"א) דאמר אי פתב רחמנא פריקה וטעינה הו"א משום דצערא דמרה איתא צערא דידה איתא אכל אבידה כו' ועי' בשיטה מקובצת שם אכל לדינא לא נחשב טעינה לצער בע"ח ככל הדינים וכמבואר שם בסוגיא (דף לב) ובדברי הראשונים ועי' בנזיקי יוסף שם ומכש"כ דאינו ענין לומר שהחכם יזלזל בכבוד תורתו משום צעב"ח של טעינה אכל באמת גם בפריקה דאיפא משום צעב"ח מ"מ לסברת הרא"ש לא הותר לו לזלזל בכבוד תורתו פנין דפטור מדינא: ובאמת נלע"ד עוד לומר בהיפוף דמש"כ הרמב"ם דלפנים משה"ד אפילו הנשיא הגדול פורק וטוען היינו רק משום צערא דמרה אכל משום צעב"ח לבד גם לפנים משה"ד אינו צריך לפרוק ונ"מ גם לדינא במקום דליפא משום מצנת פריקה רק משום צעב"ח בלבד וכמ"ש הראשונים ועי' בשו"ע סי' רע"ב בזה זקן ואינה לפ"כ גם לפנים משה"ד אינו צריך לפרוק והנה הטורי אבן במגילה (דף כ"ח) הביא דברי הריב"ש בשם הראב"ד דאף שהרב שמחל על כבודו כבודו מחול היינו רק במידי דלית ביה בזיון רק כבוד אכל על בזיונו אינו יכול למחול וכתב הט"א לה"ר לזה משבועות (דף ל') גבי ר"י הנה ידע ליה סהדותא למר זוטרא אתא לקמיה דאמימר אותבינהו לכולהו אמר האי עשה והאי עשה עשה דכ"ת עדיף ואמאי הו"ל למחול על כבודם לקיים עשה דועמדו ובע"כ משום דעמידה הוי בזיון ולא יוכל למחול ע"ש אולם באמת אינו מספיק לישוב שי' הרמב"ם דהרי הרמב"ם ס"ל בהדיא דבכה"ג יוכל למחול על כבודו לקיים מצנה דהרי פתב דלפנים משה"ד אף נשיא שבישראל פורק וטוען וא"כ קשה דהו"ל למחול על כבודם לקיים מ"ע דועמדו והנה יסוד דברי הרמב"ם הוא מהא דמבואר בב"מ (דף ל') ר' ישמעאל בר"י פגע ביה ההוא גברא דהנה דרי פתפא דאופי כו' והא ר"י בר"י זקן ואינו לפ"כ הנה ומשני לפנים משה"ד הוא דעבד ועי' בכ"מ שם ובב"י.

ולכ"נ דהנה עיקר שם לפנים משוה"ד הונח רק על הדברים שבין אדם לחבירו דאפילו במקום שפטור מן הדין צריך ליכנס עם חבירו לפנים משה"ד וע"ש בפרייתא ואת המעשה זה הדין אשר יעשונו זו לפנים משה"ד אכל במצות שבין אדם למקום אינו נופל בגדר לפנים משה"ד רק לפעמים צריך להחמיר ממידת חסידות ולפ"ז נראה דבמקום שהחכם פטור מצד כ"ת אם הוא בדברים שבין אדם למקום גם ממידת חסידות א"צ למחול על כבוד תורתו והיינו דאמימר אותבינהו לכולהו ורק לענין אבידה ופריקה וטעינה שהדבר נוגע לחבירו בזה צריך לפנים משה"ד למחול על כבודו כדי שלא יהא חבירו נפסד על ידו ולפ"ז נראה דבמקום שפטור משום מצנת פריקה רק משום צעב"ח לבד אם הוא זקן ואינה לפ"כ גם לפנים משה"ד א"צ לפרוק פנ"ל: והנה בהיותי בענין זה אמרתי לכתוב מה שהוקשה לי עוד בדברי הטורי אבן שם וע"ש מה שהביא עוד ראיה דהרב לא יוכל למחול על בזיונו מדאמר ר"פ הנחנקין רב לא שביק ליה לבריה למשקל ליה סילויא כו' דלמא חביל והו"ל שגגת איסור ואי האב יכול למחול על בזיונו א"כ ה"ה על הפאתו נמי יוכל למחול א"כ למה לא שביק ליה לבריה למישקל ליה סילויא

הו"ל למחול על כבודו אלא נדאי כל כה"ג שהוא דרף בזיון אין כבוד האב מחול וה"ה לכבוד הרב והא דפריה התם אי הכי אפילו אחר נמי ומשני אחר שגגת לאו בנו שגגת חנק אע"ג דאחר יכול למחול על הפאתו כדמוכח בס"פ החובל (דרף צ"ג) הא דפריה א"ה אפילו אחר נמי היינו בסתמא הכי דלא מחל בהדיא ע"ש.

אולם דבריו צע"ג דמה שכתב דאם האב יכול למחול על בזיונו ה"ה על הפאתו נמי יוכל למחול כנ"ל הוא תמוה מאוד דמאי ענין הפאה לבזיון דאפילו אי נימא דאב יוכל למחול לבנו גם על בזיונו היינו משום דעיקר איסור בזיון הרי נמשך ג"כ רק ממצות כבוד ועיקר ענין כבוד הוא תלוי ברצון ולפ"ז אפ"ל דלעולם יוכל למחול גם על בזיונו אולם מאי ענין זה להפאה דמפה אביו הוא בחנק מגזה"כ ולא משום מורא וכבוד דלא דרשינן טעמיה דקרא ומה שינה מחילה בזה וביותר נראה דאף בחובל בחבירו לא שינה מחילה כלל לענין הלאו ומה שהביא הטורי אבן ראיה מס"פ החובל דאחר יוכל למחול על הפאתו באמת לאו ראיה הוא כלל דהסוגיא שם מיירי רק לענין חיוב ממון כמבואר שם באומר הפני פצעני ע"מ לפטור ע"ש אולם עיקר האיסור של חובל בחבירו לעולם אימא דלא מהני מחילה כלל ותדע דהרי במיתה בנדאי לא שינה מחילה וה"ה בחובל בחבירו ומכש"כ מפה אביו דלא מהני מחילה ע"ז וזה ברור ועי' בב"ק (דרף צ"א) לענין אם אדם רשאי לחבל בעצמו ע"ש: סימן נה למרבה הברכה ולשלום אין קץ לכבוד ידיד ד' וידיד עמו הרב המאוה"ג הגאון המפורסם הגביר המרומם צדיק תמים כקש"ת מו"ה אברהם ליטש ראזענבוים הלוי (נ"י) ז"ל: אחרי מבוא השלום כמשפט לכתר"ה כו' והנה בהיותי מעיין בספר שערי אמת למר אחיו הגאון שיח"י מצאתי שם בחמדת אריה ה' מגילה (סי' תרצ"ו) חמדה גנוזה מכבוד הדר"ג אשר הביא מר אחיו הגאון בשעריו, וקילס את אמריו: הנה כתר"ה הביא שם דברי התו' בשבועות (דרף ל' ע"ב) בד"ה אכל שפתבו שם בתי השני דהא דמבואר בגמ' דצורבא מרבנן צריף להעיד באיסורא אע"ג דכבוד הבריות דוחה בשוא"ת אפילו באיסורא היינו משום דכשעושיין איסור ע"י לא מקרי שוא"ת ובממונא שרי אפילו מוציאין ממון על ידו מבעליו שלא כדין ומצא שק או קנפה דמייתי ראיה מיניה כגון שרוצה אחר ליטלו עכ"ל התו' וע"ז הקשה כת"ר מנ"ל לרב שישא בריה דר"א דאמר אף אנו נמי תנינא דהאי מתניתין איירי ברוצה אחר ליטלו דלמא מיירי מתניתין דוקא באינו רוצה שרוצה אחר ליטלו ותו' כת"ר דעיקר ה'ראיה הוא דסמך אברייתא דנהתעלמת דאיתא שם פהו והיא בבה"ק או זמן ואינו לפי כבודו או שהיה מלאכה שלו מרובה משל חבירו והנה פהו והיא בבה"ק פשיטא אף אם רוצה אחר ליטלו אינו מטמא דאין עשה דוחה ל"ת ועשה וכן שלו מרובה משל חבירו נמי כן הוא והברייתא מדמי הנה ג' להדדי וממילא משמע דה"ה באינו לפי כבודו פטור ג"כ אף בשרוצה אחר ליטלו עכ"ד.

ויפה הקשה אף תי' הוא דוחק דמש"כ דמדכניל הברייתא הנה ג' אהדדי ובכהן והיא בבה"ק או מלאכה שלו מרובה בנדאי דאף ברוצה אחר ליטלו פטור א"כ ה"ה בזמן ואינו לפ"כ דפטור אף בשרוצה אחר ליטלו הוא דקדוק קלוש למאוד ואין דומה דמייתי הגמ' ראיה מפס דקדוק זה דאינו ענין כלל להשוות הנה ג' אהדדי בכל הפרטים ולאו בחדא מחתא מחתינהו ועוד דאפתי קשה מנ"ל באמת להברייתא גופיה דבאבינה פטור זמן ואינו לפי כבודו אף בשרוצה אחר ליטלו אף דהו"ל כקו"ע לסברת התו' בתי' השני

וכנ"ל: ולכן נלע"ד בפ"י דבריו התו' דדבריהם פשוטים ומבוארים בלישום גימגום והיגו דרב שישא סמך אגופיה דקרא דבע"כ מוכח דזקן ואינו לפי כבודו פטור אף בפרושה אחר ליטלו דהא דמבואר במשנה מצא שק או קנפה ואין דרכו ליטול ה"ז לא יטול היגו ג"כ מקרא דהתעלמת וכמבואר בגמ' בב"מ שם מנה"מ דת"ר והתעלמת כו' ע"ש והנה התו' בשבועות שם תי' מתחילה דהא דמעיד באיסורא היגו משום דכבוד הבריות אין דוחה בשוא"ת באיסורא רק בגנאי גדול כמו מת מצנה אבל גבי עדות ליפא גנאי כ"כ ולא שרי באיסורא אפילו בשוא"ת ורק במקמונא דוחה כבוד הבריות אפילו בגנאי קטן וכן באבידה מצא שק או קנפה הוי רק גנאי קטן והנה התו' בב"מ (דף ל' ע"ב) ד"ה אלא הקשו דל"ל קרא דהתעלמת לזקן ואינו לפ"כ תיפוק ליה מןלאחותו דכבוד הבריות דוחה מילת בנו ושחיטת פסחו ותי' דכבוד הבריות דמת מצנה חמיר טפי שמוטל בבזיון פן יסריח או יאכלוהו פלבים אע"ג דבפ"י מ"ש מוכח דאי הוי פלאים שוא"ת הנה נדחה משום כ"ה היגו משום דערום הוי גנות ובזיון גדול ע"ש והנה תי' התו' בכאן מספיק לישוב רק כפי מש"כ התו' בתי' הראשון בשבועות שם לחלק בין גנאי גדול לגנאי קטן דבאיסורא אין דוחה כבוד הבריות בשוא"ת כ"א בגנאי גדול והיגו דאיצטריף קרא דהתעלמת דבממונא וכמו אבידה דוחה כ"ה אפילו בגנאי קטן וה"ה בעדות דממונא אולם לפי תי' השני בתו' שבועות שם דהא דצטריף להעיד באיסורא היגו משום דכשעושיין איסור ע"י לא מקרי שוא"ת ולפ"ז אינם מחלקים בין גנאי גדול לגנאי קטן וס"ל דבשוא"ת ממש דוחה כבוד הבריות באיסורא אפי' בגנאי קטן ולפ"ז הרי יקשה כקו' התו' בב"מ שם דל"ל קרא דהתעלמת תיפוק ליה מןלאחותו דמת מצנה דוחה אפי' פסח ומילה.

ובע"כ צ"ל דנדאי לפי תי' זה דהא דאמרינן אבל באיסורא מעיד היגו דכשעושיין איסור ע"י לא מקרי שוא"ת. ובממונא שרי אפילו מוציאין ממון על ידו מבצעו שולא כדין.

לפ"ז הא דאיצטריף קרא דהתעלמת היגו אף בפרושה אחר ליטלו דהוי פקום נעשה דבאיסורא אין דוחה כ"ה בקו"ע רק בשוא"ת. מ"מ במקמונא כמו אבידה פטור אף בכה"ג וכמו דלתי' הראשון איצטריף והתעלמת לגנאי קטן פן לתי' השני איצטריף והתעלמת לקו"ע והיגו בפרושה אחר ליטלו והיגו דמחלק הגמ' בין ממונא לאיסורא דבממונא א"צ להעיד אף שמוציאין ממון ע"י מבצעו שולא כדין דהו"ל כקו"ע.

מ"מ דוחה כבוד הבריות אפי' בכה"ג וע"ז מיייתי ראיה מאבידה דזקן ואינו לפי כבודו פטור ובע"כ דהוא אף בפרושה אחר ליטלו דהו"ל כקו"ע דאל"ה ל"ל קרא דהתעלמת ומזה ילפינן לכל מצנה דממונא דכבוד הבריות דוחה אפילו בקו"ע וכמו עדות אף שמוציאין ממון ע"י שולא כדין פנ"ל: ובעיקר קו' התו' שיקשו דמ"ט צטריף להעיד באיסורא והא כבוד הבריות דוחה בשוא"ת וכן מה שיקשו התו' בב"מ דל"ל קרא דהתעלמת לזקן ואינו לפ"כ תיפוק ליה מןחיותו דמת מצנה דוחה פסח ומילה נלע"ד לישוב באופן נאות דהנה בגוף הדבר שכבוד הבריות נדחה מצות השם הוא דבר חידוש דאיף אפשר לומר שגנאי הוא לקיים המצנה דאיף יבוש האדם במצות השי"ת.

אף הנה עיקר הדבר דכבוד הבריות דוחה בשוא"ת נלמוד מהא דמת מצנה דוחה לפסח ומילה אולם שם אין בבזיון שום סרך קיום מצנה כלל דמה שהמת מצנה מוטל ע"פ

השָׁדָה וְאֵין לוֹ קוֹבְרִין אֵין בְּזָה עֲנִין מְצָנָה כָּלֵל וְרַק שְׁהַמוּצָא יִתְבַּטֵּל ע"י זֶה מִמְצָנֹת פֶּסַח וּמִיֵּלָה זֶהוּ עֵיקָר כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת דְּגַלֵּי קִרְא דְּאֵין לְהַנִּיחַ לְמַת שְׁיִתְבַּזְּהָ אַף דְּמִמִּילָא יִהְיֶה נִדְחָה מְצָנֹת פֶּסַח וּמִיֵּלָה וְכֵן הָא דְּפְרִיף בַּגְּמ' מִן מ"מ לְכַלְאִים הִיָּינוּ מְשׁוּם דְּעֵיקָר הַבְּזִיּוֹן הוּא כְּשִׁפּוּשׁט אֵת בְּגָדוֹ וְנִשְׂאָר עוֹמֵד עָרוּם בְּשׁוּק וּלפ"ז ג"כ אֵין בְּעֵיקָר הַבְּזִיּוֹן שׁוּם סְרָף קִיּוּם מְצָנָה דְּאֵין הַבְּזִיּוֹן מְשׁוּם שְׂאֵין כְּבוֹדוֹ לְקַיָּים מְצָנָה רַק דְּהַמְצָנָה הוּא סִיבָה לְהַבְּזִיּוֹן.

אַבְל בְּעֵצָם הַבְּזִיּוֹן לִיכָא קִיּוּם מְצָנָה וּלְכַף דְּמִי לִמ"מ אוּלָם בְּאַבְיָדָה גְּבִי זָקֵן וְאֵינוּ לִפ"כ עֵיקָר הַבְּזִיּוֹן הוּא גּוּף הַתְּעַסְקוֹ בְּמְצָנָה שְׂאֵין כְּבוֹדוֹ לְקַיָּים הַמְצָנָה וְכֵן הוּא גְּבִי עֲדוּת וּלפ"ז בַּכַּה"ג א"א לְלַמּוֹד מִן מַת מְצָנָה כָּלֵל שְׁיִפְטוֹר אָדָם מִמְצָנֹת הַשֵּׁם בְּשִׁבִיל שְׂאֵין כְּבוֹדוֹ לְקַיָּים הַמְצָנָה וּלְכַף אִיצְטְרִיף קִרְא דְּוְהַתְּעַלְמַת דְּבְּמִמוּנָא נִדְחָה מְצָנָה בְּשִׁבִיל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת אִפִּי' בַּכַּה"ג דְּאֵין כְּבוֹדוֹ לְקַיָּים הַמְצָנָה כְּנ"ל וְכֵן ה"ה גְּבִי עֲדוּת בְּמִיָּדִי דְּמִמוּנָא אַבְל עֲדוּת גְּבִי אִיסוּרָא דְּלֹא יִלְפִינוּ מִן הַתְּעַלְמַת צְרִיף לְהַעֲיִד בְּאַמַּת דַּבְּכַה"ג שְׁעֵיקָר הַבְּזִיּוֹן הוּא מַה שְׂאֵין כְּבוֹדוֹ לְקַיָּים הַמְצָנָה אֵין לְלַמּוֹד כָּלֵל מִן מַת מְצָנָה שְׁיִדְחָה בְּשׁוּא"ת דְּשֵׁם אֵין בְּעֲנִין הַבְּזִיּוֹן קִיּוּם מְצָנָה כָּלֵל כְּנ"ל: סִימָן נוֹ שְׁלוּם תְּנִינָא לְאַבְן בּוֹחֵן רֹאשׁ פִּינְהָ ה"ה הֶרֶב הַמְּאוּוה"ג הַגָּאוֹן הַמְּפֹרָסִים הַגְּבִיר הַמְּרוּמָם צְדִיק תְּמִים כַּכְּש"ת מו"ה אַבְרָהָם לִיטְשׁ רֹאזְעֵנְבוֹים הַלּוֹי בְּעִיר פְּרַעֲסִבוֹרְג: יִקְרַת מַכְתְּבוֹ הַטְּהוֹר הַגִּיעֵנִי נִוְעַם תְּשׁוּבָתוֹ בְּחִידוּשֵׁי תוֹרָתוֹ לְעֲשׂוֹת כְּוּוּגִים לְחֻזֵק דְּבְּרִי הֶרֶאשׁוּנִים.

וְהִנֵּה בְּבִיאוֹר דְּבְּרֵי הַתּוֹ בְּשִׁבּוּעוֹת (דָּף ל' ע"ב) בַּד"ה אַבְל שְׁכַתְּבוֹ בַּתִּי הַשְּׁנִי דְּכְשִׁעוּשִׁין אִיסוּר ע"י לֹא מְקַרֵּי שׁוּא"ת וּבְמִמוּנָא שְׂרִי אֶפִּילוּ מוֹצִיאֵין מִמוֹן ע"י מְבַעְלֵיו שְׁלֹא כְּדִין וּמְצָא שִׁק אוֹ קוֹפָה דְּמִיָּתִי רֹאזְה מִיָּנִיָּה כְּגוֹן שְׁרוּצָה אַחַר לִיטְלוֹ עכ"ל.

וְהַדְר"ג תְּמַה ע"ז דַּמְנ"ל לְהַגְמ' בְּאַמַּת דְּהַמְשָׁנָה דְּמְצָא שִׁק אוֹ קוֹפָה מִיָּנִי אַף בְּרוּצָה אַחַר לִיטְלוֹ וְהַאֲרִיף עֲלֵינוּ אֵת הַדְּרָף בְּיָשׁוּב קו' זוֹ נֶאֱמַר כְּתַבְתִּי בְּפִי דְּבְּרִיָּהֶם דְּמַגּוּפִיָּה דְּקִרְא שְׁמִיעַ לִיָּה דְּלִפִּי תִי' זֶה דְּאֵינָם מְחַלְקִים בֵּין גְּנָאֵי גְּדוּל לְגְּנָאֵי קָטָן וּמַמַּת מְצָנָה יִלְפִינוּ דַּכ"ה דּוֹחָה בְּאִיסוּרָא בְּשׁוּא"ת מְשֵׁשׁ אַף בְּגְנָאֵי קָטָן וַא"כ הִרִי קֶשֶׁה כְּקו' הַתּוֹ בַּב"מ (דָּף ל') דַּל"ל קִרְא דְּוְהַתְּעַלְמַת תְּיַפּוֹק לִיָּה מְלֶאחֻתּוֹ וְתִי' הַתּוֹ בְּשֵׁם אֵין שְׁיִיף לִפ"ז וּבַע"כ צ"ל דְּלִפִּי תִי' זֶה אִיצְטְרִיף קִרְא דְּוְהַתְּעַלְמַת לְפָטוֹר זָקֵן וְאֵינוּ לִפִּי כְּבוֹדוֹ אַף בְּשְׁרוּצָה אַחַר לִיטְלוֹ דְּהָיִי כְּקו"ע מ"מ דּוֹחָה כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת בְּמִמוּנָא וְע"ז הַקֶּשֶׁה הַדְר"ג דַּא"כ הו"ל לְהַבְּרִי' לְמִימַר כְּגוֹן זָקֵן וְאֵינוּ לִפ"כ וְרוּצָה אַחַר לִיטְלוֹ דְּהָא ע"ז קֹאֵי קִרְא דְּוְהַתְּעַלְמַת עַכ"ד אַף לְעַנ"ד אֵין בְּכַח דְּקְדוּקָה זֶה לְהַזִּיז הָאָמַת דְּמִמְקוּמוֹ הוּא מִן כְּרַע כִּיּוֹן דְּלִפִּי תִי' זֶה גַם בְּגְנָאֵי קָטָן דּוֹחָה כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת בְּשׁוּא"ת אֶפִּילוּ בְּאִיסוּרָא דְּיִלְפִינוּ מִן מַת מְצָנָה.

א"כ מַכְּש"כ לְאַבְיָדָה דְּזָקֵן וְאֵינוּ לִפ"כ פָּטוֹר וְל"ל קִרְא דְּוְהַתְּעַלְמַת וּבַע"כ צ"ל כְּנ"ל וְמַה שְׁהַקֶּשֶׁה הַדְר"ג י"ל בְּפִשְׁיטוֹת דְּתַנָּא דְּבְּרִי' מְסַתֵּם לָה סְתִימִי זָקֵן וְאֵינוּ לִפ"כ וּמְשׁוּם דְּמִמִּילָא מוּכָן דְּמִיָּנִי גַם בְּרוּצָה אַחַר לִיטְלוֹ כְּנ"ל.

וְהִרִי גַם לִפִּי מַה שְׁתִּי' הַתּוֹ בַּב"מ שֵׁם דְּאִיצְטְרִיף וְהַתְּעַלְמַת דְּאֶפִּילוּ בְּגְנָאֵי קָטָן דּוֹחָה כ"ה בְּאַבְיָדָה דְּמַמַּת מְצָנָה לֹא יִדְעִינוּ רַק לְגְּנָאֵי גְּדוּל וּמ"מ הָא הַבְּרִיָּתָא סְתָמָא קְתַנִּי זָקֵן וְאֵינוּ לִפ"כ וְלֹא מְפָרֵשׁ דְּאֶפִּילוּ בְּגְנָאֵי קָטָן וְהִרִי גַם בְּאַבְיָדָה מְשַׁכַּחַת לָה שְׁיָהָא גְּנָאֵי גְּדוּל וְכַמְש"כ הַתְּנִימִים (בַּסִּי' כ"ח) ע"ש וּבַע"כ צ"ל מְשׁוּם דְּזֶה מְמִילָא מוּכָן וּלפ"ז כְּנ"ל הוּא ג"כ

לפי תי' השני שבתו' שבועות פנ"ל: ומ"ש הדר"ג דתי' התו' בב"מ מספיק ג"כ לפי תי' השני בתו' שבועות שם והיינו דאע"ג דלפי תי' זה ע"כ אינם מחלקים בין גנאי גדול לגנאי קטן לאו משום דמלאחותו נלמוד דאף בגנאי קטן דוחה כ"ה בשוא"ת ודאי דמלאחותו לא ידעינן רק בגנאי גדול כמו מת מצנה וע"ז איצטריך קרא דנהתעלמת דאפילו בגנאי קטן דוחה כ"ה מיהו מ"מ ילפינן אח"כ איסורא מאבידה דאפילו בגנאי קטן דוחה פבוד הבריות בשוא"ת וכינן דעיקר דחיית האיסור בכ"ה ילפינן מלאחותו ורק דילפינן מאבידה דדוחה כ"ה אפי' בגנאי קטן בזה שפיר יש ללמוד איסורא מממונא עכ"ד הנה אין זה במשמע דברי התו' פלל ועוד דכמו כן נימא פיון דבע"כ באבידה פטור זקן ואינו לפ"כ אף ברוצה אחר ליטלו א"כ גיליף מזה גם לאיסורא דכ"ה דוחה אפי' בכה"ג דעושינן איסור ע"י דהו"ל כקו"ע ומשום דכינן דעיקר דחיית האיסור ילפינן מלאחותו.

א"כ שפיר יש ללמוד איסורא מממונא לענין זה דדוחה כ"ה אף בגנאי דהוי כקו"ע וכמו שכתב כת"ר דילפינן איסורא מממונא דאפילו בגנאי קטן דוחה כ"ה אבל באמת איני יודע מה דחקו לזה פיון דסוף סוף באבידה פטור זקן ואינו לפ"כ אף ברוצה אחר ליטלו כמש"כ התו' בתו' זה א"כ מה חסר אי נימא דכוליה קרא דנהתעלמת להכי הוא דאתא דאף ברוצה אחר ליטלו דהו"ל כקו"ע מ"מ פטור זקן ואינו לפ"כ ובשוא"ת ממש באיסורא ילפינן מלאחותו דכ"ה דוחה אפי' בגנאי קטן פנ"ל: ועל מה שכתב הדר"ג דמהברייתא דנהתעלמת מוכח דאפילו ברוצה אחר ליטלו פטור מדכילי בהדדי זקן ואינו לפ"כ עם פהו ויהא בבה"ק ומלאכה שלו מרובה ובאינה בנדאי אף ברוצה אחר ליטלו פטור וכתבתי דהוא דוחק הוסיף כת"ר להוכיח מהברייתא בדרה"ק דבע"כ זקן ואינו לפ"כ פטור אף ברוצה אחר ליטלו דהנה בב"מ שם בברייתא דנהתעלמת פריה בגמ' למאי איצטריך קרא אילימא לכהן והיא בבה"ק פשיטא האי עשה והאי ל"ת ועשה ולא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה כו' אלא לזקן ואינו לפ"כ והקשו בתו' דמאי פריה פשיטא והא פי אמרינן דאין עשה דוחה ל"ת ועשה ה"מ ל"ת ועשה השונה בכל אבל האי דאינו שונה בכל דחי פדמוכח בפ' שני נזירין ע"ש ובשיטה מקוננת הביא בשם תו' שאנץ והרא"ש שכתבו לישוב קו' זו בשם יש מפרשים דהשבת אבידה נמי לא עדיף מיניה דאיהו נמי אינו שונה בכל דאינו נוהג בזקן ואינו לפ"כ ע"ש.

והנה לפי המסקנא דנהתעלמת קאי לזקן ואינו לפ"כ צ"ל דהא דכהן והיא בבה"ק אינו מטמא לה היינו משום דלא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה וצ"ל ג"כ דעשה דאבידה אינו שונה בכל דאינו נוהג בזקן ואינו לפ"כ פנ"ל.

ולפ"ז בע"כ מוכרח דאף ברוצה אחר ליטלו פטור זקן ואינו לפ"כ דאי חייב להחזיר בכה"ג א"כ הרי השבת אבידה נוהג אפילו בזקן ואינו לפ"כ כגון בשרוצה אחר ליטלו והוי אבידה מ"ע השונה בכל וא"כ אמאי פטור כהן והיא בבה"ק וש"מ דזקן ואינו לפ"כ פטור אף ברוצה אחר ליטלו: אף לענ"ד אין הדברים מחוננים דהנה באמת מוכרח שם בגמ' עוד טעם אחר דלא איצטריך קרא לכהן והיא בבה"ק ומשום דלא דחינן איסורא מקמי ממונא וע"ש בתו' שכתבו דהעיקר סמיה על ותו מי דחינן איסורא ע"ש ולפ"ז לפי המסקנא הא דכהן והיא בבה"ק אינו מטמא לה הוא אף בלא הטעם דלא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה ורק משום דלא דחינן איסורא כו' ול"צ לומר פלל דהשבת אבידה הוי עשה

שאינו שנה בכל ודברי הרא"ש ותו' שאג"ז שכתבו דהשבת אבידה אינו שנה בכל סוכבים רק לפי קו' הגמ' שהקשה דלא איצטריך קרא לכהן והיא בבה"ק משום דלא אתי עשה כו' אולם לפי המסקנא א"צ לזה כנ"ל אף בל"ז אפילו לפי הראשונים דלא היה בגירסתם כלל הך ותו מי דחינו איסורא ועי' בש"ט מ'מ אין לדברי כת"ר קיום והנה ביסוד דבריו במש"כ דאי נימא דבשרוץ אחר ליטול האבידה גם זקן ואינו לפ"כ חייב להחזיר ממילא שוב א"א לומר דאבידה הוי עשה שאינו שנה בכל משום דאינו נוהג בזקן ואינו לפ"כ וכמש"כ בתו' שאג"ז והרא"ש פ"ג דברוץ אחר ליטול גם זקן ואינו לפ"כ חייב להחזיר לכאורה אין לזה מוכן כלל פ"ג דמ"מ איפא גונא דזקן ואינו לפ"כ פטור והינינו בסתם אבידה שאינו רוצה אחר ליטול א"כ סוף סוף הוי השבת אבידה אינו שנה בכל דאינו נוהג בזקן ואינו לפ"כ פשאינו רוצה אחר ליטול אלא דבאמת יש לקיים דבריו מסבא והינינו דדוקא אי נימא דזקן ואינו לפ"כ פטור בהחלט בכל גונוי שפיר אפ"ל דהשבת אבידה מקרי אינו שנה בכל ומשום דאינו נוהג בזקן ואינו לפ"כ לגמרי והוא דומיא למ"ע דכהנים דמקרי אינו שנה בכל דאינו נוהג כלל בישראלים אולם אי נימא דזקן ואינו לפ"כ אינו פטור בהחלט דלפעמים גם פשאינו לפ"כ חייב להחזיר וכגון ברוצה אחר ליטול א"כ שוב לא מקרי אינו שנה בכל דהרי נוהל לפעמים באמת גם בזקן ואינו לפ"כ ולא דמי למ"ע דכהנים או למ"ע דאינו נוהג בנשים: אלא דבכ"ז לענינינו לא יועיל כלל דהנה הרא"ש ובתו' שאג"ז שם דחו דברי הי"מ הנ"ל דהשבת אבידה מקרי אינו שנה בכל משום דאינו נוהג בזקן ואינו לפ"כ וכתבו דלאו מילתא הוא דבין בזקן בין בנשים נוהג בדבר שדרכו ליטול וכל שבשלו מחזיר בשל חבירו מחזיר ע"ש והנה לכאורה צ"ע דמ"מ הרי אינו שנה בכל דכל דבר שאין דרכו ליטול דבשלו אינו מחזיר גם בשל חבירו אינו מחזיר וצ"ל דהסבא הוא ג"כ כנ"ל ומשום דכיון דבדבר שבשלו מחזיר גם בשל חבירו צריך להחזיר ואף על גב דבאמת אינו לפי פבדו מכל מקום פ"ג שבושלו הנה מוחל על פבדו גם בשל חבירו צריך להחזיר ולפ"ז הרי אין זקן ואינו לפ"כ פטור בהחלט דלפעמים גם פשאינו לפ"כ צריך להחזיר וכגון במזון מרובה דבשלו פודאי הנה מוחל על פבדו משום הפסד מזונו וכמו שיתבאר לפנינו בס"ד ולכא לא מקרי השבת אבידה עשה שאינו שנה בכל ונהו ממש כמש"כ לקיים דברי הדר"ג וז"ב אולם לפי דעת הי"מ שכתבו תו' שאג"ז והרא"ש בשמם דהשבת אבידה מקרי עשה שאינו שנה בכל צ"ל דלא ס"ל כנ"ל אלא דמ"מ פ"ג דאיפא גונוי דזקן ואינו לפ"כ פטור פגון פל שבשלו לא הנה מחזיר דגם בשל חבירו אינו מחזיר לכא שפיר מקרי אבידה עשה שאינו שנה בכל ולפ"ז הרי אין לדברי הדר"ג קיום כלל ממ"נ דלסברת תו' שאג"ז והרא"ש שדחו דברי הי"מ כנ"ל פנדאי דאין מקום לדברי הדר"ג דלדידהו לא מקרי אבידה עשה שאינו שנה בכל וצריך לישוב קו' התו' בשיוניי אחרניא: ורק פל דבריו סוכבים לפי דברי הי"מ שתי' לקו' התו' דאבידה מקרי אינו שנה בכל משום דאינו נוהג בזקן ואינו לפ"כ.

והא לדידהו צ"ל באמת פ"ג דלפעמים פטור זקן ואינו לפ"כ והינינו בדבר שבשלו אינו מחזיר לכא מקרי אינו שנה בכל ואף דאינו פטור בהחלט דבדבר שבשלו מחזיר צריך להחזיר גם בשל חבירו אעפ"י שאינו לפ"כ מ"מ מקרי אינו שנה בכל וא"כ גם דברי כת"ר נסתרים הם דלפ"ז הרי גם אי נימא דזקן ואינו לפ"כ אינו פטור מלהחזיר בשרוץ

אחר ליטולו מ"מ שפיר מקרי אבידה עשה שאינו שנה בפל פיון דאיפא גונוי דפטור מלהחזיר וכגון בסתם אבידה שאינו רוצה אחר ליטלו.

וכמו דמקרי אינו שנה בכל ומשום דפטור בדבר שבשלו אינו מחזיר: מיהו בעקר קו' תו' שאגן וקרא"ש שדחו דברי הי"מ פנ"ל נלע"ד לישב ולקיים דברי הי"מ. והנה בהא דמבואר בגמ' ב"מ (דף נ') דאמר רבא פל שבשלו מחזיר בשל חבירו נמי מחזיר והביאו פן כל הראשונים לפסק הלכה הרי"ף והרמב"ם וקרא"ש ובטור ושו"ע חו"מ סי' רס"ג מתבאר מדברי האחרונים דעיקר הפנה בהא דכל שבשלו מחזיר היינו דאע"ג דבאמת אינו לפ"כ דהוא אדם חשוב שאינו לפ"כ לישא שק או קופה והוא מתבייש להחזירו.

מ"מ אם בשלו משום הפסד ממונו הנה מוחל על פבודו ולא הנה מניחה לאיבוד פה חייב להחזיר בשל חבירו ועי' בב"י סי' רס"ג שהביא המשנה דמצא שק או קופה וכ"ד שאין דרכו ליטול ה"ז לא יטול ודברי רבא דאמר כל שבשלו מחזיר.

וכתב ז"ל ונהנה תמיה לי מאי קמ"ל רבא מתניתין היא עד שלמדתי מדברי הרמב"ם ישובו של דבר שכתב כו' מצא שק או קופה אם הנה חכם או זקן מכובד שאין דרכו ליטול פלים אלו בידו אינו חייב להיטפל בהן ואומד את דעתו אילו הנה שלו אם הנה מחזירו לעצמו פה חייב להחזיר של חבירו.

ואם לא הנה מוחל על פבודו אפילו הנה שלו פה בשל חבירו אינו חייב להחזיר עכ"ל הב"י. ודבריו צריכים ביאור והנראה בכונת דבריו דהנה פשטות דברי רבא דאמר פל שבשלו מחזיר בשל חבירו נמי מחזיר אפשר לפרש דהוא לסימנא בעלמא לידע מהו אינו לפי פבודו היינו פל שבשלו מחזיר ומשום דדרכו בכך ואינו שלא לפי פבודו פה בשל חבירו נמי מחזיר ורק דבר שבשלו אינו מחזיר דאינו לפ"כ אינו מחזיר בשל חבירו.

ואולם היכא דבנדאי הוא שלא לפי פבודו פטור מלהחזיר ואין נ"מ אם בשלו הנה מוחל על פבודו משום הפסד ממונו ולפ"ז הרילא הוסיף רבא על דברי המשנה דתנו פל דבר שאין דרכו ליטול ה"ז לא יטול.

ולכך כתב הב"י דישובו של דבר נלמוד מדברי הרמב"ם ז"ל דמדבריו מתבאר דאף היכי דהדבר הוא בנדאי שלא לפי פבודו מ"מ אומד את דעתו אם בשלו הנה מוחל על פבודו משום הפסד ממונו פה חייב להחזיר בשל חבירו, ולפ"ז טובא קמ"ל רבא דכל שבשלו מחזיר אף דהוא באמת אינו לפ"כ מ"מ פיון דבשלו הנה מוחל על פבודו בשל חבירו נמי מחזיר דבמשנה לא מתבאר זה ועי' בב"ח ובפרישה ע"ש ועכ"פ לפ"ז דגוף זקן ואינו לפ"כ הוא לפי ענין האבידה ולפי טבע האדם המוצא.

והיינו דבמזון מרובה פמעט פל אדם מוחל על פבודו בשביל הפסד ממונו וכן יש אנשים שמוחלים על פבודם גם בשביל הפסד מועט דממונם חביב עליהם מפבודם פה הוא בשל חבירו וה"ז ברור: והנה נסתפקתי בהא דמבואר בגמ' שבועות שם דצורבא מרבנן דזילא ביה מילתא למיזל לאסהודי לקמיה דיינא דזוטר מיניה לא ליזיל ובגמ' מייתי ראיה ע"ז מאבידה מהמשנה דמנח שק או קופה.

וצ"ע אם גם בכאן שייך זה הכלל דכל שבשלו מחזיר והיגו היכא דהענין הוא ממון מרובה באופן דבשלו לא היה חושש על כבודו בבזיון כזה אם הוא חייב ג"כ להעיד בשל חבירו.

ואף דלא שייך לומר כל שבשלו היה מעיד פמובן מ"מ שפיר יוכל להיות אומד את דעתו בבזיון כזה אם היה מוחל על כבודו בשביל הפסד ממונו. והנה אם פי הפוסקים סתמו דבריהם כזה מ"מ נלע"ד דבכה"ג בנדאי חייב להעיד דהא גם עדות ילפינו מאבידה ומשום דהוי ממונא לפ"ז אין חילוק כלל וגם בכאן שייך הכלל דכל שבשלו כו': שוב מצאתי בחי' רבינו יונה לסנהדרין (דף י"ח) גבי הא דפריה בגמ' פהו גדול מעיד והתניא והתעלמת כו'.

וע"ש שכתב באמצע הדבור זה לשונו ומה"ט נמי לא אוקמוה בממון מרובה פדאמרין באילו מציאות כל שבשלו מחזיר כו' א"נ משום דמילי דפשיטות נינהו כו' ע"ש. ועכ"פ הרי מפורש בדבריו בהקדמא בפשיטות דבממון מרובה שבשלו היה מוחל על בזיון כזה גם כהו גדול צריך להעיד ומכש"כ צורבא מרבנן כו'.

ורק נסתפקתי גבי מלה דקי"ל נמי דמלה אינו מעיד וכמבואר בשבועות (דף ל"א) לאפוקי מלה ומבואר שם דמדאורייתא אינו מעיד ועי' בפרש"י שם משום דגנאי הוא לו ע"ש. אי נימא דבממון מרובה ג"כ דבשלו גם המלה היה מוחל על כבודו משום הפסד ממונו אם צריך להעיד ג"כ בשל חבירו.

ואף דבמלה כתיב שום תשים עליה מלה שתהא אימתו עליה ואינו יכול למחול על כבודו מ"מ הרי דעת הרא"ש דת"ח שאינו לפ"כ להחזיר אבידה אין לו להחזיר לפנים משוה"ד וגם איסורא איכא גביה להחזיר שמולול בכבוד תורה ומ"מ הרי אמרו כל שבשלו מחזיר כו'.

ולפ"ז אפשר דה"ה למלה גבי עדות ואבידה כו' ל. ואם נימא כן היה אפשר לישב דברי הרמב"ם בפ"ז מה' שגגות שכתב דמלה מביא קרבן על שבועת העדות והקשו עליו דדבריו הוא נגד הש"ס בשבועות שם לאפוקי מלה כו' ומשום דמלה אינו מעיד ולפ"ז היה מיושב שפיר דמשפחת לה בממון מרובה כ"כ דבשלו היה מוחל על כבודו בשביל בזיון כזה ובכה"ג גם מלה צריך להעיד וכנ"ל.

והא דלא תי' רבינו יונה בסנהדרין שם דלפיכך לא אוקמיה בממון מרובה ומשום דא"כ אפילו מלה נמי. וכמש"כ התו' דלא מצוי לשנוי' דמעיד היגו באיסורא ומשום דא"כ אפילו מלה נמי ע"ש.

י"ל משום דהמשנה מייירי במלכי ישראל כמבואר שם ומלה ישראל בנדאי אין מעיד כלל אפילו בממון מרובה מגזירת חכמים וכמו שאמרו בגמ' ומלכי ישראל מ"ט לא משום מעשה שהיה דעבדא דינאי מלכא כו' באותה שעה אמרו מלה לא דן כו' לא מעיד כו'.

ועי' בחי' הר"י שם שכתב הא דלא אוקמיה באיסורא משום דמתניתין סתמא קתני ע"ש ולא תי' כמש"כ התו' דא"כ אפילו מלה נמי זצ"ל ג"כ כנ"ל דמלה ישראל בנדאי אינו מעיד באיסורא מגזירת חכמים כנ"ל ודברי התו' שתי' כנ"ל צע"ג באמת.

אף הנה בעיקר מש"כ בחי' הר"י לינשב דלפיכך לא אוקמא במוון מרנפה משום דמילי דפשיטות נינהו הוא דוחק וע"ש שהרגיש בעצמו דהא אפ"ל דאגב דבעי למיתנא מלך לא מעיד תני כ"ג מעיד וכמו שאמרו שם בגמ' כ"ג דן פשיטא כו' אלא אידי דקא בעי למיתני מלך לא דן כו' תנא נמי כ"ג דן ודנין אותו וה"נ אפ"ל אע"ג דפשיטא הוא תני משום מלך ע"ש: והנראה לענ"ד לינשב קו' הר"י בעז"ה.

ויתבאר בהקדמ הנלע"ד דין חדש והיינו דאע"ג דקי"ל כל שבשלו מחזיר בשל חבירו מחזיר מ"מ אם אהד הוא ערום ורואה אבידה בחוץ והוא ממוון מרנפה שבשלו בנדאי לא הנה חושש על פבודו בשביל הפסד ממונו מ"מ בשל חבירו אין חייב לרוץ ערום להחזיר אבידה אף שהוא ממוון מרנפה מאוד דהנה בעיקר הא דאמר רבא כל שבשלו מחזיר בשל חבירו נמי מחזיר וכפי מה שנתבאר בדברי האחרונים הנה עיקר הא דאשמעינן רבא היינו דאע"ג שבאמת הוא אינו לפ"כ לישא שק או קנפה משום שהוא אדם חשוב מ"מ אם בשלו לא הנה חושש על פבודו וניחא ליה להתבזות בשביל הפסד ממונו גם בשל חבירו צריף להחזיר וכמש"כ גם הרמב"ם בפ"א מה' גזילה ואבידה ובטור וש"ע חו"מ סי' רס"ג וכנ"ל.

צע"ג מנ"ל לרבא הך פלגא הא קרא דוהתעלמת סתמא ממעט זקן ואינו לפי פבודו מלהשיב אבידה משום פבוד הבריות. וא"כ נימא דכל שאינו לפי פבודו פטור מלהשיב.

ומה לי שבשלו הנה ניחא ליה לבזות את פבודו בשביל הפסד ממונו מ"מ בשל אחרים אפשר דאין מחוייב לזלזל בכבודו ומשום פבוד הבריות דרחמנא פטרינהו מגזה"כ וכנ"ל. וביותר צע"ג לפמש"כ הרא"ש דזקן ואינו לפ"כ שהוא חכם גם אם ירצה להחזיר לפניו משהו"ד אין רשאי דאסור לו לזלזל בכבוד תורתו הביאו הטור בסי' רע"ב ע"ש.

ועי' בשבועות (דף ל') גבי האי עשה והאי עשה עשה דכבוד תורה עדיף ולהטורי אבן במגילה (דף כ"ח) ע"ש. ולפ"ז צע"ג מנ"ל לרבא דכל שבשלו מחזיר והיינו שלא הנה חושש על פבודו בשביל הפסד ממונו כף יחזיר בשל חבירו ויזלזל בכבוד תורתו אף דהקרא ממעט זקן ואינו לפ"כ מוהתעלמת פנ"ל.

ולכאורה הנה אפ"ל דהא דאמר רבא כל שבשלו מחזיר כו' קאי רק למכונד בעלמא שאינו חכם. אבל זקן שהוא חכם כל שאינו לפ"כ פטור בכל גונו.

ובזה הנה מיןשב מה שהקשה מוהרש"ל דלפי הפלל דאמר רבא כל שבשלו מחזיר כו' א"כ למה נקט הברייטא זקן ואינו לפ"כ ע"ש. ולפ"ז י"ל דהברייטא מיירי בזקן שקנה חכמה דלכף כל שאינו לפ"כ פטור ואין נ"מ אם בשלו הנה מחזיר והרמב"ם שכתב אם הנה חכם או זקן מכונד אומד את דעתו כו' פנ"ל אזיל לטעמיה דס"ל דלפנים משהו"ד מחזיר לעולם ואעפ"י שאינו לפ"כ ואף לנשיא שבישראל פן הוא וכמבואר בדבריו שם מיהו ע"כ זה אינו דבנדאי הא דאמר רבא כל שבשלו מחזיר כו' פלל זה הוא גם לזקן שהוא חכם.

וכן נראה מדברי פל הראשונים וכן הרא"ש ס"ל באמת דזקן ואינו לפ"כ הוא דוקא חכם והוא שיטת הרמב"ן והריטב"א עי' בשיטה מקונצת בב"מ שם. ולפ"ז בע"כ דרבא קאי גם על חכם אף באמת גם בזקן ואינו לפי פבודו שאינו חכם ג"כ צ"ע דמנ"ל לרבא הך

כָּלֵלָא פִּינּוֹן דְּבִקְרָא סְתָמָא נְתַמְעַט זְקוֹן וְאִינוּ לְפִי כְּבוֹדוֹ וְכַ"ל וְלִכְאוּרָה צַע"ג: אַף גְּרָאָה לְיִשְׁבַע ע"פ הַגְּמ' בְּבִרְכוֹת (דָּף י"ט) דְּפָרִיף בַּגְּמ' לְרַב דְּאָמַר הַמוֹצֵא פְּלָאִים בְּבִגְדוֹ פּוֹשְׁטוּ אֶפְיִלוּ בְּשׁוּק מִהֶבְרֵייתָא דְּוַהֲתַעֲלַמְתָּ פְּעָמִים שְׂאֵתָה מִתְּעַלְמָא כְּגוֹן זְקוֹן וְאִינוּ לִפְ"כ וּמִשְׁנֵי שְׂאֵנֵי הֶתֶם דְּכַתִּיב וְהִתְעַלַּמְתָּ וְלִגְמַר מִיָּנִי אִיסוּרָא מִמְּמוֹנָא לָא יִלְפִינּוּ ע"ש בַּגְּמ'.

וְהַקְשׁוּ הַמְּפָרְשִׁים הָא לְכַמָּה דְּבָרִים יִלְפִינּוּ אִיסוּרָא מִמְּמוֹנָא וְכַמוֹ לְעַנְיָן סִימְנִים דְּאוּרֵייתָא בַּב"מ (דָּף כ"ז) וְכַן מְצִינּוּ דְּמָמוֹן חָמוּר מְאִיסוּר דְּאִין הוּלְכִין בְּמָמוֹן אַחַר הָרֹב וְעִי' בְּתו' בַּב"מ (דָּף כ) ד"ה אִיסוּרָא ע"ש.

וְעִי' בְּסִפְרָא פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ שָׁם שְׁתִּי' ע"ז דְּבָר הַמְּתַקַּבֵּל וְהוּא דְּדוֹקָא הָכָא לְעַנְיָן כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת לָא שְׂיִיף לְמִילָף אִיסוּרָא מִמְּמוֹנָא דְּהַשְׁבַּת אַבְיָדָה. דְּכִינּוּ דְּקו"ל אַבְיָדָתוֹ קוּדְמָת לְאַבְיָדָת אַבּוֹ וְרַבּוֹ וְשָׁל כָּל אָדָם.

א"כ מַה"ט גּוֹפִיָה בְּזְקוֹן וְאִינוּ לְפִי כְּבוֹדוֹ שְׂאִין דְּרַכּוֹ לְטַפֵּל לְהַחְזִיר אֶפְיִלוּ אַבְיָדָת עֲצָמוֹ וְנוֹחַ לוֹ יוֹתֵר לְהַפְסִיד מְמוֹנוֹ א"כ מַכְש"כ שְׂאִין מְחַוֵּב לְטַפֵּל בְּאַבְיָדָת כָּל אָדָם ע"ש וְהִנֵּה גַם לְפִי הַמְּסַקְנָא בְּבִרְכוֹת שָׁם דְּמַסִּיק שׂוֹא"ת שְׂאֵנֵי וְהִינּוּ דְּכְבוֹד הַבְּרִיּוֹת דּוֹחָה בְּשֵׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה אֶפְיִלוּ בְּאִיסוּרָא מ"מ בַּע"כ דְּחִידוּשׁ הוּא שְׂחִידוּשָׁה הַתּוֹרָה בְּמְמוֹנָא דְּכְבוֹד הַבְּרִיּוֹת דּוֹחָה יוֹתֵר מִבְּאִיסוּר דְּהִנֵּה הַתּו' בְּשִׁבּוּעוֹת שָׁם לְגַבֵּי הָא דְּמַחְלַק הַגְּמ' בֵּין מְמוֹנָא לְאִיסוּרָא דְּצוּרְבָא מְרַבְּנּוּ דְּזִילָא לִיה מִקְלָתָא לְאַסְהוּדֵי דְּבְמְמוֹנָא א"צ לְהַעִיד וּבְאִיסוּרָא מְעִיד הַקְשׁוֹ בְּתו' מְבִרְכוֹת שָׁם דְּמַסִּיק דְּכְבוֹד הַבְּרִיּוֹת דּוֹחָה בְּשׂוֹא"ת אֶפְיִלוּ בְּאִיסוּרָא.

וְתִי' שָׁם בְּתִי' הֶרְאִישׁוֹן דְּבְאִיסוּרָא אִין דּוֹחָה כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת בְּשׂוֹא"ת כ"א בְּגִנְאֵי גְדוֹל כְּמוֹ מַת מְצִנָּה אַבְל גְּבִי עֲדוּת הָוֵי רַב גְּנָאֵי קָטָן לְכַף אִין כ"ה דּוֹחָה כ"א בְּמְמוֹנָא וְכַן אַבְיָדָה דְּמִיִּתִי הַגְּמ' רְאִיָה מִיָּנִי הָוֵי ג"כ רַב גְּנָאֵי קָטָן ע"ש.

וְעִי' בְּתו' בַּב"מ (דָּף ל) ד"ה אֵלָא שְׂהַקְשׁוֹ דַּל"ל קְרָא דְּוַהֲתַעֲלַמְתָּ לְזַקוֹן וְאִינוּ לִפְ"כ תִּפּוּךְ לִיה מְלֶאחַחוֹתוֹ דְּמַת מְצִנָּה דּוֹחָה לְפָסַח וּמִילָה וְתִי' דְּכְבוֹד הַבְּרִיּוֹת דְּמַת מְצִנָּה חָמִיר טְפִי ע"ש וְהוּא פְּנ"ל וְעַכ"פ מִתְּבַאֵר מְזָה דִּישׁ חִילּוּק לְדִינָא לְעַנְיָן כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת בֵּין מְמוֹנָא לְאִיסוּרָא דְּבְאִיסוּר אִין כ"ה דּוֹחָה רַב בְּגִנְאֵי גְדוֹל וּבְמְמוֹנָא דּוֹחָה אֶפְיִלוּ בְּגִנְאֵי קָטָן וְהִינּוּ דְּאִיצְטְרִיף קְרָא דְּוַהֲתַעֲלַמְתָּ פְּנ"ל וְצ"ל ג"כ דְּאִיסוּרָא מִמְּמוֹנָא לָא יִלְפִינּוּ וְעַכ"כ דְּהַטְעַם הוּא פְּנ"ל וְהִינּוּ דְּבְמְמוֹנָא הוּא עַנְיָן אַחַר דְּכִינּוּ דְּגַם בְּשֵׁלוֹ הִנֵּה נּוֹחַ לוֹ יוֹתֵר לְהַפְסִיד מְמוֹנוֹ מִלְּזַלְזֵל בְּכְבוֹדוֹ שְׂאִין דְּרַכּוֹ לְהַחְזִיר אֶפְיִלוּ אַבְיָדָת עֲצָמוֹ דְּכְבוֹדוֹ חָשׁוּב אֲצֵלוֹ יוֹתֵר מִמְּמוֹנוֹ א"כ מַכְש"כ שְׂאִין חִיָּב לְטַפֵּל בְּאַבְיָדָת חֲבִירוֹ וְהוּי כְּמוֹ אַבְיָדָתוֹ דְּקוּדְמָת לְשָׁל כָּל אָדָם.

וּלִפ"ז נִיחָא שְׂפִיר בַּעַז"ה דְּמִשׁוּם הָכִי ס"ל לְרַבָּא בְּאַמְתָּ הָף כָּלֵלָא דְּכָל שְׂבִשְׁלוֹ מְחִזִּיר בְּשָׁל חֲבִירוֹ מְחִזִּיר וְאֵע"ג שְׂאִינוּ לְפִי כְּבוֹדוֹ וְהִינּוּ פִינּוֹן דְּעִיקָר הַטְעַם דְּכ"ה דּוֹחָה בְּמְמוֹנָא הוּא פְּנ"ל וּלִפ"ז הִינּוּ דְּנִקָּא דְּגַם בְּשֵׁלוֹ אִינוּ מְחִזִּיר פְּנ"ל אוּלָּם כָּל שְׂבִשְׁלוֹ מְחִזִּיר וְלֹא הִנֵּה חוֹשֵׁשׁ עַל כְּבוֹדוֹ דְּהַכְּבוֹד לָא נְחָשֵׁב אֲצֵלוֹ כְּמוֹ הַפְּסַד מְמוֹנוֹ שׁוּב לָא שְׂיִיף הָאֵי טַעְמָא לְכַף גַּם בְּשָׁל חֲבִירוֹ מְחִזִּיר: וְכַן לְפַמְש"כ בַּב"מ אַבְיָאוּר דְּבָרֵי הַגְּמ' אִיסוּרָא מִמְּמוֹנָא לָא יִלְפִינּוּ דְּהוּא כַּמְש"כ בְּשִׁטָּה מְקוֹנְבָצָת בַּב"מ (דָּף ל') עַל הָף דְּמִי דְּחִינּוּ אִיסוּרָא מְקַמֵּי מְמוֹנָא וְע"ש שְׂפַתְב בְּבִיאוּר הַדְּבָר וּמִשׁוּם פִּינּוֹן דְּאֶפְיִלוּ בַּעַל אַבְיָדָה כְּהֵן אִינוּ רִשְׁאֵי

להטמא בזה היאך יטמא זה בשבילה כו' הילכך לא דחינו מ"ע משום מצנה שבממון שאם הפקיר בעליו ממונו פטור זה מאותו מצנה שהרי חייב לומר פן ע"ש ולפ"ז היינו נמי דאמרינן דאיסורא מממונא לא ילפינן ומשום כיון דבעל אבידה גופיה אם היה שלא לפי כבודו לא היה מטפל בזה והיה מניחה להפקר ואיך יטפל המוצא בשבילה אם הוא שלא לפי כבודו ומינשוב קו' המפרשים פנ"ל ועכ"פ הנה גם לפ"ז שפיר קאמר רבא דכל שבשלו מחזיר כו' דכל שבשלו היה מוחל על כבודו בשביל הפסד ממונו גם בשל חבירו מחזיר דשוב לא שינה ה"ט דהבעלים גופיה אם היה שלא לפ"כ כו' פמוכן ועכ"פ זה נראה ברור דעיקר הא דאמר רבא כל שבשלו מחזיר בשל חבירו נמי מחזיר הוה פללא לא שינה רק במצנה דממונא כמו השבת אבידה ועדות דעיקר הטעם בזה דכבוד הבריות דוחה יותר מבאיסור הוא משום דהוי ממונא וכמו שהסביר הפני יהושע וכנ"ל וילכך תלי בקל שבשלו מחזיר פנ"ל אולם באיסור היכי דדוחה כבוד הבריות בשוא"ת בנדאי דלא שינה פלל זה ואף מי שיהיה נוחא ליה לזול בכבודו בשביל הפסד מועט מ"מ האיסור לעולם נדחה משום כ"ה ובכל ענין אין חייב לזול בכבודו דגזה"כ הוא דכבוד הבריות דוחה בשוא"ת מןלאחותו וכנ"ל: ועפ"ז נ"ל לומר דבר חדש דעיקר הפלל דכל שבשלו מחזיר הוא רק בגנאי קטן וכמו מצא שק או קנפה דמיירי במתניתין דבכה"ג באיסור אין דוחה כבוד הבריות פלל ורק חידוש הוא שחידשה התורה בממונא דכ"ה דוחה אפילו בגנאי קטן מקרא דוהתעלמת והטעם צ"ל פנ"ל לכה"כ כל שבשלו מחזיר בשל חבירו נמי מחזיר אולם בגנאי גדול כמו לילה ערום בשוק להשיב אבידה דזה הוי גנאי גדול וכמ"ש התו' בב"מ ובשבועות שם בזה אף דבשלו היה מחזיר כמו בממון מרובה דבשלו היה מוחל על בזיונו בשביל הפסד ממונו מ"מ בשל אחרים א"צ להחזיר כיון דהוא אינו לפ"כ ומשום דהא בגנאי גדול שידחה כ"ה באבידה ל"צ ללמוד פלל מוהתעלמת דהא אפילו באיסורא דוחה כבוד הבריות בשוא"ת במקום גנאי גדול ולפ"ז גם גבי ממונא כמו אבידה בגנאי גדול אין הטעם פלל דדוחה כ"ה משום דהוי ממונא נאבידתו קודמת לשל כל אדם וכנ"ל אלא משום דגזה"כ הוא דכ"ה דוחה בשוא"ת אפילו באיסורא בגנאי גדול וכש"כ בממונא פנ"ל ולפ"ז שוב אין נ"מ פלל אם בשלו היה מחזיר דאע"ג דבשלו היה מוחל על כבודו משום הפסד ממונו מ"מ בשל אחרים א"צ להחזיר.

ומשום דכבוד הבריות דוחה בשוא"ת אפילו באיסורא מגזה"כ מקראי דלאחותו ומכש"כ לממונא וכנ"ל הן אמת דלפמש"כ התו' בשבועות שם בתו' השני דלפ"ז צ"ל דקרא דוהתעלמת לא איצטריך אלא בפרוזה אחר ליתלו אבל בל"ז אפילו בגנאי קטן שפיר ילפינן מאיסורא וכנ"ל דלפ"ז שוב א"א לומר פנ"ל וגם לומר דעיקר הפלל דכל שבשלו מחזיר הוא בפרוזה אחר ליתלו ג"כ הוא דוחק אולם לפי תו' הראשון שפתו' נלע"ד ברור פנ"ל ועי' בתומים סי' כ"ח דהתו' ס"ל לעיקר כתי' הראשון וכן במ"א הבאתי ראיה דכן הוא גם דעת הראשונים הרמב"ם והר"ן והגמיוקי יוסף כתי' הראשון שפתו': ולפ"ז מינשוב שפיר קו' רבינו יונה בסנהדרין שם בהא דלא משני הגמ' דכהן גדול מעיד היינו בממון מרובה וכנ"ל והוא ע"פ מש"כ הרמב"ם בפ"א מה' עדות דכ"ג אינו מעיד.

וע"ש בכס"מ שכתב דמדברי רבינו שכתב דין כ"ג סמוך לדין צורבא מרבנן דמפליגין ביה בין עדות ממון לעדות שמפריש בזה מן האיסור וסתם דבריו בכ"ג משמע דבכ"ג לא שני לן בין עדות ממון לעדות איסור ע"ש וכ"כ הכס"מ בפ"ז מה' מלכים ע"ש ולכאורה

צ"ע מאיזה ענין נחלק בזה בין צורפא מרבנן לכ"ג פיון דאין חקמה כו' וע"ש בלח"מ ומ"ל ות"י האחרונים דס"ל להרמב"ם כמש"כ התו' בשבועות שם בת"י הראשון דקא דצורפא מרבנן מעיד באיסורא אף דכבוד הבריות דוחה בשוא"ת אפילו באיסורא ומשום דכ"ה אין דוחה רק בגנאי גדול ועדות לא הני כ"א גנאי קטן ולא נדחה באיסורא מפני כבוד הבריות.

וזה אפשר דס"ל להרמב"ם ג"כ דדוקא לצורפא מרבנן להעיד לקמיה דזוטר מיניה הני רק גנאי קטן. אבל לכ"ג להעיד לפני ב"ד דכל ב"ד הני זוטר מיניה נחשב באמת לגנאי גדול ולקף א"צ להעיד אף באיסור ומשום דכ"ה דוחה בשוא"ת ועכ"פ פיון דלכ"ג הני לגביה גנאי גדול להעיד לפ"ז הרי מינשב שפיר קו' הר"י בסנהדרין שם בהא דלא משגי הגמ' דכהן גדול מעיד היינו בממון מרובה וכפי הפלל דאמר רבא כל שבשלו מחזיר כו'.

אף היינו משום דכיון דלכ"ג הו' גנאי גדול להעיד ולפ"ז לעולם א"צ להעיד בממון מרובה שבשלו הנה מוחל על כבודו בבזיון כזה ומשום דבגנאי גדול לא שייך הו' פללא דאמר רבא כל שבשלו מחזיר בשל חבירו מחזיר וכנ"ל: ומעתה מינשב שפיר גם קו' הרא"ש ותו' שאנץ על היש מפרשים שתי לקו' התו' בב"מ שם דגם השבת אבידה הני עשה שאינו שנה בפל ומשום דאינו נוהג בזקן ואינו לפי כבודו ודחו דברי הי"מ ומשום דגם בזקן ואינו לפי כבודו נוהג בדבר שדרכו ליטול דכל שבשלו מחזיר בשל חבירו מחזיר כנ"ל ולפ"ז ניחא שפיר ומשום דזה הפלל דכל שבשלו מחזיר הוא רק בגנאי קטן אוכל זקן ואינו לפ"כ היכי דהוי גנאי גדול פטור בהחלט מלהשיב אבידה אף במקום דבשלו הנה מחזיר משום הפסד ממונו וכמו ממון מרובה ומשום דבזה דוחה כבוד הבריות מפח דגם איסורא נדחה בשוא"ת משום כ"ה מלאחותו כנ"ל ולקף שפיר הני אבידה עשה שאינו שנה בפל ובזה לא שייך לומר דמ"מ הרי בגנאי קטן נוהג גם בזקן ואינו לפ"כ כל שבשלו הנה מחזיר דזה בודאי אינו דאפילו אי נימא דבגנאי קטן לעולם מחזיר זקן ואינו לפ"כ מ"מ בודאי דשפירמקרי אבידה אין שנה בפל.

פיון דבגנאי גדול פטור זקן ואינו לפ"כ בהחלט מלהשיב אבידה ומכש"כ בכה"ג כנ"ל וזה ברור ועי' להתנאים בסי' כ"ח ע"ש ודו"ק: והנה לפי שיטת הי"מ וכנ"ל דעשה דהשבת אבידה מקרי אינו שנה בכל הקשה לי בן אחי האברך החרף ופיון מו"ה ישראל משה נ"י מגמ' ב"מ (דף ל"ב) דמייתי שם פרייתא דת"ר מנין שאם אמר לו אביו הטמא או שא"ל אל תחזיר מנין שלא ישמע לו שנאמר כו' ופריף בגמ' טעמא דכתב רחמנא כו' הא לא"ה הו"א ציינתא ליה ואמאי האי עשה והאי ל"ת ועשה ולא אתי עשה ונדחי ל"ת ועשה כו' ע"ש והנה התו' ביבמות (דף ה) ד"ה ואפתי הקשו דמאי פריף האי עשה כו' והא לאו ועשה דטומאה אינו שנה בכל והרי עשה דוחה ל"ת ועשה שאינו שנה בפל ות"י דלא פריף אלא אאל תחזיר אבידה דל"ל קרא להכי דלאו ועשה שנה בפל הוא ע"ש וכן פרש"י באמת בב"מ שם דקו' הגמ' הוא מאל תחזיר ע"ש ולפ"ז לפי שיטת הי"מ הנ"ל דגם עשה דאבידה מקרי אין שנה בכל כנ"ל.

א"כ הרי נשאר קו' התו' דמאי פריף האי עשה כו' והא בלא קרא הו"א דעשה דכבוד אב דוחה ל"ת ועשה דאבידה שאינו שנה בכל והיא קו' נכונה. ועי' בחי' הרשב"א ביבמות שם שהקשה ג"כ כקו' התו' וכתב ו"ל ומיהו מהא ליכא ראיה כ"כ דאיכא למדחי דמאל

תחזיר קא מקשה דהוי לאו השנה בכל ואעפ"י שאינו בן זקן ואינו לפי כבודו מ"מ בכלהנים וילויים וישאלים נוהג ע"ש אולם לפי שיטת הי"מ הג"ל דעשה דאבידה מקרי אינו שנה בכל ומשום דאינו נוהג בן זקן ואינו לפ"כ לפ"ז קשה פנ"ל אולם נלע"ד לישב בפשיטות ומשום דבאמת נראה דגם מ"ע דכבוד אינו בן זקן ואינו לפ"כ דבמקום בזיון אינו מחויב לשמוע לאביו משום כבוד הבריות דהא גם איסורא פמו פסח ומילה נדחה בשוא"ת משום כבוד הבריות שוב מצאתי בספר תורת האדם להרמב"ן שער הקריעה שכתב בזה"ל כש"כ מילתא דאית בה זילותא לצורכא מרבנן דלית ליה למעבד לכבוד אביו דתניא והתעלמת פעמים שאתה מתעלם הא פיצד זקן ואינו לפי כבודו ע"ש וכ"כ הרמב"ם בשם הרמב"ן ע"י שיטה מקונצת ב"מ (דף לג) ע"ש ועל כל פנים לפי זה גם מצות עשה דכבוד מקרי אינו שנה בכל ולפי זה פריה הגמרא שפיר מיהו דברי הרמב"ן בתוה"א הג"ל צ"ע דמאי ענין מ"ע דכבוד לאבידה דהא בברכות שם מבואר דאיסורא מממונא לא ילפינן ולכאורה נראה דגם מ"ע דכבוד מקרי איסורא דהוי כשאר כל המצוות וכמו פסח ומילה אף י"ל ע"פ מש"כ בשיטה מקונצת ב"מ שם גבי הא דפריה שם טעמא דכתב רחמנא כו' והקשה דמאי פריה והא אמרינן לעיל דלא דחינן איסורא מקמי ממונא: והביא שם בשם גליון תו' שכתב דעשה דכבוד נמי חשיב עשה דממונא פ"י פיון דהוא להנאת אדם ע"ש ולפ"ז ניקח שפיר דילפינן כבוד מאבידה דנדחה משום כבוד הבריות מיהו בכ"ז צ"ע דל"ל להרמב"ן ללמוד כבוד מאבידה תיפוק ליה דגם איסורא נדחה מפני כ"ה בשוא"ת דילפינן מלאחות דמת מצנה דוחה לפסח ומילה אף י"ל משום דבאבידה נדחה משום כבוד הבריות אפילו בגנאי קטן וכמש"כ התו' בשבועות שם בת"י הראשון ועכ"פ פיון דגם כבוד אב אינו נוהג בן זקן ואינו לפ"כ ולפ"ז הוי עשה שאינו שנה בכל וניקח שפיר שיטת הי"מ וכנ"ל: סימן נז החיים והשלוה לנפך ספיר ויהלום כבוד הרב הג' הקריה ויבקי סוע"ה כקש"ת מוה' גרשון ליטש ראזענבוים הלוי נ"י יושב בשבת תחפמוני בעיר פרעסבורג יע"א: אחר ד"ש פמשפט לכתר"ה הנה מכתבו הטאהור עם חידושי תורתו הגיע אלי טו"ב אדר העבר והנה מכתבו הגיע לידי בעת אשר הייתי ל"ע שבע מרורים ונעצב לשמועה פי באה על הלקח ממני אחי וראש הרב הג' מוה' יעקב זצ"ל האב"ד בעיר שירוינט ומהות נפש ומגזנת לב וגם חבילי טרדן אשר הקיפוני עצרו בעדי מלהשיב לכתר"ה עד עתה פעבור העג פניתי להשיבהו מפני הכבוד בענינא גדול כבוד הבריות בעזר החונן לאדם דעת: הנה פתח דבריו יאיר לישב דברי הרמב"ם ז"ל בפ"א מה' עדות ולעמוד על בירורן של דברים נציע דברי הגמ' בשבועות (דף ל' ע"ב) ונ"ל הגמ' אמר רבה בר הונא האי צורכא מרבנן דידע בסהדותא וזילא ביה מילתא למיזל לבי דיינא דזוטר מיניה לאסהודי קמיה לא ליזל.

אמר רב שישא בריה דר"א אף אנו נמי תנינא מצא שק או קופה ואין דרכו ליטול הרי זה לא יטול הני מילי בממונא אבל באיסורא אין חכמה כו' כל מקום שיש חלול ה' אין חולקין כבוד לרב ע"ש.

ובסנהדרין ריש פ' כ"ג פריה בגמ' פהן גדול מעיד והתניא והתעלמת פעמים שאתה מתעלם הא פיצד כו' זקן ואינו לפי כבודו כו' אמר רב יוסף מעיד למלה ועי' פרש"י שם והנה הרמב"ם בפ"א מה' עדות העתיק כל דברי הגמ' גבי ת"ח ואח"כ כתב פהן גדול אינו חייב להעיד אלא עדות שהוא למלה ישאל בלבד ועי' בכס"מ שכתב דמדברי רבינו

שכתב דין פהן גדול סמוך לדין צורבא מרבנן דמפלגינן ביה בין עדות ממון לעדות שפפריש ביה מן האיסור וסתם דבריו בכהן גדול משמע דבכ"ג לא שני לן בין עדות ממון לעדות שפפריש ביה מאיסור עכ"ל וכ"כ הכס"מ בפ"ג מה' מלקים ה"ז דמדברי רבינו פ"א מה' עדות משמע דבכ"ג לא שני לן בין עדות ממון לשאר עדות דבכולהו אינו מעיד וא"כ כש"כ למלך ע"ש.

ולכאורה צ"ע מאיזה טעם נחלק בזה בין צורבא מרבנן לכ"ג ומלך דהם א"צ להעיד אף באיסור כיון דאין חקמה כו'. וכ"כ התו' בפשיטות בסנהדרין ובשבועות שם דכ"ג ומלך צריכין להעיד באיסור וכבר נתקשו בזה הלח"מ והמ"ל וכתב כת"ר לישב ע"פ דברי התוס' בשבועות שם בד"ה אבל באיסורא שהקשו ונ"ל ומיהו תימא דהקא שב ואל תעשה הוא ובפ' מי שמתו בברכות מוכח דשרי אפילו באיסורא דפריה גבי המוצא פלאים בבגדו כו' מהולך לשחוט את פסחו שמתמא למת מצנה משום בזיון המת ומשני שוא"ת שאני וי"ל דהתם גנאי גדול הוא למת מצנה שאין לו קוברין לכהן שוא"ת שרי וכן לפשוט פלאים בשוק גנאי גדול הוא אבל ה"קא גבי עדות ליפא גנאי כ"כ ולא שרי באיסורא אפילו בשוא"ת ודמי ליה גנאי דמצא שק או קופה כו'.

ועוי"ל דקשעושיין איסור ע"י לא מקרי שוא"ת כו' ולפ"ז אפ"ל דס"ל להרמב"ם כמש"כ התוס' בת"י הראשון דלפיכה צריף צורבא מרבנן להעיד באיסורא אע"ג דשוא"ת נדחה משום פבוד הבריות ומשום דגבי עדות לא הוי רק גנאי קטן ואינו נדחה משום פבוד הבריות וס"ל להרמב"ם ג"כ דדוקא לצורבא מרבנן להעיד לבי דיינא דזוטר מינייה מקרי רק גנאי קטן אולם פהן גדול או מלך לילה להעיד לפני ב"ד דכל ב"ד הוי זוטר מינייהו נחשב באמת לגנאי גדול ולכהן א"צ להעיד אף באיסורא ומשום דכבוד הבריות דוחה בשוא"ת בגנאי גדול כנ"ל עכ"ד וכיון מעלתו בזה לדברי האחרונים התנאים בסי' כ"ח ובשוא"ת עטרת חכמים בחי' שבועות ועוד כמה אחרונים: והנה לפי שיטת הרמב"ם וכפי מה שפירשו האחרונים וכנ"ל נלע"ד לישב דקדוק עצום מה דקשה לי דהנה בשבועות שם אמר רב שישא אף אנו נמי תנינא מצא שק או קופה ואין דרכו לטול ה"ז לא יטול והוא משנה בב"מ (דף כ"ט) ע"ש.

אולם בסנהדרין ריש פ' פהן גדול (דף י"ח) פריף בגמ' פהן גדול מעיד והתניא והתעלמת פעמים שאמה מתעלם כו' זקן ואינו לפי פבודו כו' ופרש"י אלמא פבוד הבריות דוחה לאו דלא תוכל להתעלם וה"נ זילותא הוא לגבי פהן גדול ע"ש וזהו ברייתא הובא בב"מ (דף ל') ע"ש וצע"ג דהא בשניהם עסיק בגמ' לה"ר דמשום פבוד הבריות א"צ להעיד בממונא מדפטרזקן ואינו לפ"כ להשיב אבידה וא"כ מ"ש דבשבועות שם גבי צורבא מרבנן מייתי ראיה מהמשנה דמצא שק או קופה.

ובסנהדרין גבי כ"ג פריף מהברייתא דוהתעלמת וכן בברכות (דף י"ט) פריף בגמ' לרב דאמר המוצא פלאים בבגדו פושטו אפילו בשוק דאינו נדחה משום פבוד הבריות מהברייתא דוהתעלמת פעמים שאמה מתעלם כו' ולא הביא המשנה דמצא שק או קופה כנ"ל בשבועות שם אולם לפי הנ"ל מיושב שפיר דאפשר לומר דבנדאי ניקח יותר להביא ראיה מהברייתא דשם הוא עיקר הדבר דלמד זקן ואינו לפ"כ דפטור להשיב אבידה מקרא מפורש דוהתעלמת אולם במשנה מבואר הדין בסתם אלא דלפי מש"כ

התו' דבגנאי גדול דוחה כבוד הכריות בשוא"ת אף באיסורא ועיקר החילוק דמחלק הגמ' בין ממונא לאיסור דבמונא א"צ להעיד היכא דזילא ביה מילתא ובאיסורא מעיד היינו משום דגבי עדות לא הוי רק גנאי קטן ובמונא אפ"ה א"צ להעיד וע"ז מיייתי ראיה מאבידה ולפ"ז מגוף דברי הברייתא דמבואר דזקן ואינו לפ"כ פטור מלהשיב אבידה מקרא דהתעלמת הנה אפ"ל דנה מייירי ג"כ בגנאי גדול דוקא דגם באבידה משפחת לה שפיר שיהיה גנאי גדול כמש"כ התנאים.

אלא דמ"מ הא דק"ל דאפילו בגנאי קטן פטור זקן ואינו לפ"כ להשיב אבידה וכמו מצא שק או קנפה היינו משום דאל"ה ל"ל קרא דהתעלמת תיפוק ליה מלאחותו דכ"ה דוחה בשוא"ת וכ"כ התו' בב"מ (דף ל' ע"ב) בד"ה אלא ע"ש אכל עכ"פ זהו רק מפלגא אכל פשוט דברי הברייתא הרי אפשר לפרש באמת דמייירי בגנאי גדול לכה מיייתי ראיה מהמשנה דמצא שק או קנפה כו' דמפורש בהדיא דאפילו בגנאי קטן פטור מלהשיב דמצא שק או קנפה הוי גנאי קטן וכמש"כ התוס' בשבועות שם ועוד דהא קתני וכל דבר שאין דרכו לטול ולפ"ז ה"ה לענין עדות דצורבא מרבנן א"צ להעיד במונא אף דהוי רק גנאי קטן אוילם בסנהדרין לענין הא דתנן פהו גדול מעיד דלגביה הוי גנאי גדול לילה ולהעיד פנ"ל ומ"מ תנן מעיד ולכה ניחא ליה יותר להקשות מהברייתא דמפורש בהדיא דזקן ואינו לפ"כ פטור ממקרא מפורש דאף אי נימא דהברייתא דהתעלמת דפטור זקן ואינו לפ"כ מייירי בגנאי גדול מ"מ גם גבי פהו גדול הוי גנאי גדול להעיד פנ"ל וכן בכרכות שם גבי המוצא פלאים בבגדו פושטו אפילו בשוק דלפשוט בשוק הוי גנאי גדול וכמש"כ התו' בשבועות ולכה עדיף ליה להקשות מהברייתא דהתעלמת דמפורש בהדיא דפטור מקרא מפורש: אלא דנהי דיש סברא לומר פן דלכהו גדול ומלה הוי גנאי גדול לילה ולהעיד לפני ב"ד מ"מ נדאי דצריף לזה ראיה מן הש"ס והרמב"ם לא יאמר דבר זה מדנפשיה כיון דבש"ס לא מפליג ופריף על המשנה דכ"ג מעיד מהברייתא דהתעלמת וכ"ה בשבועות שם לגבי צורבא מרבנן מיייתי ראיה מהמשנה דמצא שק או קנפה אף י"ל בזה כמש"כ הלח"מ דקשיא ליה להרמב"ם קו' התו' בסנהדרין ובשבועות שם דמאי פריף בגמ' כ"ג מעיד והתניא והתעלמת לישני דהא דמעיד היינו באיסורא ומשום דאין חכמה כו' ומזה מוכרח דלגבי פהו גדול הוי גנאי גדול לילה ולהעיד ולכה אף באיסור א"צ להעיד וכן"ל ועי' בלח"מ ובתנאים שם.

אף הנה התו' בסנהדרין ובשבועות שם תי' בפשיטות דלא מצי לשנוי' דמעיד היינו באיסורא דא"כ אפילו מלה נמי דגבי איסורא לא אמרינן שתהא אימתו עליף ע"ש הן אמת דהרמב"ם דס"ל דכ"ג אינו מעיד אפי' באיסורא ומשום דהוי לגבין' גנאי גדול א"כ מכש"כ למלה דא"צ להעיד באיסורא וכמש"כ הכס"מ בפ"ג מה' מלכים ע"ש.

אבל מ"מ הא שוב ליכא ראיה מגמ' מהא דלא משני דכ"ג מעיד היינו באיסורא דכ"ג אפילו באיסור א"צ להעיד דלמא לעולם בין כ"ג ומלה צריכין להעיד באיסורא וכמש"כ התו' ולכה לא מצי לשנוי' דכ"ג מעיד היינו באיסורא דא"כ אפילו מלה נמי והמשנה מחלק בין מלה לכ"ג דכ"ג מעיד ומלה אינו מעיד.

אף י"ל דס"ל להרמב"ם דמלה ישראל נדאי אינו מעיד אפילו באיסורא ולא משום כבוד הכריות לבד אלא מגזירת חכמים דבסנהדרין שם (דף י"ט) מפרש בגמ' דהא דתנן מלה

לא דן ולא דנין אותו הוא במלכי ישראל אבל מלכי ב"ד דן ודנין אותן כו' ומלכי ישראל מט"ט לא משום מעשה שהיה דעבדא דנאי מלפא קטל נפשא כו' אמר ליה שמעון בן שטח ננאי עמוד על רגליה ונעידו בה כו' באותה שעה אמרו מלה לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו ע"ש וכ"כ הרמב"ם בפ"ג מה' מלכים פ"ב בארנו שמלכי ב"ד דנין אותן ומעידין עליהן אבל מלכי ישראל גזרו חכמים שלא דן ולא דנין אותן לא מעיד ולא מעידין אותן מפני שלבן גס בהן ויבא מן הדבר תקלה והפסד על הדת ע"ש ועכ"פ לפ"ז מלכי ישראל בנדאי דאין מעידין אפילו באיסורא מגזירת חכמים פנ"ל וא"כ שפיר מוכרח מן הש"ס דכ"ג אינו מעיד אפילו באיסור דא"כ לישגי דכ"ג מעיד היינו באיסורא.

ואין לומר כמש"כ התו' דא"כ אפילו מלה נמי ומשום דגם מלה צריה להעיד באיסור דהא בגמ' מוקי מתניתין במלכי ישראל והם בנדאי לא מעידין אפילו באיסורא מגזירת חכמים פנ"ל. ובע"כ צ"ל דכ"ג אינו מעיד אפילו באיסור ומשום דהוי לגביה גנאי גדול פנ"ל ומכש"כ מלה והנה שיטת התו' לכאורה צ"ע דמה תי' דא"כ אפילו מלה נמי דהרי מלה בנדאי אינו מעיד מגזירת חכמים פנ"ל וצ"ל דס"ל להתוס' באמת דהא דאמרו באותה שעה מלה לא מעיד היינו בממונא אבל באיסורא מעיד אפילו לאחר התקנה אף צ"ע דלכאורה נראה כמש"כ בשיטת הרמב"ם דלאחר התקנה בנדאי אין מלה ישראל מעיד אפילו באיסורא דהא מעשה דשמעון בן שטח הוי בדיני נפשות ומ"מ גזרו ע"ז וכן לפי הטעם שכתב הרמב"ם מפני שלבן גס בהן כו' נראה בנדאי דמלכי ישראל אין מעידין אפילו באיסורא ולפ"ז דברי התו' צ"ע: והנה בספר תורת חיים הקשה בהא דמבואר בגמ' דבאותה שעה אמרו מלה לא דן כו' לא מעיד ולא מעידין אותו תפוק ליה דבלא"ה אין מלה מעיד מדינא כמו ת"ח וכהן גדול מוהתעלמת ע"ש והנה לכאורה יש לה"ר דמדינא אף כ"ג ומלה צריכין להעיד באיסורא ומשום דאין חכמה וכמש"כ התו' ולכן ניחא דבאותה שעה אמרו דמלה אין מעיד פלל אפי' באיסורא ומשום מעשה שהיה אף הנה תי' זה לא יתכן וממ"נ לשיטת הרמב"ם לדעת הכס"מ דכ"ג א"צ להעיד אפילו באיסור ומשום דהוי לגביה גנאי גדול א"כ מכש"כ מלה דמדינא אינו מעיד אפילו באיסור וא"כ למה באותה שעה אמרו ולישיטת התוס' דכ"ג מעיד באיסור והא דלא משגי הגמ' דכ"ג מעיד היינו באיסור ומשום דא"כ אפילו מלה נמי ולפ"ז צ"ל דגם מלה ישראל מעיד באיסור אפילו לאחר התקנה דאל"כ לא תי' התו' פלום דהרי המשנה איירי במלכי ישראל ואין מעידין מגזירת חכמים פנ"ל ובע"כ צ"ל דהא דאמרו מלה לא מעיד היינו רק בממונא וא"כ קשה ג"כ פנ"ל דהרי מדינא אינו מעיד מוהתעלמת וכמו ת"ח וכ"ג וצ"ל דהא דמבואר בגמ' באותה שעה אמרו מלה לא מעיד כו' הוא לאו בנדוקא ואגב לא דן ולא דנין אותו נקט נמי לא מעיד ולפ"ז שוב ליפא ראיה להרמב"ם דאפ"ל כמו שתי' התו' ובחז' רבינו יונה לסנהדרין שם תי' ג"כ לקו' התוס' בפשיטות וע"ש שכתב דהא דלא אוקמא באיסורא כו' איפא למימר משום דבמתניתין סתמא קתני מעיד ומעידין אותו ומשמע בין בממונא בין באיסורא כו' ע"ש גם בעיקר הדבר צריה טעם דמאיזה ענין נאמר דמלה וכ"ג הוי לגביהו גנאי גדול להעיד לפני ב"ד ולצורפא מרבנן הוי רק גנאי קטן ובנדאי אף לנשיא שבישראל כן הוא ומי מפיס גם מנ"ל לומר סברא זו מעצמינו בלי ראיה: ולכן נראה לומר דבנדאי שיטת הרמב"ם לדעת הכס"מ דכ"ג ומלה א"צ להעיד באיסור הוא משום דלגביהו הוי גנאי גדול להעיד אולם אין הטעם משום דהם

חשובים יותר מת"ח לכן נחשב לגבייהו גנאי גדול כמש"כ האחרונים אוילם עיקר הדבר יש לזה פנים בהלקה ע"פ הא דנ"מ לדינא בין ת"ח למלך וכ"ג וכמו שאבאר דהנה בנבחים (דף ט"ז) פריף בגמ' מה ליושב שפן פסול לעדות ומשני מיושב ת"ח וכתבובתוס' ד"ה מיושב ת"ח א"כ הא דאמרינן בשבועות דת"ח לא ליזיל לאסהודי לקמיה דזוטר מיניה לאו משום דצריף לעמוד אלא משום זילותא דהא אי אזיל לאסהודי מדנפשיה מעיד מיושב ותו כו' ומתבאר מזה דלענן עדות גבי ת"ח אם הוא עד בדבר יש תרתי מיני זילותא א' אם איתא דת"ח יהיה צריף לעמוד ולהעיד פדין התורה דבעי עמידה דכתיב ועמדו שני האנשים הנה העמידה נחשב לבזיון גביה ולהכי באמת ת"ח מעיד מיושב משום דאין פבודו לעמוד ולהעיד ואם היה צריף לעמוד ממילא היה פטור ג"כ להעיד מטעם זה ב' אף דת"ח באמת מעיד מיושב מ"מ אם הב"ד פחות ממנו בחכמה הנה עצם העדות נחשב זילותא לגביה לילף ולהעיד לגביה דינא דזוטר מיניה.

ולפ"ז אפ"ל דס"ל להרמב"ם דנהי דעצם העדות להעיד לבי דינא דזוטר מיניה לא הוי רק גנאי קטן וכמש"כ התוס' בשבועות שם מ"מ העמידה אם איתא דיהיה צריף לעמוד ולהעיד זה נחשב לגנאי גדול באמת והנה בסנהדרין (דף י"ט) גבי עבדא דינאי מלפא קטל נפשא כו' א"ל שמעון בן שטח ינאי המלך עמוד על רגליה ויעידו בך כו' ע"ש והנה התו' שם הקשו והא אפילו ת"ח א"צ לעמוד כש"כ מלך דטפי עדיף מלך מת"ח וע"ש מה שתי' ועי' בתו' שבועות שם ד"ה עשה ובתוס' זבחים שם ד"ה מיושב ת"ח ובחזק' הר"ן והר"י בסנהדרין שם ועכ"פ הרי מפורש בגמ' דלגבי עמידה עדיף ת"ח ממלך דמלך בודאי צריף לעמוד אם יצטרף להעיד וכדא"ל שמעון בן שטח לינאי המלך עמוד על רגליה ולפ"ז ניקא שפיר דזהו החילוק שפין ת"ח למלך וכ"ג לגבי עדות.

דת"ח הא מעיד מיושב ואין גנאי רק משום עצם העדות והיינו למיזל לגביה דינא דזוטר מיניה וזה מקרי רק גנאי קטן ולהכי באיסורא צריף לילף ולהעיד כמש"כ התו' אוילם גבי מלך אם איתא דיהיה צריף להעיד בע"כ יהיה מוכרח להעיד בעמידה וכמבואר בסנהדרין וכנ"ל וכן כ"ג בודאי לא עדיף ממלך וכיון דיהיו צריכין להעיד בעמידה וזהו נחשב לגנאי גדול באמת ולהכי גם באיסור א"צ להעיד ומשום דכ"ה דוחה בשוא"ת בגנאי גדול פנ"ל והנה בשבועות (דף ל"א) גבי שבועת העדות אינה נוהגת אלא בראיין להעיד לאפוקי מלך ועי' פרש"י שם בד"ה כש"כ מלך דמדאורייתא לא חזי כו' והבא להעיד צריף לעמוד לפני הדיין ודרף בזיון הוא לו ע"ש: ומבואר בהדא פנ"ל דלפיכך אין מלך מעיד משום שצריף לעמוד ובזיון הוא לו ולפ"ז אפ"ל דמשום זה הטעם באמת אינו מעיד גם באיסורא ומשום דעמידה נחשב לגנאי גדול פנ"ל: וכיון שפן הרי יש להכריח דבר זה מהש"ס דעמידה הוי גנאי גדול.

דהנה גוף הדבר דת"ח מעיד מיושב הוא מבואר בשבועות שם וז"ל הגמ' רב יימר הוי ידע ליה סהדיותא למר זוטר אמת לקמיה דאמיקר אותביניהו לכולהו א"ל רב אשי והא אמר מר כו' אבל בעדים ד"ה בעמידה א"ל האי עשה והאי עשה דכבוד תורה עדיף ופרש"י האי עשה דנעמדו והאי עשה את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח ע"ש והנה האחרונים הבינו בפ"י דברי הגמ' דהטעם הוא משום דעשה דכבוד תורה היא חמורה ודוחה לעשה קלה דנעמדו וכמו בכל התורה דעשה חמורה דוחה לעשה קלה וכמבואר

בפסחים (דף נ"ט) יבא עשה דפסח שיש בו פרת ונדחה עשה דהשלמה שאין בו פרת ולכך הקשו מגמ' פתובות (דף מ') דמבואר שם גבי אנוסה דנמצא בה דבר ערוה כו' אינו רשאי לקיימה שנאמר ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו ופריה בגמ' ניתי עשה ונדחי ל"ת ומשני היכי אמרינן ניתי עשה ונדחי ל"ת פגון מילה בצרעת כו' אבל הכא אי אמרה דלא בעינא מי איתא לעשה קלל ופי' התו' וכיון דאי אמרה לא בעינא ליתא לעשה אפי' אמרה בעינא ליה לא תשיב עשה לדחות דל"ד למילה בצרעת ולפ"ז ה"נ פיון דקי"ל דהרב שמחל על פבודו פבודו מחול וא"כ הרי אפשר לעשה דכבוד תורה להיבטל ע"י מחילה דאי אמר לא בעינא ליפא עשה וא"כ אמאי דוחה לעשה דנעמדו עי' בספר טורי אבן בחי' למגילה (דף כ"ח) ובס' מנחת אהרן על סנהדרין (דף י"ט) ובס' שער המשפט (סי' י"ז) אולם בתשובה הארכתי בזה הרבה בעז"ה ונהעלתי בפ"י דברי הגמ' דעיקר הדבר דת"ח מעיד מיושב אין הטעם משום דעשה חמורה דכבוד תורה דוחה לעשה דנעמדו אלא משום פבוד הבריות והיינו דמפיון דאין פבודו של ת"ח להעיד בעמידה הרי פבוד הבריות הוא דדוחה למ"ע דנעמדו דהא קיימא לן דכבוד הבריות דוחה למ"ע דאורייתא בשוא"ת וכן ל"ת דילפינו מן מת מצוה דדוחה לפסח ומילה מקרא דלאחותו וכמבואר בבבבכות (דף י"ט) בסוגיא דמוצא פלאים בבבבדו וע"ש בסוף הסוגיא דמסיק שוא"ת שאני וקא דמוצא פלאים בבבבדו פושטו אפילו בשוק היינו משום דהוי קו"ע אבל אם הנה שוא"ת הנה נדחה משום כ"ה וכן גבי אבידה קיי"ל דזקן ואינו לפי פבודו פטור מלהשיב אבידה דנלמוד מקרא דוהתעלמת ע"ש בפסגיא: ונהנה פבוד הבריות דדוחה בשוא"ת הוא לכל אדם פל שאין פבודו בכך לא דוקא בכבוד תורה וכמו מת מצוה ומוצא פלאים בבבבדו דשקיל וטרי בגמ' שם וכן גבי אבידה אפילו זקן מכבד בעלמא פטור מלהשיב וכמבואר בשו"ע חו"מ סי' רס"ג ע"ש והיינו דקרי לה פבוד הבריות ולפ"ז נראה דהיינו ג"כ עיקר הטעם דת"ח מעיד מיושב ומשום דכיון דגנאי הוא לו להעיד בעמידה נדחה מ"ע דנעמדו משום פבוד הבריות: ומעתה אין שייך להקשות מפח דאיתא במחילה דיכול למחול על פבודו ומשום דכבוד הבריות אינו עשה לדחות אלא דגזה"כ הוא דדוחה בשוא"ת באיסורא מלאחותו ובממונא מוהתעלמת.

וקא דמבואר בגמ' האי עשה וקאי עשה עשה דכבוד תורה עדיף בארתי בעז"ה בתשובה בטו"ט: אף צריך להבין מאיזה ענין נדחה מ"ע דנעמדו משום פבוד הבריות אם בתורת עשה דממונא דנלמוד מוהתעלמת.

או דהוי כמו איסורא וכשאר המצוות כמו פסח ומילה ונלמוד מלאחותו אולם נראה דבע"כ זה נלמוד מלאחותו דהנה זה ברור דהא דת"ח מעיד מיושב הוא לאו דוקא בעדות דממונא אלא דגם פשמעיד באיסורא מעיד במיושב.

ואף דבגמ' שבועות שם בהא דאמימר אותבינהו לכולהו מיירי בממונא מ"מ הנה מסוגיא דזבחים הנ"ל מוכרח דאפי' באיסור פן הוא דפריה מה ליושב שפן פסול לעדות ומשני מיושב ת"ח וקשטא אי נימא דבעדות איסור גם ת"ח צריך להעיד מעומד א"כ אפתי איפא למיפרה מה ליושב שפן פסול לעדות איסור וע"ש בתו' ד"ה מיושב שהקשו מהא דאמרו ליה לינאי המלך עמוד על רגליה ויעידו בה וקא מלך עדיף מת"ח ותי' שם דעובדא דינאי דיני נפשות הוי ובד"נ אפי' ת"ח עומד וע"ש מה שתי' עוד ועכ"פ משמע מדבריהם

דבאיסורא בנדאי מעיד ת"ח במינשב ונדוקא בד"נ אפי' ת"ח עומד ובאמת גם זה צע"ג דא"כ לפרוק מה ליושב שפן פסול לעדות בדיני נפשות וכבר הקשה פן השג"א בתשובה שנדפס בספר אור הישר ודקה תי' התו' מפח זה וע"ש בתשובה להגאון מו"ה שאול מאמשטרדם שכתב ליושב קו' השג"א דמש"כ התו' דבד"נ אפי' ת"ח עומד היינו מדרבנן הקמירו בד"נ ע"ש ועכ"פ מה"ת בנדאי גם בעדות איסור מעיד ת"ח במינשב והיינו משום פבוד הבריות פנ"ל ובע"כ דנה נלמוד מלאחותו דכ"ה דוחה בשוא"ת אף באיסורא וביותר נראה דאף בעדות ממון גופיה נהי דעיקר העדות מקרי מצוה דממונא כמו אבידה וכמבואר בגמ' מ"מ פ"ט המצוה אם נזקק להיות עד לענין מ"ע דועמדו זה לא מקרי מ"ע דממונא והוי כשאר כל המצוות וכמו פסח ומילה ועי' בבב"ב (דף יט) בסוגיא שם איסורא מממונא לא ילפינן ובב"מ (דף ל') מי דחינו איסורא מקמי ממונא ובשיטה מקובצת שם ויתבאר לפנינו בס"ד.

ועכ"פ פיון דמ"ע דועמדו לא מקרי מ"ע דממונא אף כשמעיד בממונא ולפ"ז צ"ל הא דנדחה מ"ע דועמדו משום כ"ה פנ"ל בע"כ דנלמוד מלאחותו וכנ"ל: ולפ"ז הרי בע"כ מוכרח מזה דעמידה גבי ת"ח להעיד בעמידה מקרי גנאי גדול דהא לענין עדות גבי צורבא מרבנן להעיד לבי דינא דזוטר מיניה מחלק הגמ' בין ממונא לאיסורא דבאיסורא צריף להעיד והתו' הקשו דהא שוא"תהוא ונדחה אפי' באיסורא וכדמסיק הגמ' בבב"ב שוא"ת שאני ותי' דשאני מ"מ דגנאי גדול הוא אבל גבי עדות לא הוי רק גנאי קטן ולא שרי באיסורא ע"ש ולפ"ז אי נימא דלגבי ת"ח להעיד בעמידה ג"כ לא הוי רק גנאי קטן ולפ"ז קשה אמאי נדחה מ"ע דועמדו משום פבוד הבריות פנ"ל הא מ"ע דועמדו לא הוי מצוה דממונא אף כשמעיד בממונא וכש"כ כשמעיד באיסורא ואינו נדחה בגנאי קטן אף בשוא"ת פנ"ל ובע"כ מוכרח מזה דנדוקא עצם העדות להעיד לבי דינא דזוטר מיניה לא הו' רק גנאי קטן אולם להעיד בעמידה נחשב לגנאי גדול לת"ח ולפיכך ניחא שפיר דת"ח מעיד מינשב ומשום דנדחה מ"ע דועמדו משום כ"ה דבמקום גנאי גדול גם איסורא כמו פסח ומילה נדחה משום פבוד הבריות ועכ"פ מפיון דמוכרח מהש"ס דעמידה לעמוד ולהעיד מקרי בזיון גדול וכן מבואר בגמ' גבי ינאי המלך דמלך בע"כ צריף לעמוד אם יצטרף להעיד ולפ"ז היינו דכ"ג ומלך א"צ להעיד אף באיסור וזהו שיטת הרמב"ם לפי פ"ה הכס"מ ומתבאר מדברי הגמ' וכנ"ל: אולם התו' בסנהדרין ובשבועות שם דס"ל דגם כ"ג ומלך צריכין להעיד באיסורא נראה דס"ל דגבי כ"ג ומלך הוי עמידה בב"ד רק גנאי קטן ואע"ג דגבי ת"ח מוכרח אח"כ דלעמוד ולהעיד הוי גביה גנאי גדול מדמעיד מינשב פנ"ל מ"מ גבי מלך וכ"ג הוי לגביהו גנאי קטן להעיד בעמידה ולהכי צריכין להעיד באיסורא והנה התו' בסנהדרין ובשבועות שם הקשו בהא דאמר עשה דכבוד תורה עדיף וא"כ כש"כ פבוד מלך שיהי אינו יכול למחול על פבודו ואמאי אוקמא שמעון בן שטח לינאי המלך ותי' דבמקום שאין ת"ח מוחל על פבודו חמיר פבוד תורה מכבוד מלך ומה שיכול למחול על פבודו משום דתורה דיליה היא ע"ש ולכאורה צ"ע דמאי חומרא וקולא שייף בזה נהי דכבוד תורה חמור מכבוד מלך מ"מ סוף סוף אין זה לפי פבוד המלך ואמאי צריף לעמוד מיהו לפי מה שהיינו האחרונים בפ"ה דברי הגמ' בהא דאמר עשה דכבוד תורה עדיף דהיינו משום דעשה דכבוד תורה היא חמורה ודוחה לעשה קלה

דוּעַמְדוֹ וְכַנ"ל וּלפ"ז י"ל דְּהֵינּוּ מִש"כ הַתּוֹ' דְּכַבּוּד תּוֹרָה חֲמִיר מְכַבּוּד מְלָךְ וְהֵינּוּ דְּכַבּוּד מְלָךְ לֹא חֲמִיר מִשְׁאָר עֲשֵׂה וְאֵינּוּ דוֹחָה לַעֲשֵׂה דוּעַמְדוֹ.

אִךְ בְּאֵמֶת עֲדִינּוּ צ"ע דמ"מ פִּינּוּ דְאֵין כְּבוֹדוֹ שֶׁל מְלָךְ לַעֲמֹד בְּב"ד הָרִי הוּא בְּכָלֵל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת דְּדוֹחָה בְּשׂוֹא"ת אִפִּי פֶסַח וּמִיֵּלָה וְעוֹד דְּבִאֲמַת כְּבֹר בְּאַרְנוּ גַם בְּפִי דְבְרֵי הַגַּמ' דְּעֵיקָר הַטַּעַם דַּת"ח מַעִיד מִיִּנְשָׁב הֵינּוּ בְּאֵמֶת מִשׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת וְא"כ קִשָּׁה מ"ש מְלָךְ וּמָה נ"מ דְּכַבּוּד תּוֹרָה חֲמִיר מְכַבּוּד מְלָךְ וְלִכּוֹן נִרְאֶה לֹא מֵר פִּנ"ל דַּס"ל לְהַתּוֹ' דְּגַבֵּי מְלָךְ לֹא הָיָה עֲמִידָה בְּב"ד רַק גְּנָאֵי קֶטָן וּלְפִיכַף אֵין נִדְחָה עֲשֵׂה דוּעַמְדוֹ מִשׁוּם כ"ה וְכַנ"ל וְנִהוּ ג"כ מִש"כ הַתּוֹ' דְּכַבּוּד תּוֹרָה חֲמִיר מְכַבּוּד מְלָךְ: וְהֵינּוּ דְּדוֹקָא לְגַבֵּי כְבוֹד תּוֹרָה דְּחֲמִיר מְקַרֵי עֲמִידָה גְּדוֹל וְנִדְחָה עֲשֵׂה דוּעַמְדוֹ מִשׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת וּמְקַרֵי דְּלֶאֱחֹתוֹ פִּנ"ל.

אוּלַם גַּבֵּי כְבוֹד מְלָךְ קִילָא נִחְשָׁב עֲמִידָה לְפָנֵי ב"ד רַק לְגְנָאֵי קֶטָן וְלֹא נִדְחָה מ"ע דוּעַמְדוֹ מִשׁוּם כְּבוֹדוֹ דְּהֵינּוּ מִשׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת פִּנ"ל: וְכֵן נִלְע"ד לְבָאָר בְּזָה דְבְרֵי רִש"י בְּשִׁבּוּעוֹת (דָּף לֹא) גַבֵּי לְאַפּוֹקֵי מְלָךְ וְע"ש בַּד"ה כַּש"כ מְלָךְ דְּמִדְּאוּרִיִּיתָא לֹא חֲזִי שְׁנֹאֲמַר שׁוּם תְּשִׁים עָלֶיךָ מְלָךְ שְׁתֵּהא אֵימְתוֹ עָלֶיךָ וְהִבָּא לְהַעִיד צָרִיף לַעֲמֹד לְפָנֵי הַדִּינּוּ וְדָרִף בְּזִיּוֹן הוּא לֹא עַכ"ל ע"ש וְלְכֹאֲרָה צ"ע פִּינּוּ דְּדָרִף בְּזִיּוֹן הוּא לֹא יִהְיֶה מַעִיד בְּאֵמֶת מִיִּנְשָׁב כְּמוֹ ת"ח וְאֵמַאי נִדְחָה מ"ע דְּעֵדוֹת מִשׁוּם בְּזִיּוֹן דְּעֵמִידָה הָא יוֹתֵר טוֹב לְדַחּוֹת מ"ע דוּעַמְדוֹ וְאֵם לֹא אֶפְשָׁר לְדַחּוֹת מ"ע דוּעַמְדוֹ מִשׁוּם כְּבוֹד מְלָךְ אֵמַאי נִדְחָה מ"ע דְּעֵדוֹת אוּלַם לְפַמ"ש י"ל דַּס"ל לְרִש"י ג"כ פִּנ"ל דְּלְגַבֵּי מְלָךְ הָיָה עֲמִידָה בְּב"ד רַק גְּנָאֵי קֶטָן וְכִיּוֹן דַּמ"ע דוּעַמְדוֹ לֹא נִחְשָׁב לְמַצְנָה דְּמִמוֹנָא אִף אֵי מַעִיד בְּמִמוֹנָא דְּהָיָה פְּשָׁר הַמַּצְוֹת וְכִמוֹ פֶּסַח וּמִיֵּלָה וְכַמִּש"כ לְמַעְלָה לְכֹן לֹא נִדְחָה מְפָנֵי כְבוֹד הַבְּרִיּוֹת בְּגְנָאֵי קֶטָן.

דְּדוֹקָא גַבֵּי ת"ח הָיָה עֲמִידָה גְּנָאֵי גְדוֹל וּלְכַף מַעִיד מִיִּנְשָׁב דְּנִדְחָה מ"ע דוּעַמְדוֹ מִשׁוּם כ"ה פִּנ"ל מְלֶאֱחֹתוֹ מִשׂא"כ מְלָךְ פִּנ"ל. אֵלָא פִּינּוּ דַּמ"מ הָיָה עֲמִידָה גְּנָאֵי קֶטָן לְכַה"פ לְכֹן נִדְחָה עֵיקָר מ"ע דְּעֵדוֹת דַּא"צ לְהַעִיד כָּלֵל וּמִשׁוּם דְּעֵיקָר מ"ע דְּעֵדוֹת בְּמִמוֹנָא הָיָה מַצְנָה דְּמִמוֹנָא וְכִמוֹ אֲבִיָּדָה וְנִדְחָה אִפִּי בְּגְנָאֵי קֶטָן וְכַמְבּוֹאָר גַּבֵּי צוּרְבָא מִרְכַּנּוּ לְהַעִיד לְקַמְיָה דְּזוּטֵר מִיִּנְיָה וְה"ה בְּמְלָךְ דְּאֵינּוּ מַעִיד בְּמִמוֹנָא מִשׁוּם גְּנָאֵי דְּעֵמִידָה וְכַנ"ל אִף לְשִׁיטַת הַרְמַב"ם הָיָה עֲמִידָה בְּמְלָךְ וְכ"ג גְּנָאֵי גְדוֹל וּלְכַף א"צ לְהַעִיד גַם בְּאִיסוּר פִּנ"ל.

רַק דְּעֵדִינּוּ צ"ע לְשִׁיטַת הַרְמַב"ם דַּס"ל דְּעֵמִידָה בְּב"ד הָיָה גְּנָאֵי גְדוֹל גַּבֵּי מְלָךְ א"כ קִשָּׁה דְּיִהְיֶה מַעִיד מִיִּנְשָׁב כְּמוֹ ת"ח דְּיִהְיֶה נִדְחָה מ"ע דוּעַמְדוֹ מִשׁוּם כְּבוֹדוֹ וְאֵמַאי אוּקְמָא לִיָּה שְׁמַעוֹן בֶּן שִׁטַּח לְיִנְאֵי הַמְלָךְ וְכִמוֹ שְׁהַקְשׁוּ בַּתּוֹ' אִף יֵשׁ לֹא מִש"כ בַּחִי' הָר"ן שָׁם (דָּף י"ט) ע"ש וְדו"ק וְאִיף שְׁיִהְיֶה פִּינּוּ דַּמ"מ בַּע"כ צָרִיף לַעֲמֹד כְּמִבּוֹאָר בַּגַּמ' לְכַף אֵינּוּ מַעִיד אִפִּי בְּאִיסוּר וְכֵן כ"ג לֹא עֲדִיף מְלָךְ וְכַנ"ל: שׁוֹב הִבִּיא כַּת"ר קו' הָאֲחֵרוֹנִים בְּהָא דְּמִבּוֹאָר בְּבִרְכוֹת שָׁם בְּסוּגְיָא דְּמוֹצָא פְּלֵאִים בְּבִגְדוֹ שְׁאֵנֵי הֵתָם דְּכַתִּיב וְהִתְעַלְמַת וְלִיגְמַר מִיִּנְיָה אִיסוּרָא מְמִמוֹנָא לֹא יִלְפִינּוּ וְהָא אֲדַרְבֵּה מְמוֹן חֲמִיר דְּאֵין הוֹלְכִין בְּמִמוֹן אַחַר הָרֹב וְהִנֵּה פִּינְצָא בְּזָה הַקְשָׁה הַתּוֹ' בְּב"מ (דָּף כ') בְּהָא דְּמִבּוֹאָר שָׁם הִיכִי פְּשִׁיט מְרֵ אִיסוּרָא מְמִמוֹנָא ע"ש וְתִי' הַתּוֹ' שָׁם לֹא שְׁיִיף בְּכֹאן וְעִי' בְּסִפֵּר שׁוֹשְׁנַת הַעֲמָקִים לְהַגְאֹן בַּעַל פַּרמ"ג בְּכָלֵל וְא"ו שְׁהַאֲרִיף בְּזָה וּבְסִפֵּר פָּנֵי יְהוֹשֻׁעַ הַקְשָׁה ג"כ מְהָא דְּבְכַמְהָ מְקוֹמוֹת יִלְפִינּוּ אִיסוּרָא מְמִמוֹנָא וְתִי' ע"ז דְּהָא דְּאֲמַרִּינּוּ אִיסוּרָא מְמִמוֹנָא לֹא יִלְפִינּוּ הֵינּוּ דְּלַעֲנִין כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת לֹא שְׁיִיף לְמִילָף מְמִמוֹנָא פִּינּוּ דְּקִי"ל אֲבִיָּדָתוֹ קוֹדֶמֶת לְשָׁל פֶּל אָדָם א"כ

מה"ט גופייה בְּזֶקֶן וְאִינוּ לִפְ"כ שְׂאִין דְּרַפּוֹ לְטַפֵּל אֶפְיֵלוּ בְּאַבְיָדָת עֲצָמוּ א"כ מִכַּש"כ שְׂאִין מְחֻנָּב לְטַפֵּל בְּאַבְיָדָת כָּל אָדָם וְכַת"ר פֶּתַח דְּדַבְרֵי הַפ"י צ"ע דְּהָרִי לְפִי דְבָרָיו לִיפָא לְמִילָף מוֹהַתְעַלְמָתָ לְשָׂאָר דְּבָר שְׂבָמָמוֹן חוּץ מְאַבְיָדָה וְהָרִי מְצִינּוּ דַכ"ה דוֹחָה בְּמָמוֹן כְּהָאֵי דְשְׂבוּעוֹת עַכ"ל וּבִמְח"כ לֹא דַק בְּזָה דְבָכָל מְצָנָה שְׂבָמָמוֹן דִּינָא הָכִי דְשָׁלוּ קוּדָם לְשָׁל כָּל אָדָם מְאַפְס כִּי לֹא יִהְיֶה בָּהּ אֲבִיוֹן וְכֵן גְּבִי עֲדוּת ה"ה וְכַמְבֹּאֵר בְּמִשְׁנֵה בְּכוֹרוֹת (דָּף כ"ט) וּבִשְׁו"ע חו"מ (ס' ט') ע"ש וְעַכ"פ אֵין חִילּוּק בֵּין אֲבִיָּדָה לְעֲדוּת: אוֹלָם לְעַנ"ד נִרְאֶה לִישָׁב בְּפִשְׁיטוֹת וְאֲנִי תָמָה עַל הָאֲחֻרוֹנִים שֶׁהִקְשׁוּ עַל הַגַּמ' מְהָא דְמְצִינּוּ דְמָמוֹן חֲמוּר מְאִיסוּר אוּ מְהָא דְבְמָקוֹם אַחַר יְלְפִינּוּ אִיסוּרָא מְמָמוֹנָא וְהָרִי הָכִא לְעַנְנֵי דִיחֻוֵי קְיָיִמִין שְׁיִהְיֶה נִדְחָה מ"ע מְשׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת וְלְעַנְנֵי זֶה בְּנֻדָּאֵי דְמָמוֹנָא קִיל מְאִיסוּרָא וְכַמְבֹּאֵר בְּהִדְיָא בַב"מ (דָּף ל') דְשָׁקִיל וְטָרִי בַגַּמ' עַל הַבְּרִיָּיתָא דוֹהַתְעַלְמָתָ כו' לְמֵאֵי אִינְצֻטְרִיָּה קָרָא אִילִימָא לְכַהֵן וְהִיא בְּבֵית הַקְּבָרוֹת פְּשִׁיטָא הָאֵי עֲשֶׂה וְהֵאֵי ל"ת וְעֲשֶׂה כו' וְתוּ מִי דְחִינּוּ אִיסוּרָא מְקַמֵּי מְמוֹנָא ע"ש.

וְעֵי' בְּתו' שֵׁם דְעֵיקָר סְמִיָּה עַל הָךְ וְתוּ מִי דְחִינּוּ אִיסוּרָא מְקַמֵּי מְמוֹנָא ע"ש וּמְפֻרְשׁ בְּהִדְיָא דְלְעַנְנֵי דִיחֻוֵי עֲשֶׂה דְמָמוֹנָא קִיל יוֹתֵר מְאִיסוּרָא וּלְפ"ז ה"נ לְעַנְנֵי כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת שְׁיִדְחָה מ"ע אוּ ל"ת דְאֹרְיִיתָא לֹא יְלְפִינּוּ אִיסוּרָא מְמָמוֹנָא וּבִיָּאוּר הַדְּבָר דְמִי דְחִינּוּ אִיסוּרָא מְקַמֵּי מְמוֹנָא עֵי' בְּשִׁיטָה מְקַוְבָּצָת שֵׁם שְׂכָתָב וְנ"ל וְנ"ל דַּה"פ מְשׁוּם דְכִינּוּ דְאָפִי' בְּעַל אֲבִיָּדָה כְּהֵן אִינוּ רִשְׁאֵי לְהִטְמָא בָּהּ הִיאָךְ יִטְמָא זֶה בְּשִׁבְלִיָּה וְהָרִי אִם בָּאוּ בְּעֵלִים וְאָמְרוּ לֹא בְּעֵי לָהּ לִיתָא לְעֲשֶׂה כָּלֵל הַלְכָף לֹא דְחִינּוּ מְצָנָתָ עֲשֶׂה מְשׁוּם מְצָנָה שְׂבָמָמוֹן שְׂאֵם הַפְּקִיר בְּעֵלְיוּ מְמוֹנוּ פְטוּר זֶה מְאוּתָה מְצָנָה שְׁהָרִי חֲיִיב לֹמַר כֵּן כְּדִי שְׂלֵא יִטְמָא כְּהֵן כו' וְדַמְיָא לְהִיאָ דְגָרְסִי' בְּכַתְּוֹבו' גְּבִי הָאוּנְס שׁוֹתָה בְּעֲצִיצוֹ אִימּוֹר דְאָמְרִינּוּ דְאֲתִי עֲשֶׂה וְדוֹחָה ל"ת כו' אֲבָל הָכִא אֵי אָמְרָה לֹא בְּעֵי מִי אִיתָא לְעֲשֶׂה כָּלֵל כְּלוּמַר הוּאִיל וְאֶפְשָׁר לְבַטְלָהּ אַעפ"י שְׂאָמְרָה בְּעִינָא לִיהָ אֵין שׁוּמְעִין לָהּ ע"ש.

וְדַבְרִים אֵלוּ כְּהֵנוּיָתֵן יְפִיצוּ אֹר גַּם בְּבִיָּאוּר דְבָרֵי הַגַּמ' בְּבְרָכוֹת שֵׁם אִיסוּרָא מְמָמוֹנָא לֹא יְלְפִינּוּ וְהִינּוּ דְלְעַנְנֵי שְׁיִהְיֶה נִדְחָה מ"ע מְשׁוּם כ"ה לֹא יְלְפִינּוּ אִיסוּרָא מְמָמוֹנָא וּמְשׁוּם דְמְצָנָה זֹו אֶפְשָׁר.

לְבַטְלָהּ דְאֵי אָמְרוּ הַבְּעֵלִים לֹא בְּעֵי לָהּ לִיתְהִי לְעֲשֶׂה כָּלֵל וְעוֹד דְהַבְּעֵלִים גּוֹפִיָּה אִם הִיָּה לֹא לְפִי כְּבוֹדָם הִיָּה מְנִיחָה וְלֹא הִיָּה מְטַפֵּל בָּהּ וְאִיָּה יִטְפֵּל זֶה בְּשִׁבְלִיָּה כִּינּוּן שְׂגָם בְּשָׁלוּ לֹא הִיָּה מְחֻזָּר וְעַכ"פ הָא דְמְבֹאֵר אִיסוּרָא מְמָמוֹנָא לֹא יְלְפִינּוּ הוּא דְבָר אַחְדָּעָם הָא דְאָמְרוּ מִי דְחִינּוּ אִיסוּרָא מְקַמֵּי מְמוֹנָא וְז"ב וְעֵי' בְּתו' שְׂבוּעוֹת שֵׁם ד"ה אֲבָל בְּסוּף הַדְּבָר שְׂכָתָבוּ וְהִשְׁתָּא נְמִי גִיחָא הָא דְאִינְצֻטְרִיָּה לְשִׁנּוּי' הָתָם שְׂאֲנִי מָמוֹן דְאִיתִיָּהִיב לְמַחְזִילָה וְנִרְאֶה שְׁתַּתּו' פִּירְשׁוּ כַּנ"ל: וְעַל פִּי דְבָרֵי הַשִּׁיטָה הַנ"ל שֶׁהִסְבִּיר דְעֲשֶׂה דְמָמוֹנָא אֶפְשָׁר לְהַבְטִיל ע"י מְחִילָה וְהוּי דוּמְיָא דְאוּנְס כַּנ"ל גַּלְע"ד לִישָׁב דְבָרֵי הַגַּמ' בַּב"מ (דָּף ל"ב) מְנִין שְׂאֵם א"ל אֲבִיו הִקְטָמָא אוּ שֵׁא"ל אַל תְּחֻזֵּר שְׂלֵא יִשְׁמַע לוֹ ת"ל כו' וּפְרִיָּה טַעְמָא דְכַתְּב רַחֲמָנָא כו' הָא לֹא הָכִי הִיָּה אֲמִינָא צִיָּיתָא לִיָּה וְאֲמֵאֵי הָאֵי עֲשֶׂה וְהֵאֵי לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲשֶׂה וְלֹא אֲתִי עֲשֶׂה כו' ס"ד אֲמִינָא הוּאִיל וְהוֹקֵשׁ כִּיבּוּד אֲב וְאִם לְכַבּוּדוֹ שֶׁל מְקוּם כו' הַלְכָף לִיצִיָּיתָ לִיָּה קַמ"ל דְלֹא לִישְׁמַע לִיָּה וְעֵי' בְּשִׁיטָה מְקַוְבָּצָת שְׂכָתָב מְשָׁמַע דְאֵאל תְּחֻזֵּר נְמִי קָאֵי וְכֵן פִּירְשׁוּ לְעֵיל בְּתו' רַבִּינוּ שְׂמִשׁוֹן וְהִקְשָׁה מְהָר"ם דְמֵאֵי פְרִיָּה הָא

אמרנו לעיל דלא דחינו איסורא מקמי ממונא א"כ לית לן למדחי עשה דכבוד מקמי השבת אבידה ע"ש עוד הקשה שם בשיטה היכי ס"ד דעשה דכבוד דחי אפי' לאו גרידא הא אי אמר אביו לא בעינא להאי פבוד מי איתא לעשה כלל.

כדאיתא בפ' אלו נערו דעשה דולו תהיה לאשה לא דחי לאו דממזרת משום דאי אמרה לא בעינא ליה מי איתיה לעשה כלל ע"ש ונראה לישב ע"פ מה שהקשו התו' ביבמות (דף ה') בד"ה ואפתי מאי פריף הגמ' תפוק ליה דאין עשה דוחה ל"ת ועשה וקא לאו ועשה דטומאה אינו שונה בכל ועשה דוחה ל"ת ועשה שאינו שונה בפל ואמר ר"י דלא פריף אלא אאל תחזיר אבידה דלמה לי קרא להכי דלאו ועשה שונה בפל הוא ע"ש וכיון דכל דברי הגמ' הוא רק אאל תחזיר אבידה לפ"ז קושא חדא מתורצת בתורתה והיינו דהא דלא דחינו איסורא מקמי ממונא הוא משום דעשה דממונא אפשר להיבטל דאם אמרו בעלים לא בעי לה ליתיה לעשה כלל והוי דומיא דאונס וכן עשה דכבוד דמי' לה דג"כ אפשר להיבטל דאי אמר אביו לא בעי להאי פבוד ליתיה לעשה כלל פנ"ל ולפ"ז מ"ע דאבידה ומ"ע דכבוד שניהם שקולין הן דתרנוייהו אפשר להיות בטליו והם דומיא דאונס פנ"ל ולפ"ז שפיר פריף הגמ' ואמאי האי עשה כו' ואף דלא דחינו איסורא מקמי ממונא מ"מ הא הטעם הוא דעשה דממונא אפשר להיבטל והרי גם עשה דכבוד לא עדיף מינה פנ"ל וכן משני הגמ' שפיר דס"ד אמינא הואיל והקוש כו' ואף דעשה דכבוד הוי דומיא דאונס דאי אמר לא בעי פנ"ל מ"מ הרי גם עשה דאבידה לא עדיף מינה ושפיר הוי אמינא דעשה דכבוד דוחה ל"ת ועשה דאבידה הואיל והקוש כו': ומה שהקשה כת"ר לשיטת הרמב"ם דס"ל דלפנים משורת הדין גם זקן ואינו לפי פבודו צריף להחזיר אבידה וכמבואר בדבריו בפ"א מה' גזילה ואבידה הלכה י"ז לפ"ז קשה מסוגיא דמנחות (דף ל"ז ע"ב) גבי רבינא הנה קא אזיל אבתריה דמר בר רב אשי בשפתא דריגלא איפסיק קרנא דחוטיה ולא א"ל ולא מידי פד מטא לבייתה א"ל מהתם איפסיק א"ל אי אמרת לי מהתם שדיתיה ופריף וקא אמר מר גדול פבוד הבריות שדוחה ל"ת שפתורה כו' וקשה דמאי פריף דלמא קא דאמר מר בר רב אשי אי אמרת לי מהתם שדיתיה היינו שהיה מחמיר על עצמו לפנים משורת הדין לפשוט טליתו בשוק והיה מוחל על פבודו כדי שלא לעבור על איסור הוצאה עכ"ד הנה פיוצא בזה הקשה הטורי אבן במגילה (דף כ"ח) בהא דמבואר בשבועות (דף ל') רב ימר הוי ידע ליה סהדותא למר זוטרא אתא לקמיה דאמימר אותבינהו לכולהו אמר כו' עשה דכבוד תורה עדיף.

והקשה הטורי אבן ואמאי הי"ל למחול על פבודם כדי לקיים אידך עשה דועמדו וע"ש שהביא ראיה מזה לשיטת הריב"ש בתשובה (סי' ר"כ) בשם הראב"ד דאע"ג דקי"ל דהרב שמחל על פבודו פבודו מחול מ"מ היינו דוקא בקימה והידור אבל אין ת"ח יכול למחול על פבודו במקום בזיון ע"ש אולם באמת כ"ז לא יועיל לשיטת הרמב"ם דס"ל דלפנים משורה"ד גם זקן ואינו לפ"ז צריף להחזיר אבידה א"כ פודאי דצריף למחול על פבודו לקיים מ"ע דועמדו ולפ"ז הרי קשה פנ"ל ועי' בתנאים בסי' כ"ח שכתב ג"כ דלפמש"כ הרמב"ם גבי אבידה דלפנים משורה"ד צריף להשיב אעפ"י שאינו לפ"ז ולפ"ז דבר איסור לא שייף גדול כ"ה דחובה עליו שיהיה מוחל על פבודו וע"ש ששמחלק בין פבוד עצמו לכבוד אחרים ות' בזה קו' התו' בשבועות שם שהקשו אמאי מעיד באיסורא ע"ש.

והנה לכאורה דבריו צ"ע מסוגיא דמנחות הנ"ל אף יש לישב ודו"ק ועכ"פ זה בנדאי נשמע דלכה"פ יש להחמיר לפנים משורת הדין בדבר איסור פמו בממונא וכגון אבידה וכנ"ל ולפ"ז צ"ע מסוגיא דמנחות וכמו שהקשה כתר"ה: ונראה לענ"ד לישב ומתחילה לישב קו' כתר"ה דנראה דלהחמיר ולפשוט טליתו בשוק במקום שפטור משום פבוד הפירות א"צ אפילו לפנים משוה"ד ול"ד לאבידה דס"ל להרמב"ם דגם זקן ואינו לפ"כ מחזיר לפנים משוה"ד והנה לא מבעי אי נימא דעובדא דמר בר רב אשי הוי בטלית קטן שלו דבכה"ג מקרי גנאי גדול לפשוט טליתו בשוק וכמש"כ המג"א (בסי' י"ג סק"ח) ע"ש ולפ"ז אפשר לחלק בין גנאי קטן לגנאי גדול והיינו דדוקא גבי אבידה דהוי רק גנאי קטן וכמש"כ התו' בשבועות שם לכה"פ יש לו להחמיר ולמחול על פבודו לפנים משוה"ד אולם בגנאי גדול אפשר דא"צ למחול על פבודו אפילו לפנים משוה"ד וכיוצא בזה מחלק בחי' הר"ן לסנהדרין (דף יט) לגבי מלה ע"ש וביותר יש לומר ומשום דנראה לענ"ד דגם גבי אבידה אם אהד הוא ערום ורואה אבידה בחוץ א"צ לרוץ ערום להחזיר אבידה אפילו לפנים משוה"ד והוא ע"פ מש"כ התו' בב"מ (דף כ"ד) גבי הא דאבוה דשמואל אשפח כו' ואהדרניהו למרייהו לבתר תריסר ירחי שתא לפנים משוה"ד הא דלא מייתי קרא דאשר יעשון פדמייתי לקמן בעובדא דר' ישמעאל היינו משום דלא מייתי קרא דאשר יעשון אלא במקום שאחרים חייבין והוא פטור פמו בעובדא דר' ישמעאל דזקן ואינו לפ"כ הנה ועשה לפנים משוה"ד פמו אחרים והכא כ"ע פטורים לכה"פ לא מייתי קרא הקא.

ומ"מ משום לפנים משוה"ד בעי ליה לאהדורי פיון שאינו מתחסר ממונא ע"ש ועכ"פ מתבאר מדבריהם דבעיקר הא דמבואר בגמ' דר' ישמעאל בר"י לפנים משוה"ד הוא דעבד ומייתי ע"ז קרא דאשר יעשון היינו משום שאחרים חייבין ועשה לפנים משוה"ד פמו אחרים ולפ"ז נראה דמש"כ הרמב"ם דלפנים משוה"ד גם זקן ואינו לפ"כ מחזיר אבידה היינו דוקא אם אינו לפ"כ מחמת חשיבותו מפני חקמתו או שהוא זקן מוכבד לכה"פ צריך לפנים משוה"ד למחול על פבודו לעשות עצמו פמו אחרים.

אבל בדבר שהוא בעצם גנאי לכל אדם פמו לילה ערום בשוק דכל אדם פטורין להחזיר ולא מחמת חשיבותו. א"צ לרוץ ערום להחזיר אבידה אפילו לפנים משוה"ד ואע"ג דאבוה דשמואל אהדרניהו לפנים משוה"ד אע"פ שגם אחרים פטורין היינו משום שאינו מתחסר ממונא אבל לבזות פבודו א"צ דאין חסרון גדול מבזיונו ולכה"פ א"צ להחזיר לפנים משוה"ד ולפ"ז ניחא שפיר קו' כתר"ה אפילו אי נימא דעובדא דמר בר רב אשי הוי בטלית גדול שלו דבכה"ג לא הוי רק גנאי קטן ועי' מג"א שם.

מ"מ פיון דהוא גנאי לכל אדם אין לו למחול על פבודו ולהפשיט טליתו לבזות א"ע דגם גבי אבידה בכה"ג א"צ להחזיר אפילו לפנים משורת הדין וכנ"ל: ועוד י"ל והוא העיקר לענ"ד לישב ג"כ קו' הטורי אבן פנ"ל והיינו דבעיקר הדבר שכתב הרמב"ם דלפנים משוה"ד צריך להחזיר אבידה אעפ"י שאינו לפ"כ והוא מעובדא דר' ישמעאל בר"י בב"מ שם דפריה בגמ' והא ר' ישמעאל בר"י זקן ואינו לפ"כ הנה ומשני לפנים משוה"ד הוא דעבד אין זה משום ליתא פדי לקיים המ"ע בלבד ומשום דבאמת עיקר לפנים משוה"ד הנוח רק על מצות שבין אדם לחבירו דלפיכה קרי לה לפנים משוה"ד.

וע"ש בפרייטא דמייתי הגמ' שם המעשה זה הדין אשר יעשון זה לפני משורת הדין ולא מצינו בגמ' לשון לפני משוה"ד רק במה שפין אדם לחבירו והיינו משום דאף בדברים שפטור מן הדין מ"מ א"צ לעמוד על דין תורה אלא דצריך להכנס עם חבירו לפני משוה"ד אולם במצות שפין אדם למקום שנוגע רק לכבוד שמים אין נכנס בגדר לפני משוה"ד כלל רק דלפעמים צריך להחמיר ממדת חסידות ועכ"פ לפ"ז נראה דדוקא גבי אבידה או בטעינה הנה צריך לפני משוה"ד להחזיר או לסייע אעפ"י שאינו לפי כבודו ומשום דנהי דפטור מן הדין משום כבוד הבריות מ"מ פדי שלא יהא חבירו נפסד על ידי זה צריך להחמיר ולמחול על כבודו לפני משוה"ד אולם במצוה שפין אדם למקום כל היכי דפטור משום כבוד הבריות ומכש"כ בדאיכא כבוד תורה א"צ כלל למחול על כבודו אפילו לפני משוה"ד ואפי' מדת חסידות ליכא דלא דמי כלל לאבידה כנ"ל ולפ"ז מיושב קו' הטורי אבן בזה דלא מחלו על כבודם לקיים מ"ע דנעמדו ומשום דזהו רק מצוה שפין אדם למקום דאין נ"מ לחבירו אם מעיד מיושב או מעומד ולכך פיון דפטור מן הדין אין לנו שיהא צריך למחול על כבוד תורתו לפני משוה"ד ואדרבה אין לו לזלזל בכבוד תורתו דל"ד למ"ש הרמב"ם גבי אבידה וכן"ל.

וכן מיושב בזה ג"כ קו' כת"ר דלענין להחמיר ולפשוט טליתו בשוק לבזות את כבודו במקום שהוא פטור מן הדין א"צ כלל למחול על כבודו אפי' לפני משוה"ד: עוד להרה"ג הג"ל: ולענין קטן המסונבל בבשר שהעטרה מכוסה ברוב גובהה או הקיפה ויש ספק שלא נימול מתחילה פראוי שכתבתי להחמיר דצריך למולו משום דהוי ספיקא דאורייתא ולחומרא והילד הוא בחזקת ערל ויש לחלק בין זה לשחיטה דאמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן וע"ז תמה כת"ר דהא גם בשחיטה איכא חזקת אבמ"ה ואפ"ה סמכינן ארוב מצויין ובאמת גם הח"ס אמר פן דחזקת ערל לא הוי רעותא בזה דאדרבה נגד החזקה יש רוב המצויין כמו גבי שחיטה עכ"ד.

והוא תמוה דדעת החתם סופר מבואר שם בהד"ל דיש להחמיר בספיקא למולו שנית מטעם ספק דאורייתא לחומרא אלא דכתב שם דצריך לעיין קצת מטעם רוב מצויין ע"ש והנה אמת שבמכתבי הראשון קצתתי בפרט זה במקום שהיה לי להאריך: והנה זה צריך לפני משוה"ד דבר ההנה ומצוי שזמן מה אחר המילה נמצא העטרה מכוסה ברוב גובהה ויש ספק אי הוא משגיאת המוהל שלא מל פראוי או שנעשה אח"כ ע"י סרבול הבשר וכדומה ונ"מ רבתי לדינא דאם נימול פראוי ואח"כ נתפסה ע"י סרבול הבשר סגי בשנראה מהול קצת א"צ למול ואם לא נימול מתחילה פראוי הרי הן ציצין המעפכין את המילה וכמבואר כ"ז בדברי הפוסקים: כבר כתבתי שבספר שו"ת שמש צדקה ח' יור"ד סי' י' כתב בזה ל"א אבל אם אינו נימול פראוי בשעת קישוי הייתי חוכך להחמיר להצריכו תיקון ע"י אזמל דלמא מתחילה לא נימול כהלכה והוי ספק ערל דאורייתא דנקטינן לחומרא עכ"ל וכ"כ בפשיטות בספר חכ"א ה' מילה באם לא נראה בשעת הקישוי רק ראש הגיד לא מבעי אם יש לספק שמה לא חתך בשעת מילה כל העור דהוי ספיקא דאורייתא שצריך לחתוך כל העור פדין ע"ש אולם בספר שו"ת חתם סופר ח' יור"ד סי' רמ"ח צדד בזה להקל וע"ש שכתב ז"ל ונראה פשוט דבספק אי היה כף מעיקרא משגיאת המוהל או לא אלא מסרבול בשר אזלינן בספיקא לחומרא דספק דאורייתא הוא כו' האמנם אם יארע בזה במקום אחר צריכים לעיין בזה קצת פי אעפ"י שהתינוק יש לו

חזקת ערל שְהרי נולד ערל מ"מ י"ל נְמי רוב מצויין אצל מילה מומחין הו נהרי סמכינו אחזקה זו גבי שוחט נגד חזקת אינו ובוחה דבהמה ולא דוקא המצויין אצל שחיטה אמרינו פן אלא ה"ה בכל פי האי גוונא פדילפינו מונה לגבי ניקור ובדיקה וכדומה וכמ"ש הראב"ד הביאו הרא"ש פ"ק גיד הנשה סי' י"ט ע"ש היטב וה"ה פ"ה פ"ה עכ"ל הח"ס ע"ש ולענ"ד נראה דיש לדון בדבר: והנה ז"ל הראב"ד הביאו הרא"ש פ"ה ג"ה נ וְהַשָּׁבָא בתוה"ב שער ג' בית ג' מדקאמר שלימה אין כו'.

מפאן יש ללמוד שאם בא אחד מעלמא וניקר הבשר והלף לו כו' ואותו המנקה לא נודע לנו אם הוא בקי בניקור או לא בחזקת היתר הוא דתלינו שפיפה ניקר ובקי הוא בניקור דאלת"ה כו' ואין דומה להא דאמרינו בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיינדע לה במה נשחטה פי בהמה בחייה אין בה שום היתר לפי שא"א לכזית בשר בלא שחיטה ומשו"ה קיימא בחזקת איסור עד שיינדע לה במה נשחטה אבל ירף פולה בחזקת היתר חוץ מן הגיד הלכך אמרינו רוב המתעסקין בניקור מומחין הו.

דהשפא גבי שחיטת בהמה דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת אמרינו רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הו כו' ירף שיש לו היתר ידוע כ"ש שיש לנו לומר פן עכ"ל הראב"ד ע"ש ולפ"ז הרי אדרבה משמע מדברי הראב"ד שלא התיר לגבי ניקור משום הו סברא לחודיה דרוב מצויין אצל ניקור מומחין הו כמו גבי שחיטה אלא בצירוף מש"כ שם דירף פולה בחזקת היתר ואינו דומה להא דאמרינו בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת אבל אי הנה ירף ג"כ בחזקת איסור לא הנה מתיר משום דרוב מצויין אצל ניקור מומחין הו ולפ"ז גבי מילה דהוא בחזקת ערל ממש כ"ז שלא נימול צריף למיזל בספיקו לחומרא ואין להקל מטעם רוב מצויין אצל מילה מומחין הו וכנ"ל: אלא דאריכות דברי הראב"ד וסגנון לשונו צע"ג לכאורה שהרפיב שני טעמים יחד דבתחילת דבריו כתב להתיר מטעם דירף פולה בחזקת היתר ואינו דומה להא דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת וסיים דהלכך אמרינו רוב המתעסקין בניקור מומחין הו ולמד משחיטה וצע"ג דממ"נ דאי נימא דיש לומר גבי ניקור רוב מצויין אצל ניקור מומחין הו כמו גבי שחיטה א"כ אפילו אי הנה הירף בחזקת איסור הנה מותר מטעם זה.

וכמו שחיטה דבדאי יש לה חזקת איסור ומ"מ מותר מטעם רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הו. ועוד מה זה שכתב אבל ירף פולה בחזקת היתר הלכך אמרינו רוב המתעסקין בניקור מומחין הו איך תלי' זה בזה גם סגנון דבריו צע"ג ונראה לענ"ד לפרש דבריו ע"פ מה שהקשו כל הראשונים בהא דאמרינו רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הו אמאי לא נימא סמוך מיעוטא דאין מומחין לחזקה דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת ואתרע לה רובא ותירצו משום דמיעוטא דאין מומחין לא שכיח ולא הוי רק מיעוטא דמיעוטא ואפילו לר"מ דחייש למיעוטא דלא שכיח לא חייש וכדאמר בריש פ"ק בנות פותים וכן בריש מסכת גיטין ספרי דדיינא מיגמר גמירי ולכן לא אמרינו סמוך מיעוטא לחזקה.

ע"י בתו' בכורות (דף כ) ד"ה חלב פוטר וברא"ש שם ולהרא"ש פ"ק דחולין סי' ט"ז ולהרשב"א ונראה"ה בספר תוה"ב ע"ש ועפ"ז נראה לבאר דברי הראב"ד ז"ל והיינו דבדאי אין ללמוד ניקור משחיטה לעננו רוב מצויין מומחין הו ויש לחלק בכמה גוונ

דבשחיטה אם לא יהי' מןמחה הרי שחיטתו פסולה וא"א בתקנה גם א"א לעמוד על הפירור ונאכיל נבילות אבל גבי ניקור הרי אפילו אם לא יהא מןמחה מ"מ אפשר לעמוד על הפירור ואפשר בתקנה ולפ"ז בנדאי בניקור קרוב יותר שאינו מןמחה ינקר ממה שישחוט אינו מןמחה ואפילו אי נימא דבכ"ז מסבא יש ללמוד ניקור משחיטה דרוב מצויין אצל ניקור מןמחין הן דמסבא מי שאינו מןמחה לא יטפל בניקור אולם היינו אי הנה סגי ברובא לחוד אבל באמת לא סגי ברובא לבד ומשום דאמרינו סמוך מיעוטא לתקנה ואיתרע לה רובא וכנ"ל.

ורק דגבי שחיטה אמרינו דרוב מצויין מןמחין הן והיינו כמעט כולו דהמיעוט לא שכיח כלל ולענין זה בנדאי דאין ללמוד ניקור משחיטה דנימא דרוב מצויין אצל ניקור מןמחין הן ולא יהי' אפילו מיעוט דשכיח כנ"ל ולפ"ז אם הנה לירך תקנת איסור הנה אסור אם ניקר אחד את הבשר ולא נודע אם הוא מןמחה ומשום דאף אי נימא מסבא דרוב מצויין מןמחין הן מ"מ אמרינו סמוך מיעוטא לתקנה וכנ"ל: ועפ"ז יתבאר דברי הראב"ד ז"ל שכתב מתחילה דאם בא אחד מעלמא וניקר הבשר והלך לו ולא נודע אם הוא בקי בניקור שהוא מותר וכתב הטעם משום דירך כולה בתקנת היתר חוץ מן הגיד ואינו דומה להא דאמרו בהמה בחייה בתקנת איסור עומדת ולפ"ז פינו דירך אינו בתקנת איסור ל"ש לומר סמוך מיעוטא לתקנה כנ"ל וסגי ברובא לחודיה אף דהמיעוט שאין מןמחין שכיח ג"כ וזהו שכתב הראב"ד הלכך אמרינו רוב המתעסקין בניקור מןמחין הן והיינו משום פינו דליכא תקנת איסור שפיר מהני רובא לחוד כנ"ל וזהו שפייס ג"כ דהשתא לגבי שחיטה דבהמה בחייה בתקנת איסור עומדת אמרינו רוב מצויין אצל שחיטה מןמחין הן.

פירש דכיון דבהמה בחייה בתקנת איסור עומדת צ"ל ע"כ דרוב מצויין אצל שחיטה מןמחין הן דהמיעוט לא שכיח כלל ירך שיש לו היתר ידוע כ"ש שיש לנו לו' כן פ"י פינו דיש לו היתר ידוע וליכא תקנת איסור הרי סגי ברובא לחוד כ"ש שיש לנו לומר כן דרוב מצויין אצל ניקור מןמחין הן והיינו דלכה"פ איכא רובא דמןמחין דהמיעוט ג"כ שכיח וגבי ניקור סגי בהכי ולפ"ז דברי הראב"ד ז"ל וסגנון לשונו מבוארין שפיר בעז"ה: ועכ"פ מפנין שנתבאר דגם הראב"ד ז"ל לא הקיל גבי ניקור דאמרינו רוב מצויין אצל ניקור מןמחין הן אלא משום דירך הוא בתקנת היתר וסגי ברובא לחודיה אפילו אם יהי' המיעוט ג"כ שכיח ולא למד ניקור משחיטה אלא דמפנין דאשכחן גבי שחיטה דאמרינו רוב מצויין אצל שחיטה מןמחין הן דהמיעוט לא שכיח כלל א"כ מכש"כ דיש לומר גבי ניקור רוב מצויין מןמחין הן רוב כזה דגם המיעוט שכיח ומשום דאין ללמוד שיהי' ניקור כשחיטה ממש וכנ"ל ולפ"ז גם גבי מילה הא אפילו אם נימא דדמי לניקור דגם כזה אמרינו רוב מצויין אצל מילה מןמחין הן מ"מ אינו מועיל כלל די"ל דזהו רק רובא לבד דגם המיעוט שכיח ולפ"ז אם יש ספק אם נימול פראוי לא מהני הא דרוב מצויין אצל מילה מןמחין הן ומשום דאמרינו סמוך מיעוטא דאין מןמחין לתקנה דתקנת ערל נאטרע לה רובא ואין לומר דמילה דמי לשחיטה ממש דרוב מצויין מןמחין הן וגם המיעוט לא שכיח כלל דהא מהיכי תיתי פינו דלא ילפינו בעלמא משחיטה ממש א"כ כמו דמתלקינן בין ניקור לשחיטה וכנ"ל.

לפ"ז אולי יש לחלק ג"כ בין מילה לשחיטה וגבי מילה איפא רנבא לבד דגם המיעוט שכיח וכמו גבי ניקור וכנ"ל: אלא דהרשב"א בתוה"ב פתב שם בשם הראב"ד שהביא עוד ראיה לדינו מן האומר לשלוחו צא ותרום וקלה ומצא תרום דאמרינו אין חזקתו תרום ומפרש טעמא דאמרינו דלמא אינש אחריןא שמע נאזל ותרום ונהה ליה תרום שלא מדעת בעלים טעמא דשוי שליח הא אם אמר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום ומצא תרום הרי הוא בחזקת מתקן כו' ואמאי נחוש דלמא אתי אינש אחריןא דלא בקי בהפרשת תרומה ואפריש ולא קרא שם וקא שרינו טיבלא אלא ש"מ דרוב מצויין אצל מצות מומחין הן וכינו דיהבי דעתייהו לאפרושי מאיסורא מידק דייקא ועבדא וכו' הנקור עכ"ל הראב"ד והנה גם גבי טבל בנדאי יש חזקת איסור כ"ז שלא הורמה כמבואר בעירובין (דף ל"ו) ע"ש וצ"ל ג"כ דהא דסמכינו על רוב מצויין אצל הפרשת תרומה מומחין הן וכנ"ל ולא אמרינו סמוך מיעוטא לחזקה ואתרע לה רנבא היינו משום דרוב מצויין מומחין הן והמיעוט לא שכיח כלל וכנ"ל גבי שחיטה ולפ"ז נראה לכאורה דלגמרי למד הראב"ד ניקור מטבל נהרי גם טבל אפשר בתקנה אם לא יתרום פראוי ול"ד לשחיטה ומ"מ מוכרח דרוב מצויין אצל מצות מומחין הן דהמיעוט לא שכיח כלל ולפ"ז ה"ה גבי ניקור ושאר מצות אמרינו דרוב מצויין מומחין והמיעוט לא שכיח כלל אלא דבאמת הא יש לחלק בפשיטות גם בין ניקור להפרשת תרומה דהפרשת תרומה הוא דבר קל ואין בזה אומנות ולכן אמרינו רוב מצויין בקיאים הן אבל ניקור איפא טרחה יתיירה ואומנות גדולה ואין הפל בקיאים בו ונהרי הרשב"א בתוה"ב שם רצה לחלק מטעם זה בין ניקור לשחיטה ומכש"כ דיש לחלק בין ניקור להפרשת תרומה ולכן נראה לומר ג"כ דהראב"ד לא הביא הך דהפרשת תרומה ללמוד שיהי' ניקור ממש כזה אלא דמפינו דאשכחו גבי הפרשת תרומה דרוב מצויין מומחין הן והמיעוט לא שכיח כלל א"כ כש"כ גבי ירף דיש לה חזקת היתר דאמרינו רוב מצויין מומחין דסגי ברנבא לחוד וכמו שכתב מתחילה לענין שחיטה: אף הנה ראית הראב"ד מהא דמשמע דאם אמר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום ומצא תרום הרי הוא בחזקת מתקן ול"ח דלמא אתא אחריןא דלא בקי בהפרשת תרומה ואפריש ובע"כ דרוב מצויין אצל מצות מומחין הן.

נלענ"ד לחלק בפשיטות דהנה לכאורה בלא"ה ראי' ברורה דאמרינו רוב מצויין אצל מצות מומחין הן ממעשים בכל יום דאנו סומכין בכמה מצות על נשים כמו מליחת הבשר וכדומה ולא אמרינו דלמא לא בקיאי שפיר והלוקח תבואה מעם הארץ א"צ להפריש תרומה גדולה והוא פשוט בכל הש"ס דלא נחשדו ע"ה על תרומה גדולה ולא אמרינו דלמא לא בקי שפיר וא"צ לה"ר מפח דיוקא.

ולכן נלענ"ד דזה אינו ענין לרוב מצויין אצל מצות מומחין הן ומשום דנראה דהא דמצוינו מחלוקת בפ"ק דחולין אי סמכינו על רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן היינו משום דרוב אנשים בנדאי אינם מומחים לשחיטה אלא דמ"מ אמרינו רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן דעפ"י רוב מי שאינו מומחה אינו נזקק לשחיטה אבל אם היו רוב אנשים מומחים לשחיטה בנדאי לא הי' מחלוקת כלל בנדאי אזלינו בתר רנבא שהם מומחים ועי' בד"מ סי' א' ולפ"ז נראה דבמצות דידוע דרוב אנשים מומחים הם בנדאי מהני וכמו במליחה דידוע דרוב נשים בקיאים במליחת בשר ולכן סמכינו ע"ז מן הסתם וכן ה"ה

לעגנו הפּרשׂת תּרוּמָה דְהוּא דְבַר קַל וְיָדוּעַ שְׁרוּב אֲנָשִׁים בְּקִיָּאִים בְּהַפְרָשָׁה וְלָכֵן אִי הַפְרִישׁ אֶחָד תּרוּמָה חֲזָקָתוֹ מִתְּנֻקָּו דְאַזְלִינוּ בְּתַר רַבָּא דְעָלְמָא דְבְּקִיָּאִין בְּהַפְרָשָׁה.

אַבְל בְּדָבָר שְׂיָדוּעַ דְרֻב אֲנָשִׁים בְּנֻדָּאִי אִין מְנַמְחִים בְּזֵה וּכְמוֹ גַּבֵּי נִיקוּר אֱלָא דְנִימָא דַּמ"מ רֻב הַמְצֻנִין אֲצֵל נִיקוּר מְנַמְחִין הֵן דְאִם לֹא הָיָה מְנַמְחָה לֹא יִטְפֵּל לְנִקְרַע ע"ז צְרִיף רְאָיָה גְדוּלָּה אִם יֵשׁ לְדַמּוּת לְשַׁחֲטָה דְאַמְרִינוּ רֻב מְצוּיִין אֲצֵל שְׁחִיטָה מְנַמְחִין הֵן וּמִשּׁוּם דְיֵשׁ לְחֻלְקָא בֵּין שְׁחִיטָה לְנִיקוּר כַּמ"ש הַרְשָׁבָ"א וְכַנ"ל מִשְׂא"כ בְּהַפְרָשַׁת תּרוּמָה בְּנֻדָּאִי אַפ"ל דְאִין זֶה מִשּׁוּם דְרֻב מְצוּיִין מְנַמְחִין הֵן אֱלָא מִשּׁוּם דַּס"ל לְהַגְמֵ' דְרֻב הָעוֹלָם מְנַמְחִין הֵן לְזֵה וְכַנ"ל: מִיְהוּ מ"מ נִרְאָה דִּיל"ל גַּבֵּי מִילָה רֻב מְצוּיִין אֲצֵל מִילָה מְנַמְחִין הֵן וְדַמִּי לְשַׁחֲטָה מִמֶּשׁ דְהַמְיָעוּט לֹא שְׂכִיחַ כָּלָל.

וּמִשּׁוּם דְבְּמִילָה הוּא מְסוּפָּן אִם יִמּוּל מִי שְׂאִינוּ בְּקִי וּלְפִיכָף אִין אָדָם נִזְקַק לְהִיּוֹת מוּהֵל אֱלָא א"כ הוּא מְנַמְחָה וְאִנְיָן בְּזֵה. וּמִצְּאֵתִי הַדְּבָר מְפֻנְרֵשׁ בְּתוֹ מְגִילָה (דָּף ד' ע"ב) ד"ה וְיַעֲבִירָנָה ו"ל אֲבָל מִילָה בְּשִׁבְתָּ אִין לְדַחּוּת דְהָא חֲמִירָא כּו' וְגַם אִין אָדָם מֵל אֱלָא א"כ הוּא בְּקִי דְסַפְנָה יֵשׁ בְּדָבָר ע"ש.

אַלָּא דְהָרְאִישׁוּנִים תִּי לְקוֹי הַתּוֹ בְּפָנִים אַחֲרִים עִי בַחֲוֵי הַרְשָׁבָ"א רִישׁ פ' לוּלָב וְעֶרְבָה וּבַחֲוֵי הַרִיטְבָ"א מְגִילָה שָׁם וּלְהַר"ן בַּר"ה פ"ד ע"ש וּמִשְׁמַע לְכַאוּרָה דְלָא ס"ל כְּסַבְרַת הַתּוֹ הַנ"ל אָף מ"מ אִין הַכְרַע דְחוֹלְקִים עַל סְבָרָא זֹו וְהָא דְלָא תִי כֵּן הֵינּוּ מִשּׁוּם דְבְּאַמְתָּ תִי הַתּוֹ אִינוּ מְסַפִּיק כ"כ לִישָׁב קוֹי הַנ"ל דְהָא בְּהַכְרַח לְמוּהֵל לְמוּל פְּעַם רִישׁוֹן וְכִיצַד נַעֲשֶׂה בְּקִי אִם לֹא שְׂיִלְמּוּד מִן הַבְּקִי וְאַפְתִּי הָא אֵיכָּא לְמִיגְזֹר שְׂמָא יִלָּף אֲצֵל בְּקִי לְלַמּוּד: אוּלָם כַּכ"ז נִלְע"ד דְאַפִּילוּ אִי נִימָא דְמִילָה דְמִי לְשַׁחֲטָה מִמֶּשׁ דְאַמְרִינוּ רֻב מְצוּיִין אֲצֵל מִילָה מְנַמְחִין הֵן דְהַמְיָעוּט לֹא שְׂכִיחַ כַּנ"ל מ"מ אִין לְהַקְל בְּסַפְקֵי אִי נִימּוּל כְּרִישׁוֹ מִטַּעַם זֶה וְדַבְרֵי הַח"ס צַע"ג.

וּמִשּׁוּם דְהֵינָה בְּאַמְתָּ נִרְאָה מִדְּבַרֵי הָרְאִישׁוּנִים דְהָא דְקוֹי"ל גַּבֵּי שְׁחִיטָה דְרֻב מְצוּיִין אֲצֵל שְׁחִיטָה מְנַמְחִין הֵן וְסַמְכִינוּ עַל רֻב זֶה נִגְדַּד חֲזָקַת אִסּוּר דְבַהֲמָה הֵינּוּ דְנִקְא בְּמִקּוּם דְלִיכָּא רִיעוּתָא קָמֵן אֲבָל הֵיכָּא דְאֵיכָּא רִיעוּתָא קָמֵן אֵיתְרַע לָהּ רַבָּא וּמוֹקְמִינוּ לָהּ אַחֲזָקָה וְהֵינָה הַרִי"ף כְּתִב בַּפ"ק דְחֻלְקִין דְהַלְכָה הוּא דְרֻב מְצוּיִין אֲצֵל שְׁחִיטָה מְנַמְחִין הֵן וְאִי קִשְׂיָא לָף הָא דְאַמְרֵי ר"ה בְּהֵמָה בְּחִיטָה בְּחֻזְקַת אִסּוּר עוֹמְדָת עַד שְׂיִנְדַע לָף בְּמָה נִשְׁחַטָה דְשִׁמְעַתָּ מִינָה דְסַפְקֵי שְׁחִיטָה לְחוּמְרָא וְקִימָא לֵן דְהַלְכָתָא הִיא הַתָּם כְּגוֹן דְאַתְיָלִיד רִיעוּתָא בְּסַפִּין אֲבָל הֵכָּא כִּינּוּ דְקוֹי"ל רֻב מְצוּיִין אֲצֵל שְׁחִיטָה מְנַמְחִין הֵן כְּמָאן דְאַתְיָדַע לָף בְּמָה נִשְׁחַטָה דְמִי עַכ"ל ע"ש וּבִיאֹר דְבְּרֵי עִי'בְּדַבְרֵי הָאֲחֵרוּנִים בְּסַפְרֵי מְקוּר מִים חִיִּים בְּפִתְיָה וּבְסַפְרֵי אֲמֵרִי בִינָה סִי' ח' ע"ש וְעַכ"פ מִתְבָּאֵר מִדְּבַרֵי הַרְמְב"ן הַבִּיאֹר הַרְשָׁבָ"א בְּתוֹה"ב לְעַנְיָן הוּא רַק הֵיכָּא דְלִיכָּא רִיעוּתָא וְכֵן מִתְבָּאֵר מִדְּבַרֵי הַרְמְב"ן הַבִּיאֹר הַרְשָׁבָ"א בְּתוֹה"ב לְעַנְיָן מָה שְׂכַתְבוּ הַגְּאוּנִים דְלָא סְמַכִּינוּ עַל רַבָּא דְרֻב מְצוּיִין אֲצֵל שְׁחִיטָה מְנַמְחִין הֵן אֱלָא הֵיכָּא דְלִיכָּא קָמֵן לְמַבְדְּקִיָּה ו"ל הַרְשָׁבָ"א וְעוֹד סַעַד לְדַבְרֵי הַגְּאוּנִים ו"ל כְּתִב הַרְמְב"ן ו"ל דְהָא אֵיכָּא חֲזָקָה דְאִסּוּרָא דְבַהֲמָה בְּחֻזְקַת אִסּוּר עוֹמְדָת וּמִן הַדִּין הָיָה שְׂלָא תַצַּא מִחֻזְקַתָּה אֱלָא בִּידְעָה וְדִאִית וְלֹא שְׂנַסְמוּף עַל הָרֻב אֱלָא מִשּׁוּם קוּלָּא דְבַהֲמָה לֹא אַתְרַעֲאִי שְׂהַרִי שְׁחוּטָה לְפָנֵינוּ סְמַכִּינוּ אַרְבּוּבָא וְדִי אִם נְסַמּוּף בְּכָף הֵיכָּא דְלִיכָּא קָמֵן עַכ"ל ע"ש וְכ"כ הַרְמְב"ן בְּמַלְחָמוֹת ו"ל שְׂזֵה הָרֻב אִינוּ בְּנֻדָּאִי דְהָא אֵיכָּא חֲזָקָה כְּנַגְדוֹ מִמָּה שְׂאִמְרוּ

בְּהִמָּה בְּחַיִּיהָ בְּחֻזְקַת אִסּוּר עוֹמְדָת וְאֵפ"י שְׁסֻמְכוּ עַל הָרוּב בְּמָקוֹם דְּלֹא אֶפְשָׁר מְשׁוּם דְּאִמְרִינוּ הָרִי שְׁחוּטָה לְפָנֶיהָ וּבְהִמָּה לֹא אֶתְרַעֵי ע"כ"ל הָרִי מְפֹרָשׁ בְּדַבְרֵיהּ בְּהִדְיָא דְהָא דְסֻמְכִינוּ אַרְבָּא דְרוּב מְצוּיִין אֶצְל שְׁחִיטָה מְמַחֲזִין הֵן נֶגְד חֻזְקַת אִסּוּר דְּבִהִמָּה הִיָּינוּ רַב מְשׁוּם דְּבִהִמָּה לֹא אֶתְרַעֵי אֲבָל בְּמָקוֹם רִיעוּתָא לֹא סֻמְכִינוּ אַרְבָּא וּלפ"ז נִרְאֶה בְּקִטּוֹן שְׁאִינוּ נִרְאֶה מְהוּל כְּדִין וְסָפֵק אִי נִימּוֹל מִתְחַזְקָה פְּרָאוּי פִּינוּ דְּאִיכָּא רִיעוּתָא קָמוּ לֹא סֻמְכִינוּ עַל רִבָּא דְרוּב מְצוּיִין אֶצְל מִילָה מְמַחֲזִין הֵן נֶגְד חֻזְקַת עֶרְל: הֵן אֲמַת דְּדַבְרֵי הֶרְמֵב"ן ז"ל לֹא נִתְפָּרַר לִי בְּעֵינַי.

וְצַע"ג דְּמֵאִיזָה טַעַם פְּתַב דְּמֵן הִדִּין הוּא שְׁלֵא תַצֵּא מִחֻזְקַתָּה אֲלֵא בִּידִיעָה וְנִדְאִית וְלֹא שְׁנִסְמוּךְ עַל הָרוּב. הָא בְּכָל הַתּוֹרָה פְּלוּלָה רִבָּא וְחֻזְקָה רִבָּא עֲדִיף וְא"כ רִבָּא דְרוּב מְצוּיִין מְמַחֲזִין הֵן עֲדִיף מִחֻזְקַת אִסּוּר דְּבִהִמָּה.

וְהִנֵּה לְכַאוּרָה הִנֵּה אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ כְּוֹנֵת הֶרְמֵב"ן דְּהוּא מְשׁוּם דְּנִימָא סְמוּךְ מִיעוּטָא לְחֻזְקָה וְאֶתְרַע לָהּ רִבָּא וְכִמוֹ שְׁהִקְשׁוּ הֶרְאִשׁוּנִים כְּנ"ל. וְהִיָּינוּ שְׁכַתְב דְּמֵן הִדִּין הוּא שְׁלֵא תַצֵּא מִחֻזְקַתָּה אֲלֵא בִּידִיעָה וְנִדְאִית וּמְשׁוּם דְּצָרִיף לֹמַר סְמוּךְ מִיעוּטָא דְּאִין מְמַחֲזִין לְחֻזְקַת אִסּוּר דְּבִהִמָּה וְאֶתְרַע לָהּ רִבָּא.

וְכֵן מְשַׁמַּע לְכַאוּרָה מִדַּבְרֵי הֶרְמֵב"ן בְּחִי' חוֹלִין פ"ק וּע"ש שְׁכַתְב וְעוֹד דְּאִיכָּא נְמִי חֻזְקָה דְּאִסּוּרָא דְּבִהִמָּה בְּחַיִּיהָ בְּחֻזְקַת אִסּוּר עוֹמְדָת וְרִבָּא דְּאִיכָּא חֻזְקָה בְּהִדְיָה לֹא עֲשֵׂאוּהוּ כְּוֹדֵי פְּדִיָּתָא בְּמִסְכַּת נִדָּה אֲלֵא מְשׁוּם דְּבִהִמָּה לֹא אֶתְרַעֵי סֻמְכִינוּ עֲלֵה כו' ע"ש וְשֵׁם בְּנִדָּה מְשַׁמַּע דְּהוּא מְשׁוּם סְמוּךְ מִיעוּטָא לְחֻזְקָה ע"ש בְּפִסְוֹגִיא.

אֲלֵא דֵא"כ צ"ע מַה זֶה שְׁתִּי' דְּמְשׁוּם קוֹלָא דְּבִהִמָּה לֹא אֶתְרַעֵי שְׁהִרִי שְׁחוּטָה לְפָנֶיהָ סֻמְכִינוּ אַרְבָּא דְּלִקְוֹן זֹו אִין תִּי' זֶה מְסַפִּיק הָא דְּבִהִמָּה לֹא אֶתְרַעֵי וּבִיּוֹתֵר מְשַׁמַּע מִדַּבְרֵי הֶרְא"ה וְהֶרְשֵׁב"א דְּטַעַמָּא לֹא מְשׁוּם הִכִּי הוּא.

דְּהִנֵּה הֶרְא"ה בְּבִדָּה"ב הִשִּׁיב עַל דַּבְרֵי הֶרְמֵב"ן דְּהָא דְּאִמְרִינוּ רִבָּא מְצוּיִין אֶצְל שְׁחִיטָה מְמַחֲזִין הֵן לָאו דְּוִקָא רִבָּא וְלֹא פּוֹקֵי מִיעוּט דֵא"כ לֹא סָגִי לָן בְּהִכִּי דְּנִימָא סְמוּךְ מִיעוּטָא דְּאִין מְמַחֲזִין לְחֻזְקָה וְאֶתְרַע לָהּ רִבָּא אֲלֵא לָאו דְּוִקָא רִבָּא אֲלֵא כָּל הַמְצוּיִין קְאִמְרִינוּ ע"ש.

הָרִי ע"כ דְּכֹוֹנֵת הֶרְמֵב"ן לָאו מְשׁוּם סְמוּךְ מִיעוּטָא לְחֻזְקָה הוּא דְּהָא מְפַח קוֹשְׂיָא זֹו מוֹכִיחַ לִישָׁב קו' הֶרְמֵב"ן. וּבִיּוֹתֵר מְוֹכָרַח מִדַּבְרֵי הֶרְשֵׁב"א בְּמִשְׁמַרְת הַבֵּית שֵׁם שְׁהֶאָרִיף לְקִנִּים דַּבְרֵי הֶרְמֵב"ן וְלְסִתּוֹר דַּבְרֵי הֶרְא"ה בְּמָה שְׁכַתְב דְּרוּב לָאו דְּוִקָא אֲלֵא כָּל הַמְצוּיִין.

וְעַל הוֹכַחַת הֶרְא"ה מְהָא דְּלֹא אִמְרִינוּ סְמוּךְ מִיעוּטָא לְחֻזְקָה הֶאָרִיף לִישָׁב בְּפָנִים שׁוֹנִים ע"ש, וּמִזָּה מְוֹכָרַח דְּהֶרְמֵב"ן לָאו מְטַעַם סְמוּךְ מִיעוּטָא לְחֻזְקָה אֲתִי עֲלֵה דֵאל"כ הִלֵּא בְּדַבְרֵי הֶרְשֵׁב"א שְׁהֶאָרִיף לִישָׁב קו' זֹו כְּנ"ל מְמִילָא נְסִתְרִים גַּם דַּבְרֵי הֶרְמֵב"ן בְּמָה שְׁהִבִּיא סַעַד לְדַבְרֵי הַגְּאוּנִים וְזֶה בְּרוּר.

וּלפ"ז פִּינוּ דְּהֶרְמֵב"ן לֹא בָּא לִידֵי מִדָּה זֹו מְטַעַם סְמוּךְ מִיעוּטָא לְחֻזְקָה א"כ צַע"ג לְהַבִּין דַּבְרֵי דְּמֵאִיזָה טַעַם פְּתַב דְּבָדִין הוּא שְׁלֵא תַצֵּא מִחֻזְקַתָּה אֲלֵא בִּידִיעָה וְנִדְאִית וְלֹא שְׁנִסְמוּךְ עַל הָרוּב: וְעַכ"פ אִיף שְׁיִהְיֵ' הָרִי מְבֹאָר דַּעַת הֶרְאִשׁוּנִים הָרִי"ף וְהֶרְמֵב"ן וְכֵן הִסְכִּים הֶרְשֵׁב"א ז"ל דְּהָא דְּסֻמְכִינוּ בְּשְׁחִיטָה עַל רִבָּא מְצוּיִין אֶצְל שְׁחִיטָה מְמַחֲזִין הֵן הִיָּינוּ מְשׁוּם

דליפא ריעותא קמן אַבל היכא דאיפא ריעותא קמן לא סמכינן על רוב זה נגד חזקת
איסור דבהמה.

וכן נראה להוכיח מהא דאמרו בגמ' חולין (דף י') דהא דמבואר בפרייתא דספק בשחיטה
פסול לאתווי ספק שקה ספק דרס ופי' הר"ן פלומר דלא אמרינן הלף אחר הרוב שאין
שוהין ואין דורסין.

וכ"כ הרשב"א בחי' שם דאע"ג דרוב מצויין אצל שחיטה אין שוהין ואין דורסין דרף
מקרה אפ"ה לא תלי' לקולא בטר רובא ומשום דאמרינן העמד בהמה על חזקתה ע"ש.
ולכאורה צ"ע אמאי לא ניזיל בזה באמת בטר רובא כמו דאזלינן בטר רובא דרוב מצויין.

וצריך לומר בזה פנ"ל דהטעם דאזלינן בטר רובא דרוב מצויין הוא משום דבהמה לא
אתרעי. ולפי זה הךא בספק שקה או דרס בודאי יש איזה סיבה שמפכה נולד ספק אי
שקה או דרס והוי ריעותא ולא אזלינן בטר רובא.

שוב מצאתי להפרמ"ג בשפתי דעת סי' כ"ד ס"ק כ"ז שכ"כ בהדני' ע"ש. ולפ"ז נראה נמי
דבספק אם נימול פראוי דלא משפכת לה אלא בגונא דעתה לא נראה מהול פדין ורק
מהול קצת אלא דספק אי לא נימול מתחילה פראוי או שנעשה אח"כ מחמת סרבול
הבשר וכדומה.

וכינן דאיפא ריעותא לפנינו לא אזלינן בטר רובא דרוב מצויין נגד חזקת ערל וכנ"ל.
ואפילו אי נימא מפח דברי התו' במגילה שהבאתי למעלה דאין אדם מל אלא א"כ הוא
פקי ולפ"ז יש לומר לכאורה דכל המצויין אצל מילה מןמחין הו'.

מ"מ אין זה מספיק וכמו שהשיב הרשב"א על דברי הרא"ה במ"ש דרוב מצויין לאו
דוקא אלא כל המצויין אצל שחיטה מןמחין הו' וכתב ע"ז הרשב"א דאפילו אם תמצא
לומר דכל המצויין קאמר הו' איפא מיעוט המןמחין ששוהין או דורסין פדרף המקרים
ע"ש, וה"נ בודאי איפא מיעוטא שיקרה סיבה גם למןמחין שאינם מלים פראוי.

ולפ"ז אפילו אם באמת מל מןמחה ולא נודע אי מל פראוי נראה להחמיר מפנין דאיפא
ריעותא לפנינו. ומכש"כ אם מל אחד שלא נודע לנו פלל אם הוא מןמחה דלא אזלינן
בטר רובא נגד חזקת ערל וכנ"ל אלא דבעיקר הדבר מ"ש דאיפא חזקת ערל וכמש"כ
גם החתם סופר יש לסתור לכאורה מהא דקי"ל דערלות שלא בזמנה לא הוי ערלות
וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל בפ"א מה' תרומות הלכה זיין ע"ש.

ולפ"ז הרי קשנולד אינו בחזקת ערל פלל. אולם באמת זה אינו נהי דכל שבועה לא הוי
ערל מ"מ תיכף ביום שמיני נעשה ערל ואפילו פליל שמיני מקרי ערל גמור וכמבואר
בירושלמי פרק ר"א דמילה ע"ש ולפ"ז הרי הוא בחזקת ערל עד שינדע שנימול פראוי.

רק דבמל תוף שבועה ולפי מה שפסק הרמ"א דא"צ להטיף ד"ב ולא נודע אם נימול
פראוי בזה יש לומר דאזלינן בטר רובא דקודם שבועה ליפא חזקת ערל פלל: ומ"ש כת"ר
לגבב סברות דבע"כ הנה המוהל מןמחה ומשום דהמילה הנה בשבת ואם לא הנה מןמחה
לא הנה מל בשבת שלא יבא לידי חילול שבת עכ"ד.

הנה כת"ר פתב זאת מסברא ובאמת הוא מבואר בשלחן ערוך יורה דעה סימן רס"ו דאדם שלא מל מעולם לא ימול בשבת שפא יקלקל ונמצא מחלל שבת ואם פבר מל פעם אחת מותר ע"ש. אולם אם נבא לדון מפח סברא וכמו שפתב כת"ר אין צריך לגבב בזה סברות יותר ממה שהבאתי דברי התו' בפ"ק דמגילה שפתבו דאין אדם מל אלא א"כ הוא בקי דספנה יש בדבר דזה חמור יותר מספק חילול שבת.

אולם מ"מ נראה דנדאי אין לומר מפח זה רק דרוב מצויין אצל מילה מןמחין הו אכל מ"מ מיעוט לעולם איפא וכמו שחיטה. ונהרי גם גפי שחיטה י"ל פן דכל מי ששוחט אם לא הנה מןמחה לא הנה מכניס עצמו בספק להאכיל נבילות וכמ"ש הר"א"ה בבדה"ב לפי שדבר מןמחה הוא בישראל כו' שהנבילה אסורה הלפך אין אדם מישראל נזקק כו'.

ומ"מ הרי פתבו כל הראשונים רק דבשחיטה המיעוט לא שכיח פנ"ל אף מ"מ מיעוטא דלא שכיח איפא ולא כל המצויין דלא כמ"ש הר"א"ה דליפא גם מיעוט פלל. ולפ"ז נראה גם גפי מילה אפילו אי נימא כמ"ש התו' במגילה פנ"ל וכמ"ש כת"ר מ"מ עדיין מיעוטא איפא ואף דלא שכיח מ"מ פיון דאיפא ריעותא קמן לא אזלינו בתר רובא נגד חזקת ערל וכנ"ל ונהרי הרשב"א בתוה"בתי על הקו' דסמוך מיעוטא לחזקה דמיעוטא דאין מןמחין לא שכיח ולא הוי רק מיעוטא דמיעוטא וזהו כמו שתי' התו' ונהרא"ש ומ"מ הספים לדעת הרמב"ן ו"ל דבדין הוא שלא תצא מחזקתה ולא שנסמוך על הרוב אלא משום קולא דבהמה לא אתרעי: סימן נח פבוד ידידי הרב הגדול כו' מו"ה שלום דוד נ"י.

ע"ד מה שהקשה כת"ר בגמ' ע"ז (דף נ"ט) דאימא התם אמר רב אשי האי עובד פוכבים דנסכיה לחמרא דישראל בכנונה כו' שרי למישקל דמיה מההוא עובד פוכבים מ"ט מיקלא קליה וכתב הר"ן דטעמא דמשום תשלומי נזק שקיל להו לדמים ולא משום תורת מקר והב"י ביור"ד (סי' קל"ב) הביא דברי הר"ן ונהרמב"ם וכתב דמשמע מדבריו דדוקא בא"י שנתפנון להזיק הוא דשרי למישקל דמיה מיניה אכל לא נתפנון לקו אסור.

וטעמו משום דאי לא נתפנון להזיקו אינו חייב לשלם וכיון שאינו חייב לשלם לו פי שקיל דמי י"נ קא שקיל ע"ש ומבואר דדוקא היכי שהעובד פוכבים חייב מדינא לשלם בעד הנזק הוא דשרי למישקל דמיה וע"ז הקשה כת"ר דלפי מה שפי' רש"י בעירובין (דף ס"ב) בהא דאמר ר' יוחנן בן נח נהרג על פחות משו"פ ולא ניתן להישבון דהיינו משום דקי"ל בדרבה מיניה וכמש"כ התו' שם.

והנה בגיטין (דף נ"ג) בסוגי' דהמטמא והמדמע והמנסה פריף למ"ד מנסה ממש הא קי"ל בדרבה מיניה ומשני כדר' ירמיה כו' משעת הגבהה הוא דקנה מתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוף ופרש"י דאגבהה ע"מ לגזולו וא"כ כ"ז הוא בישראל אכל בעובד פוכבים הרי יש לו להיות פטור במנסה אפילו בכנונה משום קי"ל בדרבה מיניה.

דלא שייך לומר גביה משעת הגבהה הוא דקנה דהא גם על שעת הגבהה גופיה יהא פטור משום קי"ל בדרבה מיניה דהא בן נח נהרג על פחות משו"פ וא"כ הרי לא משכחת גביה חייב תשלומין במנסה פלל דבין על שעת ניסוף בין על שעת הגבהה הוי קי"ל בדרבה מיניה ואמאי שרי למישקל דמיה מיניה עכ"ד ונהנה מצאתי בס' קצוה"ח (סי' שפ"ה) שכתב בהדיא דלפרש"י בעירובין ה"ל פטור עובד פוכבים על מנסה משום דבהגבהתו

נְמִי קי"ל בְּדַרְבָּה מִיְנִיָּה וע"ש מש"כ לִישָׁב בְּזֶה קו' הַב"י בְּחֻלְיֵי (דף מ"א) ע"ש: וְנִרְאֶה
לְעַנ"ד לִישָׁב בְּעִז"ה וְלִמְצוֹא פֶּשֶׁר דְּבָר דְּעוֹבֵד כּוֹכְבִים חֲזִיב בְּמִנְסָה.

דְּהִנֵּה בְּעִקְרָהּ הֵיא דְּמִבְּנֹאֵר שָׁם בְּגִיטִין מְשַׁעַת הַגְּבֵהָה הוּא דְּקִנְהָה כּו' פֶּרֶש"י בְּחֻלְיֵי (דף
מ"א) בְּד"ה פְּטוֹר כּו' וְ"ל וּמִשׁוּם קי"ל בְּדַרְבָּה מִיְנִיָּה לֹא מִיפְטָר כּו' מְשַׁעַת דְּאֶגְבֵּהָה ע"מ
לְאֶוֹסְרוֹ מִיחֲזִיב לְשִׁלּוּמֵי כּו' ע"ש וְהִינּוּ מִשׁוּם דְּבִמְגִבִּיהָ דְּבָר שֶׁל חֲבִירוֹ עַל מְנַת לְהִזִּיק
נְמִי נַעֲשֶׂה גִזְלוֹן וְכִמְבֹּאֵר בְּגַמ' ב"ק (דף פ"ח) גְּבִי הַזּוֹרֵק מִטְּבַע שֶׁל חֲבִירוֹ לְיָם הַגְּדוֹל
אֲבָל שְׁקֵלִיהָ בִּידֵיהָ מִיְגִזֵּל גִּזְלוֹהָ כּו' ע"ש ועי' בס' תְּרוּמַת הַפְּרִי (סי' שפ"ו) וְכ"כ פֶּל
הָאֶחָרֻזִּים בְּפִי הַגַּמ' בְּגִיטִין ע"פ פֶּרֶש"י בְּחֻלְיֵי הַנ"ל ועי' בס' יְשׁוּעַת יַעֲקֹב בִּיּוֹר"ד (סי'
ד') וּבִס' תּוֹרַת יְקוּמִיָּאל שָׁם וּבִס' תּוֹרַת גִּיטִין בַּחֲזִי גִיטִין שָׁם וְעַכ"פ הֵיא דְּמִבְּנֹאֵר בְּגַמ'
גִיטִין מְשַׁעַת הַגְּבֵהָה הוּא דְּקִנְהָה הִינּוּ מִשׁוּם דְּבִזְהָה גּוֹפִיָּה שְׂמַגְבִּיָּה ע"מ לְנִסָּה וְלְאֶוֹסְרוֹ
נַעֲשֶׂה גִזְלוֹן בְּהַגְבֵּהָה זֶה וְהִנֵּה בְּגִיטִין שָׁם בְּסוּג' מִבְּנֹאֵר דְּלָמ"ד דְּבָר תּוֹרַת הִזִּיק שְׂאִינוּ
נִיפָר לֹא שְׂמִיָּה הִזִּיק מִן הַתּוֹרָה אִף לְכַתְּחִילָהּ לְהִזִּיק לְחֲבִירוֹ הִזִּיק שְׂאִינוּ נִיפָר
וע"ש ע"ב פִּי קִנְיִן בְּדַרְבָּנוֹ בְּדַאוֹרֵייתָא לֹא קִנְיִן וּפֶרֶש"י מְטַמָּא וּמְדַמַּע אִיסוּרָא דְּרַבָּנָן
הוּא כִּינּוֹן דְּלֹא שְׂמִיָּה הִזִּיק אִין כָּאֵן אִיסוּרָא דַּאוֹרֵייתָא וְד"ס צְרִיכִין חִיזוּק ע"ש ועי' בַּחֲזִי
פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ שָׁם שְׂבִיָּאֵר דְּלְכֹאֲרָה נְהִי דְּגוּף מְטַמָּא וּמְדַמַּע לֹא הוּי אִיסוּר דָּאוּ"מ מ"מ הָרִי
יֵש כָּאֵן אִיסוּר דָּאוּ"ל לְהִזִּיק מִמּוֹן חֲבִירוֹ וְלִכְפֹּה פֶּרֶש"י כִּינּוֹן דְּלֹא שְׂמִיָּה הִזִּיק אִין כָּאֵן אִיסוּר
דַּאוֹרֵייתָא ע"ש ועי' בס' שַׁעַר הַמְּשַׁפֵּט (סי' ס"ו) וְעַכ"פ לִפ"ז נִרְאֶה בְּרוּר דְּאִף דְּבִמְגִבִּיָּה
דְּבָר שֶׁל חֲבִירוֹ ע"מ לְהִזִּיק נְמִי נַעֲשֶׂה גִזְלוֹן בְּהַגְבֵּהָתוֹ כִּנ"ל מ"מ בְּמַגְבִּיָּה ע"מ לְהִזִּיק
בְּהִזִּיק שְׂאִינוּ נִיפָר לֹא נַעֲשֶׂה גִזְלוֹן מִן הַתּוֹרָה בְּהַגְבֵּהָתוֹ ע"מ לְהִזִּיק כִּינּוֹן דְּהִזִּיק שְׂאִינוּ
נִיפָר לֹא שְׂמִיָּה הִזִּיק וּמַה"ת מִן הַתּוֹרָה אִף לְכַתְּחִילָהּ לְהִזִּיק בְּשֶׁל חֲבִירוֹ הִזִּיק שְׂאִינוּ נִיפָר
כִּנ"ל א"כ מַכְש"כ דְּלֹא נַעֲשֶׂה גִזְלוֹן בְּהַגְבֵּהָה ע"מ לְהִזִּיק הִזִּיק שְׂאִינוּ נִיפָר וְז"ב וְלִפ"ז
נִרְאֶה דְּהֵיא דְּמִבְּנֹאֵר בְּגַמ' דְּלִרְב דְּאָמַר מְנַסָּה מִמָּשׁ לְפִיכָה לֹא אָמַרִינוּ קי"ל בְּדַרְבָּה מִיְנִיָּה
מִשׁוּם דְּמְשַׁעַת הַגְּבֵהָה הוּא דְּקִנְהָה.

אִף דְּס"ל לְרַב הִזִּיק שְׂאִינוּ נִיפָר לֹא שְׂמִיָּה הִזִּיק וְכִמּוֹ שֶׁפֶרֶש"י שָׁם בְּד"ה וְלִמָּאן דְּלִיף
קִנְסָא מְקִנְסָא וְא"כ הֵיא מַה"ת לֹא נַעֲשֶׂה כָּלֵל גִּזְלוֹן בְּהַגְבֵּהָה ע"מ לְנִסָּה שְׁהוּא לְהִזִּיק בְּהִזִּיק
שְׂאִינוּ נִיפָר וְצ"ל דְּהֵיא דְּאָמַר מְשַׁעַת הַגְּבֵהָה הוּא דְּקִנְהָה הִינּוּ בְּאֶמְתָּה רַק מְדַרְבָּנוֹ דְּעַכ"פ
מְדַרְבָּנוֹ נַעֲשֶׂה גִזְלוֹן בְּהַגְבֵּהָה זֶה דְּהֵיא מְדַרְבָּנוֹ בְּנֹדָאֵי אִסוּר לְהִזִּיק חֲבִירוֹ הִזִּיק שְׂאִינוּ נִיפָר
וּמִמִּילָא בְּהַגְבֵּהָה ע"מ לְנִסָּה שְׁהוּא לְאֶוֹסְרוֹ וְלְהִזִּיקוֹ נַעֲשֶׂה גִזְלוֹן בְּהַגְבֵּהָה זֶה כִּנ"ל וְהִנֵּה
גַּם זֶה נִרְאֶה בְּרוּר דְּאִף דְּב"נ נְהָרְגַּע עַל פְּחוֹת מִשׁוּ"פ מ"מ עַל גִּזְלֵי דְּרַבָּנָן בְּנֹדָאֵי אִינוּ נְהָרְגַּע
דְּלֹא יוֹכְלוּ לְחֲזִיב מִיְתָה: וְלִפ"ז מִיְנִיָּה שְׂפִיר קו' כַּת"ר דְּלִפִּי הַנ"ל נִרְאֶה דְּלָמ"ד הִזִּיק
שְׂאִינוּ נִיפָר לֹא שְׂמִיָּה הִזִּיק שְׂפִיר חֲזִיב עוֹבֵד כּוֹכְבִים עַל מְנַסָּה וְאִין לְפִוְטָרוֹ מִטְּעַם קי"ל
בְּדַרְבָּה מִיְנִיָּה דְּעַל חֲזִיב מִיְתָה שֶׁל שְׁעַת גִּיטִין גּוֹפִיָּה לֹא מִיפְטָר מִשׁוּם קי"ל בְּדַרְבָּה
מִיְנִיָּה דְּאָמַרִינוּ מְשַׁעַת הַגְּבֵהָה הוּא דְּקִנְהָה כְּמוֹ בִּישְׂרָאֵל דְּהֵיא מְדַרְבָּנוֹ נַעֲשֶׂה גִזְלוֹן בְּהַגְבֵּהָה
זֶה כִּנ"ל וְעַל שְׁעַת הַגְּבֵהָה גּוֹפִיָּה שְׂנַעֲשֶׂה גִזְלוֹן בְּהַגְבֵּהָתוֹ אִין לֹאמַר קי"ל בְּדַרְבָּה מִיְנִיָּה
דְּכִינּוֹן דְּהִזִּיק שְׂאִינוּ נִיפָר לֹא שְׂמִיָּה הִזִּיק א"כ מַה"ת לֹא נַעֲשֶׂה גִזְלוֹן כָּלֵל כִּנ"ל רַק מְדַרְבָּנוֹ
וּבְדַרְבָּנוֹ לֹא שְׂפִיר לֹאמַר קי"ל בְּדַרְבָּה מִיְנִיָּה דְּרַבָּנָן לֹא יוֹכְלוּ לְעֲשׂוֹת חֲזִיב מִיְתָה וּמ"מ
כִּינּוֹן דְּעַכ"פ מְדַרְבָּנוֹ קִנְהָה לְהִיּוֹת גִּזְלוֹן שׁוֹב לֹא הוּי קי"ל בְּדַרְבָּה מִיְנִיָּה עַל שְׁעַת גִּיטִין
דְּאָמַרִינוּ מְשַׁעַת הַגְּבֵהָה הוּא דְּקִנְהָה כִּנ"ל וְעַכ"פ לִפ"ז נִיחָא שְׂפִיר דְּאִפ"ל דְּס"ל לְרַב אִשִּׁי

הַיְזָק שְׂאִינוּ נִיפֵר לָא שְׁמִיָּה הַיְזָק וּכְדִקִּי"ל ג"כ וּלפ"ז עוֹבֵד פּוֹכְבִּים שְׁנִיפְסָה בְּכַוְנָה חֲזִיב לְשֵׁלֶם וְשָׂרִי לְמִיֶּשֶׁקֶל דְּמִיָּה מִיְנִיָּה וּמ"מ גַּם דְּבָרֵי הַקְצוּה"ח יֵשׁ לְקַיָּים מ"ש שְׁם (בס"י שפ"ה) לִיֵּשֶׁב קו' הַב"י בְּחֻלְיִן מ"א בְּהָא דְּמִשְׁנֵי שְׁם בְּיִשְׂרָאֵל מוּמָר וְלָא מִשְׁנֵי בְּעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וְע"ש בַּקְצוּה"ח מַה שְׁתִּי דְּלָא אַפ"ל בְּעוֹבֵד פּוֹכְבִּים דַּע"כ יִהְיֶה פִּטוֹר עַל מְנַסָּה דְּעַל שְׁעַת הַגְּבָהָה גּוֹפִיָּה הָנִי קי"ל בְּדִרְבָּה מִיְנִיָּה ע"ש וּלפ"ז יֵשׁ לְקַיָּים דְּבָרֵינוּ ג"כ דְּהַגְּמָ' מִשְׁנֵי אַף לְמ"ד שְׁמִיָּה הַיְזָק דְּלִדִּיָּה פִּטוֹר עוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּמְנַסָּה וְדו"ק: אֲלָא דְּלִכְאוּרָה עֲדִינָן צ"ע לַפּמ"ש הַתו' בְּגִיטִין שְׁם בַּד"י מְנַסָּה בְּטַעֲמָא דְּשְׂמוּאֵל פִּינּוֹן דְּאִשְׁעַת נִיֶּסוּף לָא מְחִיב דְּקי"ל בְּדִרְבָּה מִיְנִיָּה אִשְׁעַת הַגְּבָהָה נְמִי מִיֶּפְטָר דְּאוּמָר לוֹ הָרִי שְׁלָה לְפָנֶיהָ כְּמוֹ תְּרוּמָה וְנִטְמָאת דְּכְמוֹ דְּאִם נִסְכוּ אַחַר אוּמָר לוֹ הָרִי שְׁלָה לְפָנֶיהָ הִכִּי נְמִי כִּי נִיֶּסוּף לִיה אִיהוּ כו' וְרַב סָבַר פִּינּוֹן דְּבִשְׁעַת הַגְּבָהָה לָא שְׁיָיָה לְמִימָר דְּקי"ל בְּדִרְבָּה מִיְנִיָּה יֵשׁ לְחִיב מַחֲמַת הַגְּבָהָה אֲכַל מַה שְׁיַעֲשֶׂה בְּיָדִים אַחֲרֵי כֵן כו' ע"ש.

וְהִנֵּה סְבַרְת הַתו' לְרַב צָרִיף בְּיָאוּר וּבְשִׁפְכָר אֲמַרְתִּי ע"פ מ"ש הַתו' שְׁם בְּרֵאשׁ הַדִּיבּוֹר מְנַסָּה קי"ל בְּדִרְבָּה מִיְנִיָּה וּמִטַּעֲם שְׁלָא יֵהָא כָּל אֲחַד וְאֲחַד הוֹלֵף כו' אִין לְחִיבּוֹ דְּמַהֲאִי טַעֲמָא לָא מְחִיבִינּוֹ לִיה טְפִי אֲלָא כְּאִילוּ הוּא הַיְזָק נִיפֵר ע"ש וּלפ"ז מְבַנְיָר שְׁפִיר סְבַרְת רַב פִּינּוֹן דְּמִטַּעֲם שְׁלָא יֵהָא עֲשׂוֹ אוֹתוֹ כְּאִילוּ הוּא הַיְזָק נִיפֵר מִמִּילָא חֲזִיב עַל שְׁעַת הַגְּבָהָה וְלָא יוֹכַל לוֹמַר הָרִי שְׁלָה לְפָנֶיהָ וְאַף דְּעַל מַעֲשֶׂה נִיֶּסוּף דִּיִּדְיָה הָנִי קי"ל בְּדִרְבָּה מִיְנִיָּה מ"מ פִּינּוֹן דְּקִנְסוּ אוֹתוֹ עַל נִיֶּסוּף דִּיִּדְיָה שְׁיָיָה כְּאִילוּ הוּא הַיְזָק נִיפֵר מִמִּילָא עכ"פ חֲזִיב עַל הַגְּבָהָה דְּבְהַיְזָק נִיפֵר לָא יוֹכַל לוֹמַר הָרִי שְׁלָה לְפָנֶיהָ כְּמַבְנְיָר שְׁם בְּסוּגְלָ' שׁוּב מְצַאתִי שְׁפִינּוֹנְתִי בְּזָה לְדַעַת הַגָּאוֹן רַע"א בְּתַשׁוּבָה (ס"א קס"ד) שְׁפַתְב כֵּן ע"ש.

וּא"כ כ"ז הוּא בְּיִשְׂרָאֵל אֲבָל בְּעוֹבֵד פּוֹכְבִּים אִיף אֲפִשֵׁר לְחִיבּוֹ עַל שְׁעַת הַגְּבָהָה דְּהָרִי יִשְׂאָר הַקו' דִּיהִיָּה יוֹכַל לוֹמַר הָרִי שְׁלָה לְפָנֶיהָ כְּמוֹ אִם נִסְכוּ אַחַר וְאִין לוֹמַר מִשׁוּם דְּעֲשׂוֹ מַעֲשֶׂה הַנִּיֶּסוּף כְּאִילוּ הוּא הַיְזָק נִיפֵר דַּמְמ"נ דְּאִם נִתְפָּס מַעֲשֶׂה הַנִּיֶּסוּף כְּמוֹ הַיְזָק נִיפֵר א"כ הָנִי קי"ל בְּדִרְבָּה מִיְנִיָּה גַּם עַל שְׁעַת הַגְּבָהָה דַּלְפִּמְש"כ דַּלְכָּה לָא הָנִי קי"ל בְּדִרְבָּה מִיְנִיָּה עַל הַגְּבָהָה מִשׁוּם דְּכִינּוֹן דְּאֲגָבְהָה ע"מ לַעֲשׂוֹת הַיְזָק שְׂאִינוּ נִיפֵר לָא נַעֲשֶׂה גִזְלוֹן מַה"ת אֲבָל אִם הִיָּה הַנִּיֶּסוּף הַיְזָק נִיפֵר הִיָּה קי"ל בְּדִרְבָּה מִיְנִיָּה גַּם עַל שְׁעַת הַגְּבָהָה וּא"כ אִיף אֲפִשֵׁר לְחִיבּוֹ עַל שְׁעַת הַגְּבָהָה דְּלָא יוֹכַל לוֹמַר הָרִי שְׁלָה לְפָנֶיהָ מִטַּעֲם דְּעֲשׂוֹ אֵת הַנִּיֶּסוּף כְּמוֹ הַיְזָק נִיפֵר דְּהָרִי א"א לְאַחֲזוֹ אֵת הַחֲבֵל בְּתַרִּי רֵאשִׁין אוּלָּם הִנֵּה מְצַאתִי לְהַאֲחֲרוֹנִים שְׁפַתְבוּ דְּאַף דְּבְהַיְזָק שְׂאִינוּ נִיפֵר גַּבִּי גִזְלוֹן יוֹכַל לוֹמַר הָרִי שְׁלָה לְפָנֶיהָ כְּמוֹ גִזְלַת תְּרוּמָה וְנִטְמָאת מ"מ אִם הַגִּזְלוֹן גּוֹפִיָּה עֲשֶׂה הַיְזָק שְׂאִינוּ נִיפֵר כְּמוֹ אִם טִימָא הַגִּזְלוֹן בְּיָדִים לָא יוֹכַל לוֹמַר הָרִי שְׁלָה לְפָנֶיהָ וְעִי' לַהֲמ"ל בַּפ"ג מַה' גְּזִילָה וְאַבְיָדָה שְׁפַתְב כֵּן לִיֵּשֶׁב פֶּרֶש"י בַּב"ק (דָּף מ"ה) ע"ש וּכ"כ בְּפִשְׁטוֹת הַגָּאוֹן מַהֲרִיש"ן בַּס' תְּרוּמַת הַכָּרִי (בס"י שס"ג) בְּשִׁי' רַש"י דְּכָל שְׂבָא הַהַיְזָק מִיָּדוּ שְׁלַ הַגִּזְלוֹן אִף שְׁהוּא הַיְזָק שְׂאִינוּ נִיפֵר שׁוּב לָא מְצִי אֲמַר הַש"ל וְע"ש שְׁמִיֵּשֶׁב בְּזָה סְבַרְת רַב דַּס"ל מְנַסָּה מִמֶּשׁ וּלפ"ז מִיֶּנְשֵׁב שְׁפִיר לַפֶּרֶש"י לִשִׁי: אֲכֵן יֵשׁ לִיֵּשֶׁב בְּאֹפֶן אַחַר ג"כ ע"פ יְסוּד הַנְּ"ל וְיִהְיֶה מִיֶּנְשֵׁב שְׁפִיר גַּם לְפִי סְבַרְת הַתוֹס' בְּגִיטִין הַנְּ"ל דְּהִנֵּה בְּחֻלְיִן (דָּף מ') בְּתוֹס' ד"ה רְבוּצָה הַקְּשׁוּ לַפֶּרֶש"י שְׁפִי דְּלָא מִיֶּבְעִיא עוֹמְדַת דְּכְשֶׁהַגְּבִיָּה וְהַרְבִּיצָה קִנְיָה בְּהַגְּבָהָה וְנַעֲשִׂית שְׁלוֹ וְהִינּוּ דְּכִינּוֹן דְּקִנְיָה בְּתוֹרַת גְּזִילָה הָנִי כְּשִׁלּוֹ שְׁיִוְכַל לְאַסּוֹר דַּא"כ מַאי פְּרִיף לַר"נ דַּס"ל אִין אֲדָם אוּסַר דְּבַר שְׂאִינוּ שְׁלוֹ מִמִּשְׁנֵה דְּהַמְנַסָּה וְהָא מְנַסָּה מְפִי אֲגָבְהָה קִנְיָה כְּדַאֲמַר בְּהַנְּזִקִין ע"ש

והאחרונים פתבו לישוב ע"פ פרש"י שם דהא דאמר בגיטין מפי אגבקה קנייה היינו משום דאגבקה ע"מ לאוסרו פנ"ל ולפ"ז פריה שפיר דאי נימא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו א"כ ממילא לא קנה בהגבקה כלל דמה בכך שהגביה ע"מ לאוסרו פינו דלא יוכל לאוסר כלל ועי' בס' תורת יקותיאל סי' ד' ע"ש: וכן פתב בספר תורת גיטין בחידושי גיטין שם לישוב פנ"ל ועכ"פ לפ"ז יש לומר דאי נימא דמה"ת אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אף אי מדרבנן אוסר מ"מ עכ"פ מה"ת לא קנה בהגבקה זו בתורת גזילה פינו שלא יוכל לאוסר מה"ת אין זה הגבקה ע"מ להזיק ונהנה בע"ז שם אמר רב אשי מנא אמינא לה דתנאי עובד פוכבים שניסוף כו' ר"י בן בבא ור"י ב"ב מתירין כו' שאומר לו לא כל הימנה שתאסור ייני לאונסי ע"ש ועי' בחי' הריטב"א שפי' בשם הרא"ה דהא דקתני מתירין לא מדרבנן אלא לומר שמתירין אותו מה"ת משום דמדאורייתא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ע"ש ועכ"פ הרי דס"ל לרב אשי דמה"ת אין אדם אוסר דבר שאינו שלו א"כ ממילא מה"ת לא קנה המנסוף בהגבקה ע"מ לנסוף בתורת גזילה רק מדרבנן פנ"ל א"כ ממילא חייב ג"כ עובד פוכבים במנסוף דליכא למימר על שעת הגבקה קי"ל בדרבה מיניה פינו דלא נעשה גזלן רק מדרבנן פנ"ל ולפ"ז אפשר לפרש הגמ' בע"ז שם באופן הראיה שהביא ר"א מהפרייתא וכבר עמדו ע"ז הראשונים ולפי הנ"ל י"ל דזה גופיה מיייתי ראיה מדבריהם דס"ל דמה"ת אין אדם אוסר דבר שאינו שלו וממילא לא קנה מה"ת בהגבקה בתורת גזילה רק מדרבנן וא"כ לא הוי על שעת הגבקה קי"ל בדרבה מיניה וחיוב לשלם וממילא שרי למישקל מיניה דמיה פנ"ל ומ"מ יש קיום ג"כ לדברי הקצוה"ח שם דהוא פתב שם לישוב לרב נחמן אליבא דמ"ד אדם אוסר דבר שאינו שלו והיינו אף מה"ת ואם פן ממילא פטור עובד פוכבים במנסוף פנ"ל: ובהיותי בזה אמרתי לכתוב מה ששמעתי בזה מפי אהבי ומינדעי הרב הגאון המפורסם סוע"ה מוה' אלי' אליעזר נ"י מ"ץ בן ילנא לישוב פרש"י ביבמות (דף ס"ו) בד"ה קניה מיתנא ע"פ פרש"י בחולין הנ"ל דהנה ביבמות שם מבואר הוהא איתתא דעיילת ליה לגברא איצטלא דמילתא בכתובתה שכיב שקלוה יתמי ופרסוה אמיתנא אמר רבא קניה מיתנא כו' ופרש"י קניה מיתנא תכריכי המת איסורי הנאה הוה פהקדש דגמר שם שם מעגלה ערופה ע"ש ולכאורה צ"ע דהנה בסנהדרין (דף מ"ז) מבואר דרבא גמר משמשי מת מעבודת פוכבים ולא מעגלה ערופה וע"ש דפריה ורבא מ"ט לא גמר מעגלה ערופה אמר לה כו' ע"ש ולפ"ז מ"ט פרש"י אליבא דרבא דגמר מעגלה ערופה ואמר הגאון הנ"ל לישוב ובהקדמ מה שעמדו התו' בגיטין (דף מ') בד"ה הקדש בהא דאמר רבא הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד מ"ט לא חשיב רבא ג"כ עבודת פוכבים פגון שעשה ביתו אפותיקי והשתחוה לו דמפקיע מידי שעבוד ע"ש אולם לפי פרש"י בחולין הנ"ל יהי' מיושב שפיר דלשי' רש"י דגזלן יוכל לאוסר דבר שהוא ת"י בגזל פגון לעשות תקרובת עבודת פוכבים.

ואף דקי"ל דגזל ולא נתיאשו הבעלים שניהן אין יכולין להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו מ"מ לענין עבודת פוכבים יכול הגזלן לאוסר אף שאינו שלו מפנין שהוא ברשותו ולפ"ז נראה דמכש"כ דלענין עבודת פוכבים יכול לאוסר דבר שהוא שלו אע"פ שאינו ברשותו דהא אפילו לר"ל דס"ל בב"ק (דף ס"ח) דיכול להקדיש דבר שאינו ברשותו מ"מ מודה דלא יוכל להקדיש דבר שאינו שלו הרי דשאינו שלו

גַּרְע מִשְׁאֵינוּ בְּרִשְׁוֹתוֹ וּלפ"ז מִכִּינּוֹן דְּיִכּוּל לְאַסּוֹר מֵה שְׁאֵינוּ שְׁלוֹ מִכִּינּוֹן שֶׁהוּא בְּרִשְׁוֹתוֹ
א"כ מִכִּשׁ"כ דְּיִוִּכַּל לְאַסּוֹר מֵה שְׁאֵינוּ בְּרִשְׁוֹתוֹ וְהִנֵּה בַּפְּסָחִים (דָּף ל') פֶּרֶשׁ"י בַּד"ה כ"ע
כו' מוֹדָה הוּא דְּאֵין מְכִירְתוֹ מְכִירָה כו' שֶׁהָרִי מְמַוְּשָׁפְנִין הוּו לְמַלְוָה אַע"ג שֶׁהוּו שְׁלוֹ אֵינּוּ
בְּרִשְׁוֹתוֹ כו' ע"ש עכ"פ הָרִי דְּדָבָר הַמְּוֹשָׁפֵן אֲצֵל בַּע"ח חֲשִׁיב אֲצֵל הַלְוָה שְׁלוֹ וְאֵינוּ
בְּרִשְׁוֹתוֹ וּלפ"ז לְפִי מֵה שְׁנִתְבָּאָר דַּלְפֶּרֶשׁ"י גַּבִּי עֲבוּדַת פּוֹכְבִּים יוֹכַל לְאַסּוֹר דְּבָר שְׁאֵינוּ
בְּרִשְׁוֹתוֹ לַפ"ז מְוֹשָׁב שְׁפִיר קו' הַתו' בְּגִיטִין שֶׁם בְּהָא דְלָא חֲשִׁיב רָבָא ג"כ עֲבוּדַת פּוֹכְבִּים
דְּאֵם עֲשֵׂה בֵּיתוֹ אַפּוֹתִיקִי וְהִשְׁתַּחֲוֶה לוֹ דְּמַפְקִיעַ מִיַּדִּי שְׁעֵבוּד כַּנ"ל וְהִינּוּ מִשּׁוּם דְּבַעֲבוּדַת
פּוֹכְבִּים לֹא צ"ל דְּמַפְקִיעַ מִיַּדִּי שְׁעֵבוּד פִּינּוֹן דְּבִאֲמַת יוֹכַל לְאַסּוֹר אַף שְׁאֵינוּ בְּרִשְׁוֹתוֹ וְרַק
הַקִּדִּשׁ דְּלָא יוֹכַל לְהַקְדִּישׁ דְּבָר שְׁאֵינוּ בְּרִשְׁוֹתוֹ מִשְׁמַעֵינּוּ דַּמ"מ מַפְקִיעַ מִיַּדִּי שְׁעֵבוּד
מִשְׁא"כ גַּבִּי עֲבוּד' פּוֹכְבִּים דְּיִוִּכַּל לְאַסּוֹר מֵה שְׁאֵינוּ בְּרִשְׁוֹתוֹ כַּנ"ל אֲלָא דְלִכְאוּרָה צ"ע
בִּיבְמוֹת שֶׁם דְּאָמַר רָבָא קְנִיָּה מִיתְנָא וּמְסִיק דְּרָבָא לְטַעֲמִיָּה דְּאָמַר הַקִּדִּשׁ חֲמִיץ וְשִׁחְרוּר
מַפְקִיעֵינּוּ מִיַּדִּי שְׁעֵבוּד וּלפ"ז קֶשֶׁה דַּל"ל לֹמַר דְּרָבָא לְטַעֲמִיָּה הָא לְפִי הַמְבֹאָר בְּסִנְהֶדְרִין
שֶׁם דְּרָבָא יְלִיף מִשְׁמַשִּׁי מַת דְּאָסוּר בְּהִנְאָה מִשְׁמַשִּׁי עֲבוּדַת פּוֹכְבִּים וְא"כ גַּם בְּמִשְׁמַשִּׁי
מַת יְהִיָּה יוֹכַל לְאַסּוֹר אַף מֵה שְׁאֵינוּ בְּרִשְׁוֹתוֹ וְא"כ לֹא צ"ל מִשּׁוּם דְּמַפְקִיעַ מִיַּדִּי שְׁעֵבוּד
אַף יֵשׁ לֹמַר ע"פ מִש"כ הַתּוֹס' בְּסִנְהֶדְרִין שֶׁם בַּד"ה מִשְׁמַשִּׁין דְּמַת מְצוּה גּוֹפִיָּה לַכ"ע
יְלַפִּינּוּ מַעְגְלָה עֲרוּפָה וְעִי' בַּע"ז (דָּף כ"ט) בַּתּוֹס' ד"ה אֲתִיָּא וּלפ"ז נִיחָא שְׁפִיר דַּא"א
לְהַחְמִיר בְּמִשְׁמַשִּׁי מַת לְאַסּוֹר מֵה שְׁאֵינוּ בְּרִשְׁוֹתוֹ לְלַמּוֹד מִעֲבוּדַת פּוֹכְבִּים פִּינּוֹן דְּמַת גּוֹפִיָּה
לֹא יְלַפִּינּוּ מִעֲבוּדַת פּוֹכְבִּים רַק מַעְגְלָה עֲרוּפָה וּלפ"ז יֵשׁ לִישָׁב פֶּרֶשׁ"י בִּיבְמוֹת שֶׁם שְׁפִי
דְּגַמַּר שֶׁם שֶׁם מַעְגְלָה עֲרוּפָה אַף דְּרָבָא גּוֹפִיָּה גַּמַּר מִשְׁמַשִּׁי מַת מִעֲבוּדַת פּוֹכְבִּים וְהִינּוּ
דַּאפ"ל דְּכּוֹנֶנֶת רַש"י הוּא לְעִיקַר הַלִּימוּד לְמַת עֲצָמוּ דַּלכ"ע יְלַפִּינּוּ מַעְגְלָה עֲרוּפָה וּמֵה
שֶׁהִנְצָרָה לְזֶה הוּא פִי הֵיכִי דְלָא תִקְשִׁי דַּל"ל לְהַגְמ' לֹמַר רָבָא לְטַעֲמִיָּה תִפּוּק לִיָּה
דְּבַמִּשְׁמַשִּׁי מַת דְּיְלַפִּינּוּ מִעֲבוּדַת פּוֹכְבִּים יְהִיָּה יוֹכַל לְאַסּוֹר אַף מֵה שְׁאֵינוּ בְּרִשְׁוֹתוֹ לְכַף
הַבֵּיא רַש"י לְעִיקַר הַלִּימוּד דְּיְלַפִּינּוּ מַת עֲצָמוּ מַעְגְלָה עֲרוּפָה וּלפ"ז א"א לְהַחְמִיר
בְּמִשְׁמַשִּׁי מַת כַּנ"ל עכ"ד הַגְּאוֹן הַנ"ל וּדְפַח"ח: וְהִנֵּה בְּמֵה שֶׁהַקְּשׁוּ שֶׁם הַתו' בְּחֻלּוּיִן עַל
פֶּרֶשׁ"י כַּנ"ל תְּמַהוּ הָאֲחֵרוֹנִים ע"ז דְּהָא בְּנֹדָאֵי עִיקַר הָא דְּמְבֹאָר בַּגְמ' גִּיטִין שֶׁם מִשְׁעַת
הַגְּבָהָה הוּא דְקִנְיָה זֶהוּ שְׁיִיף רַק בְּמִנְסָף בְּמִזִּיד אֲבָל הַמְנַסָּף בְּשׁוּגָג דְלָא יָדַע שֶׁהוּא שְׁל
חֲבִירוֹ לֹא שְׁיִיף לֹמַר דְּקִנְיָה בְּהַגְּבָהָה וְא"כ שְׁפִיר פְּרִיָּה הַגְמ' עַל ר"נ מִמִּשְׁנָה דְּהַמְנַסָּף
דְּקִנְיָה בְּשׁוּגָג פְּטוּר וּמִשְׁמַע דַּעכ"פ הֵינּוּ אָסוּר וּמְנוֹכַרְח דְּאָדָם אָוֶסֶר דְּבָר שְׁאֵינוּ שְׁלוֹ
וּבְשׁוּגָג לֹא שְׁיִיף לֹמַר מִפִּי אַגְבָּהָה קְנִיָּה כַּנ"ל עִי' בַּס' יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב סִי' ד' וּבַס' לְבַאֲרִיָּה
בְּחֻלּוּיִן שֶׁם וְנִרְאָה לַעֲנ"ד לִישָׁב דְּהִנֵּה בְּגִיטִין (שֶׁם ע"ב) פְּרִיָּה לַר' יְהוּדָה דַּס"ל הַמְטַמָּא
וְהַמְדַמָּע וְהַמְנַסָּף בְּשׁוּגָג פְּטוּר דְלָא קְנִיס שׁוּגָג אֲטוּ מִזִּיד מֵהַבְּרִיָּיתָא דְּהַמְבַּשֵׁל בְּשַׁבַּת
וּמִשְׁנֵי פִי לֹא קְנִיס בְּדַרְבָּנּוּ בְּדַאֲרִיָּיתָא קְנִיס וּפְרִיָּה וְהָא מְנַסָּף דַּאֲרִיָּיתָא וְלֹא קְנִיס כו'
ע"ש.

וְהִנֵּה לְכַאוּרָה צַע"ג דְּהִנֵּה הַתו' שֶׁם בַּד"ה מְנַסָּף קִי"ל בְּדַרְבָּה מִינְיָה פְּתָבוּ וּמִטַעֵם שְׁלֹא
יְהִי פֶל אַחַד וְאַחַד הוּלָף כו' אֵין לְחִיבּוֹ דְּמַהָאֵי טַעֲמָא לֹא מְחִיבִינּוּ לִיָּה טְפִי אֲלָא כְּאִילוּ
הוּא הִיזְק נִיפְר ע"ש וּלפ"ז לְפִי הַנ"ל דְּבְשׁוּגָג לֹא שְׁיִיף מִפִּי אַגְבָּהָה קְנִיָּה א"כ מִמִּילָא
בְּשׁוּגָג יֵשׁ פְּטוּר מְצַד קִי"ל בְּדַרְבָּה מִינְיָה דְּהָא חֲיִיבִי מִיתוֹת שׁוּגָגִין פְּטוּרִין וְא"כ פִּינּוֹן
דְּבְשׁוּגָג לֹא קְנִיָּה בְּהַגְּבָהָה לַפ"ז שְׁיִיף גְּבִיָּה קִי"ל בְּדַרְבָּה מִינְיָה וְא"כ צַע"ג דְּמֵאֵי פְּרִיָּה

והא מנסה דאורייתא ולא קניס איה שנייה לקנוס במנסה שוגג אטו מזיד פיון דבמזיד גופיה היכי דשנייה קי"ל בדרבה מיניה פטור ולא מחייבין ליה משום שלא יהא פנ"ל והא דחייב הוא רק משום דמשעת הגבהה הוא דקנה פנ"ל א"כ בשוגג דהוא באמת קי"ל בדרבה מיניה איה שנייה לחייבו אטו מזיד השתא מזיד פטור היכי דקי"ל בדרבה מיניה וא"כ מכש"כ שוגג ולכן נראה דהנה לכאורה נ"ע גם במשנה דקתני המנסה בשוגג פטור ולפי הנ"ל הרי אין הפטור משום שנייה בשוגג דהא בכה"ג שלא קנה בהגבהה גם אם ינסה במזיד פטור משום קי"ל בדרבה מיניה ועוד דלפ"ז לא דמי מנסה למטמא ומדמע דהתם פטור בשוגג משום דלא שנייה שלא יהא ומנסה פטור משום קי"ל בדרבה מיניה ולכן נראה דס"ל להגמ' דמתניתין מיירי בהדא גונוי דהא דתנו המנסה בשוגג פטור היינו רק משום דלא שנייה גביה שלא יהא ולא משום קילבד"מ.

ומשום דגם שוגג מיירי היכי שנעשה מתחילה גזלן ונהי דבהגבהה גופיה ע"מ לנסה לא קנה מ"מ מיירי שהגביה באמת מתחילה ע"מ לגזול ממש וקנה בהגבהה ואח"כ ינסה בשוגג ששכח וסבר שהוא שלו ולפ"ז אינו פטור משום קילבד"מ ורק משום דבשוגג לא קנסו פנ"ל וזה ברור ולפ"ז ניקח שפיר הא דפריה בגמ' והא מנסה דאורייתא ולא קניס ומשום דהא דבשוגג פטור בע"כ מיירי אף היכי דלא שנייה קילבד"מ פנ"ל וכן מיושב שפיר דברי התו' בחולין שם דשפיר הקשו לפרש"י דמאי פריה ממנסה הא מפי אגבהה קנייה דבאמת גם בשוגג בע"כ מיירי בכה"ג וכנ"ל: ומ"ש כת"ר לישב הקו' דלקה שרי למישקל מיניה דמיה אף דקילבד"מ ומשום דאף היכי דקילבד"מ מ"מ מחויב לשלם לצאת יד"ש וכמבואר בב"מ (דף צ"א) אתנן אסרה תורה אפילו בא על אמו א"כ ממילא אם הפותי משלם לו מעצמו מקרי דמי היזקו פיון דחויבא רמי עליה לצאת יד"ש עכ"ד הנה מצאתי להגאון רע"א בחי' גיטין בסוגי' שם שכתב פן ומה שדחה כת"ר ע"פ מ"ש התו' בכתובות (דף ל"ג) בד"ה לאו דבקנס היכי דקילבד"מ אפילו לצאת יד"ש אינו חייב ומשום דבקנס אינו חייב אלא ע"פ ב"ד א"כ הכא דהיזק שאינו נזכר הוא ואינו חייב רק בתורת קנס א"כ גם לצאת יד"ש אינו חייב עכ"ד אולם נראה לענ"ד דלפמ"ש כ"ה ש"ך בחו"מ (סי' שפ"ח ס"ק נ"א) דבקנס דרבנן לא אמרינן מודה בקנס פטור ולפ"ז נראה דבקנס דרבנן היכי דהוי קי"ל בדרבה מיניה שפיר חייב לצאת יד"ש דעיקר הטעם מ"ש התו' דבקנס לא שנייה לצאת יד"ש היינו משום פיון דבקנס לא מיחייב עד שיחייבוהו ב"ד דכתיב אשר ירשיעון כו' פרט למרשיע א"ע ולכך היכי דקילבד"מ דלא יוכל להתחייב ע"פ ב"ד ממילא ליפא שום חיוב פלל ולפ"ז נראה דבקנס דרבנן דגם מודה מעצמו חייב ממילא הרי יש עליו חיוב תשלומין ולפ"ז אף היכי דקי"ל בדרבה מיניה מ"מ חייב לשלם לצאת יד"ש אלא דמ"מ לכאורה דברי הגאון רע"א צ"ע דלכאורה י"ל דמצד קנסא דרבנן לא שנייה לצאת יד"ש פלל היכי דקילבד"מ ומשום דבכה"ג מעיקרא ליפא חיוב פלל וע"ש בתו' ד"ה מנסה קילבד"מ שכתבו דמשום שלא יהא לא מחייבין ליה טפי מאילו הוא היזק נזכר ולפ"ז היכי דקי"ל בדרבה מיניה דאם הנה היזק נזכר ג"כ הנה פטור ממילא בהיזק שאינו נזכר לא קנסו רבנן פלל ולפ"ז גם לצאת יד"ש פטור מיהו י"ל דבאמת גם בלא קנסא דרבנן חייב לצאת יד"ש וכמו העושה מלאכה במי חטאת דפטור מדיני אדם וחיוב בד"ש אף דליפא משום שלא יהא כמ"ש הרמב"ד: ומ"ש כת"ר דעובד פוכבים המנסה מקרי היזק נזכר וע"פ מש"כ התו' בב"ק גבי מחיצת הפרם

שְׁנֵפְרָצָה כו' נְתִינָאֵשׁ מִמְּנֹו וְלֹא גְדָרָה חֲזִיב בְּאַחֲרֵיּוֹתוֹ וְכָתְבוּ בְתוֹ ד"ה חֲזִיב אַע"ג דְּהִיזְק שְׂאִינֹו נִיפְרָ לֹא שְׁמִיָּה הִיזְק נִרְאָה לְר"י דְּהָא חֲזִיב הִיזְק נִיפְרָ שְׁהָרִי נִיפְרָ שְׁהוּא פְּלָאִים פְּשׂוּרָא הַגְּפָנִים בְּשׂוּדָה אָבֵל מְטַמָּא טְהָרוֹת חֲבִירוֹ אַע"פ שְׂרוּאִין הַשְּׂרָץ עַל הַטְּהָרוֹת לֹא חֲזִיב הִיזְק נִיפְרָ דְּמִי יוֹדַע אִם הִנְכְּשָׁרוּ עַכ"ל א"כ בְּעוֹבָד כּוֹכְבִים הַמְּנֹסָף דְּבִגְגִיעָה לְבַד עוֹשֶׂה יי"נ מִמִּילָא מְקָרִי הִיזְק הַנִּיפְרָ שְׁהָרִי נִיפְרָ שְׁהוּא יי"נ פְּשׂוּרָאִין אוֹתוֹ נּוֹגַע בְּיִין עַכ"ד.

וְכִינּוּן מַעֲלָתוֹ בְּזָה לְדַבְרֵי הַשְּׁעָר מִשְׁפֹּט (בְּסִי' ס"ו) שְׁפָתְבּ פִּן. וַע"ש שְׁהַקְשָׁה בְּאַמַּת עַל דַּבְרֵי הַתּוֹ הַנִּי"ל וְכָתְבּ דַּא"כ אִם כּוֹתִי יִגַע בְּיִין חֲזִיב נְמִי הִיזְק נִיפְרָ פִּינּוּ דְּבִגְגִיעָתוֹ לְבַד נֶאֱסָר הֵינּוּ וְדְּמִי מִמֶּשׁ לְנִגְעַ שְׂרָץ בְּטְהָרוֹת וַא"כ קָשָׁה מְהֵא דְּפָרְכִינוּ בְּחֻלְיִין (דָּרָף מ"א) לְמַ"ד דְּבִישְׂרָאֵל אִין אָדָם אוֹסֵר דְּבָר שְׂאִינֹו שְׁלוֹ מִשּׁוּם דְּלַצְעוּרְיָה קָא מִיפְּנוּן מִמִּשְׁנָה דְּהַמְטַמָּא וְהַמְדַמַּע וְהַמְּנֹסָף בְּשׁוֹגֵג פְּטוֹר בְּמִזִּיד חֲזִיב וּמִשְׁנֵי בִישְׂרָאֵל מוּמָר ע"ש.

וְהָרִי יִשְׂרָאֵל מוּמָר מְנֹסָף יִין בְּמַגְעוֹ לְבַד כַּמ"ש הַתּוֹ שֵׁם וַא"כ לְפִי מֵאִי דְקִי"ל פְּרַב בְּגִיטִין שֵׁם דְּבִשְׁוֹגֵג פְּטוֹר מִשּׁוּם דְּהָרִי הִיזְק שְׂאִינֹו נִיפְרָ וּבְמִזִּיד חֲזִיב מִשּׁוּם קְנֹסָא דְּשְׁלָא יְהָא. וְלִפ"ז פִּינּוּן דְּמוּקִי לָהּ בִישְׂרָאֵל מוּמָר א"כ הָא הָרִי הִיזְק נִיפְרָ פִּינּוּן שְׂאוֹסֵר בְּמַגְעוֹ לְבַד וַא"כ קָשָׁה אִמְאִי בְּשׁוֹגֵג פְּטוֹר ע"ש שְׁהַאֲרִיף בְּזָה.

אוּלָם לַעֲנ"ד לֹא קָשָׁה כָּלֵל עַל דַּבְרֵי הַתּוֹ דְּבִנְדָאִי אַף אִם יִשְׂרָאֵל מוּמָר מְנֹסָף מְקָרִי הִיזְק שְׂאִינֹו נִיפְרָ וְאַף דְּמוּמָר מְנֹסָף יִין בְּמַגְעוֹ לְבַד מ"מ זָה גּוֹפָה אִינֹו נִיפְרָ מַה שְׁהוּא מוּמָר. וְלֹא דְּמִי כָּלֵל לְמַש"כ הַתּוֹ דְּמַחֲצִיזַת הַפְּרָם שְׁנֵפְרָצָה מְקָרִי הִיזְק נִיפְרָ דְּהָרִי נִיפְרָ שְׁהוּא פְּלָאִים פְּשׂוּרָאִין הַגְּפָנִים בְּשׂוּדָה וְכֵן בְּמְטַמָּא פְּשׂוּרָאִין הַשְּׂרָץ עַל הַטְּהָרוֹת לוּלִי הַטַּעַם דְּמִי יוֹדַע אִם הִנְכְּשָׁרוּ הָרִי הִיזְק נִיפְרָ דְּהַפֵּל רוּאִין הָרִי שְׂרָץ וְהָרִי טְהָרוֹת.

אָבֵל יִשְׂרָאֵל מוּמָר שְׁנּוֹגַע בְּיִין הָרִי הִיזְק שְׂאִינֹו נִיפְרָ דְּהָרִי אִינֹו נִיפְרָ שְׁהוּא מוּמָר וְהָרִי כְּמַדְמַע תְּרוּמָה בְּחֻלְיִין דְּהָרִי הִיזְק שְׂאִינֹו נִיפְרָ וּמִשּׁוּם דְּאִינֹו נִיפְרָ שְׁהוּא תְּרוּמָה וְה"נ אִינֹו נִיפְרָ שְׁהוּא מוּמָר וְזָה בְּרוּר.

אוּלָם בְּעוֹבָד כּוֹכְבִים צָרִיף עֵינּוּן קֶצֶת. וְהַיּוֹתֵר נ"ל דְּגַם זָה מְקָרִי הִיזְק שְׂאִינֹו נִיפְרָ וְכַמוֹ מוּמָר פִּנ"ל: וְהַזָּה לְפַמֶּש"כ הַתּוֹ דְּמְטַמָּא טְהָרוֹת אַע"פ שְׂרוּאִין הַשְּׂרָץ עַל הַטְּהָרוֹת מ"מ לֹא חֲזִיב הִיזְק נִיפְרָ דְּמִי יוֹדַע אִם הִנְכְּשָׁרוּ פִּנ"ל.

לִפ"ז נִרְאָה דְּבִמְשָׁקִין דְּלֹא שְׁיִיף הַכְּשֵׁר א"כ הָרִי מְטַמָּא הִיזְק נִיפְרָ. וּבְזָה נִרְאָה לִישָׁב קוֹ הַתּוֹ בְּגִיטִין שֵׁם בַּד"ה שְׁלָא יְהָא מְהֵא דְּתַנּוּן בַּפ' עַד פְּמָה דִּין אֵת הַדִּין טִימָא אֵת הַטְּהוֹר מַה שְׁעֲשֶׂה עֲשׂוֹי וַיִּשְׁלַם מִבֵּיתוֹ וְאַמְאִי וְהָא שׁוֹגֵג הוּא וּמֵאֵן דְּמוּקִי לָהּ כַּר"מ נִיחָא דְּלִקְמָן קְנִיס ר"מ שׁוֹגֵג אִטּוּ מִזִּיד אָבֵל לְמֵאֵן דְּמוּקִי אֶפִּילוּ כְּרַבְּנָן וּבְאַגַע בְּהוּ שְׂרָץ קָשָׁה לְר' יוֹחָנָן אִמְאִי חֲזִיב ע"ש.

אוּלָם לְפִי הַנִּי"ל נִיחָא שְׁפִיר דַּאֲפ"ל דְּטִימָא אֵת הַטְּהוֹר מִיְיָרִי בְּמִשְׁקִין דְּבַכָּה"ג הָרִי הִיזְק נִיפְרָ פִּנ"ל וְלִכְּהָ חֲזִיב שְׁפִיר אֶפִּילוּ בְּשׁוֹגֵג וְזָה נִכּוֹן: אֲלֹא דְּבַעֲיָקֵר סְבַרְתָּ הַתּוֹ שְׁפָתְבוּ דְּהָא דְּחֲזִיב בְּמַחֲצִיזַת הַפְּרָם שְׁנֵפְרָצָה אַע"ג דְּהִיזְק שְׂאִינֹו נִיפְרָ לֹא שְׁמִיָּה הִיזְק וּמִשּׁוּם דְּהָא חֲזִיב הִיזְק נִיפְרָ שְׁהָרִי נִיפְרָ שְׁהוּא פְּלָאִים לְכַאוּרָה אִינֹו מְוַכְרַת.

דהנה התו' שם פתבו עוד וז"ל אבל אין לומר הלא נמי הוי הניזק שאינו ניכר וקנסוהו כמו במטמא שלא יתא כו' דהלא ליכא למיחש פיון שפעל הפך נמי מפסיד. ועוד אי קנס הוא דוקא במזיד הנה לו להתחייב עכ"ל ע"ש.

והנה מש"כ התו' דאי קנס הוא במזיד דוקא הנה לו להתחייב לכאורה צע"ג דהא הלא אליבא דר"מ קיימינן ור"מ לשי' הא ס"ל בגיטין שם דאחד שוגג ואחד מזיד חייב ומשום דקנסו שוגג אטו מזיד ע"ש.

גם מ"ש התו' דהלא ליכא למיחש פיון שפעל פך נמי מפסיד הקשו ע"ז כל האחרונים מסוגל דחולין (דף מ"א) דפריה למ"ד דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ממשינה דהמנסף ומשני דאית ליה שותפות בגוה ע"ש.

ולפ"ז לפמש"כ התו' דהיכי דהמזיק נמי מפסיד לא שנייה שלא יתא א"כ פיון דמזירי רק באית ליה שותפות בגוה א"כ קשה דאמאי מזיד חייב הא הלא לא שנייה שלא יתא פיון דהמנסף נמי מפסיד ועי' בפלתי סי' ד' ובס' ישועת יעקב שם: עוד צ"ע מהסוגל בגיטין שם דפריה למ"ד הניזק שאינו ניכר שמה הניזק מהא דתנו הפהנים שפיגלו במקדש מזידין חייבין ותני עלה מפני תקון העולם ואי אמרת שמה הניזק שוגגין פטורין מפני תקון העולם מיבעי ליה ע"ש.

עכ"פ הרי דלמ"ד הניזק שאינו ניכר לא שמה הניזק ניחא ליה שפיר דבאמת מזידין חייבין מפני תקון העולם והיינו בע"כ משום שלא יתא כו'. ולפ"ז לפי סברת התו' דהיכי דהמזיק נמי מפסיד לא שנייה שלא יתא וא"כ קשה אפילו למ"ד לא שמה הניזק מ"ט מזידין חייבין והא הלא הפהנים נמי מפסידין המתנות שלהם וא"כ לא שנייה לחייב משום שלא יתא ועי' בפרש"י שם בד"ה מזידין חייבין כו' שהרי צריכין להביא אחרים וא"נ נדבה היא קשה בעיניו שלא הקריב כו'.

ולפ"ז הרי מוכרח דגם בכה"ג איכא משום שלא יתא. ובנה יש לישיב קו' המ"ל בפ"ז מה' חובל שהקשה מאי איריא דנקט שפיגלו דהיינו מחשבה שחויז לזמנו אפילו מחשבה דשלא לשמן דהקרפן פשר אפ"ה חייבין פיון דקי"ל שלא עלו לבצעלים לשם חובה ע"ש.

ולפי הנ"ל י"ל דלרבותא נקט שפיגלו דבמחשבה דשלא לשמן פיון דהקרפן פשר א"כ אין הפהנים מפסידין פלום ובנדאי מזידין חייבין משום שלא יתא. אוכלם אפילו היכי שפיגלו דהקרפן פסול דהרי הפהנים ג"כ מפסידין מ"מ חייבין לשלם משום שלא יתא כנ"ל: אכן נראה לה"ר לסברת התו' מגיטין (דף מ') במשנה עבד שעשאו רבו אפותיקי לאחרים ושחררו כו' פופין את רבו ועושה אותו ב"ח וכותב שטר על דמיו רשב"ג אומר אינו פותב אלא משחרר ובגמ' שם אמר עולא מי ששחררו רבו שני כו' במאי קמפילגי בהניזק שאינו ניכר מ"ס שמה הניזק ומ"ס לא שמה הניזק.

ופרש"י ת"ק סבר לא שמה הניזק לפיכך אין לנו לחייב את המשחרר כו' ע"ש. ולכאורה צע"ג דאמאי פטור המשחרר נהי דהניזק שאינו ניכר לא שמה הניזק מ"מ יתחייב משום שלא יתא כל אחד ואחד הולך כו' וכמו במטמא ומדמע.

אוכלם לפמש"כ התו' כנ"ל ניחא שפיר דהלא לא שנייה לחייב את המשחרר משום שלא יתא דהרי המשחרר נמי מפסיד פשיעור חובו וגבי הפהנים שפיגלו במקדש צריה לחלוק

בין הפסד לבין מניעת הרינוח אלא דלפ"ז קשה באמת מסוגלי דחולין וכמו שהקשו האחרונים פנ"ל: ולכן נראה לומר דמש"כ התו' דהיכי דהמזיק נמי מפסיד לא שייך משום שלא יהא זהו רק היכי דאופן ההיזק לא משפחת לה אם לא שהמזיק נמי יפסיד ויתבאר ע"פ מ"ש הר"א"ה בבדה"ב סוף שער א' ונ"ל ואפ"ה דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו מחיצת הפרם שנופרצה אוסרת בתבואה ביאוש משום דהתם האוסר שייך במילתא ונחשיבי תרנוניהו פשוטפין ואפ"ה איפא דפליג כו' וסבר האי תנא דניחא להו לכולהו בעלים בעי ע"ש.

ועכ"פ לפ"ז הרי לא משפחת לה להאי היזק אם לא שיהיה האוסר שייך במילתא ולכך שפיר לא שייך שלא יהא פנ"ל. אולם בחולין שם דמשני באית ליה שותפות בגוה ע"ש בתו' ד"ה ת"ש שפי' דכיון דאית ליה שותפות ושלו יוכל לאסור ואלא חלק חבירו משום שפערב בשלו ע"ש.

ולפ"ז ענין ההיזק הוא רק משום מערב ונהרי גוף מערב משפחת לה שפיר אפילו בלא שותפות דהרי יוכל לערב יי"נ של חבירו ביין פשר ועוד דיי"נ אין שנה כלום. ולפ"ז מה בכך שעשה אופן ההיזק בכה"ג שהוא נמי מפסיד כיון דאפשר בלא שייפסיד כלל: הן אמת דדברי הר"א"ה לכאורה צע"ג דמה צריך לומר פנ"ל משום דהאוסר שייך במילתא הא מדאמר ר' יוסי ור"ש אין אדם מקדש דבר שאינו שלו בההיא דהמספך גפנו ע"ג תבואתו של חבירו.

ולפ"ז משמע לכאורה דת"ק דהיינו ר"מ דאמר קידש ס"ל דאדם אוסר דבר שאינו שלו וכן הך דמחיצת הפרם הוא כר"מ ועי' בב"ק שם בסו' ד"ה מחיצת הפרם ע"ש. וא"כ מה זה שכתב הר"א"ה דאפ"ה דאין אדם אוסר דבר ש"ש מחיצת הפרם כו' מנ"ל דס"ל לר"מ דאין אדם אוסר דש"ש.

ועוד דבירושלמי פ"ז דכלאים מבואר דאפילו במספך גפנו של חבירו ע"ג תבואתו של חבירו ס"ל לר"מ דקידש ע"ש. ולפ"ז בע"כ ס"ל לר"מ דאדם אוסר דש"ש.

ונראה לי שבתבואה בההיא דהמספך גפנו של חבירו שעושה מעשה לכך קידש אע"פ שאינו שלו אולם במחיצת הפרם שנופרצה שנואסר רק במחשבה בעלמא שנתניאש ולא גדרה דזה בנדאי לא שייך רק היכי שהגפנים שלו דמחיצת פרם של אחר שנופרצה בנדאי לא נאסר משום מחשבה שלו.

ולכך צ"ל דהא שנואסר במחשבה היכי שהגפנים שלו משום דכיון שהאוסר שייך במילתא הו"ל פשוטפין וכנ"ל. ועכ"פ ענין ההיזק בכה"ג שנתניאש ולא גדרה בנדאי לא משפחת לה אלא בכה"ג שהגפנים שלו ובעל הפרם נמי מפסיד לכך ליפא משום שלא יהא משא"כ בחולין שם פנ"ל וזה ברור: ועפ"ז נראה לדון במש"כ השעה"מ בפ"ז מה' חובל ומזיק באשה אחת שתחבה כף חולבת שלה בקדירת בשר של חבירתה ולא היה במאכל ס' באופן דנאסר הכף והבשר והתבשיל וכתב שם לפטור התחבת משום דהוי היזק שאינו ניכר ואין לחייבה משום שלא יהא ע"פ מ"ש התו' הנ"ל דהיכי דלהמזיק נמי מטי ליה היזק לא שייך משום שלא יהא.

ולפ"ז ה"ה הָכָא דְהָאִשָּׁה הַתּוֹחֶכֶת נָמִי מִפְסָדַת שְׁהָרִי הַכֶּפֶף שְׁלָה ג"כ נֶאֱסָרַת ע"ש וּלְפִי הַנ"ל אֵין זֶה נֶכּוֹן דַּמְש"כ הַתּו' שָׁם כַּנ"ל הוּא רַק הֵיכִי דְעַנְנֵן הַהִיזְק לֹא מִשְׁפַּחַת אֱלָא כְּשֶׁהַמְזִיק נָמִי מִפְסִיד לְכַף לֹא שִׁינָה שְׁלֹא יִהְיֶה כו'.

אָבֵל הָכָא בְּתוֹחֶכֶת כַּף חוֹלְכֶת לְתוֹף קַדִּירַת בְּשָׁר שֶׁל תְּכַרְתָּהּ אִף שֶׁהִיא נָמִי מִפְסָדַת לְהַכֶּפֶף שְׁלָה מִכָּל מְקוֹם הָרִי גוּף הַהִיזְק אֶפְשָׁר שִׁיְהִיָּה בְּלֹא שְׁתַּפְסִיד כָּלֵל דְהָרִי תוֹכֵל לַעֲשׂוֹת הַהִיזְק בְּכַף וְקַדִּירָה שֶׁל תְּכַרְתָּהּ לְפִי זֶה שִׁינָה שְׁפִיר מִשׁוּם שְׁלֹא יִהְיֶה כַּנ"ל: תָּם וְנִשְׁלַם שְׂבַח לְאֵל בּוֹרֵא עוֹלָם.